Nyɪhyɛ Fʊfɔlɛ’n

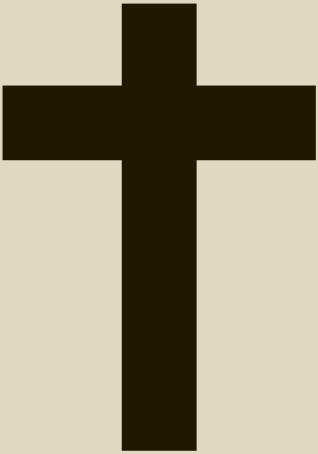

Anyin: Nyɪhyɛ Fʊfɔlɛ’n New Testament

Nyɪhyɛ Fʊfɔlɛ’n

Anyin: Nyɪhyɛ Fʊfɔlɛ’n New Testament

copyright © 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Anyin

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-13

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
5ed90154-0957-582f-bfd3-30c8b97e5b17

Contents

MATIE 1
MAAKɪ 61
LUKU 100
ZƱAN 164
JUNMAN 211
LƆMƱN 269
1 KOLɪNTɪ 295
2 KOLɪNTɪ 320
GALASI 337
EFƐZI 346
FILIPƱ ASƆNɪN MMA 355
KOLƆSƱ 362
1 TESALONINKI 369
2 TESALONINKI 375
1 TIMOTE 379
2 TIMOTE 387
TITɪ 392
FILEMƱN 396
EBELE'N-MƆ 398
ZƱAKɪ 418
1 PIƐLI 425
2 PIƐLI 433
1 ZƱAN 438
2 ZƱAN 445
3 ZƱAN 447
ZUDɪ 449
AYɪKELE 452

ƐJƆLƐKPA'N MƆ
MATIE HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le Matie? Matie, mɔ bɛ fɛlɛ yí biekun Alɪfe Levi'n (Maakɪ 2.14, Luku 5.27), anɪn ɔ wɔ Zozi mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan nɪn anun bie. Ɔ dide ajule man *Lɔmʋn awaa m'ɔ sie Izalayɛ mân'n. Zozi mɛlɛ sʋ, Zufʋ kʋn m'ɔ dide ajule sɔ'n man Lɔmʋn'n, Zufʋ'n-mɔ bu yí kɛ ɔ tɪ ɛtɛfʋɛ kpili kpa. Bɛ kpɔ sʋanlan sɔ'n kpa. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ bʋka Izalayɛ mgbɔfʋɛ'n-mɔ. Nan Zozi dɪɛ, ɔ'a nwun Matie anwʋn anwunnvoe. Ɔ'a fɛlɛ yí kɛ ɔ yáci ajule junman'n m'ɔ di'n nán ɔ káci yí sʋanlan. Yɛ́ nzɪ man Matie anwʋn ɛjɔlɛ dɔʋn, nan kɛ bɛ lɛ kpɪn bɛ kele'n, yí yɛ̂ ɔ hɛlɛlɪ Ɛjɔlɛkpa ɛhɪ ɔ.

Ɛjɔlɛkpa sɔ nɪn anun, Matie lɛ kele yɛ́ kɛ Zozi Kilisi tɪ Izalayɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ, ɔ fi belemgbin *Davidi afilie nɪn anun. Yí dein yɛ̂ Nyanmɪan nanndɪlɪ yí mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ asʋ daba ɔ bɔlɪ Izalayɛ amma'n-mɔ anɔhʋba kɛ cɪan kʋn ɔ 'ba le bɛ́ ti ɔ.

Matie 'bɔ yí Ɛjɔlɛkpa nɪn abʋ'n, ɔ lɛ kan yɛ́ Zozi anan'n-mɔ nʋn yí awɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (yí ti 1-2). Ɔ lɛ kele kɛ Zʋan Batisi kpɪnlɪn sɔnɪnlɪn Zozi ɔ nʋn kɛ Abɔnsanmʋn kpɪnlɪn sɔlɪ Zozi nɪanlɪn'n (3.1-4.11). Ɛsɛ ɔ man yɛ nwun asinbɛnwʋn ninnge mɔ Zozi yɔlɪ nʋn ɛjɔlɛ'n-mɔ m'ɔ hanlɪn wɔ Galile mân nɪn anun'n (4.12-18.35). Ɛjɔlɛkpa nɪn ayuelɪɛ, ɔ man yɛ nwun kɛ Zozi hɔlɪ Zoluzalɛmʋn, lɪka mɔ yí mgbɔfʋɛ'n-mɔ hunlin yí kʋlʋwa nɪn asʋ m'ɔ fi ewue nun tinngelɪ'n (19-28.15). Ɛhɪ anzin, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ yia bʋka kʋn asʋ Galile mân nɪn anun ɛlɔ (28.16-20).

Ɛjɔlɛkpa ɛhɪ anun, yɛ nwun kɛ Zozi heheleli Anwunno Belemgbin Mân nɪn anwʋn ninnge dɔʋn. Matie a hohuan nunhan nnun m'ɔ wʋwalɪ kpa nɪn anʋan: (1) Zozi lɛ kan kele yí menian'n-mɔ kɛ bɛ kpɪn bɛ bu Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun amanmuo'n (yí ti 5-7). (2) Zozi lɛ kele yí menian bulu nʋn nnyuan'n kɛ bɛ kpɪn bɛ bɔ Anwunno Belemgbin Mân nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n kpayɛ'n (yí ti 10.5-42). (3) Zozi lɛ kan Anwunno Belemgbin Mân nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɔ bu yí anyɪnndala nun (yí ti 13). (4) Zozi lɛ kan ɛtɛ ɛyɔlɛ nʋn ɛtɛ face nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (yí ti 18). (5) Zozi lɛ kan mân nɪn ayuelɪɛ ɔ nʋn kɛ ɔ 'kpɪn bua menian'n-mɔ kʋalaa ndɛɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (yí ti 24-25).

Zozi Kilisi anan-mɔ dunman'n
(Luku 3.23-38)

1 Ɛ 'nwun Zozi Kilisi anan-mɔ dunman'n, ɔ bɔ yí bʋ *Abalahamʋn ɛlɔ dede ɔ sɪn belemgbin *Davidi ɛlɔ nán ɔ'a tʋ Zozi.

2 Abalahamʋn wʋlɪ Izakɪ, nán Izakɪ a wʋ Zʋakɔbʋ, Zʋakɔbʋ a wʋ
Zuda nʋn yí nianman'n-mɔ, 3 Zuda a wʋ Falɛsɪ nʋn Zala. Bɛ́ nin y'ɔ
le Tamaa. Falɛsɪ a wʋ Ɛsɪlɔmʋn, Ɛsɪlɔmʋn a wʋ Alamʋn, 4 Alamʋn a
wʋ Aminnandabʋ, Aminnandabʋ a wʋ Naasʋn, Naasʋn a wʋ Salɪmʋn,
5 Salɪmʋn a wʋ Boozɪ. Yí nin y'ɔ le Lahabʋ. Boozɪ a wʋ Obɛdɪ. Yí nin
y'ɔ le Lutʋ. Obɛdɪ a wʋ Zese, 6 Zese a wʋ Davidi, Davidi a wʋ Salomʋn.
Yí nin'n tɪ Uli ayɪ daba. 7 Salomʋn a wʋ Oloboamʋn, Oloboamʋn a wʋ
Abia, Abia a wʋ Asafʋ, 8 Asafʋ a wʋ Zozafatɪ, Zozafatɪ a wʋ Zolamʋn,

Zolamʋn a wʋ Oziasɪ, 9 Oziasɪ a wʋ Zoatamʋn, Zoatamʋn a wʋ Akazɪ,
Akazɪ a wʋ Ezekiazɪ, 10 Ezekiazɪ a wʋ Manase, Manase a wʋ Amʋn,
Amʋn a wʋ Zoziasɪ, 11 Zoziasɪ a wʋ Zekonia nʋn yí nianman'n-mɔ. Mɛlɛ sɔ nɪn anun yê bɛ hyɪlɪ Izalayɛ amma'n-mɔ hɔlɪ Babilɔnʋn ɔ.
12 Mɔ bɛ hɔlɪ Babilɔnʋn'n, nán Zekonia a wʋ Salatiɛ, Salatiɛ a wʋ
Zolobabɛlɪ, 13 Zolobabɛlɪ a wʋ Abiwudi, Abiwudi a wʋ Eliakimʋn,
Eliakimʋn a wʋ Azɔɔ, 14 Azɔɔ a wʋ Sadɔkɪ, Sadɔkɪ a wʋ Akimʋn,
Akimʋn a wʋ Eliwudɪ, 15 Eliwudɪ a wʋ Eleazaa, Eleazaa a wʋ Matan,
Matan a wʋ Zʋakɔbʋ, 16 Zʋakɔbʋ a wʋ Zozɛfʋ. Yí yɪ y'ɔ le Mali. Mali
sɔ'n, yí yê ɔ wʋlɪ Zozi mɔ bɛ fɛlɛ yí *Kilisi nɪn ɔ.
17 Kɛ ɔ fi Abalahamʋn bɛlɛ sʋ dede m'ɔ kɔ ju Davidi bɛlɛ sʋ'n, bɛ tɪ
sɪɛ bulu nʋn nnan, yê ɔ fi Davidi bɛlɛ sʋ dede m'ɔ kɔ ju mɛlɛ mɔ bɛ
hyɪlɪ Izalayɛ amma'n-mɔ bɛ hɔlɪ Babilɔnʋn'n, bɛ tɪ sɪɛ bulu nʋn nnan
biekun, ɛsɛ dede m'ɔ kɔ ju Kilisi nɪn awɔlɛ'n, bɛ tɪ sɪɛ bulu nʋn nnan.

Zozi Kilisi awɔlɛ'n
(Luku 2.1-7)

18 Ɛ 'nwun kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ bɛ wʋlɪ Zozi Kilisi'n. Anɪn Mali m'ɔ
tɪ yí nin'n, ɔ nʋn Zozɛfʋ b'a ja bɛ́ nwʋn. Nan asannan nán Zozɛfʋ a fa
Mali atɔnvɔlɛ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n tunmin'n kɔ man Mali
kɔ nwʋnnzɛ. 19 Zozɛfʋ m'ɔ tɪ yí hun'n tɪ sʋanlan sɛsɛ. Yê kɛmɔ ɔ ngulo
man kɛ ɔ bɔ Mali anwʋn ɛjɔlɛ ɔ kele menian'n-mɔ, ɔ fualɪ kɛ ɔ nʋn yí
bɛ 'tɪtɪ nvɪalɪɛ nun.
20 Kɛmɔ anɪn ajʋnlɪn sɔ'n wɔ yí ti anun'n, yɛ́ Mɪn bɔfʋɛ'n kʋn kɔ
a kɔ hɪn yí ɛlalɪɛ. Yí nwan: “Belemgbin *Davidi anʋnman Zozɛfʋ,
n'ɛ hyʋhyʋɪn wɔ́ bʋ asɪ, fa Mali sie wɔ́ nwʋn kɛ wɔ́ yɪ. Ɔ sanlɪn kɛ
baa'n m'ɔ lɛ nwʋnnzɛ yí'n fi Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n. 21 Ɔ 'ba
wʋ baa belenzua kʋn. Baa sɔ'n, ɛ 'ba tʋn yí Zozi, yí dein yê ɔ 'ba le yí
menian'n-mɔ fi bɛ́ ɛtɛ nɪn anun ɔ.”
22 Ɛhɪ kʋalaatin walɪ maan ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ́ Mɪn manlɪn yí kpɔmanfʋɛ'n
hanlɪn'n kpɪnlɪn sʋ. Yí nwan:
23 *Nɪan, talua muan'n 'ba nwʋnnzɛ,*
ɔ 'ba wʋ baa belenzua kʋn.
Baa sɔ'n, bɛ 'ba fɛlɛ yí Emannuɛ.
(Emannuɛ, yí bʋ y'ɔ le kɛ Nyanmɪan nʋn yɛ́ tɪ.)
24 Mɔ Zozɛfʋ fi nafɛlɛ nɪn anun tinngelɪ'n, ɔ yɔlɪ like'n mɔ yɛ́ Mɪn
bɔfʋɛ'n helelɪ yí'n. Ɔ sɔlɪ Mali nun ɔ falɪ yí kacili yí yɪ. 25 Nan kʋsʋ
ɔ nʋn yí b'a nna man dede Mali wʋlɪ yí wa belenzua'n nán ɔ'a tʋn yí
Zozi.

2

Ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ 'ba kpʋnndɛ Zozi bɛ sʋ yí

1 Bɛ wʋlɪ Zozi Zude mân nɪn anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Betelehɛmʋn
nɪn asʋ. Mɛlɛ sɔ'n, anɪn belemgbin *Elɔdɪ y'ɔ sie Zude mân nɪn ɔ.
Mɔ bɛ wʋlɪ Zozi'n, ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ nɪan nzalama'n, bɛ fi lɪka mɔ
sɛnzɛ'n fite'n, bɛ walɪ Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ. 2 Mɔ bɛ juli ɛbɛlɛ'n, nán b'a
bisa menian'n-mɔ kɛ: “Zufʋ'n-mɔ belemgbin'n mɔ b'a wʋ yí'n, ɔ wɔ
nin? Y'a nwun yí nzalama'n sɛnzɛ afitelɪɛ ɛlɔ, yɛ walɪ kɛ yɛ 'ba a sʋ
yí.”
3 Mɔ belemgbin Elɔdɪ ɔ nʋn Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ menian'n-
mɔ kʋalaa tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ nwʋn wʋsʋlɪ bɛ́. 4 Belemgbin Elɔdɪ kɔ

yia Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ kʋalaatin, ɔ nʋn *mala nın asʋ
mgbain'n-mɔ nán ɔ'a bisa bɛ́ lıka m'ɔ sɛ kɛ bɛ wʋ *Kilisi'n. 5 Bɛ́ nwan:
“Ɔ sɛ kɛ bɛ wʋ yí Betelehɛmʋn, Zude mân nın anun. Ɔ sanlın kɛ ɛjɔlɛ
mɔ Nyanmıan kpɔmanfʋɛ'n hɛlɛlı'n y'ɔ le kɛ:
6 *Ɛmɔ Betelehɛmʋn amma mɔ ɛmɔ wɔ Zude mân nın anun'n,*
ɛmɔ kulo'n tı man kulo kaan
wɔ Zude kulo mgbili'n-mɔ afian.
Ɔ sanlın kɛ bɛ 'ba wʋ sʋanlan kʋn bɛ tʋ ɛmɔ anun.
Sʋanlan sɔ'n yɛ̂ ɔ 'ba nıan Izalayɛ amma'n-mɔ
mɔ bɛ tı mín dıɛ nın asʋ
kɛ bʋa ɛnıanfʋɛ nıan yí mmʋa'n-mɔ asʋ'n.”
7 Mɔ belemgbin Elɔdı tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ fɛlɛ ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ nvıalıɛ
nun ɔ kɔ bisa bɛ́ mɛlɛ kpa bɔkɔɔ mɔ nzalama'n fitelı'n. 8 Ɛhı anzin, ɔ
kɔ sʋan bɛ́ Betelehɛmʋn ɛlɔ, yí nwan: “Ɛmɔ hɔ́ Betelehɛmʋn ɛlɔ, nán
bɛ hɔ́ kpʋ́nndɛ batʋnman sɔ'n kpa. Sɛ ɛmɔ nwun yí a, bɛ mán mín
nzʋ tí, maan mín kʋsʋ n gɔ́ n zʋ́ yí bie.”
9 Mɔ belemgbin Elɔdı hanlın sɔ helelı bɛ́ yuelı'n yɛ̂ bɛ hɔlı ɔ. Mɔ
bɛ 'kɔ'n, bɛ 'nıan an, anın nzalama'n mɔ bɛ nwunlin yí sɛnzɛ afitelıɛ
ɛlɔ'n li bɛ́ nyunnun. Ɔ li bɛ́ nyunnun dede m'ɔ juli sua'n mɔ batʋnman
kaan'n wɔ nun nın ati sʋ'n, ɔ kɔ jinlan. 10 Nzalama sɔ'n mɔ bɛ nwunlin
yí'n man bɛ kɔ li fɛ kpili kpa. 11 Bɛ kɔ wʋlʋ sua nın anun bɛ kɔ nwun
batʋnman'n ɔ nʋn yí nin Mali. Bɛ kɔ kʋtʋ bɛ kɔ sʋ batʋnman'n. Mɔ bɛ
sʋlı yí yuelı'n, bɛ kɔ tutulu bɛ́ bɔ́lɛ'n-mɔ anun. Bɛ kɔ fa ninnge nsan
mɔ yí nwʋn cian kpa'n bɛ kɔ fi yí ata. Kʋn tı esika ɛmanlan. Kʋn tı
*ansan mɔ bɛ yala yí a, ɔ ban fanlan. Yɛ̂ kʋn kʋsʋ tı minli mɔ bɛ fa
bɛ yɔ ayile anaan anatılı. 12 Ɛhı anzin, Nyanmıan kɔ hın bɛ́ ɛlalıɛ kɛ
nán bɛ sa bɛ́ nzin bɛ sın belemgbin Elɔdı anwʋn ɛlɔ kʋ́n. Ɔ man bɛ
sınlın lıka fʋfɔlɛ bɛ hɔlı bɛ́ kulo.

Bɛ nʋn Zozi 'ba hɔ Ezipiti mân nun

13 Mɔ ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ hɔlı'n, yɛ́ Mın bɔfʋɛ'n kʋn kɔ a kɔ hın Zozɛfʋ
ɛlalıɛ, yí nwan: “Zozɛfʋ, jasʋ fa batʋnman'n nʋn yí nin nwanndi kɔ
tanlan Ezipiti mân nın anun ɛlɔ. Sɛ n ganlın n gelelı man wɔ́ kɛ ɛ
sá bála a, n'ɛ ba. Ɔ sanlın kɛ, belemgbin Elɔdı 'kpʋnndɛ kɛ ɔ kun
batʋnman'n.”
14 Kɔngɔɛ sɔ nın ala, Zozɛfʋ kɔ fa batʋnman'n nʋn yí nin, bɛ kɔ
nwanndi bɛ kɔ hɔ Ezipiti. 15 Bɛ wɔ ɛlɔ dede belemgbin Elɔdı wuli nán
b'a sa b'a a. Yí sɔ'n, ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmıan manlın kpɔmanfʋɛ'n hanlın
yí daba nın a kpın sʋ. Yí nwan:
M'an han m'an hele mín wa'n kɛ ɔ fi Ezipiti ɔ jásʋ.

Mmatʋnman ngannganʼn-mɔ ehuan'n

16 Mɔ belemgbin Elɔdı nwunlin kɛ ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ a laka yí'n, ɔ fɛlı
ɛya kpa. Ɔ tıtılı cıan'n mɔ ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ nwunlin nzalama'n dede a,
anın ɔ'a nwun kɛ batʋnman'n ka kaan di afʋɛ nnyuan. Yí ti, ɔ kɔ sʋan
yí nzalafʋ'n-mɔ Betelehɛmʋn nʋn kulo'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ mantan
mantan yí'n-mɔ asʋ kɛ bɛ hɔ́ hún mmatʋnman mmelenzua mɔ b'a li
afʋɛ nnyuan'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ lili man afʋɛ nnyuan'n kʋalaatin. 17 Kɛ
ɔ yɔlı mɔ Nyanmıan kpɔmanfʋɛ Zolomin ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlın'n kpınlın
sʋ nın anın. Yí nwan:
18 *Bɛ tılı ɛtıan nʋn esuan nʋn awɔ́lɛ mgbili*
Lama kulo nın asʋ.

Lasɛɛ yê anın ɔ lɛ sun yí mma'n-mɔ ɔ.
Ɔ ngulo man kɛ bɛ kpata yí,
ɔ sanlın kɛ yí mma'n-mɔ a wu.

Zozɛfʋ-mɔ fi Ezipiti bɛ 'ba sa bɛ ba

19 Mɔ belemgbin Elɔdı wuli'n, yɛ́ Mın bɔfʋɛ'n kʋn walı hınlın Zozɛfʋ
ɛlalıɛ Ezipiti mân nun. 20 Yí nwan: "Zozɛfʋ, jasʋ fa batʋnman'n nʋn yí
nin sa kɔ Izalayɛ mân nın anun. Ɔ sanlın kɛ, bɛ́ mɔ anın bɛ lɛ kpʋnndɛ
batʋnman'n bɛ kun yí'n, b'a yue wu."
21 Ɛhı a, Zozɛfʋ kɔ jasʋ ɔ kɔ fa batʋnman'n nʋn yí nin, bɛ kɔ sa kɔ hɔ
Izalayɛ mân nın anun. 22 Mɔ Zozɛfʋ juli ɛbɛlɛ m'ɔ tılı kɛ Aakelawusi
a li yí sı Elɔdı aja ɔ'a kaci Zude belemgbin'n, ɔ sulolı ɛbɛlɛ lıka sɔ
nın anun ɛtanlan. Ɛlalıɛ nun, mɔ Nyanmıan helelı yí atın m'ɔ di kɛ ɔ
sın sʋ'n, Zozɛfʋ bɔlı yí ti Galile mân nın anun. 23 M'ɔ hɔlı juli ɛlɔ'n,
ɔ tanlanlın kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Nazalɛtı nın asʋ. Ɔ man ɛjɔlɛ'n mɔ
Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlın nın a kpın sʋ. Bɛ́ nwan:
Bɛ 'ba fɛlɛ yí Nazalɛtı sʋanlan.

3

Zʋan Batisi 'ba han Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n
(Maakı 1.1-8, Luku 3.1-18, Zʋan 1.19-28)

1 Mɛlɛ sɔ nın anun, sʋanlan kʋn kɔ fite Zude mân nın anun ɛwâ nın
anun. Sʋanlan sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí *Zʋan Batisi. Ɔ kan Nyanmıan Anʋan
Ɛjɔlɛ'n ɔ kele menian'n-mɔ. 2 Ɔ kan kɛ: "Ɛmɔ nún bɛ́ nwʋn bɛ yáci
bɛ́ abalabɔ ɛtɛ'n. Ɔ sanlın kɛ Anwunno Belemgbin elie mɛlɛ nın a
kpunnge." 3 Zʋan sɔ'n yê Nyanmıan kpɔmanfʋɛ *Ezayi hanlın yí ɛjɔlɛ
daba kɛ:
Sʋanlan bie lɛ tıan ɛwâ nın anun ɛlɔ kɛ:
Ɛmɔ sésie yɛ́ Mın atın'n, bɛ mán ɔ tínngɛ fɔ́ʋ́n!

4 Zʋan taladıɛ'n m'ɔ wula'n, bɛ le sʋamo enyuan yê b'a nwʋn ɔ,
yê naan kpolo bɛlɛtı hyı yí afian. Tɛtɛbʋabʋa nʋn wɛ yê ɔ di ɔ.
5 Zoluzalɛmʋn menian nʋn Zude mân nın anun menian, ɔ nʋn bɛ́ mɔ
bɛ́ kulo'n-mɔ mantan asue Zuludın'n, bɛ ba Zʋan anwʋn ɛbɛlɛ. 6 Bɛ
kan bɛ́ ɛtɛ'n kʋalaa menian'n-mɔ anyunnun bɛ man Zʋan sɔnın bɛ́
asue Zuludın nın anun.
7 Mɔ Zʋan nwunlin kɛ *Falisifʋɛ nʋn *Sadusifʋɛ'n-mɔ dɔʋn lɛ ba
maan ɔ sɔnın bɛ́'n, yí nwan: "Ati anun ɛtɛ mma kɛ owo! Nwan yê ɔ
selı ɛmɔ kɛ ɛsɔnıan nın ala kʋala kɛ ɔ de bɛ́ fi Nyanmıan sikpɛ nın
anwʋn ɔ? 8 Yí ti, ɛmɔ yɔ́ nyɔlıɛ m'ɔ kele kɛ ɛmɔ a kaci bɛ́ abalabɔ
ɛtɛ'n b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Nyanmıan. 9 Nan nán bɛ se bɛ́ nwʋn kɛ:
'Yɛ́ sı y'ɔ le *Abalahamʋn, yí ti Nyanmıan ngʋala man yɛ́ like fíí yɔ.'
Afı mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ Nyanmıan kʋala kɛ ɔ fa nyɔbʋɛ ɛhı-mɔ
kaci Abalahamʋn amma. 10 B'a si akunman nın a yue. Baka biala m'ɔ
nzu man mma kpa'n, bɛ 'kpɛ bɛ tʋ sîn nın anun.
11 "Mín dıɛ, mıın fa nzue mın sɔnın ɛmɔ m'ɔ kele kɛ ɛmɔ a kaci bɛ́
abalabɔ'n. Nan sʋanlan'n m'ɔ fi mín nzin ɔ lɛ ba'n, ɔ le tunmin tala
mín. Mın nzɛ nvata man kɛ mın nyannjı yí ja mgbabʋa nyanman'n
bɔbɔ mgban ɔ. Yí dıɛ, ɔ 'ba fa Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n nʋn sîn
ɔ sɔnın ɛmɔ. 12 Ɔ le yí huhuamʋa'n yí sa nun, ɔ 'ba huhu *bele mma
kpa'n ɔ fa sie yí esie nın anun, nan ɔ ju ewula'n gua sîn'n m'ɔ nnun
man lé nın anun."

Zʋan 'ba sɔnɪn Zozi
(Maakɪ 1.9-11, Luku 3.21-22)

13 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, Zozi fi Galile mân nɪn anun ɔ walɪ asue Zuludɪn
nɪn anʋan Zʋan anwʋn ɛbɛlɛ kɛ ɔ sónɪn yí. 14 Zʋan a nne a ndʋ man
nun, yí nwan: “Mín yê ɔ fata kɛ m ba wɔ́ nwʋn m man ɛ sɔnɪn mín
ɔ. Nan wɔ́ dɪɛ, wɔ́ lɪlɪ yê ɛ lɛ ba maan mɪn sɔnɪn wɔ́ ɔ!”
15 Mɔ Zʋan anʋan tɔlɪ'n, Zozi nwan: “Dɔɛ mɔ yɛ wɔ nun'n, tie nán
sɔnɪn mín. Ɔ sanlɪn kɛ, ɛbɛlɛ nɪn anun yê yɛ 'ba yɔ like m'ɔ tɪ sɛsɛ wɔ
Nyanmɪan anyunnun ɔ.” Ɛhɪ a, Zʋan kɔ tie ɔ kɔ sɔnɪn Zozi.
16 Mɔ Zozi fi asue nɪn anun ɔ 'fite'n, anwunno kɔ buke. Zozi 'nɪan
an, anɪn Nyanmɪan Wawɛ'n lɛ ju ɔ ba yí nwʋn kɛ abubule. 17 Ɛbɛlɛ
ala, anɪɛ kʋn kɔ te anwunno ɛlɔ kɛ: “Sʋanlan ɛhɪ tɪ mín ehulo Baa,
m'an fa mín lʋa'n kʋalaa m'an wula yí nun.”

4

Abɔnsanmʋn 'ba sɔ Zozi nɪan
(Maakɪ 1.12-13, Luku 4.1-13)

1 Ɛhɪ anzin, Nyanmɪan Wawɛ'n kɔ fa Zozi asue Zuludɪn nɪn anʋan ɔ
nʋn yí kɔ hɔ ɛwâ nɪn anun. Ɛbɛlɛ, Abɔnsanmʋn kɔ sɔ yí kɔ nɪan. 2 Zozi
kɔ hyɪ ɛhɔɛ kɔngɔɛ nʋn eyua dede cɪan abulanan. Mɔ cɪan abulanan'n
sɪnlɪn'n nán ɛhɔɛ a hun yí. 3 Abɔnsanmʋn kɔ kpʋ yí. Yí nwan: “Sɛ
Nyanmɪan Awa y'ɔ le wɔ́ sakpa a, anɪn kan kele nyɔbʋɛ ɛhɪ-mɔ maan
bɛ káci kpaʋn.”
4 Mɔ Abɔnsanmʋn hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: “B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
nɪn anun kɛ:
Nán kpaʋn ala yê sʋanlan di a, ɔ nyan ngʋan ɔ.
Nan ɛjɔlɛ biala m'ɔ fi Nyanmɪan anʋan kɔ fite'n,
ɔ man sʋanlan nyan ngʋan.”
5 Ɛhɪ a, Abɔnsanmʋn nʋn yí kɔ hɔ Zoluzalɛmʋn m'ɔ tɪ kulo
nwannzan-nwannzan nɪn asʋ, ɔ kɔ fa yí kɔ sie Nyanmɪan awulo nɪn
anun sua nɪn ati sʋ anwunno. 6 Yí nwan: “Sɛ Nyanmɪan Awa y'ɔ le
wɔ́ sakpa a, anɪn kulu tɔ asɪ. Afɪ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:
Wɔ́ dunman nun, Nyanmɪan 'ba man yí mmɔfʋɛ'n-mɔ atɪn
kɛ bɛ sɔ́ wɔ́ bɛ́ sa nun
nán wɔ́ ja a mgbula man ɛbʋɛ.”
7 Mɔ Abɔnsanmʋn hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: “B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
nɪn anun kɛ:
N'ɛ sɔ yɛ́ Mɪn m'ɔ tɪ wɔ́ Nyanmɪan'n nɪan.”
8 Ɛsɛ Abɔnsanmʋn kɔ fa Zozi kɔ hɔ bʋka kannganlaun kpa kʋn
asʋ. Ɔ kɔ yɪ mân nɪn anun mmelemgbin mân'n-mɔ kʋalaa nʋn bɛ́
anunminnyanmʋn'n ɔ kɔ hele yí. 9 Yí nwan: “Sɛ ɛ tu tɔ mín ja nun ɛ
sʋ mín an, mɪn 'fa ɛhɪ kʋalaa mɪn man wɔ́.”
10 Ɛhɪ a, Zozi nwan: “*Satan, kɔ! Ɔ sanlɪn kɛ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
nɪn anun kɛ:
Yɛ́ Mɪn m'ɔ tɪ wɔ́ Nyanmɪan'n,
yí ngʋnmɪn cein y'ɔ di kɛ ɛ sʋ yí ɔ.”
11 Mɔ Zozi hanlɪn ɛhɪ'n, afɪ Abɔnsanmʋn kɔ yaci yí. Nyanmɪansʋ
mmɔfʋɛ'n-mɔ kɔ a Zozi anwʋn ɛbɛlɛ, bɛ kɔ bʋka yí.

Zozi 'ba bɔ yí junman nɪn abʋ Galile mân nɪn anun
(Maakɪ 1.14-15, Luku 4.14-15)

12 Ɛhı, Zozi 'tie a, b'a tʋ Zʋan fiadı. Zozi kɔ hɔ Galile mân nın anun
ɛlɔ. 13 Ɔ'a ndanlan man Nazalɛtı kulo nın asʋ. Nan ɔ hɔlı tanlanlın
kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kapɛɛnawɔmʋn nın asʋ. Kulo sɔ'n wɔ Galile asue
nın anʋan, Zabulʋn nʋn Nɛfʋtali etin dıɛ nın asʋ. 14 Ɔ yɔlı sɔ maan
ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmıan kpɔmanfʋɛ *Ezayi hanlın yí daba'n kpınlın sʋ.
Yí nwan:
15 *Zabulʋn nʋn Nɛfʋtali amma*
nʋn bɛ́ mɔ bɛ wɔ Asue Kpili nın anʋan ɛlɔ
dede ɔ kɔ ju asue Zuludın nın anzin ɛlɔ ebue kʋn,
ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ wɔ Galile mân nın anun
mɔ bɛ́ dɔʋn bɛ tı man Zufʋ'n,
16 *menian sɔ'n-mɔ mɔ bɛ gua awosin nın anun'n,*
bɛ 'ba nwun kanlannıɛ kpili kpa kʋn!
Yɛ̂ m'ɔ tʋ de bɛ́ mɔ bɛ gua ewue mân tuun nın anun'n,
kanlannıɛ'n 'ba ta lıka sɔ'n!
17 Ɔ fi mɛlɛ sɔ'n yɛ̂ Zozi bɔlı Nyanmıan junman nın abʋ ɔ. Yí nwan:
“Ɛmɔ nún bɛ́ nwʋn bɛ yáci bɛ́ abalabɔ ɛtɛ'n. Ɔ sanlın kɛ Anwunno
Belemgbin elie mɛlɛ nın a kpunnge!”

Zozi 'ba fɛlɛ menian nnan mɔ bɛ cı ejue yí nwʋn
(Maakı 1.16-20, Luku 5.1-11)

18 Mɔ Zozi 'sın Galile asue nın anʋan'n, ɔ kɔ nwun anianman nnyuan.
Kʋn li Simʋn, bɛ fɛlɛ yí biekun Pıɛlı, ɔ nʋn yí nianman Andele. Anın
bɛ lɛ gua dada, ɔ sanlın kɛ bɛ tı asufuɛ. 19 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ:
“Ɛmɔ bála bɛ sí mín sʋ, nán mın 'ba man ɛmɔ fɛfɛlɛ menian bɛ man
mín.” 20 Kɛ Zozi anʋan 'tɔ ala, bɛ kɔ yaci bɛ́ dada'n-mɔ ɛbɛlɛ bɛ kɔ si
yí sʋ.
21 Zozi fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ yí nyunnun kaan, ɔ 'tʋ yí nyın an, ɔ kɔ nwun
anianman nnyuan mmiekun-mɔ. Bɛ tı Zebede amma. Kʋn li Zʋakı yɛ̂
kʋn kʋsʋ li Zʋan. Anın bɛ nʋn bɛ́ sı Zebede bɛ gua ɛlɛɛ nın anun, bɛ
lɛ kpʋnmgba bɛ́ dada'n-mɔ anun. Zozi kɔ fɛlɛ bɛ́. 22 Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ
yaci bɛ́ sı Zebede nʋn ɛlɛɛ nın ɛbɛlɛ bɛ kɔ si Zozi sʋ.

Zozi 'ba nanndı Galile mân'n lıka kʋalaatin
(Luku 6.17-19)

23 Ɛhı, Zozi nanndı Galile mân'n lıka kʋalaatin. Ɔ kekele menian'n-
mɔ Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ anun. Ɔ bɔ
Nyanmıan Belemgbin Mân nın anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n ɔ kele bɛ́, ɛsɛ menian
mɔ ewue ngacile ngacile kʋalaa lɛ kun bɛ́, ɔ nʋn bɛ́ kʋalaa mɔ b'a
bubu'n, ɔ man bɛ́ nwʋn sa. 24 Ɛhıka ati, Zozi dunman'n kɔ fa Sili mân
bɔndın'n. Bɛ fa bɛ́ mɔ ewue ngacile ngacile kʋalaa lɛ kun bɛ́'n bɛ bɛlɛ
Zozi: bɛ́ mɔ bɛ́ nwʋn fʋfʋ bɛ́ o, bɛ́ mɔ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ wɔ bɛ́ nun o, bɛ́
mɔ bɛ tɔ mgbutie o, ɔ nʋn bɛ́ mɔ b'a bubu o, ɔ man bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn
sa. 25 Menian dɔʋn kpa si yí sʋ. Mmie-mɔ fi Galile, mmie-mɔ fi mân'n
mɔ bɛ fɛlɛ yí Kulo Bulu nın anun, mmie-mɔ fi Zoluzalɛmʋn kulo nın
asʋ ɔ nʋn Zude mân nun ɔ nʋn mân'n m'ɔ wɔ asue Zuludın nın anzin
ɛlɔ nın anun.

5

Zozi 'ba fʋ bʋka kʋn asʋ

ɔ kekele yí menian'n-mɔ Nyanmıan ninnge

1 Mɔ Zozi nwunlin meninsʊnman'n, ɔ kɔ fʊ bʊka kʊn asʊ, ɔ kɔ tanlan
asɪ. Yí menian'n-mɔ kɔ kpʊ yí, 2 ɔ kɔ hehele bɛ́ Nyanmɪan ninnge. Yí
nwan:

Nyila nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.20-23)

3 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ sɪ yí fɔ́ún kɛ Nyanmɪan anyunnun bɛ tɪ wawɛ
nun ehianfʊɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ bɛ́ dɪɛ.
4 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ́ lʊa a bɔ bɛ́ nwʊn'n. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan 'ba
cɪcɪ bɛ́ lʊa.
5 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ bɛbɛlɛ bɛ́ nwʊn asɪ'n. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan
'ba fa asɪɛ'n sie bɛ́ ajâ.
6 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ yɔ biala bɛ bu mân'n sɛsɛ kɛ Nyanmɪan lɛ
kpʊnndɛ yí'n. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan 'ba man bɛ́ yí nwʊn anwʊnsɛlɛ
kpa.
7 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ nwun bɛ́ manngʊn'n-mɔ anwʊn anwunnvoe'n.
Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan kʊsʊ 'ba nwun bɛ́ nwʊn anwunnvoe.
8 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ fa bɛ́ ahʊnlɪn'n kʊalaa bɛ kulo Nyanmɪan bɛ
yɔ like m'ɔ kulo'n. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ 'ba nwun Nyanmɪan.
9 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ man bɛ́ manngʊn-mɔ tanlan anzʊnunjɔ nun'n.
Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan 'ba fa bɛ́ yɔ yí mma.
10 "Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ bu mân'n sɛsɛ kɛ Nyanmɪan lɛ kpʊnndɛ'n mɔ
yí ti bɛ lɛ kele bɛ́ yalɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ bɛ́
dɪɛ.
11 "Nyila hán ɛmɔ mɔ bɛ tɪ mín menian'n. Mɛlɛ mɔ menian'n-mɔ 'kpɛ
ɛmɔ nzʊba, bɛ kele ɛmɔ ahʊlʊwa ɛsɛ bɛ kpɛ ɛsʊan ngacile biala bɛ tʊ
ɛmɔ abʊ'n, 12 ɛmɔ lí fɛ, bɛ mán bɛ́ nwʊn té bɛ́! Ɔ sanlɪn kɛ nyanmɪansʊ
ɛlɔ, ɛmɔ ahatua'n tɪ kpili kpa. Asannan nán b'a wʊ ɛmɔ'n, ahʊlʊwa'n
mɔ bɛ helelɪ mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ daba'n, yí kʊnmgba nɪn ala yɛ̂ bɛ 'kele
ɛmɔ kʊsʊ ɔ.

Njɪn nʊn kanlannɪɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Maakɪ 9.50; 4.21, Luku 14.34-35)

13 "Asɪɛ nɪn asʊ ɛwa, ɛmɔ tɪ kɛ njɪn m'ɔ man like nzɛcɪ man ɔ. Nan
sɛ njɪn'n ta a, bɛ 'yɔ sɛ nán b'a man ɔ'a yɔ kalʊ-kalʊ biekun? Bɛ ngʊala
man yí like fíí kʊ́n yɔ. Asɪ ala yɛ̂ bɛ ju bɛ gua bɛ man menian'n-mɔ
tetia sʊ ɔ.
14 "Eyuadɪ nɪn anun, ɛmɔ tɪ kɛ kanlannɪɛ. Kulo mɔ bɛ kɔ si yí bʊka
sʊ'n, kulo sɔ'n, ɔ nvɪa man. 15 Sɛ bɛ sɔ kanlannɪɛ a, bɛ nva man like bɛ
mmutu man sʊ. Nan bɛ sɔ bɛ sie like sʊ anwunno sua nɪn anun maan
ɔ ta bɛ́ kʊalaa bɛ nwun asɪ. 16 Menian'n-mɔ anyunnun, ɔ di kɛ ɛmɔ ta
kɛ kanlannɪɛ maan bɛ nwun ɛmɔ nyɔlɪɛ kpa'n nán b'a yɪ ɛmɔ Asɪ m'ɔ
wɔ anwunno nɪn ayɛ.

Moyizɪ mala nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n

17 "Nán bɛ jʊnlɪn kɛ m'an a *Moyizɪ mala'n nʊn mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ
ngehele nɪn abʊsʊ enunnuan. Nán yí enunnuan ati yɛ̂ m malɪ ɔ. Nan
m malɪ kɛ mɪn 'ba maan ɔ kpɪn sʊ. 18 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn
kele ɛmɔ kɛ mɛlɛ mɔ anwunno nʊn asɪ tɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, bɛ mgbɔcɪ man
abesede nzɔlɛ'n m'ɔ tɪ kaan tala nzɔlɛ'n-mɔ kʊalaatin m'ɔ wɔ mala
nɪn anun'n, anaan nun ɛjɔlɛ kpɔlɛ kaan sʊa bɛ ndʊ man. Ɔ 'ka ɛbɛlɛ
sɔ dede ɔ kɔ ju mân nɪn ayuelɪɛ. 19 Yí sɔ ati, sʊanlan m'ɔ kɔ tʊn mala'n
nunhan m'ɔ tɪ kaan ɔ tala bɛ́ kʊalaa'n, nán sɛ ɔ kele menian'n-mɔ kɛ

bɛ nían yí dɪɛ nɪn asʊ bɛ yɔ́ bie a, sʊanlan sɔ'n, ɔ 'kaci kaan ɔ tala Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun menian'n-mɔ kʊalaatin. Sʊanlan kʊsʊ m'ɔ di mala nɪn asʊ, mɔ ɛsɛ ɔ kele menian'n-mɔ maan bɛ di sʊ'n, sʊanlan sɔ'n, ɔ 'kaci sʊanlan kpili wɔ Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun. 20 Mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, sɛ ɛmɔ a mmɔ man bala kpa m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn b'a ndala man *mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn *Falisifʊɛ'n-mɔ a, Nyanmɪan ngɔ man man ɛmɔ atɪn maan bɛ ngɔ wʊlʊ man yí mân nɪn anun ɛlɔ.

Ɛya ɛfɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n

21 “Ɛmɔ tɪlɪ kɛ bɛ hanlɪn bɛ helelɪ ɛmɔ anan-mɔ kɛ: *Ɛ ngɔ li man awue*, yí ti, sʊanlan m'ɔ kɔ li awue'n, bɛ sánman yí bɛ mán kpain'n m'ɔ di ɛjɔlɛ'n. 22 Nan mín dɪɛ, mín nwan: Sʊanlan m'ɔ kɔ fɛ yí manngʊn anwʊn ɛya'n, ɔ fata nzanman. M'ɔ kɔ se yí manngʊn kɛ: ‘Laka!’ (Ɔ tɪ *ebele anɪɛ, yí bʊ y'ɔ le ‘ati to’), sʊanlan sɔ'n, ɔ fata ahɪnlɪnnvie. Yê sʊanlan m'ɔ kɔ se yí manngʊn kɛ: ‘Sɛnvʊɛ!’, yí kʊsʊ ɔ fata kɛ bɛ tʊ yí sîn'n m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn anun.

23 “Yí sɔ ati, sɛ ɛ 'fa like kɔ man Nyanmɪan, sɛ ɛ ju Nyanmɪan awulo nɪn anun lɪka mɔ bɛ yɪ tɛɛ'n nán ɛ kacɪ kɛ a se wɔ́ manngʊn bie sa a, 24 anɪn wɔ́ like'n mɔ ɛ 'fa man Nyanmɪan'n, yaci yí ɛbɛlɛ, kɔ tʊa wɔ́ manngʊn'n bɛ sésie bɛ́ afian, nán afɪ a sa a fa wɔ́ like nɪn a man Nyanmɪan.

25 “Sɛ sʊanlan bie kɔ sanman wɔ́, mɔ ɛmɔ kɔ fa atɪn'n mɔ bɛ lɛ kɔ'n, ɛbɛlɛ ala, tʊa yí, ɛmɔ sésie ɛjɔlɛ sɔ'n bɛtɛɛ sʊ, nán ɔ'a nva man wɔ́ ɔ'a mman man kpain'n m'ɔ di ɛjɔlɛ'n, nán yí kʊsʊ ɔ'a nva man wɔ́ ɔ'a mman man nzalafʊ'n, nán b'a ndʊ man wɔ́ fiadɪ. 26 Nɪan, mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wɔ́ kɛ sɛ ɛ yuelɪ man yí kalɛ'n kʊalaatin tua a, sɛ yí babulu kʊn bɔbɔ ka wɔ́ sʊ a, ɛ fi fiadɪ sua nɪn anun ɛ ngɔ fite man lé.

Ajaa ɛtʊan nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n

27 “Bɛ hanlɪn bɛ helelɪ yɛ́ nan-mɔ kɛ: *Ɛ ngɔ tʊn man ajaa.* 28 Nan mín dɪɛ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ sʊanlan m'ɔ kɔ hulo balasua m'ɔ tɪ man yí yɪ mɔ yí nwʊn nna ajʊnlɪn kɔ a yí ti anun'n, sʊanlan sɔ'n, anɪn ɔ'a tʊn ajaa yí ahʊnlɪn nɪn anun dada angʊnmɪn. 29 Sɛ wɔ́ nyɪn fama'n yê ɔ cʊɪn wɔ́ kɔ ɛtɛ nɪn anun an, tu yí tʊ mʊa. Sɛ ɛ minlin wɔ́ nwʊnnaan'n lɪka bie nán ɛ nyan ngʊan an, ɔ tɪ kpa ɔ tala kɛ wɔ́ munmuan'n kʊalaa kɔ hɔ sîn'n m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn anun. 30 Sɛ wɔ́ sa fama'n yê ɔ cʊɪn wɔ́ kɔ ɛtɛ nɪn anun an, kpɛ tʊ mʊa. Sɛ ɛ kpɛ wɔ́ sa'n kʊn nán ɛ nyan ngʊan an, ɔ tɪ kpa ɔ tala kɛ ɛ kɔ fa yí nnyuan'n ɛ kɔ hɔ sîn'n m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn anun.

Eyila nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Matie 19.9, Maakɪ 10.11-12, Luku 16.18)

31 “Ɛsɛ bɛ hanlɪn bɛ helelɪ yɛ́ nan-mɔ kɛ: *Sɛ sʊanlan kʊn kulo kɛ ɔ yila yí yɪ a, anɪn ɔ hɛ́lɛ kalata m'ɔ kele kɛ b'a yila'n ɔ fá mán yí.* 32 Nan mín dɪɛ, mín nwan: Belenzua kʊn mɔ yí yɪ a mmɔ man bian, sɛ ɔ yila yí maan belenzua fʊfɔlɛ ja yí a, anɪn ɔ'a man balasua nɪn a tʊn ajaa. Yê sʊanlan kʊsʊ m'ɔ kɔ ja balasua mɔ yí hun a yila yí'n, anɪn sʊanlan sɔ nɪn a tʊn ajaa.

Ndâ ɛhan nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n

33 “Ɛmɔ tılı kɛ bɛ hanlın bɛ helelı yɛ́ nan-mɔ kɛ: *Like mɔ ɛ kɔ han*
ndâ wɔ Nyanmıan anyunnun kɛ ɛ 'yɔ'n, n'ɛ kpɔ ndâ'n, nan yɔ like sɔ'n
sakpa. 34 Mín dıɛ, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ nán bɛ kan ndâ bɔbɔ
fíí. Nán bɛ kan ndâ bɛ fa anwunno nın adanzıɛ, ɔ sanlın kɛ ɛlɔ yê
Nyanmıan belemgbin bia'n wɔ ɔ. 35 Nán bɛ kan ndâ bɛ fa asıɛ nın
adanzıɛ, ɔ sanlın kɛ asıɛ'n tı Nyanmıan bia m'ɔ sesie yí ja sʋ ɔ. Nán
bɛ kan ndâ bɛ fa Zoluzalɛmʋn kulo nın adanzıɛ, ɔ sanlın kɛ ɛbɛlɛ tı
Nannan Nyanmıan Kpili kulo. 36 Nán bɛ kan ndâ bɛ fa sʋanlan ati nın
adanzıɛ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ ngʋala man kɛ bɛ man bɛ́ ti enyuan kʋnmgba
cein fi fufue anaan bile. 37 Ɛmɔ hán yí tika kɛ: ‘Yuo’ anaan ‘Cɛcɛ.’ Yí
nzin dıɛ'n kʋalaa mɔ bɛ kan bɛ gua sʋ'n, ɔ fi Abɔnsanmʋn ɛlɔ.

Bɛ́ mɔ bɛ kele yɛ́ yalɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.29-30)

38 “Ɛsɛ bɛ hanlın bɛ helelı yɛ́ nan-mɔ kɛ: *Sɛ sʋanlan bɔ wɔ́ nyın kʋn*
an, bɔ yí dıɛ'n bie sie yí bʋsʋ. Sɛ sʋanlan tu wɔ́ je kʋn an, tu yí dıɛ'n
bie sie yí bʋsʋ. 39 Nan mín dıɛ, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ sɛ sʋanlan
yɔ ɛmɔ ɛtɛ a, nán bɛ yɔ bie bɛ sie yí bʋsʋ. Sɛ sʋanlan kpacı wɔ́ nyın
fama nın asʋ a, kaci bɛ̂'n maan ɔ kpácı sʋ. 40 Sɛ sʋanlan bie sanman
wɔ́ nán yí nwan ɔ 'de wɔ́ taladıɛ'n mɔ ɛ wula yí bʋ nın an, fa mɔ ɛ
wula yí sʋ'n kʋsʋ bʋka sʋ man yí. 41 Sɛ mân mgbain'n-mɔ bie fa yí
ninnge tinndin wɔ́ kɛ ɛ sʋ́a ɛ hɔ́ sóman yí atın cilo kʋn an, kɔ dede ju
cilo nnyuan. 42 Sʋanlan sɛlɛ wɔ́ like a, fa man yí. Sɛ sʋanlan kulo kɛ ɔ
fɛ wɔ́ like a, n'ɛ yɔ yí abɔlɛ.

Ehulo m'ɔ di kɛ yɛ kulo bɛ́ mɔ bɛ kpɔ yɛ́ nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.27-36)

43 “Ɛmɔ tılı kɛ bɛ́ nwan: *Kulo wɔ́ manngʋn*, nán kpɔ sʋanlan m'ɔ
kpɔ wɔ́'n. 44 Nan mín dıɛ mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ húlo bɛ́
mɔ bɛ kpɔ ɛmɔ'n. Ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmıan bɛ mán bɛ́ mɔ bɛ kele ɛmɔ
ahʋlʋwa'n, 45 nán ɛmɔ a kaci ɛmɔ Ası'n m'ɔ wɔ anwunno nın amma.
Afı Nyanmıan man eyua'n fi ɔ man meninkpa'n-mɔ nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ
kʋalaatin. Ɔ man esue'n tɔ ɔ man bɛ́ mɔ bɛ bɔ bala kpa ɔ nʋn bɛ́ mɔ
bɛ yɔ ɛtɛ'n. 46 Sɛ bɛ́ mɔ bɛ kulo ɛmɔ nın ala yê ɛmɔ kulo bɛ́ a, anın nzu
nvasʋɛ dıɛ yê ɛmɔ nyan yí wɔ Nyanmıan ɛlɔ ɔ? Ɛtɛfʋɛ kɛ bɛ́ mɔ bɛ
dide ajule'n, kɛ bɛ́ kʋsʋ bɛ yɔ yí nın ala anın. 47 Sɛ ɛmɔ anianman'n-
mɔ ala yê ɛmɔ bisa bɛ́ ahın an, anın nzu like kpili dıɛ yê ɛmɔ a yɔ
ɔ? Bɛ́ mɔ bɛ nne man Nyanmıan bɛ nni man'n, kɛ bɛ́ kʋsʋ bɛ yɔ yí
nın ala anın. 48 Yí sɔ ati, kɛmɔ ɛmɔ Ası m'ɔ wɔ anwunno'n tı sʋanlan
kpa'n, ɛmɔ kʋsʋ káci meninkpa.

6

Ehianfʋɛ'n-mɔ like ɛman nın anwʋn ɛjɔlɛ'n

1 “Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa! Nán bɛ yɔ ninnge mɔ Nyanmıan kulo'n
bagua nın anun maan menian'n-mɔ kʋalaa nwun ɛmɔ. Sɛ ɛmɔ yɔ yí
sɔ a, ɛmɔ nnyan man ɛmɔ Ası m'ɔ wɔ anwunno nın asa nun like fíí.
2 “Yí sɔ ati, sɛ ɛ 'man ehianfʋɛ'n-mɔ esika a, n'ɛ bɔ wɔ́ nwʋn kpayɛ kɛ
apoo mma'n-mɔ yɔ yí Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ anun'n ɔ nʋn gua'n-
mɔ asʋ'n. Bɛ yɔ sɔ bɛ man menian'n-mɔ fʋa bɛ́. Mıın kan yí ananhɔlɛ
mın kele ɛmɔ kɛ bɛ́ ahatua dıɛ nın ala y'ɔ le bɛ́ dunman'n mɔ bɛ lɛ

bɔ'n. 3 Nan wɔ́ dıɛ, sɛ ɛ 'fa esika ɛ man ehianfʋɛ'n-mɔ a, n'ɛ man
wɔ́ manngʋn'n muonun mɔ ɛ nʋn yí nanndı'n nwun nun. 4 Man wɔ́
acɛdıɛ sɔ'n há nvıalıɛ nun. Ɛbɛlɛ nın anun yê Nyanmıan m'ɔ tı wɔ́ Sı
m'ɔ nwun mɔ a yɔ yí nvıalıɛ nun'n, ɔ 'man ɛ nyan yí nwʋn ahatua ɔ.

Asɔnın ɛyɔlɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 11.2-4)

5 "Sɛ ɛmɔ 'yɔ asɔnın an, nán bɛ yɔ kɛ apoo mma'n-mɔ yɔ yí'n. Bɛ kulo
nzisi ejinlan bɛ yɔ asɔnın Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ anun nʋn gua'n-
mɔ ayialıɛ nın asʋ maan menian'n-mɔ kʋalaa nwun bɛ́. Mıın kan yí
ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ b'a nyan bɛ́ ahatua'n dada angʋnmın. 6 Nan
wɔ́ dıɛ, sɛ ɛ 'yɔ asɔnın an, wʋlʋ wɔ́ sua nın anun, nyin wɔ́ nzin anʋan,
nán sɛlɛ wɔ́ Sı m'ɔ wɔ wɔ́ lıka mɔ ɛ fıa'n. Yê wɔ́ Sı m'ɔ nwun like mɔ ɛ
lɛ yɔ yí nvıalıɛ nun'n, ɔ 'ba man ɛ nyan yí nwʋn ahatua. 7 Sɛ ɛmɔ 'yɔ
asɔnın an, nán bɛ kan ndınndıın kɛ bɛ́ mɔ bɛ nzʋ man Nyanmıan'n
yɔ yí'n. Bɛ jʋnlın kɛ bɛ 'kan yí nwala nwala nán Nyanmıan a tı. 8 Nán
bɛ yɔ kɛ bɛ́, ɔ sanlın kɛ, Nyanmıan m'ɔ tı ɛmɔ Ası'n, like mɔ ɛmɔ kɔ
hian yí nwʋn'n, ɔ di mʋa ɔ nwun yí kʋalaaka nán ɛmɔ a sɛlɛ yí like
sɔ'n.

9 "Nan ɛ 'nwun kɛ ɛmɔ kpín bɛ yɔ́ asɔnın'n:
Yɛ́ Sı mɔ ɛ wɔ anwunno, man yɛ fá anyınnzɔ
yɛ bɔ́ wɔ́ dunman nwannzan-nwannzan'n.
10 Man wɔ́ belemgbin elie mɛlɛ'n jú.
Man yɛ yɔ́ wɔ́ kunnun like asıɛ nın asʋ ɛwa
kɛ bɛ yɔ yí wɔ nyanmıansʋ ɛlɔ'n.
11 Man yɛ́ ɛnɛ cıan nın anwʋn alıɛ.
12 Fa yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ ce yɛ́ kɛ
yɛ́ kʋsʋ yɛ fa yɛ ce bɛ́ mɔ bɛ fʋn yɛ́'n.
13 N'ɛ yaci Abɔnsanmʋn maan ɔ laka yɛ́,
nan de yɛ́ fi yí sa nun.
[Ɔ sanlın kɛ belemgbin elie'n,
ɔ nʋn tunmin'n, ɔ nʋn anunminnyanmʋn'n,
ɔ tı wɔ́ dıɛ daa. Amın.]

14 "Afı sɛ ɛmɔ yaci bɛ́ manngʋn'n-mɔ ɛtɛ'n-mɔ ce bɛ́ sakpa a, ɛmɔ
Ası m'ɔ wɔ nyanmıansʋ'n, ɔ 'fa ɛmɔ kʋsʋ dıɛ'n-mɔ ɔ ce ɛmɔ. 15 Nan sɛ
ɛmɔ nva man bɛ́ manngʋn'n-mɔ ɛtɛ dıɛ'n-mɔ nje man bɛ́ a, ɛmɔ Ası'n
kʋsʋ ngɔ fa man ɛmɔ ɛtɛ dıɛ'n-mɔ ɔ ngɔ hye man ɛmɔ.

Abuala nın anwʋn ɛjɔlɛ'n

16 "Sɛ ɛmɔ lɛ di abuala a, nán bɛ yɔ bɛ́ nyunnun koun-koun kɛ
apoo mma'n-mɔ yɔ yí'n. Bɛ yɔ bɛ́ nyın nın anun koun-koun bɛ man
menian'n-mɔ kʋalaa nwun kɛ bɛ lɛ di abuala. Mıın kan yí ananhɔlɛ
mın kele ɛmɔ kɛ b'a nyan bɛ́ ahatua'n dada angʋnmın. 17 Nan wɔ́ dıɛ,
mɛlɛ mɔ ɛ lɛ di abuala'n, nwunnzin wɔ́ nyunnun, toli wɔ́ ti nın anun,
18 nán menian'n-mɔ a nnwun man kɛ ɛ lɛ di abuala. Wɔ́ Sı'n m'ɔ wɔ
nvıalıɛ nun'n, yí ngʋnmın cein ɔ kɔ nwun yí. Yê wɔ́ Sı'n m'ɔ nwun
mɔ ɛ lɛ yɔ yí nvıalıɛ nun'n, ɔ 'ba man ɛ nyan yí nwʋn ahatua.

Anwʋndıɛ kpa nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 12.33-34)

19 "Nán bɛ kpʋ́ndɛ mân ɛhı anun anwʋndıɛ'n. Mân ɛhı anun ɛwa,
ngakʋba di, ngannɔlɛ kan yí, awofʋɛ'n-mɔ bubu anʋan bɛ wua. 20 Nan

bɛ kpʋnndɛ nyanmıansʋ anwʋndıɛ dıɛ'n. Nyanmıansʋ, ngakʋba nnʋn man ɛlɔ bɛ nni man, ngannɔlɛ nnʋn man ɛlɔ, awofʋɛ nnʋn man ɛlɔ nán b'a bubu anʋan b'a wua. 21 Ɔ sanlın kɛ lıka mɔ wɔ́ anwʋndıɛ'n wɔ'n, ɛbɛlɛ kʋsʋ yɛ̂ wɔ́ ahʋnlın'n wɔ ɔ.

Anyıan nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 11.34-36)

22 "Bɛ́ nyın'n tı kɛ anwʋnnaan nın asʋ kanlannıɛ: sɛ wɔ́ nyın'n tı kpa a, wɔ́ nwʋnnaan'n lıka kʋalaatin wɔ jawe nun. 23 Nan sɛ wɔ́ nyın'n sin an, anın wɔ́ nwʋnnaan'n lıka kʋalaatin wɔ awosin nun. Sɛ kanlannıɛ'n m'ɔ wɔ wɔ́ nun'n tı awosin an, nwun yí kɛ awosin'n mɔ ɛ wɔ nun'n tı awosin kpili kpa.

Mınlıan nnyuan nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 16.13)

24 "Sʋanlan kʋn ngʋala man kɛ ɔ sʋ mınlıan nnyuan. Sɛ ɔ sʋ mınlıan nnyuan an, ɔ 'kpɔ kʋn nán ɔ kulo kʋn. Yí nyın 'sɔ kʋn yɛ́ ɔ 'tu yí nyın sa kʋn. Ɛmɔ ngʋala man kɛ bɛ ka sʋ bɛ sʋ Nyanmıan nán b'a sʋ esika.

Nzusue nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 12.22-31)

25 "Yí sɔ ati, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ: Nán bɛ susu alıɛ mɔ ɛmɔ 'di nın anwʋn, ɔ nʋn nzue mɔ ɛmɔ 'nʋn nın anwʋn. Ɛsɛ nán bɛ susu taladıɛ mɔ ɛmɔ 'wula nın anwʋn. Asʋ ngʋan'n tı man kpa ndala man alıɛ nın ɔ? Yɛ̂ anwʋnnaan'n ndala man taladıɛ nın ɔ? 26 Ɛmɔ nían nnʋnman'n-mɔ. Bɛ nnua man like fíí, bɛ ngɔ man ebo sʋ bɛ nva man alıɛ fíí, bɛ nva man alıɛ bɛ nzie man, nan kʋsʋ ɛmɔ Ası m'ɔ wɔ anwunno'n, ɔ gua bɛ́ nʋan alıɛ! Ɛmɔ anwʋn cian kpa tala nnʋnman'n-mɔ. 27 Ɛmɔ anun benin yɛ̂ ɔ kʋala ɔ susu yí ngʋan nın anwʋn dede ɔ gua sʋ bie ɔ? 28 Nán nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ di taladıɛ mɔ ɛmɔ 'wula nın anwʋn yalɛ ɔ? Ɛmɔ nían kɛ ebo nın anun ndile'n-mɔ mɔ bɛ le ndetele'n-mɔ kpın fifi'n. Bɛ nni man junman, bɛ nnwʋn man taladıɛ. 29 Nan kʋsʋ mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ belemgbin Salomʋn muonun nʋn yí anyanbɛnwʋn'n m'ɔ nyanlın yí'n, taladıɛ m'ɔ tı kanlanman kɛ ndetele'n-mɔ'n, ɔ'a nwula man bie lé. 30 Ndile'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ebo nın anun ɛnɛ, mɔ ɛhınman bɛ 'ju bɛ́ bɛ gua sîn nun'n, sɛ Nyanmıan sesie bɛ́ sʋa, ɔ yɔ sɛ mɔ ɔ ngɔ nıan man ɛmɔ ɔ ngɔ tala man bɛ́ ɔ? Ɛmɔ dedi'n tı kaan! 31 Yí sɔ ati, nán bɛ di yalɛ bɛ kan kɛ: Nzukɛ yɛ̂ yɛ 'di ɔ? Nzukɛ yɛ̂ yɛ 'nʋn ɔ? Taladıɛ benin yɛ̂ yɛ 'wula ɔ? 32 Bɛ́ mɔ bɛ nzʋ man Nyanmıan'n, bɛ́ yɛ̂ cıan daa bɛ susu ninnge ɛhı-mɔ anwʋn ɔ. Nan ɛmɔ Ası'n m'ɔ wɔ anwunno'n, ɔ sı kɛ ɛmɔ a hian ninnge sɔ'n-mɔ anwʋn. 33 Yí ti, ɛmɔ lí mʋa bɛ kpʋ́nndɛ Nyanmıan Belemgbin Mân'n, ɔ nʋn asıtanlan'n m'ɔ sɔ Nyanmıan anyın'n, nán Nyanmıan 'ba fa ninnge'n kʋalaa m'ɔ ka'n ce ɛmɔ. 34 Yí sɔ ati, nán bɛ jʋnlın ɛhınman alíɛ dıɛ nın anwʋn. Alíɛ'n muonun yɛ̂ ɔ 'di ɛjɔlɛ'n m'ɔ kɔ a nun nın ɔ. Nunhan ɛjɔlɛ'n kʋalaa tı yí ɛjɔlɛ.

7

Sʋanlan ndɛɛ ebua nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.37-42)

1 "Nán bɛ bua bɛ́ manngʋn'n-mɔ ndɛɛ nán Nyanmıan kʋsʋ a mmua man ɛmɔ ndɛɛ. 2 Ɔ sanlın kɛ, kɛ ɛmɔ kɔ kpın kɔ bua menian'n-mɔ

ndɛɛ'n yê Nyanmıan kʊsʊ 'nıan sʊ ɔ bua ɛmɔ ndɛɛ ɔ. Ɛsɛ kɛ ɛmɔ kɔ kpın kɔ susu kɔ man bɛ́ manngʊn'n-mɔ'n yê Nyanmıan 'nıan sʊ ɔ susu man ɛmɔ ɔ.
3 "Ɔ yɔ sɛ mɔ tabua munmuin kaan'n m'ɔ la wɔ́ manngʊn nın anyın
nın asʊ'n yê ɛ nwun yí, nan kʊsʊ ɛ nnwun man tabua ebue'n m'ɔ la
wɔ́ nyın dıɛ nın asʊ'n? 4 Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ kʊala ɛ se wɔ́ manngʊn kɛ:
'Jinlan maan n yí tabua munmuin'n m'ɔ la wɔ́ nyın nın asʊ'n', kʊsʊ
anın tabua ebue kʊn la wɔ́ nyın dıɛ nın asʊ. 5 Ɛ bɔ wɔ́ nwʊn apoo,
di mʊa yı tabua ebue'n m'ɔ la wɔ́ nyın nın asʊ'n, nán a nwun ası a yı
tabua munmuin kaan'n m'ɔ la wɔ́ manngʊn nın anyın nın asʊ'n.
6 "Like m'ɔ tı nwannzan-nwannzan'n, nán bɛ fa bɛ man njʊa'n-mɔ
di. Sɛ ɛmɔ fa man bɛ́ a, bɛ 'kpɛ bɛ́ nyın bɛ sosua ɛmɔ nun. Nán bɛ
ju bɛ́ kɔmın afile'n-mɔ bɛ gua mgbolike'n-mɔ anyunnun. Sɛ ɛmɔ ju bɛ́
kɔmın afile'n-mɔ bɛ gua mgbolike'n-mɔ anyunnun an, bɛ 'tetia sʊ.

Ɛmɔ sɛ́lɛ, bɛ kpʊ́nndɛ, bɛ bɔ́ anʊan'n
(Luku 11.9-13)
7 "Ɛmɔ sɛ́lɛ nán b'a fa b'a man ɛmɔ. Ɛmɔ kpʊ́nndɛ nán b'a nwun
yí. Ɛmɔ bɔ́ anʊan'n nán b'a tike. 8 Ɔ sanlın kɛ sʊanlan biala m'ɔ kɔ
sɛlɛ like'n, bɛ 'fa bɛ man yí. 9 Sʊanlan m'ɔ kɔ kpʊnndɛ'n, ɔ 'nwun yí.
Sʊanlan m'ɔ kɔ bɔ anʊan'n, bɛ 'tike. Ɛmɔ anun benin yê sɛ yí wa sɛlɛ
yí kpaʊn an, ɔ fa ɛbʊɛ man yí ɔ? 10 Anaan sɛ ɔ sɛlɛ yí ejue kʊn an, ɔ
fa owo man yí ɔ? 11 Ɛmɔ mɔ bɛ tı ɛtɛfʊɛ'n, ɛmɔ sı ninnge mgbakpa
fa man bɛ́ mma'n-mɔ. Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ Ası'n m'ɔ wɔ anwunno'n, sɛ
sʊanlan sɛlɛ yí like a, ɔ nva man like kpa ɔ mman man yí ɔ?

Mala kpa nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.31)
12 "Like mɔ *Moyizı mala'n nʊn Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ
kalata'n kele'n y'ɔ le kɛ: Like kʊalaa mɔ ɛmɔ kulo kɛ ɛmɔ amanngʊn'n-
mɔ yɔ́ mán ɛmɔ'n, ɛmɔ kʊsʊ yɔ́ like sɔ'n bie mán bɛ́.

Anʊan nnyuan nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 13.24)
13 "Ɛmɔ wʊ́lʊ anʊan fıtıı nın anun. Afı anʊan tɛtɛlɛ'n ɔ nʊn akpɔ
fanvalaʊn'n, bɛ kele ewue atın. Ɛbɛlɛ yê menian dɔʊn kpa sın ɔ. 14 Nan
anʊan fıtıı'n nʊn akpɔ bɔhyʊı'n, bɛ kele ngʊan atın. Bɛ́ mɔ bɛ nwun
yí bɛ sın sʊ'n, b'a nzʊn man.

Ato mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.43-44)
15 "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa wɔ ato mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ anwʊn. Bɛ fa
bʊa kpolo bɛ wula bɛ ba ɛmɔ anwʊn. Nan bɛ́ kunnun an, bɛ tı kɛ bedi
aminlefʊɛ kpa. 16 Bɛ́ nyɔlıɛ'n-mɔ anun yê ɛmɔ 'ba fa nwun bɛ́ ɔ. Bɛ ndı
man divın mma ndile mmowe sʊ, yê bɛ ndı man *figi mma eminlan
mmowe sʊ. 17 Baka kpa biala su mma kpa. Yê baka ɛtɛ kʊsʊ biala su
mma ɛtɛ. 18 Baka kpa kʊn ngʊala man kɛ ɔ su mma ɛtɛ. Yê baka ɛtɛ
kʊsʊ kʊn ngʊala man kɛ ɔ su mma kpa. 19 Baka biala m'ɔ nzu man
mma kpa'n, bɛ 'kpɛ bɛ tʊ sîn nın anun. 20 Ɛhıka ati, ɔ fi bɛ́ nyɔlıɛ nın
anwʊn, ɛmɔ 'ba nwun ato mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ angʊnmın.

Mân'n ndɛɛ ebua cıan nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Luku 13.25-27)

21 “Nán bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ fɛlɛ mín: ‘Yɛ́ Mɪn, yɛ́ Mɪn’ yɛ̂ bɛ 'kɔ
Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun ɔ. Nan bɛ́ mɔ bɛ yɔ mín Sɪ m'ɔ
wɔ anwunno nɪn akunnun like'n, bɛ́ ala yɛ̂ bɛ 'kɔ ɛlɔ ɔ. 22 Mân'n ndɛɛ
ebua cɪan'n ju a, menian dɔʋn kpa 'ba se mín kɛ: ‘Yɛ́ Mɪn, yɛ́ Mɪn, wɔ́
dunman nun, yɛ lili Nyanmɪan kpɔman, yɛ fʋanlɪn wawɛ ɛtɛ'n-mɔ.
Ɛsɛ wɔ́ dunman nun, yɛ yɔlɪ asinbɛnwʋn ninnge dɔʋn!’ 23 Ɛbɛlɛ nɪn
anun yɛ̂ mɪn 'ba han mɪn kele bɛ́ kɛ: Cɪan bie lé mɪn nzɪ man ɛmɔ.
Ɛmɔ hɔ́ mʋa, ɛmɔ mɔ ɛtɛ yɛ̂ bɛ yɔ'n.”

Sua nnyuan nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Luku 6.47-49)

24 Ɛsɛ Zozi nwan: “Ɛhɪka ati, sʋanlan m'ɔ kɔ tɪ ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han
m'an hele ɛmɔ'n, sɛ ɔ nanndɪ sʋ a, anɪn ɔ tɪ kɛ bɛngɛlɛfʋɛ mɔ ɔ'a si
yí sua nɪn ɛbʋɛ sʋ. 25 Esue nɪn a tɔ dede ɔ'a bu asɪ, anwʋnman nɪn a
tu sɛlɛ kpa a si sua'n, nan kʋsʋ kɛmɔ ɔ jin ɛbʋɛ nɪn asʋ'n, ɔ man ɔ'a
mmu man. 26 Nan sʋanlan biala m'ɔ kɔ tɪ ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han mɔ ɔ'a
nnanndɪ man sʋ'n, anɪn ɔ tɪ kɛ sʋanlan m'ɔ nzɪ man ngɛlɛ, mɔ ɔ'a si yí
sua nɪn anyʋan nɪn asʋ. 27 Esue nɪn a tɔ dede ɔ'a bu asɪ, anwʋnman
nɪn a tu sɛlɛ kpa a si sua sɔ'n. Ɔ'a bubu ɔ'a gua bɔkɔɔ.”

Zozi tunmin'n
(Maakɪ 1.22, Luku 4.32)

28 Mɔ Zozi heheleɪ bɛ́ Nyanmɪan ninnge sɔ'n-mɔ dede mɔ yí nʋan
tɔlɪ'n, kɛ ɔ kpɪn kekele menian'n-mɔ ninnge'n, ɔ sin bɛ́ nwʋn kpili
sʋnman. 29 Ɔ sanlɪn kɛ yí ngehele'n nʋn *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ
dɪɛ'n tɪ man kʋn. Nan ɔ kekele bɛ́ tunmin sʋ.

8

Zozi 'ba man kokobefʋɛ kʋn anwʋn sa
(Maakɪ 1.40-45, Luku 5.12-16)

1 Mɔ Zozi fi bʋka nɪn asʋ ɔ juli'n, menian dɔʋn sili yí sʋ. 2 Mɛlɛ sɔ
nɪn anun, kokobefʋɛ kʋn kɔ kpunnge Zozi, ɔ kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun, yí
nwan: “Yɛ́ Mɪn, sɛ ɛ kulo a, ɛ kʋala kɛ ɛ man mín nwʋn sa.”
3 Ɔ hanlɪn sɔ a, Zozi kɔ tɪnngɛ yí sa'n ɔ kɔ han yí. Yí nwan: “Yuo o,
mɪn kulo, tɪ akpɔlɛ.” Ɛbɛlɛ ala, kokobefʋɛ nɪn anwʋn kɔ sa. 4 Mɔ yí
nwʋn salɪ'n, Zozi kɔ han kɔ hele yí kɛ: “N'ɛ kan kele sʋanlan fíí, nan
kɔ fa wɔ́ nwʋn kele Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ'n. Sɛ ɔ nwun wɔ́ yue a, yɪ
tɛɛ'n mɔ Moyizɪ heleɪ'n, nán man bɛ nwún yí kɛ wɔ́ nwʋn a sa.”

Zozi 'ba man nzalafʋ kpain'n kʋn akʋa nɪn anwʋn sa
(Luku 7.1-10)

5 Mɔ Zozi juli Kapɛɛnawɔmʋn mɔ ɔ 'wʋlʋ kulo nɪn anun'n, *Lɔmʋn
nzalafʋ kpain'n kʋn kɔ a yí nwʋn ɛbɛlɛ 6 ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Yɛ́
Mɪn, mín akʋa'n lɛ wu kpa. Ɔ'a bubu ɔ la awulo ɛlɔ. Yí ti, mɪn 'sɛlɛ
wɔ́ kɛ ɛ mán yí nwʋn sá.”
7 Mɔ nzalafʋ'n hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: “Mɪn 'ba hɔ mɪn man yí nwʋn
sa.”
8 Ɔ nʋn Zozi anʋan mɔ ɔ 'tɔ'n, nzalafʋ kpain'n nwan: “Mín Mɪn, mɪn
nzɛ nvata man kɛ ɛ ba mín awulo ɛlɔ ɔ. Nan wɔ́ lɪlɪ kan ɛjɔlɛ kpɔlɛ
kʋnmgba cein, nán mín akʋa nɪn anwʋn 'ba sa. 9 N ne mín nyunnun
mgbain mɔ bɛ sie mín yɛ̂ mín kʋsʋ mɪn sie mín nzalafʋ'n-mɔ. Sɛ mɪn

se bɛ́ nunhan kʋn kɛ: ‘Kɔ!’ a, ɔ kɔ. Sɛ mɪn se fʋfɔlɛ kɛ: ‘Bala ɛwa!’ a, ɔ ba. Sɛ mɪn se mín akʋa'n kʋsʋ kɛ: ‘Yɔ like sʋa!’ a, ɔ yɔ.”

10 Mɔ Zozi tɪlɪ nzalafʋ kpain sɔ nɪn anʋan nun ɛjɔlɛ'n, ɔ sinlin yí nwʋn. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ si yí sʋ'n kɛ: “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ Izalayɛ mân nɪn anun ɛwa, sʋanlan m'ɔ le dedi kpili kpa kɛ bian ɛhɪ'n, n nwunlin man yí nwʋn sʋ. 11 Mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ menian dɔʋn kpa fi sɛnzɛ afitelɪɛ, ɔ nʋn sɛnzɛ atɔlɪɛ, bɛ 'ba a Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun, bɛ nʋn Abalahamʋn, Izakɪ, nʋn Zʋakɔbʋ bɛ 'ba tʋ asaa. 12 Nan bɛ́ mɔ yê ɔ sɛ kɛ ahan bɛ kɔ Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun'n, bɛ 'ju bɛ́ bɛ gua gua nɪn asʋ awosin nɪn anun. Ɛbɛlɛ, bɛ 'sun, ɛsɛ bɛ 'kʋan bɛ́ je'n.”

13 Ɛhɪ, Zozi kɔ han kɔ hele nzalafʋ kpain'n kɛ: “Kɔ wɔ́ awulo, wɔ́ dedi'n mán wɔ́ sa hán mɔ ɛ lɛ kpʋnndɛ'n.” Mɛlɛ sɔ nɪn ala, nzalafʋ kpain nɪn akʋa nɪn anwʋn kɔ sa.

Zozi 'ba man nwuluwafʋɛ dɔʋn anwʋn sa
(Maakɪ 1.29-34, Luku 4.38-41)

14 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ hɔ Pɪɛlɪ awulo ɛlɔ. Ɔ 'kɔ a ju a, anɪn ebunnun a hyɪ Pɪɛlɪ asebala'n, ɔ la ɛbɛlɛ. 15 Zozi kɔ han Pɪɛlɪ asebala nɪn asa'n, ebunnun'n fi yí nwʋn kɔ tu. Ɔ kɔ jasʋ, ɔ kɔ kpʋnndɛ like kɔ man Zozi kɔ li.

16 Mɔ alíɛ'n tɔlɪ nun'n, bɛ falɪ menian dɔʋn kpa mɔ wawɛ ɛtɛ wɔ bɛ́ nun bɛ bɛlɛlɪ Zozi. Zozi le yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n ɔ kɔ fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ maan bɛ fi menian'n-mɔ anun bɛ kɔ tu. Ɛsɛ ɔ kɔ man nwuluwafʋɛ'n-mɔ kʋalaa anwʋn kɔ sa. 17 Ɔ yɔlɪ sɔ maan ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ *Ezayi hanlɪn'n kpɪnlɪn sʋ. Yí nwan:
Ɔ'a fa yɛ́ nwʋn ewue'n ɔ'a man yɛ́ nwʋn a sa.

Bɛ́ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ si Zozi sʋ'n
(Luku 9.57-62)

18 Ɛhɪ, menian dɔʋn kpa walɪ yialɪ Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. M'ɔ nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ bɛ mán bɛ kpɛ́ asue'n bɛ hɔ́ yí nzin ɛlɔ ebue kʋn. 19 Mala nɪn asʋ kpain'n kʋn kpunngelɪ yí nwʋn ɛbɛlɛ a, yí nwan: “Kpain, lɪka biala mɔ ɛ 'kɔ'n, mɪn 'kɔ bie.”

20 Mɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: “Naan'n-mɔ le bɛ́ bɔɛ, nnʋnman'n-mɔ kʋsʋ le bɛ́ sâ mɔ bɛ da nun ɔ. Nan *Mân Baa'n le man lɪka m'ɔ da de yí ɛnwʋnmɪan ɔ.”

21 Yí menian'n-mɔ anun kʋn kʋsʋ kɔ se yí kɛ: “Yɛ́ Mɪn, man mín atɪn maan n gɔ́ n zíe mín sɪ kʋalaaka nán m'an a.”

22 Ɔ hanlɪn sɔ a, Zozi nwan: “Si mín sʋ nán yaci ewue mma maan bɛ síe bɛ́ mɔ b'a wu'n-mɔ.”

Zozi 'ba gua anwʋnman kpili kʋn asɪ
(Maakɪ 4.35-41, Luku 8.22-25)

23 Ɛhɪ anzin, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ fʋlɪ ɛlɛɛ nɪn anun. 24 Kaan cɛ, anwʋnman kpili kʋn nʋn asutue kɔ tu kɔ si bɛ́. Mgbaha'n kɔ bɔ nzue kɔ gua ɛlɛɛ nɪn anun dede ɔ ka m'ɔ nʋan ɔ. Nan ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Zozi la ɛlɛɛ nɪn anun ɔ lɛ dafɪ. 25 Yí menian'n-mɔ kɔ hɔ kɔ tinnge yí. Bɛ́ nwan: “Yɛ́ mɪn, de yɛ́ nán yɛ lɛ wu!” 26 Zozi nwan: “Nzukɛ ati yê ɛmɔ sulo sʋa'n? Ɛmɔ le man dedi ɔ?” M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ jasʋ ɔ kɔ jʋjɔ aminle sʋ ɔ kɔ hele anwʋnman'n nʋn asue'n. Ɛbɛlɛ ala, anwʋnman kɔ gua asɪ, asue kʋsʋ kɔ gua asɪ. Yí kʋalaa kɔ yɔ diin.

27 Ɛjɔlɛ'n sinlin bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn. Bɛ́ nwan: “Sʋanlan benin y'ɔ le
ɛhɪ? Ɔ jʋjɔ kele anwʋnman nʋn asue bɔbɔ a, bɛ man yí anyɪnnzɔ!”

Zozi 'ba fʋan menian nnyuan anun wawɛ ɛtɛ'n-mɔ
(Maakɪ 5.1-20, Luku 8.26-39)

28 Mɔ Zozi kpɛlɪ asue'n ɔ hɔlɪ juli yí nzin ɛlɔ'n, Gadala mân nɪn anun,
mmelenzua nnyuan fi asielɪɛ nɪn asʋ bɛ kɔ fite fite. Bɛ kɔ a Zozi atɪn
ɛkpa. Menian sɔ'n-mɔ, wawɛ ɛtɛ wɔ bɛ́ nun. Bɛ́ nwʋn esulo kpa, ɔ man
sʋanlan fíí ngʋala man atɪn'n mɔ bɛ wɔ sʋ nɪn asʋ sɪn. 29 Mɔ bɛ walɪ
juli Zozi anyunnun ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ tɛtɪan nun. Bɛ́ nwan: “Nyanmɪan
Awa, nzu ɔ? Ɛ se yɛ́ sɛ? Asʋ a a ɛwa kɛ ɛ 'ba tua yɛ́ ɛtɛ nɪn anwʋn kalɛ
kʋalaaka nán ndɛɛ ebua cɪan nɪn a ju ɔ?”

30 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn mgbolike fatule kpili kʋn wɔ mʋa kaan bɛ lɛ
didi. 31 Wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kɔ sɛlɛ Zozi, bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yí kɛ: “Sɛ ɛ
'fʋan yɛ́ a, man yɛ́ atɪn maan yɛ hɔ́ wʋ́lʋ mgbolike ɛhɪ-mɔ anun.”

32 Zozi nwan: “Ɛmɔ hɔ́!” Wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kɔ fite bɛ kɔ hɔ kɔ wʋlʋ
mgbolike'n-mɔ anun. Ɛbɛlɛ ala, mgbolike fatule'n kʋalaa fi bʋka nɪn
asʋ bɛ le ɛnwanndie bɛ kɔ hɔ kɔ gua asue nɪn anun bɛ kɔ nʋan.
33 Menian'n-mɔ mɔ bɛ nɪan mgbolike'n-mɔ asʋ'n kɔ nwanndi bɛ kɔ
hɔ kulo, bɛ kɔ han like'n mɔ ɔ'a yɔ mgbolike'n-mɔ, ɔ nʋn menian'n-
mɔ mɔ wawɛ ɛtɛ wɔ bɛ́ nun nɪn anwʋn ɛjɔlɛ bɛ kɔ hele menian'n-mɔ.
34 Mɔ kulo nɪn asʋ menian'n-mɔ kʋalaa tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ kpʋ Zozi.
Mɔ bɛ nwunlin yí'n, bɛ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ fi bɛ́ mân nɪn anun ɔ jásʋ.

9

Zozi b'a man bubuluwafʋɛ kʋn anwʋn sa
(Maakɪ 2.1-12, Luku 5.17-26)

1 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi kɔ fʋ ɛlɛɛ nɪn anun, ɔ kɔ kpɛ asue'n ɔ kɔ sa kɔ
hɔ yí kulo nɪn asʋ. 2 Ɔ juli ɛbɛlɛ a, bɛ kɔ sʋa bubuluwafʋɛ kʋn nʋn
yí ɛbɛɛ'n kʋalaa bɛ kɔ bɛlɛ yí. Mɔ Zozi nwunlin kɛ menian sɔ'n-mɔ
le dedi'n, ɔ kɔ se bubuluwafʋɛ'n kɛ: “Mín wa, gua wɔ́ ahʋnlɪn asɪ.
Nyanmɪan a fa wɔ́ ɛtɛ nɪn a hye wɔ́.”

3 Anɪn *mala nɪn asʋ mgbain'n mmie-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ han yí bɛ́
ti anun kɛ: “Sʋanlan ɛhɪ a jʋjɔ a tia Nyanmɪan.”

4 Zozi nwunlin bɛ́ ajʋnlɪn'n. Yí nwan: “Nzukɛ ati yê ɛmɔ le ajʋnlɪn
nvuin sʋa-mɔ ɛmɔ ati anun ɔ? 5 Sɛ mɪn se kɛ: ‘B'a fa wɔ́ ɛtɛ'n b'a hye
wɔ́’ a, ɛmɔ nnwun man nun. Nan sɛ mɪn se kɛ: ‘Jasʋ nanndɪ’, nán ɔ yɔ
sɔ a, 6 anɪn ɛmɔ a nwun yí kɛ *Mân Baa'n le tunmin asɪɛ nɪn asʋ ɛwa,
ɔ fa ɛtɛ ce.” Ɛhɪ a, ɔ se bubuluwafʋɛ'n kɛ: “Jasʋ, fa wɔ́ ɛbɛɛ'n kɔ wɔ́
awulo!” 7 Zozi hanlɪn sɔ ala, sʋanlan'n kɔ jasʋ ɔ kɔ hɔ yí awulo. 8 Mɔ
meninsʋnman'n nwunlin yí sɔ'n, esulo hanlɪn bɛ́. Bɛ́ kɔ la Nyanmɪan
asɪ, ɔ sanlɪn kɛ ɔ'a fa tunmin sʋa ɔ'a man kulo menian'n-mɔ.

Zozi 'ba fɛlɛ Matie
(Maakɪ 2.13-17, Luku 5.27-32)

9 Ɛhɪ anzin, Zozi fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ. Mɔ ɔ 'sɪn kɔ'n, ɔ kɔ nwun kɛ bian
kʋn tɪ lɪka mɔ bɛ dide ajule'n. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Matie. Zozi nwan:
“Matie, si mín sʋ!” Ɔ hanlɪn sɔ a, Matie kɔ jasʋ kɔ si yí sʋ.

10 Ɛlɛhʋn kʋn Matie kɔ fɛlɛ Zozi alɪɛ. Mɛlɛ m'ɔ nʋn yí menian'n-mɔ
bɛ gua tɔbɪlɪ nɪn anwʋn bɛ 'didi'n, bɛ́ dɔʋn mɔ bɛ dide ajule'n, nʋn
menian mɔ bɛ́ asɪtanlan'n tɪ man kpa'n kɔ a kɔ tɛtanlan tɔbɪlɪ nɪn

anwʋn bie. 11 Nan mɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ bisa Zozi
menian'n-mɔ kɛ: “Nzukɛ ati yê ɛmɔ amɪn'n nʋn bɛ́ mɔ bɛ dide ajule,
ɔ nʋn menian mɔ bɛ́ asɪtanlan tɪ man kpa'n yê bɛ lɛ didi'n?”
12 Mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: “Bɛ́ mɔ bɛ ndɪ man akpɔlɛ'n yê bɛ
kpʋnndɛ ayile ɛyɔlɛfʋɛ ɔ, nan nán bɛ́ mɔ bɛ tɪ akpɔlɛ nɪn ɔ. 13 Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ'n lɪka mɔ b'a hɛlɛ yí kɛ Nyanmɪan nwan: *Mɪn kulo kɛ menian'n-
mɔ nwun anwunnvoe bɛ́ afian ɔ tala tɛɛ ɛyɪɛ nɪn anwʋn ninnge'n mɔ
bɛ yɔ bɛ man mín'n.* Ɛjɔlɛ sɔ'n, ɛmɔ hɔ́ súan nán bɛ tí yí bʋ kpa.” Mɔ
Zozi hanlɪn sɔ'n, ɛsɛ yí nwan: “Nán sɛsɛfʋɛ'n-mɔ ati yê m malɪ ɔ, nan
ɛtɛfʋɛ'n-mɔ ati ɔ.”

Abuala nɪn anwʋn kosuan'n
(Maakɪ 2.18-22, Luku 5.33-39)

14 Ɛhɪ, Zʋan menian'n-mɔ walɪ tʋlɪ Zozi a, bɛ́ nwan: “Yɛ nʋn
*Falisifʋɛ'n-mɔ yɛ di abuala titi. Nan nzukɛ ati yê wɔ́ menian dɪɛ'n-mɔ
nni man abuala'n bie'n?”
15 Mɔ bɛ bisalɪ kosuan sɔ'n, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Mɛlɛ mɔ atɔnvɔlɛ
bian'n nʋn yí manngʋn-mɔ gua atɔnvɔlɛ nɪn abʋ'n, ɛmɔ jʋnlɪn kɛ
menian sɔ'n-mɔ alʋa 'bɔ bɛ́ nwʋn? Cɛcɛ, bɛ́ lʋa mmɔ man bɛ́ nwʋn.
Nan cɪan mɔ bɛ kɔ le atɔnvɔlɛ bian'n fi bɛ́ sa nun'n, ɛbɛlɛ nɪn anun yê
bɛ 'di abuala ɔ.
16 “Sʋanlan fíí nva man ndafuin fʋfɔlɛ nda man ɛtanlan daba nun.
Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a, ndafuin fʋfɔlɛ'n 'sua ɛtanlan daba'n biekun. Sian anɪn
yí bɔɛ nɪn a yɔ kpili a tala daba dɪɛ'n. 17 Bɛ nva man nzan fʋfɔlɛ bɛ
ngua man kpolo kotoku daba nun. Sɛ bɛ yɔ yí sɔ a, kpolo kotoku'n 'sua
ɔ sɛcɪ yê nzan'n kʋsʋ 'butu. Nan nzan fʋfɔlɛ'n, bɛ gua yí kpolo kotoku
fʋfɔlɛ nun. Yí dɪɛ anɪn kpolo kotoku o, nzan o, bɛ kʋala yí kʋalaa fa
sie.”

Zozi 'ba man balasua kʋn anwʋn sa

ɛsɛ ɔ 'ba hɪn talua kaan kʋn
(Maakɪ 5.21-43, Luku 8.40-56)

18 Anɪn Zozi anʋan wɔ sʋ ɔ tɛ kan ɛjɔlɛ ɔ tɛ kele bɛ́. Zufʋ'n-mɔ
kpain'n kʋn walɪ a, ɔ kɔ kʋtʋ Zozi anyunnun ɛbɛlɛ, yí nwan: “Mín wa
balasua nɪn a wu kɪkaala. Yí ti, bala nán fa wɔ́ sa fua yí nwʋn maan
ɔ hín.” 19 Bian'n hanlɪn sɔ a, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ jasʋ bɛ kɔ si
yí sʋ.
20 Mɔ bɛ 'kɔ'n, anɪn balasua kʋn wɔ menian'n-mɔ anun, ɔ li Zozi
anzin. Moja a tu balasua sɔ'n dede afʋɛ bulu nʋn nnyuan. Ɔ kɔ hyʋɪn
kɔ kpunnge Zozi, ɔ kɔ han yí taladɪɛ nɪn anʋan'n. 21 Ɔ sanlɪn kɛ yí
kunnun ɛlɔ, yí nwan: “Sɛ mɪn nyan yí taladɪɛ'n bɔbɔ mɪn kan yí a,
mín nwʋn 'sa.”
22 Zozi tʋlɪ yí nyɪn yí nzin m'ɔ nwunlin bala'n, yí nwan: “Mín wa
balasua, gua wɔ́ ahʋnlɪn asɪ, nán wɔ́ dedi nɪn a man wɔ́ nwʋn a sa.”
Ɛbɛlɛ ala, bala nɪn anwʋn kɔ sa.
23 Mɔ Zozi juli Zufʋ kpain nɪn awulo ɛbɛlɛ m'ɔ nwunlin abile mma'n-
mɔ nʋn awɔ́lɛ mma'n-mɔ'n, yí nwan: 24 “Ɛmɔ fi ɛwa bɛ fíte, nán
batʋnman'n wuli man, ɔ lɛ dafɪ.” Zozi hanlɪn sɔ a, menian'n-mɔ kɔ
tu kɔ gua bɛ kɔ sɪlɪ yí. 25 Mɔ bɛ manlɪn menian'n-mɔ fitelɪ yuelɪ'n,
Zozi kɔ wʋlʋ sua nɪn anun ɛlɔ, ɔ kɔ sɔ talua kaan nɪn asa, talua'n kɔ
jasʋ. 26 Mɔ talua'n jasʋlɪ'n, ɛjɔlɛ sɔ'n hɔlɪ dede ɔ juli mân sɔ'n lɪka
kʋalaatin.

Zozi 'ba man anyınsinlinwafʋɛ nnyuan anwʋn sa

27 Ɛhı, Zozi fi ɛbɛlɛ hɔlı, nan mɛlɛ mɔ ɔ 'kpɛ nun sın'n,
anyınsinlinwafʋɛ nnyuan kɔ si yí sʋ, bɛ le ɛtɛtıan. Bɛ́ nwan:
“Belemgbin *Davidi awa, nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe!”
28 Mɔ Zozi juli yí awulo'n, anyınsinlinwafʋɛ'n-mɔ kɔ kpunnge yí
nwʋn ɛbɛlɛ, nán ɔ'a bisa bɛ́ kɛ: “Asʋ ɛmɔ de di kɛ mın kʋala mın
man ɛmɔ anwʋn sa ɔ?”
Mɔ Zozi bisalı bɛ́ kosuan sɔ'n, bɛ́ nwan: “Yuo o! Yɛ́ Mın, ɛ kʋala yí
yɔ.”
29 Ɛhı a, Zozi kɔ fua bɛ́ nyın'n, yí nwan: “Ɛmɔ dedi nın anwʋn, man
ɔ yó sɔ mán ɛmɔ!” 30 Ɛbɛlɛ ala, bɛ́ nyın'n-mɔ kɔ tike tike. Zozi kɔ jʋjɔ
aminle sʋ kɔ hele bɛ́, yí nwan: “Ɛmɔ tíe yí kpa, nán bɛ man sʋanlan
fíí anzʋ tı.” 31 Nan mɔ anyınsinlinwafʋɛ nnyuan sɔ'n fi ɛbɛlɛ hɔlı'n,
bɛ kɔ bɔ Zozi anwʋn ɛjɔlɛ ɛbɛlɛ mân sɔ nın anun lıka kʋalaatin.

Zozi 'ba man amunlefʋɛ kʋn jʋjɔ

32 Anyınsinlinwafʋɛ'n-mɔ hɔlı ala, bɛ kɔ fa sʋanlan kʋn bɛ kɔ bɛlɛ
Zozi. Sʋanlan sɔ'n, wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun, ɔ man ɔ ngʋala man jʋjɔ.
33 Mɔ Zozi tuli wawɛ ɛtɛ'n, sʋanlan'n kɔ jʋjɔ. Ɔ sinlin menian'n-mɔ
anwʋn. Bɛ́ nwan: “Yɛ nwunlin man like sʋa bie lé Izalayɛ mân nın
anun!”
34 Nan mɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ́ nwan: “Wawɛ ɛtɛ'n-mɔ
kpain'n y'ɔ man yí tunmin m'ɔ fa tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ.”

Zozi 'ba nwun meninsʋnman nın anwʋn anwunnvoe
(Maakı 6.34, Luku 10.2)

35 Zozi nanndılı kulo mgbili'n-mɔ ɔ nʋn ngangan'n-mɔ asʋ, ɔ
heheli menian'n-mɔ ninnge Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ anun. Ɔ bɔlı
Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ tʋ de Anwunno Belemgbin Mân'n ɔ helelı bɛ́. Bɛ́ mɔ
ewue ngacile ngacile kʋalaa wɔ bɛ́ nwʋn'n, Zozi manlın bɛ́ nwʋn salı.
36 Mɔ Zozi nwunlin meninsʋnman'n, bɛ́ nwʋn yɔlı yí anwunnvoe. Ɔ
sanlın kɛ b'a fɛ, ɛsɛ bɛ́ nwʋn a bubu bɛ́. Bɛ tı kɛ mmʋa mɔ bɛ le man
bʋa ɛnıanfʋɛ ɔ. 37 Ɛhı a, ɔ kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Ebo'n
tı kpili, nan kʋsʋ ajunmanfʋ'n-mɔ a nzʋn man. 38 Yí ti, ɛmɔ sɛ́lɛ ebo
nın asʋ mınlıan'n maan ɔ gúa ajunmanfʋ dɔʋn yí ebo nın asʋ.”

10

Zozi mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan'n
(Maakı 3.13-19, Luku 6.12-16)

1 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ fɛlɛ yí menian bulu nʋn nnyuan'n,
ɔ kɔ man bɛ́ tunmin mɔ bɛ kʋala yí fa tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ. Ɛsɛ bɛ́ mɔ
ewue ngacile ngacile kʋalaa wɔ bɛ́ nwʋn'n, bɛ kʋala kɛ bɛ man bɛ́
nwʋn sa. 2 Ɛ 'nwun Zozi mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan'n dunman: m'ɔ li
mʋa'n y'ɔ le Simʋn mɔ bɛ fɛlɛ yí Pıɛlı'n, ɔ nʋn yí nianman Andele,
Zebede awa Zʋakı nʋn yí nianman Zʋan, 3 Filipʋ, Baatelemin, Toma,
Matie m'ɔ dide ajule'n, Alıfe awa Zʋakı, Tade, 4 Simʋn m'ɔ kpʋnndɛ yí
mân'n fanwʋndi'n yê Zudası Isikalıɔtı mɔ ɔ 'yı Zozi man yí mgbɔfʋɛ'n-
mɔ.

Zozi 'ba sʋan yí menian bulu nʋn nnyuan'n
(Maakı 6.7-13, Luku 9.1-6)

5 Menian bulu nʋn nnyuan'n mɔ Zozi sʋanlɪn bɛ́ nɪn anɪn. Asannan
nán ɔ'a sʋan bɛ́'n, afʋtu m'ɔ tuli bɛ́ nɪn ahɪ, yí nwan: “Bɛ́ mɔ bɛ tɪ man
Zufʋ'n, nán bɛ kɔ bɛ́ nwʋn, ɛsɛ nán bɛ kɔ Samali kulo'n-mɔ asʋ. 6 Nan
ɛmɔ hó Izalayɛ amma'n-mɔ anwʋn. Afɪ bɛ tɪ kɛ mmʋa mɔ b'a minlin
ɔ. 7 Ɛmɔ 'kɔ a, ɛmɔ hán héle menian'n-mɔ kɛ Anwunno Belemgbin
elie mɛlɛ nɪn a kpunnge. 8 Ɛmɔ mán nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn sá, bɛ́
mɔ yɛ̂ b'a wu'n, man bɛ fi ewe nun bɛ jásʋ, ɛmɔ tí kokobefʋɛ'n-mɔ
anwʋn, bɛ tú wawɛ ɛtɛ'n-mɔ. Nán bɛ de bɛ́ like fíí, nan bɛ yɔ́ bɛ hyé
bɛ́, ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan a fa tunmin sɔ nɪn a hye ɛmɔ. 9 Sɛ ɛmɔ 'kɔ a,
nán bɛ fa esika fíí bɛ sa bɛ́ nwʋn. 10 Nán bɛ fa bɔ́lɛ, nán bɛ fa taladɪɛ
nnyuan, nán bɛ fa mgbabʋa kʋ́n, ɛsɛ nán bɛ fa kpɔman kʋ́n bɛ sa bɛ́
nwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ di junman'n, ɔ sɛ kɛ ɔ nyan yí nʋan
nun alɪɛ m'ɔ fata ɔ.
11 “Kulo biala mɔ ɛmɔ kɔ hɔ sʋ'n, sɛ ɔ tɪ kpili o, sɛ ɔ tɪ kaan o, ɛmɔ
bísa bísa, sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ sike ɛmɔ'n, ɛmɔ tánlan yí awulo ɛbɛlɛ
dede ɔ jú cɪan mɔ ɛmɔ fi kulo sɔ nɪn asʋ bɛ 'jasʋ'n. 12 Awulo mɔ ɛmɔ kɔ
wʋlʋ nun'n, ɛmɔ bísa bɛ́ ahɪn. 13 Sɛ awulo sɔ nɪn anun menian'n-mɔ
sɔ ɛmɔ nun kanlanman an, ɛmɔ mán ɛmɔ alʋacɪcɪɛ'n há awulo sɔ nɪn
anun. Nan sɛ b'a nzɔ man ɛmɔ nun an, ɛmɔ alʋacɪcɪɛ'n há ɛmɔ asa
nun. 14 Sɛ b'a nzɔ man ɛmɔ nun b'a ndie man ɛmɔ ɛjɔlɛ nɪn an, ɛmɔ
bɔ́ bɛ́ mgbabʋa'n-mɔ abʋ nvutule'n bɛ gúa ɛbɛlɛ bɛ hɔ́. 15 Mɪɪn kan
yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ ndɛɛ ebua cɪan nɪn anun, kulo sɔ nɪn
asʋ menian'n-mɔ, yalɛ mɔ bɛ 'nwun yí'n, ɔ 'tala Sodɔmʋn nʋn Gomɔɔ
kulo'n-mɔ asʋ menian'n-mɔ dɪɛ'n.

Ahʋlʋwa'n
(Maakɪ 13.9-13, Luku 21.12-19)

16 “Ɛmɔ nían, mɪɪn sʋan ɛmɔ kɛ mmʋa wɔ bedi'n-mɔ afian. Ɛhɪka ati,
ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn ye kɛ owo-mɔ, ɛsɛ ɛmɔ yɔ́ mɛlɛhʋandɪ kɛ abubule'n-
mɔ. 17 Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn wɔ menian'n-mɔ dunman nun. Ɔ sanlɪn kɛ
bɛ 'ba fa ɛmɔ bɛ kɔ bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ nɪn aja sʋ. Bɛ 'fin ɛmɔ mgbele
bɛ́ Nyanmɪan sua'n-mɔ anun. 18 Mín dunman nun, bɛ 'ba fa ɛmɔ bɛ
kɔ mân mgbain'n-mɔ nʋn mmelemgbin'n-mɔ aja sʋ maan ɛmɔ di mín
nwʋn adanzɪɛ bɛ kele bɛ́ ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n. 19 Sɛ bɛ nʋn
ɛmɔ kɔ bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ nɪn aja sʋ a, mɔ ɛmɔ 'ba han'n, nán bɛ susu
yí nwʋn, ɛsɛ nán bɛ susu kɛ ɛmɔ 'kpɪn kan ɛjɔlɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ
m'ɔ di mɔ ɛmɔ kan'n 'ba tɔ ɛmɔ anʋan anun tɛmʋn sɔ'n. 20 Ɛjɔlɛ'n mɔ
ɛmɔ 'ba han'n, ɔ fi man ɛmɔ muonun, nan ɛmɔ Asɪ'n Wawɛ'n yɛ̂ ɔ 'fa
ɛjɔlɛ sɔ'n wula ɛmɔ anʋan ɔ.
21 “Menian mmie-mɔ 'ba yɪ bɛ́ nianman'n-mɔ man maan bɛ kun bɛ́. Sɪɛ
mmie-mɔ kʋsʋ 'ba yɪ bɛ́ mma'n-mɔ man maan bɛ kun bɛ́. Mma
mmie-mɔ kʋsʋ 'ba jasʋ bɛ́ sɪ-mɔ akɔmɪn anun maan bɛ kun bɛ́. 22 Mín
dunman nun, menian'n-mɔ kʋalaa 'fa ɛmɔ anwʋn ɛkpɔ. Nan sʋanlan
m'ɔ kɔ jinlan yí ja nun kpunndiin dede ɔ kɔ ju yí ayuelɪɛ'n, sʋanlan
sɔ'n, ɔ 'nyan yí ti. 23 Kulo mɔ ɛmɔ kɔ hɔ sʋ mɔ bɛ lɛ kele ɛmɔ ahʋlʋwa'n,
ɛmɔ nwánndi bɛ hɔ́ fʋfɔlɛ asʋ. Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ
ɛmɔ ngɔ yue man Izalayɛ kulo'n-mɔ kʋalaa asʋ kpanza nán *Mân Baa
nɪn a a.
24 “Sʋanlan mɔ bɛ lɛ kele yí like'n, ɔ ndala man sʋanlan'n m'ɔ lɛ
kele yí'n. Akʋa'n kʋsʋ ndala man yí mɪn'n. 25 M'ɔ cian'n, y'ɔ le kɛ
sʋanlan'n mɔ bɛ lɛ kele yí like'n, ɔ káci kɛ sʋanlan'n m'ɔ lɛ kele yí
like'n. Yɛ̂ akʋa'n kʋsʋ, ɔ káci kɛ yí mɪn'n. Sɛ bɛ lɛ fɛlɛ awulo kpain'n

muonun *Bɛlɪzebulu a, nán awulo nɪn anun menian'n-mɔ yɛ̂ bɛ ngɔ fɛlɛ bɛ́ kɛ bɛ kulo ɔ!

Sʋanlan m'ɔ sɛ kɛ ɛmɔ súlo yí'n
(Luku 12.2-7)

26 “Ɛmɔ nán bɛ sulo kulo menian'n-mɔ. Afɪ yí kʋalaa mɔ bɛ kɔ fɪa
bɛ kɔ yɔ'n, bɛ 'nwun yí. Yɛ̂ ɛjɔlɛ mɔ bɛ kɔ li yí nʋɪalɪɛ nun'n kʋsʋ
'fite. 27 Mɔ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɔngɔɛ'n, ɛmɔ hán yí eyua. Ɛjɔlɛ
mɔ bɛ kɔ han bɛ kɔ hele ɛmɔ asulo nun'n, ɛmɔ fʋ́ jínlan anwunno bɛ
hán. 28 Ɛmɔ nán bɛ sulo menian'n-mɔ mɔ bɛ kun anwʋnnaan'n kʋsʋ
bɛ ngʋala man wawɛ'n kun'n. Nan ɛmɔ súlo Nyanmɪan mɔ kʋala kɛ
ɔ man anwʋnnaan'n nʋn wawɛ'n wu sîn'n m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn
anun'n. 29 Asʋ bɛ ndɔnɪn man nnʋnman atulufia nganngan nnyuan
gua dufule ɔ? Nan kʋsʋ bɛ nnyan man bɛ́ bɛ ngun man bɛ́ mgban.
Nunhan kʋn mɔ bɛ kɔ nyan yí bɛ kɔ hun yí'n, anɪn Nyanmɪan muonun
a man yí nwʋn atɪn. 30 Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ ati enyuan'n muonun,
Nyanmɪan sɪ yí nʋan. 31 Nán man ɛmɔ sulo like fíí. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ
anwʋn cian kpa tala atulufia dɔʋn kpa.

Bɛ́ mɔ bɛ kan kɛ bɛ nzɪ man Zozi'n
(Luku 12.8-9)

32 “Ɛhɪka ati, sʋanlan m'ɔ kɔ han yí menian'n-mɔ anyunnun kɛ ɔ
tɪ mín dɪɛ'n, mín kʋsʋ mɪn 'kan yí mín Sɪ m'ɔ wɔ anwunno nɪn
anyunnun kɛ sʋanlan sɔ'n tɪ mín dɪɛ. 33 Nan sɛ sʋanlan kʋn kan yí
menian'n-mɔ anyunnun kɛ ɔ nzɪ man mín an, mín kʋsʋ mɪn 'kan yí
mín Sɪ m'ɔ wɔ anwunno nɪn anyunnun kɛ mɪn nzɪ man sʋanlan sɔ'n!

Nán anzʋnunjɔ ɔ, nan ɛlɔɛ ɔ
(Luku 12.51; 14.26-27)

34 “Nán man ɛmɔ jʋnlɪn kɛ m malɪ mân nɪn anzʋnunjɔ ɛman. Nán
anzʋnunjɔ yɛ̂ n valɪ malɪ ɔ, nan ɛlɔɛ ɔ. 35 M malɪ baa'n nʋn yí sɪ
bɛ́ afian ɛsɛcɪɛ. M malɪ nian'n nʋn yí wa balasua nɪn afian ɛsɛcɪɛ.
Ɛsɛ kʋsʋ m malɪ ahelenian'n-mɔ afian ɛsɛcɪɛ. 36 Awulo kʋn anun
menian'n-mɔ 'kpɔ bɛ́ nwʋn.

37 “Sʋanlan m'ɔ kulo yí sɪ anaan yí nin tala mín'n, sʋanlan sɔ'n,
anɪn ɔ tɪ man mín dɪɛ. Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kulo yí wa belenzua anaan
yí wa balasua tala mín'n, sʋanlan sɔ'n kʋsʋ, anɪn ɔ tɪ man mín dɪɛ.
38 Sʋanlan mɔ ɔ'a nva man yí kʋlʋwa'n ɔ'a ndʋ man yí kɔmɪn sʋ, ɔ'a
nzi man mín sʋ'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ tɪ man mín dɪɛ. 39 Sʋanlan m'ɔ
kulo kɛ ɔ kpʋnndɛ yí ngʋan'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ 'minlin yí ngʋan'n. Nan
sʋanlan mɔ mín dunman nun ɔ kɔ minlin yí ngʋan'n, ɔ 'nyan ngʋan.

Ahatua'n
(Maakɪ 9.41)

40 “Sʋanlan m'ɔ kɔ sɔ ɛmɔ nun'n, anɪn mín yɛ̂ ɔ'a sɔ mín nun ɔ. M'ɔ
kɔ sɔ mín nun'n, anɪn sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn mín'n nun yɛ̂ ɔ'a sɔ ɔ.
41 Sʋanlan m'ɔ kɔ sɔ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ kʋn nun kɛ bɛ sɔ bɛ́ nun'n,
kpɔmanfʋɛ ahatua yɛ ɔ 'nyan yí ɔ. Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kɔ sɔ sɛsɛfʋɛ kʋn
nun kɛ bɛ sɔ bɛ nun'n, sɛsɛfʋɛ ahatua yɛ̂ ɔ 'nyan yí ɔ. 42 Mɪɪn kan yí
ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ: sʋanlan m'ɔ kɔ man mmatʋnman ɛhɪ-mɔ
anun kʋn nzue fɔlɔlɔ mgban nganlannzan kʋn kɔ nʋn, ɔ sanlɪn kɛ ɔ
tɪ mín sʋanlan'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ 'nyan yí nwʋn ahatua.”

11

Bɛ́ mɔ Zʋan Batisi sʋanlɪn bɛ́'n
(Luku 7.18-35)

1 Mɔ Zozi yuelɪ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ kan kele yí menian bulu nʋn nnyuan'n,
ɔ kɔ hɔ kɔ hehele Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn ɛbɛlɛ kulo kulo'n-mɔ asʋ.
2 Tɛmʋn sɔ'n, anɪn b'a tʋ Zʋan fiadɪ. M'ɔ tɪlɪ junman'n mɔ Kilisi lɛ
di nɪn angan'n, ɔ kɔ sʋan yí menian'n mmie-mɔ yí nwʋn ɛlɔ. 3 Bɛ hɔlɪ
juli Zozi anwʋn ɛlɔ a, bɛ́ nwan: "Yɛ́ Mɪn, sʋanlan'n mɔ Zʋan hanlɪn yí
ɛjɔlɛ kɛ ɔ 'ba'n y'ɔ le wɔ́ anaan sʋanlan sɔ'n tɛ wɔ sian ɔ?"
4 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛhɪ mɔ ɛmɔ a tɪ'n, ɔ nʋn mɔ ɛmɔ a nwun
yí'n, bɛ hɔ́ bɔ́ nun amannɪɛ bɛ héle Zʋan. 5 Anyɪnsinlinwafʋɛ'n-mɔ
nwun asɪ. Bubuluwafʋɛ'n-mɔ nanndɪ. Kokobefʋɛ'n-mɔ anwʋn a sa.
Anzʋtiliwafʋɛ'n-mɔ tɪ ɛjɔlɛ. Ewue mma'n-mɔ fi ewue nun b'a tinnge.
Ɛjɔlɛkpa'n kʋsʋ, bɛ lɛ bɔ bɛ kele ehianfʋɛ'n-mɔ. 6 Nyila hán sʋanlan
m'ɔ kɔ tila yí dedi'n m'ɔ le yí mín nwʋn nɪn anun'n."
7 Mɔ Zʋan menian'n-mɔ salɪ hɔlɪ'n, Zozi kɔ han Zʋan anwʋn ɛjɔlɛ
kɔ hele menian'n-mɔ. Yí nwan: "Nzukɛ yɛ̂ ɛmɔ hɔlɪ yí ɛnɪan ɛwâ
nɪn anun ɛlɔ'n? Ndɛɛ mɔ anwʋnman'n lɛ fita yí ɔ? 8 Anaan nzu like
dɪɛ yɛ̂ ɛmɔ hɔlɪ yí ɛnɪan ɔ? Ɛmɔ hɔlɪ nɪanlɪn sʋanlan m'ɔ wula taladɪɛ
kanlanman ɔ? Nan bɛ́ mɔ bɛ wula taladɪɛ nganlanman nganlanman'n,
bɛ gua mmelemgbin'n-mɔ awulo. 9 Anɪn nzu lɪlɪ yɛ̂ ɛmɔ hɔlɪ yí
ɛnɪan'n? Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ kʋn ɔ? Sakpa, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ
kɛ ɔ tala Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ bɔbɔ. 10 Ɔ sanlɪn kɛ Zʋan yɛ̂ Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ'n kan yí ɛjɔlɛ kɛ Nyanmɪan nwan:

Nɪan, mɪɪn sʋan sʋanlan kʋn wɔ́ nyunnun
maan ɔ di mʋa ɔ sesie wɔ́ atɪn'n.

11 "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ mân ɛhɪ anun, bɛ wʋlɪ
man sʋanlan bie m'ɔ tɪ kpili tala Zʋan ɔ. Nan kʋsʋ sʋanlan m'ɔ tɪ kaan
Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun'n, ɔ tɪ kpili tala Zʋan. 12 Ɔ fi mɛlɛ
mɔ Zʋan mantanlɪn Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn ɛhan dede m'ɔ ju ɛnɛ'n,
Anwunno Belemgbin Mân'n lɛ tɛlɛ anwʋnsɛlɛ sʋ kpa. Nan ati anun ɛtɛ
mma'n-mɔ a fa yí nwʋn ɛkpɔ kpa. 13 Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ
kʋalaa nʋn Moyizɪ mala'n, bɛ hanlɪn Anwunno Belemgbin Mân nɪn
anwʋn ɛjɔlɛ dede ɔ juli Zʋan mɛlɛ sʋ. 14 Ɛmɔ lé li kɛ *Eli mɔ bɛ hanlɪn
yí ɛwalɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n y'ɔ le Zʋan. 15 Sʋanlan m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá
sie!
16 "Nwan yɛ̂ n vá ajulisʋ menian'n-mɔ n zú yí ɔ? Bɛ tɪ kɛ mmatʋnman
nganngan-mɔ mɔ bɛ tɪtɪ gua nɪn asʋ bɛ lɛ tɪan bɛ se bɛ́ manngʋn
ɛhɪnlɪn-mɔ kɛ:
17 'Y'a bɔ abile dede ɛmɔ a nzi man.
Y'a tʋ ejue y'a bɔ ɛmɔ yalɛ sʋ,
kʋsʋ ɛmɔ a nzɪsa man bɛ́ sa
b'a ngua man bɛ́ ti b'a nzun man.'
18 "Afɪ Zʋan walɪ a, ɔ'a nni man yí nʋan nun ɛsɛ ɔ'a nnʋn man nzan.
Menian'n-mɔ nwan: 'Wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun.' 19 *Mân Baa'n walɪ a, ɔ
didi, ɔ nʋn nzan, ɛsɛ menian'n-mɔ nwan: 'Bɛ nían, sʋanlan ɛhɪ dɪɛ, yí
junman nɪn ala y'ɔ le alɪɛ elie nʋn nzan ɛnʋan. Yí manngʋn y'ɔ le bɛ́
mɔ bɛ dide ajule'n, ɔ nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ'. Nan mɔ Nyanmɪan a yɔ'n kele
kɛ ɔ tɪ sɛsɛ sakpa."

Zozi 'ba tu Galile mân nɪn anun menian'n-mɔ anyunnun
(Luku 10.13-15)

20 Kulo'n-mɔ mɔ Zozi yɔlɪ asinbɛnwʊn ninnge dɔʊn sʊ, mɔ ɛbɛlɛ
menian'n-mɔ a nnun man bɛ́ nwʊn b'a ngaci man bɛ́ abalabɔ'n, Zozi
tuli bɛ́ nyunnun. 21 "Ɛmɔ Kolazɪn amma, munnzue hán ɛmɔ! Ɛmɔ
Bɛtɪsayida amma, munnzue hán ɛmɔ! Afɪ sɛ ɔ tɪ kɛ asinbɛnwʊn
ninnge'n-mɔ mɔ n yɔlɪ yí ɛmɔ afian'n, n yɔlɪ yí Tii nʊn Sidʊn kulo'n-
mɔ asʊ a, ahan ndɛ-ndɛ kpa ɛbɛlɛ menian'n-mɔ wulalɪ kotoku bɛ bɔlɪ
nzʊan bɛ helelɪ kɛ b'a nun bɛ́ nwʊn b'a kaci bɛ́ abalabɔ'n. 22 Ɛhɪka
ati, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ndɛɛ ebua cɪan nɪn anun, yalɛ mɔ
ɛmɔ 'nwun yí'n, ɔ 'tala Tii nʊn Sidʊn menian'n-mɔ dɪɛ'n. 23 Ɛmɔ
Kapɛɛnawɔmʊn amma, ɛmɔ kʊsʊ jʊnlɪn kɛ ɛmɔ 'kuku bɛ́ nwʊn sʊ
dede bɛ nʊn Nyanmɪan sɛ ɔ? Bɛ 'kan ɛmɔ asɪ dede ɛmɔ kɔ sîn m'ɔ le
man ayuelɪɛ nɪn anun. Afɪ sɛ ɔ tɪ kɛ asinbɛnwʊn ninnge'n mɔ n yɔlɪ
yí ɛmɔ afian ɛbɛlɛ'n, n yɔlɪ yí Sodɔmʊn an, ahan ɛnɛ nʊn ɛnɛ, kulo
sɔ'n tɛ wɔ ɛbɛlɛ. 24 Ɛhɪka ati, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ndɛɛ ebua
cɪan nɪn anun, yalɛ mɔ ɛmɔ 'nwun yí'n, ɔ 'tala Sodɔmʊn dɪɛ'n."

Sɪɛ'n nʊn Baa'n
(Luku 10.21-22)

25 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, Zozi kukuli yí nʊan sʊ a, yí nwan: "Mín Sɪ, wɔ́
mɔ ɛ tɪ anwunno nʊn asɪɛ nɪn asʊ Mɪnlɪan'n, mɪn 'da wɔ́ asɪ. Ɔ sanlɪn
kɛ a fa ninnge ɛhɪ-mɔ a fɪa ngɛlɛfʊɛ'n-mɔ, ɔ nʊn menian'n-mɔ mɔ bɛ
sɪ ninnge dɔʊn'n, yê a yɪ a hele mmatʊnman'n-mɔ. 26 Fɔ́ʊ́n, mín Sɪ,
mɪn 'da wɔ́ asɪ, ɔ sanlɪn kɛ wɔ́ muonun ɛ huloli yí sɔ.
27 "Mín Sɪ a fa ninnge'n kʊalaa a wula mín sa nun. Sɛ nán Sɪɛ nɪn
an, sʊanlan fíí nzɪ man Baa'n. Yê sɛ nán Baa'n nʊn menian'n-mɔ mɔ
Baa'n kulo kɛ ɔ yɪ Sɪɛ'n kele bɛ́ a, sʊanlan fíí nzɪ man Sɪɛ'n.
28 "Ɛmɔ mɔ bɛ sʊ ninnge nʊnnɔɛ mɔ b'a fɛ'n, ɛmɔ bála mín nwʊn
nán mɪn 'ba sike ɛmɔ maan bɛ de bɛ́ ɛnwʊnmɪan. 29 Ɛmɔ sɔ́ mín
ngehele nɪn anun nán ɛmɔ mán n gékele bɛ́ ninnge. Ɔ sanlɪn kɛ n dɪ
sʊanlan bɛtɛɛ, mín ti anun tɪ man ɛtɛ, nán mɪn 'ba man ɛmɔ de bɛ́
ɛnwʊnmɪan. 30 Mín ngehele'n mɔ mɪɪn kekele ɛmɔ'n, ɔ nyɔ man sɪ,
ninnge'n mɔ mɪɪn kekele ɛmɔ'n, ɔ tɪ fɔtɪlɪfɔ".

12

Zozi nʊn ɛnwʊnmɪan ele cɪan'n
(Maakɪ 2.23-28, Luku 6.1-5)

1 Ɛhɪ anzin, *ɛnwʊnmɪan ele cɪan kʊn, Zozi nʊn yí menian'n-mɔ kɔ
kpɛ nun *bele ebo kʊn asʊ. Anɪn ɛhɔɛ lɛ kun yí menian'n-mɔ, nán b'a
tɪtɪ bele'n bie b'a li. 2 Mɔ *Falisifʊɛ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ han
bɛ kɔ hele Zozi kɛ: "Nɪan, like mɔ yɛ́ mala'n tua yɛ́ kɛ nán yɛ yɔ yí
ɛnwʊnmɪan ele cɪan'n, wɔ́ menian'n-mɔ yɔ."
3 Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Mɔ ɛhɔɛ hunlin *Davidi nʊn yí menian'n-mɔ'n,
like'n mɔ bɛ yɔlɪ mɔ b'a hɛlɛ'n, ɛmɔ kɪnngalɪ man yí lé ɔ? 4 Ɔ nʊn
yí menian'n-mɔ bɛ wʊlʊlɪ Nyanmɪan sua nɪn anun. Kpaʊn'n-mɔ mɔ
b'a fa b'a man Nyanmɪan, mɔ yɛ́ mala'n kele kɛ sʊanlan fíí n'ɔ di bie
kɛ Nyanmɪan *tɛɛyɪfʊɛ'n-mɔ ala'n, bɛ lili kpaʊn sɔ'n-mɔ. 5 Asʊ ɛmɔ
kɪnngalɪ man yí Moyizɪ mala nɪn anun lé kɛ tɛɛyɪfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ di
junman ɛnwʊnmɪan ele cɪan'n Nyanmɪan awulo nɪn anun'n, bɛ tʊn
mala'n, kʊsʊ bɛ mmu man bɛ́ kɛ bɛ yɔ ɛtɛ ɔ? 6 Nan mɪɪn kan mɪn

kele ɛmɔ kɛ sʋanlan kʋn wɔ ɛwa, ɔ tɪ kpili tala Nyanmɪan awulo'n.
7 Nyanmɪan hanlɪn kɛ: *Mɪn kulo kɛ menian'n-mɔ nwun anwunnvoe bɛ́*
afian ɔ tala tɛɛ ɛyɪɛ nɪn anwʋn ninnge'n mɔ bɛ yɔ bɛ man mín'n. Sɛ
ɔ tɪ kɛ ɛmɔ tɪ ɛjɔlɛ ɛhɪ abʋ a, ahan ɛmɔ mmua man menian'n-mɔ
kpɔfʋndɛɛ. 8 Ɔ sanlɪn kɛ *Mân Baa'n y'ɔ sie ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn
ɔ."

Zozi 'ba man bian kʋn mɔ yí sa a jɔ nɪn anwʋn sa
(Maakɪ 3.1-6, Luku 6.6-11)

9 Bɛ hanlɪn ɛhɪ m'ɔ yuelɪ'n, Zozi fi ɛbɛlɛ yí nʋan y'ɔ le bɛ́ asɔnɪn sua
nɪn anun. 10 Anɪn bian kʋn wɔ asɔnɪn sua nɪn anun, yí sa kʋn a jɔ. Bɛ́
mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ bisa Zozi kɛ: "Asʋ yɛ́ mala'n kele kɛ yɛ mán
wuluwafʋɛ bie anwʋn sá *ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn ɔ?" Bɛ lɛ bisa yí
sɔ bɛ nɪan m'ɔ kɔ bua'n, nán b'a jinlan sʋ b'a se kɛ ɔ'a tʋn mala.
11 Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Sɛ ɛmɔ anun bie le yí bʋa kʋn nán sɛ ɔ tɔ
kunman nun ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn an, asʋ ɔ ngɔ ju man kunman
nɪn anun ɔ ngɔ yɪ man yí ɔ? 12 Sʋanlan anwʋn cian tala bʋa! Yí ti, yê
mala'n kele kɛ ɛnwʋnmɪan ele cɪan'n, yɛ yɔ́ sʋanlan ye."
13 Zozi kacili yí nyɪn wuluwafʋɛ nɪn anwʋn ɛlɔ a, yí nwan: "Tɪnngɛ
wɔ́ sa nɪn anun." Bian'n 'tɪnngɛ yí sa nɪn anun an, asaa kɔ tɪnngɛ fɔ́ʋ́n
kɛ nunhan kʋn'n. 14 Mɔ Falisifʋɛ'n-mɔ nwunlin mɔ Zozi a yɔ'n, bɛ kɔ
hɔ yí ti ahuan, bɛ lɛ kpʋnndɛ atɪn mɔ bɛ sɪn sʋ a, bɛ kɔ nyan yí bɛ kɔ
hun yí'n.

Sʋanlan'n mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ yí'n

15 Mɔ Zozi tɪlɪ kɛ bɛ lɛ kpʋnndɛ yí bɛ kun yí'n, ɔ fi ɛbɛlɛ lɪka sɔ'n ɔ
jasʋlɪ. Mɔ ɔ 'kɔ'n, menian dɔʋn kpa sili yí sʋ. Ɔ manlɪn nwuluwafʋɛ'n-
mɔ kʋalaa anwʋn salɪ. 16 Nan kʋsʋ ɔ totualɪ bɛ́ kɛ nán bɛ kɔ bɔ yí nwʋn
kpayɛ kɛ yí yê ɔ'a man b'a tɪ akpɔlɛ ɔ. 17 Ɔ man Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ
*Ezayi ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlɪn'n kpɪnlɪn sʋ. Ɔ hanlɪn kɛ Nyanmɪan nwan:
18 *Nɪan, mín akʋa'n mɔ m'an yɪ yí'n, mɪn kulo yí*
m'an fa mín lʋa'n kʋalaa m'an wula yí nun.
Mɪn 'fa mín Wawɛ'n mɪn wula yí nun,
ɔ 'kan mín ndɛɛ ebua nɪn anwʋn ɛjɔlɛ
ɔ kele mân mân'n-mɔ.
19 *Ɔ nʋn sʋanlan fíí bɛ ngɔ su man akpʋlʋwa lé,*
ɔ ngɔ tɛtɪan man lé, bɛ ngɔ tɪ man yí ngan gua sʋ lé.
20 *Ndɛɛ'n mɔ ɔ'a bɪlɪ'n, ɔ mmu man nun,*
kanlannɪɛ mʋnnzʋn-mʋnnzʋn'n, ɔ nnuan man yí.
Ɔ 'yɔ sɔ dede ɔ man ananhɔlɛ'n di kunnunmun.
21 *Mân mân'n-mɔ kʋalaa 'ba susu bɛ́ ti bɛ gua yí sʋ.*

Zozi nʋn Bɛlɪzebulu
(Maakɪ 3.22-30, Luku 11.14-23)

22 Ɛhɪ, bɛ kɔ fa sʋanlan kʋn bɛ kɔ bɛlɛ Zozi. Sʋanlan sɔ'n, wawɛ ɛtɛ
wɔ yí nun, ɔ'a man yí nyɪn nɪn a sin ɛsɛ ɔ a tɔ amunle. Zozi kɔ man
sʋanlan sɔ'n kɔ jʋjɔ ɛsɛ ɔ kɔ nwun asɪ. 23 Ɛjɔlɛ'n sinlin menian'n-mɔ
kʋalaa anwʋn, bɛ́ nwan: "Asʋ nán belemgbin *Davidi anʋnman nɪn
an?"
24 Nan mɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ nwan: "*Bɛlɪzebulu m'ɔ
tɪ mmɔnsanmʋn'n-mɔ kpain'n, yí yê ɔ'a man sʋanlan ɛhɪ tunmin m'ɔ
fa fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ."

25 Kɛmɔ anın Zozi sı ajʋnlın'n m'ɔ wɔ bɛ́ ti nın anun'n, ɔ kɔ han kɔ
hele bɛ́ kɛ: “Belemgbin mân kʋn mɔ nun menian'n-mɔ kpɛ bɛ́ nyın bɛ
kʋn ɛlɔɛ'n, mân sɔ'n bɔ. Kulo kʋn, anaan afilie kʋn mɔ nun menian'n-
mɔ kpɛ bɛ́ nyın bɛ kʋn ɛlɔɛ'n, kulo sɔ'n, anaan afilie sɔ nın abʋsʋ bɔ.
26 Sɛ *Satan fʋan m'ɔ tı yí dıɛ nın an, anın ɔ nʋn yí nwʋn lɛ kʋn, ɔ 'yɔ
sɛ nán yí mân nın a hɔ yí nyunnun? 27 Sɛ ɛmɔ jʋnlın kɛ Belızebulu
yɛ̂ ɔ man mín tunmin maan mın fa mın fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ a, anın
ɛmɔ menian'n-mɔ dıɛ, nwan yɛ̂ ɔ man bɛ́ tunmin maan bɛ fʋan wawɛ
ɛtɛ'n-mɔ ɔ? Ɛmɔ menian'n-mɔ kele kɛ ɛmɔ di fʋɔ. 28 Nan sɛ Nyanmıan
Wawɛ'n yɛ̂ mın fa mın fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ a, anın ɔ kele kɛ Nyanmıan
Belemgbin elie mɛlɛ nın a tʋ ɛmɔ.
29 “Sʋanlan mɔ yí nwʋn yɔ sı kpa'n, sʋanlan fíí ngʋala man kɛ ɔ kɔ
wʋlʋ yí sua nın anun ɔ wua yí ninnge nın ɔ. Sannan ɔ 'di mʋa ɔ cıcı
yí kʋalaaka nán ɔ'a hʋala yí wua.
30 “Sʋanlan m'ɔ tı man mín dıɛ'n, anın ɔ kpɔ mín. Sʋanlan kʋsʋ
m'ɔ nʋn mın ngohuan man ninnge'n-mɔ anʋan'n, sʋanlan sɔ'n, anın ɔ
bɔ bɛ́ asanndıɛ. 31 Yí sɔ ati, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ: Ɛtɛ biala mɔ
sʋanlan kɔ yɔ'n, ɔ nʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ biala mɔ sʋanlan kɔ han'n, Nyanmıan
kʋala kɛ ɔ fa yí nwʋn sa ɔ ce yí. Nan sʋanlan m'ɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ kɔ tia
Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n, Nyanmıan nva man yí ɛtɛ'n ɔ nje man
yí lé. 32 Sʋanlan biala m'ɔ kɔ han ɛjɔlɛ kɔ tia mân Baa'n, Nyanmıan
'fa yí nwʋn sa ɔ ce yí. Nan sʋanlan biala m'ɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ kɔ tia
Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n, Nyanmıan nva man yí ɛtɛ'n ɔ nje man
yí mɛlɛ ɛhı anun ɔ nʋn mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba nın anun.”

Ɔ le baka kʋn nʋn yí mma
(Luku 6.43-45)

33 “Baka kpa nın asʋ yɛ̂ bɛ tı mma kpa nın ɔ. Baka ɛtɛ nın asʋ kʋsʋ
yɛ̂ bɛ tı mma ɛtɛ nın ɔ. Ɔ sanlın kɛ baka kʋn m'ɔ jin'n, sɛ ɔ tı kpa o,
sɛ ɔ tı ɛtɛ o, yí mma m'ɔ kɔ su'n yɛ̂ bɛ fa bɛ nwun yí ɔ. 34 Ati anun
ɛtɛ mma kɛ owo, ɔ 'yɔ sɛ nán ɛmɔ a han ɛjɔlɛ kpa? Afı ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ
ahʋnlın nın anun'n, y'ɔ fite bɛ́ nʋan ɔ. 35 Sʋanlan mɔ yí ti anun tı
kpa'n, ɛjɔlɛ m'ɔ tı kpa'n yɛ̂ ɔ fi yí nʋan fite ɔ. Sʋanlan kʋsʋ mɔ yí ti
anun tı ɛtɛ'n, ɛjɔlɛ ɛtɛ yɛ̂ ɔ fi yí nʋan fite ɔ. 36 Mıın kan mın kele ɛmɔ
kɛ: Ndɛɛ ebua cıan nın anun, mgban-mgban ɛjɔlɛ'n mɔ menian'n-mɔ
hanlın'n, bɛ 'nwun yí nwʋn ɛjɔlɛ. 37 Afı ɛjɔlɛ m'ɔ fi wɔ́ nʋan kɔ fite'n,
yí nwʋn yɛ̂ bɛ 'nıan bɛ bua wɔ́ ndɛɛ ɔ.”

Menian'n-mɔ 'ba bisa Zozi asinbɛnwʋn like kʋn
(Maakı 8.11-12, Luku 11.29-32)

38 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, *mala nın asʋ mgbain'n mmie-mɔ nʋn
*Falisifʋɛ'n mmie-mɔ kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: “Kpain, yɛ kulo kɛ ɛ yɔ
asinbɛnwʋn like kʋn maan yɛ nıan.”
39 Ɛhı a, Zozi nwan: “Ajulisʋ menian ɛtɛfʋɛ ɛhı-mɔ mɔ bɛ nzʋ man
Nyanmıan ananhɔlɛ nun'n lɛ kpʋnndɛ asinbɛnwʋn like bɛ nıan. Bɛ
nyɔ man asinbɛnwʋn like fíí kʋ́n bɛ ngele man bɛ́ kɛ Nyanmıan
kpɔmanfʋɛ Zonası dıɛ nın ala. 40 Afı kɛmɔ Zonası lili cıan nsan ejue
kpili nın akunnun'n, yí sɔ kʋsʋ ala, *Mân Baa'n 'ba li cıan nsan asıɛ
nın abʋ. 41 Ndɛɛ ebua cıan nın anun, Ninninvʋ amma'n-mɔ 'bu ajulisʋ
menian'n-mɔ fʋɔ. Ɔ sanlın kɛ mɔ Ninninvʋ kulo nın asʋ amma'n-
mɔ tılı Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n mɔ Zonası hanlın'n, bɛ nunlin bɛ́

nwʊn bɛ kacili bɛ́ abalabɔ'n. Nan sʊanlan kʊn wɔ ɛwa, ɔ tɪ kpili tala
Zonasɪ. 42 Ndɛɛ ebua cɪan nɪn anun, balasua'n m'ɔ tɪ Saba mân nɪn
asʊ belemgbin'n, ɔ 'bu ajulisʊ menian'n-mɔ fʊɔ. Ɔ sanlɪn kɛ yí m'ɔ fi
mʊa'n, ɔ walɪ tielɪ Salomʊn bɛngɛlɛfʊɛ ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan'n. Nan kʊsʊ
sʊanlan kʊn wɔ ɛwa, ɔ tɪ kpili tala Salomʊn.

Wawɛ ɛtɛ nɪn esa ɛwalɛ nun
(Luku 11.24-26)

43 "Mɛlɛ mɔ wawɛ ɛtɛ kʊn fi sʊanlan kʊn anun kɔ fite'n, ɔ kɔ kpʊnndɛ
lɪka wʊwʊsɪɪ'n-mɔ ɔ tanlan de yí ɛnwʊnmɪan. 44 Sɛ ɔ kpʊnndɛ nán ɔ'a
nnyan man bie a, anɪn yí nwan: 'Man n zá mín nzin n gɔ́ mín lɪka
daba'n mɔ n vi n jasʊlɪ'n.' Sɛ ɔ sa ba nán ɔ nwun kɛ sua'n tɪ to, b'a
kpɔkpʊan nun b'a sesie nun kanlanman kpa a, 45 ɔ sa yí nzin ɔ kɔ
kpʊnndɛ yí manngʊn nsʊ mɔ bɛ́ ti anun tɪ ɛtɛ kpa bɛ tala yí ɔ. Ɔ nʊn
bɛ ba a tanlan ɛbɛlɛ. Sian dɪɛ, sʊanlan sɔ'n, ɛsɛcɪɛ m'ɔ kɔ sɛcɪ'n, ɔ
tala daba'n. Kɛ ajulisʊ menian ɛtɛfʊɛ ɛhɪ-mɔ asɪtanlan'n 'yɔ yí nɪn ala
anɪn."

Zozi anianman'n-mɔ nʊn yí nin
(Maakɪ 3.31-35, Luku 8.19-21)

46 Zozi anʊan a ndɔ man, yí nianman'n-mɔ nʊn yí nin bɛ kɔ a. Anɪn
bɛ jijin gua nɪn asʊ bɛ 'kpʊnndɛ atɪn bɛ kan ɛjɔlɛ bɛ kele yí. 47 Sʊanlan
kʊn kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Nɪan, wɔ́ nin nʊn wɔ́ nianman'n-mɔ jijin
gua sʊ ɛlɔ bɛ 'kpʊnndɛ kɛ bɛ kan ɛjɔlɛ bɛ kele wɔ́."
48 Zozi kɔ bua sʊanlan sɔ'n kɛ: "Mín nin'n y'ɔ le nwan, yɛ̂ mɪn
nianman'n-mɔ y'ɔ le nwan-mɔ?" 49 Nan ɔ tɪnngɛlɪ yí sa yí menian'n-
mɔ anwʊn an, yí nwan: "Ɛmɔ nían, mín nin nʊn mín nianman'n-mɔ,
bɛ́ yɛ̂ bɛ gugua ɛwa nɪn ɔ. 50 Ɔ sanlɪn kɛ sʊanlan m'ɔ yɔ mín Sɪ'n m'ɔ
wɔ anwunno ɛlɔ nɪn akunnun like'n, sʊanlan sɔ'n tɪ mín nianman
belenzua, ɔ tɪ mín nianman balasua, ɔ tɪ mín nin."

13

Sʊanlan'n m'ɔ gua bele nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Maakɪ 4.1-9, Luku 8.4-8)

1 Cɪan sɔ'n, Zozi fi yí awulo ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ asue nɪn anʊan
ɛlɔ. Ɔ kɔ tanlan asɪ, ɔ kɔ hehele menian'n-mɔ Nyanmɪan ninnge.
2 Meninsʊnman kɔ a yí nwʊn ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ kpati kɔ fʊ kɔ tanlan ɛlɛɛ
kʊn anun asue nɪn anyɪnsʊ yɛ̂ meninsʊnman'n jijin asue nɪn anʊan.
3 Ɔ kɔ hehele bɛ́ ninnge dɔʊn kpa anyɪnndala nun, yí nwan: "Sʊanlan
kʊn hɔlɪ yí *bele mma egua. 4 Mɛlɛ mɔ ɔ 'gua'n, bie kɔ gua atɪn nɪn
anʊan, nnʊnman'n-mɔ kɔ a kɔ suso kɔ li. 5 Bie kʊsʊ kɔ gua nyɔbʊɛ
nɪn asʊ. Ɛbɛlɛ ngɛtɪɛ nɪn a nzʊn man. Ɔ kɔ fifi ndɛ-ndɛ. Ɔ sanlɪn kɛ
ɔ'a ngɔ man asɪɛ bʊ. 6 Nan mɔ eyua'n fili'n, ɔ kɔ yala, afɪ ɔ'a nzɔ man
ndɪan. 7 Bie kʊsʊ kɔ gua eminlan mmowe nɪn anun. Ɔ kɔ fifi. Eminlan
mmowe'n kɔ fʊ kɔ gua sʊ. 8 Nan bie kʊsʊ kɔ gua asɪɛ kpa nɪn asʊ,
ɔ kɔ fifi. Ɔ kɔ su mma. Bie kɔ su mma ɛya kʊn, bie mma abulasian,
bie kʊsʊ mma abulasan." 9 Zozi kɔ han kɔ tʊ sʊ kɛ: "Sʊanlan m'ɔ sɪ
fasie'n, ɔ fá síe!"

Zozi anyɪnndala'n m'ɔ bu'n
(Maakɪ 4.10-12, Luku 8.9-10)

10 Ɛhı, Zozi menian'n-mɔ kpunngelı yí a, bɛ́ nwan: “Nzukɛ ati yê ɛ
'kan ɛjɔlɛ kele menian'n-mɔ a, ɛ bu yí anyınndala nun ɔ?”
11 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun nvıalıe
ninnge'n-mɔ, ɛmɔ sı yí nwʋn ɛjɔlɛ. Nan bɛ́ dıɛ, bɛ nzı man yí nwʋn
ɛjɔlɛ. 12 Ɔ sanlın kɛ sʋanlan m'ɔ le bie'n, bɛ 'gua sʋ maan ɔ sʋn. Nan
sʋanlan m'ɔ le man bie'n, kaan'n muonun m'ɔ le yí'n, bɛ 'tʋa yí bɛ de.
13 Ɛhıka ati yê mın 'kan ɛjɔlɛ mın kele bɛ́ a, mın bu yí anyınndala nun
ɔ. Afı bɛ́ nyın tua yí, kʋsʋ bɛ nnwun man yí. Bɛ tı, kʋsʋ bɛ ndie man
nán b'a tı yí bʋ. 14 Ɔ man bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ *Ezayi hanlın'n kpınlın
sʋ. Nyanmıan nanndılı Ezayi sʋ ɔ hanlın kɛ:
Ɛmɔ 'ba tie yí kpa, kʋsʋ ɛmɔ ngɔ tı man yí bʋ.
Ɛmɔ 'ba nıan yí kpa, kʋsʋ ɛmɔ ngɔ nwun man yí.
15 *Ɔ sanlın kɛ menian sɔ'n-mɔ a sʋlʋ.*
B'a totua bɛ́ nzʋ'n b'a momuan bɛ́ nyın'n.
Yí dıɛ, anın bɛ nnwun man ası,
ɛsɛ bɛ́ nzʋ'n ndı man ɛjɔlɛ.
Bɛ nza bɛ mma man mín nwʋn
nán m'an man bɛ́ nwʋn a sa.
16 “Nan ɛmɔ dıɛ, nyila hán ɛmɔ. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ anyın'n nwun ası,
ɛsɛ ɛmɔ anzʋ'n tı ɛjɔlɛ. 17 Nan mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ:
Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ dɔʋn kpa, nʋn Nyanmıan menian dɔʋn kpa,
bɛ hulolı kɛ ahan bɛ nwun mɔ ɛmɔ lɛ nıan'n, nan kʋsʋ b'a nnwun
man yí. Ɛsɛ bɛ hulolı kɛ ahan bɛ tı mɔ ɛmɔ lɛ tie'n, nan kʋsʋ b'a ndı
man.”

Zozi 'ba tu anyınndala nın abʋ
(Maakı 4.13-20, Luku 8.11-15)

18 Ɛhı, Zozi nwan: “Ɛmɔ tíe, sʋanlan'n m'ɔ gua *bele nın anwʋn
anyınndala nın abʋ'n y'ɔ le kɛ: 19 Mɛlɛ mɔ sʋanlan kʋn kɔ tı Anwunno
Belemgbin Mân nın anwʋn ɛjɔlɛ m'ɔ ndı man yí bʋ'n, anın sʋanlan
sɔ'n tı kɛ bele mma'n m'ɔ gualı atın nın anʋan'n. Ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a tı'n,
Abɔnsanmʋn ba ɔ yı fi yí ti anun. 20 Bele mma'n m'ɔ gualı lıka mɔ
nyɔbʋɛ'n wɔ'n y'ɔ le sʋanlan ɛhı m'ɔ tı Anwunno Belemgbin Mân nın
anwʋn ɛjɔlɛ nın an, ɔ le fɛ elie ɔ ka ɛbɛlɛ ɔ sɔ nun'n. 21 Sʋanlan sɔ'n
mman man ɛjɔlɛ'n nzɔ man ndıan yí nun. Ɔ de di mɛlɛ kaan bie. Ɛjɔlɛ
sɔ'n dunman nun, sɛ bɛ kele yí ahʋlʋwa anaan ɔ nwun yalɛ kaan
ala a, anın yí eyue ɔ. 22 M'ɔ gualı eminlan mmowe nın anun'n y'ɔ le
sʋanlan ɛhı m'ɔ tı Anwunno Belemgbin Mân nın anwʋn ɛjɔlɛ'n, nan
kʋsʋ eyuadı nın anun ninnge'n-mɔ anwʋn nzusue'n nʋn anyınbʋlʋ
anyanbɛnwʋn'n cıcı ɛjɔlɛ sɔ'n. Ɔ man ɔ nzu man mma. 23 M'ɔ gualı
asıɛ kpa nın asʋ'n y'ɔ le sʋanlan ɛhı m'ɔ tı Anwunno Belemgbin Mân
nın anwʋn ɛjɔlɛ nın an, ɔ tı yí bʋ'n. Ɔ su mma. Bie su ɛya kʋn, bie su
abulasian, bie kʋsʋ su abulasan.”

Ndile ɛtɛ nın anwʋn anyınndala'n

24 Ɛhı anzin, Zozi kɔ bu anyınndala kʋn biekun kɔ hele bɛ́. Yí nwan:
“Ɛ 'nwun like mɔ Anwunno Belemgbin Mân'n soman yí'n: Ɔ soman
sʋanlan kʋn mɔ ɔ'a gua *bele yí ebo nın asʋ ɔ. 25 Nan kɔngɔɛ mɔ
menian'n-mɔ kʋalaa yuelı dıda'n, yí kpɔfʋɛ kʋn kɔ a kɔ lolua ndile ɛtɛ
bele nın anun, cuein yê ɔ hɔlı ɔ. 26 Bele'n fifili dede mɔ ɔ 'ju yí esúe
tɛmʋn'n, ndile ɛtɛ'n kɔ fa ebo'n.

27 “Sʊanlan'n m'ɔ le ebo nɪn ajunmanfʊ'n-mɔ walɪ tʊlɪ yí, bɛ́ nwan:
‘Yɛ́ Mɪn, bele yɛ̂ ɛ lualɪ ɔ. Nan ndile ɛtɛ'n mɔ ɔ'a fifi nun'n, ɔ fi nin?’
28 “Mɪnlɪan'n nwan: ‘Kpɔfʊɛ bie yɛ̂ ɔ'a li junman sɔ nɪn ɔ.’
“Ɛhɪ a, ajunmanfʊ'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: ‘Ɛ kulo kɛ yɛ hɔ́ tútu ndile ɛtɛ nɪn ɔ?’
29 “Mɪnlɪan'n nwan: ‘Cɛcɛ, sɛ ɛmɔ tutu a, bɛ 'ba tutu bele'n bɛ bʊka sʊ. 30 Nan ɛmɔ mán ɔ há nun dede ɔ jú bele nɪn ɛtɪɛ tɛmʊn. Sɛ ɔ ju yí ɛtɪɛ tɛmʊn an, mɪn 'kan mɪn kele bɛ́ mɔ bɛ 'tɪ'n kɛ: Ɛmɔ lí mʊa bɛ tútu ndile ɛtɛ nɪn abʊ bɛ cícɪ yí bɔ́lɛ bɔ́lɛ bɛ tʊ́ nun sîn bɛ yála yí. Sian'n, ɛmɔ tí bele'n bɛ hɔ́ wúla yí mín ésie nɪn anun.’ ”

Muntadɪ baa nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Maakɪ 4.30-32, Luku 13.18-19)

31 Zozi kɔ bu anyɪnndala biekun kɔ hele bɛ́, yí nwan: “Anwunno Belemgbin Mân'n, ɔ tɪ kɛ muntadɪ baa mɔ sʊanlan a fa a hɔ a lua yí ebo sʊ ɔ. 32 Ninnge mma'n mɔ bɛ dua'n, yí y'ɔ tɪ bɛ́ nunhan kaan kpa nɪn ɔ. Nan kʊsʊ sɛ ɔ fifi a, ɔ nyin tala ninnge mma'n-mɔ kʊalaatin. Ɔ kaci dukpa nnʊnman'n-mɔ ba bɛ nwʊn bɛ́ sâ yí sa mma'n-mɔ asʊ.”

Fali ayile nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Luku 13.20-21)

33 Zozi kɔ bu anyɪnndala kʊn biekun kɔ hele bɛ́. Yí nwan: “Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ kɛ balasua kʊn mɔ ɔ'a fa fali ayile ɔ'a fɔtɔ fali cilo abulaa nʊn nnun ɔ. Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede fali nɪn a tu.”

Like ati mɔ Zozi bu anyɪnndala'n
(Maakɪ 4.33-34)

34 Ɛjɔlɛ ɛhɪ kʊalaa mɔ ɔ 'kan kele menian'n-mɔ'n, ɔ bu yí anyɪnndala nun. Sɛ ɔ'a mmun man anyɪnndala a, ɔ ngan man ɛjɔlɛ'n ɔ ngele man bɛ́. 35 Ɛhɪ m'ɔ yɔlɪ'n manlɪn ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ'n hanlɪn'n kpɪnlɪn sʊ. Nyanmɪan manlɪn kpɔmanfʊɛ'n hanlɪn kɛ:
Mɪn 'bu anyɪnndala nán m'an han ɛjɔlɛ'n m'an hele bɛ́.
Sunmin kɛ bɛ bɔlɪ mân'n, ninnge m'ɔ wɔ nvɪalɪɛ nun'n,
mɪn 'bɔ yí nwʊn ɛjɔlɛ.

Zozi 'ba tu ndile ɛtɛ nɪn anwʊn anyɪnndala nɪn abʊ

36 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ gualɪ meninsʊnman nɪn atɪn yɛ̂ ɔ hɔlɪ awulo ɔ. Yí menian'n-mɔ kpunngelɪ yí a, bɛ́ nwan: “Tu ndile ɛtɛ'n m'ɔ fifi ebo nɪn asʊ nɪn anwʊn anyɪnndala nɪn abʊ kele yɛ́.”
37 Zozi nwan: “Sʊanlan'n m'ɔ le gua *bele mma kpa'n y'ɔ le *Mân Baa'n. 38 Ebo'n y'ɔ le mân'n. Bele mma kpa'n y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ́ tɪ Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun menian'n. Ndile ɛtɛ'n, y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ tɪ Abɔnsanmʊn menian'n. 39 Kpɔfʊɛ'n mɔ ɔ'a lua ndile ɛtɛ'n y'ɔ le Abɔnsanmʊn. Bele mma nɪn ɛtɪɛ tɛmʊn'n y'ɔ le mân nɪn ayuelɪɛ nun, yɛ̂ bɛ́ mɔ bɛ 'tɪ ebo'n y'ɔ le nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ.
40 “Kɛmɔ bɛ tutu ndile ɛtɛ nɪan an, bɛ gua yí sîn nɪn anun'n, sɛ mân nɪn ayuelɪɛ'n ju a, kɛ bɛ 'yɔ yí nɪn anɪn. 41 Mân Baa'n 'sʊan yí nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ maan bɛ yɪ bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ man ɛhɪnlɪn-mɔ tɔ ɛtɛ nɪn anun ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n fi yí Belemgbin Mân nɪn anun. 42 Bɛ yɪ bɛ́ a, bɛ 'gua bɛ́ sîn gɔhɪɪn nɪn anun. Ɛbɛlɛ yɛ̂ bɛ 'sun bɛ kʊan bɛ́ je nɪn ɔ. 43 Nan menian mɔ bɛ́ nyɪn sɔ Nyanmɪan'n, bɛ 'ta

bɛ́ Sɪ Belemgbin Mân nɪn anun kɛ sɛnzɛ m'ɔ lɛ ta ɔ. M'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá sie!”

Anwʊndɪɛ'n m'ɔ fɪa nɪn anwʊn anyɪnndala'n

44 Ɛhɪ, Zozi nwan: “Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ kɛ esika kɔkɔlɛ m'ɔ fɪa ebo kʊn asʊ. Sʊanlan m'ɔ kɔ fite sʊ'n, yí kʊsʊ ɔ fa fɪa biekun. Ɔ di fɛ, ɔ tɔnɪn yí nwʊn ninnge'n kʊalaatin ɔ to ebo sɔ'n.

Afile nɪn anwʊn anyɪnndala'n

45 “Ɛsɛ Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ kɛ watafʊɛ kʊn m'ɔ lɛ kpʊnndɛ afile nganlanman to ɔ. 46 Mɛlɛ m'ɔ kɔ nwun kʊn m'ɔ tɪ kpa'n, ɔ kɔ tɔnɪn yí nwʊn ninnge'n kʊalaatin ɔ to afile sɔ'n.

Dada nɪn anwʊn anyɪnndala'n

47 “Ɛsɛ Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ kɛ dada mɔ bɛ gua yí jenvie nɪn anun ɔ. Ejue ngacile kʊalaa wʊlʊ nun. 48 Ɔ yi a, bɛ hyʊhyʊɪn gua fie bɛ tanlan asɪ bɛ kpa ejue'n-mɔ anun. Bɛ gua mgbakpa'n-mɔ ece nun yɛ̂ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ, bɛ ju bɛ gua. 49 Mân nɪn ayuelɪɛ nun kɛ ɔ 'ba yɔ yí nɪn anɪn. Nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ 'ba sie menin mgbakpa'n-mɔ ebue kʊn 50 bɛ gua ɛtɛfʊɛ'n-mɔ sîn gɔhɪɪn nɪn anun. Ɛbɛlɛ yɛ̂ bɛ 'sun bɛ kʊan bɛ́ je nɪn ɔ.”

Anwʊndɪɛ nvʊfɔlɛ'n-mɔ nʊn nnaba'n-mɔ

51 Zozi kɔ bisa yí menian'n-mɔ kɛ: “Asʊ ɛmɔ a tɪ ɛjɔlɛ ɛhɪ-mɔ abʊ ɔ?”

Bɛ́ nwan: “Yuo o!”

52 Ɛhɪ a, Zozi nwan: “Ɛhɪka ati, mala nɪn asʊ kpain biala m'ɔ kɔ kaci Anwunno Belemgbin Mân nɪn anun sʊanlan'n, anwʊndɪɛ'n m'ɔ nyan yí'n, ninnge nvʊfɔlɛ wɔ nun yɛ̂ nnaba kʊsʊ wɔ nun.”

Nazalɛtɪ amma'n-mɔ nne man Zozi bɛ nni man
(Maakɪ 6.1-6, Luku 4.16-30)

53 Mɔ Zozi yuelɪ anyɪnndala ɛhɪ-mɔ bubu'n, ɔ fi ɛbɛlɛ 54 ɔ kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ talɪ yí nɪn asʊ. Ɔ kɔ wʊlʊ asɔnɪn sua nɪn anun ɔ kɔ hehele ɛbɛlɛ menian'n-mɔ ninnge, ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ nɪn anwʊn kpa. Bɛ́ nwan: “Ɔ nyanlin ngɛlɛ ɛhɪ nin? Tunmin benin yɛ̂ ɔ fa yɔ asinbɛnwʊn ninnge ɛhɪ-mɔ ɔ? 55 Nán junnvʊɛ nɪn awa belenzua nɪn ɔ? Nán yí nin y'ɔ le Mali ɔ? Nán yí nianman mmelenzua'n-mɔ y'ɔ le Zʊakɪ, Zozɛfʊ, Simʊn nʊn Zudɪ ɔ? 56 Yí nianman mmalasua'n-mɔ kʊalaa, bɛ nnʊn man yɛ́ yɛ̂ ɔ gua ɛwa ɔ? Ɔ nʊn tunmin ɛhɪ kʊalaa fi nin?” 57 Ajʊnlɪn sɔ'n m'ɔ wɔ bɛ́ ti anun'n maan b'a nnwun man asɪ b'a nne man Zozi b'a nni man. Ɛhɪ a, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ kʊn, yí kulo nɪn asʊ nʊn yí afilie nɪn anun menian'n-mɔ mmu man yí like.”

58 Dedi'n mɔ ɛbɛlɛ menian'n-mɔ le man yí nɪn ati, Zozi a nyɔ man asinbɛnwʊn ninnge dɔʊn.

14

Zʊan Batisi ewue'n
(Maakɪ 6.14-29, Luku 9.7-9)

1 Tɛmʊn sɔ'n, anɪn belemgbin *Elɔdɪ Antɪpasɪ tɪ Galile mân nɪn asʊ belemgbin. M'ɔ tɪlɪ Zozi angan'n, 2 ɔ kɔ han kɔ hele yí ngʊa'n-mɔ kɛ:

“Zʋan Batisi dein y'ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge nɪn ɔ! Ɛhɪka ati yɛ̂ ɔ le tunmin ɔ yɔ asinbɛnwʋn ninnge ɔ.”

3 Belemgbin Elɔdɪ hanlɪn sɔ, ɔ sanlɪn kɛ yí nianman belenzua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Filipʋ nɪn ayɪ'n m'ɔ li Elodiadɪ'n dunman nun, ɔ kɔ man bɛ kɔ hyɪ Zʋan, bɛ kɔ cɪcɪ yí ɛsɛ bɛ kɔ tʋ yí fiadɪ. 4 Afɪ Zʋan kɔ han kɔ hele belemgbin Elɔdɪ kɛ: “Nannan, Nyanmɪan mala'n mman man wɔ́ atɪn kɛ ɛ fá Elodiadɪ já.” 5 Ɛjɔlɛ'n mɔ Zʋan hanlɪn nɪn anwʋn, belemgbin Elɔdɪ kulo kɛ ɔ man bɛ kun yí. Nan kʋsʋ ɔ sulo Zufʋ'n-mɔ. Afɪ bɛ́ kʋalaa, bɛ bu Zʋan kɛ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ.

6 Nan ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede mɔ belemgbin Elɔdɪ awɔlɛ cɪan nɪn anwʋn fɛtɪ'n mɔ bɛ di yí afʋɛ nʋan'n juli'n, Elodiadɪ awa balasua'n kɔ si abile menian'n-mɔ anyunnun ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ yɔ belemgbin Elɔdɪ ɛnyɪnmɪn sʋnman 7 dede ɔ kɔ han ndâ kɛ like biala m'ɔ kulo'n, sɛ ɔ bisa a, ɔ 'fa man yí. 8 Talua'n kɔ li yí nin anʋan ɛjɔlɛ nɪn asʋ. Ɔ kɔ han kɔ hele belemgbin Elɔdɪ kɛ: “Baba, fa Zʋan ati'n tʋ apawa nun man mín kɪkaala!” 9 Mɔ belemgbin Elɔdɪ tɪlɪ yí sɔ'n, yí lʋa kɔ bɔ yí nwʋn. Nan kʋsʋ ndâ'n m'ɔ hanlɪn yí mgbain'n-mɔ anyunnun ɛbɛlɛ nɪn ati, ɔ kɔ man atɪn kɛ bɛ fá Zʋan ati'n bɛ bɛ́lɛ talua'n. 10 Ɛhɪ, ɔ kɔ sʋan sʋanlan kɛ ɔ hɔ́ fiadɪ sua nɪn anun ɔ kpɛ́ Zʋan ati'n. 11 Sʋanlan'n kɔ hɔ kɔ kpɛ Zʋan ati'n ɔ kɔ tʋ yí apawa nun kɔ bɛlɛ talua'n. Talua'n kʋsʋ kɔ hɔ kɔ fa kɔ man yí nin. 12 Mɔ Zʋan menian'n-mɔ tɪlɪ yí sɔ'n, bɛ walɪ falɪ yí fuin'n bɛ hɔlɪ sielɪ yí. Mɔ bɛ sielɪ yí yuelɪ'n, bɛ hɔlɪ bɔlɪ nun amannɪɛ bɛ helelɪ Zozi.

Zozi 'ba man menian akpɪɪ nnun alɪɛ di
(Maakɪ 6.30-44, Luku 9.10-17, Zʋan 6.1-14)

13 Mɔ Zozi tɪlɪ amannɪɛ sɔ'n, ɔ fʋlɪ ɛlɛɛ kʋn anun ɔ hɔlɪ lɪka kʋn. Lɪka sɔ'n, sʋanlan fíí nnʋn man ɛbɛlɛ. Nan mɔ menian'n-mɔ tɪlɪ yí sɔ'n, bɛ fi kulo kulo'n-mɔ asʋ bɛ kɔ fa asue nɪn anʋan atɪn'n bɛ kɔ si Zozi sʋ. 14 Mɔ Zozi fi ɛlɛɛ nɪn anun 'ju'n, ɔ 'tʋ yí nyɪn an, menian ngʋnmɪn. Bɛ́ nwʋn kɔ yɔ yí anwunnvoe, ɛsɛ ɔ kɔ man nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn kɔ sa.

15 Mɔ alíɛ'n yɔlɪ nɔsʋba'n, yí menian'n-mɔ kɔ hyʋɪn kɔ kpunnge yí. Bɛ́ nwan: “Alíɛ a yue yɔ ɛsɛ ɛwa lika'n tɪ yí nwʋn. Yí ti, man bɛ́ atɪn maan bɛ hɔ́ kulo'n-mɔ asʋ bɛ hɔ́ tó like bɛ lí.”

16 Zozi kɔ bua bɛ kɛ: “Ɔ tɪ man cɪnnjɪn kɛ bɛ hɔ́. Nan ɛmɔ muonun mán bɛ́ like bɛ lí.”

17 Yí menian'n-mɔ nwan: “Kpaʋn nnun ala ɔ nʋn ejue nnyuan yɛ̂ yɛ le yí ɛwa ɔ.”

18 Zozi nwan: “Ɛmɔ fá bɛ bɛ́lɛ mín.”

19 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ man meninsʋnman nɪn atɪn kɛ bɛ tétanlan ndile nɪn asʋ. Ɛhɪ anzin, ɔ kɔ fa kpaʋn nnun'n nʋn ejue nnyuan'n ɔ kɔ tʋ yí nyɪn anwunno ɔ kɔ la Nyanmɪan asɪ. M'ɔ lalɪ Nyanmɪan asɪ yuelɪ'n, ɔ kɔ bubu kpaʋn'n-mɔ anun ɔ kɔ fa kɔ man yí menian'n-mɔ. Yí menian'n-mɔ kʋsʋ kɔ hye kɔ man meninsʋnman'n. 20 Bɛ́ nun kʋn biala kɔ li dede yí kʋ kɔ yi. Kpaʋn'n m'ɔ halɪ'n, Zozi menian'n-mɔ kɔ sɪsa. Ɔ yi ece mma bulu nʋn nnyuan. 21 Bɛ́ mɔ bɛ lili like'n tɪ kɔ yɔ akpɪɪ nnun, b'a nga man mmalasua'n-mɔ nʋn mmatʋnman'n-mɔ bie.

Zozi 'ba nanndɪ asue nɪn anyɪnsʋ
(Maakɪ 6.45-52, Zʋan 6.15-21)

22 Ɛhı, menian'n-mɔ yuelı like di ɛbɛlɛ ala a, Zozi kɔ man yí
menian'n-mɔ kɔ fʋ ɛlɛɛ nın anun. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ bɛ kpɛ́ asue'n
bɛ lí mʋa ebue kʋn ɛlɔ nán ɔ 'gua meninsʋnman nın atın. 23 M'ɔ gualı
bɛ́ atın yuelı'n, ɔ kɔ fʋ bʋka kʋn asʋ, ɔ kɔ hɔ asɔnın ɛyɔlɛ ahanmıan.
Mɔ alíɛ sanlın'n, yí ngʋnmın cein yê anın ɔ wɔ ɛbɛlɛ ɔ. 24 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n,
anın Zozi menian'n-mɔ ɛlɛɛ'n la bunman sʋ. Asutue'n bɔ mgbaha ɔ tu
si ɛlɛɛ'n.
25 Mɔ ɔ 'kɔ alıbahıan'n, Zozi nanndı asue nın anyınsʋ ɔ lɛ kpʋ yí
menian'n-mɔ. 26 Mɔ bɛ nwunlin kɛ ɔ nanndı asue nın anyınsʋ'n, esulo
kɔ han bɛ́. Bɛ́ nwan: “Ɛnwʋnmın aho! Ɛnwʋnmın aho!” Kɛmɔ anın
bɛ sulo nın ati, bɛ lɛ tɛtıan.
27 Nan bɛ 'tɛtıan nın ala, Zozi nwan: “Ɛmɔ sɔ́ bɛ́ ahʋnlın nán mín ɔ.
Nán bɛ sulo!”
28 Ɛhı a, Pıelı nwan: “Yɛ́ Mın, sɛ wɔ́ sakpa a, man n nánndı asue nın
anyınsʋ m gbʋ́ wɔ́.”
29 Mɔ Pıelı hanlın sɔ'n, Zozi nwan: “Bala!” Pıelı fi ɛlɛɛ nın anun ɔ
kɔ ju, ɔ lɛ kpʋ Zozi. 30 Nan m'ɔ nwunlin kɛ asutue'n tı kpili'n, esulo kɔ
han yí. Ɛsɛ kɛmɔ anın ɔ lɛ nʋan'n, ɔ kɔ tıan. Yí nwan: “Yɛ́ Mın, de
mín!”
31 Ɛbɛlɛ ala, Zozi kɔ tʋ yí sa ɔ kɔ sɔ yí nun yê yí nwan: “Pıelı, wɔ́
dedi'n tı kaan o! Ɔ yɔ sɛ mɔ a nnyan man dedi'n?”
32 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɔ nʋn Pıelı bɛ kɔ fʋ ɛlɛɛ nın anun yê
asutue'n gualı ası ɔ. 33 Bɛ́ bʋ nga'n mɔ bɛ́ gua ɛlɛɛ nın anun'n kɔ a kɔ
kʋtʋ kʋtʋ Zozi anyunnun ɛbɛlɛ. Bɛ́ nwan: “Fɔ́ʋ́n, Nyanmıan Awa'n y'ɔ
le wɔ́!”

Zozi 'ba hɔ Zenezalɛtı etin nın asʋ
(Maakı 6.53-56)

34 Bɛ kpɛlı asue'n nán b'a si ası Zenezalɛtı etin nın asʋ. 35 Ɛbɛlɛ
menian'n-mɔ nwunlin Zozi nzɔlɛ. Bɛ hɔlı lıka kʋalaatin bɛ kɔ hɔ kɔ
bɔ kpayɛ kɛ Zozi a ju ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ sʋa nwuluwafʋɛ'n-mɔ kʋalaatin bɛ
kɔ bɛlɛ yí. 36 Bɛ kɔ sɛlɛ Zozi kɛ ɔ mán bɛ́ atın maan bɛ hán yí taladıɛ
nın anʋan nın ala. Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ hanlın yí taladıɛ nın anʋan'n, bɛ́
nwʋn salı kpa bɔkɔɔ.

15

Daba menian'n-mɔ mala'n
(Maakı 7.1-13)

1 Tɛmʋn sɔ'n, *Falisifʋɛ nʋn *mala nın asʋ mgbain mmie-mɔ fi
Zoluzalɛmʋn bɛ kɔ a kɔ tʋ Zozi ɛbɛlɛ, bɛ́ nwan: 2 “Yɛ́ nan-mɔ mala'n
kele yɛ́ kɛ sɛ yɛ 'di like a, yɛ nwúnnzin yɛ́ sa nın anun. Nan nzukɛ ati
yê wɔ́ menian dıɛ'n-mɔ nni man ɛjɔlɛ sɔ nın asʋ ɔ? Sɛ bɛ 'di like a, bɛ
nnwunnzin man bɛ́ sa'n-mɔ anun.”
3 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Nán ɛmɔ lılı, nzukɛ ati yê ɛmɔ di bɛ́ muonun
bɛ́ mala'n-mɔ asʋ bɛ yaci Nyanmıan dıɛ nın ɔ? 4 Afı Nyanmıan a han
kɛ: *Man wɔ́ nyın sɔ́ wɔ́ sı nʋn wɔ́ nin.* Ɛsɛ yí nwan: *Sʋanlan m'ɔ kɔ
han ɛjɔlɛ ɛtɛ kɔ tia yí sı anaan yí nin'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ sɛ kɛ bɛ kun
yí.* 5 Nan ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ kan kele menian'n-mɔ kɛ, sɛ sʋanlan kʋn se
yí sı anaan yí nin kɛ: ‘Like'n m'ɔ di mɔ mın fa mın bʋka wɔ́'n, mıın
fa mın man Nyanmıan’, anın sʋanlan sɔ'n, ɔ nzı man yí sı anaan yí
nin ɛjɔlɛ nun kʋ́n. 6 Kɛ ɛmɔ yɔ mɔ ɛmɔ bɔ Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ nın
abʋsʋ nán ɛmɔ muonun a li bɛ́ ngehele nın asʋ nın anın. 7 Apoo mma,

*Ezayi ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlın wɔ ɛmɔ anwʊn'n, yí ɛhan sʊ ɔ. Nyanmıan
nanndılı Ezayi sʊ ɔ hanlın kɛ:
8 *Menian ɛhı-mɔ, bɛ le bɛ́ nʊan tuin mgban*
yɛ̂ bɛ yı mín ayɛ ɔ,
nan bɛ́ ahʊnlın'n nnʊn man mín sʊ.
9 *Bɛ́ asɔnın'n mɔ bɛ yɔ'n tı mgban.*
Ɔ sanlın kɛ kulo menian mala yɛ̂ bɛ kekele ɔ,
nan nán mín dıɛ'n-mɔ ɔ.”

Like m'ɔ gua sʊanlan anwʊn efian'n
(Maakı 7.14-23)

10 Ɛhı anzin, Zozi kɔ fɛlɛ meninsʊnman'n, yí nwan: “Ɛmɔ yɔ́ anzʊɛ
bɛ tíe ɛjɔlɛ ɛhı kpa. 11 Nán like mɔ sʊanlan di'n y'ɔ gua yí nwʊn efian
ɔ, nan ɛjɔlɛ m'ɔ fi yí nʊan kɔ fite'n y'ɔ gua yí nwʊn efian ɔ.”
12 Ɛhı, yí menian'n-mɔ kɔ hyʊın kɔ kpunnge yí, bɛ́ nwan: “Asʊ ɛ sı
kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ a han nın a wʊlʊ Falisifʊɛ'n-mɔ ɔ?”
13 Bɛ hanlın sɔ a, Zozi nwan: “Baka biala mɔ nán mín Sı'n m'ɔ wɔ
anwunno'n yɛ̂ ɔ lualı'n, baka sɔ'n, bɛ 'tu yí bɛ tʊ. 14 Nán bɛ tɛ bɛ́
sʊ, nan bɛ tı kɛ anyınsinlinwafʊɛ-mɔ! Sɛ anyınsinlinwafʊɛ kʊn di yí
manngʊn anyınsinlinwafʊɛ taataa a, bɛ́ munnyuan bɛ 'gua kunman
nun.”
15 Pıɛlı kukuli yí nʊan sʊ a, yí nwan: “Tu anyınndala ɛhı abʊ kele
yɛ́.”
16 Zozi nwan: “Ɛmɔ kʊsʊ ngʊala ndı man ɛjɔlɛ bʊ ɔ? 17 Ɛmɔ nzı
man kɛ like mɔ sʊanlan kɔ li'n, ɔ kɔ yí kunnun, ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede ɛsɛ
ɔ fite ɔ? 18 Nan ɛjɔlɛ m'ɔ fi sʊanlan anʊan kɔ fite'n fi yí ahʊnlın nın
anun. Yí y'ɔ gua yí nwʊn efian ɔ. 19 Ɔ sanlın kɛ ajʊnlın ɛtɛ m'ɔ man
bɛ di awue, bɛ tʊn ajaa, bɛ bɔ danga, bɛ wua, bɛ di adanzıyua ɔ nʊn
menian anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan, ninnge sɔ'n fi bɛ́ ahʊnlın nun. 20 Ɛhı y'ɔ
gua sʊanlan anwʊn efian ɔ. Nan sɛ sʊanlan 'di like nan ɔ'a nnwunnzin
man yí sa nun an, ɔ ngua man yí nwʊn efian.”

Ɛyɛfʊɛ balasua kʊn de Zozi di.
(Maakı 7.24-30)

21 Ɛhı anzin, Zozi fi ɛbɛlɛ yí nʊan y'ɔ le kulo'n-mɔ mɔ bɛ fɛlɛ bɛ́ Tii
nʊn Sidʊn etin dıɛ nın asʊ. 22 Mɔ Zozi juli ɛbɛlɛ'n, Kanaân balasua kʊn
m'ɔ tı mân sɔ nın anun'n, ɔ kɔ a Zozi anwʊn ɛbɛlɛ, ɔ kɔ tıan nun. Yí
nwan: “Yɛ́ Mın, belemgbin *Davidi Awa, nwun mín nwʊn anwunnvoe!
Wawɛ ɛtɛ bie wɔ mín wa talua nın anun. Ɔ kele yí yalɛ sʊnman.”
23 Balasua sɔ'n hanlın sɔ a, Zozi ngɔ bua man ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʊ́n. Yí
menian'n-mɔ kɔ hyʊın kɔ kpunnge yí, bɛ́ nwan: “Ɔ le ɛtıan ɔ si yɛ́ sʊ.
Yí ti, bua yí bie maan ɔ hɔ́.”
24 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi nwan: “Izalayɛ amma'n-mɔ mɔ bɛ tı kɛ
mmʊa mɔ b'a minlin'n, bɛ́ ti yɛ̂ m malı ɔ.”
25 Nan m'ɔ hanlın sɔ'n, balasua'n kɔ a kɔ kʊtʊ yí nyunnun ɛbɛlɛ, yí
nwan: “Yɛ́ Mın, nwun mín nwʊn anwunnvoe, de mín!”
26 Zozi kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Ɔ tı man kpa kɛ bɛ fa mmatʊnman'n-mɔ
alıɛ'n bɛ man njʊa mma'n-mɔ di ɔ.”
27 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, balasua'n nwan: “Ɔ tı ananhɔlɛ, yɛ́ Mın. Nan
kʊsʊ njʊa mma'n-mɔ sısa alıɛ nın abʊ mgbʊkpʊlʊka'n m'ɔ kɔ gua bɛ́
mín'n-mɔ tɔbılı nın abʊ'n bɛ di.”

28 Ɛhı a, Zozi kɔ bua yí kɛ: “Balasua, wɔ́ dedi'n tı kpili! Mɔ ɛ lɛ
kpʋnndɛ'n, ɔ yɔ́ sɔ man wɔ́.” Mɛlɛ sɔ nın ala, yê yı wa balasua nın
anwʋn salı ɔ.

Zozi 'ba man nwuluwafʋɛ dɔʋn anwʋn sa

29 Zozi fi ɛlɔ ɔ kɔ sa kɔ a Galile asue nın anʋan. Ɔ kɔ fʋ kɔ tanlan
bʋka kʋn asʋ. 30 Meninsʋnman kɔ a yí nwʋn ɛbɛlɛ. Bɛ 'ba a, bɛ nʋn
bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʋ, anyınsinlinwafʋɛ, amunlefʋɛ, bubuluwafʋɛ ɔ
nʋn nwuluwafʋɛ dɔʋn kpa. Bɛ falı bɛ́ bɛ walı Zozi aja sʋ nán ɔ'a man
bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn a sa. 31 Mɔ menian'n-mɔ nwunlin kɛ amunlefʋɛ'n-
mɔ lɛ jʋjɔ, bubuluwafʋɛ'n-mɔ lɛ nanndı, bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʋ'n, bɛ lɛ
nanndı kpa, anyınsinlinwafʋɛ'n-mɔ anyın'n-mɔ a tike tike'n, ɔ sinlin
bɛ́ nwʋn, bɛ kɔ yí Izalayɛ Nyanmıan nın ayɛ.

Zozi 'ba man menian akpıı nnan alıɛ di
(Maakı 8.1-10)

32 Zozi fɛlɛlı yí menian'n-mɔ, yí nwan: “Meninsʋnman ɛhı-mɔ nʋn
yɛ wɔ ɛwa yí cıan nsan ahı. Bɛ le man like fíí kʋ́n mɔ bɛ di ɔ. Bɛ́
nwʋn yɔ mín koun. Mın ngulo man kɛ mın yaci bɛ́ m man bɛ fa bɛ́
kunnun bɛ kɔ. Sɛ mın yɔ yí sɔ a, bɛ 'gɔlɔ atunnun.”

33 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: “Ebo ɛhı anun,
ninhan yê yɛ 'nyan like m'ɔ sa menian nwala ɛhı di ɔ?”

34 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ le kpaʋn nyɛ?”

Bɛ́ nwan: “Yɛ le kpaʋn nsʋ, nʋn ejue ngannngan bie.”

35 Ɛhı a, Zozi kɔ man meninsʋnman'n kɔ tɛtanlan ası. 36 Mɔ bɛ
tɛtanlanlın ası yuelı'n, ɔ kɔ fa kpaʋn nsʋ'n nʋn ejue'n-mɔ ɔ kɔ la
Nyanmıan ası. Ɔ kɔ bubu nun ɔ kɔ man yí menian'n-mɔ kɛ bɛ hyé
bɛ mán bɛ́. 37 Bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ li dede bɛ́ kʋ kɔ yi. Yí menian'n-mɔ kɔ
sısa yí bʋ'n m'ɔ halı'n, ɔ tı ece mma nsʋ. 38 Bɛ́ mɔ bɛ lili'n, bɛ tı menian
akpıı nnan, b'a nga man mmalasua'n-mɔ nʋn mmatʋnman'n-mɔ bie.

39 M'ɔ gualı meninsʋnman nın atın yuelı'n, ɔ fʋlı ɛlɛɛ nın anun, ɔ
hɔlı Magadan mân nın anun.

16

Zozi nʋn Zonası
(Maakı 8.11-13, Luku 12.54-56)

1 Ɛhı, *Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *Sadusifʋɛ'n-mɔ kɔ kpʋ Zozi, afı bɛ kulo
kɛ bɛ sɔ yí bɛ nıan. Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yí kɛ ɔ yɔ́ asinbɛnwʋn like
kʋn maan bɛ nwún kɛ yí tunmin'n m'ɔ le yí'n fi Nyanmıan ɛlɔ.

2 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi nwan: “Nɔsʋba mɔ nyanmıan nın
anyunnun kɔ bʋlʋ'n, anın ɛmɔ nwan eyua'n 'ba fi ɛhınman. 3 Ngɛlɛmɔ
kʋsʋ mɔ nyanmıan nın anyunnun kɔ lu'n, anın ɛmɔ nwan esue'n 'ba
tɔ. Ɛmɔ sı nyanmıan nın anyunnun ninnge'n-mɔ nzɔlɛ, nan kʋsʋ ɛmɔ
nzı man mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ nun'n nzɔlɛ. 4 Ajulisʋ menian ati anun ɛtɛ
mɔ bɛ nnanndı man fɔ́ʋ́n wɔ Nyanmıan anyunnun'n, bɛ lɛ kpʋnndɛ
asinbɛnwʋn like bɛ nıan. Sɛ nán asinbɛnwʋn like'n mɔ Nyanmıan yɔlı
manlın Zonası nın an, bɛ nyɔ man nzɔlɛ kʋ́n bɛ ngele man bɛ́. Mɔ Zozi
hanlın sɔ yuelı'n, ɔ yacili bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ hɔlı.”

Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn Sadusifʋɛ'n-mɔ fali ayile'n
(Maakı 8.14-21)

5 Mɔ Zozi menian'n-mɔ 'kpɛ asue'n bɛ kɔ yí nzin ɛlɔ'n, bɛ́ lʋa kɔ fi
b'a nva man kpaʋn. 6 Zozi kɔ se bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ
*Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *Sadusifʋɛ'n-mɔ fali ayile nɪn anwʋn.”
7 Mɔ menian'n-mɔ tɪlɪ yí sɔ'n, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: “Kpaʋn'n
mɔ y'a nva man'n, yí ti y'ɔ man ɔ lɛ kan sɔ ɔ.”
8 Ɛjɔlɛ'n kɔ tɔ Zozi anzʋ nun, yí nwan: “Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ lɛ kan
kɛ kɛmɔ y'a nva man kpaʋn'n, yí ti yɛ̂ ɔ lɛ kan sɔ ɔ? Ɛmɔ dedi'n tɪ
kaan o! 9 Ɛmɔ tɪlɪ man ɛjɔlɛ nɪn abʋ ɔ? Ɛmɔ ngacɪ man kpaʋn nnun'n
mɔ n valɪ m manlɪn menian akpɪɪ nnun'n lili nɪn ɔ? Ɛsɛ m'ɔ halɪ yí
bʋ'n, ece nyɛ yɛ̂ ɛmɔ sɪsalɪ ɔ? 10 Ɛsɛ kpaʋn nsʋ'n kʋsʋ mɔ n valɪ m
manlɪn menian akpɪɪ nnan'n lili'n, m'ɔ halɪ yí bʋ'n, ece nyɛ yɛ̂ ɛmɔ
sɪsalɪ ɔ? 11 Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ ndɪ man yí bʋ kɛ nán kpaʋn anwʋn ɛjɔlɛ
yɛ̂ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ'n? Nan mín nwan: Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa
wɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *Sadusifʋɛ'n-mɔ fali ayile nɪn anwʋn.” 12 M'ɔ
yɔlɪ sɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ tɪ yí bʋ kɛ nán ayile'n mɔ bɛ fa bɛ fɔtɔ fali
nɪn anwʋn ɛjɔlɛ y'ɔ lɛ kan ɔ. Nan Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn Sadusifʋɛ'n-mɔ
like'n mɔ bɛ kekele nɪn anwʋn ɛjɔlɛ yɛ̂ anɪn ɔ lɛ kan ɔ.

Pɪɛlɪ 'ba han kɛ Zozi y'ɔ tɪ Izalayɛ Ngʋandefʋɛ nɪn ɔ
(Maakɪ 8.27-30, Luku 9.18-21)

13 Ɛhɪ anzin, Zozi hɔlɪ Sezale etin dɪɛ nɪn asʋ Filipʋ mân nɪn anun
ɛlɔ. M'ɔ nʋn yí menian'n-mɔ juli ɛlɔ'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Menian'n-mɔ
nwan sʋanlan benin y'ɔ le *Mân Baa'n?”
14 Kosuan sɔ'n mɔ Zozi bisalɪ nɪn anwʋn, bɛ́ nwan: “Mmie-mɔ nwan
Zʋan Batisi y'ɔ le wɔ́, mmie-mɔ nwan *Eli y'ɔ le wɔ́, mmie-mɔ nwan
Zolomin y'ɔ le wɔ́ anaan Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ, bɛ́ bie y'ɔ le
wɔ́.”
15 Zozi nwan: “Nan ɛmɔ lɪlɪ, ɛmɔ jʋnlɪn kɛ nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le
mín?”
16 Simʋn Pɪɛlɪ nwan: “Kilisi'n, Izalayɛ Ngʋandefʋɛ'n y'ɔ le wɔ́. Ɛ tɪ
Tɪasɪfʋɛ Nyanmɪan nɪn Awa.”
17 Ɛhɪ a, Zozi nwan: “Zonasɪ awa Simʋn, nyila hán wɔ́. Ɔ sanlɪn
kɛ nán kulo sʋanlan yɛ̂ ɔ'a man a nwun yí sɔ ɔ. Nan mín Sɪ m'ɔ wɔ
anwunno ɛlɔ'n yɛ̂ ɔ'a man a nwun yí ɔ. 18 Mín kʋsʋ mɪɪn kan mɪn
kele wɔ́ kɛ ɛ li Pɪɛlɪ (yí bʋ y'ɔ le kɛ ɛbʋɛ). Ɛbʋɛ sɔ nɪn asʋ yɛ̂ mɪn
'si mín Asɔnɪn nɪn ɔ. Ewue muonun tunmin'n m'ɔ le yí'n ngʋala man
like fíí yɔ yí nyunnun. 19 Mɪn 'fa Anwunno Belemgbin Mân nɪn anʋan
sannvɛ'n mɪn wula wɔ́ sa nun. Sʋanlan biala mɔ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa ɛ
kɔ tike anʋan'n kɔ man yí'n, anɪn b'a tike b'a man yí anwunno ɛlɔ.
Yɛ̂ sʋanlan biala kʋsʋ mɔ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa a ndike man anʋan nɪn a
mman man yí'n, anɪn b'a ndike b'a mman man yí anwunno ɛlɔ.” 20 Mɔ
Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ totualɪ yí menian'n-mɔ kɛ nán bɛ kan bɛ kele
sʋanlan kɛ Kilisi'n, Izalayɛ Ngʋandefʋɛ'n y'ɔ le yí.

Zozi 'ba han yí ewue'n nʋn yí etinnge nɪn anwʋn ɛjɔlɛ
(Maakɪ 8.31-9.1, Luku 9.22-27)

21 Ɔ fi cɪan sɔ'n m'ɔ kɔ'n, Zozi kɔ bɔ yí bʋ, ɔ kɔ han kɔ hele yí
menian'n-mɔ kɛ: “Ɔ sɛ kɛ n gɔ́ Zoluzalɛmʋn. N gɔ́ n nwún yalɛ Zufʋ
mgbain'n-mɔ, ɔ nʋn Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn *mala nɪn
asʋ mgbain'n-mɔ asa nun. Bɛ 'ba hun mín, nan yí cɪan nsan nɪn asʋ,
n vi ewue nun mɪn 'tinnge.”

22 Ɛhı, Pıelı kɔ fa yí kɔ hɔ ahanmıan, ɔ kɔ tu yí nyunnun. Yí nwan:
“Yɛ́ Mın, Nyanmıan kpála gúa! Like fíí ngɔ tʋ man wɔ́.”
23 Mɔ Pıelı hanlın sɔ'n, Zozi kɔ kpɛ yí nyın ɔ kɔ se yí kɛ: “Satan, fi
mín nwʋn ɛwa kɔ mʋa. Ɛ 'totua mín atın, afı nán Nyanmıan ajʋnlın
yɛ̂ ɛ le yí ɔ, nan kulo menian'n-mɔ ajʋnlın yɛ̂ ɛ le yí ɔ.”

Like mɔ bɛ yɔ a, bɛ kʋala Zozi sʋ si'n

24 Ɛhı anzin, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Sʋanlan m'ɔ
kulo kɛ ɔ si mín sʋ'n, n'ɔ susu yí sʋanlan baka nın anwʋn. Ɔ fá yí
kʋlʋwa'n ɔ tʋ́ yí kɔmın sʋ, nán ɔ sí mín sʋ. 25 Ɔ sanlın kɛ sʋanlan m'ɔ
kulo kɛ ɔ kpʋnndɛ yí ngʋan'n, ɔ 'minlin yí ngʋan sɔ'n. Nan sʋanlan
m'ɔ kɔ si mín sʋ dede ɔ kɔ wu mín dunman nun'n, sʋanlan sɔ'n 'nyan
ngʋan. 26 Sɛ sʋanlan kʋn nyan asıɛ asʋ ɛwa ninnge'n kʋalaa nan sɛ ɔ
minlin yí ngʋan nın an, anın nzu nvasʋɛ dıɛ yɛ̂ ɔ 'nyan yí sʋ ɔ? Nzu
like dıɛ yɛ̂ sʋanlan kʋn kʋala kɛ ɔ yɔ ɔ de yí ngʋan ɔ? 27 *Mân Baa'n
fi yí Sı anunminnyanmʋn nın anun ɔ nʋn nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ
'ba a. Sɛ ɔ ba a, ɔ 'nıan sʋanlan kʋn biala junman'n m'ɔ lili nın anwʋn
ɔ tua yí kalɛ. 28 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ: bɛ́ mɔ b'a yia
ɛwa'n, mmie-mɔ ngɔ wu man, bɛ 'ba nwun Mân Baa'n kɛ ɔ lɛ ba ɔ di
belemgbin.”

17

Zozi anwʋn ɛkacie'n
(Maakı 9.2-13, Luku 9.28-36)

1 Ɛhı anzin cıan nsian, Zozi kɔ fa Pıelı, Zʋakı nʋn yí nianman Zʋan.
Ɔ nʋn bɛ́ menian nsan nın ala bɛ kɔ tı bɛ́ nwʋn bʋka kannganlaun kʋn
asʋ. 2 Ɛbɛlɛ, Zozi kɔ kaci bɛ́ nyınsʋ. Yí nyın nın anun kɔ ta kɛ sɛnzɛ,
yí taladıɛ'n m'ɔ wula'n kɔ yɔ fufue hyıeın hyıeın kpa kɛ kanlannıɛ.
3 Zozi menian nsan'n 'nıan an, anın Moyizı nʋn Eli nʋn Zozi bɛ lɛ jʋjɔ.
4 Mɔ Pıelı nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: “Yɛ́ Mın, ɔ tı kpa
kɛ yɛ wɔ ɛwa. Sɛ ɛ kulo a, mın 'bɔ *tantı nsan. Wɔ́ dıɛ kʋn, Moyizı
dıɛ kʋn yɛ̂ Eli kʋsʋ dıɛ kʋn.”
5 Anın Pıelı anʋan wɔ sʋ ɔ tɛ jʋjɔ, bɔlɛ́'n tı kɛ kanlannıɛ, ɔ kɔ a kɔ
hala bɛ́ sʋ. Bɔlɛ́ nın anun, anıɛ kʋn kɔ te, yí nwan: “Sʋanlan ɛhı tı
mín ehulo Baa. M'an fa mín lʋa'n kʋalaa m'an wula yí nun. Ɛmɔ tíe
yí!”
6 Mɔ yí menian'n-mɔ tılı anıɛ sɔ'n, esulo kpili kpa kɔ han bɛ́ dede
bɛ kɔ butu butu bɛ́ nyın ası. 7 Zozi kɔ a kɔ kpusu kpusu bɛ́, yí nwan:
“Nán bɛ sulo, bɛ jásʋ.” 8 Bɛ 'kuku bɛ́ ti sʋ a, sʋanlan fíí nnʋn man ɛbɛlɛ
kɛ Zozi angʋnmın ala.
9 Mɔ bɛ fi bʋka nın asʋ bɛ 'ju'n, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Like mɔ
ɛmɔ a nwun yí'n, nán bɛ kan bɛ kele sʋanlan fíí dede ɔ 'ju cıan mɔ
Mân Baa'n fi ewue nun ɔ kɔ tinnge'n.”
10 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, yí menian'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: “Ɔ yɔ sɛ
mɔ *mala nın asʋ mgbain'n-mɔ kan kɛ Eli yɛ̂ ɔ 'di mʋa ba'n?”
11 Zozi nwan: “Ɔ tı sɔ, Eli 'di mʋa ba ɔ sesie ninnge'n kʋalaa kpɛ
kpɛ. 12 Nan kʋsʋ mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ Eli a a dada angʋnmın.
Menian'n-mɔ a nnwun man yí nzɔlɛ, bɛ yɔlı yí kɛ bɛ́ kunnun kulo.
Mân Baa'n muonun, kɛ bɛ 'ba hele yí yalɛ nın anın.” 13 Yí menian'n-
mɔ tılı yí bʋ kɛ Zʋan Batisi yɛ̂ anın ɔ lɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ nın ɔ.

Zozi 'ba tu kpafɛlɛ kʋn anwʋn wawɛ ɛtɛ'n
(Maakɪ 9.14-29, Luku 9.37-43a)

14 Mɔ bɛ walɪ dede bɛ juli meninsʋnman nɪn anwʋn ɛbɛlɛ'n, bian
kʋn kɔ a kɔ kʋtʋ Zozi anyunnun, yí nwan: 15 "Yɛ́ Mín, nwun mín
wa belenzua nɪn anwʋn anwunnvoe. Ɔ kpɛ, ɔ lɛ nwun yalɛ sʋnman,
ɔ tɔ sîn nun, bie kʋsʋ a, ɔ tɔ asue nun. 16 M'an fa yí m'an bɛlɛ wɔ́
menian'n-mɔ, nan b'a ngʋala man like fíí yɔ man yí."

17 Zozi nwan: "Ati anun ɛtɛ mma mɔ bɛ nne man Nyanmɪan bɛ nni
man, mɪn nʋn ɛmɔ yɛ tánlan ɛwa dede ɔ hɔ́ jú mɛlɛ benin nán ɛmɔ a
nyan dedi? N díla mín ahʋnlɪn n zʋ́ ɛmɔ dede ɔ jú mɛlɛ benin? Bɛ fá
batʋnman'n bɛ bɛ́lɛ mín ɛwa." 18 Bɛ kɔ fa batʋnman'n bɛ kɔ bɛlɛ Zozi.
Ɔ kɔ jʋjɔ aminle sʋ ɔ kɔ hele wawɛ ɛtɛ'n. Ɔ fi yí nun kɔ fite. Ɛbɛlɛ ala,
batʋnman nɪn anwʋn kɔ sa.

19 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi menian'n-mɔ kɔ fa bɛ́ ti bɛ kɔ bɔ yí nwʋn, bɛ́
nwan: "Nzukɛ ati yê y'a ngʋala man wawɛ ɛtɛ ɛhɪ tu'n?"

20 Zozi nwan: "Ɛmɔ a ngʋala man yí tu, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ dedi'n tɪ
kaan sʋnman. Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sɛ ɛmɔ le dedi
mɔ yí kpili ju kɛ muntadɪ baa a, ɛmɔ se bʋka ɛhɪ kɛ: 'Bʋka, fi ɛwa tu
kɔ ɛlɔ' a, ɔ 'tu kɔ. Like fíí nnʋn man ɛbɛlɛ mɔ ɛmɔ ngɔ hʋala man yí
yɔ ɔ. [21 Nan m'ɔ tɪ kɛ wawɛ ɛtɛ ɛhɪ sʋa'n, mmʋtʋɛ ɛyɔlɛ nʋn abuala
yê bɛ fa bɛ tu yí ɔ."]

Zozi 'ba bɔ yí ewue ɔ nʋn yí etinnge nɪn asʋ biekun
(Maakɪ 9.30-32, Luku 9.43b-45)

22 Ɛhɪ, anɪn bɛ́ kʋalaa bɛ wɔ Galile mân nɪn anun ɛlɔ. Ɛlɛhʋn
kʋn Zozi kɔ fa kɔ tʋ bɛ́ nyunnun kɛ: "Bɛ 'ba yɪ *Mân Baa'n bɛ man
menian'n-mɔ 23 maan bɛ kun yí. Sɛ ɔ wu a, yí cɪan nsan nɪn asʋ, ɔ
fi ewue nun ɔ 'tinnge." Yí ɛjɔlɛ sɔ'n manlɪn yí menian'n-mɔ anwʋn
bubuli bɛ́ kpa.

Asɔnɪn sua nɪn anwʋn ajule'n

24 Mɔ bɛ juli Kapɛɛnawɔmʋn'n, bɛ́ mɔ bɛ dide asɔnɪn sua nɪn anwʋn
ajule'n kɔ a kɔ tʋ Pɪɛlɪ, bɛ́ nwan: "Ɛmɔ amɪn'n muonun, ɔ ndua man
asɔnɪn sua nɪn anwʋn ajule'n bie ɔ?"

25 Pɪɛlɪ nwan: "Ɔ tua bie."

Mɔ Pɪɛlɪ bualɪ bɛ́ yuelɪ'n, ɔ kɔ wʋlʋ sua nɪn anun. Ɔ nʋn mɔ ɔ 'wʋlʋ
sua nɪn anun'n, Zozi kɔ li mʋa kɔ bisa yí kɛ: "Simʋn, ɔ tɪ sɛ wɔ́ ɛlɔ?
Mân ɛhɪ anun, nwan-mɔ y'ɔ di kɛ bɛ tua ajule bɛ man mmelemgbin'n-
mɔ ɔ? Bɛ́ mɔ bɛ le bɛ́ kulo nɪn naan, nyɔfʋɛ'n-mɔ ɔ?"

26 Pɪɛlɪ nwan: "Nyɔfʋɛ'n-mɔ yê bɛ tua ɔ."

Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Bɛ́ mɔ bɛ le bɛ́ kulo'n, bɛ ndua man bie. 27 Nan
kʋsʋ kɛmɔ yɛ ngulo man kɛ yɛ dɔ bɛ́ ngasi'n, yí ti kɔ asue nɪn anʋan
ɛlɔ kɔ tʋ kʋba. Ejue mɔ ɛ kɔ li mʋa kɔ hyɪ yí'n, tɛlɛ yí nʋan nɪn anun.
Ɛ 'ba nwun kɛ esika wɔ nun, ɔ sa mín nʋn wɔ́ yɛ́ ajule'n tua. Fa kɔ
tua."

18

Sʋanlan m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʋalaa'n
(Maakɪ 9.33-37, Luku 9.46-48)

1 Mɛlɛ sɔ'n, Zozi menian'n-mɔ walı yí nwʊn ɛbɛlɛ, bɛ kɔ bisa yí kɛ:
"Yɛ́ Mın, Anwunno Belemgbin Mân nın anun, nwan sʊanlan dıɛ y'ɔ tı
kpili tala bɛ́ kʊalaa ɔ?"
2 Mɔ bɛ bisalı kosuan sɔ'n, Zozi kɔ fɛlɛ batʊnman kaan kʊn, ɔ kɔ
fa yí kɔ sie bɛ́ afian ɛbɛlɛ. 3 Yê yí nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ
mın kele ɛmɔ kɛ sɛ ɛmɔ a ngaci man ɛmɔ abalabɔ'n, b'a nyɔ man kɛ
mmatʊnman nganngan an, ɛmɔ ngɔ man Anwunno Belemgbin Mân
nın anun ɛlɔ bie. 4 Sʊanlan m'ɔ kɔ bɛbɛlɛ yí nwʊn ası dede ɔ kɔ kaci
kɛ batʊnman ɛhı'n, yí y'ɔ tı kpili Anwunno Belemgbin Mân nın anun
ɛlɔ ɔ. 5 Mín dunman nun, sʊanlan m'ɔ kɔ le batʊnman kʊn m'ɔ tı kɛ
ɛhı'n, anın mín muonun yê ɔ'a le mín ɔ.

Ɛtɛ ɛyɔlɛ'n
(Maakı 9.42-48, Luku 17.1-2)

6 "Mmatʊnman ɛhı-mɔ mɔ bɛ de mín bɛ di'n, sʊanlan m'ɔ kɔ man
bɛ́ nun kʊn kɔ tɔ ɛtɛ nın anun'n, sʊanlan sɔ'n, ɔ di kɛ bɛ fa ɛbʊɛ kpili
kpa bɛ mınnda yí kɔmın bɛ ju yí bɛ tʊ jenvie nın anun. 7 Mân nın a
fa munnzue kɛ nun yê ninnge m'ɔ man sʊanlan tɔ ɛtɛ nın anun'n wɔ
ɔ. Ninnge sɔ'n-mɔ wɔ ɛbɛlɛ daa. Nan munnzue hán sʊanlan ɛhı m'ɔ
man ɛhınlın-mɔ tɔ ninnge ɛtɛ sɔ'n-mɔ anun'n. 8 Yí ti, sɛ wɔ́ sa kʊn
anaan wɔ́ ja kʊn y'ɔ man ɛ tɔ ɛtɛ nın anun an, anın ko tʊ mʊa. Afı sɛ
ɔ ka wɔ́ sa kʊn anaan wɔ́ ja kʊn nán ɛ nyan ngʊan nın an, ɔ tı kpa
tala kɛ ɛ kɔ fa wɔ́ sa nnyuan'n, anaan wɔ́ ja nnyuan nın ɛ kɔ hɔ sîn'n
m'ɔ nnun man lé nın anun'n. 9 Sɛ wɔ́ nyın kʊn y'ɔ man ɛ tɔ ɛtɛ nın
anun an, anın tu tʊ mʊa. Afı sɛ ɔ ka wɔ́ nyın kʊn nán ɛ nyan ngʊan
nın an, ɔ tı kpa tala kɛ ɛ kɔ fa wɔ́ nyın nnyuan nın ɛ kɔ hɔ sîn'n m'ɔ
nnun man lé nın anun'n.

Bʊa'n mɔ ɔ'a minlin nın anwʊn anyınndala'n
(Luku 15.3-7)

10 "Ɛmɔ síe bɛ́ nwʊn ye nán b'a ndʊtʊ man mmatʊnman ɛhı-mɔ anun
bie anyunnun ngɛsɛlɛ. Afı mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ nyanmıansʊ ɛlɔ,
bɛ́ mmɔfʊɛ'n-mɔ jijin mín Sı m'ɔ wɔ anwunno nın anyunnun ɛbɛlɛ
cıan daa. [11 Ɔ sanlın kɛ, Mân Baa'n walı kɛ ɔ 'ba kpʊnndɛ bɛ́ mɔ b'a
minlin'n nán ɔ de bɛ́ ngʊan.] 12 Sɛ sʊanlan kʊn le yí mmʊa ɛya, nán sɛ
nunhan kʊn minlin an, asʊ ɔ nyaci man abulahʊanlan nʊn ngʊanlan
nın ɛbɛlɛ, ɔ ngɔ mgbʊnndɛ man kʊn'n mɔ ɔ'a minlin nın ɔ? 13 Mıın
kan mın kele ɛmɔ kɛ sɛ ɔ nwun yí a, yí nwʊn fɛ'n m'ɔ kɔ li'n, ɔ tala
mmʊa abulahʊanlan nʊn ngʊanlan'n mɔ b'a mminlin man'n. 14 Ɛmɔ
Ası'n m'ɔ wɔ anwunno'n, kɛ ɔ tı yí nın ala anın. Ɔ ngulo man kɛ
mmatʊnman ɛhı-mɔ bie minlin.

Wɔ́ nianman kʊn yɔ wɔ́ ɛtɛ a, atın m'ɔ fata kɛ ɛ bu sʊ'n

15 "Sɛ wɔ́ nianman bie yɔ wɔ́ ɛtɛ a, kɔ tʊ yí, fɛlɛ yí ahanmıan kan kele
yí. Sɛ ɔ nwun yí ananhɔlɛ a, anın wɔ́ sa a han wɔ́ nianman'n. 16 Sɛ ɛ
kan nán ɔ'a ndɛ man wɔ́ sʊ a, fɛlɛ sʊanlan kʊn anaan menian nnyuan
ɛmɔ hɔ́ sésie ɛjɔlɛ'n maan bɛ lí nun adanzıɛ. Ɔ sanlın kɛ menian
nnyuan anaan menian nsan anʊan ɛjɔlɛ'n yê bɛ bu yí ananhɔlɛ ɔ.
17 Nan sɛ bɛ kan nán ɔ'a ndie man an, bɔ asɔnın mma'n-mɔ amannıɛ.
Sɛ bɛ́ kʊsʊ bɛ kan nán ɔ'a ndie man an, bu yí kɛ ɔ tı sʊanlan m'ɔ
nzı man Nyanmıan mɔ yí ti tı ɛtɛ kɛ Zufʊ m'ɔ dide ajule man Lɔmʊn
amma'n-mɔ'n.

18 “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, sʋanlan biala mɔ asɪɛ
nɪn asʋ ɛwa ɔ kɔ li yí ɛtɛ nɪn ananhɔlɛ, m'ɔ kɔ yaci kɔ gua, mɔ ɛmɔ
kɔ sɔ yí nun'n, anɪn b'a sɔ yí nun anwunno ɛlɔ. Yê sʋanlan biala kʋsʋ
mɔ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa ɔ'a nni man yí ɛtɛ nɪn ananhɔlɛ, mɔ ɔ'a nyaci
ɔ'a ngua man, mɔ ɛmɔ a nzɔ man yí nun'n, anɪn b'a nzɔ man yí nun
anwunno ɛlɔ.
19 “Ɛsɛ mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, asɪɛ nɪn asʋ ɛwa, sɛ
menian nnyuan anʋan sɛ bɛ́ nwʋn bɛ bisa like biala wɔ bɛ́ mmʋtʋɛ
nɪn anun an, mín Sɪ m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ'n 'fa man bɛ́. 20 Ɔ sanlɪn
kɛ lɪka biala mɔ menian nnyuan anaan nsan kɔ yia wɔ mín dunman
nun'n, n wɔ bɛ́ afian ɛbɛlɛ.”

Akʋa'n mɔ ɔ'a nva man yí manngʋn nɪn anwʋn sa

ɔ'a nje man yí nɪn anwʋn anyɪnndala'n

21 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, Pɪɛlɪ kɔ hyʋɪn kɔ mantan yí ɔ kɔ bisa
yí kɛ: “Yɛ́ Mɪn, sɛ mín nianman bie di mín nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ a, anɪn n
yáci yí nwʋn sa n jé yí fâ nyɛ? N yáci yí nwʋn sa n jé yí dede fâ nsʋ
ɔ?”
22 Zozi nwan: “Cɛcɛ, m'an nze man wɔ́ kɛ ɛ fá yí nwʋn sa ɛ hyé yí
fâ nsʋ, nan fa yí nwʋn sa ce yí fâ abulasʋ nʋn nsʋ.
23 “Ɛhɪ ati, ɛ 'nwun like mɔ Anwunno Belemgbin Mân'n soman yí'n.
Belemgbin kʋn nwan ɔ 'dide yí esika'n kʋalaa mɔ yí ngʋa'n-mɔ tua
yí'n. 24 Kɛ ɔ bɔlɪ yí bʋ mɔ ɔ 'tɪtɪ mgbʋndan'n, bɛ nʋn yí ngʋa'n-mɔ
anun kʋn kɔ a, ɔ tua yí kotoku akpɪɪ kɔ yɔ nyɛ. 25 Akʋa sɔ'n le man
like fíí m'ɔ fa tua kalɛ nɪn ɔ. Yí mɪn'n kɔ man atɪn kɛ bɛ tɔ́nɪn yí nʋn
yí yɪ, nʋn yí mma'n-mɔ nʋn bɛ́ nwʋn ninnge'n kʋalaatin bɛ fá bɛ túa
kalɛ'n.
26 “Mɔ yí mɪn'n hanlɪn sɔ'n, akʋa'n kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun ɔ kɔ bʋtʋ
yí nwʋn ɔ kɔ hele yí kɛ: ‘Mín mɪn, si abʋtalɛ, nán wɔ́ esika'n, m 'ba
tua yí kʋalaa mɪn man wɔ́.’ 27 Akʋa'n hanlɪn ɛhɪ a, yí mɪn'n kɔ nwun
yí nwʋn anwunnvoe, ɔ kɔ fa kalɛ'n ɔ kɔ hye yí ɔ kɔ yaci yí maan ɔ kɔ
hɔ.
28 “Akʋa'n fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ fite. Mɔ ɔ 'kɔ'n, ɔ nʋn yí manngʋn kʋn m'ɔ
nʋn yí di junman lɪka kʋn'n kɔ yia. Yí manngʋn sɔ'n tua yí esika kaan
bie. Ɔ kɔ sɔ yí konvin ɔ kɔ mian. Yí nwan: ‘Tua mín esika'n man mín!’
29 “Yí manngʋn'n kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun ɔ kɔ bʋtʋ yí nwʋn ɔ kɔ hele yí
kɛ: ‘Anianman, si abʋtalɛ, nán wɔ́ esika'n, mɪn 'ba tua mɪn man wɔ́.’
30 “Ɔ hanlɪn ɛhɪ a, akʋa'n ngɔ tie man, ɔ kɔ man bɛ kɔ hyɪ yí
manngʋn'n bɛ kɔ tʋ yí fiadɪ dede ɔ kɔ ju cɪan mɔ ɔ kɔ tua yí kalɛ'n.
31 Mɔ ngʋa ɛhɪnlɪn-mɔ nwunlin yí nyɔlɪɛ sɔ'n, bɛ́ nwʋn kɔ bubu bɛ́,
bɛ kɔ hɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ mɪn'n.
32 “Nan mɔ mɪnlɪan'n tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ man bɛ kɔ fɛlɛ akʋa sɔ'n, ɔ
kɔ han kɔ hele yí kɛ: ‘Akʋa ati anun ɛtɛ! M'an fa wɔ́ kalɛ'n kʋalaa m'an
hye wɔ́. Ɔ sanlɪn kɛ a bʋtʋ wɔ́ nwʋn a hele mín. 33 Kɛ n nwunlin wɔ́
nwʋn anwunnvoe'n, wɔ́ kʋsʋ ɔ di kɛ ɛ nwun wɔ́ manngʋn nɪn anwʋn
anwunnvoe.’ 34 Belemgbin'n kɔ fɛ ɛya kpa, ɔ kɔ tʋ akʋa'n kʋsʋ fiadɪ
dede ɔ kɔ ju cɪan m'ɔ kɔ tua yí kalɛ'n.”
35 Zozi kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: “Sɛ sʋanlan di ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ nán
ɛmɔ a nyɪ man bɛ́ kunnun b'a nyaci man yí nwʋn sa b'a nje man yí a,

mín Sı'n kʋsʋ m'ɔ wɔ anwunno'n nyaci man ɛmɔ anwʋn sa ɔ nje man ɛmɔ.”

19

Eyila nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Maakı 10.1-12)

1 Mɔ Zozi yuelı yí ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ kan'n, ɔ fi Galile mân nın anun ɛbɛlɛ
ɔ kɔ hɔ Zude mân nın anun, asue Zuludın nın anzin ɛlɔ ebue kʋn.
2 Meninsʋnman sili yí sʋ. Bɛ 'ba a, bɛ nʋn nwuluwafʋɛ. Zozi manlın
bɛ́ nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn salı.
3 Anın *Falisifʋɛ mmie-mɔ wɔ meninsʋnman nın anun. Bɛ kɔ
kpunnge Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Kɛmɔ bɛ kulo kɛ bɛ sua yí ngaa nın ati, bɛ
kɔ bisa yí kɛ: “Kpain, asʋ yɛ́ mala'n man atın kɛ belenzua kʋn kʋala
kɛ ɔ sın atın ngacile biala asʋ ɔ yila yí yı ɔ?”
4 Bɛ bisalı sɔ a, Zozi nwan: “Asʋ ɛmɔ kınngalı man yí Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
nın anun lé kɛ abʋbɔ nın anun, Bɔfʋɛ'n bɔlı belenzua nʋn balasua.
5 M'ɔ bɔlı bɛ́ yuelı'n, yí nwan: *Ɛhıka ati, belenzua'n fi yí sı nʋn yí nin
abʋ anwʋn 'ba jasʋ. Ɔ 'fa yí nwʋn bɔ yí yı, nán bɛ́ munnyuan'n bɛ yɔ
sʋanlan munmuan kʋn.* 6 Yí sɔ ɛhı, anın bɛ tı man menian nnyuan
kʋ́n, nan b'a yɔ sʋanlan munmuan kʋn. Like mɔ Nyanmıan kɔ han kɔ
bɔ nun'n, kulo sʋanlan n'ɔ tı nun.”
7 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, Falisifʋɛ'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: “Anın ɔ yɔ sɛ mɔ
Moyizı manlın atın kɛ belenzua hɛ́lɛ eyila kalata ɔ mán yí yı nán ɔ
yíla yí'n?”
8 Zozi nwan: “Moyizı manlın atın kɛ ɛmɔ yíla bɛ́ yı-mɔ. Ɔ sanlın kɛ
ɛmɔ ati anun tı ɛtɛ. Nan abʋbɔ nın anun'n, anın ɔ tı man sɔ. 9 Mıın
kan mın kele ɛmɔ kɛ sʋanlan mɔ yí yı a mmɔ man bian m'ɔ kɔ yila yí
ɔ kɔ ja balasua fʋfɔlɛ'n, sʋanlan sɔ'n, anın ɔ'a tʋn ajaa.”
10 Mɔ Zozi menian'n-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ nwan: “Sɛ eyila nın anwʋn
ɛjɔlɛ'n tı sʋa a, anın ɔ tı kpa kɛ bɛ nja man bɛ́ nwʋn.”
11 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi nwan: “Nán menian'n-mɔ kʋalaa yɛ̂ bɛ tı
ɛjɔlɛ sɔ nın abʋ ɔ. Nan bɛ́ mɔ Nyanmıan a man bɛ́ yí nwʋn tunmin'n
yɛ̂ bɛ kʋala bɛ tı yí bʋ ɔ. 12 Ninnge dɔʋn wɔ ɛbɛlɛ, ɔ jıjı melenzua'n
mmie-mɔ, ɔ man bɛ ngʋala man bala ja. Mmie-mɔ wɔ ɛbɛlɛ, bɛ 'wʋ
bɛ́ a, anın bɛ́ nwʋn tı man kpa. Mmie-mɔ kʋsʋ wɔ ɛbɛlɛ, bɛ sa bɛ́.
Mmie-mɔ kʋsʋ wɔ ɛbɛlɛ, Anwunno Belemgbin Mân'n dunman nun, bɛ
nja man bala. Sʋanlan m'ɔ sı fasie'n, ɔ fá síe!”

(Maakı 10.13-16, Luku 18.15-17)

13 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, menian mmie-mɔ falı mmatʋnman
nganngan bɛ bɛlɛlı yí kɛ ɔ fá yí sa ɔ fúa bɛ́ nwʋn nán ɔ yéyila bɛ́
sʋ. Nan mɔ yí menian'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ jʋjɔlı bɛ́.
14 Ɛhı a, Zozi nwan: “Nán bɛ totua mmatʋnman'n-mɔ atın, bɛ yáci
bɛ́ maan bɛ bála mín nwʋn. Ɔ sanlın kɛ Anwunno Belemgbin Mân'n,
bɛ́ mɔ bɛ tı kɛ mmatʋnman ɛhı-mɔ'n y'ɔ tı bɛ́ dıɛ ɔ.” 15 Zozi falı yí
sa'n-mɔ fualı bɛ́ nwʋn yuelı, yí nzin y'ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ hɔlı ɔ.

Kpafɛlɛ esikafʋɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Maakı 10.17-31, Luku 18.18-30)

16 Ɛhı, sʋanlan kʋn walı tʋlı Zozi, yí nwan: “Ngehelefʋɛ, nzu like dıɛ
kpa yɛ̂ n yɔ́ nán m'an nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ nın ɔ?”

17 M'ɔ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ bisa yí kɛ: “Nzukɛ ati yê ɛ lɛ bisa mín like m'ɔ tı kpa nın anwʊn ɛjɔlɛ ɔ? Nyanmıan angʊnmın cein y'ɔ tı kpa ɔ. Sɛ ɛ kulo kɛ ɛ nyan ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ nın an, anın di mala'n-mɔ asʊ.”
18 Kpafɛlɛ'n kɔ bisa Zozi kɛ: “Anın mala benin-mɔ?”
Ɛhı a, Zozi kɔ bua yí kɛ: “*N'ɛ kun sʊanlan, n'ɛ tʊn ajaa, n'ɛ wua, n'ɛ di ato ɛ tʊ wɔ́ manngʊn bie abʊ,* 19 *man wɔ́ nyın sɔ́ wɔ́ sı nʊn wɔ́ nin, afı kulo wɔ́ manngʊn kɛ wɔ́ muonun wɔ́ nwʊn.*”
20 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, kpafɛlɛ'n nwan: “M'an li mala ɛhı-mɔ kʊalaa asʊ. Nan nzukɛ like dıɛ biekun y'ɔ sɛ kɛ n yɔ́ ɔ?”
21 Zozi nwan: “Sɛ ɛ kulo kɛ ɛ yue kpa yɔ bɔkɔɔ a, anın kɔ tɔnın wɔ́ ninnge'n kʊalaa mɔ ɛ le yí'n. Esika'n mɔ ɛ kɔ nyan yí'n, fa man ehianfʊɛ'n-mɔ, nán ɛ 'ba nyan anwʊndıɛ dɔʊn anwunno ɛlɔ. Sɛ ɛ yɔ yí sɔ yue a, bala nán si mín sʊ.”
22 Kpafɛlɛ sɔ'n kʊsʊ a nyan yí nwʊn kpa. Nan m'ɔ tılı ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi hanlın heleli yí'n, yí lʊa bɔlı yí nwʊn ɔ kɔ hɔ.
23 Ɛhı, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ sʊanlan m'ɔ kɔ nyan yí nwʊn'n, Anwunno Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ ɛwʊlʊɛ yɔ sı kpa man yí. 24 Ɛsɛ mıın kan mın kele ɛmɔ biekun kɛ: ɔ yɔ sı man naan kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí sʊamo'n kɛ ɔ wʊ́lʊ dɔlɔwa bɔɛ nun. Nan ɔ yɔ sı kpa man esikafʊɛ kʊn kɛ ɔ wʊ́lʊ Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun.”
25 Mɔ yí menian'n-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ sinlin bɛ́ nwʊn kpa. Bɛ́ nwan: “Sɛ ɔ tı sɔ a, anın nwan sʊanlan dıɛ yê ɔ kʊala Anwunno Belemgbin Mân nın anun kɔ ɔ?”
26 Zozi nıanlın bɛ́ dede a, yí nwan: “Ɔ yɔ sı man menian'n-mɔ, nan ɔ nyɔ sı mman man Nyanmıan.”
27 Ɛhı, Pıelı kɔ jasʊ, yí nwan: “Yɛ́ mɔ y'a yaci yɛ́ ninnge'n kʊalaatin mɔ yɛ si wɔ́ sʊ'n, anın yɛ́ kʊsʊ yɛ́ dıɛ tı sɛ?”
28 Zozi nwan: “Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ mɛlɛ mɔ *Mân Baa'n 'ba tanlan yí anunminnyanmʊn belemgbin bia nın asʊ mân fʊfɔlɛ nın anun'n, ɛmɔ menian bulu nʊn nnyuan'n mɔ ɛmɔ si mín sʊ'n, ɛmɔ 'ba tanlan belemgbin bia sʊ bɛ bua Izalayɛ nvilie bulu nʊn nnyuan'n ndɛɛ. 29 Ɛsɛ sʊanlan biala mɔ mín ti, ɔ kɔ yaci yí awulo, yí nianman mmelenzua anaan mmalasua, yí sı anaan yí nin, yí mma, anaan yí ebo, ɔ 'nyan yí nwʊn sʊ fâ ɛya, ɛsɛ ɔ 'nyan nyanmıansʊ ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n. 30 Nan kʊsʊ, bɛ́ mɔ kıkaala bɛ li mʊa'n, bɛ́ dɔʊn bɛ 'ba ha sian. Yê bɛ́ dɔʊn kʊsʊ mɔ bɛ halı sian'n, bɛ 'ba li mʊa.

20

Kpafʊ'n-mɔ ahatua nın anwʊn anyınndala'n

1 “Ɛ 'nwun like mɔ Anwunno Belemgbin Mân'n soman yí'n: Ɛlɛhʊn kʊn mınlıan kʊn kɔ jasʊ ngɛlɛmɔ tutun kpa, ɔ 'kɔ a kpʊnndɛ menian maan bɛ di junman yí divın ebo nın asʊ. 2 Bɛ́ m'ɔ nwunlin bɛ́'n, ɔ nʊn bɛ́ kɔ li cıan kʊn junman nın anwʊn gua. Y'ɔ nʊn bɛ́ hɔlı yí divın ebo nın asʊ ɔ.
3 “Ngɛlɛmɔ dɔɛ ngʊanlan ɔ kɔ fite gua nın asʊ ɛlɔ biekun. Ɔ 'nıan an, menian mmiekun-mɔ gugua gua nın asʊ, bɛ le man junman bɛ nni man. 4 Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: ‘Ɛmɔ kʊsʊ hɔ́ lí junman mín ebo nın asʊ nán yí nwʊn ahatua m'ɔ sɛ fata'n, mín 'fa mın man ɛmɔ.’

5 “Ɔ hanlın an, menian'n-mɔ kɔ tie bɛ kɔ hɔ junman nın elie yí ebo
nın asʋ. Sɛnzɛjinlan nʋn nɔsʋba dɔɛ nsan, bian'n kɔ fite biekun, ɔ kɔ
nwun menian mmiekun-mɔ nán ɔ'a fa bé. 6 Mɔ bɛ 'kɔ a bɔ nɔsʋba
dɔɛ nnun'n, ɔ kɔ nwun mmiekun-mɔ gua nın asʋ, nán ɔ'a bisa bé kɛ:
‘Nzukɛ ati yê ɛmɔ gua ɛwa mgban sʋa mɔ ɛmɔ nni man junman fíí'n?’
7 “Bé nwan: ‘Sʋanlan manlın man yé junman ti ɔ.’
“Bian'n nwan: ‘O, anın ɛmɔ hó lí junman mín divın ebo nın asʋ.’
8 “Nɔsʋba mɔ bɛ kpɔnzʋlı'n, ɔ kɔ fɛlɛ kpain'n m'ɔ nıan yí junman
nın asʋ'n, yí nwan: ‘Fɛfɛlɛ kpafʋ'n-mɔ kʋalaatin nán tua bé esika'n
man bé. Ɛ 'tua, di mʋa bɔ yí bʋ bé mɔ n valı bé nɔsʋba nun'n dede
nán ɔ'a tʋ bé mɔ n valı bé ngɛlɛmɔ nun'n.’
9 “Bɛ kɔ fɛfɛlɛ bé mɔ bɛ falı bé dɔɛ nnun'n, bɛ kɔ tua bé cıan kʋn
junman esika'n bɛ kɔ man bé. 10 Mɔ bé mɔ bɛ lili mʋa bɛ falı bé'n 'de bé
esika dıɛ'n, bɛ jʋnlın kɛ ɔ 'ba hɔ yí nyunnun tala dɔɛ nnun mma'n-mɔ
dıɛ'n. Ɔ'a nyɔ man sɔ, nan cıan kʋn junman esika nın ala yê bɛ tualı
manlın bé ɔ. 11 Bɛ 'de bé esika nın an, anın bɛ lɛ jʋjɔ bian'n bé konvin
abʋ. 12 Bé nwan: ‘Kpafʋ ɛhı-mɔ mɔ b'a li junman dɔhyʋılı kʋnmgba'n,
esika'n mɔ a tua bé'n nʋn yé dıɛ'n sɛ, yé mɔ yɛ jin eyua heleman ɛhı
anun y'a li junman dede alıɛ nın a fa a san'n!’
13 “Mɔ bɛ jʋjɔlı sɔ'n nán bian nın a tua a se bé nunhan kʋn kɛ: ‘Mín
manngʋn, m'an nnaka man wɔ́ o. Nán cıan kʋn junman gua'n mɔ
yé nʋan sɛlı yí nwʋn'n yê m'an tua m'an man wɔ́ nın ɔ? 14 Fa wɔ́
esika'n nán kɔ. Cıan kʋn junman esika'n mɔ mıın fa mın man wɔ́'n,
yí kʋnmgba'n yê mın 'fa mın man bé mɔ n valı bé dɔɛ nnun nın ɔ.
15 Mín esika ɔ, kɛ mın kulo kɛ mın yɔ yí'n yê mın yɔ ɔ. Anaan kɛmɔ
m'an yɔ sian mma'n-mɔ kpa'n, ɔ yɔ wɔ́ ɛya ɔ?’ ”
16 Ɛhı, Zozi kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: “Bé mɔ bɛ li sian'n, bɛ 'di mʋa yê bé
mɔ bɛ li mʋa'n, bɛ 'di sian.”

Zozi 'ba bɔ yí ewue'n nʋn yí etinnge nın asʋ biekun
(Maakı 10.32-34, Luku 18.31-34)

17 Ɛhı anzin, mɔ Zozi 'kɔ Zoluzalɛmʋn'n, atunnun, ɔ kɔ fɛlɛ yí menian
bulu nʋn nnyuan nın ahanmıan, ɔ kɔ han kɔ hele bé kɛ: 18 “Ɛmɔ tíe,
yɛ lɛ kɔ Zoluzalɛmʋn. Sɛ yɛ ju ɛlɔ a, bɛ 'ba yı *Mân Baa'n bɛ man
Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ, ɔ nʋn *mala nın asʋ mgbain'n-mɔ
maan bɛ kun yí. 19 Bɛ 'fa yí bɛ man bé mɔ bɛ tı man Zufʋ'n maan bɛ
gʋlʋ yí nwʋn, bɛ fin yí mgbele bɛ bʋbɔ yí kʋlʋwa nın asʋ. Ɔ wu a, yí
cıan nsan nın asʋ, ɔ 'tinnge.”

Zʋakı nʋn Zʋan anin'n 'ba sɛlɛ Zozi like
(Maakı 10.35-45)

20 Ɛhı, Zebede amma'n-mɔ anin nʋn bé walı Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ
kʋtʋ yí nyunnun ɔ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ yɔ́ like kʋn mán yí.
21 Zozi kɔ bisa yí kɛ: “Nzukɛ yê ɛ kulo kɛ n yɔ́ m mán wɔ́ ɔ?”
Balasua'n nwan: “Mín mma nnyuan ɛhı-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛwa'n, cıan
mɔ ɛ kɔ kaci belemgbin'n, man kʋn tánlan wɔ́ sa fama sʋ, man kʋn'n
kʋsʋ tánlan wɔ́ sa bê sʋ.”
22 Mɔ balasua'n hanlın ɛhı'n, Zozi nwan: “Like'n mɔ ɛmɔ lɛ
kpʋnndɛ'n, ɛmɔ nzı man. Asʋ kangɔ'n mɔ mın 'ba nʋn nun'n, ɛmɔ
kɔ hʋala nun nʋn ɔ?”
Bé nwan: “Yuo, yɛ kɔ hʋala nun nʋn.”

23 Zozi nwan: “Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ ɛmɔ 'ba nʋn mín kangɔ nın anun,
nan kʋsʋ m'ɔ tı mín fama sʋ, anaan mín bê sʋ ɛtanlan'n, nán mín yê
mın fa menian'n-mɔ mın sie ɛbɛlɛ ɔ. Nan bɛ́ mɔ mín Sı a sesie a man
bɛ́'n yê ɔ 'fa bɛ́ sie ɛbɛlɛ ɔ.”
24 Mɔ yí menian bulu ɛhınlın-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ fɛlı anianman
nnyuan nın anwʋn ɛya. 25 Ɛhı, Zozi kɔ fɛlɛ bɛ́ kʋalaatin ɔ kɔ han kɔ
hele bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ sı kɛ mân nın anun mmelemgbin'n-mɔ, ɔ nʋn bɛ́
mgbain'n-mɔ, bɛ kele bɛ́ menian'n-mɔ yalɛ bɛ sisi bɛ́. 26 Nan ɛmɔ afian
ɛwa dıɛ, ɔ tı man sɔ. Ɛmɔ afian, m'ɔ kulo kɛ ɔ kaci kpain'n, ɔ káci
ɛmɔ akʋa. 27 Ɛmɔ nunhan m'ɔ kulo kɛ ɔ di ɛmɔ anyunnun'n, ɔ yɔ́ ɛmɔ
kanga. 28 Ɛhı ati, *Mân Baa'n, ɔ'a mma man kɛ ɔ 'ba maan bɛ sʋ yí,
nan yí muonun ɔ walı menian'n-mɔ ɛsʋ́ɛ nán ɔ'a fa yí ngʋan'n ɔ'a le
menian dɔʋn ati.”

Zozi 'ba man anyınsinlinwafʋɛ nnyuan nwun ası
(Maakı 10.46-52, Luku 18.35-43)

29 Mɔ bɛ fi Zeliko kulo nın anun bɛ 'fite'n, menian dɔʋn kpa sili bɛ́
sʋ. 30 Anın anyınsinlinwafʋɛ nnyuan gua atın nın anʋan ɛbɛlɛ. Mɔ
bɛ tılı kɛ Zozi lɛ sın'n, bɛ kɔ tıan nun, bɛ́ nwan: “Yɛ́ Mın, belemgbin
*Davidi Awa, nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe!”
31 Menian'n-mɔ kɔ totua bɛ́ kɛ bɛ múan bɛ́ nʋan. Bɛ 'totua bɛ́ a, anın
bɛlɛ mɔ bɛ lɛ tıan nun kpa, bɛ́ nwan: “Yɛ́ Mın, belemgbin Davidi Awa,
nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe!”
32 Zozi kɔ jinlan ɔ kɔ fɛlɛ bɛ́, ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nzu yê ɛmɔ kulo kɛ n
yɔ́ m mán ɛmɔ ɔ?”
33 Bɛ́ nwan: “Yɛ́ Mın, yɔ maan yɛ nwún ası.”
34 Bɛ́ nwʋn kɔ yɔ Zozi koun. Ɔ kɔ fa yí sa'n kɔ fua bɛ́ nyın'n. Ɛbɛlɛ
ala, bɛ kɔ nwun ası yê bɛ sili yí sʋ ɔ.

21

Zozi 'ba wʋlʋ Zoluzalɛmʋn kulo nın anun
(Maakı 11.1-11, Luku 19.28-40, Zʋan 12.12-19)

1 Zozi nʋn yí menian'n-mɔ, bɛ kɔ a dede bɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Bɛtıfaze nın asʋ. Kulo sɔ'n mantan Zoluzalɛmʋn. Bɛ kɔ bɔ nun *Olivʋ
bʋka nın asʋ. Ɛbɛlɛ, Zozi kɔ sʋan yí menian'n-mɔ anun nnyuan, 2 yí
nwan: “Ɛmɔ hɔ́ kulo'n m'ɔ wɔ ɛmɔ anyunnun ɛlɔ nın asʋ. Mɔ ɛmɔ
'fite kulo nın asʋ ɛbɛlɛ ala'n, ɛmɔ 'ba nwun kɛ afunlunmun bılıɛ kʋn
nʋn yí wa mınnda ɛbɛlɛ. Ɛmɔ nyánnjı bɛ́ bɛ bɛ́lɛ mín. 3 Sɛ sʋanlan
bie bisa ɛmɔ ɛjɔlɛ a, ɛmɔ hán kɛ: ‘Yɛ́ Mın a hian yí nwʋn.’ Ɛmɔ kan
sɔ a, bɛ 'ba yaci ɛmɔ maan bɛ fa bɛ́ bɛ ba.”
4 Ɔ man ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmıan kpɔmanfʋɛ'n hanlın'n kpınlın sʋ:
5 *Nyanmıan nwan: Kan kele Sivn amma'n-mɔ,*
ɛmɔ nían, ɛmɔ belemgbin'n tı afunlunmun sʋ.
Yí ahʋnlın la ası ɔ lɛ ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ
ɔ tı afunlunmun baa kʋn asʋ.
6 Mɔ Zozi manlın bɛ́ ngalıɛ sɔ'n yuelı'n, yê yí menian nnyuan'n hɔlı
ɔ. Like'n mɔ Zozi helelı bɛ́ kɛ bɛ yɔ́'n, bɛ yɔlı. 7 Bɛ kɔ fa afunlunmun'n
nʋn yí wa'n bɛ kɔ a. Bɛ kɔ yıyı bɛ́ taladıɛ'n-mɔ bɛ kɔ gua bɛ́ sʋ, yê
Zozi fʋlı tanlanlın afunlunmun baa nın asʋ ɔ. 8 Menian dɔʋn kpa kɔ
yıyı bɛ́ taladıɛ'n bɛ kɔ sısɛ yí atın nın anun. Mmie-mɔ kʋsʋ kɔ kpıkpɛ

aye malɛ bɛ kɔ sɪsɛ yí atɪn nɪn anun. 9 Bɛ́ mɔ bɛ li bɛ́ nyunnun'n ɔ
nʊn bɛ́ mɔ bɛ li Zozi anzin'n kɔ bɔ kɔ sulo. Bɛ́ nwan:
“Hozanna!
Nyila hán belemgbin *Davidi Awa'n!
Nyila hán sʊanlan ɛhɪ m'ɔ lɛ ba wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun'n!
Hozanna!
Nyila hán Nannan Nyanmɪan m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ'n!”
10 Mɔ Zozi 'wʊlʊ Zoluzalɛmʊn kulo nɪn anun'n, kulo bɔndɪn'n kɔ
kpusu. Menian'n-mɔ kɔ bisa kɛ: “Nwan sʊanlan dɪɛ ɔ?”
11 Meninsʊnman'n nwan: “Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ Zozi m'ɔ fi Galile
kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Nazalɛtɪ nɪn asʊ nɪn ɔ.”

Zozi 'ba fʊan bɛ́ mɔ bɛ lɛ di gua

Nyanmɪan awulo nɪn anun'n
(Maakɪ 11.15-19, Luku 19.45-48, Zʊan 2.13-22)
12 Zozi kɔ wʊlʊ Nyanmɪan awulo nɪn anun, ɔ kɔ fʊan bɛ́ kʊalaa
mɔ bɛ lɛ di gua nun'n. Ɔ kɔ han bɛ́ mɔ bɛ kaci esika'n tɔbɪlɪ'n-mɔ
kɔ gua. Bɛ mɔ bɛ lɛ tɔnɪn mɔlɔnʊnman'n, ɔ kɔ han bɛ́ bia'n-mɔ kɔ
gua. 13 M'ɔ hanlɪn bɛ́ ninnge'n-mɔ gualɪ yuelɪ'n, yí nwan: “Nyanmɪan
Anʊan Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ: *Bɛ 'ba fɛlɛ mín sua'n mmʊtʊɛ sua.* Nan ɛmɔ
dɪɛ, ɛmɔ a fa a kaci *awue sua*!”
14 Anyɪnsinlinwafʊɛ, ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʊ'n mmie-mɔ kɔ
a Nyanmɪan awulo nɪn anun, Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. Zozi kɔ man bɛ́
nwʊn kɔ sa. 15 Nan mɔ Nyanmɪan *tɛɛyɪfʊɛ'n-mɔ, ɔ nʊn *mala nɪn
asʊ mgbain'n-mɔ nwunlin asinbɛnwʊn ninnge'n mɔ Zozi yɔlɪ'n, ɔ nʊn
mmatʊnman'n-mɔ mɔ anɪn bɛ lɛ tɪan Nyanmɪan awulo nɪn anun
bɛ́ kan kɛ: “Anunminnyanmʊn hán belemgbin *Davidi Awa'n!”, Zozi
anwʊn kɔ yɔ bɛ́ ɛya.
16 Ɛhɪ, bɛ kɔ bisa Zozi kɛ: “Asʊ ɛ tɪ ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kan'n?”
Zozi nwan: “Yuo o. Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nwan: *A fa ayɛ ɛyɪɛ nɪn a wula
mmatʊnman'n-mɔ nʊn adɔman'n-mɔ anʊan.* Ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ, asʊ ɛmɔ
kɪnngalɪ man yí lé ɔ?”
17 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ fi kulo nɪn anun ɔ kɔ
fite ɔ kɔ hɔ kɔ la Betanin kulo nɪn asʊ.

Zozi 'ba bɔ figi baka kʊn sasan
(Maakɪ 11.12-14,20-24)
18 Alíɛ hɪnlɪn mɔ Zozi 'sa ba Zoluzalɛmʊn'n, ɛhɔɛ kɔ hun yí. 19 Ɔ kɔ
nwun *figi baka kʊn atɪn nɪn anʊan, ɔ kɔ hɔ yí bʊ. Ɔ juli ɛbɛlɛ a, nyâ
ngʊnmɪn, ɔ ngɔ nyan baa sʊ. Ɛhɪ, ɔ kɔ se figi baka'n kɛ: “Ɔ fi ɛnɛ m'ɔ
kɔ'n, ɛ nzu man baa fíí kún lé.” Ɛbɛlɛ ala, figi baka'n kɔ yue yʊɪ bɔkɔɔ.
20 Mɔ yí menian'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, ɔ sinlin bɛ́ nwʊn. Bɛ kɔ bisa
Zozi kɛ: “Nan ɔ yɔ sɛ mɔ figi baka nɪn a yue yʊɪ kɪkaala'n?”
21 Zozi nwan: “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sɛ ɛmɔ le dedi
mɔ ɛmɔ dedi'n jin yí ja nun'n, mɔ m'an yɔ figi baka ɛhɪ'n, ɛmɔ 'ba
hʊala yí yɔ, ɛsɛ bɔbɔ sɛ ɛmɔ se bʊka ɛhɪ kɛ: ‘Tu wɔ́ bʊ ɛwa, tutu kɔ
tɔ jenvie nɪn anun’ an, ɔ 'kɔ. 22 Sɛ ɛmɔ le dedi a, like biala mɔ ɛmɔ kɔ
bisa yí mmʊtʊɛ nɪn anun'n, ɛmɔ asa 'kan yí.”

Zozi tunmin'n m'ɔ le yí'n
(Maakɪ 11.27-33, Luku 20.1-8)

23 Zozi kɔ wʋlʋ Nyanmıan awulo nın anun, ɔ kɔ hehele menian'n-
mɔ Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n. Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn
Zufʋ mgbain'n-mɔ kpʋlı Zozi, bɛ́ nwan: “Tunmin benin yê ɛ le yí ɛ yɔ
ninnge sʋa-mɔ ɔ? Nwan sʋanlan dıɛ y'ɔ manlın wɔ́ yí nwʋn atın ɔ?”
24 Zozi nwan: “Mın 'bisa ɛmɔ kosuan kʋn. Sɛ ɛmɔ tu yí nʋan an,
mín kʋsʋ mın 'kele ɛmɔ sʋanlan'n m'ɔ man mín tunmin maan mın yɔ
ninnge sʋa-mɔ'n. 25 Nyanmıan y'ɔ sʋanlın Zʋan kɛ ɔ sɔ́nın menian'n-
mɔ ɔ, anaan kulo menian'n-mɔ yê bɛ sʋanlın yí ɔ?”
Mɔ Zozi bisalı bɛ́ kosuan sɔ'n, akpʋlʋwa tɔlı bɛ́ afian ɛlɔ. Bɛ́ nwan:
“Sɛ yɛ kan kɛ Nyanmıan yê ɔ sʋanlın yí a, ɔ 'ba bisa yɛ́ kɛ: ‘Nan nzukɛ
ati yê ɛmɔ a nne man yí b'a nni man'n?’ 26 Nan sɛ yɛ kan kɛ: ‘Menian'n-
mɔ yê bɛ sʋanlan yí’ a, meninsʋnman'n 'fɛ yɛ́ nwʋn ɛya. Afı bɛ́ kʋalaa
bɛ de bɛ di kɛ Zʋan tı Nyanmıan kpɔmanfʋɛ.”
27 Ɛhı a, bɛ kɔ bua Zozi kɛ: “Yɛ nzı man.”
Zozi kʋsʋ nwan: “Sɛ ɛmɔ nzı man an, mín kʋsʋ mın ngan man
sʋanlan'n m'ɔ man mín tunmin maan mın yɔ ninnge sɔ'n-mɔ'n mın
ngele man ɛmɔ.”

Mmatʋnman nnyuan nın anwʋn anyınndala'n

28 Ɛsɛ Zozi nwan: “Ɛmɔ tíe. Anın bian kʋn le yí mma nnyuan. Cıan
kʋn, ɔ kɔ han kɔ hele nunhan kpain'n kɛ: ‘Mín wa, ɛnɛ, kɔ divın ebo
nın asʋ ɛlɔ kɔ li junman.’
29 “Batʋnman'n tua se yí sı kɛ: ‘Mın ngɔ man.’ Ɔ tı ɛbɛlɛ dede yí nzin
hyɛlı, ɔ kɔ jasʋ ɔ kɔ hɔ ebo nın asʋ.
30 “Sıɛ'n kɔ han ɛjɔlɛ kʋnmgba sɔ'n ɔ kɔ hele yí wa kutua'n. Ɔ hanlın
an, yí wa'n nwan: ‘Baba, m'an tı, mın 'kɔ.’ Baa'n ngɔ hɔ man ebo nın
asʋ.
31 “Anın mmatʋnman nnyuan'n, benin y'ɔ yɔlı yí sı ehulo like ɔ?”
Bɛ́ nwan: “Nunhan kpain nın ɔ.”
Ɛhı, Zozi nwan: “Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ, bɛ́ mɔ bɛ
dide ajule'n, ɔ nʋn tutu'n-mɔ, bɛ 'di mʋa ɛmɔ anyunnun Nyanmıan
Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ. 32 Ɔ sanlın kɛ Zʋan walı, ɔ helelı ɛmɔ
atın kpa'n, nan ɛmɔ a nva man sʋ. Nan bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n, ɔ nʋn
tutu'n-mɔ, bɛ́ dıɛ, bɛ lelı yí bɛ lili. Ɛmɔ a nwun kɛ menian sɔ'n-mɔ
kʋalaa a le yí a li. Nan ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ a nnun man bɛ́ nwʋn b'a ngaci
man bɛ́ abalabɔ'n, b'a nne man yí b'a nni man.”

Divın ebo nın anwʋn anyınndala'n
(Maakı 12.1-12, Luku 20.9-19)

33 “Ɛmɔ tíe anyınndala kʋn biekun. Anın bian kʋn le yí divın ebo. Ɔ
kɔ le yí nwʋn. Ɔ kɔ fun kunman kʋn m'ɔ hyuhyuin yí nzan'n gua nun
ɔ. Ɔ kɔ si sua hyilili kʋn sʋ. Sua sɔ'n tı kannganlaun. Bɛ fʋ sʋ bɛ sisa
ebo'n. M'ɔ yuelı'n, ɔ kɔ fa ebo'n kɔ wula kpafʋ-mɔ asa nun. Yê ɔ hɔlı
yí atın ɔ. 34 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede mɔ divın nın ɛtıɛ'n tɛmʋn juli'n, bian'n
kɔ sʋan yí ngʋa'n-mɔ kɛ bɛ hɔ́ kpafʋ'n-mɔ anwʋn ɛlɔ, bɛ hɔ́ lé yí dıɛ'n
bɛ bɛ́lɛ yí.
35 “Kpafʋ'n-mɔ kɔ hyı bian'n ngʋa'n-mɔ bɛ kɔ bʋ kʋn, bɛ kɔ hun kʋn,
bɛ kɔ tʋtʋ nunhan kʋn kʋsʋ ɛbʋɛ bɛ kɔ hun yí. 36 Ɛsɛ bian'n kɔ sʋan yí
ngʋa'n mmiekun-mɔ dɔʋn bɛ talalı alimʋa dıɛ'n-mɔ. Ɛsɛ kpafʋ-mɔ kɔ
yɔ bɛ́ kɛ bɛ yɔlı ɛhınlın-mɔ'n. 37 Sian dıɛ, bian'n kɔ sʋan yí muonun

yí wa'n bɛ́ nwʋn ɛlɔ. Yí nwan: ‘Kɛmɔ ɔ tɪ mín kunnun baa'n, mɪn de mɪn di kɛ bɛ 'ba man yí anyɪnnzɔ.’

38 “Nan mɛlɛ mɔ bɛ nwunlin bian nɪn awa'n, bɛ́ nwan: ‘Bɛ nían, bian
ɛhɪ m'ɔ lɛ ba'n, cɪan bie dede yí dein yê ɔ 'di ajâ'n ɔ fa ebo nɪn ɔ. Yí
ti, bɛ mán yɛ hún yí yɛ fá ebo'n.’ 39 Ɛhɪ a, bɛ kɔ hyɪ bian nɪn awa'n bɛ
nʋn yí kɔ hɔ ebo nɪn anʋan ɛlɔ bɛ kɔ hun yí.

40 “Nan sɛ bian'n m'ɔ le ebo'n ba a, kpafʋ sɔ'n-mɔ, nzu yê ɛmɔ de di
kɛ ɔ 'yɔ bɛ́ ɔ?”

41 Bɛ́ nwan: “Ɔ nnwun man bɛ́ nwʋn anwunnvoe, ɔ 'kun kpafʋ ati
anun ɛtɛ sɔ'n-mɔ ɔ fa yí ebo'n wula menian nvʋfɔlɛ asa nun. Tɛmʋn'n
ju nán bɛ 'tɪ ebo nɪn an, anɪn bɛ yɪ yí dɪɛ bɛ bɛlɛ yí.”

42 Zozi nwan: “Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun ɛjɔlɛ kpɔlɛ ɛhɪ, asʋ ɛmɔ kɪnngalɪ
man yí lé ɔ?
Ɛbʋɛ'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ lɛ si sua nɪn a ju a tʋ'n,
yí yê ɔ'a kaci ayialɪɛ nɪn asʋ ɛbʋɛ cɪnnjɪn kpa nɪn ɔ.
Like mɔ yɛ́ Mɪn a yɔ nɪn anɪn.
Ɔ tɪ ɛnyɪnmɪan like wɔ yɛ́ nyɪnsʋ!”

43 Zozi kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: “Ɛhɪ ati, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ
Nyanmɪan Belemgbin Mân'n, bɛ 'tʋa ɛmɔ bɛ de bɛ man menian mɔ
b'a nun bɛ́ nwʋn mɔ bɛ bɔ bala m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn'n. [44 Sʋanlan
biala m'ɔ kɔ tɔ ɛbʋɛ sɔ nɪn asʋ'n, yí nun 'tɪtɪ. Sʋanlan kʋsʋ mɔ ɛbʋɛ
sɔ'n kɔ tɔ yí sʋ'n, ɔ 'nunkun yí.”]

45 Mɔ Zozi buli anyɪnndala sɔ'n, Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ
nʋn *Falisifʋɛ'n-mɔ nwunlin kɛ bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ yê Zozi lɛ kan ɔ. 46 Ɛhɪ
ati, bɛ kpʋnndɛlɪ atɪn mɔ bɛ 'sɪn sʋ bɛ cɪ yí. Nan kʋsʋ, meninsʋnman'n
dunman nun, bɛ sulo, bɛ kɔ yaci bɛ kɔ hɔ. Ɔ sanlɪn kɛ menian'n-mɔ
bu Zozi kɛ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ.

22

Atɔnvɔlɛ alɪɛ nɪn anwʋn anyɪnndala'n
(Luku 14.15-24)

1 Zozi buli anyɪnndala mmiekun-mɔ dɔʋn ɔ helelɪ bɛ́. Yí nwan:
2 “Anwunno Belemgbin Mân'n tɪ kɛ belemgbin kʋn m'ɔ lɛ man yí wa
belenzua kʋn fa yí yɪ atɔnvɔlɛ ɔ. 3 Ɔ kɔ sʋan yí ngʋa'n-mɔ kɛ bɛ hɔ́
fɛ́lɛ bɛ́ m'ɔ tʋlɪ yí sa fɛlɛlɪ bɛ́'n kɛ b'a sesie alɪɛ nɪn a yue. Bɛ hɔlɪ fɛlɛlɪ
bɛ́ a, menian sɔ'n-mɔ fíí ngɔ a man.

4 “Ɔ kɔ sʋan yí ngʋa'n mmiekun-mɔ, yí nʋan la bɛ́ nʋan nun, yí
nwan: ‘Ɛmɔ sé bɛ́ kɛ: M'an hun mín nnalɛ'n-mɔ nʋn naan'n-mɔ mɔ
b'a lɔ kpa'n. M'an sesie alɪɛ nɪn a yue. Yí ti, ɛmɔ bála atɔnvɔlɛ nɪn
abʋ.’

5 “Bɛ hɔlɪ fɛlɛlɪ bɛ́ a, menian sɔ'n-mɔ ngɔ kpinlin belemgbin anwʋn.
Ɛhɪ jasʋ a, ɔ lɛ kɔ yí ebolo, ɛhɪ jasʋ a, ɔ lɛ kɔ a tɔnɪn yí ninnge. 6 Mmie-
mɔ kʋsʋ kɔ sɔ ngʋa'n-mɔ bɛ kɔ hele bɛ́ yalɛ dede bɛ kɔ hun bɛ́. 7 Mɔ
belemgbin'n tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ fɛ ɛya. Ɔ kɔ sʋan yí nzalafʋ'n-mɔ kɛ
bɛ hɔ́ hún kodiawu sɔ'n-mɔ ɛsɛ bɛ yála bɛ́ kulo'n.

8 “Mɔ ɛhɪ tɪlɪ yí nwʋn'n, ɔ kɔ han kɔ hele yí ngʋa'n-mɔ kɛ: ‘Atɔnvɔlɛ
alɪɛ nɪn a bɪn. Nan bɛ́ mɔ n vɛlɛlɪ bɛ́'n, bɛ́ fíí b'a mma man. 9 Yí ti,
ɛmɔ hɔ́ gua nɪn asʋ ɛlɔ, sʋanlan biala mɔ ɛmɔ kɔ nwun yí'n, ɛmɔ fɛ́lɛ
yí.’ 10 Ngʋa'n-mɔ kɔ hɔ gua nɪn asʋ. Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ nʋn bɛ́ yialɪ'n,

ati anun ɛtɛ o, ati anun kpa o, bɛ kɔ fɛlɛ bɛ́ dede atɔnvɔlɛ sua'n kɔ yi
tɛkɛɛ.
11 “Belemgbin'n kɔ wʊlʊ sua nɪn anun, ɔ kɔ nɛnɪan bɛ́ mɔ bɛ gugua
tɔbɪlɪ nɪn anwʊn bɛ lɛ didi'n. Ɔ 'nɪan an, anɪn sʊanlan kʊn tɪ ɛbɛlɛ.
Sʊanlan sɔ'n wula man atɔnvɔlɛ taladɪɛ'n bie. 12 Belemgbin'n kɔ bisa
yí kɛ: ‘Mín manngʊn, ɛ yɔlɪ sɛ mɔ ɛ wʊlʊlɪ ɛwa, kʊsʊ afɪ ɛ wula man
atɔnvɔlɛ taladɪɛ'n bie'n?’ Bian'n ngɔ hʊala man ɛjɔlɛ fíí kan.
13 “Ɛhɪ, belemgbin'n kɔ han kɔ hele yí ngʊa'n-mɔ kɛ: ‘Ɛmɔ cícɪ yí
ja'n nʊn yí sa'n-mɔ bɛ tʊ́ yí awosin nɪn anun ɛlɔ gua nɪn asʊ. Ɛlɔ yɛ̂ ɔ
'sun ɛsɛ ɔ 'kʊan yí je nɪn ɔ.’ ”
14 Zozi kɔ han kɔ tʊ sʊ kɛ: “B'a fɛlɛ menian dɔʊn, nan kʊsʊ kaan bie
yɛ̂ bɛ 'fa bɛ́ ɔ.”

Sezaa ajule'n
(Maakɪ 12.13-17, Luku 20.20-26)

15 Ɛhɪ, *Falisifʊɛ'n-mɔ hɔlɪ yialɪ bɛ kpʊnndɛlɪ kosuan mɔ sɛ bɛ bisa
Zozi a, ɔ kʊala kɛ ɔ fʊn ɔ tɔ bɛ́ ngaa nɪn anun'n. 16 Bɛ kɔ sʊan bɛ́
menian'n mmie-mɔ, ɔ nʊn belemgbin *Elɔdɪ menian dɪɛ'n mmie-mɔ
Zozi anwʊn ɛlɔ, kɛ bɛ hɔ́ bisa yí kɛ: “Kpain, yɛ sɪ kɛ wɔ́ dɪɛ ɛ kan
ananhɔlɛ. Like mɔ Nyanmɪan kulo kɛ sʊanlan yɔ'n, ɛ kele yí ananhɔlɛ.
Ajʊnlɪn mɔ menian'n-mɔ kɔ fa'n, ɛ nzulo man yí nzin. Afɪ ɛ nnɪan man
sʊanlan nyunnun ɛ mmua man yí ndɛɛ. 17 Yí ti, wɔ́ dɪɛ m'ɔ wɔ wɔ́ ti
anun'n, kan maan yɛ tí. Asʊ yɛ́ mala'n kele kɛ yɛ túa ajule anaan nán
yɛ tua yɛ man belemgbin Sezaa ɔ?”
18 Nan mɔ Zozi nwunlin bɛ́ ajʊnlɪn ɛtɛ'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Apoo
mma, nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ lɛ sɔ mín nɪan ɔ? 19 Esika'n mɔ ɛmɔ fa tua
Sezaa ajule'n, ɛmɔ fá bie bɛ mán n nían.” Bɛ kɔ fa kʊn bɛ kɔ bɛlɛ yí.
20 Bɛ nʊn yí walɪ a, yí nwan: “Nwan nvoninnin ɔ nʊn nwan dunman
dɪɛ yɛ̂ ɔ wɔ sʊ ɔ?”
21 Bɛ́ nwan: “Belemgbin Sezaa ɔ.”
Ɛhɪ a, Zozi nwan: “Like m'ɔ tí Sezaa dɪɛ'n, ɛmɔ fá mán Sezaa yɛ̂ m'ɔ
tɪ Nyanmɪan kʊsʊ dɪɛ'n, ɛmɔ fá mán Nyanmɪan.”
22 Zozi mmua sɔ'n mɔ bɛ tɪlɪ'n sinlin bɛ́ nwʊn. Bɛ yacili yí ɛbɛlɛ yɛ̂
bɛ hɔlɪ ɔ.

Ewuetinnge nɪn anwʊn kosuan'n
(Maakɪ 12.18-27, Luku 20.27-40)

23 Cɪan kʊnmgba sɔ'n, *Sadusifʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ́ nwan ewuetinnge
nnʊn man ɛbɛlɛ'n, bɛ́ mmie-mɔ kɔ a Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ bisa
yí kosuan kɛ: 24 “Kpain, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ Moyizɪ a han'n: ‘Sɛ belenzua
kʊn ja bala nán ɔ nʊn yí b'a nwʊ man baa fíí dede nán belenzua'n
wu a, yí nianman'n di kɛ ɔ ja bala'n, nán ɔ nʊn yí wʊ baa bɛ man yí
nianman'n mɔ ɔ'a wu'n.’ 25 Ɛhɪ, anɪn anianman nsʊ wɔ yɛ́ afian ɛwa.
Nunhan kpain'n jalɪ balasua kʊn, ɔ nʊn yí a nwʊ man baa fíí dede ɔ
kɔ wu. Yí nzin baa'n kɔ ja balasua sɔ'n. 26 Yí kʊsʊ ɔ nʊn yí b'a nwʊ
man baa fíí dede ɔ kɔ wu, yí nzin baa dɪɛ'n kɔ fa bala'n. Ɔ nʊn yí b'a
nwʊ man baa fíí dede yí kʊsʊ ɔ kɔ wu. Bɛ le yí sɔ dede bɛ́ menian
nsʊ'n kʊalaa bɛ kɔ ja balasua kʊnmgba'n dede ɔ kɔ yia. Bɛ́ fíí bɛ nʊn
yí a nwʊ man baa dede bɛ́ kʊalaa bɛ́ kɔ yue wu. 27 Yí nzin, balasua'n
kʊsʊ kɔ wu. 28 Ewuetinnge cɪan'n, bɛ́ menian nsʊ'n, nunhan benin yɛ̂
balasua'n tɪ yí dɪɛ ɔ? Afɪ bɛ́ kʊalaa b'a ja yí bie.”

29 Bɛ́ kosuan sɔ nɪn anwʊn, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ a fʊn, ɔ sanlɪn kɛ
ɛmɔ nzɪ man Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nʊn Nyanmɪan tunmin'n. 30 Afɪ ewuetinnge
cɪan'n, mmelenzua'n-mɔ ngɔ ja man mmalasua kʊ́n, mmalasua'n-
mɔ kʊsʊ ngɔ ja man mmelenzua kʊ́n. Nan bɛ́ kʊalaa bɛ 'kaci kɛ
nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ. 31 Ewuetinnge nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ
Nyanmɪan Kpili hanlɪn helelɪ ɛmɔ'n, ɛmɔ kɪnngalɪ man yí lé ɔ? Ɔ
hanlɪn kɛ: 32 *Abalahamʊn nʊn Izakɪ nʊn Zʊakɔbʊ, bɛ́ Nyanmɪan'n y'ɔ
le mín.* Ngʊan mma'n-mɔ, bɛ́ Nyanmɪan'n y'ɔ le yí, nan ɔ tɪ man ewue
mma Nyanmɪan.”
33 Mɔ meninsʊnman'n tɪlɪ Zozi ngehele sɔ'n, ɔ sinlin bɛ́ nwʊn.

Mala'n m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʊalaa'n
(Maakɪ 12.28-34, Luku 10.25-28)

34 Mɔ *Falisifʊɛ'n-mɔ tɪlɪ kɛ Zozi a hʊala *Sadusifʊɛ'n-mɔ'n, bɛ kɔ
yia ɛbɛlɛ. 35 Bɛ́ nunhan kʊn tɪ *mala nɪn asʊ kpain. Ɔ kulo kɛ ɔ sɔ Zozi
nɪan. Ɔ kɔ bisa yí kɛ: 36 “Kpain, mala'n nunhan benin y'ɔ tɪ kpili tala
bɛ́ kʊalaa ɔ?”
37 Zozi kɔ bua yí kɛ: *“Fa wʊ́ ahʊnlɪn'n kʊalaa, ɔ nʊn wʊ́ ɛkala'n
kʊalaa, ɔ nʊn wʊ́ ajʊnlɪn'n kʊalaa kulo wʊ́ Mɪn Nyanmɪan.* 38 Mala m'ɔ
li mʊa m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʊalaa nɪn anɪn. 39 M'ɔ tian yí nnyuan, m'ɔ
nʊn alimʊa dɪɛ'n tɪ kʊn'n, y'ɔ le ɛhɪ: *Ɔ di kɛ ɛ kulo wʊ́ manngʊn kɛ wʊ́
muonun wʊ́ nwʊn.* 40 Mala nnyuan ɛhɪ asʊ yê Moyizɪ nʊn Nyanmɪan
mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ ngehele'n kʊalaa jin ɔ.”

Kilisi'n nʊn belemgbin Davidi
(Maakɪ 12.35-37, Luku 20.41-44)

41 Anɪn *Falisifʊɛ'n-mɔ ati a yia. Zozi kɔ bisa bɛ́ kosuan kɛ: 42 “Ɛmɔ
jʊnlɪn kɛ nwan y'ɔ le *Kilisi'n? Ɔ tɪ nwan awa?”
Bɛ kɔ bua yí kɛ: “Ɔ tɪ belemgbin *Davidi awa.”
43 Zozi nwan: “Nan anɪn ɔ yɔ sɛ mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n
manlɪn Davidi fɛlɛlɪ yí ‘mín Mɪn'n’? Afɪ Davidi nwan:
44 *Yɛ́ Mɪn a han a hele mín Mɪn kɛ:*
Tanlan mín fama sʊ,
nán mɪn 'ba fa wʊ́ mgbɔfʊɛ'n-mɔ mɪn gua wʊ́ ja abʊ.
45 Sɛ Davidi fɛlɛ yí ‘mín Mɪn’ an, anɪn ɔ yɔ sɛ mɔ ɛsɛ Kilisi'n tɪ Davidi
awa'n?” 46 Sʊanlan fɪ́ɪ́ a ngʊala man ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʊn bua. Ɔ fi ɛbɛlɛ,
sʊanlan fɪ́ɪ́ a ngʊala man Zozi kosuan fɪ́ɪ́ kʊ́n bisa.

23

Zozi 'ba han mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ

nʊn Falisifʊɛ'n-mɔ abalabɔ ɛtɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ
(Maakɪ 12.38-39, Luku 11.43,46; 20.45-46)

1 Ɛhɪ, Zozi kɔ han kɔ hele meninsʊnman'n nʊn yí menian'n-mɔ kɛ:
2 “*Mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ nʊn *Falisifʊɛ'n-mɔ yê bɛ tu *Moyizɪ
mala nɪn abʊ bɛ kele menian'n-mɔ ɔ. 3 Ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn sʊ́ bɛ́. Like
biala mɔ bɛ kɔ hele kɛ ɛmɔ yʊ́'n, ɛmɔ yʊ́. Nan kʊsʊ nán bɛ nɪan bɛ́
nyɔlɪɛ dɪɛ nɪn asʊ bɛ yɔ bie. Ɔ sanlɪn kɛ mala'n mɔ bɛ́ muonun bɛ
kele'n, bɛ nni man sʊ. 4 Bɛ cɪcɪ ninnge nʊnnɔɛ bɛ sʊa menian'n-mɔ,
nan kʊsʊ bɛ́ muonun bɛ nva man bɛ́ sa bɛtɪa kʊn bɛ mmʊka man bɛ́.
5 Bɛ yɔ bɛ́ ninnge dɪɛ'n-mɔ kʊalaa maan menian'n-mɔ nwun bɛ́ nzɔlɛ.
Bɛ yɪyɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun ɛjɔlɛ'n dɔʊn bɛ bɔ yí kɛ sɛbɛ ndɛtɛlɛ

ndɛtɛlɛ bɛ bʋbɔ bɛ́ nwʋnman nɪn asʋ anaan bɛ́ sa. Bɛ yɔ bɛ́ taladɪɛ'n-
mɔ anʋan mgbɛsɛ-mgbɛsɛ'n-mɔ ndɪnndɪɪn kpa. 6 Sɛ menian'n-mɔ
yia nán bɛ 'di like a, bɛ́ dɪɛ, menian mgbili mgbili'n-mɔ lɪka'n yɛ̂ bɛ
kpʋnndɛ bɛ tanlan ɔ. Nyanmɪan sua nɪn anun bia'n-mɔ m'ɔ jijin bɛ́
nyunnun'n, sʋ yɛ̂ bɛ kulo kɛ bɛ tanlan ɔ. 7 Bɛ kulo kɛ sɛ menian'n-
mɔ yia bagua nun nán sɛ bɛ 'bisa bɛ́ ahɪn an, bɛ kʋ́tʋ, ɛsɛ bɛ fɛ́lɛ bɛ́
'mɪnlɪan'.
8 "Ɛmɔ dɪɛ, nán bɛ man sʋanlan fɪ́ɪ́ fɛlɛ ɛmɔ 'Mɪnlɪan'. Ɔ sanlɪn
kɛ ɛmɔ kʋalaa tɪ anianman, ɛsɛ ɛmɔ kʋalaa Amɪn'n tɪ baa kʋnmgba.
9 Asɪɛ nɪn asʋ ɛwa, nán bɛ fɛlɛ sʋanlan fɪ́ɪ́ 'Sɪɛ'. Ɔ sanlɪn kɛ Sɪɛ
kʋnmgba cein'n mɔ ɛmɔ le yɪ́'n, y'ɔ le nunhan'n m'ɔ wɔ anwunno
ɛlɔ'n. 10 Nán bɛ man sʋanlan fɪ́ɪ́ fɛlɛ ɛmɔ 'Kpain'. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ
Kpain'n tɪ baa kʋnmgba cein, y'ɔ le Kilisi. 11 Sʋanlan m'ɔ tɪ kpili wɔ
ɛmɔ afian'n, ɔ di kɛ ɔ yɔ ɛmɔ akʋa. 12 Sʋanlan m'ɔ kɔ man yɪ́ nwʋn
sʋ'n, bɛ 'kan yɪ́ asɪ, nan m'ɔ kɔ han yɪ́ nwʋn asɪ'n, bɛ 'man yɪ́ sʋ.

Zozi 'ba bɔ mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ

nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ sasan
(Maakɪ 12.40, Luku 11.39-42,44,47-52; 20.47)

13 "Ɛmɔ *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn ɛmɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ, apoo
mma, munnzue hán ɛmɔ! Ɛmɔ ngulo man kɛ ɛmɔ kɔ Anwunno
Belemgbin Mân nɪn anun, nan kʋsʋ menian mɔ bɛ kulo kɛ bɛ kɔ nun'n,
ɛmɔ totua bɛ́ atɪn.
[14 "Ɛmɔ mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn ɛmɔ Falisifʋɛ'n-mɔ, apoo
mma, munnzue hán ɛmɔ! Ɛmɔ tʋa kunlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ bɛ de
bɛ́ ninnge'n kʋalaatin nán ɛmɔ a kpɛ bɛ́ nyɪn b'a yɔ asɔnɪn ndɪnndɪɪn
maan menian'n-mɔ nwun kɛ ɛmɔ tɪ kpa. Ɛmɔ nyɔlɪɛ sɔ nɪn anwʋn
kalɛ mɔ Nyanmɪan 'ba tua ɛmɔ'n, ɔ tɪ man nzɛmɪndɛ.]
15 "Ɛmɔ mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn ɛmɔ Falisifʋɛ'n-mɔ, apoo
mma, munnzue hán ɛmɔ. Ɛmɔ nanndɪ asɪɛ'n lɪka kʋalaatin nʋn jenvie
nɪn anyɪnsʋ bɛ kpʋnndɛ sʋanlan maan ɔ kaci yɪ́ nwʋn kɛ Zufʋ'n-mɔ.
Ɛmɔ nyan yɪ́ yue a, ɛmɔ man ɔ kaci sîn'n m'ɔ nnun man lɛ́ nɪn anun
sʋanlan fâ nnyuan tala ɛmɔ.
16 "Anyɪnsinlinwafʋɛ mɔ bɛ kekele menian atɪn, munnzue hán ɛmɔ!
Ɛmɔ nwan: 'Sɛ sʋanlan kʋn kan asɔnɪn sua nɪn ati a, anɪn ɔ'a nyɔ
man like fɪ́ɪ́. Nan sɛ ɔ kan esika kɔkɔlɛ'n m'ɔ wɔ nun nɪn ati a,
bɛlɛ mɔ anɪn ɔ'a han ndâ ɔ.' 17 Ngʋasɪafʋɛ anyɪnsinlinwafʋɛ! Esika
kɔkɔlɛ'n nʋn Nyanmɪan sua'n m'ɔ man esika kɔkɔlɛ'n yɔ nwannzan-
nwannzan'n, benin y'ɔ tɪ cɪnnjɪn kpa ɔ? 18 Ɛsɛ ɛmɔ nwan: 'Sɛ sʋanlan
kʋn kan *tɛɛyɪɛ mʋcɪa nɪn ati a, anɪn ɔ'a nyɔ man like fɪ́ɪ́. Nan sɛ ɔ
kan afɔlɪɛ'n m'ɔ wɔ tɛɛyɪɛ mʋcɪa nɪn asʋ nɪn an, bɛlɛ mɔ anɪn ɔ'a han
ndâ ɔ.' 19 Anyɪnsinlinwafʋɛ! Tɛɛyɪɛ mʋcɪa'n nʋn sʋ ninnge'n mɔ tɛɛyɪɛ
mʋcɪa'n man ɔ yɔ nwannzan-nwannzan'n, benin y'ɔ tɪ cɪnnjɪn kpa ɔ?
20 Sʋanlan m'ɔ kɔ han tɛɛyɪɛ mʋcɪa'n, anɪn ɔ'a han yɪ́ nʋn sʋ ninnge'n
kʋalaatin. 21 Sʋanlan m'ɔ kɔ han Nyanmɪan sua'n, anɪn ɔ'a han yɪ́
nʋn sʋanlan'n m'ɔ wɔ nun nɪn ati. 22 Sʋanlan m'ɔ kɔ han Nyanmɪan
belemgbin bia'n m'ɔ wɔ nyanmɪansʋ'n, anɪn ɔ'a han Nyanmɪan m'ɔ tɪ
sʋ nɪn ati ɔ'a bʋka sʋ.
23 "Ɛmɔ mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn ɛmɔ Falisifʋɛ'n-mɔ, apoo
mma, munnzue hán ɛmɔ! Mmaka mma kɛ mantɪ, anɛtɪ nʋn kunmɪn'n,
ɛmɔ bu nun bulu, bɛ tu kʋn bɛ man Nyanmɪan. Nan kʋsʋ mân sɛsɛ

ebue'n, anwunnvoe enwuan'n nʋn ananhɔlɛ elie'n m'ɔ tɪ mala nɪn anwʋn like cɪnnjɪn'n, ɛmɔ bubu bɛ́ nyɪn bɛ gua sʋ. Like m'ɔ sɛ kɛ ɛmɔ yɔ́ nɪn anɪn. Ɛsɛ ɔ nni man kɛ ɛmɔ bubu bɛ́ nyɪn bɛ gua yí bʋ nga nɪn asʋ. 24 Anyɪnsinlinwafʋɛ mɔ bɛ kekele menian atɪn! Ɛmɔ sɪan nzue nɪn asʋ bɛ yɪ nun kakʋba kaan'n mɔ la nun'n, nan kʋsʋ ɛmɔ mɪn naan kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí sʋamo'n! Ɛmɔ mian bɛ́ nyɪn bɛ di bɛ́ mala nganngan'n-mɔ kʋalaatin asʋ, nan kʋsʋ ɛmɔ nni Nyanmɪan dɪɛ'n-mɔ asʋ.

25 "Ɛmɔ mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn ɛmɔ Falisifʋɛ'n-mɔ, apoo mma, munnzue hán ɛmɔ! Ɛmɔ nwunnzin kangɔ'n nʋn talie nɪn anzin'n, nan kʋsʋ yí kunnun tɪ awue nʋn ati anun ɛtɛ ninnge ngʋnmɪn. 26 Falisifʋɛ anyɪnsinlinwafʋɛ, di mʋa nwunnzin kangɔ'n nʋn talie nɪn akunnun nán a nwunnzin yí nzin'n kʋsʋ.

27 "Ɛmɔ mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn ɛmɔ Falisifʋɛ'n-mɔ, apoo mma, munnzue hán ɛmɔ! Ɛmɔ soman tomo mɔ b'a han yí ayile fufue kanlanman ɔ. Nan kʋsʋ yí kʋ nɪn anun tɪ mmowe ngʋnmɪn nʋn ninnge kpɔlɔlɪwa ngacile kʋalaatin. 28 Kɛ ɛmɔ kʋsʋ tɪ yí nɪn anɪn. Menian'n-mɔ nwun ɛmɔ a, bɛ bu ɛmɔ meninkpa. Nan kʋsʋ apoo mma y'ɔ le ɛmɔ, ajʋnlɪn ɛtɛ ɛtɛ ngʋnmɪn wɔ ɛmɔ ati anun.

29 "Ɛmɔ *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ, nʋn ɛmɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ, apoo mma, munnzue hán ɛmɔ! Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ kɔ wu'n, ɛmɔ tʋ bɛ́ tomo kanlanman kpa. 30 Ɛmɔ nwan: 'Sɛ ɔ tɪ kɛ yɛ́ nan-mɔ bɛlɛ sʋ anɪn yɛ wɔ ɛbɛlɛ a, ahan yɛ́ nʋn bɛ́, yɛ́ bʋ a nyɔ man kʋ́n y'a ngun man Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ.' 31 Ɛmɔ muonun di ɛmɔ anwʋn adanzɪɛ kɛ bɛ́ mɔ bɛ hunlin Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ, bɛ́ bʋsʋ menian y'ɔ le ɛmɔ. 32 Sɛ ɔ tɪ sɔ a, anɪn like mɔ ɛmɔ anan-mɔ bɔlɪ yí bʋ'n, ɛmɔ gúa yí bʋ!

33 "Ati ɛtɛ mma kɛ owo! Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ jʋnlɪn kɛ ɛmɔ ati ngɔ ha man sîn'n m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn anun ɔ? 34 Ɛhɪka ati, ɛmɔ tíe. Mɪn 'ba sʋan Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ, bɛngɛlɛfʋɛ'n-mɔ, nʋn mala nɪn asʋ mgbain-mɔ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ. Ɛmɔ 'ba hun mmie-mɔ, bɛ bʋbɔ mmie-mɔ kʋlʋwa sʋ, bɛ fin mmie-mɔ mgbele Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun, bɛ kele bɛ́ ahʋlʋwa kulo'n-mɔ asʋ. 35 Ɔ bɔ yí bʋ sɛsɛfʋɛ Abɛlɪ ehuan'n mɔ bɛ hunlin yí nɪn asʋ dede ɔ kɔ ju Balasi awa Zakali mɔ bɛ lili yí awue Nyanmɪan sua'n nʋn tɛɛyɪɛ mʋcɪa nɪn afian'n, bɛ́ mɔ b'a nyɔ man ɛtɛ fíí mɔ bɛ hunlin bɛ́'n, bɛ́ awue elie nɪn anwʋn jɔwɔlɛ'n kʋalaa kpolo ɛmɔ ati. 36 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ menian sɔ'n-mɔ kʋalaatin mɔ bɛ lili bɛ́ awue bɛ hunlin bɛ́'n, bɛ́ ewue nɪn anwʋn jɔwɔlɛ'n 'kpolo ajulisʋ menian ɛhɪ-mɔ ati."

Zozi 'ba yɪ awɔ́lɛ gua Zoluzalɛmʋn amma'n-mɔ anwʋn
(Luku 13.34-35)

37 Ɛhɪ, Zozi nwan: "Zoluzalɛmʋn, Zoluzalɛmʋn, wɔ́ mɔ ɛ kun Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ ɛ tʋtʋ ɛbʋɛ ɛ kun bɛ́ mɔ Nyanmɪan kɔ sʋan bɛ́ wɔ́ nwʋn'n, n gulolɪ yí sʋnman kɛ mɪn kokuan wɔ́ mma'n-mɔ anʋan mín nwʋn kɛ akɔ ɛta kokuan yí mma'n-mɔ anʋan yí ndɛba'n-mɔ abʋ'n, nan kʋsʋ ɛmɔ a ndie man! 38 Ɛmɔ nían, ɛmɔ awulo'n lɛ ba ha to kpa bɔkɔɔ. 39 Afɪ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ ngɔ nwun man mín nwʋn kʋ́n lé dede ɔ 'ju cɪan mɔ ɛmɔ 'se kɛ: 'Nyila hán sʋanlan'n m'ɔ lɛ ba wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun'n.' "

24

Nyanmıan awulo nın ebubue nın anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Maakı 13.1-2, Luku 21.5-6)

1 Zozi fi Nyanmıan awulo nın anun ɔ kɔ fite. M'ɔ 'kɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ kpunnge yí kɛ ɔ tʊ́ yí nyın ɔ nían Nyanmıan awulo nın anun
sua'n-mɔ. 2 Ɛhı, Zozi nwan: "Ɛhı kʊalaa mɔ ɛmɔ nwun yí ɛwa'n, mıın
kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ bɛ 'ba bubu yí bɛ gua. Ɛbʊɛ baa kʊn
ngɔ tanlan man yí manngʊn asʊ."

Munnzue nʊn ahʊlʊwa'n
(Maakı 13.3-13, Luku 21.7-19)

3 Zozi kɔ hɔ kɔ tanlan ası *Olivʊ bʊka nın asʊ. Yí menian'n-mɔ kɔ a
yí nwʊn ɛbɛlɛ, nán b'a bisa yí kɛ: "Anın cıan benin yɛ̂ nyɔbʊɛ sɔ'n-mɔ
'kan gua ası ɔ? Wɔ́ ɛwalɛ cıan nın anwʊn nzɔlɛ'n y'ɔ le benin? Mân'n
kʊsʊ ayuelıɛ cıan'n y'ɔ le benin? Kan kele yɛ́."
4 Zozi nwan: "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa nán sʊanlan fíí a nnaka man
ɛmɔ. 5 Ɔ sanlın kɛ menian dɔʊn kpa, bɛ 'ba nanndı mín dunman nın
asʊ nán bɛ́ nun kʊn biala 'ba se kɛ: '*Kilisi'n, Belemgbin Ngʊandefʊɛ'n,
y'ɔ le mín.' Bɛ 'laka menian dɔʊn. 6 Ɛmɔ 'ba tı kɛ menian'n-mɔ lɛ kan
ɛlɔɛ ɛjɔlɛ ɛmɔ anwʊn ɛbɛlɛ ala, ɛsɛ bɛ 'ba han bɛ kele ɛmɔ kɛ mmie-mɔ
lɛ kʊn mʊa ɛlɔ. Nán bɛ man bɛ́ kunnun tıtı bɛ́, ɔ sanlın kɛ ɔ sɛ kɛ ɔ yɔ́
sɔ, kʊsʊ anın nán mân nın ayuelıɛ nın anın. 7 Mân kʊn 'ba jasʊ ɔ nʊn
mân kʊn bɛ kʊn ɛlɔɛ. Belemgbin mân kʊn 'ba jasʊ ɔ nʊn belemgbin
mân kʊn bɛ kʊn ɛlɔɛ. Ɛhɔɛ 'ba kpın eyuadı'n lıka mmie-mɔ, ɛsɛ asıɛ'n
'ba kpusu wɔ lıka ngacile dɔʊn. 8 Ɛhıka kʊalaa, ɔ tı kɛ balasua m'ɔ kɔ
fʊ awɔlɛ sʊ yalɛ'n m'ɔ di mʊa ɔ nwun yí'n.
9 "Ɛhı, menian'n-mɔ 'ba yı ɛmɔ man maan bɛ kele ɛmɔ ahʊlʊwa ɛsɛ
bɛ 'kun ɛmɔ. Mín dunman nun, menian'n-mɔ kʊalaa 'ba kpɔ ɛmɔ.
10 Nan mɛlɛ sɔ'n, menian dɔʊn kpa 'ba yaci bɛ́ dedi'n mɔ bɛ le yí'n
bɛ tʊ. Bɛ 'laka bɛ́ nwʊn ɛsɛ bɛ 'kpɔ bɛ́ nwʊn. 11 Ato mgbɔmanfʊɛ
dɔʊn 'ba fite fite bɛ laka menian dɔʊn. 12 Ɛtɛ ɛyɔlɛ'n 'ba fa mân'n lıka
kʊalaatin dede ɔ man menian dɔʊn kpa mɔ bɛ le ehulo'n, bɛ 'yaci bɛ́
ehulo'n bɛ tʊ. 13 Nan sʊanlan m'ɔ kɔ tila yí ahʊnlın dede ɔ kɔ ju yí
ayuelıɛ'n, sʊanlan sɔ'n 'nyan yí ti. 14 Anwunno Belemgbin Mân nın
anwʊn Ɛjɔlɛkpa ɛhı, bɛ 'bɔ yí asıɛ'n lıka kʊalaatin bɛ man mân nın
anun menian'n-mɔ kʊalaa di yí nwʊn adanzıɛ, kʊalaaka nán mân nın
ayuelıɛ cıan nın a ju.

Like ɛtɛ kpili'n m'ɔ bɔ alʊa'n
(Maakı 13.14-23, Luku 21.20-24)

15 "Ɛmɔ 'ba nwun like ɛtɛ kpili'n m'ɔ bɔ alʊa mɔ Nyanmıan
kpɔmanfʊɛ Danıɛ hanlın yí nwʊn ɛjɔlɛ'n kɛ bɛ 'ba sie yí lıka
nwannzan-nwannzan nın anun. (Sʊanlan m'ɔ lɛ kınnga Danıɛ ɛjɔlɛ
sɔ'n, ɔ kínnga nán ɔ tı yí bʊ kpa.) 16 Yí ti, bɛ́ mɔ bɛ wɔ Zude mân nın
anun'n, bɛ nwánndi bɛ hɔ́ mmʊka'n-mɔ asʊ. 17 Sʊanlan m'ɔ kɔ fʊ yí
sua nın ati sʊ'n, n'ɔ ju kɔ yí sua nın anun, ɔ fa like. 18 Sʊanlan m'ɔ kɔ
hɔ ebolo'n, n'ɔ sa ba fa taladıɛ. 19 Mɛlɛ sɔ nın anun, mmalasua'n-mɔ
mɔ bɛ lɛ nwʊnnzɛ'n, ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ lɛ nʊan mma'n, bɛ́ yakɔ! 20 Ɛmɔ
sɛ́lɛ Nyanmıan kpa nán ɛmɔ ɛnwanndie cıan nın a nyia man fɔsıɛ nun,
anaan ɛnwʊnmıan ele cıan. 21 Ɔ sanlın kɛ yalɛ'n mɔ ɔ 'ba a tɛmʊn sɔ
nın anun'n, yí esulo mɔ ɔ 'ba yɔ'n, kɛ bɛ bɔlı mân'n dede m'ɔ ju ɛnɛ'n,

yí nwʋn sʋ yalɛ walı man lé, yê yí nwʋn sʋ yalɛ ngɔ a man kʋ́n lé.
22 Sɛ Nyanmıan muonun a mgbɛ man tɛmʋn sɔ nın asʋ a, sʋanlan fíí
nnyan man yí ti. Nan yí menian'n-mɔ mɔ ɔ'a kpa bɛ́ ɔ'a yɔ yí dıɛ'n-mɔ
dunman nun, ɔ'a kpɛ cıan sɔ'n-mɔ asʋ. 23 Mɛlɛ sɔ nın anun, sɛ sʋanlan
bie se ɛmɔ kɛ: 'Ɛmɔ nían, Kilisi'n wɔ ɛwa!' anaan 'Ɔ wɔ ɛlɔ!' a, nán
bɛ de bɛ di. 24 Ɔ sanlın kɛ ato Kilisi-mɔ ɔ nʋn ato mgbɔmanfʋɛ-mɔ
'ba fite fite, bɛ 'ba yɔ asinbɛnwʋn ninnge mgbili mgbili ɔ nʋn nzɔlɛ bɛ
laka menian. Sɛ bɔbɔ bɛ kʋala menian'n-mɔ mɔ Nyanmıan a kpa bɛ́ a
yɔ yí dıɛ'n-mɔ laka a, bɛ 'laka bɛ́. 25 Ɛjɔlɛ nın ahı! M'an kannzʋ ɛmɔ!
26 Sɛ bɛ kan bɛ kele ɛmɔ kɛ: 'Ɛmɔ nían, ɔ wɔ ɛwâ nın anun ɛlɔ' a, nán
bɛ kɔ ɛlɔ. Sɛ kʋsʋ bɛ kan bɛ kele ɛmɔ kɛ: 'Bɛ nían, ɔ fıa ɛwa' a, nán
bɛ de bɛ di. 27 Kɛ nyanmıan'n kpɛ mıaın sɛnzɛ afitelıɛ ɔ kɔ tɔ sɛnzɛ
atɔlıɛ'n, Mân Baa'n kʋsʋ ɛwalɛ'n 'ba yɔ sɔ. 28 Lıka mɔ fuin'n la'n, ɛbɛlɛ
yê ɛkpɔtɛ'n-mɔ yia ɔ.

Mân Baa nın ɛwalɛ'n
(Maakı 13.24-27, Luku 21.25-28)

29 "Yalɛ mɛlɛ'n sın ala, sɛnzɛ'n 'ba lu tuun. Sala'n ngɔ ta man kʋ́n.
Nzalama'n-mɔ fi anwunno bɛ 'ba tutu bɛ gua ası. Nyanmıansʋ ɛlɔ
ninnge mgbili'n-mɔ kʋalaa 'ba kpusu. 30 Ɛbɛlɛ nın anun, Mân Baa
nın ɛwalɛ nzɔlɛ'n 'ba fite nyanmıan nın anyunnun. Asıɛ nın asʋ
nvilie'n-mɔ kʋalaa 'ba sun bɛ yı awɔ́lɛ, bɛ 'ba nwun Mân Baa'n kɛ
ɔ wɔ bɔlɛ́ nın anun ɔ fi anwunno ɔ lɛ ba wɔ tunmin kpili kpa ɔ nʋn
anunminnyanmʋn nun. 31 Mɔ kɔnɔtı kpili'n kɔ te'n, Mân Baa'n 'ba
sʋan yí mmɔfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ anwunno ɛlɔ nın asıɛ'n lıka kʋalaatin.
Ɔ 'man bɛ kokuan menian'n-mɔ mɔ ɔ'a kpa bɛ́ ɔ'a yɔ yí dıɛ'n-mɔ anʋan.

Figi baka nın anwʋn anyınndala'n
(Maakı 13.28-31, Luku 21.29-33)

32 "Ɛmɔ nían *figi baka'n kɛ ɔ kpın tı yí'n nán ɛmɔ tí yí bʋ. Mɛlɛ
mɔ ɛmɔ kɔ nwun kɛ asa mma a fifi yí nwʋn mɔ yí nyâ'n lɛ wula'n,
anın ɛmɔ sı kɛ ɔ ka kaan su. 33 Ɛmɔ kʋsʋ, mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ nwun ɛhı
kʋalaa'n, anın ɛmɔ sı kɛ Mân Baa nın ɛwalɛ nın a ju a yue ɔ'a mantan
ɛmɔ kʋkʋ. 34 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ ajulisʋ menian
ɛhı-mɔ ngɔ yue man wu nán ninnge sɔ'n-mɔ tɛmʋn a ju. 35 Anwunno
nʋn ası 'ba kpɛ nun sın, nan mín Nʋan Ɛjɔlɛ'n dıɛ, ɔ mgbɛ man nun
lé.

Ɛmɔ tánlan bɛ sísa
(Maakı 13.32-37, Luku 17.26-30,34-36)

36 "M'ɔ tʋ de cıan'n, anaan dɔɛ'n, sʋanlan fíí nzı man. Anwunno
ɛlɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ o, Mân Baa nın o, bɛ́ fíí bɛ nzı man. Nan Sıɛ nın
angʋnmın y'ɔ sı ɔ. 37 Nowe bɛlɛ sʋ, ɛjɔlɛ'n m'ɔ walı'n, yí kʋnmgba nın
ala yê ɔ 'ba a Mân Baa nın ɛwalɛ nun ɔ. 38 Nowe bɛlɛ sʋ, asannan nán
esue kpili'n m'ɔ nʋanlın mân nın a tɔ'n, anın menian'n-mɔ lɛ didi, bɛ lɛ
nʋn nzan, bɛ lɛ ja bɛ́ nwʋn, bɛ lɛ fa bɛ́ mma mmalasua'n-mɔ atɔnvɔlɛ,
dede ɔ juli mɛlɛ mɔ Nowe fʋlı meli nın anun'n. 39 Bɛ gua ɛbɛlɛ, ɛjɔlɛ
fíí a nvalı bɛ́ nwʋn, dede esue kpili'n kɔ tɔ, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ nʋan.
Mân Baa'n kʋsʋ ɛwalɛ nun, kɛ ɛjɔlɛ'n 'ba yɔ yí nın ala anın. 40 Mɛlɛ
sɔ nın anun, mmelenzua nnyuan mɔ bɛ kɔ hɔ ebolo bɛ lɛ di junman
lıka kʋn'n, bɛ 'fa kʋn bɛ yaci kʋn. 41 Mmalasua nnyuan mɔ bɛ lɛ futu
*bele bɛ yı yí fali'n, bɛ 'fa kʋn bɛ yaci kʋn.

42 “Yí sɔ ati, ɛmɔ tánlan bɛ sísa, ɔ sanlın kɛ, ɛmɔ nzı man cıan'n
mɔ bɛ́ Mın 'ba ɔ. 43 Ɛmɔ nwún yí kɛ awulo kpain'n, sɛ ɔ sı dɔɛ'n mɔ
alíɛ san an, awofʋɛ'n ba ɔ wua yí a, ahan ɔ 'tanlan ası ɔ sisa, ɔ nyaci
man yí maan ɔ nwʋlʋ man yí sua nın anun. 44 Ɛhı ati, ɛmɔ kʋsʋ, ɛmɔ
bɔ́bʋa bɛ́ nwʋn, ɔ sanlın kɛ, Mân Baa'n 'ba a dɔɛ mɔ ɛmɔ nzusu man
nın asʋ.

Akʋa kpa'n yê akʋa ɛtɛ'n
(Luku 12.41-48)

45 “Akʋa ngɛlɛfʋɛ ananhɔlɛfʋɛ'n, y'ɔ le nwan? Y'ɔ le akʋa'n mɔ yí
mın a fa junman a wula yí sa nun kɛ ɔ nían yí ngʋa ɛhınlınka-mɔ
asʋ, ɔ mán bɛ́ alıɛ mɛlɛ mɔ dɔɛ'n kɔ ju'n. 46 Nyila hán akʋa sɔ'n mɔ
yí mın 'sa ba a, ɔ 'ba tʋ yí junman nın asʋ'n! 47 Mıın kan yí ananhɔlɛ
mın kele ɛmɔ kɛ, akʋa sɔ'n, yí mın'n 'fa yí ninnge'n kʋalaatin wula
yí sa nun. 48 Nan sɛ akʋa sɔ'n tı sʋanlan ɛtɛ a, ɔ 'kan yí ti anun kɛ:
‘Mín mın nnyan walı man.’ 49 Ɔ 'tı tɔ yí manngʋn'n-mɔ mɔ ɔ nʋn bɛ
di junman nın anwʋn ɔ bili bɛ́, ɔ nʋn kɔnʋnmınnzan'n-mɔ bɛ 'didi ɛsɛ
bɛ 'nʋn nzan. 50 Cıan m'ɔ njʋnlın man yí nwʋn ɔ nʋn dɔɛ m'ɔ nzusu
man'n, yê yí mın'n 'ba a ɔ. 51 Ɔ 'kele akʋa sɔ'n yalɛ kpa, ɔ 'yɔ yı kɛ bɛ
yɔ apoo mma-mɔ'n. Ɛbɛlɛ nın anun, ɔ 'ba sun ɛsɛ ɔ 'kʋan yí je'n.

25

Ndalie bulu nın anwʋn anyınndala'n

1 “Ɛhı, Anwunno Belemgbin Mân nın anwʋn ɛjɔlɛ'n, ɔ soman ndalie
bulu mɔ b'a fa bɛ́ nganlannıɛ'n-mɔ b'a tetila, bɛ lɛ kɔ a kpa atɔnvɔlɛ
bian kʋn atın. 2 Bɛ́ nunhan nnun tı ngʋasıafʋɛ yê nnun kʋsʋ tı
bɛngɛlɛfʋɛ. 3 Ngʋasıafʋɛ'n-mɔ kɔ fa bɛ́ nganlannıɛ'n-mɔ, bɛ ngɔ fa
man ngo bɛ ngɔ sa man bɛ́ nwʋn. 4 Nan bɛngɛlɛfʋɛ nnun nın an,
bɛ kɔ fa bɛ́ nganlannıɛ'n-mɔ ɔ nʋn ngo ɛsê nun bɛ kɔ sa bɛ́ nwʋn.
5 Atɔnvɔlɛ bian'n kɔ hyɛ kpa, ɔ mma man. Nafɛlɛ kɔ hun ndalie bulu'n
bɛ kɔ lafı lafı.

6 “Mɔ alíɛ'n buli nun'n, bɛ 'tie a, anın sʋanlan bie lɛ tıan, yí nwan:
‘Ɛ 'nwun atɔnvɔlɛ bian'n! Bɛ fíte bɛ hɔ́ kpá yí atın!’

7 “Ɛbɛlɛ ala, ndalie bulu'n kɔ jasʋ jasʋ, bɛ yɔ bɛ́ nganlannıɛ'n-mɔ
kpa. 8 Ngʋasıafʋɛ'n-mɔ kɔ se bɛngɛlɛfʋɛ'n-mɔ kɛ: ‘Ɛmɔ mán yɛ́ bɛ́
ngo'n kaan, nán yɛ́ nganlannıɛ'n-mɔ lɛ nun.’

9 “Bɛngɛlɛfʋɛ'n-mɔ kɔ bua bɛ́ kɛ: ‘Cɛcɛ, ɛmɔ ngɔ nyan man yí, ɔ
sanlın kɛ, ɔ nza man yɛ́ nʋn ɛmɔ. Ɛmɔ hɔ́ bɛ́ mɔ bɛ tɔnın yí'n-mɔ ɛlɔ,
bɛ hɔ́ tó bɛ́ dıɛ.’

10 “Kɛ bɛ hɔlı ngo atoe nın ala, atɔnvɔlɛ bian'n kɔ a. Bɛngɛlɛfʋɛ
nnun'n, mɔ b'a sesie bɛ́ nwʋn a yue'n, bɛ nʋn yí kɔ wʋlʋ lıka mɔ bɛ lɛ
fa atɔnvɔlɛ'n, nán b'a tʋ anʋan nın anun.

11 “Ɔ hyɛlı kaan, mmalasua ɛhınlın-mɔ kɔ a, bɛ lɛ tıan, bɛ́ nwan:
‘Yɛmınlın, yɛmınlın, tike anʋan'n!’

12 “Atɔnvɔlɛ bian'n nwan: ‘Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ
mın nzı man ɛmɔ.’ ”

13 Ɛhı, Zozi kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: “Yí sɔ ati, ɛmɔ sísa, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ
nzı man cıan'n, anaan dɔɛ'n.”

Ngʋa nsan nın anwʋn anyınndala'n
(Luku 19.12-27)

14 “Anwunno Belemgbin Mân'n soman bian kʋn m'ɔ lɛ ba tu atɪn. Ɔ
kɔ fɛfɛlɛ yí ngʋa'n-mɔ ɔ kɔ fa yí esika'n kɔ wowula bɛ́ sa nun. 15 Ɔ kɔ
man kʋn esika kɔkɔlɛ mma ɛya nnun, ɔ'a man kʋn kʋsʋ ɛya nnyuan,
ɔ'a man kʋn biekun kʋsʋ ɛya kʋn. Bɛ́ nun kʋn biala anwʋnsɛlɛ'n
m'ɔ fa di yí junman'n, yí nwʋn esika yê ɔ falɪ manlɪn yí, yê ɔ hɔlɪ ɔ.
16 Akʋa'n mɔ yí mɪn'n manlɪn yí esika kɔkɔlɛ mma ɛya nnun'n, ɔ kɔ fa
kɔ si kongo, ɔ kɔ nyan sʋ nvasʋɛ ɛya nnun. 17 Nunhan'n mɔ bɛ manlɪn
yí ɛya nnyuan'n, yí kʋsʋ ɔ kɔ fa kɔ si kongo, ɔ kɔ nyan sʋ nvasʋɛ
ɛya nnyuan. 18 Nunhan'n mɔ bɛ manlɪn yí ɛya kʋn'n, ɔ kɔ hɔ kɔ fun
kunman ɔ kɔ fa yí mɪn esika'n kɔ fɪa.
19 “Bɛ wɔ ɛbɛlɛ dede ɔ hyɛlɪ kpa, bɛ́ mɪn'n kɔ a, ɔ kɔ fɛfɛlɛ bɛ́ kɛ
esika'n m'ɔ falɪ manlɪn bɛ́'n, bɛ bála a bu yí mgbʋnndan. 20 Akʋa'n
mɔ bɛ manlɪn yí esika kɔkɔlɛ mma ɛya nnun'n kɔ fa ɛya nnun biekun
kɔ a, yí nwan: ‘Mín mɪn, ɛ manlɪn mín esika kɔkɔlɛ mma ɛya nnun.
Nɪan, m'an nyan sʋ ɛya nnun biekun, ɛ 'nwun yí.’
21 “Yí mɪn'n nwan: ‘Akʋa kpa, mo! Ɛ tɪ ananhɔlɛfʋɛ kpa. Like kaan
ɛhɪ mɔ m'an fa m'an man wɔ́'n, a yɔ yí kpa. Yí ti, mɪn 'fa ninnge dɔʋn
mɪn wula wɔ́ sa nun. Bala tanlan mín nwʋn ɛwa maan yɛ lí fɛ.’
22 “Akʋa'n mɔ bɛ manlɪn yí esika kɔkɔlɛ mma ɛya nnyuan'n kʋsʋ
kɔ a, yí nwan: ‘Mín mɪn, esika kɔkɔlɛ mma ɛya nnyuan'n mɔ ɛ falɪ
manlɪn mín'n, m'an nyan sʋ ɛya nnyuan biekun, ɛ 'nwun yí.’
23 “Yí mɪn'n nwan: ‘Akʋa kpa, mo! Ɛ tɪ ananhɔlɛfʋɛ kpa. Like kaan
ɛhɪ mɔ m'an fa m'an man wɔ́'n, a yɔ yí kpa. Yí ti, mɪn 'fa ninnge dɔʋn
mɪn wula wɔ́ sa nun. Bala tanlan mín nwʋn ɛwa maan yɛ lí fɛ.’
24 “Yí nzin, akʋa'n mɔ bɛ manlɪn yí esika kɔkɔlɛ mma ɛya kʋn'n kʋsʋ
kɔ a yí dɪɛ. Yí nwan: ‘Mín mɪn, mɪn sɪ kɛ ɛ tɪ sʋanlan mɔ wɔ́ ɛjɔlɛ
yɔ sɪ kpa. Ɛ man ngʋa'n-mɔ di junman mgban nán wɔ́ lɪlɪ a nyan sʋ
nvasʋɛ'n. 25 Esulo hanlɪn mín, n gɔ n vunlin wɔ́ esika'n n wulalɪ asɪɛ
bʋ. Ɛ 'nwun wɔ́ esika'n, de wɔ́ like.’
26 “Yí mɪn'n nwan: ‘Akʋa ati anun ɛtɛ ɛfʋanfʋɛ, ɛ sɪ kɛ mɪn man ɛmɔ
di junman mgban mɪn nyan sʋ nvasʋɛ'n. 27 Ahan ɛ falɪ mɪn esika'n
manlɪn bankɪ mma'n-mɔ sielɪ. Yí dɪɛ n vi ɛlɔ mɪn ba a, anɪn mɪn yɪ
mín esika'n nʋn yí ngua nun'n. 28 Yí ti, ɛmɔ tʋ́a yí bɛ lé esika kɔkɔlɛ
mma ɛya kʋn'n m'ɔ wɔ yí sa nun'n, bɛ fá bɛ mán akʋa'n m'ɔ le akpɪɪ
kʋn'n. 29 Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ le bie'n, bɛ 'man yí dɔʋn biekun. Nan
sʋanlan kʋsʋ m'ɔ le man fíí'n, bɛ 'tʋa yí bɛ de kaan'n m'ɔ le'n. 30 Nán
akʋa mgban ɛhɪ, bɛ jú yí bɛ tʋ́ awosin nɪn anun ɛlɔ. Ɛbɛlɛ yê ɔ 'sun
ɛsɛ ɔ 'kʋan yí je nɪn ɔ.’

Kulo menian'n-mɔ kʋalaa ndɛɛ ebua'n

31 “Mɛlɛ mɔ *Mân Baa'n ba a anunminnyanmʋn nɪn anun'n ɔ nʋn
nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ kʋalaatin'n, ɔ 'tanlan yí anunminnyanmʋn
belemgbin bia nɪn asʋ. 32 Asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ kʋalaa 'ba yia yí
nyunnun ɛbɛlɛ. Ɔ 'kpa bɛ́ nun kɛ bʋa ɛnɪanfʋɛ'n kpa yí mmʋa'n ɔ sie
bɛ́ ngʋnmɪn ɛsɛ ɔ sie yí esile'n-mɔ kʋsʋ angʋnmɪn'n. 33 Ɔ 'fa mmʋa'n-
mɔ sie yí sa fama sʋ, ɔ 'fa esile'n-mɔ kʋsʋ sie yí sa bê sʋ.
34 “Ɛhɪ anzin, belemgbin'n 'ba se bɛ́ mɔ bɛ wɔ yí sa fama sʋ'n kɛ:
‘Ɛmɔ mɔ mín Sɪ a yeyila bɛ́'n, ɛmɔ bála a fa Anwunno Belemgbin
Mân'n. Nyanmɪan a fa a sie ɛmɔ ajâ. Ɔ sesielɪ manlɪn ɛmɔ sunmin
kɛ ɔ bɔlɪ mân'n. 35 Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ anɪn ɛhɔɛ lɛ kun mín'n, ɛmɔ

manlın mín like n nili. Mɔ nzuhoe 'kun mín'n, ɛmɔ manlın mín nzue
n nʊnlın. Mɔ m malı ɛyɛfʊɛ ɛmɔ kulo nın asʊ'n, ɛmɔ sikelı mín. 36 Mɔ
anın mín nwʊn gua sʊ'n, ɛmɔ manlın mín taladıɛ n wulalı, mɔ anın
mın ndı man akpɔlɛ'n, ɛmɔ walı bɛ nıanlın mín bʊsʊ. Mɔ anın n na
fiadı'n, ɛmɔ walı nıanlın mín bʊ sʊ.'
37 "Ɛhı, sɛsɛfʊɛ'n-mɔ 'ba bisa yí kɛ: 'Yɛ Mın, cıan benin yê yɛ nwunlin
wɔ́ kɛ ɛhɔɛ lɛ kun wɔ́ mɔ yɛ manlın wɔ́ like lili ɔ? Anaan cıan benin
yê yɛ nwunlin wɔ́ kɛ nzuhoe lɛ kun wɔ́ mɔ yɛ manlın wɔ́ nzue nʊnlın
ɔ? 38 Cıan benin yê ɛ walı ɛyɛfʊɛ yɛ́ kulo nın asʊ mɔ yɛ sikelı wɔ́ ɔ,
anaan cıan benin yê yɛ nwunlin kɛ wɔ́ nwʊn gua sʊ mɔ yɛ manlın
wɔ́ taladıɛ wulalı ɔ? 39 Cıan benin yê yɛ nwunlin kɛ ɛ ndı man akpɔlɛ
anaan ɛ la fiadı mɔ yɛ nıanlın wɔ́ bʊsʊ ɔ?'
40 "Belemgbin'n 'ba se bɛ́ kɛ: 'Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ
kɛ yí kʊalaa mɔ ɛmɔ yɔlı manlın mín nianman-mɔ nunhan kutua'n
bie'n, mín yê ɛmɔ yɔlı manlın mín ɔ.'
41 "Nan afı belemgbin'n 'ba se bɛ́ mɔ bɛ gua yí sa bê sʊ'n kɛ: 'Ɛmɔ mɔ
b'a fa munnzue'n, ɛmɔ jásʊ mín nwʊn ɛwa. Ɛmɔ hɔ́ sîn'n m'ɔ nnun
man lé, mɔ b'a sesie b'a man Abɔnsanmʊn nʊn yí mmɔfʊɛ'n-mɔ nın
anun. 42 Ɔ sanlın kɛ mɛlɛ mɔ anın ɛhɔɛ lɛ kun mín'n, ɛmɔ a mman
man mín like m'an nni man. Mɔ nzuhoe 'kun mín'n, ɛmɔ a mman man
mín nzue m'an nnʊn man. 43 Mɔ m malı ɛyɛfʊɛ ɛmɔ kulo nın asʊ'n,
ɛmɔ a nzike man mín. Mɔ anın mín nwʊn gua sʊ'n, ɛmɔ a mman
man mín taladıɛ m'an nwula man. Mɔ n vʊkɛlı'n, ɛsɛ mɔ bɛ tʊlı mín
fiadı'n, ɛmɔ a nnıan man mín bʊsʊ.'
44 "Ɛhı, bɛ́ nwan: 'Yɛ́ Mın, cıan benin yê yɛ nwunlin wɔ́ kɛ ɛhɔɛ lɛ
kun wɔ́ mɔ y'a mman man wɔ́ like a nni man ɔ? Anaan cıan benin yê
yɛ nwunlin kɛ nzuhoe lɛ kun wɔ́ mɔ y'a mman wɔ́ nzue a nnʊn man
ɔ? Cıan benin yê ɛ walı ɛyɛfʊɛ yɛ́ kulo nın asʊ mɔ y'a nzike man wɔ́
ɔ? Anaan cıan benin yê yɛ nwunlin kɛ wɔ́ nwʊn gua sʊ mɔ y'a mman
man wɔ́ taladıɛ a nwula man ɔ? Cıan benin yê ɛ fʊkɛlı anaan bɛ tʊlı
wɔ́ fiadı mɔ y'a nnıan man wɔ́ bʊsʊ ɔ?'
45 "Belemgbin'n 'ba bua bɛ́ kɛ: 'Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ
kɛ yí kʊalaa mɔ ɛmɔ a nyɔ a mman man mín nianman ngutua ɛhı-mɔ
anun kʊn bie'n, anın mín yê ɛmɔ a nyɔ a mman man mín ɔ.'
46 "Menian sɔ'n-mɔ, bɛ 'kɔ lıka mɔ yalɛ elie'n le man ayuelıɛ'n. Nan
sɛsɛfʊɛ'n-mɔ dıɛ, bɛ 'nyan nyanmıansʊ ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n."

26

Zufʊ mgbain'n-mɔ 'ba hɔ Zozi ati ahuan
(Maakı 14.1-2, Luku 22.1-2, Zʊan 11.45-53)

1 Ɛhı, Zozi hanlın ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ dede m'ɔ yuelı'n, ɔ selı yí menian'n-
mɔ kɛ: 2 Ɛmɔ sı kɛ ɔ ka cıan nnyuan nán b'a li *Pakı fɛtı'n. Mân Baa'n,
bɛ 'ba yı yí bɛ man menian'n-mɔ bʊbɔ yí kʊlʊwa sʊ.
3 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, Nyanmıan *tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ, ɔ nʊn Zufʊ
mgbain'n-mɔ kɔ yia Nyanmıan tɛɛyıfʊɛ kpain kpa'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Kayifʊ nın awulo ɛlɔ. 4 Anın bɛ lɛ jʊnlın jʊnlın atın mɔ bɛ 'sın sʊ
bɛ cı Zozi bɛ kun yí nvıalıɛ nun nın anwʊn. 5 Bɛ́ nwan: "Ɔ tı man kpa
kɛ yɛ cı yí fɛtı nın anun. Sɛ yɛ cı yí fɛtı nın anun an, menian'n-mɔ
kʊalaa 'ba jasʊ yɛ́ kɔmın anun."

Balasua kʋn 'ba kaci anatılı gua Zozi ati nın asʋ
(Maakı 14.3-9, Zʋan 12.1-8)

6 Anın Zozi wɔ Betanin, bian kʋn awulo. Bian sɔ'n li Simʋn, ɔ tı
kokobefʋɛ daba. 7 Balasua kʋn kɔ a Zozi anwʋn ɛbɛlɛ, ɔ le anantılı
bondoman kʋn yí sa nun. Anantılı sɔ'n gua yɔ sı kpa. Mɛlɛ mɔ bɛ gua
tɔbılı nın anwʋn bɛ 'di like'n, balasua'n kɔ kaci anatılı'n kɔ gua Zozi
ati nın asʋ.
8 Mɔ yí menian'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, ɔ yɔlı bɛ́ ɛya, bɛ́ nwan: "Anatılı
ɛhı ɛsɛcıɛ dıɛ abʋ y'ɔ le benin? 9 Bɛ kʋala kɛ bɛ tɔnın yí, bɛ fa yí esika'n
bɛ man ehianfʋɛ'n-mɔ."
10 Bɛ hanlın sɔ mɔ Zozi tılı'n, yí nwan: "Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ lɛ jıjı
balasua sɔ nın ɔ? Like kpa yɛ̂ ɔ'a yɔ ɔ'a man mín ɔ. 11 Afı ehianfʋɛ'n-
mɔ dıɛ, ɛmɔ nʋn bɛ́ gua ɛwa cıan daa. Nan mín dıɛ, mın nʋn ɛmɔ tı
man ɛwa dahuu. 12 Anatılı ɛhı mɔ ɔ'a tutu ɔ'a gua mín nwʋn'n, mín
fuin nın esesie y'ɔ lɛ sesie ɔ. 13 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ
kɛ eyuadı nın anun lıka biala mɔ bɛ 'bɔ Ɛjɔlɛkpa'n, bɛ 'kan like mɔ
balasua ɛhı a yɔ a man mín nın anwʋn ɛjɔlɛ bɛ fa bɛ kacı yí."

Zudası 'ba yı Zozi man Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ
(Maakı 14.10-11, Luku 22.3-6)

14 Ɛhı, Zozi menian bulu nʋn nnyuan'n, bɛ́ nunhan kʋn'n mɔ bɛ fɛlɛ
yí Zudası Isikaliɔtı'n, ɔ hɔlı tʋlı Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ a,
15 yí nwan: "Sɛ mın yı Zozi mın man ɛmɔ a, nzu like dıɛ yɛ̂ ɛmɔ 'fa
man mín ɔ?" Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ ha jɛtɛ fufue mma abulasan bɛ kɔ wula
yí sa nun. 16 Ɔ fi tɛmʋn sɔ'n, Zudası kɔ kpʋnndɛ atın mɔ ɔ 'sın sʋ ɔ yı
Zozi man bɛ́'n.

Zozi nʋn yí menian'n-mɔ 'ba li Pakı alıɛ'n.
(Maakı 14.12-21, Luku 22.7-14,21-23, Zʋan 13.21-30)

17 Kpaʋn'n mɔ bɛ nwula man nun fali ayile'n, yí fɛtı cıan'n m'ɔ li mʋa
nın anun, Zozi menian'n-mɔ walı yí nwʋn ɛbɛlɛ a, bɛ́ nwan: "Ninhan
yɛ̂ ɛ kulo kɛ yɛ hɔ́ tʋ́n *Pakı alıɛ nın ɔ?"
18 Mɔ bɛ bisalı kosuan sɔ'n, Zozi nwan: "Ɛmɔ hɔ́ kulo ɛlɔ, sʋanlan sʋa
awulo, bɛ se yí kɛ: 'Yɛ́ Mın nwan: Mín mɛlɛ nın a ju, wɔ́ awulo ɛwa yɛ̂
mın nʋn mín menian'n-mɔ yɛ 'di Pakı alıɛ nın ɔ.' " 19 Zozi menian'n-mɔ
yɔlı m'ɔ helelı bɛ́ kɛ bɛ yɔ́'n bɛ tʋnlın Pakı alıɛ'n.
20 Nɔsʋba, Zozi nʋn yí menian bulu nʋn nnyuan'n kɔ tɛtanlan tɔbılı
nın anwʋn. 21 Nán mɔ bɛ 'di like'n, Zozi nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ
mın kele ɛmɔ kɛ, ɛmɔ nunhan kʋn 'ba yı mín man."
22 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, yí menian'n-mɔ alʋa kɔ bɔ bɛ́ nwʋn kpa. Bɛ́
nun kʋn biala nwan: "Yɛ́ Mın, nán mín ɔ." 23 Zozi nwan: "Sʋanlan'n
m'ɔ nʋn mín yɛ́ sa wɔ talie nın anun'n, yí yɛ̂ ɔ 'yı mín man ɔ. 24 *Mân
Baa'n, ɔ 'ba wu kɛ bɛ hɛlɛlı yí nwʋn ɛjɔlɛ'n wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nın anun'n.
Nan sʋanlan'n mɔ ɔ 'yı yí man'n, munnzue hán yí! Ɔ tı kpa kɛ ahan
b'a nwʋ man sʋanlan sɔ'n bɔbɔ."
25 Zudası mɔ ɔ 'yı yí man'n nwan: "*Labi, nán mín ɔ. Sɛ ato e."
Zozi nwan: "Wɔ́ muonun, ɛ sı kɛ wɔ́ ɔ."
26 Mɔ bɛ 'di like'n, Zozi kɔ fa kpaʋn, m'ɔ lalı Nyanmıan ası yuelı'n, ɔ
kɔ bubu nun ɔ kɔ man yí menian'n-mɔ. Yí nwan: "Ɛmɔ lé kpaʋn ɛhı
bɛ lí, ɔ tı mín nwʋnnaan."
27 Yí nzin, ɔ kɔ fa divın kangɔ kʋn, m'ɔ lalı Nyanmıan ası yuelı'n,
ɔ kɔ fa ɔ kɔ man yí menian'n-mɔ. Yí nwan: "Ɛmɔ kʋalaa nʋ́n. 28 Ɔ

sanlın kɛ nzan ɛhı tı mín moja ɔ di Nyanmıan nyıhyɛ'n m'ɔ nʊn ɛmɔ lɛ di nın ajinlanmun. Moja sɔ nın a butu a man menian dɔʊn a nyan ɛtɛ face. 29 Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, mın nʊn ɛmɔ yɛ lɛ mma nnʊn man divın ɛhı fíí kʊ́n. Mın nʊn ɛmɔ yɛ 'nʊn divın fʊfɔlɛ'n mín Sı Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ."

30 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, bɛ kɔ tʊ ejue. Bɛ fi ɛbɛlɛ bɛ́ nʊan y'ɔ le *Olivʊ bʊka nın asʊ.

Zozi 'ba han kɛ Pıɛlı 'ba se kɛ ɔ nzı man yí
(Maakı 14.27-31, Luku 22.31-34, Zʊan 13.36-38)

31 Mɔ bɛ hɔlı juli Olivʊ bʊka nın asʊ ɛlɔ'n, Zozi nwan: "Ɛnɛ kɔngɔɛ muonun, ɛmɔ kʊalaa 'ba nwanndi mín, ɔ ka mín ngʊnmıın. Ɔ sanlın kɛ, b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ:
Mın 'ba hun bʊa ɛnıanfʊɛ'n.
Yí mmʊa'n-mɔ kʊalaa 'ba bɔ asanndıɛ.
32 Nan sɛ mın wu mın tinnge a, mın 'di mʊa ɛmɔ anyunnun Galile mân nın anun ɛlɔ."

33 Pıɛlı jasʊlı a, yí nwan: "Sɛ bɛ́ kʊalaa bɛ nwanndi wɔ́ a, mín kʊnmgba cein dıɛ mın nnwanndi man wɔ́ lé."

34 Mɔ Pıɛlı anʊan tɔlı'n, Zozi nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele wɔ́ kɛ ɛnɛ kɔngɔɛ muonun, ɔ nʊn dee mɔ akɔ'n 'bɔ kokolokoo'n, ɛ 'kan yí ngʊkʊn kpê nsan kɛ ɛ nzı man mín."

35 Pıɛlı nwan: "Sɛ ɔ di mɔ mın nʊn wɔ́ wu bɔbɔ a, mın ngan man sɔ lé." Yí menian'n-mɔ kʊalaa kɔ han sɔ bie.

Zozi 'ba yɔ asɔnın Gɛtısemanne
(Maakı 14.32-42, Luku 22.39-46)

36 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi nʊn yí menian'n-mɔ hɔlı juli lıka kʊn *Olivʊ bʊka nın asʊ. Bɛ fɛlɛ lıka sɔ'n Gɛtısemanne (yí bʊ y'ɔ le kɛ lıka mɔ bɛ yı ngo). Mɔ bɛ juli ɛbɛlɛ'n, Zozi nwan: "Ɛmɔ tánlan ɛwa nán mın 'tı mín nwʊn kaan mın yɔ asɔnın." 37 Mɔ ɔ 'kɔ'n, ɔ nʊn Pıɛlı nʊn Zebede amma nnyuan'n yê bɛ hɔlı ɔ. Anwʊnmmubue nʊn alʊabɔ kɔ han Zozi. 38 Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ewue nın a man mín lʊa a bɔ mín nwʊn sʊnman. Ɛmɔ nʊn mín tánlan ɛwa, nán bɛ sísa!"

39 Zozi hɔlı yí nyunnun mʊa kaan an, ɔ kɔ butu yí nyın ası ɔ kɔ yɔ asɔnın. Yí nwan: "Mín Sı, sɛ ɛ kʊala kɛ ɛ kpala ewue nyinlinlin ɛhı gua a, anın kpala gua! N'ɛ man mın nʊn ewue kangɔ nın anun. Nan kʊsʊ like biala anun, yɔ mɔ ɛ kulo'n nan n'ɛ yɔ mɔ mın kulo'n."

40 M'ɔ yɔlı asɔnın'n yuelı'n, ɔ kɔ sa kɔ a yí menian nsan'n-mɔ anwʊn ɛbɛlɛ. Ɔ 'ba ju a, anın bɛ lɛ dafı. Zozi kɔ fɛlɛ Pıɛlı, yí nwan: "Ɛmɔ a ngʊala man mín nʊn ası tanlan dɔhyʊılı kʊnmgba cein? 41 Nán bɛ dafı, bɛ tánlan ası bɛ yɔ́ asɔnın, nán Abɔnsanmʊn a nzɔ man ɛmɔ a nnıan man. Ɔ wɔ ɛmɔ ahʊnlın nın anun kɛ ɛmɔ 'yɔ, nan kʊsʊ anwʊnnaan'n le man anwʊnsɛlɛ."

42 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, ɔ kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ asɔnın ɛyɔlɛ biekun. Yí nwan: "Mín Sı, sɛ m'an nnʊn man ewue kangɔ ɛhı anun nán ɔ nyɔ man ye a, anın man n nʊ́n nun kɛ ɛ kulo'n."

43 Zozi kɔ sa kɔ a. Ɔ 'ba ju a, anın yí menian'n-mɔ lɛ dafı kpa. Ɔ sanlın kɛ anın nafɛlɛ nın a bʊ bɛ́. 44 Yí kpê nsan nın asʊ, Zozi kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ asɔnın kʊnmgba nın ɛyɔlɛ biekun.

45 M'ɔ yɔlı asɔnın yuelı'n, ɔ kɔ sa kɔ a yí menian'n-mɔ anwʊn ɛbɛlɛ, nán ɔ'a bisa bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ tɛ dafı bɛ tɛ de bɛ́ ɛnwʊnmıan? Ɛmɔ nían,

dɔɛ'n mɔ bɛ 'fa bɛ yı Mân Baa'n bɛ man ɛtɛfʋɛ'n-mɔ nın a ju. 46 Ɛmɔ
jásʋ bɛ mán yɛ hɔ́. Ɛmɔ nían, sʋanlan'n mɔ ɔ 'ba yı mín man'n, ɔ'a ju
ɛwa."

Zozi ɛhyıɛ'n
(Maakı 14.43-50, Luku 22.47-53, Zʋan 18.3-12)

47 Zozi anʋan ngɔ tɔ man, yí menian bulu nʋn nnyuan nın anun
kʋn'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zudası'n kɔ fite ɛbɛlɛ. Ɔ 'ba a, menian dɔʋn si yí
sʋ. Bɛ lile dadıɛ nʋn koloman. Menian sɔ'n-mɔ, Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ
mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ yê bɛ sʋanlın bé ɔ. 48 Mɔ bɛ 'ba'n,
Zudası mɔ ɔ 'yı Zozi man'n kɔ hele bé nzɔlɛ kʋn. Yí nwan: "Sʋanlan'n
mɔ n gɔ tɔ yí nun'n, anın ɛmɔ sı kɛ yí dein ɔ. Ɛmɔ hyí yí." 49 Mɔ
Zudası juli ɛbɛlɛ nın ala, ɔ kɔ kpunnge Zozi. Yí nwan: "*Labi, anun
o." M'ɔ hanlın sɔ'n, ɔ'a tɔ Zozi nun.

50 Zozi nwan: "Mín manngʋn, like mɔ ɛ walı yí ɛyɔlɛ'n, yɔ."

Ɛbɛlɛ ala, menian'n-mɔ kɔ tı kɔ gua Zozi sʋ bɛ kɔ hyı yí. 51 Bé mɔ
anın bɛ nʋn Zozi wɔ ɛbɛlɛ nın anun kʋn kɔ hyʋın yí dadıɛ'n, ɔ kɔ kpɛ
Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ kpain nın akʋa nın anzʋ'n.

52 M'ɔ kpɛlı yí nzʋ'n, Zozi nwan: "Fa wɔ́ dadıɛ'n wula yí bʋa nın
anun. Ɔ sanlın kɛ bé mɔ bɛ fa dadıɛ bɛ kʋn'n, dadıɛ yê ɔ 'kun bé ɔ.
53 Ɛ nzı man kɛ sɛ mın se mín Sı kɛ ɔ bélɛ mín nyanmıansʋ mmɔfʋɛ
akpıı akpıı maan bɛ sísa mín an, ɔ 'yɔ yí kıkaala ɔ? 54 Sɛ mın yɔ yí sɔ
a, ɔ 'yɔ sɛ nán Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ nın a kpın sʋ? Mɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
nın a han'n, ɔ di kɛ ɔ yɔ sɔ."

55 M'ɔ yɔlı sɔ yuelı'n, Zozi kɔ han kɔ hele meninsʋnman'n kɛ: "Ɛmɔ
'ba hyı mín an, anın ɛmɔ le dadıɛ nʋn koloman kɛ kodiawu y'ɔ le
mín. Kɛmɔ cıan daa n dı ası Nyanmıan awulo nın anun mın kekele
menian'n-mɔ ninnge'n, nzukɛ ati yê ɛmɔ a njı man mín ɔ?" 56 Nan
yí kʋalaa a yɔ sɔ, ɔ'a man ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ
hanlın m'ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun nın a kpın sʋ. Mɛlɛ sɔ nın anun,
Zozi menian'n-mɔ kʋalaa yacili yí ɛbɛlɛ bɛ nwanndili.

Bɛ nʋn Zozi 'ba hɔ Kayifʋ aja sʋ
(Maakı 14.53-65, Luku 22.54-55,63-71, Zʋan 18.13-14,19-24)

57 Bé mɔ bɛ hyılı Zozi'n, bɛ nʋn yí hɔlı Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ kpain'n
mɔ bɛ fɛlɛ yí *Kayifʋ nın awulo. Ɛbɛlɛ yê *mala nın asʋ mgbain'n-mɔ
nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ hɔlı yialı ɔ. 58 Mɔ bɛ 'kɔ'n, anın Pıɛlı lɛ di Zozi
fannvanndʋ dede bɛ juli Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain nın awulo. Pıɛlı kɔ
wʋlʋ awulo nın anun, ɔ kɔ tanlan nzalafʋ'n-mɔ anwʋn ɛbɛlɛ, ɔ 'nıan
kɛ ɛjɔlɛ sɔ'n 'ba kpın gua yí bʋ'n.

59 Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn menian'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ
di ɛjɔlɛ'n kɔ kpʋnndɛ atın mɔ bɛ 'sın sʋ bɛ tʋn Zozi ɛsʋan bɛ kun yí.
60 Bɛ kpʋnndɛlı, kʋsʋ bɛ ngɔ nyan man bie sunnzun mɔ adanzıyua
dɔʋn tʋnlın yí ɛsʋan ɔ. Yí bɛ-yue-asıɛ, menian nnyuan walı a, bé
nwan: 61 "Bian ɛhı a han kɛ: 'Mın kʋala kɛ mın bu Nyanmıan sua'n
mın fa cıan nsan mın si.' "

62 Mɔ menian'n-mɔ hanlın sɔ'n, Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain'n kɔ jasʋ,
ɔ kɔ bisa Zozi kɛ: "Ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kan bɛ gua wɔ́ nwʋn'n, ɛ mmua
man bie ɔ?" 63 Zozi ngɔ tɛ man yí sʋ.

Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain'n kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Mın kan Tıasıfʋɛ
Nyanmıan nın ati, sɛ Kilisi'n m'ɔ tı Nyanmıan Awa'n y'ɔ le wɔ́ a, anın
kan maan yɛ tí!”
64 Zozi kɔ bua yí kɛ: “Yê wɔ́ nʋan wɔ sʋ ɛ lɛ kan nın ɔ. Nan mıın
kan mın kele ɛmɔ kɛ ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, ɛmɔ 'ba nwun yí kɛ *Mân Baa'n tı
Nyanmıan tunminfʋɛ'n fama sʋ. Ɛsɛ ɛmɔ 'ba nwun yí kɛ ɔ fi anwunno
ɛlɔ bɔlɛ́ nın anun ɔ lɛ ba.”
65 Mɔ Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain'n tılı ɛjɔlɛ sɔ'n Zozi anʋan nun'n, ɔ
kɔ sɔ taladıɛ'n mɔ yí muonun ɔ wula'n ɔ kɔ sosua nun. Yí nwan: “Sian
dıɛ, yɛ mgbʋnndɛ man adanzıɛ kʋ́n! Afı ɛmɔ kʋalaa a tı kɛ ɔ'a han
ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ'a tia Nyanmıan! 66 Nan ɛmɔ nwan nzɛ?”
Bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan: “Ɔ fata kɛ bɛ kun yí.”
67 Ɛhı, bɛ kɔ tʋtʋ Zozi anyunnun ngɛsɛlɛ, ɛsɛ bɛ kɔ tʋtʋ yí kɔtɔlɛ.
Mmie-mɔ fıa yí nyın bɛ kpaci yí nyın nın asʋ, 68 anın bɛ́ nwan: “Wɔ́
mɔ ɛ tı Kilisi'n, kele yɛ́ sʋanlan'n mɔ ɔ'a kpaci wɔ́ nyın nın asʋ'n!”

Pıɛlı 'ba se kɛ ɔ nzı man Zozi
(Maakı 14.66-72, Luku 22.56-62, Zʋan 18.15,25,27)

69 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın Pıɛlı tı awulo nın abʋ ɛlɔ. Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ
kpain nın afanıan kʋn kɔ a Pıɛlı anwʋn ɛbɛlɛ, yí nwan: “Wɔ́ kʋsʋ wɔ́,
anın ɛ si Zozi m'ɔ fi Galile mân nın anun nın asʋ bie.”
70 M'ɔ hanlın sɔ'n, Pıɛlı suli akpʋlʋwa bɛ́ kʋalaa bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ.
Yí nwan: “Sʋanlan'n mɔ ɛ lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n, mın nzı man yí.”
71 Ɛhı, ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ jasʋ ɔ kɔ hɔ kɔ jinlan awulo nın anʋan nın
anun ɛlɔ. Afanıan kʋn biekun kɔ nwun yí. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ
gua ɛbɛlɛ'n kɛ: “Zozi m'ɔ fi Nazalɛtı'n, anın bian ɛhı si yí sʋ bie.”
72 Ɛhı, Pıɛlı nwan: “Mın kan ndâ kɛ mín dıɛ, mın nzı man sʋanlan
sɔ'n!”
73 Ɔ hyɛlı kaan an, bɛ́ mɔ bɛ gua ɛbɛlɛ'n kɔ kpunnge Pıɛlı, bɛ́ nwan:
“Ɔ tı ananhɔlɛ, ɛ wɔ menian sɔ'n-mɔ anun bie. Ɔ sanlın kɛ wɔ́ ɛjʋjɔlɛ'n
kele lıka mɔ ɛ fi'n.”
74 Ɛhı, Pıɛlı nwan: “Mın kan ndâ kɛ mın nzı man sʋanlan sɔ'n! Sɛ
ato yê mıın di a, Nyanmıan Kpili túa mín yí nwʋn kalɛ!”
Kɛ ɔ 'kan sɔ nın ala, kokolokoo! Akɔ'n kɔ bɔ. 75 Pıɛlı ati kɔ kacı
ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi hanlın helelı yí'n. Zozi nwan: “Ɔ nʋn dede mɔ akɔ'n
'bɔ'n, ɛ 'kan yí ngʋkʋn kpê nsan kɛ ɛ nzı man mín.” M'ɔ yɔlı sɔ'n, Pıɛlı
fitelı ɔ sunlin sɛlɛ kpa.

27

Bɛ́ nʋn Zozi 'ba hɔ kʋnmanna Pilatı aja sʋ
(Maakı 15.1, Luku 23.1-2, Zʋan 18.28-32)

1 Mɔ alíɛ'n hınlın'n, Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ
mgbain'n-mɔ kʋalaa anʋan sɛlı bɛ́ nwʋn kɛ bɛ 'kun Zozi. 2 Bɛ kɔ man
bɛ kɔ cıcı Zozi. Bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ hɔ kɔ wula *Lɔmʋn kʋnmanna nın
asa nun. Kʋnmanna sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí *Pilatı.

Zudası ewue'n
(Junman'n 1.18-19)

3 Mɔ Zudası m'ɔ yılı Zozi manlın'n nwunlin kɛ bɛ lɛ ba hun Zozi'n,
ɔ kɔ li yí nwʋn yalɛ kpa. Jɛtɛ fufue mma abulasan'n mɔ Nyanmıan
*tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ falı manlın yí'n, ɔ kɔ

fa ɔ kɔ sa kɔ bɛlɛ bɛ́. 4 Yí nwan: “M'an yɔ ɛtɛ, ɔ sanlın kɛ m'an tʊn sʊanlan ɛsʊan maan b'a hun yí.”

Mɔ Zudası hanlın sɔ'n, bɛ́ nwan: “Ɔ nvalı man yɛ́ nwʊn. Wɔ́ ngʊnmın wɔ́ ɛjɔlɛ ɔ!”

5 Zudası kɔ ju esika'n kɔ gua Nyanmıan sua nın anun ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ kɔ bɔ yí kɔmın.

6 Nyanmıan tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ kɔ sısa esika'n. Bɛ́ nwan: “Yɛ́ mala'n mman man yɛ́ atın kɛ yɛ fá esika sɔ'n yɛ gúa asɔnın esika nın anun. Ɔ sanlın kɛ sʊanlan moja esika ɔ.”

7 Bɛ hanlın sɔ mɔ bɛ́ kʊalaa bɛ́ nʊan sɛlı yí nwʊn'n, bɛ falı esika sɔ'n bɛ tolı sʊanlan'n m'ɔ nwʊn ninnge nın ebo'n. Bɛ falı asıɛ sɔ'n bɛ yɔlı nyɔfʊɛ asielıɛ. 8 Ɛhı ati, ɛnɛ nʊn ɛnɛ, bɛ tɛ fɛlɛ lıka sɔ'n “Moja Ebo”. 9 Ɔ man ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmıan falı wulalı kpɔmanfʊɛ Zolomin anʊan'n kpınlın sʊ. Kpɔmanfʊɛ Zolomin nwan: *Jɛtɛ fufue mma abulasan, esika mɔ Izalayɛ amma'n-mɔ anʊan sɛlı yí nwʊn bɛ falı bɛ lili yí gua nın anın.* 10 *Esika sɔ'n b'a fa b'a to sʊanlan'n m'ɔ nwʊn ninnge nın ebo'n kɛ yɛ́ Mın hanlın helelı mín'n.*

Pilatı 'ba bisa Zozi kosuan
(Maakı 15.2-5, Luku 23.3-5, Zʊan 18.33-38)

11 Bɛ falı Zozi bɛ hɔlı kʊnmanna nın aja sʊ. Ɔ kɔ bisa Zozi kɛ: “Zufʊ'n-mɔ belemgbin'n y'ɔ le wɔ́ ɔ?”

Zozi nwan: “Yɛ̂ wɔ́ nʊan wɔ sʊ ɛ lɛ kan nın ɔ.”

12 Nan mɔ Nyanmıan *tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ nʊn Zufʊ mgbain'n-mɔ 'tʊn Zozi ɛsʊan'n, Zozi ngɔ tɛ man bɛ́ sʊ. 13 Ɛhı, Pilatı nwan: “Ɛsʊan nwala ɛhı mɔ bɛ lɛ tʊn wɔ́'n, ɛ ndı man ɔ?”

14 Zozi ngɔ bua ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʊn sʊa. M'ɔ man ɛjɔlɛ'n sinlin kʊnmanna nın anwʊn kpili nın anın.

Pilatı 'ba man bɛ kun Zozi
(Maakı 15.6-15, Luku 23.13-25, Zʊan 18.39-19.16)

15 Bɛ 'di *Pakı fɛtı biala a, sʊanlan mɔ bɛ kɔ tʊ yí fiadı mɔ menian'n-mɔ kulo kɛ bɛ yaci yí'n, kʊnmanna'n yaci sʊanlan sɔ'n. 16 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın bian kʊn la fiadı. Bɛ fɛlɛ bian sɔ'n Balabası. Yí nwʊn yɔ esulo kpa, ɛsɛ bɛ́ kʊalaa bɛ sı yí. 17 Pilatı kɔ bisa menian'n-mɔ mɔ b'a yia ɛbɛlɛ'n kɛ: “Balabası nʊn Zozi mɔ bɛ fɛlɛ yí Kilisi'n, bɛ́ nunhan benin yɛ̂ ɛmɔ kulo kɛ n yáci yí ɔ?” 18 Ɔ kɔ bisa bɛ́ sɔ, afı ɔ sı yí fɔ́ún kɛ bɛ kpɔ Zozi, yí ti yɛ̂ b'a hyı yí b'a man yí ɔ.

19 Anın Pilatı tı lıka mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n, yí yı falı ngalıɛ hɔlı manlın yí kɛ: “N'ɛ fa wɔ́ ɛjɔlɛ tʊ sʊanlan sɔ nın anwʊn, ɔ tı sɛsɛfʊɛ. Yí dunman nun, ɛnɛ kɔngɔɛ n jınlın ɛlalıɛ ɛtɛ ɛtɛ.”

20 Tɛmʊn sɔ'n, anın Nyanmıan *tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ nʊn Zufʊ mgbain'n-mɔ lɛ wowula meninsʊnman nın abʊ kɛ bɛ hán maan ɔ yáci Balabası nán bɛ hún Zozi.

21 Kʊnmanna'n kɔ bisa bɛ́ biekun kɛ: “Bɛ́ menian nnyuan'n, benin yɛ̂ ɛmɔ kulo kɛ n yáci yí ɔ?”

Bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwan: “Yaci Balabası!”

22 Pilatı kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Anın Zozi mɔ bɛ fɛlɛ yí Kilisi'n, n yɔ́ yí sɛ?”

Bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwan: “Bʊbɔ yí kʊlʊwa sʊ!”

23 Pilatı kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nzukɛ ɛtɛ dıɛ yɛ̂ ɔ'a yɔ ɔ?”

Bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ tɛtıan sɛlɛ kpa bɛ́ nwan: “Bʊbɔ yí kʊlʊwa sʊ!”

24 Anın menian'n-mɔ lɛ tɛtıan sʊnman. Pilatı nıan an, ɔ ngʊala man
like fíí kʊ́n yɔ. Ɔ kɔ jasʊ ɔ kɔ fa nzue ɔ kɔ nwunnzin yí sa menian'n-
mɔ kʊalaa anyunnun ɛbɛlɛ. Yí nwan: “Sʊanlan ɛhı ewue'n, mín nwʊn
nnʊn man nun, m'an yı mín sa nun! Ɛmɔ angʊnmın, bɛ́ ɛjɔlɛ ɔ!”
25 Bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwan: “Yuo o! Yɛ́ nʊn yɛ́ mma'n-mɔ, man yí ewue
nın anwʊn ɛjɔlɛ kpólo yɛ́!”
26 Ɛhı, Pilatı kɔ yaci Balabası. Ɔ kɔ man bɛ kɔ fin Zozi mgbele. Mɔ
bɛ finlin yí yuelı'n, ɔ yılı yí manlın maan bɛ bʊbɔlı yí kʊlʊwa sʊ.

Nzalafʊ'n-mɔ 'ba gʊlʊ Zozi anwʊn
(Maakı 15.16-20, Zʊan 19.2-3)

27 Pilatı nzalafʊ'n-mɔ falı Zozi hɔlı yí awulo ɛlɔ. Bɛ kɔ yia nzalafʊɛ'n-
mɔ kʊalaa Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. 28 Bɛ kɔ yı yí taladıɛ'n m'ɔ wula'n, bɛ kɔ
fa taladıɛ kɔkɔlɛ bɛ kɔ wula yí. 29 Bɛ kɔ nwʊn mmowe abotile bɛ kɔ
bɔ yí ti. Bɛ kɔ fa ndɛɛ kpɔman bɛ kɔ wula yí sa fama nın anun. Mɔ bɛ
yɔlı sɔ yuelı'n, bɛ kɔ kʊtʊ yí nyunnun ɛbɛlɛ bɛ kɔ yɛyala yí nwʊn. Bɛ́
nwan: “Zufʊ'n-mɔ belemgbin, ahın o!” 30 Bɛ kɔ tʊtʊ yí nwʊn ngɛsɛlɛ.
Bɛ kɔ tʊa yí bɛ kɔ le kpɔman'n m'ɔ le'n bɛ kɔ fa bɛ kɔ fifin yí tin nın
anun. 31 Bɛ yɛyalalı yí nwʊn dede mɔ bɛ́ kunnun jɔlı'n, bɛ kɔ yí taladıɛ
kɔkɔlɛ'n mɔ bɛ falı bɛ wulalı yí'n. Bɛ kɔ fa yí muonun yí taladıɛ dıɛ'n
bɛ kɔ wula yí yê bɛ nʊn yí hɔlı bɛ bʊbɔlı yí kʊlʊwa sʊ ɔ.

Bɛ 'ba bʊbɔ Zozi kʊlʊwa sʊ
(Maakı 15.21-32, Luku 23.26-43, Zʊan 19.17-27)

32 Mɔ bɛ fi kulo nın anun bɛ 'fite'n, bɛ nʊn bian kʊn kɔ yia. Bian
sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Simʊn. Ɔ fi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Silɛnın nın asʊ. Bɛ
kɔ hyı yí bɛ kɔ fa Zozi kʊlʊwa'n bɛ kɔ sʊa yí. 33 Bɛ hɔlı dede bɛ juli
lıka kʊn. Lıka sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Gɔlʊgota. Gɔlʊgota'n, yí bʊ y'ɔ le kɛ tile
kangɔ lıka. 34 Ɛbɛlɛ, bɛ kɔ fa divın bɛ kɔ man Zozi kɛ ɔ nʊ́n. Divın
sɔ'n, bɛ gualı nun ayile m'ɔ nʊn an, ɔ nnwun man yalɛ'n sʊnman. Ɔ
bɔlı sʊ, nan ɔ'a ngulo kɛ ɔ nʊn. 35 Mɔ bɛ bʊbɔlı yí kʊlʊwa nın asʊ
yuelı'n, bɛ kɔ hyʊın tondo bɛ kɔ hye yí taladıɛ'n-mɔ bɛ kɔ fa. 36 Ɛsɛ
bɛ kɔ tɛtanlan yí nwʊn ɛbɛlɛ bɛ kɔ sisa yí. 37 Like mɔ yí ti yê bɛ lɛ
kun yí'n, b'a hɛlɛ b'a bɔ yí ti sʊ ɛbɛlɛ kɛ: “Sʊanlan ɛhı li Zozi. Ɔ tı
Zufʊ'n-mɔ belemgbin.” 38 Bɛ kɔ bʊbɔ kodiawu nnyuan kʊsʊ kʊlʊwa sʊ
Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. Kʊn wɔ yí sa fama sʊ yê kʊn kʊsʊ wɔ yí sa bê sʊ.
39 Bɛ́ mɔ bɛ 'sın ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔsɔ kɔsɔ bɛ́ ti, anın bɛ lɛ kpɛ yí nzʊba.
40 Bɛ́ nwan: “Wɔ́ mɔ wɔ́ nwan ɛ 'bu asɔnın sua'n, nán ɛ fa cıan nsan
ɛ si yí fʊfɔlɛ'n, de wɔ́ nwʊn e! Sɛ wɔ́ nwan ɛ tı Nyanmıan Awa sakpa
a, fi kʊlʊwa nın asʊ ju!” 41 *Tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ, nʊn *mala nın
asʊ mgbain'n-mɔ nʊn Zufʊ mgbain'n-mɔ kʊsʊ kɔ gʊlʊ yí nwʊn. 42 Bɛ́
nwan: “Ɔ'a le menian'n-mɔ ngʊan, kʊsʊ yí muonun ɔ ngʊala man yí
nwʊn ngʊan de! Sɛ ɔ tı Izalayɛ belemgbin sakpa a, anın ɔ fi kʊlʊwa
nın asʊ ɔ jú kıkaala, nán yɛ 'ba le yí yɛ di. 43 Ɔ'a susu yí ti ɔ'a gua
Nyanmıan asʊ. Yí nwan: ‘Nyanmıan Awa y'ɔ le mín’. Sɛ Nyanmıan
kulo yí a, anın ɔ lé yí ti kıkaala!” 44 Kodiawu'n-mɔ kʊsʊ mɔ b'a bʊbɔ
bɛ́ kʊlʊwa sʊ Zozi anwʊn ɛbɛlɛ'n kpɛlı yí nzʊba bie.

Zozi ewue'n
(Maakı 15.33-41, Luku 23.44-49, Zʊan 19.28-30)

45 Mɔ sɛnzɛ'n jinlanlɪn bɛ́ ti afian'n, awosin wulalɪ mân nɪn anun
lɪka kʋalaa dede ɔ juli nɔsʋba dɔɛ nsan. 46 Mɔ bɛ 'kɔ a bɔ dɔɛ nsan'n,
Zozi kɔ tɪan nun sɛlɛ kpa. Yí nwan: *"Eli, Eli, lama sabakɪtanin?"* Ɛjɔlɛ
sɔ'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ *"Mín Nyanmɪan, mín Nyanmɪan, nzukɛ ati yê a yɪ
mín ɔ?"*
47 Mɔ bɛ́ mɔ bɛ jijin ɛbɛlɛ'n mmie-mɔ tɪlɪ yí ngan'n, bɛ́ nwan: "Ɔ lɛ
fɛlɛ Eli!"
48 Ɛbɛlɛ ala, bɛ́ nunhan kʋn kɔ nwanndi ɔ kɔ hɔ kɔ fa eminlan ɔ kɔ
bɔ divɪn nyinnyanlɪnwa anun. Ɔ kɔ fa kɔ san baka kʋn ati ɔ kɔ tɪnngɛ
yí Zozi anʋan kɛ ɔ nʋ́n. 49 Nan ɛhɪnlɪn-mɔ nwan: "Jinlan maan yɛ
nían sɛ Eli kɔ a kɔ le yí a!"
50 Zozi kɔ tɪan nun sɛlɛ kpa biekun, ɔ kɔ ha nun. 51 Mɛlɛ sɔ'n,
mgbɛnun ɛtanlan'n m'ɔ ja asɔnɪn sua nɪn anun'n kɔ sua yí anwunno
dede ɔ kɔ ju yí asɪ. Asɪɛ'n kɔ kpusu, nyɔbʋɛ mgbili'n-mɔ anun kɔ
kpacɪ kpacɪ. 52 Sɛka'n-mɔ asʋ kɔ tike tike. Nyanmɪan anwʋntɪɛ mma'n-
mɔ dɔʋn mɔ bɛ wuli'n kɔ tinnge tinnge. 53 Mɔ Zozi fi ewue nun
tinngelɪ'n, bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ fi sɛka'n-mɔ anun bɛ fitelɪ'n, bɛ hɔlɪ kulo
kpili nwannzan-nwannzan nɪn asʋ bɛ yɪlɪ bɛ́ nwʋn bɛ helelɪ menian
dɔʋn kpa.
54 Mɔ nzalafʋ kpain'n nʋn yí nzalafʋ'n-mɔ mɔ bɛ́ nʋn yí lɛ sisa Zozi'n
nwunlin kɛ asɪɛ nɪn a kpusu nʋn yí nzin ɛjɔlɛ'n, esulo hanlɪn bɛ́ sɛlɛ
kpa. Bɛ́ nwan: "Kannzʋ ɔ tɪ Nyanmɪan Awa sakpa!"
55 Anɪn mmalasua dɔʋn kpa kʋsʋ wɔ ɛbɛlɛ, bɛ jin mʋa bɛ lɛ nɪan
Zozi. Bɛ́ yê bɛ sili Zozi sʋ sunmin Galile mân nɪn anun bɛ sʋlɪ yí ɔ.
56 Mali m'ɔ fi Magɪdala'n, ɔ nʋn Zʋakɪ nʋn Zozɛfʋ anin Mali, ɔ nʋn
Zebede amma'n-mɔ anin dɪɛ'n wɔ mmalasua sɔ'n-mɔ anun bie.

Zozi esie'n
(Maakɪ 15.42-47, Luku 23.50-56, Zʋan 19.38-42)

57 Mɔ alíɛ'n 'kɔ yí nɔsʋba nun'n, esikafʋɛ bian kʋn kɔ a kɔ ju ɛbɛlɛ.
Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Zozɛfʋ, ɔ tɪ Zozi sʋanlan'n kʋn. Ɔ fi Alimate kulo
nɪn asʋ. 58 Ɔ kɔ hɔ kɔ tʋ Pilatɪ ɔ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ 'fa Zozi fuin'n ɔ 'kɔ a
sie yí. Ɛhɪ, Pilatɪ kɔ man atɪn kɛ bɛ fá bɛ mán yí. 59 Ɔ kɔ le fuin'n ɔ
kɔ fa kisaan fʋfɔlɛ kʋn ɔ kɔ fʋfɔ yí nwʋn. 60 Yí muonun yí sɛka mɔ
ɔ'a man b'a kpɛ yí ɛbʋta kʋn anun'n, ɔ kɔ sie Zozi nun. M'ɔ sielɪ yí
yuelɪ'n, ɔ kunndolɪ ɛbʋɛ kpili kʋn ɔ nyinlin sɛka nɪn anʋan'n yê ɔ salɪ
hɔlɪ ɔ. 61 Anɪn Mali m'ɔ fi Magɪdala'n, ɔ nʋn Mali kʋn'n bɛ wɔ ɛbɛlɛ.
Bɛ tɪtɪ asɪ sɛka nɪn anyunnun.

Sɛka nɪn esisa'n

62 Zufʋ'n-mɔ bɔbʋalɪ bɛ́ nwʋn bɛ sielɪ. Mɔ yí alíɛ hɪnlɪn m'ɔ
tɪ ɛnwʋnmɪan ele cɪan'n, Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn
*Falisifʋɛ'n-mɔ kɔ hɔ kɔ tʋ Pilatɪ. Bɛ́ nwan: 63 "Nannan, akʋa atofʋɛ
sɔ nɪn ɛjɔlɛ kʋn mɔ anɪn yí nyɪn wɔ sʋ m'ɔ hanlɪn'n, yɛ́ ti a kpɪn sʋ. Yí
nwan: 'Sɛ mɪn wu a, yí cɪan nsan, mɪn 'tinnge.' 64 Yí ti, man atɪn maan
bɛ hɔ́ sísa sɛka'n dede cɪan nsan. Ɔ'a nyɔ man sɔ a, yí menian'n-mɔ
'kɔ a sa yí bɛ laka menian'n-mɔ kɛ: 'Ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge!' Afɪ, sian
ato mɔ bɛ 'di'n, ɔ 'tala daba dɪɛ'n."
65 Ɛhɪ, Pilatɪ nwan: "Ɛ 'nwun nzalafʋ, Ɛmɔ fá bɛ́ hɔ́, maan bɛ hɔ́ sísa
yí kɛ mɔ ɛmɔ kulo ɔ." 66 Bɛ nʋn bɛ́ kɔ hɔ, bɛ kɔ nwun kɛ sɛka nɪn
anʋan'n nyin kanlanman kpa. Bɛ kɔ sie sʋ nzɔlɛ, bɛ kɔ yaci nzalafʋ'n-
mɔ ɛbɛlɛ kɛ bɛ sísa yí.

28

Zozi ewuetinnge'n
(Maakɪ 16.1-10, Luku 24.1-12, Zʋan 20.1-10)

1 Mɔ *ɛnwʋnmɪan ele cɪan'n sɪnlɪn'n, mɔlɛ'n ngɛlɛmɔ, Mali m'ɔ fi
Magɪdala'n, ɔ nʋn Mali kʋn'n kɔ a kɔ nɪan sɛka'n. 2 Kʋnmgba ala,
asɪɛ'n kɔ kpusu sɛlɛ kpa. Yɛ́ Mɪn bɔfʋɛ'n kʋn fi anwunno ɔ kɔ ju.
Ɔ kɔ kunndo ɛbʋɛ'n m'ɔ nyin sɛka nɪn anʋan'n ɔ kɔ tʋ yí ahanmɪan
ɔ kɔ fʋ ɔ kɔ tanlan sʋ. 3 Bɔfʋɛ nɪn anwʋn'n ta sʋa mɪaɪn mɪaɪn kɛ
nyanmɪan'n m'ɔ kpɛ mɪaɪn mɪaɪn'n. Yí taladɪɛ'n tɪ fufue hyɪɛɪn hyɪɛɪn
kpa. 4 Esulo kɔ han nzalafʋ'n-mɔ kpa dede bɛ́ nwʋn kɔ wʋsʋ bɛ́, bɛ
gugua kɛ menian mɔ b'a wu ɔ.
5 Bɔfʋɛ'n kɔ han kɔ hele mmalasua'n-mɔ kɛ: "Nán bɛ sulo. Afɪ mɪn sɪ
kɛ ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ Zozi, sʋanlan'n mɔ bɛ bʋbɔlɪ yí kʋlʋwa nɪn asʋ'n.
6 Ɔ nnʋn man ɛwa. Ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge kɛ ɔ kpɪnlɪn hanlɪn yí'n.
Ɛmɔ bála bɛ nían lɪka mɔ anɪn ɔ la'n. 7 Ɛmɔ hɔ́ ndɛ-ndɛ bɛ hán héle yí
menian'n-mɔ kɛ ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge. Sian dɪɛ, ɔ lɛ kɔ a nwʋnndɛ
ɛmɔ Galile mân nɪn anun. Ɛlɔ yɛ̂ ɛmɔ 'nwun yí ɔ. Ngalɪɛ'n mɔ mín
nwan mɪn 'kan mɪn kele ɛmɔ nɪn anɪn."
8 Mɔ mmalasua'n-mɔ fi sɛka nɪn asʋ bɛ 'kɔ'n, esulo nʋn fɛ elie kpili
kpa hanlɪn bɛ́. Bɛ le ɛnwanndie bɛ lɛ kɔ a han bɛ kele Zozi menian'n-
mɔ. 9 Kʋnmgba ala, bɛ nʋn Zozi kɔ yia nun. Zozi nwan: "M mo ahɪn,
m mo ahɪn o!" Mɔ Zozi bisalɪ bɛ́ ahɪn yuelɪ'n, bɛ kɔ kpunnge yí bɛ kɔ
sɔ yí ja nɪn anun, bɛ kɔ kʋtʋ yí nyunnun ɛbɛlɛ bɛ kɔ sʋ yí. 10 Ɛhɪ, Zozi
kɔ se bɛ́ kɛ: "Nán bɛ sulo. Ɛmɔ hɔ́ hán héle mín nianman'n-mɔ kɛ bɛ
hɔ́ Galile mân nɪn anun ɛlɔ. Ɛbɛlɛ yɛ̂ bɛ 'nwun mín ɔ."

Nzalafʋ'n-mɔ ɛjɔlɛ'n

11 Mɔ anɪn mmalasua'n-mɔ aja wɔ atunnun'n, nzalafʋ'n-mɔ mɔ bɛ
lɛ sisa sɛka'n, mmie-mɔ kɔ sa kɔ hɔ kulo. Bɛ kɔ hɔ kɔ bɔ ɛjɔlɛ'n m'ɔ
walɪ nɪn anun amannɪɛ bɛ kɔ hele Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ.
12 Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ kɔ yia. Mɔ
bɛ́ nʋan sɛlɪ bɛ́ nwʋn yuelɪ'n, bɛ kɔ man nzalafʋ'n-mɔ esika dɔʋn kpa.
13 Ɛsɛ bɛ́ nwan: "Sɛ bɛ bisa ɛmɔ a, ɛmɔ hán kɛ kɔngɔɛ mɔ ɛmɔ 'dafɪ'n,
yí menian'n-mɔ a a a sa yí a hɔ. 14 Sɛ kʋnmanna'n tɪ a, yɛ 'tʋ yí akɔbɛ
nán ɛmɔ ati a nga man nun."
15 Nzalafʋ'n-mɔ lelɪ esika'n, bɛ hanlɪn yí kɛ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ
mgbain'n-mɔ hanlɪn helelɪ bɛ́ nɪn ala. Ɛnɛ nʋn ɛnɛ, Zufʋ'n-mɔ tɛ kan
ɛjɔlɛ sɔ'n.

Zozi 'ba yɪ yí nwʋn kele yí menian'n-mɔ
(Maakɪ 16.14-18, Luku 24.36-49, Zʋan 20.19-23, Junman'n 1.6-8)

16 Ɛhɪ, Zozi menian bulu nʋn kʋn'n hɔlɪ Galile mân nɪn anun ɛlɔ
bʋka'n mɔ Zozi helelɪ bɛ́ nɪn asʋ. 17 Mɔ bɛ nwunlin yí'n, bɛ kʋtʋlɪ bɛ
sʋlɪ yí. Nan kʋsʋ bɛ́ mmie-mɔ a nne a nni man. 18 Zozi kɔ kpunnge bɛ́,
ɔ kɔ han kɔ hele bɛ kɛ: "B'a fa anwunno ɛlɔ nʋn asɪ ɛwa tunmin'n
kʋalaa b'a wula mín sa nun. 19 Ɛhɪka ati, ɛmɔ hɔ́ mân nɪn anun
menian'n-mɔ kʋalaa anwʋn, ɛmɔ mán bɛ káci mín menian. Ɛmɔ sɔ́nɪn
bɛ́ wɔ Sɪɛ nʋn Baa, ɔ nʋn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n dunman nun.
20 Ninnge'n kʋalaa mɔ m'an han m'an hele ɛmɔ'n, ɛmɔ héhele bɛ́ maan
bɛ yɔ́. Ɛsɛ ɛmɔ nwún yí kɛ mɪn nʋn ɛmɔ san alɪhɪan biala dede ɔ kɔ
ju mân nɪn ayuelɪɛ."

ƐJƆLƐKPA'N MƆ MAAKI HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le Maakɪ? Ɔ tɪ Zozi Kilisi mmɔfʋɛ'n-mɔ bʋkafʋɛ. Maakɪ, mɔ bɛ fɛlɛ yí biekun Zʋan'n, ɔ nʋn yí nin Mali, bɛ tanlanlɪn Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ (Junman 12.12). Ɔ tɪ Baanabasɪ anianman kʋn (Kolɔsʋ 4.10). Ɔ nʋn Baanabasɪ nʋn Pɔlʋ yê bɛ hɔlɪ Antiɔsʋ kulo nɪn asʋ ɔ (Junman 12.25). Ɛbɛlɛ, asɔnɪn mma'n-mɔ kɔ sʋan Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ kɛ bɛ hó bó Ɛjɔlɛkpa'n bɛ héle mân mân'n-mɔ. Alimʋa atɪn'n mɔ bɛ 'tu'n, Maakɪ hɔlɪ bie ɔ bʋkalɪ bɛ́. Nan atunnunnvian, ɔ yacili bɛ́ salɪ hɔlɪ Zoluzalɛmʋn (Junman 13.5,13). Ɔ hyɛlɪ kpa, Baanabasɪ falɪ Maakɪ, ɔ nʋn yí hɔlɪ Sipʋlʋ mân nun (Junman 15.37-39). Ɛhɪ anzin, yɛ nwun yí Pɔlʋ nʋn Pɪɛlɪ kalata'n-mɔ anun kɛ Maakɪ bʋkalɪ bɛ́ wɔ *Lɔmʋn kulo nɪn asʋ (Filemʋn 24, 2 Timote 4.11, 1 Pɪɛlɪ 5.13).

Ɛjɔlɛkpa ɛhɪ anun, Maakɪ lɛ kele yɛ́ kɛ Zozi tɪ Nyanmɪan Awa. Yí Ɛjɔlɛkpa m'ɔ hɛlɛlɪ'n tɪ tika tala ɛhɪnlɪn-mɔ dɪɛ'n, nan kʋsʋ ɛjɔlɛ wɔ nun kpa.

Maakɪ 'bɔ yí Ɛjɔlɛkpa nɪn abʋ'n, ɔ man yɛ nwun yí kɛ Zʋan Batisi sɔnɪnlɪn Zozi, ɛsɛ Abɔnsanmʋn kʋsʋ sɔlɪ Zozi nɪanlɪn (1.1-13). Maakɪ a hye yí kalata nɪn anun mgbili mgbili nnyuan. Alimʋa dɪɛ'n, (yí ti 1.14-8.26), ɔ kan Zozi bagua nun junman'n m'ɔ lili yí Galile mân nun nɪn anwʋn ɛjɔlɛ. Ɔ man yɛ́ nwun yí kɛ Zozi kpɪnlɪn fɛlɛlɪ yí menian'n-mɔ, tunmin'n m'ɔ falɪ tuli wawɛ ɛtɛ'n-mɔ, ɔ manlɪn nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn salɪ, ɔ heheleli Nyanmɪan ninnge'n-mɔ tunmin sʋ, ɛsɛ ɔ yɔlɪ asinbɛnwʋn ninnge.

M'ɔ tɔ sʋ nnyuan'n (8.27-16.20), ɔ kan Zozi ewue'n nʋn yí etinnge nɪn anwʋn ɛjɔlɛ. Mɔ Lɔmʋn nzalafʋ kpain'n m'ɔ bʋbɔlɪ Zozi kʋlʋwa nɪn asʋ'n nwunlin kɛ Zozi a kpɪn a wu yí'n, yí nwan: “Ɔ tɪ ananhɔlɛ, bian ɛhɪ tɪ Nyanmɪan Awa sakpa!” (15.39). Maakɪ kulo kɛ yɛ́ kʋsʋ yɛ de yɛ di kɛ Zozi tɪ Nyanmɪan Awa sakpa. Ɛjɔlɛkpa nɪn agualɪɛ nun, yɛ nwun yí kɛ Maakɪ a han Zozi ewuetinnge nɪn anwʋn ɛjɔlɛ sin ko (16.1-8). Yí ti, b'a hɛlɛ ɛjɔlɛ kaan b'a sa sʋ m'ɔ kele kɛ Zozi a yɪ yí nwʋn a hele yí menian'n-mɔ ɛsɛ ɔ'a fʋ ɔ'a hɔ nyanmɪansʋ (16.9-20).

Zʋan Batisi junman'n
(Matie 3.1-12, Luku 3.1-18, Zʋan 1.19-28)

1 Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ tʋ de Zozi Kilisi m'ɔ tɪ Nyanmɪan Awa'n y'ɔ le ɛhɪ.
2 Ɛjɔlɛ sɔ'n bɔlɪ yí bʋ kɛ Nyanmɪan Kpɔmanfʋɛ Ezayi hɛlɛlɪ wɔ yí kalata nɪn anun'n. Ɔ'a hɛlɛ Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n kɛ Nyanmɪan nwan:
Nɪan, mɪn 'sʋan mín bɔfʋɛ'n wɔ́ nyunnun
mɪn 'man ɔ di mʋa ɔ sesie wɔ́ atɪn'n.
3 *Bɔfʋɛ sɔ'n y'ɔ le sʋanlan'n m'ɔ lɛ tɪan*
ɛwâ nɪn anun ɛlɔ kɛ:
Bɛ sésie yɛ́ Mɪn atɪn'n
bɛ mán ɔ tínngɛ fɔ́ʋ́n!
4 Ɛhɪ, cɪan kʋn, Zʋan kɔ fite ɛwâ nɪn anun ɛlɔ. Ɔ sɔnɪn menian'n-mɔ. Ɔ tu bɛ́ fʋɔ kɛ: “Ɛmɔ nún bɛ́ nwʋn bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n bɛ fá bɛ́ nwʋn

bɛ mán Nyanmıan maan n zɔ́nın ɛmɔ, nán Nyanmıan a fa ɛmɔ ɛtɛ nın
a hye bɛ́.” 5 Mɔ Zʋan hanlın sɔ mɔ menian'n-mɔ tılı yí ngan'n, Zude
mân nın anun menian'n-mɔ nʋn Zoluzalɛmʋn kulo nın asʋ dıɛ'n-mɔ,
bɛ́ dɔʋn, bɛ kɔ hɔ yí nwʋn ɛlɔ. Bɛ kɔ han bɛ́ ɛtɛ'n bagua nın anun,
nán Zʋan a sɔnın bɛ́ wɔ asue'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zuludın nın anun.
6 Taladıɛ'n mɔ Zʋan wula'n, sʋamo enyuan yɛ̂ b'a fa b'a nwʋn ɔ. Yí
bɛlɛtı'n tı naan kpolo. Alıɛ'n m'ɔ di'n, y'ɔ le tɛtɛbʋabʋa nʋn wɛ. 7 Ɛ
'nwun ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan kele menian'n-mɔ'n. Yí nwan: “Sʋanlan kʋn fi
mín nzin ɔ lɛ ba, ɔ le tunmin tala mín, mın nzɛ nvata man kɛ mın kʋtʋ
mın nyannjı yí ja mgbabʋa'n nyanman'n bɔbɔ mgban ɔ. 8 Mín dıɛ,
m'an fa nzue m'an sɔnın ɛmɔ, nan yí dıɛ, ɔ 'ba fa Nyanmıan Wawɛ'n
sɔnın ɛmɔ.”

Zʋan 'ba sɔnın Zozi
(Matie 3.13-17, Luku 3.21-22)

9 Mɛlɛ sɔ nın anun, Zozi fi Nazalɛtı, Galile mân nın anun, ɔ kɔ a kɔ tʋ
Zʋan maan ɔ kɔ sɔnın yí asue Zuludın nın anun. 10 Mɔ Zozi fi asue nın
anun ɔ 'fite'n, ɔ 'nıan an, anın anwunno nın a buke, Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n tı kɛ abubule, ɔ fi nyanmıansʋ ɔ kɔ ju kɔ tanlan yí sʋ.
11 Ɛbɛlɛ ala, anıɛ kʋn kɔ te anwunno ɛlɔ kɛ: “Ɛ tı mín ehulo Baa, m'an
fa mín lʋa'n kʋalaa m'an wula wɔ́ nun.”

Abɔnsanmʋn 'ba sɔ Zozi nıan
(Matie 4.1-11, Luku 4.1-13)

12 Ɛbɛlɛ ala, Wawɛ'n Nwannzan-nwannzan'n kɔ hyʋın Zozi kɔ hɔ
ɛwâ nın anun ɛlɔ. 13 Ɔ lili ɛlɛbulanan. Ɛbɛlɛ, *Satan (mɔ yɛ fɛlɛ yí
Abɔnsanmʋn'n), ɔ kɔ a kɔ sɔ yí kɔ nıan. Anın Zozi wɔ ebolo naan'n-
mɔ afian yɛ̂ nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ yɛ̂ bɛ bʋka yí ɔ.

Zozi 'ba fɛlɛ Galile mân nın anun menian nnan

mɔ bɛ cı ejue yí nwʋn
(Matie 4.12-22, Luku 4.14-15; 5.1-11)

14 Ɛhı mɔ bɛ hyılı Zʋan bɛ tʋlı yí fiadı'n, Zozi kɔ sa kɔ hɔ Galile mân
nın anun ɔ 'kɔ a bɔ Nyanmıan Ɛjɔlɛkpa'n kele bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛlɔ'n. 15 M'ɔ
juli ɛlɔ'n yí nwan: “Tɛmʋn nın a ju, ɔ sanlın kɛ Nyanmıan Belemgbin
elie mɛlɛ nın a kpunnge. Ɛmɔ lé Ɛjɔlɛkpa'n bɛ li nán ɛmɔ káci bɛ́
abalabɔ'n!”
16 Mɔ Zozi 'sın Galile asubula nın anʋan ɛbɛlɛ'n, ɔ 'nıan an, anın
anianman nnyuan lɛ gua bɛ́ dada. Kʋn li Simʋn yɛ̂ kʋn'n kʋsʋ li
Andele. 17 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ bála, bɛ sí mín sʋ, nán
mın 'ba man ɛmɔ fɛlɛ menian bɛ man mín.” 18 Kɛ Zozi anʋan 'tɔ ala,
bɛ kɔ yaci bɛ́ dada'n-mɔ ɛbɛlɛ, bɛ kɔ si yí sʋ.
19 Zozi fi ɛbɛlɛ, ɔ kɔ hɔ yí nyunnun kaan, ɔ kɔ nwun Zebede amma'n-
mɔ: Zʋakı nʋn yí nianman Zʋan. Bɛ gua bɛ́ ɛlɛɛ nın anun, bɛ lɛ
kpʋnmgba bɛ́ dada'n-mɔ anun. 20 Ɛbɛlɛ ala, Zozi kɔ fɛlɛ bɛ́. Bɛ kɔ
yaci bɛ́ sı Zebede ɔ nʋn kpafʋ'n-mɔ ɛlɛɛ nın anun ɛbɛlɛ, bɛ kɔ si yí sʋ.

Zozi 'ba fʋan wawɛ ɛtɛ fi sʋanlan kʋn anun
(Luku 4.31-37)

21 Bɛ fi ɛbɛlɛ, Zozi nʋn bɛ́ kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kapɛɛnawɔmʋn
nın asʋ. Bɛ wɔ ɛbɛlɛ dede mɔ ɛnwʋnmıan ele cıan'n juli'n, ɔ nʋn bɛ́
kɔ hɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua nın anun. Ɔ kɔ hehele bagua'n Nyanmıan

Anʋan Ɛjɔlɛ. 22 Tunmin'n m'ɔ fa kekele ninnge'n-mɔ'n sin menian'n-
mɔ anwʋn. Ɔ sanlın kɛ ɔ ngele man yí ninnge'n-mɔ kɛ mala nın asʋ
mgbain'n-mɔ dıɛ'n, nan ɔ kele yí ninnge'n-mɔ tunmin sʋ.
23 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʋsʋ, anın sʋanlan kʋn wɔ bɛ́ asɔnın sua nın anun
ɛbɛlɛ. Sʋanlan sɔ'n, wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun. Ɔ kɔ tıan nun kɛ: 24 "Zozi m'ɔ
fi Nazalɛtı, ɛ 'se yɛ́ sɛ? Ɛ walı yɛ́ bʋsʋ ɛbɔ anaan? Mın sı wɔ́ bɔkɔɔ! Ɛ
tı Nyanmıan Sʋanlan Nwannzan-nwannzan!"
25 Mɔ sʋanlan'n hanlın sɔ'n, Zozi kɔ tıan wawɛ ɛtɛ nın asʋ sɛlɛ kpa.
Yí nwan: "Muan wɔ́ nʋan'n nán fi sʋanlan ɛhı anun fite!"
26 Kɛ Zozi 'kan sɔ ala, wawɛ ɛtɛ'n kɔ kpusu sʋanlan'n sɛlɛ sɛlɛ kpa,
ɔ kɔ tıan, ɔ fi yí nun kɔ fite. 27 Sian'n, kɛ ɔ yɔlı sɔ'n, esulo kɔ han bɛ́
mɔ bɛ wɔ asɔnın sua nın anun'n kʋalaatin. Bɛ lɛ bisa bisa bɛ́ nwʋn
kɛ: "Nan nzu like dıɛ ahı? Tunmin sʋ like ehele fʋfɔlɛ ɔ! M'ɔ kɔ
han'n, wawɛ ɛtɛ'n-mɔ di sʋ, ɛsɛ bɛ man yí anyınnzɔ." 28 Ɔ fi ɛbɛlɛ, Zozi
dunman'n kɔ hɔ dede kɔ ju Galile mân'n lıka kʋalaatin.

Zozi 'ba man nwuluwafʋɛ dɔʋn anwʋn sa
(Matie 8.14-17, Luku 4.38-41)

29 Mɔ Bɛ fi Nyanmıan sua nın anun bɛ fitelı'n, ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ hɔ
Simʋn nʋn Andele awulo. Mɔ bɛ 'kɔ'n, bɛ nʋn Zʋakı nʋn Zʋan yê bɛ
hɔlı ɔ. 30 Bɛ 'ju ɛbɛlɛ a, anın Simʋn asebala nın a fʋkɛ, ebunnun a hyı
yí, ɔ la. Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ bɔ Zozi amannıɛ. 31 Zozi kɔ hyʋın kɔ kpunnge
yí, ɔ kɔ sɔ yí sa nın anun ɔ kɔ jasʋ yí. Ɛbɛlɛ ala, ebunnun'n fi yí nwʋn
kɔ tu. Ɔ kɔ jasʋ, ɔ kɔ man bɛ́ like bɛ kɔ li.
32 Bɛ wɔ ɛbɛlɛ dede eyua'n tɔlı, mɔ mân nın anun 'yɔ fɔʋn'n,
menian'n-mɔ kɔ sʋa nwuluwafʋɛ ngacile, nʋn bɛ́ mɔ wawɛ ɛtɛ wɔ
bɛ́ nun'n, bɛ kɔ bɛlɛ Zozi. 33 Kulo nın asʋ menian'n-mɔ kʋalaa kɔ yia
awulo nın anʋan nın anun. 34 Zozi kɔ man nwuluwafʋɛ dɔʋn anwʋn
kɔ sa, ɛsɛ ɔ kɔ fʋan wawɛ ɛtɛ dɔʋn. Ɔ ngɔ man man wawɛ ɛtɛ'n bie
fíí atın, ɔ sanlın kɛ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ sı yí sʋanlan ɛhɔlɛ kʋn'n.

Zozi 'ba kpanza Galile mân nın anun
(Luku 4.42-44)

35 Ɛhı anzin, mɔ alíɛ'n 'kɔ alıbahıan'n, anın mân nın anun tɛ du
bɔbɔ, Zozi kɔ jasʋ. Ɔ fi awulo ɛbɛlɛ kɔ fite kɔ hɔ asɔnın ɛyɔlɛ ahanmıan
kulo'n tiba ɛlɔ. 36 Mɔ Simʋn nʋn yí manngʋn'n-mɔ jasʋlı'n, bɛ nnwun
man Zozi. Bɛ nanndı kulo nın anun bɛ lɛ kpʋnndɛ yí. 37 Bɛ kpʋnndɛlı
yí dede mɔ bɛ nwunlin yí'n, bɛ́ nwan: "Yɛ́ Mın, menian'n-mɔ kʋalaa
lɛ kpʋnndɛ wɔ́."
38 Zozi kukuli yí nʋan sʋ a, yí nwan: "Ɛmɔ mán yɛ hɔ́ kulo'n-mɔ mɔ
bɛ mantan mantan ɛwa'n-mɔ asʋ. Ɔ fata kɛ mın kan Nyanmıan Anʋan
Ɛjɔlɛ ɛlɔhan kʋsʋ. Ɛhı ati yê ɔ man n vi kulo nın anun m'an fite ɔ."
39 Zozi le yí sɔ dede ɔ kɔ kpanza Galile mân'n lıka kʋalaatin. Ɔ kɔ hɔ
kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kɔ hele menian'n-mɔ wɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ
anun. Ɛsɛ ɔ kɔ fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ.

Zozi 'ba man kokobefʋɛ kʋn anwʋn sa
(Matie 8.1-4, Luku 5.12-16)

40 Ɛlɛhʋn kʋn, kokobefʋɛ kʋn kɔ a kɔ tʋ Zozi ɔ kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun.
Ɔ kɔ bʋtʋ yí. Yí nwan: "Mín mın, mın sı kɛ sɛ ɛ kulo a, ɛ kʋala kɛ ɛ
man mín nwʋn sa, ɛ tu mín nwʋn efian'n."

41 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, kokobefʋɛ nɪn anwʋn kɔ yɔ yí koun.
Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ tɪnngɛ yí sa kɔ han kokobefʋɛ'n, yí nwan: “Mɪn kulo,
man wɔ́ nwʋn tí!”
42 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ nɪn ala, kokobe'n fi yí nwʋn kɔ tu, yí nwʋn kɔ
tɪ. 43 Mɔ bian nɪn anwʋn salɪ yuelɪ'n, Zozi kɔ jʋjɔ aminle sʋ kɔ hele
yí asannan nán ɔ'a man ɔ'a hɔ. 44 Zozi nwan: “Mɔ a nwun yí ɛwa'n,
n'ɛ kan nun ɛjɔlɛ fíí kele sʋanlan. Nan kɔ fa wɔ́ nwʋn kele Nyanmɪan
tɛɛyɪfʋɛ'n nán yɪ wɔ́ nwʋn efian etue tɛɛ'n mɔ Moyizɪ mala'n kele'n
maan bɛ nwún yí kɛ wɔ́ nwʋn a tɪ.”
45 Nan mɔ bian'n hɔlɪ'n, ɔ'a ngʋala man ɛjɔlɛ nɪn asʋ fɪa. Ɔ kɔ bɔ yí
kpayɛ kɔ hele mân'n kʋalaa. Sian'n, kɛ ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi kɔ kulo'n-mɔ
asʋ a, meninsʋnman'n dunman nun, ɔ ka ahanmɪan, lɪka mɔ sʋanlan
nnʋn man'n, ɛbɛlɛ yê menian'n-mɔ fi lɪka kʋalaa bɛ ba yí nwʋn ɔ.

2

Zozi 'ba man bubuluwafʋɛ kʋn anwʋn sa
(Matie 9.1-8, Luku 5.17-26)

1 Ɛhɪ, ɛlɛ nnyuan kʋn sɪnlɪn, Zozi kɔ sa kɔ a Kapɛɛnawɔmʋn. M'ɔ
walɪ juli ɛbɛlɛ'n, menian'n-mɔ kɔ tɪ kɛ ɔ wɔ yí awulo ɛbɛlɛ. 2 Menian
dɔʋn kpa kɔ a kɔ yi sua'n nʋn anʋan nɪn anun dede bɛ nnwun man
lɪka fíí mɔ bɛ sie bɛ́ nwʋn ɔ. Zozi kɔ han Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n
kɔ hele bɛ́. 3 Mɔ Zozi 'kan Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, menian mmie-
mɔ kɔ a kɔ ju ɛbɛlɛ. Bɛ́ nunhan nnan sʋ bubuluwafʋɛ kʋn, bɛ lɛ fa
yí bɛ bɛlɛ Zozi. 4 Eyia kpili mɔ menian'n-mɔ a yia nɪn ati, bɛ ngʋala
man wuluwafʋɛ'n fa fite Zozi anyunnun. Ɛhɪ a, bɛ kɔ fʋ sua'n mɔ Zozi
wɔ nun nɪn asʋ, bɛ kɔ kpɛ nun tokolo. Bɛ kɔ fa bubuluwafʋɛ'n nʋn
yí ɛbɛɛ'n bɛ kɔ wula tokolo sɔ nɪn anun bɛ kɔ jula yí Zozi anyunnun
ɛbɛlɛ asɪ. 5 Mɔ Zozi nwunlin bɛ́ dedi'n, ɔ kɔ han kɔ hele bubuluwafʋɛ'n
kɛ: “Mín wa, b'a fa wɔ́ ɛtɛ'n b'a hye wɔ́.”
6 Mɔ Zozi 'kan ɛjɔlɛ'n kele wuluwafʋɛ'n, anɪn mala nɪn asʋ mgbain'n
mmie-mɔ tɪtɪ asɪ bagua nɪn anun ɛbɛlɛ. Mgbain sɔ'n-mɔ kɔ han yí bɛ́
ti anun kɛ: 7 “Nzukɛ ati yê sʋanlan ɛhɪ kan ɛjɔlɛ ɛtɛ sʋa tia Nyanmɪan
ɔ? Sɛ nán Nyanmɪan angʋnmɪn cein an, nwan yê ɔ kʋala ɔ fa ɛtɛ ce
ɔ?”
8 Ɛbɛlɛ ala, Zozi kɔ nwun bɛ́ ajʋnlɪn'n. Yí nwan: “Nzukɛ ati yê ɛmɔ
le ajʋnlɪn sʋa-mɔ ɛmɔ ati anun ɔ? Ɛmɔ jʋnlɪn kɛ mɪn ngʋala man yí
yɔ ɔ? 9 Sɛ mɪn kan kɛ: ‘B'a fa wɔ́ ɛtɛ'n b'a hye wɔ́,’ ɛmɔ nnwun man
nun. Nan sɛ mɪn kan kɛ: ‘Jasʋ fa wɔ́ ɛbɛɛ'n nanndɪ,’ nán ɔ yɔ sɔ a,
10 anɪn ɛmɔ a nwun yí kɛ Mân Baa'n le tunmin asɪɛ nɪn asʋ ɛwa ɔ fa
ɛtɛ'n-mɔ ce.” Ɔ kacili yí nʋan bubuluwafʋɛ nɪn anwʋn ɛlɔ a, yí nwan:
11 “M'an man wɔ́ atɪn, jasʋ, fa wɔ́ ɛbɛɛ'n kɔ awulo.”
12 Ɛbɛlɛ ala, bian'n kɔ jasʋ bɛ́ kʋalaa bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ fa yí
ɛbɛɛ'n ɔ kɔ fite. Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn kpa. Bɛ kɔ kannvʋ
Nyanmɪan. Bɛ́ nwan: “Yɛ nwunlin man like sʋa bie lé!”

Zozi 'ba fɛlɛ Levi
(Matie 9.9-13, Luku 5.27-32)

13 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ sa kɔ hɔ Galile asubula nɪn anʋan ɛlɔ biekun.
Menian dɔʋn kɔ kpʋ yí, ɔ kɔ hehele bɛ́ ninnge. 14 Tɛmʋn mɔ Zozi 'sa
kɔ awulo'n, ɔ 'ba ju lɪka mɔ bɛ tua ajule nɪn an, Levi m'ɔ tɪ Alɪfe awa'n

tı ɛbɛlɛ. Ɔ lɛ dide ajule. Zozi kɔ jinlan, yí nwan: “Levi, si mín sʊ!”
Ɛbɛlɛ ala, Levi kɔ jasʊ kɔ si yí sʊ.

15 Ɛhı anzin, cıan kʊn Zozi kɔ hɔ like elie Levi awulo ɛlɔ. Mɔ ɔ
'kɔ'n, ɔ nʊn yí menian'n-mɔ nʊn menian dɔʊn mɔ bɛ dide ajule'n nʊn
ɛtɛfʊɛ'n-mɔ yê bɛ hɔlı ɔ. Afı bɛ́ mɔ bɛ si Zozi sʊ'n, bɛ sʊnlın. 16 Mɔ
mala nın asʊ mgbain'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Falisifʊɛ'n-mɔ fâ dıɛ nın anun'n
nwunlin kɛ Zozi nʊn menian ɛhı-mɔ kʊalaa lɛ didi'n, bɛ kɔ bisa Zozi
menian'n-mɔ kɛ: “Nzukɛ ati yê Zozi nʊn bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n nʊn
ɛtɛfʊɛ'n-mɔ lɛ didi'n?”

17 Mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kan'n, yí nwan: “Bɛ́ mɔ bɛ fʊkɛlı
man'n, bɛ mgbʊnndɛ man ayile ɛyɔlɛfʊɛ. Nan bɛ́ mɔ b'a fʊkɛ'n yê bɛ
kpʊnndɛ ayile ɛyɔlɛfʊɛ ɔ. M'an mma man kɛ m 'ba kpʊnndɛ sɛsɛfʊɛ'n-
mɔ. Nan m malı kɛ m 'ba kpʊnndɛ ɛtɛfʊɛ'n-mɔ.”

Abuala nın anwʊn kosuan'n
(Matie 9.14-17, Luku 5.33-39)

18 Cıan kʊn, anın Zʊan Batisi menian'n-mɔ nʊn Falisifʊɛ'n-mɔ bɛ lɛ
di abuala. Menian mmie-mɔ walı tʊlı Zozi a, bɛ kɔ bisa yí kɛ: “Nzukɛ
ati yê Zʊan menian'n-mɔ nʊn Falisifʊɛ'n-mɔ dıɛ'n-mɔ lɛ di abuala, nan
kʊsʊ wɔ́ dıɛ'n-mɔ nni man bie ɔ?”

19 Ɛhı a, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ a nwun sʊanlan kʊn m'ɔ lɛ fa
atɔnvɔlɛ m'ɔ nʊn yí manngʊn'n-mɔ b'a bua b'a la lé ɔ? Cɛcɛ, mɛlɛ mɔ
atɔnvɔlɛ bian'n lɛ didi'n, yí manngʊn'n-mɔ ngʊala man kɛ bɛ bua bɛ da
ɔ. 20 Mɛlɛ'n bie 'ba ju, bɛ 'ba yı atɔnvɔlɛ bian'n fi bɛ́ sa nun. Cıan sɔ'n
yê bɛ́ kʊsʊ bɛ 'ba li abuala ɔ. 21 Sʊanlan fíí nva man ndafuin fʊfɔlɛ
ɔ nda man ɛtanlan daba nun. Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a, ndafuin fʊfɔlɛ'n 'sua
ɛtanlan daba'n. Sian'n, yí bɔɛ'n 'yɔ kpili tala daba dıɛ'n. 22 Sʊanlan fíí
nva man divın fʊfɔlɛ ɔ ngua man naan kpolo kotoku daba nun. Sɛ ɔ
yɔ yí sɔ a, kpolo'n 'sua nzan'n butu, anın yí munnyuan nın a sɛcı. Nan
kpolo kotoku fʊfɔlɛ anun yê bɛ gua divın fʊfɔlɛ ɔ.”

Zozi nʊn ɛnwʊnmıan ele cıan'n
(Matie 12.1-8, Luku 6.1-5)

23 Ɛhı anzin, cıan kʊn, *ɛnwʊnmıan ele cıan nın anun, Zozi kɔ kpɛ
nun *bele ebo mmie-mɔ asʊ. Cıan sɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ tıtı atın nın
anʊan bele'n bie kɔ li. 24 Ɛhı a, Falisifʊɛ'n-mɔ kɔ bisa Zozi kɛ: “Nıan,
nzukɛ ati yê wɔ́ menian'n-mɔ yɔ like mɔ mala'n tua kɛ nán bɛ yɔ yí
ɛnwʊnmıan ele cıan nın ɔ?”

25 Ɛhı a, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Mɔ ɛhɔɛ hunlin Davidi nʊn yí menian'n-
mɔ, mɔ anın bɛ le man like fíí bɛ nni man'n, like mɔ bɛ yɔlı'n, ɛmɔ
kınngalı man yí le ɔ? 26 Tɛɛyıfʊɛ kpain Abiataa mɛlɛ sʊ, ɔ'a nwʊlʊ man
Nyanmıan sua nın anun, kpaʊn'n mɔ b'a fa b'a man Nyanmıan'n, ɔ a
nni man bie, ɔ'a nva bie ɔ'a man yí menian'n-mɔ b'a nni man ɔ? Nan
kʊsʊ kpaʊn sɔ'n, sʊanlan fíí le man atın kɛ ɔ di ɔ, sannan Nyanmıan
tɛɛyıfʊɛ'n-mɔ ala yê bɛ kʊala kɛ bɛ di ɔ.”

27 Zozi kɔ tʊ sʊ biekun kɛ: “Bɛ yɔlı ɛnwʊnmıan ele cıan'n bɛ manlın
sʊanlan, nan b'a nyɔ man sʊanlan b'a mman man ɛnwʊnmıan ele
cıan'n. 28 Yí sɔ ati, Mân Baa'n tı ɛnwʊnmıan ele cıan'n muonun asʊ
mınlıan.”

3

Sʋanlan'n mɔ yí sa kʋn a jɔ'n
(Matie 12.9-14, Luku 6.6-11)

1 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ sa kɔ hɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn
sua nɪn anun biekun. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʋsʋ, anɪn sʋanlan kʋn wɔ asɔnɪn
sua nɪn anun ɛbɛlɛ. Sʋanlan sɔ nɪn asa kʋn a jɔ. 2 Mɔ Zozi 'wʋlʋ
asɔnɪn sua nɪn anun'n, anɪn Falisifʋɛ'n-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. Bɛ gua ɛbɛlɛ bɛ
lɛ nɪan sɛ Zozi kɔ man wuluwafʋɛ nɪn anwʋn kɔ sa ɛnwʋnmɪan ele
cɪan nɪn an. Afɪ bɛ kulo kɛ bɛ tʋn yí ɛsʋan. 3 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n,
ɔ kɔ han kɔ hele wuluwafʋɛ'n kɛ: "Njabian, jasʋ jinlan bɛ́ kʋalaa bɛ́
nyunnun ɛwa maan bɛ nwún wɔ́."
4 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, bian'n kɔ jasʋ kɔ jinlan. Zozi kɔ bisa bɛ́ mɔ
bɛ gua sua nɪn anun'n kɛ: "Asʋ yɛ́ mala'n man atɪn kɛ ɛnwʋnmɪan
ele cɪan'n, bɛ yɔ́ sʋanlan ye anaan bɛ yɔ́ yí ɛtɛ? Bɛ lé sʋanlan ngʋan
anaan bɛ hún yí?"
Zozi bisalɪ kosuan ɛhɪ a, bɛ ngɔ bua man yí bie. 5 Bɛ́ ti anun ɛtɛ'n
nʋn bɛ nyɔlɪɛ sɔ nɪn anwʋn, ɛya kɔ hun Zozi ɛsɛ yí lʋa kɔ bɔ yí nwʋn.
Ɛhɪ a, ɔ kɔ nɪan bɛ́ kʋalaa kɔ si kɔ yia. Ɔ kɔ han kɔ hele wuluwafʋɛ'n
kɛ: "Tɪnngɛ wɔ́ sa nɪn anun." Ɔ 'tɪnngɛ yí sa nɪn anun an, asaa kɔ yɔ
kpa.
6 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Falisifʋɛ'n-mɔ fi asɔnɪn sua nɪn anun bɛ kɔ fite. Ɛbɛlɛ
ala, bɛ kɔ hɔ bɛ kɔ nwun belemgbin Elɔdɪ asasʋ'n-mɔ anwʋn. Bɛ lɛ
kpʋnndɛ atɪn mɔ bɛ 'sɪn sʋ bɛ kun Zozi.

Meninsʋnman 'ba yia Zozi anwʋn

7 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ bɛ hyʋɪnlɪn bɛ́ nzin bɛ hɔlɪ
Galile asue nɪn anʋan ɛlɔ. Menian dɔʋn kɔ si yí sʋ. 8 Meninsʋnman'n
walɪ Zozi anwʋn ɛbɛlɛ, afɪ ninnge'n-mɔ kʋalaa m'ɔ yɔlɪ'n, bɛ tɪlɪ yí
ngan. Mmie-mɔ fi Galile nʋn Zude mân nɪn anun. Mmie-mɔ kʋsʋ fi
Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ ɔ nʋn Idume mân nɪn anun. Dɔʋn kʋsʋ fi
asue Zuludɪn nɪn anzin ebue kʋn ɛlɔ. Bɛ́ nga'n fi Tii nʋn Sidʋn kulo'n-
mɔ anwʋn ɛlɔ. 9 Ɛhɪ a, Zozi kɔ se yí menian'n-mɔ kɛ bɛ kpʋ́nndɛ ɛlɛɛ
kʋn bɛ mán yí maan ɔ tí yí nwʋn kaan, ɔ sanlɪn kɛ menian'n-mɔ a
mgbunmgbun yí sʋ sʋnman. 10 Afɪ, kɛmɔ ɔ man nwuluwafʋɛ dɔʋn
anwʋn sa'n, bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ ndɪ man akpɔlɛ'n, bɛ kpɪlɪ bɛ kɔ kan yí.
11 Mɛlɛ mɔ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kɔ nwun Zozi'n, bɛ kʋtʋ yí nyunnun, anɪn
bɛ lɛ tɛtɪan nun. Bɛ́ nwan: "Ɛ tɪ Nyanmɪan Awa! Ɛ tɪ Nyanmɪan Awa!"
12 Nan mɔ bɛ 'kan sɔ'n, anɪn Zozi a totua bɛ́ sɛlɛ kpa nán b'a mmɔ man
yí kpayɛ kɛ ɔ tɪ Nyanmɪan Awa sakpa.

Zozi mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan'n
(Matie 10.1-4, Luku 6.12-16)

13 Ɛhɪ anzin, Zozi fi ɛbɛlɛ, ɔ nʋn yí menian'n-mɔ bɛ kɔ hɔ kɔ fʋ bʋka
kʋn asʋ. Ɔ kɔ fɛfɛlɛ bɛ́ mɔ ɔ kulo kɛ yí muonun ɔ fa bɛ́ sie yí nwʋn ɔ
nʋn bɛ́ di junman'n. Bɛ́ m'ɔ fɛfɛlɛlɪ bɛ́'n fi bagua nɪn anun bɛ́ ti kɔ yia
yí nwʋn ɛbɛlɛ. 14 Bɛ tɪ bulu nʋn nnyuan. Menian bulu nʋn nnyuan
sɔ'n, bɛ wɔ Zozi asa nun. [Ɔ fɛlɛ bɛ́ mmɔfʋɛ.] Ɔ sʋan bɛ́ maan bɛ kɔ bɔ
Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kele menian'n-mɔ. 15 Ɔ kɔ man bɛ́ tunmin mɔ bɛ kʋala fa
tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ. 16 Menian bulu nʋn nnyuan'n mɔ Zozi fɛlɛlɪ bɛ́ yí
nwʋn ɔ manlɪn bɛ́ junman'n, bɛ́ ahɪ: Simʋn mɔ Zozi tʋnlɪn yí Pɪelɪ'n,
17 Zʋakɪ ɔ nʋn Zʋan, Zebede amma'n-mɔ (mɔ Zozi tʋnlɪn bɛ́ "Bʋanɛjɛsɪ"

mɔ yí bʋ y'ɔ le kɛ menian anwʋn esulo kɛ mgbanlanlan.) 18 Andele,
Filipʋ, Baatelemin, Matie, Toma, Alɪfe awa Zʋakɪ, Tade, Simʋn m'ɔ
kpʋnndɛ yí mân'n fanwʋndi'n, 19 ɔ nʋn Zudasɪ Isikaliɔtɪ mɔ kasian'n,
ɔ yɪlɪ Zozi manlɪn yí mgbɔfʋɛ'n-mɔ'n.

Zozi nvilie'n-mɔ kulo kɛ bɛ fa yí bɛ kɔ awulo
(Matie 12.22-32, Luku 11.14-23; 12.10)

20 Ɛhɪ anzin, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ fi bʋka nɪn asʋ bɛ kɔ ju bɛ kɔ
hɔ awulo. Mɔ bɛ juli ɛbɛlɛ'n, meninsʋnman'n kɔ a kɔ yia awulo nɪn
anun biekun. Ɔ man Zozi nʋn yí menian'n-mɔ nnyan man atɪn bɔbɔ
bɛ nni man like. 21 Yí sɔ ɛhɪ anun, Zozi nvilie'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ nɪn
an, bɛ kɔ a yí ɛfa. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ ajʋnlɪn nun an, bɛ́ nwan: "Zozi ati a
sɛɛɪ!"

22 Ɛhɪ, mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ fi Zoluzalɛmʋn bɛ walɪ a, bɛ́ nwan:
"Bian ɛhɪ, *Bɛlɪzebulu m'ɔ tɪ mmɔnsanmʋn'n-mɔ kpain'n wɔ yí nun.
Yí y'ɔ man yí anwʋnsɛlɛ m'ɔ fa tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ."

23 Mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ fɛlɛ bɛ́, ɔ kɔ bubu anyɪnndala-mɔ kɔ
hehele bɛ́. Yí nwan: "*Satan 'yɔ sɛ nán ɔ'a hʋala Satan tu? 24 Sɛ
belemgbin mân kʋn anun menian'n-mɔ bu bɛ́ nwʋn nun an, mân sɔ'n
'bɔ asɪ. 25 Ɛsɛ awulo kʋn kʋsʋ mɔ nun menian'n-mɔ nni man anʋannzɛ
nan bɛ kpɔ bɛ́ nwʋn'n, awulo sɔ'n 'bɔ. 26 Nan sɛ Satan jasʋ yí ngʋnmɪn
yí Satan yí kɔmɪn anun an, sɛ mmubue ba yí belemgbin mân nɪn anun
an, yí tunmin'n nvʋ man kʋ́n. Yí mân sɔ'n 'bɔ asɪ, anɪn yí dɪɛ a yue.
27 Sʋanlan fɪí ngʋala man kɛ ɔ wʋlʋ sʋanlan m'ɔ tɪ akpɔlɛ nɪn awulo
yí nyɪnsʋ ɔ kɔ wua yí, abɛlɛ m'ɔ cɪcɪlɪ man yí'n. Sannan ɔ 'di mʋa ɔ
cɪcɪ yí kʋalaaka nán ɔ'a hʋala ɔ'a wua yí. 28 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn
kele ɛmɔ kɛ bɛ 'fa menian'n-mɔ ɛtɛ'n-mɔ kʋalaa ɔ nʋn bɛ́ ɛjʋjɔlɛ ɛtɛ'n
bɛ ce bɛ́. 29 Nan sʋanlan biala m'ɔ kɔ jʋjɔ kɔ tia Nyanmɪan Wawɛ'n, ɔ
nnyan man face. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn ɔ'a yɔ ɛtɛ m'ɔ le man ayuelɪɛ."

30 Zozi hanlɪn sɔ ɛjɔlɛ'n ɔ helelɪ bɛ́, ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ nwan: "Wawɛ ɛtɛ
wɔ yí nun."

Zozi anianman'n-mɔ nʋn yí nin
(Matie 12.46-50, Luku 8.19-21)

31 Ɛbɛlɛ ala, yí nianman'n-mɔ nʋn bɛ́ nin kɔ ju ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ ha
ahanmɪan, bɛ kɔ yɪ sʋanlan kɛ ɔ hɔ́ fɛ́lɛ yí mán bɛ́. 32 Anɪn menian
dɔʋn kpa tɪtɪ asɪ, b'a ta b'a si b'a yia Zozi. Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yí kɛ:
"Nɪan, wɔ́ nin nʋn wɔ́ nianman'n-mɔ jijin ahanmɪan ɛlɔ, bɛ lɛ kpʋnndɛ
wɔ́."

33 Mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "Mín nin'n nʋn mín nianman'n-mɔ
y'ɔ le nwan-mɔ?"

34 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, ɔ kɔ nɛnɪan bɛ́ mɔ bɛ tɪtɪ asɪ b'a ta b'a si b'a yia
yí'n, yí nwan: "Mín nin nʋn mín nianman'n-mɔ y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ gua
ɛwa'n. 35 Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan biala m'ɔ yɔ mín Sɪ ehulo like'n, sʋanlan
sɔ'n, ɔ tɪ mín nianman bian, ɔ tɪ mín nianman bala, ɛsɛ ɔ tɪ mín nin."

4

Sʋanlan'n m'ɔ gua bele nɪn anwʋn anyɪnndala'n
(Matie 13.1-9, Luku 8.4-8)

1 Ɛhɪ, Zozi fi ɛbɛlɛ yí nʋan y'ɔ le Galile asue nɪn anʋan ɛlɔ biekun.
Ɔ 'kɔ a hehele menian'n-mɔ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n. Menian dɔʋn

kpa walı yialı yí nwʊn. Kɛmɔ menian'n-mɔ sʊnlın nın ati, ɔ kɔ fʊ kɔ tanlan ɛlɛɛ kʊn anun asue nın anyınsʊ. Meninsʊnman'n kɔ ha asue nın anʊan. 2 Zozi kɔ hehele bɛ́ ninnge dɔʊn kpa anyınndala nun. Mɔ ɔ 'kekele bɛ́ ninnge'n, yí nwan: 3 "Ɛmɔ tíe! Anın sʊanlan kʊn wɔ ɛbɛlɛ. Cıan kʊn, ɔ hɔlı kɛ ɔ 'kɔ a gua yí *bele (m'ɔ tı kɛ awe'n). 4 Nan tɛmʊn mɔ ɔ 'gua bele'n, bie kɔ gua atın nın anʊan. Nnʊnman'n-mɔ kɔ a kɔ suso kɔ li. 5 Bie kʊsʊ kɔ gua nyɔbʊɛ nın asʊ. Ɛbɛlɛ ngɛtıɛ nın a nzʊn man. Ɔ kɔ fifi ndɛ-ndɛ, ɔ sanlın kɛ ɔ gualı ngɛtıɛ kpa kaan'n m'ɔ wɔ ɛbʊɛ nın ati sʊ nın asʊ. 6 Nan mɔ eyua'n fili sɛlɛ'n, ɛbɛlɛ dıɛ'n kɔ yala. Afı, yí ndıan nın a ngɔ man asıɛ bʊ. 7 Bele'n bie kɔ gua eminlan mmowe'n-mɔ anun. Eminlan mmowe sɔ'n-mɔ nʊn bele'n kɔ fifi. Nan mɔ bele'n nyinlin'n, eminlan mmowe'n-mɔ kɔ fʊ kɔ gua sʊ. Bele'n ngɔ su man mma fíí. 8 Bie kʊsʊ kɔ gua asıɛ kpa nın asʊ. Ɔ kɔ fifi, ɛsɛ ɔ kɔ hın, ɔ kɔ su mma. Bie kɔ su mma abulasan, bie mma abulasian, bie kʊsʊ mma ɛya." 9 Zozi hanlın sɔ yuelı a, yí nwan: "Sʊanlan m'ɔ sı fasie'n, ɔ fá síe!"

Zozi anyınndala'n m'ɔ bu'n
(Matie 13.10-17, Luku 8.9-10)

10 Mɔ Zozi tılı yí nwʊn'n, like mɔ yí ti y'ɔ man ɔ bu anyınndala'n, bɛ́ mɔ bɛ si yí sʊ daba'n nʊn yí menian bulu nʊn nnyuan'n, bɛ kɔ bisa yí kɛ ɔ tú anyınndala nın abʊ ɔ héle bɛ́. 11 Ɛhı a, Zozi nwan: "Nyanmıan Belemgbin Mân'n mɔ anın ɔ tı nvıalıɛ nun like'n, ɛmɔ dıɛ ɛmɔ asa a han yí. Nan bɛ́ mɔ bɛ wɔ gua nın asʊ'n, bɛ́ dıɛ, yí kʊalaa sın anyınndala nun, 12 afı man

Bɛ nían yí kpa bɔbɔ a, bɛ nnwun man yí.
Ɛsɛ man bɛ tíe yí kpa bɔbɔ a, bɛ ndı man yí bʊ.
Sɛ ɔ tı man sɔ a, ahan b'a kaci bɛ́ abalabɔ'n
b'a fa bɛ́ nwʊn b'a man Nyanmıan
maan ɔ a fa bɛ́ ɛtɛ nın a hye bɛ́."

Zozi 'ba tu anyınndala nın abʊ
(Matie 13.18-23, Luku 8.11-15)

13 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, ɛsɛ yí nwan: "Ɛmɔ ndı man anyınndala ɛhı abʊ, ɔ 'yɔ sɛ nán ɛmɔ a tı anyınndala nga'n-mɔ kʊalaa abʊ? 14 Sʊanlan m'ɔ lɛ gua bele'n y'ɔ le sʊanlan'n m'ɔ kan Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n. 15 Menian mmie-mɔ tı kɛ atın nın anʊan'n mɔ bele'n kɔ gua'n. Menian sɔ'n-mɔ, kɛ bɛ kɔ tı Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ nın ala, anın Satan a yı ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ kɔ tı'n fi bɛ́ ahʊnlın nın anun. 16 Yí sɔ ala, mmie-mɔ tı kɛ ɛbʊta nın asʊ ngɛtıɛ'n mɔ bele'n kɔ gua sʊ'n. Sɛ bɛ tı ɛjɔlɛ nın ala a, bɛ le fɛ elie kpa bɛ de ndɛ-ndɛ bɛ di. 17 Nan kʊsʊ, ɔ nzɔ man ndıan bɛ́ nun. Bɛ tı kɛ cıan kʊn menian. Sɛ yalɛ anaan ahʊlʊwa tʊ bɛ́ wɔ Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n dunman nun an, bɛ yaci bɛ dedi'n mɔ bɛ le yí'n bɛ tʊ ndɛ-ndɛ. 18 Mmie-mɔ kʊsʊ tı kɛ eminlan mmowe'n mɔ bele'n kɔ gua nun'n. Menian sɔ'n-mɔ tı ɛjɔlɛ'n, 19 nan kʊsʊ mân ɛhı anun nzusue'n, anyanbɛnwʊn naka'n, ɔ nʊn anyınbʊlʊ ngacile'n kʊalaa kpunmgbun ɛjɔlɛ'n. Ɔ nzu man mma. 20 Mmie-mɔ kʊsʊ tı kɛ asıɛ kpa'n mɔ bele'n kɔ gua sʊ'n. Menian sɔ'n-mɔ dıɛ, bɛ tı Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ nın an, bɛ de bɛ di. Bɛ nyan menian bɛ bʊka bɛ́ nwʊn sʊ. Bie nyan abulasan, bie nyan abulasian, bie kʊsʊ nyan ɛya."

Kanlannıɛ nın anwʋn anyınndala'n
(Luku 8.16-18)

21 Mɔ Zozi tuli anyınndala sɔ nın abʋ yuelı'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ biekun
kɛ: "Asʋ sʋanlan sɔ kanlannıɛ a, bokiti anaan sʋkpa abʋ yê ɔ fa sie
ɔ? Nán anwunno yê bɛ fa bɛ sie ɔ? 22 Like biala m'ɔ fıa'n, ɔ 'tu fite.
Nvıalıɛ nun ɛjɔlɛ'n, ɔ 'fite jawe nun. 23 Sʋanlan m'ɔ sı fasie'n, ɔ fá sie!"
24 Ɛsɛ Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: "Ɛjɔlɛ ɛhı mɔ ɛmɔ a tı'n, ɛmɔ
nían yí kpa. Sulıɛ'n mɔ ɛmɔ fa su bɛ́ manngʋn'n-mɔ'n, yí kʋnmgba'n
yê bɛ 'fa bɛ su ɛmɔ ɔ, ɛsɛ bɔbɔ bɛ 'gua sʋ bɛ man ɛmɔ. 25 M'ɔ le bie'n,
bɛ 'man yí biekun. Nan m'ɔ le man bie'n, bɛ 'tʋa yí bɛ de kaan'n m'ɔ
le'n."

Bele mma'n mɔ yí ngʋnmın ɔ fifi'n

26 Ɛsɛ Zozi kɔ bu anyınndala kʋn biekun kɛ: "Nyanmıan Belemgbin
Mân'n, ɔ soman sʋanlan m'ɔ lɛ gua *bele yí ebo nın asʋ. 27 Sɛ ɔ dafı o,
sɛ yí nyın wɔ sʋ o, Kɔngɔɛ o, eyua o, bele mma'n fifi. Kɛ ɔ kpın yɔ m'ɔ
fifi'n, sʋanlan nzı man. 28 Asıɛ'n muonun y'ɔ man ɔ fifi ɔ. Alimʋa nın
anun, ɔ tı ndile. Yí nzin, ɔ wɔlɔ, yí ayuelıɛ'n, ɔ tin, ɔ bʋlʋ. 29 Nan m'ɔ
kɔ bʋlʋ'n, anın b'a fa dadıɛ b'a wʋlʋ nun, afı anın yí ɛtıɛ mɛlɛ nın a
ju."

Muntadı nın anwʋn anyınndala'n
(Matie 13.31-32, Luku 13.18-19)

30 Ɛhı anzin, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: "Nzukɛ like dıɛ yê
yɛ 'fa Nyanmıan Belemgbin Mân'n yɛ susu yí ɔ? Anaan anyınndala
benin yê yɛ 'bu m'ɔ nʋn yí kɔ sʋ ɔ? 31 Nyanmıan Belemgbin Mân'n
soman muntadı baa'n mɔ bɛ dua'n. Ɔ tı kaan tala mmaka mma'n-mɔ
mɔ bɛ dua'n kʋalaatin. 32 Nan mɔ bɛ kɔ lua'n, ɔ yɔ kpili tala tola nın
anun mmaka'n-mɔ kʋalaatin. Ɔ tʋtʋ yí sa anwunno, nnʋnman'n-mɔ
nwʋn bɛ́ sâ yí nyâ nın abʋ fɔlɔlɔ nın anun."

Like ati mɔ Zozi bu anyınndala'n
(Matie 13.34-35)

33 Zozi buli anyınndala m'ɔ tı sʋa dɔʋn ɔ hanlın Nyanmıan Anʋan
Ɛjɔlɛ'n ɔ helelı bɛ́. Nunhan m'ɔ bu a, bɛ kʋala kɛ bɛ tı yí bʋ'n yê ɔ bu
ɔ. 34 Ɔ ngan man ɛjɔlɛ fíí fɔ́ʋ́n ɔ ngele man bɛ́. Yí kʋalaa m'ɔ kan'n, ɔ
bu yí nwʋn anyınndala. M'ɔ kɔ ha yí ngʋnmın nʋn yí menian'n-mɔ'n,
ɔ tu yí anyınndala'n-mɔ kʋalaa abʋ ɔ kele bɛ́.

Zozi 'ba gua anwʋnman kpili kʋn ası
(Matie 8.23-27, Luku 8.22-25)

35 Ɛhı, cıan kʋnmgba sɔ'n nɔsʋba, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-
mɔ kɛ: "Bɛ mán yɛ kpɛ́ asue'n yɛ hɔ́ yí nzin ɛlɔ." 36 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n,
yí menian'n-mɔ tuli ɛlɛɛ'n m'ɔ tı nun nın abʋ bɛ kɔ yaci meninsʋnman
nın ɛbɛlɛ. Anın ɛlɛɛ mmie-mɔ kʋsʋ sisi asue nın anʋan ɛbɛlɛ. 37 Bɛ
hɔlı bɛ́ nyunnun kaan an, huuu, anwʋnman kpili kʋn nʋn asutue kɔ
tu kɔ si bɛ́. Mgbaha'n kɔ bɔ nsue kɔ gua ɛlɛɛ nın anun dede ɔ ka m'ɔ
nʋan ɔ. 38 Zozi la ɛlɛɛ nın abʋ ati, yí sunmin sɔ yí ti, ɔ lɛ dafı. Yí
menian'n-mɔ kɔ tinnge yí. Bɛ́ nwan: "Kpain, yɛ lɛ wu! Ɔ njian man
wɔ́ ɔ?"
39 Zozi fi nafɛlɛ nun kɔ tinnge. Ɔ kɔ jʋjɔ aminle sʋ kɔ hele anwʋnman
kpili'n. Ɛsɛ ɔ kɔ han kɔ hele asue'n kɛ: "Asue, gua diin!" Ɛbɛlɛ ala,
anwʋnman kpili'n kɔ gua. Asue'n kɔ gua diin.

40 Mɔ asutue'n gualı ası'n, Zozi kɔ bisa yí menian'n-mɔ kɛ: “Nzukɛ
ati yê ɛmɔ man esulo kan bɛ́ ɔ? Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ nne man mín bɛ nni
man ɔ?” 41 Bɛ́ nwʋn ngɔmʋa kʋalaa fi bɛ́ nwʋn tuli, bɛ kɔ han yí bɛ́
afian ɛlɔ kɛ: “Sʋanlan benin y'ɔ le ɛhı mɔ anwʋnman bɔbɔ nʋn asutue
man yí anyınnzɔ ɔ?”

5

Zozi 'ba tu wawɛ ɛtɛ dɔʋn fi sʋanlan kʋn anun
(Matie 8.28-34, Luku 8.26-39)

1 Ɛhı, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ, bɛ kpɛlı Galile asue'n bɛ hɔlı juli
Zelazı mân nın anun. 2 Kɛ Zozi fi ɛlɛɛ nın anun 'ju ası nın ala, sʋanlan
kʋn fi asielıɛ nın asʋ kɔ a yí nwʋn ɛbɛlɛ. 3 Sʋanlan sɔ'n, wawɛ ɛtɛ wɔ
yí nun, asielıɛ nın asʋ yê ɔ da ɔ. Sʋanlan fíí ngʋala man yí cı, nán b'a
fa ngɔnzɔngɔnzɔ b'a bɔ yí kpaun. 4 Afı ɔ yɔ a, bɛ fa mmulalɛ anaan
ngɔnzɔngɔnzɔ bɛ gua yí ja nʋn yí sa, kʋsʋ, ɔ bubu nun. Sʋanlan fíí le
man anwʋnsɛlɛ m'ɔ kʋala sʋanlan sɔ'n cı ɔ. 5 Cıan biala, kɔngɔɛ nʋn
eyua, ɛ 'nwun yí a, anın ɔ nanndı asielıɛ'n nʋn mmʋka'n-mɔ asʋ, ɔ
tɛtıan, ɔ sısa nyɔbʋɛ'n-mɔ ɔ bʋta bʋta yí nwʋn. 6 M'ɔ nwunlin Zozi
mʋa ɛlɔ'n, ɔ kɔ tutu ɛnwanndie ɔ kɔ hɔ kɔ kʋtʋ yí nyunnun ɛbɛlɛ. 7 Ɔ
kɔ tıan nun sɛlɛ kpa. Yı nwan: “Zozi, Anwunno Nyanmıan Kpili Awa,
ɛ 'se mín sɛ? Mın 'sɛlɛ wɔ́, nıan wɔ́ Nyanmıan ɛlɔ, n'ɛ se mín sa fíí.”
8 Ɔ lɛ kan sɔ, afı Zozi nwan: “Wawɛ ɛtɛ, fi sʋanlan ɛhı nun fite.”
9 Zozi kɔ bisa yí kɛ: “Ɛ li sɛ?”
Sʋanlan'n nwan: “Bɛ fɛlɛ mín nwala nwala, afı yɛ sʋnlın.” 10 Ɔ kɔ
bʋtʋ Zozi kɛ n'ɔ fʋan bɛ́ fi mân sɔ nın anun. 11 Lıka mɔ bɛ jin nın afan
nun, bʋka kʋn anwʋn ɛbɛlɛ, anın mgbolike fatule kʋn lɛ didi. 12 Wawɛ
ɛtɛ'n-mɔ kɔ bʋtʋ Zozi kɛ: “Man yɛ́ atın maan yɛ hɔ́ wʋ́lʋ mgbolike'n-
mɔ anun.” 13 Zozi kɔ man bɛ́ atın. Ɛhı a, wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi sʋanlan
nın anun bɛ kɔ fite, bɛ kɔ hɔ kɔ wʋlʋ mgbolike'n-mɔ anun. Mgbolike
fatule kɔ yɔ akpıı nnyuan'n le ɛnwanndie bɛ kɔ tʋlʋ bʋka'n bɛ kɔ hɔ
kɔ gua asue nın anun, bɛ kɔ nʋan.
14 Menian'n-mɔ mɔ bɛ nıan mgbolike'n-mɔ asʋ'n kɔ nwanndi. Bɛ
kɔ hɔ kɔ bɔ ɛjɔlɛ sɔ'n kpayɛ kulo, ɔ nʋn nanmue'n-mɔ asʋ. Bɛ́ mɔ
bɛ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ walı nıanlın kɛ ɔ kpınlın yɔlı yí'n. 15 Bɛ 'ba ju
Zozi anwʋn ɛbɛlɛ a, sʋanlan'n mɔ anın wawɛ ɛtɛ'n-mɔ wɔ yí nun nın
anyınsʋ a tı. Ɔ wula taladıɛ ɔ tı ɛbɛlɛ. Ɛjɔlɛ'n yɔlı bɛ́ esulo. 16 Kɛ ɔ
kpınlın yɔlı mɔ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi sʋanlan nın anun bɛ fitelı, mɔ bɛ
hɔlı wʋlʋlı mgbolike'n-mɔ anun mɔ bɛ 'kɔ a gua asue nın anun, mɔ
ɛsɛ bian nın anyınsʋ 'tı'n, bɛ́ mɔ bɛ nwunlin yí bɛ́ nyınsʋ'n, bɛ bɔlı
bɛ helelı sian mma'n-mɔ. 17 Mɔ bɛ tılı yí sɔ'n, bɛ bʋtʋlı Zozi kɛ ɔ fi bɛ́
mân nın anun ɔ jásʋ.
18 Mɔ Zozi 'fʋ ɛlɛɛ nın anun'n, sʋanlan'n m'ɔ tuli wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi
yí nun'n kɔ bʋtʋ yí kɛ ɔ 'si yí sʋ. 19 Ɔ hanlın sɔ a, Zozi ngɔ tie man.
Yí nwan: “Sa kɔ wɔ́ awulo, kɔ han yí kʋalaa mɔ yɛ́ Mın a yɔ a man
wɔ́ nʋn kɛ ɔ'a kpın ɔ'a nwun wɔ́ nwʋn anwunnvoe'n kele wɔ́ nvilie'n-
mɔ.” 20 Ɛbɛlɛ ala, sʋanlan sɔ'n kɔ hɔ mân'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kulo Bulu
nın anun. Ɔ kɔ hɔ kɔ bɔ mɔ Zozi yɔlı manlın yí'n kpayɛ. Bɛ́ kʋalaa
mɔ bɛ tılı yí ngan'n, ɔ sinlin bɛ́ nwʋn.

Zʋayilusi awa balasua'n,

ɔ nʋn balasua'n m'ɔ hanlɪn Zozi taladɪɛ'n
(Matie 9.18-26, Luku 8.40-56)

21 Ɛhɪ, Zozi fi Galile asue nɪn anzin ɔ kɔ sa kɔ a. M'ɔ walɪ juli asue
nɪn anʋan ɛbɛlɛ'n, menian dɔʋn kpa walɪ yí nwʋn. 22 Kaan cɛ, Zufu'n-
mɔ asɔnɪn sua nɪn asʋ mgbain'n-mɔ anun kʋn kɔ a kɔ ju ɛbɛlɛ. Kpain
sɔ'n bɛ fɛlɛ yí Zʋayilusi. Ɔ nwunlin Zozi a, ɔ kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun. 23 Ɔ
kɔ bʋtʋ yí, yí sa la yí sa nun, yí nwan: "Mín wa balasua'n lɛ ka nun, yí
ti bala fa wɔ́ sa fua yí nwʋn maan ɔ tí akpɔlɛ ɔ nyán ngʋan." 24 Bian'n
hanlɪn sɔ ala, Zozi nʋn yí kɔ hɔ. Mɔ bɛ 'kɔ'n, menian dɔʋn kpa sili yí
sʋ, anɪn bɛ 'kan Zozi bɛ mian bɛ́ afian.

25 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn balasua kʋn wɔ menian'n-mɔ afian ɛbɛlɛ. Moja
tu balasua sɔ'n, yí afʋɛ bulu nʋn nnyuan ahɪ. 26 Ɔ nwunlin yalɛ dɔʋn
wɔ ayile ɛyɔlɛfʋɛ sʋnman asa nun. Ɔ sɛcɪlɪ yí nwʋn esika kʋalaatin,
kʋsʋ yí nwʋn a nza man. Yí ewue nɪn anyunnun ala yɛ̂ ɔ kɔ ɔ. 27 Ɔ
tɪlɪ kɛ menian'n-mɔ lɛ kan Zozi anwʋn ɛjɔlɛ. Ɔ kɔ a kɔ wʋlʋ menian
nwala'n mɔ afian, Zozi anzin ɛbɛlɛ, ɔ kɔ han yí taladɪɛ'n. 28 Afɪ yí
nwan: "Sɛ mɪn kan yí taladɪɛ nɪn ala a, mín nwʋn 'sa." 29 Ɔ hanlɪn yí
a, yí moja'n m'ɔ tu yí'n kɔ kpɛ. Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ nwun yí kɛ yí nwʋn a
sa.

30 Zozi kʋsʋ kɔ nwun yí ɛbɛlɛ ala kɛ anwʋnsɛlɛ kʋn fi yí nun a fite.
Ɔ kɔ kpɛ yí nyɪn menian'n-mɔ afian ɛlɔ ɔ kɔ bisa kɛ: "Nwan yɛ̂ ɔ'a han
mín taladɪɛ'n?"

31 Ɔ bisalɪ ɛhɪ a, yí menian'n-mɔ nwan: "Wɔ́ nyɪn tua kɛ menian'n-
mɔ lɛ mian wɔ́, kʋsʋ anɪn ɛ lɛ bisa kɛ: Nwan yɛ̂ ɔ'a han mín ɔ?"

32 Ɔ kɔ nɛnɪan yí nwʋn ɛbɛlɛ menian'n-mɔ anun kɔ si kɔ yia sɛ ɔ kɔ
nwun sʋanlan'n m'ɔ hanlɪn yí nɪn an. 33 Kɛmɔ balasua'n sɪ like m'ɔ
nwunlɪn yí wɔ yí nwʋnnaan nɪn anun'n, esulo hanlɪn yí dede yí nwʋn
wʋsʋlɪ yí. Ɔ kɔ a kɔ tu kɔ tɔ Zozi aja nun, ɔ kɔ han ananhɔlɛ'n kʋalaa
ɔ kɔ hele yí. 34 Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Mín wa balasua, wɔ́ dedi nɪn a le
wɔ́ ngʋan. Kɔ anzʋnunjɔ nun, man wɔ́ nwʋn sá."

35 Anɪn Zozi anʋan tɔlɪ man bɔbɔ, menian fi kpain Zʋayilusi awulo
ɛlɔ bɛ walɪ tʋlɪ yí a, bɛ́ nwan: "Wɔ́ wa balasua nɪn a wu, nan benin
anwʋn ati yɛ̂ ɛ tɛ jɪjɪ mɪnlɪan nɪn ɔ?"

36 Nan mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, Zozi ngɔ bu man yí ɛjɔlɛ. Yí nwan:
"Zʋayilusi, gua wɔ́ ahʋnlɪn asɪ, nyan dedi ala."

37 Zozi ngɔ man sʋanlan fíí atɪn kɛ ɔ sí yí sʋ, sannan Pɪɛlɪ nʋn Zʋakɪ
nʋn yí nianman Zʋan, bɛ́ ala. 38 Mɔ bɛ juli Zʋayilusi awulo ɛlɔ'n, Zozi
nwunlin kɛ ɛbɛlɛ asʋa yɔɔ. Menian'n-mɔ le esuan nʋn awuye ɛbɔ nʋn
ɛtɛtɪan nʋn awɔ́lɛ ɛyɪɛ. 39 Ɔ kɔ wʋlʋ sua nɪn anun ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ:
"Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ lɛ bɔ awuye bɛ sun sʋa ɔ? Batʋnman talua'n wuli
man, nan ɔ lɛ dafɪ." 40 Kɛ ɔ hanlɪn sɔ nɪn ala, menian'n-mɔ kɔ gʋlʋ yí
nwʋn.

Ɛhɪ a, Zozi kɔ man bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ fite, ɔ kɔ ha sɪɛ'n nʋn nian'n,
nʋn yí menian nsan'n mɔ bɛ walɪ somanlɪn yí'n. Ɔ nʋn bɛ́ kɔ wʋlʋ
lɪka mɔ batʋnman'n la'n. 41 Ɔ kɔ sɔ batʋnman nɪn asa nɪn anun, yí
nwan: "Talita kunmin!" Yí bʋ y'ɔ le kɛ: "Talua kaan, mín nwan ɛ
jásʋ!" 42 Ɛbɛlɛ ala, talua'n kɔ jasʋ kɔ nanndɪ. Mɔ ɛjɔlɛ ɛhɪ 'ba'n, anɪn
talua nɪn a li afʋɛ bulu nʋn nnyuan. Mɔ menian'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n,
ɔ sinlin bɛ́ nwʋn kpa.

43 Ɛhı a, Zozi totualı bɛ́ kɛ nán bɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ kele sʋanlan fíí.
Ɛsɛ yí nwan: “Bɛ mán talua'n like lí.”

6

Nazalɛtı amma'n-mɔ nne man

Zozi bɛ nni man
(Matie 13.53-58, Luku 4.16-30)

1 Ɛhı anzin, Zozi fi ɛbɛlɛ yí nʋan y'ɔ le yí kulo Nazalɛtı. Mɔ ɔ 'kɔ'n,
yí menian'n-mɔ nʋn yí yɛ̂ bɛ hɔlı ɔ. 2 Mɔ ɛnwʋnmıan ele cıan'n juli'n,
Zozi hɔlı Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua nın anun ɔ hanlın Nyanmıan Anʋan
Ɛjɔlɛ'n ɔ helelı bɛ́. Anın menian dɔʋn wɔ sua nın anun. Ɛjɔlɛ mɔ Zozi
hanlın mɔ bɛ tılı'n sinlin bɛ́ nwʋn. Bɛ kɔ bisa bisa bɛ́ nwʋn kɛ: “Nan
ɔ nʋn ɛhı fi nin? Ninhan yɛ̂ ɔ nyanlın yí ngɛlɛ ɛhı ɔ? Ɔ yɔ sɛ mɔ ɔ yɔ
asinbɛnwʋn ninnge sʋa ɔ? 3 Nán Mali awa'n m'ɔ di tabʋa junman nın
ɔ? Nán yí nianman-mɔ y'ɔ le Zʋakı nʋn Zozʋ, nʋn Zudı nʋn Simʋn ɔ?
Nán yí nianman mmala'n-mɔ yɛ̂ bɛ wɔ yɛ́ afian ɛwa nın ɔ?” Zozi ɛsıɛ
mɔ bɛ sı yí nın ati, b'a nne man yí b'a nni man.
4 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: “Bɛ bu Nyanmıan kpɔmanfʋɛ
biala sʋanlan lıka kʋalaa. Nan yí muonun yí kulo nın asʋ menian'n-
mɔ nʋn yí nvilie'n-mɔ yɛ̂ bɛ mmu man yí sʋanlan ɔ.” 5 Kɛ ɔ yɔlı
sɔ'n, Zozi a ngʋala man asinbɛnwʋn like fíí yɔ wɔ ɛbɛlɛ. Nwuluwafʋɛ
ngʋkʋn ngʋkʋn ala yɛ̂ ɔ falı yí sa'n ɔ fualı bɛ́ nwʋn maan bɛ tılı akpɔlɛ
ɔ. 6 Ɔ sinlin Zozi anwʋn kɛ yí kulo nın asʋ menian'n-mɔ nne yí bɛ nni
man.

Zozi 'ba sʋan yí menian bulu nʋn nnyuan'n
(Matie 10.5-15, Luku 9.1-6)

Ɛhı anzin, Zozi kɔ hɔ Galile kulo kulo'n-mɔ asʋ ɔ kɔ han Nyanmıan
Anʋan Ɛjɔlɛ'n ɔ kɔ hele bɛ́. 7 Yí nzin, ɔ kɔ fɛlɛ yí menian bulu nʋn
nnyuan'n ɔ kɔ sʋan bɛ́ nnyuan nnyuan. Ɔ kɔ man bɛ́ tunmin kɛ bɛ fá
bɛ tú wawɛ ɛtɛ'n-mɔ.
8 Mɔ bɛ 'ba hɔ'n, yí nwan: “Kɛ ɛmɔ lɛ kɔ'n, nán bɛ fa like fíí bɛ sa bɛ́
nwʋn. Nán bɛ fa kpaʋn, nán bɛ fa bɔ́lɛ, nán bɛ fa esika bɛ sa bɛ́ nwʋn.
Nan ɛmɔ fá bɛ́ kpɔman nın ala bɛ tíla. 9 Ɛmɔ wúla mgbabʋa, nan kʋsʋ
nán bɛ wula taladıɛ nnyuan.” 10 Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: “Kulo
biala mɔ ɛmɔ kɔ hɔ sʋ'n, awulo mɔ bɛ kɔ sike ɛmɔ nun'n, ɛmɔ tánlan
nun ɛbɛlɛ dede maan ɔ jú ɛmɔ ɛhɔlɛ cıan. 11 Kulo biala mɔ ɛmɔ kɔ
ju sʋ, mɔ bɛ ngulo man kɛ bɛ sike ɛmɔ anaan bɛ tie ɛmɔ ɛjɔlɛ'n, ɛmɔ
wʋ́sʋ bɛ́ ja nın abʋ anyʋan'n bɛ gúa ɛbɛlɛ bɛ hɔ́. Ɔ tı adanzıɛ elie kɛ
bɛ ngʋala man ɛmɔ sʋnmʋɛ bɔ.”
12 Ɛhı, Zozi menian bulu nʋn nnyuan'n hɔlı bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n bɛ helelı
menian'n-mɔ kɛ bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n nán bɛ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán
Nyanmıan. 13 Bɛ fʋanlın wawɛ ɛtɛ dɔʋn. Bɛ manlın nwuluwafʋɛ dɔʋn
tılı akpɔlɛ. Abɛlɛ mɔ bɛ 'ba maan bɛ tı akpɔlɛ'n, bɛ di mʋa bɛ kpʋkpa
bɛ́ *olivʋ ngɔ kʋalaaka.

Zʋan Batisi ewue'n
(Matie 14.1-12, Luku 9.7-9)

14 Ɛhı, Zozi dunman'n hɔlı mʋa. Tɛmʋn sɔ'n, anın Elɔdı tı Galile
mân nın asʋ belemgbin. Ɔ kɔ tı Zozi angan. Menian'n mmie-mɔ nwan:
“Zʋan Batisi m'ɔ wuli'n yɛ̂ ɔ'a hın nın ɔ. Yí ti yɛ̂ ɔ man ɔ kʋala ɔ yɔ
asinbɛnwʋn ninnge sʋa nın ɔ.” 15 Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: “Nyanmıan

kpɔmanfʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Eli'n, yí ɔ.” Mmiekun-mɔ kʋsʋ nwan: “Nán sʋanlan ngacile ɔ, nan ɔ tı Nyanmıan kpɔmanfʋɛ kɛ daba dıɛ'n-mɔ ala.” 16 Nan mɔ belemgbin Elɔdı tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: “Zʋan Batisi mɔ m man bɛ kpɛlı yí ti'n, yí dein yê ɔ'a hın nın ɔ.”

17 Afı belemgbin Elɔdı muonun man bɛ hyılı Zʋan bɛ tʋlı yí fiadı Elodiadı dunman nun. Elodiadı tı Elɔdı anianman belenzua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Filipʋ nın ayı. Elɔdı kɔ tʋa yí kɔ le ɔ kɔ ja. 18 Nan mɔ Zʋan nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele Elɔdı kɛ: “Nannan, Nyanmıan mala'n mman man wɔ́ atın kɛ ɛ fá wɔ́ nianman nın ayı'n já.” 19 Zʋan ɛjɔlɛ sɔ'n ngɔ yɔ Elodiadı fɛ fíí. Ɔ kɔ fa Zʋan anwʋn ɛkpɔ. Ɔ kulo kɛ ɔ man bɛ kun Zʋan, kʋsʋ Elɔdı dunman nun, ɔ nnwun man kɛ ɔ kpın yɔ ɔ. 20 Afı Elɔdı fɛlı Zʋan kpa. Ɔ sı kɛ Zʋan tı sɛsɛfʋɛ ɛsɛ ɔ tı anwʋntıɛ sʋanlan. Ɔ nıan Zʋan asʋ. Mɛlɛ mɔ Zʋan hanlın ɛjɔlɛ'n m'ɔ tılı'n, ɛjɔlɛ sɔ'n jıjılı yí kpa. Kʋsʋ afı, ɔ le fɛ elie ɔ tie ɛjɔlɛ'n mɔ Zʋan kan'n.

21 Yí sɔ ɛhı anun, bɛ wɔ ɛbɛlɛ dede cıan kʋn, Elɔdı awɔlɛ cıan nın anwʋn fɛtı mɔ bɛ di yí afʋɛ nʋan'n kɔ ju. Anın afı sian'n Elodiadı a nyan Zʋan anwʋn atın. Mɔ cıan sɔ'n juli'n, Elɔdı kɔ tʋ tɔbılı kɔ yia yí abılıba mgbili mgbili'n-mɔ ɔ nʋn yí nzalafʋ mgbain'n-mɔ ɔ nʋn Galile mân nın anun mgbain'n-mɔ yí awulo ɛbɛlɛ. 22 Tɛmʋn mɔ Elɔdı nʋn yí mgbain'n-mɔ gua tɔbılı nın anwʋn bɛ 'didi'n, Elodiadı awa balasua'n kɔ wʋlʋ lıka mɔ bɛ gua'n, ɔ kɔ si abile maan ɔ kɔ yɔ bɛ́ kʋalaa bɛ́ ɛnyınmın. Elɔdı kɔ jasʋ, yí nwan: “Mín wa, nyanmınsɛmʋn, wɔ́ abile nın a yɔ mín ɛnyınmın sʋnman. Yí ti, like biala mɔ ɛ kulo'n, bisa maan n vá m mán wɔ́.” 23 Ɔ kɔ han ndâ kɔ tʋ sʋ kɛ: “Mın kan ɛwa kɛ sɛ mín belemgbin mân'n muonun ebue yê ɛ kulo a, mın 'fa mın man wɔ́.”

24 Ɛhı a, talua'n kɔ fite kɔ hɔ kɔ tʋ yí nin. Yí nwan: “Ayia, mín sı nwan abile'n mɔ m'an si nın a yɔ yí ɛnyınmın. Ɔ'a han ndâ kɛ like biala mɔ mın 'kpʋnndɛ'n, ɔ 'fa man mín. Yí ti, nzu yê n né ɔ?”

Ɛbɛlɛ ala, yí nin nwan: “Kɔ se wɔ́ sı kɛ ɛ 'de Zʋan Batisi ati'n.”

25 Yí nin anʋan ngɔ tɔ man bɔbɔ, ndɛ-ndɛ talua'n kɔ hɔ kɔ tʋ yí sı, yí nwan: “Baba, mın kulo kɛ ɛ fa Zʋan Batisi ati'n tʋ apawa nun man mín kıkaala.”

26 Mɔ Elɔdı tılı yí sɔ'n, yí lʋa kɔ bɔ yí nwʋn kpa. Nan kʋsʋ ndâ'n m'ɔ hanlın wɔ yí mgbain'n-mɔ anyunnun ɛbɛlɛ nın ati, ɔ ngɔ hʋala man yí nʋan kaci. 27 Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ sʋan yí nzalafʋ'n-mɔ nunhan kʋn kɛ ɔ hɔ́ fiadı sua nın anun ɛlɔ, ɔ hɔ́ kpɛ́ Zʋan Batisi ati'n ɔ fá bɛ́lɛ yí. 28 Nzalafʋ'n kɔ hɔ fiadı sua nın anun. Ɔ kɔ hɔ kɔ kpɛ Zʋan ati'n ɔ kɔ tʋ yí apawa nun ɔ kɔ bɛlɛ talua'n. Talua'n kɔ le, ɔ kɔ fa kɔ hɔ kɔ man yí nin. 29 Mɔ Zʋan menian'n-mɔ tılı yí sɔ'n, bɛ walı falı yí fuin'n bɛ hɔlı sielı yí.

Zozi 'ba man menian akpıı nnun alıɛ
(Matie 14.13-21, Luku 9.10-17, Zʋan 6.1-14)

30 Ɛhı, Zozi menian bulu nʋn nnyuan'n m'ɔ sʋanlın bɛ́ Galile mân nın anun'n hɔlı walı, bɛ kɔ yia Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ yɔlı o, mɔ bɛ heheleli o, bɛ kɔ bɔ yí kʋalaa anun amannıɛ bɛ kɔ hele yí. 31 Menian'n-mɔ mɔ bɛ ba Zozi anwʋn'n sʋnlın sʋnman. Mmie-mɔ lɛ ba, anın mmie-mɔ lɛ kɔ. Ɔ man Zozi nʋn yí mmɔfʋɛ'n-mɔ nnyan man alaje bɔbɔ mɔ bɛ fa bɛ di like ɔ. Ɛhı ati, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Ɛmɔ mán yɛ tí yɛ́ nwʋn yɛ hɔ́ ahanmıan, nán ɛmɔ lé bɛ́ ɛnwʋnmıan kaan.”

32 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, bɛ kɔ hɔ kɔ fʋ ɛlɛɛ kʋn anun, bɛ kɔ hɔ
ahanmıan, lıka mɔ sʋanlan fíí nnʋn man'n. 33 Mɔ bɛ 'kɔ'n, menian
dɔʋn kpa nwunlin bɛ́. Bɛ kɔ fa ası atın dıɛ'n. Bɛ fi kulo'n-mɔ kʋalaa
asʋ bɛ le ɛnwanndie. Bɛ kɔ li mʋa lıka mɔ Zozi nʋn yí menian'n-mɔ
tʋlı bɛ́ ti'n. 34 Mɔ Zozi fi ɛlɛɛ nın anun 'ju'n, ɔ kɔ nwun menian dɔʋn
kpa ɛbɛlɛ. Bɛ́ nwʋn kɔ yɔ yí anwunnvoe. Afı bɛ tı kɛ mmʋa mɔ bɛ le
man ɛnıanfʋɛ ɔ. Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ hehele bɛ́ ninnge dɔʋn.
35 Mɔ alíɛ'n yɔlı bie'n, yí menian'n-mɔ kɔ kpunnge yí nwʋn ɛbɛlɛ,
bɛ́ nwan: "Yɛ́ Mın, alíɛ'n lɛ yɔ, ɛsɛ lıka mɔ yɛ wɔ'n kʋsʋ tı yí nwʋn.
36 Yí ti, yaci bɛ́ nun maan bɛ hɔ́ nanmue'n-mɔ nʋn kulo'n-mɔ mɔ bɛ
mantan mantan ɛwa'n-mɔ asʋ bɛ hɔ́ kpʋ́ndɛ like bɛ tó bɛ lí."
37 Mɔ bɛ hanlın ɛjɔlɛ sɔ'n, Zozi nwan: "Ɛmɔ muonun mán bɛ́ like lí."
Yí menian'n-mɔ nwan: "Nzu? Man yɛ hɔ́ tó kpaʋn bɔbɔ esika jɛtɛ
ɛya nnyuan an, ɔ nza man like fíí yɔ."
38 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Kpaʋn nyɛ yê ɛmɔ le ɔ?
Ɛmɔ hɔ́ nían."
Bɛ hɔlı bɛ walı a, bɛ́ nwan: "Yɛ le kpaʋn nnun nʋn ejue nnyuan."
39 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ bɛ mán
meninsʋnman'n kʋalaatin tɛ́tanlan ası kpule kpule ndile nın asʋ.
40 Ɛhı a, bɛ kɔ tɛtanlan ası kpule ɛya ɛya, ɔ nʋn kpule abulanun
abulanun. 41 Mɔ bɛ tanlanlın ası yuelı'n, Zozi kɔ le kpaʋn nnun'n,
ɔ nʋn ejue nnyuan'n. Ɔ kɔ tʋ yí nyın anwunno, ɔ kɔ la Nyanmıan ası.
Ɔ kɔ bubu kpaʋn'n-mɔ anun ɔ kɔ man yí menian'n-mɔ kɛ bɛ hyé bɛ
mán meninsʋnman'n. Ɔ kɔ fa ejue nnyuan'n ɔ kɔ man bɛ́ kɛ bɛ hyé
bɛ mán bɛ́ kʋalaatin. 42 Bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ li dede bɛ́ kʋ kɔ yi, bie kɔ ha.
43 M'ɔ halı'n, bɛ sısalı dede a, ɔ tı ece mma bulu nʋn nnyuan. Ejue'n
kʋsʋ bie halı. 44 Bɛ́ mɔ bɛ lili kpaʋn sɔ'n, bɛ tı menian akpıı nnun. B'a
nga man mmalasua nʋn mmatʋnman'n-mɔ bie.

Zozi 'ba nanndı asue nın anyınsʋ
(Matie 14.22-23, Zʋan 6.16-21)

45 Ɛhı, meninsʋnman'n yuelı like di ɛbɛlɛ ala, Zozi kɔ han kɔ hele
yí menian'n-mɔ kɛ: "Ɛmɔ fʋ́ ɛlɛɛ nın anun bɛ kpɛ́ asue'n bɛ lí mʋa
Bɛtısayida ɛlɔ. Mın 'gua menian'n-mɔ atın kʋalaaka nán m'an a." 46 Kɛ
Zozi gualı menian'n-mɔ atın yuelı'n, ɔ kɔ hɔ asɔnın ɛyɔlɛ bʋka kʋn asʋ.
47 Mɔ alíɛ'n sanlın'n, anın ɛlɛɛ nın a ju asue nın afian. Zozi
angʋnmın cein jin ası ɛbɛlɛ. 48 Ɔ 'nıan an, anın yí menian'n-mɔ ngʋala
man ɛlɛɛ'n kan kpa. Ɔ sanlın kɛ bɛ nʋn asutue nın a yia nun. Ɛhı a,
alıbahıan dɔɛ nsan mɔ ɔ 'kɔ dɔɛ nsian'n, Zozi kɔ nanndı asue nın
anyınsʋ ɔ kɔ kpʋ bɛ́. M'ɔ walı dede m'ɔ ka kaan tʋ bɛ́'n, ɔ yɔlı kɛ ɔ lɛ
san bɛ́ nwʋn. 49 Nan mɔ bɛ nwunlin kɛ ɔ nanndı asue nın anyınsʋ'n,
bɛ bu kɛ ɛnwʋnmın ɔ. Bɛ kɔ tɛtıan. 50 Esulo hanlın bɛ́, ɔ sanlın kɛ bɛ́
kʋalaatin bɛ́ nwunlin yí.
Ɛbɛlɛ ala, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ gúa bɛ́ ahʋnlın ası!
Nán bɛ sulo nan mín ɔ!" 51 Kɛ ɔ hanlın sɔ mɔ ɔ 'fʋ bɛ ɛlɛɛ nın anun
ala, asutue'n kɔ gua ası. Zozi nyɔlıɛ sɔ'n kɔ sin bɛ́ nwʋn kpa. 52 Afı
asinbɛnwʋn like'n mɔ Zozi falı kpaʋn'n yɔlı'n, b'a ndı man yí bʋ. Ɔ
sanlın kɛ b'a nva man bɛ́ ajʋnlın b'a nza man sʋ.

Zozi 'ba man Zenezalɛtı nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn sa.
(Matie 14.34-36)

53 Kɛ bɛ kpɛlı asue'n mɔ bɛ juli Zenezalɛtı mân nın anun'n, bɛ kɔ si
ası, bɛ kɔ mınnda bɛ́ ɛlɛɛ'n. 54 Mɔ bɛ fi ɛlɛɛ nın anun bɛ juli'n, ɛbɛlɛ
ala, menian'n-mɔ kɔ nwun kɛ Zozi ɔ. 55 Bɛ kɔ nwanndi bɛ kɔ hɔ lıka
kʋalaatin bɛ kɔ hɔ kɔ bɔ menian'n-mɔ kʋalaa amannıɛ. Lıka biala
mɔ bɛ kɔ tı kɛ Zozi wɔ'n, bɛ sʋa nwuluwafʋɛ'n-mɔ ɛbɛɛ sʋ bɛ bɛlɛ yí.
56 Lıka biala m'ɔ kɔ hɔ'n, nanmue nun o, kulo baa asʋ o, kulo kpili asʋ
o, bɛ fa nwuluwafʋɛ'n-mɔ bɛ sesie anʋan'n-mɔ anyunnun gua'n-mɔ
asʋ. Bɛ sɛlɛ Zozi kɛ ɔ mán bɛ́ atın maan bɛ hán yí taladıɛ nın anʋan
nın ala. Sakpa, bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ kɔ han yí'n, bɛ́ nwʋn sa.

7

Zozi nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ 'ba su akpʋlʋwa

wɔ Zufʋ'n-mɔ amanmuo nın anwʋn
(Matie 15.1-9)

1 Ɛhı, Falisifʋɛ mmie-mɔ nʋn mala nın asʋ mgbain mmie-mɔ fi
Zoluzalɛmʋn bɛ walı yialı Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. 2 Bɛ nwunlin yí menian'n
mmie-mɔ kɛ bɛ 'di like a, bɛ nnwunnzin man bɛ́ sa nın anun bɛ ndu
man bɛ́ nwʋn efian kɛ bɛ́ mala'n kele'n. 3 Afı, Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn
Zufʋ'n-mɔ kʋalaa, bɛ di bɛ́ nan-mɔ mala sɔ nın asʋ kpa. Sɛ bɛ 'ba
li like a, bɛ tʋ bɛ́ ahʋnlın ası bɛ nwunnzin bɛ́ sa nın anun kpa bɔkɔɔ.
4 Ɛsɛ like mɔ bɛ kɔ to yí gua nun mɔ bɛ 'ba li'n, sɛ bɛ nwunnzinlin man
bɛ́ sa nın anun bɛ tuli man bɛ́ nwʋn efian an, bɛ nni man. Bɛ le daba
mala dɔʋn mɔ bɛ di sʋ sɛlɛ kpa kɛ kangɔ nʋn bua ɔ nʋn daansɛ'n-mɔ
anun enwunnzian. 5 Ɛhı a, Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn mala nın asʋ mgbain'n-
mɔ kɔ bisa Zozi kɛ: "Mala mɔ yɛ́ nan-mɔ a hyıhyɛ a tʋ ɛbɛlɛ'n, nzukɛ
ati yê wɔ́ menian'n-mɔ nni man sʋ mɔ bɛ le bɛ́ sa nın anun efian'n bɛ
lɛ didi'n?"

6 Mɔ Zozi tılı bɛ́ kosuan sɔ'n, yí nwan: "Apoo mma, ɛmɔ anwʋn
ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmıan kpɔmanfʋɛ Ezayi hanlın yí daba'n tı ananhɔlɛ.
Ezayi hɛlɛlı yí kɛ:

Menian ɛhı-mɔ le bɛ́ nʋan tuin mgban
yê bɛ yı mín ayɛ ɔ,
nan bɛ́ ahʋnlın'n nnʋn man mín sʋ.
7 *Ɛsʋɛ'n mɔ bɛ sʋ mín'n tı mgban.*
Ɔ sanlın kɛ kulo sʋanlan mala yê bɛ kekele ɔ,
nan nán Nyanmıan dıɛ nın ɔ."

8 Zozi nwan: "Ɛmɔ nni man Nyanmıan mala dıɛ nın asʋ nan kulo
menian'n-mɔ dıɛ nın asʋ yê ɛmɔ di ɔ."

9 Ɛsɛ Zozi kɔ han biekun kɔ tʋ sʋ. Yí nwan: "Ɛmɔ a fa bɛ́ mala dıɛ'n
b'a nunnun Nyanmıan dıɛ nın abʋsʋ. 10 Ɛhı anwʋn, Moyizı hanlın kɛ:
Man wɔ́ nyın sɔ́ wɔ́ sı nʋn wɔ́ nin. Ɛsɛ ɔ hanlın yí biekun kɛ: *Sʋanlan
m'ɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ kɔ tia yí sı nʋn yí nin'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ fata kɛ bɛ
kun yí.* 11 Nan ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ nwan sɛ sʋanlan kʋn kan kele yí sı nʋn
yí nin kɛ: 'Like mɔ n ne yí mɔ n gɔ fa n gɔ bʋka ɛmɔ'n, ɔ tı kɔɔban' (yí
bʋ y'ɔ le kɛ m'an fa m'an hye Nyanmıan), 12 sʋanlan sɔ'n, ɛmɔ mman
man yí atın ɔ nyɔ man like fíí kʋ́n mman man yí sı nʋn yí nin. 13 Ɛmɔ
yɔ sɔ bɛ nunnun Nyanmıan mala nın abʋsʋ ɛmɔ di bɛ́ dıɛ'n-mɔ asʋ.
Ɛsɛ bɔbɔ ɛmɔ yɔ ninnge dɔʋn mmiekun-mɔ m'ɔ nvata man ɔ."

Like m'ɔ gua sʋanlan anwʋn efian'n
(Matie 15.10-20)

14 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ fɛlɛlɪ meninsʋnman'n yí nwʋn biekun
an, yí nwan: "Bé kʋalaa bɛ tíe mɔ mɪɪn kan'n bɛ tí yí bʋ. 15 Like fíí
nnʋn man ɛbɛlɛ m'ɔ kan sʋanlan nʋan, ɔ man efian gua yí nwʋn ɔ.
Nan ɛjɔlɛ ɛtɛ m'ɔ fi yí nʋan kɔ fite'n yê ɔ man efian gua yí nwʋn ɔ. [
16 M'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá síe kpa!"]
17 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ m'ɔ fi bagua nɪn anun ɔ fitelɪ ɔ hɔlɪ awulo'n,
yí menian'n-mɔ kɔ bisa yí anyɪnndala sɔ'n m'ɔ buli nɪn abʋ. 18 Ɛhɪ a,
Zozi kɔ bua bɛ kɛ: "Yí ti, ɛmɔ kʋsʋ nzɪ man ngɛlɛ ɔ? Ɛmɔ ndɪ man yí
bʋ kɛ like biala mɔ sʋanlan kɔ li'n, ɔ ngʋala man yí nwʋn efian gua ɔ?
19 Ɔ sanlɪn kɛ like mɔ sʋanlan kɔ li'n, ɔ ngɔ man yí ahʋnlɪn nɪn anun.
Nan ɔ kɔ yí kunnun yê ɔ je gua." (Ɔ nanndɪ ɛjɔlɛ ɛhɪ asʋ, Zozi kɔ hele
bé kɛ like biala m'ɔ tɪ mɔ bɛ di'n, yí nwʋn tɪ.)
20 Ɛsɛ yí nwan: "Nan ɛjɔlɛ ɛtɛ m'ɔ fi sʋanlan ahʋnlɪn nun kɔ
fite'n yê ɔ gua yí nwʋn efian ɔ. 21 Afɪ sʋanlan ahʋnlɪn nɪn anun yê
ajʋnlɪn ɛtɛ'n kʋalaa fi ɔ: satɪlɪfʋɛ ɛyɔlɛ, awue, kodiawu, 22 ajaa ɛtʋan,
anyɪnbʋlʋ, ati anun ɛtɛ ɛyɔlɛ, nnaka, basa-basa ɛyɔlɛ, nyunnunngun-
lan, dunmannzɛcɪɛ, atubɛnwʋn, kʋasɪanzɛmʋn. 23 Ninnge ɛtɛ ɛtɛ ɛhɪ-
mɔ kʋalaa m'ɔ fi sʋanlan nun fite'n, bé yê bɛ gua yí nwʋn efian ɔ."

Ɛyɛfʋɛ balasua kʋn 'ba le Zozi di
(Matie 15.21-28)

24 Ɛhɪ anzin, Zozi anʋan y'ɔ le Silifeninsi mân nun. Lɪka m'ɔ juli'n
mantan kulo kʋn. Kulo sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Tii. Ɔ ngulo man kɛ bɛ tɪ yí
ngan. Yí ti, ɔ kɔ hɔ kɔ wʋlʋ awulo kʋn anun. Nan kʋsʋ ɔ'a ngʋala
man fɪa. 25 Afɪ anɪn balasua kʋn wɔ ɛbɛlɛ, wawɛ ɛtɛ wɔ yí wa talua
nɪn anun. Ɔ kɔ tɪ Zozi angan. Ɔ kɔ a kɔ tʋ Zozi ɔ kɔ tu kɔ tɔ yí ja
nun. 26 Balasua sɔ'n tɪ man Zufʋ. Bɛ wʋlɪ yí Silifeninsi mân nun. Ɔ
tɪ *gɛlɛkɪ. Ɔ kɔ sɛlɛ Zozi kɛ ɔ tú wawɛ ɛtɛ'n m'ɔ wɔ yí wa talua nɪn
anun'n.
27 Mɔ bala'n hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ bua yí kɛ: "Nwʋnndɛ maan
mmatʋnman'n-mɔ didi kʋalaaka. Afɪ, ɔ nvata man kɛ bɛ ju
mmatʋnman'n-mɔ alɪɛ'n bɛ gua bɛ man njʋa'n-mɔ di ɔ."
28 Zozi hanlɪn sɔ a, balasua'n nwan: "Ɔ tɪ ananhɔlɛ, yé Mɪn. Nan
kʋsʋ mmatʋnman'n-mɔ alɪɛ nɪn abʋ mgbʋkpʋlʋka'n m'ɔ kɔ yɪyɪ kɔ
gua tɔbɪlɪ nɪn abʋ'n yê njʋa'n-mɔ di ɔ."
29 Mɔ Zozi tɪlɪ yí mmua sɔ'n, yí nwan: "Wɔ́ nʋan ɛjɔlɛ nɪn ati, sa kɔ,
nan wawɛ ɛtɛ'n fi wɔ́ wa nɪn anun ɔ'a tu."
30 Sakpa kʋsʋ, balasua'n fi ɛbɛlɛ ɔ 'kɔ a ju a, yí wa'n la mgba nɪn asʋ,
wawɛ ɛtɛ'n fi yí nun a tu.

Zozi 'ba man amunlefʋɛ anzʋtiliwa kʋn anwʋn sa

31 Ɛhɪ anzin, Zozi fi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Tii nɪn afan ɔ kɔ sɪn Sidʋn
kulo nɪn afan, ɔ kɔ sa kɔ a Galile asue nɪn anʋan. Mɔ ɔ 'sa ba'n, ɔ
kpɛlɪ nun mân'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kulo Bulu nɪn anun. 32 Ɛbɛlɛ, bɛ kɔ fa
amunlefʋɛ anzʋtiliwa kʋn bɛ kɔ bɛlɛ yí kɛ ɔ fá yí sa fúa yí nwʋn maan
ɔ tí akpɔlɛ.
33 Ɛhɪ a, Zozi kɔ fa wuluwafʋɛ'n bagua nɪn anun ɛbɛlɛ, ɔ nʋn yí kɔ
hɔ ahanmɪan. Bɛ juli ɛlɔ a, ɔ kɔ fa yí sa mɛsɪka'n kɔ wula amunlefʋɛ
nɪn anzʋ'n-mɔ anun kɔ yɪ. Ɛsɛ ɔ kɔ fa yí nʋan ngɛsɛlɛ'n bie kɔ han

amunlefʋɛ'n tofeleman'n. 34 M'ɔ yɔlı ɛhı kʋalaa yuelı'n, ɔ kɔ tʋ yí ti
anwunno ɔ kɔ gua ɛnwʋnmıan ası. Yí nwan: “Ɛfata!” Yí bʋ y'ɔ le kɛ
tike!
35 Ɛbɛlɛ ala, yí nzʋ'n-mɔ kɔ tike tike, yí tofeleman'n kɔ nyannjı, ɔ
kɔ jʋjɔ yuein-yuein. 36 Mɔ Zozi yɔlı asinbɛnwʋn like sɔ'n yuelı'n, ɔ kɔ
totua bɛ́ kɛ nán bɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ kele sʋanlan fíí. Ɔ 'totua bɛ́ a, anın
bɛ lɛ kan bɛ kɔ. 37 Ɛjɔlɛ'n sinlin menian'n-mɔ anwʋn kpa. Bɛ́ nwan:
“Like biala m'ɔ kɔ yɔ'n, ɔ yɔ yí kanlanman kpa! Ɔ man bɛ́ mɔ bɛ́ nzʋ
a ti'n tı ɛjɔlɛ! Bɛ́ mɔ b'a tɔ amunle'n, ɔ man bɛ jʋjɔ!”

8

Zozi 'ba man menian akpıı nnan alıɛ di
(Matie 15.32-39)

1 Mɛlɛ sɔ'n, menian dɔʋn yialı Zozi anwʋn ɛbɛlɛ biekun. Kɛmɔ bɛ
nnyan man like fíí bɛ nni man'n, Zozi fɛlɛlı yí menian'n-mɔ a, yí nwan:
2 “Menian ɛhı-mɔ anwʋn yɔ mín koun. Ɔ sanlın kɛ bɛ nʋn mín wɔ ɛwa
yí cıan nsan ahı, bɛ nnyan man like fíí bɛ nni man. 3 Sɛ mın man bɛ́
atın kɛ bɛ fá bɛ́ kunnun bɛ sá bɛ hɔ́ a, bɛ 'ba gɔlɔ atunnun. Afı bɛ́ nun
mmie-mɔ fi mʋa.”
4 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: “Ebo ɛhı anun
ɛwa, yɛ 'yɔ sɛ nán y'a nyan like y'a man menian nwala ɛhı-mɔ a li?”
5 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ le kpaʋn nyɛ?”
Bɛ́ nwan: “Yɛ le kpaʋn nsʋ.”
6 Ɛhı a, ɔ kɔ man meninsʋnman'n kɔ tɛtanlan ası. Ɔ kɔ fa kpaʋn
nsʋ'n, ɔ kɔ la Nyanmıan ası. Ɔ kɔ bubu nun kɔ man yí menian'n-mɔ
kɛ bɛ hyé bɛ mán meninsʋnman'n. Zozi menian'n-mɔ kɔ hye kɔ man
bɛ́. 7 Ɛsɛ anın bɛ le ejue nganngan mmiekun-mɔ. Zozi kɔ yeyila sʋ ɔ kɔ
han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ bɛ hyé bɛ búka sʋ. 8 Bɛ kɔ li dede bɛ́ kʋ
kɔ yi. Zozi menian'n-mɔ kɔ sısa m'ɔ halı'n. Ɔ kɔ yi ece mma nsʋ. 9 Bɛ́
mɔ bɛ lili like'n, bɛ tı kɔ yɔ akpıı nnan. Mɔ bɛ yuelı like'n di'n, Zozi
kɔ man bɛ́ atın maan bɛ kɔ hɔ. 10 Ɛbɛlɛ ala, ɔ nʋn yí menian'n-mɔ, bɛ
kɔ fʋ ɛlɛɛ nın anun bɛ kɔ hɔ mân'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Dalımannunta nın
anun.

Falisifʋɛ'n-mɔ 'ba bisa Zozi kɛ

ɔ yɔ́ asinbɛnwʋn like kʋn maan bɛ nían.
(Matie 16.1-4)

11 Ɛhı, *Falisifʋɛ'n-mɔ kɔ a kɔ ju ɛbɛlɛ. Bɛ nʋn Zozi kɔ su akpʋlʋwa.
Kɛmɔ bɛ kulo kɛ bɛ sɔ yí bɛ nıan'n, bɛ kpʋnndɛ kɛ ɔ yɔ́ asinbɛnwʋn
like kʋn m'ɔ kele kɛ yí tunmin'n fi Nyanmıan ɛlɔ sakpa. 12 Zozi kɔ gua
ɛnwʋnmıan ası, yí nwan: “Nzukɛ ati yê ajulisʋ menian'n-mɔ kpʋnndɛ
asinbɛnwʋn ninnge ɔ? Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ bɛ ngɔ
yɔ man asinbɛnwʋn like fíí bɛ ngɔ hele man ajulisʋ menian'n-mɔ.” 13 Ɔ
hanlın sɔ yuelı a, ɔ kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ fʋ ɛlɛɛ nın anun, ɔ nʋn yí
menian'n-mɔ, bɛ kɔ sa bɛ kɔ kpɛ asue'n bɛ kɔ hɔ yí nzin ɛlɔ.

Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn belemgbin Elɔdı fali ayile'n
(Matie 16.5-12)

14 Mɔ bɛ 'kpɛ asue'n, Zozi menian'n-mɔ alʋa kɔ fi kpaʋn mɔ bɛ 'fa
bɛ sa bɛ́ nwʋn'n. Kpaʋn baa kʋnmgba yê anın bɛ le yí bɛ nwʋn ɛbɛlɛ

ɛlɛɛ nɪn anun ɔ. 15 Zozi kɔ tu bɛ́ fʋɔ kɛ: “Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ
Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn Elɔdɪ fali ayile nɪn anwʋn.”
16 Zozi hanlɪn sɔ a, yí menian'n-mɔ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ kpaʋn'n
mɔ b'a nva man'n, yí ti yɛ̂ ɔ man ɔ lɛ kan sɔ ɔ. 17 Zozi kɔ tɪ, ɔ kɔ bisa
bɛ́ kɛ: “Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ lɛ kan kɛ: ‘Anɪn kpaʋn'n mɔ y'a nva man nɪn
ati ɔ’? Yí ti, ɛmɔ nzɪ man fasie bɛ ndɪ man ɛjɔlɛ bʋ ɔ? Ɛmɔ ajʋnlɪn
nza man ɛmɔ ɔ? 18 Anyɪan'n mɔ ɛmɔ le yí'n, ɛmɔ nnwun man asɪ ɔ?
Anzʋɛ'n mɔ ɛmɔ le yí'n, ɛmɔ ndɪ man ɛjɔlɛ ɔ? Ɛmɔ ati kácɪ, 19 mɛlɛ
mɔ m mubuli kpaʋn nnun nɪn anun m manlɪn menian akpɪɪ nnun'n,
ɛmɔ sɪsalɪ yí bʋ ece mma nyɛ?”
Bɛ kɔ bua yí kɛ: “Yɛ sɪsalɪ ece mma bulu nʋn nnyuan.”
20 Zozi nwan: “Nán mɛlɛ mɔ m mubuli kpaʋn nsʋ nɪn anun m
manlɪn menian akpɪɪ nnan'n, ɛmɔ sɪsalɪ yí bʋ ece mma nyɛ?”
Bɛ́ nwan: “Yɛ sɪsalɪ ece mma nsʋ.”
21 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Yí ti, ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han'n, ɛmɔ ndɪ man yí
bʋ biekun ɔ?”

Zozi 'ba tike anyɪnsinlinwafʋɛ kʋn anyɪn'n

22 Zozi nʋn yí menian'n-mɔ, bɛ́ nʋan y'ɔ le Bɛtɪsayida. Bɛ juli ɛbɛlɛ
a, menian'n-mɔ kɔ fa anyɪnsinlinwafʋɛ kʋn bɛ kɔ bɛlɛ Zozi. Bɛ kɔ
sɛlɛ yí kɛ ɔ fá yí sa hán wuluwafʋɛ'n maan yí nyɪn'n tíke. 23 Zozi kɔ
sɔ anyɪnsinlinwafʋɛ nɪn asa ɔ nʋn yí kɔ hɔ kulo'n tiba. Ɔ kɔ fa yí
nʋan ngɛsɛlɛ kɔ ta wuluwafʋɛ nɪn anyɪn nɪn asʋ. Ɔ kɔ fa yí sa kɔ fua
wuluwafʋɛ nɪn anyɪn'n ɔ kɔ bisa yí kɛ: “Asʋ ɛ nwun like ɔ?”
24 Anyɪnsinlinwafʋɛ'n kɔ tike yí nyɪn'n, yí nwan: “Mɪn nwun
menian'n-mɔ, nan kʋsʋ bɛ tɪtɪ kɛ mmaka mɔ bɛ lɛ nanndɪ ɔ.”
25 Zozi kɔ fa yí sa kɔ fua wuluwafʋɛ nɪn anyɪn'n biekun. Mɔ Zozi
yɪlɪ yí sa'n, wuluwafʋɛ'n kɔ nɪan yí nyunnun fɔ́ʋ́n. Yí nwʋn kɔ sa ɔ
kɔ nwun asɪ kpa bɔkɔɔ. 26 Ɛhɪ a, Zozi kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Kɔ awulo,
kʋsʋ n'ɛ wʋlʋ kulo nɪn anun.”

Pɪɛlɪ 'ba han kɛ Zozi yɛ̂ ɔ tɪ Kilisi nɪn ɔ
(Matie 16.13-20, Luku 9.18-21)

27 Ɛhɪ anzin, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ fi Bɛtɪsayida bɛ kɔ hɔ kulo'n-
mɔ mɔ bɛ mantan mantan Filipʋ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sezale anwʋn
ɛbɛlɛ'n-mɔ asʋ. 28 Mɔ bɛ 'kɔ'n, Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Menian'n-mɔ, bɛ́
nwan nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le mín?”
Bɛ kɔ bua yí kɛ: “Mmie-mɔ nwan Zʋan Batisi y'ɔ le wɔ́, mmie-
mɔ kʋsʋ nwan Eli y'ɔ le wɔ́, mmiekun-mɔ kʋsʋ nwan Nyanmɪan
mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ nunhan kʋn y'ɔ le wɔ́.”
29 Ɛhɪ a, Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nan ɛmɔ kʋsʋ lɪlɪ, ɛmɔ bu kɛ nwan y'ɔ
le mín?”
Pɪɛlɪ nwan: “*Kilisi'n y'ɔ le wɔ́, Izalayɛ Ngʋandefʋɛ'n.”
30 Mɔ Pɪɛlɪ hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ totua bɛ́ kpa kɛ nán bɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n
bɛ kele sʋanlan fíí.

Zozi 'ba han yí ewue'n nʋn yí etinnge nɪn anwʋn ɛjɔlɛ
(Matie 16.21-28, Luku 9.22-27)

31 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Ɔ di kɛ mân
Baa'n nwun amannɪnhunlun kpa. Izalayɛ mân nɪn asʋ mgbain'n-mɔ
nʋn Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ
'ba yɪ yí tʋ. Bɛ 'ba hun yí. Bɛ kun yí a, yí cɪan nsan nɪn asʋ, ɔ

'tinnge." 32 Zozi kɔ han yí ewue sɔ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ yuein kɔ hele
yí menian'n-mɔ. Ɛhɪ, Pɪɛlɪ kɔ fɛlɛ Zozi ahanmɪan ɔ kɔ tu yí nyunnun.
33 Zozi kɔ bɪlɪ yí nyɪn ɔ kɔ nɪan yí menian bʊ nga'n-mɔ. Ɔ kɔ tu Pɪɛlɪ
anyunnun. Yí nwan: "Satan, fi mín nwʊn ɛwa kɔ mʊa. Wó ajʊnlɪn'n
tɪ man Nyanmɪan ajʊnlɪn, nan kulo menian ajʊnlɪn yê ɛ le yí ɔ."
34 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi fɛlɛlɪ meninsʊnman'n nʊn yí menian'n-mɔ a, yí
nwan: "Sʊanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ si mín sʊ'n, ɔ fá yí nwʊn yí tɛɛ, ɔ fá yí
kʊlʊwa'n ɔ tʊ́ yí kɔmɪn sʊ, nán ɔ'a si mín sʊ. 35 Sʊanlan biala m'ɔ kulo
kɛ ɔ kpʊnndɛ yí ngʊan'n, ɔ 'minlin yí ngʊan sɔ'n. Nan m'ɔ kɔ minlin yí
ngʊan'n wɔ Ɛjɔlɛkpa'n nʊn mín dunman nun'n, sʊanlan sɔ'n, ɔ 'nyan
ngʊan. 36 Sɛ sʊanlan kʊn nyan eyuadɪ nɪn anun ninnge'n kʊalaa nán
ɔ minlin yí ngʊan nɪn an, anɪn nzukɛ nvasʊɛ dɪɛ yê ɔ 'nyan yí sʊ ɔ?
37 Nzu like dɪɛ bɔbɔ yê kulo sʊanlan kʊala kɛ ɔ fa kaci yí ngʊan nɪn
ɔ? 38 Ajulisʊ ɛtɛfʊɛ menian ɛhɪ-mɔ mɔ bɛ nzulo man Nyanmɪan'n, bɛ́
afian, wó mɔ ɛ kɔ sa mín nʊn mín ɛjɔlɛ nɪn anwʊn nyian'n, *Mân
Baa'n kʊsʊ, mɛlɛ m'ɔ nʊn yí nyanmɪansʊ anwʊntɪɛ mmɔfʊɛ'n-mɔ 'ba
sa bɛ ba Nyanmɪan anunminnyanmʊn nɪn anun'n, wó nwʊn 'ba yɔ yí
nyian."

9

1 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɛsɛ ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: "Mɪɪn kan
yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, ɛmɔ mɔ b'a yia ɛwa'n, ɛmɔ kʊalaa ngɔ
yue man wu. Mmie-mɔ 'ba nwun kɛ Nyanmɪan Kpili lɛ di belemgbin
tunmin sʊ."

Zozi anwʊn ɛkacie'n
(Matie 17.1-13, Luku 9.28-36)

2 Ɛhɪ anzin cɪan nsian, Zozi kɔ fa Pɪɛlɪ nʊn Zʊakɪ nʊn Zʊan. Ɔ nʊn
bɛ́ menian nsan nɪn ala bɛ kɔ tɪ bɛ́ nwʊn bʊka kannganlaun kʊn asʊ.
Ɛbɛlɛ, Zozi kɔ kaci bɛ́ nyɪnsʊ. 3 Yí taladɪɛ'n kɔ yɔ fufue hyɪɛɪn hyɪɛɪn
kpa. Yí hyɪɛɪn sɔ'n, asɪɛ ɛhɪ asʊ sʊanlan fíí ngʊala man like fíí kpʊ
maan ɔ yɔ fufue dede ɔ ju yí ɔ. 4 Zozi menian nsan'n 'nɪan an, bɛ kɔ
nwun *Eli nʊn *Moyizɪ kɛ bɛ nʊn Zozi lɛ jʊjɔ.
5 Pɪɛlɪ kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: "*Labi, ɔ tɪ kpa kɛ yɛ wɔ ɛwa. Yɛ 'bɔ
*tantɪ nsan, wó dɪɛ kʊn, Moyizɪ dɪɛ kʊn yê Eli kʊsʊ dɪɛ kʊn." 6 Esulo
kɔ han bɛ́, Pɪɛlɪ nnwun man ɛjɔlɛ m'ɔ kan ɔ.
7 Bɛ jijin ɛbɛlɛ ala, bɔlɛ́ kʊn fi nyanmɪansʊ kɔ a kɔ hala Eli nʊn
Moyizɪ nʊn Zozi asʊ. Bɔlɛ́ nɪn anun, anɪɛ kʊn kɔ te. Anɪɛ sɔ'n nwan:
"Sʊanlan ɛhɪ tɪ mín ehulo Baa, ɛmɔ tíe yí!" 8 Zozi menian'n-mɔ tɪlɪ
anɪɛ sɔ nɪn ala, bɛ kɔ tʊtʊ bɛ́ nyɪn, bɛ ngɔ nwun sʊanlan fíí kʊ́n, Zozi
angʊnmɪn cein yê ɔ nʊn bɛ́ wɔ ɛbɛlɛ ɔ.
9 Nan mɔ bɛ fi bʊka nɪn asʊ bɛ 'ju'n, Zozi kɔ totua bɛ́ kɛ nán bɛ kan
ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ kele sʊanlan fíí, dede ɔ jú cɪan mɔ *Mân Baa'n fi ewue
nun ɔ kɔ tinnge'n. 10 Bɛ falɪ m'ɔ hanlɪn helelɪ bɛ́ nɪn asʊ, nan kʊsʊ bɛ
lɛ bisa bisa bɛ́ nwʊn bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: "Ɔ fi ewue nun ɔ 'tinnge'n, yí bʊ
y'ɔ le benin?"
11 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, bɛ kɔ bisa Zozi kɛ: "Nzukɛ ati yê mala nɪn asʊ
mgbain'n-mɔ nwan Eli yê ɔ 'di mʊa ba'n?"
12 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Eli 'di mʊa ba ɔ sesie ninnge'n-mɔ biekun. Nan
ɔ yɔ sɛ mɔ b'a hɛlɛ yí kɛ, Mân Baa'n 'ba nwun amannɪnhunlun kpa, ɛsɛ

bɛ 'kpɔ yí'n? 13 Afɪ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ Eli a a dada angʊnmɪn.
Nan menian'n-mɔ helelɪ yí yalɛ kɛ bɛ́ kunnun kulo. Kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n
hanlɪn yí nwʊn ɛjɔlɛ nɪn anɪn."

Zozi 'ba man sʊanlan kʊn m'ɔ kpɛ nɪn anwʊn sa
(Matie 17.14-21, Luku 9.37-43a)

14 Zozi nʊn Pɪɛlɪ nʊn Zʊan nʊn Zʊakɪ fi bʊka nɪn asʊ bɛ kɔ ju. Mɔ bɛ
walɪ dede mɔ bɛ ka kaan bɛ ju Zozi menian ɛhɪnlɪn-mɔ anwʊn ɛbɛlɛ'n,
bɛ kɔ nwun meninsʊnman bɛ́ nwʊn ɛbɛlɛ. Mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ
wɔ bɛ́ nun. Bɛ kɔ fa akpʊlʊwa esue bɛ kɔ tʊa Zozi menian'n-mɔ. 15 Zozi
kɔ li meninsʊnman'n nvu nun. Kɛ bɛ nwunlin yí nɪn ala, bɛ kɔ tutu
ɛnwanndie bɛ kɔ hɔ yí atɪn ɛkpa.
16 Zozi kɔ bisa yí menian'n-mɔ kɛ: "Nzu anwʊn yê ɛmɔ nʊn bɛ́ lɛ su
akpʊlʊwa'n?"
17 M'ɔ bisalɪ bɛ́ kosuan sɔ'n, meninsʊnman nɪn anun sʊanlan kʊn
kɔ bua Zozi kɛ: "Yɛ́ Mɪn, m'an fa mín wa belenzua'n m'an bɛlɛ wɔ́. Ɔ
sanlɪn kɛ wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun. Ɔ man ɔ ngʊala man jʊjɔ. 18 Lɪka biala
mɔ wawɛ'n kɔ tɔ yí sʊ'n, ɔ fin yí asɪ. Ɔ man ɔ cuin ngɛsɛlɛ, ɔ kʊan yí
je'n, ɔ san yí ketee. M'an sɛlɛ wɔ́ menian'n-mɔ kɛ bɛ tú wawɛ ɛtɛ sɔ'n.
Nan b'a mantan yí dede b'a ngʊala man yí tu."
19 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ menian ɛhɪ-mɔ, ɛmɔ le man dedi.
Mɪn nʊn ɛmɔ yɛ tánlan dede ɔ hɔ́ jú mɛlɛ benin? N zʊ́ ɛmɔ dede ɔ jú
tɛmʊn benin? Bɛ fá batʊnman'n bɛ bɛ́lɛ mín."
20 Bɛ kɔ fa batʊnman'n bɛ kɔ bɛlɛ Zozi. Kɛmɔ batʊnman'n nwunlin yí
nɪn ala, wawɛ ɛtɛ'n m'ɔ wɔ yí nun'n kɔ wʊsʊ yí sɛlɛ kpa. Batʊnman'n
kɔ tɔ asɪ ɔ kɔ kunndo, yí nʊan ngɛsɛlɛ fʊkʊʊ.
21 Zozi kɔ bisa batʊnman nɪn asɪ'n kɛ: "Ɔ mantanlɪn yí ɛyɔlɛ'n yí
cɪan nyɛ ahɪ?"
Yí sɪ nwan: "Ɔ bɔlɪ yí bʊ yí mmatʊnman nun. 22 Cɪan bie a, wawɛ'n
man ɔ tɔ sîn nun. Bie kʊsʊ a, ɔ tʊ yí asue nun kɛ ɔ 'kun yí. Nan sɛ ɛ
kʊala yɛ́ bʊka a, anɪn nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe nán bʊka yɛ́."
23 Zozi kɔ se yí kɛ: "Ɛ lɛ kan kele mín kɛ: 'Sɛ ɛ kʊala a!' Nwun yí kɛ
sʊanlan biala m'ɔ de Nyanmɪan di'n, ɔ kʊala like biala yɔ."
24 Ɛbɛlɛ ala, batʊnman nɪn asɪ'n kɔ tɪan nun, yí nwan: "Mɪn de mɪn
di, kʊsʊ bʊka mín nán mín dedi'n tɪ kaan sʊa!"
25 Meninsʊnman'n kɔ nwanndi kɔ hɔ Zozi nʊn batʊnman nɪn anwʊn
ɛlɔ. Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ jʊjɔ aminle sʊ ɔ kɔ hele wawɛ ɛtɛ'n,
yí nwan: "Wawɛ ɛtɛ, wɔ́ mɔ a munndun batʊnman ɛhɪ anʊan'n ɛsɛ a
ti yí nzʊ'n, mɪɪn kan mɪn kele wɔ́ kɛ ɛ fi yí nun tú, ɛsɛ n'ɛ wʊlʊ yí nun
kʊ́n lé!"
26 Wawɛ ɛtɛ'n kɔ wʊsʊ batʊnman'n sɛlɛ kpa. Ɔ kɔ tɛtɪan ɔ fi yí nun
kɔ tu. Batʊnman'n tɪ kɛ ɔ'a wu. Ɔ man bɛ́ dɔʊn mɔ anɪn bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n
nwan: "Batʊnman nɪn a wu! Batʊnman nɪn a wu!" 27 Mɔ bɛ 'kɪkan
ɛhɪ'n, Zozi kɔ sɔ batʊnman nɪn asa ɔ kɔ jasʊ yí kɔ jinlan.
28 Mɔ Zozi hɔlɪ awulo m'ɔ halɪ yí nʊn yí menian'n-mɔ angʊnmɪn'n,
yí menian'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: "Nzukɛ ati yê y'a ngʊala man wawɛ sɔ'n
tu'n?"
29 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Wawɛ ɛtɛ sʊa, Nyanmɪan ɛsɛlɛ yê bɛ fa bɛ tu
yí ɔ."

Zozi 'ba bɔ yí ewue'n nʊn yí etinnge nɪn asʊ biekun
(Matie 17.22-23, Luku 9.43b-45)

30 Zozi nʊn yí menian'n-mɔ fi ɛbɛlɛ bɛ kɔ hɔ. Bɛ 'kɔ'n, bɛ kɔ kpɛ nun
Galile mân nɪn anun. Afɪ Zozi ngulo man kɛ sʊanlan fíí nwun lɪka m'ɔ
wɔ'n. 31 Ɔ kɔ hehele yí menian'n-mɔ ninnge, ɛsɛ ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́
kɛ: “Bɛ 'ba hyɪ *Mân Baa'n bɛ man menian'n-mɔ kun yí. Nan sɛ ɔ wu
a, yí cɪan nsan nɪn asʊ, ɔ 'tinnge.” 32 Yí menian'n-mɔ ngɔ tɪ man ɛjɔlɛ
sɔ'n m'ɔ hanlɪn nɪn abʊ. Kʊsʊ afɪ bɛ sulo bɛ ngɔ bisa man yí kosuan.

Sʊanlan m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʊalaa'n
(Matie 18.1-5, Luku 9.46-48)

33 Mɔ Zozi nʊn yí menian'n-mɔ juli Kapɛɛnawɔmʊn mɔ bɛ wʊlʊlɪ
awulo'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nzu anwʊn akpʊlʊwa yê ɛmɔ suli yí atɪn
nɪn anun'n?” 34 M'ɔ bisalɪ bɛ́ kosuan sɔ'n, bɛ ngɔ buke bɛ́ nʊan. Afɪ mɔ
bɛ 'ba'n, akpʊlʊwa kʊn tɔlɪ bɛ́ afian. Akpʊlʊwa sɔ nɪn anwʊn, anɪn bɛ
lɛ kpʊnndɛ sʊanlan m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʊalaa'n.

35 Ɛhɪ a, Zozi kɔ tanlan asɪ. Ɔ kɔ fɛlɛ yí menian bulu nʊn nnyuan'n
ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Sɛ sʊanlan kʊn kulo kɛ ɔ di ɛmɔ asʊ kpain
an, anɪn ɔ káci ɛmɔ anun batʊnman nán ɔ sʊ́ ɛmɔ kʊalaatin.”

36 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ fa batʊnman kaan kʊn kɔ a bɛ́
afian ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ fa yí kɔ bɔ yí nwʊn. Yí nwan: 37 “Sʊanlan biala mɔ
mín dunman nun, ɔ kɔ sɔ mmatʊnman ɛhɪ-mɔ bie anun'n, anɪn mín
muonun yê ɔ'a sɔ mín nun ɔ. Yê sʊanlan m'ɔ kɔ sɔ mín nun'n, nán
mín ngʊnmɪn yê ɔ'a sɔ mɪn nun ɔ. Nan anɪn ɔ'a sɔ sʊanlan'n mɔ ɔ'a
sʊan mín nɪn anun bie.”

M'ɔ mgbɔ man yɛ́'n, anɪn ɔ kulo yɛ́
(Luku 9.49-50)

38 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, Zʊan kɔ fa kɔ tʊ yí nyunnun kɛ: “Kpain,
y'a nwun sʊanlan kʊn, ɔ nnʊn man yɛ́ nun bie. Ɔ fa wɔ́ dunman'n ɔ
tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ. Yí ti, y'a totua yí.”

39 Mɔ Zʊan anʊan tɔlɪ'n, Zozi nwan: “Nán bɛ totua yí. Ɔ sanlɪn kɛ
sʊanlan fíí ngʊala man kɛ ɔ fa mín dunman'n ɔ yɔ asinbɛnwʊn ninnge,
nán afɪ ɔ'a han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ'a tia mín. 40 Afɪ sʊanlan m'ɔ mgbɔ man yɛ́'n,
anɪn ɔ kulo yɛ́. 41 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sʊanlan biala
mɔ mín dunman nun, ɔ kɔ man ɛmɔ nzue nganlannzan kʊn kɔ nʊn'n,
ɔ 'nyan yí nwʊn ahatua.

Bɛ́ mɔ bɛ tʊnndʊn Zozi menian'n-mɔ nun aja nun'n
(Matie 18.6-9, Luku 17.1-2)

42 “Mmatʊnman nganngan ɛhɪ-mɔ mɔ bɛ de mín bɛ di'n, sʊanlan
m'ɔ kɔ tʊnndʊn bɛ́ nun kʊn aja nun maan ɔ kɔ tɔ ɛtɛ nɪn anun'n, ɔ tɪ
kpa kɛ bɛ fa ɛbʊɛ kpili kʊn bɛ tʊ yí kɔmɪn bɛ tʊ yí jenvie nɪn anun.
43 Sɛ wɔ́ sa yê ɔ lɛ jɪjɪ wɔ́ maan ɛ tɔ ɛtɛ nɪn anun an, anɪn kpɛ tʊ. Sɛ ɔ
ka wɔ́ sa kʊn nán ɛ nyan ngʊan an, ɔ tɪ kpa tala kɛ ɛ le wɔ́ sa nnyuan'n
ɛ kɔ hɔ sîn'n m'ɔ nnun man lé nɪn anun'n. [44 Ɛlɔ ngakʊba'n-mɔ mɔ
bɛ di sʊanlan'n, bɛ nwu man lé, ɛsɛ sîn'n kʊsʊ nnun man lé.] 45 Sɛ wɔ́
ja yê ɔ lɛ jɪjɪ wɔ́ maan ɛ tɔ ɛtɛ nɪn anun an, anɪn kpɛ tʊ. Sɛ ɔ ka wɔ́ ja
kʊn nán ɛ nyan ngʊan an, ɔ tɪ kpa tala kɛ ɛ kɔ fa wɔ́ ja nnyuan'n ɛ kɔ
hɔ sîn'n m'ɔ nnun man lé nɪn anun'n. [46 Ɛlɔ ngakʊba'n-mɔ mɔ bɛ di
sʊanlan'n, bɛ nwu man lé, ɛsɛ sîn'n kʊsʊ nnun man lé.] 47 Sɛ wɔ́ nyɪn
yê ɔ lɛ jɪjɪ wɔ́ maan ɛ tɔ ɛtɛ nɪn anun an, anɪn tu tʊ. Sɛ ɔ ka wɔ́ nyɪn
kʊn nán ɛ nyan Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ ngʊan nɪn an,

ɔ tı kpa tala kɛ ɛ kɔ fa wɔ́ nyın nnyuan'n ɛ kɔ hɔ sîn'n m'ɔ nnun man lé nın anun'n. 48 Ɛlɔ ngakʋba'n-mɔ mɔ bɛ di sʋanlan'n, bɛ nwu man lé, ɛsɛ sîn'n kʋsʋ nnun man lé. 49 Afı kɛ bɛ wula ninnge'n-mɔ njın nán b'a nzɛcı man'n, bɛ 'fa sîn'n kʋsʋ bɛ tı sʋanlan biala anwʋn. 50 Njın'n tı like kpa. Nan sɛ ɔ yɔ talɛ́ a, anın bɛ 'yɔ sɛ nán ɔ a yɔ fɛ biekun? Ɛmɔ mán njın tánlan ɛmɔ anun, ɛsɛ ɛmɔ nʋn ɛhınlın-mɔ tánlan anzʋnunjɔ nun."

10

Eyila nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 19.1-12, Luku 16.18)

1 Ɛhı, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ, bɛ fi Kapɛɛnawɔmʋn kulo nın asʋ ɛbɛlɛ bɛ́ nʋan y'ɔ le Zude mân nın anun, asue Zuludın nın anzin ɛlɔ. Mɔ bɛ juli ɛbɛlɛ'n, meninsʋnman'n kɔ a kɔ yia bɛ́ nwʋn biekun. Kɛ Zozi yɔ yí titi'n, ɔ kɔ hehele bɛ́ Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n. 2 Anın Falisifʋɛ mmie-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. Kɛmɔ bɛ kulo kɛ bɛ sɔ Zozi bɛ nıan'n, bɛ kɔ bisa yí kɛ: "Kpain, asʋ yɛ́ mala'n man atın kɛ belenzua kʋn yíla yí yı ɔ?"

3 Mɔ bɛ bisalı kosuan sɔ'n, Zozi kʋsʋ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Mala benin yê *Moyizı falı manlın ɛmɔ ɔ?"

4 Bɛ kɔ bua Zozi kɛ: "Moyizı a man atın kɛ belenzua'n hɛ́lɛ eyila kalata mán yí yı nán ɔ yíla yí."

5 Ɛhı a, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ ati anun ɛtɛ nın ati yê Moyizı falı mala sɔ'n manlın ɛmɔ ɔ. 6 Nan mɔ Nyanmıan bɔlı mân'n, kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan'n: *Ɔ bɔlı belenzua nʋn balasua.* 7 *Ɛhı ati, belenzua'n fi yí sı nʋn yí nin abʋ anwʋn 'ba jasʋ. Ɔ 'fa yí nwʋn bɔ yí yı,* 8 *nán bɛ́ munnyuan'n bɛ yɔ sʋanlan munmuan kʋn.* Ɛmɔ nwún yí kɛ bɛ tı man menian nnyuan, nan bɛ tı sʋanlan kʋn. 9 Yí sɔ ati, like mɔ Nyanmıan kɔ han kɔ bɔ nun'n, sʋanlan n'ɔ tı nun."

10 Mɔ bɛ fi ɛbɛlɛ bɛ hɔlı awulo'n, Zozi menian'n-mɔ kɔ bisa yí kosuan ɛjɔlɛ sɔ nın anwʋn. 11 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Sɛ sʋanlan kʋn yila yí yı nán ɔ kɔ ja balasua fʋfɔlɛ a, anın ɔ'a tʋn ajaa wɔ daba nın anwʋn. 12 Sɛ balasua kʋn kʋsʋ yila yí hun nán ɔ kɔ ja belenzua fʋfɔlɛ a, anın ɔ'a tʋn ajaa."

Zozi nʋn mmatʋnman nganngan'n-mɔ
(Matie 19.13-15, Luku 18.15-17)

13 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, menian mmie-mɔ falı mmatʋnman bɛlɛlı yí kɛ ɔ yéyila bɛ́ sʋ. Nan mɔ bɛ 'fa bɛ́ bɛ bɛlɛ Zozi'n, yí menian'n-mɔ kɔ totua bɛ́ atın. 14 Mɔ Zozi nwunlin bɛ́ nyɔlıɛ sɔ'n, ɔ kɔ fɛ ɛya. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ yáci mmatʋnman'n-mɔ maan bɛ bála mín nwʋn, nan nán bɛ totua bɛ́ atın. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan Belemgbin Mân'n, ɔ tı bɛ́ mɔ bɛ tı kɛ mmatʋnman ɛhı-mɔ'n dıɛ. 15 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ, sʋanlan mɔ ɔ'a nzɔ man Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun kɛ batʋnman sɔ nun'n, sʋanlan sɔ'n ngɔ man Nyanmıan lıka ɛlɔ lé." 16 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ sɔ mmatʋnman'n-mɔ kɔ mantan yí nwʋn. Ɔ kɔ fa yí sa'n kɔ fofua bɛ́ sʋ ɔ kɔ yeyila bɛ́.

Esikafʋɛ kʋn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 19.16-30, Luku 18.18-30)

17 Mɔ Zozi yɔlı sɔ yuelı mɔ ɔ 'ba tu yí bʋ'n, sʋanlan kʋn tutuli
ɛnwanndie ɔ walı kʋtʋlı yí nyunnun ɛbɛlɛ. Yí nwan: “Ngehelefʋɛ
kpa, nzukɛ yê n yɔ́ nán m'an nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ nın ɔ?”
18 M'ɔ bisalı kosuan sɔ'n, Zozi kɔ bua yí kɛ: “Nzukɛ ati yê ɛ fɛlɛ mín
ngehelefʋɛ kpa ɔ? Sʋanlan fíí tı man kpa sannan Nyanmıan Kpili
angʋnmın cein. 19 Ɛ sı mala'n-mɔ: *N'ɛ di awue, n'ɛ tʋn ajaa, n'ɛ wua
like, n'ɛ di ato adanzıɛ, n'ɛ di ndunlunmun, man wɔ́ nyın sɔ́ wɔ́ sı nʋn
wɔ́ nin.*”
20 Bian'n bualı yí kɛ: “Ɛhı kʋalaa m mantanlın sʋ elie mín
mmatʋnman nun angʋnmın. N vʋnndʋnlın man bie fíí.”
21 Zozi kɔ nıan bian'n ɔ kɔ li yí nwʋn fɛ. Yí nwan: “Ɔ a ha wɔ́ like
kʋn. Kɔ nán tɔnın wɔ́ nwʋn ninnge'n-mɔ kʋalaatin, nán fa yí esika'n
man ehianfʋɛ'n-mɔ. Ɛ 'ba nyan wɔ́ nwʋn Nyanmıan Belemgbin Mân
nın anun. Ɛ yɔ sɔ yue a, bala, nán afı si mín sʋ.”
22 Mɔ bian'n tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí ti anun kɔ sɛcı yí kpa. Ɔ kɔ li yalɛ kɔ
hɔ, afı ɔ tı esikafʋɛ kpili kpa.
23 Zozi kpɛlı yí nyın ɔ nıanlın yí menian'n-mɔ mɔ b'a yia yí nwʋn
ɛbɛlɛ nın an, yí nwan: “Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛwʋlʋɛ'n,
ɔ yɔ sı man esikafʋɛ'n-mɔ!”
24 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, ɛjɔlɛ'n kɔ sin yí menian'n-mɔ anwʋn kpa.
Ɔ kɔ se bɛ́ biekun kɛ: “Mín mma-mɔ, Nyanmıan Belemgbin Mân nın
anun ɛwʋlʋɛ'n yɔ sı! 25 Ɔ yɔ sı man naan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí sʋamo'n kɛ
ɔ wʋ́lʋ dɔlɔwa bɔɛ nun. Nan ɔ yɔ sı kpa man esikafʋɛ kʋn kɛ ɔ wʋ́lʋ
Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun.”
26 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Zozi hanlın'n sinlin yí menian'n-mɔ anwʋn kpa
biekun. Bɛ kɔ bisa bisa bɛ́ nwʋn kɛ: “Sɛ ɔ tı sɔ a, anın nwan yê ɔ
'nyan yí ti ɔ?”
27 Zozi nıanlın bɛ́ dede a, yí nwan: “Ɛhı yɔ sı man kulo menian'n-
mɔ, nan ɔ nyɔ sı mman man Nyanmıan. Nyanmıan dıɛ, like fíí nza
man yí yɔ.”
28 Ɛhı a, Pıelı nwan: “Nwun yí kɛ y'a yaci yɛ́ ninnge'n-mɔ kʋalaa y'a
si wɔ́ sʋ.”
29 Mɔ Pıelı hanlın sɔ'n, Zozi kɔ bua yí kɛ: “Mıın kan yí ananhɔlɛ mın
kele ɛmɔ kɛ sʋanlan mɔ mín dunman nun ɔ nʋn Ɛjɔlɛkpa'n dunman
nun ɔ kɔ yaci yí awulo, yí nianman'n-mɔ, yí nin nʋn yí sı, yí mma,
anaan yí asıɛ'n-mɔ, 30 ɔ 'nyan awulo, anianman, nian, sıɛ, mma, asıɛ,
ɔ nʋn amannınhunlun mɛlɛ ɛhı anun, ɛsɛ mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba nın anun,
ɔ 'nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ'n. 31 Alimʋa mma'n-mɔ dɔʋn 'ba li
sian, yê sian mma'n-mɔ kʋsʋ dɔʋn 'ba li mʋa.”

Zozi 'ba bɔ yí ewue'n nʋn yí etinnge nın asʋ biekun
(Matie 19.17-19, Luku 18.31-34)

32 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelın'n, ɔ nʋn yí menian'n-mɔ, bɛ kɔ fa
Zoluzalɛmʋn atın'n. Zozi li bɛ́ nyunnun. Yí menian'n-mɔ akunnun
tıtı bɛ́. Bɛ́ mɔ bɛ si bɛ́ sʋ'n kʋsʋ sulo. Zozi kɔ fɛlɛ yí menian bulu nʋn
nnyuan nın ahanmıan biekun. Ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ 'ba tʋ yí'n, ɔ kɔ han kɔ
hele bɛ́. 33 Yí nwan “Ɛmɔ tíe, yɛ lɛ kɔ Zoluzalɛmʋn! Yɛ kɔ yɛ ju ɛlɔ a,
bɛ 'ba hyı Mân Baa'n bɛ man Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ'n-mɔ nʋn mala nın
asʋ mgbain'n-mɔ. Yí ehuan ati, bɛ 'ba bu yí fʋɔ. Bɛ 'ba fa yí bɛ wula
bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n-mɔ asa nun. 34 Bɛ́ kʋsʋ bɛ 'ba gʋlʋ yí nwʋn,

bɛ tʊtʊ yí nyunnun ngɛsɛlɛ, bɛ fin yí mgbele nán bɛ kun yí. Sɛ bɛ kun yí yue a, yí cıan nsan nın asʊ, ɔ fi ewue nun ɔ 'tinnge.”

Zʊakı nʊn Zʊan 'ba bisa Zozi like kʊn
(Matie 20.20-28, Luku 22.25-27)

35 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, Zebede amma Zʊakı nʊn Zʊan kɔ kpunnge yí. Bɛ́ nwan: “Yɛ́ Mın, yɛ kulo kɛ like'n mɔ yɛ lɛ ba bisa wɔ́'n, ɛ yɔ́ man yɛ́”.

36 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nzu like dıɛ yê ɛmɔ kulo kɛ n yɔ́ m mán ɛmɔ ɔ?”

37 Bɛ́ nwan: “Mɛlɛ mɔ ɛ 'di wɔ́ belemgbin nın anunminnyanmʊn nın anun'n, man yɛ́ nunhan kʊn tánlan wɔ́ fama sʊ yê kʊn kʊsʊ tánlan wɔ́ bê sʊ.”

38 Bɛ hanlın sɔ a, Zozi nwan: “Ɛmɔ nzı man like'n mɔ ɛmɔ lɛ bisa'n. Asʊ amannınhunlun kangɔ'n mɔ mın 'ba nʊn nun'n, ɛmɔ kɔ hʊala nun nʊn? Anaan amannınhunlun ɛsɔnıan'n mɔ bɛ 'ba sɔnın mín'n, ɛmɔ kɔ hʊala bie sɔnın?”

39 Bɛ́ nwan: “Yuo o, yɛ kʊala yí yɔ.”

Zozi nwan: “Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ kangɔ'n mɔ mın 'ba nʊn nun'n, ɛmɔ 'ba nʊn nun bie. Ɛsɔnıan'n mɔ bɛ 'ba sɔnın mín'n, bɛ 'ba sɔnın ɛmɔ bie. 40 Nan kʊsʊ m'ɔ tı mín fama sʊ anaan mín bê sʊ ɛtanlán'n, yí dıɛ nán mín yê mın man ɔ. Ɔ tı bɛ́ mɔ Nyanmıan a sesie a man bɛ́'n-mɔ dıɛ.”

41 Mɔ yí menian bulu'n tılı ɛjɔlɛ'n mɔ Zʊakı nʊn Zʊan hanlın'n, bɛ kɔ fɛ bɛ́ nwʊn ɛya. 42 Ɛhı a, Zozi kɔ fɛlɛ bɛ́ kʊalaatin ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ sı kɛ mân nın anun mmelemgbin'n-mɔ kele bɛ́ menian'n-mɔ ahʊlʊwa. Mgbain'n-mɔ sisi menian'n-mɔ. 43 Nan ɛmɔ afian ɛwa dıɛ, ɔ tı man sɔ. Ɛmɔ afian, m'ɔ kulo kɛ ɔ kaci kpain'n, ɔ káci ɛmɔ akʊa. 44 Nunhan m'ɔ kulo kɛ ɔ di ɛmɔ anyunnun'n, ɔ yɔ́ ɛmɔ kanga. 45 Ɔ sanlın kɛ *Mân Baa'n muonun, ɔ'a mma man kɛ ɔ 'ba maan bɛ sʊ yí. Nan ɔ walı kɛ ɔ 'ba sʊ ɔ fa yí ngʊan'n ɔ de menian dɔʊn ati.”

Zozi 'ba tike Baatime anyın'n
(Matie 20.29-34, Luku 18.35-43)

46 Ɛhı anzin, Zozi nʊn yí menian'n-mɔ kɔ hɔ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zoliko nın asʊ. Mɛlɛ mɔ Zozi nʊn yí menian'n-mɔ nʊn meninsʊnman'n fi kulo nın anun bɛ 'fite'n, anın Time awa Baatime m'ɔ tı anyınsinlinwafʊɛ'n tı atın nın anʊan ɛbɛlɛ. Ɔ sɛsɛlɛ esika. 47 M'ɔ tılı kɛ bɛ́ nwan Zozi m'ɔ fi Nazalɛtı'n, ɔ kɔ tıan nun kɛ: “Zozi, belemgbin *Davidi Awa, nwun mín nwʊn anwunnvoe!”

48 Menian dɔʊn kpa kɔ totua yí kɛ ɔ múan yí nʊan nın asʊ. Ɔ ngɔ tɛ bɛ́ sʊ. Ɔ kɔ tıan nun sɛlɛ kpa biekun kɛ: “Zozi, belemgbin Davidi Awa, nwun mín nwʊn anwunnvoe!”

49 Zozi kɔ jinlan. Yí nwan: “Bɛ fɛ́lɛ yí bɛ mán ɔ bála.”

Bɛ kɔ fɛlɛ anyınsinlinwafʊɛ'n, bɛ́ nwan: “Bɔ mɔndınlın, jasʊ nán ɔ lɛ fɛlɛ wɔ́.”

50 Ɛhı a, Baatime kɔ gua taladıɛ'n m'ɔ fa fʊfɔ yí nwʊn nın ası. Ɔ kɔ hulu kɔ kpın ɔ kɔ a Zozi anwʊn ɛbɛlɛ.

51 Zozi kɔ bisa yí kɛ: “Nzu like dıɛ yê n yɔ́ m mán wɔ́ ɔ?”

Anyınsinlinwafʊɛ'n nwan: “*Labunin, man n nwún ası.”

52 M'ɔ hanlın sɔ'n, Zozi nwan: “Kɔ, wɔ́ dedi nın a man wɔ́ nwʊn a sa.” Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ nwun ası. Ɔ kɔ si Zozi sʊ.

11

Zozi 'ba hɔ Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ
(Matie 21.1-11, Luku 19.28-40, Zʋan 12.12-19)

1 Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ a kɔ ju Bɛtɪfaze nʋn Betanin afian.
Kulo sɔ'n-mɔ mantan mantan Zoluzalɛmʋn. Mɔ bɛ juli *Olivʋ bʋka nɪn
anwʋn ɛbɛlɛ'n, Zozi kɔ sʋan yí menian'n-mɔ anun nnyuan, yí nwan:
2 "Ɛmɔ hó kulo'n m'ɔ wɔ ɛmɔ anyunnun ɛlɔ nɪn asʋ. Mɔ ɛmɔ 'fite kulo
nɪn asʋ ɛbɛlɛ ala'n, ɛmɔ 'ba nwun yí kɛ afunlunmun baa kʋn mɪnnda
ɛbɛlɛ, sʋanlan fíí fʋlɪ tanlanlɪn man sʋ lé. Ɛmɔ nyánnjɪ yí bɛ bɛ́lɛ mín.
3 Sɛ sʋanlan bie bisa ɛmɔ kɛ nzukɛ ati yê ɛmɔ lɛ nyannjɪ yí a, ɛmɔ sé
yí kɛ: 'Yɛ́ Mɪn a mian yí nwʋn, nan ɔ ngɔ hye man, ɔ 'ba fa sa ba.' "

4 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n yê yí menian nnyuan'n hɔlɪ ɔ. Bɛ 'kɔ a ju
a, afunlunmun baa'n mɪnnda anʋan kʋn anun, gua nɪn asʋ. Bɛ kɔ
nyannjɪ yí. 5 Bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, bɛ́ mmie-mɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ
lɛ yɔ nzu? Nzu ati yê ɛmɔ lɛ nyannjɪ afunlunmun baa'n?" 6 Bɛ bualɪ
bɛ́ kɛ Zozi hanlɪn helelɪ bɛ́'n, yê menian sɔ'n-mɔ yacili bɛ́ maan bɛ
falɪ bɛ hɔlɪ ɔ. 7 Bɛ kɔ fa afunlunmun baa'n bɛ kɔ bɛlɛ Zozi, bɛ kɔ
fa bɛ́ taladɪɛ'n-mɔ bɛ kɔ gua naan nɪn asʋ. Zozi kɔ fʋ kɔ tanlanlɪn
sʋ. 8 Menian dɔʋn kɔ sɪsɛ bɛ́ ɛtanlan'n-mɔ atɪn nɪn anun. Mmie-mɔ
kʋsʋ kɔ kpɪkpɛ aye malɛ bɛ kɔ sɪsɛ yí atɪn nɪn anun. 9 Bɛ́ mɔ bɛ li
Zozi anyunnun'n ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ li yí nzin'n, bɛ lɛ tɪan bɛ kan kɛ:
"Hozanna! *Nyila hán sʋanlan ɛhɪ m'ɔ lɛ ba wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun'n!*
10 Nyila hán belemgbin'n m'ɔ lɛ ba sesie yɛ́ sɪ Davidi belemgbin mân'n.
Hozanna! Nyila hán yɛ́ Mɪn m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ'n!"

11 Zozi kɔ ju Zoluzalɛmʋn. Ɔ kɔ wʋlʋ Nyanmɪan sua nɪn anun. Ɔ kɔ
nɛnɪan ɛbɛlɛ ninnge'n-mɔ kʋalaa kɔ yue. Ɔ nʋn yí menian bulu nʋn
nnyuan'n, bɛ kɔ hɔ Betanin. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn alíɛ lɛ yɔ.

Zozi 'ba bɔ figi baka kʋn sasan
(Matie 21.18-19)

12 Bɛ lalɪ alíɛ hɪnlɪn mɔ bɛ fi Betanin bɛ 'kɔ'n, ɛhɔɛ kɔ hun Zozi. 13 Ɔ
kɔ nwun *figi baka kʋn mʋa ɛlɔ. Nyâ wɔ sʋ. Zozi kɔ hɔ yí bʋ ɔ 'kɔ
a nɪan sɛ ɔ kɔ nyan figi bie kɔ li a. Ɔ 'kɔ ju a, like fíí nnʋn man sʋ,
nyâ ngʋnmɪn, ɔ sanlɪn kɛ ɔ juli man figi nɪn esúe tɛmʋn. 14 Mɔ Zozi
nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: "Wó baka ɛhɪ, ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, sʋanlan fíí
ngɔ li wó sʋ baa kʋ́n lé!" M'ɔ hanlɪn sɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ tɪ.

Zozi 'ba fʋan bɛ́ mɔ bɛ di gua

Nyanmɪan awulo nɪn anun'n
(Matie 21.12-17, Luku 19.45-48, Zʋan 2.13-22)

15 Zozi nʋn yí menian'n-mɔ fi Betanin bɛ kɔ a Zoluzalɛmʋn. Zozi
kɔ wʋlʋ Nyanmɪan awulo nɪn anun. Ɔ kɔ fʋan bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ di
gua awulo nɪn anun'n. Ɔ kɔ han bɛ́ mɔ bɛ kaci esika'n tɔbɪlɪ'n-mɔ kɔ
gua. Bɛ́ mɔ bɛ lɛ tɔnɪn mɔlɔnʋnman'n-mɔ, ɔ kɔ han bɛ́ bia'n mɔ kɔ
gua. 16 Ɔ'a mman man sʋanlan fíí atɪn ɔ'a nzʋa man ninnge ɔ'a nzɪn
man Nyanmɪan awulo nɪn anun. 17 M'ɔ yɔlɪ sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ hehele
menian'n-mɔ ninnge. Yí nwan: "Asʋ b'a ngɛlɛ man yí kɛ Nyanmɪan
nwan: *Bɛ 'ba fɛlɛ mín awulo'n mân mân kʋalaa mmʋtʋɛ awulo* ɔ? Nan
ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ a fa a kaci ɛmɔ *awue awulo'n*?"

18 Mɔ Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ'n-mɔ nʋn mala nın asʋ mgbain'n-mɔ tılı
ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ ngɔ yɔ bɛ́ fɛ fíí. Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ kpʋnndɛ atın mɔ bɛ 'sın
sʋ nán bɛ cı yí bɛ kun yí. Nan kʋsʋ bɛ sulo yí, ɔ sanlın kɛ yí like'n
m'ɔ kele'n yɔ menian'n-mɔ mɔ b'a yia ɛbɛlɛ'n kʋalaa fɛ sʋnman. 19 Mɔ
alíɛ'n yɔlı'n, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ fi Zoluzalɛmʋn kulo nın anun
bɛ kɔ fite.

Figi baka'n mɔ Zozi bɔlı yí

sasan nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 21.20-22)

20 Alíɛ hınlın mɔ bɛ 'sın'n, Zozi menian'n-mɔ kɔ nwun figi baka'n. Ɔ
fi yí anwunno ɔ'a yʋı dede ɔ'a ju yí bʋ ası. 21 Ɛbɛlɛ ala, Pıɛlı kɔ kacı
ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi hanlın'n. Nán ɔ'a se yí kɛ: "Yɛ́ Mın, nıan kɛ figi baka'n
mɔ ɛ bɔlı yí sasan nın a yue yʋı ɔ."
22 Mɔ Pıɛlı hanlın sɔ yuelı'n, Zozi kɔ se bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ lé Nyanmıan
bɛ lí. 23 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ sɛ sʋanlan kʋn nzu
man akpʋlʋwa wɔ yí ahʋnlın nın anun, nan ɔ de di kɛ m'ɔ lɛ kan'n
'yɔ sɔ man yí a, sɛ ɔ se bʋka ɛhı kɛ: 'Bʋka, fi ɛwa tutu kɔ tɔ jenvie nın
anun' an, bʋka'n 'tutu kɔ tɔ nun. 24 Yí sɔ ati, mıın kan mın kele ɛmɔ
kɛ, like biala mɔ ɛmɔ kɔ sɛlɛ wɔ Nyanmıan ɛlɔ'n, ɛmɔ lé lí kɛ ɛmɔ asa
a han yí. Afı ɔ 'fa man ɛmɔ. 25 Mɛlɛ mɔ ɛmɔ jin bɛ lɛ yɔ asɔnın'n, sɛ
sʋanlan bie anwʋn ɛjɔlɛ wɔ ɛmɔ akunnun an, ɛmɔ fá yí nwʋn sa bɛ
hyé yí. Nán Nyanmıan a fa ɛmɔ anwʋn sa dıɛ nın a hye ɛmɔ. [26 Nan
sɛ ɛmɔ a nva man yí nwʋn sa b'a nje man yí a, ɛmɔ Ası'n kʋsʋ m'ɔ wɔ
anwunno'n nva man ɛmɔ dıɛ'n nje man ɛmɔ."]

Zozi tunmin'n m'ɔ le yí'n
(Matie 21.23-27, Luku 20.1-8)

27 Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ sa kɔ hɔ Zoluzalɛmʋn ɛlɔ biekun.
Mɛlɛ mɔ anın ɔ lɛ kpanza Nyanmıan awulo nın anun'n, Nyanmıan
tɛɛyıfʋɛ'n-mɔ, nʋn mala nın asʋ mgbain'n-mɔ, nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ
kɔ a yí nwʋn ɛbɛlɛ. 28 Bɛ kɔ bisa yí kɛ: "Tunmin benin yɛ̂ ɛ le yí ɛ yɔ
ninnge sʋa mɔ ɔ? Nwan sʋanlan dıɛ yɛ̂ ɔ manlın wɔ́ atın kɛ ɛ yɔ́ ɔ?"
29 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Mın 'ba bisa ɛmɔ kosuan kʋn. Sɛ ɛmɔ tu yí
nʋan an, sʋanlan'n m'ɔ manlın mín atın maan mın yɔ ninnge'n-mɔ'n,
mın 'kan mın kele ɛmɔ. 30 Ɛsɔnıan'n mɔ Zʋan sɔnın menian'n-mɔ'n,
ɔ fi Nyanmıan ɛlɔ anaan ɔ fi kulo menian'n-mɔ ɛlɔ ɔ? Ɛmɔ búa mín
bie."
31 Mɔ Zozi bisalı bɛ́ kosuan sɔ'n, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: "Sɛ
yɛ bua yí kɛ: 'Nyanmıan yɛ̂ ɔ sʋanlın yí' a, ɔ 'ba bisa yɛ́ kɛ: 'Anın
nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ a nne man yí ɛjɔlɛ'n b'a nni man'n?' 32 Sɛ yɛ kan kɛ:
'Menian'n-mɔ yɛ̂ bɛ sʋanlın yí' a, ..." (Bɛ sulo bagua'n, afı menian'n-mɔ
kʋalaa de tʋ nun kɛ Zʋan tı Nyanmıan kpɔmanfʋɛ sakpa.)
33 Ɛhı a, bɛ kɔ bua Zozi kɛ: "Yɛ nzı man."
Zozi kʋsʋ kɔ se bɛ́ kɛ: "Mín kʋsʋ mın ngele man ɛmɔ sʋanlan'n m'ɔ
man mín atın maan mın yɔ mín ninnge sɔ'n-mɔ'n."

12

Divın ebo nın anwʋn anyınndala'n
(Matie 21.33-46, Luku 20.9-19)

1 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ han ɛjɔlɛ ɔ kɔ bu yí anyınndala nun ɔ kɔ
hele bɛ́ kɛ: “Ɛhı bian kʊn kɔ sʊn yí divın ebo. Ɔ kɔ hyı yí nwʊn. Ɔ kɔ
fun kunman kʊn m'ɔ hyuhyuin yí nzan'n gua nun ɔ. Ɔ kɔ si sua hyilili
kʊn sʊ. Sua sɔ'n tı kannganlaun. Bɛ fʊ sʊ bɛ sisa ebo'n. ɔ kɔ fa ebo'n
kɔ wula kpafʊ-mɔ asa nun. Yɛ̂ ɔ hɔlı yí atın ɔ. 2 Mɔ divın nın ɛtıɛ'n
tɛmʊn juli'n, bian'n sɔ'n kɔ sʊan yí ngʊa'n-mɔ anun kʊn kpafʊ'n-mɔ
anwʊn ɛlɔ kɛ ɔ hɔ́ lé yí dıɛ'n bɛ́lɛ yí. 3 Kpafʊ'n-mɔ kɔ hyı akʊa'n bɛ kɔ
bʊ yí dede bɛ kɔ hıhan yí nun ɔ kɔ fa yí sa to ɔ kɔ sa kɔ hɔ. 4 Bian'n
kɔ sʊan yí akʊa'n kʊn biekun bɛ́ nwʊn ɛlɔ. Bɛ kɔ hyı yí kʊsʊ bɛ kɔ
tʊtʊ yí ti nın anun kɔtɔlɛ. Bɛ kɔ kpıkpɛ yí nzʊba, bɛ kɔ hıhan yí nun.
5 Yí kpɛ̂ nsan nın asʊ, bian'n kɔ sʊan yí akʊa'n kʊn biekun bɛ́ nwʊn
ɛlɔ. Nan yí dıɛ, bɛ kɔ hun yí. Ɛsɛ bian'n kɔ sʊan yí ngʊa'n-mɔ dɔʊn bɛ́
nwʊn ɛlɔ biekun. Bɛ kɔ hyı mmie-mɔ bɛ kɔ bʊ bɛ́, bɛ kɔ hun mmie-mɔ
kʊsʊ.
6 “Sʊanlan mɔ ɔ'a ha bian nın asa nun'n y'ɔ le yí wa baa belenzua
kʊnmgba cein'n. Kasian'n, ɔ kɔ sʊan baa sɔ'n m'ɔ tı yí ehulo baa'n. Yí
nwan: ‘Kɛmɔ ɔ tı mín kunnun baa'n, mın de mın di kɛ bɛ 'ba man yí
anyınnzɔ.’
7 “Nan mɛlɛ mɔ bɛ́ nyın bɔlı bian nın awa'n, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian
ɛlɔ kɛ: ‘Bɛ nían, yí koliaja'n yɛ̂ ɔ lɛ ba nın ɔ. Bɛ mán yɛ hún yí, anın
yí ajâ nın a yɔ yɛ́ dıɛ.’
8 “Ɛhı a, bɛ kɔ sɔ yí bɛ kɔ hun yí. Bɛ kɔ yı yí fuin nın ebo nın asʊ.”
9 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Sʊanlan'n m'ɔ le ebo'n, anın nzu yɛ̂ ɔ 'yɔ ɔ? Sɛ ɔ
ba a, ɔ 'kun kpafʊ'n-mɔ ɔ fa yí ebo'n ɔ wula menian nvʊfɔlɛ asa nun.
10 Asʊ ɛmɔ kınngalı man ɛjɔlɛ ɛhı Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun lé ɔ? B'a hɛlɛ
yí nun kɛ:
Ɛbʊɛ'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ lɛ si sua nın a ju a tʊ'n,
yí yɛ̂ ɔ'a kaci ayialıɛ nın asʊ ɛbʊɛ'n
m'ɔ le sua nın anun nın ɔ.
11 *Ɛ 'nwun like mɔ yɛ́ Mın a yɔ'n,*
ɔ yɔ ɛnyınmın wɔ yɛ́ nyınsʊ.”
12 Zufʊ mgbain'n-mɔ kɔ nwun yí kɛ bɛ́ ti yɛ̂ Zozi a bu yí anyınndala
sɔ nın ɔ. Ɛhı ati, bɛ kpʊnndɛlı atın mɔ bɛ 'sın sʊ bɛ cı yí. Nan kʊsʊ
meninsʊnman'n dunman nun, bɛ sulo. Bɛ kɔ yaci yí bɛ kɔ hɔ.

Sezaa ajule'n
(Matie 22.15-22, Luku 20.20-26)

13 Bɛ kɔ sʊan *Falisifʊɛ'n mmie-mɔ nʊn belemgbin Elɔdı menian'n
mmie-mɔ Zozi anwʊn ɛbɛlɛ kɛ bɛ hɔ́ tétie yí nʊan nun. 14 Bɛ walı tʊlı
yí a, bɛ́ nwan: “Kpain, yɛ sı kɛ wɔ́ dıɛ, ɛ kan ananhɔlɛ. Menian'n-mɔ
ajʊnlın mɔ bɛ kɔ fa'n, ɛ nzulo man yí nzin. Afı ɛ nnıan man sʊanlan
nyunnun ɛ mmua man yí ndɛɛ. Like mɔ Nyanmıan kulo kɛ sʊanlan
yɔ́'n, ɛ kele yí ananhɔlɛ. Asʊ yɛ́ mala'n kele kɛ yɛ túa ajule yɛ mán
Lɔmʊn belemgbin *Sezaa ɔ? Sɛ yɛ túa a, kan. Sɛ nán yɛ tua kʊsʊ a,
kan.”
15 Nan Zozi nwunlin bɛ́ ajʊnlın'n mɔ b'a fa'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nzukɛ
ati yɛ̂ ɛmɔ lɛ tetie mín nʊan nun ɔ? Ɛmɔ fá bɛ́ esika'n kʊn bɛ mán
n nían.” 16 Bɛ kɔ fa kʊn bɛ kɔ bɛlɛ yí. Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nwan
nvoninnin dıɛ ɔ nʊn dunman benin yɛ̂ ɔ wɔ esika nın asʊ ɔ?”
Bɛ́ nwan: “Belemgbin Sezaa ɔ.”

17 Zozi nwan: “M'ɔ tı Sezaa dıɛ'n, ɛmɔ fá man yí, yê m'ɔ tı Nyanmıan kʋsʋ dıɛ'n, ɛmɔ fá man yí.” Zozi mmua sɔ'n kɔ sin bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn.

Ewuetinnge nın anwʋn kosuan'n
(Matie 22.23-33, Luku 20.27-40)

18 Ɛhı anzin, *Sadusifʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ́ nwan sʋanlan wu a, ɔ fi ewue nun ɔ ndinnge man'n, bɛ́ mmie-mɔ kɔ a Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ bisa yí kosuan kʋn kɛ: 19 “Kpain, Moyizı a hɛlɛ a man yɛ́ kɛ: *Belenzua kʋn m'ɔ nʋn yí yı b'a nwʋ man baa fíí dede nán sɛ ɔ wu a, yí nianman'n fá yí yı'n. Ɔ nʋn yí bɛ wʋ́ mma maan bɛ lí m'ɔ wuli nın aja nun.* 20 Nan daba anın anianman mmelenzua nsʋ wɔ ɛbɛlɛ. Nunhan kpain'n jalı balasua kʋn. Ɔ nʋn yí b'a nwʋ man baa fíí dede ɔ wuli. 21 M'ɔ tɔtʋa yí'n, ɔ jalı balasua sɔ'n, ɔ nʋn yí b'a nwʋ man baa fíí dede ɔ wuli. Yí nsan nın asʋ'n, kɛ ɔ tı yí nın ala'n. 22 Bɛ le yí sɔ dede bɛ́ anianman nsʋ'n kʋalaa bɛ kɔ yue wu. Bɛ́ bie fíí nʋn balasua nın a nwʋ man baa. Balasua'n kʋsʋ kɔ wu. 23 Ewuetinnge cıan'n, mɔ menian'n-mɔ kʋalaa 'ba tinnge'n, bɛ́ anianman nsʋ'n, nunhan benin yê ɔ 'ja balasua'n biekun ɔ? Afı bɛ́ anianman nsʋ'n kʋalaa nunhan kʋn biala jalı balasua sɔ'n bie.”

24 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Kɛmɔ ɛmɔ nzı man Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, ɔ nʋn Nyanmıan tunmin'n, yí ti yê ɔ man ɛmɔ a fʋn ɔ. 25 Ɔ sanlın kɛ ewuetinnge cıan'n, mmelenzua'n-mɔ ngɔ ja man mmala. Mmala'n-mɔ kʋsʋ ngɔ ja man mmian. Bɛ 'ba kaci kɛ nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ. 26 M'ɔ tı ewuetinnge nın anwʋn ɛjɔlɛ'n, ɛjɔlɛ mɔ Moyizı hɛlɛlı'n, ɛmɔ kınngalı man yí lé ɔ? Kalata'n lɛ kele kɛ anın sîn'n lɛ sɔ baka kaan kʋn ati sʋ. Nyanmıan fɛlɛlı Moyizı a, yí nwan: *N dı Abalahamʋn Nyanmıan, Izakı Nyanmıan, ɛsɛ n dı Zʋakɔbʋ kʋsʋ Nyanmıan*? 27 Ɛmɔ a fʋn bɔkɔɔ. Ɔ sanlın kɛ, Nyanmıan tı man ewue mma'n-mɔ Nyanmıan. Nan ɔ tı ngʋan mma'n-mɔ Nyanmıan.”

Mala'n m'ɔ tı kpili tala bɛ́ kʋalaa'n
(Matie 22.34-40, Luku 10.25-28)

28 Mɛlɛ mɔ *Sadusifʋɛ'n-mɔ nʋn Zozi 'jʋjɔ'n, *mala nın asʋ kpain'n kʋn tılı bɛ́ ngan. Kɛmɔ ɔ nwunlin kɛ Zozi a bua Sadusifʋɛ'n-mɔ kpa'n, ɔ kɔ kpʋnnge yí nwʋn ɛlɔ, yí nwan: “Mala benin yê ɔ tı kpili tala mala'n-mɔ kʋalaa ɔ?”

29 Zozi kɔ bua yí kɛ: “Mala'n m'ɔ li mʋa'n y'ɔ le ɛhı: *Izalayɛ amma, bɛ tíe, yɛ́ Mın Nyanmıan angʋnmın yê ɔ tı Nyanmıan ɔ.* 30 *Fa wʋ́ ahʋnlın'n kʋalaa, ɔ nʋn wʋ́ ɛkala'n kʋalaa, ɔ nʋn wʋ́ ajʋnlın'n kʋalaa, ɔ nʋn wʋ́ anwʋnsɛlɛ'n kʋalaa kulo yɛ́ Mın Nyanmıan.* 31 M'ɔ tian yí nnyuan'n, y'ɔ le ɛhı: *Kulo wʋ́ manngʋn kɛ wʋ́ muonun wʋ́ nwʋn.* Mala fíí nnʋn man ɛbɛlɛ m'ɔ tala mala nnyuan ɛhı ɔ.”

32 Mɔ Zozi hanlın ɛhı'n, mala nın asʋ kpain'n nwan: “Kpain, fʋ́ʋ́n, a han ananhɔlɛ! Nyanmıan tı kʋnmgba cein, bie fíí kʋ́n nnʋn man yí nzin. 33 Sɛ ɛ fa wʋ́ ahʋnlın'n kʋalaa, ɔ nʋn wʋ́ ajʋnlın'n kʋalaa, ɔ nʋn wʋ́ anwʋnsɛlɛ'n kʋalaa, ɛ kulo Nyanmıan, ɛ kulo wʋ́ manngʋn kɛ ɛ kulo wʋ́ muonun wʋ́ nwʋn nın an, ɔ tı kpa tala tɛɛ ɛyıɛ nʋn afɔlıɛ ngacile'n kʋalaatin.” 34 Bian'n kɔ bua ɛjɔlɛ'n ngɛlɛ sʋ. Yí ti, Zozi hanlın helelı yí kɛ: “A mantan Nyanmıan Belemgbin Mân'n.” Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, sʋanlan fíí a mmisa man yí kosuan fíí kʋ́n.

Kilisi'n nʋn belemgbin Davidi
(Matie 22.41-46, Luku 20.41-44)

35 Anɪn Zozi wɔ Nyanmɪan awulo nɪn anun, ɔ lɛ kekele menian'n-mɔ
ninnge. Ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Ɔ yɔ sɛ mɔ *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ kʋalaa
kan kɛ belemgbin Davidi awa y'ɔ le *Kilisi'n? 36 Davidi muonun, mɔ
Nyanmɪan Wawɛ'n wʋlʋlɪ yí nun'n, yí nwan:
Ɛdannganman a han a hele mín Mɪn kɛ:
Tanlan mín fama sʋ,
nán mɪn 'ba fa wɔ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ
mɪn gua wɔ́ ja abʋ.
37 Davidi muonun fɛlɛlɪ yí Mɪn. Anɪn ɔ yɔ sɛ m'ɔ kʋala kɛ ɔ yɔ yí
wa'n?" Meninsʋnman'n le fɛ elie bɛ tie ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi lɛ kan'n.

Zozi 'ba tu menian'n-mɔ fʋɔ

wɔ mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ anwʋn
(Matie 23.1-12, Luku 20.45-47)

38 Zozi like ehehele nɪn anun, ɔ kɔ han kɔ hele meninsʋnman'n kɛ:
"Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ anwʋn. Bɛ
kulo taladɪɛ ndɪnndɪɪn ewula nanndɪ menian'n-mɔ anun. Gua nɪn
asʋ, bɛ kulo kɛ menian'n-mɔ man bɛ́ anyɪnnzɔ. Bɛ 'bisa bɛ́ ahɪn an,
bɛ kan kɛ: 'Kpain, ahɪn o!' 39 Sɛ menian yia nán bɛ 'didi tɔbɪlɪ'n-mɔ
anwʋn an, menian mgbili mgbili lɪka yê bɛ kpʋnndɛ ɔ. Bɛ kɔ asɔnɪn
sua'n-mɔ anun an, bia'n-mɔ m'ɔ jijin bɛ́ nyunnun'n, sʋ yê bɛ tanlan ɔ.
40 Bɛ kpʋkpʋ kunlannvʋɛ'n-mɔ anwʋn kpa bɔkɔɔ. Bɛ 'yɔ asɔnɪn an, bɛ
yɔ mmʋtʋɛ ndɪnndɪɪn bɛ kele bɛ́ nwʋn kɛ bɛ tɪ meninkpa. Bɛ́ nyɔlɪɛ
sɔ'n-mɔ anwʋn, ahatua mɔ bɛ 'ba nyan yí'n, ɔ tɪ kpili sʋnman."

Kunlannvʋɛ balasua nɪn acɛdɪɛ'n
(Luku 21.1-4)

41 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ tanlan asɪ Nyanmɪan awulo nɪn
anun lɪka mɔ bɛ tʋ acɛdɪɛ'n. Kɛ meninsʋnman'n kpɪn tʋ esika'n, Zozi
tɪ ɛbɛlɛ yí nyɪn ta bɛ́. Esikafʋɛ nwala kpa kɔ gua nun esika dɔʋn.
42 Kunlannvʋɛ balasua kʋn kɔ a, ɔ tɪ ehianfʋɛ kpa. Ɔ kɔ tʋ babulu
ngʋkʋn ngʋkʋn nnyuan alaka nɪn anun.
43 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ fɛlɛ yí menian'n-mɔ. Yí nwan: "Mɪɪn
kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, ehianfʋɛ kunlannvʋɛ balasua ɛhɪ,
ɔ'a tʋ esika dɔʋn ɔ'a tala bɛ́ kʋalaa mɔ b'a tʋ esika alaka nɪn anun'n.
44 Ɔ sanlɪn kɛ, bɛ́ kʋalaatin, esika mɔ bɛ mianlɪn man yí nwʋn'n yê b'a
fa b'a gua nun ɔ. Nan yí dɪɛ, yí ehianfʋɛ esika kaan m'ɔ le m'ɔ kɔ fa
kɔ li alɪɛ'n yê ɔ'a fa ɔ'a tʋ alaka nɪn anun nɪn ɔ."

13

Nyanmɪan awulo nɪn ebubue nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 24.1-14, Luku 21.5-19)

1 Mɔ Zozi fi Nyanmɪan awulo nɪn anun ɔ 'fite'n, yí menian'n-mɔ anun
kʋn nwan: "Kpain, nɪan. Nyɔbʋɛ ɛhɪ-mɔ, nyanmɪnsɛmʋn, bɛ nnwun
man yí nwʋn sʋ. B'a fa b'a sisi sua'n-mɔ nganlanman nganlanman
sʋnman!"
2 Zozi kɔ se yí kɛ: "Ɛ nwun sua mgbili ɛhɪ-mɔ ɔ? Ɛbʋɛ baa kʋn ngɔ
tanlan man yí mangʋn asʋ. Bɛ 'kan yí kʋalaa bɛ gua asɪ cɪan bie."

Munnzue nʋn ahʋlʋwa'n
(Matie 24.3-14, Luku 21.7-19)

3 Zozi fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ kɔ fʋ *Olivʋ bʋka nɪn asʋ ɔ kɔ tanlan asɪ.
Bʋka sɔ'n nʋn Nyanmɪan awulo nɪn anyɪn wɔ sʋ. Kɛmɔ ɔ nʋn Pɪɛlɪ
nʋn Zʋan, nʋn Zʋakɪ nʋn Andele angʋnmɪn ala yê bɛ hɔlɪ'n, bɛ kɔ bisa
yí kɛ: 4 "Anɪn cɪan benin yê nyɔbʋɛ sɔ'n-mɔ 'kan gua asɪ ɔ, kan kele
yé? Sɛ mɛlɛ'n ju kʋsʋ a, nzɔlɛ benin yê bɛ 'fa bɛ nwun yí kɛ yí ayuelɪɛ
tɛmʋn a ju ɔ?"

5 Ɛhɪ a, Zozi kɔ sʋsɔ ɛjɔlɛ sʋ. Yí nwan: "Ɛmɔ nían bé nwʋn kpa
nán abie a nnaka man ɛmɔ. 6 Ɔ sanlɪn kɛ menian dɔʋn 'ba nanndɪ
mín dunman nɪn asʋ nan kʋn biala kan kɛ: 'Kilisi'n, Belemgbin
Ngʋandefʋɛ'n y'ɔ le mín.' Bɛ 'kan sɔ bɛ laka menian dɔʋn. 7 Sɛ ɛmɔ
tɪ kɛ bɛ lɛ kan ɛlɔɛ ɛjɔlɛ, anaan ɛmɔ tɪ ɛlɔɛ angan an, nán bɛ man bé
lʋa bɔ bé nwʋn. Ɔ sɛ kɛ ninnge sɔ'n-mɔ jú sʋ, nan kʋsʋ anɪn ayuelɪɛ'n
juli man. 8 Mân kʋn 'ba jasʋ ɔ nʋn mân kʋn bɛ kʋn ɛlʋɛ. Belemgbin
mân kʋn 'ba jasʋ ɔ nʋn belemgbin mân kʋn bɛ kʋn ɛlʋɛ. Asɪɛ'n 'ba
kpusu wɔ lɪka dɔʋn. Ɛhɔɛ 'ba kpɪn. Ɛhɪ kʋalaa 'ba yɔ kɛ awɔlɛ yalɛ
nɪn abʋbɔ'n.

9 "Ɛmɔ nían bé nwʋn kpa. Bɛ 'ba fa ɛmɔ bɛ kɔ bé mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n-mɔ
aja sʋ. Bɛ 'ba bʋ ɛmɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun. Bɛ nʋn ɛmɔ
'ba hɔ mân mgbain'n-mɔ, nʋn mmelemgbin'n-mɔ anyunnun wɔ mín
dunman nun maan ɛmɔ di mín nwʋn adanzɪɛ. 10 Afɪ ɔ fata kɛ bɛ di
mʋa bɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kele eyuadɪ nɪn anun menian'n-mɔ kʋalaatin.

11 "Mɛlɛ mɔ bɛ kɔ hyɪ ɛmɔ, bɛ nʋn ɛmɔ kɔ hɔ bé mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n-mɔ
aja sʋ'n, ɛjɔlɛ m'ɔ di mɔ ɛmɔ kan'n, nán bɛ di mʋa bɛ susu yí nwʋn.
Nan ɛjɔlɛ m'ɔ kɔ tɔ ɛmɔ ati anun dɔhyʋɪlɪ sɔ nɪn anun'n, ɛmɔ hán. Ɔ
sanlɪn kɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n yê ɔ 'fa ɛjɔlɛ sɔ'n wula ɛmɔ
anʋan maan ɛmɔ kan ɔ. 12 Anianman'n 'ba yɪ yí nianman maan bɛ
kun yí. Sɪɛ'n-mɔ kʋsʋ 'ba yɪ bé mma'n-mɔ maan bɛ kun bé. Mma'n-mɔ
kʋsʋ 'ba jasʋ bé sɪ-mɔ akɔmɪn anun maan bɛ kun bé. 13 Mín dunman
nun, menian'n-mɔ kʋalaa 'ba fa ɛmɔ anwʋn ɛkpɔ. Nan nunhan m'ɔ kɔ
jinlan kpunndiin dede ɔ kɔ ju yí ayuelɪɛ'n, ɔ 'nyan yí ti.

Like ɛtɛ kpili'n m'ɔ bɔ alʋa'n
(Matie 24.15-28, Luku 21.20-24)

14 "Ɛmɔ 'ba nwun like ɛtɛ kpili'n m'ɔ bɔ alʋa m'ɔ man sʋanlan anwʋn
bubu yí'n kɛ ɔ jin lɪka m'ɔ nvata man kɛ ɔ jinlan'n. (Sʋanlan m'ɔ lɛ
kɪnnga lɪka sɔ'n, ɔ tí yí bʋ kpa.) Tɛmʋn sɔ'n, bé mɔ bɛ wɔ Zude mân
nɪn anun'n, bɛ nwánndi bɛ hó mmʋka'n-mɔ asʋ. 15 Sʋanlan m'ɔ kɔ fʋ
yí sua nɪn ati sʋ'n, n'ɔ ju kɔ yí sua nɪn anun, ɔ fa like. 16 M'ɔ kɔ hɔ
ebolo'n, n'ɔ sa ba kulo, n'ɔ sa ba fa taladɪɛ. 17 Mɛlɛ sɔ'n, mmalasua'n-
mɔ mɔ bɛ lɛ nwʋnnzɛ'n, ɔ nʋn bé mɔ bɛ lɛ nʋan mma'n, bé yakɔ!
18 Ɛmɔ sélɛ Nyanmɪan kɛ n'ɔ man mɛlɛ sɔ'n yia fɔsɪɛ nun. 19 Ɔ sanlɪn
kɛ Nyanmɪan bɔlɪ mân'n dede m'ɔ ju ɛnɛ'n, bɛ nwunlin man yí nwʋn
sʋ yalɛ sʋa lé. Yê yí nwʋn sʋ yalɛ fíí ngɔ a man kʋ́n. 20 Sɛ yé Mɪn a
mgbɛ man cɪan sɔ'n-mɔ asʋ a, sʋanlan fíí nnyan man yí ti. Nan bé mɔ
ɔ'a kpa bé ɔ'a yɔ yí dɪɛ'n dunman nun, ɔ'a kpɛ cɪan sɔ'n-mɔ asʋ. 21 Yí
ti, sɛ abie se ɛmɔ kɛ: 'Ɛmɔ nían, Kilisi'n, Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n,
ɔ wɔ ɛwa anaan ɔ wɔ ɛlɔ' a, nán bɛ tɛ yí sʋ. 22 Ato Kilisi, nʋn ato
mgbɔmanfʋɛ dɔʋn 'ba fite. Bɛ 'ba yɔ nzɔlɛ nʋn asinbɛnwʋn ninnge bɛ
bɔ menian'n-mɔ apoo. Ɛsɛ bɔbɔ, sɛ bɛ kʋala yí yɔ a, bɛ 'laka bɛ mɔ

Nyanmıan a kpa bɛ́ a yɔ yí dıɛ'n-mɔ. 23 Nan ɛmɔ dıɛ, m'an li mʊa m'an
kannzʊ ɛmɔ! Yí ti, ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa.

Mân Baa nın ɛwalɛ'n
(Matie 24.29-31, Luku 21.25-28)

24 "Nan mɛlɛ sɔ nın anun, yalɛ elie mɛlɛ nın anzin, sɛnzɛ'n 'ba lu
tuun, sala'n ngɔ ta man kʊ́n. 25 Nzalama'n-mɔ fi anwunno bɛ 'ba tutu
bɛ gua ası. Anwunno ɛlɔ ninnge sɔ'n-mɔ kʊalaatin 'ba kpusu. 26 Ɛbɛlɛ
nın anun, bɛ 'ba nwun Mân Baa'n, kɛ ɔ fi bɔlɛ́ nın anun nyanmıansʊ ɔ
lɛ ba. Ɔ le tunmin kpili kpa ɔ nʊn anunminnyanmʊn. 27 Tɛmʊn sɔ nın
anun, ɔ nʊn yí nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ yɛ̂ ɔ 'ba a ɔ. Ɔ 'ba hohuan
yí menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ asıɛ nın asʊ ɛwa lıka kʊalaa nın anʊan.

Figi baka nın anwʊn anyınndala'n
(Matie 24.32-35, Luku 21.29-33)

28 "Ɛmɔ fá bɛ́ nyın bɛ tʊ́ figi baka nın anwʊn. Mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ nwun
kɛ asaa mma a fifi yí nwʊn'n, mɔ yı nyâ'n lɛ wula'n, anın ɛmɔ sı kɛ
mɛlɛ kpa'n mɔ bɛ nyan sʊ mma nın a kpunnge. 29 Yí sʊ kʊsʊ ala, mɛlɛ
mɔ ɛmɔ kɔ nwun ɛhı kʊalaa'n, anın ɛmɔ sı kɛ Mân Baa nın ɛwalɛ nın
a ju a yue, ɔ'a mantan ɛmɔ kʊkʊ. 30 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele
ɛmɔ kɛ ajulisʊ menian ɛhı-mɔ ngɔ yue man wu nán ninnge sɔ'n-mɔ
tɛmʊn a ju. 31 Anwunno nʊn ası 'ba kpɛ nun, nan mín Nʊan Ɛjɔlɛ'n
dıɛ, ɔ mgbɛ man nun lé.

Ɛmɔ tánlan bɛ sísa
(Matie 24.36-44)

32 "Nan kʊsʊ cıan sɔ'n, anaan dɔɛ sɔ'n, yí dıɛ, sʊanlan fíí nzı man.
Nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ o, Nyanmıan Awa nın o, bɛ́ fíí bɛ nzı man.
Sıɛ nın angʊnmın yɛ̂ ɔ sı ɔ. 33 Ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa, ɛmɔ tánlan
bɛ sísa. Afı ɛmɔ nzı man mɛlɛ mɔ ninnge sɔ'n-mɔ kɔ a ɔ. 34 Ɔ tı kɛ
sʊanlan m'ɔ lɛ kɔ atın, mɔ ɔ'a yaci yí awulo'n ɔ'a wula yí ngʊa'n-mɔ
asa nun ɔ. Ɔ'a fa sʊanlan kʊn junman dıɛ m'ɔ fata kɛ ɔ di'n ɔ'a man yí.
Ɔ fɛlɛlı sʊanlan'n m'ɔ sisa awulo nın an, yí nwan: 'Wɔ́ dıɛ, n'ɛ dafı.'
35 Yí ti, ɛmɔ tánlan bɛ sísa. Afı ɛmɔ nzı man mɛlɛ mɔ sʊanlan'n m'ɔ
le awulo'n kɔ a ɔ. 36 Sɛ ɔ 'ba nɔsʊba e, sɛ alımunnun e, sɛ alıbahıan e,
sɛ ngɛlɛmɔ e, ɛmɔ nzı man. Afı, sɛ ɔ ba nvu nun, nán ɛmɔ lɛ dafı a, ɔ
ngɔ yɔ man sɛsɛ. 37 Mɔ mıın kan mın kele ɛmɔ'n, mıın kan mın man
menian'n-mɔ kʊalaatin: Ɛmɔ tánlan bɛ sísa."

14

Zufʊ mgbain'n-mɔ 'ba hɔ Zozi ati ahuan
(Matie 26.1-5, Luku 22.1-2, Zʊan 11.45-53)

1 M'ɔ ka cıan nnyuan nán Pakı'n nʊn kpaʊn'n mɔ fali ayile nnʊn
man nun'n fɛtı nın a ju'n, Nyanmıan tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ, nʊn mala
nın asʊ mgbain'n-mɔ kɔ kpʊnndɛ atın mɔ bɛ 'sın sʊ nán bɛ cı Zozi
bɛ kun yí. 2 Ɛhı, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: "Nán bɛ man yɛ cı yí
fɛtı nın anun. Sɛ yɛ cı yí fɛtı nın anun an, bagua'n 'ba jasʊ yɛ́ kɔmın
anun."

Balasua kʊn 'ba kaci anatılı gua Zozi ati nın asʊ
(Matie 26.6-13, Zʊan 12.1-8)

3 Anın Zozi wɔ Betanin. Ɔ kɔ sike bian kʊn awulo. Bian sɔ'n li Simʊn,
ɔ tı kokobefʊɛ daba. Bɛ gua tɔbılı nın anwʊn mɔ bɛ 'di like'n, balasua

kʋn kɔ a, ɔ le anatılı bondoman kʋn yí sa nun. Anatılı mɔ yí gua yɔ sı kpa wɔ bondoman sɔ nın anun. Baka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí náá'n yê bɛ fa bɛ yɔ anatılı sɔ nın ɔ. Balasua'n kɔ bo bondoman'n, ɔ kɔ kaci nun anatılı'n ɔ kɔ gua Zozi ati nın asʋ.

4 Balasua sɔ'n nyɔlıɛ'n ngɔ yɔ man bɛ́ mɔ bɛ gua ɛbɛlɛ'n mmie-mɔ fɛ. Bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: "Anatılı ɛhı ɛsɛcıɛ dıɛ nın abʋ y'ɔ le benin? 5 Ahan bɛ kʋala kɛ bɛ tɔnın yí jɛtɛ fufue ɛya nsan bɛ fa yí esika'n bɛ ce ehianfʋɛ'n-mɔ!" Bɛ kɔ jʋjɔ balasua sɔ'n kpa.

6 Zozi nwan: "Ɛmɔ yáci yí koun. Nzukɛ ati yê ɛmɔ lɛ di yí nwʋn yalɛ ɔ? Like kpa yê ɔ'a yɔ ɔ'a man mín ɔ. 7 Ehianfʋɛ'n-mɔ dıɛ, ɛmɔ nʋn bɛ́ gua ɛwa dahuu. Cıan biala mɔ ɛmɔ kulo'n, ɛmɔ kʋala kɛ bɛ yɔ bɛ́ ye. Nan mín dıɛ, ɛmɔ nʋn mın lɛ man ndanlanman daa. 8 M'ɔ kʋala yí yɔ'n yê ɔ'a yɔ ɔ. Ɔ'a li mʋa ɔ'a fa anatılı'n ɔ a gugua mín nwʋn. Ɔ tı kɛ mín esie yê ɔ'a sie nın ɔ. 9 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ eyuadı'n lıka biala mɔ bɛ 'bɔ Ɛjɔlɛkpa'n, bɛ́ ti 'kacı balasua ɛhı bɛ kan like mɔ ɔ'a yɔ nın anwʋn ɛjɔlɛ."

Zudası 'ba yı Zozi man Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ
(Matie 26.14-16, Luku 22.3-6)

10 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, Zudası Isikaliɔtı m'ɔ wɔ Zozi menian bulu nʋn nnyuan nın anun bie'n, ɔ kɔ hɔ kɔ tʋ tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ, kɛ ɔ 'yı Zozi man bɛ́. 11 Zudası bɔlı bɛ́ amannıɛ mɔ bɛ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ lili yí nwʋn fɛ kpa. Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yí kɛ sɛ ɔ man bɛ́ sa kan Zozi sakpa a, bɛ 'man yí esika. Zudası kɔ kpʋnndɛ atın mɔ ɔ 'sın sʋ ɔ yı Zozi man'n.

Zozi nʋn yí menian'n-mɔ 'ba li Pakı alıɛ'n
(Matie 26.17-25, Luku 22.7-14,21-23, Zʋan 13.21-30)

12 Ɛhı, cıan'n mɔ bɛ kun tɛɛ ɛyıɛ bʋa'n, cıan sɔ'n kʋnmgba yê bɛ di kpaʋn'n mɔ fali ayile nnʋn man nun'n fɛtı'n, Zozi menian'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: "Ninhan yê ɛ kulo kɛ yɛ hɔ́ tʋ́n *Pakı alıɛ nın ɔ?"

13 Ɛhı a, Zozi kɔ sʋan yí menian'n-mɔ anun nnyuan, yí nwan: "Ɛmɔ hɔ́ kulo nın asʋ, ɛmɔ nʋn belenzua kʋn 'ba yia. Ɔ sʋ nzue awʋa kʋn anun. Ɛmɔ sí yí sʋ, 14 nán lıka m'ɔ kɔ wʋlʋ'n, ɛmɔ sé awulo nın asʋ mınlıan'n kɛ: 'Yɛ́ Mın nwan yɛ bísa wɔ́ kɛ sua'n m'ɔ nʋn yí menian'n-mɔ 'di Pakı'n nun'n wɔ nin?' 15 Nán ɔ 'ba hele ɛmɔ dabɛlɛ kpili kʋn awaa nın asʋ ɛlɔ. B'a yue nun sesie. Ɛmɔ sésie Pakı alıɛ nın ɛbɛlɛ."

16 Zozi menian nnyuan'n kɔ hɔ kɔ ju kulo nın asʋ. Mɔ bɛ juli ɛlɔ'n, kɛ Zozi kpınlın hanlın yı'n, bɛ nwunlin yí kʋalaa sɔ. Bɛ kɔ tʋn Pakı alıɛ'n bɛ kɔ sesie yí ɛbɛlɛ.

17 Nɔsʋba, Zozi nʋn yí menian bulu nʋn nnyuan'n, bɛ kɔ a. 18 Bɛ gua tɔbılı nın anwʋn mɔ bɛ 'didi'n, Zozi nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ anun kʋn m'ɔ nʋn mín lɛ didi'n, ɔ 'ba yí mín man."

19 Yí menian'n-mɔ anwʋn kɔ bubu bɛ́. Bɛ́ nunhan kʋn biala nwan: "Yɛ́ Mın, nán mín ɔ."

20 Zozi nwan: "Ɛmɔ menian bulu nʋn nnyuan'n, nunhan mɔ mın nʋn yí yɛ́ sa wɔ talie kʋn anun'n, yí dein ɔ. 21 *Mân Baa'n 'ba wu kɛ bɛ kpınlın bɛ hanlın yí wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ kalata nın anun'n. Nan sʋanlan'n mɔ ɔ 'ba yı yí man'n, munnzue hán yí! Ɔ tı kpa kɛ ahan b'a nwʋ man sʋanlan sɔ'n bɔbɔ!"

Zozi 'ba man yí menian'n-mɔ kominnian
(Matie 26.26-30, Luku 22.15-20, 1 Kolıntı 11.23-25)

22 Tɛmʊn mɔ bɛ 'di like'n, Zozi kɔ fa kpaʊn, ɔ kɔ la Nyanmıan ası. M'ɔ lalı Nyanmıan ası yuelı'n, ɔ kɔ bubu nun kɔ man yí menian'n-mɔ. Yí nwan: "Ɛmɔ lé kpaʊn ɛhı bɛ lí, ɔ tı mín nwʊnnaan."

23 M'ɔ hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ fa divın kangɔ kʊn. Ɔ kɔ la Nyanmıan ası kɔ yue. Ɔ kɔ fa kɔ man bɛ́. Bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ nʊn. 24 Yí nwan: "Nzan ɛhı tı mín moja. Ɔ di Nyanmıan nyıhyɛ'n m'ɔ nʊn ɛmɔ lɛ di nın ajinlanmun. Moja sɔ'n, b'a butu yí b'a man menian dɔʊn. 25 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ mın nʊn ɛmɔ yɛ ngɔ nʊn man nzan fíí kʊ́n dede ɔ 'ju cıan mɔ yɛ kɔ yia Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun'n yê yɛ 'nʊn nzan fʊfɔlɛ ɔ."

26 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, bɛ kɔ tʊ Izalayɛ ayɛ ɛyıɛ ejue. Bɛ fi ɛbɛlɛ, bɛ kɔ fa *Olivʊ bʊka nın atın'n.

Zozi 'ba han kɛ Pıɛlı 'ba se kɛ ɔ nzı man yí
(Matie 26.31-35, Luku 22.31-34, Zʊan 13.36-38)

27 Bɛ hɔlı juli bʊka nın asʊ ɛlɔ a, Zozi nwan: "Ɛmɔ kʊala 'ba nwanndi mín. Afı b'a hɛlɛ yí kɛ:
Mın 'ba hun bʊa ɛnıanfʊɛ'n,
yí mmʊa'n-mɔ kʊalaa 'ba bɔ asanndıɛ."

28 Nan Zozi selı bɛ́ kɛ: "Sɛ n vi ewue nun mın tinnge a, mın 'di mʊa ɛmɔ anyunnun Galile mân nın anun ɛlɔ."

29 Pıɛlı nwan: "Sɛ bɛ́ kʊalaa bɛ nwanndi wɔ́ a, mín kpʊnmgba cein dıɛ mın nnwanndi man wɔ́."

30 Ɛhı a, Zozi nwan: "Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele wɔ́ kɛ, ɛnɛ kɔngɔɛ dein, ɔ nʊn dede mɔ akɔ'n 'bɔ kokolokoo fâ nnyuan'n, anın a han yí fâ nsan kɛ ɛ nzı man mín."

31 M'ɔ hanlın sɔ'n, Pıɛlı kɔ han yí sɛlɛ kpa kɛ: "Sɛ ɔ fata kɛ mın nʊn wɔ́ yɛ wu bɔbɔ a, yɛ 'wu. Cıan bie lé mın ngan man kɛ mın nzı man wɔ́." Zozi menian'n-mɔ kʊalaa kɔ han sɔ.

Zozi 'ba yɔ asɔnın Gɛtısemanne
(Matie 26.36-46, Luku 22.39-46)

32 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi nʊn yí menian'n-mɔ hɔlı Olivʊ bʊka nın asʊ lıka kʊn. Lıka sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Gɛtısemane. Bɛ juli ɛbɛlɛ a, Zozi nwan: "Ɛmɔ tánlan ɛwa, nan mın 'tı mín nwʊn kaan mın yɔ asɔnın." 33 Ɔ nʊn Pıɛlı nʊn Zʊan nʊn Zʊakı bɛ kɔ tı bɛ́ nwʊn. Esulo nʊn alʊabɔ kɔ han Zozi. 34 Ɔ kɔ han kɔ hele yí menian nsan'n kɛ: "Ewue nın anwʊn alʊabɔ lɛ kun mín. Ɛmɔ tánlan ɛwa, bɛ sísa."

35 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ hɔ yí nyunnun kaan. Ɔ kɔ butu yí nyın ası ɔ kɔ sɛlɛ kɛ amannınhunlun'n m'ɔ 'ba nwun yí dɔhyʊılı sɔ nın anun'n, sɛ Nyanmıan kʊala yí kpala gua a, ɔ kpála gúa. 36 Yí nzɛlɛ nın anun, yí nwan: "Aba, mín Sı, wɔ́ dıɛ, like fíí nza man wɔ́ yɔ. Yí ti, amannınhunlun ɛhı mɔ mın 'ba nwun yí'n, mın 'sɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ kpála gúa. Nan kʊsʊ like biala anun, yɔ mɔ wɔ́ kunnun kulo nan n'ɛ yɔ mɔ mın kulo'n."

37 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ sa kɔ a yí menian nsan'n-mɔ anwʊn ɛbɛlɛ. Ɔ 'ba ju a, anın bɛ lɛ dafı. Ɔ fɛlɛlı Pıɛlı a, yí nwan: "Simʊn, ɛ lɛ dafı? A ngʊala man ası tanlan dɔhyʊılı kʊnmgba cein? 38 Ɛmɔ tánlan ası bɛ yɔ́ asɔnın nán Abɔnsanmʊn a nzɔ man ɛmɔ a nnıan man. Ɔ

wɔ ɛmɔ ahʋnlɪn nɪn anun kɛ ɛmɔ 'yɔ, nan kʋsʋ anwʋnnaan'n le man anwʋnsɛlɛ.”
39 Ɔ kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ asɔnɪn ɛyɔlɛ biekun. Ɔ kɔ han ɛjɔlɛ kʋnmgba sɔ'n. 40 Ɛsɛ ɔ wɔ ɛlɔ dede ɔ 'ba ju a, yí menian'n-mɔ lɛ dafɪ. Bɛ ngʋala man bɛ́ nyɪn tɪ fíí. Bɛ nnwun man ɛjɔlɛ mɔ bɛ kan bɛ kele yí ɔ.
41 M'ɔ walɪ yí kpê nsan nɪn asʋ'n, yí nwan: “Ɛmɔ tɛ dafɪ bɛ tɛ de bɛ́ ɛnwʋnmɪan? Ɔ'a yɔ kpa sɔ! Dɔɛ nɪn a ju. Ɛmɔ nían, bɛ 'ba yɪ *Mân Baa'n bɛ man menian ɛtɛfʋɛ'n-mɔ. 42 Ɛmɔ jásʋ bɛ mán yɛ hɔ́! Ɛmɔ nían, sʋanlan'n mɔ ɔ 'ba yɪ mín man'n, ɔ'a ju ɛwa.”

Zozi ɛhyɪɛ'n
(Matie 26.47-56, Luku 22.47-53, Zʋan 18.3-12)
43 Zozi anʋan ngɔ tɔ man, yí menian bulu nʋn nnyuan nɪn anun kʋn'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zudasɪ'n kɔ fite ɛbɛlɛ. Ɔ 'ba a, menian dɔʋn si yí sʋ. Bɛ lile dadɪɛ nʋn koloman. Menian sɔ'n-mɔ, tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ, mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ yê bɛ sʋanlɪn bɛ́ ɔ.
44 Mɔ bɛ 'ba'n, Zudasɪ mɔ ɔ 'yɪ Zozi man'n kɔ hele bɛ́ nzɔlɛ kʋn. Yí nwan: “Sʋanlan'n mɔ n gɔ tɔ yí nun'n, anɪn ɛmɔ sɪ kɛ yí dein yí ɔ. Ɛmɔ hyí yí. Bɛ só yí kpa bɛ nʋn yí hɔ́.” 45 Mɔ Zudasɪ juli ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ kpunnge Zozi, yí nwan: “*Labi!” M'ɔ fɛlɛlɪ yí yuelɪ'n, ɔ kɔ tɔ yí nun. 46 Ɛbɛlɛ ala, menian sɔ'n-mɔ kɔ tɪ kɔ gua Zozi sʋ bɛ kɔ hyɪ yí. 47 Nan mɔ menian sɔ'n-mɔ hyɪlɪ Zozi'n, yí menian'n-mɔ anun kʋn kɔ hyʋɪn yí dadɪɛ'n. Ɔ kɔ kpɛ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn akʋa nɪn anzʋ'n.
48 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n Zozi nwan: “Nzukɛ ati yê ɛmɔ 'ba hyɪ mín an, ɛmɔ le dadɪɛ nʋn koloman ɔ? Asʋ kodiawu y'ɔ le mín ɔ? 49 Cɪan daa mín nʋn ɛmɔ yɛ gua Nyanmɪan awulo nɪn anun, mɪn kekele ɛmɔ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ. Tɛmʋn sɔ'n, ɛmɔ ngʋala man kɛ bɛ cɪ mín. Nan ɔ sɛ kɛ ɔ yɔ́ sɔ nán ɛjɔlɛ'n mɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n hanlɪn nɪn a kpɪn sʋ.” 50 Ɛhɪ a, Zozi menian'n-mɔ kʋalaa kɔ yaci yí kɔ nwanndi.
51 Anɪn kpafɛlɛ kʋn si Zozi sʋ, kisaan ala yê ɔ gua yí nwʋn ɔ. Bɛ kɔ hyɪ yí, 52 ɔ kɔ foti bɛ́ sa, ɔ kɔ yaci yí ɛtanlan nɪn ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ fa yí nwʋn mgban ɔ kɔ nwanndi ɔ kɔ hɔ.

Bɛ nʋn Zozi 'ba hɔ tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn aja sʋ
(Matie 26.57-68, Luku 22.54-55,63-71, Zʋan 18.13-14,19-24)
53 Bɛ nʋn Zozi kɔ hɔ Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn anyunnun. Ɛbɛlɛ yê Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ, nʋn *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ kʋalaa hɔlɪ yialɪ ɔ. 54 Pɪɛlɪ si Zozi sʋ, ɔ di yí fannvanndʋ. ɔ kɔ hɔ dede Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn awulo. Ɔ kɔ tanlan sîn nɪn anwʋn ɛbɛlɛ lɪka mɔ tɛɛyɪfʋɛ kpain'n nzalafʋ'n-mɔ gua'n.
55 Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ, nʋn bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n, bɛ kɔ kpʋnndɛ atɪn mɔ bɛ 'sɪn sʋ bɛ tʋn Zozi ɛsʋan, bɛ kun yí. Bɛ kpʋnndɛlɪ, kʋsʋ bɛ ngɔ nyan man bie. 56 Afɪ menian mmie-mɔ dɔʋn kpa kɔ tʋn yí ɛsʋan, nan bɛ́ kʋnmgba'n b'a kpalɪ kpalɪ menian sɔ'n-mɔ abʋ. 57 Mmie-mɔ kɔ jasʋ, bɛ kɔ li ato bɛ kɔ tʋ Zozi abʋ. Bɛ́ nwan: 58 “Y'a tɪ kɛ yí nwan: ‘Mɪn 'bubu Nyanmɪan awulo ɛhɪ mɔ menian'n-mɔ a si'n. Mɪn 'fa cɪan nsan mɪn si yí fʋfɔlɛ. Fʋfɔlɛ sɔ'n, nan kulo menian yê bɛ 'si ɔ.’ ” 59 Nan ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʋnmgba sɔ nɪn asʋ bɔbɔ, bɛ́ ngʋnmɪn, bɛ kɔ kpalɪ kpalɪ bɛ́ bʋ.

60 Ɛhı a, Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain'n kɔ jasʋ bɛ́ kʋalaa bɛ́ nyunnun
ɛbɛlɛ, ɔ kɔ bisa Zozi kɛ: “Ɛjɔlɛ nwala ɛhı mɔ bɛ lɛ kan bɛ gua wɔ́ sʋ'n,
ɛ mmua man bie ɔ?” 61 Zozi ngɔ buke yí nʋan ngɔ han ɛjɔlɛ fíí.
Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain'n kɔ bisa yí biekun kɛ: “Asʋ *Kilisi'n m'ɔ
tı yɛ́ mân'n defʋɛ'n y'ɔ le wɔ́ ɔ? Nyanmıan mɔ yɛ yı yí ayɛ'n, yí Wa
y'ɔ le wɔ́ ɔ?”
62 M'ɔ bisalı kosuan sɔ'n, Zozi nwan: “Yuo o, Kilisi'n y'ɔ le mín. Nan
ɛmɔ kʋalaa bɛ 'ba nwun yí kɛ Mân Baa'n tı Nyanmıan tunminfʋɛ'n yí
fama sʋ. Ɛsɛ ɛmɔ 'ba nwun yí kɛ ɔ fi nyanmıansʋ bɔlɛ́ nın anun ɔ lɛ
ba.”
63 Mɔ Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain'n tılı yí sʋa'n, ɔ kɔ sosua yí muonun
yí taladıɛ'n m'ɔ wula nın anun. Yí nwan: “Yɛ mgbʋnndɛ man adanzıɛ
fíí kʋ́n. 64 Ɛmɔ a tı kɛ ɔ'a jʋjɔ ɔ'a tia Nyanmıan, yí ti, ɛmɔ nwan nzɛ?”
Bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan ɔ'a yɔ ɛtɛ, ɔ sɛ kɛ bɛ kun yí. 65 Mmie-mɔ kɔ
tʋtʋ yí nyunnun ngɛsɛlɛ. Bɛ kɔ fıa yí nyın bɛ kɔ tʋtʋ yí kɔtɔlɛ. Bɛ́
nwan: “Kele yɛ́ sʋanlan'n mɔ ɔ'a tʋtʋ wɔ́ kɔtɔlɛ'n!” Tɛɛyıfʋɛ kpain'n
nzalafʋ'n-mɔ kɔ kpacı kpacı yí nyın nın asʋ.

Pıɛlı 'ba se kɛ ɔ nzı man Zozi
(Matie 26.69-75, Luku 22.56-62, Zʋan 18.15-18,25-27)

66 Anın Pıɛlı tɛ wɔ awulo nın abʋ ɛlɔ yɛ̂ Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain
nın afanıan'n-mɔ anun kʋn walı ɔ. 67 M'ɔ nwunlin kɛ Pıɛlı tı sîn nın
anwʋn ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ nwun yí nzɔlɛ. Yí nwan: “Wɔ́ kʋsʋ wɔ́, Zozi m'ɔ
fi Nazalɛtı'n, ɛ si yí sʋ bie.”
68 M'ɔ hanlın sɔ'n, Pıɛlı kɔ su yí akpʋlʋwa. Yí nwan: “Sʋanlan'n mɔ
ɛ lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n, mın nzı man yí.” Ɛhı a, ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ jasʋ, ɔ kɔ hɔ
kɔ jinlan awulo nın anʋan nın anun ɛlɔ [yɛ̂ akɔ'n bɔlı ɔ.]
69 Mɔ afanıan'n nwunlin yí'n, ɔ kɔ han yí biekun kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ
gua ɛbɛlɛ'n kɛ: “Bian ɛhı, ɔ wɔ bɛ́ nun bie!”
70 Mɔ afanıan'n hanlın sɔ'n, Pıɛlı kɔ su yí akpʋlʋwa biekun. Kaan
cɛ, bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n kɔ han kɔ hele Pıɛlı biekun kɛ: “Ɔ tı ananhɔlɛ,
ɛ wɔ bɛ́ nun bie. Ɔ sanlın kɛ ɛ tı Galile mân nın anun sʋanlan.”
71 Ɛhı a, Pıɛlı nwan: “Sɛ ato yɛ̂ mıın di a, Nyanmıan Kpili túa mín
yí nwʋn kalɛ. Mın kan ndâ kɛ sʋanlan'n mɔ ɛmɔ lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n, mín
dıɛ mın nzı man yí.” 72 Kɛ ɔ 'kan sɔ nın ala, kokolokoo! Akɔ'n kɔ bɔ
biekun. Pıɛlı ati kɔ kacı ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi hanlın helelı yí'n. Zozi hanlın
helelı yí kɛ: “Pıɛlı, ɔ nʋn dede mɔ akɔ'n 'bɔ kpɛ̂ nnyuan'n, ɛ 'kan yí fâ
nsan kɛ ɛ nzı man mín.” M'ɔ yɔlı sɔ'n, Pıɛlı sunlin kpa.

15

Bɛ nʋn Zozi 'ba hɔ kʋnmanna Pilatı aja sʋ
(Matie 27.1-2,11-14, Luku 23.1-5, Zʋan 18.28-38)

1 Mɔ alíɛ hınlın'n, yí ngɛlɛmɔ, Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ, nʋn
Zufʋ mgbain'n-mɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n kʋalaa nʋn mala nın asʋ
mgbain'n-mɔ, bɛ kɔ yia bɛ kɔ fa ajʋnlın kʋn. Mɔ bɛ cıcılı Zozi yuelı'n,
bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ hɔ kɔ wula Pilatı asa nun.
2 Pilatı kɔ bisa yí kɛ: “Zufʋ'n-mɔ belemgbin'n y'ɔ le wɔ́ ɔ?”
Zozi nwan: “Yɛ̂ wɔ́ nʋan wɔ sʋ ɛ lɛ kan nın ɔ.”
3 Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ kɔ li ato dɔʋn kɔ gua Zozi anwʋn.
4 Pilatı kɔ bisa yí biekun kɛ: “Ɛjɔlɛ nwala ɛhı mɔ bɛ lɛ kan bɛ gua wɔ́
sʋ'n, ɛ mmua man bie ɔ?”

5 Zozi ngɔ han man ɛjɔlɛ fíí kʊ́n. Yí nyɔlıɛ sɔ'n sinlin Pilatı anwʊn.

Pilatı 'ba man bɛ kun Zozi
(Matie 27.15-26, Luku 23.13-25, Zʊan 18.39-19.16)

6 Bɛ 'di *Pakı fɛtı biala a, sʊanlan mɔ bɛ kɔ tʊ yí fiadı mɔ menian'n-mɔ kulo kɛ bɛ yı yí'n, Pilatı yı sʊanlan sɔ'n. 7 Nan mɔ bɛ hyılı Zozi'n, anın bian kʊn la fiadı. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Balabası. Ɔ nʊn yí manngʊn mmie-mɔ bɛ jasʊlı bɛ mân mgbain'n-mɔ akɔmın anun dede bɛ hunlin nun sʊanlan kʊn. Bɛ kɔ hyı yí bɛ kɔ tʊ fiadı. 8 Meninsʊnman'n kɔ hɔ kɔ tʊ Pilatı. Bɛ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ yó like'n m'ɔ yɔ man bɛ́ daa'n.

9 Pilatı kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ kulo kɛ n yáci Zufʊ'n-mɔ belemgbin nın ɔ?" 10 Pilatı kɔ bisa bɛ́ kosuan sɔ'n, afı ɔ sı fɔ́ʊ́n kɛ ɛkpɔ mgban yê Nyanmıan tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ kpɔ Zozi ɔ. Yí ti yê bɛ hyılı yí ɔ. 11 Nyanmıan tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ kɔ wowula meninsʊnman nın abʊ kɛ bɛ hán bɛ héle Pilatı maan ɔ yí Balabası.

12 Pilatı kɔ bisa bɛ́ biekun kɛ: "Sʊanlan'n mɔ ɛmɔ fɛlɛ yí Zufʊ'n-mɔ belemgbin'n, ɛmɔ kulo kɛ n yó yí sɛ?"

13 Bɛ kɔ tıan kɔ bua Pilatı kɛ: "Man bɛ bʊ́bɔ yí kʊlʊwa sʊ."

14 Pilatı kɔ bisa bɛ́ biekun kɛ: "Nzukɛ ɛtɛ dıɛ kpa bɔbɔ yê ɔ'a yɔ ɔ?"

Bɛ kɔ tıan sɛlɛ kpa biekun kɔ bua Pilatı kɛ: "Man bɛ bʊ́bɔ yí kʊlʊwa sʊ."

15 Kɛmɔ Pilatı kulo kɛ meninsʊnman nın akunnun jɔ'n, ɔ kɔ yı Balabası fi fiadı sua nın anun. Ɔ kɔ man yí nzalafʊ'n-mɔ kɔ fin Zozi mgbele. Ɛsɛ ɔ kɔ fa yí kɔ wula bɛ́ sa nun kɛ bɛ bʊ́bɔ yí kʊlʊwa sʊ.

Nzalafʊ'n-mɔ 'ba gʊlʊ Zozi anwʊn
(Matie 27.27-31, Zʊan 19.2-3)

16 Nzalafʊ'n-mɔ nʊn Zozi kɔ hɔ kʊnmanna awulo nın akunnun ɛlɔ. Bɛ kɔ yia nzalafʊ'n-mɔ kʊalaatin. 17 Bɛ kɔ fa taladıɛ kɔkɔlɛ bɛ kɔ wula yí, ɛsɛ bɛ kɔ nwʊn mmowe abotile bɛ kɔ bɔ yí ti. 18 Mɔ bɛ yɔlı sɔ yuelı'n, bɛ kɔ yɔ yí like. Bɛ́ nwan: "Zufʊ'n-mɔ belemgbin, ahın o!" 19 Bɛ 'fa baka bɛ fin yí ti nın anun, anın bɛ 'tʊtʊ yí nwʊn ngɛsɛlɛ. Bɛ 'kʊtʊ anın bɛ 'bɛbɛlɛ bɛ́ nwʊn ası yí nyunnun ɛbɛlɛ. 20 Mɔ bɛ yɛyalalı yí nwʊn yuelı'n, bɛ kɔ yı taladıɛ kɔkɔlɛ'n mɔ bɛ falı bɛ wulalı yí'n. Bɛ kɔ fa yí muonun yí dıɛ'n bɛ kɔ wula yí. Bɛ nʊn yí kɔ hɔ kulo'n tiba, bɛ 'kɔ a bʊbɔ yí kʊlʊwa sʊ.

Bɛ 'ba bʊbɔ Zozi kʊlʊwa sʊ
(Matie 27.32-44, Luku 23.26-43, Zʊan 19.17-27)

21 Anın bian kʊn fi yí ebolo ɔ lɛ ba. Bian sɔ'n bɛ fɛlɛ yí Simʊn. Ɔ fi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Silɛnın nın asʊ. Yí mma-mɔ y'ɔ le Alɛgızanndılı nʊn Lufusi. Nzalafʊ'n-mɔ kɔ hyı yí bɛ kɔ fa Zozi kʊlʊwa'n bɛ kɔ sʊa yí. 22 Bɛ nʊn Zozi kɔ hɔ lıka kʊn. Bɛ fɛlɛ lıka sɔ'n Gɔlʊgota. Gɔlʊgota'n, yí bʊ y'ɔ le kɛ "tile kangɔ lıka". 23 Nzalafʊ'n-mɔ kɔ fa divın bɛ kɔ man Zozi kɛ ɔ nʊ́n. Divın sɔ'n, bɛ gualı nun ayile'n mɔ bɛ fɛlɛ yí mıin'n. (Mıin sɔ'n, bɛ nʊn an, bɛ nnwun man yalɛ'n sʊnman.) Zozi ngɔ nʊn man. 24 Bɛ kɔ bʊbɔ yí kʊlʊwa sʊ. Ɛsɛ bɛ kɔ hyʊın tondo bɛ kɔ hye yí taladıɛ'n-mɔ bɛ kɔ fa.

25 Ngɛlɛmɔ dɔɛ ngʊanlan yê bɛ bʊbɔlı Zozi kʊlʊwa nın asʊ ɔ. 26 Like'n mɔ yí ti yê bɛ lɛ kun yí'n, b'a hɛlɛ b'a bɔ yí ti sʊ ɛbɛlɛ kɛ: "Zufʊ'n-mɔ belemgbin". 27 Bɛ kɔ bʊbɔ kodiawu nnyuan kʊsʊ kʊlʊwa sʊ Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. Kʊn wɔ yí sa fama sʊ, kʊn kʊsʊ wɔ yí sa bê sʊ.

[28 Kɛ ɔ yɔlı mɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kpınlın sʊ nın anın. Afı, bɛ hɛlɛlı yí kɛ:
B'a ha yí b'a wula ɛtɛfʊɛ'n-mɔ anun.] 29 Bɛ́ mɔ bɛ 'sın ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔsɔ
kɔsɔ bɛ́ ti'n, anın bɛ lɛ kpɛ yí nzʊba. Bɛ́ nwan: "E! Wɔ́ mɔ wɔ́ nwan
ɛ 'bu Nyanmıan awulo'n nán ɛ fa cıan nsan ɛ si'n, 30 de wɔ́ nwʊn fi
kʊlʊwa nın asʊ ju e!"
31 Nyanmıan tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ, nʊn mala nın asʊ mgbain'n-mɔ
kʊsʊ kɔ gʊlʊ yí nwʊn. Bɛ́ nwan: "Ɔ'a le menian ɛhınlın-mɔ ngʊan,
kʊsʊ ɔ ngʊala man yí nwʊn de. 32 Yí mɔ yí nwan ɔ tı Kilisi'n, Izalayɛ
belemgbin'n, ɔ fi kʊlʊwa nın asʊ ɔ jú ası maan yɛ nwún yí e! Sɛ yɛ
nwun yí a, yɛ 'de yí yɛ di." Kodiawu nnyuan'n mɔ bɛ bʊbɔlı bɛ́ kʊlʊwa
sʊ Zozi anwʊn ɛbɛlɛ'n kʊsʊ kɔ kpɛ yí nzʊba.

Zozi ewue'n
(Matie 27.45-56, Luku 23.44-49, Zʊan 19.28-30)

33 Mɔ sɛnzɛ'n jinlanlın bɛ́ ti afian'n, awosin kɔ wula mân'n lıka
kʊalaatin dede nɔsʊba dɔɛ nsan. 34 Nan mɔ dɔɛ nsan juli'n, Zozi kɔ
tıan nun sɛlɛ kpa, yí nwan: *"Eloyi, Eloyi, lama sabakıtanin?"* Yí bʊ y'ɔ
le kɛ: *"Mín Nyanmıan, mín Nyanmıan, nzukɛ ati yê a yaci mín a tʊ ɔ?"*
35 Bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n mmie-mɔ mɔ bɛ tılı yí ngan'n, bɛ́ nwan: "Ɛmɔ
tíe, ɔ lɛ fɛlɛ Eli!"
36 Bɛ́ nunhan kʊn kɔ nwanndi ɔ kɔ hɔ kɔ fa eminlan. Ɔ kɔ bɔ yí divın
bisii nun ɔ kɔ sinnze yí baka kʊn ati. Ɔ kɔ tınngɛ yí Zozi anyunnun kɛ
ɔ nʊ́n. Yí nwan: "Ɛmɔ jínlan! Yɛ 'ba nıan sɛ Eli kɔ a kɔ jula yí a!"
37 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ tıan nun sɛlɛ kpa, ɔ kɔ ha nun.
38 Mgbɛ nun ɛtanlan'n m'ɔ ja Nyanmıan sua nın anun'n, ɔ kɔ bɔ yí
anwunno ɔ kɔ sua sɛsɛ nnyuan dede ɔ kɔ ju yí bʊ ası. 39 Anın *Lɔmʊn
nzalafʊ kpain nın anyın tua Zozi. M'ɔ nwunlin kɛ Zozi tıanlın ɔ halı
nun'n, yí nwan: "Ɔ tı ananhɔlɛ, bian ɛhı tı Nyanmıan Awa sakpa!"
40 Anın mmalasua mmie-mɔ kʊsʊ jijin mʊa yê bɛ lɛ nıan Zozi ɔ.
Mmalasua sɔ'n-mɔ, Mali m'ɔ fi Magıdala'n, Zʊakı m'ɔ tı Kutua'n nʊn
Zozʊ anin Mali, ɔ nʊn Salome, bɛ wɔ bɛ́ nun bie. 41 Mɔ anın Zozi
wɔ Galile'n, bɛ sili yí sʊ, bɛ sʊlı yí. Mmalasua'n-mɔ mɔ anın bɛ jijin
ɛbɛlɛ'n, mmie-mɔ dɔʊn kʊsʊ sili Zozi sʊ bɛ walı Zoluzalɛmʊn.

Zozi esie'n
(Matie 27.57-61, Luku 23.50-56, Zʊan 19.38-42)

42 Cıan sɔ'n tı cıan mɔ Zufʊ'n-mɔ fa bɔbʊa bɛ́ nwʊn bɛ sie ɔ. Afı
alíɛ'n m'ɔ tɔtʊa yí'n tı ɛnwʊnmıan ele cıan. Mɔ alíɛ'n 'kɔ yí nɔsʊba
nun'n, 43 Zozɛfʊ m'ɔ fi kulo mɔ bɛ fɛlɛ yí Alimate nın asʊ'n kɔ a. Bɛ́ mɔ
bɛ di Izalayɛ mân nın anun ɛjɔlɛ'n, bɛ́ bie y'ɔ le yí. Menian'n-mɔ fɛlı
yí kpa. Yí kʊsʊ ɔ lɛ nwʊnndɛ Nyanmıan Belemgbin Mân'n. Ɔ kɔ nyan
anwʊnsɛlɛ ɔ kɔ hɔ Pilatı anwʊn ɛlɔ. Ɔ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ fá Zozi fuin'n
mán yí. 44 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin Pilatı anwʊn. Afı ɔ njʊnlın man kɛ Zozi kɔ wu
ndɛ-ndɛ sʊa ɔ. Ɛhıka ati, ɔ kɔ yí sʊanlan kɔ hɔ kɔ fɛlɛ nzalafʊ'n-mɔ
kpain'n ɔ kɔ bisa yí sɛ Zozi wuli ndɛ sakpa a. 45 Mɔ nzalafʊ kpain'n
walı hanlın helelı yí kɛ ɔ tı sɔ sakpa'n, ɔ kɔ man Zozɛfʊ atın kɛ ɔ fá yí
fuin'n. 46 Zozɛfʊ kɔ to kisaan. Ɔ kɔ yı Zozi fuin'n fi kʊlʊwa nın asʊ. Ɔ
kɔ fa kisaan'n kɔ fʊfɔ yí nwʊn. Ɔ kɔ hɔ kɔ sie yí sɛka kʊn anun. Sɛka
sɔ'n, bʊka m'ɔ tı ɛbʊta'n, nun yê bɛ kotolı yí ɔ. Ɔ kɔ kunndo ɛbʊɛ kʊn
kɔ nyin yí anʊan'n. 47 Mali m'ɔ fi Magıdala'n, ɔ nʊn Zozʊ anin Mali, bɛ
nwunlin lıka mɔ bɛ sielı Zozi'n.

16

Zozi ewuetinnge'n
(Matie 28.1-8, Luku 24.1-12, Zʋan 20.1-10)

1 Mɔ ɛnwʋnmıan ele cıan'n sınlın'n, Mali m'ɔ fi Magıdala'n, ɔ nʋn
Zʋakı anin Mali, nʋn Salome, bɛ kɔ to alufanlan kɛ bɛ 'kɔ a fa bɛ kɔ
kpʋkpa Zozi fuin'n. 2 Mɔlɛ'n ngɛlɛmɔ, mɔ sɛnzɛ'n 'fite'n, bɛ kɔ hɔ sɛka
nın asʋ. 3 Bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: "Nwan yê yɛ nyan yí maan ɔ
kunndo ɛbʋɛ'n m'ɔ nyin sɛka nın anʋan'n man yɛ́ ɔ?"
4 Nan mɔ bɛ hanlın sɔ'n, bɛ 'tʋ bɛ́ nyın an, bɛ kɔ nwun kɛ ɛbʋɛ kpili'n
m'ɔ nyin sɛka nın anʋan'n kisa ahanmıan dada angʋnmın. 5 Ɛhı a, bɛ
kɔ wʋlʋ sɛka nın anun. Bɛ 'nıan an, anın kpafɛlɛ kʋn wula taladıɛ
fufue ɔ tı fama sʋ ɛbɛlɛ. Esulo kɔ han bɛ́.
6 Nan kpafɛlɛ'n nwan: "Nán bɛ sulo. Ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ Zozi m'ɔ fi
Nazalɛtı'n, mɔ bɛ bʋbɔlı yí kʋlʋwa sʋ'n? Ɔ'a hın. Ɔ nnʋn man ɛwa.
Ɛmɔ nían lıka mɔ bɛ tʋlı yí'n. 7 Nan ɛmɔ hɔ́ bɔ́ yí menian'n-mɔ nʋn
Pıɛlı amannıɛ kɛ ɔ lɛ di mʋa bɛ́ nyunnun Galile mân nın anun ɛlɔ. Kɛ
ɔ hanlın helelı bɛ́'n, ɛlɔ yê bɛ 'ba nwun yí ɔ."
8 Mɔ kpafɛlɛ sɔ'n hanlın sɔ helelı bɛ́ yuelı'n, bɛ fi sɛka nın anun bɛ
kɔ fite. Bɛ kɔ gua bɛ́ ja ası. Afı esulo hanlın bɛ́, bɛ́ nwʋn wʋsʋlı bɛ́ kpa.
Kɛmɔ esulo hanlın bɛ́ nın ati, bɛ ngɔ han ɛjɔlɛ bɛ ngɔ hele sʋanlan fíí.

Zozi 'ba yı yí nwʋn kele yí menian'n-mɔ
(Matie 28.9-10, Zʋan 20.11-18)

[9 Mɔlɛ'n ngɛlɛmɔ tutun mɔ Zozi fi ewue nun tinngelı'n, ɔ lili mʋa
ɔ yılı yí nwʋn ɔ helelı Mali m'ɔ fi Magıdala'n. Mali sɔ'n, Zozi tuli yí
nun wawɛ ɛtɛ nsʋ. 10 Ɔ kɔ hɔ kɔ bɔ amannıɛ kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ nʋn
Zozi sanlın nun'n. Anın bɛ́ lʋa tɛ bɔ bɛ́ nwʋn bɛ tɛ sun yí. 11 Mɔ bɛ tılı
amannıɛ'n mɔ Mali bɔlı helelı bɛ́ kɛ Zozi a tinnge nán ɔ'a nwun yí'n,
b'a nne b'a nni man.

Zozi 'ba yı yí nwʋn kele yí menian'n-mɔ anun nnyuan
(Luku 24.13-35)

12 Ɛhı anzin, Zozi kɔ yı yí nwʋn ngacile biekun ɔ kɔ hele yí menian'n-
mɔ anun nnyuan. Menian nnyuan sɔ'n-mɔ, anın bɛ lɛ kɔ nanmue nun.
13 Bɛ kɔ sa bɛ́ nzin bɛ kɔ a kɔ bɔ ɛhınlın-mɔ amannıɛ. Bɛ hanlın helelı
bɛ́ a, bɛ ngɔ le bɛ ngɔ li man biekun.

Zozi 'ba yı yí nwʋn kele yí menian bulu nʋn kʋn'n
(Matie 28.16-20, Luku 24.36-49, Zʋan 20.19-23)

14 Ɛhı anzin, anın Zozi menian bulu nʋn kʋn'n gua tɔbılı nwʋn bɛ
lɛ didi. Zozi kɔ yı yí nwʋn ɔ kɔ hele bɛ́. Ɔ kɔ tu bɛ́ nyunnun wɔ
dedi'n mɔ bɛ le man yí nʋn bɛ́ ahʋnlın ketee nın anwʋn. Ɔ sanlın kɛ,
ɔ fi ewue nun tinngelı'n, amannıɛ'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ nwunlin yí'n bɔlı'n,
ɛhınlın-mɔ a nne b'a nni man.
15 Ɛhı, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ hɔ́ mân'n lıka kʋalaatin, bɛ
hɔ́ bɔ́ Nyanmıan Ɛjɔlɛkpa'n bɛ héle eyuadı'n. 16 Sʋanlan m'ɔ kɔ le kɔ
li, m'ɔ kɔ man ɛmɔ kɔ sɔnın yí'n, ɔ 'nyan yí ti. Nan sʋanlan mɔ ɔ'a nne
ɔ'a nni man'n, yí ti 'ka nun. 17 Bɛ́ mɔ bɛ kɔ le bɛ kɔ li'n, ɛ 'nwun nyɔlıɛ
mɔ bɛ 'ba yɔ'n: Bɛ 'fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ wɔ mín dunman nun. Bɛ 'kan
anıɛ nvʋfɔlɛ-mɔ. 18 Sɛ bɛ sɔ owo nun o, sɛ bɛ di ayile m'ɔ kun sʋanlan
bɔbɔ a, like fíí ngɔ yɔ man bɛ́. Sɛ bɛ fa bɛ́ sa bɛ fua nwuluwafʋɛ'n-mɔ
anwʋn an, nwuluwafʋɛ'n-mɔ 'tı akpɔlɛ."

Zozi anwunno εfʋε'n
(Luku 24.50-53)

19 Mɔ yɛ́ Mɪn Zozi hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ fʋ kɔ hɔ
anwunno. Ɔ kɔ hɔ kɔ tanlan Nyanmɪan Kpili fama sʋ. 20 Zozi menian'n-
mɔ kɔ hɔ kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n lɪka kʋalaatin. Yɛ́ Mɪn kɔ jinlan bɛ́ nzin wɔ
bɛ́ junman nɪn anun. Ɔ man bɛ yɔlɪ asinbɛnwʋn ninnge. Asinbɛnwʋn
ninnge sɔ'n-mɔ kele kɛ bɛ́ nʋan ɛjɔlɛ'n tɪ ananhɔlɛ sakpa.]

ƐJƆLƐKPA'N MƆ
LUKU HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le Luku? Anɪn Luku di dɔkʋtɛ junman (Kolɔsʋ 4.14). Ɔ bʋkalɪ Zozi Bɔfʋɛ Pɔlʋ (2 Timote 4.11, Filemʋn 24). Ɔ nʋn yí y'ɔ hɔlɪ Lɔmʋn kulo nɪn asʋ ɔ. Ɔ hɛlɛlɪ kalata ndɪnndɪɪn nnyuan. Nunhan kʋn y'ɔ le Ɛjɔlɛkpa ɛhɪ m'ɔ kan Zozi Kilisi anwʋn ɛjɔlɛ'n. Kalata ɛhɪnlɪn, bɛ fɛlɛ yí "Zozi mmɔfʋɛ'n-mɔ junman'n". Ɔ hɛlɛlɪ kalata nnyuan sɔ'n nwanlɪn sʋanlan kʋn. Sʋanlan sɔ'n tɪ abɪlɪba kpili kpa. Bɛ fɛlɛ yí Teofili, yí bʋ y'ɔ le kɛ "Nyanmɪan amanngʋn". Luku muonun a nnwun man Zozi yí nyɪnsʋ, nan ɔ bisalɪ bisalɪ Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n bɛ́ mɔ bɛ nwunlin yí bɛ́ nyɪnsʋ nɪn anwʋn ɛlɔ kʋalaaka nán ɔ'a hɛlɛ kalata kanlanman ɛhɪ.

Ɛjɔlɛkpa ɛhɪ anun, Luku lɛ kele yɛ́ kɛ Zozi tɪ mân mân'n kʋalaa Ngʋandefʋɛ. Afɪ, kɛ Zozi hanlɪn helelɪ Zase'n, yí nwan ɔ 'ba kpʋnndɛ bɛ́ mɔ b'a minlin'n-mɔ nán ɔ de bɛ́ ngʋan (19.10).

Luku falɪ Zʋan Batisi nʋn Zozi awɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɔ bɔlɪ yí kalata nɪn abʋ (yí ti 1-2). Ɛsɛ ɔ lɛ kan kɛ Zʋan Batisi kpɪnlɪn sɔnɪnlɪn Zozi ɔ nʋn kɛ Abɔnsanmʋn kpɪnlɪn sɔlɪ yí nɪanlɪn nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (3.1-4.13). Ɛsɛ Luku lɛ kan Zozi junman'n m'ɔ lili yí Galile mân nun nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (4.14-9.50). Galile mân nun, Zozi bɔlɪ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n, ɛsɛ ɔ manlɪn nwuluwafʋɛ dɔʋn anwʋn salɪ. Zozi fɛlɛlɪ menian bulu nʋn nnyuan yí nwʋn. Ɔ sʋanlɪn bɛ́ maan bɛ́ kʋsʋ bɛ hɔlɪ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n, ɛsɛ bɛ manlɪn nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn salɪ. Ɛhɪ anzin, Luku lɛ kele yɛ́ kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ Zozi falɪ Zoluzalɛmʋn atɪn'n (9.51-19.28). Zozi yɪlɪ menian abulasʋ nʋn nnyuan biekun ɔ sʋanlɪn bɛ́ nnyuan nnyuan kɛ bɛ lí mʋa lɪka kʋalaa mɔ yí muonun ɔ 'ba sɪn'n. Zozi buli anyɪnndala dɔʋn ɔ heheleli menian'n-mɔ Nyanmɪan ninnge. Ɛjɔlɛkpa nɪn agualɪɛ nun, Luku man yɛ́ nwun yí kɛ Zozi juli Zoluzalɛmʋn. Ɛbɛlɛ Zufʋ mgbain'n-mɔ mianlɪn Lɔmʋn kʋnmanna Pilatɪ maan bɛ hunlin Zozi kʋlʋwa sʋ. Yí cɪan nsan nɪn asʋ, Zozi fi ewue nun tinngelɪ, ɔ yɪlɪ yí nwʋn helelɪ yí menian'n-mɔ, ɛsɛ ɔ fʋlɪ hɔlɪ nyanmɪansʋ (19.28-24.53).

1 Kpain Teofili,

Ninnge mgbili mgbili'n mɔ Nyanmɪan a yɔ wɔ yɛ́ afian ɛwa'n, menian dɔʋn a bɔ yí bʋ bɛ lɛ kɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ. 2 Bɛ́ mɔ bɛ nwunlin ninnge sɔ'n-mɔ abʋbɔ nun, mɔ bɛ yɪlɪ bɛ́ kɛ bɛ hán Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, ɛjɔlɛ mɔ bɛ hanlɪn bɛ helelɪ yɛ́'n, yí fɔ́ʋ́n yê menian'n-mɔ hɛlɛlɪ nɪn ɔ. 3 Yí ti, mín kʋsʋ, m'an bisa bisa nun m'an nwun yí fɔ́ʋ́n kɛ ɛjɔlɛ'n kpɪnlɪn bɔlɪ yí bʋ ngɛlɛmɔ nun'n. M'an nɪan an, anɪn Kpain, ɔ tɪ kpa kɛ mɪn kɛlɛ wɔ́ mɪn sʋsɔ sʋ mɪn kan ɛjɔlɛ sɔ'n mɪn kele wɔ́. 4 Mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan wɔ́ maan ɛ nwun yí kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ a tɪ'n tɪ ananhɔlɛ sakpa.

Nyanmɪansʋ bɔfʋɛ Gabiliyɛ 'ba han

Zʋan Batisi awɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ

5 Ɛhı, belemgbin Elɔdı m'ɔ sie Zude mân'n bɛlɛ sʋ, anın bian kʋn wɔ
ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Zakali. Ɔ tı Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ wɔ tɛɛyıfʋɛ
Abia fâ nın anun. Bɛ fɛlɛ yí yı nın Elizabɛtı, ɔ fi Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ
kpain Aalʋn afilie nın anun. 6 Bɛ́ menian nnyuan'n, bɛ tı fɔ́ʋ́n wɔ
Nyanmıan anyunnun. Bɛ́ nyın sɔ Nyanmıan. Bɛ di yí mala nın asʋ.
7 Nan kʋsʋ bɛ wʋlı man baa fíí, ɔ sanlın kɛ Elizabɛtı tı mʋta, ɛsɛ bɛ́
menian nnyuan'n b'a yɔ mgbain.
8 Cıan kʋn, anın Zakali lɛ di yí tɛɛyıɛ junman'n wɔ Nyanmıan
anyunnun, afı anın Nyanmıan junman elie nın a tʋ bɛ́ fâ dıɛ'n. 9 Kɛ
bɛ́ mala'n kele'n, ɔ di kɛ bɛ cʋın tondo nán bɛ yı sʋanlan'n mɔ ɔ
'yala alufanlan'n wɔ Nyanmıan sua nın anun lıka mɔ bɛ yala yí'n. Bɛ
hyʋınlın tondo nın an, bɛ kɔ yı Zakali. Zakali kɔ hɔ kɔ wʋlʋ Nyanmıan
sua nın anun, ɔ kɔ bɔ yí junman nın abʋ. 10 Mɔ ɔ 'yala alufanlan'n,
anın menian'n-mɔ kʋalaa gua awulo ɛfan bɛ lɛ yɔ asɔnın bɛ man bɛ́
nwʋn.
11 Ɛbɛlɛ ala, yɛ́ Mın bɔfʋɛ'n kʋn kɔ yı yí nwʋn kɔ hele Zakali. Bɔfʋɛ
sɔ'n jin tɔbılı'n mɔ bɛ yala alufanlan'n sʋ'n fama sʋ ɛbɛlɛ. 12 Mɔ Zakali
nwunlin yí'n, yí kunnun kɔ tı yí, ɛsɛ esulo kɔ han yí. 13 Bɔfʋɛ'n nwan:
“Zakali, n'ɛ sulo! Nan Nyanmıan Kpili a tie wɔ́ nzɛlɛ'n. Wɔ́ yı Elizabɛtı
'ba wʋ baa belenzua kʋn man wɔ́. Baa sɔ'n, tʋn yí Zʋan. 14 Ɛ 'ba li
yí nwʋn fɛ kpa, menian dɔʋn kʋsʋ 'ba li yí awɔlɛ nın anwʋn ndutue.
15 Ɔ sanlın kɛ ɔ 'ba yɔ sʋanlan kpili wɔ yɛ́ Mın anyunnun. Baa sɔ'n,
ɔ mma nnʋn man divın anaan nzan sɛlɛ ngacile biala. Bɛ 'wʋ yí a,
anın Nyanmıan Wawɛ Nwannzan-nwannzan wɔ yí nun kpa. 16 Ɔ 'cʋın
Izalayɛ amma'n-mɔ dɔʋn ba yɛ́ Mın m'ɔ tı bɛ́ Nyanmıan nın anwʋn
biekun. 17 Ɔ le kpɔmanfʋɛ *Eli ajʋnlın'n nʋn yí tunmin'n, yí muonun
ɔ 'di kpɔman wɔ Nyanmıan anyunnun ɔ sesie sıɛ'n-mɔ nʋn bɛ́ mma'n-
mɔ afian. Ɔ 'man bɛ́ mɔ bɛ́ nyın nzɔ man Nyanmıan'n nwun ngɛlɛ
kɛ sɛsɛfʋɛ'n-mɔ. Ɔ 'man menian'n-mɔ sesie bɛ́ nwʋn bɛ nwʋnndɛ yɛ́
Mín.”
18 Zakali kɔ bisa bɔfʋɛ'n kɛ: “Anın, mın 'yɔ sɛ nán m'an nwun yí
ananhɔlɛ. Ɔ sanlın kɛ mín muonun, m'an yɔ awʋlʋwa. Mín yı kʋsʋ a
yɔ awʋlʋwa.”
19 Bɔfʋɛ'n nwan: “Bɛ fɛlɛ mín Gabiliyɛ. Mín yê mın jinlan Nyanmıan
anyunnun mın sʋ yí ɔ. Ɔ'a sʋan mín kɛ m mála n gán ɛjɔlɛ fɛ ɛhı n
géle wɔ́. 20 Mɛlɛ'n ju a, mín nʋan ɛjɔlɛ'n 'kpın sʋ. Nan kʋsʋ, kɛmɔ a
nne man ɛjɔlɛ sɔ nın a nni man'n, ɛ 'ba tɔ amunle, ɛ ngɔ hʋala man
jʋjɔ dede ɔ 'ju tɛmʋn mɔ ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han'n kɔ kpın sʋ'n.”
21 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, menian'n-mɔ gua awulo ɛwa b'a nwʋnndɛ dede ɔ'a
sin bɛ́ nwʋn kɛ Zakali fi Nyanmıan sua nın anun nvite man ɔ. 22 Nan
mɛlɛ mɔ afı Zakali fi Nyanmıan sua nın anun fitelı'n, ɔ a ngʋala man
ɛjɔlɛ kan kele bɛ́. Menian'n-mɔ kɔ nwun kɛ like a fite yí Nyanmıan sua
nın anun ɛlɔ. Ɔ 'kan ɛjɔlɛ'n kele bɛ́ a, ɔ le yí sa, afı yí nʋan a muan.
23 Mɔ Zakali yuelı Nyanmıan awulo nın anun junman'n di'n, ɔ kɔ
sa kɔ hɔ yí kulo. 24 Mɔ Zakali salı hɔlı'n, ɔ'a njɛ man biala, yí yı
Elizabɛtı kɔ nwʋnnzɛ. Elizabɛtı kɔ fa yí nwʋn kɔ fıa dede sala nnun.
Yí nwan: 25 “Yɛ́ Mın a nwun mín nwʋn anwunnvoe. Ɔ'a le mín
fi anyunnunguasıɛ'n m'ɔ kan mín wɔ menian'n-mɔ anyunnun nın
anun.”

Nyanmıansʋ bɔfʋɛ Gabiliyɛ 'ba han

Zozi Kilisi awɔlɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ

26 Mɔ Elizabɛtɪ nwʊnnzɛlɪ m'ɔ lili sala nsian'n, yí sala nsian nɪn asʊ,
Nyanmɪan kɔ sʊan yí bɔfʊɛ Gabiliyɛ talua muan kʊn anwʊn Galile
mân nɪn anun kulo'n kʊn asʊ. Bɛ fɛlɛ kulo sɔ'n Nazalɛtɪ. 27 Talua muan
sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Mali. Yí hun y'ɔ le Zozɛfʊ m'ɔ fi belemgbin Davidi afilie
nɪn anun'n. Zozɛfʊ nʊn yí lalɪ man lé. Afɪ ɔ falɪ man Mali atɔnvɔlɛ.
28 Bɔfʊɛ'n kɔ wʊlʊ lɪka mɔ Mali wɔ'n, yí nwan: "Mali, ahɪn o! Yɛ́ Mɪn
a yeyila wɔ́ sʊ, ɔ nʊn wɔ́ tɪ."
29 Ɛjɔlɛ sɔ'n kɔ man Mali ati anun kɔ yɔ yí sɪsakaa. Ɔ lɛ bisa yí nwʊn
kɛ ahɪn ebisa sɔ ɛhɪ abʊ y'ɔ le benin? 30 Ɛhɪ a, bɔfʊɛ'n nwan: "Mali,
n'ɛ sulo! Nan Nyanmɪan a yeyila wɔ́ sʊ. 31 Ɛ 'ba nwʊnnzɛ ɛ wʊ baa
belenzua kʊn. Tʊn baa sɔ'n Zozi. 32 Ɔ 'ba yɔ sʊanlan kpili kpa, bɛ
'ba fɛlɛ yí Nyanmɪan Kpili m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ nɪn Awa.
Yɛ́ Mɪn Nyanmɪan 'ba man ɔ di belemgbin kɛ yí nan Davidi. 33 Ɔ 'sie
Izalayɛ amma'n-mɔ mɛlɛ biala. Yí mɛlɛ'n le man ayuelɪɛ."
34 Mali kɔ bisa bɔfʊɛ'n kɛ: "Anɪn, ɔ 'yɔ sɛ nán ɔ'a yɔ sɔ, mɔ mɪn nzɪ
man bian'n?"
35 Bɔfʊɛ'n nwan: "Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n 'ba wʊlʊ wɔ́ nun
yê Nyanmɪan Kpili m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ'n 'ba fa yí tunmin'n
butu wɔ́ sʊ. Yí sɔ ati, baa nwannzan-nwannzan'n mɔ ɛ 'ba wʊ yí'n,
bɛ 'ba fɛlɛ yí Nyanmɪan Awa. 36 Nɪan, Elizabɛtɪ m'ɔ tɪ wɔ́ abie'n, yí
m'ɔ tɪ mʊta m'ɔ ngʊala man baa wʊ'n, sunnzun mɔ ɔ'a yɔ kpain, ɔ'a
nwʊnnzɛ, yí sala nsian ahɪ. 37 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan kʊala like biala
yɔ."
38 Mali nwan: "N dɪ yɛ́ Mɪn afanɪan, mɔ a han'n, man ɔ yɔ́ sɔ mán
mín." Kɛ ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n yê bɔfʊɛ'n hɔlɪ ɔ.

Mali 'ba hɔ fua Elizabɛtɪ anwʊn.

39 Ɛhɪ anzin, ɛcɪan kʊn Mali kɔ jasʊ ɔ kɔ han yí nwʊn ɔ kɔ hɔ kɔ
fua Zakali nʊn Elizabɛtɪ anwʊn bɛ́ kulo nɪn asʊ. Kulo sɔ'n wɔ Zude
mân nɪn anun mmʊka'n-mɔ afian. 40 Mɔ Mali juli ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ wʊlʊ bɛ́
awulo nɪn anun ɔ kɔ bisa Elizabɛtɪ ahɪn. 41 Mɔ Elizabɛtɪ tɪlɪ Mali ahɪn
ebisa'n, baa'n m'ɔ la yí kunnun'n kɔ han yí nwʊn. Ɛbɛlɛ ala, Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n kɔ wʊlʊ Elizabɛtɪ anun. Nán ɔ'a tɪan sɛlɛ ɔ'a
se kɛ: 42 "Nyanmɪan a yeyila wɔ́ sʊ a tala mmalasua'n-mɔ kʊalaatin.
Yí nyila'n kan baa'n mɔ ɛ lɛ 'ba wʊ yí'n. 43 Mín muonun, n dɪ mín dɪɛ
sɛ mɔ yê mín Mɪn anin'n ba ɔ fua mín nwʊn ɔ? 44 Nɪan, mɛlɛ mɔ ɛ
bisalɪ mín ahɪn nɪn ala, baa'n m'ɔ la mín kunnun'n kɔ li fɛ ɔ kɔ han
yí nwʊn. 45 Nyila hán wɔ́ Mali. Afɪ a le a li kɛ yɛ́ Mɪn Anʊan Ɛjɔlɛ'n
mɔ ɔ'a han ɔ'a hele wɔ́'n 'kpɪn sʊ sakpa!"

Mali 'ba yɪ Nyanmɪan ayɛ

46 Mali nwan:
"Mɪn 'yɪ yɛ́ Mɪn ayɛ.
47 Mɪn di Nyanmɪan m'ɔ tɪ mín Ngʊandefʊɛ nɪn anwʊn fɛ.
48 Ɔ sanlɪn kɛ mín kanga nun,
ɔ'a tʊ yí nyɪn mín afan ɔ'a yeyila mín sʊ.
Ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, menian'n-mɔ kʊalaa 'ba han kɛ
Nyanmɪan a yeyila mín sakpa.
49 Ɔ sanlɪn kɛ Tunminfʊɛ Nyanmɪan Kpili a yɔ
ninnge mgbili mgbili a man mín.
Yí dunman'n tɪ nwannzan-nwannzan.

50 Bɛ́ mɔ bɛ man yí anyınnzɔ'n,
ɔ 'nwun bɛ́ nwʊn anwunnvoe mɛlɛ biala anun.
51 Ɔ'a yı yí tunmin asa'n ɔ'a hele atubɛnwʊn mma'n-mɔ
ɔ'a gua bɛ́ ebolo.
52 Ɔ'a tu mmelemgbin'n-mɔ bɛ́ bia'n-mɔ asʊ,
ɔ'a man ehiannin mma'n-mɔ lıka kpa a tanlan.
53 Ɔ'a man yalɛfʊɛ'n-mɔ akʊ a yi,
ɔ'a fʊan esikafʊɛ'n-mɔ maan bɛ le bɛ́ sa to b'a hɔ.
54 Ɔ'a bʊka Izalayɛ mân'n m'ɔ sʊ yí'n.
Yí lʊa a nvi man ye'n
55 mɔ ɔ 'yɔ Abalahamʊn nʊn yí sasʊ'n-mɔ cıan daa'n.
Ɔ sanlın kɛ ɔ falı bɔlı yɛ́ nan-mɔ anɔhʊba."
56 Mɔ Mali hanlın sɔ yuelı'n, ɔ lili kɔ yɔ sala nsan Elizabɛtı anwʊn
ɛbɛlɛ kʊalaaka nán ɔ'a sa ɔ'a hɔ yí kulo.

Zʊan Batisi awɔlɛ'n

57 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede Elizabɛtı cıan kɔ ju. Ɔ 'kɔ a wʊ a, ɔ kɔ wʊ baa
belenzua kʊn. 58 Menian mɔ bɛ nʊn bɛ́ mantan mantan sʊ'n nʊn yí
nwʊn amma'n-mɔ mɔ b'a nwun junman kpili'n mɔ yɛ́ Mın a li a man
Elizabɛtı'n, bɛ nʊn yí kɔ li yí nwʊn fɛ. 59 Mɔ Baa'n lili mɔlɛ kʊn'n, bɛ
kɔ a kɔ kpɛ yí mmian nun. Bɛ́ nwan bɛ 'fa yí sı Zakali dunman'n bɛ
tʊn yí. 60 Yí nin nwan: "Cɛcɛ, nán bɛ fɛlɛ yí Zakali, nan ɔ li Zʊan."
61 Bɛ́ nwan: "Nwan yê ɔ li Zʊan wɔ́ afilie nın anun mɔ yí ti yê bɛ
'tʊn yí sɔ'n?" 62 Bɛ le bɛ́ sa bɛ kɔ bisa yí sı kɛ: "Nan wɔ́ wa'n, wɔ́ nwan
ɔ li sɛ kpa?"
63 Ɛbɛlɛ ala, Zakali kɔ bisa tabʊa kaan kʊn ɔ kɔ hɛlɛ sʊ kɛ: "Mín
wa'n li Zʊan." Ɛjɔlɛ sɔ'n kɔ sin bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwʊn. 64 Kɛ ɔ hɛlɛlı yuelı
ala, Nyanmıan kɔ tike yí nʊan'n. Zakali kɔ kuku yí nın sʊ ɔ kɔ yı
Nyanmıan ayɛ. 65 Ɛbɛlɛ ala, esulo kɔ han bɛ́ mɔ bɛ nʊn Zakali mantan
mantan sʊ'n, ɛbɛlɛ mân sɔ nın anun menian'n-mɔ kʊalaa kɔ tı ɛjɔlɛ
sɔ'n. 66 Bɛ́ nun kʊn biala m'ɔ kɔ tı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ jʊnlın dede a, ɔ bisa
yí nwʊn kɛ: "Baa sɔ'n, nzu sʊanlan dıɛ yê ɔ 'kaci ɔ?" Bɛ lɛ kan sɔ, ɔ
sanlın kɛ bɛ́ kʊalaa bɛ nwun yí kɛ yɛ́ Mın tunmin'n wɔ baa nın anun
sakpa.

Zakali 'ba yı Nyanmıan ayɛ

67 Mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wʊlʊlı Zʊan ası Zakali anun'n,
ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ hanlın'n:
68 "Bɛ mán yɛ yí yɛ́ Mın
m'ɔ tı Izalayɛ amma'n-mɔ Nyanmıan nın ayɛ.
Ɔ sanlın kɛ ɔ'a nıan yí menian'n-mɔ ɔ'a le bɛ́ ti.
69 Ɔ'a man ngʊandefʊɛ kpili kʊn a fite
belemgbin *Davidi m'ɔ tı yí akʊa nın afilie nın anun.
70 Ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ lili mʊa
ɔ manlın yí anwʊntıɛ mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ hanlın yí daba.
71 Ɔ bɔlı yɛ́ anɔhʊba kɛ
ɔ 'ba le yɛ́ fi yɛ́ mgbɔfʊɛ'n-mɔ asa nun,
72 ɔ 'nwun yɛ́ nan-mɔ anwʊn anwunnvoe,
ɛsɛ ɔ 'kacı yí nyıhyɛ nwannzan-nwannzan'n
m'ɔ nʊn yɛ́ hyıhyɛlı'n.
73 Nyanmıan hanlın ndâ yɛ́ nan Abalahamʊn anyunnun kɛ

74 ɔ 'de yɛ́ fi yɛ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ asa nun,
maan yɛ sʋ yí ahʋnmınkan nun,
75 ɛsɛ yɛ 'nanndı nwannzan-nwannzan
yɛ yɔ like m'ɔ tı sɛsɛ cıan biala wɔ yí nyunnun.
76 Nan wɔ́ dıɛ, mín wa, bɛ 'ba fɛlɛ wɔ́
Nyanmıan Kpili m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ'n kpɔmanfʋɛ.
Ɔ sanlın kɛ ɛ 'ba nanndı yɛ́ Mın anyunnun
nán ɛ sesie yí atın'n,
77 ɛsɛ ɛ 'man yí menian'n-mɔ nwun yí kɛ
ɔ 'ba fa bɛ́ ɛtɛ'n-mɔ ce bɛ́ ɔ de bɛ́ ngʋan.
78 Yɛ́ Nyanmıan'n sı anwunnvoe, ɛsɛ ɔ tı kpa sʋnman.
Ɔ 'ba man anwunno kanlannıɛ'n ta yɛ́ nwʋn.
Kanlannıɛ sɔ'n tı kɛ sɛnzɛ m'ɔ lɛ fite ɔ.
79 Ɔ 'man ɔ ta bɛ́ mɔ bɛ tı awosin nın anun
ɔ nʋn ewue asa abʋ nın anwʋn.
Ɔ 'man ɔ kele yɛ́ atın'n m'ɔ man bɛ nyan alʋacıcıɛ'n.”
80 Anın batʋnman'n lɛ nyin ɛsɛ anın yí ti lɛ tin. Ɔ kɔ tanlan ɛwâ nın anun ɛlɔ. Ɔ wɔ ɛlɔ dede tɛmʋn'n juli ɔ bɔlı yí bagua nun junman nın abʋ Izalayɛ amma'n-mɔ afian.

2

Zozi awɔlɛ'n
(Matie 1.18-25)

1 Mɛlɛ sɔ nın anun, belemgbin kpain'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Sezaa Ogusıtı'n kɔ man atın kɛ bɛ há bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ wɔ *Lɔmʋn ɛhınlın mân nın anun'n. 2 Mɔ alimʋa menian ɛha sɔ'n 'ju sʋ'n, anın Kiliniusı tı kʋnmanna wɔ Sili mân nın anun. 3 Ɔ sɛ kɛ anın sʋanlan kʋn biala kɔ yí kulo maan bɛ kɛlɛ yí dunman.

4 Zozɛfʋ kʋsʋ fi Nazalɛtı, Galile mân nın anun, ɔ kɔ hɔ Zude mân nın anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Betelehɛmʋn nın asʋ, lıka mɔ bɛ wʋlı belemgbin Davidi'n. Ɔ sanlın kɛ Zozɛfʋ muonun tı Davidi afilie nın anun sʋanlan. 5 Ɔ nʋn yí yı Mali bɛ 'kɔ a man bɛ kɛlɛ bɛ́ dunman. 6 Mɛlɛ sɔ nın anun, anın Mali lɛ nwʋnnzɛ. 7 Nan mɔ bɛ juli Betelehɛmʋn'n, nán yí kʋ a han yí, ɔ'a wʋ. Ɔ 'wʋ yí bamuan baa nın an, ɔ kɔ wʋ belenzua kʋn. Ɔ kɔ fa ɛtanlan kɔ fʋfɔ yí nwʋn, ɔ kɔ la yí abalanda nın anun lıka kʋn. Ɔ sanlın kɛ sua sɔ'n tı dabɛlɛ kʋn nʋn abalanda. Dabɛlɛ nın anun an, b'a sike sʋanlan. Abalanda nın an, b'a hye nun nnyuan. Ɔ le menian'n-mɔ lıka yɛ̂ naan'n-mɔ kʋsʋ dıɛ. Lıka'n mɔ naan'n-mɔ didi'n, ɛbɛlɛ yɛ̂ b'a sesie adɔman'n dabɛlɛ nın ɔ.

Nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn 'ba fite mmʋa ɛnıanfʋɛ'n-mɔ

8 Kɔngɔɛ sɔ kʋnmgba'n, anın mmʋa ɛnıanfʋɛ mmie-mɔ wɔ Betelehɛmʋn anwʋn ɛbɛlɛ ebo kʋn asʋ. Menian sɔ'n-mɔ da ɛlɔ, bɛ sisa bɛ́ mmʋa'n-mɔ. 9 Ɛbɛlɛ ala, nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn kɔ fite bɛ́, yɛ́ Mın anunminnyanmʋn'n kɔ ta kɔ si kɔ yia bɛ́. Esulo kpili kpa kɔ han bɛ́. 10 Bɔfʋɛ'n nwan: “Nán bɛ sulo! Ɔ sanlın kɛ, mın 'ba han ɛjɔlɛ kpa kʋn mın kele ɛmɔ. Ɛjɔlɛ kpa sɔ'n 'ba man mân'n kʋalaa di fɛ kpa. 11 Ɛnɛ kɔngɔɛ, b'a wʋ Ngʋandefʋɛ'n wɔ Davidi kulo nın asʋ b'a man ɛmɔ. Ngʋandefʋɛ sɔ'n, y'ɔ le *Kilisi'n m'ɔ tı yɛ́ Mın'n. 12 Nzɔlɛ'n mɔ ɛmɔ 'fa bɛ nwun yí'n, y'ɔ le ɛhı: Baa sɔ'n, b'a fa ɛtanlan b'a fʋfɔ yí nwʋn b'a tʋ yí abalanda nın anun lıka mɔ naan'n-mɔ didi'n.”

13 Kɛ ɔ 'kan sɔ nɪn ala, nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ mmiekun-mɔ dɔʊn kpa
kɔ a kɔ bʊka yí sʊ, bɛ́ kʊalaa, bɛ lɛ yɪ Nyanmɪan ayɛ. 14 Bɛ́ nwan:
“Anunminnyanmʊn hán Nyanmɪan m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ'n.
Ɔ kulo asɪɛ nɪn asʊ ɛwa menian'n-mɔ.
Ɔ'a man bɛ́ lʊa a cɪcɪ bɛ́ nwʊn.”

Mmʊa ɛnɪanfʊɛ'n-mɔ 'ba hɔ Betelehɛmʊn

15 Mɔ nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n yuelɪ mɔ bɛ salɪ
fʊlɪ nyanmɪansʊ'n, mmʊa ɛnɪanfʊɛ'n-mɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ nwʊn kɛ:
“Bɛ mán yɛ hɔ́ Betelehɛmʊn, nán yɛ hɔ́ nían like'n mɔ yɛ́ Mɪn a han
yí nwʊn ɛjɔlɛ a hele yɛ́'n yɛ́ nyɪnsʊ.”
16 Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ han bɛ kɔ gua sʊ, bɛ́ nʊan y'ɔ le Betelehɛmʊn.
Sakpa kʊsʊ, bɛ kɔ hɔ kɔ tʊ Mali nʊn Zozɛfʊ nʊn baa adɔman'n.
Adɔman'n la abalanda nɪn anun ɛbɛlɛ, lɪka mɔ naan'n-mɔ didi'n. 17 Mɔ
mmʊa ɛnɪanfʊɛ'n-mɔ juli ɛlɔ, mɔ bɛ nwunlin baa'n yuelɪ'n, bɛ kɔ han
ɛjɔlɛ'n mɔ bɔfʊɛ'n walɪ hanlɪn yí batʊnman nɪn anwʊn'n kʊalaa kɔ
hele bɛ́. 18 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ bɛ hanlɪn'n kɔ sin menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ
ɛbɛlɛ'n kʊalaa anwʊn. 19 Yí kʊalaa mɔ bɛ hanlɪn'n, Mali falɪ sielɪ yí
ti anun, tɛmʊn biala ɔ jʊnlɪn yí nwʊn. 20 Mɔ mmʊa ɛnɪanfʊɛ'n-mɔ
hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n yuelɪ'n, bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ. Bɛ 'kɔ a, anɪn bɛ lɛ kannvʊ
Nyanmɪan bɛ yɪ yí ayɛ wɔ ɛjɔlɛ'n mɔ b'a tɪ mɔ b'a nwun yí nɪn anwʊn.
Ɔ sanlɪn kɛ yí kʊalaa yɔlɪ kɛ bɔfʊɛ'n kpɪnlɪn hanlɪn helelɪ bɛ́'n.

Zozi dunman ɛtʊan'n

21 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede mɔ adɔman'n nyanlɪn mɔlɛ kʊn'n, anɪn ɔ di
kɛ bɛ kpɛ yí mmian nun. Bɛ kɔ kpɛ yí mmian nun'n bɛ kɔ tʊn yí
Zozi. Dunman sɔ'n, bɔfʊɛ'n lili mʊa bɔlɪ helelɪ Mali kʊalaaka nán ɔ'a
nwʊnnzɛ.

Bɛ 'ba fa Zozi bɛ kele yɛ́ Mɪn

22 Ɛhɪ anzin, mɔ Mali efian etue tɛmʊn'n juli'n, kɛ Moyizɪ mala'n
kpɪn kele'n, Zozɛfʊ nʊn Mali bɛ kɔ fa baa'n kɔ hɔ Zoluzalɛmʊn. Bɛ 'kɔ
a fa yí bɛ kele yɛ́ Mɪn. 23 Ɔ sanlɪn kɛ b'a hɛlɛ wɔ yɛ́ Mɪn mala nɪn
anun kɛ: *Bamuan baa belenzua biala mɔ bɛ kɔ wʊ yí'n, bɛ fá yí bɛ wúla
Nyanmɪan asa nun.*
24 Bɛ kɔ yɪ Mali ati tɛɛ'n mɔ yɛ́ Mɪn mala'n kele'n kʊsʊ. Tɛɛ sɔ'n, bɛ
'yɪ a, *bɛ le abubule nnyuan anaan mɔlɔnʊnman nnyuan.*

Simeʊn nʊn Hanna

25 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn bian kʊn wɔ Zoluzalɛmʊn kulo nɪn asʊ ɛbɛlɛ.
Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Simeʊn. Ɔ tɪ sʊanlan kpa ɛsɛ ɔ man Nyanmɪan
anyɪnnzɔ kpa. Ɔ tɪ ɔ lɛ nwʊnndɛ sʊanlan'n mɔ ɔ 'ba ɔ de Izalayɛ
ati'n. Nyanmɪan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wɔ yí nun. 26 Wawɛ'n
kɔ han kɔ hele yí kɛ ɔ 'nwun yɛ́ Mɪn Kilisi'n kʊalaaka nán ɔ'a wu.
27 Cɪan mɔ Zozɛfʊ nʊn Mali bɛ 'fa baa'n bɛ kele yɛ́ Mɪn kɛ mala'n
kele'n, Nyanmɪan Wawɛ'n kɔ hyʊɪn Simeʊn ɔ nʊn yí kɔ a Nyanmɪan
awulo nɪn anun ɛbɛlɛ. 28 Ɔ kɔ a kɔ tʊ bɛ́, ɔ kɔ le baa'n kɔ tʊ yí sa sʊ,
ɔ kɔ la Nyanmɪan asɪ. Yí nwan:
29 “Sian'n, yɛ́ Mɪn, wɔ́ anɔhʊba nɪn a kpɪn sʊ.
Yí ti, yaci wɔ́ akʊa'n maan ɔ wú ahʊnmɪnkan nun.
30 Ɔ sanlɪn kɛ m'an nwun sʊanlan'n mɔ ɔ 'de yɛ́ ti'n,
31 mɔ a hyɪhyɛ a sʊan yí mân'n kʊalaa anyunnun'n.
32 Sʊanlan sɔ'n tɪ kanlannɪɛ.

Yí yê ɔ 'ba man mân mân'n kʋalaa nwun wɔ́ ɔ.
Ɛsɛ ɔ 'ba man Izalayɛ
m'ɔ tɪ wɔ́ mân'n nyan anunminnyanmʋn."
33 Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ anɪn Simeʋn lɛ kan'n kɔ sin Zozɛfʋ nʋn
Mali anwʋn. 34 Simeʋn kɔ yeyila bɛ́ sʋ. M'ɔ yeyilalɪ bɛ́ sʋ yuelɪ'n, ɔ kɔ
fɛlɛ Zozi anin Mali, yí nwan: "Nɪan, baa ɛhɪ mɔ Nyanmɪan a yɪ yí'n,
ɔ 'ba man Izalayɛ menian dɔʋn fin asɪ, ɔ 'man dɔʋn kʋsʋ jasʋ. Ɔ tɪ
nzɔlɛ, menian'n-mɔ 'ba su yí nwʋn akpʋlʋwa. 35 Ɔ 'ba man bɛ nwun
menian dɔʋn ahʋnlɪn nɪn anun ɛjɔlɛ'n yuein. Nan wɔ́ dɪɛ, m mo, yalɛ
'ba han wɔ́ ɛkala'n kɛ sʋanlan mɔ b'a wɔ yí dadɪɛ ɔ."
36 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, anɪn Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ balasua kʋn wɔ
ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ yí Hanna. Yí sɪ y'ɔ le Fanuɛ m'ɔ fi Azɛɛ afilie nɪn anun'n.
Balasua sɔ'n tɪ sʋanlan kpain kpa. Yí talua nun, ɔ jalɪ belenzua kʋn, ɔ
nʋn yí bɛ lili afʋɛ nsʋ yê belenzua sɔ'n wuli ɔ. 37 Kɛ ɔ yɔlɪ sɔ'n, Hanna
a nja man bian kʋ́n. Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede ɔ lili afʋɛ abulaɔcʋɛ nʋn nnan.
Bala sɔ'n kulo Nyanmɪan ɛjɔlɛ kpa. Tɛmʋn biala, kɔngɔɛ o, eyue o,
ɔ wɔ Nyanmɪan awulo nɪn anun ɔ sʋ Nyanmɪan ɔ ci cɪan, ɛsɛ ɔ sɛlɛ
Nyanmɪan. 38 Mɔ Simeʋn anʋan 'tɔ ala, Hanna kʋsʋ kɔ fite ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ
la Nyanmɪan asɪ. M'ɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ sʋsɔ sʋ kɔ han baa nɪn anwʋn ɛjɔlɛ
ɔ kɔ hele bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ lɛ nwʋnndɛ kɛ Nyanmɪan lé Zoluzalɛmʋn
amma'n-mɔ ati'n.

Zozɛfʋ nʋn Mali nʋn Zozi 'ba sa kɔ Nazalɛtɪ

39 Mɔ Zozɛfʋ nʋn Mali yuelɪ ninnge'n mɔ yɛ́ Mɪn mala'n kele'n kʋalaa
yɔ'n, bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ bɛ́ kulo Nazalɛtɪ. Kulo sɔ'n wɔ Galile mân nɪn
anun. 40 Anɪn baa'n lɛ nyin, ɔ lɛ yɔ sʋanlan. Ɔ tɪ bɛngɛlɛfʋɛ ɛsɛ anɪn
Nyanmɪan lɛ yeyila yí sʋ kɔ.

Zozi 'ba nyan afʋɛ bulu nʋn nnyuan

41 Afʋɛ daa Zozi asɪ nɪn yí nin, bɛ kɔ Zoluzalɛmʋn, bɛ kɔ li Zufʋ'n-mɔ
fɛtɪ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakɪ'n. 42 Kɛmɔ afʋɛ daa bɛ kɔ'n, mɔ Zozi lili afʋɛ
bulu nʋn nnyuan'n, bɛ nʋn yí kɔ hɔ fɛtɪ sɔ nɪn elie. 43 Mɔ bɛ lili fɛtɪ'n
yuelɪ'n, yí sɪ nʋn yí nin kɔ sa kɔ hɔ. Zozi kɔ ha Zoluzalɛmʋn. Yí sɪ nʋn
yí nin ngɔ nwun man nun. 44 Bɛ jʋnlɪn kɛ Zozi wɔ bɛ́ mɔ bɛ nʋn bɛ́ lɛ kɔ
nɪn anun bie. Bɛ kɔ nanndɪ cɪan kʋn atɪn asannan nán b'a kpʋnndɛ yí
bɛ́ nwʋn amma nʋn bɛ́ manngʋn'n-mɔ afian. 45 Bɛ kpʋnndɛlɪ yí dede a,
bɛ ngɔ nwun man yí. Bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ Zoluzalɛmʋn, bɛ 'kɔ a kpʋnndɛ
yí. 46 Yí cɪan nsan nɪn asʋ, bɛ 'kɔ a ju a, anɪn Zozi tɪ Nyanmɪan awulo
nɪn anun *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ afian, ɔ lɛ tie bɛ́ ɔ bisa bisa bɛ́
kosuan. 47 Yí ngɛlɛ'n m'ɔ fa bua bɛ́ ɛjɔlɛ'n sin menian'n-mɔ kʋalaa mɔ
bɛ lɛ tie yí nɪn anwʋn. 48 Mɔ yí sɪ nʋn yí nin nwunlin kɛ ɔ tɪ bɛ́ afian'n,
ɔ sinlɪn bɛ́ nwʋn kpa. Yí nin nwan: "Mín wa, nzu ati yê a man y'a fɛ
sʋa ɔ? Mín nʋn wɔ́ sɪ y'a kpʋnndɛ wɔ́ dede yɛ́ lʋa a bɔ yɛ́ nwʋn."
49 Zozi nwan: "Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ kpʋnndɛ mín ɔ? Ɛmɔ nzɪ man kɛ ɔ
fata kɛ mɪn nɪan mín Sɪ junman nɪn asʋ wɔ yí awulo nɪn anun ɔ?"
50 Nan mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, yí sɪ nʋn yí nin, b'a ndɪ man yí bʋ.
51 Ɛhɪ anzin, Zozi nʋn bɛ́, bɛ kɔ sa kɔ hɔ Nazalɛtɪ. Ɔ man bɛ́ anyɪnnzɔ.
Mɛlɛ biala, yí nin kacɪ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ kʋalaatin. 52 Anɪn Zozi lɛ nyin, ɔ
lɛ nwun ngɛlɛ, ɛsɛ ɔ lɛ nyan ehulo wɔ Nyanmɪan nʋn menian'n-mɔ
anyunnun.

3

Zʋan Batisi junman'n
(Matie 3.1-12, Maakɪ 1.1-8, Zʋan 1.19-28)

1 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn *Sezaa Tibɛɛ a li *Lɔmʋn ɛhɪnlɪn mân nɪn asʋ
belemgbin afʋɛ bulu nʋn nnun. Tɛmʋn sɔ'n, anɪn Pʋnsʋ *Pilatɪ tɪ
kʋnmanna wɔ Zude mân nɪn anun. Anɪn *Elɔdɪ Antipasɪ tɪ belemgbin
wɔ Galile mân nɪn anun. Yí nianman Filipʋ kʋsʋ tɪ belemgbin wɔ
Itule nʋn Talakonitɪ mân nɪn anun yê Lizaniyasɪ kʋsʋ tɪ belemgbin
wɔ Abilɛnɪn mân nɪn anun. 2 *Hannɪn nʋn *Kayifʋ kʋsʋ yê anɪn bɛ tɪ
Nyanmɪan Tɛɛyɪfʋɛ mgbain ɔ. Mɛlɛ sɔ kʋnmgba nɪn anun, Nyanmɪan
kɔ fɛlɛ Zakali awa Zʋan ɛwa nɪn anun ɛlɔ. Ɔ kɔ fa yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n ɔ
kɔ wula yí nʋan. 3 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zʋan kɔ jasʋ, ɔ kɔ nanndɪ nanndɪ
asue Zuludɪn nɪn anʋan kulo'n-mɔ asʋ. Lɪka m'ɔ kɔ sɪn'n, ɔ kan kele
menian'n-mɔ kɛ: "Ɛmɔ nʋn bɛ́ nwʋn bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n bɛ fá bɛ́
nwʋn bɛ mán Nyanmɪan maan n zɔ́nɪn bɛ́, nán Nyanmɪan 'yaci ɛmɔ
anwʋn sa ce bɛ́." 4 Ɔ man ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ Ezayi
hanlɪn'n kpɪnlɪn sʋ. Ezayi hɛlɛlɪ wɔ yí kalata nɪn anun kɛ:
Sʋanlan bie lɛ tɪan ɛwâ nɪn anun ɛlɔ kɛ:
Ɛmɔ sésie yɛ́ Mɪn atɪn'n,
bɛ mán ɔ tínngɛ fɔ́ʋ́n!
5 *Bɛ tótua mmɔnza'n-mɔ kʋalaa*
bɛ tútulu kʋnngʋnlʋnman'n-mɔ
nʋn mmʋka'n-mɔ kʋalaa anun
bɛ tínngɛ atɪn hyɛhyɪalɪwa'n-mɔ kʋalaa
bɛ tótua kunman nganngan'n kʋalaa
nán bɛ tútu nyɔbʋɛ finnvelein'n kʋalaa bɛ gúa
6 *Ɛbɛlɛ nɪn anun yê menian'n-mɔ kʋalaa 'ba nwun kɛ*
Nyanmɪan kpɪn de bɛ́ ti ngʋan'n.

7 Anɪn Zʋan kan kele meninsʋnman'n mɔ bɛ lɛ ba yí nwʋn maan
ɔ sɔnɪn bɛ́'n kɛ: "Ati anun ɛtɛ mma kɛ owo! Nwan y'ɔ selɪ ɛmɔ kɛ
ɛsɔnɪan nɪn ala kʋala ɔ de bɛ́ fi Nyanmɪan sikpɛ nɪn anwʋn ɔ? 8 Yí
ti, ɛmɔ yɔ́ nyɔlɪɛ m'ɔ kele kɛ ɛmɔ a kaci bɛ́ abalabɔ ɛtɛ'n b'a fa bɛ́
nwʋn b'a man Nyanmɪan. Nan nán bɛ se bɛ́ nwʋn kɛ: 'Yɛ́ sɪ y'ɔ le
Abalahamʋn, yí ti Nyanmɪan ngʋala man yɛ́ like fɪ́í yɔ.' Mɪɪn kan mɪn
kele ɛmɔ kɛ, Nyanmɪan kʋala kɛ ɔ fa nyɔbʋɛ ɛhɪ-mɔ kaci Abalahamʋn
amma. 9 B'a si akunman nɪn a yue. Baka biala m'ɔ nzu man mma
kpa'n, bɛ 'kpɛ yí bʋ bɛ tʋ sîn nɪn anun."

10 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, meninsʋnman'n kɔ bisa yí kɛ: "Anɪn nzu
like dɪɛ kpa yê yɛ yɔ́ ɔ?"

11 Yí nwan: "Ɛmɔ anun kʋn m'ɔ le taladɪɛ nnyuan'n, ɔ fá kʋn mán
m'ɔ le man bie'n, yê nun m'ɔ le alɪɛ di'n, ɔ mán m'ɔ le man bie'n lí."

12 Anɪn bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n, bɛ́ kʋsʋ, bɛ wɔ meninsʋnman nɪn
anun, bɛ 'ba maan Zʋan sɔnɪn bɛ́. Mɔ Zʋan anʋan tɔlɪ'n, bɛ kɔ bisa yí
kɛ: "Kpain, anɪn yɛ 'yɔ sɛ?" 13 Yí nwan: "Nán bɛ dide ajule'n bɛ man ɔ
tala mɔ mala'n kele nɪn asʋ."

14 Anɪn nzalafʋ mmie-mɔ kʋsʋ wɔ ɛbɛlɛ. Nan mɔ Zʋan hanlɪn sɔ'n,
bɛ kɔ bisa yí kɛ: "Anɪn yɛ́ kʋsʋ, nzu yê ɔ di kɛ yɛ yɔ́ ɔ?"

Zʋan nwan: "Nán bɛ di bɛ́ tunmin nɪn anzin bɛ laka menian'n-mɔ
bɛ de bɛ́ esika, nan ɛmɔ lí bɛ́ ahatua nɪn anwʋn fɛ bɛ fá yí sɔ."

15 Kɛmɔ anın bagua'n lɛ nwʋnndɛ *Kilisi'n, Izalayɛ Belemgbin
Ngʋandefʋɛ'n, bɛ́ kʋalaa bɛ jʋnlın kɛ Ngʋandefʋɛ sɔ'n y'ɔ le Zʋan.
16 Ajʋnlın sɔ'n m'ɔ walı bɛ́ ti anun nın ati, Zʋan kɔ se bɛ́ kʋalaa kɛ:
"Mín dıɛ n ne nzue yɛ̂ mın sɔnın ɛmɔ ɔ, nan sʋanlan kʋn m'ɔ fi mín
nzin ɔ lɛ ba'n, ɔ le tunmin tala mín. N dı man like fíí yí nyunnun
bɔbɔ nán m'an nyannjı yí ja mgbabʋa nyanman'n. Sʋanlan sɔ'n, ɔ 'ba
fa Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ nʋn sîn ɔ sɔnın ɛmɔ. 17 Ɔ'a sesie yí
nwʋn ɔ le huhuamʋa'n yí sa nun, ɔ lɛ ba fa huhu mmaka mma kpa'n
gua ahanmıan, nán ɔ ju ewula'n gua sîn'n m'ɔ le man ayuelıɛ nın
anun." 18 Mɔ Zʋan hanlın sɔ yuelı'n, ɔ hanlın ɛjɔlɛ dɔʋn mmiekun-mɔ
ɔ bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n ɔ helelı bagua'n.
19 Zʋan ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan nın anun, ɔ kannzʋ belemgbin Elɔdı kɛ yí
nyɔlıɛ'n-mɔ tı man kpa. Ɔ sanlın kɛ Elodiadı m'ɔ tı yí nianman nın
ayı'n, ɔ'a tʋa yí ɔ'a le ɔ'a ja, ɛsɛ ɔ'a yɔ nyɔlıɛ ɛtɛ dɔʋn mmiekun-mɔ ɔ'a
gua sʋ. 20 Nan ɛtɛ kʋn biekun m'ɔ yɔlı tʋlı sʋ'n, y'ɔ le Zʋan m'ɔ man
bɛ tʋlı yí fiadı'n.

Zʋan 'ba sɔnın Zozi
(Matie 3.13-17, Maakı 1.9-11)

21 Zʋan sɔnınlın menian dɔʋn kpa, Zozi kʋsʋ kɔ a kɔ man ɔ kɔ sɔnın
yí. M'ɔ sɔnınlın Zozi yuelı'n, mɔ Zozi 'yɔ asɔnın'n, anwunno'n kɔ
buke, 22 Nyanmıan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ kaci yí nwʋn kɛ
abubule ɔ kɔ ju kɔ tanlan yí sʋ. Ɛbɛlɛ ala, anıɛ kʋn fi anwunno ɔ kɔ
te. Yí nwan: "Ɛ tı mín ehulo Baa. M'an fa mín lʋa'n kʋalaa m'an wula
wɔ́ nun."
23 Mɔ Zozi lili kɔ yɔ afʋɛ abulasan'n yɛ̂ ɔ bɔlı yí junman nın abʋ
ɔ. Bɛ́ kʋalaa bɛ jʋnlın kɛ yí sı y'ɔ le Zozɛfʋ. Zozɛfʋ sɔ'n, yí sı y'ɔ le
Heli. Heli kʋsʋ dıɛ y'ɔ le Matatı. 24 Matatı dıɛ y'ɔ le Levi. Levi dıɛ
y'ɔ le Mɛlɛki. Mɛlɛki dıɛ y'ɔ le Zʋannayi. Zʋannayi dıɛ y'ɔ le Zozɛfʋ.
25 Zozɛfʋ dıɛ y'ɔ le Matatiası. Matatiası dıɛ y'ɔ le Amɔsʋ. Amɔsʋ dıɛ
y'ɔ le Nahumʋn. Nahumʋn dıɛ y'ɔ le Ɛsılı. Ɛsılı dıɛ y'ɔ le Nagayi.
26 Nagayi dıɛ y'ɔ le Maatı. Maatı dıɛ y'ɔ le Matatiası. Matatiası dıɛ y'ɔ
le Semeyinın. Semeyinın dıɛ y'ɔ le Zozɛkı. Zozɛkı dıɛ y'ɔ le Zoda. Zoda
dıɛ y'ɔ le Zoanan. 27 Zoanan dıɛ y'ɔ le Eleza. Eleza dıɛ y'ɔ le Zolobabɛlı.
Zolobabɛlı dıɛ y'ɔ le Salasıɛlı. Salasıɛlı dıɛ y'ɔ le Neli. 28 Neli dıɛ y'ɔ
le Mɛlɛki. Mɛlɛki dıɛ y'ɔ le Adi. Adi dıɛ y'ɔ le Kosamʋn. Kosamʋn dıɛ
y'ɔ le Ɛlımadamʋn. Ɛlımadamʋn dıɛ y'ɔ le Ɛlı. 29 Ɛlı dıɛ y'ɔ le Zozi.
Zozi dıɛ y'ɔ le Eliezɛlı. Eliezɛlı dıɛ y'ɔ le Zolimʋn. Zolimʋn dıɛ y'ɔ le
Matatı. Matatı dıɛ y'ɔ le Levi. 30 Levi dıɛ y'ɔ le Simeʋn. Simeʋn dıɛ y'ɔ
le Zuda. Zuda dıɛ y'ɔ le Zozɛfʋ. Zozɛfʋ dıɛ y'ɔ le Zonamʋn. Zonamʋn
dıɛ y'ɔ le Eliakimʋn. Eliakimʋn dıɛ y'ɔ le Melea. 31 Melea dıɛ y'ɔ le
Mena. Mena dıɛ y'ɔ le Matata. Matata dıɛ y'ɔ le Natan. Natan dıɛ y'ɔ
le Davidi. 32 Davidi dıɛ y'ɔ le Izayi. Izayi dıɛ y'ɔ le Zobɛdı. Zobɛdı dıɛ
y'ɔ le Bozʋ. Bozʋ dıɛ y'ɔ le Sala. Sala dıɛ y'ɔ le Naasʋn. 33 Naasʋn
dıɛ y'ɔ le Aminnandabʋ. Aminnandabʋ dıɛ y'ɔ le Adimin. Adimin
dıɛ y'ɔ le Aani. Aani dıɛ y'ɔ le Ɛsılɔmʋn. Ɛsılɔmʋn dıɛ y'ɔ le Falɛsı.
Falɛsı dıɛ y'ɔ le Zuda. 34 Zuda dıɛ y'ɔ le Zʋakɔbʋ. Zʋakɔbʋ dıɛ y'ɔ
le Izaakı. Izaakı dıɛ y'ɔ le Abalahamʋn. Abalahamʋn dıɛ y'ɔ le Tala.
Tala dıɛ y'ɔ le Nakɔɔ. 35 Nakɔɔ dıɛ y'ɔ le Selukı. Selukı dıɛ y'ɔ le
Alago. Alago dıɛ y'ɔ le Falɛkı. Falɛkı dıɛ y'ɔ le Ebɛɛ. Ebɛɛ dıɛ y'ɔ le
Sala. 36 Sala dıɛ y'ɔ lɛ Kayinamʋn. Kayinamʋn dıɛ y'ɔ le Afakısadı.

Afakısadı dıɛ y'ɔ le Sɛmʊn. Sɛmʊn dıɛ y'ɔ le Nowe. Nowe dıɛ y'ɔ le
Lamɛkı. 37 Lamɛkı dıɛ y'ɛ le Matusalɛmʊn. Matusalɛmʊn dıɛ y'ɔ le
Enɔkı. Enɔkı dıɛ y'ɔ le Yelɛdı. Yelɛdı dıɛ y'ɔ le Maleleyɛlı. Maleleyɛlı
dıɛ y'ɔ le Kenamʊn. 38 Kenamʊn dıɛ y'ɔ le Enɔsı. Enɔsı dıɛ y'ɛ le Sɛtı.
Sɛtı dıɛ y'ɔ le Adamʊn. Adamʊn dıɛ y'ɔ le Nyanmıan.

4

Abɔnsanmʊn 'ba sɔ Zozi nıan
(Matie 4.1-11, Maakı 1.12-13)

1 Mɔ bɛ sɔnlınlın Zozi yuelı'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n tun-
min'n kɔ jinlan yí nzin kpa bɔkɔɔ. Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ
fa yí fi asue Zuludın nın anʊan ɛbɛlɛ ɔ nʊn yí kɔ hɔ ɛwâ nın anun.
2 Ɛbɛlɛ, Abɔnsanmʊn kɔ sɔ Zozi kɔ nıan dede ɛlɛbulanan. Ɛlɛbulanan
sɔ nın anun, Zozi ngɔ li like fíí. Nan mɔ tɛmʊn sɔ'n sınlın'n, ɛhɔɛ kɔ
hun Zozi. 3 Ɛhı, Abɔnsanmʊn kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Sɛ ɛ tı Nyanmıan
Awa sakpa a, anın kan kele ɛbʊɛ ɛhı maan ɔ káci kpaʊn."
4 Zozi nwan: "Ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Nán kpaʊn ala yê
sʊanlan di a, ɔ nyan ngʊan ɔ.*"
5 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, Abɔnsanmʊn kɔ fa yí kɔ hɔ bʊka kannganlaun
kʊn ati sʊ. Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ fa asıɛ nın asʊ mmelemgbin mân'n-
mɔ kʊalaa kɔ hele Zozi. 6 Yí nwan: "Tunmin ɛhı ɔ nʊn anunmin-
nyanmʊn'n mɔ mmelemgbin mân'n-mɔ le yí'n, b'a fa yí kʊalaa b'a
wula mín sa nun. Yê sʊanlan mɔ mın kulo kɛ mın fa mın man yí'n yê
mın 'fa mın man yí ɔ. 7 Yí ti, sɛ ɛ kʊtʊ mín nyunnun ɛ sʊ mín an, yí
kʊalaa 'yɔ wɔ́ dıɛ."
8 Ɛhı a, Zozi nwan: "Ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Kʊtʊ
Ɛdannganman m'ɔ tı wɔ́ Nyanmıan nın anyunnun nán sʊ yí kʊnmgba
cein.*"
9 Mɔ Zozi bualı yí sɔ yuelı'n, Abɔnsanmʊn falı yí biekun an, yí nʊan
y'ɔ le Zoluzalɛmʊn, Nyanmıan awulo nın ati sʊ. Yí nwan: "Sɛ wɔ́ nwan
ɛ tı Nyanmıan Awa sakpa a, yaci wɔ́ nwʊn nun, kulu tɔ ası, 10 afı, ɔ
wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Wɔ́ dunman nun, Nyanmıan 'ba man yí
mmɔfʊɛ'n-mɔ atın maan bɛ nıan wɔ́ sʊ.* Ɛsɛ ɔ wɔ nun kɛ: 11 *Bɛ 'sɔ wɔ́
bɛ́ sa nun, nán wɔ́ ja a mgbula man ɛbʊɛ.*"
12 Mɔ Abɔnsanmʊn hanlın sɔ'n, Zozi nwan: "Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan kɛ:
N'ɛ sɔ yɛ́ Mın m'ɔ tı wɔ́ Nyanmıan'n nıan."
13 Abɔnsanmʊn yɔlı butu ɔ nʊn bɛtɛ mɔ yí sa a ngan man Zozi'n, ɔ
yacili yí ɛbɛlɛ ɔ hɔlı, ɔ 'nwʊnndɛ cıan fʊfɔlɛ biekun.

Zozi 'ba hɔ Galile mân nın anun
(Matie 4.12-17, Maakı 1.14-15)

14 Ɛhı, Zozi kɔ sa kɔ hɔ Galile mân nın anun. Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n tunmin'n jin yí nzin. Galile mân nın anun lıka biala,
bɛ bɔ yí dunman. 15 Ɔ kekele menian'n-mɔ ninnge Zufʊ'n-mɔ asɔnın
sua'n-mɔ anun yê bɛ́ kʊalaa bɛ yı yí ayɛ.

Zozi 'ba hɔ Nazalɛtı kulo nın asʊ
(Matie 13.53-58, Maakı 6.1-6)

16 Zozi kɔ hɔ Nazalɛtı, kulo'n mɔ bɛ talı yí sʊ nın asʊ. Ɔ kɔ wʊlʊ
Zufʊ'n-mɔ asɔnın sua nın anun kɛ ɔ yɔ yí ɛnwʊnmıan ele cıan biala'n.
Bɛ yɔlı asɔnın'n dede mɔ ɔ 'kɔ bie'n, ɔ kɔ jasʊ, ɔ lɛ ba kınnga Ɛhɛlɛ

Ɛjɔlɛ'n. 17 Bɛ kɔ fa Nyanmıan kpɔmanfʋɛ *Ezayi kalata'n mɔ b'a baka'n
bɛ kɔ wula yí sa nun. Ɔ kɔ tɛlɛ nun, ɔ kɔ nwun lıka mɔ b'a hɛlɛ kɛ:
18 *Yɛ́ Mín Wawɛ'n wɔ mín nun*
ɔ'a yı mín kɛ m mála
m mɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n n géle ehianfʋɛ'n-mɔ.
Ɔ'a sʋan mín kɛ m mála
n yí bɛ́ mɔ b'a gua bɛ́ fiadı'n.
Bɛ́ mɔ bɛ́ nyın a sin'n,
m mán bɛ nwún ası.
Bɛ́ mɔ bɛ lɛ kele bɛ́ ahʋlʋwa'n,
m mán bɛ nyán bɛ́ ti.
19 *Ɛsɛ m mála n gán n géle bɛ́ kɛ*
afʋɛ'n mɔ Nyanmıan 'de menian'n-mɔ ati nın a ju.

20 Mɔ Zozi yuelı yí kınnga'n, ɔ kɔ baka kalata'n, ɔ kɔ fa kɔ wula
sʋanlan'n m'ɔ nıan sʋ nın asa nun, ɔ kɔ tanlan ası. Menian'n-mɔ
kʋalaa mɔ bɛ wɔ asɔnın sua nın anun'n, bɛ́ nyın kɔ ha yí nwʋn. 21 Zozi
kukuli yí nʋan sʋ a, yí nwan: “Ɛnɛ, Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ ɛhı mɔ ɛmɔ a tı nın a
kpın sʋ.”

22 Zozi ɛjʋjɔlɛ fɛ'n yɔlı bɛ́ ɛnyınmın kpa, ɔ sinlin bɛ́ nwʋn. Bɛ́ nwan:
“Bian ɛhı muonun, asʋ nán Zozɛfʋ awa nın ɔ?”

23 Zozi nwan: “Ɔ tı ananhɔlɛ, ɛmɔ 'ba bu anyınndala ɛhı bɛ kele mín
kɛ: ‘Sɛ wɔ́ nwan ɛ tı ayile ɛyɔlɛfʋɛ a, di mʋa yɔ wɔ́ nwʋn ayile.’ Ɛsɛ
ɛmɔ 'ba han tʋ sʋ kɛ: ‘Ninnge'n mɔ y'a tı kɛ a yɔ yí Kapɛɛnawɔmʋn
ɛlɔ'n, yɔ bie wɔ́ kulo nın asʋ ɛwa.’ ”

24 Ɛsɛ, yí nwan: “Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ Nyanmıan
kpɔmanfʋɛ biala le man ɛfɛlıɛ yí muonun yí kulo. 25 Mıın kan yí
ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ Nyanmıan kpɔmanfʋɛ *Eli mɛlɛ sʋ, tɛmʋn
mɔ esue nın a ndɔ man dede afʋɛ nsan sala nsian mɔ ɛhɔɛ kpili kpa
kpınlın mân bɔndın nın anun'n, anın kunlannvʋɛ mmalasua dɔʋn
wɔ Izalayɛ mân nın anun. 26 Nan kʋsʋ, Nyanmıan a nzʋan man Eli
a man ɔ'a ngɔ a mmʋka man bɛ́ bie fíí, sannan kunlannvʋɛ ɛyɛfʋɛ
balasua'n m'ɔ tı Salɛpıta kulo nın asʋ, Sidʋn mân nın anun ɛlɔ'n.
27 Ɛsɛ Nyanmıan kpɔmanfʋɛ Elize kʋsʋ mɛlɛ sʋ, anın kokobefʋɛ sʋnlın
Izalayɛ mân nın anun. Nan kʋsʋ, Elize a mman bɛ́ bie fíí anwʋn a nza
man, sannan Naaman m'ɔ fi Sili mân nın anun ɛlɔ'n.”

28 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ wɔ asɔnın sua nın anun mɔ bɛ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ
kɔ fɛ yí nwʋn ɛya kpa. 29 Bɛ kɔ jasʋ, bɛ kɔ sʋsɔ yí, bɛ nʋn yí kɔ hɔ
bʋka'n mɔ bɛ́ kulo'n wɔ sʋ nın ati afian kɛ bɛ 'kɔ a ju yí bɛ tʋ bɔnza
nın anun bɛ kun yí. 30 Nan Zozi wʋlʋlı bɛ́ sa abʋ ala, ɔ kɔ hɔ.

Zozi 'ba fʋan wawɛ ɛtɛ fi sʋanlan kʋn anun
(Maakı 1.21-28)

31 Mɔ Zozi fi Nazalɛtı bʋka nın asʋ ɔ juli'n, ɔ kɔ hɔ Galile mân nın
anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kapɛɛnawɔmʋn nın asʋ. Mɔ ɛnwʋnmıan ele
cıan'n juli'n, Zozi kɔ hɔ asɔnın sua nın anun ɔ 'kɔ a kekele bɛ́ ninnge.
32 Ninnge'n-mɔ m'ɔ lɛ kekele'n kɔ sin bɛ́ nwʋn, ɔ sanlın kɛ ɔ kan yí
ɛjɔlɛ dıɛ'n tunmin sʋ.

33 Anın bian kʋn wɔ asɔnın sua nın anun ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n, wawɛ
ɛtɛ kʋn wɔ yí nun. Ɔ kɔ tıan nun sɛlɛ kpa. 34 Yí nwan: “E! Zozi m'ɔ fi
Nazalɛtı, ɛ 'se yɛ́ sɛ? Ɛ walı yɛ́ bʋsʋ ɛbɔ anaan? Mın sı wɔ́ bɔkɔɔ! Ɛ tı
Nyanmıan Sʋanlan Nwannzan-nwannzan!”

35 Mɔ sʋanlan'n hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ tɪan wawɛ ɛtɛ nɪn asʋ. Yí nwan:
"Muan wɔ́ nʋan nɪn asʋ, nán fi sʋanlan ɛhɪ anun fite!" Mɔ Zozi hanlɪn
sɔ'n, menian'n-mɔ anyunnun ɛbɛlɛ, wawɛ ɛtɛ'n kɔ fin bian nɪn asɪ, ɔ
fi yí nun kɔ fite kɔ hɔ, ɔ'a nyɔ man yí like fíí.
36 Ɛjɔlɛ sɔ'n kɔ sin bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn, sian'n, bɛ lɛ bisa bisa bɛ́ nwʋn
kɛ: "Anɪn nzu asinbɛnwʋn ɛjɔlɛ dɪɛ ahɪ? Bian ɛhɪ le yí tunmin'n ɔ
fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ a, bɛ fite!" 37 Kɛ ɔ yɔlɪ sɔ'n, mân sɔ nɪn anun lɪka
kʋalaa, anɪn bɛ lɛ kan Zozi ɛjɔlɛ.

Zozi 'ba man menian dɔʋn anwʋn sa
(Matie 8.14-17, Maakɪ 1.29-34)

38 Mɔ Zozi fi asɔnɪn sua nɪn anun fitelɪ'n, ɔ kɔ hɔ *Simʋn awulo ɛlɔ.
Ɔ 'kɔ a ju a, anɪn Simʋn asebala nɪn a fʋkɛ kpa, ebunnun nɪn a yue
yí cɪcɪ. Bɛ kɔ bɔ Zozi amannɪɛ kɛ ɔ tʋ́tʋn yí mán bɛ́. 39 Zozi kɔ hyʋɪn
kɔ mantan wuluwafʋɛ'n, yí nwan: "Ebunnun, fi balasua ɛhɪ anwʋn
tu!" Kɛ ɔ hanlɪn sɔ nɪn ala, ebunnun'n fi balasua nɪn anwʋn kɔ tu.
Balasua'n kɔ jasʋ kɔ hɔ sîn nɪn anwʋn ɛlɔ ɔ kɔ man bɛ́ like bɛ kɔ li.
40 Nɔsʋba mɔ sɛnzɛ'n tɔlɪ'n, bɛ́ nʋn nwuluwafʋɛ ngacile ngacile
kʋalaa kɔ 'a Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ fa yí sa'n kɔ fua bɛ́ nwʋn, bɛ́
nwʋn kɔ sa. 41 Mmɔnsanmʋn'n-mɔ fi nwuluwafʋɛ'n-mɔ dɔʋn anun bɛ
kɔ fite, anɪn bɛ lɛ tɪan bɛ kan kɛ: "Wɔ́, ɛ tɪ Nyanmɪan Awa!" Nan mɔ
bɛ 'kan sɔ'n, anɪn Zozi lɛ tɛtɪan bɛ́ ɔ totua bɛ́, ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ dɪɛ, bɛ sɪ
kɛ *Kilisi'n y'ɔ le yí.

Zozi 'ba hɔ a bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kulo ɛhɪnlɪn-mɔ asʋ
(Maakɪ 1.35-39)

42 Mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, Zozi kɔ tɪ yí nwʋn kɔ hɔ ahanmɪan lɪka mɔ
sʋanlan fíí nnʋn man'n. Meninsʋnman kɔ kpʋnndɛ yí. Nan mɔ bɛ
nwunlin yí'n, bɛ́ nwan: "Yɛ 'sɛlɛ wɔ́, n'ɛ kɔ lɪka fíí kʋ́n."
43 Zozi nwan: "Ɔ sɛ kɛ mɪn bɔ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʋn
Ɛjɔlɛkpa'n mɪn kele kulo nga'n-mɔ kʋsʋ. Afɪ yí sɔ ati yê Nyanmɪan
sʋanlɪn mín ɔ." 44 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ hɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn
sua'n-mɔ anun ɔ kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kɔ hele bɛ́.

5

Zozi 'ba fɛlɛ yí alimʋa menian nsan'n
(Matie 4.18-22, Maakɪ 1.16-20)

1 Cɪan kʋn Zozi kɔ hɔ *Zenezalɛtɪ asue nɪn anʋan, menian dɔʋn kɔ
kpʋ yí ɛbɛlɛ, bɛ kɔ ta kɔ si kɔ yia yí, bɛ 'kɔ a tie Nyanmɪan Anʋan
Ɛjɔlɛ'n m'ɔ lɛ kan'n. 2 Zozi 'tʋ yí nyɪn an, anɪn ɛlɛɛ nnyuan sisi ɛbɛlɛ,
sʋanlan fíí nnʋn man nun. Bɛ́ mɔ bɛ cɪ ejue'n, bɛ fi nun b'a ju, bɛ
lɛ nwunnzin nwunnzin bɛ́ dada'n-mɔ anun. 3 Zozi kɔ hɔ kɔ fʋ ɛlɛɛ'n
kʋn anun. Ɛlɛɛ sɔ'n tɪ Simʋn dɪɛ. Zozi kɔ sɛlɛ Simʋn kɛ ɔ tʋ́ ɛlɛɛ'n
ɔ hɔ́ bunman sʋ kaan. Zozi kɔ tanlan ɛlɛɛ nɪn akunnun ɔ kɔ hehele
meninsʋnman'n ninnge.
4 M'ɔ yuelɪ bɛ́ ninnge kekele'n, yí nwan: "Simʋn, tu ɛlɛɛ'n kɔ bunman
sʋ nán ɛ nʋn wɔ́ manngʋn'n-mɔ bɛ gúa bɛ́ dada'n."
5 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, Simʋn nwan: "Kpain, ɔ bɔ yí bʋ kɔngɔɛ
angʋnmɪn, y'a gua dada dede y'a njɪ man ejue fíí. Nan kʋsʋ kɛmɔ
wɔ́ nwan n gúa'n, mɪn 'gua."
6 Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ gua bɛ́ dada'n-mɔ. Bɛ kɔ hyɪ ejue dɔʋn kpa dede
bɛ́ dada'n-mɔ lɛ tɪtɪ. 7 Mɔ bɛ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ tʋ bɛ́ sa bɛ kɔ fɛlɛ

bɛ́ manngʋn'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛlɛɛ ɛhınlın anun'n kɛ bɛ bála a bʋka bɛ́. Bɛ kɔ a bɛ kɔ wula bɛ́ ɛlɛɛ nnyuan'n tıtɛkɛɛ, ɔ ka mɔ bɛ nʋan ɔ.
8 Mɔ Simʋn Pıɛlı nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ kʋtʋ Zozi anyunnun ɛbɛlɛ, yí nwan: "Yɛ́ Mın, n'ɛ fa wɔ́ nwʋn bɔ mín. Ɔ sanlın kɛ n dı ɛtɛfʋɛ."
9 Simʋn hanlın sɔ, ɔ sanlın kɛ ejue mɔ bɛ hyılı yí cıan sɔ'n sinlin yí nʋn yí manngʋn'n-mɔ kʋalaa anwʋn, ɛsɛ esulo hanlın bɛ́. 10 Esulo kʋnmgba sɔ'n kʋsʋ hanlın Zʋakı ɔ nʋn Zʋan, Zebede amma'n mɔ bɛ nʋn Simʋn di junman'n.
Ɛhı a, Zozi nwan: "Simʋn, n'ɛ sulo! Nan ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, ɛ 'ba fɛfɛlɛ menian man mín." 11 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Zozi hanlın nın ati, mɔ bɛ sisili bɛ́ ɛlɛɛ'n-mɔ ası'n, bɛ yacili bɛ́ junman'n kʋalaatin ɛbɛlɛ, bɛ sili yí sʋ.

Zozi 'ba man kokobefʋɛ kʋn anwʋn sa
(Matie 8.1-4, Maakı 1.40-45)

12 Cıan kʋn Zozi kɔ hɔ kulo kʋn asʋ. Ɔ ju ɛbɛlɛ ala, kokobefʋɛ kʋn kɔ a kɔ tʋ yí. Bian sɔ'n kɔ butu yí nyın ası yí nwan: "Yɛ́ Mın, sɛ ɛ kulo a, ɛ kʋala kɛ ɛ man mín nwʋn sa."
13 Mɔ kokobefʋɛ'n hanlın sɔ'n, Zozi kɔ tınngɛ yí sa kɔ han yí, yí nwan: "Mın kulo, man wɔ́ nwʋn tí!" Ɛbɛlɛ ala, bian nın anwʋn kɔ sa.
14 Zozi nwan: "N'ɛ kan mɔ m'an yɔ nın anwʋn ɛjɔlɛ kele sʋanlan fíí. Nan kɔ kɔ tʋ Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ'n m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ'n, fa wɔ́ nwʋn'n kele yí. Ɛbɛlɛ tɛɛ'n mɔ *Moyizı helelı'n, yı maan bɛ́ kʋalaa bɛ nwun yí kɛ wɔ́ nwʋn a sa."
15 Anın Zozi dunman'n lɛ fʋ. Menian dɔʋn ba tie yí ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan'n, ɛsɛ bɛ ba yí nwʋn bɛ man bɛ́ nwʋn sa. 16 Nan tɛmʋn'n bie ju a, Zozi tı yí nwʋn kɔ ahanmıan ɔ kɔ sɛlɛ Nyanmıan.

Zozi 'ba man bubuluwafʋɛ kʋn anwʋn sa
(Matie 9.1-8, Maakı 2.1-12)

17 Ɛcıan kʋn anın Zozi lɛ kekele menian'n-mɔ ninnge. Meninsʋnman'n mɔ bɛ walı'n, anın *Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *mala mgbain'n-mɔ wɔ bɛ́ nun bie. Bɛ tıtı ası Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Mmie-mɔ fi Galile nʋn Zude mân nun, mmie kʋsʋ fi Zoluzalɛmʋn kulo nın asʋ. Ɛcıan sɔ'n, anın yɛ́ Mın tunmin'n jin Zozi anzin ɔ kɔ man nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn kɔ sa. 18 Kaan cɛ, menian mmie-mɔ nʋn bubuluwafʋɛ kʋn kɔ a, ɔ la ɛbɛɛ sʋ. Bɛ lɛ kpʋnndɛ atın bɛ sın bɛ fa wuluwafʋɛ'n bɛ fite Zozi anyunnun. 19 Meninsʋnman'n dunman nun, kɛmɔ bɛ nnyan man atın bɛ nzın man'n, bɛ kɔ fʋ sua'n mɔ Zozi wɔ nun nın asʋ. Bɛ kɔ kpɛ tokolo sua nın ati afian, bɛ kɔ fa bubuluwafʋɛ'n bɛ kɔ jula yí nʋn yí ɛbɛɛ'n Zozi anyunnun ɛbɛlɛ menian'n-mɔ kʋalaa afian.
20 Mɔ Zozi nwunlin bɛ́ dedi'n, ɔ kɔ han kɔ hele wuluwafʋɛ'n kɛ: "Njabian, b'a fa wɔ́ ɛtɛ'n b'a hye wɔ́."
21 Ɛjɔlɛ sɔ'n m'ɔ hanlın nın ati, Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn mala nın asʋ mgbain'n-mɔ lɛ kan yí bɛ́ ti akunnun kɛ: "Nwan sʋanlan dıɛ ahı m'ɔ kʋala ɔ kan ɛjɔlɛ ɛtɛ sʋa tia Nyanmıan ɔ? Sɛ nán Nyanmıan angʋnmın cein an, nwan y'ɔ kʋala sʋanlan ɛtɛ fa ce yí ɔ?"
22 Ajʋnlın sɔ'n mɔ bɛ falı nın ati, Zozi nwan: "Nzukɛ ati yɛ̂ ajʋnlın sʋa-mɔ wɔ ɛmɔ ati anun ɔ? 23 Sɛ mın kan kɛ: 'B'a fa wɔ́ ɛtɛ'n b'a hye wɔ́' a, ɛmɔ nnwun man nun. Nan sɛ mın kan mın kele wuluwafʋɛ'n kɛ: 'Jasʋ nanndı' nán ɔ yɔ sɔ a, 24 anın ɛmɔ a nwun yí kɛ *Mân Baa'n le tunmin asıɛ nın asʋ ɛwa ɔ fa ɛtɛ ce."

Ɛhı a, ɔ kɔ han kɔ hele bubuluwafʋɛ'n kɛ: “Mıın kan mın kele
wɔ́, jasʋ, fa wɔ́ ɛbɛɛ'n nán kɔ wɔ́ awulo!” 25 Ɛbɛlɛ ala, bɛ́ kʋalaa bɛ́
nyunnun ɛbɛlɛ, bian'n kɔ jasʋ kɔ fa yí ɛbɛɛ'n m'ɔ lalı sʋ'n, ɔ kɔ hɔ yí
awulo. Ɔ 'kɔ a, anın ɔ lɛ yı Nyanmıan ayɛ. 26 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ kʋalaa
bɛ́ nwʋn. Esulo kɔ han bɛ́, bɛ lɛ yı Nyanmıan ayɛ, bɛ́ nwan: “Ɛnɛ dıɛ,
fɔ́ʋ́n y'a nwun ɛnyınmıan ninnge yɛ́ nyınsʋ!”

Zozi 'ba fɛlɛ Levi
(Matie 9.9-13, Maakı 2.13-17)

27 Ɛhı anzin, Zozi fi sua nın anun kɔ fite. Ɔ 'kɔ ju a, anın bian kʋn,
bɛ fɛlɛ yí Levi, ɔ tı lıka mɔ bɛ didi ajule'n. Levi sɔ'n, ɔ dide ajule. Zozi
kɔ fɛlɛ yí, yí nwan: “Levi, jasʋ, si mín sʋ!” 28 Ɛbɛlɛ ala, Levi kɔ jasʋ kɔ
yaci yí junman'n ɔ kɔ si yí sʋ.
29 Levi kɔ bɔ Zozi ati ɔ kɔ man bɛ kɔ tʋn alıɛ kpili kpa yí awulo.
Mɔ bɛ 'didi'n, bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n nʋn menian mmiekun-mɔ dɔʋn
kpa nʋn bɛ́ gugua tɔbılı nın anwʋn. 30 *Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *mala nın
asʋ mgbain'n-mɔ mɔ bɛ nʋn bɛ́ di fâ kʋn'n kɔ yue ɛya fɛ. Bɛ kɔ bisa
Zozi menian'n-mɔ kɛ: “Nzu ati yɛ̂ ɛmɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n nʋn
ɛtɛfʋɛ'n-mɔ didi'n?”
31 Zozi nwan: “Sʋanlan mɔ ewue lɛ ngun man yí'n, ɔ mgbʋnndɛ man
ayile ɛyɔlɛfʋɛ. Nan sʋanlan m'ɔ lɛ wu'n y'ɔ kpʋnndɛ ayile ɛyɔlɛfʋɛ
ɔ. 32 M'an mma man kɛ mın 'ba fɛlɛ bɛ́ mɔ bɛ tı sɛsɛ wɔ Nyanmıan
anyunnun'n maan bɛ kaci bɛ́ abalabɔ'n. Nan bɛ́ mɔ bɛ tı ɛtɛfʋɛ'n-mɔ,
bɛ́ ti yɛ̂ m malı ɔ.”

Abuala nın anwʋn kosuan'n
(Matie 9.14-17, Maakı 2.18-22)

33 Ɛhı anzin, bɛ́ nun mmie-mɔ kɔ bisa Zozi kɛ: “Zʋan menian'n-mɔ
nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ dıɛ'n-mɔ, ɔ yɔ a, bɛ di abuala bɛ sɛlɛ Nyanmıan.
Nan kʋsʋ wɔ́ dıɛ'n-mɔ nni man abuala, tɛmʋn sɔ'n, anın bɛ lɛ didi bɛ
nʋnnʋn.”
34 Mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: “Mɛlɛ mɔ atɔnvɔlɛ bian'n wɔ
ɛbɛlɛ'n, yí manngʋn'n-mɔ mɔ bɛ wɔ atɔnvɔlɛ nın abʋ'n, bɛ ngʋala
man kɛ bɛ bua bɛ da ɔ. 35 Nan mɛlɛ bie 'ba ju, atɔnvɔlɛ bian'n fi bɛ́ sa
nun ɔ 'ba tu. Mɛlɛ sɔ nın anun, bɛ 'ba li abuala.”
36 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ han nvandʋhʋn ɛjɔlɛ kʋn kɔ tʋ sʋ,
yí nwan: “Sʋanlan fíí nzua man ɛtanlan fʋfɔlɛ ndafuin ɔ ndua man
ɛtanlan daba nun tokolo. Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a, anın ɔ'a sɛcı ɛtanlan fʋfɔlɛ'n
yɛ̂ ndafuin sɔ'n nʋn ɛtanlan daba ngɔ man sʋ. 37 Sʋanlan fíí ngaci
man nzan fʋfɔlɛ ngua man kpolo kotoku daba nun. Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a,
kpolo kotoku'n 'te, nzan'n 'butu, anın kpolo kotoku nın a yɔ mgban.
38 Nan nzan fʋfɔlɛ'n, bɛ fa bɛ gua kpolo kotoku fʋfɔlɛ nun. 39 Ɛsɛ
sʋanlan biala m'ɔ nʋn nzan daba'n, ɔ mgbʋnndɛ man nzan fʋfɔlɛ. Afı
yí nwan: ‘Nzan daba'n dıɛ bɛ nnyan man yí nwʋn sʋ.’ ”

6

Zozi nʋn ɛnwʋnmıan ele cıan'n
(Matie 12.1-8, Maakı 2.23-28)

1 Cıan kʋn Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ kpɛ nun *bele ebo kʋn asʋ.
Cıan sɔ'n, ɔ tı ɛnwʋnmıan ele cıan. Yí menian'n-mɔ kɔ tıtı bele mma'n
bie bɛ kɔ kputa yí bɛ́ sa nun bɛ kɔ yıyı yí nwʋn abʋın'n bɛ kɔ li. 2 Mɔ

Falisifʋɛ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ́ nwan: “Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ yɔ like mɔ yɛ́ mala'n tua kɛ nán bɛ yɔ yí ɛnwʋnmɪan ele cɪan'n?”
3 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Asʋ ɛmɔ kɪnngalɪ man like
mɔ Davidi yɔlɪ, mɛlɛ mɔ ɛhɔɛ hunlin yí nʋn yí menian'n-mɔ nɪn anwʋn
ɛjɔlɛ'n lé ɔ? 4 Davidi wʋlʋlɪ Nyanmɪan sua nɪn anun, ɔ falɪ kpaʋn'n-mɔ
mɔ b'a fa b'a man Nyanmɪan'n, ɔ nʋn yí menian'n-mɔ bɛ lili. Kpaʋn
sɔ'n, Zufʋ'n-mɔ mala'n kele kɛ sʋanlan ngacile biala le man atɪn ɔ nni
man kɛ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ'n-mɔ ala.” 5 Mɔ Zozi bualɪ bɛ́ sɔ'n, nán ɔ'a
han ɔ'a tʋ sʋ kɛ: “Mân Baa'n tɪ ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn asʋ kpain.”

Sʋanlan'n mɔ yí sa kʋn a jɔ'n.
(Matie 12.9-14, Maakɪ 3.1-6)

6 Ɛnwʋnmɪan ele cɪan kʋn biekun, Zozi kɔ wʋlʋ asɔnɪn sua kʋn
anun, ɔ kɔ hehele ninnge. Anɪn bian kʋn wɔ asɔnɪn sua nɪn anun
ɛbɛlɛ, yí sa fama nɪn a jɔ. 7 Mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn Falisifʋɛ'n-
mɔ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, anɪn bɛ lɛ nɪan sɛ Zozi kɔ man wuluwafʋɛ bie
anwʋn kɔ sa ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn an. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ lɛ kpʋnndɛ
atɪn bɛ sɪn sʋ bɛ tʋn yí ɛsʋan. 8 Nan kɛmɔ Zozi sɪ mɔ b'a jʋnlɪn'n,
ɔ kɔ han kɔ hele wuluwafʋɛ'n kɛ: “Jasʋ jinlan menian'n-mɔ kʋalaa
anyunnun ɛwa.” Bian'n kɔ jasʋ kɔ jinlan bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ.
9 Mɔ bian'n jasʋlɪ jinlanlɪn'n Zozi kɔ kaci yí nyɪn meninsʋnman nɪn
anwʋn ɛlɔ, yí nwan: “Mɪn 'ba bisa ɛmɔ kosuan. Yɛ́ mala'n kele sɛ?
Ɔ kele kɛ yɛ yɔ́ ye ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn anaan yɛ yɔ́ ɛtɛ? Yɛ lé
sʋanlan ati ngʋan anaan yɛ hún yí ɔ?”
10 Zozi kɔ nɛnɪan bɛ́ kʋalaa bɛ́ nyunnun, ɔ kɔ tʋ yí nyɪn wuluwafʋɛ
nɪn anwʋn ɛlɔ, yí nwan: “Tɪnngɛ wɔ́ sa nɪn anun.” Bian'n kɔ tɪnngɛ
nun, ɛbɛlɛ ala, yí sa'n kɔ yɔ kpa. 11 Ɛhɪ, Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn mala nɪn
asʋ mgbain'n-mɔ kɔ fɛ ɛya kpa. Sian'n bɛ lɛ bisa bisa bɛ́ nwʋn like mɔ
bɛ 'yɔ nán bɛ́ sa a han Zozi'n.

Zozi mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan'n
(Matie 10.1-4, Maakɪ 3.13-19)

12 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, Zozi kɔ hɔ kɔ fʋ bʋka kʋn asʋ. Ɔ 'kɔ a sɛlɛ
Nyanmɪan. Ɔ kɔ sɛlɛ Nyanmɪan kɔngɔɛ dede alíɛ kɔ hɪn. 13 Mɔ alíɛ
hɪnlɪn'n, Zozi kɔ fɛfɛlɛ yí menian'n-mɔ bɛ kɔ yia. Ɔ kɔ nɪan bɛ́ nun kɔ
yɪ bulu nʋn nnyuan ɔ kɔ tʋn bɛ́ mmɔfʋɛ. 14 Menian bulu nʋn nnyuan
sɔ'n-mɔ y'ɔ le: Simʋn mɔ Zozi fɛlɛ yí Pɪɛlɪ'n, ɔ nʋn yí nianman Andele,
Zʋakɪ nʋn Zʋan, Filipʋ nʋn Baatelemin, 15 Matie nʋn Toma, Alɪfe awa
Zʋakɪ nʋn Simʋn mɔ bɛ fɛlɛ yí *Zɛlɔtʋfʋɛ'n, 16 Zʋakɪ awa Zudɪ, ɔ nʋn
Zudasɪ Isikaliɔtɪ mɔ ɔ 'ba yɪ Zozi man'n.

Menian dɔʋn 'ba yia Zozi anwʋn
(Matie 4.23-25)

17 Ɛhɪ, Zozi nʋn yí mmɔfʋɛ'n-mɔ, bɛ fi bʋka nɪn asʋ, bɛ kɔ ju bɛ kɔ
jinlan lɪka sɛsɛ kʋn. Lɪka sɔ'n, anɪn Zozi menian dɔʋn kpa a yia ɛbɛlɛ.
Menian sɔ'n-mɔ, mmie-mɔ fi Zude mân nun. Mmie-mɔ fi Zoluzalɛmʋn.
Mmie-mɔ fi jenvie nɪn anʋan ɛlɔ kulo'n-mɔ mɔ bɛ mantan mantan Tii
nʋn Sidʋn nɪn asʋ. 18 Bɛ walɪ kɛ bɛ 'ba a tie Zozi Anʋan Ɛjɔlɛ'n, ɛsɛ
bɛ man bɛ́ nwʋn sa. Bɛ́ mɔ bɛ́ kʋsʋ wawɛ ɛtɛ wɔ bɛ́ nun m'ɔ kele bɛ́
yalɛ'n, wawɛ ɛtɛ'n fi bɛ́ nun tu. 19 Bɛ́ kʋalaa bɛ kulo kɛ bɛ kan Zozi. Ɔ
sanlɪn kɛ tunmin kʋn fi yí nun fite y'ɔ man bɛ́ nwʋn sa ɔ.

Nyila nʋn munnzue'n
(Matie 5.1-12)

20 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ tʋ yí nyın yí menian'n-mɔ ɛlɔ yí nwan:
"Nyila hán ɛmɔ mɔ bɛ tı ehianfʋɛ'n, ɔ sanlın kɛ Nyanmıan
Belemgbin Mân'n tı ɛmɔ dıɛ!
21 "Nyila hán ɛmɔ mɔ ɛhɔɛ lɛ kun ɛmɔ kıkaala'n, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ
akʋ 'ba yi.
"Nyila hán ɛmɔ mɔ bɛ le sun'n, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ 'ba sılı.
22 "Nyila hán ɛmɔ, mɛlɛ mɔ bɛ lɛ kpɔ ɛmɔ, mɔ bɛ lɛ fʋan ɛmɔ, mɔ
bɛ lɛ kpɛ ɛmɔ nzʋba, mɔ bɛ lɛ bu ɛmɔ menian mgban wɔ *Mân Baa'n
dunman nun. 23 Mɔ bɛ 'yɔ ɛmɔ sɔ'n, ɛmɔ lí fɛ bɛ mán bɛ́ nwʋn tɛ
bɛ́ bɛ sí abile bɛ húhulu. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ 'ba nyan yí nwʋn ahatua
kpili kpa wɔ anwunno ɛlɔ. Afı daba, kɛ bɛ́ nan-mɔ helelı Nyanmıan
mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ ahʋlʋwa nın anın.
24 "Nan ɛmɔ esikafʋɛ'n-mɔ, munnzue hán ɛmɔ! Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ asa
a han ɛmɔ salıɛ dıɛ'n dada angʋnmın.
25 "Munnzue hán ɛmɔ mɔ bɛ́ kʋ a yi'n! Ɔ sanlın kɛ ɛhɔɛ 'ba hun ɛmɔ.
"Ɛmɔ mɔ bɛ lɛ sılı kıkaala'n, munnzue hán ɛmɔ! Ɔ sanlın kɛ alʋabɔ
'ba han ɛmɔ, ɛmɔ 'ba sun.
26 "Munnzue hán ɛmɔ mɔ menian'n-mɔ kʋalaatin kan ɛmɔ anwʋn
ɛjɔlɛ kpa'n. Afı daba, kɛ bɛ́ nan-mɔ hanlın ato mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ
anwʋn ɛjɔlɛ kpa nın anın.

Ɛmɔ húlo bɛ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ
(Matie 5.38-48; 7.12a)

27 "Nan ɛmɔ mɔ bɛ lɛ tie mín'n, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ: Ɛmɔ húlo
bɛ́ mɔ bɛ kpɔ ɛmɔ'n. Ɛmɔ yɔ́ bɛ́ ye. 28 Ɛmɔ yéyila bɛ́ mɔ bɛ bɔ ɛmɔ
sasan nın asʋ. Ɛmɔ yɔ́ asɔnın bɛ man bɛ́ mɔ bɛ kele ɛmɔ ahʋlʋwa'n.
29 Sɛ sʋanlan bie kpacı ɛmɔ anyın bê nın asʋ a, bɛ káci fama'n maan
ɔ kpácı sʋ. Sɛ sʋanlan bie de ɛmɔ taladıɛ'n mɔ bɛ wula yí sʋ nın an,
ɛmɔ yí mɔ ɛmɔ wula yí bʋ'n kʋsʋ bɛ mán yí. 30 Sʋanlan biala m'ɔ kɔ
sɛlɛ ɛmɔ like'n, ɛmɔ fá mán yí. Sɛ sʋanlan tʋa ɛmɔ de like mɔ ɛmɔ le
nın an, nán bɛ bisa yí bʋsʋ. 31 Like mɔ ɛmɔ kulo kɛ menian'n-mɔ yɔ
man ɛmɔ'n, ɛmɔ kʋsʋ yɔ́ like sɔ'n bɛ mán bɛ́.
32 "Sɛ bɛ́ mɔ bɛ kulo ɛmɔ nın ala yê ɛmɔ kʋsʋ kulo bɛ́ a, nzu nvasʋɛ
dıɛ yê ɛmɔ nyan yí sʋ ɔ? Ɛtɛfʋɛ'n-mɔ kʋsʋ kulo bɛ́ mɔ bɛ kulo bɛ́'n.
33 Sɛ bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛmɔ ye nın ala yê ɛmɔ kʋsʋ yɔ bɛ́ ye a, nzu nvasʋɛ
dıɛ yê ɛmɔ nyan yí sʋ ɔ? Ɛtɛfʋɛ'n-mɔ kʋsʋ yɔ sɔ bie. 34 Bɛ́ mɔ ɛmɔ bɔ
bɛ́ bʋsıa a ɛmɔ de di kɛ bɛ kʋala yí tua'n, sɛ bɛ́ ngʋnmın ala yê ɛmɔ bɔ
bɛ́ bʋsıa a, nzu nvasʋɛ dıɛ yê ɛmɔ nyan yí sʋ ɔ? Ɛtɛfʋɛ'n-mɔ kʋsʋ bɔ
bɛ́ manngʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ kʋala kalɛ'n tua'n bʋsıa. 35 Nan ɛmɔ
dıɛ, nán bɛ yɔ sɔ. Ɛmɔ húlo bɛ́ mɔ bɛ kpɔ ɛmɔ'n, ɛmɔ yɔ́ bɛ́ ye, ɛmɔ
bɔ́ bɛ́ bʋsıa, nán bɛ susu bɛ́ ti bɛ gua sʋ kɛ bɛ túa bɛ mán ɛmɔ. Sɛ
ɛmɔ yɔ sɔ a, ɛmɔ 'ba nyan yı nwʋn ahatua kpili kpa, ɛsɛ ɛmɔ 'ba kaci
Nyanmıan m'ɔ wɔ anwunno anwunno ɛlɔ nın amma. Ɔ sanlın kɛ ɔ
tı kpa man menian mɔ bɛ nzı man ye'n, ɔ nʋn menian kʋsʋ mɔ bɛ́
kunnun tı ɛtɛ'n. 36 Kɛmɔ ɛmɔ Ası'n sı anwunnvoe'n, ɛmɔ kʋsʋ nwún
anwunnvoe.

Nán bɛ bua bɛ́ manngʋn'n-mɔ ndɛɛ
(Matie 7.1-5)

37 “Nán bɛ bua bɛ́ manngʋn'n-mɔ ndɛɛ nán Nyanmıan Kpili kʋsʋ a
mmua man ɛmɔ ndɛɛ. Nán bɛ bu sʋanlan fíí fʋɔ nán Nyanmıan kʋsʋ
a mmu man ɛmɔ fʋɔ. Ɛmɔ fá bɛ́ manngʋn'n-mɔ ɛtɛ'n bɛ hyé bɛ́ nán
Nyanmıan kʋsʋ a fa ɛmɔ dıɛ nın a hye ɛmɔ. 38 Ɛmɔ hyé bɛ́ manngʋn'n-
mɔ nán Nyanmıan kʋsʋ a hye ɛmɔ bie. Bɛ 'su ninnge bɛ gua ɛmɔ
taladıɛ'n pɔsʋ kpili nın anun, bɛ 'tinndin sʋ kpa maan ɔ yi dede ɔ bʋ
sʋ. Susulıɛ'n mɔ ɛmɔ fa bɛ susu ninnge bɛ man bɛ́ manngʋn-mɔ'n, yí
yɛ̂ Nyanmıan 'fa susu man ɛmɔ ɔ.”
39 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɛsɛ ɔ kɔ bu anyınndala kʋn biekun
kɔ hele bɛ́, yí nwan: “Anyınsinlinwafʋɛ, ɔ nni man yí manngʋn
anyınsinlinwafʋɛ taataa. Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a, bɛ́ munnyuan bɛ 'gua kunman
nun. 40 Sʋanlan mɔ bɛ lɛ kele yí like'n, ɔ nzı man like ndala man yí
mın'n m'ɔ lɛ kele yí'n. Kʋsʋ sɛ ɔ suan like nán ɔ nwun yí kpa bɔkɔɔ
a, ɔ kaci kɛ yí mın'n.
41 “Nzukɛ ati yɛ̂ ɛ lɛ nıan tabʋa munmuin kaan'n m'ɔ la wɔ́ nianman
nın anyın nın asʋ, nan kʋsʋ ɛ nnwun man tabʋa ebue'n m'ɔ la wɔ́
dıɛ nın asʋ'n? 42 Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ kʋala ɛ kan kele wɔ́ nianman'n kɛ:
‘Anianman, yaci mín maan n yí wɔ́ nyın nın asʋ munmuin kaan'n’,
wɔ́ mɔ ɛ nnwun man kɛ tabua ebue kʋn la wɔ́ nyın dıɛ nın asʋ'n? Ɛ
bɔ wɔ́ nwʋn apoo. Di mʋa yı m'ɔ la wɔ́ nyın nın asʋ'n, asannan nán
a nwun ası a yı m'ɔ la wɔ́ nianman'n dıɛ nın asʋ'n.

Ɔ le baka kʋn nʋn yí mma
(Matie 7.16-20; 12.33-35)

43 “Baka kpa nzu man mma ɛtɛ yɛ̂ baka ɛtɛ kʋsʋ nzu man mma kpa.
44 Baka biala m'ɔ jin'n, yí mma'n y'ɔ man bɛ nwun yí nzɔlɛ ɔ. Bɛ ndı
man *figi mma eminlan mmowe'n-mɔ asʋ. Yɛ̂ bɛ ndı man divın mma
kʋsʋ baka mɔ yí nwʋn le bowe nın asʋ. 45 Sʋanlan m'ɔ tı kpa'n, ati
anun kpa ninnge y'ɔ yɔ ɔ. Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ tı man kpa'n, ati anun ɛtɛ
ninnge y'ɔ yɔ ɔ. Ɔ sanlın kɛ ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ sʋanlan akunnun'n y'ɔ fite yí
nʋan ɔ.

Sua nnyuan nın anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 7.24-27)

46 “Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ fɛlɛ mín ‘yɛ́ Mın, yɛ́ Mın’, kʋsʋ ɛmɔ nyɔ man
like mɔ n gɔ bisa'n? 47 Sʋanlan m'ɔ kɔ a mín nwʋn, m'ɔ kɔ tie mín
nʋan ɛjɔlɛ'n, m'ɔ kɔ nanndı sʋ'n, ɛ 'nwun like m'ɔ soman yí'n: 48 Ɔ
soman sʋanlan m'ɔ lɛ si sua. Ɔ'a fun kunman'n maan ɔ'a hɔ mʋa ɔ'a
wula yí bʋ ɔ'a si sua nın ɛbʋɛ nın asʋ. Mɔ fɔsıɛ'n tikelı'n, asue'n-mɔ kɔ
yi kɔ bu ası ɔ kɔ han sua'n, nan kʋsʋ ɔ'a ngʋala man yí bu. Ɔ sanlın kɛ
sua sɔ'n jin bi. 49 Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ tie mín Nʋan Ɛjɔlɛ'n m'ɔ nnanndı
man sʋ'n, ɔ soman sʋanlan mɔ ɔ'a si yí sua nın anyʋan nın asʋ. Ɔ'a
nwula man sua nın abʋ. Mɔ fɔsıɛ'n tikelı'n, asue'n-mɔ kɔ yi kɔ bu ası
ɔ kɔ han sua'n. Ɛbɛlɛ ala, sua sɔ'n kɔ bubu kɔ gua kpa bɔkɔɔ.”

7

Zozi 'ba man nzalafʋ kpain'n kʋn akʋa nın anwʋn sa
(Matie 8.5-13)

1 Mɔ Zozi yuelı ɛjɔlɛ ɛhıka kʋalaa kan kele menian'n-mɔ, ɔ
kɔ hɔ Kapɛɛnawɔmʋn. 2 Anın Lɔmʋn nzalafʋ kpain'n kʋn wɔ
Kapɛɛnawɔmʋn ɛbɛlɛ. Nzalafʋ kpain sɔ'n, ɔ le yí akʋa kʋn mɔ yí

nwʋn cian yí kpa ɔ. Akʋa sɔ'n kɔ fʋkɛ kpa ɔ le de ewue wu. 3 Mɔ
nzalafʋ kpain'n tılı Zozi angan'n, ɔ kɔ sʋan zufʋ mgbain'n mmie-mɔ
kɛ bɛ hɔ́ fɛ́lɛ Zozi maan ɔ bála a yɔ maan yí akʋa nın anwʋn sa. 4 Bɛ
kɔ hɔ Zozi anwʋn ɛlɔ bɛ kɔ bʋtʋ yí. Bɛ́ nwan: "Sʋanlan sɔ'n dıɛ, ɔ
fata kɛ ɛ bʋa yí. 5 Ɔ sanlın kɛ ɔ kulo yɛ́ Zufʋ mân'n. Yí yɛ̂ ɔ'a si yɛ́
Nyanmıan sua nın ɔ." 6 Ɛhı a, Zozi nʋn bɛ́ bɛ kɔ hɔ.

Mɔ bɛ hɔlı dede bɛ ka kaan bɛ ju awulo nın anwʋn'n, nzalafʋ kpain'n
kɔ sʋan menian kɛ bɛ hɔ́ sé Zozi kɛ: "Kpain, n'ɛ kele wɔ́ nwʋn ɛfɛ. Ɔ
sanlın kɛ mın nzɛ nvata man kɛ ɛ wʋ́lʋ mın awulo. 7 Ɛhıka ati yɛ̂ mín
muonun m'an mma man wɔ́ ja sʋ ɔ, afı mın nzɛ nvata man. Nan kan
ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʋnmgba cein, mín akʋa nın anwʋn 'ba sa. 8 Mín, n ne mín
nyunnun mgbain mɔ bɛ sie mín ɔ. Mín kʋsʋ, n ne nzalafʋ mɔ mın sie
bɛ́ ɔ. Sɛ mın kan mın kele nunhan kʋn kɛ: 'Kɔ!' a, ɔ kɔ. Sɛ mın kan
mın kele nunhan kʋn biekun kɛ: 'Bala!' a, ɔ ba. Sɛ mın kan mın kele
mín akʋa'n kɛ: 'Yɔ like ɛhı' a, ɔ yɔ."

9 Mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ fʋa nzalafʋ kpain'n. Ɔ kɔ bılı yí nyın ɔ
kɔ han kɔ hele menian'n-mɔ mɔ bɛ si yí sʋ'n kɛ: "Mıın kan yí ananhɔlɛ
mın kele ɛmɔ: Izalayɛ mân nın anun ɛwa muonun, sʋanlan m'ɔ le dedi
kɛ sʋanlan ɛhı'n, n nwunlin man bie lé." 10 Bɛ́ mɔ nzalafʋ kpain'n
sʋanlın bɛ́'n kɔ sa kɔ hɔ awulo. Bɛ 'ju ɛlɔ a, akʋa nın anwʋn a sa
bɔkɔɔ.

Zozi 'ba hın kunlannvʋɛ balasua kʋn awa

11 Ɛhı anzin, Zozi kɔ hɔ Galile mân nın anun kulo kʋn asʋ. Kulo sɔ'n,
bɛ fɛlɛ yí Naın. Mɔ ɔ 'kɔ'n, yí menian'n-mɔ nʋn meninsʋnman sili yí
sʋ. 12 Bɛ hɔlı dede mɔ bɛ ka kaan bɛ ju kulo nın anʋan nın anwʋn
ɛbɛlɛ'n, bɛ 'nıan an, anın bɛ nʋn fuin kʋn lɛ sın kɔ asielıɛ sʋ. Sʋanlan'n
mɔ bɛ lɛ kɔ a sie yí'n, ɔ tı belenzua bangɔlɔ yɛ̂ yí nin tı kunlannvʋɛ.
Kulo nın asʋ menian dɔʋn kpa nʋn kunlannvʋɛ balasua'n wɔ ɛbɛlɛ.
13 Mɔ Zozi nwunlin balasua'n, yí nwʋn kɔ yɛ yí koun nán ɔ a se yí kɛ:
"N'ɛ sun kʋ́n!"

14 Zozi kɔ kpunnge alaka'n, ɔ kɔ fa yí sa kɔ han yí. Bɛ́ mɔ bɛ lile
alaka nın anun'n kɔ jinlan, Zozi nwan: "Kpafɛlɛ, mıın kan mın kele
wɔ́, fi ewue nun tínnge!" 15 Sʋanlan'n mɔ ɔ'a wu'n kɔ jasʋ kɔ tanlan
ası ɔ lɛ jʋjɔ. Zozi kɔ fa yí kɔ man yí nin.

16 Esulo kɔ han bɛ́ kʋalaa, bɛ kɔ yı Nyanmıan ayɛ. Bɛ́ nwan:
"Nyanmıan kpɔmanfʋɛ kpili kpa kʋn a fite yɛ́ afian ɛwa!" Ɛsɛ bɛ́ nwan:
"Nyanmıan a a yɛ́ ɛkpala." 17 Like sɔ'n mɔ Zozi yɔlı'n, Zude mân'n lıka
kʋalaatin, ɔ nʋn mân mân mɔ bɛ mantan yí'n, bɛ́ kʋalaa bɛ tılı.

Bɛ́ mɔ Zʋan Batisi sʋanlın bɛ́'n.
(Matie 11.2-19)

18 Ninnge kʋalaa mɔ Zozi yɔlı'n, Zʋan Batisi menian'n-mɔ hɔlı bɔlı
nun amannıɛ bɛ helelı yí. Zʋan kɔ fɛlɛ yí menian'n-mɔ anun nnyuan
19 ɔ kɔ sʋan bɛ́ yɛ́ Mın anwʋn ɛlɔ kɛ bɛ hɔ́ bísa yí kɛ: "Sʋanlan'n mɔ
yɛ sı kɛ ɔ lɛ ba'n y'ɔ le wɔ́ anaan sʋanlan sɔ'n tɛ wɔ sian?"

20 Mɔ bɛ juli Zozi anwʋn ɛbɛlɛ'n, bɛ́ nwan: "Zʋan Batisi a sʋan yɛ́ kɛ
yɛ bála a bisa wɔ́ kɛ sɛ sʋanlan'n mɔ yɛ sı kɛ ɔ lɛ ba'n y'ɔ le wɔ́ a, sɛ
kʋsʋ sʋanlan sɔ'n tɛ wɔ sian an, anın ɛ hán héle yɛ́."

21 Tɛmʋn sɔ'n, bɛ́ mɔ ewue lɛ kun bɛ́'n, Zozi kɔ man bɛ́ nwʋn kɔ sa.
Ɔ kɔ fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ menian'n-mɔ anun'n, ɛsɛ ɔ kɔ tike
tike anyınsinlinwafʋɛ dɔʋn anyın'n. 22 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ han kɔ

hele bɛ́ mɔ Zʋan sʋanlɪn bɛ́'n kɛ: “Ɛmɔ hɔ́ hán mɔ ɛmɔ a tɪ'n, ɔ nʋn mɔ
ɛmɔ a nwun yí'n bɛ héle Zʋan. Ɛmɔ a nwun kɛ anyɪnsinlinwafʋɛ'n-
mɔ anyɪn'n-mɔ a tike tike, bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʋ'n-mɔ aja'n-mɔ a tɪnngɛ
tɪnngɛ, kokobefʋɛ'n-mɔ anwʋn a tɪ, anzʋtiliwafʋɛ'n-mɔ tɪ ɛjɔlɛ, bɛ́ mɔ
b'a wu'n-mɔ a tinnge tinnge, ehianfʋɛ'n-mɔ lɛ tɪ Ɛjɔlɛkpa'n. 23 Nyila
hán sʋanlan mɔ ɔ mminlin man yí dedi'n m'ɔ le yí wɔ mín nun'n.”
24 Mɔ bɛ́ mɔ Zʋan sʋanlɪn bɛ́'n salɪ hɔlɪ'n, Zozi kɔ han Zʋan ɛjɔlɛ ɔ kɔ
hele menian'n-mɔ. Yí nwan: “Nzu like dɪɛ yê ɛmɔ hɔlɪ nɪanlɪn yí ɛwâ
nɪn anun ɛlɔ ɔ? Ndɛɛ mɔ anwʋnman lɛ fita anaan? 25 Nan nzu like
dɪɛ yê ɛmɔ hɔlɪ nɪanlɪn ɔ? Ɛmɔ hɔlɪ nɪanlɪn sʋanlan m'ɔ wula taladɪɛ
kanlanman anaan? Bɛ́ mɔ bɛ wula esikafʋɛ ndaladɪɛ mɔ bɛ tɪ lɪka
kanlanman'n, menian sɔ'n-mɔ gua mmelemgbin'n-mɔ awulo. 26 Anɪn
nzu like dɪɛ fɔ́ʋ́n yê ɛmɔ hɔlɪ nɪanlɪn ɔ? Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ anaan?
Yuo, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɔ tala Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ bɔbɔ. 27 Ɔ
sanlɪn kɛ Zʋan yê Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí ɛjɔlɛ kɛ:
Nyanmɪan nwan: Mɪɪn sʋan mín bɔfʋɛ'n
mɪn man ɔ di mʋa wɔ́ nyunnun ɔ sesie wɔ́ atɪn'n.”
28 Zozi kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ bɛ
wʋlɪ man sʋanlan fíí kʋ́n m'ɔ tɪ kpili tala Zʋan ɔ. Nan kʋsʋ sʋanlan
bɔbɔ m'ɔ tɪ kaan sʋa Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun'n, ɔ tala
Zʋan kpili.”
29 Bagua'n, yí lɪlɪ bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n, bɛ tielɪ Zʋan anʋan ɛjɔlɛ'n
bɛ man ɔ sɔnɪnlɪn bɛ́. Afɪ bɛ nwunlin kɛ Nyanmɪan atɪn dɪɛ'n tɪ fɔ́ʋ́n.
30 Nan *Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ dɪɛ, like mɔ
Nyanmɪan kulo kɛ ɔ yɔ man bɛ́'n, b'a ndie man. Ɛhɪ ati b'a man Zʋan
a nzɔnɪn man bɛ́.
31 Zozi kɔ tʋ sʋ kɛ: “Nwan bɔbɔ yê n vá ajulisʋ menian ɛhɪ-mɔ n zusu
bɛ́ ɔ? Nwan yê bɛ soman yí ɔ? 32 Bɛ soman mmatʋnman nganngan
mɔ bɛ gugua gua nɪn asʋ, mɔ bɛ lɛ tɛtɪan bɛ se bɛ́ manngʋn'n-mɔ kɛ:
‘Y'a bɔ abile dede ɛmɔ a nzi man!
Y'a tʋ alʋabɔ ejue dede ɛmɔ a nzun man!’
33 Ɔ sanlɪn kɛ Zʋan Batisi walɪ, ɔ nni man alɪɛ, ɛsɛ ɔ nnʋn man nzan,
nan kʋsʋ ɛmɔ nwan: ‘Wawɛ ɛtɛ yê ɔ wɔ yí nun ɔ!’ 34 Mân Baa'n kʋsʋ
a a, ɔ di alɪɛ, ɔ nʋn nzan, ɛsɛ ɛmɔ nwan: ‘Bɛ nían sʋanlan ɛhɪ, yí dɪɛ,
ɔ njʋnlɪn ɛjɔlɛ fíí kɛ alɪɛ nʋn nzan ɛjɔlɛ ala yê ɔ jʋnlɪn ɔ. Yí manngʋn
y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n ɔ nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ!’ 35 Nan kʋsʋ bɛ́ kʋalaa
mɔ bɛ de Nyanmɪan bɛ di'n, bɛ kele kɛ Nyanmɪan tɪ bɛngɛlɛfʋɛ sakpa.”

Falisifʋɛ Simʋn 'ba fɛlɛ Zozi alɪɛ

36 *Falisifʋɛ kʋn fɛlɛlɪ Zozi kɛ ɔ bála a li like yí awulo. Mɛlɛ mɔ bɛ
lɪla mgba nɪn asʋ tɔbɪlɪ nɪn anwʋn'n, 37 kulo sɔ nɪn asʋ balasua kʋn
kɔ wʋlʋ ɛbɛlɛ. Balasua sɔ'n si tutu. M'ɔ tɪlɪ kɛ Zozi wɔ Falisifʋɛ nɪn
awulo ɛbɛlɛ ɔ lɛ didi'n, ɔ kɔ fa anatɪlɪ bondoman tɛkɛɛ kʋn mɔ yí gua
yɔ sɪ'n kɔ a. 38 Balasua'n kɔ jinlan Zozi aja ngʋa. Ɔ kɔ sun ɔ kɔ fa yí
nyɪn ɛmʋɪn'n ɔ kɔ lɔlʋa Zozi aja nɪn anwʋn. Ɔ kɔ fa yí ti enyuan'n ɔ
kɔ cici ɔ kɔ fa Zozi aja'n ɔ kɔ bɔ yí hue sʋ, ɛsɛ ɔ kɔ fa anatɪlɪ'n ɔ kɔ bɔ
yí ja nɪn anwʋn.
39 Mɔ Falisifʋɛ'n m'ɔ fɛlɛlɪ Zozi alɪɛ'n nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ han yí
ti anun kɛ: “Sɛ sʋanlan ɛhɪ tɪ Nyanmɪan kpɔmanfʋɛ sakpa a, ahan ɔ
'nwun kɛ balasua'n mɔ ɔ'a han yí'n tɪ ɛtɛfʋɛ. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ si tutu.”

40 Mɔ anın Falisifʊɛ'n lɛ kan ɛhı yí ti anun'n, Zozi kɔ kuku yí nʊan
sʊ ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Simʊn, man n gán ɛjɔlɛ kʊn n géle wɔ́.”
Simʊn nwan: “Kpain, kan.”
41 Zozi nwan: “Anın menian nnyuan tua sʊanlan kʊn kalɛ. Nunhan
kʊn tua jɛtɛ fufue mma ɛya nnun, yê kʊn'n kʊsʊ tua jɛtɛ fufue mma
abulanun. 42 Kɛmɔ bɛ́ menian nnyuan'n nun bie fíí ngʊala man yí
kalɛ'n tua'n, sʊanlan'n m'ɔ bɔlı bɛ bʊsıa'n kɔ fa kɔ hye bɛ́. Menian
nnyuan sɔ'n, nunhan benin yê ɛ de di kɛ ɔ 'kulo bian'n bʊ sʊ ɔ?”
43 Simʊn kɔ bua yí kɛ: “Mın de mın di kɛ nunhan mɔ yí kalɛ dıɛ'n
tı kpili nın ɔ.”
Zozi nwan: “Mɔ a han'n tı ananhɔlɛ.”
44 M'ɔ hanlın sɔ'n, ɔ kɔ fa balasua'n kɔ hele Simʊn, yí nwan: “Simʊn,
a nwun balasua ɛhı? Kɛ m malı wɔ́ awulo ɛwa'n, a mman man mín
nzue m'an nwunnzin man mín ja nın anwʊn. Nan balasua ɛhı dıɛ, ɔ le
yí nyın ɛmʊın'n ɔ'a nwunnzin mín ja nın anwʊn, ɔ'a fa yí ti enyuan'n
ɔ'a cici. 45 N juli ɛwa'n, a ndɔ man mín nun. Nan yí dıɛ, kɛ n wʊlʊlı
ɛwa nın angʊnmın yê ɔ falı mín ja'n-mɔ bɔlı yí hue sʊ ɔ. 46 A ngua
man ngo m'ɔ ban fanlan mín ti nın asʊ. Nan yí dıɛ, anatılı kpa yê ɔ'a
fa ɔ'a gugua mín ja nın anwʊn ɔ. 47 Yí sɔ ati, mıın kan mın kele wɔ́
kɛ balasua ɛhı, ehulo kpili'n mɔ ɔ'a hulo mín'n dunman nun, yí ɛtɛ'n
kʊalaatin, yí ɛtɛ bobolobe'n kʊalaa m'ɔ sʊ'n, b'a fa yí kʊalaa b'a hye
yí. Nan sʊanlan mɔ yí ɛtɛ nın a nzʊn man mɔ bɛ kɔ fa bɛ kɔ hye yí'n,
ehulo'n m'ɔ le yí'n tı kaan sʊa.”
48 Ɛhı a, Zozi kɔ han kɔ hele balasua'n kɛ: “B'a fa wɔ́ ɛtɛ'n-mɔ b'a
hye wɔ́.”
49 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ́ nʊn yí gua tɔbılı nın anwʊn'n kɔ
han yí bɛ́ ti anun kɛ: “Sʊanlan ɛhı muonun ɔ tı yí dıɛ sɛ dede m'ɔ fa
sʊanlan ɛtɛ ce yí ɔ?”
50 Mɔ bɛ 'kan sɔ bɛ́ ti anun'n, Zozi kɔ han kɔ hele balasua'n kɛ: “Wɔ́
dedi nın a le wɔ́ ngʊan, kɔ alʊacıcıɛ nun.”

8

Mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ si Zozi sʊ'n

1 Ɛhı anzin, Zozi nʊn yí menian bulu nʊn nnyuan'n, bɛ kɔ hɔ kulo
kulo'n-mɔ asʊ. Bɛ kɔ hɔ kɔ han Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n. Bɛ kɔ bɔ
Nyanmıan Belemgbin Mân nın anwʊn Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kɔ hele menian'n-
mɔ. 2 Zozi 'kɔ a, anın mmalasua mmie-mɔ m'ɔ tuli bɛ́ nun wawɛ ɛtɛ'n-
mɔ ɔ man bɛ nwʊn salı'n si yí sʊ. Mmalasua sɔ'n-mɔ y'ɔ le: Mali
m'ɔ fi Magıdala mɔ Zozi tulı wawɛ ɛtɛ nsʊ yí nun'n. 3 Kuza m'ɔ nıan
belemgbin *Elɔdı Antıpası ninnge nın asʊ'n, yí yı Zʊanın. Suzanın
nʊn mmalasua mmiekun-mɔ dɔʊn kpa. Bɛ fa bɛ́ anwʊndıɛ'n bɛ bʊa
Zozi nʊn yí menian'n-mɔ.

Sʊanlan'n m'ɔ gua bele nın anwʊn anyınndala'n
(Matie 13.1-9, Maakı 4.1-9)

4 Menian'n-mɔ fi kulo kulo'n-mɔ asʊ bɛ kɔ a Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. Nan
mɔ menian dɔʊn yialı yí nwʊn'n, ɔ kɔ bu anyınndala ɛhı ɔ kɔ hele bɛ́.
Yí nwan: 5 “Anın sʊanlan kʊn wɔ ɛbɛlɛ. Cıan kʊn, ɔ kɔ hɔ *bele egua
yí ebo nın asʊ. Bele mma'n bie kɔ gua atın nın anʊan. Menian'n-mɔ
'sın an, bɛ tetia sʊ. Nnʊnman'n-mɔ kɔ suso kɔ li. 6 Bie kʊsʊ kɔ gua

ɛbʊta nɪn asʊ. Kɛmɔ ngɛtɪɛ kpa nnʊn man ɛbɛlɛ'n, bele'n fifili a, ɔ kɔ yala. 7 Bie kʊsʊ kɔ gua eminlan mmowe'n-mɔ anun, bɛ nʊn bɛ́ bɛ kɔ fifi nun kʊn. Eminlan mmowe'n-mɔ kɔ fʊ sʊ. Ɔ'a man ɔ'a nyɔ man kpa. 8 Bie kʊsʊ kɔ gua asɪɛ kpa nɪn asʊ. Ɔ kɔ fifi ɔ kɔ su mma dɔʊn kpa. Bele baka kʊn biala kɔ su mma ɛya kʊn."

Ɛsɛ Zozi kɔ han kɔ tʊ sʊ kɛ: "Sʊanlan m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá síe!"

Zozi anyɪnndala'n m'ɔ bu'n
(Matie 13.10-17, Maakɪ 4.10-12)

9 Yí menian'n-mɔ kɔ bisa yí anyɪnndala sɔ nɪn abʊ. 10 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ dɪɛ, nʊialɪɛ nun ɛjɔlɛ'n m'ɔ tʊ de Nyanmɪan Belemgbin Mân'n, Nyanmɪan a yɪ a hele ɛmɔ. Nan menian bʊ nga'n-mɔ dɪɛ, bɛ bu yí anyɪnndala nun bɛ kele bɛ́. Ɔ man bɛ nɪan yí bɛ́ nyɪnsʊ bɔbɔ a, bɛ nnwun man yí. Bɛ tie bɔbɔ a, bɛ ndɪ man yí bʊ.

Zozi 'ba tu anyɪnndala nɪn abʊ
(Matie 13.18-23, Maakɪ 4.13-20)

11 "Anyɪnndala ɛhɪ, yí bʊ y'ɔ le kɛ: *Bele mma'n y'ɔ le Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n. 12 Menian'n mmie-mɔ tɪ kɛ atɪn nɪn anʊan'n mɔ bele mma'n gualɪ'n. Bɛ tie Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n, nan kʊsʊ Abɔnsanmʊn ba ɔ yɪ ɛjɔlɛ'n mɔ b'a tɪ'n fi bɛ́ ahʊnlɪn nɪn anun. Ɔ man bɛ nnyan man dedi nán b'a nyan ngʊan. 13 Mmie-mɔ kʊsʊ tɪ kɛ ɛbʊta'n mɔ bele'n gualɪ sʊ'n. Bɛ tɪ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ nɪn an, bɛ di yí nwʊn fɛ. Nan kʊsʊ bɛ mman man ɛjɔlɛ'n nzɔ man ndɪan. Bɛ de bɛ di mɛlɛ kaan sʊa yê sɛ emian bie tʊ bɛ́ a, anɪn b'a yaci bɛ́ dedi'n b'a tʊ. 14 Bele'n m'ɔ gualɪ eminlan mmowe nɪn anun'n, y'ɔ le menian mɔ bɛ tie Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n, nan kʊsʊ ɔ 'kɔ yí nyunnun an, bɛ man nzusue, anwʊndɪɛ nʊn mân elie fʊ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n mɔ b'a tɪ nɪn asʊ. Bɛ nzu man mma dede ɔ mmʊlʊ man. 15 Bele mma'n m'ɔ gualɪ asɪɛ kpa nɪn asʊ'n, y'ɔ le menian mɔ bɛ tie Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n, bɛ fa bɛ sie bɛ́ ahʊnlɪn nɪn anun kpa, bɛ di ɛjɔlɛ nɪn asʊ, bɛ su mma.

Kanlannɪɛ nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Maakɪ 4.21-25)

16 "Sʊanlan fíí nzɔ man kanlannɪɛ, ɔ nva ɔ nwula man bokiti, anaan mgba abʊ. Nan ɔ sie yí kanlannɪɛ'n baka nɪn asʊ, ɔ man bɛ́ mɔ bɛ 'wʊlʊ sua nɪn anun'n, bɛ nwun asɪ. 17 Like biala m'ɔ fɪa'n, ɔ 'tu fite. Nʊialɪɛ nun ɛjɔlɛ biala 'fite jawe nun. 18 Ɛmɔ yɔ́ anzʊɛ, nán bɛ tíe yí kpa! Ɔ sanlɪn kɛ m'ɔ le kaan'n, bɛ 'ba man yí biekun. Nan m'ɔ le man fíí'n, kaan'n m'ɔ susu kɛ ɔ kɔ nyan yí'n, bɛ 'tʊa yí bɛ de."

Zozi anianman'n-mɔ nʊn yí nin
(Matie 12.46-50, Maakɪ 3.31-35)

19 Zozi anin'n nʊn yí nianman'n-mɔ, bɛ kɔ a bɛ kɔ tʊ yí. Nan kʊsʊ meninsʊnman'n mɔ b'a yia yí nwʊn nɪn ati, ɔ man b'a ngʊala man yí nwʊn ɛlɔ ju. 20 Bɛ kɔ bɔ Zozi amannɪɛ kɛ: "Wɔ́ nin nʊn wɔ́ nianman'n-mɔ jijin ahanmɪan ɛlɔ, bɛ kulo kɛ bɛ nwun wɔ́ nwʊn."

21 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, nán Zozi a se bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n kɛ: "Mín nin nʊn mín nianman'n-mɔ y'ɔ le menian mɔ bɛ tie Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n, mɔ bɛ nanndɪ sʊ'n."

Zozi 'ba gua anwʊnman kpili kʊn asɪ
(Matie 8.23-27, Maakɪ 4.35-41)

22 Ɛlɛhʋn kʋn Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ fʋ ɛlɛɛ kʋn anun. Ɔ kɔ han
kɔ hele bɛ́ kɛ: “Bɛ mán yɛ kpɛ́ asue'n yɛ hɔ́ yí nzin ɛlɔ ebue kʋn.” Mɔ
Zozi hanlɪn sɔ'n, yɛ̂ bɛ hɔlɪ ɔ. 23 Nan mɔ bɛ 'kpɛ asue'n, anɪn Zozi la ɛlɛɛ
nɪn anun ɔ lɛ dafɪ. Kʋnmgba ala, anwʋnman kpili kʋn kɔ tu asubula
nɪn anyɪnsʋ. Asutue'n kɔ bɔ nzue kɔ gua ɛlɛɛ nɪn anun. 24 Ɛhɪ, yí
menian'n-mɔ kɔ kpunnge yí bɛ kɔ tinnge yí. Bɛ́ nwan: “Kpain, kpain,
yɛ lɛ wu o!”

Zozi kɔ tinnge ɔ kɔ jʋjɔ aminle sʋ kɔ hele anwʋnman'n nʋn asutue'n.
Anwʋnman'n kɔ jinlan, asutue'n kɔ gua asɪ. Ɛbɛlɛ kɔ yɔ diin.

25 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi kɔ bisa yí menian'n-mɔ kɛ: “Ɛmɔ dedi'n wɔ
nin?” Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ nwʋn, esulo kɔ han bɛ́. Bɛ kɔ bisa bisa bɛ́ nwʋn
kɛ: “Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le ɛhɪ? M'ɔ jʋjɔ kele anwʋnman nʋn asutue
dede bɛ man yí anyɪnnzɔ!”

Zozi 'ba tu wawɛ ɛtɛ dɔʋn fi sʋanlan kʋn anun
(Matie 8.28-34, Maakɪ 5.1-20)

26 Zozi nʋn yí menian'n-mɔ, bɛ kɔ kpɛ Galile asue'n. Bɛ kɔ hɔ kɔ ju
yí nzin ɛlɔ ebue kʋn, Zelazɪ'n-mɔ mân nɪn anun. Mân sɔ'n nʋn Galile
mân'n, bɛ́ nyɪn'n wɔ sʋ. 27 Mɔ Zozi 'ju asɪ nɪn ala, kulo nɪn asʋ sʋanlan
kʋn kɔ a yí nwʋn ɛbɛlɛ. Sʋanlan sɔ'n, wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun. Yí nwʋn
gua sʋ, nán ɛnɛ bie ɔ. Ɔ nna man sua ɛlɔ. Ɔ la asielɪɛ'n-mɔ asʋ. 28 M'ɔ
nwunlin Zozi'n, ɔ kɔ tɪan. Ɔ kɔ hɔ kɔ tu kɔ tɔ yí ja nun. Ɔ kɔ tɪan sɛlɛ
kpa, Yí nwan: “Zozi, Anwunno Nyanmɪan Kpili Awa, ɛ se mín sɛ? Mɪn
'sɛlɛ wɔ́, n'ɛ se mín sa fíí.” 29 M'ɔ man ɔ lɛ kan sɔ'n, y'ɔ le kɛ Zozi lɛ
man wawɛ ɛtɛ'n m'ɔ wɔ yí nun'n tu. Wawɛ ɛtɛ'n tɔ yí sʋ mɛlɛ'n bie
anun. Bɛ fa ngɔnzɔngɔnzɔ bɛ cɪ yí sa nʋn yí ja a, ɔ bubu nun. Wawɛ
ɛtɛ'n cʋɪn yí kɔ ɛwâ nɪn anun.

30 Zozi kɔ bisa yí kɛ: “Ɛ li sɛ?”

Yí nwan: “Bɛ fɛlɛ mín nwala nwala.” Afɪ wawɛ ɛtɛ dɔʋn kpa wɔ yí
nun, yí ti yɛ̂ ɔ man ɔ lɛ kan sɔ ɔ. 31 Wawɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ kɔ sɛlɛ Zozi
kɛ n'ɔ man bɛ kɔ gua kunman kpʋnlʋn-mgbʋnlʋn nɪn anun. 32 Ɛbɛlɛ
lɪka sɔ'n, anɪn mgbolike dɔʋn kpa lɛ didi bʋka nɪn asʋ. Wawɛ ɛtɛ'n-
mɔ kɔ bʋtʋ Zozi kɛ ɔ mán bɛ́ atɪn maan bɛ hɔ́ wʋ́lʋ mgbolike sɔ'n-mɔ
anun. Mɔ sʋanlan'n hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ man bɛ́ atɪn. 33 Wawɛ ɛtɛ'n-
mɔ fi sʋanlan nɪn anun bɛ kɔ fite. Bɛ kɔ hɔ kɔ wʋlʋ mgbolike'n-mɔ
anun. Mgbolike fatule kʋn'n kɔ tʋlʋ bʋka'n bɛ kɔ hɔ kɔ gua asue nɪn
anun, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ nʋan. 34 Mɔ bɛ́ mɔ bɛ nɪan mgbolike'n-mɔ asʋ'n
nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ nwanndi. Bɛ kɔ hɔ kɔ bɔ ɛjɔlɛ sɔ'n kpayɛ kulo,
ɔ nʋn nanmue'n-mɔ asʋ. 35 Bɛ́ mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ walɪ nɪanlɪn
kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ'n. Bɛ 'ba ju Zozi anwʋn ɛbɛlɛ a, sʋanlan'n mɔ anɪn
wawɛ ɛtɛ'n-mɔ wɔ yí nun nɪn anyɪnsʋ a tɪ. Ɔ wula taladɪɛ ɔ tɪ Zozi
aja abʋ ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ nwunlin yí sɔ'n, esulo hanlɪn bɛ́. 36 Kɛ ɔ kpɪnlɪn
yɔlɪ mɔ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi sʋanlan nɪn anun bɛ fitelɪ, mɔ bɛ hɔlɪ wʋlʋlɪ
mgbolike'n-mɔ anun, mɔ bɛ 'kɔ a gua asue nɪn anun, mɔ bian nɪn
anyɪnsʋ tɪ'n, bɛ́ mɔ bɛ nwunlin yí bɛ́ nyɪnsʋ'n kɔ han yí kʋalaa kɔ
hele sian mma'n-mɔ. 37 Zelasɪ mân nɪn anun menian'n-mɔ kʋalaa kɔ
sɛlɛ Zozi kɛ ɔ fi bɛ́ mân nɪn anun ɔ jásʋ. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn esulo kpili kpa
a han bɛ́. Mɔ Zozi fʋlɪ ɛlɛɛ nɪn anun mɔ ɔ 'sa kɔ Galile'n, 38 sʋanlan'n
mɔ wawɛ ɛtɛ'n fi yí nun tuli'n kɔ sɛlɛ Zozi kɛ ɔ 'si yí sʋ. Zozi nwan:
39 “Sa kɔ wɔ́ awulo, nán kɔ han yí kʋalaa mɔ Nyanmɪan a yɔ a man

wɔ́'n kele menian'n-mɔ.” Bian'n kʋsʋ kɔ hɔ ɔ kɔ han yí kʋalaa mɔ Zozi a yɔ a man yí'n kɔ hele kulo bɔndɪn'n.

Zʋayilusi awa balasua'n,

ɔ nʋn balasua'n m'ɔ hanlɪn Zozi taladɪɛ'n
(Matie 9.18-26, Maakɪ 5.21-43)

40 Mɔ Zozi fi Galile asue nɪn anzin ɛlɔ ɔ 'sa ba'n, menian dɔʋn kpa
kɔ a yí atɪn ele. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ kʋalaa bɛ́ nyɪn jin yí atɪn. 41 Kaan
cɛ, Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn asʋ kpain'n kɔ a, kpain sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí
Zʋayilusɪ. Ɔ kɔ tu kɔ tɔ Zozi aja nun ɔ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ bála yí awulo
ɛlɔ. 42 Ɔ sanlɪn kɛ yí wa balasua kʋnmgba cein'n mɔ ɔ'a li afʋɛ bulu
nʋn nnyuan'n, ɔ lɛ de ewue wu.

Mɔ bian'n hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ tie. Mɔ bɛ 'kɔ'n, menian dɔʋn si bɛ́ sʋ,
anɪn bɛ 'kan Zozi bɛ mian bɛ́ afian. 43 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn balasua kʋn
wɔ menian'n-mɔ afian ɛbɛlɛ. Moja tu balasua sɔ'n yí afʋɛ bulu ɔ nʋn
nnyuan ahɪ. Ɔ kɔ sɛcɪ yí nwʋn esika kʋalaatin wɔ ayile ɛyɔlɛfʋɛ'n-mɔ
ɛlɔ. Nan kʋsʋ yí nwʋn a nza man. 44 Ɔ li Zozi anzin, ɔ kɔ han yí taladɪɛ
nɪn anʋan'n. Ɛbɛlɛ ala, moja'n m'ɔ tu yí'n kɔ kpɛ.

45 Zozi kɔ bisa menian'n-mɔ kɛ: “Nwan yɛ̂ ɔ'a han mín taladɪɛ'n?”

Ɛhɪ nwan “Nán mín ɔ!” Ɛhɪ nwan: “Nán mín ɔ!” Pɪɛlɪ nwan: “Kpain,
a nwun kɛ menian'n-mɔ lɛ kan wɔ́ mian bɛ afian, kʋsʋ anɪn ɛ lɛ bisa
ɛjɔlɛ sʋa!”

46 Mɔ Pɪɛlɪ hanlɪn ɛhɪ'n, Zozi nwan: “Sʋanlan bie a han mín, ɔ sanlɪn
kɛ m'an nwun kɛ anwʋnsɛlɛ kʋn fi mín nun ɔ'a fite.”

47 Balasua'n kɔ nwun nun kɛ b'a hyɪ yí. Ɛhɪ a, yí nwʋn kɔ wʋsʋ yí
ɔ kɔ tu kɔ tɔ Zozi aja nun. Menian'n-mɔ kʋalaa anyunnun ɛbɛlɛ, like
mɔ yí ti yɛ̂ ɔ man ɔ hanlɪn Zozi taladɪɛ'n, ɛsɛ kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ yí
nwʋn salɪ ɛbɛlɛ ala'n, ɔ kɔ han yí kʋalaa.

48 Mɔ yí nʋan tɔlɪ'n, Zozi nwan: “Mín wa balasua, kɔ anzʋnunjɔ
nun, nán wɔ́ dedi nɪn a man wɔ́ nwʋn a sa.”

49 Anɪn Zozi anʋan tɛ wɔ ɛjɔlɛ sʋ. Bɔfʋɛ kʋn fi kpain Zʋayilusi awulo
ɛlɔ walɪ a, yí nwan: “Zʋayilusi, wɔ́ wa nɪn a wu, yí ti n'ɛ jɪjɪ kpain kʋ́n.”

50 Mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele Zʋayilusi kɛ: “Zʋayilusi,
gua wɔ́ ahʋnlɪn asɪ, nyan dedi ala, nán wɔ́ wa balasua'n, ɔ 'ba hɪn.”

51 Mɔ bɛ juli awulo ɛbɛlɛ'n, Zozi ngɔ man sʋanlan fíí atɪn kɛ ɔ wʋ́lʋ
lɪka mɔ batʋnman'n la'n bie, sannan Pɪɛlɪ nʋn Zʋan, nʋn Zʋakɪ, nʋn
sɪɛ'n nʋn nian'n mɔ bɛ le baa nɪn ala. 52 Bɛ́ kʋalaa bɛ lɛ di batʋnman
nɪn anwʋn yalɛ, bɛ le sun. Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: “Ɛmɔ
yáci esuan'n nán batʋnman'n wuli man, ɔ lɛ dafɪ.”

53 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ gʋlʋ yí nwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ
bɛ́ dɪɛ, bɛ sɪ yí fɔ́ʋ́n kɛ talua nɪn a wu. 54 Ɛhɪ a, Zozi kɔ sɔ batʋnman
nɪn asa, ɔ kɔ tɪan nun. Yí nwan: “Batʋnman, jasʋ!” 55 Batʋnman'n kɔ
tinnge, ɛbɛlɛ ala ɔ kɔ jasʋ. Zozi nwan: “Bɛ mán yí like lí.” 56 Ɛjɔlɛ'n kɔ
sin sɪɛ'n nʋn nian nɪn anwʋn. Zozi tualɪ bɛ́ kɛ nán bɛ kan like mɔ b'a
nwun yí nɪn anwʋn ɛjɔlɛ bɛ kele sʋanlan fíí.

9

Zozi 'ba sʋan yí menian bulu nʋn nnyuan'n
(Matie 10.5-15, Maakɪ 6.7-13)

1 Ɛhı cıan kʊn Zozi yialı yí menian bulu nʊn nnyuan nın an, ɔ kɔ
man bɛ́ tunmin kɛ bɛ fʊ́an wawɛ ɛtɛ'n-mɔ, ɛsɛ bɛ mán nwuluwafʊɛ'n-
mɔ anwʊn sá. 2 Ɔ kɔ sʊan bɛ́ kɛ bɛ hɔ́ bɔ́ Nyanmıan Belemgbin Mân'n
kpayɛ, ɛsɛ bɛ mán bɛ́ mɔ b'a fʊkɛ'n tí akpɔlɛ. 3 Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ:
"Ɛmɔ ɛhɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kɔ'n, nán bɛ fa like fíí bɛ sa bɛ́ nwʊn. Nán bɛ fa
kpɔman, nán bɛ fa bɔ́lɛ, nán bɛ fa alıɛ, nán bɛ fa esika, ɛsɛ nán bɛ fa
taladıɛ nnyuan. 4 Awulo mɔ ɛmɔ kɔ sike nun'n, ɛmɔ tánlan nun ɛbɛlɛ
dede ɔ jú ɛmɔ ɛhɔlɛ cıan. 5 Kulo kʊsʊ mɔ ɛmɔ kɔ hɔ sʊ mɔ b'a nne man
ɛmɔ'n, ɛmɔ kpɔ́kpala bɛ́ ja nın abʊ anyʊan'n bɛ gúa ɛbɛlɛ bɛ hɔ́. Ɔ tı
adanzıɛ elie kɛ bɛ ngʊala man ɛmɔ sʊnmʊɛ bɔ." 6 Mɔ Zozi hanlın sɔ
yuelı'n yê yí menian bulu nʊn nnyuan'n hɔlı ɔ. Bɛ hɔlı bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n
bɛ helelı menian'n-mɔ ɛsɛ bɛ manlın nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn salı.

Belemgbin Elɔdı Antıpası nzusue'n
(Matie 14.1-12, Maakı 6.14-29)

7 Ɛhı *Elɔdı m'ɔ tı Galile mân nın asʊ belemgbin'n kɔ tı yí kʊalaa mɔ
Zozi nʊn yí menian'n-mɔ a yɔ'n. Ɔ nnwun man m'ɔ jʊnlın ɔ, ɔ sanlın
kɛ menian mmie-mɔ lɛ kele kɛ Zʊan Batisi m'ɔ wuli'n yê ɔ'a hın nın
ɔ. 8 Mmie-mɔ nwan: "Nyanmıan kpɔmanfʊɛ Eli yê ɔ'a fite ɔ." Mmie-
mɔ kʊsʊ nwan: "Daba Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ wuli'n, bɛ́
nunhan kʊn yê ɔ'a hın nın ɔ." 9 Nan mɔ Elɔdı tılı yí sɔ'n, yí nwan:
"M'an man b'a kpɛ Zʊan ati'n. Nan nwan sʊanlan dıɛ yê bɛ lɛ kan yí
ɛjɔlɛ sʊa'n?" Ɛhıka ati, ɔ kulo kɛ ɔ nwun Zozi.

Zozi 'ba man menian akpıı nnun alıɛ di
(Matie 14.13-21, Maakı 6.30-44, Zʊan 6.1-14)

10 Ɛhı Zozi mmɔfʊɛ bulu nʊn nnyuan'n hɔlı walı a, bɛ kɔ han mɔ
bɛ yɔlı'n kʊalaa bɛ kɔ hele yí. Mɔ bɛ bɔlı amannıɛ yuelı'n, Zozi nʊn
bɛ́ bɛ kɔ tı bɛ́ nwʊn bɛ kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Bɛtısayida nın asʊ.
11 Meninsʊnman'n kɔ nwun nun bɛ kɔ si bɛ́ sʊ. Zozi kɔ sɔ bɛ́ nun, ɔ kɔ
han Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛjɔlɛ ɔ kɔ hele bɛ́. Bɛ́ mɔ bɛ
ndı man akpɔlɛ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ tı akpɔlɛ'n, ɔ kɔ man bɛ kɔ tı akpɔlɛ.
12 Kɛmɔ anın alíɛ lɛ san'n, yí menian bulu nʊn nnyuan'n kpunngelı
yí a, bɛ́ nwan "Kpain, lıka mɔ yɛ wɔ'n tı fuaan. Yí ti, yaci menian'n-mɔ
anun maan bɛ hɔ́ kpʊ́nndɛ alıɛ nʊn dabɛlɛ kulo'n-mɔ nʊn nanmue'n-
mɔ mɔ bɛ mantan mantan ɛwa'n-mɔ asʊ."
13 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ muonun mán bɛ like
lí!"
Bɛ́ nwan: "Like mɔ yɛ le yí ɛwa nın ala y'ɔ le kpaʊn nnun'n ɔ nʊn
ejue nnyuan'n. Sɛ kʊsʊ ɛ kulo kɛ yɛ hɔ́ tó alıɛ yɛ bɛ́lɛ meninsʊnman
ɛhı a?" 14 (Menian mɔ b'a yia ɛbɛlɛ'n, bɛ ju menian akpıı nnun.)
Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Ɛmɔ mán bɛ tɛ́tanlan kpule
abulanun abulanun." 15 Yí menian'n-mɔ kɔ yɔ m'ɔ helelı bɛ́'n, bɛ kɔ
man menian'n-mɔ kɔ tɛtanlan ası. 16 Ɛhı, Zozi kɔ le kpaʊn nnun'n
ɔ nʊn ejue nnyuan'n. Ɔ kɔ tʊ yí nyın anwunno, ɔ kɔ la Nyanmıan
ası. Ɔ kɔ hye kɔ man yí menian'n-mɔ kɛ bɛ́ kʊsʊ bɛ hyé bɛ mán
meninsʊnman'n. 17 Menian nwala ɛhı, bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ li dede bɛ́ kʊ
kɔ yi. Yí bʊ'n mɔ halı'n ɔ tı ece mma bulu nʊn nnyuan.

Pıɛlı 'ba han kɛ Belemgbin Ngʊandefʊɛ'n y'ɔ le Zozi
(Matie 16.13-21, Maakı 8.27-29)

18 Cıan kʋn Zozi kɔ tı yí nwʋn ɔ kɔ hɔ asɔnın ɛyɔlɛ, yí menian'n-mɔ
kɔ kpʋ yí. Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Menian'n-mɔ muonun, bɛ bu kɛ nwan
sʋanlan dıɛ y'ɔ le mín?”
19 Yí menian'n-mɔ nwan: “Mmie-mɔ nwan Zʋan Batisi y'ɔ le wɔ́.
Mmie-mɔ kʋsʋ nwan *Eli y'ɔ le wɔ́. Mmiekun-mɔ nwan daba
Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ wuli'n, bɛ́ nunhan kʋn yê ɔ'a hın
nın ɔ.”
20 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nan ɛmɔ kʋsʋ lılı, ɛmɔ bu kɛ nwan sʋanlan
dıɛ y'ɔ le mín?”
Pıɛlı jasʋlı a, yí nwan: “Kilisi'n, Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n mɔ
Nyanmıan a sʋan yí'n y'ɔ le wɔ́.”

Zozi 'ba han yí ewue'n nʋn yí etinnge nın anwʋn ɛjɔlɛ
(Matie 16.20-28, Maakı 8.30-9.1)

21 Mɔ Pıɛlı hanlın sɔ'n, Zozi kɔ totua bɛ́ kɛ nán bɛ kan bɛ kele sʋanlan
fíí. 22 Ɔ kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: “Ɔ di kɛ Mân Baa'n nwun amannıɛ kpa.
Izalayɛ mân nın anun mgbain'n-mɔ, nʋn Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-
mɔ ɔ nʋn mala nın asʋ mgbain'n-mɔ, bɛ 'ba yı yí bɛ tʋ. Bɛ 'ba hun yí.
Bɛ kun yí a, yí cıan nsan nın asʋ ɔ 'tinnge.”
23 Ɛhı anzin, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kʋalaa kɛ: “Sʋanlan m'ɔ kulo
kɛ ɔ si mín sʋ'n, n'ɔ susu yí ti ɔ gua yí nwʋn sʋ. Nan alıhıan biala,
ɔ fá yí kʋlʋwa'n ɔ tʋ́ yí kɔmın sʋ, nán ɔ sí mín sʋ. 24 Ɔ sanlın kɛ
sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ kpʋnndɛ yí ngʋan'n, ɔ 'wu. Nan sʋanlan m'ɔ
kɔ hulo mín ɔ kɔ wu wɔ mín dunman nun'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ 'nyan
ngʋan. 25 Sɛ sʋanlan kʋn nyan mân nın anun ninnge'n kʋalaatin,
nan sɛ ɔ le man ngʋan an, anın nzu nvasʋɛ dıɛ yê ɔ 'nyan yí sʋ ɔ?
26 Sʋanlan m'ɔ kɔ sa mín nʋn mín Nʋan Ɛjɔlɛ nın anwʋn nyian'n,
mɛlɛ mɔ Mân Baa'n 'ba a yí anunminnyanmʋn'n ɔ nʋn Sıɛ'n nʋn yí
anwʋntıɛ mmɔfʋɛ'n-mɔ anunminnyanmʋn nın anun'n, ɔ 'sa sʋanlan
sɔ nın anwʋn nyian. 27 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ menian
ɛhı-mɔ mɔ b'a yia ɛwa'n, bɛ́ kʋalaa bɛ ngo yue man wu, mmie-mɔ
'nwun Nyanmıan Belemgbin Mân'n bɛ́ nyınsʋ.”

Zozi anwʋn ɛkacie'n
(Matie 17.1-8, Maakı 9.2-8)

28 Mɔ Zozi hanlın ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nzin mɔlɛ kʋn, ɔ nʋn Pıɛlı nʋn Zʋan
nʋn Zʋakı, bɛ kɔ fʋ bʋka kʋn asʋ bɛ 'kɔ a yɔ asɔnın. 29 Mɔ bɛ 'yɔ
asɔnın'n, Zozi anyın nın anun kɔ kaci. Yí taladıɛ'n m'ɔ wula'n kɔ yɔ
fufue hyıeın, m'ɔ wʋwɔ bɛ́ nyınsʋ ɔ. 30 Ɛbɛlɛ ala, menian nnyuan kɔ
fite fite, bɛ nʋn Zozi lɛ jʋjɔ. Menian nnyuan sɔ'n-mɔ y'ɔ le *Moyizı nʋn
*Eli. 31 Bɛ wɔ Nyanmıan anunminnyanmʋn nın anun. Kɛ Zozi 'kpın
di yí junman'n dede mɔ ɔ 'fa wu Zoluzalɛmʋn kulo nın asʋ'n, yí nwʋn
ɛjɔlɛ yê anın bɛ lɛ kan ɔ. 32 Nafɛlɛ kɔ hun Pıɛlı nʋn yí manngʋn'n-
mɔ. Nan mɔ bɛ tinngelı'n, bɛ kɔ nwun Zozi anunminnyanmʋn'n nʋn
menian nnyuan'n m'ɔ nʋn bɛ́ bɛ jijin ɛbɛlɛ'n.
33 Mɛlɛ mɔ menian nnyuan'n 'yaci Zozi ɛbɛlɛ bɛ kɔ'n, Pıɛlı kɔ han
kɔ hele Zozi kɛ: “Kpain, ɔ tı kpa kɛ yɛ wɔ ɛwa. Yí ti yɛ 'bɔ tantı nsan.
Wɔ́ dıɛ kʋn, Moyizı dıɛ kʋn, yê Eli kʋsʋ dıɛ kʋn.” (Pıɛlı nnwun man
ɛjɔlɛ'n m'ɔ lɛ kan nın anun). 34 Mɛlɛ m'ɔ 'kan ɛhı'n, bɔlɛ́ kʋn kɔ a kɔ
hala bɛ́ sʋ. Mɔ Zozi menian'n-mɔ nwunlin kɛ bɔlɛ́ nın a hala bɛ́ sʋ'n,
esulo kɔ han bɛ́. 35 Bɔlɛ́ nın anun, bɛ kɔ tı anıɛ bie. Anıɛ sɔ'n nwan:

“Sʋanlan ɛhɪ tɪ mín Wa, m'an yɪ yí. Ɛmɔ tie yí!” 36 Mɔ anɪɛ sɔ'n hanlɪn
sɔ yuelɪ'n, bɛ ngɔ nwun man sʋanlan fíí kɛ Zozi angʋnmɪn ala. Yí
menian'n-mɔ kɔ muan bɛ́ nʋan. Like mɔ bɛ nwunlin yí mɛlɛ sɔ nɪn
anun'n, bɛ ngɔ bɔ sʋ bɛ ngɔ hele man sʋanlan fíí.

Zozi 'ba tu batʋnman kʋn anwʋn wawɛ ɛtɛ'n
(Matie 17.14-18, Maakɪ 9.14-27)

37 Ɛhɪ anzin, alíɛ hɪnlɪn mɔ bɛ fi bʋka nɪn asʋ bɛ juli'n, menian dɔʋn
kpa kɔ a kɔ kpa Zozi atɪn. 38 Ɛbɛlɛ ala sʋanlan kʋn kɔ tɪan menian'n-
mɔ afian Yí nwan: “Kpain, mɪn 'sɛlɛ wɔ́ kpa, tʋ wɔ́ nyɪn nɪan mín
wa'n, mín wa kʋnmgba cein'n! 39 Wawɛ bie tɔ yí sʋ. Ɔ tɔ yí sʋ ala, ɔ
man ɔ tɛtɪan. Ɔ kpusu batʋnman'n sɛlɛ kpa. Ɔ man ɔ cuin ngɛsɛlɛ. Ɔ
kele yí yalɛ. Ɛsɛ ɔ nyaci man yí nun fɔtɪlɪfɔ. 40 M'an sɛlɛ wɔ́ menian'n-
mɔ kɛ bɛ tú wawɛ ɛtɛ sɔ'n. Nan b'a mantan yí dede b'a ngʋala man yí
tu.”

41 Zozi nwan: “Menian mɔ bɛ le man dedi, ati anun ɛtɛ mma! Mɪn
nʋn ɛmɔ yɛ tánlan dede ɔ hɔ́ jú mɛlɛ benin? N zʋ́ ɛmɔ dede ɔ jú mɛlɛ
benin? Fa wɔ́ wa'n bala ɛwa!”

42 Mɔ batʋnman'n 'cʋɪn kpunnge Zozi'n, wawɛ'n kɔ tʋ yí asɪ, ɔ kɔ
kpusu yí sɛlɛ kpa. Nan m'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Zozi kɔ jʋjɔ aminle sʋ kɔ hele
wawɛ ɛtɛ'n. Zozi kɔ man batʋnman nɪn anwʋn kɔ sa ɔ kɔ fa yí ɔ kɔ
man yí sɪ. 43 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn wɔ Nyanmɪan tunmin
kpili nɪn anyunnun.

Zozi 'ba bɔ yí ewue'n nʋn yí etinnge nɪn asʋ biekun
(Matie 17.22-23, Maakɪ 9.30-32)

Kɛmɔ Zozi ninnge'n kʋalaa mɔ yɔlɪ'n tɛ sin menian'n-mɔ anwʋn'n,
ɔ kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: 44 “Sian dɪɛ, ɛjɔlɛ'n mɔ mɪn 'ba
han mɪn kele ɛmɔ'n, ɛmɔ fá bɛ síe kpa. Bɛ 'ba hyɪ *Mân Baa'n bɛ wula
menian'n-mɔ asa nun.” 45 Yí menian'n-mɔ ngɔ tɪ man ɛjɔlɛ sɔ nɪn abʋ.
Zozi ngɔ hehele man nun, ɔ man b'a ndɪ man yí bʋ. Kʋsʋ afɪ, bɛ ngɔ
nyan man anwʋnsɛlɛ bɛ ngɔ bisa man yí ɛjɔlɛ sɔ nɪn anwʋn kosuan.

Sʋanlan m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʋalaa'n
(Matie 18.1-5, Maakɪ 9.33-37)

46 Akpʋlʋwa kʋn tɔlɪ Zozi menian'n-mɔ afian. Akpʋlʋwa sɔ'n y'ɔ le kɛ
bɛ lɛ kpʋnndɛ sʋanlan m'ɔ tɪ kpili tala bɛ́ kʋalaa'n bɛ́ afian ɛbɛlɛ. 47 Mɔ
bɛ 'su akpʋlʋwa sɔ'n, Zozi kɔ nwun mɔ anɪn bɛ lɛ jʋnlɪn'n. Ɛhɪ a, Zozi
kɔ fa batʋnman kaan kʋn kɔ sie yí nwʋn ɛbɛlɛ, 48 yí nwan: “Sʋanlan
m'ɔ kɔ le batʋnman ɛhɪ mín dunman nun'n, anɪn mín muonun yê ɔ'a
le mín ɔ. Yê sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kɔ sɔ mín nun'n, anɪn ɔ'a sɔ sʋanlan'n
m'ɔ sʋanlɪn mín nɪn anun. Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ tɪ kaan ɛmɔ kʋalaa
afian ɛwa'n, yí yê ɔ tɪ kpili tala yí manngʋn'n-mɔ ɔ.”

Sʋanlan m'ɔ mgbɔ man ɛmɔ'n anɪn ɔ tɪ ɛmɔ dɪɛ
(Maakɪ 9.38-40)

49 Zʋan jasʋlɪ a, yí nwan: “Kpain, y'a nwun bian kʋn kɛ ɔ lɛ fa wɔ́
dunman'n fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ, nan y'a totua yí kɛ nán ɔ yɔ sɔ kʋ́n. Ɔ
sanlɪn kɛ ɔ nnʋn man yɛ́ nun bie.”

50 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: “Nán bɛ totua yí, ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan
m'ɔ mgbɔ man ɛmɔ'n, anɪn ɔ nʋn ɛmɔ tɪ kʋn.”

Samali mân nɪn anun kulo kʋn anwʋn ɛjɔlɛ'n

51 Mɔ anın Zozi nyanmıansʋ ɛhɔlɛ cıan'n lɛ kpunnge'n, ɔ kɔ si yí hue
kɛ ɔ 'kɔ Zoluzalɛmʋn. 52 Ɔ kɔ sʋan menian yí nyunnun. Bɛ kɔ hɔ kɔ
ju Samali mân nın anun kulo kʋn asʋ. Bɛ 'kɔ a kpʋnndɛ lıka mɔ bɛ
'sike ɔ. 53 Kulo sɔ nın asʋ menian'n-mɔ ngɔ sɔ man bɛ́ nun. Ɔ sanlın kɛ
Zozi lɛ kpɛ nun ɛbɛlɛ ɔ kɔ Zoluzalɛmʋn. 54 Mɔ yí menian'n-mɔ Zʋan
nʋn Zʋakı nwunlin yí sɔ'n, bɛ́ nwan: "Yɛ́ Mın, ɛ kulo kɛ yɛ man sîn fi
anwunnɔ ɔ tɔ kulo sɔ nın anun ɔ bɔ bɛ́ bʋsʋ ɔ?" 55 Mɔ bɛ bisalı kosuan
sɔ'n, Zozi kɔ kpɛ yí nyın bɛ́ nwʋn ɛlɔ ɔ kɔ tu bɛ́ nyunnun. 56 Bɛ fi ɛbɛlɛ
bɛ kɔ hɔ kulo fʋfɔlɛ asʋ.

Bɛ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ si Zozi sʋ'n
(Matie 8.19-22)

57 Mɔ anın bɛ́ ja wɔ nun bɛ lɛ kɔ Zoluzalɛmʋn'n, sʋanlan kʋn kɔ han
kɔ hele Zozi kɛ: "Yɛ́ Mın, lıka kʋalaa mɔ ɛ 'kɔ'n, mın 'si wɔ sʋ."
58 Zozi nwan: "Aminsanın'n-mɔ, bɛ le bɛ́ bɔɛ bɛ da nun. Nnʋnman'n-
mɔ kʋsʋ le bɛ́ sâ. Nan *Mân Baa'n, yí dıɛ, ɔ le man lıka fíí m'ɔ da de
yí ɛnwʋnmıan ɔ."
59 Zozi fɛlɛlı sʋanlan fʋfɔlɛ a, yí nwan: "Wɔ́, si mín sʋ."
Sʋanlan sɔ'n kʋsʋ nwan: "Kpain, man mín atın maan n gɔ n zie mín
sı kʋalaaka."
60 M'ɔ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ bua yí kɛ: "Yaci ewue mma maan bɛ síe
bɛ́ fuin'n-mɔ, nán wɔ́ dıɛ, kɔ bɔ Nyanmıan Belemgbin Mân nın anwʋn
kpayɛ'n."
61 Sʋanlan fʋfɔlɛ biekun kʋsʋ kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: "Kpain, mín
dıɛ, mın 'si wɔ́ sʋ o, nan kʋsʋ man mín atın maan n gɔ́ n gálı mín
nvilie'n-mɔ kʋalaaka."
62 Zozi nwan: "Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ si mín sʋ'n, sɛ ɔ susu yí nzin
ɛjɔlɛ a, anın ɔ'a nzɛ nvata man Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun
junman elie sʋanlan."

10

Zozi 'ba sʋan menian abulasʋ nʋn nnyuan

1 Ɛhı anzin, yɛ́ Mın kɔ yı menian abulasʋ nʋn nnyuan biekun. Ɔ kɔ
sʋan bɛ́ nnyuan nnyuan kɛ bɛ lí mʋa kulo'n-mɔ kʋalaa asʋ ɔ nʋn lıka
kʋalaa mɔ yí muonun ɔ 'ba sın'n. 2 Yí nwan: "Mmaka mma'n mɔ bɛ
'tı'n tɛ sʋn, kʋsʋ ajunmanfʋ'n-mɔ a nzʋn man. Yí ti, ɛmɔ sɛ́lɛ ebo nın
asʋ mınlıan'n maan ɔ gúa ajunmanfʋ dɔʋn yí ebo nın asʋ. 3 Ɛmɔ hɔ́!
Mıın sʋan ɛmɔ kɛ mmʋa mma-mɔ bedi'n-mɔ afian. 4 Ɛhɔlɛ mɔ ɛmɔ lɛ
kɔ'n, nán bɛ fa esika, nán bɛ fa bɔ́lɛ, nán bɛ fa mgbabʋa, nán bɛ jinlan
atunnun bɛ bisa sʋanlan fíí ahın.
5 "Sɛ ɛmɔ ju ɛlɔ a, awulo biala mɔ ɛmɔ kɔ wʋlʋ nun'n, ɛmɔ lí mʋa
hán kɛ: 'Alʋacıcıɛ hán ɛmɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ awulo ɛhı anun'n.' 6 Sɛ
alʋacıcıɛ sʋanlan wɔ awulo sɔ nın anun an, ɛmɔ alʋacıcıɛ'n 'kan yí.
Sɛ ɔ tı man sɔ a, ɛmɔ alʋacıcıɛ'n 'ka ɛmɔ ɛlɔ. 7 Ɛmɔ tánlan awulo sɔ
nın anun ɛbɛlɛ. Alıɛ biala mɔ bɛ kɔ fɛlɛ ɛmɔ yí nwʋn'n, ɛmɔ nʋn bɛ́ lí
bɛ nʋ́n sʋ nzan'n. Afı ɔ fata kɛ kpafʋ biala nyan yí junman nın anwʋn
ahatua. Nán bɛ di tutanlan.
8 "Kulo biala mɔ ɛmɔ kɔ ju sʋ'n, sɛ bɛ de ɛmɔ a, like biala mɔ bɛ kɔ
tʋn bɛ kɔ man ɛmɔ'n, ɛmɔ lí. 9 Ɛmɔ mán kulo sɔ nın asʋ nwuluwafʋɛ'n-
mɔ anwʋn sa, ɛsɛ bɛ sé kulo mma'n-mɔ kɛ: 'Nyanmıan Belemgbin Mân
nın a kpunnge ɛmɔ.' 10 Nan kulo kʋsʋ mɔ ɛmɔ kɔ hɔ sʋ mɔ b'a nne man
ɛmɔ'n, ɛmɔ fíte bɛ́ gua nın asʋ, bɛ sé kɛ: 11 'Ɛmɔ kulo'n muonun asʋ

anyʋan'n mɔ ɔ'a bɔ ɔ'a gua yɛ́ ja'n-mɔ anwʋn'n, yɛ lɛ kpɔkpala yɛ gua
ɛmɔ anwʋn. Nan kʋsʋ, ɛmɔ nwún yí kɛ Nyanmɪan Belemgbin Mân
nɪn a kpunnge ɛmɔ.' 12 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ kulo
sɔ'n, ndɛɛ ebua cɪan nɪn anun, ɔ 'nwun yalɛ tala *Sodɔmʋn kulo'n."

Kulo'n-mɔ mɔ bɛ nne man Zozi bɛ nni man'n
(Matie 11.20-24)

13 "Ɛmɔ Kolazɪn amma, munnzue hán ɛmɔ! Ɛmɔ Bɛtɪsayida amma,
munnzue hán ɛmɔ! Afɪ asinbɛnwʋn ninnge'n-mɔ mɔ bɛ yɔlɪ yí ɛmɔ
afian'n, sɛ bɛ yɔlɪ yí *Tii nʋn *Sidʋn kulo'n-mɔ asʋ a, ahan ndɛ-ndɛ
kpa, ɛbɛlɛ menian'n-mɔ a tanlan asɪ, b'a wula kotoku b'a bɔ nzʋan
m'ɔ kele kɛ b'a nun bɛ́ nwʋn b'a kaci bɛ́ abalabɔ'n. 14 Ɛhɪ ati, yalɛ
mɔ ɛmɔ 'ba nwun yí'n, ɔ 'tala Tii nʋn Sidʋn amma'n-mɔ dɪɛ'n. 15 Ɛmɔ
Kapɛɛnawɔmʋn amma, ɛmɔ jʋnlɪn kɛ bɛ 'kuku bɛ́ nwʋn sʋ dede bɛ́
nʋn Nyanmɪan sɛ ɔ? Cɛcɛ. Bɛ 'kan ɛmɔ asɪ dede ɛmɔ ju sîn m'ɔ le
man ayuelɪɛ nɪn anun."

16 Ɛsɛ Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Sʋanlan m'ɔ kɔ tie
ɛmɔ ɛjɔlɛ'n, anɪn ɔ'a tie mín. Sʋanlan mɔ ɔ'a nzɔ man ɛmɔ nun'n, anɪn
mín yê ɔ'a nzɔ man mín nun ɔ. Yê nunhan mɔ ɔ'a nzɔ man mín nun'n,
anɪn sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn mín nɪn anun yê ɔ'a nzɔ man ɔ."

Menian abulasʋ nʋn nnyuan nɪn esa ɛwalɛ nun

17 Ɛhɪ, menian abulasʋ nʋn nnyuan'n mɔ Zozi sʋanlɪn bɛ́'n kɔ hɔ kɔ
a. Bɛ 'ba a, anɪn b'a li fɛ. Bɛ́ nwan: "Yɛ́ Mɪn, yɛ bɔ wɔ́ dunman nɪn
ala, wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ngʋala man yɛ́ nyunnun jinlan!"

18 Zozi nwan: "Ɔ tɪ sɔ. Mɪn 'nɪan an, anɪn *Satan fi anwunno ɔ'a yɪ
ɔ'a tɔ asɪ kɛ nyanmɪan'n m'ɔ lɛ kpɛ mɪaɪn ɔ. 19 Ɛmɔ nían, m'an man
ɛmɔ tunmin kɛ ɛmɔ nánndɪ owo nʋn nyanmɪan aka'n-mɔ asʋ, m'an
man ɛmɔ tunmin kɛ ɛmɔ tía ɛmɔ kpɔfʋɛ'n tunmin dɪɛ nɪn asʋ. Like
fíí ngɔ hʋala man ɛmɔ yɔ. 20 Nan kʋsʋ nán bɛ di fɛ kɛ wawɛ ɛtɛ'n-
mɔ ngʋala man ɛmɔ anyunnun jinlan, nan ɛmɔ lí fɛ kɛ b'a hɛlɛ ɛmɔ
dunman'n wɔ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ."

Sɪɛ'n nʋn Baa'n
(Matie 11.25-27; 13.16-17)

21 Mɛlɛ kʋnmgba sɔ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ man Zozi
kɔ li fɛ. Yí nwan: "Mín Sɪ, wɔ́ mɔ ɛ bɔlɪ anwunno nʋn asɪɛ'n, mɪn 'da
wɔ́ asɪ. Ɔ sanlɪn kɛ a yɪ nvɪalɪɛ nun ninnge'n-mɔ a hele mmatʋnman
ɛhɪ-mɔ. Nan bɛ́ mɔ bɛ́ nwan bɛ sɪ ngɛlɛ ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ sɪ kalata'n,
a man b'a nnwun man yí. Mín Sɪ, ɔ tɪ ananhɔlɛ, a man ɔ'a yɔ sɔ. Ɔ
sanlɪn kɛ mɔ ɛ hulolɪ nɪn anɪn. Yí ti, mɪn da wɔ́ asɪ. 22 Mín Sɪ, a fa
tunmin'n kʋalaa a wula mín sa nun. Sɛ nán Sɪɛ nɪn angʋnmɪn cein
an, sʋanlan fíí nzɪ man Baa'n. Yê sɛ nán Baa'n kʋsʋ angʋnmɪn cein, ɔ
nʋn kɛ bɛ́ mɔ Baa'n kulo kɛ ɔ yɪ Sɪɛ'n kele bɛ́ nɪn an, sʋanlan fíí kʋn
nzɪ man Sɪɛ'n."

23 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ kpɛ yí nyɪn yí menian'n-mɔ anwʋn
ɛlɔ. Yí nwan: "Nyila hán ɛmɔ wɔ nunhan mɔ ɛmɔ anyɪn'n nwun yí nɪn
anwʋn! 24 Afɪ mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ daba Nyanmɪan
mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ dɔʋn kpa, nʋn daba mmelemgbin dɔʋn kpa hulolɪ
kɛ ahan bɛ nwun mɔ ɛmɔ anyɪn nwun yí'n, kʋsʋ bɛ́ nyɪn a nnwun
man yí. Bɛ hulolɪ kɛ ahan bɛ tɪ mɔ ɛmɔ lɛ tɪ'n, kʋsʋ b'a ndɪ man."

Samali bian ati anun kpa nɪn anwʋn anyɪnndala'n

25 Ɛhɪ, *mala nɪn asʋ kpain'n kʋn kɔ jasʋ, ɔ 'sɔ Zozi nɪan. Ɔ kɔ bisa
yí kosuan kɛ: “Kpain, anɪn nzukɛ yê mɪn yɔ a, n gɔ nyan nyanmɪansʋ
ngʋan'n m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn ɔ?”

26 Zozi nwan: “Nzu ɛjɔlɛ dɪɛ yê b'a hɛlɛ wɔ yɛ́ mala nɪn anun ɔ? Sɛ
ɛ kɪnnga a, ɛ tɪ yí bʋ sɛ?”

27 Bian'n nwan: “Ɔ di kɛ ɛ fa wɔ́ ahʋnlɪn'n kʋalaa, ɔ nʋn wɔ́ ɛkala'n
kʋalaa, ɔ nʋn wɔ́ anwʋnsɛlɛ'n kʋalaa, ɔ nʋn wɔ́ ajʋnlɪn'n kʋalaa, ɛ
kulo yɛ́ Mɪn m'ɔ tɪ wɔ́ Nyanmɪan'n. Ɛsɛ ɔ di kɛ ɛ kulo wɔ́ manngʋn kɛ
wɔ́ muonun wɔ́ nwʋn.”

28 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: “Ɪnhɪn, a bua yí kpa. Kɔ nán yɔ
yí sɔ, ɛ 'ba nyan ngʋan.” 29 Ɛhɪ, kɛmɔ mala nɪn asʋ kpain'n kulo kɛ
ɔ bu yí nwʋn bɪ nɪn ati, ɔ kɔ bisa Zozi kɛ: “Anɪn nwan lɪlɪ yê ɔ tɪ
mín manngʋn'n?” 30 Zozi kɔ sʋsɔ ɛjɔlɛ sʋ, yí nwan: “Anɪn bian kʋn fi
Zoluzalɛmʋn, ɔ lɛ sɪn kɔ Zoliko. Atunnun, kodiawu-mɔ kɔ hyɪ yí, bɛ
kɔ le yí nwʋn ninnge'n kʋalaatin, bɛ kɔ bili yí dede ɔ ka m'ɔ wu, nán
b'a yaci yí ɛbɛlɛ b'a hɔ. 31 Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kʋn kɔ fa atɪn sɔ'n. Ɔ
hɔlɪ dede mɔ yí nyɪn bɔlɪ bian'n mɔ b'a li yí awue nɪn ala a, ɔ kɔ sɪn
ahanmɪan, yê ɔ kɔ hɔ. 32 *Levifʋɛ kʋn kʋsʋ kɔ a kɔ ju ɛbɛlɛ, yí nyɪn
bɔlɪ bian nɪn ala a, ɔ kɔ sɪn ahanmɪan, yê ɔ kɔ hɔ. 33 Nan Samali bian
kʋn, mɔ yí kʋsʋ ɔ lɛ kpɛ nun sɪn'n, ɔ kɔ a kɔ ju wuluwafʋɛ nɪn anwʋn
ɛbɛlɛ. M'ɔ nwunlin wuluwafʋɛ'n, koun kɔ hun yí sʋnman. 34 Ɔ kɔ
hyʋɪn kɔ kpunnge yí, ɔ kɔ gugua yí nganlan'n-mɔ anun ayile, ɔ kɔ cɪcɪ
sʋ. Ɛsɛ afunlunmʋn'n mɔ yí muonun ɔ tɪ sʋ'n, ɔ kɔ fa wuluwafʋɛ'n
kɔ síe sʋ, ɔ nʋn yí kɔ hɔ kpɛnunsɪn sua kʋn anun, nán ɔ'a nɪan yí.
35 Bɛ lalɪ alíɛ hɪnlɪn, ɔ kɔ yɪ esika kɔ man bian'n m'ɔ le kpɛnunsɪn
sua'n, nán ɔ'a han ɔ'a hele yí kɛ: ‘Mɪɪn kɔ o, yí ti, nɪan bian ɛhɪ asʋ
kanlanman. Mɛlɛ mɔ mɪn 'ba sa mɪn ba ɛwa'n, kalɛ biekun mɔ ɛ kɔ
bɔ yí nwʋn'n, mɪn 'tua mɪn man wɔ́.’ ”

36 Ɛhɪ a, Zozi nwan: “Ɛ nɪan an, anɪn bɛ́ menian nsan'n, benin y'ɔ
tɪ sʋanlan'n mɔ ahan kodiawu'n-mɔ kun yí'n, yí manngʋn ɔ?” 37 Mala
nɪn asʋ kpain'n nwan: “Nunhan m'ɔ nwunlin yí nwʋn anwunnvoe ɔ
yɔlɛ yí ye nɪn ɔ.” M'ɔ bualɪ ɛhɪ'n, nán Zozi a se yí kɛ: “Wɔ́ kʋsʋ, kɔ
nán yɔ yí sɔ ala.”

Maatɪ nʋn Mali

38 Kɛmɔ anɪn Zozi nʋn yí menian'n-mɔ aja wɔ atunnun'n, bɛ hɔlɪ juli
kulo kʋn asʋ. Mɔ bɛ juli ɛbɛlɛ'n, balasua kʋn kɔ sike bɛ́ yí awulo. Bɛ
fɛlɛ balasua sɔ'n Maatɪ. 39 Maatɪ le yí nianman balasua kʋn ɛbɛlɛ, bɛ
fɛlɛ yí Mali. Malɪ kɔ tanlan yɛ́ Mɪn aja abʋ, ɔ lɛ tie ɛjɔlɛ'n m'ɔ lɛ kan'n,
ɔ nʋn ninnge'n-mɔ m'ɔ lɛ kele'n. 40 Maatɪ dɪɛ, anɪn yí nyɪn a bʋlʋ kpa,
ɔ lɛ yɔ like maan bɛ di. Ɔ kɔ a kɔ tʋ bɛ́. Yí nwan: “Yɛ́ Mɪn, kɛmɔ mín
nianman nɪn a yaci junman'n kʋalaa a kpolo mín'n, ɔ njɪjɪ man wɔ́ ɔ?
Kan kele yí kɛ ɔ bála a bʋka mín.”

41 Yɛ́ Mɪn kɔ bua yí kɛ: “Maatɪ, Maatɪ, ɛ lɛ susu, ɛsɛ ɛ lɛ di ninnge
dɔʋn anwʋn yalɛ. 42 Nan kʋsʋ like kʋnmgban cein ala yê ɔ tɪ cɪnnjɪn
ɔ. M'ɔ tɪ kpa'n, yê Mali a fa nɪn ɔ. Sʋanlan fíí ngʋala man yí tʋa de.”

11

Zozi nʋn asɔnɪn ɛyɔlɛ'n
(Matie 6.9-13; 7.7-11)

1 Ɛlɛhʋn kʋn, Zozi hɔlɪ asɔnɪn ɛyɔlɛ lɪka bie. M'ɔ yɔlɪ asɔnɪn yuelɪ'n,
yí menian'n-mɔ anun kʋn kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Yé Mɪn kele yé kɛ bɛ
kpɪn bɛ yɔ asɔnɪn'n kɛ Zʋan helelɪ yí menian'n-mɔ'n." 2 Zozi kɔ bua
bé kɛ: "Sɛ ɛmɔ 'yɔ asɔnɪn an, ɛmɔ hán kɛ:
Mín Sɪ, man yɛ fá anyɪnnzɔ
yɛ bó wó dunman nwannzan-nwannzan'n.
Man wó belemgbin elie mɛlɛ'n jú.
3 Alɪhɪan biala alɪɛ m'ɔ fata'n, fa man yé.
4 Fa yé ɛtɛ'n-mɔ ce yé kɛ
yɛ kʋsʋ yɛ fa yɛ ce bé mɔ bɛ fʋn yé'n.
N'ɛ yaci Abɔnsanmʋn maan ɔ laka yé."

5 Ɛsɛ Zozi kɔ han kɔ hele bé biekun kɛ: "Yɛ bú yí kɛ ɛmɔ anun kʋn le
yí manngʋn. Alɪmunnun ɔ'a hɔ a tʋ yí manngʋn sɔ'n, yí nwan: 'Mín
nianman, fɛ mín kpaʋn nsan. 6 Ɔ sanlɪn kɛ mín manngʋn kʋn fi atɪn
ɔ'a a tʋ mín, n ne man like mɔ ɔ 'di ɔ.'

7 "Yɛ bú yí kɛ nunhan'n mɔ bɛ lɛ sɛlɛ yí kpaʋn'n la yí sua nɪn
akunnun ɛlɔ, yí nwan: 'Yaci mín koun! M'an tʋ mín anʋan nɪn anun.
Mín nʋn mín yɪ nʋn mín mma'n-mɔ y'a la. Mɪn ngʋala man jasʋ
nán m'an fa kpaʋn'n m'an man wó.' 8 Mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, sɛ
bɔbɔ bian nɪn a njasʋ man ɔ a mman man yí manngʋn'n kpaʋn an,
yí manngʋn'n 'bɔ anʋan'n dede ɔ kpati jasʋ. Ɔ 'fa yí kʋalaa mɔ yí
manngʋn nɪn a mian yí nwʋn'n man yí.

9 "Mín kʋsʋ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ bísa nán ɛmɔ 'nyan yí.
Ɛmɔ kpʋ́nndɛ nán ɛmɔ 'nwun yí. Ɛmɔ bó anʋan'n nán bɛ 'tike. 10 Ɔ
sanlɪn kɛ sʋanlan biala m'ɔ kɔ bisa like'n, bɛ fa bɛ man yí. M'ɔ kɔ
kpʋnndɛ like'n, ɔ nwun yí. M'ɔ kɔ bɔ anʋan'n kʋsʋ, bɛ tike.

11 "Ɛmɔ anun benin yê sɛ yí wa bisa yí ejue a, ɔ fa owo man yí ɔ?
12 Anaan sɛ yí wa'n bisa yí kolonvia a, ɔ fa nyanmɪan aka man yí ɔ?
13 Ɛmɔ lɪlɪ mɔ ɛmɔ tɪ ɛtɛfʋɛ'n, ɛmɔ sɪ ninnge m'ɔ tɪ mgbakpa bɛ fa bɛ
man bé mma'n-mɔ. Sɪɛ'n m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ'n lɪlɪ yê kanngʋ, ɔ ngɔ
fa man Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ ngɔ mman man bé mɔ bɛ lɛ
bisa yí nɪn ɔ!"

Zozi nʋn bé mɔ bɛ kpɔ yí'n-mɔ
(Matie 12.22-30, Maakɪ 3.22-27)

14 Ɛlɛhʋn kʋn Zozi kɔ tu wawɛ ɛtɛ fi bian kʋn anun. Wawɛ ɛtɛ sɔ'n
man bian'n tɔ amunle. Mɔ Wawɛ ɛtɛ'n fitelɪ'n, bian'n kɔ jʋjɔ. Ɛjɔlɛ'n
kɔ sin menian'n-mɔ anwʋn kpili sʋnman. 15 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, mmie-
mɔ nwan: "Bɛlɪzebulu m'ɔ tɪ mmɔnsanmʋn'n-mɔ kpain'n y'ɔ man yí
tunmin maan ɔ tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ" 16 Mmie-mɔ kʋsʋ kulo kɛ bɛ sua
yí ngaa. Bé nwan: "Sɛ wó tunmin'n fi Nyanmɪan ɛlɔ sakpa a, anɪn yɔ
asinbɛnwʋn like kʋn maan yɛ nwún yí."

17 Nan kɛmɔ anɪn Zozi sɪ mɔ b'a jʋnlɪn'n, yí nwan: "Belemgbin man
biala mɔ nun menian'n-mɔ kpɛ bé nyɪn bɛ kʋn ɛlɔɛ'n, mân sɔ'n 'bɔ asɪ,
ɛbɛlɛ sua'n-mɔ 'bubu gua. 18 Nan sɛ *Satan nʋn yí nwʋn kʋn ɛlɔ a, ɔ
'yɔ sɛ nán yí belemgbin mân nɪn a jinlan yí ja nun? Afɪ ɛmɔ lɛ kele kɛ
n ne Bɛlɪzebulu tunmin'n yê mɪn fa mɪn tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ. 19 Sɛ n

ne Bɛlɪzebulu tunmin'n yɛ̂ mɪn fa mɪn tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ a, anɪn ɛmɔ amma'n-mɔ, tunmin benin yɛ̂ bɛ́ dɪɛ bɛ fa bɛ tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ? Ɛmɔ amma'n-mɔ muonun yɛ̂ bɛ 'bu ɛmɔ fʊɔ ɔ. 20 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ n ne Nyanmɪan tunmin'n yɛ̂ mɪn fa mɪn tu wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɔ. Yí bʊ kele kɛ Nyanmɪan lɛ di yí belemgbin nɪn ɛmɔ afian ɛwa.

21 "Mɛlɛ mɔ sʊanlan kʊn tɪ akpɔlɛ kpa, m'ɔ le ɛlɔɛ ninnge ɔ sisa yí awulo'n, bɛ ngʊala man yí wua. 22 Nan sɛ sʊanlan fʊfɔlɛ fite ɛbɛlɛ mɔ yí sa kʊala m'ɔ le awulo'n, ɔ tʊa yí de yí ɛlɔɛ ninnge'n kʊalaa m'ɔ susu yí ti gua sʊ'n, ɔ ce yí nwʊn ninnge'n ɔ man menian'n-mɔ.

23 "Sʊanlan m'ɔ nnʊn man mín afan'n, anɪn ɔ kpɔ mín. Sʊanlan kʊsʊ m'ɔ nʊn mín yɛ nwohuan man ninnge'n-mɔ anʊan'n, anɪn ɔ bɔ bɛ́ asanndɪɛ.

Wawɛ ɛtɛ nɪn esa ɛwalɛ nun
(Matie 12.43-45)

24 "Mɛlɛ mɔ wawɛ ɛtɛ'n fi sʊanlan kʊn anun kɔ fite'n, ɔ kɔ ɛwâ'n-mɔ anun ɛlɔ ɔ kɔ kpʊnndɛ lɪka ɔ tanlan de yí ɛnwʊnmɪan. Sɛ ɔ kɔ nán ɔ'a nnyan man bie fíí a, yí nwan: 'Mɪn 'sa mɪn kɔ wʊlʊ mɪn sua'n mɔ n vi nun m'an fite nɪn anun biekun.' 25 Sɛ ɔ ba ɔ ju ɛbɛlɛ nán ɔ nwun kɛ b'a kpekpian nun b'a sesie nun kanlanman an, 26 ɔ kɔ fa wawɛ ɛtɛ nsʊ mɔ bɛ́ ti anun tɪ ɛtɛ tala yí ɔ ba. Bɛ wʊlʊ sua nɪn anun, bɛ ka ɛbɛlɛ bɛ tanlan. Yí bɛ-yue-asɪɛ, sʊanlan sɔ nɪn asɪtanlan'n yɔ esulo tala daba dɪɛ'n."

Nyila kpa'n

27 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, balasua kʊn kɔ tɪan nun menian'n-mɔ afian ɛlɔ. Yí nwan: "Nyila hán balasua ɛhɪ m'ɔ wʊlɪ wɔ́ ɛsɛ ɔ nʊanlɪn wɔ́'n!"

28 Nan mɔ balasua nɪn anʊan tɔlɪ'n, Zozi nwan: "Nyila lɪlɪ hán bɛ́ mɔ bɛ tie Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n mɔ ɛsɛ bɛ nanndɪ sʊ'n!"

Menian'n-mɔ 'ba bisa Zozi asinbɛnwʊn like kʊn
(Matie 12.38-42)

29 Kɛmɔ anɪn menian dɔʊn kpa lɛ yia Zozi anwʊn ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ajulisʊ menian'n-mɔ ati anun tɪ ɛtɛ. Bɛ kulo kɛ bɛ yɔ asinbɛnwʊn like bɛ kele bɛ́. Nan bɛ nyɔ man asinbɛnwʊn like fíí kʊn bɛ ngele man bɛ́. Asinbɛnwʊn like mɔ bɛ 'yɔ bɛ kele bɛ́'n, y'ɔ le kpɔmanfʊɛ *Zonasɪ dɪɛ'n. 30 Ɔ sanlɪn kɛ anɪn Zonasɪ tɪ nzɔlɛ wɔ Ninninvʊ amma'n-mɔ anyunnun. *Mân Baa'n kʊsʊ 'ba kaci nzɔlɛ wɔ ajulisʊ menian ɛhɪ-mɔ anyunnun. 31 Cɪan mɔ Nyanmɪan 'bua mân'n ndɛɛ'n, balasua'n mɔ anɪn ɔ tɪ Saba mân nɪn anun belemgbin'n, ɔ 'ba jasʊ jinlan ɔ bu ajulisʊ menian'n-mɔ fʊɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ fi hyʊɪ ɔ walɪ tielɪ belemgbin bɛngɛlɛfʊɛ Salomʊn ɛjɔlɛ'n. Nan kʊsʊ sʊanlan kʊn wɔ ɛwa m'ɔ tala Salomʊn ɔ! 32 Cɪan mɔ Nyanmɪan 'bua mân'n ndɛɛ'n, Ninninvʊ amma'n-mɔ 'ba jasʊ bɛ jinlan bɛ bu ajulisʊ menian'n-mɔ fʊɔ. Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ bɛ tɪlɪ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n mɔ Zonasɪ hanlɪn helelɪ bɛ́'n, bɛ nunlin bɛ́ nwʊn bɛ kacili bɛ́ abalabɔ'n. Nan kʊsʊ sʊanlan kʊn wɔ ɛwa m'ɔ tɪ kpili tala Zonasɪ ɔ!"

Anyɪan nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n
(Matie 5.15; 6.22-23)

33 Ɛsɛ Zozi nwan: "Sʊanlan fíí nzɔ kanlannɪɛ ɔ nva wula man bokiti abʊ, nan bɛ sɔ bɛ sinnze yí anwunno maan bɛ́ mɔ bɛ lɛ wʊlʊ sua nɪn

anun'n nwun asɪ. 34 Wɔ́ nyɪn'n tɪ kɛ wɔ́ nwʊnnaan nɪn asʊ kanlannɪɛ.
Sɛ wɔ́ nyɪn'n nwun asɪ a, anɪn wɔ́ lɪka kʊalaatin wɔ́ jawe nun. Nan sɛ
wɔ́ nyɪn'n tɪ man kpa a, anɪn wɔ́ nwʊnnaan'n wɔ awosin nun. 35 Yí ti,
sie wɔ́ nwʊn ye nán jawe'n mɔ ɛ tɪ nun nɪn a ngaci man awosin. 36 Sɛ
wɔ́ nwʊnnaan'n lɪka kʊalaatin wɔ jawe nun, mɔ yí lɪka fíí nnʊn man
awosin nun'n, wɔ́ nwʊnnaan'n 'ta kɛ kanlannɪɛ'n ta wɔ́ nwʊn'n."

Zozi 'ba bɔ Falisifʊɛ'n-mɔ

nʊn mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ sasan
(Matie 23.1-36, Maakɪ 12.38-40)

37 Ɛhɪ, mɔ Zozi anʊan tɔlɪ'n, *Falisifʊɛ kʊn kɔ fɛlɛ yí kɛ ɔ bála a
li like yí awulo. Mɛlɛ mɔ bɛ lɪla mgba nɪn asʊ tɔbɪlɪ nɪn anwʊn'n,
38 Falisifʊɛ'n kɔ nwun kɛ Zozi a nwunnzinman yí sa kʊsʊ ɔ le fa di
like. Ɛjɔlɛ'n kɔ sin Falisifʊɛ nɪn anwʊn.

39 Ɛhɪ a, yɛ́ Mɪn kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Ɛmɔ Falisifʊɛ'n-mɔ, kɛ ɛmɔ
tɪ yí nɪn anɪn. Ɛmɔ nwunnzin kangɔ'n nʊn talie nɪn anzin, nan kʊsʊ
awue nʊn ajʊnlɪn ɛtɛ ngʊnmɪn y'ɔ wɔ ɛmɔ ati anun ɔ. 40 Sɛnvʊɛ tɪ
kɛ ɛmɔ! Nyanmɪan m'ɔ bɔlɪ like nɪn anzin'n, nán yí kʊnmgba'n y'ɔ
bɔlɪ yí kunnun nɪn ɔ? 41 Yí ti, ɛmɔ yí bɛ́ kunnun bɛ bɔ́ afɔlɪɛ bɛ mán
ehianfʊɛ'n-mɔ. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, ɛmɔ asɪtanlan'n b'a yɔ nwannzan-
nwannzan man ɛmɔ.

42 "Munnzue hán ɛmɔ Falisifʊɛ'n-mɔ! Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ ebo nɪn asʊ
ninnge kɛ mantɪ nʊn lu ɔ nʊn munmuin munmuin'n-mɔ, sɛ ɛmɔ tɪtɪ
a, ɛmɔ bu nun bulu bɛ tu kʊn bɛ man Nyanmɪan. Nan kʊsʊ ɛmɔ ngan
man ananhɔlɛ ɛsɛ ɛmɔ ngulo man Nyanmɪan. Like mɔ ahan ɔ di kɛ
ɛmɔ yɔ'n, ɔ nʊn yí nzin dɪɛ'n-mɔ'n, yí ahɪ.

43 "Munnzue hán ɛmɔ Falisifʊɛ'n-mɔ! Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ kulo kɛ
menian'n-mɔ kʊalaa nwun ɛmɔ. Yí ti, asɔnɪn sua'n-mɔ anun bia'n-
mɔ m'ɔ jijin bɛ́ nyunnun nɪn asʊ yê ɛmɔ tɛtanlan ɔ. Gua nɪn asʊ, ɛmɔ
kulo kɛ menian'n-mɔ bɛbɛlɛ bɛ́ nwʊn asɪ nán b'a bisa ɛmɔ ahɪn.

44 "Munnzue hán ɛmɔ! Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ tɪ kɛ asielɪɛ mɔ menian'n-mɔ
nzɪ man kɛ b'a sie sʊanlan ɛbɛlɛ mɔ bɛ nanndɪ sʊ ɔ!"

45 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, mala nɪn asʊ kpain'n kʊn jasʊlɪ a, yí nwan:
"Kpain, ɛ kan ɛjɔlɛ kɛ mɔ ɛ lɛ kan yí ɛbɛlɛ nɪn an, anɪn ɛ lɛ bɔ yɛ́ kʊsʊ
yɛ́ amgba!"

46 Zozi nwan: "Munnzue hán ɛmɔ mala nɪn asʊ mgbain'n-mɔ kʊsʊ
bie! Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ man menian'n-mɔ sɔsʊa bɔ́lɛ nʊnnɔɛ nʊnnɔɛ,
kʊsʊ ɛmɔ nva man bɛ́ sa bɛtɪa kʊn bɔbɔ bɛ mmʊka man bɛ́.

47 "Munnzue hán ɛmɔ! Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ tʊ Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-
mɔ mɔ ɛmɔ anan-mɔ hunlin bɛ́'n sɛka nɪn asʊ kanlanman kanlanman!
48 Ɛmɔ yɔ sɔ bɛ kele kɛ bɛ jin bɛ́ nan-mɔ anzin. Afɪ ɛmɔ anan-mɔ
kun mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ a, ɛmɔ yê bɛ tʊ bɛ́ sɛka nɪn asʊ ɔ! 49 Ɛhɪka
ati, Nyanmɪan m'ɔ tɪ bɛngɛlɛfʊɛ'n lɛ kele kɛ: 'Mɪn 'sʊan mgbɔmanfʊɛ
nʊn mmɔfʊɛ bɛ́ nwʊn ɛlɔ. Bɛ 'kun mmie-mɔ yê bɛ 'kele mmie-mɔ
kʊsʊ ahʊlʊwa.' 50 Ɔ man kɛ Nyanmɪan bɔlɪ mân'n mɔ ɔ 'ju ɛnɛ'n, yí
mgbɔmanfʊɛ'-mɔ kʊalaa mɔ b'a hun bɛ́'n, bɛ 'pinnin ajulisʊ menian
ɛhɪ-mɔ wɔ yí nwʊn. 51 Ɔ bɔ yí bʊ Abɛlɪ ehuan dɪɛ nɪn asʊ dede ɔ kɔ ju
kpɔmanfʊɛ Zakali, mɔ bɛ hunlin yí tɛɛyɪɛ mʊcɪa'n nʊn Nyanmɪan sua
nɪn afian'n, mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, bɛ 'pinnin ajulisʊ
menian ɛhɪ-mɔ kʊalaa wɔ yí nwʊn.

52 “Munnzue hán ɛmɔ mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ! Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ
a fa ngɛlɛ sua sannvɛ nɪn a sie. Ɛmɔ muonun nwʋlʋ man nun. Bɛ́
mɔ bɛ́ kʋsʋ bɛ kulo kɛ bɛ wʋlʋ nun'n, ɛmɔ totua bɛ́ atɪn.” 53 Mɔ Zozi
fi Falisifʋɛ nɪn awulo ɛbɛlɛ fitelɪ'n, mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn
Falisifʋɛ'n-mɔ anyɪn kɔ bʋlʋ yí nwʋn kpa. Bɛ kɔ bisa bisa yí ɛjɔlɛ
dɔʋn anwʋn kosuan. 54 Bɛ́ nwan bɛ 'yɔ sɔ bɛ sua yí ngaa maan ɔ tɔ
nun.

12

Falisifʋɛ'n-mɔ fali ayile nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 10.26-27)

1 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, menian akpɪɪ akpɪɪ kɔ yia Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Ɛsʋan
mɔ bɛ sʋnlɪn nɪn ati, bɛ fʋfʋ bɛ́ nwʋn sʋ. Zozi kɔ li mʋa kɔ han kɔ
hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye wɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ fali
ayile nɪn anwʋn. Bɛ́ fali ayile sɔ'n y'ɔ le bɛ́ ato ɛnanndɪɛ'n. 2 Awosin
nun ɛjɔlɛ'n kʋalaatin 'fite jawe nun. Nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ'n kʋalaatin 'tu
fite. 3 Ɛhɪka ati, like kʋalaa mɔ ɛmɔ kɔ yɔ yí awosin nɪn anun'n, alíɛ
cɪn an, bɛ 'tɪ. Ɛjɔlɛ kʋsʋ mɔ ɛmɔ kɔ tu yí asule nun sua ɛlɔ bɛ kɔ hele
sʋanlan'n, bɛ 'jinlan sua'n-mɔ ati asʋ bɛ bɔ yí kpayɛ.

Sʋanlan'n m'ɔ di kɛ ɛmɔ sulo yí'n
(Matie 10.28-31)

4 “Ɛmɔ mɔ ɛmɔ tɪ mín manngʋn'n, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ: nán
bɛ sulo bɛ́ mɔ bɛ kun anwʋnnaan'n kʋsʋ bɛ ngʋala man yí nzin like
fíí yɔ'n. 5 Mɪn 'ba hele ɛmɔ sʋanlan'n m'ɔ di kɛ ɛmɔ sulo yí'n: Ɛmɔ
súlo Nyanmɪan. Afɪ, sɛ ɔ man ɛmɔ wu a, ɔ kʋala ɔ tʋ ɛmɔ sîn'n m'ɔ
nnun man lé nɪn anun. Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ, yí dein
y'ɔ di kɛ ɛmɔ sulo yí ɔ! 6 Asʋ bɛ tɔnɪn nnʋnman nganngan nnun an, yí
esika'n ju bie? Nan kʋsʋ Nyanmɪan a lʋa nvi man bɛ́ nun kʋn. 7 Ɛmɔ
ati enyuan'n muonun, Nyanmɪan sɪ yí kʋalaa anʋan. Yí ti, nán bɛ sulo,
ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ anwʋn cɪan Nyanmɪan ɔ tala nnʋnman dɔʋn kpa.

Bɛ́ mɔ bɛ kan kɛ bɛ tɪ Zozi dɪɛ'n
(Matie 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 “Ɛsɛ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ sɛ sʋanlan kʋn kan yí yuein
menian'n-mɔ anyunnun kɛ ɔ tɪ mín dɪɛ a, *Mân Baa'n kʋsʋ 'kan wɔ
Nyanmɪan mmɔfʋɛ'n-mɔ anyunnun ɛlɔ kɛ sʋanlan sɔ'n tɪ yí dɪɛ. 9 Nan
sɛ sʋanlan kʋn kan yí yuein menian'n-mɔ anyunnun kɛ ɔ nzɪ man mín
a, Mân Baa'n kʋsʋ 'kan wɔ Nyanmɪan mmɔfʋɛ'n-mɔ anyunnun ɛlɔ kɛ
ɔ nzɪ man sʋanlan sɔ'n. 10 Sʋanlan biala m'ɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ kɔ tia
Mân Baa'n, ɔ 'nyan ɛtɛ face. Nan sʋanlan m'ɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ kɔ tia
Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n, ɔ nnyan man ɛtɛ face.

11 “Mɛlɛ mɔ bɛ nʋn ɛmɔ kɔ hɔ, mɔ bɛ lɛ kɔ a bua ɛmɔ ndɛɛ wɔ Zufʋ'n-
mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun, mgbain'n-mɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ le tunmin
nɪn anyunnun'n, nán bɛ susu ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ 'kan bɛ sa bɛ́ nɪn nɪn
anwʋn. 12 Ɔ sanlɪn kɛ, ɛjɔlɛ m'ɔ di mɔ ɛmɔ 'kan'n, Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n 'ba fa wula ɛmɔ anʋan mɛlɛ sɔ nɪn anun.”

Esikafʋɛ jibilito nɪn anwʋn anyɪnndala'n

13 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, bian kʋn kɔ kuku yí nɪn sʋ
meninsʋnman nɪn anun. Ɔ kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: “Kpain, kan kele

mín nianman'n kɛ ɔ bú ajâ'n mɔ yɛ́ sɪ a sie yɛ́ nɪn anun, nán ɔ fá mín dɪɛ'n ɔ mán mín."
14 Mɔ bian nɪn anʋan tɔlɪ'n, Zozi kɔ bua yí kɛ: "Anianman, nwan yê
ɔ yɪlɪ mín kɛ m múa ɛmɔ ɛjɔlɛ'n, anaan n jé ɛmɔ ninnge nɪn ɔ?"
15 Mɔ Zozi hanlɪn ɛhɪ yuelɪ'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kʋalaatin kɛ:
"Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn! Ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye wɔ anwʋndɪɛ anyɪnbʋlʋ
nɪn anwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ man sʋanlan kʋn nyán yí nwʋn dede sɛɛ, nán
yí anyanbɛnwʋn'n yê ɔ man yí ngʋan ɔ."
16 Ɛhɪ, ɔ kɔ bu anyɪnndala kʋn ɔ kɔ hele bɛ́. Yí nwan: "Anɪn esikafʋɛ
kʋn wɔ ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ sʋn ebo ɔ kɔ tɪ yí sɪsakaa. 17 Ɔ lalɪ jʋnlɪnlɪn an, ɔ kɔ
se yí nwʋn kɛ: 'Anɪn mɪn 'yɔ yí sɛ? N nne man lɪka mɔ mɪn 'sie mín
ebo nɪn asʋ ninnge nɪn ɔ.' 18 Ɛsɛ ɔ kɔ se yí nwʋn kɛ: 'Ɛ 'nwun like m'ɔ
di kɛ mɪn yɔ'n. Mɪn 'ba bubu mín esie'n-mɔ mɪn si yí mgbili mgbili
kpa, Mɪn si ɔ yue a, mɪn 'fa mín *bele'n kʋalaatin ɔ nʋn mín ninnge'n
kʋalaatin mɪn wula nun. 19 Afɪ sian'n, mɪn 'kan mɪn kele mín nwʋn
kɛ: Eja, a li afʋɛ kɔ yɔ nyɛ nyɛ junman kpili kpa a sie. Yí ti, tanlan asɪ
de wɔ́ ɛnwʋnmɪan, di alɪɛ nʋn nzan gua sʋ nán di mân.'
20 "M'ɔ hanlɪn sɔ'n, nán Nyanmɪan a han a hele yí kɛ: 'Belenzua
jibilito! Ɛnɛ kɔngɔɛ ɛhɪ dein, ɛ 'wu. Ninnge nwala'n mɔ a nyan yí'n, ɛ
'fa man nwan?' "
21 Mɔ Zozi buli anyɪnndala sɔ'n yuelɪ'n, yí nwan: "Kɛ ɛjɔlɛ'n tɪ yí
man sʋanlan m'ɔ kpʋnndɛ anyanbɛnwʋn'n ɔ man yí nwʋn nɪn anɪn.
Nyanmɪan ɛlɔ a, sʋanlan sɔ'n le man like fíí."

Zozi 'ba han nzusue nɪn anwʋn ɛjɔlɛ
(Matie 6.25-34)

22 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Ɛhɪka ati, mɪɪn
kan mɪn kele ɛmɔ kɛ: alɪɛ'n mɔ ɛmɔ 'di'n ɔ nʋn taladɪɛ'n mɔ ɛmɔ
'wula'n, nán bɛ susu yí nwʋn. 23 Ɔ sanlɪn kɛ ngʋan'n tɪ like cɪnnjɪn
kpa ɔ tala alɪɛ'n. Yê anwʋnnaan'n kʋsʋ tɪ cɪnnjɪn kpa ɔ tala taladɪɛ'n.
24 Ɛmɔ tʋ́ bɛ́ nyɪn bɛ nían mosunmosun kʋajɛ'n-mɔ. Bɛ nnua man like
yê bɛ ndɪ man like. Bɛ le man kunman anaan esie mɔ bɛ gua nun
like ɔ, kʋsʋ Nyanmɪan ta bɛ́. Ɛmɔ anwʋn cian ɔ tala nnʋnman'n-mɔ!
25 Ɛmɔ anun benin yê ɔ fa nzusue tʋ yí nwʋn an, ɔ 'cɛ asɪɛ nɪn asʋ ɔ?
26 Sɛ ɛmɔ ngʋala man m'ɔ tɪ kaan nɪn anun an, anɪn nzukɛ ati yê ɛmɔ
susu yí bʋ nga nɪn anwʋn ɔ?
27 "Ɛmɔ nían kɛ ebo nɪn anun ndile'n-mɔ mɔ bɛ le ndetele'n-mɔ kpɪn
fifi'n. Bɛ nni man junman, bɛ nnwʋn man ɛtanlan. Nan kʋsʋ, mɪɪn kan
mɪn kele ɛmɔ kɛ belemgbin Salomʋn muonun nʋn yí anyanbɛnwʋn'n
m'ɔ nyanlɪn yí'n, taladɪɛ m'ɔ tɪ kanlanman kɛ ndetele'n-mɔ, ɔ'a nwula
man bie lé. 28 Ndile'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ebo nɪn anun ɛnɛ, mɔ ɛhɪnman bɛ
'ju bɛ gua sîn nun'n, sɛ Nyanmɪan sesie bɛ́ sʋa, ɔ yɔ sɛ mɔ ɔ ngo nɪan
man ɛmɔ ɔ ngɔ tala man bɛ́ ɔ? Ɛmɔ dedi'n tɪ kaan! 29 Yí ti, nán bɛ di
yalɛ bɛ susu alɪɛ mɔ ɛmɔ di ɔ nʋn nzue mɔ ɛmɔ nʋn nɪn anwʋn. 30 Ɔ
sanlɪn kɛ, ninnge sɔ'n-mɔ kʋalaatin, eyuadɪ nɪn anun menian'n-mɔ mɔ
bɛ nzɪ man Nyanmɪan'n, bɛ́ yê bɛ susu yí nwʋn ɔ. Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ
Asɪ'n sɪ kɛ ɛmɔ a hian yí nwʋn. 31 Ɛmɔ lí mʋa bɛ kpʋ́nndɛ Nyanmɪan
Belemgbin Mân'n. Sɛ ɛmɔ nyan yí a, Nyanmɪan 'fa yí bʋ nga'n-mɔ
kʋalaatin man ɛmɔ. 32 Ɛmɔ mɔ ɛmɔ tɪ kɛ ayɛmʋa kpule kaan'n, nán

bɛ sulo. Ɔ sanlın kɛ ɔ'a yɔ Nyanmıan fɛ kɛ ɛmɔ lí yí Belemgbin Mân'n bie.

Anyanbɛnwʊn kpa'n
(Matie 6.19-21)

33 "Ɛmɔ tɔ́nın ɛmɔ anwʊndıɛ'n-mɔ bɛ fá yí esika'n bɛ hyé ehianfʊɛ'n-mɔ. Ɛmɔ kpá esika kotoku m'ɔ ndıtı man, mɔ nun esika'n nvo man bɛ síe Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ. Awofʊɛ ngʊala man ɛlɔ kɔ kɔ wua, nvɔlɛ kʊsʊ ngʊala man yí di. 34 Afı, lıka mɔ ɛmɔ anyanbɛnwʊn'n wɔ'n, ɛbɛlɛ kʊsʊ yê ɛmɔ ahʊnlın'n wɔ ɔ.

35 "Ɛmɔ wówula bɛ́ junman taladıɛ'n, bɛ sʊ́sɔ bɛ́ kanlannıɛ'n. 36 Ɛmɔ yɔ́ kɛ ngʊa mɔ bɛ́ mın a hɔ atɔnvɔlɛ mɔ bɛ lɛ nwʊnndɛ yí ɔ. Ɔ ju ɛbɛlɛ mɔ ɔ 'bɔ anʊan nın ala, anın b'a tike. 37 Nyila hán ngʊa ɛhı-mɔ mɔ bɛ́ mın 'ba a, anın bɛ lafılı man'n! Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ mınlıan'n 'kaci yí nwʊn ɔ wula junman taladıɛ. Ɔ 'man yí ngʊan'n-mɔ tɛtanlan ası tɔbılı nın a nwʊn ɔ man bɛ́ like bɛ di. 38 Sɛ ɔ sa ba alımunnun anaan alıbahıan nán ɔ ba tʊ bɛ́ kɛ bɛ lafılı man an, nyila hán bɛ́! 39 Ɛmɔ tí ɛjɔlɛ ɛhı abʊ kpa. Sɛ awulo nın asʊ mınlıan'n sı dɔɛ'n mɔ awofʊɛ'n 'ba a, ahan ɔ nna man nán awofʊɛ nın a nyan atın a a bu yí sua nın anʊan'n. 40 Ɛmɔ kʊsʊ, ɛmɔ bɔ́bʊa bɛ́ nwʊn. Ɔ sanlın kɛ *Mân Baa'n 'ba a dɔɛ mɔ ɛmɔ nzusu man kɛ ɔ 'ba nın asʊ."

Akʊa kpa'n yê akʊa ɛtɛ'n
(Matie 24.45-51)

41 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, Pıɛlı kɔ bisa yí kɛ: "Yɛ́ Mın, asʊ yɛ́ ngʊnmın ala yê ɛ lɛ bu anyınndala ɛhı ɛ kele yɛ́ ɔ, anaan ɛ lɛ bu kele menian'n-mɔ kʊalaatin ɔ?"

42 Yɛ́ Mın nwan: "Akʊa kpa'n m'ɔ sı ngɛlɛ'n y'ɔ le benin? Yí y'ɔ le nunhan'n mɔ yí mın'n 'fa yí awulo'n wula yí sa nun kɛ ɔ nían sʊ, ɛsɛ tɛmʊn'n ju a, ɔ mán yí manngʊn'n-mɔ alıɛ. 43 Nyila hán akʊa sɔ'n mɔ yí mın 'ba ju a, anın yí sa wɔ́ yí nwʊn ɔ lɛ di yí junman'n! 44 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ: yí mın'n 'fa yí nwʊn ninnge'n kʊalaatin wula yí sa nun. 45 Nan sɛ akʊa sɔ'n kan kele yí nwʊn kɛ: 'Mín mın nyanlın walı man', sɛ ɔ tı tɔ ngʊa ɛhınlın-mɔ asʊ ɔ bʊ bɛ́, sɛ ɔ didi, sɛ ɔ nʊn nzan ɔ bʊ a, 46 yí mın'n 'ba cıan ɔ nʊn dɔɛ m'ɔ nzusu man nın asʊ. Ɔ 'pinnin akʊa sɔ'n kpa. Ɔ m'an ɔ nwun yalɛ kɛ ngʊa'n-mɔ mɔ bɛ bɔ bala ɛtɛ'n nwun yí'n.

47 "Akʊa m'ɔ sı like mɔ yí mın kulo, m'ɔ nzesie man yí nwʊn ɔ nyɔ man like sɔ'n, bɛ 'fin yí sʊnman. 48 Akʊa kʊsʊ m'ɔ nzı man like mɔ yí mın kulo, m'ɔ kɔ yɔ like sɔ'n m'ɔ di ɛbʊ́ɛ'n, bɛ 'gonun bɛ fin yí. Sʊanlan mɔ bɛ kɔ man yí ninnge dɔʊn'n, bɛ 'bisa yí dɔʊn. Sʊanlan kʊsʊ mɔ bɛ kɔ fa ninnge dɔʊn bɛ kɔ wula yí sa nun'n, bɛ 'bisa yí dɔʊn m'ɔ tala sʊ."

Zozi nʊn afiannzɛcıɛ'n
(Matie 10.34-36)

49 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɛsɛ yí nwan: "M'an a m'an ju sîn m'an tʊ asıɛ nın asʊ. Mın kulo kɛ ahan ɔ'a sɔ dada angʊnmın! 50 Ɛsɔnıan kʊn mɔ bɛ lɛ ba sɔnın mın'n, ɔ 'ka mín ngʊnmın an, ahan b'a sɔnın mín a yue! 51 Ɛmɔ jʊnlın kɛ m malı menian'n-mɔ anzʊnunjɔ ɛman asıɛ nın asʊ ɛwa ɔ? Mın 'bua ɛmɔ kɛ cɛcɛ, nan m malı bɛ́ afian ɛsɛcıɛ. 52 Ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, menian nnun mɔ bɛ wɔ awulo kʊn anun'n 'ba bu

bɛ́ nwʋn nun. Menian nsan 'ba han bɔ nun bɛ nʋn nnyuan jinlan sʋ.
Nnyuan'n kʋsʋ abʋ 'ba yɔ kʋn bɛ nʋn nsan'n jinlan sʋ. 53 Sɪɛ'n nʋn
yí wa belenzua'n 'ba fʋ sʋ. Baa belenzua'n kʋsʋ nʋn yí sɪ 'ba fʋ sʋ.
Nian'n nʋn yí wa balasua'n 'ba jinlan sʋ. Baa balasua'n kʋsʋ nʋn yí
nin 'ba jinlan sʋ. Ahelenian'n nʋn yí helenin 'ba fʋ sʋ. Yí helenin'n
kʋsʋ nʋn yí 'ba fʋ sʋ."

Mɛlɛ'n-mɔ anun nzɔlɛ'n-mɔ
(Matie 16.2-3)

54 Ɛsɛ Zozi kɔ han kɔ hele meninsʋnman'n kɛ: "Sɛ ɛmɔ nwun kɛ esue
nɪn a munlan lɪka mɔ sɛnzɛ'n tɔ nɪn an, anɪn ɛmɔ nwan esue'n lɛ ba
tɔ. Sakpa kʋsʋ, ɔ tɔ. 55 Yɛ̂ sɛ ɛmɔ nwun kɛ anwʋnman fi ngʋa ɔ fita kɔ
sɔlɔ a, anɪn ɛmɔ nwan wawa'n lɛ ba kpɪn. Sakpa kʋsʋ, ɔ kpɪn. 56 Apoo
mma! Ɛmɔ sɪ anwunno nʋn asɪ nzɔlɛ'n-mɔ ngʋnmɪn ngʋnmɪn. Nan ɔ
yɔ sɛ mɔ ɛmɔ nnwun man mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ nun'n nzɔlɛ nɪn angʋnmɪn
ɔ?

Sɛ sʋanlan bie sanman wɔ́ a,

ɛ nʋn yí bɛ sésie bɛ́ afian
(Matie 5.25-26)

57 "Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ muonun njʋnlɪn man, bɛ nyɔ man like m'ɔ sɛ
kɛ bɛ yɔ'n? 58 Sɛ sʋanlan bie kɔ sanman wɔ́ a, mɛlɛ mɔ ɛ nʋn yí lɛ kɔ
a yɪ ndɛɛ'n, bɔ mɔndɪnlɪn ɛ nʋn yí bɛ sésie bɛ́ afian. Sɛ a nyɔ man yí
sɔ nán ɔ nʋn wɔ́ kɔ sʋanlan'n m'ɔ di ɛjɔlɛ nɪn aja sʋ a, sʋanlan'n m'ɔ
di ɛjɔlɛ'n 'fa wɔ́ wula nzalafʋ'n-mɔ asa nun. Nzalafʋ'n-mɔ kʋsʋ 'tʋ wɔ́
fiadɪ. 59 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wɔ́ kɛ, sɛ kalɛ babulu kʋn ka
nán ɛ tualɪ yuelɪ man an, ɛ 'ka fiadɪ sua nɪn anun ɛbɛlɛ."

13

Nunhuan anaan ewue

1 Mɛlɛ sɔ nɪn anun, menian mmie-mɔ kɔ a kɔ han kɔ hele Zozi
kɛ: "Kpain, anɪn Galile menian lɛ yɪ tɛɛ bɛ man Nyanmɪan. *Lɔmʋn
kʋnmanna Pilatɪ kɔ man bɛ kɔ hun bɛ́."
2 Zozi kɔ bisa kɛ: "Ɛmɔ jʋnlɪn kɛ kɛmɔ b'a hun bɛ́ sɔ nɪn ati, anɪn ɔ
kele kɛ bɛ tɪ ɛtɛfʋɛ bɛ tala Galile mân nɪn anun menian bʋ nga'n-mɔ
kʋalaatin ɔ? 3 Cɛcɛ. Nan mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, sɛ ɛmɔ a nnun
man bɛ́ nwʋn b'a ngaci man bɛ́ abalabɔ nɪn an, ɛmɔ kʋsʋ kʋalaatin
'wu kɛ bɛ́. 4 Menian bulu nʋn mɔcʋɛ'n kʋsʋ mɔ Silowe sua hyilili'n buli
gualɪ bɛ́ sʋ ɔ hunlin bɛ́'n, ɛmɔ de di kɛ bɛ tɪ ɛtɛfʋɛ bɛ tala Zoluzalɛmʋn
ɛbɛlɛ menian bʋ nga'n kʋalaatin ɔ? 5 Cɛcɛ. Nan mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ
kɛ, sɛ ɛmɔ a nnun man bɛ́ nwʋn b'a ngaci man bɛ́ abalabɔ nɪn an, ɛmɔ
kʋsʋ kʋalaatin 'wu kɛ bɛ́."

Figi baka nɪn anwʋn anyɪnndala'n

6 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ bu anyɪnndala ɛhɪ ɔ kɔ hele bɛ́. Yí
nwan: "Bian kʋn kɔ lua *figi baka kʋn yí divɪn ebo nɪn asʋ. Ɛlɛhʋn
kʋn, ɔ kɔ hɔ kɔ nɛnɪan sɛ ɔ kɔ nyan figi mma sʋ o. Ɔ hɔlɪ o, ɔ ngɔ nyan
man bie sʋ. 7 Ɛhɪ a, bian'n kɔ han kɔ hele sʋanlan'n m'ɔ tɪ yí ebo'n kɛ:
'Yí afʋɛ nsan ahɪ. Mɪn kɔ figi baka nɪn abʋ ɛlɔ, kʋsʋ mɪn nnyan man
bie sʋ. Yí ti, bu yí tʋ. Afɪ, mɪn nnwun man like ati m'ɔ man ɔ jin ɛwa
ɔ.'

8 “Mɔ bian'n hanlın sɔ'n, sʋanlan'n m'ɔ nıan ebo nın asʋ'n nwan:
‘Kpain, yaci yí maan ɔ jínlan ɛbɛlɛ afʋɛ ɛhı biekun. Mın 'ba fufun yí
nwʋn mın gugua yí bʋ ewula. 9 Ɛ 'su yí akpʋlʋwa a, afʋɛ biekun ɔ 'ba
su. Sɛ ɔ'a nzu man an, ɛ kɔ man bɛ kɔ bu yí.’ ”

Zozi 'ba man balasua kʋn anwʋn sa

ɛnwʋnmıan ele cıan kʋn anun

10 Ɛlɛhʋn kʋn, anın Zozi lɛ kele menian'n-mɔ ninnge Zufʋ'n-mɔ
asɔnın sua kʋn anun. 11 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın balasua kʋn kʋsʋ wɔ asɔnın
sua nın anun ɛbɛlɛ bie. Balasua sɔ'n ndı man akpɔlɛ yí afʋɛ bulu ɔ
nʋn mɔcʋɛ ahı. Wawɛ ɛtɛ'n m'ɔ di junman sɔ nın a man balasua nın
a hʋlʋ sʋ. Ɔ ngʋala man yí nwʋn nun tınngɛ. 12 Nan mɔ Zozi nwunlin
balasua sɔ'n, ɔ kɔ fɛlɛ yí ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Balasua, wɔ́ nwʋn a
sa!” 13 Zozi kɔ fa yí sa'n kɔ fua balasua nın anwʋn. Ɛbɛlɛ ala, balasua'n
kɔ tınngɛ yí nwʋn nun, ɔ kɔ yı Nyanmıan ayɛ.

14 M'ɔ yɔlı sɔ'n, asɔnın sua nın asʋ kpain'n kɔ fɛ Zozi anwʋn ɛya.
Ɔ sanlın kɛ ɔ'a man balasua nın anwʋn a sa *ɛnwʋnmıan ele cıan
nın anun. Ɛhı a, ɔ kɔ jasʋ ɔ kɔ han kɔ hele bagua'n kɛ: “Junman
elie tɛmʋn'n tı elesian. Ɛmɔ bála tɛmʋn sɔ'n bɛ mán bɛ́ nwʋn sá.
Nan nán ɛnwʋnmıan ele cıan nın anun yɛ̂ bɛ fa bɛ di junman sɔ
nın ɔ!” 15 Yɛ́ Mın kɔ totua yí sʋ, yí nwan: “Apoo mma tı kɛ ɛmɔ!
ɛnwʋnmıan ele cıan'n, ɛmɔ nunhan kʋn biala nyannjı yí ɛnalɛ anaan
yí afunlunmun'n maan ɔ kɔ nʋn nzue. Sɛ ato e? 16 Balasua ɛhı kʋsʋ
m'ɔ tı Abalahamʋn abie, mɔ *Satan a cıcı yí dede afʋɛ bulu nʋn
mɔcʋɛ'n, asʋ nán ɛnwʋnmıan ele cıan yɛ̂ ɔ fata kɛ bɛ nyannjı yí ɔ?”

17 Zozi mmua sɔ'n kɔ man anyunnunguasıɛ kɔ han bɛ́ mɔ bɛ kpɔ
yí'n-mɔ. Nan bagua'n dıɛ, ɛnyınmıan junman'n kʋalaa mɔ Zozi lili'n
yɔlı bɛ́ fɛ.

Muntadı baa nın anwʋn anyınndala'n
(Matie 13.31-32, Maakı 4.30-32)

18 Ɛhı anzin, Zozi kɔ han kɔ hele bagua'n kɛ: “Nzu like dıɛ yɛ̂
Nyanmıan Belemgbin Mân'n soman yí ɔ? Nzu yɛ̂ mın kʋala kɛ mın
fa mın susu yí ɔ? 19 Nyanmıan Belemgbin Mân'n soman muntadı baa
mɔ sʋanlan kʋn a lua yí tola nun ɔ. Muntadı baa sɔ nın a fifi ɔ a kaci
dukpa. Nnʋnman'n-mɔ a nwʋn bɛ́ sâ yí sa mma'n-mɔ asʋ”

Fali ayile nın anwʋn anyınndala'n
(Matie 13.33)

20 Ɛsɛ Zozi kɔ bu anyınndala kʋn biekun kɔ hele bɛ́ kɛ: “Nzu yɛ̂ mın
kʋala kɛ mın fa Nyanmıan Belemgbin Mân'n mın susu yí ɔ? 21 Ɔ tı kɛ
fali ayile mɔ balasua kʋn a fa a fɔtɔ fali cilo abulaa ɔ nʋn nnun dede
yí kʋalaa a tu ɔ.”

Anʋan fıtıı'n
(Matie 7.13-14,21-23)

22 Ɛhı, anın Zozi aja wɔ atunnun ɔ lɛ kɔ Zoluzalɛmʋn. Atın nın asʋ
kulo mgbili mgbili'n-mɔ ɔ nʋn nganngan'n-mɔ, ɔ kɔ sısın bɛ́ sʋ ɔ kɔ
hehele menian'n-mɔ ninnge. 23 Bian kʋn kɔ bisa yí kɛ: “Yɛmınlın, asʋ
menian kaan sʋa yɛ̂ bɛ 'nyan bɛ́ ti ɔ?”

Ɛhı a, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kʋalaatin kɛ: 24 “Ɛmɔ bɔ́ mɔndınlın
kpa bɛ sín anʋan fıtıı nın anun. Afı, mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele

ɛmɔ kɛ menian dɔʊn 'ba kpʊnndɛ atɪn bɛ bu sʊ, kʊsʊ bɛ ngɔ hʊala
man Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ kɔ. 25 Mɔ awulo nɪn asʊ
mɪnlɪan'n 'ba jasʊ ɔ tʊ anʊan nɪn anun'n, ɛmɔ 'ba ha anʊan nzin. Ɛmɔ
'ba jinlan bɛ bɔ anʊan'n bɛ kan kɛ: 'Yɛmɪnlɪn, tike yɛ́ anʊan.'

"Mɪnlɪan'n 'ba bua ɛmɔ kɛ: 'Mɪn nzɪ man ɛmɔ lɪka mɔ ɛmɔ fi ɔ.'
26 "Ɛmɔ 'ba se yí kɛ: 'Yɛ́ nʊn wɔ́ y'a didi, yɛ́ nʊn wɔ́ y'a nʊn nzue, a
hehele yɛ́ ninnge yɛ́ kulo'n-mɔ gua'n-mɔ asʊ.'

27 "Yí kʊsʊ ɔ 'ba bua ɛmɔ kɛ: 'Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ
mɪn nzɪ man ɛmɔ lɪka mɔ ɛmɔ fi ɔ. Nyɔlɪɛtɛfʊɛ, ɛmɔ fi mín nwʊn ɛwa
bɛ hɔ́ mʊa!' 28 Mɛlɛ mɔ ɛmɔ 'ba nwun Abalahamʊn, Izakɪ, Zʊakɔbʊ nʊn
Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ kʊalaatin yí belemgbin mân nɪn anun
ɛlɔ, mɔ ɛmɔ dɪɛ bɛ 'ba hɪhan ɛmɔ bɛ tʊ gua sʊ'n, mɛlɛ sɔ nɪn anun
yê ɛmɔ 'ba sun bɛ kʊan bɛ́ je nɪn ɔ! 29 Menian mmie-mɔ fi sɛnzɛ nɪn
afitelɪɛ nʊn yí atɔlɪɛ, mmie-mɔ fi sɔlɔ nʊn ngʊa, bɛ́ nʊn Nyanmɪan bɛ
'ba tanlan tɔbɪlɪ kʊn anwʊn yí belemgbin mân nɪn anun ɛlɔ. 30 Tɛmʊn
sɔ'n, bɛ́ mɔ ɛnɛ bɛ li menian'n-mɔ anzin'n, bɛ 'ba li bɛ́ ti. Yê bɛ́ mɔ ɛnɛ
bɛ li menian'n-mɔ ati'n, bɛ 'ba li bɛ́ nzin."

Zozi nʊn Zoluzalɛmʊn kulo'n
(Matie 23.37-39)

31 Cɪan kʊnmgba sɔ'n, *Falisifʊɛ mmie-mɔ walɪ tʊlɪ Zozi a, bɛ́ nwan:
"Kpain, belemgbin *Elɔdɪ nwan ɔ nyan wɔ́ a, ɔ 'man bɛ kun wɔ́. Yí ti,
fi ɛwa jasʊ kɔ."

32 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ hɔ́ hán héle aminsanɪn sɔ'n kɛ: 'Mɪɪn
fʊan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ɛnɛ nʊn ɛhɪnman mɪn man menian'n-mɔ anwʊn
sa. Yí cɪan nsan nɪn asʊ, mɪn 'gua mín junman nɪn abʊ.' 33 Kʊsʊ, ɔ
fata kɛ mɪn tu atɪn ɛnɛ, ɛhɪnman nʊn ɛhɪnman nzin. Afɪ, ɔ nzɛ nvata
man kɛ Nyanmɪan kpɔmanfʊɛ kʊn wú ahanmɪan cɛlɛkɛ Zoluzalɛmʊn.

34 "Zoluzalɛmʊn, Zoluzalɛmʊn, wɔ́ mɔ ɛ kun Nyanmɪan
mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ, mɔ ɛ tʊtʊ bɛ́ mɔ ɔ kɔ sʊan bɛ́ wɔ́ nwʊn ɛlɔ
nɪn ɛbʊɛ ɛ kun bɛ́'n, yí kpê nyɛ ahɪ! N gulolɪ kɛ ahan mɪn kokuan wɔ́
mma'n-mɔ anʊan kɛ akɔ ɛta'n kokuan yí mma'n-mɔ anʊan yí ndɛba
nɪn abʊ'n. Kʊsʊ a ndie man. 35 Yí ti, bɛ 'ba yaci ɛmɔ awulo'n bɛ wula
ɛmɔ asa nun. Nan kʊsʊ, mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ
lɛ ngɔ nwun man mín nwʊn kʊ́n dede ɔ 'ju cɪan mɔ ɛmɔ 'se kɛ: 'Nyila
hán sʊanlan'n m'ɔ lɛ ba wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun!' "

14

Zozi 'ba man wuluwafʊɛ kʊn anwʊn sa

ɛnwʊnmɪan ele cɪan nɪn anun

1 *Ɛnwʊnmɪan ele cɪan kʊn, *Falisifʊɛ'n-mɔ asʊ kpain kʊn kɔ fɛlɛ
Zozi alɪɛ. Ɛhɪ a, Falisifʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, bɛ lɛ nɪan sɛ Zozi kɔ
fʊn bɛ́ mala nɪn an. 2 Ɛbɛlɛ ala, bian kʊn kɔ a kɔ jinlan Zozi anyunnun.
Bian sɔ nɪn a yiyi. 3 Zozi kukuli yí nʊan sʊ, ɔ kɔ bisa mala nɪn asʊ
mgbain'n-mɔ ɔ nʊn Falisifʊɛ'n-mɔ kɛ: "Asʊ yê mala'n man atɪn kɛ bɛ
mán sʊanlan tí akpɔlɛ anaan n'ɔ tɪ akpɔlɛ ɛnwʊnmɪan ele cɪan nɪn
anun ɔ?" 4 Mɔ Zozi bisalɪ bɛ́ kosuan sɔ'n, bɛ ngɔ bua yí bie. Ɛhɪ a, Zozi
kɔ fa yí sa'n kɔ fua wuluwafʊɛ nɪn anwʊn ɔ kɔ man yí nwʊn kɔ sa. Ɔ
kɔ han kɔ hele yí kɛ ɔ hɔ́ awulo.

5 Mɔ Zozi yɔlı sɔ yuelı'n, ɔ kacili yí nyın bɛ́ nwʋn ɛlɔ a, yí nwan:
“Ɛmɔ nunhan benin yê sɛ yí wa kʋn anaan yí ɛnalɛ kʋn tɔ bula nun
ɛnwʋnmıan ele cıan nın an, ɔ nyı man yí ndɛ ndɛ ɔ?” 6 Ɛjɔlɛ kpɔlɛ
ɛhı, b'a ngʋala man bie bua.
7 Mɛlɛ mɔ bɛ 'ba tɛtanlan tɔbılı nın anwʋn bɛ di alıɛ'n, Zozi nwunlin
kɛ bɛ́ mɔ bɛ tʋlı bɛ́ sa bɛ fɛlɛlı bɛ́ alıɛ'n, biala lɛ kpʋnndɛ meninkpa
lıka ɔ tanlan. 8 Ɛhı a, Zozi kɔ bu anyınndala kʋn ɔ kɔ hele bɛ́. Yí nwan:
“Sɛ sʋanlan tʋ yí sa fɛlɛ wɔ́ atɔnvɔlɛ alıɛ a, n'ɛ kɔ tanlan meninkpa
lıka. Ɛ 'su yí akpʋlʋwa a, b'a fɛlɛ sʋanlan bie kʋsʋ m'ɔ tı kpili tala wɔ́.
9 Sʋanlan'n mɔ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ munnyuan'n ba tʋ wɔ́ a, yí nwan: ‘Ao, jasʋ
maan ɔ tánlan ɛbɛlɛ.’ Sian anın afı wɔ́ nyunnun nyian, bɔʋn-bɔʋn, ɛ
lɛ kɔ a tanlan bɛ́ nzin. 10 Nan sɛ bɛ tʋ bɛ́ sa bɛ fɛlɛ wɔ́ a, wɔ́ lılı tanlan
bɛ́ nzin. Sʋanlan'n m'ɔ fɛlɛlı wɔ́'n nwun wɔ́ a, ɔ 'kan kele wɔ́ kɛ: ‘Eja,
bala bɛ́ nyunnun ɛwa.’ Ɛbɛlɛ nın anun, anın wɔ́ nyunnun a kpaja wɔ́
bɛ́ mɔ ɛ nʋn bɛ́ bɛ gua tɔbılı nın anwʋn nın anyunnun. 11 Ɔ sanlın kɛ
sʋanlan biala m'ɔ kɔ kuku yí nwʋn sʋ'n, bɛ 'kan yí ası. Sʋanlan kʋsʋ
m'ɔ kɔ han yí nwʋn ası'n, bɛ 'kuku yí sʋ.”
12 Mɔ Zozi buli anyınndala sɔ'n yuelı'n, ɔ kɔ han kɔ hele bian'n m'ɔ
fɛlɛlı yí alıɛ'n kɛ: “Eyua o, nɔsʋba o, sɛ ɛ 'fɛlɛ menian alılie a, n'ɛ
fɛlɛ wɔ́ manngʋn-mɔ, wɔ́ nianman-mɔ, wɔ́ nwʋn amma-mɔ anaan
esikafʋɛ-mɔ mɔ bɛ mantan mantan wɔ́'n. Ɔ sanlın kɛ bɛ́ kʋsʋ bɛ
kʋala kɛ bɛ fɛlɛ wɔ́ alıɛ bɛ tua wɔ́ dıɛ'n kalɛ. 13 Nan sɛ ɛ 'fɛlɛ menian
alılie a, fɛlɛ ehianfʋɛ'n-mɔ, bubuluwafʋɛ'n-mɔ, bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʋ'n-
mɔ ɔ nʋn anyınsinlinwafʋɛ'n-mɔ. 14 Nyila 'kan wɔ́. Ɔ sanlın kɛ bɛ
ngɔ nyan man yí nwʋn sʋ like bɛ ngɔ mman man wɔ́. Nan mɛlɛ mɔ
Nyanmıan 'ba man bɛ́ mɔ bɛ yɔlı ye'n fi ewue nun tinnge'n, mɛlɛ sɔ'n
yê Nyanmıan 'man wɔ́ yí nwʋn ahatua ɔ.”

Bian m'ɔ fɛlɛlı menian dɔʋn alıɛ
(Matie 22.1-10)

15 Mɔ bɛ́ mɔ bɛ gugua tɔbılı nın anwʋn'n tılı ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ'n, bɛ́
nunhan kʋn kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: “Nyila hán sʋanlan m'ɔ kɔ li like
Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ'n!”
16 M'ɔ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ bu anyınndala ɛhı ɔ kɔ hele yí. Yí nwan:
“Bian kʋn tʋnlın alıɛ kpili kpa. Ɔ kɔ fɛfɛlɛ menian dɔʋn kpa. 17 Mɛlɛ
mɔ bɛ yuelı alıɛ'n tʋn'n, ɔ kɔ sʋan yí akʋa'n kɛ ɔ hó sé menian'n-mɔ
kɛ: ‘Ɛmɔ bála nán kıkaala dıɛ, alıɛ nın a bın.’
18 “Akʋa'n hɔlı fɛlɛlı bɛ́ a, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ bɔ bɛ kɔ yı. Sʋanlan'n mɔ
akʋa'n lili mʋa fɛlɛlı yí'n nwan: ‘M'an to ebo kʋn. Ɔ di kɛ mın kɔ mın
nıan. Yí ti, yaci, n'ɛ fɛ ɛya.’
19 “Kʋn nwan: ‘M'an to nnalɛ bulu. Ɛnɛ dein ɔ di kɛ mın kɔ mın
nıan sɛ bɛ kʋala junman di a. Yí ti, yaci, n'ɛ fɛ ɛya.’
20 “Nunhan kʋn biekun kʋsʋ nwan: ‘Bɛlɛ mɔ m'an fa mín yı atɔnvɔlɛ
ɔ. Mın ngɔ hʋala man kɔ.’
21 “Akʋa'n kɔ sa kɔ hɔ kɔ bɔ kʋalaa kʋalaa kɔ hele yí mın'n. Yí mın'n
kɔ fɛ ɛya, ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: ‘Kan wɔ́ nwʋn kɔ gua nın asʋ ɛlɔ
kɔ fɛfɛlɛ ehianfʋɛ'n-mɔ, bubuluwafʋɛ'n-mɔ, anyınsinlinwafʋɛ'n-mɔ ɔ
nʋn bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʋ'n-mɔ maan bɛ bála ɛwa.’
22 “Akʋa'n kɔ hɔ. Kaan cɛ, ɔ kɔ a kɔ tʋ yí mın'n. Yí nwan: ‘Kpain,
junman'n mɔ ɛ helelı mín'n, m'an li a yue, kʋsʋ lıka biekun tɛ wɔ
ɛbɛlɛ.’

23 “Ɛhı a, mınlıan'n kɔ han kɔ hele yí akʋa'n kɛ: ‘Fa nanmue nanmue
atın'n-mɔ, san ɛnwanlan'n-mɔ, sʋanlan biala mɔ ɛ nʋn yí kɔ yia'n,
tinndin yí maan ɔ bála. Yɔ bɛ́ sɔ dede maan sua'n yí. 24 Mıın kan mın
kele ɛmɔ kɛ: Bɛ́ mɔ n nili mʋa n vɛlɛlı bɛ́ mɔ b'a mma man'n, bɛ́ nun
fíí nni man mín alıɛ'n bie!’ ”

Kɛ bɛ kpın bɛ si Zozi sʋ'n
(Matie 10.37-38)

25 Ɛhı, anın Zozi nʋn menian dɔʋn kpa aja wɔ atunnun. Ɔ kpɛlı yí
nyın bɛ́ nwʋn ɛlɔ a, yí nwan: 26 Sʋanlan mɔ yí nwan ɔ 'si mín sʋ'n, sɛ ɔ
kulo yí sı, yí nin, yí yı, yí mma, yí nianman mmelenzua nʋn mmalasua
ɔ nʋn yí muonun yí nwʋn ɔ tala mín an, sʋanlan sɔ'n ngʋala ɔ ngaci
man mín sʋanlan. 27 Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ nva man yí kʋlʋwa'n ɔ ndʋ
man yí kɔmın sʋ ɔ nzi man mín sʋ'n, sʋanlan sɔ'n ngʋala ɔ ngaci man
mín sʋanlan.
28 “Sɛ ɛmɔ anun kʋn kulo kɛ ɔ si sua hyilili kʋn an, ɔ di mʋa ɔ tanlan
ası ɔ tıtı ɔ nıan sɛ esika'n m'ɔ le yí'n kɔ sa sua'n si e sɛ se e. 29 Ɔ'a ndıtı
ɔ'a nnıan man sɛ ɔ bɔ sua nın abʋ nan ɔ a ngʋala man yí si a, bɛ́ kʋalaa
mɔ bɛ kɔ nwun kɛ sua nın a ha ɛbɛlɛ'n, bɛ 'sılı yí. 30 Bɛ kan kɛ: ‘Bian
ɛhı a bɔ sua esie abʋ kʋsʋ ɔ'a ngʋala man yí bʋ gua!’
31 “Yí sɔ kʋsʋ ala, sɛ belemgbin kʋn kulo kɛ ɔ nʋn yí manngʋn kʋn
ɛlɔɛ a, ɔ di mʋa ɔ tanlan ası ɔ tıtı nıan sɛ ɔ kʋala kɛ ɔ fa menian akpıı
bulu ɔ kɔ tʋa yí manngʋn'n m'ɔ le menian akpıı abulaa'n bɛ kʋn an.
32 Sɛ ɔ nıan nán ɔ ngʋala man yí sɔ yɔ a, mɛlɛ mɔ belemgbin ɛhınlın
tɛ wɔ mʋa'n, ɔ yı menian maan bɛ kɔ li yí mgbata bɛ sesie bɛ́ afian.
33 Ɛhıka ati, sʋanlan mɔ ɔ'a nyaci man ninnge'n m'ɔ le yí'n ɔ'a ngua
man'n, sʋanlan sɔ'n ngʋala ɔ ngaci man mín sʋanlan.

Njın talɛ nın anwʋn anyınndala'n
(Matie 5.13, Maakı 9.50)

34 “Njın'n tı like kpa. Nan kʋsʋ sɛ ɔ yɔ talɛ a, bɛ 'yɔ sɛ nán ɔ'a yɔ
kpa biekun? 35 Bɛ ngʋala man yí fa tʋn alıɛ, bɛ ngʋala man yí fa gua
ninnge'n-mɔ anun. Ası ala yɛ̂ bɛ ju bɛ gua ɔ. M'ɔ sı fasie'n, ɔ fá ɛjɔlɛ
sɔ'n ɔ síe!”

15

Zozi nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ
(Matie 18.12-14)

1 Ɛlɛhʋn kʋn, bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n nʋn bɛ́ mɔ bɛ bɔ bɛ́ dunman
ɛtɛ'n dɔʋn kpa kɔ a Zozi anwʋn ɛbɛlɛ. Bɛ lɛ ba tie ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan'n.
2 Nan mɔ *Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn *mala nın asʋ mgbain'n-mɔ nwunlin yí
sɔ'n, bɛ kɔ fɛ ɛya. Bɛ́ nwan: “Bian ɛhı dıɛ, ɔ sɔ ɛtɛfʋɛ'n-mɔ anun, ɛsɛ
ɔ nʋn bɛ́ yɛ̂ bɛ didi ɔ!”

Bʋa'n m'ɔ minlinlin nın anwʋn anyınndala'n

3 Ɛhı a, Zozi kɔ bu anyınndala ɛhı ɔ kɔ hele bɛ́. Yí nwan: 4 “Yɛ bú
yí kɛ ɛmɔ anun kʋn le mmʋa ɛya kʋn. Sɛ kʋn minlin nun an, asʋ ɔ
nyaci man abulahʋanlan nʋn ngʋanlan'n bɛ́ adidie lıka ɛbɛlɛ, ɔ ngɔ
mgbʋnndɛ man ɛhınlın dede ɔ nnwun man yí ɔ? 5 Mɛlɛ m'ɔ kɔ nwun
yí'n, ɔ di fɛ kpa ɔ fa yí tʋ yí kɔmın sʋ. 6 Ɔ ju awulo a, ɔ fɛfɛlɛ yí
manngʋn-mɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ mantan mantan yí nwʋn ɛbɛlɛ'n, ɔ kan

kele bɛ́ kɛ: ‘Ɛmɔ bála maan yɛ lí ndutue. Ɔ sanlın kɛ m'an nwun mín bʋa'n m'ɔ minlinlin'n!’ 7 Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ nyanmıansʋ ɛlɔ,
kɛ ɔ tı yí nın ala anın. Sɛ ɛtɛfʋɛ kʋnmgba cein nun yí nwʋn ɔ yaci yí
nyɔlıɛ ɛtɛ'n-mɔ a, yí dunman nun, bɛ di ndutue kpili kpa nyanmıansʋ
ɛlɔ ɔ tala sɛsɛfʋɛ abulahʋanlan nʋn ngʋanlan mɔ b'a nun bɛ́ nwʋn b'a
yaci bɛ́ nyɔlıɛ ɛtɛ'n-mɔ ndutue dıɛ'n.

Jɛtɛ fufue mma kʋn m'ɔ minlinlin nın anwʋn anyınndala'n

8 “Yɛ bú yí biekun kɛ balasua kʋn le jɛtɛ fufue mma bulu. Sɛ kʋn
minlin nun an, asʋ ɔ nzɔ man kanlannıɛ ɔ mgbʋnndɛ man dede ɔ
nnwun man yí ɔ? 9 Sɛ ɔ nwun yí a, ɔ fɛfɛlɛ yí manngʋn-mɔ nʋn bɛ́
mɔ bɛ mantan mantan yí nwʋn ɛbɛlɛ'n, ɔ kan kele bɛ́ kɛ: ‘Ɛmɔ bála
maan yɛ lí ndutue. Ɔ sanlın kɛ m'an nwun mín esika'n m'ɔ minlinlin'n!’
10 Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ nyanmıansʋ ɛlɔ, kɛ ɔ tı yí nın ala anın.
Sɛ ɛtɛfʋɛ kʋnmgba cein nun yí nwʋn ɔ yaci yí nyɔlıɛ ɛtɛ'n-mɔ a, yí
dunman nun, Nyanmıan mmɔfʋɛ'n-mɔ di ndutue.”

Baa'n m'ɔ minlinlin nın anwʋn anyınndala'n

11 Ɛsɛ Zozi kɔ bu anyınndala kʋn biekun kɔ hele bɛ́. Yí nwan: “Anın
bian kʋn le yí mma mmelenzua nnyuan. 12 Ɛlɛhʋn kʋn, nunhan kaan'n
jasʋlı a, ɔ kɔ fa kɔ tʋ yí sı anyunnun kɛ: ‘Baba, ninnge'n mɔ ɛ 'fa man
yɛ́'n, bu nun nán fa mín dıɛ man mín.’ Ɛhı a, sıɛ'n kɔ hye ninnge'n ɔ
kɔ man yí mma nnyuan'n.
13 “Ɔ lili kɔ yɔ ɛlɛsan kʋn, baa kasian kɔ tɔnın yí nwʋn ninnge dıɛ'n.
Cuein, ɔ kɔ fa yí esika'n ɔ kɔ hɔ mʋa kpa mân bie anun. M'ɔ juli ɛlɔ'n,
ɔ kɔ yɔ yí nwʋn basa basa ɔ kɔ sɛcı yí esika'n kʋalaatin. 14 M'ɔ yuelı
yí esika'n kʋalaa di'n, ɛhɔɛ kpili kʋn kɔ kpın mân sɔ nın anun. Sian
dıɛ anın yí nwʋn lɛ cılı yí. 15 Ɛhı a, ɔ kɔ hɔ junman ɛkpʋnndɛ mân sɔ
nın anun ɛbɛlɛ bian kʋn asa nun. Bian sɔ'n kɔ man ɔ kɔ hɔ nanmue
nun kɛ ɔ hɔ́ nían yí mgbolike'n-mɔ asʋ. 16 Baka mma'n mɔ bɛ tı bɛ
man mgbolike'n-mɔ di'n, kpafɛlɛ'n kulo kɛ ahan ɔ nyan bie di. Kʋsʋ
sʋanlan fíí mman man yí.
17 “Sian'n, ɔ kɔ tanlan ası ɔ kɔ jʋnlın. Ɔ kɔ se yí nwʋn kɛ: ‘Mín sı ɛlɔ
ajunmanfʋ'n-mɔ di alıɛ dede bɛ ngʋala man yí di. Kʋsʋ afı n na ɛwa,
ɛhɔɛ lɛ kun mín! 18 Mın 'sa mın kɔ mín sı anwʋn ɛlɔ, mın 'fa mın tʋ
yí nyunnun kɛ: Baba, Nyanmıan anyunnun, m'an yɔ ɛtɛ m'an tia wɔ́.
19 Yí ti, mın nzɛ nvata man kɛ ɛ fá mín ɛ yɔ́ wɔ́ wa kʋ́n. Bu mín kɛ wɔ́
ajunmanfʋ'n-mɔ anun kʋn.’ 20 Sakpa, ɔ kɔ jasʋ kɔ hɔ yí sı anwʋn.
“Mɛlɛ mɔ anın ɔ tɛ nanndı mʋa kpa, m'ɔ juli man awulo nın anwʋn
ɛbɛlɛ'n, yí sı kɔ nwun yí. Baa nın anwʋn kɔ yɔ yí koun. Ɔ kɔ tutu
ɛnwanndie ɔ kɔ hɔ kɔ kpa yí atın, ɔ kɔ tɔ yí nun ɔ kɔ sɔ yí ɔ kɔ bɔ yí
nwʋn.
21 “M'ɔ yɔlı sɔ'n, baa'n nwan: ‘Baba, Nyanmıan anyunnun, m'an yɔ
ɛtɛ m'an tia wɔ́. Yí ti, mın nzɛ nvata man kɛ ɛ fá mín ɛ káci wɔ́ wa
kʋ́n.’
22 “M'ɔ hanlın sɔ yuelı'n, sıɛ'n kɔ han kɔ hele yí ngʋa'n-mɔ kɛ: ‘Ɛmɔ
hán bɛ́ nwʋn bɛ fá taladıɛ kanlanman kpa'n bɛ bála maan bɛ wúla yí.
Bɛ wúla yí sa ngaa, bɛ wówula yí ja mgbabʋa. 23 Ɛnalɛ'n mɔ ɔ'a lɔ
kpa'n, bɛ fá bɛ bála, bɛ hún yí maan yɛ tʋ́n ndutue alıɛ. 24 Ɔ sanlın
kɛ mín wa ɛhı mɔ ɛmɔ anyın tua yí ɛwa'n, ɔ a wu ɛsɛ ɔ'a tinnge, ɔ
minlinlin yê m'an nwun yí ɔ.’ Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ bɔ ndutue elie nın abʋ.

25 “Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın baa kpain nın a hɔ ebolo. Ɔ walı dede m'ɔ ka
kaan ju awulo nın anwʋn ɛbɛlɛ'n, ɔ 'tie a, anın bɛ lɛ tʋ ejue bɛ si abile.
26 Ɔ kɔ fɛlɛ ngʋa'n-mɔ anun kʋn ɔ bisa yí like mɔ yí ti yê bɛ lɛ tʋ ejue
bɛ si abile'n. 27 Akʋa'n nwan: ‘Wɔ́ nianman bian nın a sa a a. Kɛmɔ
wɔ́ sı a nwun kɛ ɔ tı akpɔlɛ mɔ ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí a ndʋ man yí'n, ɔ a man
b'a hun ɛnalɛ'n mɔ ɔ'a lɔ kpa'n.’

28 “Mɔ baa kpain'n tılı yí sʋa'n ɔ kɔ fɛ ɛya. Yí nwan ɔ nwʋlʋ man
awulo. Yí sı kɔ fite kɔ a, ɔ kɔ kpata yí kɛ ɔ wúlʋ awulo. 29 Baa kpain'n
nwan: ‘Baba, m'an sʋ wɔ́ dede afʋɛ kɔ yɔ nyɛ, n nvʋnndʋnlʋn man
wɔ́ lé. Kʋsʋ, esile bɔbɔ mgban mɔ mın 'fa mın tʋn mín nʋn mín
manngʋn'n-mɔ yɛ di'n, ɛ manlın man mín bie lé. 30 Nan kɛmɔ wɔ́ wa
nın a sa a a'n, yí mɔ ɔ nʋn tutu'n-mɔ b'a li wɔ́ esika'n, yí lılı yê ɛ kun
ɛnalɛ'n mɔ ɔ'a lɔ kpa'n man yí ɔ!’

31 “Yí sı nwan: ‘Mín wa, wɔ́ dıɛ ɛ nʋn mín yê yɛ tı ɛwa cıan daa ɔ.
Ninnge kʋalaa mɔ n ne yí'n tı wɔ́ kʋsʋ wɔ́ dıɛ. 32 Nan kʋsʋ, ɔ fata kɛ
yɛ di ndutue. Ɔ sanlın kɛ wɔ́ nianman'n mɔ ɛ nwun yí ɛbɛlɛ'n, ɔ'a wu
ɛsɛ ɔ'a tinnge, ɔ minlinlin yê m'an nwun yí ɔ!’ ”

16

Awofʋɛ ngɛlɛfʋɛ nın anwʋn anyınndala'n

1 Ɛhı, Zozi kɔ bu anyınndala kʋn kɔ hele yí menian'n-mɔ. Yí nwan:
“Anın esikafʋɛ bian kʋn le yí sʋanlan kʋn mɔ yí ninnge'n kʋalaa wɔ
yí sa nun ɔ. Cıan kʋn, menian kɔ a kɔ han kɔ hele esikafʋɛ'n kɛ yí
sʋanlan'n lɛ fın yí ninnge'n gua gua sʋ. 2 Esikafʋɛ'n kɔ man bɛ kɔ fɛlɛ
yí sʋanlan'n. Ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: ‘Ɛjɔlɛ mɔ mın tıtı yí wɔ́ nwʋn'n
nyɔ man mín fɛ. Yí ti, bu wɔ́ junman nın anwʋn mgbʋnndan kele
mín. Afı mın mma nva man mín junman'n mın nwula man wɔ́ sa
nun kʋ́n.’

3 “Sʋanlan'n kɔ se yí nwʋn kɛ: ‘Anın mın 'yɔ mín nwʋn sɛ? Afı mín
mın'n lɛ yı mín junman nun. N ne man anwʋnsɛlɛ nán m'an li ebolo
junman. Sɛ mın 'nanndı nun mın sɛsɛlɛ nán m'an li alıɛ a, ɔ tı mín
anyunnunguasıɛ. 4 Kıkaala dıɛ, m'an nwun kɛ mın 'kpın mın yɔ yí'n!
Yí dıɛ, sɛ bɛ yı mín junman nun an, anın menian'n-mɔ sʋsɔ mín nun!’

5 “Ɛhı a, ɔ kɔ fɛfɛlɛ bɛ́ nun kʋn biala m'ɔ tua yí mın kalɛ'n yí nwʋn.
Ɔ kɔ bisa alimʋa dıɛ'n kɛ: ‘Kalɛ nyɛ yê ɛ tua mín mın ɔ?’

6 “Yí nwan: ‘Mın tua wɔ́ mın *olivʋ ngo balugo abulaa.’

“Sʋanlan'n kɔ han kɔ hele alimʋa dıɛ'n kɛ: ‘Ɛ 'nwun wɔ́ kalɛ kalata'n.
Ndɛ-ndɛ, tanlan ası kɛlɛ balugo bulu kalɛ.’

7 “Ɔ fɛlɛlı kʋn biekun, ɔ kɔ bisa yí kɛ: ‘Wɔ́ kʋsʋ, kalɛ nyɛ yê ɛ tua
mín mın ɔ?’

“Kʋn sɔ'n nwan: ‘Mın tua wɔ́ mın *bele sakı ɛya nnun.’

“Sʋanlan'n kɔ han kɔ hele yí kɛ: ‘Ɛ 'nwun wɔ́ kalɛ kalata'n. Kɛlɛ bele
sakı ɛya nnan kalɛ gua sʋ.’

8 “Mınlıan'n kɔ yı yí sʋanlan awofʋɛ nın ayɛ kɛ ɔ nwunlin ɛbɛlɛ
amanmuo nın anwʋn ngɛlɛ. Ɔ sanlın kɛ mân awosin ɛhı anun
menian'n-mɔ sı bɛ́ nwʋn yɔ ɔ tala jawe nın anun menian'n-mɔ. 9 Mɔ
mın kan mın kele ɛmɔ'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ fá mân ɛhı anun anwʋndıɛ'n
mɔ ɛmɔ le yí'n bɛ tíla amanngʋan. Yí dıɛ, cıan mɔ ɛmɔ asa nun kɔ
yue'n, anın bɛ sɔ ɛmɔ nun nyanmıansʋ ɛlɔ.

10 “Sʋanlan mɔ bɛ fa ninnge nganngan bɛ wula yí sa nun an, ɔ
man bɛ nwun yí ti anun'n, mgɓili'n-mɔ anun, ɔ 'man bɛ nwun yí ti
anun. Sʋanlan kʋsʋ mɔ bɛ nnwun man yí ti anun ninnge nganngan'n-
mɔ anun'n, mgɓili'n-mɔ anun bɛ nnwun man yí ti anun. 11 Eyuadɪ
ɛhɪ anun anwʋndɪɛ'n-mɔ anwʋn, sɛ b'a nnwun man ɛmɔ ati anun
an, nwan sʋanlan dɪɛ yê ɔ 'fa anwʋndɪɛ kpa'n wula ɛmɔ asa nun ɔ?
12 Sʋanlan fa like wula ɛmɔ asa nun nán ɔ'a nnwun man ɛmɔ ati anun
an, nán Nyanmɪan yê ɔ 'fa ɛmɔ muonun dɪɛ'n wula ɛmɔ asa nun ɔ.
13 “Kanga fíí ngʋala nzʋ man mɪnlɪan nnyuan. Ɔ 'kpɔ kʋn nán ɔ
kulo kʋn. Yí nyɪn 'sɔ kʋn, ɔ tu yí nyɪn sa kʋn. Ɛmɔ ngʋala man kɛ bɛ
kan Nyanmɪan nʋn esika bɛ bɔ nun bɛ sʋ bɛ́ ɔ.”

Zozi 'ba han Falisifʋɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 11.12-13; 5.31-32, Maakɪ 10.11-12)

14 Falisifʋɛ'n-mɔ kɔ tie ɛjɔlɛ'n kʋalaatin mɔ Zozi hanlɪn'n. Nan kɛmɔ
bɛ kulo esika nɪn ati, bɛ kɔ gʋlʋ yí nwʋn. 15 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́
kɛ: “Ɛmɔ dɪɛ menian'n-mɔ anyunnun an, ɛmɔ bu bɛ́ nwʋn kɛ bɛ tɪ
meninkpa. Nan Nyanmɪan sɪ ɛmɔ ahʋnlɪn nɪn anun ɛjɔlɛ. Ɔ sanlɪn kɛ
like mɔ menian'n-mɔ bu yí kɛ ɔ tɪ kpa'n, Nyanmɪan anyunnun an, like
sɔ'n tɪ nvuin.
16 “Menian'n-mɔ lili *Moyizɪ mala'n ɔ nʋn mgɓɔmanfʋɛ'n-mɔ ɛjɔlɛ
nɪn asʋ dede ɔ juli Zʋan Batisi mɛlɛ sʋ. Ɔ fi ɛɓɛlɛ m'ɔ kɔ'n, b'a
bɔ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n kpayɛ. Yí ti,
sʋanlan kʋn biala lɛ kpɪlɪ wʋlʋ Nyanmɪan belemgbin mân nɪn anun
ɛlɔ. 17 Anwunno nʋn asɪ'n kʋala kɛ bɛ kpɛ nun bɛ sɪn ndɛ-ndɛ tala
mala nɪn anun ɛjɔlɛ kpɔlɛ sin kaan sʋa.
18 “Belenzua biala m'ɔ kɔ yila yí yɪ ɔ kɔ ja fʋfɔlɛ'n, belenzua sɔ'n,
anɪn ɔ'a tʋn aja. Sʋanlan biala kʋsʋ m'ɔ kɔ ja balasua mɔ yí hun a yila
yí'n, sʋanlan sɔ'n, anɪn ɔ'a tʋn ajaa.

Esikafʋɛ'n nʋn Lazaa

19 “Ɛhɪ, anɪn esikafʋɛ bian kʋn wɔ ɛɓɛlɛ. Taladɪɛ kɛ mmelemgbin'n-
mɔ dɪɛ'n yê anɪn ɔ wula ɔ. Ɔ le yí kʋalaa m'ɔ kulo ɛsɛ cɪan daa ɔ di
mân. 20 Anɪn ehianfʋɛ kʋsʋ kʋn wɔ ɛɓɛlɛ. Bɛ fɛlɛ yí Lazaa. (Dunman
Lazaa'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ sʋanlan mɔ Nyanmɪan bʋka yí.) Yí nwʋn'n
tɪ nganlan nganlan ngʋnmɪn. Ɔ la esikafʋɛ nɪn awulo nɪn anʋan
nɪn anyunnun ɛɓɛlɛ. 21 Ɔ kulo kɛ ahan esikafʋɛ nɪn alɪɛ nɪn abʋ
mgbʋkpʋlʋka'n m'ɔ gua tɔbɪlɪ nɪn abʋ asɪ'n, ɔ nyan yí di. Kɛmɔ ɔ
la ɛɓɛlɛ'n, njʋa'n-mɔ ba bɛ tafɪ tafɪ yí nganlan'n-mɔ anun.
22 “Ɔ wɔ ɛɓɛlɛ dede ehianfʋɛ'n kɔ wu. Ɔ wuli a, nyanmɪansʋ
mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn yí kɔ hɔ Abalahamʋn anwʋn ɛlɔ nyanmɪansʋ. Ɔ
wɔ ɛɓɛlɛ dede esikafʋɛ'n kʋsʋ kɔ wu bɛ kɔ sie yí. 23 Ɔ kɔ hɔ sîn'n m'ɔ
le man ayuelɪɛ nɪn anun, anɪn ɔ tɪ nyinlinlin kpili kpa man yí. Ɔ 'tʋ yí
nyɪn anwunno a, ɔ kɔ nwun Abalahamʋn mʋa ɛlɔ, Lazaa tɪ yí nwʋn
ɛɓɛlɛ. 24 Esikafʋɛ'n kɔ tɪan, yí nwan: ‘Mín sɪ Abalahamʋn, nwun mín
nwʋn anwunnvoe. Sʋan Lazaa maan ɔ bɔ́ yí sa bɛtɪa kʋn nzue nɪn
anun ɔ fá kpín mín tofeleman nɪn asʋ. Ɔ sanlɪn kɛ sîn'n lɛ kele mín
yalɛ kpili sʋnman.’
25 “M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Abalahamʋn kɔ bua yí kɛ: ‘Mín wa, kacɪ kɛ wɔ́
anwʋndɪɛ dɪɛ'n, ɛ nyanlɪn yí mɛlɛ mɔ anɪn ɛ wɔ asɪɛ nɪn asʋ'n. Lazaa
kʋsʋ a, ɛfɛ yê ɔ tɔlɪ yí sʋ ɔ. Kɪkaala dɪɛ, yí lʋa a cɪcɪ ɛwa. Wɔ́ kʋsʋ

wɔ́, ɛ lɛ nwun yalɛ. 26 M'ɔ wɔ nun biekun'n y'ɔ le kɛ bɔnza kpili kʋn la
yɛ́ nʋn ɛmɔ afian. Ɔ man bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛwa mɔ bɛ kulo kɛ bɛ kɔ ɛlɔ'n,
anaan bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛmɔ ɛlɔ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ ba yɛ́ ɛwa'n, bɛ ngʋala
man yí sɔ yɔ.'
27 "Esikafʋɛ'n nwan: 'Mín sɪ Abalahamʋn, mɪn 'sɛlɛ wɔ́ kpa, sʋan
Lazaa mín sɪ awulo ɛlɔ, ɔ sanlɪn kɛ mín nianman nnun wɔ ɛbɛlɛ. 28 Yí
dɪɛ ɔ ju ɛlɔ a, anɪn ɔ kan kele bɛ́ kɛ mɪɪn nwun yalɛ kpa, nán bɛ́ kʋsʋ,
b'a mma man ɛwa yalɛ nɪn anun bie.'
29 "Abalahamʋn kɔ bua yí kɛ: 'Moyizɪ mala'n wɔ bɛ́ sa nun, bɛ nʋn
mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ yê bɛ tɪ ɛlɔ ɔ. Man bɛ tíe bɛ́!'
30 "Esikafʋɛ'n nwan: 'Cɛcɛ, mín sɪ Abalahamʋn, sɛ sʋanlan kʋn fi
ewue mma afian ɛwa ɔ kɔ ɛlɔ a, bɛ 'nun bɛ́ nwʋn bɛ yaci bɛ́ nyɔlɪɛ
ɛtɛ'n-mɔ.'
31 "Ɛhɪ a, Abalahamʋn kɔ han kɔ hele yí kɛ: 'Sɛ bɛ ngulo man kɛ
bɛ di Moyizɪ mala nɪn asʋ bɛ tie mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ a, man sʋanlan fi
ewue mma afian bɔbɔ ɔ hó tʋ́ bɛ́, bɛ ngɔ le bɛ ngɔ li man.' "

17

Bɛ́ mɔ bɛ man ɛhɪnlɪn-mɔ tɔ ɛtɛ nɪn anun'n
(Matie 18.6-7, Maakɪ 9.42)

1 Ɛhɪ, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Ɔ mgba man yí
nwʋn, ngaa wɔ ɛbɛlɛ mɔ ɔ 'man menian'n-mɔ tɔ ɛtɛ nɪn anun ɔ. Nan
munnzue hán sʋanlan m'ɔ kɔ man yí manngʋn kɔ tɔ ɛtɛ nɪn anun'n.
2 Ɔ tɪ kpa man yí kɛ bɛ tʋ́ yí kɔmɪn ɛbʋɛ kpili kʋn bɛ jʋ́ yí bɛ tʋ́ asue
jenvie nɪn anun. Ɔ le sʋ nvasʋɛ tala kɛ ɔ kɔ man mmatʋnman ɛhɪ-mɔ
anun kʋn kɔ tɔ ɛtɛ nɪn anun'n. 3 Yí ti, ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye kpa o!

Ɛtɛ face'n
(Matie 18.21-22)

"Sɛ wɔ́ nianman yɔ wɔ́ ɛtɛ a, kan yí nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ kele
yí. Sɛ ɔ kaci yí abalabɔ nɪn an, yaci yí ɛtɛ'n ce yí. 4 Sɛ ɔ yɔ wɔ́ ɛtɛ kpê
nsʋ alɪhɪan kʋn anun an, yí kʋalaa m'ɔ kɔ yɔ'n, sɛ ɔ ba tʋ wɔ́ ɔ kan
kɛ: 'Mɪn 'kaci mín abalabɔ'n,' sɛ ɔ yɔ yí sɔ a, yaci yí ɛtɛ'n ce yí."

Dedi'n
(Matie 17.20)

5 Mmɔfʋɛ'n-mɔ kɔ han kɔ hele yɛ́ Mɪn kɛ: "Gua yɛ́ dedi nɪn asʋ."
6 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, yɛ́ Mɪn nwan: "Sɛ ɛmɔ le dedi mɔ yí kpili'n nʋn
muntadɪ baa sɛ a, ɛmɔ kʋala se baka ɛhɪ kɛ: 'Tu wɔ́ bʋ kɔ jinlan jenvie
nɪn anun ɛlɔ.' Baka sɔ'n 'tu yí bʋ ɔ kɔ jinlan jenvie nɪn anun ɛlɔ."

Like m'ɔ sɛ kɛ akʋa'n yɔ'n

7 Zozi nwan: "Yɛ bʋ́ yí kɛ ɛmɔ anun kʋn le yí akʋa kʋn. Yí akʋa
sɔ'n di yí ebo nɪn asʋ junman anaan ɔ nɪan yí ayɛmʋa'n-mɔ asʋ. Sɛ ɔ
nwun kɛ yí akʋa'n fi ebolo a a, asʋ ɔ 'kan kele yí kɛ: 'Kan wɔ́ nwʋn,
tanlan asɪ di like'? 8 Ɔ ngan man sɔ. Nan ɔ 'kan kele yí akʋa'n kɛ: 'Sesie
mín like'n, kɔ kaci wɔ́ nwʋn bala yɪ mín alɪɛ dɪɛ'n man mín maan n
ní n nʋ́n nzue. Sɛ mɪn yue a, ɛ kɔ li wɔ́ dɪɛ ɛ kɔ nʋn nzue.' 9 Junman'n
mɔ ɔ'a man yí akʋa nɪn a li'n, asɪ nâ nnʋn man nun. 10 Kɛ ɔ tɪ yí man
ɛmɔ kʋsʋ nɪn ala'n. Sɛ ɛmɔ yue junman'n kʋalaa mɔ b'a hele ɛmɔ'n di
a, ɛmɔ hán kɛ: 'Yɛ tɪ ngʋa mgban, like m'ɔ sɛ kɛ yɛ yɔ'n yê y'a yɔ ɔ.' "

Zozi nʋn kokobefʋɛ bulu'n

11 Mɔ Zozi 'kɔ Zoluzalɛmʋn'n, ɔ sınlın Samali nʋn Galile ɛyɛ nın asʋ.
12 Anın ɔ ka kaan ju kulo kʋn asʋ, kokobefʋɛ bulu kɔ hɔ kɔ kpa yí atın.
Bɛ jinlanlın mʋa, 13 anın bɛ lɛ tıan bɛ kan kɛ: "Kpain Zozi, nwun yɛ́
nwʋn anwunnvoe!"
14 Mɔ Zozi nwunlin bɛ́'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ hó bɛ fá bɛ́
nwʋn bɛ héle tɛɛyıfʋɛ'n-mɔ." Mɛlɛ mɔ bɛ falı atın'n mɔ bɛ 'kɔ'n, bɛ́
nwʋn kɔ sa.
15 Mɔ kokobefʋɛ bulu nın anun kʋn nwunlin kɛ yí nwʋn a sa'n, ɔ
kɔ sa yí nzin. Ɔ 'ba a, anın ɔ lɛ tıan ɔ yı Nyanmıan ayɛ. 16 Ɔ kɔ tutu
kɔ tɔ Zozi aja nun, ɔ kɔ butu yí nyın ası, ɔ kɔ yɔ yí mo. Kanngʋ anın
sʋanlan sɔ'n tı Samali sʋanlan.
17 Ɛhı a, Zozi nwan: "Bɛ́ kokobefʋɛ bulu'n, asʋ bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn a
nza man ɔ? Nan kokobefʋɛ ngʋanlan ɛhınlın, bɛ halı bɛ́ dıɛ nin? 18 Bɛ́
nun bie fíí a nza a mma nyı man Nyanmıan ayɛ kɛ ɛyɛfʋɛ ɛhı ala?"
19 M'ɔ yɔlı sɔ yuelı'n, Zozi kɔ han kɔ hele kokobefʋɛ'n kɛ: "Jasʋ kɔ, wɔ́
dedi nın a le wɔ́ ngʋan."

Nyanmıan belemgbin elie'n

20 Ɛlɛhʋn kʋn *Falisifʋɛ'n-mɔ kɛ bisa Zozi kɛ: "Cıan benin yê
Nyanmıan 'di yí belemgbin nın ɔ?"
Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Nyanmıan belemgbin elie'n tı man like mɔ bɛ
nwun yí bɛ́ nyınsʋ ɔ. 21 Bɛ ngan man kɛ: 'Ɛ 'nwun yí' anaan 'Yí ahı'.
Afı ɛmɔ nwún yí kɛ Nyanmıan lɛ di yí belemgbin nın ɛmɔ afian ɛwa."
22 Ɛhı anzin, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: "Mɛlɛ'n 'ba ju
mɔ cıan kʋn ɛmɔ alʋa 'ba lɔ *Mân Baa'n, kʋsʋ ɛmɔ ngɔ nwun man yí.
23 Menian'n-mɔ 'ba han kele ɛmɔ kɛ: 'Bɛ nían, ɔ wɔ ɛwa o!' anaan 'Bɛ
nían, ɔ wɔ ɛlɔ o!' Bɛ kan sɔ a, nán bɛ tu bɛ́ bʋ bɛ nwanndi bɛ kɔ lıka
fíí. 24 Kɛmɔ nyanmıan'n kpɛ mıaın, ɔ fite ebue kʋn ɔ ta kɔ ebue kʋn'n,
kɛ Mân Baa'n kʋsʋ ɛwalɛ cıan'n 'ba yɔ yí nın anın. 25 Nan kʋsʋ ɔ di
kɛ ɔ nwun yalɛ kpa, ɛsɛ ɔ di kɛ ajulisʋ menian'n-mɔ yı yí tʋ kʋalaaka.
26 "Ɛjɔlɛ m'ɔ walı Nowe mɛlɛ sʋ'n, ɛjɔlɛ sɔ'n kʋnmgba yê ɔ 'ba a Mân
Baa nın ɛwalɛ cıan nın ɔ. 27 Dede m'ɔ juli cıan mɔ Nowe 'fʋ meli nın
anun, mɔ asuyie kpili'n 'bu ası ɔ kun menian'n-mɔ kʋalaatin'n, anın
Nowe mɛlɛ sʋ menian'n-mɔ lɛ didi, bɛ lɛ nʋn nzan, bɛ lɛ jija bɛ́ nwʋn,
ɛsɛ anın bɛ lɛ fa bɛ́ mma'n-mɔ ajaa.
28 "Mân Baa nın ɛwalɛ cıan'n 'ba yɔ kɛ Lɔtʋ mɛlɛ sʋ. Lɔtʋ mɛlɛ sʋ,
anın menian'n-mɔ lɛ didi, bɛ lɛ nʋn nzan, bɛ lɛ tunndo ninnge, bɛ lɛ
tɔnın ninnge, bɛ lɛ dodua ninnge ɛsɛ anın bɛ lɛ sisi sua. 29 Nan cıan
mɔ Lɔtʋ fi *Sodɔmʋn jasʋlı'n, Nyanmıan manlın sîn esue ɔ nʋn like
kʋn, ɔ ban nvan kɛ tui ndunmunlan, bɛ tɔlı gualı bɛ hunlin menian
sɔ'n-mɔ kʋalaatin.
30 "Cıan mɔ Mân Baa'n 'ba yı yí nwʋn kele'n, kɛ ɛjɔlɛ'n 'ba yɔ yí nın
anın. 31 Cıan sɔ'n, sʋanlan m'ɔ kɔ fʋ kɔ tanlan yí sua nın ati sʋ'n, n'ɔ
ju ɔ wʋlʋ sua nın anun ɔ fa yí ninnge'n m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ'n. Sʋanlan kʋsʋ
m'ɔ kɔ hɔ ebolo'n, n'ɔ sa yí nzin ɔ ba kulo. 32 Ɛmɔ ati kácı Lɔtʋ ayı'n!
33 Sʋanlan m'ɔ tı ahyʋan ɔ kulo yí kunnun'n, ɔ nnyan man ngʋan.
Nan sʋanlan mɔ eyuadı ɛtɛ ɛhı anun ɔ kulo ɛhınlın-mɔ ɔ bʋka bɛ́'n,
sʋanlan sɔ'n, ɔ 'nyan nyanmıansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ'n. 34 Mıın
kan mın kele ɛmɔ kɛ cıan sɔ'n kɔngɔɛ, sɛ menian nnyuan la ɛbɛɛ kʋn
asʋ a, bɛ nʋn kʋn kɔ, kʋn ka ɛbɛlɛ. 35 Mmalasua nnyuan mɔ bɛ lɛ

futu *bele bɛ yı yí fali'n, bɛ nʊn kʊn kɔ, kʊn ka ɛbɛlɛ.” [36 Mmelenzua
nnyuan mɔ bɛ kɔ hɔ ebolo'n, bɛ nʊn kʊn kɔ, bɛ yaci kʊn.]
37 Zozi menian'n-mɔ kɔ bisa yí kɛ: “Yé Mın, anın nin lıka dıɛ yê ɛjɔlɛ
sɔ'n 'ba te ɔ?”
Zozi kɔ bua bé kɛ: “Lıka mɔ fuin'n la'n, ɛbɛlɛ yê ɛkpɔtɛ'n-mɔ yia ɔ.”

18

Kunlannvʊɛ balasua'n nʊn sʊanlan'n

m'ɔ di ɛjɔlɛ nın anwʊn anyınndala'n

1 Ɛhı anzin, Zozi kɔ bu anyınndala ɛhı ɔ kɔ hele bé kɛ bɛ yó asɔnın
tɛmʊn biala, nán bɛ man bé nwʊn bubu bé. 2 Yí nwan: “Anın sʊanlan
kʊn wɔ kulo kʊn asʊ ɔ di ɛjɔlɛ. Sʊanlan sɔ'n, ɔ nzulo man Nyanmıan
ɛsɛ yí nyın nzɔ man sʊanlan fíí. 3 Anın kunlannvʊɛ balasua kʊn kʊsʊ
wɔ kulo sɔ nın asʊ bie. Kunlannvʊɛ sɔ'n ba tʊ sʊanlan'n m'ɔ di ɛjɔlɛ'n
cıan daa a, yí nwan: ‘Di mín ɛjɔlɛ'n m'ɔ la mın nʊn mín kpɔfʊɛ nın
afian'n man mín.’
4 “Kunlannvʊɛ'n ba ɔ kan an, sʊanlan'n m'ɔ di ɛjɔlɛ'n ndɛ man yí sʊ
dede ɔ'a hyɛ kpa. Cıan kʊn, ɔ kɔ se yí nwʊn kɛ: ‘Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ mın
nzulo man Nyanmıan ɛsɛ mín nyın nzɔ man sʊanlan fíí. 5 Nan kʊsʊ,
kɛmɔ kunlannvʊɛ balasua ɛhı man mın nnyan mın nwʊn'n, mın 'di
yí ɛjɔlɛ'n mın man yí. Sɛ m'an nyɔ man yí sɔ a, ɔ 'tan mín nyınsʊ.’ ”
6 Mɔ yé Mın buli anyınndala sɔ'n yuelı'n, ɔ kɔ han kɔ tʊ sʊ kɛ: “Ɛmɔ
tíe ɛjɔlɛ mɔ sʊanlan ɛtɛfʊɛ ɛhı m'ɔ di ɛjɔlɛ'n lɛ kan'n! 7 Sɛ ɛtɛfʊɛ ɛhı
m'ɔ di ɛjɔlɛ'n kʊala kɛ ɔ di sʊanlan ɛjɔlɛ maan yí kunnun jɔ a, asʊ
Nyanmıan lılı yê yí mma'n-mɔ sun fɛlɛ yí kɔngɔɛ nʊn eyue a, ɔ nni
man bé ɛjɔlɛ mman man bé ɔ? Asʊ ɔ 'cɛ nán ɔ'a bʊka bé ɔ? 8 Mıın kan
yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ Nyanmıan 'di bé ɛjɔlɛ'n man bé ndɛ-ndɛ.
Nan *Mân Baa nın ɛwalɛ nun, asʊ ɔ 'ba tʊ menian'n-mɔ asıɛ nın asʊ
ɛwa kɛ bɛ de Nyanmıan bɛ di ɔ?”

Falisifʊɛ'n nʊn sʊanlan'n

m'ɔ dide ajule nın anwʊn anyınndala'n

9 Zozi kɔ bu anyınndala ɛhı ɔ kɔ man bé mɔ bɛ bu bé nwʊn sɛsɛfʊɛ
Nyanmıan anyunnun, mɔ bɛ mmu man bé manngʊn-mɔ like'n. 10 Yí
nwan: “Menian nnyuan kɔ hɔ asɔnın ɛyɔlɛ Nyanmıan awulo ɛlɔ.
Nunhan kʊn tı *Falisifʊɛ, kʊn'n dide ajule. 11 Falisifʊɛ nın a tı yí nwʊn
ɔ'a jinlan bé nyunnun yê ɔ lɛ sɛlɛ ɔ. Yí nwan: ‘Nyanmıan, mın 'da wó
ası, afı n dı man kɛ menian bʊ nga'n-mɔ. Bé dıɛ, bɛ tı awofʊɛ, ɛtɛfʊɛ
ɛsɛ bɛ tʊn ajaa. Mın 'da wó ası, afı n dı man kɛ sʊanlan ɛhı m'ɔ dide
ajule'n. 12 Mɔlɛ kʊn anun, mın bua mın da kpê nnyuan. Like mɔ n gɔ
nyan yí'n, mın bu nun bulu mın tu kʊn mın man wó.’
13 “Sʊanlan'n m'ɔ dide ajule'n jin bé nzin mʊa, ɔ ngulo man kɛ ɔ tʊ yí
nyın anwunno bɔbɔ, ɔ kɔ fa yí sa kɔ bɔ yí hue sʊ, yí nwan: ‘Nyanmıan,
nwun mín nwʊn anwunnvoe. Ɔ sanlın kɛ n dı ɛtɛfʊɛ.’ ”
14 Zozi nwan: “Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ mɛlɛ mɔ sʊanlan'n m'ɔ
dide ajule'n 'kɔ yí awulo'n, anın ɔ nʊn Nyanmıan, bé afian a sɛ. Nan
Falisifʊɛ'n, ɔ nʊn Nyanmıan, bé afian a nzɛ man. Ɔ sanlın kɛ sʊanlan
biala m'ɔ kɔ kuku yí nwʊn sʊ'n, bɛ 'kan yí ası. Sʊanlan kʊsʊ m'ɔ kɔ
han yí nwʊn ası'n, bɛ 'kuku yí sʊ.”

Zozi 'ba yeyila mmatʋnman nganngan'n-mɔ asʋ
(Matie 19.13-15, Maakɪ 10.13-16)

15 Menian mmie-mɔ kɔ fa mmatʋnman nganngan-mɔ bɛ kɔ bɛlɛ
Zozi kɛ ɔ fá yí sa ɔ fúa bɛ́ nwʋn ɔ yéyila bɛ́ sʋ. Mɔ yí mmɔfʋɛ'n-
mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ totua menian sɔ'n-mɔ atɪn. 16 Zozi kɔ man
bɛ kɔ fɛlɛ mmatʋnman'n-mɔ. Yí nwan: "Ɛmɔ yáci mmatʋnman'n-mɔ
maan bɛ bála mín nwʋn! Nán bɛ totua bɛ́ atɪn. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan
Belemgbin Mân'n, ɔ tɪ bɛ́ mɔ bɛ tɪ kɛ bɛ́'n dɪɛ. 17 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ
mɪn kele ɛmɔ kɛ sʋanlan mɔ ɔ'a nyɔ man yí nwʋn batʋnman ɔ'a man
Nyanmɪan a nni man yí sʋ belemgbin'n, sʋanlan sɔ'n ngɔ hʋala man
Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ kɔ lé."

Esikafʋɛ'n nʋn ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n
(Matie 19.16-30, Maakɪ 10.17-31)

18 Zufʋ kpain'n kʋn kɔ bisa Zozi kɛ: "Mɪnlɪan kpa, nzu like dɪɛ y'ɔ di
kɛ mɪn yɔ nán m'an nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n?"
19 Zozi kɔ bua yí kɛ: "Nzukɛ ati yɛ̂ ɛ fɛlɛ mín mɪnlɪan kpa ɔ? Sʋanlan
fíí tɪ man kpa, sannan Nyanmɪan angʋnmɪn cein. 20 Ɛ sɪ mala bulu'n:
*N'ɛ tʋn ajaa, n'ɛ kun sʋanlan, n'ɛ wua, n'ɛ di ato adanzɪɛ, man wɔ́ nyɪn
sɔ́ wɔ́ sɪ nʋn wɔ́ nin.*"
21 Bian'n nwan: "M mantanlɪn mala sɔ'n-mɔ asʋ elie mín
mmatʋnman nun angʋnmɪn."
22 Mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Ɔ ka wɔ́ like kʋn
biekun. Tɔnɪn wɔ́ nwʋn ninnge'n kʋalaatin nán ce yí esika'n man
ehianfʋɛ'n-mɔ."
23 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ mɔ bian'n tɪlɪ'n, yí nwʋn kɔ bubu yí. Ɔ sanlɪn kɛ
ɔ tɪ esikafʋɛ kpili kpa. 24 Mɔ Zozi nwunlin kɛ bian nɪn anwʋn a bubu
yí'n, yí nwan: "Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ ɛwʋlʋɛ'n yɔ sɪ
man esikafʋɛ'n-mɔ o! 25 Ɔ yɔ sɪ man naan kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí sʋamo'n
kɛ ɔ wʋ́lʋ dɔlɔwa bɔɛ nun. Nan ɔ yɔ sɪ kpa man esikafʋɛ kʋn kɛ ɔ wʋ́lʋ
Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun."
26 Bɛ́ mɔ anɪn bɛ lɛ tie Zozi ɛjɔlɛ sɔ'n nwan: "Nan sɛ ɛjɔlɛ'n tɪ sʋa a,
anɪn nwan yɛ̂ ɔ kʋala ɔ nyan yí ti ɔ?"
27 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Like mɔ kulo menian'n-mɔ ngʋala man yí yɔ'n,
like sɔ'n nza man Nyanmɪan yɔ."
28 Ɛhɪ a, Pɪɛlɪ nwan: "Nɪan, y'a yaci yɛ́ nwʋn ninnge'n kʋalaa y'a gua
y'a si wɔ́ sʋ."
29 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ
kɛ sɛ Nyanmɪan Belemgbin Mân'n dunman nun, sʋanlan kʋn yaci yí
awulo, yí yɪ, yí nianman-mɔ, yí sɪ nʋn nʋn yí nin nʋn mma-mɔ a, 30 ɔ
'nyan yí nwʋn sʋ dɔʋn kpa mɛlɛ ɛhɪ anun. Ɛsɛ mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba nɪn
anun, ɔ 'nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n."

Zozi 'ba bɔ yí ewue'n nʋn yí etinnge nɪn asʋ biekun
(Matie 20.17-19, Maakɪ 10.32-34)

31 Zozi nʋn yí menian bulu nʋn nnyuan'n kɔ tɪ bɛ́ nwʋn. Ɔ kɔ
han hɔ hele bɛ́ kɛ: "Yaa, yɛ lɛ kɔ Zoluzalɛmʋn o! Ɛjɔlɛ'n kʋalaa mɔ
mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn m'ɔ tʋ de Mân Baa'n, ɛbɛlɛ yɛ̂ ɔ 'kpɪn sʋ ɔ.
32 Bɛ 'ba yɪ *Mân Baa'n bɛ man bɛ́ mɔ bɛ nzʋ man Nyanmɪan'n. Bɛ́
kʋsʋ bɛ 'ba gʋlʋ yí nwʋn, bɛ 'kpɛ yí nzʋba ɛsɛ bɛ 'tʋtʋ yí nwʋn ngɛsɛlɛ.
33 Bɛ 'fin yí mgbele ɛsɛ bɛ 'kun yí. Nan bɛ kun yí a, yí cɪan nsan nɪn

asʊ, ɔ fi ewue nun ɔ 'tinnge.” 34 Ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi hanlɪn'n, yí menian'n-
mɔ ngɔ tɪ man yí bʊ fíí sʊa. Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi hanlɪn'n tɪ
nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ bɛ́ nyɪnsʊ. Ɔ man b'a ndɪ man yí bʊ.

Zozi 'ba man anyɪnsinlinwafʊɛ kʊn nwun asɪ
(Matie 20.29-34, Maakɪ 10.46-52)

35 Anɪn Zozi ka kaan ju Zoliko. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn anyɪnsinlinwafʊɛ
kʊn tɪ atɪn nɪn anʊan ɛbɛlɛ yê ɔ sɛsɛlɛ ɔ. 36 M'ɔ tɪlɪ kɛ meninsʊnman
lɛ sîn'n, ɔ kɔ bisa nun ɛjɔlɛ. 37 Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yí kɛ Zozi m'ɔ fi
Nazalɛtɪ'n y'ɔ lɛ sɪn ɛbɛlɛ ɔ.
38 M'ɔ tɪlɪ kɛ bɛ́ nwan Zozi y'ɔ lɛ sɪn ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ tɪan. Yí nwan:
“Belemgbin *Davidi Awa Zozi, nwun mín nwʊn anwunnvoe!”
39 Bɛ́ mɔ bɛ li bɛ́ nyunnun'n kɔ totua yí kɛ ɔ múan yí nʊan. Mɔ bɛ
'totua yí'n, bɛlɛ mɔ anɪn ɔ lɛ tɪan sɛlɛ kpa ɔ. Yí nwan: “Belemgbin
Davidi Awa, nwun mín nwʊn anwunnvoe!”
40 Zozi kɔ jinlan ɔ kɔ man atɪn kɛ bɛ fá yí bɛ bɛ́lɛ yí. Mɔ
anyɪnsinlinwafʊɛ'n juli ɛbɛlɛ'n, Zozi kɔ bisa yí kɛ: 41 “Nzu yê ɛ kulo kɛ
n yɔ́ m mán wɔ́ ɔ?”
Anyɪnsinlinwafʊɛ'n nwan: “Yɛmɪnlɪn, yɔ maan n nwún asɪ kɛ yí
daba'n.”
42 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Nwun asɪ! Wɔ́ dedi nɪn
a man wɔ́ nwʊn a sa.” 43 Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ nwun asɪ. Ɔ kɔ yɪ Nyanmɪan
ayɛ ɔ kɔ si Zozi sʊ. Mɔ bɛ́ kʊalaa bɛ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ yɪ Nyanmɪan
ayɛ.

19

Zozi nʊn Zase

1 Zozi juli Zoliko kulo nɪn asʊ ɛbɛlɛ, ɔ lɛ kpɛ nun. 2 Anɪn bian kʊn
wɔ ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Zase. Ɔ tɪ bɛ́ mɔ bɛ dide ajule'n-mɔ
kpain ɛsɛ ɔ tɪ esikafʊɛ. 3 Ɔ kulo kɛ ɔ nwun sʊanlan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Zozi'n. Nan kʊsʊ kɛmɔ ɔ tɪ sʊanlan tika'n, meninsʊnman'n dunman
nun, ɔ ngʊala nnwun man Zozi. 4 Ɛhɪ a, Zase kɔ bu bɛ́ nyunnun ɔ kɔ
nwanndi ɔ kɔ hɔ kɔ fʊ baka kʊn asʊ. Baka sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí sikomɔɔ. Yí
dɪɛ anɪn ɔ nwun Zozi. Ɔ sanlɪn kɛ baka sɔ nɪn abʊ ɛbɛlɛ yê Zozi 'sɪn ɔ.
5 Mɔ Zozi juli baka nɪn abʊ'n, ɔ kɔ tʊ yí nyɪn anwunno ɔ kɔ han kɔ
hele Zase kɛ: “Zase, kan wɔ́ nwʊn ju asɪ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛnɛ, wɔ́ awulo
ɛlɔ yê mɪn 'sike ɔ.”
6 Zase kɔ han yí nwʊn ɔ kɔ ju ɔ le fɛ elie ɔ kɔ sɔ Zozi nun.
7 Bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ nwunlin yí sɔ'n kɔ fɛ ɛya. Bɛ́ nwan: “Sʊanlan ɛhɪ
a hɔ a sike ɛtɛfʊɛ awulo!”
8 Zase kɔ jinlan yɛ́ Mɪn anyunnun, yí nwan: “Yɛmɪnlɪn, tie! Mɪn 'bu
mín nwʊn ninnge nɪn anun mɪn tu yí ebue mɪn man ehianfʊɛ'n-mɔ.
Sɛ n nili sʊanlan bie ndunlunmun an, mɪn 'bɔ yí nwʊn fâ nnan mɪn
man yí.”
9 Zozi kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Ɛnɛ, awulo ɛhɪ anun menian'n-mɔ
a nyan ngʊan. Ɔ sanlɪn kɛ sʊanlan ɛhɪ kʊsʊ tɪ Abalahamʊn abʊsʊ
sʊanlan. 10 Afɪ *Mân Baa'n walɪ kɛ ɔ 'ba kpʊnndɛ bɛ́ mɔ b'a minlin'n-
mɔ nán ɔ de bɛ́ ngʊan.”

Esika kɔkɔlɛ mma nɪn anwʊn anyɪnndala'n
(Matie 25.14-30)

11 Ɛsɛ Zozi kɔ bu anyınndala kʋn biekun ɔ kɔ hele bɛ́ mɔ anın bɛ
lɛ tie ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ'n. Afı, kɛmɔ anın bɛ ka kaan bɛ ju Zoluzalɛmʋn'n,
menian'n-mɔ jʋnlın kɛ bɛ 'ka ɛbɛlɛ ala bɛ nwun Nyanmıan Belemgbin
Mân'n. 12 Ɛhı a, Zozi nwan: "Dıhyıɛ kʋn fi yí mân dıɛ anun kɔ hɔ
mân bie anun. Mân sɔ'n wɔ mʋa kpa. Ɔ 'kɔ maan bɛ sie yí belemgbin
nán ɔ sa ba. 13 Mɔ ɔ 'ba hɔ'n, ɔ kɔ fɛfɛlɛ yí ngʋa'n-mɔ anun bulu. Ɔ
kɔ wowula bɛ́ nun kʋn biala asa nun esika kɔkɔlɛ mma ngʋkʋn. Yí
nwan: 'Ɛmɔ fá lí junman dede maan m mála.'
14 "Dıhyıɛ sɔ'n mân nın anun menian'n-mɔ ngulo man yí ɛjɔlɛ, bɛ
kpɔ yí. Nan mɔ dıhyıɛ'n hɔlı'n, bɛ kɔ yı menian maan bɛ kɔ si yí sʋ. Bɛ
hɔlı juli ɛlɔ a, bɛ́ nwan: 'Yɛ ngulo man kɛ bian ɛhı di yɛ́ sʋ belemgbin.'
15 "Bɛ kɔ sie dıhyıɛ sɔ'n belemgbin, ɔ kɔ sa kɔ a yí mân nın anun.
Ɔ kɔ man bɛ kɔ fɛfɛlɛ yí ngʋa'n-mɔ m'ɔ falı esika'n manlın bɛ́'n kɛ bɛ
bála a bu mgbʋnndan bɛ héle yí.
16 "Alimʋa akʋa'n juli ɛbɛlɛ a, yí nwan: 'Yɛmınlın, m'an nyan bulu
m'an bʋka mɔ ɛ falı manlın mín nın asʋ.'
17 "Belemgbin'n kɔ han kɔ hele yí kɛ: 'Akʋa kpa, mo! Kɛmɔ ninnge
kaan ɛhı-mɔ anun m'an nwun wɔ́ ti anun'n, mın 'fa wɔ́ mın sie kulo
mgbili bulu asʋ kpain.'
18 "M'ɔ tɔ sʋ nnyuan'n kɔ a. Yí nwan: 'Yɛmınlın, m'an nyan nnun
m'an bʋka mɔ ɛ falı manlın mín nın asʋ.'
19 "Belemgbin kɔ han kɔ hele yí kɛ: 'Mın 'fa wɔ́ kʋsʋ mın sie kulo
mgbili nnun asʋ kpain.'
20 "Akʋa kʋn biekun walı a, yí nwan: 'Yɛmınlın, ɛ 'nwun wɔ́ esika'n.
N valı n vıalı hanmıntı duku nun. 21 Mın sulo wɔ́, ɔ sanlın kɛ ɛ tı
sʋanlan mɔ wɔ́ ɛjɔlɛ elie yɔ yalɛ. Lıka mɔ a nzie man like'n, ɛbɛlɛ like
yɛ̂ ɛ fa ɔ. Lıka mɔ a nnu a man like'n, ɛbɛlɛ like yɛ̂ ɛ tı ɔ.'
22 "Mɔ akʋa nın anʋan tɔlı'n, belemgbin'n nwan: 'Akʋa ati anun ɛtɛ,
wɔ́ nʋan ɛjɔlɛ nın anwʋn yɛ̂ mın 'nıan mın tua wɔ́ kalɛ ɔ. Ɛ sı kɛ n
dı sʋanlan mɔ yí ɛjɔlɛ elie yɔ yalɛ, lıka mɔ m'an nzie man like'n, ɛbɛlɛ
like yɛ̂ mın fa ɔ. Lıka mɔ m'an nnu a man like'n, ɛbɛlɛ like yɛ̂ mın tı
ɔ. 23 Ɔ yɔ sɛ mɔ afı a ngɔ a nva man mín esika nın a ndʋ man bankı
ɔ? Ahan kɛ n vi ɛlɔ m malı'n, mın kʋala kɛ mın de sʋ nvasʋɛ'n.'
24 "Mɔ belemgbin hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ wɔ
ɛbɛlɛ'n kɛ: 'Ɛmɔ tʋ́a yí lé esika kɔkɔlɛ mma sɔ'n bɛ mán sʋanlan'n m'ɔ
le bulu'n.'
25 "Bɛ́ mɔ bɛ gua ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ han kɔ hele belemgbin'n kɛ:
'Yɛmınlın, yí dıɛ, ɔ'a li mʋa ɔ'a nyan bulu!'
26 "Belemgbin nwan: 'Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ sʋanlan m'ɔ le bie'n,
bɛ 'man yí dɔʋn. Nan sʋanlan m'ɔ le man bie fíí'n, kaan'n m'ɔ le'n, bɛ
'tʋa yí bɛ de. 27 Bɛ́ mɔ bɛ kpɔ mín mɔ b'a ngulo man kɛ mın sie bɛ́'n,
bɛ fá bɛ́ kʋsʋ bɛ fíte mín nyunnun ɛwa bɛ hún bɛ́.' "

Zoluzalɛmʋn ɛhɔlɛ'n
(Matie 21.1-11, Maakı 11.1-11, Zʋan 12.12-19)

28 Mɔ Zozi buli anyınndala sɔ'n yuelı mɔ bɛ 'kɔ Zoluzalɛmʋn'n, ɔ li
yí menian'n-mɔ anyunnun. 29 Mɔ bɛ hɔlı dede mɔ bɛ ka kaan bɛ ju
Bɛtıfaze nʋn Betanin kulo'n m'ɔ mantan bʋka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Olivʋ
bʋka'n, Zozi kɔ sʋan yí menian'n-mɔ anun nnyuan yí nyunnun. 30 Yí
nwan: "Ɛmɔ hɔ́ kulo'n m'ɔ wɔ yɛ́ nyunnun ɛlɔ nın asʋ. Sɛ ɛmɔ ju ɛlɔ
a, ɛmɔ 'ba nwun kɛ afunlunmun baa kʋn mɔ sʋanlan fíí fʋlı man sʋ

lé mınnda ɛbɛlɛ. Ɛmɔ nyánnjı yí bɛ bɛ́lɛ mín ɛwa. 31 Sɛ sʋanlan bisa
ɛmɔ kɛ: ‘Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ lɛ nyannjı yí ɔ?’ Ɛmɔ hán kɛ: ‘Yɛ́ Mın a
hian yí nwʋn.’ ”
32 Bɛ́ mɔ Zozi sʋanlın bɛ́'n hɔlı nwunlin yí kʋalaa kɛ ɔ hanlın helelı
bɛ́'n. 33 Mɛlɛ mɔ bɛ 'nyannjı afunlunmun baa'n, bɛ́ mɔ bɛ le yí'n kɔ
bisa bɛ́ kɛ: ‘Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ lɛ nyannjı afunlunmun baa nın ɔ?’
34 Zozi menian nnyuan'n kɔ bua bɛ́ kɛ: ‘Yɛ́ Mın a hian yí nwʋn.’
35 Ɛhı a, bɛ kɔ fa afunlunmun baa'n bɛ kɔ bɛlɛ Zozi. Bɛ kɔ yıyı bɛ́
taladıɛ'n bɛ kɔ gua sʋ. Bɛ kɔ man Zozi kɔ fʋ kɔ tanlan sʋ. 36 Zozi 'kɔ
a, anın menian'n-mɔ lɛ yıyı bɛ́ taladıɛ'n-mɔ bɛ sısɛ yí atın nın anun.
37 Mɔ anın bɛ ka kaan bɛ ju Olivʋ bʋka atın'n m'ɔ tʋlʋ kɔ
Zoluzalɛmʋn nın asʋ'n, bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ si Zozi sʋ'n kɔ li fɛ bɛ kɔ bɔ
bɛ kɔ sulo. Bɛ kɔ yı Nyanmıan ayɛ ɔ fi asinbɛnwʋn ninnge'n-mɔ mɔ
b'a nwun yí nın anwʋn. 38 Bɛ́ nwan: “Nyila hán belemgbin'n m'ɔ lɛ ba
wɔ yɛ́ Mın dunman nun'n! Alʋacıcıɛ wɔ anwunno, anunminnyanmʋn
hán Nyanmıan!”
39 Anın *Falisifʋɛ mmie-mɔ wɔ meninsʋnman nın anun. Bɛ kɔ han
bɛ kɔ hele Zozi kɛ: “Kpain, kan kele wɔ́ menian'n-mɔ kɛ bɛ múan bɛ́
nʋan.”
40 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ sɛ bɛ muan bɛ́ nʋan
an, nyɔbʋɛ'n-mɔ 'bɔ sulo!”

Zozi 'ba sun gua Zoluzalɛmʋn anwʋn

41 Mɔ Zozi juli Zoluzalɛmʋn anwʋn ɛbɛlɛ mɔ yí nyın bɔlı kulo'n, ɔ
kɔ sun kɔ gua yí nwʋn. 42 Yí nwan: “Sɛ ɔ tı kɛ ɛ tı ɛjɔlɛ abʋ a, ahan
ɛnɛ wɔ́ kʋsʋ, ɛ 'nwun alʋacıcıɛ atın'n! Nan kʋsʋ, ɛ ngʋala man kɛ ɛ
nwun yí. Ɔ sanlın kɛ ɔ tı like mɔ ɔ'a fıa wɔ́ nyın. 43 Mɛlɛ'n lɛ ba, bɛ́
mɔ bɛ kpɔ wɔ́'n, bɛ 'cı wɔ́ nwʋn ɛnwanlan kunngun kpa. Bɛ 'ta bɛ si
bɛ yia wɔ́. Bɛ 'kele wɔ́ ahʋlʋwa wɔ́ bɛ̂ nʋn wɔ́ fama. 44 Bɛ 'bɔ wɔ́ bʋsʋ
bɔkɔɔ, wɔ́, ɔ nʋn wɔ́ mma'n-mɔ. Bɛ 'bubu kulo'n bɔkɔɔ bɛ gua yí ası.
Ɔ sanlın kɛ a nnwun man mɛlɛ'n mɔ Nyanmıan walı wɔ́ ti ele'n!”

Zozi 'ba wʋlʋ Nyanmıan awulo nın anun
(Matie 21.12-17, Maakı 11.15-19, Zʋan 2.13-22)

45 Zozi kɔ hɔ kɔ wʋlʋ Nyanmıan awulo ɛbɛlɛ, ɔ kɔ fʋan bɛ́ mɔ anın
bɛ lɛ di nun gua'n. 46 Yí nwan: “Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kele kɛ: *Mín sua'n tı
asɔnın ɛyɔlɛ sua.* Nan ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ a fa a kaci *awofʋɛ sua.*”
47 Ɛhı anzin, cıan daa, Zozi kekele like Nyanmıan awulo nın anun.
*Tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ, *mala nın asʋ mgbain'n-mɔ nʋn mân nın asʋ
mgbain'n-mɔ kulo kɛ bɛ kun yí. 48 Kʋsʋ bɛ nnwun man atın mɔ bɛ 'bu
sʋ ɔ. Ɔ sanlın kɛ bagua'n yɔ anzʋɛ kpa ɔ tie ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi kan'n.

20

Zozi tunmin'n
(Matie 21.23-27, Maakı 11.27-33)

1 Ɛhı, anın Zozi lɛ kekele menian'n-mɔ ninnge Nyanmıan awulo nın
anun, ɛsɛ anın ɔ lɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kele bɛ́. Kʋnmgba ala, tɛɛyıfʋɛ
mgbain'n-mɔ, mala nın asʋ mgbain'n-mɔ nʋn Izalayɛ mgbain'n-mɔ kɔ
a 2 kɔ bisa yí kɛ: “Kele yɛ́ tunmin ɛhɔlɛ kʋn'n mɔ ɛ fa yɔ ninnge ɛhı-
mɔ'n, ɔ nʋn sʋanlan'n m'ɔ manlın wɔ́ yí nwʋn atın'n?”

3 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Mín kʋsʋ mín, mɪn 'ba bisa ɛmɔ kosuan kʋn.
Ɛmɔ búa mín bie. 4 Nwan y'ɔ sʋanlɪn Zʋan kɛ ɔ bála ɔ sónɪn menian'n-
mɔ'n, Nyanmɪan anaan kulo menian ɔ?”
5 Mɔ Zozi bisalɪ bɛ́ kosuan sɔ'n, akpʋlʋwa kɔ tɔ bɛ́ afian. Bɛ́ nwan:
“Sɛ yɛ kan kɛ: ‘Nyanmɪan y'ɔ sʋanlɪn yí’ a, ɔ 'bisa yɛ́ kɛ: ‘Anɪn ɔ
yɔ sɛ mɔ ɛmɔ a nne man Zʋan b'a nni man'n?’ 6 Nan sɛ yɛ kan kɛ:
‘Kulo menian'n-mɔ yê bɛ sʋanlɪn yí’ a, bagua bɔndɪn'n 'tʋtʋ yɛ́ ɛbʋɛ bɛ
kun yɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ, bɛ́ kʋalaa bɛ de bɛ tʋ nun kɛ Zʋan tɪ Nyanmɪan
kpɔmanfʋɛ.”
7 Ɛhɪ a, bɛ kɔ bua Zozi kɛ: “Yɛ nzɪ man sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn Zʋan'n.”
8 Zozi kʋsʋ nwan: “Kɛmɔ ɛmɔ nzɪ man sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn Zʋan'n,
mín kʋsʋ mɪn ngele man ɛmɔ tunmin ɛhɔlɛ kʋn'n mɔ mɪn fa mɪn yɔ
ninnge ɛhɪ-mɔ'n.”

Divɪn ebo nɪn anwʋn anyɪnndala'n
(Matie 21.33-46, Maakɪ 12.1-12)

9 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ bu anyɪnndala ɛhɪka ɔ kɔ hele bagua'n, yí nwan:
“Bian kʋn kɔ sʋn divɪn ebo. Ɔ kɔ fa kɔ wula menian asa nun, ɔ kɔ tu
atɪn ɔ kɔ hyɛ ɛlɔ. 10 Tɛmʋn mɔ divɪn nɪn ɛtɪɛ'n juli'n, ɔ kɔ sʋan akʋa
kʋn kpafʋ'n-mɔ anwʋn ɛlɔ kɛ ɔ hɔ́ lé yí dɪɛ'n bɛ́lɛ yí. Akʋa'n hɔlɪ juli
ɛlɔ a, kpafʋ'n-mɔ kɔ bili yí bɛ kɔ fʋan yí, ɔ le yí sa to ɔ kɔ sa kɔ hɔ.
11 Bian'n m'ɔ le ebo'n kɔ sʋan akʋa kʋn biekun kpafʋ'n-mɔ anwʋn ɛlɔ.
Kpafʋ'n-mɔ kɔ bili yí kʋsʋ, bɛ kɔ kpɪkpɛ yí nzʋba, bɛ kɔ fʋan yí, ɔ le
yí sa to ɔ kɔ sa kɔ hɔ. 12 Ɛsɛ bian'n kɔ sʋan yí akʋa'n kʋn biekun ɔ kɔ
tian yí nsan kpafʋ'n-mɔ anwʋn ɛlɔ. Kpafʋ'n-mɔ kɔ bʋta bʋta yí, ɛsɛ
bɛ kɔ fʋan yí bɛ kɔ tʋ sʋ.
13 “Ɛhɪ a, bian'n m'ɔ le ebo'n kɔ bisa yí nwʋn kɛ: ‘Anɪn nzu y'ɔ di kɛ
mɪn yɔ ɔ? Mɪn 'ba sʋan mín wa'n mɔ mɪn kulo yí'n bɛ́ nwʋn ɛlɔ. Kɛmɔ
ɔ tɪ mín kunnun baa'n, ɛ 'su yí akpʋlʋwa a, bɛ 'ba man yí anyɪnnzɔ.’
14 “Mɔ kpafʋ'n-mɔ nwunlin yí'n, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: ‘Ɛ
'nwun bian'n koliaja'n. Yɛ hún yí maan ebo'n há yɛ́ sa nun.’ 15 Bɛ kɔ
ju yí bɛ kɔ tʋ ahanmɪan bɛ kɔ hun yí.”
Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Kɛmɔ ɛjɔlɛ nɪn a yɔ sʋa'n, bian'n m'ɔ le ebo'n, ɔ
'yɔ kpafʋ'n-mɔ sɛ? 16 Ɔ 'ba, ɔ 'kun kpafʋ sɔ'n-mɔ ɔ fa yí ebo'n ɔ wula
menian nvʋfɔlɛ asa nun.”
Mɔ menian'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ nwan: “Cɛcɛ, ɛjɔlɛ'n n'ɔ ba yí ɛbɛlɛ
sɔ!”
17 Nan mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, Zozi kɔ nɛnɪan bɛ́. Yí nwan: “Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
ɛhɪ abʋ'n kele sɛ?
Ɛbʋɛ'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ lɛ si sua'n juli tʋlɪ'n,
yí yê ɔ'a kaci ayialɪɛ nɪn asʋ ɛbʋɛ cɪnnjɪn nɪn ɔ.
18 Sʋanlan biala m'ɔ kɔ tɔ ɛbʋɛ sɔ nɪn asʋ'n, ɔ 'bʋta yê sʋanlan kʋsʋ
mɔ ɛbʋɛ sɔ'n kɔ tɔ yí sʋ'n, ɔ 'nunkun yí.”

Sezaa ajule'n
(Matie 22.15-22, Maakɪ 12.13-17)

19 Mɔ Zozi buli anyɪnndala'n yuelɪ'n, *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ
nʋn *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ kɔ nwun kɛ bɛ́ ti yê Zozi buli anyɪnndala
sɔ nɪn ɔ. Ɛbɛlɛ ala, bɛ 'kpʋnndɛ kɛ bɛ cɪ yí. Nan kʋsʋ bagua'n dunman
nun, bɛ sulo.
20 Ɛhɪ a, bɛ́ nyɪn kpala Zozi. Yí ti, bɛ kɔ sʋan menian Zozi anwʋn
ɛlɔ. Menian sɔ'n-mɔ kɔ yɔ bɛ́ nwʋn kɛ sɛsɛfʋɛ-mɔ. Bɛ́ y'ɔ di kɛ bɛ

sua Zozi ngaa maan ɔ tɔ nun bɛ cɪ yí bɛ man awaa ɔ. 21 Menian sɔ'n-
mɔ kɔ bisa Zozi kosuan ɛhɪ kɛ: “Kpain, yɛ sɪ kɛ like mɔ ɛ kekele'n tɪ
fɔ́ʊ́n. Ɛ nnɪan man sʊanlan anyunnun ɛ mmua man yí ndɛɛ. Atɪn
mɔ Nyanmɪan kulo kɛ menian'n-mɔ nanndɪ sʊ nán yí kunnun a jɔ'n,
ɛ kekele yí ananhɔlɛ. 22 Yí ti, kan maan yɛ tí. Asʊ ɔ wɔ nun kɛ yɛ túa
ajule'n yɛ mán *Lɔmʊn belemgbin *Sezaa anaan nán man yɛ tua yɛ
man yí?”
23 Zozi kɔ nwun mɔ b'a jʊnlɪn'n. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: 24 “Ɛmɔ fá
bɛ́ esika'n kʊn bɛ héle mín. Nwan nvoninnin ɔ nʊn dunman benin y'ɔ
gua sʊ ɔ?”
Bɛ kɔ bua Zozi kɛ: “Belemgbin Sezaa ɔ.”
25 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Sɛ ɛjɔlɛ'n tɪ sʊa a, anɪn ɛmɔ túa m'ɔ tɪ
belemgbin dɪɛ'n bɛ mán yí, nunhan kʊsʊ m'ɔ tɪ Nyanmɪan dɪɛ'n, ɛmɔ
túa bɛ mán Nyanmɪan.”
26 Kɛ Zozi kpɪnlɪn bualɪ bɛ́'n, b'a nnyan man yí nzin ɛjɔlɛ b'a ngan
man wɔ bagua nɪn anyunnun. Ɔ sanlɪn kɛ Zozi mmua'n sinlin bɛ́ nwʊn.
Ɔ man bɛ muanlɪn bɛ́ nʊan nɪn asʊ koun.

Ewuetinnge nɪn anwʊn kosuan'n
(Matie 22.23-33, Maakɪ 12.18-27)

27 Ɛhɪ, *Sadusifʊɛ mmie-mɔ kɔ a Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. Bɛ́ yê bɛ kan kɛ
ewuetinnge nnʊn man ɛbɛlɛ nɪn ɔ. Bɛ kɔ susu ɛjɔlɛ ɛhɪ bɛ kɔ hele Zozi,
28 bɛ́ nwan: “Kpain, Moyizɪ a hɛlɛ mala ɛhɪ a man yɛ́ kɛ: *Sɛ belenzua
kʊn le yí nianman belenzua m'ɔ ja bala, sɛ ɔ nʊn yí yɪ b'a nwʊn man
baa nán ɔ wu a, anɪn belenzua'n fá kunlannvʊɛ balasua'n ɔ já. Ɔ nʊn yí
bɛ wʊ́ mma bɛ mán yí nianman'n.* 29 Anɪn anianman mmelenzua nsʊ
wɔ ɛbɛlɛ. Nunhan kpain'n kɔ ja bala. Ɔ nʊn bala'n b'a nwʊ man baa,
ɔ kɔ wu. 30 M'ɔ tɔtʊa yí'n kɔ ja kunlannvʊɛ balasua sɔ'n. 31 M'ɔ tian yí
nsan'n kʊsʊ kɔ ja yí. Bɛ́ menian'n nsʊ'n kʊalaa bɛ kɔ ja balasua sɔ'n,
bɛ nʊn yí ngɔ wʊ man baa, bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ yue wu. 32 Yí bɛ-yue-asɪɛ,
balasua'n kʊsʊ kɔ wu. 33 Ewuetinnge cɪan'n, bɛ́ nunhan benin yê ɔ 'fa
bala nɪn ɔ? Afɪ bɛ́ anianman nsʊ'n kʊalaa b'a ja balasua sɔ'n bie!”
34 Mɔ bɛ bisalɪ kɔsuan sɔ'n, Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: “Mɛlɛ ɛhɪ anun
menian'n-mɔ ja bɛ́ nwʊn. 35 Nan menian m'ɔ sɛ fata kɛ bɛ fi ewue nun
bɛ tínnge bɛ tánlan mân'n m'ɔ lɛ ba nɪn anun ɛlɔ'n, bɛ́ dɪɛ bɛ nja man
bɛ́ nwʊn. 36 Bɛ nwu man kʊ́n, ɔ sanlɪn kɛ, bɛ 'ba kaci kɛ nyanmɪansʊ
mmɔfʊɛ'n-mɔ. Bɛ 'kaci Nyanmɪan amma mmelenzua, afɪ bɛ fi ewue
nun b'a tinnge. 37 Ewuetinnge'n, yí nwʊn ɛjɔlɛ yê Moyizɪ hanlɪn nɪn ɔ.
Lɪka'n mɔ bɛ lɛ kele kɛ baka'n sɔlɪ'n, Moyizɪ fɛlɛlɪ yɛ́ Mɪn ‘Abalahamʊn
Nyanmɪan, Izakɪ Nyanmɪan yê Zʊakɔbʊ Nyanmɪan.’ 38 Nyanmɪan tɪ bɛ́
mɔ bɛ́ nyɪn wɔ sʊ'n Nyanmɪan, nan ɔ tɪ man ewue mma Nyanmɪan.
Ɔ sanlɪn kɛ yí nyunnun, menian sɔ'n-mɔ anyɪn wɔ sʊ.”
39 Mɔ Zozi bualɪ bɛ sɔ'n, *mala nɪn asʊ mgbain mmie-mɔ jasʊlɪ a, bɛ́
nwan: “Kpain, a han yí fɔ́ʊ́n.” 40 Bɛ́ bie fɪ́ɪ́ ngɔ bisa yí kosuan kʊ́n.

Kilisi'n nʊn belemgbin Davidi
(Matie 22.41-46, Maakɪ 12.35-37)

41 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Ɔ yɔ sɛ mɔ bɛ kan kɛ belemgbin
*Davidi anʊnman y'ɔ le Kilisi'n, Belemgbin Ngʊandefʊɛ'n? 42 Izalayɛ
ejue ɛtʊɛ kalata nɪn anun, Davidi muonun lɛ kele kɛ:
Ɛdannganman a han a hele mín Mɪn kɛ:

Tanlan mín fama sʋ,
43 *nán mɪn 'ba fa wɔ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ*
mɪn gua wɔ́ ja abʋ.
44 Davidi fɛlɛ yí 'yɛ́ Mɪn' Ɔ yɔ sɛ m'ɔ kʋala kɛ ɔ kaci Davidi anʋnman'n?"

Zozi 'ba kannzʋ yí menian'n-mɔ

wɔ mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ anwʋn
(Matie 23.1-36, Maakɪ 12.38-40)
45 Mɛlɛ mɔ anɪn meninsʋnman lɛ tie ɛjɔlɛ'n, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: 46 "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ anwʋn. Bɛ kulo taladɪɛ ndɪnndɪɪn ewula nanndɪ menian'n-mɔ anun. Gua nɪn asʋ, bɛ kulo kɛ menian bisa bɛ́ ahɪn anyɪnnzɔ nun. Asɔnɪn sua'n-mɔ anun ɔ nʋn like elie'n-mɔ anun, menian mgbili mgbili lɪka yê bɛ kpʋnndɛ bɛ tanlan ɔ. 47 Bɛ kpʋkpʋ kunlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ anwʋn bɔkɔɔ, ɛsɛ bɛ yɔ asɔnɪn ndɪnndɪɪn bɛ gua sʋ bɛ kele kɛ bɛ tɪ kpa. Bɛ́ nyɔlɪɛ sɔ'n-mɔ anwʋn ahatua mɔ bɛ 'ba nyan yí'n, ɔ tɪ kpili sʋnman!"

21

Kunlannvʋɛ balasua nɪn acɛdɪɛ'n
(Maakɪ 12.41-44)
1 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ tʋ yí nyɪn, ɔ 'nɪan an, anɪn esikafʋɛ'n-mɔ lɛ tʋ bɛ́ esika'n Nyanmɪan awulo nɪn anun lɪka mɔ bɛ tʋ acɛdɪɛ'n. 2 Ɔ kɔ nwun ehianfʋɛ kunlannvʋɛ balasua kʋn kʋsʋ kɛ anɪn ɔ lɛ tʋ nun babulu ngʋnkʋn nnyuan. 3 Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, ehianfʋɛ kunlannvʋɛ balasua ɛhɪ a tʋ dɔʋn a tala ɛhɪnlɪn-mɔ kʋalaatin. 4 Ɔ sanlɪn kɛ yí esika kʋalaa m'ɔ ka yí sa nun mɔ ɔ 'fa to like di'n, esika sɔ'n yê ɔ'a fa ɔ'a tʋ nun ɔ. Nan ɛhɪnlɪn-mɔ dɪɛ, esika mɔ bɛ mmianlɪn man yí nwʋn'n yê b'a tʋ yí nun ɔ."

Nyanmɪan awulo nɪn ebubue nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n
(Matie 24.1-2, Maakɪ 13.1-2)
5 Mɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, menian mmie-mɔ kɔ han Nyanmɪan sua nɪn anwʋn ɛjɔlɛ. Bɛ́ nwan nyɔbʋɛ'n mɔ b'a fa b'a si'n tɪ nganlanman nganlanman. Ninnge mɔ b'a fa b'a hye Nyanmɪan, mɔ b'a fa b'a sesie yí kunnun'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ tɪ nganlanman nganlanman. Nan mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: 6 "Mɛlɛ'n lɛ ba, ɛbʋɛ ɛhɪ-mɔ mɔ ɛmɔ nwun yí'n, fíí nga man ɛbɛlɛ. Bɛ 'kan yí kʋalaa bɛ gua asɪ."

Munnzue nʋn ahʋlʋwa'n
(Matie 24.3-14, Maakɪ 13.3-13)
7 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, bɛ kɔ bisa yí kɛ: "Anɪn cɪan benin yê nyɔbʋɛ sɔ'n-mɔ 'kan gua asɪ ɔ? Nzɔlɛ benin yê ɔ 'kele kɛ like sɔ'n tɛmʋn a ju ɔ?"
8 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn, nán bɛ yaci bɛ́ nwʋn maan bɛ laka bɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ, menian dɔʋn 'ba fa mín dunman bɛ ba bɛ kan kɛ: 'Kilisi'n, Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n, y'ɔ le mín!' ɛsɛ bɛ 'kan kɛ: 'Mɛlɛ nɪn a ju!' Bɛ kan sɔ a, nán bɛ si bɛ́ sʋ. 9 Ɛmɔ tɪ kɛ bɛ lɛ kan ɛlɔɛ nʋn emunlutie anwʋn ɛjɔlɛ a, nán bɛ man bɛ́ nyɪnsʋ tan bɛ́. Afɪ ɔ di kɛ ɛhɪ kʋalaa di mʋa ba kʋalaaka. Nan kʋsʋ nán kɛ mân'n 'ka ɛbɛlɛ ala ɔ yue ɔ."

10 Zozi kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: “Mân kʋn nʋn mân fʋfɔlɛ 'ba hʋn ɛlɔɛ.
Belemgbin mân kʋn nʋn belemgbin mân fʋfɔlɛ 'ba hʋn ɛlɔɛ. 11 Lʋka
dɔʋn, asɪɛ'n 'ba kpusu kpili kpa, ɛhɔɛ 'ba kpɪn, ewue m'ɔ sa kʋsʋ 'ba
ju sʋ. Bɛ 'ba nwun ninnge esulo esulo ɔ nʋn nzɔlɛ mgbili mgbili kɛ ɔ
fi nyanmɪansʋ.
12 “Nan kʋsʋ, asannan nán yí kʋalaa a ju'n, bɛ 'ba hyɪ ɛmɔ, bɛ 'kele
ɛmɔ ahʋlʋwa. Bɛ 'fa ɛmɔ bɛ wula bɛ́ mɔ bɛ li Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn nɪn
ati nɪn asa nun. Bɛ́ kʋsʋ bɛ 'bua ɛmɔ ndɛɛ bɛ gua ɛmɔ fiadɪ. Kɛmɔ
ɛmɔ de mín di nɪn ati, bɛ nʋn ɛmɔ 'ba hɔ mmelemgbin'n-mɔ nʋn mân
mgbain'n-mɔ aja sʋ. 13 Ɛbɛlɛ sɔ nɪn anun, ɛmɔ 'ba li mín nwʋn adanzɪɛ
bɛ kele bɛ́. 14 Ɛmɔ mán bɛ ti tánlan sʋ kɛ ɛjɔlɛ mɔ ɛmɔ 'kan bɛ sa bɛ́
nɪn'n, nán bɛ di yí nwʋn yalɛ. 15 Ɔ sanlɪn kɛ, mín bɔbɔ muonun,
mɪn 'fa ɛjɔlɛ'n ɔ nʋn ngɛlɛ'n m'ɔ fata'n mɪn wula ɛmɔ anʋan. Ɔ man
bɛ́ mɔ bɛ kpɔ ɛmɔ'n ngɔ hʋala man bɛ́ nyunnun jinlan nán 'ba su yí
akpʋlʋwa. 16 Ɛmɔ asɪ-mɔ nʋn ɛmɔ anin-mɔ, ɛmɔ anianman-mɔ, ɛmɔ
anwʋn amma-mɔ nʋn ɛmɔ amanngʋn-mɔ muonun, bɛ 'yɪ ɛmɔ bɛ man.
Ɛsɛ bɛ 'ba man bɛ kun ɛmɔ anun mmie-mɔ dɔʋn. 17 Mín dunman nun,
menian'n-mɔ kʋalaa 'ba fa ɛmɔ anwʋn ɛkpɔ. 18 Nan kʋsʋ ɛmɔ nwún
yí kɛ ɛmɔ ati enyuan kʋn sʋa mminlin man. 19 Ɛmɔ jínlan bɛ́ ja nun.
Afɪ sɛ ɛmɔ jinlan bɛ́ ja nun an, ɛmɔ 'nyan bɛ́ ti.

Zoluzalɛmʋn kulo nɪn ebubue'n
(Matie 24.15-21, Maakɪ 13.14-19)

20 “Mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ nwun kɛ ɛlɔɛ menian a ta a si a yia Zoluzalɛmʋn
kulo'n, ɛmɔ tí yí bʋ kɛ yí ebubue tɛmʋn a ju a yue. 21 Tɛmʋn sɔ nɪn
anun, bɛ́ mɔ bɛ wɔ Zude mân nɪn anun'n, bɛ nwánndi bɛ hɔ́ mmʋka'n-
mɔ asʋ ɛlɔ. Bɛ́ mɔ bɛ wɔ Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ'n, bɛ nwánndi bɛ
hɔ́ mʋa. Bɛ́ mɔ bɛ́ kʋsʋ bɛ wɔ nanmue nun'n, nán bɛ ba kulo. 22 Ɔ
sanlɪn kɛ, tɛmʋn sɔ'n tɪ ndɛɛ ebua cɪan maan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kʋalaa kpɪn
sʋ. 23 Tɛmʋn sɔ nɪn anun, nwʋnnzɛfʋɛ nʋn bɛ́ mɔ bɛ nʋan mma, bɛ́
yakɔ! Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan sikpɛ'n 'cɪ menian ɛhɪ-mɔ ɔ man alʋabɔ
kpili kpa tɔ mân nɪn anun. 24 Bɛ́ mɔ bɛ kpɔ bɛ́'n-mɔ 'ba fa dadɪɛ bɛ kun
mmie-mɔ, ɛsɛ bɛ cɪ ɛhɪnlɪn-mɔ nóle bɛ nʋn bɛ́ kɔ mân mân'n kʋalaatin
anun. Bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan'n, bɛ 'ba sɛcɪ Zoluzalɛmʋn kulo'n
bɔkɔɔ dede ɔ ju bɛ́ mɛlɛ dɪɛ nɪn ayuelɪɛ.

Mân Baa nɪn ɛwalɛ'n
(Matie 24.29-31, Maakɪ 13.24-27)

25 “Bɛ 'ba nwun nzɔlɛ sɛnzɛ nɪn anun, sala nɪn anun ɔ nʋn
nzalama'n-mɔ anun. Esulo 'ba han asɪɛ nɪn asʋ ɛwa menian'n-mɔ.
Ɔ sanlɪn kɛ bɛ 'tɪ jenvie'n nʋn yí mgbaha'n m'ɔ lɛ bɔ nɪn angan an,
anɪn like bie lɛ yɔ bɛ́. 26 Kɛmɔ anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ 'ba kpusu'n,
esulo 'ba han menian'n-mɔ bɛ susu dede bɛ wu. Ɔ sanlɪn kɛ asɪɛ nɪn
asʋ ɛwa yê ninnge sɔ'n-mɔ 'ba yue ɔ. 27 Ɛbɛlɛ nɪn anun, bɛ 'ba nwun
*Mân Baa'n kɛ ɔ le tunmin nʋn anunminnyanmʋn kpili kpa, ɔ wɔ bɔlɛ́
nɪn anun ɔ lɛ ba. 28 Sɛ ɛmɔ nwun yí kɛ ninnge sɔ'n-mɔ lɛ yɪ bɛ́ nwʋn
an, anɪn ɛmɔ tínngɛ bɛ́ nwʋn nun bɛ kúku bɛ́ ti sʋ. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn
ɛmɔ ati ele tɛmʋn a ju a yue.”

Figi baka nɪn anwʋn anyɪnndala'n
(Matie 24.32-35, Maakɪ 13.28-31)

29 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ bu anyɪnndala ɛhɪ kɔ hele bɛ́, yí nwan: “Ɛmɔ
tʋ́ bɛ́ nyɪn bɛ nían *figi baka'n nʋn mmaka ɛhɪnlɪn-mɔ kʋalaatin.

30 Tɛmʋn mɔ ɛmɔ kɔ nwun kɛ bɛ lɛ fɪfɛ'n, anɪn ɛmɔ sɪ kɛ mɛlɛ kpa
nɪn a ju a yue. 31 Kɛ ɔ tɪ yí nɪn anɪn, sɛ ɛmɔ nwun kɛ ninnge sɔ'n-mɔ
lɛ ba a, anɪn ɛmɔ tí yí bʋ kɛ Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn a mantan
kʋkʋ.
32 "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ ajulisʋ menian ɛhɪ-mɔ, bɛ́
kʋalaa bɛ ngɔ yue man wu nán ɛhɪ kʋalaa a ju. 33 Anwunno nʋn asɪ'n
'ba kpɛ nun, nan mín nʋan ɛjɔlɛ'n, ɔ mgbɛ man nun lé.

Bɛ nían bɛ́ nwʋn
34 "Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn! Nán bɛ yaci bɛ́ nwʋn maan edidie nʋn nzan
ɛnʋan ɛjɔlɛ ɔ nʋn eyuadɪ ɛhɪ anun nzusue wʋlʋ ɛmɔ ajʋnlɪn nun. Sɛ
ɔ yɔ sɔ a, *Mân Baa nɪn ɛwalɛ'n 'di ɛmɔ nvu nun baa kʋnmgba. 35 Ɔ
sanlɪn kɛ, yí ɛwalɛ'n 'ba yɔ kɛ dada mɔ bɛ lɛ tʋ bɛ gua asɪɛ nɪn asʋ
menian'n-mɔ asʋ ɔ. 36 Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn, bɛ yɔ́ asɔnɪn tɛmʋn biala
nán ɛmɔ a nwanndi ninnge sɔ'n-mɔ b'a hʋala Mân Baa nɪn anyunnun
fite."
37 Alɪhɪan nɪn anun, Zozi kekele menian'n-mɔ ninnge Nyanmɪan
awulo nɪn anun. Nan nɔsʋba, ɔ kɔ bʋka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Olivʋ bʋka
nɪn asʋ. Ɛlɔ y'ɔ da ɔ. 38 Ngɛlɛmɔ, menian'n-mɔ kʋalaa ba ndɛ bɛ ba
tie Zozi Anʋan Ɛjɔlɛ'n Nyanmɪan awulo ɛbɛlɛ.

22

Zufʋ mgbain'n-mɔ 'ba hɔ Zozi ati ahuan
(Matie 26.1-5, Maakɪ 14.1-2, Zʋan 11.45-53)
1 Ɛhɪ, anɪn Zufʋ'n-mɔ fɛtɪ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakɪ'n, mɔ bɛ di kpaʋn'n
mɔ fali ayile nnʋn man nun'n ka kaan ju. 2 Kɛmɔ *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-
mɔ nʋn *mala nɪn asʋ mgbain'n-mɔ sulo kɛ bɛ cɪ Zozi a, bagua'n 'ba
jasʋ bɛ kɔmɪn anun'n, bɛ kɔ kpʋnndɛ atɪn mɔ bɛ 'sɪn sʋ bɛ kun Zozi.

Zudasɪ 'ba yɪ Zozi man Zufʋ mgbain'n-mɔ
(Matie 26.14-16, Maakɪ 14.10-11)
3 Ɛhɪ, *Satan kɔ wʋlʋ Zudasɪ mɔ bɛ fɛlɛ yí Isikaliɔtɪ nɪn anun. Zudasɪ
sɔ'n, ɔ wɔ Zozi menian bulu nʋn nnyuan nɪn anun bie. 4 Zudasɪ kɔ
hɔ kɔ tʋ tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Nyanmɪan awulo nɪn asʋ nzalafʋ
mgbain'n-mɔ. Ɔ nʋn bɛ́ bɛ kɔ han atɪn mɔ ɔ 'bu sʋ ɔ yɪ Zozi man bɛ́ nɪn
anwʋn ɛjɔlɛ. 5 Mɔ Zudasɪ hanlɪn sɔ helelɪ bɛ́'n, ɔ kɔ yɔ bɛ́ fɛ sʋnman.
Bɛ kɔ bɔbʋa Zudasɪ kɛ sɛ ɔ man bɛ sa kan Zozi sakpa a, bɛ 'man yí
esika. 6 Zudasɪ kɔ tie. Ɔ kɔ kpʋnndɛ atɪn mɔ ɔ 'sɪn sʋ ɔ yɪ Zozi man bɛ́
nán bagua nɪn a nnwun man nun.

Zozi 'ba man yí menian'n-mɔ tʋn Pakɪ alɪɛ'n.
(Matie 26.17-25, Maakɪ 14.12-21, Zʋan 13.21-30)
7 Ɛhɪ, cɪan'n mɔ bɛ di kpaʋn'n mɔ fali ayile'n nnʋn man nun'n kɔ ju.
Cɪan sɔ'n y'ɔ fata kɛ bɛ kun mmʋa mma'n-mɔ mɔ bɛ 'fa bɛ tʋn *Pakɪ
alɪɛ nɪn ɔ. 8 Zozi kɔ sʋan Pɪelɪ nʋn Zʋan. Yí nwan: "Ɛmɔ hɔ́ tʋ́n yɛ́
Pakɪ alɪɛ'n."
9 Pɪelɪ nʋn Zʋan kɔ bisa yí kɛ: "Nin lɪka dɪɛ yɛ̂ ɛ kulo kɛ yɛ tʋn yí
ɔ."
10 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ kɔ ju kulo ɛlɔ a, ɛmɔ nʋn belenzua kʋn 'ba
yia. Ɔ sʋ nzue bua nun. Ɛmɔ sí yí sʋ bɛ wʋ́lʋ awulo'n m'ɔ kɔ wʋlʋ nun
nɪn anun. 11 Ɛmɔ ju ɛbɛlɛ a, bɛ hán bɛ héle sʋanlan'n m'ɔ le awulo'n
kɛ: 'Kpain nwan yɛ bísa wɔ́ kɛ: Nin lɪka dɪɛ yɛ̂ ɔ nʋn yí menian'n-mɔ

bɛ 'di Pakɪ alɪɛ'n?' 12 Sɛ ɛmɔ bisa yí a, ɔ 'kele ɛmɔ dabɛlɛ kpili kʊn
awaa nɪn asʊ ɛlɔ. B'a sesie nun. Ɛmɔ sésie Pakɪ alɪɛ nɪn ɛbɛlɛ."
13 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, yí menian nnyuan'n kɔ hɔ kɔ ju kulo
nɪn asʊ. Kɛ Zozi kpɪnlɪn hanlɪn yí'n, bɛ nwunlin yí kʊalaa sɔ. Bɛ kɔ
tʊn Pakɪ alɪɛ'n bɛ kɔ sesie yí ɛbɛlɛ.

Zozi 'ba man yí menian'n-mɔ kominnian
(Matie 26.26-30, Maakɪ 14.22-26, 1 Kolɪntɪ 11.23-25)

14 Mɔ alɪlie tɛmʊn'n juli'n, Zozi nʊn yí mmɔfʊɛ'n-mɔ kɔ lɪla tɔbɪlɪ
nɪn anwʊn. 15 Yí nwan: "Mɪn kulo kɛ mɪn nʊn ɛmɔ yɛ di Pakɪ alɪɛ
ɛhɪ kʊalaa nán m'an nwun mín nyunnun. 16 Afɪ mɪɪn kan yí ananhɔlɛ
mɪn kele ɛmɔ kɛ, mɪn ngɔ li man fíí kʊ́n dede ɔ 'ju mɛlɛ mɔ bɛ 'nwun
yí bʊ kpa Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ'n."
17 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ fa nzan kangɔ kʊn. Ɔ kɔ la
Nyanmɪan asɪ, yí nwan: "Ɛmɔ lé ɛhɪ bɛ hyé bɛ nʊ́n. 18 Afɪ mɪɪn kan
mɪn kele ɛmɔ kɛ, ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, mɪn ngɔ nʊn man nzan fíí kʊ́n
dede ɔ 'ju Nyanmɪan belemgbin elie'n tɛmʊn."
19 M'ɔ hanlɪn ɛhɪ yuelɪ'n, ɛsɛ ɔ kɔ fa kpaʊn'n. Ɔ kɔ la Nyanmɪan
asɪ kɔ yue, ɔ kɔ bubu nun ɔ kɔ man bɛ́. Yí nwan: "Kpaʊn ɛhɪ tɪ mín
nwʊnnaan. [B'a fa b'a man ɛmɔ. Ɛmɔ yɔ́ yí sɔ bɛ kácɪ mín."
20 Mɔ bɛ lili like'n yuelɪ'n, Zozi kɔ fa nzan'n kɔ man bɛ́. Yí nwan:
"Nzan ɛhɪ tɪ mín moja. Moja sɔ nɪn a butu a man ɛmɔ. Ɔ di ajinlanmun
kɛ Nyanmɪan nʊn ɛmɔ a li nyɪhyɛ fʊfɔlɛ.] 21 Nan ɛmɔ nían, sʊanlan'n
mɔ ɔ 'ba yɪ mín man'n, ɔ nʊn mín wɔ tɔbɪlɪ nɪn anwʊn ɛwa! 22 Ɔ tɪ
ananhɔlɛ, *Mân Baa'n 'ba wu kɛ Nyanmɪan a kpɪn a han yí'n. Nan
kʊsʊ, sʊanlan'n mɔ ɔ 'ba yɪ Mân Baa'n man'n, munnzue hán yí!" 23 Mɔ
Zozi hanlɪn sɔ'n, bɛ lɛ bisa bisa bɛ́ nwʊn bɛ kpʊnndɛ sʊanlan'n mɔ ɔ
'ba li junman sɔ'n.

Nunhan benin yê ɔ tɪ kpili ɔ?

24 Ɛhɪ anzin, akpʊlʊwa kʊn kɔ tɔ mmɔfʊɛ'n-mɔ afian ɛlɔ. Bɛ́ mmɔfʊɛ
bulu nʊn nnyuan nɪn anun, bɛ lɛ kpʊnndɛ sʊanlan m'ɔ tɪ kpili tala
yí manngʊn'n-mɔ'n. 25 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Asɪɛ nɪn asʊ
mmelemgbin'n-mɔ sie menian. Bɛ́ mɔ bɛ le tunmin'n man bɛ fɛlɛ bɛ́
'Defʊɛ'. 26 Nan ɛmɔ dɪɛ, ɔ tɪ man sɔ mman man ɛmɔ. Ɛmɔ afian,
sʊanlan m'ɔ tɪ kpili'n, ɔ di kɛ ɔ bu yí nwʊn kɛ bɛ́ nunhan kaan. M'ɔ li bɛ́
ti'n kʊsʊ, ɔ di kɛ ɔ bu yí nwʊn kɛ sʊanlan m'ɔ sʊ ɛhɪnlɪn-mɔ. 27 Sʊanlan
kʊn lɛ didi tɔbɪlɪ nɪn asʊ, kʊn lɛ yɪ alɪɛ man yí. Bɛ́ munnyuan'n, benin
yê ɔ tɪ kpili ɔ? Sɛ sʊanlan'n m'ɔ tɪ tɔbɪlɪ nɪn anwʊn nɪn ɔ? Mín kʊsʊ
mín, n wɔ ɛmɔ afian ɛwa kɛ sʊanlan m'ɔ lɛ sʊ ɔ! 28 Ɛmɔ dɪɛ, mín ɛfɛ'n-
mɔ anun, ɛmɔ a bɔ mɔndɪnlɪn bɛ nʊn mɪn a tanlan nun. 29 Ɛhɪka ati,
kɛmɔ mín Sɪ a fa Belemgbin Mân nɪn a wula mín sa nun'n, mín kʊsʊ,
mɪn 'fa Belemgbin Mân'n mɪn man ɛmɔ. 30 Ɛmɔ 'tanlan mín tɔbɪlɪ
nɪn anwʊn bɛ didi bɛ nʊnnʊn mín belemgbin mân nɪn anun. Ɛsɛ
ɛmɔ 'tanlan belemgbin bia sʊ bɛ bua Izalayɛ nvilie bulu nʊn nnyuan'n
ndɛɛ."

Zozi 'ba kannzʊ Simʊn Pɪɛlɪ
(Matie 26.31-35, Maakɪ 14.27-31, Zʊan 13.36-38)

31 Ɛhɪ anzin, Zozi nwan: "Simʊn, Simʊn! Nɪan wɔ́ nwʊn kpa. *Satan
a sɛlɛ ɛmɔ anwʊn atɪn ɔ'a nyan yí kɛ ɔ 'sɔ ɛmɔ nɪan kɛ bɛ huhu
ninnge'n-mɔ asʊ bɛ ju m'ɔ tɪ man kpa'n bɛ gua'n. 32 Nan m'an sɛlɛ

m'an man wɔ́ nán dedi a nyue man wɔ́ nun. Mɛlɛ mɔ ɛ kɔ sa kɔ a mín nwʋn'n, wowula wɔ́ nianman'n-mɔ anwʋnsɛlɛ.”
33 Pɪɛlɪ kɔ han kɔ hele Zozi kɛ: “Yɛ́ Mɪn, sɛ ɔ di mɔ bɛ tʋ wɔ́ nʋn mín fiadɪ, ɛsɛ sɛ ɔ di mɔ ɛ wu a, mín nʋn wɔ́ yɛ 'wu.”
34 Zozi nwan: “Pɪɛlɪ, mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wɔ́ kɛ ɛnɛ, ɔ nʋn dede mɔ akɔ'n 'bɔ'n, ɛ kan yí kpê nsan kɛ ɛ nzɪ man mín”

Esika, bɔ́lɛ'n nʋn dadɪɛ'n
35 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ bisa yí menian'n-mɔ kʋalaatin kɛ: “Mɛlɛ mɔ n zʋanlɪn ɛmɔ mɔ ɛmɔ a nva man esika b'a nza man bɛ́ nwʋn, b'a nva man bɔ́lɛ nʋn mgbabʋa'n, asʋ ɛmɔ mianlɪn like anwʋn ɔ?”
Yí menian'n-mɔ nwan: “Cɛcɛ, y'a mmian man like anwʋn.”
36 Ɛhɪ a, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Nan kɪkaala dɪɛ, sʋanlan m'ɔ le esika'n, ɔ fá. M'ɔ le bɔ́lɛ'n, ɔ fá. M'ɔ le man dadɪɛ'n, ɔ tɔ́nɪn yí taladɪɛ kpili'n ɔ fá tó kʋn. 37 Afɪ, mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, mín nwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun'n: *B'a ha yí b'a wula ɛtɛfʋɛ'n-mɔ anun bie.* Ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ fata kɛ ɔ kpɪn sʋ.”
38 Mɔ Zozi hanlɪn ɛhɪ'n, yí menian'n-mɔ nwan: “Yɛ́ Mɪn, ɛ 'nwun dadɪɛ nnyuan.”
Zozi nwan: “Ɔ sa.”

Zozi 'ba yɔ asɔnɪn Olivʋ bʋka nɪn asʋ
(Matie 26.36-46, Maakɪ 14.32-42)
39 Ɛhɪ anzin, Zozi kɔ fite kɔ hɔ Olivʋ bʋka nɪn asʋ kɛ ɔ yɔ yí titi'n. Mɔ ɔ 'kɔ'n, yí menian'n-mɔ kɔ si yí sʋ. 40 Mɔ Zozi juli lɪka sɔ'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ yɔ́ asɔnɪn nán ɛmɔ a ndɔ man sɔnɪan nɪn anun.” 41 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ ɔ helelɪ bɛ́'n, ɔ kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ yí nyunnun mʋa kaan, lɪka mɔ bɛ tʋ ɛbʋɛ a, ɔ kɔ ju'n. Ɔ kɔ kʋtʋ ɔ kɔ yɔ asɔnɪn. 42 Yí nwan: “Mín Sɪ, sɛ ɛ kulo a, amannɪnhunlun ɛhɪ mɔ mɪn 'ba nwun yí'n, kpala gua. Kʋsʋ, yɔ mɔ wɔ́ kunnun kulo'n, nan n'ɛ yɔ mɔ mín kunnun kulo'n.” [43 Nyanmɪansʋ bɔfʋɛ kʋn kɔ yɪ yí nwʋn kɔ hele yí. Ɔ kɔ wowula yí anwʋnsɛlɛ. 44 Alʋabɔ kɔ han Zozi. Ɔ man ɔ kɔ yɔ asɔnɪn sɛlɛ kpa. Yí nwʋn efifile'n lɛ kpɪkpɪn kɛ moja.]
45 M'ɔ yɔlɪ asɔnɪn yuelɪ'n, ɔ kɔ sa yí nzin yí menian'n-mɔ anwʋn ɛlɔ. Ɔ 'kɔ ju a, alʋabɔ nɪn a han bɛ́ dede b'a ha nun b'a lafɪ. 46 Ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Nzukɛ ati yê ɛmɔ lɛ dafɪ ɔ? Ɛmɔ jásʋ bɛ yɔ́ asɔnɪn nán ɛmɔ a ndɔ man sɔnɪan nɪn anun!”

Zozi ɛhyɪɛ'n
(Matie 26.47-56, Maakɪ 14.43-50, Zʋan 18.3-11)
47 Anɪn Zozi anʋan tɛ wɔ sʋ, menian-mɔ kɔ fite fite ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ 'ba'n, Zozi menian'n-mɔ anun kʋn'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zudasɪ Isikaliɔtɪ'n y'ɔ li bɛ́ ti ɔ. Zudasɪ kɔ hyʋɪn kɔ kpunnge Zozi ɔ kɔ tɔ yí nun. 48 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, nán Zozi a se yí kɛ: “Yí ti, Zudasɪ, ɛ 'tɔ *Mân Baa nɪn anun nán ɛ yɪ yí man ɔ?”
49 Mɔ Zozi menian'n-mɔ nwunlin ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ ba yí nzin'n, bɛ kɔ bisa Zozi kɛ: “Yɛ́ Mɪn, yɛ mán yɛ́ dadɪɛ'n-mɔ bíli ɔ?” 50 Bɛ 'kan sɔ ala, bɛ́ nunhan kʋn kɔ yɪ yí dadɪɛ'n, ɔ kɔ kpɛ tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn akʋa nɪn anzʋ fama'n.
51 Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Ɛmɔ jínlan, ɔ tɪ kpa sɔ.” Ɔ kɔ han bian sɔ nɪn anzʋ'n, ɔ kɔ man yí nwʋn kɔ sa.

52 Mɔ Zozi yɔlı sɔ'n, ɔ kɔ kaci yí nyın tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ, nʋn
Nyanmıan awulo nın asʋ nzalafʋ mgbain'n-mɔ nʋn Izalayɛ mgbain'n-
mɔ anwʋn ɛlɔ. Yí nwan: "Ɛmɔ bu mín kɛ n dı kodiawu. Yí ti yê ɛmɔ
'ba a, ɛmɔ lile dadıɛ nʋn koloman-mɔ bɛ́ sa nun ɔ? 53 Cıan daa mın
nʋn ɛmɔ yɛ gua Nyanmıan awulo nın anun, kʋsʋ ɛmɔ a njı man mín.
Nan dɔhyʋılı ɛhıka tı ɛmɔ dɔɛ, ɔ tı awosin tunmin dɔɛ."

Pıɛlı 'ba se kɛ ɔ nzı man Zozi
(Matie 26.57-58,69-75, Maakı 14.53-54,66-72, Zʋan 18.12-18,25-27)

54 Menian'n-mɔ kɔ hyı Zozi, bɛ nʋn yí kɔ hɔ tɛɛyıfʋɛ kpain nın awulo.
Pıɛlı si Zozi sʋ ɔ di yí fannvanndʋ. 55 Anın b'a huan sîn awulo nın
afian. Pıɛlı kɔ wʋlʋ ɔ kɔ tanlan bɛ́ mɔ bɛ gua sîn nın anwʋn nın
afian. 56 Afanıan kʋn kɔ nwun Pıɛlı sîn nın anwʋn ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ nıan
Pıɛlı koun, yí nwan: "Sʋanlan ɛhı kʋsʋ si Zozi sʋ bie!"

57 Mɔ Pıɛlı tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ su akpʋlʋwa. Yí nwan: "Zozi sɔ'n, mın
nzı man yí."

58 Ɔ hyɛlı kaan, sʋanlan kʋn biekun kɔ nwun yí, yí nwan: "Wɔ́ kʋsʋ
wɔ́, ɔ tı yí sʋanlan'n kʋn!"

Mɔ Pıɛlı tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "Cɛcɛ, nán yí sʋanlan'n kʋn y'ɔ le
mín."

59 Kɔ yɔ dɔhyʋılı kʋn kɔ sın. Sʋanlan kʋn biekun kɔ han kɔ tʋ sʋ
kɛ: "Ɔ tı fɔ́ʋ́n, sʋanlan ɛhı tı Zozi sʋanlan. Ɔ sanlın kɛ ɔ tı Galile mân
nın anun ɛlɔ sʋanlan."

60 M'ɔ hanlın sɔ'n, Pıɛlı nwan: "Ɛjɔlɛ'n mɔ ɛ lɛ kan'n, mın ndı man
yí bʋ." Anın Pıɛlı anʋan tɛ wɔ sʋ, kokolokoo! Akɔ kʋn kɔ bɔ. 61 Yɛ́ Mın
kɔ bılı yí nyın ɔ kɔ nıan Pıɛlı. Mɔ Pıɛlı anyın tɔlı yɛ́ Mın anyunnun'n,
yí ti kɔ kacı ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ́ Mın hanlın helelı yí'n. Yɛ́ Mın nwan: "Ɛnɛ,
asannan nán akɔ nın a bɔ'n, ɛ 'kan yí kpê nsan kɛ ɛ nzı man mín."
62 Pıɛlı kɔ fite ɔ kɔ sun sɛlɛ kpa.

Bɛ 'ba hele Zozi ahʋlʋwa
(Matie 26.67-68, Maakı 14.65)

63 Bɛ́ mɔ anın bɛ nıan Zozi asʋ'n lɛ gʋlʋ yí nwʋn. 64 Bɛ butu yí ti
bɛ tʋtʋ yí kɔtɔlɛ anın bɛ lɛ bisa yí kɛ: "Nwan yê ɔ'a tʋ wɔ́ kɔtɔlɛ'n?
Kele!" 65 Ɛhı mɔ bɛ lɛ yɔ'n, anın ɛsɛ bɛ lɛ kan ɛjɔlɛ ɛtɛ dɔʋn bɛ tia yí.

Bɛ nʋn Zozi 'ba hɔ mgbain'n-mɔ aja sʋ.
(Matie 26.59-66, Maakı 14.55-64, Zʋan 18.19-24)

66 Mɔ alíɛ hınlın'n, Zufʋ mgbain'n-mɔ, nʋn tɛɛyıfʋɛ'n-mɔ nʋn mala
nın asʋ mgbain'n-mɔ kɔ yia. Bɛ kɔ man bɛ kɔ fa Zozi bɛ kɔ a bɛ́ ja sʋ.
67 Bɛ kɔ bisa bisa yí kɛ: "Kan kele yɛ́ maan yɛ tí. Asʋ *Kilisi'n, Izalayɛ
Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n y'ɔ le wɔ́ ɔ?"

Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Sɛ mın kan mın kele ɛmɔ a, ɛmɔ ngɔ le ngɔ li
man. 68 Sɛ kʋsʋ mın bisa ɛmɔ kosuan kʋn an, ɛmɔ ngɔ bua man mín
bie. 69 Nan kıkaala dıɛ, Mân Baa'n 'ba tanlan tunminfʋɛ Nyanmıan'n
fama sʋ."

70 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan: "Yí ti, Nyanmıan Awa y'ɔ
le wɔ́?"

Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ lɛ kan. N dı yí Wa."

71 Ɛhı a, bɛ́ nwan: "Yɛ mgbʋnndɛ man adanzıɛ kʋ́n! Yɛ́ bɔbɔ
muonun y'a tı yí nʋan nun ɛjɔlɛ."

23

Bɛ nʋn Zozi 'ba hɔ Lɔmʋn kʋnmanna Pilatı aja sʋ
(Matie 27.1-2,11-14, Maakı 15.1-5, Zʋan 18.28-38)

1 Ɛhı, mgbain'n-mɔ kʋalaa kɔ jasʋ, bɛ nʋn Zozi kɔ hɔ *Pilatı aja sʋ.
2 Pilatı anyunnun ɛbɛlɛ, bɛ kɔ bɔ yí bʋ bɛ kɔ tʋn yí ɛsʋan kɛ: "Sʋanlan
ɛhı lɛ kele yɛ́ mân nın anun menian'n-mɔ atın ɛtɛ. Ɔ kan kele bɛ́ kɛ nán
man bɛ tua ajule'n bɛ man belemgbin Sezaa. Ɛsɛ yí nwan yí muonun
ɔ tı *Kilisi, Belemgbin Ngʋandefʋɛ."
3 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Pilatı kɔ bisa Zozi kɛ: "Asʋ Zufʋ'n-mɔ
belemgbin'n y'ɔ le wɔ́ ɔ?"
Zozi kɔ bua yí kɛ: "Yê wɔ́ nʋan wɔ sʋ m'ɔ lɛ kan nın ɔ."
4 Mɔ Zozi bualı ɛhı'n, Pilatı kɔ kaci yí nyın tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ
nʋn meninsʋnman nın anwʋn ɛlɔ. Yí nwan: "Mın nnwun man like
ɛtɛ mɔ sʋanlan ɛhı a yɔ ɔ."
5 Nan mɔ Pilatı hanlın sɔ'n, bɛ kɔ han bɛ kɔ fua sʋ kɛ: "Ɔ kele yɛ́ mân
nın anun menian'n-mɔ atın ɛtɛ maan bɛ jasʋ awaa akɔmın anun. Ɔ'a
bɔ yí bʋ Galile mân nın anun ɛlɔ, ɔ'a sın Zude mân'n lıka kʋalaatin
dede ɔ'a ju Zoluzalɛmʋn ɛwa."

Bɛ nʋn Zozi 'ba hɔ belemgbin Elɔdı Antipası aja sʋ

6 Mɔ Pilatı tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ kosuan kɛ: "Yí ti, sʋanlan ɛhı fi
Galile mân nun?" 7 M'ɔ tılı kɛ Zozi fi belemgbin Elɔdı mân nın anun'n,
ɔ man bɛ nʋn Zozi kɔ hɔ Elɔdı aja sʋ ɛlɔ. Ɔ sanlın kɛ, tɛmʋn sɔ'n, anın
belemgbin Elɔdı kʋsʋ fi Galile ɔ a Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ.
8 Mɔ Elɔdı nwunlin Zozi'n, ɔ lili yí nwʋn fɛ. Ɔ sanlın kɛ bɛ kan Zozi
ɛjɔlɛ'n m'ɔ tıtı'n, nán ɛnɛ bie ɔ. Kʋsʋ ɔ nyanlın man atın bɛ́ nnyuan
bɛ́ nyın yialı man lé. Elɔdı jʋnlın kɛ anın Zozi 'ba yɔ asinbɛnwʋn like
kʋn kele yí. 9 Ɔ kɔ bisa bisa Zozi kosuan dɔʋn kpa. Nan kʋsʋ Zozi
ngɔ bua man ɛjɔlɛ fíí. 10 Anın tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn mala nın asʋ
mgbain'n-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. Ɛsʋan mɔ bɛ tʋnlın Zozi'n, ɔ tı man nzɛmındɛ.
11 Elɔdı nʋn yí nzalafʋ'n-mɔ kɔ bu Zozi sʋanlan mgban mgban, bɛ kɔ
gʋlʋ yí nwʋn. Elɔdı kɔ man bɛ kɔ fa taladıɛ kanlanman kʋn bɛ kɔ
wula Zozi. Ɔ kɔ man bɛ nʋn Zozi kɔ sa kɔ hɔ Pilatı anwʋn ɛlɔ. 12 Cıan
sɔ kʋnmgba'n, Elɔdı nʋn Pilatı bɛ kacili amanngʋan. Daba, anın bɛ́
munnyuan bɛ nni man.

Bɛ 'ba bua Zozi ndɛɛ bɛ kun yí
(Matie 27.15-26, Maakı 15.6-15, Zʋan 18.39-19.16)

13 Ɛhı, Pilatı kɔ yia *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ, Izalayɛ mân nın asʋ
mgbain'n-mɔ nʋn bagua'n. 14 Ɔ kɔ fa kɔ tʋ bɛ́ nyunnun kɛ: "Ɛmɔ a fa
sʋanlan ɛhı a bɛlɛ mín kɛ ɔ kele menian'n-mɔ atın ɛtɛ. Ɛmɔ anyunnun
ɛwa, m'an bisa yí kosuan. Mın nnwun man ɛtɛ fíí mɔ ɔ'a yɔ, mɔ yí
ti yê ɛmɔ a tʋn yí ɛsʋan'n. 15 Elɔdı kʋsʋ a nnwun man ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ
ɔ. Ɔ sanlın kɛ, ɔ a man bɛ nʋn yí a sa a a yɛ́ nwʋn ɛwa. Mɔ yɛ nwun
yí nun'n y'ɔ le kɛ sʋanlan ɛhı yɔlı man ɛtɛ fíí m'ɔ di kɛ bɛ kun yí ɔ.
16 Yí ti, mın 'ba man bɛ fin yí mgbele nán mın yaci yí nun." [17 Bɛ
'di *Pakı fɛtı biala, ɔ di kɛ Pilatı man bɛ yı bɛ́ mɔ b'a gua bɛ́ fiadı nın
anun kʋn.]
18 Nan mɔ Pilatı hanlın kɛ ɔ 'man bɛ fin Zozi mgbele nán ɔ yaci yí
nun'n, bɛ́ kʋalaa bɛ́ nʋan kɔ yɔ kʋn, bɛ lɛ tɛtıan bɛ kan kɛ: "Man bɛ
hún sʋanlan ɛhı! Yaci Balabası nun man yɛ́!" 19 (Bɛ tʋlı Balabası fiadı,

ɔ sanlın kɛ ɔ kɔ man kulo nın asʊ menian'n-mɔ kɔ jasʊ awaa akɔmın anun, ɛsɛ ɔ kɔ hun sʊanlan.)

20 Kɛmɔ afı Pilatı kulo kɛ ɔ yaci Zozi nun'n, ɔ kɔ bisa bɛ́ kosuan biekun. 21 Anın menian'n-mɔ tɛ tɛtıan. Bɛ́ nwan: “Bʊbɔ yí kʊlʊwa sʊ! Bʊbɔ yí kʊlʊwa sʊ!”

22 Ɛsɛ Pilatı kɔ bisa bɛ́ kosuan biekun. Yí kpê nsan nın asʊ, yí nwan: “Nyɔlıɛ ɛtɛ benin yê ɔ'a yɔ ɔ? Mın nnwun man ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ, m'ɔ di kɛ bɛ kun yí ɔ. Ɛhıka ati, mın 'ba man bɛ fin yí mgbele nán mın yaci yí nun.”

23 Bɛ ngɔ li man ɛjɔlɛ'n mɔ Pilatı lɛ kan kele bɛ́ nın anwʊn bie. Anın bɛ lɛ tɛtıan sɛlɛ kpa bɛ kan bɛ kele Pilatı kɛ ɔ mán bɛ bʊ́bɔ Zozi kʊlʊwa sʊ. Bɛ le ɛtɛtıan dede Pilatı kɔ kpati kɔ sın bɛ́ atın dıɛ nın asʊ. 24 Ɔ kɔ le bɛ́ ɛjɔlɛ'n kɔ tʊ nun. 25 Ɔ kɔ yaci Balabası nun. Ɔ sanlın kɛ Balabası sɔ'n m'ɔ manlın menian'n-mɔ jasʊlı awaa akɔmın anun ɛsɛ ɔ hunlin sʊanlan mɔ bɛ tʊlı yí fiadı'n, yí yê menian'n-mɔ bisalı Pilatı kɛ ɔ yáci yí nun ɔ. Mɔ Pilatı yılı Balabası'n, ɔ falı Zozi wulalı bɛ́ sa nun kɛ bɛ yɔ́ yí kɛ bɛ kulo ɔ.

Bɛ 'ba bʊbɔ Zozi kʊlʊwa sʊ
(Matie 27.32-44, Maakı 15.21-32, Zʊan 19.17-27)

26 Mɛlɛ mɔ bɛ nʊn Zozi 'kɔ'n, bɛ nʊn bian kʊn kɔ yia, ɔ fi yí ebolo. Bɛ fɛlɛ bian sɔ'n Simʊn. Ɔ fi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Silɛnın nın asʊ. Nzalafʊ'n-mɔ kɔ hyı yí, bɛ kɔ fa Zozi kʊlʊwa'n bɛ kɔ sʊa yí kɛ ɔ fá ɔ sí Zozi sʊ. 27 Anın bagua nın anun menian dɔʊn kpa si Zozi sʊ, bɛ nʊn mmalasua-mɔ. Anın mmalasua sɔ'n-mɔ lɛ sun Zozi bɛ yı awɔ́lɛ. 28 Zozi kɔ kpɛ yí nyın bɛ́ nwʊn ɛlɔ, yí nwan: “Zoluzalɛmʊn mmalasua, nán bɛ sun mín! Ɛmɔ sún bɛ́ nwʊn nʊn bɛ́ mma'n-mɔ! 29 Ɔ sanlın kɛ mɛlɛ'n lɛ ba mɔ menian'n-mɔ 'ba han kɛ: ‘Nyila hán mmalasua mɔ bɛ tı mʊta, bɛ́ mɔ bɛ wʊlı man baa lé, ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ nnʊanlın man baa lé'n!’ 30 Mɛlɛ sɔ'n, menian'n-mɔ 'ba han kele mmʊka'n-mɔ kɛ: ‘Mmʊka, ɛmɔ túlu bɛ gúa yɛ́ sʊ!’ Ɛsɛ bɛ 'kan bɛ kele kʊnngʊnlʊnman'n-mɔ kɛ: ‘Ɛmɔ fá yɛ́ fía!’ 31 Mín mɔ n dı kɛ baka ɛmanlan'n, sɛ bɛ lɛ yɔ mín sʊa a, anın ɛmɔ mɔ bɛ tı kɛ baka yʊlʊwa'n, yí dıɛ bɛ ngan man ɛmɔ ɛjɔlɛ kʊ́n!”

32 Mɛlɛ mɔ bɛ nʊn Zozi 'kɔ'n, anın kodiawu nnyuan kʊsʊ wɔ nun. Bɛ lɛ kɔ a hun bɛ́. 33 Bɛ hɔlı dede mɔ bɛ juli lıka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí “Tile kangɔ'n”, bɛ kɔ bʊbɔ Zozi kʊlʊwa nın asʊ ɛbɛlɛ. Ɛsɛ bɛ kɔ bʊbɔ kodiawu nnyuan'n kʊsʊ kʊlʊwa sʊ. Nunhan kʊn wɔ Zozi fama sʊ, nunhan kʊn kʊsʊ wɔ yí bê sʊ. 34 [Mɔ bɛ bʊbɔlı Zozi kʊlʊwa nın asʊ'n, yí nwan: “Mín Sı, yaci bɛ́ nwʊn sa ce bɛ́. Ɔ sanlın kɛ bɛ nzı man mɔ bɛ lɛ yɔ ɔ.”] Nzalafʊ'n-mɔ kɔ hyʊın tondo bɛ kɔ hye yí nwʊn taladıɛ'n-mɔ.

35 Bagua'n jin ɛbɛlɛ ɔ lɛ nıan. Zufʊ mgbain'n-mɔ lɛ kan bɛ gʊlʊ Zozi anwʊn kɛ: “Ɔ a le ɛhınlın-mɔ ati, yí mɔ yí nwan ɔ tı Kilisi'n, Belemgbin Ngʊandefʊɛ'n, mɔ Nyanmıan a yı yí'n, ɔ lé yí muonun yí nwʊn e!”

36 Nzalafʊ'n-mɔ kʊsʊ kɔ gʊlʊ yí nwʊn. Bɛ kɔ hyʊın yí nwʊn ɛlɔ, bɛ kɔ man yí nzannvin. 37 Bɛ́ nwan: “Sɛ Zufʊ'n-mɔ belemgbin'n y'ɔ le wɔ́ a, de wɔ́ muonun wɔ́ nwʊn e!”

38 Bɛ kɔ hɛlɛ ɛjɔlɛ bɛ kɔ bɔ yí ti sʊ ɛbɛlɛ kɛ: “Sʊanlan ɛhı tı Zufʊ'n-mɔ belemgbin.”

39 Kodiawu nnyuan'n mɔ b'a bʊbɔ bɛ́ kʊlʊwa nɪn asʊ'n, bɛ́ nunhan
kʊn kɔ kpɛ yí nzʊba kɛ: “Nán Kilisi'n, Belemgbin Defʊɛ'n y'ɔ le wɔ́ ɔ?
De wɔ́ ti nán de yɛ́ kʊsʊ yɛ́ ti e!”
40 Kodiawu kʊn'n kɔ totua yí manngʊn'n, yí nwan: “Ɛ nzulo man
Nyanmɪan! 41 Yɛ́ epinnian dɪɛ'n mɔ bɛ lɛ pinnin yɛ́'n, yí nyɪn ɔ. Ɔ
sanlɪn kɛ yɛ́ nyɔlɪɛ'n-mɔ anwʊn yɛ̂ bɛ lɛ nɪan bɛ pinnin yɛ́ ɔ. Nan yí
mɔ bɛ lɛ pinnin yí kɛ yɛ́'n, ɔ'a nyɔ man like ɛtɛ.”
42 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kacili yí nyɪn Zozi anwʊn ɛlɔ a, yí nwan:
“Zozi, man wɔ́ ti kácɪ mín mɛlɛ mɔ ɛ 'di belemgbin'n.”
43 Zozi nwan: “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wɔ́ kɛ, ɛnɛ, ɛ nʊn mín
yɛ 'tanlan Nyanmɪan anwʊn ɛlɔ.”

Zozi ewue'n
(Matie 27.45-56, Maakɪ 15.33-41, Zʊan 19.28-30)

44 Anɪn b'a bɔ kɔ yɔ sɛnzɛjinlan, mân nɪn anun lɪka kʊalaatin kɔ
lu dede eyua dɔɛ nsan. 45 Sɛnzɛ'n kɔ fɪa bɔkɔɔ. Mgbenun ɛtanlan'n
m'ɔ wɔ Nyanmɪan Sua Nwannzan-nwannzan nɪn anun'n kɔ sua sɛsɛ
nnyuan. 46 Zozi kɔ tɪan nun sɛlɛ kpa, yí nwan: “Baba, mɪɪn fa mín
ɛkala'n mɪn wula wɔ́ sa nun.” M'ɔ hanlɪn sɔ nɪn ala y'ɔ wuli ɔ.
47 Mɔ *Lɔmʊn nzalafʊ kpain'n nwʊnlin yí sɔ'n, ɔ kɔ yɪ Nyanmɪan
ayɛ kɛ: “Ɔ tɪ ananhɔlɛ, sʊanlan ɛhɪ tɪ sɛsɛfʊɛ.” 48 Bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ tuli
woo bɛ walɪ nɪanlɪn Zozi ehuan'n, bɛ nwunlin ɛjɔlɛ m'ɔ walɪ ɔ. Sɪan'n
mɔ bɛ 'sa bɛ kɔ'n, anɪn afɪ alʊabɔ a han bɛ́. 49 Zozi amanngʊn'n-mɔ,
bɛ́ nʊn mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ si yí sʊ sunmin Galile mân nɪn anun'n,
bɛ jin mʊa yɛ̂ bɛ lɛ nɪan ɔ.

Zozi esie'n
(Matie 27.57-61, Maakɪ 15.42-47, Zʊan 19.38-42)

50 Anɪn Zufʊ'n-mɔ kpain kʊn wɔ ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ yí Zozɛfʊ. Ɔ fi Zufʊ
kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Alimate nɪn asʊ. Ɔ tɪ sʊanlan mɔ yí ti anun tɪ
kpa ɛsɛ ɔ tɪ sɛsɛ. 51 Bɛ hɔlɪ yialɪ mɔ Zufʊ mgbain'n-mɔ 'fa Zozi anwʊn
ajʊnlɪn ɛtɛ'n, Zozɛfʊ sɔ nɪn a mgbɪnlɪn man. Ɔ sanlɪn kɛ yí dɪɛ, ɔ lɛ
nwʊnndɛ Nyanmɪan Belemgbin Mân'n. 52 Ɔ kɔ hɔ kɔ tʊ Pilatɪ ɔ kɔ
sɛlɛ Zozi fuin'n. 53 Mɔ Pilatɪ manlɪn atɪn'n, Zozɛfʊ kɔ yɪ Zozi fuin'n
fi kʊlʊwa nɪn asʊ. Ɔ kɔ fa kisaan kɔ fʊfɔ yí nwʊn ɔ kɔ hɔ kɔ sie yí
sɛka kʊn anun. Sɛka sɔ'n, b'a koto yí ɛbʊta nun, ɛsɛ anɪn bɛ sielɪ man
sʊanlan nun lé. 54 Cɪan sɔ'n tɪ yâ. Yí nɔsʊba, anɪn ɛnwʊnmɪan ele
cɪan'n lɛ bɔ yí bʊ.
55 Mmalasua'n-mɔ mɔ anɪn bɛ si Zozi sʊ sunmin Galile mân nɪn
anun'n, bɛ nʊn Zozɛfʊ y'ɔ hɔlɪ sɛka nɪn asʊ ɔ. Bɛ nɪanlɪn sɛka'n ɔ
nʊn kɛ bɛ kpɪnlɪn bɛ sielɪ Zozi'n. 56 M'ɔ yɔlɪ sɔ yuelɪ'n, bɛ kɔ sa bɛ kɔ
hɔ awulo. Bɛ kɔ kpʊnndɛ kpʊnndɛ alufanlan nʊn anatɪlɪ-mɔ mɔ bɛ 'fa
bɛ sesie Zozi fuin'n. Bɛ kɔ le bɛ́ ɛnwʊnmɪan *ɛnwʊnmɪan ele cɪan'n
kɛ mala'n kele'n.

24

Zozi ewuetinnge'n
(Matie 28.1-10, Maakɪ 16.1-8, Zʊan 20.1-10)

1 Mɔlɛ nɪn alɪbahɪan, mmalasua'n-mɔ kɔ fa alufanlan'n nʊn
anatɪlɪ'n-mɔ mɔ bɛ kpʊnndɛlɪ bɛ sielɪ'n bɛ kɔ hɔ Zozi sɛka nɪn asʊ.
2 Ɛbʊɛ'n mɔ bɛ falɪ bɛ nyinlin sɛka nɪn anʊan'n, bɛ 'kɔ a ju a, b'a

kunndo ɛbʋɛ sɔ'n b'a sie ahanmɪan. 3 Bɛ kɔ wʋlʋ sɛka nɪn anun, kʋsʋ
bɛ ngɔ nwun man yɛ́ Mɪn Zozi fuin'n. 4 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ nwʋn. Ɛbɛlɛ
ala, menian nnyuan kɔ yɪ bɛ́ nwʋn kɔ hele bɛ́. Menian nnyuan sɔ'n-
mɔ wowula taladɪɛ nvufue nyɪhyɪɛɪn. 5 Esulo kɔ han mmalasua'n-mɔ,
bɛ kɔ sisi bɛ́ ti asɪ. Menian nnyuan'n kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Sʋanlan'n mɔ yí
nyɪn wɔ sʋ'n, ɔ yɔ sɛ mɔ ewue mma'n-mɔ afian yê ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ
yí'n? 6 Ɔ nnʋn man ɛwa, nan ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge. Mɛlɛ mɔ anɪn
ɔ tɛ wɔ Galile mân nɪn anun'n, ɛmɔ ati kácɪ ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlɪn helelɪ
ɛmɔ'n. 7 Ɔ hanlɪn helelɪ ɛmɔ kɛ: 'Ɔ fata kɛ bɛ yɪ Mân Baa'n bɛ man
menian ɛtɛfʋɛ'n-mɔ. Bɛ 'bʋbɔ yí kʋlʋwa sʋ bɛ kun yí. Nan yí cɪan
nsan nɪn asʋ, ɔ fi ewue nun ɔ 'tinnge.' " 8 Mɔ menian nnyuan'n hanlɪn
sɔ'n, mmalasua'n-mɔ ati kacɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ mɔ Zozi hanlɪn'n.

9 Bɛ fi sɛka nɪn asʋ, bɛ kɔ hɔ kɔ bɔ ɛjɔlɛ sɔ'n kʋalaa bɛ kɔ hele Zozi
menian bulu nʋn kʋn'n ɔ nʋn ɛhɪnlɪn-mɔ kʋalaatin. 10 Mmalasua'n-
mɔ mɔ bɛ hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ helelɪ mmɔfʋɛ'n-mɔ'n y'ɔ le Mali m'ɔ
fi Magɪdala'n, Zʋanɪn, Zʋakɪ anin Mali, ɔ nʋn mmalasua ɛhɪnlɪn-mɔ
mɔ bɛ nʋn bɛ hɔlɪ sɛka nɪn asʋ'n. 11 Mmɔfʋɛ'n-mɔ buli ɛjɔlɛ'n mɔ
mmalasua'n-mɔ hanlɪn helelɪ bɛ́'n kɛ ɛlalɪɛ. Ɛhɪka ati, mmɔfʋɛ'n-mɔ a
nne man ɛjɔlɛ sɔ'n b'a nni man. 12 Nan kʋsʋ, Pɪɛlɪ jasʋlɪ, ɔ nwanndili
ɔ hɔlɪ sɛka nɪn asʋ. M'ɔ juli ɛlɔ'n, ɔ hanlɪn yí nwʋn asɪ ɔ nɪanlɪn sɛka
nɪn anun. Kisaan'n mɔ bɛ falɪ fʋfɔlɪ Zozi anwʋn nɪn ala yê ɔ nwunlin
yí sɛka nɪn anun ɔ. M'ɔ nwunlin yí sɔ'n, ɛjɔlɛ'n sinlin yí nwʋn, ɔ salɪ
hɔlɪ yí awulo.

Emayusɪ atɪn nɪn asʋ
(Maakɪ 16.12-13)

13 Mɔlɛ cɪan sɔ'n kʋnmgba, anɪn Zozi menian'n-mɔ anun nnyuan lɛ
kɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Emayusɪ nɪn asʋ. Zoluzalɛmʋn nʋn Emayusɪ,
cilo bulu ɔ nʋn kʋn y'ɔ wɔ bɛ́ afian ɔ. 14 Anɪn Zozi menian nnyuan sɔ'n
lɛ kan ɛjɔlɛ'n kʋalaa m'ɔ tɔlɪ Zoluzalɛmʋn nɪn anwʋn ɛjɔlɛ. 15 Mɛlɛ mɔ
anɪn bɛ lɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ bɛ su yí bʋsʋ akpʋlʋwa'n, Zozi muonun
kɔ kpʋ bɛ́ ɔ nʋn bɛ́ bɛ kɔ san nun. 16 Nan kʋsʋ b'a nnwun man Zozi
nzɔlɛ. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ kɛ like bie a hala bɛ́ nyɪn.

17 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Nzu like dɪɛ anwʋn akpʋlʋwa yê ɛmɔ lɛ tia
kɔ a, anɪn ɛmɔ lɛ su'n?"

Mɔ Zozi bisalɪ bɛ́ kosuan sɔ'n, bɛ kɔ jejinlan, bɛ́ nyunnun kunngoun.
18 Bɛ́ nunhan kʋn, bɛ fɛlɛ yí Keleyopasɪ, ɔ kɔ bua Zozi kɛ: "Bode'n mɔ
ɔ'a si ɛlɛnyuan ɛhɪ'n, yí ti, wɔ́ ngʋnmɪn cein ala yê ɛ wɔ Zoluzalɛmʋn
ɛbɛlɛ mɔ ɛ tɪlɪ man ɛjɔlɛ sɔ nɪn ɔ?"

19 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Anɪn nzu ɛjɔlɛ dɪɛ ɔ?"

Bɛ kɔ bua yí kɛ: "Ɛjɔlɛ a tʋ Zozi m'ɔ fi Nazalɛtɪ'n. Anɪn Zozi tɪ
kpɔmanfʋɛ m'ɔ le tunmin. Yí nyɔlɪɛ'n-mɔ nʋn yí nʋan ɛjɔlɛ nɪn anun,
ɔ'a hele wɔ Nyanmɪan nʋn menian'n-mɔ anyunnun kɛ ɔ le tunmin.
20 Yɛ́ tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn yɛ́ mân nɪn asʋ mgbain'n-mɔ, b'a yɪ yí
a man maan b'a bʋbɔ yí kʋlʋwa sʋ b'a hun yí. 21 Yɛ́ afan, yɛ lelɪ yɛ lili
kɛ, yí dein yê Nyanmɪan a sʋan yí kɛ ɔ bála a a le Izalayɛ mân nɪn ati
ɔ. Nan kʋsʋ, kɛ bode sɔ'n sili'n, ɛnɛ tɪ yí cɪan nsan. 22 Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ
yɛ́ fâ nɪn anun mmalasua mmie-mɔ a han asinbɛnwʋn ɛjɔlɛ b'a hele
yɛ́. Asinbɛnwʋn ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ, ɛnɛ alɪbahɪan bɛ hɔlɪ Zozi sɛka nɪn
asʋ a, 23 bɛ ngɔ nwun man yí fuin'n. Bɛ fi sɛka nɪn asʋ bɛ kɔ sa bɛ kɔ

a. Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yɛ́ kɛ nyanmıansʊ mmɔfʊɛ-mɔ a yı bɛ́ nwʊn
a hele bɛ́. Mmɔfʊɛ sɔ'n-mɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ Zozi anyın wɔ sʊ.
24 Yɛ́ manngʊn'n mmie-mɔ kɔ hɔ sɛka nın asʊ. Bɛ nwunlin ninnge'n-
mɔ kʊalaa kɛ mmalasua'n-mɔ kpınlın hanlın yí'n. Kʊsʊ, Zozi muonun
dıɛ, b'a nnwun man yí."

25 Ɛhı a, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Mmelenzua tomgban! ɛjɔlɛ
kʊalaa mɔ Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ a hɛlɛ'n, yí bʊ ɛtıɛ yɔ sı man
ɛmɔ o! 26 Asʊ, ɔ nzɛ nvata man kɛ *Kilisi'n, Belemgbin Ngʊandefʊɛ'n,
ɔ nwún amannınhunlun sɔ'n nán ɔ wúlʊ yí anunminnyanmʊn nın
anun ɔ? 27 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, yí nwʊn ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
nın anun'n, ɔ kɔ hehele bɛ́ nun. Ɔ kɔ bɔ yí bʊ Moyizı kalata dıɛ'n-mɔ
asʊ ɔ kɔ ju mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ dıɛ'n-mɔ asʊ."

28 Mɔ bɛ hɔlı dede mɔ bɛ ka kaan bɛ ju kulo'n mɔ bɛ lɛ kɔ sʊ nın
asʊ'n, Zozi yɔlı kɛ sʊanlan m'ɔ lɛ kpɛ nun ɔ kɔ mʊa ɔ. 29 Menian
nnyuan'n kɔ hyı Zozi kɔ sie, bɛ́ nwan: "Da yɛ́ nwʊn ɛwa. Ɔ sanlın kɛ
alíɛ a san a yue." Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ tie ɔ nʊn bɛ́ bɛ kɔ hɔ
awulo.

30 Zozi nʊn bɛ́ bɛ kɔ tɛtanlan tɔbılı nın anwʊn. Ɔ kɔ fa kpaʊn'n ɔ
kɔ la Nyanmıan ası. M'ɔ lalı Nyanmıan ası yuelı'n, ɔ kɔ bu kpaʊn nın
anun ɔ kɔ man bɛ́. 31 Zozi falı kpaʊn'n manlın bɛ́ ala a, bɛ́ nyın'n kɔ
buke bɛ kɔ nwun yí nzɔlɛ. Nan kʊsʊ Zozi nwannyanlın bɛ́ nyunnun
ɛbɛlɛ. 32 Mɔ Zozi hɔlı'n, bɛ lɛ kan bɛ kele bɛ́ nwʊn kɛ: "Atunnun, mɛlɛ
mɔ ɔ 'tutu Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın abʊ ɔ kele yɛ́'n, yí ti yɛ̂ anın yɛ́ ahʊnlın a tɔ
yɛ́ nun a man y'a li fɛ kpa nın ɔ."

33 Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ jasʊ bɛ kɔ sa bɛ́ nzin Zoluzalɛmʊn. Bɛ kɔ 'ju a,
Zozi menian bulu nʊn kʊn'n nʊn bɛ́ manngʊn'n-mɔ a yia. 34 Bɛ lɛ kan
kɛ: "Yɛ́ Mın fi ewue nun a tinnge sakpa! Simʊn a nwun yí!" 35 Menian
nnyuan'n mɔ bɛ́ kʊsʊ bɛ fi Emayusı bɛ juli ɛbɛlɛ'n, ɛjɔlɛ mɔ Zozi hanlın
helelı bɛ́ atunnun, kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ bɛ nwunlin Zozi nzɔlɛ mɛlɛ
mɔ ɔ 'fa kpaʊn'n man bɛ́'n, bɛ kɔ han yí kʊalaa bɛ kɔ hele ɛhınlın-mɔ.

Zozi 'ba yı yí nwʊn kele yí menian'n-mɔ
(Matie 28.16-20, Maakı 16.14-18, Zʊan 20.19-23, Junman'n 1.6-8)

36 Mɛlɛ mɔ anın bɛ́ nʊan wɔ sʊ bɛ lɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n, fıaın, Zozi kɔ fite
bɛ́ afian ɛbɛlɛ, yí nwan: "Ɛmɔ mán bɛ́ lʊa cícı bɛ́ nwʊn!"

37 Mɔ bɛ nwunlin Zozi'n, esulo hanlın bɛ́ ɛsɛ bɛ́ nwʊn ngɔmʊa tuli.
Ɔ sanlın kɛ bɛ jʊnlın kɛ b'a nwun ɛnwʊnmın. 38 Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ:
"Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ sulo sʊa ɔ? Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ ajʊnlın'n tı nnyuan
nnyuan ɔ? 39 Ɛmɔ nían mín sa'n-mɔ nʊn mín ja'n-mɔ! Ɛmɔ nwun
yí kɛ mín ɔ! Ɛmɔ hán mín bɛ nían. Ɔ sanlın kɛ ɛnwʊnmın lɛ man
anwʊnnaan ɔ nʊn bowe kɛ n ne yí mɔ ɛmɔ nwun mín'n."

40 Mɔ Zozi 'kan ɛhı kele bɛ́'n, anın ɔ lɛ fa yí sa'n-mɔ nʊn yí ja'n-mɔ
kele bɛ́. 41 Ɛjɔlɛ'n kɔ yɔ bɛ́ fɛ sʊnman, ɛsɛ ɔ kɔ sin bɛ́ nwʊn dede bɛ
ngʊala bɛ nnwun man kɛ ɔ tı ananhɔlɛ ɔ. Ɛhı a, Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ:
"Asʊ ɛmɔ le like ɛwa mɔ bɛ di ɔ?" 42 Mɔ Zozi bisalı bɛ́ kosuan sɔ'n, bɛ
kɔ fa ejue ndʊan bɛ kɔ man yí. 43 Ɔ kɔ li ejue sɔ'n bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ.

44 M'ɔ lili yuelı'n, yí nwan: "Mɛlɛ mɔ anın mın nʊn ɛmɔ yɛ tɛ tı'n, n
ganlın n gelelı ɛmɔ kɛ, mín nwʊn ɛjɔlɛ'n kʊalaatin mɔ b'a hɛlɛ wɔ
Moyizı mala nın anun, mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ kalata nın anun, ɔ nʊn

Izalayɛ ejue ɛtʋɛ kalata nɪn anun'n, ɔ di kɛ ɔ kpɪn sʋ. Ɛjɔlɛ sɔ nɪn
a kpɪn sʋ.”
45 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ buke bɛ́ ajʋnlɪn'n maan bɛ kɔ tɪ
Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn abʋ. 46 Ɛhɪka ati, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Ɛ 'nwun
ɛjɔlɛ mɔ b'a hɛlɛ'n: ɔ di kɛ *Kilisi'n, Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n, nwun
amannɪnhunlun bɛ kun yí. Bɛ kun yí a, yí cɪan nsan nɪn asʋ, ɔ fi
ewue nun ɔ 'tinnge. 47 Ɛsɛ ɔ fata kɛ Kilisi'n, Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n,
dunman nun, bɛ bɔ yí bʋ Zoluzalɛmʋn ɛwa, bɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kele
eyuadɪ nɪn anun menian'n-mɔ kʋalaatin maan bɛ kaci bɛ́ abalabɔ'n bɛ
fa bɛ́ nwʋn bɛ man Nyanmɪan nán b'a nyan ɛtɛ face. 48 Ɛmɔ di ɛjɔlɛ sɔ
nɪn anwʋn adanzɪɛ. 49 Like'n mɔ mín Sɪ a fa a bɔ ɛmɔ anɔhʋba'n, mín
muonun mɪn 'ba man ɔ ba ɛmɔ sʋ. Nan kʋsʋ, ɛmɔ tánlan Zoluzalɛmʋn
kulo nɪn asʋ ɛwa dede maan anwunno tunmin'n wʋ́lʋ ɛmɔ nun.”

Zozi 'ba fʋ kɔ nyanmɪansʋ
(Maakɪ 16.19-20, Junman'n 1.9-11)

50 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ nʋn bɛ́ bɛ fi kulo nɪn anun bɛ kɔ fite.
Bɛ kɔ hɔ Betanin afan. Ɛbɛlɛ, Zozi kɔ kuku yí sa'n-mɔ anwunno ɔ kɔ
yeyila bɛ́ sʋ. 51 Mɛlɛ mɔ ɔ 'yeyila bɛ́ sʋ'n, ɔ nʋn bɛ́ bɛ́ afian kɔ tɪ, ɔ kɔ
fʋ kɔ hɔ nyanmɪansʋ. 52 Zozi menian'n-mɔ dɪɛ, mɔ bɛ sʋlɪ yí yuelɪ'n,
bɛ le fɛ elie kpili kpa bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ Zoluzalɛmʋn. 53 Tɛmʋn biala
bɛ gua Nyanmɪan awulo nɪn anun bɛ yɪ yí ayɛ.

ƐJƆLƐKPA'N MƆ ZƱAN HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le Zʋan? Anɪn Zʋan nʋn yí nianman bian Zʋakɪ, bɛ wɔ Zozi mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan nɪn anun. Anɪn, bɛ nʋn bɛ́ sɪ Zebede, bɛ di asue nun junman bɛ cɪ ejue Galile asue nɪn anun. Ɛhɪ, mɔ Zozi fɛlɛlɪ bɛ́'n, bɛ yacili asue nun junman'n mɔ bɛ di'n bɛ sili yí sʋ. Ɔ fi ɛbɛlɛ, bɛ kacili Zozi amanngʋn kpa. Ɛjɔlɛkpa'n mɔ Zʋan hɛlɛlɪ nɪn anun, ɔ mmɔ man yí muonun yí dunman, nan ɛjɔlɛ m'ɔ kan'n y'ɔ le "sʋanlan'n mɔ Zozi kulo yí'n" (yí ti 13.23). Ɔ kan sɔ ɔ bɛbɛlɛ yí nwʋn asɪ. Mɛlɛ mɔ bɛ bʋbɔlɪ Zozi kʋlʋwa nɪn asʋ'n, Zozi falɪ yí nin Mali ɔ wulalɪ Zʋan asa nun kɛ ɔ nían yí sʋ mán yí (19.25-27).

Ɛjɔlɛkpa ɛhɪ anun, Zʋan lɛ kele yɛ́ kɛ Zozi Kilisi tɪ Sɪɛ Nyanmɪan Bangɔlɔ. Ɔ sʋanlɪn yí Wa Zozi asɪɛ nɪn asʋ ɛwa kɛ ɔ wú wɔ yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ dunman nun maan sʋanlan biala m'ɔ kɔ le yí kɔ li'n nyan nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n (3.16).

Zʋan lɛ kele yɛ́ kɛ Zozi kan yí "dɔɛ" nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (2.4; 7.30; 8.20; 12.23,27, 13.1; 16.32; 17.1). "Dɔɛ" sɔ'n y'ɔ le Zozi ewue'n nʋn yí anunminnyanmʋn ɛyɪɛ tɛmʋn'n. Ɛhɪka ati, Zʋan a hye yí Ɛjɔlɛkpa nɪn anun nnyuan. Alimʋa dɪɛ nɪn anun, yɛ nwun ninnge mɔ Zozi yɔlɪ asannan nán yí dɔɛ nɪn a ju'n (yí ti 1-12). Zʋan lɛ kan Zʋan Batisi adanzɪɛ'n m'ɔ lili yí Zozi anwʋn'n, ɔ nʋn kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ Zozi fɛlɛlɪ yí alimʋa menian'n-mɔ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ. Yɛ nwun yí kɛ Zozi hɔlɪ Zoluzalɛmʋn dɔʋn kpa mɛlɛ mɔ Zufʋ'n-mɔ 'di bɛ́ fɛtɪ'n-mɔ'n. Zozi nʋn menian'n-mɔ jʋjɔlɪ, ɔ heheleli bɛ́ ninnge m'ɔ sʋ ɛbʋɛ. Zozi yɔlɪ asinbɛnwʋn ninnge dɔʋn, nan Zʋan a kpa nun nzɔlɛ nsʋ ala m'ɔ kele yɛ́ kɛ Zozi tɪ Nyanmɪan Awa sakpa.

M'ɔ tɔ sʋ nnyuan nɪn anun, Zʋan lɛ kan ninnge mɔ Zozi yɔlɪ mɛlɛ mɔ yí dɔɛ'n juli nɪn anwʋn ɛjɔlɛ (yí ti 13-21). Nɔsʋba mɔ yí alíɛ cɪn an, bɛ 'kun Zozi'n, ɔ nʋn yí menian bulu nʋn nnyuan'n bɛ didili, ɔ manlɪn bɛ́ afʋtu, ɔ yɔlɪ bɛ́ ti asɔnɪn. Ɛsɛ Zʋan lɛ kele yɛ́ kɛ Zozi kpɪnlɪn wuli ɔ tinngelɪ, ɛsɛ ɔ yɪlɪ yí nwʋn ɔ heleli yí menian'n-mɔ'n. Kalata nɪn agualɪɛ nun, Zʋan lɛ kele yɛ́ kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ Zozi nʋn yí menian'n-mɔ yialɪ Galile asue nɪn anʋan'n.

Zozi Kilisi tɪ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ

1 Abʋbɔ nɪn anun, mɔ Nyanmɪan 'bɔ ninnge kʋalaatin'n, anɪn sʋanlan kʋn wɔ ɛbɛlɛ. Sʋanlan sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ. Ɔ nʋn Nyanmɪan yɛ̂ bɛ tɪ ɔ. Ɔ tɪ Nyanmɪan sakpa. 2 Abʋbɔ nɪn anun, sʋanlan sɔ'n nʋn Nyanmɪan yɛ̂ bɛ tɪ ɔ. 3 Nyanmɪan nanndɪlɪ yí sʋ y'ɔ bɔlɪ ninnge kʋalaatin ɔ. Like fíí nnʋn man ɛbɛlɛ mɔ Nyanmɪan a nnanndɪ man yí sʋ ɔ'a mmɔ man ɔ. 4 Ngʋan baka'n y'ɔ le yí. Yɛ̂ ngʋan baka sɔ'n y'ɔ tɪ menian'n-mɔ kanlannɪɛ nɪn ɔ. 5 Kanlannɪɛ sɔ'n lɛ ta awosin mân nɪn anun. Awosin'n nwan ɔ 'fɪa kanlannɪɛ nɪn anyɪn. Ɔ mantanlɪn yí dede a, ɔ'a ngʋala man yí nyɪn fɪa.

Zʋan Batisi adanzɪɛ m'ɔ lili'n

6 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede a, cıan kʊn Nyanmıan kɔ yı sʊanlan kʊn asıɛ nın
asʊ ɛwa kɛ ɔ lí adanzıɛ. Sʊanlan sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Zʊan. 7 Zʊan walı
kanlannıɛ nın anwʊn adanzıɛ elie maan menian'n-mɔ kʊalaa nanndı
yí sʊ bɛ de kanlannıɛ sɔ'n bɛ di. 8 Nán kɛ yí y'ɔ tı kanlannıɛ nın ɔ,
nan ɔ walı kanlannıɛ nın anwʊn adanzıɛ elie.
9 Kanlannıɛ kpa sɔ'n m'ɔ man menian'n-mɔ kʊalaa nwun ası'n lɛ ba
mân nın anun. 10 Ɔ walı juli asıɛ nın asʊ ɛwa. Yí yɛ̂ Nyanmıan man
ɔ sesielı eyuadı nın ɔ. Kʊsʊ menian dɔʊn a mmu man yí like. 11 Ɔ
walı menian'n mɔ Nyanmıan falı bɛ́ yɔlı yí dıɛ'n-mɔ afian, bɛ́ kʊsʊ bɛ́
dɔʊn, b'a nne man yí. 12 Nan kʊsʊ mmie-mɔ lelı yí. Menian sɔ'n-mɔ
kʊalaa mɔ bɛ leli yí bɛ lili'n, ɔ'a man bɛ́ atın maan b'a kaci Nyanmıan
amma. 13 Nyanmıan mma'n mɔ b'a kaci'n, nán kulo sʊanlan tunmin
nun kɛ belenzua nʊn balasua bɛ́ wa mɔ b'a wʊ yí ɔ. Nan Nyanmıan
muonun yɛ̂ ɔ'a fa ngʊan fʊfɔlɛ sɔ'n ɔ'a man bɛ́ ɔ.
14 Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ nın a kaci yí nwʊn kulo sʊanlan, ɔ a a
tanlan yɛ́ afian ɛwa. Ɔ'a nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe kpili kpa. Ɛsɛ
ɔ'a yı Nyanmıan ɔ'a hele yɛ́ yuein. Y'a nwun yí anunminnyanmʊn'n,
anunminnyanmʊn'n mɔ Sıɛ Nyanmıan falı manlın yí'n. Ɔ sanlın kɛ
ɔ tı yí Bangɔlɔ. 15 Sʊanlan sɔ nın anwʊn ɛjɔlɛ yɛ̂ Zʊan tıanlın nun
hanlın nın ɔ. Yí nwan: "Sʊanlan ɛhı yɛ̂ n ganlın kɛ ɔ li mín nzin ɔ
lɛ ba nın ɔ. Ɔ tı kpili tala mín. Ɔ sanlın kɛ ɔ tı ası dahuu." 16 Ɛhı,
anwunnvoe baka'n m'ɔ tı nın ati, ɔ'a yeyila yɛ́ sʊ. Ɛsɛ bɔbɔ, ɔ tɛ yeyila
yɛ́ sʊ kpili kpa. 17 Afı, daba Nyanmıan nanndılı yɛ́ nan *Moyizı asʊ
yɛ̂ ɔ falı yí mala'n manlın yɛ́ ɔ. Nan sian dıɛ, Nyanmıan nanndı Zozi
Kilisi asʊ ɔ'a nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe ɔ'a hele yɛ́ ananhɔlɛ atın'n.
18 Sʊanlan fíí nwunlin man Nyanmıan lé. Nan Nyanmıan Bangɔlɔ Zozi
m'ɔ tı Nyanmıan'n, m'ɔ mantan Sıɛ'n, yí y'ɔ man yɛ nwun yí ɔ.

Zʊan Batisi 'ba han yí muonun yí ɛwalɛ nın anwʊn ɛjɔlɛ
(Matie 3.1-12, Maakı 1.1-8, Luku 3.1-18)

19 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın Zʊan lɛ sɔnın menian wɔ asue Zuludın nın
anzin ɛlɔ lıka kʊn. Zoluzalɛmʊn Zufʊ mgbain'n-mɔ kɔ tı. Cıan kʊn, bɛ
kɔ sʊan Nyanmıan *tɛɛyıfʊɛ mmie-mɔ nʊn *Levifʊɛ kʊsʊ mmie-mɔ,
bɛ kɔ a kɔ tʊ Zʊan, bɛ́ nwan: "Zʊan, wɔ́ muonun, nwan sʊanlan dıɛ
y'ɔ le wɔ́?"
20 Mɔ bɛ bisalı kosuan sɔ'n, Zʊan kpacılı nun ɔ hanlın yí ananhɔlɛ
yuein helelı bɛ́ kɛ: "Nán *Kilisi'n y'ɔ le mín."
21 Mɔ Zʊan bualı bɛ́ sɔ'n, bɛ́ nwan: "Sɛ nán yí y'ɔ le wɔ́ a, anın nwan
sʊanlan dıɛ kpa y'ɔ le wɔ́? *Eli y'ɔ le wɔ́ anaan?"
Zʊan nwan: "Nán Eli y'ɔ le mín."
Ɛsɛ bɛ kɔ bisa yí biekun kɛ: "Anın Nyanmıan *Kpɔmanfʊɛ'n y'ɔ le
wɔ́ ɔ?"
Zʊan nwan: "Cɛcɛ."
22 Ɛjɔlɛ ɛhı kɔ sin bɛ́ nwʊn, bɛ́ nwan: "A! Anın nwan sʊanlan dıɛ
bɔbɔ kpa y'ɔ le wɔ́? Bua yɛ́ bie maan yɛ hɔ́ hán héle bɛ́ mɔ bɛ sʊanlın
yɛ́'n. Ɛ bu wɔ́ nwʊn kɛ nwan y'ɔ le wɔ́?"
23 Ɛhı a, Zʊan nwan: "Sʊanlan'n mɔ Nyanmıan Kpɔmanfʊɛ *Ezayi
lili mʊa hanlın yí nwʊn ɛjɔlɛ kɛ:
Sʊanlan kʊn lɛ tıan ɛwâ nın anun ɛlɔ kɛ:
'Ɛmɔ sésie yɛ́ Mın atın'n!'
sʊanlan sɔ'n y'ɔ le mín."

24 Bɛ́ mɔ bɛ sʋanlɪn bɛ́ Zʋan anwʋn ɛlɔ'n mmie-mɔ tɪ *Falisifʋɛ.
25 Bɛ́ nwan: “Sɛ nán Kilisi'n y'ɔ le wɔ́, sɛ nán Eli y'ɔ le wɔ́, ɛsɛ sɛ
nán Nyanmɪan Kpɔmanfʋɛ'n y'ɔ le wɔ́ a, anɪn nzukɛ ati yɛ̂ ɛ sɔnɪn
menian'n-mɔ ɔ?”
26 Mɔ bɛ bisalɪ kosuan sɔ'n, Zʋan nwan: “Mín dɪɛ, n ne nzue yɛ̂
mɪn fa mɪn sɔnɪn ɔ, nan sʋanlan kʋn wɔ ɛmɔ afian ɛbɛlɛ, ɛmɔ nzɪ
man yí. 27 Sʋanlan sɔ'n fi mín nzin ɔ lɛ ba, mɪn nzɛ nvata man kɛ
mɪn nyannjɪ yí ja mgbabʋa nyanman'n bɔbɔ mgban ɔ.” 28 Ɛjɔlɛ ɛhɪ
kʋalaa sɪnlɪn Betanin, asue Zuludɪn nɪn ebue kʋn ɛlɔ, lɪka mɔ anɪn
Zʋan sɔnɪn menian'n-mɔ'n.

Nyanmɪan Bʋa Baa'n y'ɔ le Zozi

29 Mɔ bɛ hanlɪn ɛhɪ yuelɪ'n, yí alíɛ hɪnlɪn, Zʋan 'tʋ yí nyɪn an, anɪn
Zozi lɛ ba yí nwʋn ɛbɛlɛ, yí nwan: “Ɛ 'nwun Nyanmɪan *Bʋa Baa'n,
Nyanmɪan 'ba fa yí yɪ mân nɪn ati tɛɛ ɔ tu yí ɛtɛ'n kɔ. 30 Yí dein yɛ̂ n
ganlɪn yí ɛjɔlɛ kɛ: ‘Sʋanlan kʋn li mín nzin ɔ lɛ ba, ɔ tɪ kpili tala mín.
Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ asɪ dahuu.’ 31 Mɪn nzɪ man yí daba. Nan kɛmɔ ɔ fata
kɛ Izalayɛ amma'n-mɔ nwun yí'n, yí ti yɛ̂ Nyanmɪan a sʋan mín kɛ m
mála n vá nzue n zónɪn bɛ́ ɔ.”
32 Ɛhɪ, Zʋan lili Zozi anwʋn adanzɪɛ kɛ: “Mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ
kɛ, m'an nwun kɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n fi nyanmɪansʋ kɛ
abubule ɔ'a ju ɔ'a tanlan yí sʋ. 33 Mín bɔbɔ muonun, anɪn mɪn nzɪ man
yí sʋanlan ɛhɔlɛ kʋn'n, nan Nyanmɪan a han a hele mín kɛ: ‘Sʋanlan'n
mɔ ɛ kɔ nwun kɛ mín Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ ju kɔ tanlan
yí sʋ'n, sʋanlan sɔ'n yɛ̂ ɔ 'fa Wawɛ sɔ'n sɔnɪn menian'n-mɔ ɔ.’ 34 Ɛjɔlɛ
sɔ'n mɔ m'an nwun yí mín nyɪnsʋ nɪn ati, mɪn di yí nwʋn adanzɪɛ kɛ
ɔ tɪ Nyanmɪan Awa sakpa.”

Zozi 'ba fɛlɛ yí alimʋa menian'n-mɔ yí nwʋn

35 Ɛhɪ mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, anɪn Zʋan nʋn yí menian'n-mɔ anun nnyuan
jijin ɛbɛlɛ. 36 M'ɔ nwunlin kɛ Zozi lɛ sɪn'n, yí nwan: “Ɛ 'nwun
Nyanmɪan *Bʋa Baa'n.” 37 Mɔ yí menian nnyuan'n tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ
yacili yí ɛbɛlɛ yɛ̂ cuein, bɛ kɔ si Zozi sʋ. 38 Zozi hɔlɪ kaan, ɔ 'tʋ yí nyɪn
yí nzin an, menian si yí sʋ. Ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ nzu?”
Bɛ́ nwan: “*Labi” (yí bʋ y'ɔ le kɛ ngehelefʋɛ), “yɛ lɛ kpʋnndɛ lɪka mɔ
ɛ tɪ'n.”
39 Ɛhɪ a, Zozi nwan: “Ɛmɔ bála a nɪan.”
Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ si yí sʋ bɛ nʋn yí kɔ hɔ lɪka m'ɔ tɪ'n, bɛ nʋn yí
kɔ tanlan ɛbɛlɛ dede sɛnzɛ'n kɔ tɔ. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, mɔ Zʋan menian
nnyuan'n 'si Zozi sʋ'n, anɪn b'a bɔ nɔsʋba dɔɛ nnan.
40 Zʋan menian nnyuan sɔ'n, kʋn li Andele. Andele sɔ'n, yí nianman
y'ɔ le Simʋn Pɪelɪ. 41 Andele y'ɔ lili mʋa hɔlɪ tʋlɪ yí nianman bian
Simʋn an, yí nwan: “Mín nianman Simʋn, y'a nwun *Mesi'n.” (Yí bʋ
y'ɔ le kɛ *Kilisi, Izalayɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ.)
42 Mɔ Andele hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ nʋn yí kɔ hɔ Zozi anwʋn ɛlɔ ɔ kɔ
fa yí kɔ hele yí. Zozi nɪanlɪn yí a, yí nwan: “Wɔ́, bɛ fɛlɛ wɔ́ Simʋn.
Zʋan awa y'ɔ le wɔ́. Ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, bɛ 'ba fɛlɛ wɔ́ Sefasɪ.” (Sefasɪ'n
tɪ *ebele anɪɛ, yí *gɛlɛkɪ nun an, anɪn ɔ li Pɪelɪ. Yí bʋ y'ɔ le kɛ ɛbʋɛ.)

Natanayɛ 'ba nwun kɛ Zozi tɪ Nyanmɪan Awa

43 Ɛhɪ, mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, Zozi nwan ɔ 'kɔ Galile mân nɪn anun ɛlɔ.
M'ɔ tuli yí bʋ mɔ ɔ 'kɔ'n, ɔ kɔ hɔ kɔ tʋ Filipʋ, yí nwan: “Filipʋ, si mín

sʋ!” 44 Filipʋ nʋn Andele nʋn Pɪɛlɪ, bɛ fi kulo kʋn. Bɛ fɛlɛ kulo sɔ'n
Bɛtɪsayida.
45 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, Filipʋ kɔ hɔ kɔ tʋ Natanayɛ, yí nwan:
“Sʋanlan'n mɔ *Moyizɪ hanlɪn yí nwʋn ɛjɔlɛ *Mala Kalata nɪn anun,
mɔ ɛsɛ Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋsʋ hɛlɛlɪ yí nwʋn ɛjɔlɛ'n, y'a
nwun yí. Bɛ fɛlɛ yí Zozi. Ɔ fi Nazalɛtɪ. Yí sɪ y'ɔ le Zozɛfʋ.”
46 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Filipʋ hanlɪn helelɪ yí'n sinlin yí nwʋn, yí nwan:
“Nazalɛtɪ kulo ɛhɪ m'ɔ wɔ ɛlɔ'n, asʋ like kpa 'fite sʋ lé?”
Filipʋ nwan: “Bala, ba nɪan.”
47 Mɔ Zozi nwunlin kɛ Natanayɛ lɛ ba yí nwʋn ɛbɛlɛ'n, yí nwan:
“Ɛmɔ nían, Izalayɛ sʋanlan bɔkɔɔ y'ɔ le sʋanlan ɛhɪ, ɔ nni man ato
fíí.”
48 Ɛjɔlɛ sɔ'n kɔ sin Natanayɛ anwʋn, yí nwan: “Nan ɛ sɪ mín nin?”
Zozi nwan: “Mɔ anɪn ɛ tɪ *figi baka nɪn abʋ, mɔ Filipʋ fɛlɛlɪ man
wɔ́'n yê n nwunlin wɔ́ ɔ.”
49 Natanayɛ nwan: “*Labi, ɛ tɪ Nyanmɪan Awa, ɛsɛ ɛ tɪ Izalayɛ
Belemgbin sakpa.”
50 Zozi nwan: “Kɛmɔ mín nwan n nwunlin wɔ́ figi baka nɪn abʋ'n, ɔ
man a le a li? Ɛ 'ba nwun ninnge dɔʋn mɔ bɛ tala ɛhɪ.” 51 Ɛsɛ yí nwan:
“Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, ɛmɔ 'ba nwun kɛ anwunno
nɪn a buke yê nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ fi *Mân Baa nɪn anwʋn asɪɛ
nɪn asʋ ɛwa, mmie-mɔ lɛ fʋ a, anɪn mmie-mɔ lɛ ju.”

2

Zozi 'ba hɔ atɔnvɔlɛ kʋn abʋ Kana kulo nɪn asʋ

1 Mɔ Zozi fɛlɛlɪ yí menian sɔ'n-mɔ yuelɪ'n, yí nzin cɪan nsan, anɪn
bɛ lɛ fa atɔnvɔlɛ kʋn Galile mân nɪn anun ɛlɔ kulo kʋn asʋ. Kulo sɔ'n,
bɛ fɛlɛ yí Kana. Anɪn Zozi anin'n wɔ ɛbɛlɛ bie. 2 Atɔnvɔlɛ sɔ nɪn abʋ,
bɛ kɔ fɛlɛ Zozi nʋn yí menian'n-mɔ. 3 Bɛ lili fɛtɪ'n dede mɔ ɔ 'kɔ bie'n,
bé nzan'n kɔ yue. Ɛhɪ a, Zozi anin'n kɔ hɔ kɔ tʋ yí, yí nwan: “Zozi, bé
nzan nɪn a yue o.”
4 Zozi manlɪn yí nʋan sʋ a, yí nwan: “M mo, si abʋtamʋn, nán mín
*dɔɛ dɪɛ'n nyan juli man.”
5 Ɛbɛlɛ ala, yí nin kɔ hɔ kɔ tʋ bé mɔ bɛ lɛ su nzan'n, yí nwan: “Like
biala mɔ Zozi kɔ se kɛ ɛmɔ yɔ́'n, ɛmɔ kpínlɪn sʋ bɛ yɔ́.”
6 Anɪn, nyɔbʋɛ été nsian jijin ɛbɛlɛ, kʋn kʋala kɛ ɔ fa nzue elitili ɛya
kʋn. Nun nzue'n, Zufʋ'n-mɔ fa nwunnzin bé sa bɛ tu bé nwʋn efian bɛ
yɔ bé nwʋn nwannzan-nwannzan, ɛsɛ bɛ fa bɛ kputa bé ninnge. Afɪ,
ɔ tɪ bé mala. 7 Zozi kɔ han kɔ hele bé mɔ bɛ lɛ su nzan'n kɛ: “Ɛmɔ
sá nzue bɛ gúa été ɛhɪ-mɔ anun maan ɔ yí.” Mɔ Zozi hanlɪn sɔ helelɪ
bé'n, bɛ kɔ sa nzue bɛ kɔ gugua nun dede bɛ kɔ yi tɪtɛkɛɛ. 8 Zozi nwan:
“Sian dɪɛ, ɛmɔ sá bie bɛ hɔ́ mán fɛtɪ nɪn asʋ kpain'n.”
Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ sa bie bɛ kɔ hɔ. 9 Fɛtɪ nɪn asʋ kpain'n 'bɔ sʋ o, nzue
nɪn a kaci nzan. Bian'n nɪan an, ɔ nnwun man lɪka mɔ nzan sɔ'n fi ɔ,
kʋsʋ bé mɔ bɛ lɛ su'n, bɛ dɪɛ, bɛ sɪ. 10 M'ɔ bɔlɪ nzan nɪn asʋ yuelɪ'n,
ɔ kɔ fɛlɛ atɔnvɔlɛ bian'n, yí nwan: “Eja, mɪn 'yɔ wɔ́ mo kpa! A bɔ
mɔndɪnlɪn sakpa! Menian'n-mɔ kʋalaa, sɛ bɛ 'fa bé atɔnvɔlɛ nɪn an,
bɛ di mʋa bɛ su nzan'n m'ɔ yɔ fɛ kpa'n. Bɛ nʋn dede bɛ fɛ a, bɛlɛ mɔ
anɪn bɛ lɛ su m'ɔ nyɔ man fɛ kpa nɪn ɔ. Nan wɔ́ dɪɛ, mɔ a su yí sian'n
yɔ fɛ tala mɔ ɛ lili mʋa suli'n.”

11 Anın kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ Zozi yılı alimʋa asinbɛnwʋn like m'ɔ tı
nzɔlɛ nın anın. Ɔ yılı yí wɔ Galile mân nın anun, kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ
yí Kana nın asʋ. Ɔ yɔlı sɔ maan bɛ nwunlin yí anunminnyanmʋn'n.
Asinbɛnwʋn like sɔ'n manlın yí menian'n-mɔ lelı yí lili. 12 Mɔ bɛ
falı atɔnvɔlɛ'n yuelı'n, Zozi nʋn yí nin nʋn yí nianman'n-mɔ nʋn yí
menian'n-mɔ, bɛ hɔlı Kapɛɛnawɔmʋn kulo nın asʋ, bɛ lili kɔ yɔ ɛlɛ
nnyuan kʋn ɛbɛlɛ.

Zozi 'ba fʋan bɛ́ mɔ bɛ lɛ di gua

Nyanmıan awulo nın anun'n
(Matie 21.12-13, Maakı 11.15-17, Luku 19.45-46)

13 Kɛmɔ anın Zufʋ'n-mɔ fanwʋndi fɛtı'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakı'n ka
kaan ju'n, Zozi kɔ hɔ Zoluzalɛmʋn. 14 M'ɔ juli ɛlɔ'n, ɔ wʋlʋlı Nyanmıan
awulo nın anun, ɔ 'kɔ a ju a, anın menian mmie-mɔ tıtı ɛbɛlɛ, bɛ lɛ
tɔnın bɛ́ nnalɛ nʋn bɛ́ mmʋa ɔ nʋn bɛ́ mɔlɔnʋnman. (Bɛ to ninnge
sɔ'n-mɔ bɛ fa bɛ yı tɛɛ.) Ɔ 'tʋ yí nyın an, anın menian mmie-mɔ tıtı bɛ́
tɔbılı nwʋn, bɛ lɛ di esika ɛkacie junman. 15 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n,
ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ hɔ kɔ fa nyanman ɔ kɔ nwʋn mgbele. Ɔ kɔ fa kɔ fʋan
bɛ́ kʋalaa kɔ fite awulo, bɛ́ nʋn bɛ́ mmʋa, nʋn bɛ́ nnalɛ'n-mɔ kʋalaa.
Bɛ́ mɔ bɛ lɛ kaci bɛ́ esika'n kʋsʋ, ɔ kɔ han bɛ́ esika'n-mɔ kɔ gua ası, ɔ
kɔ kunnzun bɛ́ tɔbılı'n-mɔ kɔ gua ası. 16 Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ
lɛ tɔnın mɔlɔnʋnman'n-mɔ kɛ: "Ɛmɔ yíyı bɛ́ ninnge'n-mɔ kʋalaa ɛwa,
nán bɛ fa mín Sı awulo'n bɛ kaci gua elie lıka." 17 Mɔ Zozi hanlın ɛjɔlɛ
sɔ'n yuelı'n, yí menian'n-mɔ ati kɔ kpın *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lıka ɛhı asʋ:
Mín Nyanmıan, wɔ́ awulo nın anwʋn ehulo
mɔ n ne yí'n, ɔ 'ba man mın wu.

18 Ɛhı a, Zufʋ mgbain'n-mɔ nwan: "Nzu like dıɛ kpa yê ɛ kʋala yí yɔ
m'ɔ kele kɛ ɛ le tunmin ɛ bɔ bala sʋa ɔ?"
19 Zozi nwan: "Ɛmɔ búbu sua nwannzan-nwannzan ɛhı, nan mın 'fa
cıan nsan mın si."
20 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, Zufʋ mgbain'n-mɔ nwan: "An! *Sua
Nwannzan-nwannzan ɛhı, mɔ b'a fa afʋɛ abulanan nʋn nsian b'a si'n,
wɔ́ dıɛ, ɛ 'fa cıan nsan kpê ɛ si yí fʋfɔlɛ?" 21 Sua nwannzan-nwannzan'n
mɔ anın Zozi lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n y'ɔ le yí muonun yí sʋanlan baka'n.
22 M'ɔ fi ewue nun tinngelı'n, yí menian'n-mɔ kacılı ɛjɔlɛ sɔ'n m'ɔ
hanlın'n. Ɔ man bɛ lelı *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nʋn mɔ Zozi hanlın'n bɛ lili.
23 Cıan dʋdʋ mɔ Zozi lili yí Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ Zufʋ'n-mɔ *Pakı elie
nın anun'n, menian dɔʋn nwunlin yí asinbɛnwʋn ninnge'n m'ɔ yɔ'n,
bɛ lelı yí bɛ lili. 24 Zozi dıɛ, ɔ'a nva man yí ajʋnlın ɔ'a ndʋ man
bɛ́ sʋ, ɔ sanlın kɛ ɔ sı bɛ́ ahʋnlın nın anun ɛjɔlɛ'n kʋalaatin. 25 Ɔ
mgbʋnndɛ man kɛ bɛ kan kulo sʋanlan anwʋn ɛjɔlɛ bɛ kele yí bɔbɔ,
afı yí muonun, ɔ sı menian'n-mɔ ahʋnlın nın anun ɛjɔlɛ'n kʋalaatin.

3

Zozi nʋn Ninkodɛmʋn 'ba jʋjɔ

1 Anın Zufʋ'n-mɔ kpain kʋn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Ninkodɛmʋn. Ɔ di
*Falisifʋɛ'n-mɔ fâ'n bie. 2 Cıan kʋn kɔngɔɛ, ɔ kɔ a kɔ tʋ Zozi. Yí nwan:
"*Labi, y'a nwun kɛ Nyanmıan a sʋan wɔ́ sakpa kɛ ɛ bála a hehele yɛ́
ninnge. Asinbɛnwʋn ninnge'n-mɔ mɔ ɛ yɔ'n kele kɛ Nyanmıan jin wɔ́

nzin. Afɪ sʋanlan mɔ Nyanmɪan jin man yí nzin'n, ɔ ngʋala man bie
yɔ.”
3 Ɛhɪ a, Zozi nwan: “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wɔ́ kɛ sʋanlan
biala mɔ b'a nwʋ man yí fʋfɔlɛ biekun'n, yí nyɪn ngʋala mmɔ man
Nyanmɪan Belemgbin Mân'n.”
4 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, Ninkodɛmʋn nwan: “Nan anɪn, sʋanlan mɔ
ɔ'a yɔ kpain a yue'n, ɔ 'yɔ sɛ nán b'a wʋ yí fʋfɔlɛ biekun? Asʋ ɔ kʋala
kɛ ɔ sa kɔ yí nin akunnun maan bɛ wʋ yí biekun ɔ?”
5 Zozi nwan: “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wɔ́ kɛ sʋanlan mɔ
b'a nva man nzue nʋn Nyanmɪan Wawɛ'n b'a mman man yí ngʋan
fʋfɔlɛ'n, ɔ ngʋala man kɛ ɔ kaci Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun
sʋanlan. 6 Sɛ kulo sʋanlan wʋ wɔ́ a, nwun yí kɛ ɛ di sʋanlan afilie.
Yɛ̂ sɛ Nyanmɪan Wawɛ'n kʋsʋ wʋ wɔ́ a, nwun yí kɛ ɛ di yí Wawɛ nun
afilie'n bie. 7 Sɛ mɪɪn kan mɪn kele wɔ́ kɛ ɔ fata kɛ bɛ wʋ́ ɛmɔ kʋalaa
fʋfɔlɛ biekun an, n'ɛ man ɔ sin wɔ́ nwʋn. 8 Lɪka mɔ anwʋnman'n
kulo'n y'ɔ fita kɔ ɔ. Ɛ tɪ yí ngan, nan sɛ ɔ fi nin e, sɛ ɔ lɛ kɔ nin e, ɛ
nzɪ man. Awɔlɛ fʋfɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n wʋ menian'n-mɔ'n, kɛ
ɔ tɪ yí nɪn anɪn.”
9 Ɛhɪ a, Ninkodɛmʋn nwan: “Anɪn ɔ 'yɔ sɛ kpa nán ɔ'a yɔ sɔ?”
10 Zozi nwan: “E! Ninkodɛmʋn, wɔ́ mɔ ɛ tɪ Izalayɛ mân nɪn asʋ
kpain mɔ ɛ kekele Nyanmɪan anʋan ɛjɔlɛ'n, ɛ nzɪ man ninnge sɔ'n-mɔ
ɔ? 11 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wɔ́ kɛ yɛ lɛ kan ninnge'n-mɔ mɔ
yɛ sɪ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ yɛ kele ɛmɔ, ɛsɛ yɛ lɛ di mɔ y'a nwun yí nɪn
anwʋn adanzɪɛ, kʋsʋ ɛmɔ mmu man yí ananhɔlɛ. 12 Sɛ mɪn kan asɪɛ
nɪn asʋ ɛwa ɛjɔlɛ mɪn kele ɛmɔ a, ɛmɔ mmu man yí ananhɔlɛ, nan sɛ
mɪn kan nyanmɪansʋ ɛlɔ ɛjɔlɛ mɪn kele ɛmɔ a, ɔ 'yɔ sɛ nán ɛmɔ a le
a li? 13 Sʋanlan fíí fʋlɪ man nyanmɪansʋ lé, cɛlɛ kɛ *Mân Baa'n m'ɔ fi
nyanmɪansʋ ɔ'a ju asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n. 14 Kɛ *Moyizɪ falɪ jɛtɛ kɔkɔlɛ'n
ɔ bɔlɪ owo kʋn ɔ sinnzelɪ yí baka ati ɔ kpanlanlɪn yí ɛwâ nɪn anun ɛlɔ
daba'n, ɔ di kɛ bɛ fʋla Mân Baa'n kʋsʋ anwunno, 15 maan sʋanlan biala
m'ɔ kɔ le yí kɔ li'n, ɔ nyan nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n.”
16 Afɪ, Nyanmɪan Kpili a hulo eyuadɪ'n dede ɔ'a fa yí Bangɔlɔ'n ɔ'a
hye yí maan sʋanlan biala m'ɔ kɔ le Baa sɔ'n kɔ li'n, Nyanmɪan sikpɛ'n
ngun man yí, nan ɔ nyan nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n.
17 Nyanmɪan Kpili a nzʋan man yí Wa'n kɛ ɔ bála a tua eyuadɪ nɪn ɛtɛ
nɪn anwʋn kalɛ, nan ɔ sʋanlɪn yí kɛ ɔ bála a le yí ti ngʋan. 18 Sʋanlan
m'ɔ de yí di'n, bɛ mmu man yí fʋɔ, nan sʋanlan m'ɔ nne man yí
nni man'n, b'a bu yí fʋɔ dada angʋnmɪn. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ'a nne man
Nyanmɪan Bangɔlɔ'n ɔ'a nni man. 19 Lɪka mɔ bɛ 'fa bɛ bu menian'n-
mɔ fʋɔ'n, y'ɔ le kɛ kanlannɪɛ nɪn a a mân nɪn anun, nan kʋsʋ kɛmɔ
menian'n-mɔ yɔ ɛtɛ nɪn ati, bɛ kulo awosin'n bɛ tala kanlannɪɛ'n.
20 Sʋanlan biala m'ɔ yɔ ɛtɛ'n, ɔ kpɔ kanlannɪɛ'n, ɔ nvite man nun,
afɪ ɔ sulo kɛ bɛ kɔ nwun yí nyɔlɪɛ ɛtɛ'n m'ɔ yɔ'n. 21 Nan sʋanlan m'ɔ
yɔ nyɔlɪɛ kpa'n, yí dɪɛ, ɔ fite kanlannɪɛ nɪn anun, ɔ man bɛ nwun yí
fɔ́ʋ́n kɛ ɔ yɔ like mɔ Nyanmɪan kulo'n.

Zʋan Batisi 'ba han yí nwʋn asɪ man Zozi

22 Ɛhɪ anzin, Zozi nʋn yí menian'n-mɔ fi Zoluzalɛmʋn bɛ jasʋlɪ bɛ
hɔlɪ Zude mân nɪn akunnun ɛlɔ. Ɔ nʋn bɛ́ kɔ li ɛbɛlɛ kɔ yɔ ɛlɛ nnyuan
kʋn, ɔ kɔ sɔnɪn menian. 23 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Zʋan wɔ kulo'n mɔ bɛ

fɛlɛ yí Ɛnʊn nɪn asʊ. Kulo sɔ'n mantan Salimʊn kulo'n. Ɛbɛlɛ lɪka'n tɪ asuma ngʊnmɪn. Menian dɔʊn kpa ba yí nwʊn ɛbɛlɛ maan ɔ sɔnɪn bɛ́. 24 Tɛmʊn sɔ nɪn anun, anɪn bɛ tʊlɪ man Zʊan fiadɪ.

25 Zufʊ'n-mɔ efian etue ebialɛ nɪn anwʊn, Zʊan menian'n-mɔ nʊn Zufʊ bian kʊn suli akpʊlʊwa kpili kpa. 26 Bɛ kɔ hɔ bɛ kɔ tʊ Zʊan, bɛ́ nwan: “*Labi, sʊanlan'n mɔ anɪn yɛ nʊn yí wɔ asue Zuludɪn nɪn anzin ɛlɔ mɔ ɛ hanlɪn yí ɛjɔlɛ'n, sian'n, ɔ lɛ sɔnɪn menian, bɛ́ kʊalaa bɛ́ nyɪn lɛ kaci yí nwʊn.”

27 Zʊan nwan: “Like mɔ Nyanmɪan a nva a mman man sʊanlan'n, sʊanlan ngʊala man kɛ ɔ nyan yí ɔ. 28 Ɛmɔ muonun di mín adanzɪɛ kɛ mín nwan nán *Kilisi'n y'ɔ le mín, nan mín dɪɛ, b'a sʊan mín maan m'an li mʊa yí nyunnun. 29 Yí ti, mín dɪɛ, sʊanlan'n m'ɔ lɛ ja bala'n, n dɪ kɛ yí manngʊn m'ɔ yɔ biala maan atɔnvɔlɛ'n yɔ kanlanman. Sɛ sʊanlan'n mɔ ɔ'a ja bala'n bɔ yí amannɪɛ kɛ ajaa nɪn a yɔ kpa a, yí manngʊn'n di yí nwʊn fɛ kpili kpa. Mín kʊsʊ mín fɛ dɪɛ m'ɔ kun mín'n, kɛ ɔ tɪ yí nɪn anɪn. 30 Ɛhɪ ati, ɔ di kɛ yí dunman'n fó, nán mín dɪɛ'n hán asɪ.”

31 Ɔ tɪ ananhɔlɛ, sʊanlan m'ɔ fi nyanmɪansʊ'n, ɔ tɪ kpili tala menian'n-mɔ kʊalaatin. Sʊanlan m'ɔ fi asɪɛ nɪn asʊ ɛwa'n, anɪn ɔ tɪ asɪɛ nɪn asʊ sʊanlan, yɛ̂ asɪɛ nɪn asʊ ɛwa ɛjɔlɛ y'ɔ kan ɔ. Nan sʊanlan m'ɔ fi nyanmɪansʊ'n, ɔ tala kulo sʊanlan biala. 32 Like mɔ ɔ'a nwun yí nyanmɪansʊ nʊn mɔ ɔ'a tɪ'n, bɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ y'ɔ kan ɔ. Yɛ̂ yí ɛjɔlɛ m'ɔ kan'n, sʊanlan fíí nne ndʊ man nun. 33 Nan sʊanlan m'ɔ kɔ le yí nʊan ɛjɔlɛ'n kɔ li'n, anɪn sʊanlan sɔ'n lɛ kele kɛ mɔ Nyanmɪan kan'n tɪ ananhɔlɛ sakpa. 34 Ɔ sanlɪn kɛ sʊanlan mɔ Nyanmɪan Kpili a sʊan yí'n, Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ y'ɔ kan ɔ. Afɪ Nyanmɪan a fa yí Wawɛ nɪn a wula yí nun kpa bɔkɔɔ. 35 Sɪɛ'n kulo Baa'n, ɔ'a fa ninnge kʊalaa ɔ'a wula yí sa nun. 36 Sʊanlan m'ɔ kɔ susu yí ti kɔ gua Baa sɔ nɪn asʊ'n, ɔ le nyanmɪansʊ ngʊan'n. Sʊanlan mɔ ɔ'a nzusu man yí ti ɔ'a gua man yí sʊ'n, ɔ nnyan man ngʊan sɔ'n bie. Nan Nyanmɪan sikpɛ'n wɔ yí sʊ dahuu.

4

Zozi nʊn Samali balasua kʊn 'ba jʊjɔ

1 Ɛhɪ, bɛ wɔ ɛbɛlɛ a, yɛ́ Mɪn kɔ nwun nun kɛ *Falisifʊɛ'n-mɔ a tɪ yí nwʊn ɛjɔlɛ kɛ ɔ lɛ sɔnɪn menian tala Zʊan. 2 Ɔ tɪ man kɛ yí Zozi muonun y'ɔ sɔnɪn menian'n-mɔ aho, nan yí menian'n-mɔ yɛ̂ bɛ di junman sɔ nɪn ɔ. 3 Mɔ Zozi tɪlɪ yí sɔ'n, ɔ fi Zude mân nɪn anun ɔ kɔ hɔ Galile mân nɪn anun ɛlɔ biekun. 4 Ɔ fi Zude mɔ ɔ 'kɔ Galile'n, ɔ di kɛ ɔ sɪn Samali mân nun.

5 Ɛhɪ a, ɔ kɔ hɔ dede ɔ kɔ ju Samali kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sisaa'n tiba, ebo'n mɔ daba Zʊakɔbʊ falɪ manlɪn yí wa Zozɛfʊ nɪn asʊ. 6 Ebo sɔ nɪn asʊ yɛ̂ sikala'n mɔ Zʊakɔbʊ funlin'n wɔ ɔ. Zozi nanndɪlɪ dede m'ɔ juli ɛbɛlɛ'n, anɪn ɔ'a yue fɛ. Ɛhɪ, ɔ kɔ ha sikala nɪn anʊan kɔ tanlan. Yí tɛmʊn sɔ nɪn anun, anɪn sɛnzɛ nɪn a jinlan bɛ́ ti afian. 7 Zozi tɪ ɛbɛlɛ kaan, ɔ 'nɪan an, Samali balasua kʊn fi Sisaa kɔ a, ɔ lɛ ba a sa yí nzue. Zozi nwan: “Mín nianman bala, sa nzue kaan maan n nʊ́n.” 8 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʊsʊ, anɪn Zozi menian'n-mɔ a hɔ kulo ɛlɔ, bɛ lɛ kɔ a to like bɛ 'ba li.

9 Ɛhı a, balasua'n nwan: “E! Anianman bian, ɛ tı Zufʊ, mín kʊsʊ n
dı Samali balasua, nan ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ lɛ sɛlɛ mín nzue'n?” M'ɔ man
balasua'n lɛ kan sɔ'n, y'ɔ le kɛ Zufʊ'n-mɔ nʊn Samali menian'n-mɔ nni
man.
10 Zozi nwan: “Sɛ ɔ tı kɛ ɛ sı like'n mɔ Nyanmıan fa ce menian, ɛsɛ
sɛ ɛ sı sʊanlan'n m'ɔ lɛ sɛlɛ wɔ́ nzue nın an, ahan wɔ́ lılı wɔ́ yê ɛ 'sɛlɛ
yí maan ɔ man wɔ́ ngʊan nzue fɛ m'ɔ nzısan man lé ɔ.”
11 Balasua'n tılı yí sɔ a, yí nwan: “Yɛmınlın, ɛ le man bokiti, yê sikala
ɛhı kʊsʊ abʊ hɔlı, anın ninhan yê ɛ 'sa ngʊan nzue fɛ sɔ'n man mín
ɔ? 12 Yɛ́ nan Zʊakɔbʊ falı sikala nzue kpa ɛhı manlın yɛ́ nán ɛnɛ bie ɔ.
Yí bɔbɔ muonun, ɔ nʊn yí mma'n-mɔ, nʊn yí ayɛmʊa'n-mɔ bɛ nʊnlın
nun nzue'n bie. Nan ɛ tı wɔ́ dıɛ sɛ dede mɔ ɛ 'nyan nzue biekun kpa
m'ɔ tala ɛhı asʊ man yɛ́ ɔ? Ɛ jʊnlın kɛ ɛ tı kpa tala Zʊakɔbʊ ɔ?”
13 Ɛhı a, Zozi nwan: “Sʊanlan m'ɔ nʊn nzue ɛhı'n, nzuhoe 'kun yí
biekun. 14 Nan sʊanlan m'ɔ kɔ nʊn nzue'n mɔ n gɔ sa n gɔ man yí'n,
yí dıɛ, nzuhoe ngun man yí lé. Ɔ sanlın kɛ nzue sɔ'n mɔ n gɔ sa n gɔ
man ɔ kɔ nʊn'n, ɔ 'kaci asutile mɔ nyanmıansʊ ngʊan'n fi nun fite ɔ.”
15 Ɛhı, Samali balasua'n manlın yí nʊan sʊ a, yí nwan: “Yɛmınlın,
sɛ yí sɔ a, anın man mín bie n nʊ́n nán nzuhoe a ngun mín kʊ́n. Yí
dıɛ anın cıan fʊfɔlɛ mın mma nza man nzue ɛwa kʊ́n.”
16 Zozi nwan: “Balasua, kɔ fɛlɛ wɔ́ hun, ɛ nʊn yí bɛ bála ɛwa.”
17 Zozi hanlın sɔ a, balasua'n nwan: “N nja man bian.”
Ɛhı a, Zozi nwan: “Sɛ ɛ se kɛ ɛ ja man bian an, ɔ tı fɔ́ʊ́n. 18 Afı mín
sı kɛ a ja mmelenzua ngʊkʊn nnun a yila, yê nunhan'n kʊsʊ mɔ ɛ nʊn
yí bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, ɔ jalı man wɔ́. Sakpa, a han ananhɔlɛ.”
19 Mɔ Zozi hanlın ɛhı'n, balasua'n nwan: “Yɛmınlın, m'an nwun kɛ
ɛ tı Nyanmıan kpɔmanfʊɛ sakpa. 20 Yɛ́ nan-mɔ sʊlı Nyanmıan bʊka
ɛhı asʊ, kʊsʊ ɛmɔ Zufʊ'n-mɔ dıɛ, ɛmɔ nwan lıka m'ɔ fata kɛ bɛ sʊ
Nyanmıan'n y'ɔ le Zoluzalɛmʊn.”
21 Zozi nwan: “Balasua, de di kɛ ɔ 'ba ju mɛlɛ bie, ɛmɔ ngɔ sʊ man
Sıɛ'n bʊka ɛhı asʊ kʊ́n, ɔ nʊn Zoluzalɛmʊn kʊsʊ kʊ́n. 22 Ɛmɔ Samali
amma, ɛmɔ lɛ sʊ Nyanmıan, kʊsʊ ɛmɔ nzı man yí. Nan yɛ́ Zufʊ'n-
mɔ, yɛ́ dıɛ, yɛ sı yí. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan nanndı Zufʊ'n-mɔ asʊ yê
ɔ de eyuadı nın ati ngʊan ɔ. 23 Nwun yí kɛ mɛlɛ bie lɛ ba, mɛlɛ sɔ
nın a ju a yue bɔbɔ, mɔ bɛ́ mɔ bɛ sʊ Sıɛ'n kpa'n, bɛ 'sʊ yí wawɛ nun
nʊn ananhɔlɛ nun. Ɔ sanlın kɛ sɔ menian'n-mɔ yê Sıɛ'n lɛ kpʊnndɛ ɔ.
24 Nyanmıan Kpili tı wawɛ. Yí ti, bɛ́ mɔ bɛ sʊ yí'n, ɔ fata kɛ bɛ sʊ yí
wawɛ nun nʊn ananhɔlɛ nun.”
25 Zozi hanlın ɛhı a, balasua'n nwan: “Mín dıɛ, mın sı kɛ *Mesi'n,
(defʊɛ'n mɔ *gɛlɛkı anıɛ nın anun bɛ fɛlɛ yí *Kilisi'n), ɔ 'ba a. Nan sɛ
ɔ ba a, ɔ 'ba hehele yɛ́ ninnge'n kʊalaatin.”
26 Zozi nwan: “Kilisi'n y'ɔ le mín, mín mɔ mıın kan ɛjɔlɛ'n mın kele
wɔ́ ɛwa'n.”
27 Kɛ Zozi anʊan 'tɔ ala, yí menian'n-mɔ kɔ ju ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ nwunlin
kɛ ɔ nʊn balasua'n lɛ jʊjɔ'n, ɔ kɔ sin bɛ́ nwʊn kpa. Kʊsʊ bɛ́ bie fíí a
ngʊala man yí bisa kɛ: “Ɛ 'se bala'n sɛ?” Anaan: “Nzu ɛjɔlɛ dıɛ yê ɛ lɛ
kan kele yí ɔ?”
28 Ɛhı a, balasua'n kɔ yaci yí bua nın ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ kulo. Ɔ kɔ hɔ kɔ
bɔ kulo mma'n-mɔ amannıɛ. 29 Yí nwan: “Ebia-mɔ, ɛmɔ bála a nıan,
bian kʊn jin yɛ́ nan Zʊakɔbʊ sikala nın asʊ ɛlɔ. Ɔ'a han mín ninnge'n

mɔ mɪn yɔ'n kʋalaa anwʋn ɛjɔlɛ ɔ'a hele mín. Asʋ bian sɔ'n, nán Kilisi nɪn ɔ?” 30 Ɛhɪ a, bɛ́ mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n kʋalaa, bɛ fi kulo ɛbɛlɛ bɛ kɔ kpʋ Zozi.
31 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʋsʋ, mɔ bala'n hɔlɪ kulo ɔ 'kɔ a bɔ kpayɛ'n, Zozi menian'n-mɔ fɛlɛlɪ yí a, bɛ́ nwan: “*Labi, di like!”
32 Zozi nwan: “N ne mín alɪɛ kʋn mɔ mɪn di ɔ, alɪɛ sɔ'n, ɛmɔ nzɪ man yí.”
33 Yí menian'n-mɔ tɪlɪ yí sɔ a, bɛ kɔ bisa bisa bɛ́ nwʋn kɛ: “Asʋ sʋanlan bie a bɛlɛ yí like a li ɔ?”
34 Ɛhɪ a, Zozi nwan: “Mín alɪɛ'n mɔ mɪn di'n y'ɔ le junman'n mɔ mín Sɪ sʋanlɪn mín kɛ m mála n ní'n. Ɔ tɪ kpa kɛ mɪn yɔ yí ehulo like, yí ti, junman'n m'ɔ falɪ manlɪn mín'n, ɔ fata kɛ mɪn di yí kʋalaa maan ɔ yue. 35 Ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ nwan bɛ gua bɛ́ ninnge nɪn an, ɔ di sala nnan nán b'a tɪ. Ɔ tɪ man sɔ? Nan mín dɪɛ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ tʋ́ bɛ́ nyɪn bɛ nían ebo ɛhɪ-mɔ, sʋ ninnge'n-mɔ kʋalaa a tin, bɛ́ ɛtɪɛ a ju. 36 Sʋanlan'n m'ɔ lɛ tɪ ebo'n, b'a bɔ yí bʋ bɛ lɛ tua yí kalɛ dada angʋnmɪn. Ebo nɪn asʋ ninnge'n mɔ bɛ lɛ hohuan yí nʋan nán ɔ'a nzɛcɪ man'n, ɔ tɪ kɛ menian mɔ bɛ lɛ fɛlɛ bɛ́ maan bɛ nyan nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n. Ɔ man sʋanlan'n m'ɔ yɔlɪ ebo'n, ɔ nʋn sʋanlan'n m'ɔ lɛ tɪ'n, bɛ́ munnyuan bɛ di fɛ kʋn. 37 Bɛ kan kɛ: ‘Sʋanlan kʋn yɔ ebo nán sʋanlan fʋfɔlɛ a tɪ.’ Ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ tɪ ananhɔlɛ. 38 Nan mín dɪɛ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, nán ɛmɔ yɛ̂ b'a li ebo nɪn asʋ junman ɔ, menian nvʋfɔlɛ yɛ̂ b'a li sʋ junman ɔ. Nan m'an sʋan ɛmɔ kɛ ɛmɔ hó fá sʋ alɪɛ.”
39 Ɔ nʋn Zozi anʋan mɔ ɔ 'tɔ ala, Samali menian'n-mɔ kɔ fite fite ɛbɛlɛ. Kɛmɔ balasua'n hanlɪn kɛ Zozi a han yí ninnge'n m'ɔ yɔ'n kʋalaa anwʋn ɛjɔlɛ ɔ a hele yí'n, ɔ man Samali kulo nɪn asʋ menian dɔʋn lelɪ Zozi lili. 40 Ɛhɪ ati, mɔ Samali menian'n-mɔ walɪ Zozi anwʋn ɛbɛlɛ'n, bɛ bʋtʋlɪ yí kɛ ɔ tánlan bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ kaan. Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, Zozi nʋn bɛ́ ngɔ su yí nwʋn akpʋlʋwa, ɔ kɔ li ɛlɛ nnyuan bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ. 41 Ɔ fi ɛjɔlɛ'n mɔ yí muonun ɔ lɛ kan nɪn ati, ɔ man mmiekun-mɔ dɔʋn kɔ le yí kɔ li. 42 Mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi lɛ kan'n, bɛ kpɛlɪ bɛ́ nyɪn balasua nɪn anwʋn ɛlɔ a, bɛ́ nwan: “Sian dɪɛ, nán wɔ́ ɛjɔlɛ'n mɔ ɛ hanlɪn nɪn ati y'ɔ man y'a le y'a li ɔ, nan yɛ́ muonun y'a tɪ yí nʋan nun ɛjɔlɛ. Y'a nwun yí ananhɔlɛ kɛ ɔ tɪ mân'n Ngʋandefʋɛ sakpa.”

Zozi 'ba man abɪlɪba kpili kʋn awa nɪn anwʋn sa

43 Ɛhɪ, Zozi kɔ li cɪan nnyuan Sisaa ɛbɛlɛ, ɔ kɔ tu yí bʋ kɔ hɔ Galile mân nun. 44 Zozi muonun fa kan kɛ, “Nyanmɪan *kpɔmanfʋɛ biala le man anyɪnnzɔ yí muonun yí kulo.” 45 Nan kʋsʋ, sian'n m'ɔ hɔlɪ juli Galile'n, ɛlɔ menian'n-mɔ sɔlɪ yí nun kanlanman. Ɔ sanlɪn kɛ mɔ bɛ 'di Zufʋ'n-mɔ fɛtɪ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakɪ'n wɔ Zoluzalɛmʋn'n, bɛ́ mɔ bɛ hɔlɪ ɛlɔ'n, bɛ nwunlin ninnge'n kʋalaa mɔ Zozi yɔlɪ yí fɛtɪ nɪn anun'n.
46 Mɔ Zozi juli Galile mân nɪn anun'n, ɔ hɔlɪ Kana kulo nɪn asʋ ɛlɔ biekun, lɪka m'ɔ falɪ nzue kacili nzan'n. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn bian kʋn wɔ Kapɛɛnawɔmʋn kulo nɪn asʋ. Bian sɔ'n tɪ Galile mân nɪn asʋ belemgbin nɪn abɪlɪba kpili kʋn. Yí wa belenzua kʋn a fʋkɛ. 47 Mɔ abɪlɪba sɔ'n tɪlɪ kɛ Zozi fi Zude ɔ'a a Galile'n, ɔ kɔ a kɔ tʋ Zozi Kana ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ sɛlɛ yí kɛ yí wa'n ka kaan wu, yí ti ɔ bála nán ɔ mán yí nwʋn sá.

48 M'ɔ hanlın sɔ'n, Zozi nwan: “Ɛmɔ dıɛ b'a nnwun man asinbɛnwʊn
ninnge ɔ nʊn nzɔlɛ angʊnmın an, ɛmɔ nne nni man.”
49 Bian'n nwan: “Yɛ́ Mın ajo! Man yɛ hɔ́, sɛ a mma man an, mín
wa'n 'ba wu.”
50 Ɛhı a, Zozi nwan: “Kɔ awulo! Nán wɔ́ wa nın anwʊn a sa.” Bian'n
kɔ le Zozi anʊan ɛjɔlɛ sɔ'n m'ɔ hanlın'n kɔ li. Ɔ kɔ sa kɔ hɔ awulo.
51 Mɔ ɔ 'kɔ'n, ɔ nʊn yí ngʊa'n-mɔ kɔ yia. Bɛ́ nwan: “Yɛ́ mın, wɔ́ wa
nın anwʊn a sa!”
52 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bian nın anwʊn, yí nwan: “E! Anın dɔɛ benin asʊ
yê yí nwʊn salı ɔ?”
Ngʊa'n-mɔ nwan: “Anúnman eyua kɔ yɔ dɔɛ kʊn yê ebunnun'n fi yí
nwʊn tuli ɔ.”
53 Ɛhı, bian'n nwunlin kɛ dɔɛ'n mɔ Zozi hanlın kɛ: “Kɔ awulo nán
wɔ́ wa nın anwʊn a sa.” Dɔɛ sɔ nın asʊ yê yí wa nın anwʊn salı ɔ. Ɔ
fi mɛlɛ sɔ'n, ɔ nʊn yí awulo amma'n-mɔ kʊalaa bɛ kɔ le Zozi bɛ kɔ li.
54 Kɛ Zozi fi Zude mân nun ɔ salı walı Galile mân nun'n, yí kpê
nnyuan asʊ m'ɔ yɔ asinbɛnwʊn like m'ɔ tı nzɔlɛ nın anın.

5

Zozi 'ba man bubuluwafʊɛ kʊn anwʊn sa

1 Ɛhı anzin, cıan kʊn anın Zufʊ'n-mɔ lɛ di bɛ́ fɛtı bie Zoluzalɛmʊn
ɛlɔ. Zozi kɔ hɔ bie. 2 Zoluzalɛmʊn kulo'n, b'a le yí nwʊn. Yí nwʊn
anʊan'n kʊn li Mmʊa Anʊan. Anın nzubula kʊn wɔ mmʊa anʊan
sɔ nın anwʊn ɛbɛlɛ. Nzubula sɔ'n bɛ fɛlɛ yí *ebele anıɛ nın anun
Betesada. B'a sisi yí nwʊn abalanda nnun (m'ɔ tɔ sʊ nnun'n ce nzubula
nın anun nnyuan). 3 Nwuluwafʊɛ dɔʊn kpa lıla abalanda sɔ'n-mɔ
anun. Anyınsinlinwafʊɛ, nʊn bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʊ, nʊn bubuluwafʊɛ,
bɛ́ kʊalaa bɛ lıla ɛbɛlɛ. (Bɛ lɛ nwʊnndɛ kɛ nzubula'n bɔ́ mgbaha. 4 Ɔ
sanlın kɛ ɔ ju mɛlɛ'n bie a, nyanmıansʊ bɔfʊɛ kʊn ju nzue nın anun
ɔ bɔ yí mgbaha. Sɛ ɔ yɔ sɔ a, wuluwafʊɛ m'ɔ kɔ li mʊa kɔ tɔ nun'n,
anın yí nwʊn a sa.) 5 Nwuluwafʊɛ sɔ'n-mɔ anun kʊn wɔ ɛbɛlɛ, ewue
a bɔ yí dede afʊɛ abulasan nʊn mɔcʊɛ. 6 Zozi nıan yí nna m'ɔ la nın
an, anın ɔ'a nwun kɛ ewue'n bɔlı yí nán ɛnɛ bie ɔ. Ɛhı a, ɔ kɔ bisa yí
kɛ: “Ɛ kulo kɛ wɔ́ nwʊn sa ɔ?”
7 Wuluwafʊɛ'n nwan: “Yɛmınlın, mın kulo kɛ mín nwʊn sa o, nan
kʊsʊ n ne man sʊanlan fíí mɔ sɛ nzue'n bɔ mgbaha a, ɔ fa mín tʊ nun
ɔ. Ɔ nʊn mɔ mın 'yɔ dede mın 'kɔ a tɔ nun'n, anın sʊanlan fʊfɔlɛ a li
mʊa a tɔ nun.”
8 Zozi nwan: “Jasʊ, fa wɔ́ ɛbɛɛ'n, nanndı kɔ.” 9 Ɛbɛlɛ ala, bian nın
anwʊn kɔ sa. Ɔ nıanlın ɛbɛlɛ ɔ falı yí ɛbɛɛ nın ala, ɔ lɛ nanndı kɔ.
Zufʊ'n-mɔ *ɛnwʊnmıan ele cıan nın anun yê Zozi yɔlı like sɔ nın ɔ.
10 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zufʊ mgbain'n-mɔ kɔ han kɔ hele bian'n mɔ yí nwʊn
a sa'n kɛ: “Ɛnɛ tı ɛnwʊnmıan ele cıan, mala'n ngele man kɛ ɛ sʊ́a wɔ́
ɛbɛɛ nın ɛnɛ. A tʊn mala.”
11 Bian'n nwan: “Sʊanlan'n mɔ ɔ'a man mín nwʊn a sa'n, yí nwan n
jásʊ n vá mín ɛbɛɛ'n, n nánndı n gɔ́.”
12 Bɛ́ nwan: “Nwan yê ɔ selı wɔ́ kɛ ɛ fá wɔ́ ɛbɛɛ'n ɛ nánndı'n?”
13 Bian'n nnwun man sʊanlan ɛhɔlɛ kʊn'n m'ɔ manlın yí nwʊn salı'n,
ɔ sanlın kɛ menian sʊnlın ɛbɛlɛ nın ati, Zozi kɔ jasʊ ɛbɛlɛ.

14 Ɛhı anzin, Zozi nʊn yí kɔ yia Nyanmıan awulo nın anun. Yí nwan:
“Nıan, sian dıɛ, wɔ́ nwʊn a sa, yí ti n'ɛ yɔ ɛtɛ fíí kʊ́n nán munnzue
m'ɔ tala ɛhınlınka a ndʊ man wɔ́.”
15 Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, bian'n kɔ hɔ kɔ tʊ Zufʊ mgbain'n-mɔ ɔ kɔ
han kɔ hele bɛ́ kɛ Zozi y'ɔ manlın yí nwʊn salı ɔ. 16 Ɔ fi mɛlɛ sɔ'n yê
Zufʊ mgbain'n-mɔ mantanlın Zozi ɛjıjıɛ ɔ. Ɔ sanlın kɛ ɛnwʊnmıan ele
cıan yê Zozi yɔ ninnge sɔ'n-mɔ ɔ. 17 Nan m'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ han kɔ
hele bɛ́ kɛ: “Ɛnɛ nʊn ɛnɛ, mín Sı tɛ di junman, mín kʊsʊ, mín sa wɔ
junman nwʊn.” 18 Ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʊnmgba ɛhı m'ɔ hanlın nın ati, sian
dıɛ anın ehuan bɔbɔ yê Zufʊ'n-mɔ kpʊnndɛ kɛ bɛ kun yí ɔ. Nán like'n
mɔ ɔ'a yɔ yí ɛnwʊnmıan ele cıan kʊnmgba nın ala ati ɔ, nan ɛsɛ ɔ'a
han kɛ yí Sı y'ɔ le Nyanmıan. Anın ɔ tı kɛ ɔ lɛ kele yí nwʊn kɛ ɔ nʊn
Nyanmıan sɛ.

Zozi 'ba han yí tunmin nın anwʊn ɛjɔlɛ

19 Zozi kɔ han kɔ hele Zufʊ mgbain'n-mɔ kɛ: “Mıın kan yí ananhɔlɛ
mın kele ɛmɔ kɛ Baa'n, ɔ mmɔ man yí ti anun ɔ nyɔ man like fíí.
Like m'ɔ kɔ nwun kɛ Sıɛ'n lɛ yɔ'n, yí bie y'ɔ yɔ ɔ. Like biala mɔ Sıɛ'n
yɔ'n, Baa'n kʊsʊ yɔ bie. 20 Ɔ sanlın kɛ Sıɛ'n kulo Baa'n yê ɔ'a hele
yí ninnge'n-mɔ kʊalaatin mɔ yí muonun ɔ yɔ'n. Sıɛ'n 'ba fa ninnge
mgbili mmiekun-mɔ mɔ bɛ tala ɛhıka maan ɔ yɔ. Sian'n, ɔ 'ba sin ɛmɔ
anwʊn. 21 Nan kɛ menian'n-mɔ wu a, Sıɛ'n tinnge bɛ́ ɔ man bɛ nyan
ngʊan'n, yí sɔ kʊsʊ ala, sʊanlan mɔ Baa'n kulo kɛ ɔ nyan ngʊan'n, ɔ
'nyan ngʊan. 22 Yê Sıɛ'n mmua man sʊanlan fíí ndɛɛ. Nan ɔ'a man
Baa'n tunmin kɛ ɔ búa menian'n-mɔ ndɛɛ 23 nán menian'n-mɔ kʊalaa
anyın a sɔ Baa'n kɛ bɛ́ nyın sɔ Sıɛ'n. Sʊanlan mɔ yí nyın nzɔ man
Baa'n, anın yí nyın nzɔ man Sıɛ'n m'ɔ sʊanlın Baa'n.
24 “Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ sʊanlan biala m'ɔ tie mín
ɛjɔlɛ'n mɔ ɛsɛ ɔ de sʊanlan'n mɔ ɔ'a sʊan mín'n di'n, sʊanlan sɔ'n, anın
ɔ le nyanmıansʊ ngʊan'n. Bɛ mmu man yí fʊɔ kʊ́n. Ɔ fi ewue nun ɔ'a
fite ngʊan nun. 25 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ mɛlɛ'n lɛ
ba, mɛlɛ sɔ nın a ju bɔbɔ, mɔ bɛ́ mɔ b'a wu'n, bɛ 'ba tı Nyanmıan
Awa nın anın'n. Nan bɛ́ mɔ bɛ kɔ tı yí nın'n, bɛ 'nyan nyanmıansʊ
ngʊan'n. 26 Kɛmɔ Sıɛ'n muonun tı ngʊan baka'n, ɔ'a man yí Wa'n kʊsʊ
a kaci ngʊan baka. 27 Ɔ'a man Baa'n tunmin kɛ ɔ búa menian'n-mɔ
ndɛɛ, ɔ sanlın kɛ ɔ tı *Mân Baa. 28 Nán bɛ man ɛhı sin bɛ́ nwʊn. Ɔ
sanlın kɛ mɛlɛ'n lɛ ba mɔ bɛ́ mɔ b'a wu'n, bɛ 'ba tı yí nın'n bɛ fi bɛ́
sɛka'n-mɔ anun bɛ fite fite. 29 Bɛ́ mɔ bɛ bɔlı bala kpa'n, bɛ fi ewue nun
bɛ 'tinnge bɛ nyan nyanmıansʊ ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n. Nan bɛ́
mɔ bɛ bɔlı bala ɛtɛ'n, bɛ fi ewue nun bɛ 'tinnge bɛ tua bɛ́ nyɔlıɛ ɛtɛ
nın anwʊn kalɛ. 30 Mın mmɔ man mín ti anun mın nyɔ man like fíí,
yê mín ndɛɛ'n mɔ mın bua'n kʊsʊ, mɔ Nyanmıan nwan m múa'n yê
mın 'bua ɔ. Mín ndɛɛ ebua'n tı fʊ́ʊ́n, ɔ sanlın kɛ mın mgbʊnndɛ man
mɔ mín muonun mın kulo. Sʊanlan'n m'ɔ sʊanlın mín'n, m'ɔ kulo'n
yê mın yɔ ɔ.

Ninnge mɔ bɛ di Zozi tunmin nın anwʊn adanzıɛ'n

31 “Sɛ ɔ tı kɛ mín ngʊnmın yê mıın di mín muonun mín nwʊn
adanzıɛ a, ahan mɔ mıın kan'n, mın kʊala mın se kɛ nán bɛ bu yí
ananhɔlɛ. 32 Nan sʊanlan fʊfɔlɛ y'ɔ di mín nwʊn adanzıɛ ɔ. Yê mın
sı kɛ mín nwʊn ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlın'n tı ananhɔlɛ. 33 Ɛmɔ yılı menian

bɛ hɔlı *Zʋan anwʋn ɛlɔ, yí kʋsʋ ɔ lili ananhɔlɛ nın anwʋn adanzıɛ.
34 Mín dıɛ, mın mgbʋnndɛ man kɛ sʋanlan lí mín nwʋn adanzıɛ. Nan
mıın kan ninnge sɔ'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ mın kele ɛmɔ maan ɛmɔ nyan
ngʋan. 35 Anın Zʋan tı kɛ kanlannıɛ mɔ b'a sɔ m'ɔ lɛ ta ɔ. Ɛmɔ hulolı
kɛ bɛ 'tanlan yí jawe nın anun nán bɛ di fɛ mɛlɛ kaan. 36 Nan mín
dıɛ, n ne adanzıɛ kʋn biekun m'ɔ tala mɔ Zʋan lili'n. Junman'n mɔ
Sıɛ nın a fa a man mín kɛ n ní mɔ mıın di'n, junman sɔ'n bɔbɔ di mín
adanzıɛ kɛ Sıɛ'n yê ɔ'a sʋan mín ɔ. 37 Yê Sıɛ'n kʋsʋ mɔ ɔ'a sʋan mín'n,
ɔ di mín nwʋn adanzıɛ. Ɛmɔ tılı man yí nın'n lé, ɛsɛ ɛmɔ nwunlin
man yí nwʋn lé. 38 Kɛmɔ ɛmɔ nne man sʋanlan'n mɔ Sıɛ'n sʋanlın
yí'n nni man'n, ɔ man ɛmɔ nva man yí ɛjɔlɛ'n bɛ nzie man. 39 Ɛmɔ
suan Nyanmıan *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n sɛlɛ, afı ɛmɔ jʋnlın kɛ nun yê ɛmɔ 'nyan
nyanmıansʋ ngʋan nın ɔ. Ɔ tı ananhɔlɛ. Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kʋsʋ, mín nwʋn
ɛjɔlɛ y'ɔ kan ɔ. 40 Nan kʋsʋ ɛmɔ ngulo man kɛ bɛ ba mín nwʋn nán
bɛ nyan ngʋan.

41 "Mın mgbʋnndɛ man kɛ sʋanlan bó mín dunman kpa. 42 Afı mın
sı ɛmɔ, mın sı kɛ ɛmɔ ngulo man Nyanmıan. 43 Mín Sı yê ɔ'a sʋan
mín maan m'an a ɔ. Kʋsʋ ɛmɔ ngulo man kɛ bɛ de mín. Nan kʋsʋ sɛ
sʋanlan bie bɔ yí ti anun ba a, yí dıɛ ɛmɔ de yí. 44 Ɛmɔ ngulo man kɛ
Nyanmıan angʋnmın cein yí ɛmɔ ayɛ. Nan ɛmɔ kulo kɛ ɛmɔ muonun
yı bé nwʋn ayɛ. Ɔ 'yɔ sɛ nán ɛmɔ a le mín a li? 45 Nan kʋsʋ, ɛmɔ nán
bɛ jʋnlın kɛ mın 'ba bu ɛmɔ fʋɔ wɔ mín Sı anyunnun. Nan *Moyizı
mɔ ɛmɔ a susu bɛ ti b'a gua yí sʋ'n, yí yê ɔ 'bu ɛmɔ fʋɔ ɔ. 46 Afı sɛ ɔ tı
kɛ ɛmɔ lelı *Moyizı lili sakpa a, ahan ɛmɔ 'de mín kʋsʋ bɛ di. Ɔ sanlın
kɛ mín nwʋn ɛjɔlɛ yê *Moyizı hɛlɛlı ɔ. 47 Nan sɛ ɛmɔ nne man ɛjɔlɛ'n
mɔ Moyizı a hɛlɛ'n nni man an, ɔ 'yɔ sɛ nán ɛmɔ a le mín ɛjɔlɛ nın a
li?"

6

Zozi 'ba fa kpaʋn nnun nʋn ejue nnyuan

man menian akpıı nnun di
(Matie 14.13-21, Maakı 6.30-44, Luku 9.10-17)

1 Ɛhı anzin, Zozi kɔ sa kɔ hɔ Galile mân nın anun ɛlɔ. Cıan kʋn ɔ
kɔ kpɛ Galile asue kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí biekun kɛ *Tibeliadı'n, ɔ kɔ
hɔ yí nzin ɛlɔ. 2 Menian dɔʋn kpa kɔ si yí sʋ, ɔ sanlın kɛ bɛ nwunlin
asinbɛnwʋn ninnge m'ɔ yɔlı manlın nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn salı'n.
3 Zozi nʋn yí menian'n-mɔ kɔ fʋ kɔ tanlan bʋka kʋn asʋ. 4 Ɔ 'ba yɔ
sɔ'n, anın Zufʋ'n-mɔ *Pakı elie'n ka kaan ju biekun.

5 Ɛhı a, bɛ tı ɛbɛlɛ kaan mɔ ɔ 'kɔ bie'n, Zozi 'tʋ yí nyın nıan an,
menian dɔʋn kpa lɛ ba yí nwʋn, nán ɔ'a bisa Filipʋ kɛ: "Filipʋ, ninhan
yê yɛ 'nyan like yɛ to yɛ man menian nwala ɛhı di ɔ?" 6 Ɔ 'kan sɔ nán
ɔ nıan mɔ Filipʋ 'ba bua'n. Ɔ sanlın kɛ yí muonun ɔ sı like mɔ ɔ 'ba
yɔ ɔ.

7 Filipʋ nwan: "Sɛ bɔbɔ yɛ fa jɛtɛ fufue mma ɛya nnyuan yɛ to kpaʋn
an, ɔ nza man fíí mɔ bé nun kʋn biala nyan sin kaan sʋa di ɔ."

8 M'ɔ Filipʋ anʋan tɔlı'n, Zozi menian'n-mɔ anun kʋn, bɛ fɛlɛ yí
Andele m'ɔ tı Simʋn Pıelı anianman'n nwan: 9 "Kpafɛlɛ kaan kʋn wɔ
ɛwa, ɔ le *ɔlızʋ kpaʋn nnun nʋn ejue nnyuan. Nan kʋsʋ menian nwala
ɛhı, nzukɛ yê ɔ 'sa yí yɔ ɔ?"

10 Zozi nwan: “Ɛmɔ mán menian'n-mɔ kʋalaa tɛ́tanlan asɪ.” Lɪka
sɔ'n tɪ tɛtɛlɛ kpa, ndile dɔʋn kʋsʋ wɔ ɛbɛlɛ. Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, bɛ́
kʋalaa bɛ kɔ tɛtanlan asɪ. Bɛ́ mɔ bɛ walɪ ɛbɛlɛ'n, mmelenzua mɔ bɛ
wɔ bɛ́ nun'n, bɛ ju kɔ yɔ akpɪɪ nnun. 11 Zozi kɔ fa kpaʋn nnun'n ɔ kɔ
la Nyanmɪan asɪ ɔ kɔ hye kɔ man bɛ́. Ɛsɛ ɔ kɔ fa ejue nnyuan'n ɔ kɔ la
Nyanmɪan asɪ biekun ɔ kɔ hye kɔ man bɛ́. Sʋanlan kʋn biala nyanlɪn
mɔ yí kunnun jɔ yí nwʋn ɔ lili.

12 Mɔ bɛ́ kʋalaa bɛ yuelɪ didi'n, Zozi kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ
kɛ: “Ɛmɔ sísa yí bʋ'n mɔ ɔ'a ha'n, nán bɛ ju fíí bɛ tʋ.” 13 Ɔlɪzʋ kpaʋn
nnun'n, bɛ lili dede m'ɔ halɪ yí bʋ mɔ Zozi menian'n-mɔ sɪsalɪ'n, ɔ tɪ
ece mma bulu nʋn nnyuan.

14 Mɔ menian'n-mɔ nwunlin asinbɛnwʋn like'n mɔ Zozi yɔlɪ'n, bɛ́
nwan: “Nyanmɪan *kpɔmanfʋɛ'n mɔ bɛ kan kɛ ɔ lɛ ba'n, sakpa, yí y'ɔ
le bian ɛhɪka.”

15 Mɔ Zozi nwunlin kɛ bɛ 'kpʋnndɛ bɛ fa yí bɛ sie bɛ́ belemgbin'n, yí
ngʋnmɪn ɔ tɪlɪ yí nwʋn ɔ hɔlɪ bʋka nɪn asʋ ɛlɔ biekun.

Zozi 'ba nanndɪ Galile asue nɪn anyɪnsʋ
(Matie 14.22-33, Maakɪ 6.45-52)

16 Mɔ alíɛ'n tɔlɪ nun'n, Zozi menian'n-mɔ hɔlɪ asue nɪn anʋan ɛlɔ.
17 Bɛ kɔ fʋ ɛlɛɛ kʋn anun bɛ lɛ kpɛ asue'n bɛ kɔ Kapɛɛnawɔmʋn kulo
nɪn asʋ. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn alíɛ nɪn a muan sʋ a yue, kʋsʋ Zozi a mma
ndʋ man bɛ́. 18 Anɪn asutue kʋsʋ lɛ tu sɛlɛ kpa. 19 Bɛ hanlɪn ɛlɛɛ'n bɛ
hɔlɪ dede kɔ yɔ cilo nnun anaan nsian'n, anɪn Zozi nanndɪ asue nɪn
anyɪnsʋ ɔ lɛ ba bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ. Ɛbɛlɛ ala, esulo kɔ han bɛ́, bɛ jʋnlɪn
kɛ like bie ɔ. 20 Nan m'ɔ walɪ dede m'ɔ ka kaan tʋ bɛ́'n, yí nwan: “Mín
ɔ, nán bɛ sulo.” 21 Sian'n m'ɔ hanlɪn sɔ'n, anɪn bɛ kulo kɛ bɛ fa yí ɛlɛɛ
nɪn anun. Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ si asɪ, bɛ kɔ ju lɪka mɔ bɛ lɛ kɔ'n.

22 Ɛhɪ, meninsʋnman'n mɔ bɛ halɪ asue nɪn anzin ɛlɔ'n nwunlin kɛ
mɛlɛ mɔ Zozi menian'n-mɔ 'kpɛ asue'n, anɪn ɛlɛɛ kʋnmgba cein yɛ̂ ɔ
si ɛbɛlɛ ɔ. Bɛ sɪ kɛ Zozi a nvʋ man nun bie, yí menian'n-mɔ angʋnmɪn
ala yɛ̂ bɛ fʋlɪ nun bɛ hɔlɪ ɔ. Kʋsʋ mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, meninsʋnman'n 'ba
ju a, anɪn Zozi nnʋn man ɛbɛlɛ. 23 Ɛlɛɛ mmie-mɔ kʋsʋ fi Tibeliadɪ kulo
nɪn asʋ, bɛ kɔ a kɔ sisi m'ɔ mantan lɪka mɔ yɛ́ Mɪn lalɪ Nyanmɪan asɪ, ɔ
falɪ kpaʋn'n manlɪn meninsʋnman'n lili'n. 24 Nan mɔ meninsʋnman'n
nwunlin kɛ Zozi nʋn yí menian'n-mɔ nnʋn man ɛbɛlɛ'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ kɔ
fa ɛlɛɛ sɔ'n-mɔ bɛ kɔ hɔ Zozi ɛkpʋnndɛ Kapɛɛnawɔmʋn.

Zozi yɛ̂ ɔ tɪ kpaʋn m'ɔ man

bɛ nyan nyanmɪansʋ ngʋan nɪn ɔ

25 Menian'n-mɔ kɔ hɔ kɔ tʋ Zozi asue nɪn ebue kʋn ɛlɔ
Kapɛɛnawɔmʋn kulo nɪn asʋ, bɛ́ nwan: “Labi, ɛ juli ɛwa cɪan benin?”

26 Zozi nwan: “Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ nán kɛ
asinbɛnwʋn ninnge'n mɔ ɛmɔ tɪ yí bʋ nɪn ati yɛ̂ ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ mín
ɔ. Nan kpaʋn'n mɔ ɛmɔ a li dede bɛ́ kʋ a yi'n, yí ti yɛ̂ ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ
mín ɔ. 27 Alɪɛ'n m'ɔ sɛcɪ'n, ɛmɔ nán bɛ di yí nwʋn junman. Nan ɛmɔ lí
alɪɛ'n m'ɔ man bɛ nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn anwʋn junman.
Alɪɛ sɔ'n, *Mân Baa'n yɛ̂ ɔ fa man ɔ. Yí yɛ̂ Sɪɛ Nyanmɪan Kpili a man
yí atɪn kɛ ɔ fá alɪɛ sɔ'n mán mân nɪn ɔ.”

28 Bɛ́ nwan: “Nzu yɛ̂ yɛ 'yɔ nán y'a li junman mɔ Nyanmɪan kulo ɔ?”

29 Zozi nwan: “Junman'n mɔ Nyanmıan kulo kɛ ɛmɔ di'n y'ɔ le kɛ
ɛmɔ lé sʋanlan'n mɔ ɔ'a sʋan yí'n bɛ lí.”
30 Bɛ́ nwan: “Nzukɛ asinbɛnwʋn like dıɛ yê ɛ 'yɔ maan yɛ nwun yí
nán y'a le wɔ́ y'a li ɔ? Nzu junman dıɛ yê ɛ kʋala yí di ɔ? 31 Daba, ɛwâ
nın anun ɛlɔ, yɛ́ nannan-mɔ lili *mannan kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí'n. Yí
nwan: *Ɔ'a man bɛ́ nyanmıansʋ kpaʋn b'a li.*”
32 Zozi nwan: “Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ, kpaʋn'n mɔ
*Moyizı falı manlın ɛmɔ anan-mɔ'n, nán nyanmıansʋ kpaʋn kpa nın
ɔ. Nan nyanmıansʋ kpaʋn kpa'n y'ɔ le mɔ mín Sı lɛ fa man ɛmɔ'n.
33 Ɔ sanlın kɛ, kpaʋn kpa'n mɔ Nyanmıan fa man menian'n-mɔ'n y'ɔ le
sʋanlan'n m'ɔ fi nyanmıansʋ ɔ'a ju ası m'ɔ man mân'n nyan ngʋan'n.”
34 Ɛhı a, bɛ́ nwan: “Yɛmınlın, anın fa kpaʋn sɔ'n bie man yɛ́ cıan
daa e.”
35 Zozi nwan: “Kpaʋn'n m'ɔ man bɛ nyan nyanmıansʋ ngʋan'n y'ɔ
le mín. Sʋanlan biala m'ɔ kɔ a mín nwʋn'n, ɛhɔɛ ngun man yí lé. Yê
sʋanlan biala m'ɔ kɔ le mín kɔ li'n, nzuhoe ngun man yí lé. 36 Nan
m'an han m'an hele ɛmɔ, ɛmɔ a nwun mín, kʋsʋ afı ɛmɔ nne man
mín nni man. 37 Sʋanlan biala mɔ Sıɛ'n kɔ fa yí kɔ man mín'n, ɔ 'ba
mín nwʋn. Yê sʋanlan biala m'ɔ kɔ a mín nwʋn'n, cıan bie lé, mın
nyı man yí. 38 Ɔ sanlın kɛ n vi nyanmıansʋ m'an mma man kɛ mın 'ba
yɔ like mɔ mın kulo ɔ. Nan m malı kɛ mın 'ba yɔ like mɔ sʋanlan'n
mɔ ɔ'a sʋan mín'n kulo'n. 39 Like mɔ sʋanlan'n mɔ ɔ'a sʋan mín'n
kulo'n y'ɔ le kɛ bɛ́ mɔ ɔ'a fa bɛ́ ɔ'a man mín'n fíí n'ɔ minlin mín sa
nun. Nan cıan m'ɔ li sian nın anun, n dínnge bɛ́ fi ewue nun maan bɛ
nyan nyanmıansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ'n. 40 Like mɔ Sıɛ'n kulo'n
y'ɔ le kɛ bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ kɔ nwun Baa'n mɔ bɛ kɔ le yí bɛ kɔ li'n, bɛ
nyán nyanmıansʋ ngʋan'n. Ɛsɛ cıan m'ɔ li sian nın anun, n dínnge bɛ́
maan bɛ fi ewue nun bɛ jásʋ.”
41 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, Zufʋ'n-mɔ kɔ fɛ yí nwʋn ɛya, bɛ lɛ jʋjɔ
yí bɛ́ konvin abʋ kɛ yí nwan: “Kpaʋn'n m'ɔ fi nyanmıansʋ'n y'ɔ le
mín”. 42 Bɛ́ nwan: “Zozi sɔ'n muonun, nán Zozɛfʋ awa dıɛ nın ɔ? Yɛ
sı yí sı nʋn yí nin. Yê ɔ yɔ sɛ m'ɔ kan kɛ ɔ fi nyanmıansʋ yê ɔ'a ju ɔ?”
43 Zozi nwan: “Ɛmɔ yáci bɛ́ konvin abʋ ɛjʋjɔlɛ'n. 44 Sɛ ɛmɔ nwun kɛ
sʋanlan kʋn lɛ ba mín nwʋn an, anın Sıɛ'n mɔ ɔ'a sʋan mín'n y'ɔ nʋn
yí a a ɔ. Mín kʋsʋ cıan m'ɔ li sian nın anun, mın 'tinnge yí maan ɔ fi
ewue nun jasʋ. 45 Afı b'a hɛlɛ wɔ Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kalata
nın anun kɛ: *Nyanmıan 'ba hehele menian'n-mɔ kʋalaa ninnge.* Yí sɔ
ati, sʋanlan biala m'ɔ kɔ tie Sıɛ'n kɔ fa yí atın dıɛ nın asʋ'n, ɔ 'ba mín
nwʋn. 46 Nán kɛ sʋanlan bie a nwun Sıɛ'n lé ti ɔ, nan sʋanlan'n m'ɔ
fi Nyanmıan anwʋn ɛlɔ ɔ'a ju'n, yí ngʋnmın ala yê ɔ'a nwun Sıɛ nın
ɔ. 47 Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ sʋanlan biala m'ɔ kɔ le
mín kɔ li'n, ɔ 'nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ'n. 48 Ɔ sanlın kɛ alıɛ mɔ
bɛ di a, bɛ nyan ngʋan'n y'ɔ le mín. 49 Kɛ ɛmɔ anan-mɔ lili mannan
nın ɛwâ nın asʋ ɛlɔ'n, anun bɛ halı ɛbɛlɛ ɔ? Ɔ yɔlı dede bɛ́ kʋalaa bɛ
yuelı wu. 50 Nan kpaʋn'n m'ɔ fi nyanmıansʋ'n dıɛ, sʋanlan m'ɔ kɔ li
bie'n, ɔ nwu man lé. 51 Ngʋan kpaʋn kpa'n m'ɔ fi nyanmıansʋ'n y'ɔ le
mín. Sʋanlan m'ɔ kɔ li kpaʋn sɔ'n bie'n, ɔ le ngʋan cıan daa. Kpaʋn'n
mɔ mın 'fa mın man'n y'ɔ le mín nwʋnnaan'n. Mın 'fa mın man maan
mân nın anun menian'n-mɔ nyan ngʋan.”

52 Ɛjɔlɛ sɔ'n m'ɔ hanlın nın anwʊn, Zufʊ'n-mɔ kɔ su akpʊlʊwa kpili
kpa bɛ́ afian ɛlɔ, bɛ́ nwan: “Nan sʊanlan ɛhı muonun, ɔ 'yɔ sɛ nán ɔ'a
fa yí nwʊnnaan'n ɔ'a man y'a li?”
53 Zozi nwan: “Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ sɛ ɛmɔ a nni
man *Mân Baa nın anwʊnnaan'n, ɛsɛ sɛ ɛmɔ a nnʊn man yí moja nın
an, anın ɛmɔ le man ngʊan. 54 Sʊanlan m'ɔ kɔ li mín nwʊnnaan'n,
m'ɔ kɔ nʊn mín moja'n, ɔ le nyanmıansʊ ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n,
ɛsɛ cıan m'ɔ li sian nın anun, mın 'tinnge yí maan ɔ fi ewue nun ɔ
jasʊ. 55 Afı ɛmɔ nwún yí kɛ, alıɛ kpa'n y'ɔ le mín nwʊnnaan'n yê nzan
kpa'n y'ɔ le mín moja'n. 56 Sʊanlan m'ɔ kɔ li mín nwʊnnaan'n, mɔ
ɛsɛ ɔ kɔ nʊn mín moja'n, anın ɔ nʊn mín tı, mín kʊsʊ, mın nʊn yí
tı. 57 Kɛmɔ Sıɛ'n mɔ ɔ'a sʊan mín'n tı ası mɔ yí dunman nun yê mín
kʊsʊ n dı ası'n, yí sɔ kʊsʊ ala, sʊanlan m'ɔ kɔ li mín nwʊnnaan'n, mín
dunman nun, ɔ 'nyan ngʊan. 58 Kpaʊn'n m'ɔ fi nyanmıansʊ'n, kɛ ɔ
tı yí nın anın. Ɔ tı man kɛ mɔ ɛmɔ anan-mɔ lili bɛ wuli'n. Sʊanlan
m'ɔ kɔ li kpaʊn sɔ'n, ɔ 'nyan ngʊan ɔ tanlan ası dahuu.” 59 Tɛmʊn
mɔ Zozi 'kan ɛjɔlɛ ɛhı-mɔ ɔ kekele menian'n-mɔ ninnge'n, anın ɔ wɔ
Kapɛɛnawɔmʊn, Zufʊ'n-mɔ asɔnın sua nın anun.

Zozi menian'n-mɔ dɔʊn 'ba yaci yí tʊ

60 Mɔ Zozi menian'n-mɔ dɔʊn tılı yí ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlın'n, bɛ́ nwan:
“Hei! Ɛjɔlɛ ɛhı dıɛ ɔ yɔ sı o! Nwan sʊanlan dıɛ yê ɔ kʊala sʊ di ɔ?”
61 Mɔ Zozi nwunlin kɛ ɛhı anwʊn yê yí menian'n-mɔ lɛ jʊjɔ bɛ́ konvin
abʊ'n, yí nwan: “Yí ti, ɛhı yɔ sı man ɛmɔ ɔ? 62 Nan anın sɛ cıan
bie ɛmɔ nwun kɛ *Mân Baa'n lɛ fʊ kɔ lıka m'ɔ fi walı nın an, yí
dıɛ, ɛmɔ 'yɔ bɛ́ nwʊn sɛ? 63 Nyanmıan Wawɛ'n yê ɔ man bɛ nyan
ngʊan ɔ. Anwʊnnaan'n tı man like fíí. Ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han m'an hele
ɛmɔ'n, ɔ kele kɛ bɛ kpın bɛ nyan Nyanmıan Wawɛ'n ɔ nʊn nyanmıansʊ
ngʊan'n. 64 Nan kʊsʊ ɛmɔ anun mmie-mɔ nne nni man.” Zozi hanlın
kɛ menian'n mmie-mɔ nne nni man, ɔ sanlın kɛ mɔ ɔ 'bɔ yí junman
nın abʊ'n, ɔ sı menian mɔ bɛ nne bɛ nni man'n, ɛsɛ ɔ sı sʊanlan'n mɔ
ɔ 'kpɛ yí nwʊn atın maan bɛ cı yí'n.
65 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɛsɛ yí nwan: “Ɛhıka ati, sʊanlan biala
mɔ mín Sı a nyı man yí kɛ ɔ bála mín nwʊn'n, ɔ ngʊala man mín
nwʊn ba.”
66 Ɔ fi ɛbɛlɛ, yí menian'n mmie-mɔ dɔʊn yacili yí tʊlı, b'a nzi man yí
sʊ kʊ́n.
67 M'ɔ yɔlı sɔ'n, nán Zozi a bisa yí menian bulu nʊn nnyuan'n kɛ:
“Nan ɛmɔ lılı, ɛmɔ dıɛ bɛ ngɔ man?”
68 Kɛ Zozi anʊan 'tɔ ala, Simʊn Pıɛlı kukuli yí nʊan sʊ a, yí nwan:
“Yɛ́ Mın, anın nwan sʊanlan dıɛ anwʊn yê yɛ 'kɔ ɔ? Wɔ́ yê wɔ́ nʊan
ɛjɔlɛ'n man bɛ nyan nyanmıansʊ ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ nın ɔ. 69 Yɛ́
dıɛ yɛ de wɔ́ yɛ di, ɛsɛ y'a nwun kɛ Sʊanlan Nwannzan-nwannzan'n
mɔ Nyanmıan a sʊan yí'n y'ɔ le wɔ́.”
70 Mɔ Simʊn Pıɛlı hanlın sɔ yuelı'n, Zozi nwan: “Ɛmɔ menian bulu
nʊn nnyuan'n, asʊ nán mín yê n vɛlɛlı ɛmɔ ɔ? Nan kʊsʊ ɛmɔ anun
kʊn tı busuɔfʊɛ.” 71 Sʊanlan sɔ'n mɔ Zozi lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n y'ɔ le Simʊn
Isikaliɔtı awa Zudası mɔ cıan bie ɔ 'yı Zozi man'n. Zudası sɔ'n tı Zozi
menian bulu nʊn nnyuan nın anun kʊn.

7

Zozi anianman'n-mɔ nne man yí bɛ nni man

1 Ɛhı anzin, Zozi kɔ hɔ mgbanza Galile mân nın anun kulo'n-mɔ asʋ.
Mgbanza sɔ nın anun, ɔ'a nju man Zude mân nun, ɔ sanlın kɛ ɛlɔ Zufʋ
mgbain'n-mɔ lɛ kpʋnndɛ yí kun yí.
2 Nan kɛmɔ anın Zufʋ'n-mɔ *Kpato Bʋ Fɛtı'n ka kaan ju'n, 3 yí
nianman'n-mɔ nwan: "Zozi, jasʋ ɛwa kɔ Zude maan wɔ́ menian'n-mɔ
mɔ bɛ wɔ ɛlɔ'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ nwún wɔ́ junman'n mɔ ɛ lɛ di'n. 4 Sʋanlan
m'ɔ kulo kɛ menian'n-mɔ nwun yí junman'n m'ɔ di'n, ɔ nni man yí
nvıalıɛ nun. Kɛ wɔ́ lılı ɛ di junman sʋa'n, kɔ li yí ɛlɔ maan mân'n
kʋalaa nwún wɔ́." 5 Bɛ lɛ kan sɔ'n, afı yí nianman'n-mɔ muonun, bɛ
nne man yí bɛ nni man.
6 Zozi nwan: "Mín dıɛ, mín mɛlɛ dıɛ kpa'n juli man, nan ɛmɔ dıɛ,
mɛlɛ kʋalaa tı kpa man ɛmɔ. 7 Ɛmɔ dıɛ, menian'n-mɔ ngʋala man kɛ
bɛ kpɔ ɛmɔ, nan mín dıɛ, bɛ kpɔ mín. Afı mın kan kɛ bɛ́ nyɔlıɛ'n tı
ɛtɛ. 8 Ɛmɔ hɔ́, bɛ hɔ́ li fɛtı'n, nan mín dıɛ, mın nni man fɛtı sɔ'n bie.
Ɔ sanlın kɛ mín mɛlɛ dıɛ kpa'n juli man." 9 Kɛ ɔ hanlın sɔ helelı bɛ́
yuelı'n, ɔ kɔ ha Galile.

Zozi 'ba hɔ Zoluzalɛmʋn Kpato Bʋ Fɛtı nın abʋ

10 Mɔ Zozi anianman'n-mɔ hɔlı fɛtı elie'n, sian'n yí kʋsʋ ɔ kɔ kpʋ
bɛ́. Nan kʋsʋ ɔ fıalı. Ɔ'a nyı man yí nwʋn ɔ'a ngele man menian'n-mɔ
kʋalaatin. 11 Mɔ bɛ 'di fɛtı'n, anın Zufʋ mgbain'n-mɔ lɛ kpʋnndɛ yí.
Ɛsɛ anın bɛ lɛ bisa bisa: "Ɔ wɔ nin? Ɔ wɔ nin?"
12 Meninsʋnman nın anun, anın bɛ lɛ su yí nwʋn akpʋlʋwa. Mmie-
mɔ nwan: "Ɔ tı sʋanlan kpa." Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: "Cɛcɛ, nán
sʋanlan kpa ɔ, ɔ lɛ laka laka menian'n-mɔ." 13 Nan kʋsʋ kɛmɔ bɛ sulo
Zufʋ mgbain'n-mɔ nın ati, bɛ ngʋala man yí jawe nun kan.
14 Mɔ bɛ lili fɛtı'n dede mɔ ɔ 'kɔ yí afian'n, Zozi kɔ hɔ Nyanmıan
awulo nın anun ɔ lɛ kɔ a hehele menian'n-mɔ ninnge. 15 Yí like'n m'ɔ
lɛ kele'n kɔ sin Zufʋ'n-mɔ anwʋn, bɛ́ nwan: "Bian ɛhı mɔ ɔ'a ngɔ man
sukulu fíí'n, ɔ yɔ sɛ mɔ ɔ sı kalata kpili sʋa ɔ?"
16 Zozi nwan: "Ninnge'n mɔ mıın kekele ɛmɔ ɛwa'n, nán mín
muonun mín ti anun ninnge yê mıın kekele ɛmɔ ɔ, nan ɔ fi sʋanlan'n
mɔ ɔ'a sʋan mín nın ɛlɔ. 17 Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ yɔ like mɔ Nyanmıan
kulo'n, sɛ ninnge'n mɔ mıın kele'n fi Nyanmıan ɛlɔ a, anaan ɔ tı mín
muonun mín ti anwʋn ninnge a, ɔ kʋala ɔ nwun yí. 18 Sʋanlan m'ɔ
kan yí muonun yí nwʋn ɛjɔlɛ'n, anın ɔ lɛ kpʋnndɛ yí muonun yí
anunminnyanmʋn. Nan nunhan m'ɔ kpʋnndɛ sʋanlan'n m'ɔ sʋanlın
yí nın anunminnyanmʋn'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ tı sʋanlan kpa. Ɔ nni man
ato fíí. 19 *Moyizı yê ɔ falı mala'n manlın ɛmɔ ɔ. Ɔ tı man sɔ ɔ? Kʋsʋ
ɛmɔ anun kʋn bɔbɔ nni man mala sɔ nın asʋ. Nzu ati yê ɛmɔ kulo kɛ
bɛ kun mín ɔ?"
20 Meninsʋnman'n nwan: "Wɔ́, ɛ tı man sʋanlan kpa fıfıfı, ɛ le baye!
Nwan yê ɔ kulo kɛ ɔ kun wɔ́ ɔ?"
21 Zozi nwan: "Like kʋnmgba cein ɛhı mɔ m'an yɔ'n, ɔ'a sin ɛmɔ
anwʋn. Ɛjɔlɛ sɔ nın a lɔ ɛmɔ ngasi. Cıan daa ɛmɔ bɔ sʋ. 22 Ɛmɔ
tíe, Moyizı a man ɛmɔ mala kɛ bɛ kpɛ́ mmelenzua'n-mɔ mmian nun.
Sakpa kʋsʋ, mmelenzua mmian nun ɛkpɛ sɔ'n, ɛmɔ anan-mɔ yɔ yí
daba yí nzin nán b'a wʋ Moyizı. Kɛmɔ ɛmɔ kulo kɛ bɛ di mala sɔ nın

asʋ nɪn ati, *ɛnwʋnmɪan ele cɪan'n bɔbɔ, ɛmɔ kpɛ mmelenzua'n-mɔ mmian nun. 23 Kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɛmɔ a nvʋn man Moyizɪ mala nɪn ati, ɛnwʋnmɪan ele cɪan'n muonun ɛmɔ kpɛ mmelenzua'n-mɔ mmian nun. Nan sɛ ɛmɔ kpɛ mmelenzua mmian nun ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn an, anɪn nzu ati yê, sɛ m'an man kulo sʋanlan dasannin kʋn anwʋn a sa ɛnwʋnmɪan ele cɪan nɪn an, anɪn ɛmɔ fɛ mín nwʋn ɛya sʋa ɔ? 24 Ɛmɔ nán bɛ nɪan sʋanlan anyunnun bɛ bua yí ndɛɛ, nan ɛmɔ búa ndɛɛ ananhɔlɛ nun.”

Menian'n-mɔ 'ba bisa bisa bɛ́ nwʋn

sɛ Zozi yê ɔ tɪ Kilisi nɪn an

25 Ɛhɪ, anɪn Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ menian mmie-mɔ lɛ kan kɛ: “Sʋanlan'n mɔ yɛ́ mgbain'n-mɔ lɛ kpʋnndɛ yí bɛ kun yí'n, nán yí ahɪ? 26 Bɛ nían kɛ ɔ lɛ jʋjɔ menian'n-mɔ anun ɛwa ɔ, kʋsʋ bɛ nze man yí sa fíí. Asʋ yɛ́ mgbain'n-mɔ a nwun yí ananhɔlɛ kɛ yí y'ɔ le *Kilisi'n, sʋanlan'n mɔ ɔ 'ba le yɛ́ ti nɪn ɔ? 27 Bian ɛhɪ dɪɛ, yɛ sɪ lɪka m'ɔ fi ɔ. Kʋsʋ bɛ́ nwan Kilisi'n dɪɛ, sɛ ɔ 'ba a, sʋanlan fíí nnwun man lɪka m'ɔ fi'n.”

28 Yí sɔ ati, mɔ Zozi 'kekele bɛ́ ninnge wɔ Nyanmɪan awulo nɪn anun'n, ɔ kɔ tɪan nun, yí nwan: “Asʋ ɛmɔ jʋnlɪn kɛ ɛmɔ sɪ mín ɛsɛ ɛmɔ sɪ lɪka mɔ n vi'n sakpa ɔ? Nán mín ti anwʋn atɪn yê m'an a ɔ, nan sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn mín'n tɪ ananhɔlɛfʋɛ. Kʋsʋ ɛmɔ nzɪ man yí. 29 Mín dɪɛ mɪn sɪ yí, ɔ sanlɪn kɛ n vi yí nwʋn ɛbɛlɛ yê m'an a ɔ. Yí dein yê ɔ sʋanlɪn mín ɔ.”

30 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, bɛ 'kpʋnndɛ kɛ bɛ cɪ yí ɛbɛlɛ ala. Nan sʋanlan fíí a ngʋala man yí cɪ, ɔ sanlɪn kɛ anɪn yí dɔɛ'n juli man. 31 Nan kʋsʋ meninsʋnman nɪn anun, menian dɔʋn lelɪ yí lili. Bɛ́ nwan: “Cɪan mɔ Kilisi'n kɔ a'n, asʋ ɔ 'yɔ asinbɛnwʋn ninnge m'ɔ tala sʋanlan ɛhɪ dɪɛ'n-mɔ ɔ?”

Bɛ 'ba yɪ nzalafʋ'n-mɔ kɛ bɛ hɔ́ hyí Zozi

32 Ɛhɪ, Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ anɪn bɛ lɛ kɪkan yí nhun nhun menian nɪn anun'n, *Falisifʋɛ'n-mɔ tɪlɪ yí kʋalaa. Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ kɔ yɪ Nyanmɪan awulo nɪn anun nzalafʋ'n-mɔ kɛ bɛ hɔ́ hyí Zozi. 33 Mɔ nzalafʋ'n-mɔ hɔlɪ juli Zozi anwʋn ɛlɔ'n, yí nwan: “Mɪn nʋn ɛmɔ yɛ 'tanlan mɛlɛ kaan biekun kʋalaaka nán m'an hɔ sʋanlan'n m'ɔ sʋanlɪn mín nɪn anwʋn ɛlɔ. 34 Ɛmɔ 'ba kpʋnndɛ mín, nan kʋsʋ, ɛmɔ ngɔ nwun man mín. Ɔ sanlɪn kɛ lɪka mɔ mɪn 'ba hɔ'n, ɛmɔ ngɔ hʋala man ɛlɔ kɔ.”

35 Zufʋ'n-mɔ lɛ bisa bisa bɛ́ nwʋn kɛ: “Anɪn ninhan lɪka dɪɛ yê ɔ 'ba hɔ dede mɔ yɛ kpʋnndɛ yí a, yɛ nnwun man yí ɔ? Asʋ ɔ 'ba tʋa Zufʋ'n-mɔ mɔ b'a tʋ b'a sanndɪ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n mân nun'n nán ɔ kekele bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n ninnge anaan? 36 Afɪ yí nwan: ‘Ɛmɔ 'ba kpʋnndɛ mín, nan kʋsʋ, ɛmɔ ngɔ nwun man mín. Ɔ sanlɪn kɛ lɪka mɔ mɪn 'ba hɔ'n, ɛmɔ ngɔ hʋala man ɛlɔ kɔ.’ Ɛjɔlɛ ɛhɪ mɔ ɔ'a han'n, yí bʋ kele sɛ?”

Zozi 'ba han ngʋan nzue nɪn anwʋn ɛjɔlɛ

37 Zufʋ'n-mɔ fɛtɪ sɔ'n kʋsʋ, cɪan m'ɔ li sian'n yê ɔ tɪ fɛtɪ'n cɪan kpili kpa nɪn ɔ. Cɪan sɔ'n, Zozi jasʋlɪ jinlanlɪn menian'n-mɔ kʋalaa afian an, yí nwan: “Sʋanlan mɔ nzuhoe lɛ kun yí'n, ɔ bála mín nwʋn ɔ bála a nʋn nzue. 38 Kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí'n, biala m'ɔ kɔ le mín kɔ li'n,

ngʋan nzue fʋfɔlɛ fi yí ahʋnlın nın anun ɔ 'sın wa wa wa.” 39 Ngʋan
nzue sɔ'n mɔ Zozi lɛ kan yí ɛjɔlɛ ɛwa'n y'ɔ le Nyanmıan Wawɛ'n mɔ
sʋanlan biala m'ɔ kɔ le yí kɔ li nın asa 'kan yí'n. Yí tɛmʋn sɔ nın anun,
anın sʋanlan fíí asa hanlın man Wawɛ'n bɔbɔ. Ɔ sanlın kɛ anın bɛ
wulalı man Zozi anunminnyanmʋn.
40 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, meninsʋnman'n kɔ bu bɛ́ nwʋn nun.
Mmie-mɔ nwan: “Bian ɛhı tı Nyanmıan kpɔmanfʋɛ'n sakpa.”
41 Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: “Kilisi nın ɔ!”
Mmiekun-mɔ kʋsʋ nwan: “Heei! Anın, Galile mân nun yê Kilisi'n fi
'fite ɔ? 42 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan kɛ Kilisi'n, ɔ 'yɔ *Davidi abusuan nın anun
sʋanlan, ɔ fi Betelehɛmʋn, Davidi kulo nın asʋ.”
43 Kɛ ɔ yɔlı mɔ Zozi dunman nun, meninsʋnman'n buli bɛ́ nwʋn
nun nın anın. 44 Mmie-mɔ kʋsʋ dıɛ, anın bɛ lɛ kpʋnndɛ yí bɛ cı yí,
nan kʋsʋ sʋanlan fíí a ngʋala man yí sa fa kan yí. 45 Kɛ ɔ yɔlı sɔ'n,
nzalafʋ'n-mɔ kɔ sa kɔ hɔ Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ'n-mɔ nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ
anwʋn ɛlɔ. Kɛ bɛ 'ju ɛbɛlɛ ala, mgbain'n-mɔ nwan: “Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ a
njı man yí a mma man ɔ?”
46 Nzalafʋ'n-mɔ nwan: “Ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan'n, nyanmınsɛmʋn, kɛ yɛ wɔ
ɛwa'n, sʋanlan fíí hanlın man bie lé.”
47 Falisifʋɛ'n-mɔ nwan: “Yí ti, ɛmɔ kʋsʋ, ɛmɔ a man ɔ'a laka ɛmɔ bie
ɔ? 48 Asʋ yɛ́ mgbain'n-mɔ nunhan kʋn anaan Falisifʋɛ'n-mɔ nunhan
kʋn lelı yí ɔ lili man ɔ? 49 Meninsʋnman ɛhı, bɛ́ dıɛ bɛ nzı man *Moyizı
mala'n, bɛ tı menian mɔ b'a bɔ bɛ́ sasan!”
50 Falisifʋɛ sɔ'n-mɔ mɔ bɛ yialı ɛbɛlɛ'n, Ninkodɛmʋn m'ɔ walı tʋlı
Zozi cıan kʋn kɔngɔɛ'n, anın ɔ wɔ bɛ́ nun bie. 51 Yí nwan: “Yɛ́ mala
nın anun, sʋanlan mɔ bɛ nwunlin man like mɔ ɔ'a yɔ'n, bɛ mmua man
yí ndɛɛ kɛ ɔ di fʋɔ ɔ.” 52 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Ninkodɛmʋn hanlın'n ngɔ yɔ
man bɛ́ fɛ. Ɛhı a, bɛ́ nwan: “Yí ti, wɔ́ kʋsʋ wɔ́ ɛ tı Galile sʋanlan?
Suan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nán ɛ 'ba nwun kɛ Nyanmıan kpɔmanfʋɛ fíí fi man
Galile.”
[53 Kɛ ɔ yɔlı sɔ'n, ɛhı jasʋ a, anın cuein ɔ'a hɔ yí awulo, ɛhı jasʋ a,
anın cuein ɔ'a hɔ yí awulo.

8

Zozi nʋn balasua'n m'ɔ tʋnlın aja'n

1 Ɛhı, Zozi fi Nyanmıan awulo nın anun, ɔ kɔ fite kɔ hɔ *Olivʋ bʋka
nın asʋ. 2 Yí alíɛ hınlın, ngɛlɛmɔ tutun'n, Zozi kɔ sa kɔ hɔ Nyanmıan
awulo ɛlɔ biekun. Kɛ ɔ 'wʋlʋ ɛbɛlɛ ala, meninsʋnman'n kɔ hyʋın kɔ
kpunnge yí. Zozi kɔ tanlan ası ɔ lɛ kekele bɛ́ ninnge. 3 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ
kaan an, Nyanmıan mala nın asʋ mgbain'n-mɔ nʋn *Falisifʋɛ'n-mɔ
nʋn balasua kʋn kɔ a kɔ tʋ yí. Balasua sɔ nın a tʋn aja. Bɛ kɔ fa
yí bɛ kɔ sie menian'n-mɔ kʋalaa anyunnun ɛbɛlɛ. 4 Bɛ́ nwan: “Kpain,
balasua ɛhı a tʋn aja. Bɛ 'kɔ ju a, anın ɔ nʋn belenzua kʋn la. 5 *Moyizı
kʋsʋ hanlın wɔ yɛ́ mala nın anun kɛ mmalasua sʋa-mɔ, yɛ tʋ́tʋ bɛ́ ɛbʋɛ
yɛ hʋ́n bɛ́. Nan wɔ́ kʋsʋ, wɔ́ nwan nzɛ?” 6 Bɛ 'kan sɔ bɛ tetie yí nʋan
nun nán bɛ jinlan sʋ bɛ se kɛ ɔ'a yɔ ɛtɛ.
Mɔ bɛ 'bisa kosuan sɔ'n, anın Zozi a si yí ti ası. Ɔ le yí sa'n ɔ lɛ kɛkɛlɛ
asıɛ nın anwʋn. 7 Kɛmɔ anın bɛ tɛ bisa yí kosuan'n, Zozi kɔ kuku yí
ti sʋ, yí nwan: “Ɛmɔ nunhan kʋn m'ɔ yɔlı man ɛtɛ lé'n, ɔ lí mʋa ɔ

tʊ́ ɛbʊɛ bɔ́ balasua ɛhɪ.” 8 Kɛ ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɛsɛ ɔ kɔ si yí ti asɪ
biekun ɔ lɛ kɛkɛlɛ asɪɛ nɪn anwʊn.
9 Bɛ́ mɔ bɛ nʊn balasua'n walɪ'n, kɛ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ mgbain o, bɛ́
mgbafɛlɛ o, bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ yaci balasua nɪn ɛbɛlɛ bɛ kɔ hɔ. Balasua
nɪn angʊnmɪn kɔ ha Zozi anwʊn ɛbɛlɛ. 10 Zozi kɔ kuku yí ti sʊ ɔ kɔ
bisa balasua'n kɛ: “Balasua, menian'n-mɔ wɔ nin? Sʊanlan fíí a ndua
man wɔ́ ɛtɛ nɪn anwʊn kalɛ ɔ?”
11 Balasua'n nwan: “Mín mɪn, sʊanlan fíí a nze man mín sa.”
Zozi nwan: “Sɛ sʊanlan fíí a nze man wɔ́ sa a, mín kʊsʊ mɪn nze
man wɔ́ sa fíí. Yí ti, kɔ, nan kʊsʊ n'ɛ yɔ ɛtɛ fíí kʊ́n.”]

Mân nɪn anun kanlannɪɛ'n y'ɔ le Zozi

12 Anɪn Zozi tɛ wɔ Nyanmɪan awulo nɪn anun ɛbɛlɛ. Ɔ kacili yí nyɪn
bagua nɪn anwʊn ɛlɔ biekun an, yí nwan: “Mân'n kanlannɪɛ'n y'ɔ le
mín. Sʊanlan m'ɔ kɔ si mín sʊ'n, ɔ nnanndɪ man awosin nun lé, nan
ɔ 'nyan kanlannɪɛ'n m'ɔ man ngʊan'n.”
13 *Falisifʊɛ'n-mɔ nwan: “Wɔ́ muonun ɛ lɛ di wɔ́ nwʊn adanzɪɛ, yí
sɔ ati wɔ́ ɛjɔlɛ'n mɔ ɛ lɛ kan'n tɪ ato.”
14 Zozi nwan: “Sɛ mɪɪn di mín nwʊn adanzɪɛ bɔbɔ a, mín ɛjɔlɛ'n mɔ
mɪɪn kan'n tɪ ananhɔlɛ. Ɔ sanlɪn kɛ mɪn sɪ lɪka mɔ n vi m malɪ ɔ, ɛsɛ
mɪn sɪ lɪka mɔ mɪɪn kɔ ɔ. Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ nzɪ man lɪka mɔ n vi
m malɪ ɔ, ɛsɛ ɛmɔ nzɪ man lɪka mɔ mɪɪn kɔ ɔ. 15 Ɛmɔ bua bɛ́ ndɛɛ'n
kɛ kulo menian'n-mɔ bua yí'n. Nan mín dɪɛ, mɪn mmua man sʊanlan
fíí ndɛɛ. 16 Sɛ mín nwan mɪn 'bua ndɛɛ a, mín ndɛɛ ebua'n tɪ fʊ́ʊ́n.
Ɔ sanlɪn kɛ nán mín ngʊnmɪn yê mɪn 'bua ɔ, nan mɪn nʊn Sɪɛ'n m'ɔ
sʊanlɪn mín'n yê yɛ 'bua ɔ. 17 B'a hɛlɛ wɔ mala nɪn anun kɛ sɛ menian
nnyuan adanzɪɛ elie'n yɔ kʊn an, bɛ fa bɛ́ ɛjɔlɛ nɪn ananhɔlɛ. 18 Mín
muonun mɪɪn di mín nwʊn adanzɪɛ, ɛsɛ Sɪɛ'n kʊsʊ m'ɔ sʊanlan mín'n
di mín nwʊn adanzɪɛ.”
19 Bɛ́ nwan: “Wɔ́ sɪ sɔ'n wɔ nin?”
Zozi nwan: “Sian dɪɛ, m'an nwun kɛ ɛmɔ nzɪ man mín, ɛsɛ ɛmɔ nzɪ
man mín Sɪ. Nan sɛ ɛmɔ sɪ mín an, ahan ɛmɔ sɪ mín Sɪ kʊsʊ.” 20 Mɔ
Zozi 'kan ɛjɔlɛ sɔ'n, anɪn ɔ wɔ Nyanmɪan awulo nɪn anun lɪka mɔ bɛ
tʊ kɛtɪ'n. Sʊanlan fíí a nze man yí sa, ɔ sanlɪn kɛ anɪn yí dɔɛ'n juli
man.
21 Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ: “Mɪn 'ba hɔ mɪn yaci ɛmɔ mân'n
mɪn man bɛ́. Ɛmɔ 'ba kpʊnndɛ mín, nan kʊsʊ ɛmɔ 'ka bɛ́ ɛtɛ nɪn anun
bɛ wu. Lɪka mɔ mɪɪn kɔ'n, ɛmɔ ngʊala man ɛlɔ bie kɔ.”
22 Zufʊ'n-mɔ nwan: “Bian ɛhɪ muonun, anɪn ɔ lɛ ba hun yí nwʊn
anaan? Afɪ yí nwan: ‘Lɪka mɔ mɪɪn kɔ'n, ɛmɔ ngʊala man ɛlɔ bie
kɔ.’ ”
23 Zozi nwan: “Asɪ ɛwa yê ɛmɔ fi ɔ, nan mín dɪɛ, n vi anwunno.
Ɛmɔ tɪ mân ɛhɪ anun menian, nan mín dɪɛ, n dɪ man mân ɛhɪ anun
sʊanlan. 24 Ɛhɪka ati yê mín nwan ɛmɔ 'ka bɛ́ ɛtɛ nɪn anun bɛ wu nɪn
ɔ. Afɪ mín mɔ n dɪ asɪ dahuu'n, sɛ ɛmɔ a nne man mín sʊanlan ɛhɔlɛ
kʊn'n mɔ n dɪ'n b'a nni man an, ɛmɔ 'ka bɛ́ ɛtɛ nɪn anun bɛ wu.”
25 Mɔ Zufʊ'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ nwan: “Wɔ́ ejian mɔ ɛ jin ɛbɛlɛ'n,
nzu sʊanlan dɪɛ y'ɔ le wɔ́?”
Zozi nwan: “Kɛ m gbɪn n dɪ yí'n yê abʊbɔ nɪn anun n ganlɪn n gelelɪ
ɛmɔ nɪn ɔ. 26 N ne ɛmɔ anwʊn ɛjɔlɛ dɔʊn kpa mɔ mɪn kʊala mɪn kan
ɛsɛ mɪn kʊala mɪn jinlan sʊ mɪn bu ɛmɔ fʊɔ. Nan kʊsʊ sʊanlan'n m'ɔ

sʋanlın mín'n, ɔ tı ananhɔlɛfʋɛ. M'ɔ hanlın helelı mín'n, yí ala yê mın
kan mın kele mân nın ɔ.”
27 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Zozi hanlın'n, b'a ndı man yí bʋ kɛ yí Sı anwʋn ɛjɔlɛ
yê ɔ lɛ kan kele bɛ́ ɔ. 28 Ɛsɛ Zozi kɔ han biekun kɔ tʋ sʋ, yí nwan: “Cıan
mɔ ɛmɔ 'ba fʋla *Mân Baa nın anwunno'n, cıan sɔ'n yê ɛmɔ 'ba nwun
mín sʋanlan ɛhɔlɛ kʋn'n mɔ n dı nın ɔ. Ɛmɔ 'ba nwun kɛ mın mmɔ
man mín ti anun mın nyɔ man like fíí, nan mɔ Sıɛ'n helelı mín'n, yí
nwʋn ɛjɔlɛ ala yê mın kan ɔ. 29 Sʋanlan'n m'ɔ sʋanlın mín'n jin mín
nzin. Ɔ yılı man mín tʋlı man, ɔ sanlın kɛ like m'ɔ kulo'n yê cıan daa
mın yɔ ɔ.” 30 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Zozi hanlın nın ati, menian dɔʋn lelı yí lili.

Abalahamʋn amma kpa'n-mɔ

31 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozi kɔ kpɛ yí nyın Zufʋ'n-mɔ mɔ b'a le yí b'a li'n-mɔ
anwʋn ɛlɔ, yí nwan: “Ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han m'an hele ɛmɔ'n, sɛ ɛmɔ
sɔ nun kpa a, ɛmɔ 'kaci mín menian sakpa. 32 Ɛbɛlɛ nın anun yê ɛmɔ
'ba nwun ananhɔlɛ'n, nán ananhɔlɛ'n kʋsʋ a man ɛmɔ a nyan bɛ́ ti b'a
ngaci man nganga.”
33 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Zozi hanlın nın a nyɔ man Zufʋ'n mmie-mɔ fɛ. Kɛ
bɛ tılı ɛjɔlɛ sɔ nın ala, bɛ́ nwan: “Yɛ́ dıɛ, Abalahamʋn amma y'ɔ le yɛ́.
Yɛ kacili man sʋanlan fíí nganga lé. Nan ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ lɛ kan kɛ ɛmɔ
'ba nyan bɛ́ ti ɔ?”
34 Zozi nwan: “Mıın kan yí ananhɔlɛ mın kele ɛmɔ kɛ sʋanlan biala
m'ɔ yɔ ɛtɛ'n, anın ɔ tı ɛtɛ'n kanga. 35 Nán daa yê kanga'n di afilie'n
bie ɔ. Nan baa'n mɔ bɛ kɔ wʋ yí afilie nın anun'n, ɔ di afilie'n dahuu.
36 Sɛ Baa'n man ɛmɔ nyan bɛ́ ti a, anın ɛmɔ a nyan bɛ́ ti sakpa. 37 Mın
sı kɛ Abalahamʋn abʋsʋ menian y'ɔ le ɛmɔ. Kʋsʋ ɛmɔ 'kpʋnndɛ mín
bɛ kun mín, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ nne man mín ɛjɔlɛ'n bɛ nni man. 38 Like
mɔ mín Sı helelı mín nın anwʋn ɛjɔlɛ yê mıın kan ɔ. Nan ɛmɔ dıɛ,
like mɔ ɛmɔ ası nın a hele ɛmɔ'n yê ɛmɔ lɛ yɔ nın ɔ.”
39 Bɛ́ nwan: “Yɛ́ sı yɔ le Abalahamʋn.”
Zozi nwan: “Sɛ ɛmɔ ası y'ɔ le Abalahamʋn sakpa a, ahan yí ninnge'n
m'ɔ yɔlı'n, bie yê ɛmɔ yɔ ɔ. 40 Nan kʋsʋ ɛmɔ dıɛ, sunnzun mɔ m'an
han ananhɔlɛ'n mɔ Nyanmıan hanlın helelı mín'n m'an hele ɛmɔ ɔ,
ɛmɔ 'kpʋnndɛ mín kun mín. Like sʋa, Abalahamʋn a nyɔ man bie lé.
41 Junman kʋnmgba'n mɔ ɛmɔ ası'n di'n, yí bie yê ɛmɔ kʋsʋ di nın ɔ.”
Mɔ Zozi hanlın sɔ'n, Zufʋ'n-mɔ kɔ fɛ ɛya kpili kpa. Bɛ́ nwan: “Nán
gua sʋ mma y'ɔ le yɛ́ ɛın! Yɛ́ Sı baa kʋnmgba cein'n y'ɔ le Nyanmıan.”
42 Zozi nwan: “Sɛ ɛmɔ ası y'ɔ le Nyanmıan sakpa a, ahan ɛmɔ kulo
mín ɛjɔlɛ. Ɔ sanlın kɛ n vi Nyanmıan anwʋn ɛlɔ yê m malı ɔ. Yê yí
dunman nun ati yê n wɔ ɛwa ɔ. Nán mín ngʋnmın mín ti anwʋn yê
m'an a ɔ. Nan yí yê ɔ sʋanlın mín ɔ. 43 Nzukɛ ati yê mın kan mín ɛjɔlɛ
dıɛ a, ɛmɔ ndı man yí bʋ ɔ? Afı ɛmɔ ngʋala man kɛ bɛ tı yí bʋ. 44 Ɛmɔ
ası y'ɔ le *Abɔnsanmʋn. Ɛmɔ kulo kɛ bɛ yɔ like m'ɔ kulo'n. Kɛ alʋa
bɔlı'n, kodiawu junman y'ɔ di ɔ. Ɔ hanlın man ananhɔlɛ lé, ɔ sanlın
kɛ ananhɔlɛ nnʋn man yí nun. Atofʋɛ kʋn m'ɔ halı'n y'ɔ le yí. Ato nın
a kaci yí abalabɔ, yí alıɛ m'ɔ di nın anın. Ɔ tı atofʋɛ'n-mɔ kʋalaa ası.
45 Nan kɛmɔ mín dıɛ mın kan ananhɔlɛ'n, yí ti, ɔ man ɛmɔ nne man
mín bɛ nni man. 46 Ɛmɔ nunhan benin yê ɔ kʋala ɔ se kɛ m'an yɔ ɛtɛ
ɔ? Nan sɛ mın kan ananhɔlɛ a, nzukɛ ati yê ɛmɔ nne man mín nni
man ɔ? 47 Sʋanlan m'ɔ tı Nyanmıan sʋanlan'n, ɔ tie Nyanmıan anʋan

ɛjɔlɛ'n. Nan kɛmɔ ɛmɔ tɪ man Nyanmɪan dɪɛ'n, yí ti yê ɔ man ɛmɔ ndie man mín ɛjɔlɛ nɪn ɔ."

Zozi tɪ kpili tala Abalahamʋn

48 Zufʋ'n-mɔ nwan: "Yɛ hanlɪn kɛ ɛ tɪ man Zufʋ kpa, ɛ tɪ *Samali sʋanlan, ɛsɛ ɛ le baye, ɔ tɪ man ananhɔlɛ ɔ?"
49 Zozi nwan: "Cɛcɛ, n ne man baye. Mín dɪɛ, mín Sɪ yê mɪɪn kannvʋ yí ɔ. Kʋsʋ ɛmɔ ngulo man kɛ bɛ man mín anyɪnnzɔ. 50 Mín dɪɛ mín muonun mɪn mgbʋnndɛ man mín anunminnyanmʋn. Sʋanlan kʋn wɔ ɛbɛlɛ m'ɔ wula mín anunminnyanmʋn ɔ. Ɛsɛ yí yê ɔ bua ndɛɛ nɪn ɔ. 51 Yí ti, mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sʋanlan biala m'ɔ kɔ le ɛjɔlɛ'n mɔ mɪɪn kan'n kɔ li'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ nwu man lé."
52 Zufʋ'n-mɔ nwan: "Kɪkaala dɪɛ, y'a nwun yí kɛ ɛ le baye. Ɔ sanlɪn kɛ Abalahamʋn a wu, mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋsʋ a wu. Ɔ yɔ sɛ mɔ afɪ ɛ lɛ kan kɛ: 'Sʋanlan biala m'ɔ kɔ le ɛjɔlɛ'n mɔ mɪɪn kan'n kɔ li'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ nwun man le.' 53 Yɛ́ sɪ Abalahamʋn mɔ ɔ'a wu'n, ɛ de di kɛ ɛ tɪ kpili tala yí ɔ? Mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋsʋ a wu. Ɛ tɪ wɔ́ dɪɛ sɛ?"
54 Zozi nwan: "Sɛ mín muonun mɪn kannvʋ mín nwʋn an, mín nwʋn ɛkannvʋɛ'n tɪ mgban. Mín Sɪ mɔ ɛmɔ nwan ɔ tɪ ɛmɔ Nyanmɪan'n, yí yê ɔ kannvʋ mín ɔ. 55 Nan kʋsʋ, ɛmɔ nzɪ man yí. Mín dɪɛ, mɪn sɪ yí. Sɛ mɪn kan kɛ mɪn nzɪ man yí a, anɪn m'an kaci atofʋɛ kɛ ɛmɔ. Nan mɪn sɪ yí, ɛsɛ mɪn de yí nʋan ɛjɔlɛ'n mɪn di. 56 Ɛmɔ asɪ Abalahamʋn lili fɛ kɛ ahan ɔ nwunlɪn mín ɛwalɛ cɪan'n. Ɔ nwunlin yí kʋsʋ, ɛsɛ ɔ lili yí nwʋn fɛ."
57 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, Zufʋ'n-mɔ nwan: "An! Ɛ lili man afʋɛ abulanun bɔbɔ mgban, wɔ́ nwan a nwun Abalahamʋn."
58 Zozi nwan: "Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, asannan nán b'a wʋ Abalahamʋn'n, anɪn n wɔ ɛbɛlɛ."
59 Ɛhɪ a, bɛ kɔ sɪsa nyɔbʋɛ, bɛ 'tʋtʋ bɛ bɔ Zozi. Ɔ kɔ nwanndi kɔ fɪa, ɔ fi Nyanmɪan awulo nɪn anun ɛbɛlɛ ɔ kɔ fite kɔ hɔ.

9

Zozi 'ba tike anyɪnsinlinwafʋɛ kʋn anyɪn'n

1 Mɔ Zozi fi Nyanmɪan awulo ɛbɛlɛ fitelɪ'n, ɔ 'kɔ kaan an, ɔ nʋn bian kʋn kɔ yia. Bian sɔ'n, bɛ 'wʋ yí a, anɪn yí nyɪn a sin. 2 Mɔ Zozi menian'n-mɔ nwunlin yí'n, bɛ́ nwan: "*Labi, ɔ yɔ sɛ mɔ bian ɛhɪ, bɛ 'wʋ yí a, anɪn yí nyɪn a sin'n? Yí muonun yí ɛtɛ nɪn ati anaan yí sɪ nʋn yí nin ɛtɛ nɪn ati ɔ?"
3 Zozi nwan: "Nán ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ ti ɔ, yê nán ɛtɛ mɔ yí sɪ nʋn yí nin a yɔ ti ɔ. Nan bɛ wʋlɪ yí sɔ maan Nyanmɪan nanndɪ yí sʋ ɔ yɪ yí junman'n mɔ ɔ 'ba li'n kele mân'n. 4 Kɛmɔ alíɛ'n tɛ wɔ sʋ'n, ɔ sɛ kɛ yɛ lí sʋanlan'n mɔ ɔ'a sʋan mín'n junman'n. Nan alíɛ'n lɛ 'ba san mɔ sʋanlan fíí ngɔ hʋala man junman di ɔ. 5 Mɔ n dɛ wɔ mân nɪn anun ɛwa'n, mân'n kanlannɪɛ'n y'ɔ le mín."
6 Mɔ Zozi hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n yuelɪ'n, ɔ kɔ tʋ ngɛsɛlɛ asɪ, ɔ kɔ fa kɔ fɔtɔ ngɛtɪɛ, ɔ kɔ han anyɪnsinlinwafʋɛ nɪn anyɪn nɪn asʋ. 7 Yí nwan: "Kɔ nwunnzin wɔ́ nyunnun Silowe asubula nɪn anun." (Dunman Silowe'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ b'a sʋan yí.) Anyɪnsinlinwafʋɛ'n kɔ hɔ kɔ nwunnzin yí nyunnun. Mɔ ɔ 'sa yí nzin ba'n, anɪn yí nyɪn nɪn a tike.

8 M'ɔ yɔlı sɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ nʊn yí mantan mantan sʊ nʊn bɛ́ mɔ bɛ sı
yí daba kɛ yí nyın a sin nán ɔ sɛlɛ sɛlɛ di'n, bɛ kɔ nwun yí. Bɛ́ nwan:
“Sʊanlan'n m'ɔ tanlan atın nın anʊan ɔ sɛlɛ sɛlɛ'n, asʊ nán yí ahı?”
9 Mmie-mɔ nwan: “Yí ɔ.”
Mmie-mɔ kʊsʊ nwan: “Cɛcɛ, nán yí ɔ, nan ɔ soman yí hɔ ɔ.”
Mɔ bian'n tılı akpʊlʊwa'n mɔ bɛ lɛ su'n, yí nwan: “Mín ɔ, mín bɔbɔ
mín ahı.”
10 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ nwʊn, bɛ́ nwan: “Nan anın ɔ yɔlı sɛ kpa mɔ wɔ́
nyın nın a tike'n?”
11 Yí nwan: “Bian'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zozi'n, ɔ fɔtɔlı ngɛtıɛ kaan bie ɔ falı
ɔ kputalı mín nyın nın asʊ nán ɔ'a se mín kɛ: ‘Kɔ Siloe kɔ nwunnzin
wɔ́ nyunnun.’ N gɔlı mɔ n nwunnzinlin mín nyunnun yuelı'n yɛ̂ mín
nyın'n tikelı ɔ.”
12 Bɛ́ nwan: “Bian sɔ'n wɔ nin?”
Yí nwan: “Mın nzı man.”

Falisifʊɛ'n-mɔ 'ba bisa sʊanlan'n

mɔ Zozi tikelı yí nyın'n kosuan

13 Ɛhı a, bɛ kɔ fa bian'n mɔ yí nyın nın a tike'n bɛ kɔ hɔ *Falisifʊɛ'n-
mɔ aja sʊ. 14 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʊsʊ, Zufʊ'n-mɔ *ɛnwʊnmıan ele cıan nın
anun yɛ̂ Zozi fɔtɔlı ngɛtıɛ'n ɔ falı ɔ tikelı bian nın anyın nın ɔ. 15 Ɛhı
ati yɛ̂ Falisifʊɛ'n-mɔ lɛ bisa bian'n kɛ ɔ kpınlın yɔlı dede mɔ sian ɔ
nwun ası'n. Yí nwan: “Bian bie, bɛ fɛlɛ yí Zozi, ɔ falı ngɛtıɛ hanlın
mín nyın'n, n nwunnzinlin mín nyunnun yɛ̂ mín nyın'n tikelı ɔ. Sian
dıɛ mın nwun ası.”
16 Falisifʊɛ'n mmie-mɔ nwan: “Sʊanlan sɔ'n, nán Nyanmıan sʊanlan
ɔ. Ɔ nni man ɛnwʊnmıan ele cıan'n mala nın asʊ.”
Mmie-mɔ kʊsʊ nwan: “Sʊanlan m'ɔ yɔ ɛtɛ'n, ɔ yɔ sɛ m'ɔ yɔ
asinbɛnwʊn ninnge sʊa ɔ?” Bɛ́ nʊan a nzɛ man bɛ́ nwʊn. Bɛ kɔ bu bɛ́
nwʊn nun.
17 Ɛsɛ Falisifʊɛ'n-mɔ kɔ bisa yí biekun kɛ: “Sʊanlan'n m'ɔ tikelı wɔ́
nyın'n, ɛ jʊnlın kɛ ɔ tı sɛ?”
Yí nwan: “Nyanmıan kpɔmanfʊɛ ɔ.”
18 Zufʊ mgbain'n-mɔ bɔbɔ dıɛ, bɛ nne bɛ nni man kɛ yí nyın'n sinlin
daba, nan sian'n yɛ̂ yí nyın nın a tike ɔ. Ɛhı ati, bɛ kɔ fɛlɛ yí sı nʊn yí
nin. 19 Bɛ́ nwan: “Ɛmɔ awa'n mɔ bɛ́ nwan yí nyın nın a sin'n, asʊ yí
ahı? Ɔ yɔ sɛ m'ɔ nwun ası sian'n?”
20 Yí sı nʊn yí nin nwan: “Yɛ́ dıɛ, yɛ sı kɛ yɛ́ wa nın ahı. Mɔ yɛ 'wʊ
yí'n, anın yí nyın nın a sin. 21 Nan kɛ ɔ kpınlın yɔlı dede mɔ yí nyın
nın a tike'n, yí dıɛ yɛ nzı man. Yɛ̂ sʊanlan'n mɔ ɔ'a tike yí nyın'n, yɛ
nzı man yí. Yí muonun yɛ̂ ɔ jin ɛbɛlɛ nın ɔ. Ɛmɔ bísa yí, ɔ tı man
batʊnman!” 22 Bɛ sulo Zufʊ mgbain'n-mɔ, yí ti yɛ̂ ɔ man bɛ lɛ kan kɛ
bɛ nzı man nın ɔ. Afı Zufʊ mgbain'n-mɔ nwan sʊanlan m'ɔ kɔ se kɛ
Zozi tı *Kilisi'n, bɛ 'fʊan yí bɛ́ asɔnın sua nın anun. 23 Yí sɔ ati yɛ̂ yí
sı nʊn yí nin nwan ɔ tı man batʊnman nán bɛ bísa yí nın ɔ.
24 Ɛsɛ Falisifʊɛ'n-mɔ kɔ fɛlɛ bian'n biekun, bɛ́ nwan: “Nıan
Nyanmıan ɛlɔ kan ananhɔlɛ. Nan yɛ́ dıɛ, yɛ sı kɛ bian sɔ'n tı ɛtɛfʊɛ.”
25 Bian'n nwan: “Sɛ ɔ tı ɛtɛfʊɛ o, sɛ ɔ tı man ɛtɛfʊɛ o, mín dıɛ, mın
nzı man. Mín dıɛ mɔ mın sı'n y'ɔ le kɛ daba mın nnwun man ası, nan
sian dıɛ, mın nwun ası.”
26 Bɛ́ nwan: “Anın ɔ yɔlı sɛ kpa yɛ̂ ɔ tikelı wɔ́ nyın nın ɔ?”

27 Bian'n nwan: “M'an han m'an hele ɛmɔ daba angʊnmɪn, nan ɛmɔ
a ndie man. Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ kulo kɛ mɪn kan yí biekun ɔ? Ɛmɔ kʊsʊ
kulo kɛ bɛ yɔ yí menian ɔ?”
28 Ɔ hanlɪn sɔ ala, Falisifʊɛ'n-mɔ kɔ bɔ yí amgba kpa. Bɛ́ nwan:
“Wɔ́ yɛ̂ ɛ tɪ sʊanlan sɔ'n sʊanlan ɔ, nan yɛ́ dɪɛ yɛ tɪ *Moyizɪ menian.
29 Moyizɪ yɛ̂ yɛ sɪ kɛ Nyanmɪan jʊjɔlɪ helelɪ yí ɔ. Nan sʊanlan ɛhɪ dɪɛ,
lɪka bɔbɔ m'ɔ fi'n, yɛ nzɪ man.”
30 Bian'n nwan: “Nzukɛ asinbɛnwʊn ɛjɔlɛ dɪɛ ahɪ? Ɛmɔ nzɪ man lɪka
m'ɔ fi'n kʊsʊ ɔ'a tike mín nyɪn'n! 31 Yɛ sɪ kɛ ɛtɛfʊɛ'n-mɔ, Nyanmɪan
ndie man bɛ́. Nan menian mɔ bɛ́ nyɪn sɔ yí mɔ bɛ yɔ like m'ɔ kulo'n
yɛ̂ ɔ tie bɛ́ ɔ. 32 Sʊanlan mɔ bɛ 'wʊ yí a, anɪn yí nyɪn nɪn a sin'n, yɛ
tɪlɪ man kɛ sʊanlan a tike bie anyɪn'n lé. 33 Nan sɛ bian ɛhɪ tɪ man
Nyanmɪan sʊanlan an, ahan ɔ ngʊala man like fíí yɔ.”
34 Bɛ́ nwan: “Wɔ́ mɔ wɔ́ busuɔfʊɛ nyɔlɪɛ nɪn ati b'a wʊ wɔ́
anyɪnsinlinwafʊɛ'n, wɔ́ lɪlɪ ɛ 'ba hele yɛ́ ngɛlɛ?” Bɛ kɔ fʊan bian'n
bɛ́ asɔnɪn sua nɪn anun.
35 Zozi kɔ tɪ kɛ b'a fʊan bian'n bɛ́ asɔnɪn sua nɪn anun, ɔ kɔ nwun
yí, yí nwan: “Asʊ *Mân Baa'n, ɛ de yí di ɔ?”
36 Bian'n nwan: “Yɛmɪnlɪn, kele mín sʊanlan sɔ'n maan n né yí n
ní.”
37 Zozi nwan: “Wɔ́ nyɪn tua yí. Yí yɛ̂ ɔ lɛ jʊjɔ kele wɔ́ nɪn ɔ.”
38 Bian'n nwan: “Mín Mɪn, mɪn de mɪn di.” Ɔ kɔ kʊtʊ Zozi anyunnun
ɛbɛlɛ.
39 Zozi nwan: “Ndɛɛ ebua nɪn ati yɛ̂ m malɪ ɔ. Mɪn 'ba nán mɪn man
bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn a sin'n nwun asɪ. Yɛ̂ bɛ́ mɔ bɛ nwun asɪ'n kʊsʊ, mɪn
man bɛ́ nyɪn'n sin.”
40 Anɪn *Falisifʊɛ'n mmie-mɔ nʊn yí wɔ ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ'n mɔ
Zozi hanlɪn'n, bɛ kɔ bisa yí kɛ: “Yí ti, anɪn yɛ́ kʊsʊ yɛ́ nyɪn a sin?”
41 Zozi nwan: “Sɛ ɔ tɪ kɛ ɛmɔ anyɪn a sin an, ahan ɛmɔ nyɔ man ɛtɛ.
Nan kɛmɔ ɛmɔ nwan bɛ nwun asɪ'n, yí ti yɛ̂ ɔ man ɛmɔ tɛ wɔ bɛ́ ɛtɛ
nɪn anun ɔ.”

10

Zozi 'ba bʊ bʊa ɛnɪanfʊɛ kpa nɪn anwʊn anyɪnndala

1 Ɛhɪ, mɔ Zozi hanlɪn sɔ helelɪ Falisifʊɛ'n-mɔ yuelɪ'n, ɛsɛ ɔ kɔ tʊ sʊ kɛ:
“Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, sʊanlan mɔ ɔ 'wʊlʊ mmʊa'n-
mɔ tola nɪn anun an, ɔ nzɪn man anʊan nɪn anun, nan ɔ bu lɪka fʊfɔlɛ
ɔ wʊlʊ tola nɪn anun'n, sʊanlan sɔ'n, anɪn ɔ tɪ awofʊɛ, kodiawu y'ɔ le
yí. 2 Nan sʊanlan m'ɔ kɔ sɪn anʊan nɪn anun'n, yí yɛ̂ ɔ tɪ bʊa ɛnɪanfʊɛ
kpa nɪn ɔ. 3 Yí dɪɛ sɛ ɔ 'wʊlʊ tola nɪn anun an, sʊanlan'n m'ɔ sisa tola'n
tike anʊan'n man yí, yɛ̂ mmʊa'n-mɔ kʊsʊ tɪ yí nɪn'n. Bʊa ɛnɪanfʊɛ'n
fa mmʊa'n-mɔ anun kʊn biala dunman'n fɛlɛ yí ɛsɛ ɔ fa bɛ́ fite awulo.
4 Mɔ bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ yue fite'n, ɔ li bɛ́ nyunnun yɛ̂ mmʊa'n-mɔ si yí sʊ
ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ mmʊa'n-mɔ sɪ yí nɪn'n. 5 Sʊanlan mɔ bɛ nzɪ man yí'n,
bɛ nzi man yí sʊ lé. Sɛ bɛ nwun yí a, bɛ nwanndi yí, ɔ sanlɪn kɛ bɛ
nzɪ man yí nɪn'n.” 6 Zozi buli anyɪnndala sɔ'n helelɪ bɛ́, kʊsʊ b'a ndɪ
man yí bʊ.
7 Kɛmɔ b'a ndɪ man yí bʊ nɪn ati, Zozi kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun kɛ:
“Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, mmʊa'n-mɔ tola nɪn anʊan'n
y'ɔ le mín. 8 Bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ lili mʊa mín nyunnun'n, awofʊɛ nʊn

kodiawu y'ɔ le bɛ́. Yɛ̂ mmʋa'n-mɔ a ndie man bɛ́ nɪn'n bɔbɔ. 9 Anʋan'n
y'ɔ le mín. Sʋanlan m'ɔ kɔ wʋlʋ mín nun'n, ɔ 'nyan ngʋan. Ɔ kʋala ɔ
wʋlʋ fite kɛ ɔ kulo ɔ, ɛsɛ ɔ 'nyan like di. 10 Awofʋɛ'n-mɔ dɪɛ, mmʋa'n-
mɔ awue, nʋn bɛ́ ehuan, nʋn bɛ́ bʋsʋ ɛbɔ ati ala yɛ̂ bɛ ba ɔ. Nan mín
dɪɛ, m malɪ kɛ m 'ba maan menian'n-mɔ nyan ngʋan, mɪn man bɛ
nyan yí dede ɔ bʋ sʋ.
11 "Bʋa ɛnɪanfʋɛ kpa'n y'ɔ le mín. Bʋa ɛnɪanfʋɛ kpa'n, ɔ de yí
mmʋa'n-mɔ ati ewue ɔ wu maan bɛ nyan ngʋan. 12 Sʋanlan m'ɔ tɪ
man bʋa ɛnɪanfʋɛ kpa'n, mɔ yí dɪɛ ɔ kan mmʋa'n-mɔ ɔ kpʋnndɛ yí
esika'n, sɛ ɔ nwun kɛ bedi'n lɛ ba a, ɔ yaci mmʋa'n-mɔ ɛbɛlɛ nwanndi
maan bedi'n wʋlʋ bɛ́ nun ɔ cɪ bie ɔ bɔ bɛ́ asanndɪɛ. 13 Sʋanlan sɔ'n
yaci mmʋa'n-mɔ ɛbɛlɛ nwanndi, ɔ sanlɪn kɛ yí esika ɛkpʋnndɛ ati yɛ̂
ɔ lɛ kɪkan bɛ́ ɔ. Bɛ́ nwʋn njian man yí. 14 Bʋa ɛnɪanfʋɛ kpa'n y'ɔ le
mín. Mɪn sɪ mín mmʋa'n-mɔ, bɛ́ kʋsʋ bɛ sɪ mín 15 kɛ mín Sɪ sɪ mín
mɔ mín kʋsʋ mɪn sɪ yí'n. Mɪn wu mín mmʋa'n-mɔ dunman nun mɪn
man bɛ nyan ngʋan. 16 N ne mmʋa mmiekun-mɔ, bɛ nnʋn man tola
ɛhɪ anun bie. Ɔ sɛ kɛ n gókuan bɛ́ nʋan. Bɛ 'ba tɪ mín nɪn'n. Mmʋa
kpule'n 'ba yɔ kʋn. Yɛ̂ sʋanlan kʋsʋ kʋn yɛ̂ ɔ 'nɪan bɛ́ sʋ ɔ.
17 "Mín Sɪ kulo mín, ɔ sanlɪn kɛ mɪn fa mín ngʋan'n mɪn man nán
m'an nyan yí biekun. 18 Sʋanlan fíí ngʋala man kɛ ɔ tʋa mín de mín
ngʋan nɪn ɔ. Mín muonun yɛ̂ mɪn fa mɪn man ɔ. Mɪn kʋala kɛ mɪn
fa mín ngʋan'n mɪn man, ɛsɛ mɪn kʋala kɛ mɪn nyan yí biekun. Like
mɔ mín Sɪ nwan n yɔ́ nɪn anɪn."
19 Ɛhɪka kʋsʋ anwʋn, Zufʋ'n-mɔ anʋan a nzɛ man. 20 Mmie-mɔ dɔʋn
nwan: "Sʋanlan'n mɔ wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun mɔ yí ti nnʋn man ɛbɛlɛ'n,
nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ lɛ tie yí ɛjɔlɛ nɪn ɔ?"
21 Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: "Sʋanlan mɔ wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun'n, ɛjɔlɛ
sʋa, ɔ ngʋala man yí kan. Asʋ sʋanlan mɔ wawɛ ɛtɛ wɔ yí nun'n kʋala
anyɪnsinlinwafʋɛ anyɪn tike?"

Zufʋ mgbain'n-mɔ nne nni man kɛ Zozi tɪ Nyanmɪan Awa

22 Ɛhɪ, ɛyɛlɛ mɛlɛ nɪn anun, mɔ bɛ 'di Nyanmɪan awulo nɪn anwʋn
*Anwʋntɪɛ fɛtɪ'n wɔ Zoluzalɛmʋn'n, 23 anɪn Zozi nanndɪ Nyanmɪan
awulo nɪn abalanda'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Salomʋn abalanda nɪn anun.
24 Zufʋ'n-mɔ kɔ yia yí nwʋn ɛbɛlɛ, bɛ́ nwan: "Cɪan benin kpa bɔbɔ
yɛ̂ ɛ 'man yɛ́ ahʋnlɪn tɔ yɛ́ kunnun ɔ? Sɛ *Kilisi'n, yɛ́ Belemgbin
Ngʋandefʋɛ'n y'ɔ le wɔ́ a, kan yí ananhɔlɛ kele yɛ́."
25 Zozi nwan: "M'an han m'an hele ɛmɔ daba, nan ɛmɔ nne nni man.
Junman'n mɔ mɪn di wɔ mín Sɪ dunman nun'n di mín adanzɪɛ. 26 Nan
kɛmɔ ɛmɔ nnʋn man mín mmʋa'n-mɔ anun bie nɪn ati, ɛmɔ nne mín
nni man. 27 Mín mmʋa'n-mɔ tie mín nɪn'n, mɪn sɪ bɛ́ yɛ̂ bɛ si mín sʋ.
28 Mɪn man bɛ́ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ. Bɛ nwu man lɛ́, yɛ̂ sʋanlan
fíí ngʋala man bɛ́ de fi mín sa nun. 29 Mín Sɪ mɔ ɔ'a fa bɛ́ ɔ'a man
mín'n, ɔ tɪ kpili tala ninnge'n kʋalaatin. Ninnge'n mɔ mín Sɪ le yí'n,
sʋanlan ngʋala man kɛ ɔ tʋa yí de bie ɔ. 30 Mɪn nʋn mín Sɪ, yɛ tɪ
sʋanlan munmuan kʋn."
31 Ɛhɪ mɔ Zozi hanlɪn nɪn ati, Zufʋ'n-mɔ kɔ sɪsa nyɔbʋɛ biekun kɛ
bɛ 'kɔ a hun yí. 32 Ɛhɪ a, Zozi nwan: "Mín Sɪ a man mín tunmin maan
m'an li junman dɔʋn kpa m'an hele ɛmɔ, nan nunhan benin ati yɛ̂ ɛmɔ
kulo kɛ bɛ 'tʋtʋ nyɔbʋɛ bɛ kun mín ɔ?"

33 Zufʋ'n-mɔ nwan: “Nán kɛ junman kpa bie mɔ a li ati yê yé nwan yɛ
'kun wɔ́ ɔ, nan a han amannıɛ ɛjɔlɛ wɔ Nyanmıan anyunnun. Ɔ sanlın
kɛ kulo sʋanlan mgban tı kɛ wɔ́, ɛ bu wɔ́ nwʋn kɛ ɛ tı Nyanmıan.”
34 Zozi nwan: “B'a hɛlɛ wɔ ɛmɔ mala kalata nın anun kɛ Nyanmıan
nwan:
Ɛmɔ tı kɛ mín Nyanmıan muonun.
35 Ɛjɔlɛ kʋsʋ mɔ Nyanmıan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kɔ han'n, yɛ ngʋala man nun
kpɛ. Yɛ sı kɛ bɛ́ mɔ Nyanmıan a fɛlɛ bɛ́ ɔ'a fa yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n ɔ'a
wula bɛ́ sa nun'n, yí nwan bɛ tı kɛ yí. 36 Nan sɛ ɔ tı sɔ sakpa a, anın
mín kʋsʋ mɔ Sıɛ nın a sie mín kʋnlʋn-ngʋnlʋn mɔ ɔ'a sʋan mín kɛ
m mála mân nın anun'n, sɛ mın kan kɛ n dı Nyanmıan Awa a, anın
m'an nyan amannıɛ ɔ? Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ kan kɛ m'an han ɛjɔlɛ ɛtɛ m'an
tia Nyanmıan ɔ? 37 Sɛ mın nni man junman'n mɔ mín Sı kulo nın an,
ɛmɔ nán bɛ de mín bɛ di. 38 Nan sɛ mın di junman sɔ'n, sɛ ɛmɔ nne
man mín nni man bɔbɔ a, ɛmɔ lé nyɔlıɛ'n-mɔ mɔ mın yɔ'n lılı bɛ lí,
nán ɛmɔ a nwun kɛ mín Sı wɔ mín nun yê mín kʋsʋ n wɔ yí nun.”
39 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, bɛ 'kpʋnndɛ bɛ cı yí biekun. Ɔ fi bɛ́ nun
ɛbɛlɛ ɔ kɔ nwanndi, bɛ́ sa a ngan man yí.
40 Ɛhı anzin, Zozi kɔ sa kɔ hɔ asue Zuludın nın anzin ɛlɔ biekun. Ɔ
kɔ hɔ kɔ tanlan lıka mɔ Zʋan sɔnınlın menian'n-mɔ daba'n. 41 Menian
dɔʋn kpa kɔ kpʋ yí ɛlɔ, bɛ́ nwan: “Zʋan a nyɔ man asinbɛnwʋn like fíí,
nan kʋsʋ bian ɛhı anwʋn ɛjɔlɛ m'ɔ hanlın'n, ɔ tı ananhɔlɛ.” 42 Ɛbɛlɛ,
menian dɔʋn lelı yí lili.

11

Lazaa ewue'n

1 Anın bian kʋn wɔ Betanin kulo nın asʋ, bɛ fɛlɛ yí Lazaa. Lazaa
sɔ'n nʋn yí nianman mmalasua nnyuan yê bɛ tı Betanin ɛbɛlɛ ɔ. Kʋn li
Mali yê kʋn kʋsʋ li Maatı. 2 Mali sɔ'n, yí yê ɔ 'ba fa anatılı ɔ nwunnzin
yé Mın aja'n-mɔ anwʋn, ɛsɛ ɔ fa yí ti enyuan'n ɔ cici nın ɔ. Bɛ wɔ ɛbɛlɛ
dede a, cıan kʋn Lazaa kɔ fʋkɛ. 3 Yí nianman mmalasua nnyuan'n kɔ
yı sʋanlan kɔ hɔ kɔ tʋ Zozi. Yí nwan: “Yé Mın, wɔ́ manngʋn'n mɔ ɛ
kulo yí'n nın a fʋkɛ. Yí ti, yí nianman mmala'n-mɔ nwan m mála m
mɔ́ wɔ́ amannıɛ.”
4 Mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: “Lazaa ɛfʋkɛ'n mɔ ɔ'a fʋkɛ'n, ɔ
tı man ɛfʋkɛ mɔ ɔ 'kun yí ɔ. Nan ɔ nanndı yí ɛfʋkɛ sɔ nın asʋ,
Nyanmıan 'ba man yí Wa'n yı yí tunmin'n nʋn yí anunminnyanmʋn'n
kele mân'n.” 5 Zozi kulo Lazaa nʋn yí nianman mmalasua'n-mɔ kpa,
nan kʋsʋ, 6 m'ɔ tılı kɛ Lazaa a fʋkɛ'n, ɔ lili cıan nnyuan biekun yí bʋsʋ
ɛbɛlɛ.
7 Yí cıan nnyuan nın asʋ, ɔ kɔ han kɔ hele yí menian'n-mɔ kɛ: “Bɛ
mán yɛ sá yɛ hɔ́ Zude mân nın anun ɛlɔ biekun.”
8 M'ɔ hanlın sɔ'n, yí menian'n-mɔ nwan: “Kpain, ɔ hyɛlı man fíí
yɛ hɔlı ɛlɔ ahan bɛ 'tʋtʋ ɛbʋɛ bɛ kun wɔ́, yê ɛsɛ wɔ́ nwan yɛ hɔ́ ɛlɔ
biekun'n?”
9 Zozi nwan: “Alíɛ kʋn m'ɔ kɔ hın'n, nán dɔɛ bulu nʋn nnyuan yê
ɔ wɔ nun ɔ? Sʋanlan m'ɔ nanndı alıhıan nın anun'n, yí ja mgbula
man, ɔ sanlın kɛ mân nın anun tı yuein. 10 Nan sʋanlan m'ɔ nanndı
kɔngɔɛ'n, yí ja kpula ɔ tɔ ası, ɔ sanlın kɛ awosin nın anun, sʋanlan
nnwun man ası.”

11 M'ɔ hanlın sɔ yuelı'n, ɛsɛ yí nwan: “Yɛ́ manngʊn Lazaa a lafı, yí
ti, mın 'kɔ a tinnge yí.”
12 Yí menian'n-mɔ nwan: “Sɛ nafɛlɛ ala yɛ̂ ɔ lɛ dafı a, anın yɛ 'kɔ a
yɔ nzu? Ɔ 'ba jasʊ.” 13 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Zozi hanlın'n kele kɛ Lazaa a wu,
nan kʊsʊ yí menian'n-mɔ dıɛ, bɛ jʊnlın kɛ nafɛlɛ mgban yɛ̂ ɔ lɛ dafı
ɔ.
14 Yí sɔ ati, Zozi kpacılı nun hanlın helelı bɛ́ yuein kɛ: “Lazaa a wu.
15 Ɛmɔ dunman nun ati, ɔ yɔ mín fɛ kpa kɛ m'an ngɔ man ɛlɔ ndɛ ɔ. Ɔ
sanlın kɛ yí ewue nın anzin ɛjɔlɛ mɔ ɔ 'ba a'n, ɔ 'ba man ɛmɔ de mín
di. Nan ɛmɔ mán yɛ hɔ́ ɛlɔ.”
16 Kɛ yí nʊan 'tɔ ala, yí menian'n-mɔ anun kʊn, bɛ fɛlɛ yí Toma, bɛ
fɛlɛ yí biekun Didimʊn, yí bʊ y'ɔ le kɛ nda, ɔ kɔ jasʊ, yí nwan: “Mín
manngʊn-mɔ, sɛ yí sɔ a, bɛ mán yɛ́ kʊsʊ yɛ hɔ́ bie maan bɛ hún yɛ́
kʊalaa.” Kɛ ɔ hanlın sɔ yuelı'n, yɛ̂ bɛ hɔlı ɔ.
17 Mɔ Zozi 'ju Betanin'n, anın b'a sie Lazaa ɔ'a li ɛlɛ nnan. 18 Betanin
nʊn Zoluzalɛmʊn kʊsʊ afian a nwa man. Cilo nsan yɛ̂ ɔ wɔ bɛ́ afian
ɔ. 19 Yí ti, ɔ man Zufʊ'n-mɔ dɔʊn fi Zoluzalɛmʊn bɛ walı Betanin kulo
nın asʊ ɛbɛlɛ, bɛ 'ba a cıcı Maatı nʊn Mali alʊa.
20 Mɔ Maatı tılı kɛ Zozi lɛ ba'n, ɔ hɔlı kpalı yí atın. Mali dıɛ, ɔ halı
awulo ɛbɛlɛ. 21 Mɔ Maatı tʊlı Zozi'n, yí nwan: “Yɛ́ Mın, sɛ ɔ tı kɛ ɛ
wɔ ɛwa a, ahan mín nianman nın a nwu man. 22 Nan kʊsʊ mın sı kɛ
kıkaala mɔ yɛ wɔ nun'n muonun, like biala mɔ ɛ kɔ bisa Nyanmıan'n,
ɔ 'fa man wɔ́.”
23 Zozi nwan: “Wɔ́ nianman'n, ɔ 'ba jasʊ.”
24 Maatı nwan: “Mın sı kɛ cıan mɔ mân'n kɔ yue'n, mín nianman'n
fi ewue nun 'jasʊ.”
25 Zozi nwan: “Sʊanlan'n m'ɔ cın menian ɔ man bɛ́ ngʊan'n y'ɔ le
mín. M'ɔ kɔ le mín kɔ li'n, sɛ ɔ wu bɔbɔ a, ɔ 'nyan ngʊan. 26 Yɛ̂
sʊanlan mɔ yí anyınwɔsʊɛ nun ɔ kɔ le mín kɔ li'n, ɔ nwu man kʊ́n lé.
Asʊ ɛ de ɛjɔlɛ sɔ'n di ɔ?”
27 Maatı nwan: “Yuo o, mın de mın di kɛ *Kilisi'n y'ɔ le wɔ́,
Nyanmıan Awa'n m'ɔ sɛ kɛ ɔ ba mân nın anun'n y'ɔ le wɔ́.”
28 Mɔ Maatı hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ sa kɔ hɔ awulo kɔ tu yí nianman
bala Mali asule, yí nwan: “Yɛ́ Mın a a, yí nwan ɛ bála.” 29 Mɔ Mali tılı
ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ jasʊ, ɔ kɔ fa atın'n, ɔ lɛ kpʊ Zozi. 30 Anın Zozi wʊlʊlı
man kulo nın anun, lıka kʊnmgba'n mɔ Maatı yacili yí'n, ɛbɛlɛ yɛ̂ ɔ
halı ɔ. 31 Mɔ Zufʊ'n-mɔ mɔ bɛ gua awulo ɛbɛlɛ bɛ lɛ cıcı Mali alʊa'n
nwunlin kɛ ɔ'a jasʊ, ɔ lɛ kɔ ndɛ-ndɛ'n, bɛ́ kʊsʊ bɛ kɔ jasʊ bɛ kɔ si yí
sʊ. Bɛ jʊnlın kɛ Mali lɛ kɔ sɛka nın asʊ ɛlɔ 'kɔ sun.
32 Mɔ Mali juli lıka mɔ Zozi jin'n, ɔ kɔ kʊtʊ yí nyunnun ɛbɛlɛ, yí
nwan: “Yɛ́ Mın, sɛ ɔ tı kɛ ɛ wɔ ɛwa a, ahan mín nianman nın a nwu
man.”
33 Kɛ Mali 'kan sɔ nın ala, ɔ kɔ sısa yí sa kɔ gua yí ti ɔ nʊn Zufʊ'n-mɔ
kʊalaa bɛ lɛ yı awɔ́lɛ. Mɔ Zozi nwunlin kɛ bɛ lɛ yı awɔ́lɛ'n, ewue nın
anwʊn ɛya kɔ hun yí dede yí nwʊn kɔ wʊsʊ yí. 34 Yí nwan: “Ɛmɔ sielı
yí nin?”
Bɛ́ nwan: “Yɛ́ Mın, bala ba nıan.”
35 Mɔ bɛ falı atın'n mɔ bɛ 'kɔ'n, anın Zozi anyın ɛmʊın lɛ ba.
36 Ɛbɛlɛ ala, Zufʊ'n-mɔ anun mmie-mɔ nwan: “Ɛmɔ nían, ɔ kulo
Lazaa ɛjɔlɛ kpa o!”

37 Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: “Yí m'ɔ tikelı anyınsinlinwafʋɛ nın anyın'n,
ahan ɔ yɔlı maan Lazaa a wu man”
38 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zozi kɔ fɛ ɛya kpa, ɔ kɔ kpınlın yí konvin abʋ.
Ɔ fi ɛbɛlɛ yí nʋan y'ɔ le sɛka nın asʋ. Sɛka sɔ'n, b'a koto yí bʋka kʋn
anun, b'a kpɛ anʋan kʋn b'a tʋ yí nwʋn kɛ sua yê b'a kunndo ɛbʋɛ
kpili kʋn b'a fa b'a nyin yí anʋan. 39 Zozi nwan: “Ɛmɔ yí ɛbʋɛ'n m'ɔ
nyin anʋan'n.”
Mɔ Zozi anʋan tɔlı'n, Maatı nwan: “Yé Mın, kɛ yɛ wɔ nun'n, mın
jʋnlın kɛ ɔ lɛ ban. Ɔ sanlın kɛ, kɛ bɛ sielı yí'n, yí ɛlɛ nnan ahı.”
40 Zozi nwan: “M'an ngan m'an ngele man wɔ́ kɛ sɛ ɛ de di a, ɛ 'nwun
Nyanmıan anunminnyanmʋn nın ɔ?” 41 Ɛhı a, bɛ kɔ kunndo ɛbʋɛ'n
m'ɔ nyin anʋan'n. Zozi kɔ tʋ yí ti anwunno, yí nwan: “Mín Sı, mın
'da wɔ́ ası kɛ a tie mín ɛjɔlɛ nın ɔ. 42 Mın sı kɛ ɛ tie mín dahuu, nan
kɛ ɛ kɔ yɔ nán bɛ́ mɔ b'a ta b'a si b'a yia mín nın a le a li kɛ wɔ́ yê ɛ
sʋanlın mín'n, yí ti yê ɔ man mıın kan sɔ ɔ.”
43 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɔ tıanlın nun sɛlɛ kpa, yí nwan: “Lazaa,
fi ɛlɔ fite!”
44 Ɛbɛlɛ ala, Lazaa fi sɛka nın anun kɔ fite. Ɔ 'fite a, anın ɛtanlan'n
mɔ bɛ falı bɛ sielı yí'n tɛ fʋfɔ yí nwʋn.
M'ɔ fitelı'n, Zozi nwan: “Ɛmɔ nyánnjı yí nwʋn ɛtanlan'n, nán bɛ yáci
yí maan ɔ hɔ́.”
45 Asinbɛnwʋn like sɔ'n mɔ Zozi yɔlı'n, ɔ man Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ walı
Mali alʋa ɛcıcıɛ'n, bɛ́ dɔʋn bɛ lelı yí bɛ lili. 46 Bɛ́ nun mmie-mɔ kʋsʋ
hɔlı tʋlı *Falisifʋɛ'n-mɔ bɛ hanlın like sɔ'n mɔ Zozi yɔlı'n helelı bɛ́.
47 Ɛhı a, Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ kɔ
bʋbɔ Zufʋ mgbain abulasʋ'n mɔ bɛ di bɛ́ mân nın anun ɛjɔlɛ nın
amannıɛ, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ yia, bɛ́ nwan: “Bian ɛhı muonun, yɛ 'yɔ
yí sɛ? Asinbɛnwʋn ninnge m'ɔ lɛ yɔ'n tı man nzɛmındɛ. 48 Sɛ yɛ yaci
yí maan ɔ di junman sɔ ɛhı a, menian'n-mɔ kʋalaa 'ba le yí di, ɛsɛ ɔ
'ba man *Lɔmʋn mgbain'n-mɔ kpati sɛcı Nyanmıan awulo'n nʋn yɛ́
mân'n!”
49 Bɛ́ nʋan a ndɔ man, bɛ́ nun kʋn kɔ jasʋ, bɛ fɛlɛ yí Kayifʋ. Afʋɛ
sɔ nın anun, yí yê anın ɔ tı *Tɛɛyıfʋɛ Kpain nın ɔ. Yí nwan: “Ɛmɔ
ndı man ɛjɔlɛ bʋ fíí! 50 Asʋ ɛmɔ nnwun man kɛ sɛ sʋanlan kʋn wu
menian'n-mɔ kʋalaa ati a, ɔ tı kpa tala kɛ mân bɔndın'n kɔ bɔ ɔ?”
51 Ɛjɔlɛ'n mɔ Kayifʋ hanlın'n, nán kɛ yí muonun yí ngɛlɛ yê anın ɔ lɛ
fa kan sɔ ɔ. Nan kɛmɔ afʋɛ sɔ nın anun yí yê anın ɔ tı tɛɛyıfʋɛ kpain'n,
yí sɔ ati yê Nyanmıan man ɔ hanlın kɛ ɔ di kɛ Zozi wu maan Izalayɛ
mân nın anun menian-mɔ kʋalaa nyan bɛ́ ti ɔ. 52 Nán kɛ Izalayɛ mân
nın anun menian'n-mɔ kʋnmgba ala yê ɔ 'wu man bɛ́ ɔ, nan ɔ 'wu
nán ɔ kokuan Nyanmıan amma'n-mɔ kʋalaa mɔ b'a bɔ asanndıɛ nın
anʋan. 53 Ɔ fi cıan sɔ'n, Zufʋ mgbain'n-mɔ nwan bɛ 'kun Zozi.
54 Ɛhı ati, Zozi a nvite man bagua nun kʋ́n Zufʋ'n-mɔ afian. Ɔ nʋn yí
menian'n-mɔ hɔlı kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Efalayimʋn nın asʋ. Ɔ mantan
ɛwâ. Ɔ nʋn bɛ́, bɛ tanlanlın ɛbɛlɛ kaan.
55 M'ɔ ka kaan nán Zufʋ'n-mɔ a li bɛ́ fɛtı'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakı'n,
menian dɔʋn kpa lili mʋa Zoluzalɛmʋn bɛ hɔlı tuli bɛ́ nwʋn efian.
56 Mɔ bɛ wɔ Nyanmıan awulo nın anun ɛbɛlɛ'n, anın bɛ lɛ kpʋnndɛ
Zozi. Bɛ lɛ bisa bisa bɛ́ manngʋn'n-mɔ kɛ: “Ɔ tı sɛ, asʋ ɔ 'ba a fɛtı elie'n
bie anaan ɔ ngɔ a man ɔ?” 57 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ

mgbain'n-mɔ nʋn Falisifʋɛ'n-mɔ a man atɪn kɛ sʋanlan kʋn biala m'ɔ sɪ lɪka mɔ Zozi wɔ'n, ɔ héle bɛ́ maan bɛ hɔ́ hyí yí.

12

Mali 'ba gua Zozi aja anwʋn anatɪlɪ
(Matie 26.6-13, Maakɪ 14.3-9)

1 Ɛhɪ, m'ɔ anɪn ɔ ka cɪan nsian nán b'a li Zufʋ'n-mɔ fɛtɪ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakɪ'n, Zozi kɔ sa kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Betanin nɪn asʋ. Ɛbɛlɛ y'ɔ tinngelɪ Lazaa m'ɔ wuli'n fi ewue nun ɔ. 2 M'ɔ juli ɛlɔ'n, yí alíɛ hɪnlɪn, nɔsʋba nun, yí manngʋn'n-mɔ kɔ tʋn alɪɛ bɛ kɔ fa bɛ kɔ sʋn yí ɛyɛfʋɛ. Anɪn Maatɪ lɛ sesie alɪɛ'n, bɛ́ mɔ bɛ lɪla tɔbɪlɪ nɪn anwʋn bɛ lɛ didi'n, Lazaa kʋsʋ wɔ bɛ́ nun bie. 3 Mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ sesie alɪɛ'n, Mali kʋsʋ wɔ bɛ́ nun ɛbɛlɛ bie. M'ɔ bɛ didili dede mɔ ɔ 'kɔ bie'n, Mali kɔ hɔ kɔ fa anatɪlɪ bondoman kʋn. Anatɪlɪ sɔ'n, bɛ le baka bie bɛ fɛlɛ yí náá yɛ̂ bɛ fa bɛ yɔ ɔ. Yí gua yɔ sɪ kpa. Anatɪlɪ'n m'ɔ wɔ bondoman nɪn anun'n, ɔ tɪ elitili sin. Mali kɔ butu yí Zozi aja nɪn anwʋn, ɔ kɔ fa yí ti enyuan'n kɔ cici. Anatɪlɪ nɪn ɛfanlan'n kɔ fa sua nɪn anun.

4 Anɪn Zozi sʋanlan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zudasɪ Isikalɪɔtɪ wɔ ɛbɛlɛ. Yí yɛ̂ cian bie ɔ 'yɪ Zozi man ɔ. M'ɔ nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: 5 “Sɛ ɔ tɪ kɛ bɛ tɔnɪnlɪn anatɪlɪ ɛhɪ jɛtɛ fufue ɛya nsan yɛ̂ bɛ falɪ yí esika'n bɛ manlɪn ehianfʋɛ'n-mɔ a, ahan ɔ tɪ kpa.” 6 Nán kɛ ehianfʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛjʋnlɪan m'ɔ jʋnlɪn ti yɛ̂ ɔ man ɔ lɛ kan sɔ ɔ, nan awofʋɛ y'ɔ le yí. Esika kaan mɔ bɛ kɔ fa bɛ kɔ hye bɛ́'n, yí yɛ̂ ɔ fa sie ɔ. Bɛ fa bɛ man yí a, ɔ di.

7 Nan mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ'n mɔ Zudasɪ hanlɪn'n, yí nwan: “Yaci Mali maan ɔ yɔ́ yí like'n m'ɔ lɛ yɔ'n. Afɪ, anatɪlɪ ɛhɪ mɔ ɔ'a butu yí mín ja nɪn asʋ ɛwa'n, cɪan mɔ n gɔ wu'n, ebialɛ'n mɔ bɛ 'bia mín'n yɛ̂ ɔ lɛ di mʋa bia mín nɪn ɔ. 8 Ehianfʋɛ'n-mɔ dɪɛ, cɪan daa ɛmɔ nʋn bɛ́ wɔ ɛwa. Nan mín dɪɛ, mɪn nʋn ɛmɔ lɛ ndanlan man ɛwa dede ɔ nga man ɛbɛlɛ.”

9 Mɔ Zufʋ'n-mɔ dɔʋn tɪlɪ kɛ Zozi wɔ Betanin'n, bɛ kɔ kpʋ yí ɛlɔ. Kʋsʋ nán kɛ Zozi angʋnmɪn ati yɛ̂ bɛ hɔlɪ ɔ, nan bɛ́ nwan bɛ 'kɔ a nɪan Lazaa mɔ ɔ'a hɪn yí'n. 10 Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nwan bɛ 'kun Lazaa kʋsʋ. 11 Ɔ sanlɪn kɛ yí dunman nun ati, Zufʋ'n-mɔ dɔʋn nzi man bɛ́ sʋ kʋ́n, nan Zozi yɛ̂ bɛ de yí bɛ di ɔ.

Zozi 'ba wʋlʋ Zoluzalɛmʋn kulo nɪn anun
(Matie 21.1-11, Maakɪ 11.1-11, Luku 19.28-40)

12 Zozi lalɪ Betanin, mɔ yí alíɛ hɪnlɪn'n, meninsʋnman'n mɔ bɛ walɪ *Pakɪ elie'n, bɛ kɔ tɪ kɛ Zozi lɛ ba Zoluzalɛmʋn. 13 Bɛ kɔ hɔ kɔ kpɪkpɛ aye malɛ, bɛ kɔ fa bɛ kɔ le Zozi atɪn. Bɛ 'kɔ a, anɪn bɛ lɛ tɪan bɛ tɛ bɛ fɛlɛ yí. Bɛ́ nwan:
“Hozanna!
Nyanmɪan yíla Izalayɛ Belemgbin'n m'ɔ lɛ ba
wɔ Yɛ́ Mɪn Nyanmɪan dunman nun'n!”

14 Zozi kɔ nyan afunlunmun baa kʋn ɔ kɔ fʋ kɔ tanlan sʋ kɛ bɛ hɛlɛlɪ yí daba wɔ *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun'n. Bɛ́ nwan:
15 *Zoluzalɛmʋn menian, nán bɛ sulo.*
Ɛmɔ nían, ɛmɔ belemgbin'n tɪ
afunlunmun baa kʋn sʋ, ɔ lɛ ba.

16 Ɛhı, alimʋa nın anun, Zozi menian'n-mɔ a ndı man ɛjɔlɛ sɔ'n-
mɔ abʋ. Nan mɔ Zozi fi ewue nun tinngelı mɔ Nyanmıan wulalı yí
anunminnyanmʋn yuelı'n, afı sian'n, bɛ nwunlin kɛ yí nwʋn ɛjɔlɛ fɔ́ʋ́n
yê Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n hanlın nın ɔ, like mɔ bɛ yɔlı yí'n manlın ɛjɔlɛ sɔ'n
kpınlın sʋ.
17 Mɔ Zozi fɛlɛlı Lazaa m'ɔ tinngelı yí fi ewue nun'n, bɛ́ kʋalaa mɔ
anın bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, bɛ lili mɔ bɛ nwunlin yí nın anwʋn adanzıɛ.
18 Nzɔlɛ ɛhı ati y'ɔ man menisʋnman'n walı kpalı yí atın ɔ. 19 Mɔ
Falisifʋɛ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ́ nwan: “Ebia-mɔ, ɛmɔ nían, y'a fɛ
mgban o, sɛ yɛ hyılı yí ngɛlɛmɔ nun an, ahan yɛ nyanlın sʋ nvasʋɛ.
Nan kıkaala kɛ yɛ wɔ nun'n dıɛ ɔ'a kpa yí nwʋn. Bɛ nían, mân
bɔndın'n kʋalaa si yí sʋ!”

Zozi 'ba han yí ewue nın anwʋn ɛjɔlɛ

20 Bɛ́ mɔ bɛ walı Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ fɛtı nın anun kɛ bɛ 'ba a sʋ
Nyanmıan'n, *Gɛlɛkı ngʋkʋn wɔ bɛ́ nun. 21 Gɛlɛkı sɔ'n-mɔ hɔ tʋlı Zozi
sʋanlan'n kʋn, bɛ fɛlɛ yí Filipʋ. Ɔ fi Galile mân nın anun, kulo'n mɔ bɛ
fɛlɛ yí Bɛtısayida nın asʋ. Gɛlɛkı sɔ'n-mɔ nwan: “Nja bian, yɛ kulo kɛ
yɛ nwun Zozi anwʋn.” 22 Mɔ Filipʋ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ hɔ kɔ tʋ Andele,
ɔ kɔ bɔ yí amannıɛ. Bɛ́ munnyuan bɛ kɔ hɔ kɔ tʋ Zozi bɛ kɔ han bɛ
kɔ hele yí.
23 Mɔ Zozi tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: “Sian dıɛ, mɛlɛ'n m'ɔ sɛ kɛ bɛ wula
Mân Baa nın anunminnyanmʋn nın a ju. 24 Nan mıın kan yí ananhɔlɛ
mın kele ɛmɔ kɛ *bele baa'n mɔ bɛ kɔ lua'n, sɛ ɔ'a mgbɔlɔ man asıɛ
nın abʋ a, ɔ ngʋala ɔ nvifi man ɔ nzu man mma. Cıan daa ɔ la ɛbɛlɛ
kʋnlʋn-ngʋnlʋn. 25 Sʋanlan m'ɔ tı ahyʋan ɔ kulo yí kunnun'n, ɔ nnyan
man ngʋan. Nan sʋanlan m'ɔ eyuadı ɛtɛ ɛhı anun ɔ kulo ɛhınlın-mɔ ɔ
bʋka bɛ́'n, ɔ 'nyan nyanmıansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ'n. 26 Sʋanlan
biala m'ɔ kulo kɛ ɔ yɔ mín sʋanlan'n, ɔ sí mín sʋ. Yí dıɛ anın lıka mɔ
n dı'n, yí kʋsʋ, ɔ tanlan ɛbɛlɛ bie. Sʋanlan m'ɔ sʋ mín'n, mín Sı 'man
yí asasʋɛ.
27 “Kıkaala dıɛ, mín ti anun a sɛcı mín. Nan kʋsʋ nzu ɛjɔlɛ dıɛ yê
mın 'kan ɔ? N ze kɛ, mín Sı, de mín fi yalɛ'n m'ɔ lɛ 'ba tʋ mín wɔ dɔɛ
ɛhı anun anaan? Cɛcɛ, mín ngan man sɔ, ɔ sanlın kɛ yí ti yê m malı
ɔ. 28 Mín Sı, wula wɔ́ dunman nın anunminnyanmʋn!”
Zozi hanlın sɔ ala, anıɛ bie kɔ te anwunno ɛlɔ. Anıɛ sɔ'n nwan:
“Mín dunman'n, m'an wula yí anunminnyanmʋn dada angʋnmın, ɛsɛ
mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba nın anun, mın 'wula yí biekun.”
29 Meninsʋnman'n mɔ bɛ jijin ɛbɛlɛ mɔ bɛ tılı anıɛ sɔ'n, bɛ́ nun
mmie-mɔ nwan: “Nyanmıan'n lɛ kan nun.”
Mmie-mɔ kʋsʋ nwan: “Nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn a han ɛjɔlɛ a hele yí.”
30 Zozi nwan: “Nán mín ti yê anıɛ sɔ nın a te ɔ, nan ɛmɔ ati ɔ. 31 Bɛlɛ
mɔ mân'n ndɛɛ ebua cıan nın a ju ɔ. *Abɔnsanmʋn m'ɔ tı mân nın
asʋ kpain'n, sian dıɛ, bɛ 'ba ju yí bɛ tʋ gua sʋ. 32 Nan mín kʋsʋ, sɛ bɛ
sinnze mín anwunno yue a, m 'ba hyʋın menian'n-mɔ kʋalaa mın ba
mín nwʋn.” 33 Ɔ hanlın sɔ ɔ helelı ewue ɛhɔlɛ kʋn'n mɔ ɔ 'fa wu'n.
34 Kɛ yí nʋan 'tɔ ala, menian'n-mɔ nwan: “Mala kalata nın anun, yɛ
tılı kɛ bɛ́ nwan *Kilisi'n mɔ ɔ 'ba le yɛ́ ti'n, ɔ nwu man lé. Nan ɔ yɔ
sɛ mɔ wɔ́ nwan *Mân Baa'n, bɛ 'ba sinnze yí anwunno ɔ? Mân Baa'n
muonun, ɔ tı yí dıɛ sɛ?”

35 Zozi nwan: “Kɪkaala dɪɛ, kanlannɪɛ'n tɛ wɔ ɛmɔ afian ɛwa. Kɛmɔ
ɛmɔ tɛ nwun asɪ'n, ɛmɔ nánndɪ atɪn'n mɔ n gelelɪ ɛmɔ nɪn asʊ. Nán
awosin'n ba a, anɪn ɛmɔ a mminlin man. Ɔ sanlɪn kɛ sʊanlan m'ɔ
nanndɪ awosin nun'n, ɔ nzɪ man lɪka m'ɔ lɛ kɔ ɔ. 36 Kɛmɔ ɛmɔ tɛ le
kanlannɪɛ nɪn ɛwa'n, ɛmɔ lé yí bɛ lí, nán ɛmɔ a kaci kanlannɪɛ nɪn
anun menian.” Mɔ Zozi hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n yuelɪ'n, ɔ fi bagua nun ɔ nʊn
yí menian'n-mɔ hɔlɪ fɪalɪ kaan.
37 Ɔ yɔlɪ asinbɛnwʊn ninnge'n dɔʊn menian'n-mɔ anyunnun ɛbɛlɛ,
nan kʊsʊ b'a nne man yí b'a nni man. 38 Ɔ man ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan
Kpɔmanfʊɛ *Ezayi hanlɪn'n, kpɪnlɪn sʊ. Ezayi hanlɪn kɛ:
Yé Mɪn, ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ hanlɪn'n,
nwan yê ɔ lelɪ lili ɔ? Wó anwʊnsɛlɛ'n
mɔ a yɪ a hele'n, nwan yê ɔ buli yí like ɔ?
39 Bɛ ngʊala man kɛ bɛ de bɛ di, afɪ Ezayi hanlɪn biekun kɛ:
40 *Nyanmɪan a sin bé nyɪn'n,*
ɔ man bɛ nnwun man asɪ kʊ́n.
Ɔ'a kaci bé ajʊnlɪn'n,
ɔ man bɛ ndɪ man yí ɛjɔlɛ'n kʊ́n.
Afɪ, bɛ tɪ a,
bɛ 'sa bé nzin bɛ ba yí nwʊn
ɔ fa bé ɛtɛ'n-mɔ ce bé.
41 Ezayi lili mʊa nwunlin Zozi anunminnyanmʊn'n daba, yí ti yê ɔ
man ɔ hanlɪn yí nwʊn ɛjɔlɛ nɪn ɔ.
42 Nan kʊsʊ Zufʊ mgbain'n-mɔ anun, mmie-mɔ dɔʊn lelɪ Zozi lili.
Nan *Falisifʊɛ'n-mɔ dunman nun, bɛ ngan man, bɛ sulo kɛ bɛ kɔ fʊan
bé asɔnɪn sua nɪn anun. 43 Afɪ sɛ menian'n-mɔ bɔ bé dunman kpa a,
bɛ kulo bɛ tala kɛ Nyanmɪan kɔ bɔ bé dunman kpa'n.
44 Mɔ Zozi fi meninsʊnman nɪn anun ɔ 'ba hɔ'n, ɔ tɪanlɪn nun hanlɪn
kɛ: “Sʊanlan biala m'ɔ de mín di'n, nán mín ngʊnmɪn yê ɔ de mín di
ɔ, nan anɪn ɔ de sʊanlan'n kʊsʊ m'ɔ sʊanlɪn mín'n di. 45 Sʊanlan m'ɔ
kɔ nwun mín'n, anɪn ɔ tɪ kɛ ɔ'a nwun m'ɔ sʊanlɪn mín'n. 46 M malɪ
mân nɪn anun kɛ kanlannɪɛ, ɔ man sʊanlan biala m'ɔ de mín di'n, ɔ
nga man awosin nun.
47 “Sʊanlan m'ɔ kɔ tɪ mín ɛjɔlɛ'n, mɔ ɔ'a nne ɔ'a nni man'n, nán mín
yê mɪn 'bua yí ndɛɛ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ m malɪ kɛ m 'ba le mân nɪn ati
ngʊan, m'an mma man kɛ m 'ba tua mân'n nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn anwʊn kalɛ.
48 Sʊanlan m'ɔ kɔ ju mín kɔ tʊ, m'ɔ nne man mín ɛjɔlɛ'n nni man'n,
ɔ le yí ndɛɛ ebuafʊɛ. Cɪan m'ɔ li sian nɪn anun, ninnge'n mɔ mɪɪn
kekele ɛmɔ'n, yê bɛ 'fa bɛ bua yí ndɛɛ ɔ. 49 Afɪ nán mín ngʊnmɪn mín
tunmin yê m'an fa m'an han ɛjɔlɛ nɪn ɔ. Nan Sɪɛ'n m'ɔ sʊanlɪn mín'n,
yí muonun yê ɔ helelɪ mín ɛjɔlɛ'n m'ɔ di mɔ mɪn kan'n, ɔ nʊn ninnge'n
m'ɔ di mɔ mɪn kekele nɪn ɔ. 50 Yê mɪn sɪ kɛ like m'ɔ kɔ hele'n, ɔ man
bɛ nyan ngʊan m'ɔ le man ayuelɪɛ. Yí ti, mɔ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ'n,
kɛ Sɪɛ'n helelɪ mín'n yê mɪɪn kan nɪn ɔ.”

Zozi 'ba nwunnzin yí menian'n-mɔ aja nɪn anwʊn

13

1 Mɔ anɪn Zufʊ'n-mɔ 'ba li bé fɛtɪ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakɪ'n, Zozi sɪ kɛ
dɔɛ'n mɔ ɔ 'fa jasʊ asɪ ɛwa kɔ yí Sɪ anwʊn ɛlɔ nɪn a ju. Yí mɛlɛ kaan'n

m'ɔ lili yí asɪɛ nɪn asʊ ɛwa'n, ɔ hulolɪ yí menian'n-mɔ dede ɔ juli yí ayuelɪɛ.
2 Ɛhɪ, nɔsʊba nun, anɪn Zozi nʊn yí menian'n-mɔ lɪla tɔbɪlɪ nɪn
anwʊn, bɛ lɛ didi. Simʊn Isikaliɔtɪ awa Zudasɪ wɔ bɛ́ nun ɛbɛlɛ bie. Ɔ
'ba yɔ sɔ'n kʊsʊ, anɪn *Abɔnsanmʊn nɪn a fa a wula Zudasɪ ahʊnlɪn
nun dada kɛ ɔ yí Zozi mán. 3 Zozi dɪɛ, ɔ sɪ kɛ ɔ fi yí Sɪ anwʊn ɛlɔ
yɛ̂ ɔ walɪ ɔ, ɔ di kɛ ɔ sá hɔ́ yí nwʊn ɛlɔ. Ɛsɛ ɔ sɪ kɛ Nyanmɪan a fa
ninnge'n kʊalaa a wula yí sa nun. 4 Anɪn Zozi wula taladɪɛ nnyuan,
kʊn wɔ yí bʊ yɛ̂ kʊn wɔ sʊ. Zozi fi tɔbɪlɪ nɪn anwʊn ɔ kɔ jasʊ, ɔ kɔ
yɪ yí anwunno taladɪɛ'n m'ɔ wula sʊ'n kɔ gua yí ɛbɛlɛ, ɔ kɔ ha yí bʊ
dɪɛ'n. Ɔ kɔ fa duku kʊn ɔ kɔ kpɛ yí bʊ. 5 Ɔ kɔ hɔ kɔ kaci nzue kɔ gua
basi kʊn anun, ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ bɔ yí bʊ, ɔ lɛ nwunnzin yí menian'n-mɔ
aja nɪn anwʊn. Ɔ 'nwunnzin anɪn ɔ lɛ fa duku'n m'ɔ kpɛ yí bʊ'n cici.
6 M'ɔ nwunnzinlin bɛ́ ja'n-mɔ anwʊn dede m'ɔ tʊlɪ Simʊn Pɪɛlɪ'n,
Simʊn Pɪɛlɪ nwan: "Yɛ́ Mɪn, wɔ́ yɛ̂ ɛ 'nwunnzin mín ja nɪn anwʊn ɔ?"
7 Zozi nwan: "Like'n mɔ mɪɪn yɔ'n, ɛ nyan tɪlɪ man yí bʊ, nan cɪan
bie dede ɛ 'ba tɪ yí bʊ."
8 Pɪɛlɪ nwan: "Cɛcɛ, mín dɪɛ mɪn mman ɛ nnwunnzin man mín ja
nɪn anwʊn lé."
Mɔ Simʊn Pɪɛlɪ hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: "Simʊn Pɪɛlɪ, sɛ a mman
m'an nnwunnzin man wɔ́ ja nɪn anwʊn an, anɪn ɛ nʊn mín lɛ kpacɪ."
9 Simʊn Pɪɛlɪ nwan: "Sɛ yí sɔ a, anɪn nwunnzin mín sa'n-mɔ anwʊn
nʊn mín ti nɪn asʊ bʊka sʊ."
10 Zozi nwan: "Sʊanlan m'ɔ kɔ bia kɔ yue'n, ɔ nwunnzin yí ja nɪn
anwʊn ala anɪn ɔ'a yue, ɔ sanlɪn kɛ yí nwʊn tɪ bɔkɔ-bɔkɔ. Ɛmɔ kʊsʊ,
bɛ́ nwʊn a tɪ, kʊsʊ nán ɛmɔ kʊalaatin ɔ." 11 Zozi sɪ sʊanlan'n m'ɔ lɛ 'ba
yɪ yí man'n, yí ti yɛ̂ ɔ lɛ kan kɛ nán bɛ́ kʊalaatin yɛ̂ bɛ́ nwʊn a tɪ ɔ.
12 M'ɔ nwunnzinlin bɛ́ ja'n-mɔ anwʊn yuelɪ'n, ɔ falɪ yí taladɪɛ'n m'ɔ
yɪlɪ'n ɔ wulalɪ, ɔ salɪ hɔlɪ lalɪ tɔbɪlɪ nɪn anwʊn. Yí nwan: "Like'n mɔ
m'an yɔ ɛmɔ'n, asʊ ɛmɔ tɪ yí bʊ ɔ? 13 Yí bʊ y'ɔ le kɛ, ɛmɔ fɛlɛ mín
Kpain, ɛsɛ ɛmɔ fɛlɛ mín Mɪnlɪan, ɔ tɪ ananhɔlɛ, ɔ sanlɪn kɛ n dɪ yí
sɔ sakpa. 14 Nan sɛ mín mɔ n dɪ ɛmɔ kpain, ɛsɛ n dɪ ɛmɔ amɪn'n, sɛ
m'an nwunnzin ɛmɔ aja'n-mɔ anwʊn an, ɔ sɛ kɛ ɛmɔ kʊsʊ anun kʊn
biala nwúnnzin ɛhɪnlɪn-mɔ aja nɪn anwʊn. 15 M'an yɔ sɔ m'an hele
ɛmɔ kɛ ɛmɔ kʊsʊ nían sʊ bɛ yɔ́ bie bɛ mán bɛ́ manngʊn'n-mɔ. 16 Nan
mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ akʊa'n tɪ man kpili ndala man
yí mɪn'n. Yɛ̂ sʊanlan mɔ bɛ kɔ sʊan yí'n, ɔ tɪ man kpili ɔ ndala man
sʊanlan'n m'ɔ sʊanlɪn yí'n. 17 Sian dɪɛ mɔ ɛmɔ a tɪ yí sɔ'n, sɛ ɛmɔ fa
sʊ a, nyila 'kan ɛmɔ.
18 "Nán ɛmɔ kʊalaa anwʊn ɛjɔlɛ yɛ̂ mɪɪn kan ɔ. Mɪn sɪ ɛmɔ mɔ m'an
fɛlɛ bɛ́'n. Nan ɛjɔlɛ'n mɔ *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n hanlɪn'n, ɔ di kɛ ɔ kpɪn sʊ. Bɛ
hɛlɛlɪ kɛ:
Sʊanlan'n m'ɔ nʊn mín lɛ didi'n,
ɔ 'ba fa mín kaci yí kpɔfʊɛ.
19 "Mɪɪn di mʊa mɪn kan ɛjɔlɛ sɔ'n mɪn kele ɛmɔ, yí dɪɛ, cɪan mɔ
ninnge sɔ'n-mɔ ɛyɔlɛ kɔ ju'n, anɪn ɛmɔ de sʊanlan ɛhɔlɛ kʊn'n mɔ n
dɪ'n di. 20 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ, sʊanlan biala m'ɔ
kɔ le sʊanlan mɔ n gɔ sʊan yí'n, anɪn mín muonun yɛ̂ ɔ'a le mín ɔ. Yɛ̂
m'ɔ kɔ le mín'n, anɪn ɔ tɪ kɛ sʊanlan'n m'ɔ sʊanlɪn mín'n yɛ̂ ɔ'a le yí
ɔ."

Zozi 'ba han kɛ Zudasɪ 'ba yɪ yí man
(Matie 26.20-25, Maakɪ 14.17-21, Luku 22.21-33)

21 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, yí lʊa bɔlɪ yí nwʊn, nán ɔ'a se kɛ: “Mɪɪn
kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ anun kʊn 'ba yɪ mín maan bɛ
cɪ mín.”
22 Yí menian'n-mɔ anyɪn totua bɛ́ nyunnun, bɛ nzɪ man sʊanlan'n
mɔ Zozi lɛ kan yí nwʊn ɛjɔlɛ'n. 23 Zozi menian'n-mɔ anun kʊsʊ, kʊn
wɔ nun, yí dɪɛ Zozi kulo yí kpa. Kʊn sɔ'n lalɪ yí nwʊn ɛbɛlɛ. 24 Ɛbɛlɛ
ala, Simʊn Pɪɛlɪ kɔ bɔ yí anyɪan kɛ ɔ bísa Zozi maan ɔ héle sʊanlan'n
m'ɔ lɛ kan yí ɛjɔlɛ'n.
25 Kɛmɔ sʊanlan sɔ'n kʊsʊ nzɪ man mɔ ɔ 'ba yɪ Zozi man'n, yí kʊsʊ
ɔ kɔ fa yí ti kɔ bɔ Zozi anwʊn ɔ kɔ bisa yí kɛ: “Anɪn, Yɛ́ Mɪn, nwan
sʊanlan dɪɛ ɔ?”
26 Zozi nwan: “Mɪɪn fa mín kpaʊn'n mɪn bɔ tolo nɪn anun, nan
sʊanlan mɔ n gɔ fa n gɔ man yí'n, yí dein yí ɔ.” Kɛ yí nʊan 'tɔ ala,
ɔ kɔ fa kpaʊn'n kɔ bɔ tolo nɪn anun ɔ kɔ man Simʊn m'ɔ fi Isikaliɔtɪ
nɪn awa Zudasɪ. 27 Mɔ Zudasɪ 'de kpaʊn nɪn ala, *Abɔnsanmʊn, mɔ
*ebele anɪɛ nɪn anun bɛ fɛlɛ yí *Satan'n, kɔ wʊlʊ yí nun. Nán Zozi a se
yí kɛ: “Like'n mɔ ɛ 'yɔ'n, yɔ yí ndɛ-ndɛ.” 28 Like ati m'ɔ man ɔ hanlɪn
sɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ nʊn yí lɛ di alɪɛ'n, bɛ́ fíí b'a ndɪ man yí bʊ. 29 Kɛmɔ
Zudasɪ yɛ̂ ɔ fa bɛ́ esika'n sie'n, bɛ́ dɔʊn kpa bɛ jʊnlɪn kɛ Zozi nwan ɔ
hɔ́ tó like mɔ bɛ 'fa bɛ di fɛtɪ'n, anaan ɔ hyé ehianfʊɛ'n-mɔ like. 30 Kɛ
Zudasɪ lelɪ kpaʊn nɪn ala, ɔ kɔ fite. Yí tɛmʊn sɔ nɪn anun, anɪn alíɛ lɛ
san.

Zozi 'ba man yí menian'n-mɔ mala fʊfɔlɛ

31 Kɛ Zudasɪ 'fite ala, Zozi nwan: “Sian dɪɛ, Nyanmɪan a wula
*Mân Baa nɪn anunminnyanmʊn yɛ̂ ɔ nanndɪ *Mân Baa nɪn asʊ,
anunminnyanmʊn a han Nyanmɪan. 32 Sɛ ɔ nanndɪ Mân Baa nɪn asʊ
anunminnyanmʊn a han Nyanmɪan an, Nyanmɪan kʊsʊ 'ba wula yí
anunminnyanmʊn bie. Ɔ 'ba yɔ yí sɔ kɪkaala.
33 “Mín mma-mɔ, mɪn 'tanlan ɛmɔ anwʊn ɛwa mɛlɛ kaan sʊa biekun.
Ɛmɔ 'ba kpʊnndɛ mín, nan mɔ n ganlɪn n gelelɪ Zufʊ'n-mɔ, mɪɪn kan
mɪn kele ɛmɔ kʊsʊ sian'n. Lɪka mɔ mɪɪn kɔ'n, ɛmɔ ngʊala man ɛlɔ bie
kɔ.
34 “Mɪɪn man ɛmɔ mala fʊfɔlɛ: ɛmɔ húlo bɛ́ nwʊn. Ɔ sɛ kɛ ɛmɔ kulo
bɛ́ nwʊn kɛ m gbɪnlɪn n gulolɪ ɛmɔ'n. 35 Sɛ ɛmɔ kulo bɛ́ nwʊn an,
menian'n-mɔ kʊalaa 'ba nwun kɛ ɛmɔ tɪ mín menian sakpa.”

Zozi 'ba han kɛ Pɪɛlɪ 'ba se kɛ ɔ nzɪ man yí
(Matie 26.31-35, Maakɪ 14.27-31, Luku 22.31-34)

36 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ'n, Simʊn Pɪɛlɪ kɔ bisa yí kɛ: “Yɛ́ Mɪn, anɪn nin
kpa yɛ̂ ɛ lɛ kɔ ɔ?”
Zozi nwan: “Lɪka mɔ mɪɪn kɔ'n, ɛ ngʊala man mín sʊ si kɪkaala, nan
cɪan bie dede ɛ 'ba kpʊ mín.”
37 Pɪɛlɪ nwan: “Yɛ́ Mɪn, nzukɛ ati yɛ̂ mɪn ngʊala man wɔ́ sʊ si kɪkaala
ɔ? Wɔ́ dunman nun, sɛ ɔ di mɔ mɪn wu bɔbɔ a, mɪn 'wu.”
38 Ɛhɪ a, Zozi nwan: “Pɪɛlɪ, asʊ wɔ́ nwan ɛ 'wu mín dunman nun
sakpa? Nan nɪan, mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wɔ́ kɛ ɔ nʊn dede
mɔ akɔ'n 'bɔ kokolokoo'n, anɪn a han yí fâ nsan kɛ ɛ nzɪ man mín.”

14

Atɪn'n mɔ bɛ fa bɛ kɔ Sɪɛ nɪn anwʋn ɛlɔ'n y'ɔ le Zozi

1 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɛsɛ ɔ kɔ kpɛ yí nyɪn yí menian'n-mɔ ɛlɔ,
yí nwan: “Nán bɛ man bɛ́ lʋa bɔ bɛ́ nwʋn, ɛmɔ lé Nyanmɪan bɛ lí, ɛsɛ
ɛmɔ lé mín kʋsʋ bɛ lí. 2 Mín Sɪ awulo ɛlɔ, dabɛlɛ ngʋnmɪn wɔ ɛbɛlɛ.
Mɪn 'kɔ a sesie lɪka mɪn man ɛmɔ. Sɛ ɔ tɪ man sɔ a, ahan n ganlɪn n
gelelɪ ɛmɔ. 3 Sɛ mɪn kɔ nán mɪn sesie lɪka'n yue a, mɪn 'sa mɪn ba, mɪn
fa ɛmɔ mɪn kɔ, nán lɪka mɔ n dɪ'n, ɛmɔ kʋsʋ tanlan ɛbɛlɛ bie. 4 Lɪka
mɔ mɪɪn kɔ'n, ɛmɔ sɪ yí atɪn'n.”

5 Mɔ Toma tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: “Yɛ́ Mɪn, yɛ nzɪ man lɪka mɔ ɛ lɛ
kɔ'n, ɔ 'yɔ sɛ nán y'a nwun yí atɪn'n?”

6 Ɛhɪ a, Zozi kɔ bua yí kɛ: “Atɪn'n, nʋn ananhɔlɛ'n nʋn ngʋan'n y'ɔ le
mín muonun. Sʋanlan fíí ngʋala man kɛ ɔ sɪn lɪka fʋfɔlɛ ɔ kɔ mín Sɪ
anwʋn ɛlɔ sannan ɔ 'nanndɪ mín sʋ. 7 Sɛ ɔ tɪ kɛ ɛmɔ sɪ mín an, ahan
ɛmɔ 'sɪ mín Sɪ. Kʋsʋ kɪkaala dɪɛ, ɛmɔ a nwun yí, ɛmɔ sɪ yí.”

8 Filipʋ nwan: “Yɛ́ Mɪn, kele yɛ́ Sɪɛ'n nán man yɛ́ ahʋnlɪn tɔ́ yɛ́
kunnun.”

9 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: “Filipʋ, yí ti, dada angʋnmɪn ɛhɪ mɔ
mɪn nʋn ɛmɔ tɪ ɛwa'n, ɛ nzɪ man mín? Sʋanlan m'ɔ kɔ nwun mín'n,
anɪn ɔ'a nwun mín Sɪ, nan nzukɛ ati yê wɔ́ nwan n géle ɛmɔ Sɪɛ'n?
10 Ɛ nne nni man kɛ n wɔ Sɪɛ nɪn anun yê Sɪɛ'n kʋsʋ wɔ mín nun
ɔ? Ɛjɔlɛ'n mɔ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kʋalaatin ɛwa'n, ɔ fi man mín
muonun. Sɪɛ'n m'ɔ wɔ mín nun'n yê ɔ lɛ di junman sɔ nɪn ɔ. 11 Sɛ mɪn
kan kɛ n wɔ Sɪɛ nɪn anun yê Sɪɛ'n kʋsʋ wɔ mín nun an, ɛmɔ lé lí. Sɛ
yí bɔbɔ ɛmɔ nne nni man an, ɛmɔ nían asinbɛnwʋn ninnge'n mɔ mɪn
yɔ'n nán bɛ lé bɛ lí. 12 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ sʋanlan
biala m'ɔ de mín di'n, asinbɛnwʋn ninnge'n mɔ mɪn yɔ'n, yí kʋsʋ ɔ
'yɔ bie. Yí dɪɛ'n bɔbɔ mɔ ɔ 'yɔ'n, ɔ 'tala mín dɪɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ mɪɪn
kɔ Sɪɛ nɪn anwʋn ɛlɔ. 13 Like biala mɔ ɛmɔ kɔ sɛlɛ wɔ mín dunman
nun'n, mɪn 'fa mɪn man ɛmɔ, nán ɔ nanndɪ Baa nɪn asʋ menian'n-mɔ
kʋalaa a wula Sɪɛ nɪn anunminnyanmʋn. 14 Ɛmɔ sɛlɛ like biala wɔ
mín dunman nun an, mɪn 'yɔ mɪn man ɛmɔ.”

Zozi 'ba han Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn anwʋn ɛjɔlɛ

15 Ɛsɛ Zozi Nwan: “Sɛ ɛmɔ kulo mín sakpa a, ɛmɔ lí mín mala nɪn
asʋ. 16 Mɪn 'ba sɛlɛ mín Sɪ maan ɔ man ɛmɔ *Bʋkafʋɛ fʋfɔlɛ m'ɔ nʋn
ɛmɔ 'tanlan dahuu. 17 Ɔ tɪ Wawɛ m'ɔ kan ananhɔlɛ. Mân nɪn anun
menian'n-mɔ mɔ bɛ nne man mín bɛ nni man'n, bɛ ngʋala man kɛ bɛ
nyan yí, ɔ sanlɪn kɛ bɛ nnwun man yí, ɛsɛ bɛ nzɪ man yí. Nan ɛmɔ
dɪɛ, ɛmɔ sɪ yí, ɔ sanlɪn kɛ ɔ nʋn ɛmɔ y'ɔ tɪ ɔ, ɛsɛ ɔ 'ba tanlan ɛmɔ
anun. 18 Mɪn ngɔ yaci man ɛmɔ angʋnmɪn kɛ awusian. Nan mɪn 'ba
sa mɪn ba ɛmɔ anwʋn biekun. 19 Ɔ'a ha mɛlɛ kaan bie, mân nɪn anun
menian'n-mɔ ngɔ nwun man mín kʋ́n. Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ 'ba nwun
mín. Kɛmɔ mín lɪlɪ n dɪ asɪ'n, ɛmɔ kʋsʋ 'ba nyan ngʋan bɛ tanlan asɪ
bie. 20 Sɛ cɪan sɔ'n ju a, ɛmɔ 'ba nwun kɛ n wɔ mín Sɪ anun, ɛmɔ wɔ
mín nun, yê mín kʋsʋ n wɔ ɛmɔ anun. 21 Like mɔ mɪn kekele ɛmɔ'n,
sʋanlan mɔ yí nyɪn kɔ sɔ yí m'ɔ kɔ fa kɔ sie'n, yí yê anɪn mɪn sɪ kɛ ɔ
kulo mín ɔ. Sʋanlan sɔ'n, mín Sɪ 'kulo yí, mín kʋsʋ mɪn 'kulo yí, mɪn
'yɪ mín nwʋn mɪn kele yí.”

22 Mɔ Zudı (nán Zudası Isikalıɔtı ɔ) tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: “Yɛ́ Mın,
ɔ yɔ sɛ mɔ wɔ́ nwan ɛ nyı man wɔ́ nwʊn ɛ ngele man mân nın anun
menian nga'n-mɔ mɔ bɛ nne wɔ́ bɛ nni man'n, nan yɛ́ ngʊnmın ala yê
ɛ 'yı wɔ́ nwʊn kele yɛ́'n?”
23 Ɛhı a, Zozi kɔ bua yí kɛ: “Sʊanlan m'ɔ kulo mín'n, ɔ di mɔ mın
kan nın asʊ. Mın Sı 'kulo yí, ɛsɛ mın nʊn mín Sı yɛ 'ba yí nwʊn nán yɛ
nʊn yí tanlan. 24 Sʊanlan m'ɔ ngulo man mín'n, mɔ mın kan'n, ɔ nni
man sʊ. Ɛjɔlɛ kʊalaa mɔ ɛmɔ tı kɛ mıın kan'n, ɔ fi man mín muonun,
nan Sıɛ'n m'ɔ sʊanlın mín'n, yí yê ɔ lɛ kan ɔ.
25 “Mıın kan ɛjɔlɛ sɔ'n mın kele ɛmɔ wɔ abɛlɛ mɔ n dɛ wɔ ɛmɔ
afian ɛwa'n. 26 Nan mín dunman nun Sıɛ'n 'ba sʊan *Bʊkafʊɛ'n, Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n. Ɔ 'ba hehele ɛmɔ ninnge'n-mɔ kʊalaatin ɛsɛ
ɔ 'ba man ɛmɔ ati kacı ɛjɔlɛ'n kʊalaatin mɔ m'an han m'an hele ɛmɔ'n.
27 Mıın yaci ɛmɔ alʊacıcıɛ nun. Mín alʊacıcıɛ dıɛ'n yê mıın fa mın
man ɛmɔ ɔ. Alʊacıcıɛ'n mɔ mıın fa mın man ɛmɔ'n, ɔ nʊn eyuadı nın
anun dıɛ'n tı man kʊ́n. Nán bɛ man bɛ́ lʊa bɔ bɛ́ nwʊn, ɛsɛ nán bɛ
sulo.
28 “Ɛmɔ a tı mɔ m'an han'n. M'an han m'an hele ɛmɔ kɛ mıın kɔ,
nan kʊsʊ mın 'ba sa mın ba ɛmɔ anwʊn biekun. Sɛ ɔ tı kɛ ɛmɔ kulo
mín sakpa a, ahan Sıɛ nın anwʊn ɛlɔ mɔ mıın kɔ'n, ɛmɔ 'di yí nwʊn
fɛ kpa. Ɔ sanlın kɛ Sıɛ'n tı kpili tala mín. 29 M'an li mʊa m'an han
ninnge sɔ'n-mɔ kʊalaa anwʊn ɛjɔlɛ m'an hele ɛmɔ asannan nán bɛ́
ɛyɔlɛ tɛmʊn nın a ju sʊ. Yí dıɛ, anın cıan m'ɔ kɔ ju sʊ'n, ɛmɔ de mɔ n
ganlın'n bɛ di. 30 Mın nʊn ɛmɔ yɛ lɛ njʊjɔ man dɔʊn kʊ́n. Ɔ sanlın kɛ
mân ɛhı asʊ kpain'n lɛ ba. Ɔ le man tunmin fíí wɔ mín sʊ. 31 Nan ɔ
fata kɛ menian'n-mɔ nwun yí kɛ mın kulo Sıɛ'n yê like mɔ mín Sı kɔ
hele mín kɛ n yɔ́'n yê mın yɔ ɔ. Yí ti, bɛ jásʊ maan yɛ hɔ́.”

15

Divın baka kpa'n y'ɔ le Zozi

1 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, ɛsɛ yí nwan: “Divın baka kpa'n y'ɔ le
mín yê mín Sı y'ɔ tı divın baka sɔ nın ɛnıanfʊɛ nın ɔ. 2 Mín sa baa
biala m'ɔ nzu man baa'n, mín Sı 'ko tʊ. Nan nunhan m'ɔ su'n, ɔ kpıkpɛ
nun kanlanman ɔ man ɔ yɔ kpa, nán ɔ'a hʊala mma biekun dɔʊn su.
3 Nan ɛmɔ dıɛ, ninnge'n-mɔ mɔ n gelelı ɛmɔ nın ati, ɛmɔ anwʊn a tı
dada angʊnmın. 4 Yí sɔ ati, ɛmɔ fá bɛ́ nwʊn bɛ bɔ́ mín, nán mín kʊsʊ,
mın nʊn ɛmɔ a tanlan dahuu. Divın baka nın asa baa'n m'ɔ tua man yí
nwʊn'n, ɔ ngʊala man baa su. Ɛmɔ kʊsʊ, sɛ ɛmɔ a nva man bɛ́ nwʊn
b'a mmɔ man mín an, ɛmɔ ngʊala man like kpa fíí yɔ.
5 “Divın baka'n y'ɔ le mín, yê mín sa mma'n-mɔ y'ɔ le ɛmɔ. Nunhan
mɔ ɔ'a fa yí nwʊn ɔ'a bɔ mín, m'ɔ nʊn mín tı daa, mɔ mín kʊsʊ mın
nʊn yí tı'n, ɔ 'yɔ nyɔlıɛ kpa dɔʊn. Afı sɛ n nnʊn man nun an, ɛmɔ
ngʊala man like kpa fíí yɔ. 6 Sʊanlan biala mɔ ɔ'a nva man yí nwʊn
ɔ'a mmɔ man mín'n, anın ɔ tı kɛ baka nın asa baa'n mɔ b'a kpɛ b'a
tʊ. Ɔ 'yʊı bɛ fa bɛ tʊ sîn nun bɛ yala yí. 7 Sɛ ɛmɔ fa bɛ́ nwʊn bɛ bɔ
mín, nán ɛmɔ di mín ɛjɔlɛ nın asʊ a, ɛmɔ sɛlɛ like biala mɔ ɛmɔ kulo
nın an, ɛmɔ 'nyan yí. 8 Sɛ ɛmɔ yɔ nyɔlıɛ kpa dɔʊn an, ɔ tı mín Sı
anunminnyanmʊn ɛsɛ ɔ kele kɛ ɛmɔ tı mín menian sakpa.

9 “Mın kulo ɛmɔ kɛ mín Sı kulo mín'n. Yí ti, ɛmɔ mán n gúlo bɛ́
daa. 10 Kɛ mın di mín Sı mala nın asʊ m'ɔ kulo mín'n, mín kʊsʊ, sɛ
ɛmɔ di mín mala nın asʊ a, mın 'kulo ɛmɔ cıan daa. 11 M'an han sɔ
m'an hele ɛmɔ maan ɛmɔ di fɛ nán ɛsɛ ɛmɔ fɛ elie'n yɔ kpili kɛ mín
dıɛ'n. 12 Mín mala'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ húlo bɛ́ nwʊn kɛ mın kulo ɛmɔ'n.
13 Ehulo kpili kpa'n y'ɔ le sʊanlan m'ɔ wu yí manngʊn'n-mɔ dunman
nun'n. 14 Sɛ ɛmɔ yɔ ninnge'n mɔ m'an hele ɛmɔ nın an, anın ɛmɔ
tı mín manngʊn. 15 Mın mmu man ɛmɔ kɛ mín ngʊa. Ɔ sanlın kɛ
mınlıan ngan man yí nwʊn ɛjɔlɛ kʊalaa ɔ ngele man yí akʊa kɛ m'an
yɔ yí'n. Mın bu ɛmɔ kɛ mín manngʊn. Ɔ sanlın kɛ ninnge'n kʊalaatin
mɔ mín Sı helelı mín'n, m'an hele ɛmɔ. 16 Nán ɛmɔ yê b'a fɛlɛlı mín
b'a sie mín bɛ́ kpain ɔ. Nan mín muonun yê m'an fɛlɛ ɛmɔ mín nwʊn
m'an wula ɛmɔ junman nun ɔ. M'an yı ɛmɔ kɛ ɛmɔ hó, bɛ hó lí junman
bɛ sú mma m'ɔ nzɛcı man lé. Like biala mɔ ɛmɔ kɔ sɛlɛ mín Sı wɔ mín
dunman nun'n, ɔ 'fa man ɛmɔ. 17 Like mɔ mıın kpʊnndɛ ɛmɔ elɔ'n y'ɔ
le kɛ ɛmɔ húlo bɛ́ nwʊn.”

Mân nın anun menian'n-mɔ kpɔ Zozi nʊn bɛ́ mɔ bɛ de yí bɛ di'n

18 Mɔ Zozi tuli yí menian'n-mɔ fʊɔ yuelı'n, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ biekun
kɛ: “Sɛ eyuadı'n kpɔ ɛmɔ a, ɛmɔ nwún yí kɛ bɛ lili mʊa bɛ kpɔlı mín.
19 Sɛ ɛmɔ tı eyuadı'n dıɛ lılı a, ahan eyuadı nın anun menian'n-mɔ
kulo ɛmɔ ɛjɔlɛ, ɔ sanlın kɛ bɛ́ bie y'ɔ le ɛmɔ. Nan kɛmɔ m'an nıan
eyuadı nın anun m'an yı ɛmɔ, mɔ ɛmɔ tı man eyuadı'n dıɛ kún'n, yí ti
yê bɛ kpɔ ɛmɔ ɔ. 20 Ɛmɔ kácı mɔ n ganlın n gelelı ɛmɔ'n: ‘Akʊa biala
tı man kpili ndala man yí mın'n’. Nan sɛ b'a hele mín ahʊlʊwa a, bɛ
'kele ɛmɔ kʊsʊ bie. Sɛ bɛ́ nyın sɔlı mín ninnge'n mɔ n gelelı bɛ́ nın an,
ahan bɛ́ nyın 'sɔ ɛmɔ kʊsʊ dıɛ'n. 21 Mín dunman nun ati, bɛ 'fa ninnge
sɔ'n kʊalaa bɛ yɔ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ bɛ nzı man sʊanlan'n m'ɔ sʊanlın
mín'n. 22 Sɛ ɔ tı kɛ m'an mma a ngan man ɛjɔlɛ fíí m'an ngele man bɛ́
a, ahan bɛ́ nwʊn saun. Nan sian dıɛ, mɔ m'an a a han ɛjɔlɛ m'an hele
bɛ́, mɔ b'a nne b'a nni man'n, bɛ nva man bɛ́ ɛtɛ'n bɛ nje man bɛ́ lé.
23 Sʊanlan m'ɔ kpɔ mín'n, anın ɔ kpɔ mín Sı. 24 Junman'n mɔ sʊanlan
fíí lili man bie mân ɛhı anun lé'n, sɛ m'an nni man bie bɛ́ afian ɛwa a,
ahan bɛ́ nwʊn saun. Nan sunnzun mɔ b'a nwun asinbɛnwʊn ninnge'n
kʊalaa mɔ m'an yɔ'n, bɛ tɛ kpɔ mín nʊn mín Sı. 25 Ɛhıka kʊalaa yɔlı
sɔ, ɔ man ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ hɛlɛlı wɔ bɛ́ *Mala kalata nın anun'n kpınlın
sʊ. Bɛ hɛlɛlı yí kɛ: *B'a kpɔ mín mgban.*

26 “Mín manngʊn-mɔ, *Bʊkafʊɛ'n mɔ mın 'ba sʊan yí'n, ɔ fi Sıɛ nın
anwʊn ɛlɔ yê ɔ 'ba ɔ. Yí y'ɔ le Wawɛ'n mɔ kan ananhɔlɛ'n. Sɛ ɔ ba a,
ɔ 'ba li mín nwʊn adanzıɛ. 27 Yê ɛmɔ kʊsʊ 'ba li mín nwʊn adanzıɛ, ɔ
sanlın kɛ mın 'bɔ mín junman nın abʊ'n, ɛmɔ nʊn mín yê yɛ sanlın
nun ɔ.

16

1 “Mıın kacı ɛmɔ kɛ bɛ lɛ 'ba hele ɛmɔ ahʊlʊwa, yí dıɛ sɛ mɛlɛ'n ju
sʊ a, anın ɛmɔ mminlin man bɛ́ dedi'n. 2 Bɛ 'ba fʊan ɛmɔ Zufʊ'n-mɔ
asɔnın sua'n-mɔ anun. Ɛsɛ bɔbɔ, ɔ 'ba ju mɛlɛ'n bie, bɛ́ mɔ bɛ lɛ kun
ɛmɔ'n 'ba se kɛ anın bɛ lɛ sʊ Nyanmıan sʊa. 3 Bɛ 'yɔ ɛmɔ sɔ, ɔ sanlın
kɛ bɛ nzı man Sıɛ'n, ɛsɛ bɛ nzı man mín. 4 Nan mıın kan sɔ mın kele
ɛmɔ, yí dıɛ cıan mɔ bɛ 'yɔ ɛmɔ sɔ'n, anın ɛmɔ kacı kɛ n ganlın n gelelı

ɛmɔ. M'an ngan m'an ngele man ɛmɔ daba, afɪ anɪn mɪn nʊn ɛmɔ y'ɔ san ɔ.

Zozi 'ba han Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n

junman nɪn anwʊn ɛjɔlɛ

5 “Sian dɪɛ, mɪɪn sa mɪn kɔ sʊanlan'n m'ɔ sʊanlɪn mín nɪn anwʊn ɛlɔ, nan kʊsʊ ɛmɔ mmisa man mín kɛ: ‘Ɛ lɛ kɔ nin?’ 6 Kɛmɔ m'an han
m'an hele ɛmɔ kɛ mɪɪn kɔ'n, ɛmɔ alʊa a bɔ bɛ́ nwʊn kpa. 7 Nan kʊsʊ
mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ ɔ tɪ kpa man ɛmɔ kɛ n gɔ́. Afɪ
sɛ m'an ngɔ man an, Bʊkafʊɛ'n ngɔ a man ɛmɔ anwʊn. Nan sɛ mɪn
kɔ a, mɪn 'ba sʊan yí ɛmɔ anwʊn. 8 Sɛ ɔ ba a, ɔ 'yɪ ninnge'n-mɔ yuein
yuein kele eyuadɪ amma'n. Ninnge sɔ'n-mɔ, kʊn y'ɔ le ɛtɛ ɛyɔlɛ'n, kʊn
y'ɔ le sɛsɛ ɛyɔlɛ'n, yɛ̂ kʊn kʊsʊ y'ɔ le ndɛɛ ebua'n mɔ Nyanmɪan 'ba
bu'n. 9 Ɔ 'ba hele bɛ́ kɛ b'a yɔ ɛtɛ, ɔ sanlɪn kɛ b'a nne man mín b'a nni
man. 10 Yɛ̂, kɛmɔ mɪɪn kɔ Sɪɛ nɪn anwʊn ɛlɔ mɔ ɛmɔ ngɔ nwun man
mín kʊ́n'n, ɔ 'ba hele bɛ́ kɛ sɛsɛ ɛyɔlɛ yɛ̂ Sɪɛ'n lɛ kpʊnndɛ ɔ. 11 Afɪ, ndɛɛ
ebua'n mɔ Nyanmɪan 'ba bua'n y'ɔ le kɛ ɔ'a bua mân ɛhɪ asʊ kpain'n
ndɛɛ dada angʊnmɪn.

12 “N ne ɛjɔlɛ dɔʊn m'ɔ fata kɛ mɪn kan mɪn kele ɛmɔ, nan kʊsʊ
ɛmɔ ngʊala man yí kʊalaa fa sie kɪkaala. 13 Nan sɛ Wawɛ'n m'ɔ kan
ananhɔlɛ'n ba a, ɔ 'ba hele ɛmɔ ananhɔlɛ atɪn'n. Nán yí ngʊnmɪn yí
ti anun ɛjɔlɛ yɛ̂ ɔ 'kan kele ɛmɔ ɔ, nan mɔ ɔ'a tɪ ɔ nʊn mɔ ɔ 'ba a mân
nɪn anun nɪn anwʊn ɛjɔlɛ yɛ̂ ɔ 'kan kele ɛmɔ ɔ. 14 Ɔ 'ba wula mín
anunminnyanmʊn, ɔ sanlɪn kɛ m'ɔ kɔ nwun yí mín nwʊn'n, yí nwʊn
ɛjɔlɛ yɛ̂ ɔ 'kan kele ɛmɔ ɔ. 15 Ninnge kʊalaa mɔ mín Sɪ le'n tɪ mín dɪɛ.
Yí sɔ ati yɛ̂ ɔ man mɪɪn kan kɛ mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ
nwun yí mín nwʊn'n, yí nwʊn ɛjɔlɛ yɛ̂ ɔ 'kan kele ɛmɔ ɔ.”

Zozi 'ba han kele yí menian'n-mɔ kɛ

bɛ́ alʊabɔ'n 'ba kaci fɛ elie

16 Ɛsɛ Zozi nwan: “Ɔ ngɔ hyɛ man, ɛmɔ lɛ mma nnwun man mín
kʊ́n, ɔ cɛ kaan an, ɛmɔ 'ba nwun mín biekun.”

17 Mɔ yí menian'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, mmie-mɔ lɛ kan yí bɛ́ afian ɛbɛlɛ
kɛ: “Anɪn ɛjɔlɛ ɛhɪ, yí bʊ y'ɔ le benin? Ɔ lɛ kan kele yɛ́ kɛ: ‘Ɔ ngɔ hyɛ
man, ɛmɔ lɛ mma nnwun man mín kʊ́n, ɛsɛ ɔ cɛ kaan an, ɛmɔ 'ba
nwun mín biekun,’ ɛsɛ yí nwan: ‘Mɪɪn kɔ mín Sɪ anwʊn ɛlɔ.’ ” 18 Bɛ́
nwan: “ ‘Ɔ ngɔ hyɛ man,’ anɪn ɛjɔlɛ ɛhɪ m'ɔ lɛ kan'n, yí bʊ y'ɔ le benin?
M'ɔ lɛ kan'n, yɛ́ dɪɛ yɛ ndɪ man yí bʊ.”

19 Mɔ Zozi nwunlin kɛ bɛ lɛ kpʊnndɛ bɛ bisa yí ɛjɔlɛ'n, ɔ kɔ se bɛ́
kɛ: “Kɛmɔ m'an han kɛ: ‘Ɔ ngɔ hyɛ man ɛmɔ lɛ mma nnwun man mín
kʊ́n, ɛsɛ ɔ cɛ kaan an, ɛmɔ 'ba nwun mín biekun,’ yí ti yɛ̂ ɛmɔ lɛ bisa
bɛ́ nwʊn kosuan'n? 20 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ lɛ
'ba sun bɛ́ nyɪn ɛmʊɪn bɛ yɪ awɔ́lɛ. Nan eyuadɪ amma'n-mɔ mɔ bɛ nne
man mín bɛ nni man'n, bɛ 'ba li fɛ. Ɛmɔ alʊa 'ba bɔ bɛ́ nwʊn, nan kʊsʊ
ɛmɔ alʊabɔ'n 'ba kaci fɛ elie. 21 Sɛ balasua kʊn nwʊnnzɛ dede nán ɔ
'ba wʊ a, anɪn yí lʊa a bɔ yí nwʊn. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn yí yalɛ elie mɛlɛ
nɪn a ju. Nan sɛ ɔ wʊ yue a, anɪn yí lʊa a fi yí yalɛ'n mɔ ɔ'a nwun
yí'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ'a wʊ baa kʊn ɔ'a tʊ asɪɛ nɪn asʊ. 22 Yí sɔ kʊsʊ ala,
kɛ yɛ wɔ nun'n, ɛmɔ alʊa a bɔ bɛ́ nwʊn, nan mɔ yɛ 'ba nwun yɛ́ nwʊn

biekun'n, ɛmɔ 'ba li fɛ kpa, sʋanlan fíí ngɔ hʋala man ɛmɔ fɛ elie'n yɪ.”
23 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n ɛsɛ yí nwan: “Sɛ cɪan sɔ'n ju a, anɪn ɛmɔ
mmisa man mín like fíí anwʋn kosuan kʋ́n. Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn
kele ɛmɔ kɛ like biala mɔ ɛmɔ kɔ sɛlɛ wɔ mín dunman nun'n, Sɪɛ'n 'fa
man ɛmɔ. 24 Kɛ m mɔlɪ mín junman nɪn abʋ dede mɔ ɔ'a ju bɪcɪ'n,
ɛmɔ sɛlɛlɪ man like fíí wɔ mín dunman nun. Ɛmɔ sɛ́lɛ, nán ɛmɔ asa
'kan yí. Sɛ ɛmɔ asa kan yí a, ɛmɔ 'di fɛ kpili kpa.
25 “M'an bu ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ kʋalaa anyɪnndala nun, m'an hele ɛmɔ.
Nan ɔ 'ba ju mɛlɛ'n bie, mɪn ngɔ mmu man yí anyɪnndala nun kʋ́n,
nan mɪn 'kan mín Sɪ anwʋn ɛjɔlɛ'n yuein yuein mɪn kele ɛmɔ. 26 Cɪan
sɔ'n ju a, yí kʋalaa mɔ ɛmɔ 'ba sɛlɛ Sɪɛ'n, ɛmɔ 'ba sɛlɛ wɔ mín dunman
nun. Mɪn mmʋtʋ man mín Sɪ'n bɔbɔ nán ɔ'a fa ɔ'a man ɛmɔ. 27 Ɔ
sanlɪn kɛ, Sɪɛ'n muonun kulo ɛmɔ. Ɔ kulo ɛmɔ, afɪ ɛmɔ kulo mín, yɛ̂
ɛmɔ de di kɛ n vi Nyanmɪan anwʋn ɛlɔ yɛ̂ m malɪ ɔ. 28 N vi Sɪɛ nɪn
anwʋn ɛlɔ yɛ̂ m malɪ mân nɪn anun ɔ. Sian'n mɪɪn jasʋ mân nɪn anun
mɪn kɔ Sɪɛ nɪn anwʋn ɛlɔ.”
29 Mɔ yí menian'n-mɔ tɪlɪ yí sɔ'n, bɛ́ nwan: “Sian dɪɛ, ɛ lɛ kpacɪ nun
yuein kan kele yɛ́, ɛ mmu man yí anyɪnndala nun kʋ́n. 30 Sian dɪɛ, yɛ
sɪ kɛ ɛ sɪ ninnge'n kʋalaatin, ɛ nnwʋnndɛ man maan yɛ mmisa man
wɔ́ bie anwʋn kosuan bɔbɔ nán a bua yɛ́. Ɛhɪ ati, ɔ man yɛ de yɛ di
kɛ ɛ fi Nyanmɪan ɛlɔ sakpa.”
31 Zozi nwan: “Sian'n ɛmɔ de di? 32 Yaa! Mɛlɛ'n lɛ ba, ɔ'a ju bɔbɔ a
yue, ɛmɔ 'ba bɔ asanndɪɛ bɛ yaci mín ngʋnmɪn, ɛmɔ anun kʋn biala
'ba nwanndi fɪa. Nan kʋsʋ cɛcɛ, ɔ nga man mín ngʋnmɪn, ɔ sanlɪn kɛ
Sɪɛ'n nʋn mín y'ɔ tɪ ɔ.
33 “Mɪɪn kan sɔ mɪn kele ɛmɔ, nán mɪn man ɛmɔ nyan alʋacɪcɪɛ, afɪ
ɛmɔ nʋn mín a yɔ kʋn. Ɛmɔ lɛ 'ba nwun yalɛ mân nɪn anun, nan kʋsʋ
ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn, nán bɛ man bɛ́ nwʋn bubu bɛ́, ɔ sanlɪn kɛ m'an li
eyuadɪ nɪn asʋ kunnunmun.”

17

Zozi 'ba yɔ asɔnɪn man yí menian'n-mɔ

1 Mɔ Zozi hanlɪn ɛhɪ yuelɪ'n, ɔ kɔ tʋ yí nyɪn anwunno, yí nwan:
“Mín Sɪ, dɔɛ nɪn a ju. Wula wɔ́ Wa nɪn anunminnyanmʋn maan yí
kʋsʋ ɔ wúla wɔ́ bie. 2 Afɪ, a man yí tunmin dasannin biala asʋ kɛ bɛ́
mɔ a fa bɛ́ a man yí'n, ɔ mán bɛ nyán ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n.
3 Ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n, y'ɔ le kɛ bɛ nwún wɔ́ mɔ ɛ tɪ ananhɔlɛ
Nyanmɪan'n kʋnmgba cein, ɔ nʋn Zozi Kilisi, mɔ a sʋan yí'n. 4 M'an
wula wɔ́ anunminnyanmʋn asɪɛ nɪn asʋ ɛwa. Ɔ sanlɪn kɛ junman'n
mɔ a fa a man mín kɛ n ní'n, m'an yue yí di. 5 Afɪ kɪkaala dɪɛ, Mín
Sɪ, anunminnyanmʋn'n mɔ anɪn n ne yí wɔ́ nwʋn ɛlɔ asannan nán a
sesie mân'n, maan n nyán yí kʋnmgba sɔ'n wɔ wɔ́ nyunnun.
6 “Menian'n-mɔ mɔ a fa bɛ́ a man mín asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n, m'an man
b'a nwun wɔ́. Bɛ tɪ wɔ́ dɪɛ, yɛ̂ a fa bɛ́ a man mín. Bɛ́ kʋsʋ, b'a li wɔ́
ɛjɔlɛ nɪn asʋ. 7 Sian'n, b'a nwun kɛ yí kʋalaa mɔ a fa a man mín'n, ɔ
fi wɔ́ ɛlɔ. 8 Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ a fa a wula mín sa nun'n, mín kʋsʋ
m'an fa m'an wula bɛ́ sa nun, yɛ̂ b'a sɔ nun. B'a nwun yí kɛ n vi wɔ́
nwʋn ɛlɔ sakpa, yɛ̂ b'a le b'a li kɛ a sʋan mín.

9 “Mɪɪn yɔ asɔnɪn wɔ wɔ́ dunman nun mɪn man bɛ́. Mɪn nyɔ man
asɔnɪn mɪn mman man eyuadɪ'n. Nan bɛ́ mɔ a fa bɛ́ a man mín'n, bɛ́
ti asɔnɪn yɛ̂ mɪɪn yɔ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ tɪ wɔ́ dɪɛ. 10 Like biala mɔ ɛ le
yí'n tɪ mín dɪɛ, mín kʊsʊ mín dɪɛ'n kʊalaa tɪ wɔ́ dɪɛ. Bɛ nwun mín
anunminnyanmʊn'n wɔ bɛ́ nun. 11 Mín dɪɛ m'an jasʊ mân nɪn anun
a yue, nan bɛ́ dɪɛ, bɛ tɛ wɔ nun. Mín dɪɛ mɪɪn ba wɔ́ nwʊn ɛlɔ. Sɪɛ
Nwannzan-nwannzan, wɔ́ dunman'n mɔ tunmin wɔ nun'n, fa nɪan bɛ́
mɔ a fa bɛ́ a man mín nɪn asʊ, maan bɛ yɔ́ kʊn kɛ mɪn nʊn wɔ́, yɛ
tɪ kʊn'n. 12 Mɔ anɪn mɪn nʊn bɛ́ wɔ mân nɪn anun'n, mɪn nɪan bɛ́ sʊ
wɔ wɔ́ dunman nun. N nɪanlɪn bɛ́ sʊ kpa, bɛ́ bie fíí a mminlin man,
sannan sʊanlan'n m'ɔ sɛ kɛ ɔ mínlin nán *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nɪn a kpɪn sʊ'n.
13 “Sian'n, mɪɪn ba wɔ́ nwʊn ɛlɔ, nan kɛmɔ n dɛ wɔ mân nɪn anun
ɛwa'n, yí ti yɛ̂ ɔ man mɪɪn kan sɔ maan bɛ di fɛ kpili kpa kɛ mín nɪn
ɔ. 14 M'an fa wɔ́ ɛjɔlɛ'n m'an man bɛ́, yɛ̂ mân nɪn anun menian'n-mɔ
lɛ kpɔ bɛ́, ɔ sanlɪn kɛ bɛ tɪ kɛ mín, bɛ tɪ man mân ɛhɪ anun menian.
15 Mɪɪn nzɛlɛ man wɔ́ kɛ ɛ yí bɛ́ fi mân nɪn anun, nan mín nwan ɛ
nían bɛ́ sʊ, n'ɛ man *Abɔnsanmʊn nyan bɛ́. 16 Bɛ tɪ kɛ mín, kɛmɔ n
dɪ man mân ɛhɪ anun sʊanlan'n, bɛ́ kʊsʊ, bɛ tɪ man mân ɛtɛ ɛhɪ anun
menian. 17 Kɛmɔ wɔ́ nʊan ɛjɔlɛ'n tɪ ananhɔlɛ'n, nanndɪ ananhɔlɛ nɪn
asʊ maan bɛ káci wɔ́ menian kpa bɔkɔɔ. 18 Mɪɪn sʊan bɛ́ mân nɪn
anun kɛ ɛ sʊanlɪn mín'n. 19 Bɛ́ dunman nun ati, mɪɪn fa mín nwʊn
mɪn wula wɔ́ sa nun kpa bɔkɔɔ maan bɛ́ kʊsʊ bɛ kaci wɔ́ menian kpa
bɔkɔɔ.
20 “Nán kɛ bɛ́ ngʊnmɪn bɛ́ ti ala yɛ̂ mɪɪn sɛlɛ wɔ́ ɔ, nan bɛ́ kʊalaa
mɔ mín menian'n-mɔ kɔ han ɛjɔlɛ kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ kɔ le bɛ kɔ li'n,
mɪɪn sɛlɛ wɔ́ mɪn man bɛ́ kʊsʊ. 21 Mɪɪn sɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ mán bɛ yɔ́
kʊn. Mín Sɪ, man bɛ nʊn yɛ́, yɛ yɔ́ kʊn kɛ mɪn nʊn wɔ́, yɛ tɪ kʊn'n.
Man bɛ yɔ́ kʊn nán eyuadɪ nɪn a le a li kɛ wɔ́ yɛ̂ ɛ sʊanlɪn mín ɔ.
22 Anunminnyanmʊn'n mɔ ɛ falɪ manlɪn mín'n, m'an fa m'an man bɛ́,
yí dɪɛ anɪn bɛ́ kʊalaa bɛ yɔ kʊn kɛ mɪn nʊn wɔ́ yɛ tɪ kʊn'n. 23 Man
mɪn nʊn bɛ́, yɛ yɔ́ kʊn kɛ wɔ́ kʊsʊ ɛ nʊn mín, yɛ tɪ kʊn'n. Man bɛ yɔ́
sʊanlan kʊn bɔkɔɔ, nán eyuadɪ nɪn a nwun kɛ a sʊan mín, ɛsɛ ɛ kulo
bɛ́ kɛ ɛ kulo mín'n.
24 “Mín Sɪ, kɛmɔ a fa bɛ́ a man mín'n, mín kʊsʊ mɪn kulo kɛ
lɪka mɔ n dɪ'n, bɛ́ kʊsʊ bɛ tanlan ɛbɛlɛ bie, nán b'a nwun mín
anunminnyanmʊn'n, anunminnyanmʊn'n mɔ ɛ falɪ manlɪn mín'n. Ɔ
sanlɪn kɛ ɛ lili mʊa ɛ hulolɪ mín asannan nán a sesie mân'n. 25 Mín Sɪ,
wɔ́ mɔ ɛ tɪ sɛsɛfʊɛ, eyuadɪ amma'n nzɪ man wɔ́, nan mín dɪɛ, mɪn sɪ
wɔ́. Yɛ̂ mín menian'n-mɔ kʊsʊ sɪ kɛ a sʊan mín. 26 M'an man b'a nwun
wɔ́, ɛsɛ mɪn 'ba man bɛ nwun wɔ́ kpa biekun. Yí dɪɛ, anɪn ehulo'n mɔ
ɛ kulo mín'n tanlan bɛ nun, nán mín kʊsʊ mɪn nʊn bɛ́ a yɔ kʊn.”

18

Zufʊ mgbain'n-mɔ 'ba man bɛ cɪ Zozi
(Matie 26.47-56, Maakɪ 14.43-50, Luku 22.47-53)

1 Mɔ Zozi sɛlɛlɪ nzɛlɛ sɔ'n m'ɔ yuelɪ'n, ɔ nʊn yí menian'n-mɔ bɛ hɔlɪ
asue baa'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sedʊnlʊn nɪn anzin ɛlɔ. Asue sɔ'n mantan
Zoluzalɛmʊn. Yí nzin ɛlɔ, tola kʊn wɔ ɛbɛlɛ, ɔ nʊn yí menian'n-mɔ
hɔlɪ wʊlʊlɪ nun. 2 Zudasɪ mɔ ɔ 'ba yɪ yí man'n, ɔ sɪ lɪka sɔ'n, afɪ ɔ yɔ a,
Zozi nʊn yí menian'n-mɔ kɔ yia ɛlɔ. 3 Yí ti, Zudasɪ li *Lɔmʊn nʊn Zufʊ

nzalafʋ dɔʋn anyunnun, bɛ kɔ a kɔ ju ɛbɛlɛ. Zufʋ nzalafʋ sɔ'n-mɔ,
Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn *Falisifʋɛ'n-mɔ yɛ̂ bɛ yɪlɪ bɛ́ ɔ.
Mɔ bɛ 'ba'n, bɛ le kʋan ninnge, kanlannɪɛ nʋn tɛɛ. 4 Nan Zozi dɪɛ, ɔ
sɪ yí kʋalaa mɔ ɔ lɛ 'ba tʋ yí'n sie. Ɔ fi tola nɪn anun kɔ fite, yí nwan:
"Ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ nwan?"
5 Bɛ́ nwan: "Yɛ lɛ kpʋnndɛ Zozi m'ɔ fi Nazalɛtɪ'n."
Zozi nwan: "Mín ahɪ." Zudasɪ m'ɔ lɛ yɪ yí man'n, anɪn ɔ nʋn bɛ́ yɛ̂
bɛ jijin ɛbɛlɛ ɔ. 6 Kɛ Zozi 'se kɛ: "Mín ahɪ" nɪn ala, nzalafʋ'n-mɔ kɔ bɔ
si, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ hyʋɪn bɛ kɔ hɔ bɛ́ nzin bɛ kɔ han bɛ kɔ gua asɪ.
7 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: "Ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ nwan?"
Bɛ́ nwan: "Zozi m'ɔ fi Nazalɛtɪ'n."
8 Zozi nwan: "M'an se ɛmɔ kɛ y'ɔ le mín. Nan sɛ mín yɛ̂ ɛmɔ lɛ
kpʋnndɛ mín sakpa a, anɪn ɛmɔ yáci menian ɛhɪ-mɔ maan bɛ hɔ́."
9 Zozi hanlɪn sɔ maan ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlɪn yí mɛlɛ mɔ ɔ 'sɛlɛ Nyanmɪan
man yí menian'n-mɔ'n kpɪnlɪn sʋ. Yí nwan: "Bɛ́ mɔ a fa bɛ́ a man
mín'n, m'an mminlin man fíí."
10 Anɪn Simʋn Pɪɛlɪ le dadɪɛ, ɔ kɔ hyʋɪn kɔ kpɛ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ
kpain nɪn akʋa nɪn anzʋ fama'n. Akʋa sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Malikusi.
11 Mɔ Zozi nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: "Simʋn Pɪɛlɪ, fa wɔ́ dadɪɛ'n
wula yí bʋa nɪn anun. Ɛ jʋnlɪn kɛ yalɛ'n mɔ mín Sɪ nwan n nwún
yí'n, mɪn ngɔ nwun man yí ɔ?"

Bɛ 'ba fa Zozi bɛ fite Nannan Hannɪn anyunnun

12 Ɛhɪ a, *Lɔmʋn nzalafʋ'n-mɔ nʋn bɛ́ kpain'n, nʋn Zufʋ'n-mɔ
nzalafʋ dɪɛ'n-mɔ kɔ hyɪ Zozi, bɛ kɔ cɪcɪ yí. 13 Bɛ nʋn yí kɔ li mʋa kɔ hɔ
Nannan Hannɪn awulo. Hannɪn sɔ'n tɪ *tɛɛyɪfʋɛ kpain daba. Kayifʋ
m'ɔ tɪ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain afʋɛ sɔ nɪn anun'n, ɔ ja Hannɪn awa
balasua. 14 Kayifʋ kʋsʋ yɛ̂ ɔ hanlɪn helelɪ Zufʋ'n-mɔ kɛ: "Sɛ sʋanlan
kʋn wu a, ɔ tɪ kpa tala kɛ mân bɔndɪn'n kɔ bɔ'n."

Pɪɛlɪ 'ba han kɛ ɔ nzɪ man Zozi
(Matie 26.69-70, Maakɪ 14.66-68, Luku 22.55-57)

15 Mɔ bɛ nʋn Zozi 'kɔ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn awulo ɛlɔ'n,
Simʋn Pɪɛlɪ nʋn Zozi sʋanlan'n kʋn biekun bɛ sili yí sʋ. Zozi sʋanlan
sɔ'n, tɛɛyɪfʋɛ kpain'n sɪ yí. Mɔ bɛ 'wʋlʋ awulo nɪn akunnun ɛlɔ'n, ɔ
wʋlʋlɪ ɛlɔ bie. 16 Nan Pɪɛlɪ dɪɛ, ɔ halɪ gua sʋ ɛlɔ anʋan nɪn anwʋn
ɛbɛlɛ. Zozi sʋanlan kʋn'n mɔ tɛɛyɪfʋɛ kpain'n sɪ yí'n kɔ fite. Ɔ kɔ han
kɔ hele balasua'n m'ɔ sisa anʋan'n ɔ kɔ man Pɪɛlɪ kɔ wʋlʋ. 17 Afanɪan'n
m'ɔ nɪan anʋan nɪn asʋ'n kɔ bisa Pɪɛlɪ kɛ: "N ja bian, asʋ wɔ́ kʋsʋ, ɛ
tɪ man bian sɔ'n sʋanlan ɔ?"
Simʋn Pɪɛlɪ nwan: "Cɛcɛ, nán yí sʋanlan y'ɔ le mín."
18 Kɛmɔ anɪn ɛyɛlɛ wɔ nun'n, ngʋa'n-mɔ nʋn nzalafʋ'n-mɔ a huan
sîn bɛ jijin yí nwʋn bɛ lɛ tɪ. Pɪɛlɪ kʋsʋ kɔ a kɔ jinlan bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ ɔ
lɛ tɪ bie. 19 Mɛlɛ sɔ'n, anɪn Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain'n lɛ bisa Zozi yí
menian'n-mɔ nʋn yí ninnge'n m'ɔ kekele nɪn anwʋn kosuan. 20 Zozi
kɔ bua yí kɛ: "M'an han yí bagua nun m'an hele mân'n bɔndɪn'n. Mín
ninnge'n kʋalaa mɪn kekele yí cɪan daa lɪka mɔ Zufʋ'n-mɔ yia'n, bɛ́
asɔnɪn sua'n-mɔ anun ɔ nʋn Nyanmɪan awulo nɪn anun. Mín ɛjɔlɛ'n
kʋalaa mɔ mɪn kan'n, nán nʋɪalɪɛ nun ɔ. 21 Nan nzukɛ ati yɛ̂ ɛ tɛ bisa
mín yí nwʋn kosuan ɔ? Bisa bɛ́ mɔ n ganlɪn ɛjɔlɛ'n n gelelɪ bɛ́ mɔ bɛ
tɪlɪ'n. Bɛ́ dɪɛ, bɛ sɪ ɛjɔlɛ'n mɔ n ganlɪn n gelelɪ bɛ́'n kpa bɔkɔɔ."

22 Zozi anʋan a ndɔ man, nzalafʋ'n-mɔ anun kʋn m'ɔ mantan yí
nwʋn ɛbɛlɛ'n kɔ kpɛ yí nyɪn nɪn asʋ. Yí nwan: “Asʋ, kɛ bɛ kan ɛjɔlɛ
bɛ kele Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn anɪn?”
23 Zozi nwan: “Sɛ m'an han ɛjɔlɛ ɛtɛ a, kele mín ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhɔlɛ kʋn
mɔ m'an han'n. Sɛ kʋsʋ m'an ngan man ɛjɔlɛ ɛtɛ a, anɪn nzukɛ ati yê
ɛ kpacɪ mín nyɪnsʋ ɔ?” 24 Ɛhɪ a, Hannɪn ngɔ man bɛ ngɔ nyannjɪ man
Zozi, ɔ kɔ man bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ hɔ kɔ wula Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ kpain
Kayifʋ asa nun.

Pɪɛlɪ 'ba han biekun kɛ ɔ nzɪ man Zozi
(Matie 26.71-75, Maakɪ 14.69-72, Luku 22.58-62)

25 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Pɪɛlɪ tɛ jin sîn nɪn anwʋn ɛbɛlɛ. Bɛ́ mɔ bɛ jijin
sîn nɪn anwʋn ɛbɛlɛ'n kɔ bisa yí kɛ: “Asʋ wɔ́ kʋsʋ wɔ́, ɛ tɪ man bian
sɔ'n sʋanlan'n bie ɔ?”
Pɪɛlɪ nwan: “Cɛcɛ, nán yí sʋanlan'n bie y'ɔ le mín.”
26 Tɛɛyɪfʋɛ kpain nɪn akʋa'n kʋn mɔ yí abie y'ɔ le nunhan'n mɔ Pɪɛlɪ
kpɛlɪ yí nzʋ'n nwan: “Asʋ m'an nnwun man wɔ́ nʋn yí tola nɪn anun
ɛlɔ ɔ?” 27 Ɛsɛ Simʋn Pɪɛlɪ nwan nán yí ɔ. Ɔ 'kan sɔ nɪn ala, kokolokoo!
Akɔ kʋn kɔ bɔ.

Bɛ 'ba fa Zozi bɛ fite Lɔmʋn Kʋnmanna Pilatɪ anyunnun
(Matie 27.1-2,11-14, Maakɪ 15.1-5, Luku 23.1-5)

28 Ngɛlɛmɔ tutun kpa, kɛ alíɛ'n hɪnlɪn ɛbɛlɛ ala, bɛ́ nʋn Zozi fi kpain
Kayifʋ awulo ɛbɛlɛ, bɛ kɔ fa yí kɔ hɔ *Lɔmʋn kʋnmanna nɪn awulo
ɛlɔ. Kɛmɔ ɔ tɪ man Zufʋ'n, sɛ Zufʋ'n-mɔ wʋlʋ yí awulo ɛlɔ a, anɪn
efian a han bɛ́, bɛ ngʋala man *Pakɪ'n bie di, ɛhɪ ati b'a nwʋlʋ man
ɛlɔ bie. 29 Bɛ manlɪn *Pilatɪ muonun fitelɪ walɪ bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ, nán ɔ'a
bisa bɛ́ kɛ: “Bian ɛhɪ a yɔ nzu mɔ ɛmɔ lɛ 'ba sanman yí ɔ?”
30 Bɛ́ nwan: “Sɛ ɔ tɪ man ɛtɛfʋɛ a, ahan yɛ nva man yí yɛ mmɛlɛ
man wɔ́.”
31 Pilatɪ nwan: “Ɛmɔ muonun nʋn yí hɔ́, bɛ hɔ́ búa yí ndɛɛ kɛ ɛmɔ
mala'n kele'n.”
Mɔ Zufʋ'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ́ nwan: “Yɛ le man atɪn kɛ yɛ kun yí.”
32 Ɛjɔlɛ mɔ Zozi hanlɪn helelɪ ehuan ɛhɔlɛ kʋn'n mɔ bɛ 'ba hun yí'n,
kɛ ɔ yɔlɪ mɔ ɛjɔlɛ sɔ'n kpɪnlɪn sʋ nɪn anɪn.
33 Ɛhɪ a, Pilatɪ kɔ wʋlʋ sua nɪn anun ɛlɔ ɔ kɔ fɛlɛ Zozi ɔ kɔ bisa yí
kɛ: “N ja bian, asʋ Zufʋ'n-mɔ belemgbin'n y'ɔ le wɔ́ ɔ?”
34 Zozi nwan: “Wɔ́ muonun wɔ́ ti anun yê a bɔ mɔ ɛ lɛ kan sɔ anaan,
menian yê b'a han mín nwʋn ɛjɔlɛ b'a hele wɔ́, yí ti yê ɔ man ɛ lɛ bisa
mín kosuan sɔ nɪn ɔ?”
35 Pilatɪ nwan: “Ɛ nɪan an, anɪn Zufʋ y'ɔ le mín ɔ? Wɔ́ mân nɪn anun
menian'n-mɔ nʋn tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ yê b'a fa wɔ́ b'a bɛlɛ mín ɔ.
Nan ɛ yɔlɪ nzu?”
36 Mɔ Zozi tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: “N dɪ man mân ɛhɪ anun
belemgbin. Nan sɛ n dɪ mân ɛhɪ anun belemgbin an, ahan mɔ
Zufʋ mgbain'n-mɔ 'cɪ mín'n, mín ngʋa'n-mɔ hʋnlɪn lelɪ mín maan b'a
ngʋala man mín cɪ. Nan kʋsʋ ɔ tɪ man sɔ, mɪn nni man belemgbin
mân ɛhɪ anun.”
37 Pilatɪ nwan: “Yí ti, belemgbin y'ɔ le wɔ́ sakpa?”
Zozi nwan: “Wɔ́ nʋan wɔ sʋ ɛ lɛ kan, belemgbin y'ɔ le mín. Bɛ wʋlɪ
mín, m malɪ mân nɪn anun kɛ mɪn 'ba han ananhɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ.

Ɔ man sʋanlan biala m'ɔ tɪ ananhɔlɛ'n sʋanlan'n, ɔ tie ɛjɔlɛ'n mɔ mɪn kan'n.”
38 Mɔ Pilatɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: “Apii, ananhɔlɛ'n y'ɔ le nzu?”

Pilatɪ 'ba man atɪn kɛ bɛ hún Zozi
(Matie 27.15-26, Maakɪ 15.6-20, Luku 23.13-25)

Kɛ Pilatɪ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ sa kɔ hɔ Zufʋ'n-mɔ anwʋn ɛlɔ, yí nwan: “Mín dɪɛ, mɪn nnwun man like mɔ yí ti yê ɔ di kɛ bɛ kun sʋanlan sɔ nɪn ɔ. 39 Nan ɔ tɪ mala wɔ ɛmɔ afian ɛwa, sɛ bɛ 'di *Pakɪ biala a, bé mɔ bɛ kɔ gua bé fiadɪ'n, mɪn yɪ kʋn. Yí ti, asʋ ɛmɔ kulo kɛ mɪn yaci Zufʋ'n-mɔ belemgbin nɪn ɔ?”
40 Mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ tɛtɪan nun, bé nwan: “Cɛcɛ, nán yí yê yɛ kulo kɛ ɛ yaci yí ɔ! Nan yé dɪɛ, Balabasɪ yê yɛ kulo kɛ ɛ yɪ yí ɔ!” Balabasɪ sɔ'n kʋsʋ a, ɔ tɪ kodiawu.

19

1 Ɛhɪ a, Pilatɪ kɔ man nzalafʋ'n-mɔ atɪn kɛ bɛ fá Zozi bɛ hó fín yí mgbele. 2 Nzalafʋ'n-mɔ kɔ fin Zozi mgbele ɛsɛ bɛ kɔ nwʋn abotile kɛ mmelemgbin'n-mɔ dɪɛ'n, bɛ kɔ bɔ Zozi ati. Abotile sɔ'n, bɛ le eminlan mmowe yê b'a nwʋn ɔ. Bɛ kɔ wula yí taladɪɛ kɔkɔlɛ kʋsʋ bɛ kɔ bʋka sʋ. 3 Bɛ cʋɪn bɛ mantan yí, anɪn bé nwan: “Zufʋ'n-mɔ belemgbin, ahɪn o! Zufʋ'n-mɔ belemgbin, ahɪn o!” Anɪn bɛ 'kpɛ yí nyɪn nɪn asʋ.
4 Bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan an, ɛsɛ Pilatɪ kɔ fite biekun, yí nwan: “Ɛmɔ Zufʋ'n-mɔ, bɛ nían, mɪɪn fa yí mɪn bɛlɛ ɛmɔ mɪn man ɛmɔ nwun kɛ mɪn nnwun man like mɔ ɔ'a yɔ m'ɔ di kɛ bɛ kun yí ɔ.”
5 Kɛ Pilatɪ 'kan sɔ ala, nzalafʋ'n-mɔ nʋn Zozi kɔ fite, yí mmowe abotile'n bɔ yí ti, yí taladɪɛ kɔkɔlɛ'n wula yí. Pilatɪ nwan: “Sʋanlan nɪn ahɪ o!”
6 Mɔ Nyanmɪan *tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn bé nzalafʋ'n-mɔ nwunlin yí'n, bɛ lɛ tɛtɪan nun kpa, bé nwan: “Bɛ búbɔ yí kʋlʋwa sʋ, bɛ búbɔ yí kʋlʋwa sʋ!”
Mɔ Zufʋ'n-mɔ hanlɪn sɔ'n, Pilatɪ nwan: “Ɛmɔ muonun fá yí hó búbɔ yí kʋlʋwa sʋ, nan mín dɪɛ, mɪn nnwun man ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ ɔ.”
7 Zufʋ'n-mɔ nwan: “Yɛ le yé mala kʋn, mala sɔ'n kele kɛ nán bɛ kan ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ tia Nyanmɪan Kpili. Yí kʋsʋ ɔ'a han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ'a tia Nyanmɪan, afɪ yí nwan ɔ tɪ Nyanmɪan Awa, yí ti, ɔ sɛ kɛ bɛ kun yí.”
8 Mɔ Pilatɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, esulo hanlɪn yí biekun kpa. 9 Ɔ kɔ sa kɔ wʋlʋ awulo ɛlɔ, ɔ kɔ bisa Zozi kɛ: “Ɛ fi nin?” Zozi ngɔ tɛ yí sʋ. 10 Pilatɪ nwan: “Mín yê ɛ lɛ kpinlin mín'n? Ɛ nzɪ man kɛ mɪn kʋala kɛ mɪn man bɛ yaci wó, ɛsɛ mɪn kʋala kɛ mɪn man bɛ bʋbɔ wó kʋlʋwa sʋ ɔ?”
11 Mɔ Pilatɪ hanlɪn sɔ'n, Zozi nwan: “Sɛ nán tunmin'n mɔ Nyanmɪan falɪ manlɪn wó nɪn ala a, ɛ le man tunmin fíí kʋ́n mín sʋ. Yí sɔ ati, Kayifʋ m'ɔ yɪlɪ mín manlɪn wó'n, yí ɛtɛ dɪɛ mɔ ɔ'a yɔ'n tala wó dɪɛ'n.”
12 Ɛbɛlɛ ala, Pilatɪ lɛ kpʋnndɛ atɪn ɔ yaci Zozi. Mɔ Zufʋ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ lɛ tɛtɪan nun sɛlɛ kpa, bé nwan: “Sɛ ɛ yaci sʋanlan ɛhɪ a, anɪn nán wó manngʋn y'ɔ le *Sezaa, afɪ sʋanlan biala m'ɔ bu yí nwʋn kɛ ɔ tɪ belemgbin'n, anɪn ɔ kpɔ belemgbin Sezaa.”
13 Mɔ Pilatɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ man bɛ kɔ fa Zozi bɛ nʋn yí kɔ fite Zufʋ'n-mɔ anyunnun. Yí muonun kʋsʋ ɔ kɔ tanlan yí bia nɪn asʋ, lɪka mɔ bɛ tanlan bɛ di ɛjɔlɛ'n. Lɪka sɔ'n, bɛ le nyɔbʋɛ ndɛtɛlɛ kpa yê b'a fa b'a sɪsɛ asɪɛ nɪn anwʋn kɛ kalo. *Ebele anɪɛ nɪn anun, bɛ

fɛlɛ yí “gabata”. 14 Cıan sɔ'n kʋsʋ, yí alíɛ cın an, anın ɔ tı Zufʋ'n-mɔ
ɛnwʋnmıan ele cıan. Anın sɛnzɛ nın a ju bɛ́ ti afian. Pilatı kɔ fa kɔ tʋ
Zufʋ'n-mɔ anyunnun, yí nwan: “Ɛmɔ belemgbin nın ahı o!”
15 Mɔ Pilatı hanlın sɔ helelı bɛ́'n, bɛ lɛ tɛtıan nun, bɛ́ nwan: “Bɛ hún
yí! Bɛ hún yí! Bɛ bʋ́bɔ yí kʋlʋwa sʋ!”
Pilatı nwan: “Yí ti, bɛ bʋ́bɔ ɛmɔ belemgbin'n kʋlʋwa sʋ?”
Ɛbɛlɛ ala, Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nwan: “Yɛ́ belemgbin
nın ala y'ɔ le *Sezaa, sɛ ɛ yı yí a, yɛ le man belemgbin fíí kʋ́n.”
16 Kɛ bɛ hanlın sɔ yuelı'n, Pilatı manlın nzalafʋ'n-mɔ atın kɛ bɛ bʋ́bɔ
Zozi kʋlʋwa sʋ. Ɛhı a, bɛ kɔ sɔ Zozi bɛ nʋn yí kɔ hɔ.

Nzalafʋ'n-mɔ 'ba bʋbɔ Zozi kʋlʋwa sʋ
(Matie 27.32-44, Maakı 15.21-32, Luku 23.26-43)

17 Ɛhı, Zozi muonun sʋ yí kʋlʋwa'n fi kulo nın asʋ ɔ kɔ fite kɔ hɔ
lıka kʋn. Lıka sɔ'n, *ebele anıɛ nın anun bɛ fɛlɛ yí “Gɔlʋgota”, yí bʋ
y'ɔ le kɛ “tile kangɔ lıka.” 18 Ɛbɛlɛ, nzalafʋ'n-mɔ kɔ bʋbɔ Zozi kʋlʋwa
nın asʋ. Lıka kʋnmgba sɔ'n, bɛ kɔ bʋbɔ kodiawu nnyuan kʋsʋ kʋlʋwa
sʋ, kʋn wɔ yí bɛ̂ sʋ, kʋn kʋsʋ wɔ yí fama sʋ, yɛ̂ Zozi wɔ bɛ́ afian.
19 Pilatı kɔ man bɛ kɔ hɛlɛ kalata bɛ kɔ bɔ Zozi kʋlʋwa nın ati sʋ
kɛ: “Zozi m'ɔ fi Nazalɛtı, Zufʋ'n-mɔ belemgbin.” 20 Zufʋ'n-mɔ dɔʋn
kınngalı ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ bɛ hɛlɛlı'n, ɔ sanlın kɛ lıka mɔ bɛ bʋbɔlı Zozi
kʋlʋwa nın asʋ'n mantan kulo'n kʋkʋ. Ɛjɔlɛ sɔ'n kʋsʋ, b'a hɛlɛ yí
*ebele anıɛ nun, b'a hɛlɛ yí *latın anıɛ nun, ɛsɛ b'a hɛlɛ yí *gɛlɛkı
anıɛ nun. 21 Mɔ Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nwunlin ɛhɛlɛ sɔ'n,
bɛ hɔlı tʋlı Pilatı a, bɛ́ nwan: “Pilatı, ahan a ngɛlɛ man yí kɛ ‘Zufʋ'n-mɔ
belemgbin’, nan ahan ɛ hɛlɛlı yí kɛ ‘sʋanlan ɛhı nwan ɔ tı Zufʋ'n-mɔ
belemgbin.’ ”
22 Pilatı nwan: “Mɔ m'an hɛlɛ'n, bɛ ngaci man yí kʋ́n.”
23 Ɛhı, bɛ kɔ bʋbɔ Zozi kʋlʋwa nın asʋ, bɛ kɔ hye yí taladıɛ'n-mɔ
anun nnan bɛ kɔ fa. Bɛ́ nun kʋn biala kɔ nyan m'ɔ fata ɔ. Ɔ kɔ ha yí
bubu'n. Taladıɛ sɔ'n kʋsʋ, ɔ fa yí anwunno dede m'ɔ ju yí ası'n, ɔ le
man mgbalıɛ, bɛ nwʋnlın yí wolologɔ kʋnmgba. 24 Mɔ nzalafʋ'n-mɔ
hyelı yí taladıɛ ɛhınlın-mɔ anun yuelı'n, bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan an, nunhan
kʋn kɔ fa kɔ tʋ yí manngʋn'n-mɔ anyunnun kɛ: “Ebia-mɔ, taladıɛ kʋn
ɛhı m'ɔ wɔ ɛwa'n, nán bɛ man yɛ sosua nun, nan bɛ mán yɛ hyʋ́ın
tondo yɛ nwʋ́n sʋanlan m'ɔ kɔ nyan yí ɔ.”
*Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun, b'a hɛlɛ kɛ:
B'a hye mín nwʋn ninnge'n-mɔ b'a fa,
yɛ̂ b'a hyʋın tondo b'a fa mín taladıɛ'n.
Kɛ ɔ yɔlı mɔ ɛjɔlɛ sɔ'n kpınlın sʋ nın anın. Mɔ nzalafʋ'n-mɔ yɔlı nın
anın.
25 Anın Zozi anin'n nʋn yí nin anianman balasua'n nʋn Kolopası
ayı Mali yɛ̂ Mali m'ɔ fi Magıdala'n, bɛ́ kʋalaa bɛ jijin Zozi kʋlʋwa nın
anwʋn ɛbɛlɛ. 26 Mɔ Zozi nwunlin kɛ sʋanlan'n m'ɔ kulo yí'n jin yí nin
anwʋn ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ fɛlɛ yí nin ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: “M mo, ɛ 'nwun
wɔ́ wa.” 27 M'ɔ hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kpɛlı yí nyın sʋanlan'n m'ɔ kulo yí'n
kʋsʋ anwʋn ɛlɔ a, yí nwan: “Ɛ 'nwun wɔ́ nin.” Ɔ fi ɛbɛlɛ, yí sʋanlan'n
falı yí nin hɔlı yí awulo.

Zozi ewue nun
(Matie 27.45-56, Maakı 15.33-41, Luku 23.44-49)

28 Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, sian'n yí muonun ɔ nıan an, anın yí
nwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n hanlın'n kʊalaa a kpın sʊ. Ɛbɛlɛ ala, yí
nwan: “Nzuhoe lɛ kun mín.”
29 Anın bua kʊn jin ɛbɛlɛ, vinɛgılı yi yí. Mɔ Zozi hanlın sɔ nın ala,
nzalafʊ'n-mɔ kɔ nıan ɛbɛlɛ bɛ kɔ fa eminlan kʊn bɛ kɔ bɔ vinɛgılı sɔ
nın anun. Bɛ kɔ sinnze yí baka kʊn ati. Baka sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí *Izɔpʊ.
Bɛ kɔ fa bɛ kɔ han Zozi anʊan. 30 Mɔ vinɛgılı'n hanlın yí nʊan yuelı'n,
yí nwan: “Sian dıɛ, ɔ'a yue.” Kɛ ɔ hanlın sɔ mɔ ɔ 'si yí ti ası ala, ɔ kɔ
ha nun.

Nzalafʊ kʊn 'ba wɔ Zozi anvın nun acɔ

31 Cıan mɔ bɛ hunlin Zozi'n, yí alíɛ cın an, ɔ tı ɛnwʊnmıan elie cıan.
Yí sɔ ati, bɛ́ mɔ b'a bʊbɔ bɛ́ kʊlʊwa sʊ'n, Zufʊ'n-mɔ ngulo man kɛ bɛ́
fuin'n ka ɛbɛlɛ dede *ɛnwʊnmıan elie cıan'n ju. Afı cıan sɔ'n tı cıan
kpili kpa. Ɛhı kʊalaa ati, Zufʊ'n-mɔ sɛlɛlı *Pilatı kɛ ɔ mán nzalafʊ'n-mɔ
búbu menian sɔ'n-mɔ aja'n, nán bɛ yí bɛ́ kʊlʊwa nın asʊ. 32 Nzalafʊ'n-
mɔ walı a, menian nnyuan'n mɔ b'a bʊbɔ bɛ́ kʊlʊwa sʊ Zozi anwʊn
ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ li mʊa bɛ kɔ bubu kʊn nın aja'n, ɛsɛ bɛ kɔ bubu kʊn'n
kʊsʊ dıɛ'n. 33 Bɛ́ nwan bɛ 'bubu Zozi dıɛ'n, bɛ 'ju yí nwʊn ɛbɛlɛ a, anın
ɔ'a wu. Yí ti, b'a mmubu man yí ja'n. 34 Kɛ ɔ yɔlı sɔ'n, nzalafʊ'n-mɔ
anun kʊn falı yí acɔ'n wɔlı Zozi anvın nın anun. Ɛbɛlɛ ala, moja nʊn
nzue fi nun kɔ fite. 35 Sʊanlan'n m'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ ɛhı kʊalaatin'n, ɔ'a
nwun ninnge sɔ'n-mɔ yí muonun yí nyınsʊ. Yê yí ɛjɔlɛ'n m'ɔ lɛ kan'n
kʊsʊ tı ananhɔlɛ. Ɔ sı kɛ ɔ lɛ kan ananhɔlɛ, ɔ 'kan maan ɛmɔ kʊsʊ
de di. 36 Ninnge sɔ'n yɔlı sɔ, ɔ man *Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lıka m'ɔ lɛ kan kɛ:
B'a mmu man yí bowe kʊnmgba cein anun, ɔ kpınlın sʊ. 37 Ɛsɛ b'a hɛlɛ
wɔ lıka fʊfɔlɛ kɛ: *Bɛ 'ba kaci bɛ́ nyın sʊanlan'n mɔ bɛ wɔlı yí nvın nın
anun acɔ nın anwʊn ɛlɔ.*

Zozi esie'n
(Matie 27.57-61, Maakı 15.42-47, Luku 23.50-56)

38 Ɛhı anzin, Zozɛfʊ m'ɔ fi Alimate kulo nın asʊ'n, ɔ hɔlı sɛlɛlı Pilatı
kɛ ɔ 'fa Zozi fuin'n ɔ 'kɔ a sie yí. Zozɛfʊ sɔ'n, Zozi sʊanlan kʊn y'ɔ le yí,
nan kʊsʊ, kɛmɔ ɔ sulo Zufʊ mgbain'n-mɔ nın ati, ɔ nyı man yí nwʊn
ɔ ngele man. Kɛ ɔ hanlın sɔ nın ala, Pilatı kɔ man yí atın. Zozɛfʊ
kɔ a kɔ fa Zozi fuin'n kɔ hɔ. 39 Ninkodɛmʊn mɔ cıan kʊn kɔngɔɛ ɔ
walı Zozi anwʊn ɛbɛlɛ'n, yí kʊsʊ ɔ 'ba a, ɔ le alufanlan kɔ yɔ tonun
abulasan. 40 Bɛ́ menian nnyuan, bɛ kɔ fa Zozi fuin'n, bɛ kɔ fa kisaan
bɛ kɔ fʊfɔ yí nwʊn. Bɛ kɔ fa alufanlan sɔ'n bɛ kɔ gugua kisaan nın
anun kɛ Zufʊ'n-mɔ 'sie sʊanlan an, bɛ yɔ yí'n. 41 Lıka mɔ bɛ bʊbɔlı
Zozi kʊlʊwa nın asʊ'n, tola kʊn wɔ yí nwʊn ɛbɛlɛ. Tola sɔ nın anun,
sɛka fʊfɔlɛ kʊn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ sielı man sʊanlan fíí nun lé. 42 Kɛmɔ alíɛ
cın an, anın ɔ tı Zufʊ'n-mɔ ɛnwʊnmıan elie cıan'n, mɔ ɛsɛ sɛka'n kʊsʊ
mantan bɛ́ nwʊn ɛbɛlɛ ala'n, ɔ man bɛ hɔlı sielı yí nun.

20

Zozi fi ewue nun ɔ 'ba tinnge
(Matie 28.1-8, Maakı 16.1-8, Luku 24.1-12)

1 Ɛhı, mɔlɛ'n ngɛlɛmɔ tutun kpa, anın mân nın anun yuelı man tıtı,
Mali m'ɔ fi Magıdala'n kɔ jasʊ kɔ hɔ Zozi sɛka nın asʊ ɛlɔ. Ɔ 'kɔ a ju a,
b'a kunndo ɛbʊta'n m'ɔ nyin sɛka nın anʊan'n. 2 Ɛhı a, ɔ le ɛnwanndie

ɔ kɔ hɔ kɔ tʋ Simʋn Pɪɛlɪ nʋn sʋanlan'n mɔ Zozi kulo yí'n, yí nwan:
“B'a yɪ yɛ́ Mɪn yí sɛ́ka nɪn anun, yɛ nnwun man lɪka mɔ bɛ nʋn yí a
hɔ ɔ.”
3 Mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, sʋanlan sɔ'n nʋn Pɪɛlɪ, bɛ kɔ jasʋ bɛ kɔ fa Zozi
sɛ́ka nɪn asʋ atɪn'n, bɛ lɛ kɔ a nɪan. 4 Bɛ́ munnyuan bɛ 'kɔ a, anɪn bɛ
lɛ nwanndi. Nan kɛmɔ sʋanlan kʋn'n kʋala nwanndi tala Pɪɛlɪ'n, ɔ kɔ
yaci yí kɔ hɔ, ɔ kɔ li mʋa kɔ ju sɛ́ka nɪn asʋ ɛlɔ. 5 Kɛ ɔ 'ju ɛbɛlɛ ala, ɔ
kɔ han yí nwʋn asɪ kɔ nɪan kunman nɪn anun. Ɔ 'nɪan an, ɛtanlan'n
mɔ bɛ falɪ bɛ sielɪ Zozi'n gua ɛbɛlɛ, kʋsʋ ɔ'a nju man kunman nɪn
anun. 6 Simʋn Pɪɛlɪ juli ɛbɛlɛ a, ɔ kɔ ju kunman nɪn anun. Ɔ 'nɪan
an, kisaan'n mɔ bɛ falɪ fʋfɔlɪ Zozi anwʋn'n gua asɪ ɛbɛlɛ. 7 Ɛsɛ ɔ 'tʋ yí
nyɪn an, ɔ kɔ nwun ɛtanlan'n mɔ bɛ falɪ gualɪ yí ti'n, b'a bubu ɔ gua
yí lɪka dɪɛ angʋnmɪn. 8 Kaan cɛ, sʋanlan'n m'ɔ lili mʋa juli sɛ́ka nɪn
asʋ'n kʋsʋ kɔ ju nun. Kɛ sʋanlan sɔ'n 'nwun yí sɔ ala, ɔ'a nwun kɛ
Zozi fi ewue nun ɔ'a tinnge. Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ le Zozi kɔ li. 9 (Mɛlɛ sɔ'n
kʋsʋ, Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɪka'n m'ɔ kele kɛ sɛ Zozi wu a, ɔ 'tinnge'n, anɪn yí
menian'n-mɔ tɪlɪ man yí bʋ.) 10 Yɛ̂ bɛ́ munnyuan bɛ salɪ hɔlɪ awulo ɔ.

Zozi 'ba yɪ yí nwʋn kele Mali m'ɔ fi Magɪdala'n
(Matie 28.9-10, Maakɪ 16.9-11)

11 Mɔ Zozi menian nnyuan'n 'sa kɔ awulo'n, anɪn Mali jin sɛ́ka nɪn
anwʋn ɛbɛlɛ, ɔ lɛ sun. Tɛmʋn mɔ ɔ 'su'n, ɔ kɔ han asɪ ɔ kɔ nɪan
kunman nɪn anun. 12 Ɔ 'nɪan an, anɪn nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ nnyuan,
bɛ wowula taladɪɛ nvufue hyɪhyɪɛɪn, bɛ tɪtɪ lɪka mɔ bɛ tʋlɪ Zozi'n. Kʋn
tɪ yí ja ngʋa yɛ̂ kʋn tɪ yí ti sɔlɔ.
13 Mɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ nwunlin Mali'n, bɛ́ nwan: “Balasua, nzukɛ ati
yɛ̂ ɛ lɛ sun ɔ?”
Mɔ Mali tɪlɪ kosuan sɔ'n, yí nwan: “B'a yɪ mín Mɪn ɛwa, mɪn nnwun
man lɪka mɔ bɛ nʋn yí a hɔ ɔ.” 14 M'ɔ hanlɪn sɔ helelɪ mmɔfʋɛ'n-mɔ
yuelɪ'n, Ɔ 'tʋ yí nyɪn yí nzin an, Zozi jin yí nwʋn ɛbɛlɛ, nan kʋsʋ Mali
a nnwun man kɛ yí ɔ.
15 Zozi kɔ bisa yí kɛ: “Balasua, nzukɛ ati yɛ̂ ɛ lɛ sun ɔ? Ɛ lɛ kpʋnndɛ
nwan?”
Mali jʋnlɪn kɛ sʋanlan'n m'ɔ di tola nɪn anun junman nɪn ɔ. Yí nwan:
“Yɛmɪnlɪn, sɛ wɔ́ yɛ̂ a yɪ yí ɛwa a, anɪn kele mín lɪka mɔ ɛ sielɪ yí'n
maan n gɔ́ n vá.”
16 Mɔ Mali hanlɪn sɔ yuelɪ'n, Zozi kɔ fɛlɛ yí: “Mali!”
Mali kɔ kpɛ yí nyɪn ɔ 'nɪan an, Zozi jin yí nwʋn ɛbɛlɛ. Ɛbɛlɛ ala, Mali
kɔ tɪan kɔ kpayɪ yí: “*Labunin, wɔ́ ahɪ?” (Labunin'n tɪ *ebele anɪɛ, yí
bʋ y'ɔ le kɛ sʋanlan m'ɔ kan Nyanmɪan anʋan ɛjɔlɛ kele menian.)
17 Sian'n mɔ Mali hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ tutu ɔ 'kɔ a tɔ yí nun. Zozi
nwan: “N'ɛ kan mín, ɔ sanlɪn kɛ n vʋlɪ n gɔlɪ man mín Sɪ anwʋn ɛlɔ.
Nan kɔ, kɔ han kele mín menian'n-mɔ kɛ mɪɪn fʋ mɪn kɔ mín Sɪ m'ɔ
tɪ ɛmɔ kʋsʋ Asɪ nɪn anwʋn ɛlɔ, mɪɪn fʋ mɪn kɔ mín Nyanmɪan m'ɔ tɪ
ɛmɔ kʋsʋ Nyanmɪan nɪn anwʋn ɛlɔ.”
18 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, Mali kɔ hɔ kɔ tʋ Zozi menian'n-mɔ, ɔ kɔ bɔ
bɛ́ amannɪɛ, yí nwan: “Anianman-mɔ, m'an nwun yɛ́ Mɪn!” Ɛbɛlɛ ala,
ɔ kɔ sʋsɔ sʋ kɔ han mɔ Zozi hanlɪn helelɪ yí'n kɔ hele bɛ́.

Zozi 'ba yɪ yí nwʋn kele yí menian'n-mɔ
(Matie 28.16-20, Maakɪ 16.14-18, Luku 24.36-49)

19 Mɔlɛ cıan kʊnmgba sɔ'n nɔsʊba, kɛmɔ Zozi menian'n-mɔ sulo Zufʊ
mgbain'n-mɔ nın ati, bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ tʊ bɛ́ nwʊn anʊan nun sua kʊn
anun. Bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan ala, Zozi kɔ fite bɛ́ nun ɛbɛlɛ, ɔ jin bɛ́ kʊalaa
bɛ́ afian, yí nwan: "Ɛmɔ mán bɛ́ lʊa cícı bɛ́ nwʊn!" 20 M'ɔ hanlın sɔ
yuelı'n, ɔ kɔ fa yí sa'n-mɔ anun nʊn yí nvın nın anun kafʊan'n kɔ hele
bɛ́. Mɔ menian'n-mɔ nwunlin yɛ́ Mın'n, bɛ lili fɛ kpili kpa.
21 Ɛsɛ bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan an, Zozi nwan: "Ɛmɔ mán bɛ́ lʊa cıcı bɛ́
nwʊn! Kɛ mín Sı sʊanlın mín'n, mín kʊsʊ mıın sʊan ɛmɔ."
22 Mɔ Zozi hanlın sɔ mɔ yí nʊan tɔlı'n, ɔ kɔ fita bɛ́ nwʊn, yí nwan:
"Ɛmɔ nyán Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n. 23 Menian mɔ ɛmɔ kɔ fa bɛ́
ɛtɛ'n kɔ hye bɛ́'n, bɛ 'nyan ɛtɛ face, nan bɛ́ mɔ yê ɛmɔ a nva man bɛ́
ɛtɛ nın a nje man bɛ́'n, bɛ nnyan man ɛtɛ face."

Zozi 'ba yı yí nwʊn kele Toma

24 Mɔ Zozi 'ba yí menian'n-mɔ anwʊn ɛbɛlɛ'n, anın Toma (mɔ bɛ fɛlɛ
yí Nda'n) nnʊn man ɛbɛlɛ bie. Toma sɔ'n, ɔ wɔ Zozi menian bulu nʊn
nnyuan nın anun. 25 Mɔ Toma hɔlı dede m'ɔ walı'n, yí manngʊn'n-mɔ
nwan: "Y'a nwun yɛ́ Mın!"
M'ɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ ngɔ le ngɔ li man, yí nwan: "Mín dıɛ, sɛ m'an
nnwun man yí sa nın anun kafʊan'n, sɛ m'an nva man mín sa'n m'an
ngan man yí kafʊan'n, ɛsɛ sɛ m'an nva man mín sa'n m'an nwula man
yí nvın nın anun an, mın nne mın nni man lé."
26 Ɛhı anzin mɔlɛ kʊn, ɛsɛ Zozi menian'n-mɔ kɔ hɔ kɔ yia sua sɔ nın
anun biekun, bɛ kɔ tʊ bɛ́ nwʊn anʊan nun. Sian dıɛ, anın Toma wɔ bɛ́
nun ɛbɛlɛ bie. Bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan an, Zozi kɔ fite bɛ́, ɔ jin bɛ́ afian ɛbɛlɛ.
Yí nwan: "Ɛmɔ mán bɛ́ lʊa cícı bɛ́ nwʊn!" 27 M'ɔ hanlın sɔ yuelı'n, ɔ
kɔ kpɛ yí nyın Toma anwʊn ɛlɔ, yí nwan: "Toma, fa wɔ́ sa'n bala nán
kan mín sa nın anun nıan, ɛsɛ tınngɛ wɔ́ sa'n fa wula mín nvın nın
anun. N'ɛ su akpʊlʊwa, nan de di."
28 Mɔ Toma nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: "Mín Mın, mín Nyanmıan!"
29 Zozi nwan: "Kɛmɔ a nwun mín'n, sian dıɛ, ɛ de di? Nyila hán bɛ́
mɔ b'a nnwun man mín kʊsʊ b'a le mín b'a li'n."

Kalata ɛhı abʊ'n

30 Yí menian'n-mɔ anyunnun, Zozi yɔlı asinbɛnwʊn ninnge
mmiekun-mɔ dɔʊn mɔ b'a ngɛlɛ man yí kalata ɛhı anun. 31 Nan mɔ
b'a hɛlɛ yí kalata ɛhı anun'n, b'a hɛlɛ maan ɛmɔ de di kɛ Zozi yê ɔ tı
*Kilisi'n, yí yê ɔ tı Nyanmıan Awa nın ɔ. Ɔ man sɛ ɛmɔ de yí di a, ɛmɔ
'nyan ngʊan wɔ yí dunman nun.

21

Zozi 'ba yı yí nwʊn kele yí menian'n-mɔ anun nsʊ.

1 Ɛhı anzin, cıan kʊn Zozi kɔ yı yí nwʊn biekun kɔ hele yí menian'n-
mɔ. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın yí menian'n-mɔ wɔ Galile asue'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Tibeliadı nın anʊan. Ɛ 'nwun kɛ ɔ kpınlın yılı yí nwʊn helelı bɛ́'n.
2 Anın Simʊn Pıelı nʊn Toma mɔ bɛ fɛlɛ yí Nda'n, ɔ nʊn Natanayɛ m'ɔ
fi Kana, Galile mân nın anun'n yê bian Zebede amma'n-mɔ, ɔ nʊn Zozi
menian nnyuan biekun, bɛ́ kʊalaa bɛ gua asue nın anʊan ɛbɛlɛ. 3 Bɛ
wɔ ɛbɛlɛ kaan an, Simʊn Pıelı nwan: "Mín nianman-mɔ, mın 'kɔ a
gua dada."

Pɪɛlɪ anʊan a ndɔ man, bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwan: “Yɛ nʊn wɔ́ kɔ.” Ɛbɛlɛ ala, bɛ kɔ hɔ bɛ kɔ fʊ ɛlɛɛ kʊn anun. Cɪan sɔ'n kɔngɔɛ, bɛ ngɔ hyɪ man ejue fíí.

4 Bɛ gualɪ dada'n dede mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, Zozi kɔ a asue nɪn anʊan ɛbɛlɛ, nan kʊsʊ yí menian'n-mɔ a nnwun man kɛ yí ɔ. 5 Ɛhɪ a, Zozi kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Mín mma-mɔ, ɛmɔ a hyɪ ejue ɔ?”

Bɛ́ nwan: “Cɛcɛ.”

6 Zozi nwan: “Ɛmɔ gúa dada nɪn ɛlɛɛ'n fama sʊ, nán ɛmɔ 'ba hyɪ ejue.” Mɔ yí menian'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ li sʊ. Bɛ kɔ gua dada'n. Sakpa kʊsʊ, bɛ 'gua yí ɛbɛlɛ a, bɛ kɔ hyɪ ejue ngʊnmɪn, bɛ nnwun man kɛ bɛ kpɪn bɛ yɔ yí ɔ. Bɛ cʊɪn yí a, ɔ njʊɪn man.

7 Mɔ sʊanlan'n mɔ Zozi kulo yí'n nwunlin yí sɔ'n, yí nwan: “Yɛ́ Mɪn ɔ!”

Mɔ Simʊn Pɪɛlɪ tɪlɪ kɛ yí nwan: “Yɛ́ Mɪn ɔ!”, ɔ kɔ wula yí taladɪɛ'n, afɪ anɪn yí nwʊn gua sʊ. Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ hulu kɔ tɔ asue nɪn anun. 8 Lɪka mɔ bɛ wɔ'n kʊsʊ nʊn fie a nwa man. Ɔ 'ba yɔ kɔ yɔ mɛtɪlɪ ɛya kʊn. Zozi menian nga'n-mɔ halɪ ɛlɛɛ nɪn anun, bɛ hyʊhyʊɪnlɪn dada'n dede bɛ walɪ sili asɪ, ejue yi yí tɛkɛɛ.

9 Mɔ bɛ sili asɪ'n, bɛ 'nɪan an, anɪn b'a huan sîn ɛbɛlɛ, ejue la sʊ yê kpaʊn kʊsʊ la yí nwʊn ɛbɛlɛ. 10 Zozi nwan: “Ejue'n mɔ ɛmɔ a hyɪ yí kɪkaala'n, bɛ fá bie bɛ bála.”

11 Simʊn Pɪɛlɪ kɔ fʊ ɛlɛɛ nɪn anun, ɔ kɔ hyʊɪn dada'n mɔ ejue mgbili mgbili yi yí'n kɔ gua asɪ, Yí kʊalaa tɪ ejue ɛya kʊn abulanun nʊn nsan. Bɛ hyɪlɪ ejue nwala kpa, kʊsʊ dada nɪn a ndɪtɪ man. 12 Zozi nwan: “Ɛmɔ bála a li like.” Yí menian sɔ'n-mɔ fíí a ngʊala a mmisa yí bɔbɔ kɛ: “Nwan sʊanlan dɪɛ y'ɔ le wɔ́?”, ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ kʊalaa bɛ sɪ kɛ yɛ́ Mɪn ɔ. 13 Zozi kɔ hɔ sîn nɪn anwʊn ɛlɔ, ɔ kɔ hɔ kɔ fa kpaʊn'n nʊn ejue'n kɔ hye kɔ man bɛ́. 14 Kɛ Zozi fi ewue nun tinngelɪ'n, yí kpê nsan asʊ mɔ ɔ 'yɪ yí nwʊn kele yí menian'n-mɔ nɪn ahɪ.

Zozi 'ba han ɛjɔlɛ kele Pɪɛlɪ

15 Mɔ bɛ lili like'n yuelɪ'n, Zozi kɔ bisa Simʊn Pɪɛlɪ kɛ: “Zʊan awa Simʊn, asʊ ɛ kulo mín kpa tala ehulo'n mɔ menian ɛhɪ-mɔ fa kulo mín nɪn ɔ?”

Simʊn nwan: “Yuo o! Yɛ́ Mɪn, ɛ sɪ kɛ mɪn kulo wɔ́.”

Zozi nwan: “Sɛ ɛ kulo mín an, anɪn nɪan mín mmʊa mma'n-mɔ asʊ.”

16 Bɛ wɔ ɛbɛlɛ kaan an, ɛsɛ Zozi kɔ fɛlɛ Simʊn Pɪɛlɪ biekun, yí nwan: “Zʊan awa Simʊn, asʊ ɛ kulo mín ɔ?”

Yí nwan: “Yuo o! Yɛ́ Mɪn, ɛ sɪ kɛ mɪn kulo wɔ́.”

Zozi nwan: “Anɪn nɪan mín mmʊa'n-mɔ asʊ.”

17 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ kan an, ɛsɛ ɔ kɔ fɛlɛ Simʊn Pɪɛlɪ biekun, yí nwan: “Zʊan awa Simʊn, asʊ ɛ kulo mín ɔ?” Yí kpê nsan nɪn asʊ mɔ Yɛ́ Mɪn hanlɪn kɛ: “Zʊan awa Simʊn, asʊ ɛ kulo mín ɔ?”

Pɪɛlɪ anwʊn kɔ bubu yí, yí nwan: “Yɛ́ Mɪn, ɛ sɪ ɛjɔlɛ biala, ɛ sɪ kɛ mɪn kulo wɔ́.”

Zozi nwan: “Anɪn nɪan mín mmʊa'n-mɔ asʊ.” 18 Mɪɪn kan yí ananhɔlɛ mɪn kele wɔ́ kɛ, daba, mɔ anɪn ɛ tɪ kpafɛlɛ'n, wɔ́ ngʊnmɪn yê ɛ fa wɔ́ bɛlɛtɪ'n ɛ cɪ wɔ́ nwʊn sʊ, ɛ kɔ lɪka mɔ ɛ kulo ɔ. Nan mɔ ɛ 'ba yɔ awʊlʊwa'n, ɛ 'ba kuku wɔ́ sa'n-mɔ asʊ maan sʊanlan fʊfɔlɛ fa bɛlɛtɪ'n cɪ wɔ́ nwʊn sʊ, ɔ fa wɔ́ kɔ lɪka mɔ ɛ ngulo man kɛ ɛ kɔ'n. 19 Zozi lɛ kan sɔ kele kɛ bɛ 'ba cɪcɪ Pɪɛlɪ, bɛ kele yí ahʊlʊwa dede bɛ

kun yí, nán ɔ fa ewue sɔ'n ɔ wula Nyanmıan anunminnyanmʋn. Mɔ Zozi hanlın sɔ yuelı'n, yí nwan: “Simʋn, si mín sʋ!”

20 Pıɛlı kɔ tʋ yí nyın yí nzin, ɔ 'nıan an, anın sʋanlan'n mɔ Zozi kulo yí'n si bɛ́ sʋ. Sʋanlan sɔ'n y'ɔ le mɔ bɛ 'di *Pakı alıɛ'n m'ɔ hyıalı yí nwʋn Zozi anwʋn ɛbɛlɛ ɔ bisalı yí kɛ: “Yɛ́ Mın, nwan sʋanlan dıɛ yɛ̂ ɔ 'ba yı wɔ́ man ɔ?”. 21 Mɔ Pıɛlı nwunlin kɛ sʋanlan sɔ'n si bɛ́ sʋ'n, ɔ kɔ bisa Zozi kɛ: “Yɛ́ Mın, yí dıɛ, nzu ɛjɔlɛ yɛ̂ ɔ 'tʋ yí ɔ?”

22 Zozi nwan: “Sɛ mın kulo kɛ ɔ nyan ngʋan dede ɔ ju mín ɛwalɛ cıan an, asʋ wɔ́ ɛjɔlɛ wɔ nun ɔ? Wɔ́ lılı si mín sʋ!” 23 Ɛjɔlɛ'n kɔ te anianman'n-mɔ afian ɛlɔ kɛ bɛ́ nwan Zozi sʋanlan sɔ'n dıɛ ɔ ngɔ wu man lé. Kʋsʋ Zozi a ngan a ngele man Pıɛlı kɛ ɔ ngɔ wu man le, nan Zozi nwan: “Sɛ mın kulo kɛ ɔ nyan ngʋan dede ɔ ju mín ɛwalɛ cıan an, asʋ wɔ́ ɛjɔlɛ wɔ nun ɔ?”

24 Zozi sʋanlan sɔ'n lılı yɛ̂ ɔ'a nwun ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ ɔ'a hɛlɛ ɔ'a sie ɔ. Yɛ̂ yɛ sı kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a han'n tı ananhɔlɛ.

Kʋalaa kʋalaa

25 Zozi yɔlı asinbɛnwʋn ninnge dɔʋn kpa mmiekun-mɔ. Nan sɛ bɛ lɛ tʋa kʋn biala bɛ kɛlɛ a, yí nwʋn kalata mɔ bɛ 'kɛlɛ'n, mın de mın di kɛ ɔ nzʋn man mân nın anun.

ZOZI MMƆFƱƐ'N-MƆ JUNMAN'N

M'ɔ wɔ nun'n

Luku kalata'n m'ɔ tian yí nnyuan'n m'ɔ hɛlɛlı'n y'ɔ le ɛhı. Kalata sɔ nın anun, Luku man yɛ nwun kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ Zozi mmɔfʋɛ'n-mɔ fi Zoluzalɛmʋn kulo nın asʋ ɛbɛlɛ, bɛ hɔlı bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n *Lɔmʋn belemgbin mân'n lıka dɔʋn bɛ bɔlı Asɔnın'n. Kalata sɔ'n tı cınnjın kpa, ɔ sanlın kɛ ɔ bʋka yɛ́ maan yɛ tı Zozi mmɔfʋɛ'n-mɔ kalata'n-mɔ mɔ bɛ hɛlɛlı nın abʋ.

Luku a hye yí kalata nın anun nsan. Alimʋa dıɛ'n (yí ti 1-7) kan ninnge mɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ yɔlı wɔ Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ. Mɔ Zozi fʋlı hɔlı nyanmıansʋ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan fi nyanmıansʋ walı jinlanlın mmɔfʋɛ'n-mɔ anzin. Ɔ manlın bɛ́ tunmin maan bɛ bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n. Zoluzalɛmʋn Asɔnın'n tɛlɛlı ndɛ-ndɛ, sunnzun mɔ anın Zufʋ mgbain'n-mɔ lɛ kele bɛ́ ahʋlʋwa ɔ.

M'ɔ tɔ sʋ nnyuan'n (yí ti 8-12), Luku lɛ kan ninnge mɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ yɔlı wɔ Zude nʋn Samali mân nın anun nın anwʋn ɛjɔlɛ. Mɔ Zufʋ mgbain'n-mɔ manlın bɛ hunlin Zozi sʋanlan'n m'ɔ li Etiɛnın'n, bɛ́ nun kʋn, bɛ fɛlɛ yí Sɔlʋ, ɔ helelı Zozi menian'n-mɔ ahʋlʋwa kpili kpa. Yí bɛ-yue-asıɛ, Zoluzalɛmʋn Asɔnın mma'n-mɔ bɔlı asanndıɛ hɔlı Zude nʋn Samali mân nın anun. Yɛ́ Mın Zozi yılı yí nwʋn helelı Sɔlʋ, ɔ fɛlɛlı yí kɛ ɔ káci yí bɔfʋɛ wɔ bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n-mɔ afian. Ɛhı anzin, Sɔlʋ falı dunman Pɔlʋ. Asannan nán Luku a han Pɔlʋ junman nın anwʋn ɛjɔlɛ'n, ɔ lɛ kan Pıɛlı dıɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ, ɔ nʋn kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ alimʋa mma'n-mɔ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n kacili Zozi menian wɔ Zude mân nun, ɔ nʋn Antiɔsʋ kulo nın asʋ ɛbɛlɛ'n.

Kalata'n lıka nga'n (yí ti 13-28), Luku lɛ kan Pɔlʋ anwʋn ɛjɔlɛ. Pɔlʋ tuli atın ngʋkʋn fâ nsan ɔ hɔlı bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n *Lɔmʋn belemgbin mân'n lıka dɔʋn. Anın Pɔlʋ le menian dɔʋn bɛ bʋka yí bɛ di yɛ́ Mın junman'n. Bɛ́ nun mmie-mɔ y'ɔ le Baanabası, Silası, Timote, Titı, Apolɔsʋ ɔ nʋn Maakı. Pɔlʋ atın'n mmie-mɔ m'ɔ tuli'n, Luku nʋn yí y'ɔ hɔlı ɔ. Yí ti yɛ̂ yí muonun, ɔ lɛ kan yí kalata nın anun kɛ "yɛ́" nın ɔ. Pɔlʋ bɔlı Asɔnın kulo mgbili dɔʋn asʋ. Bɛ helelı yí ahʋlʋwa kpa, ɛsɛ emian tʋlı yí. Nan kʋsʋ, ɔ bɔlı mɔndınlın ɔ lili junman manlın yí Mın Zozi. Kalata nın agualıɛ nun, Luku lɛ kan kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ Pɔlʋ juli Lɔmʋn kulo nın asʋ ɛlɔ'n.

1 Teofili,

Ninnge kʋalaa mɔ Zozi yɔlı, ɔ nʋn m'ɔ heheleli yí ngɛlɛmɔ nun
2 dede m'ɔ juli cıan m'ɔ fʋlı hɔlı nyanmıansʋ'n, m'an han yí nwʋn
ɛjɔlɛ mín alimʋa kalata nın anun. Asannan nán Zozi a fʋ a hɔ
nyanmıansʋ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n tunmin nun, ɔ heheleli
yí mmɔfʋɛ'n-mɔ m'ɔ fɛlɛlı bɛ́ yí nwʋn nın atın'n. 3 Mɔ menian'n-mɔ
hunlin yí yuelı'n, ɔ buli atın ngacile dɔʋn asʋ ɔ yılı yí nwʋn ɔ helelı yí
mmɔfʋɛ'n-mɔ maan bɛ nwunlin yí kɛ ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge sakpa.
Ɔ yılı yí nwʋn ɔ helelı bɛ́ dede cıan abulanan, ɛsɛ ɔ hanlın Nyanmıan
Belemgbin Mân nın anwʋn ɛjɔlɛ ɔ helelı bɛ́. 4 Ɛlɛhʋn kʋn, anın Zozi
nʋn yí mmɔfʋɛ'n-mɔ lɛ didi, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Nán man ɛmɔ

fi Zoluzalɛmʋn ɛwa bɛ kɔ mʋa. Nan ɛmɔ tánlan bɛ nwʋ́nndɛ like'n
mɔ Sɪɛ nɪn a fa a bɔ ɛmɔ anɔhʋba mɔ n ganlɪn yí nwʋn ɛjɔlɛ n gelelɪ
ɛmɔ'n. 5 Ɔ sanlɪn kɛ, Zʋan a sɔnɪn menian'n-mɔ asue nun, nan ɛmɔ
dɪɛ, ɔ ka kaan, bɛ 'ba fa Wawɛ Nwannzan-nwannzan bɛ sɔnɪn ɛmɔ."

Zozi 'ba fʋ kɔ nyanmɪansʋ

6 Mɔ Zozi hanlɪn sɔ yuelɪ'n, yí mmɔfʋɛ'n-mɔ mɔ anɪn b'a yia yí nwʋn
ɛbɛlɛ'n kɔ bisa yí kɛ: "Yɛ́ Mɪn, asʋ mɛlɛ sɔ nɪn anun yɛ̂ ɛ 'sesie Izalayɛ
belemgbin mân'n biekun ɔ?"
7 Zozi kɔ bua bɛ́ kɛ: "Mɛlɛ'n nʋn cɪan'n mɔ Sɪɛ'n muonun tunmin
nun ɔ'a hele'n, nán ɛmɔ ɛjɔlɛ ɔ. 8 Nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n
'ba a ɛmɔ sʋ ɔ wowula ɛmɔ tunmin. Ɛbɛlɛ nɪn anun, ɛmɔ 'ba li mín
nwʋn adanzɪɛ wɔ Zoluzalɛmʋn kulo nɪn asʋ ɛwa, Zude nʋn Samali
mân nɪn anun lɪka kʋalaatin, ɛsɛ dede ɔ kɔ ju mân nɪn ati ɛlɔ ebue
kʋn kʋalaatin."
9 Mɔ Zozi hanlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n yuelɪ'n, bɛ 'nɪan an, anɪn ɔ lɛ fʋ kɔ
nyanmɪansʋ. Ɛbɛlɛ ala, bɔlɛ́ kʋn kɔ fʋfɔ yí nwʋn ɔ kɔ fɪa bɛ́ nyɪn.
10 Mɛlɛ mɔ Zozi 'fʋ kɔ mɔ anɪn yí mmɔfʋɛ'n-mɔ tɛ nɪan anwunno'n,
kʋnmgba ala menian nnyuan kɔ fite fite bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ. Menian
nnyuan sɔ'n-mɔ wowula taladɪɛ nvufue. 11 Bɛ kɔ bisa Zozi mmɔfʋɛ'n-
mɔ kɛ: "Galile amma, ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ jijin ɛwa bɛ lɛ nɪan anwunno ɔ?
Zozi m'ɔ fi ɛmɔ afian ɛwa ɔ'a fʋ ɔ'a hɔ nyanmɪansʋ'n, ɔ 'ba sa ba kɛ
ɛmɔ a nwun yí kɛ ɔ lɛ fʋ kɔ'n."

Zudasɪ ngacifʋɛ'n

12 Mɔ menian nnyuan sɔ'n-mɔ hanlɪn sɔ'n, Zozi mmɔfʋɛ'n-mɔ fi
bʋka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí "*Olivʋ bʋka" nɪn asʋ bɛ kɔ ju. Bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ
Zoluzalɛmʋn. Bʋka sɔ'n nʋn Zoluzalɛmʋn afian tɪ kɔ yɔ cilo kʋn. 13 Mɔ
bɛ juli Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ hɔ kɔ fʋ awaa nɪn asʋ, bɛ kɔ wʋlʋ
sua'n mɔ bɛ yia nun titi nɪn anun. Bɛ́ mɔ bɛ hɔlɪ yialɪ sua nɪn anun'n
y'ɔ le Pɪelɪ, Zʋan, Zʋakɪ, Andele, Filipʋ, Toma, Baatelemin, Matie, Alɪfe
awa Zʋakɪ, Simʋn m'ɔ kpʋnndɛ yí mân'n fanwʋndi'n ɔ nʋn Zʋakɪ awa
Zudɪ. 14 Bɛ yia daa bɛ yɔ asɔnɪn, bɛ nʋn mmalasua'n-mɔ nʋn Zozi anin
Mali ɔ nʋn Zozi anianman mmelenzua'n-mɔ.
15 Ɛlɛhʋn kʋn bɛ yialɪ, bɛ́ menian kɔ yɔ ɛya kʋn abulaa, Pɪelɪ jasʋlɪ
a, yí nwan: 16 "Anianman-mɔ, ɛjɔlɛ mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n
hanlɪn m'ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun'n, ɔ di kɛ ɔ kpín sʋ. Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n nanndɪlɪ belemgbin Davidi sʋ ɔ hanlɪn Zudasɪ
anwʋn ɛjɔlɛ. Zudasɪ sɔ'n y'ɔ kpɛlɪ atɪn maan bɛ hyɪlɪ Zozi ɔ. 17 Anɪn
Zudasɪ wɔ yɛ́ fâ nɪn anun bie. Junman'n mɔ yɛ lɛ di yí ɛwa'n, anɪn ɔ
di bie. 18 Yí busuɔfʋɛ nyɔlɪɛ nɪn anwʋn esika mɔ bɛ tualɪ bɛ manlɪn
yí'n, ɔ falɪ tolɪ ebo kʋn. Ebo sɔ nɪn asʋ, ɔ kɔ fʋ anwunno ɔ kɔ lua yí
ti asɪ ɔ kɔ tɔ asɪ, yí nyaa kʋalaa kɔ tulu. 19 Ɛjɔlɛ sɔ'n, Zoluzalɛmʋn
menian'n-mɔ kʋalaa tɪlɪ. Ɔ man bɛ́ anɪɛ nɪn anun, b'a fɛlɛ ebo sɔ'n
'Hakɛlɪdama'. Hakɛlɪdama'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ: 'moja ebo'.
20 "Ɛ 'nwun Zudasɪ anwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ belemgbin *Davidi hɛlɛlɪ wɔ
Izalayɛ ejue ɛtʋɛ kalata nɪn anun'n:
Man yí awulo'n há to,
nán man sʋanlan fíí tanlan nun.
Ɛsɛ b'a hɛlɛ wɔ kalata sɔ nɪn anun biekun kɛ:
Man sʋanlan fʋfɔlɛ káci yí.

21 “Ɛhıka ati, ɔ di kɛ sʋanlan kʋn fa yí nwʋn bɔ yɛ́ ɔ di yɛ́ Mın
Zozi ewuetinnge nın anwʋn adanzıɛ. 22 Sʋanlan sɔ'n, ɔ yɔ́ bɛ́ mɔ
bɛ si yɛ́ sʋ nın anun kʋn, sunmin tɛmʋn mɔ Zʋan sɔnınlın yɛ́ Mın
Zozi, m'ɔ sısınlın kulo kulo'n-mɔ asʋ, dede ɔ juli cıan m'ɔ fʋlı hɔlı
nyanmıansʋ'n.”
23 Mɔ Pıɛlı anʋan tɔlı'n, bɛ kɔ sie menian nnyuan ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ
kʋn Zozɛfʋ. Kʋn'n kʋsʋ li Matiası. Zozɛfʋ a, yí dunman biekun y'ɔ le
Baasabası mɔ yɛ̂ bɛ tʋnlın yí Zusutusu'n. 24 Mɔ bɛ sielı menian nnyuan
sɔ nın ɛbɛlɛ'n, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ yɔ asɔnın. Bɛ́ nwan: “Yɛ́ Mın, wɔ́ mɔ
ɛ sı menian'n-mɔ kʋalaa ahʋnlın nın anun ɛjɔlɛ'n, menian nnyuan
ɛhı, kele yɛ́ nunhan'n mɔ a yı yí kɛ 25 ɔ káci Zudası mɔ ɔ'a yaci Zozi
mmɔfʋɛ junman'n ɔ'a bɔ yí ti yí lıka m'ɔ kulo'n.”
26 Ɛhı a, bɛ kɔ hyʋın tondo, ɔ kɔ tɔ Matiası sʋ. Ɔ fi ɛbɛlɛ yɛ̂ bɛ falı
Matiası bɛ sɔlı mmɔfʋɛ bulu nʋn kʋn nın asʋ ɔ.

2

Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɛwalɛ'n

1 Ɛhı, mɔ *Pantekɔtʋ fɛtı cıan'n juli'n, Zozi menian'n-mɔ kʋalaatin
yialı lıka kʋn. 2 Kʋnmgba ala, bɛ kɔ tı like nın angan kɛ anwʋnman
m'ɔ lɛ tu sɛlɛ kpa ɔ. Ɔ fi anwunno huuu, ɔ kɔ wʋlʋ sua'n mɔ menian'n-
mɔ gua nun nın anun. 3 Bɛ 'nıan an, sîn tofeleman-mɔ. Bɛ kɔ tıtı
bɛ́ nwʋn nun, bɛ kɔ tɛtanlan bɛ́ nun kʋn biala ati nın asʋ. 4 Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n kɔ wʋlʋ bɛ́ kʋalaa bɛ́ nun kpa bɔkɔɔ. Ɛbɛlɛ
ala, bɛ lɛ kan anıɛ ngacile ngacile mɔ Wawɛ nın a fa a wula bɛ́ nun
kʋn biala anʋan kɛ ɔ hán'n.
5 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ fɛlı Nyanmıan kpa'n fi mân
mân'n kʋalaa anun ba a, bɛ wɔ Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ. 6 Mɔ bɛ tılı like
sɔ nın angan'n, bɛ kɔ tutu bɛ kɔ hɔ kɔ yia yí bʋ ɛlɔ. Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́
kʋalaa bɛ́ nwʋn dede ɔ kɔ bʋ sʋ. Ɔ sanlın kɛ, anıɛ ngacile ngacile'n
mɔ Zozi menian'n-mɔ lɛ kan'n, bɛ́ mɔ b'a yia ɛbɛlɛ nın anun kʋn biala
tı kɛ yí kulo anıɛ yɛ̂ bɛ lɛ kan ɔ. 7 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ nwʋn ɛsɛ ɔ kɔ
yɔ bɛ́ ɛnyınmın. Bɛ́ nwan: “Menian ɛhı-mɔ mɔ bɛ lɛ kan anıɛ ngacile
ngacile'n, asʋ bɛ́ kʋalaa bɛ tı man Galile mân nın anun menian ɔ?
8 Nan ɔ yɔ sɛ mɔ afı yɛ́ nun kʋn biala tı ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kan wɔ yɛ́ kulo
anıɛ nın anun'n? 9 Yɛ́ nun mmie-mɔ fi Paatı nʋn Medi nʋn Elamʋn
mân nun. Mmie-mɔ fi Mezopotamin mân nun, Zude nʋn Kapadɔsʋ
mân nun, Pʋn nʋn Azi mân nun, 10 Filizi nʋn Panfili mân nun, Ezipiti
mân nun nʋn Libi mân nın anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Silɛnın nın afan
nun. Nyɔfʋɛ'n mɔ bɛ fi Lɔmʋn kulo nın asʋ'n, 11 b'a wʋ mmie-mɔ
Zufʋ, mmie-mɔ kʋsʋ tı man Zufʋ, nan kʋsʋ bɛ kɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnın'n
bie. Mmie-mɔ fi Kɛlɛtı nʋn Alabi mân nun. Kʋsʋ afı, Nyanmıan
asinbɛnwʋn ninnge'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ kan'n, yɛ́ kʋalaa yɛ
tı wɔ yɛ́ kulo anıɛ nın anun!”
12 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn dede ɔ kɔ bʋ bɛ́ nwʋn sʋ. Bɛ kɔ
bisa bisa bɛ́ nwʋn kɛ: “Ɛjɔlɛ ɛhı abʋ kele sɛ?” 13 Mmie-mɔ 'bisa kosuan
ɛhı a, anın mmie-mɔ kʋsʋ lɛ kan bɛ gʋlʋ Zozi menian'n-mɔ anwʋn kɛ:
“Ɛhı-mɔ, b'a nʋn nzan b'a bʋ kpa bɔkɔɔ!”
14 Mɔ menian'n-mɔ 'kan sɔ'n, Pıɛlı nʋn mmɔfʋɛ bulu nʋn kʋn'n
kɔ jasʋ kɔ jinlan. Pıɛlı kɔ kuku yí nʋan sʋ ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ:
“Ɛmɔ Zufʋ'n-mɔ nʋn ɛmɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ Zoluzalɛmʋn ɛwa'n, ɛmɔ

yɔ́ anzʋɛ bɛ tíe ɛjɔlɛ'n mɔ mɪn 'ba han mɪn kele ɛmɔ'n kpa. 15 Menian
ɛhɪ-mɔ mɔ ɛmɔ jʋnlɪn kɛ b'a nʋn nzan b'a bʋ'n, bɛ nnʋnlɪn man nzan
bɛ bʋlɪ man. Ɔ sanlɪn kɛ, bɛlɛ mɔ b'a bɔ ngɛlɛmɔ dɔɛ ngʋanlan ɔ.
16 Nan ɛjɔlɛ'n mɔ kpɔmanfʋɛ Zowɛ hanlɪn yí daba daba'n, ɛjɔlɛ sɔ'n yê
ɔ lɛ kpɪn sʋ sian nɪn ɔ. Kpɔmanfʋɛ Zowɛ hanlɪn kɛ Nyanmɪan nwan:
17 *Mɛlɛ kasian nɪn anun, mɪn 'ce mɪn Wawɛ'n*
mɪn man kulo sʋanlan dasannin biala.
Mɪn 'fa mín nʋan ɛjɔlɛ'n mɪn wula
ɛmɔ amma mmelenzua nʋn mmalasua'n-mɔ anʋan
maan bɛ kan.
Mɪn 'ba man ɛmɔ mgbafɛlɛ'n-mɔ
nwun ninnge'n-mɔ Wawɛ nun.
Mɪn 'ba hɪn ɛmɔ mmɪlɪwa'n-mɔ ɛlalɪɛ.
18 *Ɔ tɪ ananhɔlɛ, mɛlɛ sɔ nɪn anun,*
mɪn 'ce mín Wawɛ'n mɪn man
mín ngʋa mmelenzua nʋn mmalasua'n-mɔ.
Mɪn 'fa mín nʋan ɛjɔlɛ'n mɪn wula bɛ́ nʋan
maan bɛ kan.
19 *Mɪn 'ba man asinbɛnwʋn ninnge fite fite*
anwunno ɛlɔ.
Ɛsɛ mɪn 'ba man asinbɛnwʋn ninnge fite fite
asɪɛ nɪn asʋ ɛwa.
Menian'n-mɔ 'ba nwun moja,
sîn nʋn ewusanlan minndominndo.
20 *Asannan nán yɛ́ Mɪn cɪan nɪn a ju'n,*
cɪan sɔ'n m'ɔ tɪ anunminnyanmʋn cɪan kpili'n,
sɛnzɛ'n b'a lu tuun,
sala'n kʋsʋ 'ba kaci kɔkɔlɛ kɛ moja.
21 *Cɪan sɔ'n, wɔ́ biala*
mɔ ɛ kɔ sun kɔ fɛlɛ yɛ́ Mɪn'n,
ɛ 'nyan wɔ́ ti."
22 Ɛsɛ Pɪɛlɪ nwan: "Izalayɛ amma, ɛmɔ tíe ɛjɔlɛ'n mɔ mɪn 'ba han
mɪn kele ɛmɔ'n kpa. Ɛmɔ muonun sɪ, Nyanmɪan a man ɛmɔ a nwun
yí kɛ Zozi m'ɔ fi Nazalɛtɪ'n tɪ sʋanlan m'ɔ le tunmin. Nyanmɪan a man
Zozi a yɔ asinbɛnwʋn ninnge mgbili mgbili kpa ɛmɔ afian ɛwa. 23 B'a
yɪ Zozi b'a man ɛmɔ. Nan kʋsʋ Nyanmɪan yê ɔ lili mʋa ɔ sesielɪ yí sɔ
ɔ. Ɛmɔ nʋn ɛtɛfʋɛ'n-mɔ, b'a bʋbɔ yí kʋlʋwa sʋ b'a hun yí. 24 Nan kʋsʋ
Nyanmɪan a le yí fi ewue asa nun maan ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge. Ɔ
sanlɪn kɛ, ewue le man atɪn ɔ njɪ man yí nzie man. 25 Afɪ belemgbin
*Davidi hanlɪn Zozi anwʋn ɛjɔlɛ kɛ:
Mɪn susu mín ti mɪn gua yɛ́ Mɪn sʋ mɛlɛ biala.
Ɔ di mín nzin, mín nwʋn nwʋsʋ man mín.
26 *Ɛhɪka ati, mɪn di yí nwʋn fɛ kpa*
mín ahʋnlɪn nɪn anun, mɪn tʋ yí nwʋn ejue.
Afɪ mɪn sɪ kɛ sɛ ewue kun mín bɔbɔ a,
n ne anyɪndasʋɛ.
27 *Ɔ sanlɪn kɛ, ɛ ngɔ yaci man mín ɛbɔlɔ ɛlɔ,*
ɛ ngɔ man wɔ́ anwʋntɪɛ sʋanlan nɪn anwʋnnaan'n
ngɔ kpɔlɔ man.
28 *Ɛ 'man mɪn nyan ngʋan*
mɪn di fɛ wɔ wɔ́ nyunnun.

29 “Anianman-mɔ, mɪn 'ba han belemgbin Davidi anwʊn ɛjɔlɛ kʊn
mɪn kele ɛmɔ yuein. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ Davidi a wu, b'a sie yí. Ɛnɛ
nʊn ɛnɛ yí sɛka'n tɛ wɔ yé afian ɛwa. 30 Nan anɪn Davidi tɪ Nyanmɪan
kpɔmanfʊɛ. Ɔ sɪ kɛ Nyanmɪan a bɔ yí anɔhʊba ɔ'a han ndâ ɔ'a tʊ sʊ kɛ
ɔ 'man yí mma'n-mɔ anun kʊn tanlan belemgbin bia nɪn asʊ. 31 Davidi
lili mʊa ɔ nwunlin Izalayɛ Belemgbin Ngʊandefʊɛ'n m'ɔ tɪ *Kilisi nɪn
ewuetinnge'n, nán ɔ'a han yí nwʊn ɛjɔlɛ kɛ:
B'a nyaci man yí maan ɔ'a nga man ɛbɔlɔ,
ɛsɛ yí nwʊnnaan nɪn a mgbɔlɔ man sɛka nɪn anun.
32 “Zozi anwʊn ɛjɔlɛ yê anɪn Davidi lɛ kan ɔ. Yé mɔ yɛ gua ɛwa'n, yé
kʊalaa yɛ di adanzɪɛ kɛ Nyanmɪan a man Zozi fi ewue nun a tinnge.
33 Nyanmɪan a sie Zozi yí fama sʊ. Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ
Sɪɛ'n falɪ bɔlɪ anɔhʊba'n, ɔ'a fa ɔ a wula Zozi asa nun. Zozi a hye a
man yé. Wawɛ sɔ'n yê ɛmɔ a tɪ yí ngan mɔ ɛmɔ nwun yí kɪkaala nɪn
ɔ.
34 “Nán kɛ Davidi muonun fʊlɪ hɔlɪ nyanmɪansʊ ɔ, nan yí nwan:
Yé Mɪn Nyanmɪan a han a hele mín Mɪn kɛ:
Tanlan mín sa fama sʊ
35 *maan nvá wɔ́ mgbɔfʊɛ'n-mɔ n zíe wɔ ja abɔ*
kɛ bia mɔ belemgbin sesie yí ja sʊ ɔ.
36 “Izalayɛ amma'n-mɔ kʊalaa nwún yí yuein kɛ, Zozi sɔ'n mɔ ɛmɔ
bʊbɔlɪ yí kʊlʊwa nɪn asʊ'n, yí yê Nyanmɪan a sie yí Mɪnlɪan nʊn Kilisi,
Izalayɛ Belemgbin Ngʊandefʊɛ nɪn ɔ!”
37 Mɔ Pɪɛlɪ anʊan tɔlɪ'n, ɛjɔlɛ'n m'ɔ hanlɪn'n wʊlʊlɪ bé kpa. Bɛ kɔ
bisa Pɪɛlɪ nʊn mmɔfʊɛ ɛhɪnlɪn-mɔ kɛ: “Anianman-mɔ, atɪn benin yê
yɛ fá sʊ ɔ?”
38 Pɪɛlɪ kɔ bua bé kɛ: “Ɛmɔ nún bé nwʊn bɛ káci bé abalabɔ'n. Ɛmɔ
nunhan kʊn biala maan bɛ sɔ́nɪn yí wɔ Zozi Kilisi dunman nun, nán
ɛmɔ a nyan ɛtɛ face. Ɛbɛlɛ nɪn anun yê ɛmɔ kʊsʊ 'ba nyan Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n m'ɔ tɪ Nyanmɪan acɛdɪɛ nɪn ɔ. 39 Ɔ sanlɪn kɛ,
anɔhʊba sɔ'n mɔ Nyanmɪan bɔlɪ'n, ɔ tɪ ɛmɔ dɪɛ, ɔ tɪ ɛmɔ amma'n-mɔ
dɪɛ. Ɛsɛ bé kʊalaa mɔ bɛ wɔ mʊa mɔ yé Mɪn Nyanmɪan 'ba fɛlɛ bé yí
nwʊn'n, ɔ tɪ bé kʊsʊ bé dɪɛ bie.”
40 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Pɪɛlɪ hanlɪn ɛjɔlɛ mmiekun-mɔ dɔʊn ɔ helelɪ bé, ɔ
man bɛ nwunlin yí kɛ Zozi anwʊn ɛjɔlɛ'n tɪ ananhɔlɛ, ɛsɛ ɔ wowulalɪ
bé anwʊnsɛlɛ. Yí nwan: “Ajulisʊ menian ɛhɪ-mɔ mɔ b'a sɪn atɪn ɛtɛ
nɪn asʊ'n, ɛmɔ nʊn bé kpácɪ nán ɛmɔ a nyan bé ti!”
41 Mɔ Pɪɛlɪ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, bé dɔʊn bɛ lelɪ yí nʊan ɛjɔlɛ'n bɛ lili
maan bɛ sɔnɪnlɪn bé. Cɪan sɔ'n, menian kɔ yɔ akpɪɪ nsan kɔ a kɔ gua
bé mɔ b'a le Zozi b'a li daba nɪn asʊ.

Alimʊa asɔnɪn nɪn asɪtanlan'n

42 Ɔ fi ɛbɛlɛ, tɛmʊn biala, bɛ yia bɛ tie ɛjɔlɛ'n mɔ mmɔfʊɛ'n-mɔ kan
kele bé'n kpa. Bɛ tanlan wɔ anianman nun bɛ di yé Mɪn alɪɛ'n, ɛsɛ
bɛ yɔ asɔnɪn. 43 Anɪn menian'n-mɔ anun kʊn biala man Nyanmɪan
anyɪnnzɔ, ɔ sanlɪn kɛ anɪn mmɔfʊɛ'n-mɔ lɛ yɔ asinbɛnwʊn ninnge-mɔ
dɔʊn kpa. 44 Bé kʊalaa mɔ bɛ lelɪ Zozi bɛ lili nɪn anʊan sɛ bé nwʊn,
bé ninnge'n-mɔ kʊalaa wɔ lɪka kʊn. 45 Bɛ tɔnɪn bé anwʊndɪɛ'n-mɔ.
Esika mɔ bɛ kɔ nyan yí nun'n, bɛ nɪan sʊanlan kʊn like mɔ ɔ'a hian yí
nwʊn'n yê bɛ ce esika sɔ nɪn ɔ. 46 Cɪan biala, bɛ yia Nyanmɪan awulo
nɪn anun. Bɛ yia bé awulo'n-mɔ anun bɛ le fɛ elie yê bɛ didi ɔ, bɛ ndu

man bɛ́ nwʋn. 47 Bɛ yɪ Nyanmɪan ayɛ. Menian'n-mɔ kʋalaa kulo bɛ́
ɛjɔlɛ. Cɪan daa, yɛ́ Mɪn cʋɪn bɛ́ mɔ b'a nyan bɛ́ ti'n ɔ ba gua bɛ́ mɔ b'a
li mʋa b'a le Zozi b'a li nɪn asʋ.

3

Kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ bubuluwafʋɛ kʋn anwʋn salɪ'n

1 Ɛhɪ, ɛlɛhʋn kʋn, eyua dɔɛ nsan, mɔ dɔɛ'n mɔ Zufʋ'n-mɔ fa yɔ
asɔnɪn'n juli'n, anɪn Pɪɛlɪ nʋn Zʋan, bɛ lɛ kɔ Nyanmɪan awulo ɛlɔ bɛ
'kɔ a yɔ asɔnɪn. 2 Awulo nɪn anʋan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí "Anʋan Kanlanman"
nɪn anwʋn ɛbɛlɛ, belenzua bubuluwafʋɛ kʋn tɪ ɛbɛlɛ. Belenzua sɔ'n,
bɛ 'wʋ yí a, anɪn ɔ'a bubu. Cɪan biala, bɛ fa yí bɛ ba sie yí ɛbɛlɛ, maan
ɔ sɛsɛlɛ bɛ́ mɔ bɛ lɛ kɔ a wʋlʋ Nyanmɪan awulo nɪn anun nɪn esika.
3 M'ɔ nwunlin kɛ Pɪɛlɪ nʋn Zʋan lɛ ba wʋlʋ awulo nɪn anun'n, ɔ kɔ
sɛlɛ bɛ́ esika. 4 Pɪɛlɪ nʋn Zʋan bɛ kɔ nɪan bian'n siin, nán Pɪɛlɪ a se yí
kɛ: "Nɪan yɛ́!" 5 Bian'n kɔ nɪan bɛ́, afɪ ɔ jʋnlɪn kɛ Pɪɛlɪ nʋn Zʋan 'ba
man yí esika.

6 Ɛhɪ a, Pɪɛlɪ kɔ han kɔ hele yí kɛ: "N ne esika fíí. Nan nunhan mɔ n
ne yí'n, mɪn 'fa mɪn man wɔ́. Yí ti, Zozi Kilisi m'ɔ fi Nazalɛtɪ'n dunman
nun, jasʋ nanndɪ!"

7 Mɔ Pɪɛlɪ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ sɔ bian nɪn asa fama nɪn anun ɔ kɔ
jasʋ yí. Ɛbɛlɛ ala, bian nɪn aja'n-mɔ kɔ yɔ kpa. 8 Ɔ kɔ jasʋ ɔ kɔ nanndɪ.
Ɔ nʋn Pɪɛlɪ nʋn Zʋan bɛ kɔ wʋlʋ awulo nɪn anun, anɪn ɔ lɛ nanndɪ
ɔ lɛ kukulu ɔ yɪ Nyanmɪan ayɛ. 9 Menian'n-mɔ kʋalaa kɔ nwun yí kɛ
ɔ lɛ nanndɪ ɔ yɪ Nyanmɪan ayɛ. 10 Mɛlɛ mɔ menian'n-mɔ nwunlin kɛ
bian'n m'ɔ tanlan Anʋan Kanlanman nɪn anwʋn ɛbɛlɛ ɔ sɛsɛlɛ esika'n,
ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ nwʋn bɛ kɔ sulo Nyanmɪan wɔ like mɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ
a yɔ a man bian nɪn anwʋn.

11 Kɛmɔ bian sɔ'n mgbɔcɪ man Pɪɛlɪ nʋn Zʋan'n, ɛjɔlɛ'n kɔ sin
menian'n-mɔ anwʋn. Bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ tu woo bɛ kɔ hɔ bɛ́ nwʋn ɛlɔ
lɪka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí "Salomʋn Abalada" nɪn anun. 12 Mɔ Pɪɛlɪ nwunlin
yí sɔ'n, yí nwan: "Izalayɛ amma, nzukɛ ati yɛ̂ bian ɛhɪ anwʋnnza'n
sin ɛmɔ anwʋn ɔ? Nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ lɛ nɛnɪan yɛ́ sʋa ɔ? Ɛmɔ jʋnlɪn
kɛ yɛ́ muonun yɛ́ tunmɪn anaan Nyanmɪan ɛsʋ́ɛ kpa mɔ yɛ sʋ tala
ɛmɔ'n y'ɔ man bian ɛhɪ anwʋn a sa ɔ? 13 Abalahamʋn, Izakɪ nʋn
Zʋakɔbʋ Nyanmɪan'n, yɛ́ nan-mɔ Nyanmɪan'n yɛ̂ ɔ'a wula yí akʋa Zozi
anunminnyanmʋn ɔ. Ɛmɔ muonun yɪlɪ Zozi bɛ manlɪn mân nɪn asʋ
mgbain'n-mɔ. Pilatɪ m'ɔ kulo kɛ ahan ɔ yaci Zozi nun'n, ɛmɔ hanlɪn
wɔ Pilatɪ anyunnun ɛbɛlɛ kɛ ɛmɔ mmianlɪn man Zozi anwʋn. 14 Zozi
m'ɔ tɪ sʋanlan nwannzan-nwannzan, mɔ ɛsɛ ɔ tɪ sɛsɛfʋɛ'n, ɛmɔ a yɪ
yí a tʋ. Ɛmɔ a sɛlɛ Pilatɪ kɛ ɔ yáci kodiawu'n lɪlɪ nun maan ɔ nyán
yí ti. 15 Sakpa, ɛmɔ a man b'a hun Mɪnlɪan'n m'ɔ man ngʋan'n. Nan
Nyanmɪan kʋsʋ a man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge, yɛ́ kʋalaa yɛ di yí
nwʋn adanzɪɛ. 16 Tunmin'n m'ɔ wɔ Zozi dunman nɪn anun'n, ɔ nʋn
dedi'n mɔ yɛ le yí wɔ dunman sɔ nɪn anun'n, y'ɔ man sʋanlan ɛhɪ m'ɔ
jin ɛmɔ anyunnun ɛwa, mɔ ɛmɔ sɪ yí nɪn a nyan anwʋnsɛlɛ ɔ. Yí ti,
dedi'n mɔ yɛ le yí wɔ Zozi dunman nɪn anun'n, y'ɔ man bian ɛhɪ mɔ
ɛmɔ nwun yí ɛwa nɪn a tɪ akpɔlɛ bɔkɔɔ ɔ.

17 "Nan sian dɪɛ, anianman-mɔ, ɛmɔ nʋn ɛmɔ mgbain'n-mɔ like
mɔ b'a yɔ Zozi'n, mɪn sɪ kɛ ɛmɔ nzɪ man, yí ti y'ɔ man ɛmɔ a yɔ ɔ.
18 Nyanmɪan manlɪn atɪn kɛ Kilisi'n, Izalayɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ'n,

nwún amannınhunlun maan ɛjɔlɛ m'ɔ manlın yí mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋalaatin hanlın yí daba'n, ɛjɔlɛ sɔ'n kpín sʋ. 19 Yí ti, ɛmɔ nún bɛ́ nwʋn wɔ Nyanmıan anyunnun, bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n, nán Nyanmıan a yaci ɛmɔ anwʋn sa ɔ'a hye ɛmɔ. 20 Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, yɛ́ Mın 'ba man ɛmɔ nyan alʋacıcıɛ. Ɛsɛ *Kilisi'n, Izalayɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ m'ɔ lili mʋa ɔ yılı yí kɛ ɔ 'fa man ɛmɔ'n, ɔ 'man ɔ ba. Kilisi sɔ'n y'ɔ le Zozi.

21 “Nan kıkaala dıɛ, ɔ di kɛ Zozi tanlan nyanmıansʋ ɛlɔ. Ɔ 'tanlan ɛlɔ dede ninnge'n-mɔ kʋalaatin kaci biekun. Ɔ sanlın kɛ ɛjɔlɛ sɔ'n, Nyanmıan manlın yí anwʋntıɛ mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlın yí daba daba. 22 Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ Moyizı hanlın'n: *Yɛ́ Mın m'ɔ tı ɛmɔ Nyanmıan'n, ɔ 'ba man bɛ wʋ kpɔmanfʋɛ kʋn kɛ mín ɛmɔ afian ɛwa. Yí kʋalaa m'ɔ kɔ han kɔ hele ɛmɔ'n, ɛmɔ tíe yí.* 23 *Sʋanlan biala mɔ ɔ'a ndie man kpɔmanfʋɛ sɔ'n, bɛ 'kun yí bɛ yı yí fi Nyanmıan menian'n-mɔ anun.*

24 “Ɔ fi Nyanmıan kpɔmanfʋɛ Samiɛ mɛlɛ sʋ, mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ tɔtʋa yí'n mɛlɛ sʋ, ɛnɛ edua'n mɔ yɛ wɔ nun'n, mgbɔmanfʋɛ sɔ'n-mɔ kʋalaa hanlın yí nwʋn ɛjɔlɛ. 25 Anɔhʋba'n mɔ Nyanmıan nanndılı mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ asʋ ɔ bɔlı'n, anɔhʋba sɔ'n tı ɛmɔ dıɛ. Nyıhyɛ'n kʋsʋ m'ɔ nʋn ɛmɔ anan-mɔ hyıhyɛlı'n, ɛmɔ wɔ nun bie. Afı, Nyanmıan hanlın helelı Abalahamʋn kɛ: *Ɔ nanndı wɔ́ sasʋ'n-mɔ asʋ, mın 'yeyila asıɛ nın asʋ nvilie'n-mɔ kʋalaa asʋ.* 26 Ɛhıka ati, ɛmɔ kpa ɛyɔlɛ dunman nun, Nyanmıan lili mʋa ɔ yılı yí akʋa'n, ɔ sʋanlın yí kɛ ɔ bála a yeyila ɛmɔ sʋ, sɛ ɛmɔ anun kʋn biala fi yí nyɔlıɛ ɛtɛ nın anun jasʋ a.”

4

Bɛ nʋn Pıɛlı nʋn Zʋan 'ba hɔ mgbain'n-mɔ aja sʋ

1 Anın Pıɛlı nʋn Zʋan anʋan tɛ wɔ sʋ bɛ lɛ kan ɛjɔlɛ bɛ kele bagua'n, ɛbɛlɛ ala Nyanmıan *tɛɛyıfʋɛ'n-mɔ, Nyanmıan awulo nın asʋ nzalafʋ kpain'n, ɔ nʋn *Sadusifʋɛ'n-mɔ bɛ kɔ a. 2 Mɔ bɛ tılı kɛ mmɔfʋɛ nnyuan'n lɛ kekele bagua'n ninnge, kɛ ewuetinnge wɔ ɛbɛlɛ, ɔ sanlın kɛ Zozi a wu a tinnge'n, ɛjɔlɛ nın a nyɔ man bɛ́ fɛ fíí sʋa. 3 Bɛ kɔ hyı Pıɛlı nʋn Zʋan bɛ kɔ gua bɛ́ fiadı. Kɛmɔ anın alíɛ lɛ san'n, mmɔfʋɛ nnyuan'n kɔ la fiadı dede alíɛ kɔ hın. 4 Ɛhı nʋn ɛhı a, bɛ́ dɔʋn mɔ bɛ tielı ɛjɔlɛ'n mɔ Pıɛlı nʋn Zʋan hanlın'n, bɛ lelı bɛ lili. Sɛ bɛ fa bɛ́ bɛ sɔ bɛ́ mɔ bɛ lili mʋa bɛ lelı Zozi bɛ lili nın asʋ a, bɛ́ kʋalaa bɛ́ menian lɛ kɔ kɔ yɔ akpıı nnun.

5 Alíɛ hınlın an, Zufʋ mgbain'n-mɔ, Izalayɛ mân nın asʋ mgbain'n-mɔ, bɛ́ nʋn *mala nın asʋ mgbain'n-mɔ, bɛ kɔ yia Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ. 6 Anyia sɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ tı yí bʋ bie'n y'ɔ le tɛɛyıfʋɛ kpain Hannın, Kayifʋ, Zʋan, Alɛgızanndılı nʋn tɛɛyıfʋɛ kpain Hannın anwʋn amma'n-mɔ kʋalaatin. 7 Bɛ man bɛ nʋn Pıɛlı nʋn Zʋan kɔ a bɛ́ ja sʋ. Bɛ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Ɔ nanndı tunmin benin anaan dunman benin asʋ yê ɛmɔ a man sʋanlan ɛhı anwʋn a sa'n?”

8 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ li Pıɛlı anzin. Pıɛlı kɔ bua bɛ́ kɛ: “Mân mgbain, 9 ɛnɛ bɛ nʋn yɛ́ a a ɛmɔ aja sʋ, ɔ sanlın kɛ, y'a yɔ bubuluwafʋɛ kʋn ye. Ɛmɔ lɛ bisa yɛ́ kɛ yɛ hán kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ sʋanlan sɔ nın anwʋn a sa'n. 10 Kɛmɔ afı ɛmɔ kulo kɛ bɛ bisa nun bɛ tı yí bʋ'n, ɛmɔ nwún yí kɛ, Zozi Kilisi m'ɔ fi Nazalɛtı mɔ ɛmɔ a bʋbɔ yí kʋlʋwa nın asʋ, mɔ Nyanmıan a man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge'n,

Zozi Kilisi sɔ'n dunman'n y'ɔ man sʋanlan ɛhı anwʋn a sa ɔ. 11 Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ'n lɛ kan Zozi ɛjɔlɛ yuein kɛ:
Ɛbʋɛ'n mɔ ɛmɔ mɔ bɛ lɛ si sua nın a bu yí kɛ
ɔ tı man kpa mɔ ɛmɔ juli tʋlı'n,
yí yê ɔ'a kaci ɛbʋɛ kpa
m'ɔ le sua nın anun nın ɔ!
12 Zozi angʋnmın ala y'ɔ kʋala kɛ ɔ man sʋanlan nyan yí ti ɔ. Ɔ sanlın
kɛ, eyuadı nın anun, sɛ bɛ yı Zozi Kilisi a, Nyanmıan a ngele man yé
sʋanlan ngacile fíí kʋn m'ɔ kʋala kɛ ɔ man yɛ nyan yé ti ɔ."
13 Kɛ Pıelı nʋn Zʋan lɛ si jʋjɔ'n, ɔ kɔ sin mgbain'n-mɔ anwʋn. Ɔ
sanlın kɛ, bɛ sı kɛ Pıelı nʋn Zʋan, bɛ kalata'n mɔ bɛ si'n ngɔ man mʋa,
ɛsɛ anın bɛ si Zozi sʋ daba. 14 Nan kɛmɔ bɛ nwunlin kɛ bubuluwafʋɛ
nın anwʋn a sa, ɔ jin mmɔfʋɛ nnyuan nın anwʋn ɛbɛlɛ'n, bɛ ngɔ nyan
man ɛjɔlɛ bɛ ngɔ bua mmɔfʋɛ nnyuan'n-mɔ. 15 Ɛhı a, mgbain'n-mɔ kɔ
man bé atın kɛ bɛ fi sua'n mɔ bɛ di ɛjɔlɛ nun'n bɛ fíte. Mgbain'n-mɔ kɔ
su akpʋlʋwa bé afian ɛlɔ. 16 Bé nwan: "Menian ɛhı-mɔ, nzu like dıɛ yê
yɛ yɔ́ bé ɔ? Afı, Zoluzalɛmʋn amma'n-mɔ kʋalaatin a nwun yí yuein
kɛ like mɔ mmɔfʋɛ sɔ'n-mɔ a yɔ'n, ɔ tı asinbɛnwʋn like kpili kpa. Ɔ
man yɛ ngʋala yɛ nzu man yí nwʋn akpʋlʋwa. 17 Nan kɛ ɔ kɔ yɔ nán
ɛjɔlɛ sɔ nın a ndınndın man ɔ'a ngɔ man mʋa'n, bɛ mán yɛ tótua bé
kɛ, sɛ bɛ bɔ Zozi dunman'n biekun bɛ kele sʋanlan biala a, yé nʋn bé
le yí."
18 Mɔ bɛ hanlın sɔ yuelı'n, bɛ kɔ fɛlɛ Pıelı nʋn Zʋan, bɛ kɔ totua bé
kɛ nán bɛ kekele menian'n-mɔ ninnge, ɛsɛ nán bɛ kan Zozi ɛjɔlɛ bɛ
kele bé fíí kʋ́n. 19 Mɔ mgbain'n-mɔ anʋan tɔlı'n, Pıelı nʋn Zʋan kɔ
bisa bé kɛ: "Ɛmɔ títı bɛ nían, Nyanmıan anyunnun, asʋ ɔ tı sɛsɛ kɛ yɛ
bú ɛmɔ ɔ tála Nyanmıan ɔ? 20 Nan yé dıɛ, ɛjɔlɛ mɔ y'a tı, mɔ yé nyın
a nwun yí'n, yɛ ngʋala yɛ mmuan man yé nʋan nın asʋ."
21 Mgbain'n-mɔ kɔ totua bé kɛ sɛ bɛ bɔ Zozi sɔ'n dunman biekun an,
bɛ nʋn bé le yí. Mɔ bɛ hanlın sɔ yuelı'n, bɛ kɔ yaci Pıelı nʋn Zʋan nun
maan bɛ kɔ hɔ. Ɔ sanlın kɛ, mgbain'n-mɔ a nnwun man ɛjɔlɛ kpɔlɛ
mɔ bɛ 'jinlan sʋ bɛ pinnin mmɔfʋɛ'n-mɔ ɔ. Afı, asinbɛnwʋn like'n
mɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ yɔlı'n dunman nun, anın menian'n-mɔ kʋalaa lɛ yı
Nyanmıan ayɛ. 22 Bubuluwafʋɛ'n mɔ yí nwʋn salı asinbɛnwʋn nun'n,
ɔ tı sʋanlan mɔ anın ɔ'a li afʋɛ abulanan nʋn yí nzin.

Zozi menian'n-mɔ 'ba yɔ asɔnın

23 Pıelı nʋn Zʋan hɔlı tʋlı bé manngʋn'n-mɔ, mɛlɛ mɔ mgbain'n-mɔ
yacili bé nun'n. Ɛjɔlɛ mɔ mgbain'n-mɔ hanlın helelı bé'n, bɛ kɔ sʋsɔ
sʋ bɛ kɔ han bɛ kɔ hele ɛhınlın-mɔ. 24 Mɔ Zozi menian ɛhınlın-mɔ tılı
ɛjɔlɛ sɔ'n, bé kʋalaa bé bʋ kɔ yɔ kʋn. Bɛ kɔ yɔ asɔnın, bé nwan: "Yé
Mın, wɔ́ yê ɛ bɔlı anwunno nʋn ası ɔ, ɔ nʋn asue jenvie'n nʋn nun
ninnge'n-mɔ kʋalaatin ɔ. 25 Wɔ́ yê ɛ falı Wawɛ Nwannzan-nwannzan
nın ɛ wulalı yé nan *Davidi anun ɔ. Ɔ manlın Davidi hanlın kɛ:
Nzukɛ ati yê mân mân'n-mɔ
fa Nyanmıan anwʋn ɛkpɔ mgban ɔ?
Nzukɛ ati yê menian'n-mɔ
jasʋ Nyanmıan akɔmın anun ɔ?
26 *Asıɛ nın asʋ mmelemgbin'n-mɔ*
nʋn mgbain'n-mɔ abʋ a yɔ kʋn,

bɛ lɛ kɔ a tʋa yɛ́ Mɪn
*nʋn yí *Kilisi'n bɛ kʋn ɛlɔɛ.*
27 “Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ kulo ɛhɪ asʋ, belemgbin Elɔdɪ, kʋnmanna
Pʋnsʋ Pilatɪ, Zufʋ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n, bɛ́ kʋalaa bɛ hɔlɪ
wɔ́ anwʋntɪɛ akʋa Zozi m'ɔ a yɪ yí kɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ nɪn ati
ahuan. 28 Ngɛlɛ'n mɔ ɛ sɪ ɔ nʋn tunmin'n mɔ ɛ le yí'n, ɛjɔlɛ mɔ ɛ lili
mʋa ɛ jʋnlɪnlɪn yí nwʋn ɛ sielɪ daba'n, b'a yɔ maan yí kʋalaa a kpɪn
sʋ. 29 Sian dɪɛ, yɛ́ Mɪn, nɪan yɛ́ ti efua mɔ b'a fua'n, nán man wɔ́
ngʋa'n-mɔ anwʋnsɛlɛ kpa maan bɛ hán wɔ́ nʋan ɛjɔlɛ'n. 30 Fa wɔ́ sa
sie nwuluwafʋɛ'n-mɔ asʋ maan bɛ́ nwʋn sá, yɔ asinbɛnwʋn ninnge
maan bɛ nwún yí wɔ wɔ́ anwʋntɪɛ akʋa Zozi dunman nɪn anun.”
31 Mɔ bɛ yuelɪ asɔnɪn'n yɔ'n, lɪka mɔ bɛ yialɪ'n, ɛbɛlɛ asɪɛ'n kɔ kpusu.
Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ jinlan bɛ́ kʋalaa bɛ́ nzin kpa bɔkɔɔ.
Bɛ kɔ nyan anwʋnsɛlɛ bɛ kɔ han Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n.

Anʋannzɛ
32 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ lelɪ Zozi bɛ lili nɪn anʋan sɛ bɛ́ nwʋn kpa, bɛ́
ahʋnlɪn'n tɪ kʋn, bɛ́ ajʋnlɪn'n tɪ kʋn. Bie njasʋ man ɔ ngan man kɛ
like m'ɔ le yí'n tɪ yí ngʋnmɪn yí dɪɛ. Nan bɛ́ afian, sʋanlan kʋn like
m'ɔ le yí'n tɪ bɛ́ kʋalaa bɛ́ dɪɛ. 33 Anɪn mmɔfʋɛ'n-mɔ le tunmin kpili
kpa bɛ kan yɛ́ Mɪn Zozi ewuetinnge nɪn anwʋn ɛjɔlɛ. Nyanmɪan kʋsʋ
kɔ yeyila bɛ́ sʋ kpa. 34 Bɛ́ nun bie fíí mmian man like anwʋn. Afɪ, bɛ́
kʋalaa mɔ bɛ le ebo anaan sua'n, bɛ tɔnɪn yí bɛ fa yí esika'n 35 bɛ wula
mmɔfʋɛ'n-mɔ asa nun. Bɛ nɪan like mɔ sʋanlan kʋn a mian yí nwʋn'n
yê bɛ ce esika nɪn ɔ.
36 Nunhan kʋn, bɛ fɛlɛ yí Zozɛfʋ, ɔ tɪ *Levifʋɛ. Mmɔfʋɛ'n-mɔ tʋnlɪn
yí dunman Baanabasɪ. Baanabasɪ'n yí bʋ y'ɔ le kɛ “Sʋanlan m'ɔ
wowula anwʋnsɛlɛ”. Bɛ wʋlɪ yí Sipʋlʋ mân nun. 37 Anɪn ɔ le yí ebo
kʋn. Ɔ kɔ tɔnɪn yí, ɔ kɔ fa yí esika'n kɔ bɛlɛ mmɔfʋɛ'n-mɔ.

5

Ananiasɪ nʋn Safila
1 Anɪn bian kʋn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Ananiasɪ. Yí yɪ'n li Safila.
Ananiasɪ nʋn yí yɪ bɛ́ nʋan kɔ sɛ bɛ́ nwʋn, ɔ kɔ tɔnɪn bɛ́ asɪɛ'n. 2 Ɔ
tɔnɪnlɪn yí a, ɔ nʋn yí yɪ bɛ́ bʋ kɔ yɔ kʋn. Bɛ kɔ bu esika nɪn anun.
Ananiasɪ kɔ fa yí ebue kɔ hɔ kɔ wula mmɔfʋɛ'n-mɔ asa nun. 3 Mɔ Pɪɛlɪ
nwunlin esika'n, ɔ kɔ bisa Ananiasɪ kɛ: “Ananiasɪ, asɪɛ'n mɔ a tɔnɪn
yí nɪn esika'n, nzukɛ ati yê a yaci *Satan maan ɔ'a laka wɔ́ a tɪ bie a
sie awulo, mɔ ɛ lɛ ba li ato ɛ kele Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn ɔ?
4 Asɪɛ'n tɪ wɔ́ dɪɛ, b'a mmian man wɔ́ kɛ ɛ tɔ́nɪn yí. Sɛ a tɔnɪn yí kʋsʋ
a, yí esika'n tɪ wɔ́ dɪɛ. Nan afɪ benin ati yê ɛ man ajʋnlɪn sʋa ba wɔ́
ti anun ɔ? Nán kulo menian yê a li ato a hele bɛ́ ɔ, nan Nyanmɪan
muonun yê a li ato a hele yí ɔ.”
5 Pɪɛlɪ hanlɪn sɔ ala, kpaaa, Ananiasɪ kɔ kpɛ kɔ fin, ɔ kɔ ha ɛbɛlɛ ɔ kɔ
wu. Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, esulo kɔ han bɛ́. 6 Mgbafɛlɛ'n-mɔ
kɔ a kɔ fʋfɔ fuin nɪn anwʋn, bɛ kɔ fa yí kɔ hɔ kɔ sie yí.
7 Kɔ yɔ dɔhyʋɪlɪ nsan kɔ sɪn, Safila kɔ a, ɔ'a ndɪ man kɛ yí hun a wu
ɔ. 8 Pɪɛlɪ kɔ fɛlɛ yí kɔ bisa yí kɛ: “Safila, asʋ gua sʋa yê ɛmɔ tɔnɪnlɪn
ɛmɔ asɪɛ nɪn ɔ?”
Safila kɔ bua Pɪɛlɪ kɛ: “Yuo, gua sʋa yê yɛ tɔnɪnlɪn asɪɛ nɪn ɔ.”

9 Ɛhı a, Pıɛlı kɔ bisa yí kɛ: “Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ nʊn wɔ́ hun, ɛmɔ abʊ a yɔ
kʊn bɛ lɛ sa yɛ́ Mın Wawɛ'n bɛ nıan ɔ? Nıan, bɛ́ mɔ bɛ hɔlı sielı wɔ́
hun'n, b'a ju anʊan nun ɛbɛlɛ. Wɔ́ kʊsʊ wɔ́, bɛ nʊn wɔ́ 'ba hɔ bie.”
10 Ɛbɛlɛ ala, Safila kɔ kpɛ kɔ fin Pıɛlı aja abʊ ɛbɛlɛ ɔ kɔ wu.
Mgbafɛlɛ'n-mɔ 'ba ju a, anın Safila a wu. Bɛ kɔ fa yí kɔ hɔ kɔ sie
yí yí hun anwʊn ɛbɛlɛ. 11 Asɔnın mma'n-mɔ kʊalaa nʊn bɛ́ kʊalaa mɔ
bɛ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ sulo Nyanmıan kpa.

Asinbɛnwʊn ninnge'n-mɔ

12 Anın mmɔfʊɛ'n-mɔ lɛ yɔ asinbɛnwʊn ninnge dɔʊn kpa bagua nın
afian. Bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ de Zozi bɛ di'n, bɛ́ kʊalaa bɛ yia Salomʊn
abalanda nın anun Nyanmıan awulo ɛbɛlɛ. 13 Sʊanlan fíí ngulo man
kɛ ɔ fa yí nwʊn ɔ bɔ Zozi menian'n-mɔ. Nan kʊsʊ bɛ́ kʊalaa bɛ kulo
Zozi menian'n-mɔ ɛjɔlɛ kpa. 14 Mmelenzua nʊn mmalasua dɔʊn kpa kɔ
le yɛ́ Mın bɛ kɔ li, bɛ kɔ bʊka daba dıɛ'n-mɔ asʊ. 15 Bɛ fa nwuluwafʊɛ'n-
mɔ bɛ fite gua nın asʊ, bɛ lıla mgba sʊ ɔ nʊn ɛkpan sʊ. Yí dıɛ, anın
Pıɛlı 'sın an, yí wawɛ'n sın bɛ́ nun bie asʊ. 16 Menian dɔʊn kpa fi kulo
kulo'n-mɔ mɔ bɛ mantan mantan Zoluzalɛmʊn nın asʊ bɛ ba. Bɛ 'ba a,
bɛ nʊn nwuluwafʊɛ'n-mɔ nʊn bɛ mɔ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ lɛ kele bɛ́ yalɛ'n
yɛ̂ bɛ ba ɔ. Bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwʊn kɔ sa.

Bɛ 'ba hyı mmɔfʊɛ'n-mɔ bɛ kele bɛ́ yalɛ

17 Ɛhı a, *tɛɛyıfʊɛ kpain'n nʊn *Sadusifʊɛ'n-mɔ m'ɔ nʊn bɛ́ y'ɔ di
fâ'n, bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ fa mmɔfʊɛ'n-mɔ anwʊn ɛkpɔ kpa. 18 Bɛ kɔ hyı
mmɔfʊɛ'n-mɔ bɛ kɔ gua bɛ́ fiadı. 19 Nan mɔ alíɛ sanlın'n, nyanmıansʊ
bɔfʊɛ kʊn kɔ a kɔ tike tike fiadı sua nın anʊan'n-mɔ. Ɔ kɔ man
mmɔfʊɛ'n-mɔ kɔ fite, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: 20 “Ɛmɔ hɔ́ Nyanmıan
awulo nın anun, ɛmɔ hán ngʊan fʊfɔlɛ nın anwʊn ɛjɔlɛ bɛ héle
menian'n-mɔ.”
21 Mmɔfʊɛ'n-mɔ kɔ le ɛjɔlɛ sɔ'n kɔ tʊ nun. Ngɛlɛmɔ tutun kpa, bɛ kɔ
hɔ menian'n-mɔ like ehehele Nyanmıan awulo ɛlɔ. Tɛɛyıfʊɛ kpain'n
nʊn yí sasʊ'n-mɔ kɔ a, bɛ kɔ yia Izalayɛ mân nın asʊ mgbain'n-mɔ ɔ
nʊn bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n. Bɛ kɔ yı menian kɛ bɛ hɔ́ fiadı sua nın anun
ɛlɔ nán bɛ nʊn mmɔfʊɛ'n-mɔ bála. 22 Nzalafʊ sɔ'n-mɔ hɔlı juli fiadı
sua nın anun ɛlɔ a, bɛ ngɔ nwun man mmɔfʊɛ'n-mɔ. Bɛ kɔ sa bɛ kɔ
a kɔ tʊ mgbain'n-mɔ. 23 Bɛ́ nwan: “Yɛ 'kɔ a ju a, anın fiadı sua nın
anʊan'n nyin kanlanman kpa. Bɛ́ mɔ bɛ sisa fiadı sua'n kʊsʊ jijin bɛ́
bʊsʊ ɛbɛlɛ anʊan nın anun. Nan mɛlɛ mɔ yɛ tikelı tikelı anʊan'n-mɔ'n,
y'a nnwun man sʊanlan fíí sua nın anun.”
24 Mɔ nzalafʊ kpain'n m'ɔ nıan Nyanmıan awulo nın asʊ nʊn
tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ sin bɛ́ nwʊn. Bɛ kɔ bisa bisa
bɛ́ nwʊn kɛ: “Ɛnwannyan'n mɔ mmɔfʊɛ'n-mɔ a nwannyan'n, asʊ ɛjɔlɛ
ngɔ a man yí nzin ɔ?”
25 Kaan cɛ, sʊanlan kʊn kɔ a kɔ tʊ bɛ́. Yí nwan: “Ɛmɔ nían, menian'n-
mɔ mɔ ɛmɔ gualı bɛ́ fiadı'n, bɛ gua Nyanmıan awulo ɛlɔ, bɛ lɛ kekele
menian'n-mɔ ninnge.”
26 Mɔ nzalafʊ kpain'n tılı kɛ mmɔfʊɛ'n-mɔ wɔ Nyanmıan awulo
ɛlɔ'n, ɔ nʊn yí nzalafʊ'n-mɔ bɛ kɔ hɔ kɔ hyı bɛ́ bɛ nʊn bɛ́ kɔ a. Nan
kʊsʊ, nzalafʊɛ'n-mɔ a ngele man mmɔfʊɛ'n-mɔ ahʊlʊwa. Afı, bɛ sulo
kɛ bagua'n kɔ tʊtʊ bɛ́ ɛbʊɛ. 27 Mɔ bɛ nʊn bɛ́ walı juli mgbain'n-mɔ
aja sʊ'n, tɛɛyıfʊɛ kpain'n kɔ bisa bɛ́ kɛ: 28 “Y'a ndotua man ɛmɔ kɛ

nán man ɛmɔ kekele menian'n-mɔ ninnge kʊ́n wɔ Zozi dunman nun ɔ? Ɛmɔ le dunman sɔ'n b'a hehele Zoluzalɛmʋn kulo bɔndɪn'n like. Ɛmɔ kulo kɛ yí ewue'n m'ɔ wuli'n, yí jɔwɔlɛ ka yɛ́ sʋ!”

29 Mɔ tɛɛyɪfʋɛ kpain'n hanlɪn sɔ'n, Pɪɛlɪ nʋn mmɔfʋɛ'n-mɔ kɔ bua bɛ́ kɛ: “Ɔ sɛ kɛ yɛ bú Nyanmɪan yɛ tála kulo menian'n-mɔ. 30 Zozi sɔ'n mɔ ɛmɔ bʋbɔlɪ yí kʋlʋwa nɪn asʋ bɛ hunlin yí'n, yɛ́ nan-mɔ Nyanmɪan nɪn a man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge. 31 Yí yê Nyanmɪan a fa yí a sie yí fama sʋ kɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ, mɔ ɔ 'man Izalayɛ kaci yí abalabɔ'n ɔ nyan ɛtɛ face ɔ. 32 Yɛ nʋn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmɪan a fa a man bɛ́ mɔ bɛ bu yí'n, yɛ di ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ anwʋn adanzɪɛ.”

33 Mɔ mgbain'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ fɛ mmɔfʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛya kpa. Bɛ́ nwan bɛ 'man bɛ kun bɛ́. 34 Anɪn Falisifʋɛ kʋn wɔ bɛ́ nun. Bɛ fɛlɛ bian sɔ'n Gamaliɛ. Ɔ tɪ mala nɪn asʋ kpain'n kʋn. Menian'n-mɔ kʋalaa fɛlɪ yí. Ɔ kɔ jasʋ kɔ jinlan mgbain'n-mɔ afian, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ bɛ mán mmɔfʋɛ'n-mɔ fíte kaan. 35 Mɔ bɛ manlɪn mmɔfʋɛ'n-mɔ fitelɪ'n, Gamaliɛ kɔ han kɔ hele mgbain'n-mɔ kɛ: “Izalayɛ amma, ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ like mɔ ɛmɔ kulo kɛ bɛ yɔ menian ɛhɪ-mɔ nɪn anwʋn. 36 Ɔ sanlɪn kɛ, Tedasɪ fitelɪ, ɔ hyɛlɪ man biala. Tedasɪ buli yí nwʋn kɛ ɔ tɪ sʋanlan kpili. Menian ɛya nnan kɔ si yí sʋ. Mɔ bɛ hunlin yí'n, menian ɛya nnan'n bɔlɪ asanndɪɛ, bɛ́ eku'n tɔlɪ asɪ. 37 Bɛ yɪ Tedasɪ a, Zudasɪ m'ɔ fi Galile mân nun'n kʋsʋ fitelɪ yí dɪɛ tɛmʋn mɔ bɛ 'ka menian'n-mɔ'n. Menian sili yí sʋ. Mɔ bɛ hunlin yí'n, bɛ́ mɔ anɪn bɛ si yí sʋ'n kʋalaa bɔlɪ asanndɪɛ. 38 Yí ti, kɪkaala dɪɛ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ yáci menian sɔ'n-mɔ koun, nán bɛ tɛ bɛ́ sʋ fíí kʋ́n. Ɔ sanlɪn kɛ junman'n mɔ bɛ lɛ di'n, sɛ ɔ fi man Nyanmɪan ɛlɔ a, ɔ 'tɔ asɪ. 39 Nan sɛ junman'n mɔ bɛ lɛ di yí ɛbɛlɛ'n fi Nyanmɪan ɛlɔ sakpa a, ɛmɔ ngɔ hʋala man yí sɛcɪ. Yí ti, ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa nán ɛmɔ nʋn Nyanmɪan b'a ngʋn man ngondin!”

40 Mɔ Gamalɪɛ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, mgbain'n-mɔ kɔ fa atɪn'n mɔ ɔ'a hele bɛ́ nɪn asʋ. Bɛ kɔ fɛlɛ mmɔfʋɛ'n-mɔ, bɛ kɔ man bɛ kɔ fin bɛ́ mgbele ɛsɛ bɛ kɔ totua bɛ́ kɛ nán bɛ bɔ Zozi dunman'n fíí kʋn asannan nán b'a yaci bɛ́ nun.

41 Mmɔfʋɛ'n-mɔ fi mgbain'n-mɔ anyunnun bɛ 'kɔ a, anɪn b'a li fɛ kpa kɛ Zozi dunman nun, menian'n-mɔ a hele bɛ́ yalɛ ɔ. 42 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, cɪan daa bɛ kekele menian'n-mɔ ninnge Nyanmɪan awulo nɪn anun ɔ nʋn awulo'n-mɔ anun, bɛ bɔ Zozi m'ɔ tɪ *Kilisi nɪn anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n.

6

Menian nsʋ'n mɔ bɛ 'bʋka mmɔfʋɛ'n-mɔ'n

1 Tɛmʋn sɔ'n, anɪn Zozi menian'n-mɔ lɛ sʋn. Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ kan gɛlɛkɪ anɪɛ'n kɔ jʋjɔ Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ kan Ebele anɪɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ, bɛ 'ce esika nɪn an, bɛ nnɪan man kunlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ kan gɛlɛkɪ anɪɛ'n lɪka. 2 Ɛhɪ a, mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan'n kɔ yia Zozi menian'n-mɔ kʋalaatin, bɛ kɔ fa bɛ kɔ tʋ bɛ́ nyunnun kɛ: “Ɔ tɪ man sɛsɛ kɛ yɛ yáci Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn ɛhan yɛ nían alɪɛ nɪn ehye nun. 3 Yí ti, anianman-mɔ, ɛmɔ nɛ́nɪan ɛmɔ afian ɛlɔ, bɛ kpʋ́nndɛ menian nsʋ mɔ bɛ bɔ bɛ́ dunman kpa, mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wɔ bɛ́ nun, mɔ ɛsɛ bɛ sɪ ngɛlɛ. Yɛ 'fa junman sɔ'n yɛ wula bɛ́ sa nun. 4 Yí dɪɛ anɪn yɛ́ kʋsʋ yɛ nyan atɪn yɛ yɔ asɔnɪn ɛsɛ yɛ kan Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n.”

5 Mɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ hanlɪn sɔ'n, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ le bɛ kɔ tʋ nun.
Ɛhɪ, bɛ kɔ yɪ Etiɛnɪn. Etiɛnɪn tɪ sʋanlan m'ɔ le dedi kpa, ɛsɛ Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n wɔ yí nun. Bɛ kɔ yɪ Filipʋ, Polokɔɔ, Ninkanɔɔ,
Timʋn, Paamenasɪ nʋn Ninkola. Ninkola sɔ'n fi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Antiɔsʋ nɪn asʋ. Daba, anɪn ɔ kɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn'n bie. 6 Mɔ bɛ yɪlɪ
menian nsʋ sɔ'n-mɔ'n, bɛ kɔ fa bɛ́ bɛ kɔ hele mmɔfʋɛ'n-mɔ. Mmɔfʋɛ'n-
mɔ kɔ fa bɛ́ sa bɛ kɔ fua bɛ́ ti sʋ bɛ kɔ sɛlɛ Nyanmɪan bɛ kɔ man bɛ́.
7 Anɪn Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n lɛ tɛlɛ kɔ, Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ menian
mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man yɛ́ Mɪn Zozi'n kɔ sʋn kpa. Tɛɛyɪfʋɛ dɔʋn
kɔ le Zozi kɔ li.

Etiɛnɪn ɛhyɪɛ'n

8 Anɪn Etiɛnɪn lɛ yɔ asinbɛnwʋn ninnge mgbili kpa menian'n-mɔ
afian. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan tunmin'n nʋn yí anwʋnsɛlɛ'n wɔ yí nun.
9 Ɛhɪ a, Zufʋ mmie-mɔ, bɛ kɔ asɔnɪn'n mɔ bɛ fɛlɛ yí "B'a kpɛ asue'n"
bɛ nʋn Etiɛnɪn kɔ sota nun. Zufʋ sɔ'n-mɔ fi Silɛnɪn nʋn Alɛgɪzanndili
kulo nɪn asʋ, ɔ nʋn Silisi nʋn Azi mân nun. 10 Kɛmɔ bɛ nɪan an, bɛ
ngʋala man Etiɛnɪn, afɪ Wawɛ Nwannzan-nwannzan wɔ yí nun ɛsɛ ɔ
kan ɛjɔlɛ'n ngɛlɛ sʋ'n,
11 bɛ kɔ bɔ menian kpa kɛ bɛ tʋ́n yí ɛsʋan kɛ: "Etiɛnɪn a han ɛjɔlɛ
ɛtɛ a tia Moyizɪ nʋn Nyanmɪan. Ɔ 'kan tia bɛ́'n, yɛ tɪ yí bʋ."
12 Bɛ kɔ man bagua'n nʋn Zufʋ mgbain'n-mɔ nʋn *mala nɪn asʋ
mgbain'n-mɔ kɔ jasʋ Etiɛnɪn akɔmɪn anun. Bɛ kɔ li Etiɛnɪn nvu nun
bɛ kɔ hyɪ yí bɛ nʋn yí kɔ hɔ mgbain'n-mɔ aja sʋ. 13 Mɔ bɛ 'kɔ'n,
adanzɪyua'n-mɔ wɔ bɛ́ nun. Bɛ́ nwan: "Sʋanlan ɛhɪ nyaci man Moyizɪ
mala'n nʋn Nyanmɪan Awulo Nwannzan-nwannzan nɪn anwʋn ɛjɔlɛ
ɛtɛ ɛhan fɪí sʋa! 14 Y'a tɪ yí nʋan nun kɛ Zozi m'ɔ fi Nazalɛtɪ'n 'ba bubu
Nyanmɪan awulo'n, ɛsɛ ɔ 'kaci mala'n mɔ Moyizɪ falɪ manlɪn yɛ́'n."
15 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ gua ɛjɔlɛ elie sua nɪn anun nɪn anyɪn kɔ ha
Etiɛnɪn anwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ yí nyɪn nɪn anun kacili kɛ nyanmɪansʋ
mmɔfʋɛ'n-mɔ dɪɛ'n.

7

1 Ɛhɪ a, *tɛɛyɪfʋɛ kpain'n kɔ bisa Etiɛnɪn kɛ: "Asʋ ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ lɛ
kan'n tɪ ananhɔlɛ ɔ?"
2 Etiɛnɪn kɔ bua yí kɛ: "Mín nianman nʋn mín sɪ-mɔ, ɛmɔ tíe!
Mɛlɛ mɔ anɪn yɛ́ nan *Abalahamʋn wɔ Mezopotamin mân nɪn anun'n,
asannan nán ɔ'a tu ɔ'a tanlan Halan'n, Anunminnyanmʋn Nyanmɪan'n
yɪlɪ yí nwʋn ɔ helelɪ yí. 3 Nyanmɪan hanlɪn helelɪ yí kɛ: *Abalahamʋn, fi
wɔ́ mân nɪn anun tu, jasʋ wɔ́ afilie nɪn abʋ anwʋn nán kɔ mân'n mɔ mɪn
'ba hele wɔ́ nɪn anun.* 4 Mɔ Nyanmɪan hanlɪn sɔ'n, sakpa Abalahamʋn
fi Kalide mân nɪn anun ɔ kɔ tu, ɔ kɔ a kɔ tanlan Halan. Halan ɛbɛlɛ
yɛ̂ yɪ sɪ wuli ɔ. Mɔ yí sɪ wuli'n, Nyanmɪan man ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ tu, ɔ
kɔ a kɔ tanlan mân ɛhɪ mɔ ɛnɛ ɛmɔ tɪ nun ɛwa nɪn anun. 5 Mân sɔ
nɪn anun, Nyanmɪan a mman man yí like, ɔ'a mman man yí asɪɛ bɛ́
ja kʋn mgban. Kʋsʋ Nyanmɪan bɔlɪ yí anɔhʋba kɛ ɔ 'fa mân sɔ'n man
yí, ɔ nʋn yí sasʋ'n-mɔ mɔ bɛ lɛ ba a yí nzin'n. Tɛmʋn mɔ ɔ 'kan ɛjɔlɛ
sɔ'n ɔ kele Abalahamʋn'n, anɪn Abalahamʋn wʋlɪ man baa. 6 Ɛ 'nwun
ɛjɔlɛ biekun m'ɔ hanlɪn helelɪ Abalahamʋn'n: *Wɔ́ sasʋ'n-mɔ mɔ bɛ lɛ
ba a wɔ́ nzin'n, bɛ 'ba ha mân fʋfɔlɛ anun bɛ kaci nganga. Bɛ 'ba hele bɛ́
ahʋlʋwa dede afʋɛ ɛya nnan.* 7 *Bɛ́ mɔ bɛ kɔ fa bɛ́ bɛ kɔ yɔ bɛ́ nganga'n,*

mín yê mın 'bua bé ndɛɛ ɔ. Mın yɔ yí sɔ yue a, bɛ fi mân sɔ nın anun bɛ 'tu bɛ ba bɛ sʋ mín ɛwa lıka ɛhı anun. 8 Mɔ Nyanmıan hanlın sɔ yuelı'n, ɔ nʋn Abalahamʋn bɛ kɔ li nyıhyɛ. Nyıhyɛ sɔ'n, yí nzɔlɛ y'ɔ le mmian nun ɛkpɛ'n. Ɛhıka ati yê Abalahamʋn wʋlı yí wa belenzua Izakı m'ɔ lili ɛlɛɔcʋɛ'n, ɔ kpɛlı yí mmian nun nın ɔ. Izakı kʋsʋ kɔ kpɛ Zʋakɔbʋ dıɛ'n. Zʋakɔbʋ kʋsʋ kɔ kpɛ Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan'n mgbain'n-mɔ dıɛ'n.

9 "Mgbain sɔ'n-mɔ anun mmie-mɔ kɔ fa bé nianman Zozɛfʋ anwʋn ɛkpɔ. Bɛ kɔ tɔnın yí. Bɛ nʋn yí kɔ hɔ Ezipiti mân nun ɔ kɔ kaci kanga. Nan kʋsʋ anın Nyanmıan nʋn yí san. 10 Nyanmıan kɔ le yí fi yí amannınhunlun'n kʋalaatin anun. Ɔ manlın yí ngɛlɛ ɔ manlın Falaʋn m'ɔ tı Ezipiti mân nın asʋ belemgbin'n kɔ bu yí sʋanlan. Falaʋn kɔ fa Zozɛfʋ kɔ sie mân nın asʋ ɔ nʋn yí awulo nın asʋ kpain. 11 Ɛhɔɛ kʋn kɔ kpın Ezipiti nʋn Kanaân mân'n kʋalaatin anun. Yɛ́ nan-mɔ nwunlin yalɛ kpa, afı anın bɛ nnyan man like fíí bɛ nni man.

12 "Mɔ Zʋakɔbʋ tılı kɛ bɛ nyan *bele Ezipiti mân nun'n, ɔ kɔ li mʋa ɔ kɔ sʋan yí mma'n-mɔ mɔ bɛ tı yɛ́ nan nın ɛlɔ kʋn. 13 Mɔ Zʋakɔbʋ sʋanlın yí mma'n-mɔ Ezipiti mân nun m'ɔ tıan yí kpɛ nnyuan'n, Zozɛfʋ kɔ yı yí nwʋn kɔ hele yí nianman'n-mɔ. Falaʋn kɔ nwun lıka mɔ Zozɛfʋ fi'n, ɔ kɔ nwun Zozɛfʋ anwʋn amma. 14 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Zozɛfʋ kɔ yı yí nianman'n-mɔ kɛ bɛ hɔ́ fá bé sı nʋn bé nwʋn amma'n-mɔ kʋalaatin, maan bɛ bála Ezipiti mân nun. Bé kʋalaa, bɛ tı menian abulasʋ ɔ nʋn nnun. 15 Zʋakɔbʋ kɔ hɔ Ezipiti mân nun. Ɛlɔ yê ɔ nʋn yɛ́ nan-mɔ bɛ wuli ɔ. 16 Bɛ nʋn bé fuin'n kɔ hɔ Sisɛmʋn. Bɛ kɔ sie bé sɛka'n mɔ Abalahamʋn tolı nın anun. Sɛka sɔ'n, Abalahamʋn tolı yí Emɔɔ amma'n-mɔ asa nun Sisɛmʋn ɛbɛlɛ.

17 "Kɛmɔ anın anɔhʋba'n mɔ Nyanmıan bɔlı Abalahamʋn'n tɛmʋn'n lɛ kpunnge'n, Izalayɛ amma'n-mɔ kɔ li ata bɛ kɔ sʋn dɔʋn dɔʋn kpa Ezipiti mân nın anun ɛlɔ. 18 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede belemgbin fʋfɔlɛ kɔ tanlan bia nın asʋ. Belemgbin sɔ'n, ɔ'a nzı man Zozɛfʋ. 19 Ɔ kɔ laka yɛ́ nan-mɔ ɔ kɔ hele bé ahʋlʋwa. Ɔ kɔ tinndin bé maan bɛ kɔ hun bé mma ngangan'n-mɔ.

20 "Mɛlɛ sɔ nın anun yê bɛ wʋlı *Moyizı ɔ. Moyizı tı baa belenzua kanlanman kpa. Nyanmıan kulo yí ɛjɔlɛ. Yí sı-mɔ falı yí fıalı bɛ tıtılı yí dede sala nsan. 21 Mɔ afı bɛ nıan an bɛ ngʋala man yí fa fıa kʋ́n'n, bɛ kɔ yı yí bɛ kɔ fite. Falaʋn awa balasua'n kɔ nwun yí, ɔ kɔ fa yí ɔ kɔ tıtı yí kɛ yí muonun yí kunnun baa. 22 Bɛ kɔ hehele Moyizı Ezipiti mân nın anun amanmuo'n kʋalaatin. Moyizı kɔ kaci tunminfʋɛ sʋanlan ɛjʋjɔlɛ nun nʋn junman elie nun.

23 "Mɔ Moyizı nyanlın afʋɛ abulanan'n, cıan kʋn yí nwan ɔ 'kɔ a fua yí nianman Izalayɛ amma'n-mɔ anwʋn. 24 Ɔ 'nıan an, anın Ezipiti sʋanlan kʋn lɛ kele Izalayɛ amma'n-mɔ anun kun yalɛ. Moyizı kɔ le yí nianman nın ati alɔman ɔ kɔ hun Ezipiti sʋanlan'n. 25 Ɔ jʋnlın kɛ anın yí nianman'n-mɔ 'ba tı ɛjɔlɛ nın abʋ kɛ, ɔ nanndı yí sʋ, Nyanmıan 'ba le bé ti. Kanngʋ bɛ ngɔ tı man ɛjɔlɛ sɔ nın abʋ. 26 Bɛ lalı alíɛ hınlın, Moyizı 'kɔ a ju a, Izalayɛ amma'n-mɔ anun nnyuan lɛ kʋn ngondin. Ɔ kɔ tila bé. Yí nwan: 'Nán bɛ kʋn, nán ɛmɔ tı anianman.'

27 "Mɔ Moyizı hanlın sɔ'n, nunhan'n m'ɔ lɛ bʋ yí manngʋn'n tua se Moyizı kɛ: *Nwan sʋanlan dıɛ y'ɔ falı wɔ́ sielı yɛ́ sʋ kpain anaan kɛ ɛ*

búa yɛ́ ndɛɛ ɔ? 28 *Ɛ kulo kɛ ɛ kun mín kɛ anʊ́nman ɛ hunlin Ezipiti sʊanlan nɪn ɔ?*

29 “Mɔ Moyizɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kɔ nwanndi kɔ hɔ kɔ tanlan Madian mân nun. Ɛlɔ, ɔ kɔ ja bala ɔ nʊn yí bɛ kɔ wʊ mma mmelenzua nnyuan.

30 “Ɛhɪ anzin afʊɛ abulanan, Moyizɪ kɔ hɔ ɛwâ nun Sinayi bʊka nɪn anwʊn ɛbɛlɛ. Nyanmɪan bɔfʊɛ'n kʊn kɔ yɪ yí nwʊn kɔ hele yí sîn nun baka kʊn asʊ. 31 M'ɔ nwunlin like sɔ'n, ɔ kɔ sin yí nwʊn. Nan kɛmɔ anɪn ɔ lɛ kpunnge baka nɪn anwʊn ɔ nɪan like sɔ'n kpa'n, ɔ 'tie a anɪn yɛ́ Mɪn lɛ kan kɛ: 32 *N dɪ wɔ́ nan-mɔ Nyanmɪan, Abalahamʊn, Izakɪ nʊn Zʊakɔbʊ Nyanmɪan.* Esulo kɔ han Moyizɪ, yí nwʊn kɔ wʊsʊ yí, afɪ ɔ ngulo man kɛ ɔ nɪan like sɔ'n kʊ́n. 33 Ɛhɪ a, yɛ́ Mɪn kɔ han kɔ hele yí kɛ: *Moyizɪ, yɪyɪ wɔ́ mgbabʊa'n, ɔ sanlɪn kɛ, lɪka'n mɔ ɛ jin'n tɪ nwannzan-nwannzan.* 34 *M'an nwun yalɛ'n mɔ mín menian'n-mɔ lɛ di ɔ nʊn ɛkpɪnlɪan mɔ bɛ lɛ kpɪnlɪn wɔ Ezipiti mân nɪn anun ɛlɔ'n. M'an ju asɪ mɪn 'ba le bɛ́ ti. Yí ti, bala maan n zʊ́an wɔ́ Ezipiti mân nɪn anun ɛlɔ.*

35 “Moyizɪ sɔ'n, Izalayɛ amma'n-mɔ yɪlɪ yí tʊlɪ. Bɛ́ nwan: *Nwan yɛ̂ ɔ sielɪ wɔ́ yɛ́ sʊ kpain anaan kɛ ɛ búa yɛ́ ndɛɛ ɔ?* Yí dein yɛ̂ Nyanmɪan sʊanlɪn yí bɛ́ nwʊn ɛlɔ kɛ kpain nʊn defʊɛ ɔ. Nyanmɪan bɔfʊɛ'n m'ɔ yɪlɪ yí nwʊn helelɪ yí baka nɪn asʊ'n kɔ suan yí. 36 Moyizɪ yɛ̂ ɔ yɪlɪ bɛ́ fi Ezipiti mân nɪn anun fitelɪ ɔ. Ɔ yɪlɪ asinbɛnwʊn ninnge nʊn atɛlɛ mân sɔ nɪn anun, jenvie kɔkɔlɛ nɪn anʊan nʊn ɛwâ nɪn anun dede afʊɛ abulanan.

37 “Moyizɪ kʊnmgba sɔ'n yɛ̂ ɔ hanlɪn helelɪ Izalayɛ amma'n-mɔ kɛ: *Nyanmɪan 'ba sʊan kpɔmanfʊɛ kʊn kɛ mín ɛmɔ anwʊn. Ɔ tɪ ɛmɔ afilie nɪn anun sʊanlan.*

38 “Mɛlɛ mɔ Izalayɛ amma'n-mɔ yialɪ ɛwâ nɪn anun ɛlɔ'n, Moyizɪ yɛ̂ anɪn ɔ di yɛ́ nan-mɔ nʊn nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n m'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ'n kele yí Sinayi bʊka nɪn asʊ nɪn asafian ɔ. Yí yɛ̂ Nyanmɪan falɪ ngʊan ɛjɔlɛ'n wulalɪ yí sa nun kɛ ɔ fá mán yɛ́ ɔ.

39 “Kʊsʊ yɛ́ nan-mɔ ngɔ man yí anyɪnnzɔ, bɛ kɔ yɪ yí bɛ kɔ tʊ, bɛ kulo kɛ ahan bɛ sa bɛ kɔ Ezipiti mân nɪn anun ɛlɔ. 40 Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele Aalʊn kɛ: *Bɔ amʊan-mɔ man yɛ́, man bɛ sʊ́a bɛ lí yɛ́ nyunnun. Ɔ sanlɪn kɛ Moyizɪ sɔ'n m'ɔ yɪlɪ yɛ́ fi Ezipiti mân nɪn anun fitelɪ'n, yɛ nzɪ man ɛjɔlɛ mɔ ɔ'a tʊ yí ɔ.*

41 “Ɛhɪ a, bɛ kɔ bɔ amʊan kʊn, ɔ tɪ ɛnalɛ baa. Bɛ kɔ yɪ tɛɛ bɛ kɔ man amʊan'n mɔ bɛ́ muonun b'a bɔ'n, bɛ kɔ li yí nwʊn ndutue.

42 “Nan mɔ bɛ yɔlɪ sɔ'n, Nyanmɪan kɔ kaci yí nzin kɔ si bɛ́. Ɔ kɔ yaci bɛ́ maan bɛ kɔ sɔ anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ, kɛ b'a kpɪn b'a hɛlɛ wɔ Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ kalata nɪn anun'n kɛ:

Izalayɛ amma, kɛ ɛmɔ gua ɛwâ nɪn anun ɛwa
dede mɔ yí afʊɛ abulanan ahɪ'n,
asʊ mín yɛ̂ ɛmɔ a yɪ tɛɛ b'a man mín ɔ?
43 *Cɛcɛ, nan mín yɛ̂ ɛmɔ a yɪ a man mín ɔ.*
Nan ɛmɔ a sʊa ɛmɔ amʊan Molɔkɪ tantɪ'n
ɔ nʊn ɛmɔ amʊan Elefan nzalama'n mɔ ɛmɔ a yɔ'n,
bɛ́ yɛ̂ ɛmɔ a sɔ bɛ́ ɔ.
Ɛhɪka ati, mɪn 'fa ɛmɔ mɪn kɔ mʊa
m'ɔ tala Babilɔnʊn mân nɪn anzin.

44 “Ɛwâ nın anun ɛlɔ, yɛ́ nan-mɔ 'tu bɛ́ bʋ a, bɛ tu nyıhyɛ tantı nın
abʋ. Ɛbɛlɛ yê anın nyɔbʋɛ'n mɔ b'a se b'a hɛlɛ Nyanmıan mala'n sʋ'n
wɔ ɔ. Tantı sɔ'n, b'a bɔ yí kɛ nunhan'n mɔ Nyanmıan helelı Moyizı kɛ
ɔ nían sʋ ɔ bɔ́'n. 45 Yɛ́ nan-mɔ kɔ fa tantı'n kɔ wula bɛ́ nzin menian'n-
mɔ asa nun. Zozie mɛlɛ sʋ, bɛ le tantı sɔ'n dede bɛ kɔ li kunnunmun
mân'n mɔ Nyanmıan fʋanlın nun menian'n-mɔ nın asʋ. Tantı'n halı
ɛbɛlɛ dede belemgbin *Davidi mɛlɛ sʋ.
46 “Nyanmıan kɔ yɔ Davidi ye. Davidi kɔ sɛlɛ Nyanmıan atın kɛ ɔ 'si
sua man Zʋakɔbʋ Nyanmıan'n. 47 Nyanmıan kɔ man yí atın, kʋsʋ yí
wa Salomʋn yê ɔ sili Nyanmıan sua nın ɔ.
48 “Nan Nyanmıan'n m'ɔ wɔ anwunno'n dıɛ, nan sua mɔ kulo
menian'n-mɔ kɔ si nın anun yê ɔ da ɔ. Kɛ Nyanmıan kpɔmanfʋɛ'n
hanlın yí'n, ɔ hanlın kɛ Nyanmıan nwan:
49 *Mín bia'n wɔ nyanmıansʋ,*
asıɛ'n tı bia mɔ mın sesie mín ja sʋ ɔ.
Nzu sua dıɛ yɛ ɛmɔ kʋala si man mín ɔ?
Lıka benin yê mın 'tanlan
mın de mín ɛnwʋnmıan ɔ?
50 *Ninnge ɛhı-mɔ kʋalaatin,*
asʋ nán mín yê m mɔlı ɔ?
51 “Izalayɛ amma akɔmın ketee, akunnun ɛtɛ, anzʋsɛlɛ mma, tɛmʋn
biala Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n bılı ɛmɔ a, ɛmɔ mmılı man. Like
mɔ ɛmɔ anan-mɔ yɔlı'n yê ɛmɔ kʋsʋ lɛ yɔ ɔ. 52 Nyanmıan kpɔmanfʋɛ
benin yê ɛmɔ anan-mɔ a ngele man yí ahʋlʋwa ɔ? Bɛ́ mɔ bɛ walı bɔlı
sɛsɛfʋɛ kʋnmgba cein nın ɛwalɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ'n, b'a sɔ bɛ́ b'a hun
bɛ́. Sɛsɛfʋɛ kʋnmgba cein sɔ'n yê kıkaala ɛmɔ a tʋ yí ɛsʋan b'a hun yí
nın ɔ. 53 Ɛmɔ mɔ Nyanmıan nanndılı nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ asʋ
ɔ falı mala'n manlın ɛmɔ'n, ɛmɔ a nni man mala sɔ nın asʋ!”

Etiɛnın ewue'n

54 Mɔ mgbain'n-mɔ tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ fɛ Etiɛnın anwʋn ɛya kpa
bɛ kɔ kıka bɛ́ nʋan. 55 Mɔ bɛ 'yɔ ɛhı'n, anın Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n jin Etiɛnın anzin. Ɔ kɔ tʋ yí nyın anwunno ɔ kɔ nwun
Nyanmıan anunminnyanmʋn'n, ɔ nʋn Zozi kɛ ɔ jin Nyanmıan fama
sʋ. 56 Etiɛnın kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “M'an nwun kɛ anwunno a buke,
Mân Baa'n jin Nyanmıan fama sʋ.”
57 Mɔ Etiɛnın hanlın sɔ mɔ bɛ tılı'n, bɛ kɔ tɛtıan sɛlɛ kpa, bɛ kɔ totua
bɛ́ nzʋ'n. Bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ tı bɛ kɔ gua Etiɛnın sʋ. 58 Bɛ kɔ hyʋın yí
bɛ nʋn yí kɔ hɔ kulo tiba, bɛ kɔ tʋtʋ yí ɛbʋɛ bɛ kɔ hun yí. Adanzıɛ
mma'n-mɔ kɔ yıyı bɛ́ taladıɛ'n-mɔ bɛ kɔ man kpafɛlɛ kʋn kɛ ɔ nían
sʋ. Kpafɛlɛ sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Sɔlʋ.
59 Mɛlɛ mɔ menian'n-mɔ 'tʋtʋ Etiɛnın ɛbʋɛ'n, anın Etiɛnın lɛ yɔ
asɔnın kɛ: “Yɛ́ Mın Zozi, de mín ɛkala'n!” 60 M'ɔ hanlın sɔ yuelı'n,
ɔ kɔ kʋtʋ ɔ kɔ tıan nun sɛlɛ kpa kɛ: “Yɛ́ Mın, ɛtɛ ɛhı mɔ b'a yɔ'n, yaci
ce bɛ́!” Ɔ hanlın sɔ ala yê ɔ halı nun ɔ.

8

Sɔlʋ 'ba hele Zozi menian'n-mɔ ahʋlʋwa

1 Etiɛnın ehuan'n mɔ bɛ hunlin yí'n, Sɔlʋ de tʋ nun. Cıan sɔ
kʋnmgba'n, yê Zoluzalɛmʋn asɔnın mma'n-mɔ ahʋlʋwa ehele kpili
kpa'n bɔlı yí bʋ ɔ. Asɔnın mma'n-mɔ kʋalaatin kɔ bɔ asanndıɛ Zude

nʋn Samali mân nɪn anun. Mmɔfʋɛ'n-mɔ ala yɛ̂ bɛ halɪ Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ ɔ. 2 Menian mmie-mɔ, bɛ fɛlɪ Nyanmɪan kpa, bɛ kɔ hɔ kɔ fa
Etiɛnɪn fuin'n bɛ kɔ yɪ awɔ́lɛ bɛ kɔ hɔ kɔ sie yí. 3 Sɔlʋ dɪɛ, ɛtɛ mɔ anɪn
ɔ lɛ yɔ asɔnɪn mma'n-mɔ'n, ɔ tɪ man nzɛmɪndɛ. Ɔ wʋwʋlʋ awulo'n-mɔ
anun, mmelenzua nʋn mmalasua mɔ bɛ de Zozi bɛ di mɔ yí sa kɔ han
bɛ́'n, ɔ cɪ bɛ́ gua bɛ́ fiadɪ.

Filipʋ 'ba bɔ Ɛjɔlɛkpa'n Samali mân nɪn anun

4 Bɛ́ mɔ bɛ bɔlɪ asanndɪɛ'n, lɪka mɔ bɛ kɔ sɪn'n, bɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa bɛ kele
menian'n-mɔ. 5 Ɛhɪ a, Filipʋ kɔ hɔ Samali mân nɪn anun, bɛ́ kulo kpili
nɪn asʋ. Ɔ kɔ han *Kilisi nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n ɔ kɔ hele ɛbɛlɛ menian'n-
mɔ. 6 Mɔ menian'n-mɔ nwunlin kɛ Filipʋ lɛ yɔ asinbɛnwʋn ninnge'n,
bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ yɔ anzʋɛ bɛ kɔ tie yí ɛjɔlɛ'n m'ɔ lɛ kan'n kpa. 7 Afɪ
anɪn wawɛ ɛtɛ ɛtɛ dɔʋn kpa fi nwuluwafʋɛ'n-mɔ anun fite. Bɛ 'fite a,
anɪn bɛ lɛ tɛtɪan kpa. Bubuluwafʋɛ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tia bɛ tɔ sʋ'n dɔʋn
kpa kʋsʋ anwʋn kɔ sa. 8 Kulo sɔ nɪn asʋ menian'n-mɔ kʋalaa kɔ li fɛ
kpili kpa.

9 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn bian kʋn wɔ kulo sɔ nɪn asʋ ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ bian
sɔ'n Simʋn. Ɔ yɪ jiliwa ɔ man ɔ sin Samali menian'n-mɔ anwʋn. Ɔ bu
yí nwʋn kɛ ɔ tɪ sʋanlan kpili. 10 Kulo nɪn asʋ mmatʋnman o, mgbain
o, bɛ́ kʋalaa bɛ de yí bɛ di kpa. Bɛ kan kɛ: "Nyanmɪan tunmin'n,
nunhan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí tunmin kpili kpa'n muonun y'ɔ wɔ bian ɛhɪ
anun ɔ." 11 Menian'n-mɔ de yí di kpa, ɔ sanlɪn kɛ, ɔ mantanlɪn jiliwa'n
yɪ kele bɛ́'n nán ɛnɛ bie ɔ. 12 Nan mɔ Filipʋ bɔlɪ Nyanmɪan Belemgbin
Mân'n nʋn Zozi Kilisi anwʋn ɛjɔlɛ'n helelɪ bɛ́, mɔ bɛ lelɪ bɛ lili'n, bɛ
mmelenzua o, bɛ́ mmalasua o, bɛ kɔ man Filipʋ kɔ sɔnɪn bɛ́. 13 Simʋn
muonun kɔ le kɔ li, bɛ kɔ sɔnɪn yí. Ɔ kɔ fa yí nwʋn kɔ bɔ Filipʋ. Afɪ
asinbɛnwʋn ninnge mgbili mgbili'n mɔ Filipʋ lɛ yɔ, ɔ nʋn atɛlɛ'n m'ɔ
lɛ yɪ'n, yí kʋalaa sin Simʋn anwʋn.

14 Mɔ Samali amma'n-mɔ lelɪ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n lili'n,
mmɔfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ halɪ Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ'n kɔ tɪ ɛjɔlɛ sɔ'n. Ɛhɪ a, bɛ
kɔ yí Pɪɛlɪ nʋn Zʋan kɛ bɛ hɔ́ bɛ́ nwʋn ɛlɔ Samali mân nɪn anun. 15 Mɔ
Pɪɛlɪ nʋn Zʋan juli ɛlɔ'n, bɛ kɔ sɛlɛ Nyanmɪan maan Samali amma'n-
mɔ kɔ nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n. 16 Afɪ anɪn b'a sɔnɪn bɛ́ wɔ
yɛ́ Mɪn Zozi dunman nun ala, nan bɛ nyanlɪn man Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n. 17 Pɪɛlɪ nʋn Zʋan kɔ fa bɛ́ sa bɛ kɔ sie bɛ́ sʋ maan bɛ kɔ
nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n.

18 Mɔ Simʋn nwunlin kɛ mmɔfʋɛ'n-mɔ a fa bɛ́ sa b'a sie menian'n-
mɔ sʋ maan b'a nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n, ɔ kɔ yɪ esika kɔ
man mmɔfʋɛ'n-mɔ. 19 Yí nwan: "Ɛmɔ mán mín tunmin sɔ'n bie nán
sʋanlan mɔ n gɔ fa mín sa n gɔ sie yí sʋ nɪn a nyan Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n."

20 M'ɔ hanlɪn sɔ'n, Pɪɛlɪ kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Munnzue hán wɔ́
nʋn wɔ́ esika'n. Afɪ ɛ jʋnlɪn kɛ ɛ kʋala esika fa to Nyanmɪan acɛdɪɛ'n!
21 Yí ti, ɛ nnyan man bie, ɔ sanlɪn kɛ wɔ́ ajʋnlɪn tɪ ɛtɛ wɔ Nyanmɪan
anyunnun. 22 Kaci wɔ́ ajʋnlɪn ɛtɛ sɔ'n, nán sɛlɛ yɛ́ Mɪn sɛ ɔ kɔ tie kɔ
yaci wɔ́ nwʋn sa kɔ hye wɔ́ a. 23 Afɪ mɪn nwun yí kɛ wɔ́ ti anun tɪ ɛtɛ
sʋnman, ɔ man a kaci ɛtɛ'n kanga."

24 Ɛhɪ a, Simʋn kɔ han kɔ hele Pɪɛlɪ nʋn Zʋan kɛ: "Ɛmɔ muonun sɛ́lɛ
yɛ́ Mɪn bɛ mán mín nán ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ a han nɪn anzin munnzue a
ngan man mín."

25 Mɔ mmɔfʋɛ nnyuan'n lili yɛ́ Mɪn anwʋn adanzɪɛ bɛ hanlɪn yí
nʋan ɛjɔlɛ'n yuelɪ'n, bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ Zoluzalɛmʋn. Mɔ bɛ 'kɔ'n, bɛ
bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n Samali kulo dɔʋn asʋ bɛ hele menian'n-mɔ.

Filipʋ nʋn Etiopi sʋanlan'n

26 Ɛlɛhʋn kʋn, yɛ́ Mɪn bɔfʋɛ'n kʋn kɔ han kɔ hele Filipʋ kɛ: "Filipʋ,
jasʋ kɔ Ngʋa ɛlɔ, fa atɪn'n m'ɔ fi Zoluzalɛmʋn ɔ tʋlʋ kɔ Gaza'n. Atɪn
sɔ'n tɪ fuaan."

27 Mɔ nyanmɪansʋ bɔfʋɛ'n hanlɪn sɔ'n, ɛbɛlɛ ala Filipʋ kɔ jasʋ kɔ hɔ.
Mɔ ɔ 'kɔ'n, ɔ kɔ nwun bian kʋn. Bian sɔ'n, ɔ fi Etiopi mân nɪn anun.
Ɔ tɪ Etiopi mân nɪn asʋ belemgbin balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kandansɪ
nɪn abɪlɪba kpili kpa. Yí yɛ̂ ɔ nɪan Kandansɪ esika'n kʋalaa asʋ ɔ. Bian
sɔ'n, b'a sa yí. Ɔ walɪ Nyanmɪan ɛsʋɛ Zoluzalɛmʋn 28 yɛ̂ ɔ lɛ sa kɔ yí
mân nun. Ɔ tɪ yí hyuili nɪn anun, ɔ lɛ kɪnnga kalata'n mɔ kpɔmanfʋɛ
Ezayi hɛlɛlɪ'n. 29 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ han kɔ hele Filipʋ
kɛ: "Kɔ wɔ́ nyunnun nán cʋɪn mantan hyuili sɔ'n."

30 Filipʋ kɔ nwanndi kɔ hyʋɪn kɔ mantan hyuili'n. Ɔ 'tie a, anɪn Etiopi
sʋanlan'n lɛ kɪnnga kalata'n mɔ kpɔmanfʋɛ Ezayi hɛlɛlɪ'n. Filipʋ kɔ
bisa yí kɛ: "Asʋ kalata'n mɔ ɛ lɛ kɪnnga'n, ɛ tɪ yí bʋ ɔ?"

31 Bian'n kɔ bua Filipʋ kɛ: "Sɛ m'an nnyan man sʋanlan mɔ ɔ 'bʋka
mín an, ɔ 'yɔ sɛ mɔ mɪn 'tɪ yí bʋ ɔ?" Ɔ kɔ man Filipʋ kɔ fʋ kɔ tanlan
yí nwʋn ɛbɛlɛ hyuili nɪn anun. 32 Kalata'n lɪka mɔ bian'n lɛ kɪnnga'n,
b'a hɛlɛ yí nun kɛ:

Ɔ'a yɔ kɛ bʋa mɔ bɛ nʋn yí lɛ kɔ
bɛ 'kɔ a hun yí ɔ.
Ɔ'a tɔ amunle kɛ bʋa baa'n tɔ amunle
bɛ́ mɔ bɛ lɛ tɪtɪ yí nwʋn enyuan nɪn anyunnun'n.
Ɔ'a mmuke man yí nʋan fíí sʋa.
33 *Bɛ gualɪ yí nyunnun asɪ, b'a mman man yí dibɪ.*
Yí mɛlɛ sʋ menian ati anun ɛtɛ'n-mɔ,
nwan yɛ̂ ɔ 'kan bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɔ?
Afɪ b'a hun yí b'a yɪ yí asɪɛ nɪn asʋ.

34 Bian'n kɔ bisa Filipʋ kɛ: "Mɪn 'sɛlɛ wɔ́, kan kele mín, nwan anwʋn
ɛjɔlɛ dɪɛ yɛ̂ kpɔmanfʋɛ'n lɛ kan yí sʋa ɔ? Asʋ yí muonun yí nwʋn ɛjɔlɛ
yɛ́ ɔ lɛ kan anaan sʋanlan fʋfɔlɛ anwʋn ɛjɔlɛ ɔ?"

35 Ɛhɪ a, Filipʋ kɔ sʋsɔ sʋ, ɔ nanndɪ mɔ b'a hɛlɛ yí kalata nɪn anun
nɪn asʋ, ɔ kɔ bɔ Zozi anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n ɔ kɔ hele bian'n. 36 Kɛmɔ anɪn
bɛ́ ja wɔ nun bɛ lɛ kɔ'n, bɛ juli lɪka kʋn, bɛ kɔ tʋ asue. Bian'n kɔ se
Filipʋ kɛ: "Ɛ 'nwun nsue, nzu yɛ̂ ɔ jɪjɪ mɔ mɪn ngʋala man sɔnɪn ɔ?"

[37 Filipʋ kɔ bua yí kɛ: "Sɛ ɛ de di wɔ́ ahʋnlɪn nɪn anun sakpa a, ɛ
kʋala kɛ ɛ sɔnɪn."
Mɔ Filipʋ hanlɪn sɔ'n, bian'n nwan: "Mɪn de mɪn di kɛ Zozi Kilisi tɪ
Nyanmɪan Awa."]

38 Ɛbɛlɛ ala, bian'n kɔ man bɛ kɔ jinlan hyuili'n. Ɔ nʋn Filipʋ bɛ́
munnyuan bɛ fi nun bɛ kɔ ju bɛ kɔ hɔ asue nɪn anun. Filipʋ kɔ sɔnɪn
yí. 39 Nan mɔ bɛ fi asue nɪn anun bɛ fitelɪ'n, yɛ́ Mɪn Wawɛ'n kɔ fa
Filipʋ kɔ hɔ. Bian'n ngɔ nwun man Filipʋ fíí kʋ́n. Ɔ le fɛ elie ɔ kɔ fa
atɪn'n. 40 Yɛ́ Mɪn Wawɛ'n kɔ fa Filipʋ kʋsʋ, ɔ kɔ hɔ kɔ sie yí kulo'n mɔ
bɛ fɛlɛ yí Azɔtʋ nɪn asʋ. Ɔ fi ɛbɛlɛ, ɔ kɔ sɪsɪn kulo'n-mɔ kʋalaa asʋ, ɔ
kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kɔ hele menian'n-mɔ dede ɔ kɔ fite Sezale kulo nɪn
asʋ.

9

Sɔlʋ 'ba fa yí nwʋn man yɛ́ Mɪn Zozi.

1 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Sɔlʋ tɛ kele yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ ahʋlʋwa ɛsɛ
bɛ́ ehuan ɛjɔlɛ wɔ yí ajʋnlɪn nun. Ɛhɪka ati, ɔ kɔ hɔ kɔ tʋ *tɛɛyɪfʋɛ
kpain'n. 2 Ɔ kɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ mán yí kalata maan ɔ hɔ́ Damasɪ kulo
nɪn asʋ, Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun. Sɛ ɔ ju ɛlɔ nán ɔ nwun
mmelenzua nʋn mmalasua mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi Kilisi a,
anɪn ɔ 'cɪ bɛ́ ɔ nʋn bɛ́ ba Zoluzalɛmʋn.
3 Tɛɛyɪfʋɛ kpain'n kɔ hɛlɛ kalata'n kɔ man yí, cuein yɛ̂ ɔ hɔlɪ ɔ. Ɔ
hɔlɪ dede m'ɔ ka kaan ju Damasɪ kulo nɪn asʋ'n, kʋnmgba ala, like'n
fi anwunno, ɔ tɪ kɛ kanlannɪɛ, ɔ kɔ ta yí nwʋn ɛbɛlɛ. 4 Sɔlʋ kɔ fin asɪ.
Ɔ 'tie a, anɪɛ bie nwan: "Sɔlʋ, Sɔlʋ, nzukɛ ati yɛ̂ ɛ lɛ kele mín ahʋlʋwa
ɔ?"
5 Sɔlʋ kɔ bisa kɛ: "Wɔ́ nwan ɔ, yɛ́ Mɪn?"
Anɪɛ'n kɔ bua yí kɛ: "Bɛ fɛlɛ mín Zozi. Mín yɛ̂ ɛ lɛ kele mín ahʋlʋwa
nɪn ɔ. 6 Jasʋ kɔ kulo. Ɛ ju ɛlɔ a, bɛ 'ba hele wɔ́ like'n m'ɔ di kɛ ɛ yɔ'n."
7 Bɛ́ mɔ anɪn bɛ nʋn Sɔlʋ yɛ̂ bɛ lɛ kɔ'n kɔ tɔ amunle, bɛ kɔ ha ɛbɛlɛ
bɛ kɔ jinlan. Bɛ tɪ kɛ sʋanlan'n lɛ jʋjɔ, kʋsʋ bɛ nnwun man yí nwʋn.
8 Sɔlʋ fi asɪɛ nɪn anwʋn ɔ kɔ jasʋ. Ɔ kɔ tike yí nyɪn'n kʋsʋ ɔ ngʋala ɔ
nnwun man asɪ. Bɛ kɔ sɔ yí sa bɛ nʋn yí kɔ hɔ Damasɪ. 9 Sɔlʋ lili cɪan
nsan anɪn ɔ nwunlin man asɪ. Ɛlɛsan sɔ nɪn anun, Sɔlʋ ngo li like ɛsɛ
ɔ ngɔ nʋn man nzue fɪ́ɪ́.
10 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn yɛ́ Mɪn sʋanlan'n kʋn wɔ Damasɪ ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ
sʋanlan sɔ nɪn Ananiasɪ. Yɛ́ Mɪn kɔ yɪ yí nwʋn kɔ hele yí ɛlalɪɛ nun.
Yí nwan: "Ananiasɪ!"
Ananiasɪ kɔ sulo. Yí nwan: "Yɛ́ Mɪn, ɛ 'nwun mín."
11 Yɛ́ Mɪn kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Jasʋ, fa gota'n mɔ bɛ fɛlɛ yí 'gota
fɔ́ʋ́n'n' kɪkaala, nán kɔ Zudasɪ awulo ɛlɔ. Bisa Sɔlʋ abʋsʋ. Sɔlʋ sɔ'n
fi Talɪsɪ kulo nɪn asʋ. Ɔ lɛ sɛlɛ Nyanmɪan dɔɛ ɛhɪ asʋ. 12 Ɛlalɪɛ nun,
Sɔlʋ 'nɪan an, anɪn sʋanlan kʋn, bɛ fɛlɛ yí Ananiasɪ, ɔ'a wʋlʋ sua nɪn
anun. Ɔ'a fa yí sa ɔ'a sie yí sʋ ɔ'a man ɔ'a nwun asɪ kɛ yí daba'n."
13 Ananiasɪ kɔ bua yɛ́ Mɪn kɛ: "Sʋanlan ɛhɪ ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ wɔ́
menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zoluzalɛmʋn ɛlɔ'n, menian dɔʋn kpa a han
yí kʋalaa a hele mín. 14 Yí ɛwalɛ mɔ ɔ'a a ɛwa'n, tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-
mɔ a man yí tunmin kɛ ɔ hyí bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ bɔ wɔ́ dunman kulo
ɛhɪka asʋ'n."
15 Mɔ Ananiasɪ anʋan tɔlɪ'n, yɛ́ Mɪn kɔ han hɔ hele yí kɛ: "Kɔ, ɔ
sanlɪn kɛ, m'an yɪ sʋanlan sɔ'n kɛ ɔ hɔ́ hán mín ɛjɔlɛ ɔ héle bɛ́ mɔ bɛ
tɪ man Zufʋ'n ɔ nʋn bɛ́ mmelemgbin'n-mɔ, ɔ nʋn Izalayɛ amma'n-mɔ
kʋsʋ. 16 Mín dunman nɪn anwʋn yalɛ'n kʋalaa mɔ ɔ 'ba nwun yí'n,
mín muonun mɪn 'ba yɪ mɪn kele yí."
17 Ɛhɪ a, Ananiasɪ kɔ jasʋ kɔ hɔ kɛ yɛ́ Mɪn hanlɪn helelɪ yí'n. Ɔ kɔ tʋ
Sɔlʋ Zudasɪ awulo ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ fa yí sa kɔ sie Sɔlʋ sʋ. Yí nwan: "Mín
nianman Sɔlʋ, yɛ́ Mɪn Zozi mɔ ɔ'a yɪ yí nwʋn ɔ'a hele wɔ́ atɪn'n m'ɔ ba
Damasɪ ɛwa nɪn asʋ'n, ɔ'a sʋan mín kɛ m mála maan ɛ nwún asɪ kɛ
yí daba'n, maan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wʋ́lʋ wɔ́ nun." 18 Ɛbɛlɛ
ala, like'n tɪ kɛ ejue abʋɪn, ɔ fi Sɔlʋ anyɪn nɪn asʋ ɔ kɔ yɪ kɔ gua. Sɔlʋ
kɔ nwun asɪ kɛ yí daba'n. Ɔ kɔ jasʋ ɔ kɔ man bɛ kɔ sɔnɪn yí. 19 Mɔ bɛ
sɔnɪnlɪn yí yuelɪ'n, ɔ kɔ li like ɔ kɔ nyan anwʋnsɛlɛ.

Sɔlʋ kɔ li ɛlɛnyuan kʋn yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Damasɪ nɪn anwʋn ɛbɛlɛ. 20 Ɛbɛlɛ ala, Sɔlʋ kɔ hɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun, ɔ kɔ han kɔ hele menian'n-mɔ kɛ Zozi tɪ Nyanmɪan Awa. 21 Sɔlʋ ɛjɔlɛ'n kɔ sin bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn. Bɛ́ nwan: “Nán sʋanlan ɛhɪ yɛ̂ Zoluzalɛmʋn ɛlɔ, ɔ kele bɛ́ mɔ bɛ bɔ Zozi dunman nɪn ahʋlʋwa kpili nɪn ɔ? Yí ɛwalɛ mɔ a a ɛwa'n, asʋ ɔ lɛ man njɪ man yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ ɔ ngɔ wula man tɛɛyɪfʋɛ mgbain'n-mɔ asa nun ati yɛ̂ ɔ a a ɛwa ɔ?”

22 Bɛ 'kɪkan ɛhɪ a, anɪn Sɔlʋ lɛ di junman'n tunmin sʋ ɔ kɔ yí nyunnun cɪan daa. Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Damasɪ'n nnwun man ɛjɔlɛ mɔ bɛ kan ɔ. Afɪ Sɔlʋ kele nun maan bɛ nwun yí kɛ Zozi tɪ *Kilisi, Izalayɛ Belemgbin Ngʋandefʋɛ.

23 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede yí nzin hyɛlɪ kaan. Zufʋ'n-mɔ kɔ hɔ Sɔlʋ ati ahuan kɛ bɛ 'kun yí. 24 Abie kɔ yɪ Sɔlʋ anzʋti. Sɔlʋ ehuan ati, kɛmɔ anɪn b'a hyɪ Damasɪ kulo nɪn anwʋn'n, Zufʋ'n-mɔ sisa kulo nɪn anwʋn anʋan'n-mɔ kɔngɔɛ nʋn eyua. 25 Ɛhɪ, cɪan kʋn kɔngɔɛ, bɛ́ mɔ bɛ kulo Sɔlʋ ɛjɔlɛ'n kɔ fa ece kpili kpa. Bɛ kɔ mɪnnda mɪnnda yí nʋan'n nyanman, bɛ kɔ fa kɔ sɪn mɪnnzɛlɛ kʋn anun. Bɛ kɔ man Sɔlʋ kɔ fʋ nun bɛ kɔ jula yí talɛ nɪn anzin ɛlɔ bɛ kɔ man ɔ kɔ hɔ.

26 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Sɔlʋ kɔ sa kɔ hɔ Zoluzalɛmʋn. M'ɔ juli ɛbɛlɛ'n, anɪn ɔ kulo kɛ ɔ fa yí nwʋn ɔ bɔ yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ. Nan kʋsʋ anɪn, yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ kʋalaatin sulo yí. Ɔ sanlɪn kɛ, menian'n-mɔ nne nni man kɛ Sɔlʋ a kaci yɛ́ Mɪn sʋanlan sakpa. 27 Ɛhɪ a, Baanabasɪ kɔ fa yí ɔ nʋn yí kɔ hɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛlɔ. Kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ yɛ́ Mɪn yɪlɪ yí nwʋn helelɪ Sɔlʋ atɪn nɪn asʋ ɔ hanlɪn ɛjɔlɛ ɔ hele yí'n, anwʋnsɛlɛ mɔ Sɔlʋ nyanlɪn yí ɔ hanlɪn Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n ɔ helelɪ Damasɪ menian'n-mɔ, Baanabasɪ kɔ sʋsɔ sʋ ɔ kɔ han yí kʋalaa kɔ hele mmɔfʋɛ'n-mɔ. 28 Ɔ fi mɛlɛ sɔ'n, yɛ̂ mmɔfʋɛ'n-mɔ falɪ Sɔlʋ bɛ bɔlɪ bɛ́ nwʋn ɔ. Junman kʋalaa mɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ 'di wɔ Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ'n, Sɔlʋ nʋn bɛ́. Ɔ le anwʋnsɛlɛ ɔ bɔ yɛ́ Mɪn dunman nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɔ kele menian'n-mɔ. 29 Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ kan gɛlɛkɪ anɪɛ'n kulo kɛ bɛ kun Sɔlʋ. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ kan yɛ́ Mɪn ɛjɔlɛ'n ɔ kele bɛ́ ɔ nʋn bɛ́ bɛ su yí bʋsʋ akpʋlʋwa. 30 Mɔ anianman'n-mɔ tɪlɪ kɛ Zufʋ'n-mɔ lɛ kpʋnndɛ Sɔlʋ bɛ kun yí'n, bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ hɔ Sezale kulo nɪn asʋ. Ɛbɛlɛ, bɛ kɔ man ɔ kɔ hɔ yí kulo Talɪsɪ.

31 Ɛhɪ anzin, Zude mân nun o, Galile mân nun o, ɔ nʋn Samali mân anun o, Zufʋ'n-mɔ kɔ yaci yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ koun. Asɔnɪn mma'n-mɔ asɪtanlan nɪn anun, bɛ man yɛ́ Mɪn anyɪnnzɔ. Anɪn asɔnɪn'n lɛ jinlan yí ja nun, ɛsɛ anɪn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n lɛ man ɔ tɛlɛ.

Pɪɛlɪ 'ba man Ene anwʋn sa

32 Tɛmʋn sɔ'n, anɪn Pɪɛlɪ nanndɪ nun ɔ lɛ fofua yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ kulo kulo'n-mɔ asʋ nɪn anwʋn. Cɪan kʋn, ɔ kɔ hɔ Lida menian dɪɛ'n-mɔ abʋsʋ efua. 33 Ɔ 'kɔ a ju a, anɪn bian kʋn a bubu ɔ la ɛbɛɛ sʋ, yí afʋɛ mɔcʋɛ ahɪ. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Ene. 34 Pɪɛlɪ kɔ han kɔ hele yí kɛ: “Ene, Zozi Kilisi a man wɔ́ nwʋn a sa. Yí ti, jasʋ nán yɪ wɔ́ ɛbɛɛ'n.” Ɛbɛlɛ ala, Ene kɔ jasʋ. 35 Mɔ Lida kulo nɪn asʋ menian'n-mɔ nʋn Saalʋn mgbofo nɪn anun dɪɛ'n-mɔ kʋalaa tɪlɪ kɛ Ene anwʋn a sa'n, bɛ kɔ fa bɛ́ nwʋn bɛ kɔ man yɛ́ Mɪn Zozi.

Dɔlɪkasɪ ewuetinnge'n

36 Anın balasua kʋn wɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zope nın asʋ. Balasua
sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Tabita. Ɔ tı yé Mın Zozi sʋanlan. Gɛlɛkı anıɛ nın anun
an, anın Tabita'n y'ɔ le dunman Dɔlıkası, yí bʋ y'ɔ le kɛ ɛnwʋnnzanın.
Ehianfʋɛ'n-mɔ ɛbʋka ɔ nʋn menian ye ɛyɔlɛ y'ɔ tı Dɔlıkası junman ɔ.
37 Tɛmʋn sɔ'n, anın Dɔlıkası ndı man akpɔlɛ yê ɔ wuli ɔ. Mɔ bɛ bialı yí
yuelı'n, bɛ kɔ la yí awaa nın asʋ dabɛlɛ kʋn anun. 38 Yé Mın menian'n-
mɔ mɔ bɛ wɔ Zope'n kɔ tı kɛ Pıelı wɔ Lida kulo nın asʋ. Lida kʋsʋ
nʋn Zope afian a nwa man. Bɛ kɔ sʋan menian nnyuan Pıelı anwʋn
ɛlɔ kɛ: "Sɛ wɔ́ sa kan yé ngalıɛ nın an, yɛ 'sɛlɛ wɔ́, bala yé nwʋn ɛwa
ndɛ-ndɛ."
39 Pıelı tılı ngalıɛ nın ala, ɔ nʋn bé bɛ kɔ hɔ. M'ɔ juli ɛlɔ'n, bɛ nʋn
yí kɔ hɔ sua nın anun awaa nın asʋ ɛlɔ. Kunlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ
kʋalaatin le esuan bɛ kɔ a yí nwʋn ɛbɛlɛ. Mɛlɛ mɔ anın Dɔlıkası anyın
wɔ sʋ'n, taladıɛ'n-mɔ m'ɔ kpalı'n, bɛ kɔ fa bɛ kɔ hele Pıelı. 40 Pıelı kɔ
man bé kʋalaa bɛ fi sua nın anun bɛ kɔ fite. Ɔ kɔ kʋtʋ ɔ kɔ yɔ asɔnın.
M'ɔ yɔlı asɔnın yuelı'n, ɔ kɔ kaci yí nyın fuin nın anwʋn ɛlɔ, yí nwan:
"Tabita, jasʋ!" Tabita kɔ tike tike yí nyın'n. M'ɔ nwunlin Pıelı'n, ɔ kɔ
tanlan ası. 41 Pıelı kɔ sɔ yí sa ɔ kɔ bʋka yí kɔ man ɔ kɔ jasʋ. Ɔ kɔ fɛlɛ
yé Mın menian'n-mɔ ɔ nʋn kunlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ. Ɔ 'fa Tabita
kele bé a, Tabita a nyın wɔ sʋ. 42 Zope kulo nın asʋ ɛbɛlɛ menian'n-mɔ
kʋalaa kɔ nwun yí kɛ Tabita fi ewue nun ɔ'a tinnge. Ɔ man bé dɔʋn
bɛ lelı yé Mın bɛ lili. 43 Pıelı hyɛlı Zope ɛbɛlɛ kaan kpa. Anın ɔ tı bian
kʋn awulo. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Simʋn, ɔ di naan kpolo junman.

10

Nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n kʋn 'ba yı yí nwʋn kele Kɔɔnɛyı

1 Ɛhı, anın bian kʋn wɔ Sezale kulo nın asʋ ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ
yí Kɔɔnɛyı. Ɔ tı *Lɔmʋn kʋan mma'n-mɔ fâ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí "Itali kʋan
fâ" nın asʋ sahınlan. 2 Ɔ nʋn yí yı nʋn yí mma, bɛ fɛlı Nyanmıan kpa,
ɛsɛ bɛ sʋ yí. Ɔ bʋka Zufʋ ehianfʋɛ'n-mɔ kpa ɛsɛ ɔ yɔ asɔnın cıan daa.
3 Cıan kʋn eyua dɔɛ nsan, ɔ kɔ nwun like kʋn kɛ ɛlalıɛ nun. Ɔ 'nıan
an, anın nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n kʋn lɛ wʋlʋ yí awulo ɛbɛlɛ. Ɔ wʋlʋlı a,
yí nwan: "Kɔɔnɛyı!"
4 Esulo kɔ han Kɔɔnɛyı, yí nyın tua bɔfʋɛ'n. Ɔ kɔ bisa yí kɛ: "Yé Mın,
nzu ɛjɔlɛ ɔ?"
Bɔfʋɛ'n kɔ bua yí kɛ: "Wɔ́ asɔnın ɛyɔlɛ'n nʋn ɛbʋka'n mɔ ɛ bʋka
ehianfʋɛ'n-mɔ'n, Nyanmıan a le a tʋ nun, yí lʋa a nvi man wɔ́. 5 Yí ti,
sʋan menian Zope kulo nın asʋ ɛlɔ kıkaala maan bɛ hɔ́ yía bian'n m'ɔ
li Simʋn mɔ bɛ fɛlɛ yí Pıelı'n maan ɔ bála. 6 Ɔ tı bian kʋn awulo. Bian
sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Simʋn, ɔ di naan kpolo junman. Yí awulo'n wɔ jenvie
nın anʋan."
7 Mɔ bɔfʋɛ'n m'ɔ walı hanlın ɛjɔlɛ'n heleli yí'n hɔlı'n, Kɔɔnɛyı kɔ
fɛlɛ yí ngʋa'n-mɔ anun nnyuan ɔ nʋn nzalafʋ kʋn. Nzalafʋ sɔ'n, ɔ di
junman Kɔɔnɛyı asa nun. Yí nyın sɔ Nyanmıan kpa. 8 Kɔɔnɛyı kɔ sʋsɔ
ɛjɔlɛ nın asʋ ɔ kɔ han yí kʋalaa kɔ hele bé, yê ɔ sʋanlın bé Zope ɔ.

Pıelı 'ba nwun like kʋn kɛ ɛlalıɛ nun

9 Menian nsan'n la atunnun dede alíɛ kɔ hın. Alíɛ hınlın mɔ ɔ 'kɔ
sɛnzɛjinlan'n yê anın bɛ ka kaan bɛ ju Zope ɔ. Tɛmʋn sɔ'n, Pıelı kɔ fʋ
sua'n mɔ b'a sɛ yí ti sʋ nın asʋ, ɔ 'kɔ a yɔ asɔnın. 10 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın

ɛhɔɛ lɛ kun yí, ɔ lɛ kpʋnndɛ like di. Nan mɛlɛ mɔ bɛ 'tʋn like bɛ man yí'n, ɔ kɔ nwun like kʋn kɛ ɛlalɪɛ nun. 11 Ɔ 'nɪan an, anɪn anwunno nɪn a buke. Like'n tɪ kɛ tɔbɪlɪ sʋ ɛtanlan kpili kpa. Bɛ lile yí nʋan nna nɪn anun, ɔ fi anwunno ɔ lɛ ju asɪ. 12 Naan ngacile ngacile, mɔ bɛ́ ja tɪ nnan, mɔ bɛ cʋɪn bɛ́ nwʋn asɪ nʋn nnʋnman, bɛ́ kʋalaa bɛ wɔ ɛtanlan kpili sɔ nɪn anun. 13 Anɪɛ kʋn kɔ se Pɪɛlɪ kɛ: "Pɪɛlɪ, jasʋ kun bie di!"

14 Mɔ Pɪɛlɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nwan: "Cɛcɛ, yɛ́ Mɪn. Ɔ sanlɪn kɛ, like mɔ a tua yɛ́ kɛ nán yɛ di, ɔ nʋn mɔ efian a gua yí nwʋn'n, n nnili man bie lé."

15 Anɪɛ'n kɔ han kɔ hele yí biekun kɛ: "Like mɔ Nyanmɪan kɔ han kɛ ɔ tɪ kpa'n, n'ɛ bu yí kɛ ɔ tɪ man kpa."

16 Pɪɛlɪ kɔ nwun like sɔ'n fâ nsan. Yí fâ nsan nɪn asʋ, like'n kɔ fʋ kɔ hɔ anwunno.

17 Anɪn Pɪɛlɪ lɛ bisa yí nwʋn kosuan ɔ tɪ ɛlalɪɛ'n mɔ ɔ'a hɪn nɪn abʋ. Tɛmʋn sɔ'n, anɪn menian'n-mɔ mɔ Kɔɔnɛyɪ sʋanlɪn bɛ́'n kʋsʋ a bisa bisa dede b'a nwun Simʋn awulo'n b'a ju yí anʋan nun ɛbɛlɛ. 18 Bɛ kɔ fɛlɛ awulo nɪn anun sʋanlan'n kʋn bɛ kɔ bisa yí kɛ: "Simʋn mɔ bɛ fɛlɛ yí Pɪɛlɪ'n, asʋ ɛwa y'ɔ tɪ ɔ?"

19 Anɪn Pɪɛlɪ tɛ jʋjʋnlɪn ɛlalɪɛ'n m'ɔ hɪnlɪn nɪn anwʋn, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Pɪɛlɪ, nɪan, menian nsan lɛ kpʋnndɛ wɔ́. 20 Yí ti, jasʋ nán ɛ nʋn bɛ́ hɔ́ kɪkaala. Ɔ sanlɪn kɛ, mín yɛ̂ m'an sʋan bɛ́ ɔ."

21 Ɛhɪ, Pɪɛlɪ kɔ ju kɔ kpʋ menian sɔ'n-mɔ. Ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Sʋanlan'n mɔ ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ yí'n y'ɔ le mín. Nan ɛmɔ walɪ nzʋ ɛyɔlɛ?"

22 Bɛ kɔ bua Pɪɛlɪ kɛ: "Sahɪnlan Kɔɔnɛyɪ yɛ̂ ɔ'a sʋan yɛ́ ɔ. Ɔ tɪ sɛsɛfʋɛ sʋanlan, ɔ sʋ Nyanmɪan. Zufʋ'n-mɔ kʋalaatin kulo yí ɛjɔlɛ. Nyanmɪansʋ bɔfʋɛ'n kʋn a yɪ yí nwʋn a hele yí. Bɔfʋɛ'n nwan Kɔɔnɛyɪ mán bɛ fɛ́lɛ wɔ́ nán ɔ tíe ɛjɔlɛ'n mɔ ɛ 'ba han kele yí'n." 23 Mɔ Pɪɛlɪ tɪlɪ ngalɪɛ'n, ɔ kɔ man bɛ kɔ wʋlʋ awulo ɔ kɔ sesie bɛ́ dabɛlɛ.

Pɪɛlɪ 'ba hɔ Kɔɔnɛyɪ awulo

Bɛ lalɪ mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, Pɪɛlɪ kɔ jasʋ ɔ nʋn bɛ́ bɛ kɔ hɔ. Mɔ bɛ 'kɔ'n, Zope ɛbɛlɛ anianman'n mmie-mɔ hɔlɪ somanlɪn Pɪɛlɪ. Bɛ la atunnun dede alíɛ kɔ hɪn. 24 Alíɛ hɪnlɪn mɔ bɛ 'ju Sezale'n, anɪn Kɔɔnɛyɪ nʋn yí nwʋn amma nʋn yí manngʋn'n-mɔ m'ɔ tʋlɪ yí sa fɛlɛlɪ bɛ́'n, bɛ lɛ nwʋnndɛ bɛ́. 25 Mɔ Pɪɛlɪ 'ju ɛbɛlɛ'n, Kɔɔnɛyɪ kɔ jasʋ ɔ kɔ hɔ kɔ kpa yí atɪn. Ɔ kɔ tu kɔ tɔ Pɪɛlɪ aja nun ɔ kɔ bɛlɛ yí nwʋn asɪ ɔ kɔ sʋ yí. 26 Pɪɛlɪ kɔ jasʋ yí ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Jasʋ, n'ɛ sʋ mín, nán mín kʋsʋ, n dɪ kulo sʋanlan kɛ wɔ́."

27 M'ɔ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ nʋn Kɔɔnɛyɪ bɛ le ɛjʋjɔlɛ dede bɛ kɔ wʋlʋ awulo. Ɔ 'ju ɛbɛlɛ a, menian dɔʋn kpa a yia. 28 Pɪɛlɪ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ sɪ kɛ Zufʋ'n-mɔ mala'n mman man yɛ́ atɪn kɛ yɛ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n sán nun ɛsɛ yɛ wʋ́lʋ bɛ́ awulo. Nan mín dɪɛ, Nyanmɪan a hele mín kɛ n nne man atɪn mɪn mmun man sʋanlan'n bie nʋuin mɔ bɛ ngɔ man yí nwʋn, bie kpa mɔ bɛ kɔ yí nwʋn ɔ. 29 Ɛhɪka ati, kɛ ɛmɔ fɛlɛlɪ mín nɪn ala, m'an njʋnlɪn man ɛjɔlɛ ngacile fíí, m'an a a. Afɪ Like'n mɔ yí ti yɛ̂ ɛmɔ a fɛlɛ mín'n, ɛmɔ hán maan n dí."

30 Kɔɔnɛyɪ nwan: "Ɛnɛ tɪ cɪan nsan, bɛ bɔlɪ dɔɛ nsan mɔ bɛ 'fa bɛ yɔ asɔnɪn'n, anɪn n wɔ mín awulo mɪɪn yɔ asɔnɪn. Ɛbɛlɛ ala, sʋanlan

kʋn kɔ yı yí nwʋn kɔ hele mín. Sʋanlan sɔ'n wula taladıɛ fufue hyıɛın hyıɛın. 31 Yí nwan: ‘Kɔɔnɛyı, Nyanmıan a tie wɔ́ asɔnın ɛyɔlɛ'n, ɛsɛ yí lʋa a nvi man ɛbʋka'n mɔ ɛ bʋka ehianfʋɛ'n-mɔ'n. 32 Yí ti, sʋan menian Zope maan bɛ hɔ́ yía Simʋn mɔ bɛ fɛlɛ yí Pıɛlı'n bála. Ɔ tı Simʋn m'ɔ di naan kpolo junman nın awulo. Awulo sɔ'n wɔ jenvie nın anʋan ɛlɔ.’ 33 Ɛbɛlɛ ala, n gɔ yı menian kɛ bɛ hɔ́ yía wɔ́. Mʋafʋɛ a a. Kıkaala dıɛ mɔ yɛ́ kʋalaa y'a yia ɛwa'n, Nyanmıan anyunnun, ɛjɔlɛ mɔ yɛ́ Mın a fa a wula wɔ́ nʋan'n, kan nán yɛ lɛ tie.”

34 Ɛhı a, Pıɛlı kɔ jasʋ kɔ sʋsɔ ɛjɔlɛ sʋ. Yí nwan: “Sian dıɛ, m'an nwun yí yuein kɛ Nyanmıan mgba man menian'n-mɔ nun. 35 Sʋanlan bia ala m'ɔ fi mân ngacile anun m'ɔ fɛlı Nyanmıan, m'ɔ bu mân sɛsɛ'n, Nyanmıan kulo yí ɛjɔlɛ. 36 Nyanmıan m'ɔ tı kulo menian'n-mɔ Amın'n, ɔ nanndı Zozi Kilisi asʋ ɔ'a bɔ Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ man alʋacıcıɛ'n ɔ'a hele Izalayɛ amma'n-mɔ. 37 Ɛmɔ sı ɛjɔlɛ'n m'ɔ walı'n, ɔ nʋn kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ Ɛjɔlɛkpa ɛhı a tʋ a sanndı Zude mân nın anun'n. Galile mân nın anun yê yí kʋalaa lili mʋan bɔlı yí bʋ ɔ, mɛlɛ mɔ anın Zʋan lɛ fɛfɛlɛ menian'n-mɔ kɛ bɛ bála maan ɔ sónın bɛ́'n. 38 Ɛmɔ sı kɛ Nyanmıan falı Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ nʋn tunmin ɔ manlın Zozi m'ɔ fi Nazalɛtı'n. Zozi kɔ kulo'n-mɔ asʋ. Ɔ yɔ menian'n-mɔ ye, ɔ man bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ wɔ Abɔnsanmʋn asa abʋ nın anwʋn sa. Ɔ sanlın kɛ, anın Nyanmıan li yí nzin.

39 “Junman'n kʋalaa mɔ ɔ'a li yí Zufʋ'n-mɔ mân nın anun nʋn Zoluzalɛmʋn kulo nın asʋ'n, yɛ di yí nwʋn adanzıɛ. B'a bʋbɔ yí kʋlʋwa sʋ b'a hun yí. 40 Nan yí cıan nsan nın asʋ, Nyanmıan man ɔ fi ewue nun ɔ a tinnge. Nyanmıan a man ɔ'a yı yí nwʋn ɔ'a hele. 41 Nyanmıan a man ɔ'a nyı man yí nwʋn ɔ'a ngele man bagua'n. Nan ɔ'a man ɔ'a yı yí nwʋn ɔ'a hele yɛ́ mɔ ɔ lili mʋa falı yɛ́ kɛ adanzıɛ'n. Mɔ Nyanmıan man ɔ fi ewue nun tinngelı'n, yɛ nʋn yí a tʋ asa. 42 Ɔ a han ɔ'a hele yɛ́ kɛ yɛ bɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n yɛ héle menian'n-mɔ, ɛsɛ yɛ lí adanzıɛ kɛ yí Zozi yê Nyanmıan a sie yí ngʋan mma nʋn ewue mma ndɛɛbuafʋɛ ɔ. 43 Mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋalaa hanlın yí ɛjɔlɛ kɛ, sʋanlan biala m'ɔ kɔ le yí kɔ li'n, yí dunman nun, sʋanlan sɔ'n nyan ɛtɛ face.”

Bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n 'ba nyan Nyanmıan Wawɛ'n

44 Anın Pıɛlı anʋan wɔ sʋ ɔ tɛ kan ɛjɔlɛ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ a kɔ wʋlʋ bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ lɛ tie ɛjɔlɛ'n mɔ Pıɛlı lɛ kan nın anun. 45 Ɛjɔlɛ'n kɔ sin Zufʋ'n-mɔ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man yɛ́ Mın mɔ bɛ walı sɔmanlın Pıɛlı nın anwʋn. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan a fa yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan nın a man bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n kʋsʋ. 46 Afı bɛ 'tie a, anın menian sɔ'n-mɔ lɛ kan anıɛ ngacile ngacile bɛ yı Nyanmıan Kpili ayɛ.

Ɛhı a, Pıɛlı nwan: 47 “Menian ɛhı-mɔ mɔ b'a nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɛ yɛ́'n, asʋ sʋanlan kʋala totua bɛ́ kɛ nán bɛ sɔnın ɔ?” 48 Pıɛlı kɔ man atın kɛ bɛ sónın bɛ́ wɔ Zozi Kilisi dunman nun. Mɔ bɛ sɔnınlın bɛ́ yuelı'n, bɛ kɔ sɛlɛ Pıɛlı kɛ ɔ lí kɔ yɔ ɛlɛnyuan kʋn bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ.

11

Pıɛlı 'ba bɔ yí junman nın anun amannıɛ

1 M'ɔ yɔlı sɔ'n, mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn anianman'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zude
mân nın anun'n kɔ tı kɛ bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n, bɛ́ kʋsʋ b'a le
Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n b'a li. 2 Nan mɔ Pıɛlı salı walı Zoluzalɛmʋn'n,
Zufʋ'n-mɔ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man yɛ́ Mın'n kɔ tu yí nyunnun. 3 Bɛ́
nwan: “A wʋlʋ menian mɔ bɛ tı man Zufʋ nın awulo, ɛsɛ ɛ nʋn bɛ́ a
didi!”
4 Ɛhı a, Pıɛlı kɔ sʋsɔ ɛjɔlɛ sʋ ɔ kɔ hehele bɛ́ nun kɛ ɛjɔlɛ'n kpınlın
yɔlı'n. Yí nwan: 5 “Anın n wɔ Zope kulo nın asʋ ɛbɛlɛ. Ɛlɛhʋn kʋn,
mɛlɛ mɔ mın 'yɔ asɔnın'n, n gɔ nwun like kʋn kɛ ɛlalıɛ nun. Like'n mɔ
n nwunlin yı'n tı kɛ tɔbılı sʋ ɛtanlan kpili kpa. Bɛ lile yí nʋan nnan
nın anun, ɔ fi anwunno anın ɔ lɛ ju ba mín nwʋn ɛbɛlɛ. 6 Mın 'nıan
ɛtanlan nın anun an, n gɔ nwun naan ngacile ngacile'n-mɔ kʋalaatin
m'ɔ tı yɛ́ cilie'n. Bɛ́ mɔ bɛ́ ja tı nnan, bɛ́ mɔ bɛ cʋın bɛ́ nwʋn ası ɔ nʋn
nnʋnman'n-mɔ. 7 Mın 'tie a, anın anıɛ kʋn lɛ kan kele mín kɛ: ‘Pıɛlı,
jasʋ kun bie di!’
8 “Mɔ n dılı yí sɔ'n, nán m'an se kɛ: ‘Cɛcɛ, yɛ́ Mın! Ɔ sanlın kɛ like
mɔ a tua kɛ nán yɛ di anaan efian a gua yí nwʋn'n, n nili man bie lé.’
9 “Ɛsɛ anıɛ'n fi anwunno ɔ kɔ te biekun. Yí nwan: ‘Like mɔ
Nyanmıan nwan ɔ tı kpa'n, n'ɛ bu yí kɛ ɔ tı man kpa.’ 10 Like'n kɔ
yɔ sɔ dede fâ nsan yê ɔ salı fʋlı anwunno ɔ.
11 “Tɛmʋn sɔ kʋnmgba'n, menian nsan kɔ a kɔ jinlan awulo'n mɔ
anın n wɔ nun ɛbɛlɛ nın anʋan nun. Bɛ fi Sezale. B'a sʋan bɛ́ kɛ b'a a
yia mín. 12 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ han kɔ hele mín kɛ nán
man mın hyʋhyʋın mín bʋ ası, nán mın nʋn bɛ́ hɔ́. Anianman nsian
ɛhı mɔ ɛmɔ nwun bɛ́ ɛwa'n, bɛ hɔlı somanlın mín Sezale. Mın nʋn
bɛ́ yê yɛ wʋlʋlı bian nın awulo nın anun ɔ. 13 Mɔ yɛ wʋlʋlı yí awulo
nın anun'n, Kɔɔnɛyı kɔ han kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ nyanmıansʋ bɔfʋɛ
kʋn yılı yí nwʋn helelı yí yí sua nın anun. Bɔfʋɛ sɔ'n hanlın helelı yí
kɛ: ‘Yı sʋanlan maan ɔ hɔ́ yía Simʋn mɔ bɛ fɛlɛ yí Pıɛlı Zope ɛlɔ bála.
14 Ɛjɔlɛ mɔ ɛ nʋn wɔ́ afilie'n, ɛmɔ tie a, bɛ 'nyan bɛ́ ti'n, ɔ 'ba han kele
wɔ́.’
15 “N juli ɛbɛlɛ mɔ mın 'kan ɛjɔlɛ nın ala, bɛ kɔ nyan Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n kɛ yɛ́ kʋsʋ yɛ nyanlın yí ngɛlɛmɔ nun'n. 16 M'ɔ
yɔlı sɔ'n, nán mín ti a kacı ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ́ Mın hanlın'n. Yí nwan:
‘Zʋan a sɔnın menian'n-mɔ asue nun, nán ɛmɔ dıɛ, Nyanmıan Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n yê bɛ 'fa bɛ sɔnın ɛmɔ ɔ.’ 17 Acɛdıɛ'n mɔ
Nyanmıan a fa a man yɛ́ mɔ y'a le yɛ́ Mın Zozi Kilisi y'a li'n, acɛdıɛ
kʋnmgba sɔ'n yê ɔ'a fa ɔ'a man bɛ́ kʋsʋ bɛ́ ɔ. Anın n dı mín dıɛ sɛ mɔ
mın nʋn Nyanmıan yɛ 'cʋın yí bʋsʋ mannzʋan ɔ?”
18 Mɔ bɛ tılı ɛjɔlɛ'n sʋa'n, bɛ kɔ muan bɛ́ nʋan bɛ kɔ yı Nyanmıan
ayɛ. Bɛ́ nwan: “Ɔ tı ananhɔlɛ, Nyanmıan a man bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n
kʋsʋ atın kɛ bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n bɛ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán yí bɛ nyán
ngʋan.”

Antiɔsʋ asɔnın'n

19 Ɛhı, mɛlɛ mɔ bɛ 'kele yɛ́ Mın menian'n-mɔ ahʋlʋwa mɔ bɛ hunlin
Etiɛnın'n, asɔnın mma'n-mɔ bɔlı asanndıɛ. Mmie-mɔ bɔlı bɛ́ ti Feninsi
nʋn Sipʋlʋ mân nun. Mmie-mɔ kʋsʋ hɔlı kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Antiɔsʋ
nın asʋ. Zufʋ'n-mɔ ala yê anın bɛ kan Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ kele
bɛ́ ɔ. 20 Nan kʋsʋ, yɛ́ Mın menian'n mmie-mɔ fi Sipʋlʋ nʋn Silɛnın bɛ
kɔ hɔ Antiɔsʋ. Mɔ bɛ juli ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ bɔ yɛ́ Mın Zozi Ɛjɔlɛkpa'n bɛ

kɔ hele bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n. 21 Yɛ́ Mɪn kɔ fa yí sa kpa'n kɔ sie bɛ́
sʊ. Menian dɔʊn kpa kɔ le Ɛjɔlɛkpa'n bɔ kɔ li bɛ kɔ fa bɛ́ nwʊn bɛ kɔ
man yɛ́ Mɪn.
22 Mɔ Zoluzalɛmʊn asɔnɪn nɪn anun menian'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ
kɔ sʊan Baanabasɪ Antiɔsʊ ɛlɔ. 23 Baanabasɪ hɔlɪ juli ɛlɔ m'ɔ nwunlin
junman'n mɔ Nyanmɪan a li yí ɛbɛlɛ'n, ɔ lili yí nwʊn fɛ. Ɔ kɔ wowula
anianman'n-mɔ kʊalaa anwʊnsɛlɛ kɛ bɛ fá bɛ́ ahʊnlɪn'n kʊalaatin bɛ
sʊ́ yɛ́ Mɪn. 24 Baanabasɪ tɪ sʊanlan kpa, ɔ le dedi ɛsɛ Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n wɔ yí nun kpa. Ɛhɪ ati, menian dɔʊn kpa falɪ bɛ́ nwʊn bɛ
manlɪn yɛ́ Mɪn.
25 Ɛhɪ anzin, Baanabasɪ hɔlɪ Sɔlʊ ɛfa Talɪsɪ. 26 M'ɔ tʊlɪ Sɔlʊ'n, ɔ nʊn
yí kɔ a Antiɔsʊ bɛ kɔ li ɛbɛlɛ afʊɛ kɔkɔlɛ kʊn, bɛ kɔ li junman asɔnɪn
sɔ nɪn anun. Bɛ kɔ hehele menian dɔʊn kpa ninnge. Antiɔsʊ ɛbɛlɛ yɛ̂
bɛ lili mʊa bɛ fɛlɛlɪ yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ “Kilisi amma” ɔ.
27 Tɛmʊn sɔ'n, yɛ́ Mɪn mgbɔmanfʊɛ mmie-mɔ fi Zoluzalɛmʊn bɛ kɔ
a Antiɔsʊ. 28 Mgbɔmanfʊɛ sɔ'n, bɛ́ nunhan kʊn li Agabisi. Agabisi
kɔ jasʊ, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ man ɔ kɔ han kɛ ɔ ngɔ hyɛ
man, ɛhɔɛ kpili kpa 'ba kpɪn asɪɛ'n lɪka kʊalaatin. Ɛjɔlɛ sɔ'n kpɪnlɪn
sʊ mɛlɛ mɔ anɪn Kulodʊ tɪ *Lɔmʊn belemgbin kpain'n. 29 Mɔ yɛ́ Mɪn
menian'n-mɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ fualɪ kɛ sʊanlan kʊn biala like mɔ yí sa
kɔ tʊ yí'n, ɔ fá bála maan bɛ fá bɛ nwán anianman'n-mɔ mɔ bɛ wɔ
Zude mân nɪn anun ɛlɔ'n. 30 Bɛ kɔ yɔ yí sɔ sakpa. Bɛ kɔ yɪ Baanabasɪ
nʊn Sɔlʊ kɛ bɛ fá acɛdɪɛ sɔ'n-mɔ, bɛ hɔ́ fá mán Zude mân nɪn anun
ɛlɔ asɔnɪn nɪn asʊ mgbain'n-mɔ.

12

Belemgbin Elɔdɪ Agilipa 'ba man bɛ tʊ Pɪɛlɪ fiadɪ

1 Ɛhɪ, mɛlɛ mɔ Baanabasɪ nʊn Sɔlʊ bɛ juli Zoluzalɛmʊn ɛbɛlɛ'n,
belemgbin *Elɔdɪ kɔ bɔ yí bʊ ɔ kɔ hele asɔnɪn mma'n mmie-mɔ
ahʊlʊwa. 2 Ɔ kɔ man bɛ kɔ fa dadɪɛ bɛ kɔ hun Zʊan anianman bian
Zʊakɪ. 3 Kɛmɔ Elɔdɪ nɪan an, yí nyɔlɪɛ sɔ'n yɔ Zufʊ'n-mɔ ɛnyɪnmɪn'n,
ɔ kɔ man bɛ kɔ hyɪ Pɪɛlɪ. Zufʊ'n-mɔ fɛtɪ'n mɔ bɛ 'di a, bɛ nni man
kpaʊn'n mɔ fali ayile wɔ nun'n tɛmʊn sɔ'n yɛ̂ bɛ hyɪlɪ yí ɔ. 4 Mɔ bɛ
hyɪlɪ Pɪɛlɪ yuelɪ'n, Elɔdɪ kɔ man bɛ kɔ tʊ yí fiadɪ. Ɔ kɔ fa yí kɔ wula
nzalafʊ fatule nnan asa nun. Fatule kʊn biala, nzalafʊ nnan yɛ̂ bɛ wɔ
nun ɔ. Anɪn Elɔdɪ lɛ nwʊnndɛ kɛ bɛ di Pakɪ fɛtɪ'n yue a, yɛ̂ ɔ 'fa Pɪɛlɪ
fite bagua nɪn anyunnun ɔ bua yí ndɛɛ ɔ.

Nyanmɪan 'ba le Pɪɛlɪ fi belemgbin Elɔdɪ asa nun

5 Anɪn Pɪɛlɪ la fiadɪ sua nɪn anun, nan asɔnɪn mma'n-mɔ kɔ sɛlɛ Pɪɛlɪ
ati nzɛlɛ m'ɔ sʊ ɛbʊɛ.
6 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, alɪ́ɛ cɪn an, anɪn Elɔdɪ lɛ bua Pɪɛlɪ ndɛɛ. Bɛ kɔ fa
ngɔnzɔngɔnzɔ nnyuan bɛ kɔ cɪcɪ Pɪɛlɪ, ɔ la nzalafʊ nnyuan afian ɔ lɛ
dafɪ. Nzalafʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ sisa fiadɪ sua'n jijin anʊan nɪn anyunnun
ɛbɛlɛ. 7 Ɛbɛlɛ ala, yɛ̂ Mɪn bɔfʊɛ'n kʊn kɔ fite. Lɪka mɔ Pɪɛlɪ la'n kɔ ta
yuein kɛ kanlannɪɛ. Nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n kɔ kpusu kpusu Pɪɛlɪ ɔ kɔ
tinnge yí. Yí nwan: “Pɪɛlɪ, kan wɔ́ nwʊn jasʊ!” Yí sa ngɔnzɔngɔnzɔ'n-
mɔ kɔ foti kɔ gua.
8 Bɔfʊɛ'n nwan: “Fa wɔ́ bɛlɛtɪ'n cɪ wɔ́ nwʊn sʊ nán wowula wɔ́
mgbabʊa'n.” Pɪɛlɪ kɔ jasʊ ɔ kɔ fa yí bɛlɛtɪ'n kɔ hyɪ yí nwʊn sʊ ɔ kɔ
wowula yí mgbabʊa'n. Bɔfʊɛ'n nwan: “Wula wɔ́ taladɪɛ kpili'n nán

si mín sʋ.” 9 Pɪɛlɪ si bɔfʋɛ'n sʋ ɔ fi fiadɪ sua nɪn anun ɔ kɔ fite. Yí
ajʋnlɪn nun an, anɪn ɛlalɪɛ yê ɔ lɛ cɪn ɔ. Afɪ ɔ nwunlin man nun kɛ
bɔfʋɛ'n yê ɔ lɛ di junman sɔ'n sakpa ɔ. 10 Ɔ nʋn bɔfʋɛ'n, bɛ kɔ san
alimʋa nzalafʋ fatule nɪn anwʋn, bɛ kɔ san m'ɔ tian yí nnyuan'n kʋsʋ
anwʋn. Bɛ kɔ tʋ bulalɛ anʋan'n mɔ bɛ tʋ yí a, anɪn bɛ lɛ wʋlʋ kulo
nɪn anun'n. Anʋan sɔ nɪn angʋnmɪn kɔ tike bé nyunnun ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ
fite. Bɛ kɔ sɪn gota kʋn asʋ, bɔfʋɛ'n kɔ yaci Pɪɛlɪ ɛbɛlɛ ɔ kɔ nwannyan.

11 Afɪ m'ɔ yɔlɪ sɔ'n, bɛlɛ mɔ Pɪɛlɪ a nwun nun ɔ. Yí nwan: “Sɪan
dɪɛ, m'an nwun yí yuein. Yé Mɪn a sʋan yí bɔfʋɛ'n kɛ ɔ bála a le mín
fi Elɔdɪ asa nun ɔ nʋn ɛtɛ'n kʋalaa mɔ Zufʋ'n-mɔ susu mín'n.” 12 M'ɔ
jʋnlɪnlɪn dede m'ɔ tɪlɪ ɛjɔlɛ nɪn abʋ'n, ɔ kɔ bɔ yí ti Zʋan mɔ bɛ fɛlɛ yí
Maakɪ nɪn anin Mali awulo ɛlɔ. Ɔ 'kɔ a ju a, menian dɔʋn kpa a yia
ɛbɛlɛ bɛ lɛ yɔ asɔnɪn. 13 Pɪɛlɪ kɔ bɔ anʋan'n. Afanɪan balasua kʋn, bɛ
fɛlɛ yí Lodɪ, ɔ kɔ hɔ anʋan nɪn etike. 14 Mɔ Lodɪ tɪlɪ Pɪɛlɪ anɪn'n, ɔ kɔ
li yí nwʋn fɛ nan kʋsʋ ɔ ngɔ tike man anʋan'n. Ɔ kɔ nwanndi kɔ hɔ
kɔ bɔ amannɪɛ awulo kunnun ɛlɔ kɛ Pɪɛlɪ y'ɔ lɛ bɔ anʋan nɪn ɔ.

15 M'ɔ bɔlɪ amannɪɛ sɔ'n, bé nwan: “Se kɛ ɛ lɛ sɛ!”

Anɪn Lodɪ lɛ kan fua sʋ kɛ: “Sakpa, Pɪɛlɪ y'ɔ lɛ bɔ anʋan nɪn ɔ.”

Bé nwan: “Sɛ kɛ yí bɔfʋɛ'n yê ɔ'a yɪ yí nwun ɔ'a hele yí ɔ.”

16 Mɔ bɛ 'kɪkan ɛhɪ'n, anɪn Pɪɛlɪ tɛ jin anʋan nɪn anzin ɔ tɛ bɔ. Bɛ
'tike anʋan nɪn an, Pɪɛlɪ jin. Ɛjɔlɛ'n kɔ sin bé nwʋn. 17 Pɪɛlɪ kɔ bʋbʋ
bé kɛ bɛ múan bé nʋan. Kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ yê Mɪn yɪlɪ yí fi fiadɪ
sua nɪn anun'n, ɔ kɔ sʋsɔ sʋ ɔ kɔ han kɔ hele bé. Ɛsɛ yí nwan: “Ɛmɔ
hán ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ hele Zʋakɪ nʋn anianman'n-mɔ.” M'ɔ hanlɪn sɔ'n, ɔ
fitelɪ ɔ bɔlɪ yí ti lɪka fʋfɔlɛ.

18 Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede alíɛ kɔ hɪn. Nzalafʋ'n-mɔ kpʋnndɛ Pɪɛlɪ a, bɛ
nwun Pɪɛlɪ nin. Bé nyɪn kɔ bʋlʋ. 19 Elɔdɪ kɔ man bɛ kɔ hɔ yí ɛkpʋnndɛ.
Bɛ kɔ kpʋnndɛ yí dede ɔ tɪ man mɔ bɛ lɛ nwun yí ɔ. Ɛhɪ a, Elɔdɪ kɔ man
bɛ kɔ bisa bisa nzalafʋ sɔ'n-mɔ kosuan. Yí bɛ-yue-asɪɛ, Elɔdɪ manlɪn
atɪn kɛ bɛ hún bé.

Kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ belemgbin Elɔdɪ wuli'n

Ɛhɪ anzin, Elɔdɪ fi Zude mân nun ɔ kɔ hɔ kɔ tanlan Sezale kaan. 20 Ɔ
'ba yɔ sɔ'n, anɪn Elɔdɪ a fɛ Tii nʋn Sidʋn amma'n-mɔ anwʋn ɛya kpa.
Ɛhɪka ati, bɛ kɔ nwun Elɔdɪ menian'n-mɔ mɔ bɛ di yí sua nɪn anun
junman nɪn asʋ kpain nɪn anwʋn bɛ nʋn yí kɔ tila amanngʋan. Bian
sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Balasɪtusi. Bé nʋan kɔ sɛ bé nwʋn, bɛ kɔ a kɔ tʋ Elɔdɪ.
Bɛ kɔ sɪn Balasɪtusi asʋ bɛ kɔ fa bɛ kɔ tʋ Elɔdɪ anyunnun kɛ bɛ kulo
kɛ bɛ sesie bé afian. Ɔ sanlɪn kɛ, Elɔdɪ mân'n y'ɔ man bɛ didi ɔ.

21 Bɛ kɔ hele bé nwʋn cɪan. Mɔ cɪan sɔ'n juli'n, Elɔdɪ kɔ wula yí
belemgbin taladɪɛ'n ɔ kɔ tanlan yí bia nɪn asʋ. Ɔ kɔ han ɛjɔlɛ dede yí
nʋan kɔ tɔ. 22 Menian'n-mɔ kɔ bɔ bé sa nun. Bé nwan: “Nyanmɪan yê
ɔ'a jʋjɔ ɔ, nán nan kulo sʋanlan ɔ!” 23 Tɛmʋn sɔ'n, yé Mɪn bɔfʋɛ'n kʋn
kɔ yɪ ewue kɔ tʋ Elɔdɪ anwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ, Elɔdɪ a man b'a sʋ yí kɛ
bɛ sʋ Nyanmɪan'n. Ngakʋba kɔ li Elɔdɪ bɛ kɔ hun yí.

24 Ɛhɪ nʋn ɛhɪ a, anɪn Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n lɛ tɛlɛ, menian dɔʋn
lɛ fa bé nwʋn bɛ man yé Mɪn. 25 Baanabasɪ nʋn Sɔlʋ dɪɛ, mɔ bɛ nʋn
anwan'n walɪ Zoluzalɛmʋn yuelɪ'n, bɛ kɔ sa bɛ kɔ hɔ Antiɔsʋ. Mɔ bɛ
'kɔ'n, bɛ nʋn Zʋan mɔ bɛ fɛlɛ yí Maakɪ'n yê ɔ hɔlɪ ɔ.

13

Nyanmıan Wawɛ'n 'ba sʋan Baanabası nʋn Sɔlʋ

1 Ɛhı, anın mgbɔmanfʋɛ nʋn ngehelefʋɛ wɔ Antiɔsʋ asɔnın nın
anun. Ɛ 'nwun bɛ́: Baanabası, Simeʋn mɔ bɛ fɛlɛ yí Bíle, Lusiyusi m'ɔ
fi Silɛnın'n, Manahɛnın mɔ bɛ talı yí nʋn belemgbin Elɔdı lıka kʋn'n
yɛ̂ Sɔlʋ. 2 Ɛlɛhʋn kʋn, anın bɛ lɛ cı ɛhɔɛ bɛ yɔ asɔnın. Ɛhı a, Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: "Ɛmɔ síe Baanabası
nʋn Sɔlʋ ahanmıan maan bɛ lí junman'n mɔ yí ti yɛ̂ m'an fɛlɛ bɛ́'n."
3 Mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n hanlın sɔ, mɔ bɛ hyılı ɛhɔɛ bɛ yɔlı
asɔnın, mɔ bɛ 'ba yue'n, bɛ kɔ fa bɛ́ sa bɛ kɔ fua Baanabası nʋn Sɔlʋ
anwʋn, bɛ kɔ sɛlɛ Nyanmıan bɛ kɔ man bɛ́ bɛ kɔ yaci bɛ́ maan bɛ kɔ
hɔ.

Baanabası nʋn Sɔlʋ 'ba hɔ Sipʋlʋ mân nun

4 Ɛhı, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ sʋan Baanabası nʋn Sɔlʋ.
Bɛ kɔ ju Selesi kulo nın asʋ. Bɛ kɔ fa meli ɛbɛlɛ bɛ kɔ hɔ Sipʋlʋ mân'n
m'ɔ wɔ asue afian nın anun. 5 Mɛlɛ mɔ bɛ juli kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Salaminnin nın asʋ'n, bɛ kɔ han Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n Zufʋ'n-mɔ
asɔnın sua'n-mɔ anun. Mɔ Baanabası nʋn Sɔlʋ bɛ 'kɔ'n, bɛ nʋn Zʋan
mɔ bɛ fɛlɛ yí Maakı'n y'ɔ hɔlı ɔ. Ɔ tı bɛ́ bʋkafʋɛ.
6 Ɛsɛ bɛ fi Salaminnin ɛbɛlɛ, bɛ kɔ kpɛ asue afian kpɔlɛ sɔ'n dede
bɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Pafɔsʋ nın asʋ. Bɛ tʋlı Zufʋ bian kʋn
ɛbɛlɛ. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Bâ-Zozi. Ɔ yı jiliwa ɛsɛ ɔ bu yí nwʋn kɛ ɔ
tı Nyanmıan kpɔmanfʋɛ. 7 Anın Bâ-Zozi sɔ'n wɔ bian m'ɔ sie Sipʋlʋ
mân nın anwʋn ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ bian sɔ'n Sɛɛzusu Polusu. Ɔ tı ngɛlɛfʋɛ.
Ɔ kɔ man bɛ kɔ fɛlɛ Baanabası nʋn Sɔlʋ, ɔ sanlın kɛ ɔ kulo kɛ ɔ tie
Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n. 8 Mɔ Sɛɛzusu Polusu man bɛ fɛlɛlı bɛ́'n, Bâ-
Zozi mɔ gɛlɛkı anıɛ nın anun bɛ fɛlɛ yí Eliması mɔ yí bʋ y'ɔ le kɛ
sʋanlan m'ɔ yı jiliwa, ɔ kɔ totua Baanabası nʋn Sɔlʋ atın, ɛsɛ ɔ kɔ han
kɔ hele kpain'n kɛ n'ɔ de Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n di. 9 Ɛhı a, Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n kɔ jinlan Sɔlʋ mɔ ɛsɛ bɛ fɛlɛ yí Pɔlʋ nın anzin.
Ɔ kɔ tu yí nyın kɔ gua Eliması anwʋn. yí nwan: 10 "Apoo ati anun ɛtɛ
sʋanlan, Abɔnsanmʋn awa, m'ɔ kpɔ like kʋalaa m'ɔ tı kpa, cıan benin
yɛ̂ Nyanmıan ninnge m'ɔ kɔ sesie'n ɛ 'yaci yí ɛsɛcı ɔ. 11 Kıkaala dıɛ,
nwun yí kɛ yɛ́ Mın 'ba fin wɔ́ like. Wɔ́ nyın'n 'ba sin mɛlɛ kaan sʋa, ɛ
ngɔ nwun man sɛnzɛ'n kʋ́n."

Ɛbɛlɛ ala, Eliması anyın'n kɔ sin ɔ kɔ ha awosin nun. Anın ɔ lɛ
tʋtʋ yí sa ɔ kpʋnndɛ sʋanlan ɔ sɔ yí sa maan ɔ di yí taataa. 12 Mɔ
kʋnmanna'n nwunlin yí sɔ'n, ɛjɔlɛ'n sinlin yí nwʋn. Ɔ kɔ le yɛ́ Mın
Anʋan Ɛjɔlɛ'n kɔ li.

Pizidi Antiɔsʋ kulo nın asʋ

13 Ɛhı anzin, Pɔlʋ nʋn yí manngʋn'n-mɔ bɛ kɔ fʋ meli nun Pafɔsʋ
ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ bɔ bɛ́ ti Panfili mân nın anun. Bɛ kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ
fɛlɛ yí Pɛlızʋ nın asʋ. Zʋan Maakı kɔ yaci bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ kɔ sa yí nzin
Zoluzalɛmʋn. 14 Pɔlʋ nʋn Baanabası bɛ kɔ fa atın'n bɛ́ nʋan y'ɔ le
Antiɔsʋ m'ɔ wɔ Pizidi mân nun'n. Ɛnwʋnmıan ele cıan'n, bɛ kɔ wʋlʋ
Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua nın anun bɛ kɔ tɛtanlan ası. 15 Asɔnın ɛyɔlɛ nın
anun, menian kɔ kınnga Moyizı mala kalata'n nʋn mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ
dıɛ'n. Mɔ bɛ kınngalı yuelı'n, asɔnın nın asʋ mgbain'n-mɔ man bɛ
hanlın bɛ helelı Pɔlʋ nʋn Baanabası kɛ: "Anianman mmelenzua-mɔ,

sɛ ɛmɔ le ɛjɔlɛ bɛ kan bɛ wowula bɛ́ mɔ b'a yia ɛwa nɪn anwʊnsɛlɛ a, atɪn wɔ nun.”
16 Mɔ mgbain'n-mɔ hanlɪn sɔ'n, Pɔlʊ kɔ jasʊ, ɔ kɔ tʊ yí sa ɔ kɔ bʊbʊ
bɛ́, yí nwan: “Izalayɛ amma ɔ nʊn ɛmɔ mɔ ɛmɔ anyɪn sɔ Nyanmɪan
bɛ sʊ yí'n, ɛmɔ tíe. 17 Izalayɛ amma'n-mɔ Nyanmɪan nɪn a fɛlɛ yɛ́ nan-
mɔ. Ɔ a man b'a li ata bɛ́ nwʊn a sʊn mɛlɛ mɔ anɪn bɛ tɪ nyɔfʊɛ Ezipiti
mân nɪn anun ɛlɔ'n. Ɛhɪ anzin, tunmin sʊ, Nyanmɪan a yɪ bɛ́ fi Ezipiti
mân nɪn anun. 18 Mɛlɛ mɔ anɪn bɛ nanndɪ ɛwâ nɪn anun'n, Nyanmɪan
gualɪ bɛ́ nʊan alɪɛ kɔ yɔ afʊɛ abulanan. 19 Nyanmɪan kɔ bɔ mân nsʊ
abʊsʊ Kanaân mân nɪn anun ɔ kɔ fa bɛ́ lɪka'n kɔ man yɛ́ nan-mɔ kɛ
bɛ́ ajâ like. 20 Afʊɛ kɔ yɔ ɛya nnan abulanun kɔ sɪn.
“Ɛhɪ anzin, bɛ́ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n buli mân'n dede ɔ juli kpɔmanfʊɛ
Samiɛ mɛlɛ sʊ. 21 Samiɛ mɛlɛ sʊ, bɛ́ nwan bɛ kulo kɛ bɛ nyan
belemgbin maan ɔ sie bɛ́. Nyanmɪan kɔ sie Kisi awa Sayuli m'ɔ
fi Bɪnnzʊamɪn afilie nɪn anun'n belemgbin kɔ man bɛ́. Sayuli lili
belemgbin afʊɛ abulanan. 22 Mɔ Nyanmɪan tuli yí'n y'ɔ sielɪ Davidi
belemgbin ɔ. Nyanmɪan lili Davidi anwʊn adanzɪɛ kɛ: *M'an nwun yí
kɛ Jese awa Davidi tɪ mín ahʊnlɪn nun sʊanlan. Like kʊalaa mɔ mɪn
kulo'n yɛ̂ ɔ 'yɔ ɔ.*
23 “Davidi abʊsʊ sʊanlan kʊn y'ɔ le Zozi. Nyanmɪan a sie Zozi kɛ
Izalayɛ mân nɪn ati Ngʊandefʊɛ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan bɔlɪ anɔhʊba
sɔ'n. 24 Asannan nán Zozi a a'n, Zʊan hanlɪn helelɪ Izalayɛ mân
bɔndɪn'n kɛ bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n bɛ fá bɛ́ nwʊn bɛ mán Nyanmɪan
maan ɔ sɔ́nɪn bɛ́. 25 Mɔ Zʊan 'kɔ yí ayuelɪɛ'n, ɔ kɔ bisa menian'n-mɔ
kɛ: ‘Ɛmɔ nwan: nwan sʊanlan dɪɛ y'ɔ le mín? Sʊanlan'n mɔ ɛmɔ lɛ
nwʊnndɛ yí'n, nán yí y'ɔ le mín! Nan ɛmɔ tíe, sʊanlan kʊn fi mín nzin
ɔ lɛ ba, mɪn nzɛ nvata man kɛ mɪn nyannjɪ yí ja mgbabʊa nyanman'n.’
26 “Anianman mmelenzua, ɛmɔ mɔ bɛ tɪ Abalahamʊn abʊsʊ menian,
ɔ nʊn ɛmɔ mɔ ɛmɔ tɪ man Zufʊ kʊsʊ ɛmɔ anyɪn sɔ Nyanmɪan bɛ sʊ
yí'n, yɛ́ dunman nun ati yɛ̂ bɛ́ ti ele ngalɪɛ ɛhɪ a a ɔ. 27 Afɪ, Zoluzalɛmʊn
amma'n-mɔ nʊn bɛ́ mgbain'n-mɔ, b'a mmu man Zozi sʊanlan. Ɛsɛ ɛjɔlɛ
mɔ mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ hɛlɛlɪ mɔ ɛnwʊnmɪan ele biala bɛ kɪnnga'n, b'a
ndɪ man yí bʊ. Nan bɛ́ dɪɛ, b'a man b'a hun Zozi. B'a man ɛjɔlɛ'n mɔ
mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ hanlɪn nɪn a kpɪn sʊ. 28 Bɛ si Pilatɪ sʊ kɛ ɔ mán
bɛ hún yí. Kʊsʊ b'a ngʊala b'a ngele man kɛ like sʊa ati yɛ̂ yɛ́ nwan
bɛ́ hún yí ɔ. 29 Mɔ Zozi anwʊn ɛjɔlɛ'n kʊalaa m'ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn
anun'n kpɪnlɪn sʊ'n, bɛ kɔ yɪ yí fi kʊlʊwa nɪn asʊ bɛ kɔ hɔ kɔ sie yí.
30 Nan Nyanmɪan man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge. 31 Mɔ Zozi fi ewue nun
tinngelɪ'n, ɔ yɪlɪ yí nwʊn cɪan kɔ yɔ nyɛ nyɛ ɔ helelɪ bɛ́ mɔ bɛ nʊn
yí nanndɪlɪ'n, ɔ bɔ yí bʊ Galile mân nɪn anun ɔ kɔ ju Zoluzalɛmʊn.
Menian sɔ'n-mɔ, bɛ́ yɛ̂ sian dɪɛ, bɛ lɛ di adanzɪɛ bɛ kan yí ɛjɔlɛ'n bɛ
kele Izalayɛ mân nɪn ɔ.
32 “Yɛ́ muonun yɛ lɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa sɔ'n yɛ kele ɛmɔ. Ɔ tɪ like mɔ
Nyanmɪan falɪ bɔlɪ yɛ́ nan-mɔ anɔhʊba ɔ. 33 Nyanmɪan a man
anɔhʊba sɔ nɪn a kpɪn sʊ a man yɛ́ mɔ yɛ tɪ yɛ́ nan-mɔ abʊsʊ menian'n.
Ɔ sanlɪn kɛ, ɔ'a man Zozi fi ewue nun a tinnge kɛ bɛ kpɪnlɪn bɛ hɛlɛlɪ
yí wɔ Izalayɛ ejue ɛtʊɛ kalata nɪn ati nnyuan nɪn anun'n kɛ:
Ɛ tɪ mín Wa,
ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, n dɪ wɔ́ Sɪ.

34 “Nyanmıan hanlın kɛ ɔ 'man ɔ fi ewue nun tinnge, ɔ 'man ɔ nwu
man kʊ́n. Ɛ 'nwun kɛ ɔ kpınlın hanlın yí'n:
Anwʊntıɛ nyila mgbakpa'n
*mɔ n valı m mɔlı *Davidi anɔhʊba'n*
yê mın 'fa mın man ɛmɔ ɔ.
35 Ɛhıka ati, lıka kʊn biekun yí nwan:
Ɛ ngɔ man man atın
maan wɔ́ anwʊntıɛ sʊanlan'n
ngɔ kpɔlɔ man sɛka nın anun.
36 “Mɛlɛ mɔ anın belemgbin Davidi tɛ tı ası'n, like mɔ Nyanmıan
bisalı yí kɛ ɔ yɔ́'n, ɔ yɔlı. Davidi a wu, b'a sie yí lıka mɔ bɛ sielı yí
nan-mɔ'n, ɔ'a kpɔlɔ. 37 Nan sʊanlan'n mɔ Nyanmıan a man ɔ fi ewue
nun ɔ a tinnge'n, ɔ'a mgbɔlɔ man.
38 “Anianman mmelenzua-mɔ, ɛmɔ nwún yí kɛ Zozi dunman nun yê
ɛmɔ kʊala kɛ bɛ nyan ɛtɛ face ɔ. 39 Sʊanlan biala m'ɔ de yí di'n, ɔ
nyan yí ti fi yí nyɔlıɛ ɛtɛ'n-mɔ kʊalaa mɔ Moyizı mala nın a ngʊala a
nne man ɛmɔ'n fi nun fite. 40 Ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa, nán ɛjɔlɛ'n mɔ
Nyanmıan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ hanlın nın a nga man ɛmɔ anwʊn. Afı,
bɛ́ nwan:
41 *Atubɛnwʊn mma,*
ɛmɔ nían maan ɔ sín bɛ́ nwʊn,
ɔ sanlın kɛ ɛmɔ dıɛ a yue.
Ɛmɔ mɛlɛ sʊ, mın 'ba yɔ like kʊn.
Sɛ sʊanlan kan like sɔ nın anwʊn ɛjɔlɛ kele ɛmɔ a,
ɛmɔ ngɔ le ngɔ li man.”
42 Mɔ Pɔlʊ anʊan tɔlı mɔ bɛ fi asɔnın bɛ fitelı'n, bɛ kɔ han bɛ kɔ
hele Pɔlʊ nʊn Baanabası kɛ bɛ sá bɛ bála ɛnwʊnmıan ele cıan fʊfɔlɛ
nán bɛ hán ɛjɔlɛ sɔ'n biekun. 43 Mɔ bɛ sanndılı'n, Zufʊ'n-mɔ dɔʊn nʊn
bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʊ nan kʊsʊ bɛ kɔ Zufʊ'n-mɔ asɔnın'n bie'n, bɛ kɔ
fa bɛ́ nwʊn bɛ kɔ bɔ Pɔlʊ nʊn Baanabası bɛ́ nʊn bɛ kɔ jʊjɔ. Pɔlʊ nʊn
Baanabası bɛ kɔ bʊtʊ bɛ́ kɛ Zozi anwʊn Ɛjɔlɛkpa'n mɔ b'a tı'n, bɛ tíla
nun kpa.
44 Mɔ ɛnwʊnmıan ele cıan'n mɔ bɛ helelı'n juli'n, yɛ́ Mın Anʊan
Ɛjɔlɛ nın etie ati, kulo bɔndın'n kɔ yia. 45 Mɔ Zufʊ'n-mɔ nwunlin yí
sɔ'n, bɛ kɔ fa Pɔlʊ nʊn Baanabası anwʊn ɛkpɔ. Ɛjɔlɛ'n mɔ Pɔlʊ lɛ
kan'n, anın bɛ lɛ bɔ bɛ yı bɛ kpɛ yí nzʊba. 46 Pɔlʊ nʊn Baanabası kɔ
nyan anwʊnsɛlɛ bɛ kɔ han bɛ kɔ hele bɛ́ kɛ: “Ɛmɔ Zufʊ'n-mɔ, ɛmɔ
yê ɔ di kɛ bɛ di mʊa bɛ kan Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n bɛ kele ɛmɔ ɔ.
Nan kɛmɔ ɔ njian man ɛmɔ, mɔ ɛsɛ ɛmɔ nıan an, ngʊan m'ɔ le man
ayuelıɛ'n nzɛ nvata man ɛmɔ'n, yí ti, kıkaala dıɛ, yɛ lɛ kaci yɛ́ nyın bɛ́
mɔ bɛ tı man Zufʊ'n-mɔ ɛlɔ. 47 Ɔ sanlın kɛ, ɛ 'nwun junman'n mɔ yɛ́
Mın a fa a wula yɛ́ sa nun'n, yí nwan:
M'an sie wɔ́ kɛ kanlannıɛ
maan ɛ ta man bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʊ'n-mɔ
nán ɛ bɔ ngʊan ele nın anwʊn ɛjɔlɛ
ɛ kele asıɛ nın asʊ menian'n-mɔ kʊalaatin.”
48 Mɔ bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʊ'n tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ li yí nwʊn fɛ, bɛ
kɔ yı yɛ́ Mın Anʊan Ɛjɔlɛ nın ayɛ. Bɛ́ kʊalaa mɔ Nyanmıan a hɛlɛ bɛ́
dunman yí kalata nın anun kɛ bɛ nyán ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n,
menian sɔ'n-mɔ kɔ fa bɛ́ nwʊn bɛ kɔ man yɛ́ Mın.

49 Yɛ́ Mɪn Anʋan Ɛjɔlɛ'n kɔ tɛlɛ ɛbɛlɛ etin nɪn asʋ. 50 Ɛhɪ a, Zufʋ'n-
mɔ kɔ wowula mmalasua mgbili mgbili'n-mɔ mɔ bɛ sʋ Nyanmɪan'n
nʋn kulo nɪn asʋ menian mgbili mgbili'n-mɔ abʋ. Bɛ kɔ hele Pɔlʋ nʋn
Baanabasɪ ahʋlʋwa bɛ kɔ fʋan bɛ́ fi bɛ́ mân nɪn anun. 51 Pɔlʋ nʋn
Baanabasɪ bɛ kɔ wʋsʋ bɛ́ ja nɪn anun anyʋan'n bɛ kɔ gua bɛ́ kulo nɪn
asʋ ɛbɛlɛ bɛ kɔ hɔ Ikoninwɔmʋn kulo nɪn asʋ. (Yí bʋ kele kɛ Zufʋ'n-
mɔ mɔ bɛ ngulo man kɛ bɛ fa bɛ́ nwʋn bɛ man yɛ́ Mɪn'n, sɛ bɛ minlin
an, nán Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ ɛjɔlɛ ɔ.) 52 Bɛ́ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man
yɛ́ Mɪn Antiɔsʋ ɛlɔ'n, bɛ́ dɪɛ, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wɔ bɛ́ nun,
ɛsɛ bɛ le fɛ elie.

14

Ikoninwɔmʋn kulo nɪn asʋ

1 Mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ juli Ikoninwɔmʋn ɛlɔ'n, bɛ hɔlɪ Zufʋ'n-mɔ
asɔnɪn sua nɪn anun. Kɛ bɛ kpɪnlɪn bɛ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n, ɔ man Zufʋ
nʋn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n, bɛ́ dɔʋn bɛ falɪ bɛ́ nwʋn bɛ manlɪn yɛ́
Mɪn. 2 Nan Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ ngulo man kɛ bɛ fa bɛ́ nwʋn bɛ man yɛ́
Mɪn'n, bɛ kɔ wowula bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ nɪn abʋ maan bɛ kɔ fa
anianman'n-mɔ anwʋn ɛkpɔ. 3 Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ dɪɛ, bɛ tanlanlɪn
Ikoninwɔmʋn ɛbɛlɛ ɔ hyɛlɪ kpa. Bɛ le anwʋnsɛlɛ nʋn dedi yɛ́ Mɪn anun
bɛ kan yí nʋan ɛjɔlɛ'n. Yɛ́ Mɪn man bɛ́ tunmin maan bɛ yɪ atɛlɛ bɛ yɔ
asinbɛnwʋn ninnge. Ɔ yɔ yí sɔ ɔ man bɛ nwun yí kɛ yí anwunnvoe
enwuan ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ kan'n tɪ ananhɔlɛ. 4 Kulo nɪn asʋ ɛbɛlɛ menian'n-
mɔ kɔ bu bɛ́ nwʋn nun. Mmie-mɔ jin Zufʋ'n-mɔ anzin, mmie-mɔ kʋsʋ
jin mmɔfʋɛ'n-mɔ anzin.

5 Ɛhɪ a, Zufʋ'n-mɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n nʋn bɛ́ mgbain'n-mɔ
kɔ bɔbʋa bɛ́ nwʋn, bɛ lɛ ba hele Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ ahʋlʋwa bɛ tʋtʋ
bɛ́ ɛbʋɛ bɛ kun bɛ́. 6 Mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ nwunlin nun'n, bɛ kɔ
yɪ bɛ́ bɔ́lɛ nɪn ɛbɛlɛ. Bɔ kɔ hɔ Lisitili nʋn Dɛlɪbʋ nʋn kulo'n-mɔ mɔ
bɛ mantan mantan bɛ́'n-mɔ asʋ. Lisitili nʋn Dɛlɪbʋ tɪ Likawonin mân
nun kulo. 7 Ɛbɛlɛ, bɛ kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kɔ hele menian'n-mɔ.

Lisitili kulo nɪn asʋ

8 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn bian kʋn wɔ Lisitili kulo nɪn asʋ ɛbɛlɛ. Bian
sɔ'n tɪ bubuluwafʋɛ sunmin yí mmatʋnman nun, ɔ nanndɪlɪ man lé.
9 Ɛlɛhʋn kʋn, anɪn ɔ lɛ tie ɛjɔlɛ'n mɔ Pɔlʋ lɛ kan kele menian'n-mɔ'n.
Pɔlʋ anyɪn kɔ ha yí nwʋn. Ɔ 'nɪan an, anɪn bian'n le dedi ɔ kʋala kɛ yí
nwʋn sa. 10 Ɛhɪ a, Pɔlʋ kɔ tɪan kɔ han kɔ hele yí kɛ: "Jasʋ jinlan fɔ́ʋ́n!"
Mɔ Pɔlʋ hanlɪn sɔ'n, waka, bian'n kɔ jasʋ kɔ jinlan ɛsɛ ɔ kɔ nanndɪ.

11 Mɔ Menian'n-mɔ nwunlin mɔ Pɔlʋ yɔlɪ'n, bɛ kɔ bɔ bɛ kɔ sulo
Likawonin anɪɛ nɪn anun kɛ: "Mmʋsʋɪn'n-mɔ a kaci bɛ́ nwʋn kulo
menian b'a a yɛ́ afian ɛwa!" 12 Bɛ kɔ tʋn Baanabasɪ "Zesɪ" (m'ɔ tɪ bɛ́
bʋsʋɪn kpili'n) yɛ̂ bɛ kɔ tʋn Pɔlʋ kʋsʋ "Ɛlɪmɛsɪ" (m'ɔ tɪ bɛ́ mmʋsʋɪn'n-
mɔ kpɔmanfʋɛ'n). Ɔ sanlɪn kɛ Pɔlʋ yɛ̂ anɪn ɔ jʋjɔ ɔ nʋn Baanabasɪ
anʋan ɔ. 13 Mɔ ɛ 'wʋlʋ kulo nɪn anun'n, ɛbɛlɛ yɛ̂ b'a si bʋsʋɪn Zesɪ sua
nɪn ɔ. Sʋanlan'n m'ɔ tʋtɔ Zesɪ'n kɔ man bɛ kɔ fa nnalɛ. Bɛ kɔ sɪsan bɛ́
sʋ nyanman bɛ kɔ sisan nun falawasɪ. Bɛ nʋn nnalɛ'n-mɔ kɔ a kulo
nɪn anʋan nɪn anyunnun. Bian sɔ'n nʋn kulo mma'n kulo kɛ bɛ fa
nnalɛ sɔ'n-mɔ bɛ yɪ tɛɛ bɛ man Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ.

14 Mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ kɔ sɔ taladɪɛ'n mɔ bɛ
wula'n bɛ kɔ tɪtɪ nun. Bɛ le ɛnwanndie bɛ kɔ wʋlʋ menian'n-mɔ afian.

Bɛ le ɛtɪan, bɛ́ nwan: 15 “Ebia-mɔ, nzukɛ ati yɛ̂ ɛmɔ yɔ sʋa ɔ? Yɛ tɪ
kulo menian kɛ ɛmɔ ala. Yɛ hanlɪn yɛ helelɪ ɛmɔ, mɛlɛ mɔ yɛ bɔlɪ
Ɛjɔlɛkpa'n kɛ ɛmɔ yáci ninnge mgban mgban ɛhɪ-mɔ bɛ gúa. Nán bɛ
káci bɛ́ nyɪn Tɪasɪfʋɛ Nyanmɪan nɪn anwʋn ɛlɔ. Ɔ sanlɪn kɛ yí y'ɔ bɔlɪ
anwunno nʋn asɪ, asue jenvie'n nʋn nun ninnge'n kʋalaatin ɔ. 16 Daba,
Nyanmɪan yacili mân nɪn anun menian'n-mɔ maan sʋanlan kʋn biala
sɪnlɪn atɪn m'ɔ kulo nɪn asʋ. 17 Nan kʋsʋ tɛmʋn biala ɔ yɔ ye maan bɛ
nwun yí. Ɔ man esue'n tɔ maan ɛmɔ ninnge'n-mɔ yɔ kpa. Ɔ gua ɛmɔ
anʋan alɪɛ ɛsɛ ɔ wula fɛ elie kpili kpa ɛmɔ ahʋnlɪn nɪn anun.”
18 Ɛhɪ, ɛjɔlɛ'n muonun mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ lɛ kan maan bɛ yacɪ
tɛɛ ɛyɪɛ'n, nán yí nwʋn bie yɛ̂ anɪn bɛ lɛ di ɔ.
19 Ɛhɪ, Zufʋ mmie-mɔ fi Antɪɔsʋ m'ɔ wɔ Pizidi mân nun'n, ɔ nʋn
Ikoninwɔmʋn kulo nɪn asʋ, bɛ kɔ a. Bɛ kɔ kaci kulo mma nɪn ati. Bɛ
kɔ tʋtʋ Pɔlʋ ɛbʋɛ kɛ bɛ 'kun yí. Mɔ bɛ yɔlɪ yí sɔ'n, bɛ jʋnlɪn kɛ anɪn
ɔ'a wu. Bɛ kɔ hyʋɪn yí bɛ kɔ tʋ kulo tiba. 20 Nan mɔ bɛ́ mɔ bɛ de
Nyanmɪan bɛ di'n yialɪ yí nwʋn'n, ɔ kɔ jasʋ, ɔ kɔ wʋlʋ kulo nɪn anun.
Bɛ lalɪ mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ
yí Dɛlɪbʋ nɪn asʋ.

Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ 'ba sa bɛ́ nzin

bɛ kɔ Sili Antɪɔsʋ

21 Ɛhɪ, mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ juli Dɛlɪbʋ kulo nɪn asʋ'n, bɛ kɔ bɔ
Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kɔ nyan menian dɔʋn kpa ɛbɛlɛ bɛ kɔ man yɛ́ Mɪn. Bɛ
fi ɛbɛlɛ bɛ kɔ sa bɛ́ nzin Lisitili, Ikoninwɔmʋn nʋn Antɪɔsʋ m'ɔ wɔ
Pizidi mân nun'n. 22 Bɛ kɔ wowula yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ anwʋnsɛlɛ,
bɛ kɔ bʋtʋ bɛ́ kɛ bɛ jínlan kpunndiin wɔ bɛ́ dedi nɪn anun. Bɛ kan bɛ
kele bɛ́ kɛ: “Ɔ di kɛ yɛ nwun yɛ́ nyunnun kpa kʋalaaka nán y'a wʋlʋ
Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun.” 23 Kulo kʋn biala asɔnɪn nɪn
anun, bɛ man bɛ sie mgbain. Bɛ cɪ ɛhɔɛ bɛ yɔ asɔnɪn yue a, bɛ sɛlɛ
Nyanmɪan bɛ fa bɛ́ bɛ wula yɛ́ Mɪn mɔ b'a le yí b'a li nɪn asa nun.
24 Ɛhɪ anzin, bɛ kɔ kpɛ nun Pizidi mân nɪn anun bɛ kɔ ju Panfili mân
nɪn anun. 25 Bɛ kɔ han Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n Pɛlɪzʋ kulo nɪn asʋ.
Bɛ fi ɛbɛlɛ, bɛ kɔ hɔ Atali kulo'n kʋsʋ asʋ. 26 Atali ɛbɛlɛ, bɛ kɔ fʋ meli'n
m'ɔ lɛ kɔ Antɪɔsʋ nɪn anun. Ɔ sanlɪn kɛ Antɪɔsʋ ɛbɛlɛ yɛ̂ bɛ falɪ bɛ́ bɛ
wulalɪ Nyanmɪan asa nun mɔ bɛ hɔlɪ yí junman nɪn elie ɔ.
27 Mɔ bɛ juli Antɪɔsʋ ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ yia asɔnɪn mma'n-mɔ. Yí kʋalaa
mɔ Nyanmɪan nanndɪlɪ bɛ́ sʋ ɔ yɔlɪ, ɔ nʋn kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ bɛ́
mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n lelɪ Nyanmɪan lili'n, bɛ kɔ bɔ nun amannɪɛ bɛ kɔ
hele bɛ́. 28 Mɔ bɛ nwunlin bɛ́ nwʋn yuelɪ'n, Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ halɪ
anianman'n-mɔ anwʋn ɛbɛlɛ, bɛ hyɛlɪ Antɪɔsʋ.

15

Zoluzalɛmʋn ɛlɔ anyia'n

1 Ɛhɪ, menian fi Zude mân nun bɛ kɔ a Antɪɔsʋ. Bɛ juli ɛbɛlɛ mɔ
bɛ 'kekele anianman'n-mɔ ninnge'n, bɛ́ nwan: “Sɛ b'a mgbɛ man ɛmɔ
mmian nun kɛ *Moyizɪ mala'n kpɪn kele nɪn an, ɛmɔ ngʋala bɛ nnyan
man ngʋan.”
2 Mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ tɪlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, bɛ nʋn menian sɔ'n-mɔ kɔ
su yí bʋsʋ akpʋlʋwa kpa. Ɛhɪ a, ɔ kɔ yɔ mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ nʋn

anianman'n mmie-mɔ, bɛ hɔ́ Zoluzalɛmʋn bɛ hɔ́ tʋ́ mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn mgbain'n-mɔ wɔ ɛjɔlɛ sɔ nɪn anwʋn.
3 Mɔ bɛ 'kɔ'n, asɔnɪn mma'n-mɔ kɔ gua bɛ́ atɪn. Bɛ kɔ kpɛ nun Feninsi nʋn Samali mân nɪn anun. Lɪka mɔ bɛ kɔ ju'n, kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n falɪ bɛ́ nwʋn bɛ manlɪn Nyanmɪan'n, bɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ a, anianman'n-mɔ di yí nwʋn fɛ kpili kpa. 4 Mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ nʋn ɛhɪnlɪn-mɔ juli Zoluzalɛmʋn'n, asɔnɪn mma'n-mɔ nʋn mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn mgbain'n-mɔ kɔ le bɛ́ atɪn. Junman mɔ Nyanmɪan nanndɪlɪ bɛ́ sʋ ɔ lili'n, Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ kɔ han yí kʋalaa bɛ kɔ hele bɛ́.
5 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, Falisifʋɛ mmie-mɔ mɔ bɛ falɪ bɛ́ nwʋn bɛ manlɪn yɛ́ Mɪn'n kɔ jasʋ, bɛ́ nwan: "Ɔ di kɛ bɛ kpɛ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n mmian nun, ɛsɛ ɔ di kɛ bɛ man bɛ di Moyizɪ mala nɪn asʋ."
6 Ɛjɔlɛ sɔ nɪn anwʋn, mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn mgbain'n-mɔ kɔ hɔ anyia. 7 Bɛ basalɪ yí dede a, Pɪɛlɪ kɔ jasʋ, yí nwan: "Anianman-mɔ, ɛmɔ sɪ kɛ ɛmɔ afian ɛwa, Nyanmɪan yɪlɪ mín a hyɛ kɛ m mɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n n géle bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n maan bɛ lé yí bɛ lí. 8 Nyanmɪan m'ɔ sɪ menian'n-mɔ ahʋnlɪn nɪn anun ɛjɔlɛ'n, ɔ'a fa yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan ɔ'a man bɛ́ kɛ ɔ'a fa ɔ'a man yɛ́'n. Nyanmɪan a yɔ sɔ ɔ'a hele kɛ ɔ'a sɔ bɛ́ nun. 9 Yɛ́ o, bɛ́ o, Nyanmɪan a mgba man nun. Ɔ sanlɪn kɛ b'a le Nyanmɪan b'a li, ɔ'a tɪ bɛ́ ahʋnlɪn nɪn anwʋn. 10 Ɔ yɔ sɛ mɔ afɪ sian dɪɛ, ɛmɔ kulo kɛ bɛ sɔ Nyanmɪan bɛ nɪan'n? Bɔ́lɛ mɔ yɛ́ nan-mɔ nʋn yɛ́ y'a ngʋala man yí sʋa'n, bɛ́ kɔmɪn sʋ yɛ̂ ɔ yúe ɔ? 11 Nan yɛ̂ dɪɛ, yɛ de yɛ di kɛ yɛ́ ti enyan'n mɔ y'a nyan yí kɛ bɛ́ kʋsʋ b'a nyan yí'n, yɛ́ Mɪn Zozi anwunnvoe'n dunman nun ɔ."
12 Mɔ Pɪɛlɪ hanlɪn sɔ'n, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ gua didiin, bɛ kɔ tie Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ. Atɛlɛ nʋn asinbɛnwʋn ninnge mɔ Nyanmɪan nanndɪlɪ bɛ́ sʋ ɔ yɔlɪ wɔ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ nɪn afian'n, Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ kɔ han yí ɛjɔlɛ bɛ kɔ hele bɛ́.
13 Mɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɪ anʋan tɔlɪ'n, Zʋakɪ kɔ jasʋ, yí nwan: "Anianman mmelenzua-mɔ, ɛmɔ tíe mín! 14 Kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ abʋbɔ nɪn anun Nyanmɪan falɪ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ nɪn anun mmie-mɔ ɔ'a kaci yí menian mɔ yí dunman la bɛ́ sʋ'n, Simʋn a han yí nwʋn ɛjɔlɛ. 15 Ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a han'n, ɔ nʋn mɔ Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn'n tɪ kʋn. Ɔ sanlɪn kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n le kele kɛ yɛ́ Mɪn nwan:
16 *Ɛhɪ anzin, mɪn 'ba sa mɪn ba.*
Davidi sua'n mɔ ɔ'a bubu ɔ a gua'n,
mɪn 'sa mɪn si yí bʋsʋ nɪn anun
ɛsɛ mɪn 'tɪnngɛ yí.
17 *Mɛlɛ sɔ'n, menian bʋ nga'n kʋalaatin,*
bɛ 'ba kpʋnndɛ yɛ́ Mɪn anzin atɪn.
Yuo, bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ tɪ man Zufʋ
mɔ m'an fɛlɛ bɛ́ kɛ bɛ káci mín menian'n,
bɛ 'ba yɔ yí sɔ.
18 *Yɛ́ Mɪn m'ɔ yɪlɪ ninnge sɔ'n-mɔ*
helelɪ daba daba'n,
ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan nɪn anɪn.
19 "Ɛhɪka ati, mɪn de mɪn tʋ nun kɛ ɔ tɪ man kpa kɛ bɛ kele bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a wula Nyanmɪan asa nun'n yalɛ. 20 Nan kʋsʋ, yɛ hélɛ bɛ́ kalata yɛ hán yɛ héle bɛ́ kɛ nán bɛ di amʋan

sʋ naan, nán bɛ di naan bʋka yí moja'n, nán bɛ di cunmun, ɛsɛ nán
bɛ yɔ satɩlɩfʋɛ nyɔlɩɛ. 21 Afɩ, ɔ fi tɩtɩ, kulo kʋn biala asʋ, menian kan
Moyizɩ mala nɩn anun ɛjɔlɛ. Bɛ kɩnnga yí *ɛnwʋnmɩan ele cɩan daa
Zufʋ-mɔ asɔnɩn sua'n-mɔ anun."

Kalata'n mɔ bɛ hɛlɛlɩ nwanlɩn asɔnɩn mma'n-mɔ mɔ bɛ tɩ man Zufʋ'n

22 Mɔ Zʋakɩ anʋan tɔlɩ'n, mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn mgbain-mɔ nʋn asɔnɩn
mma'n-mɔ kʋalaa anʋan kɔ sɛ bɛ́ nwʋn. Bɛ kɔ yɩ anianman mmie-mɔ
bɛ́ afian ɛbɛlɛ mɔ bɛ nʋn Pɔlʋ nʋn Baanabasɩ 'kɔ Antɩɔsʋ ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ
yɩlɩ bɛ́'n-mɔ y'ɔ le Zudɩ mɔ bɛ fɛlɛ yí Baasabasɩ'n, ɔ nʋn Silasɩ. Zudɩ
nʋn Silasɩ tɩ asɔnɩn nɩn anun menian mɔ anianman'n-mɔ fɛlɩ bɛ́ kpa ɔ.
23 Kalata'n mɔ bɛ falɩ wulalɩ bɛ́ sa nun'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ nun'n:
Anianman-mɔ,
Ɛmɔ mɔ bɛ tɩ man Zufʋ mɔ bɛ wɔ Antɩɔsʋ kulo nɩn asʋ, Sili nʋn
Silisi mân nɩn anun'n, Zozi mmɔfʋɛ'n-mɔ nʋn asɔnɩn mgbain'n-mɔ
mɔ bɛ tɩ ɛmɔ anianman'n, bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahɩn.
24 Y'a tɩ yí kɛ menian fi yɛ́ afian ɛwa b'a hɔ a hehele ninnge b'a
sɛcɩ ɛmɔ ati anun, ɛsɛ b'a man ɛmɔ lʋa a bɔ bɛ́ nwʋn. Menian sɔ'n-
mɔ, nán yɛ́ yɛ̂ yɛ sʋanlɩn bɛ́ ɔ. 25 Ɛhɩka ati, yɛ́ nʋan a sɛ yɛ́ nwʋn
ɛwa, y'a yɩ menian kɛ bɛ hɔ́ tʋ́ ɛmɔ. Bɛ nʋn yɛ́ nianman Pɔlʋ nʋn
Baanabasɩ mɔ bɛ́ nwʋn cian yɛ́'n yɛ̂ bɛ lɛ ba ɔ. 26 Yɛ́ Mɩn Zozi Kilisi
dunman nun, ahan menian'n-mɔ 'kun Pɔlʋ nʋn Baanabasɩ. 27 Ɛjɔlɛ
mɔ y'a hɛlɛ yí ɛwa'n, Zudɩ nʋn Silasɩ muonun, bɛ 'ba han nun ɛjɔlɛ
bɛ kele ɛmɔ. 28 Ɔ sanlɩn kɛ yɛ nʋn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n, yɛ
ngulo man kɛ ɛmɔ nwun ɛfɛ kʋ́n. Nan m'ɔ tɩ cɩnnjɩn'n yɛ̂ yɛ lɛ fa yɛ
tʋ ɛmɔ anyunnun ɔ. 29 Ɛhɩka ati, nán bɛ di amʋan sʋ naan, nán bɛ
di naan bʋka yí moja'n, nán bɛ di cunmun. Ɛsɛ nán bɛ yɔ satɩlɩfʋɛ
nyɔlɩɛ. Sɛ ɛmɔ yaci nyɔlɩɛ sɔ'n-mɔ gua a, ɔ tɩ kpa.
Yɛ wɔ cɩan fʋfɔlɛ!
30 Ɛhɩ, bɛ kɔ man bɛ́ mɔ bɛ yɩlɩ bɛ́ nɩn atɩn kɛ bɛ hɔ́ Antɩɔsʋ. Mɔ
bɛ juli ɛlɔ'n, bɛ kɔ yia yɛ́ Mɩn menian'n-mɔ kʋalaatin bɛ kɔ fa kalata'n
bɛ kɔ wula bɛ́ sa nun. 31 Bɛ kɔ kɩnnga kalata'n. Mɔ bɛ tɩlɩ nun ɛjɔlɛ
nʋn anwʋnsɛlɛ'n m'ɔ wowulalɩ bɛ́'n, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ li yí nwʋn fɛ.
32 Kɛmɔ anɩn Zudɩ nʋn Silasɩ muonun, bɛ tɩ mgbɔmanfʋɛ'n, bɛ kɔ han
ɛjɔlɛ dɔʋn bɛ kɔ hele anianman'n-mɔ bɛ kɔ wowula bɛ́ anwʋnsɛlɛ bɛ
kɔ cɩcɩ bɛ́ lʋa. 33 Zudɩ nʋn Silasɩ kɔ li kɔ yɔ ɛlɛnyuan kʋn ɛbɛlɛ. Mɔ bɛ́
ɛhɔlɛ tɛmʋn juli'n, anianman'n-mɔ nʋn bɛ́ bɛ kɔ li ngalɩɛ bɛ kɔ man
bɛ́ atɩn bɛ kɔ sa bɔ kɔ hɔ bɛ́ mɔ bɛ sʋanlɩn bɛ́ nɩn anwʋn ɛlɔ. [34 Nan
Silasɩ dɩɛ, ɔ kɔ ha Antɩɔsʋ ɛbɛlɛ.] 35 Pɔlʋ nʋn Baanabasɩ, bɛ́ kʋsʋ bɛ kɔ
ha Antɩɔsʋ ɛbɛlɛ. Bɛ nʋn mmie-mɔ dɔʋn kpa bɛ kekele menian'n-mɔ
ninnge ɛsɛ bɛ kan yɛ́ Mɩn Anʋan Ɛjɔlɛ'n.

Pɔlʋ nʋn Baanabasɩ 'ba tɩtɩ bɛ́ nwʋn nun

36 M'ɔ lili kɔ yɔ ɛlɛnyuan kʋn'n, Pɔlʋ kɔ han kɔ hele Baanabasɩ kɛ:
"Kulo'n-mɔ kʋalaatin mɔ yɛ sɩnlɩn sʋ yɛ hanlɩn yɛ́ Mɩn Anʋan Ɛjɔlɛ'n,
yɛ hɔ́ sʋ yɛ fófua anianman'n-mɔ anwʋn." 37 Ɛhɔlɛ nɩn anun an, anɩn
Baanabasɩ kulo kɛ Zʋan mɔ bɛ fɛlɛ yí Maakɩ'n nʋn bɛ́ kɔ. 38 Pɔlʋ
nɩanlɩn an, anɩn ɔ nvata man kɛ Zʋan Maakɩ kɔ bie. Ɔ sanlɩn kɛ, ɔ
yacili Pɔlʋ nʋn Baanabasɩ Panfili mân nun, ɔ a mmʋka man bɛ́ junman
nɩn anun fíí kʋ́n. 39 Ɛhɩ a, akpʋlʋwa kɔ tɔ Pɔlʋ nʋn Baanabasɩ afian
dede bɛ kɔ tɩtɩ bɛ́ nwʋn nun. Baanabasɩ kɔ fa Zʋan Maakɩ bɛ kɔ fʋ
meli nun bɛ kɔ hɔ Sipʋlʋ mân nun. 40 Pɔlʋ kʋsʋ kɔ fa Silasɩ. Mɔ

anianman'n-mɔ falı bɛ́ wulalı yɛ́ Mın asa nun yuelı'n, cuein, yɛ̂ Pɔlʋ nʋn yí, bɛ hɔlı ɔ. 41 Bɛ kɔ nanndı Sili nʋn Silisi mân nın anun. Bɛ kɔ
wowula asɔnın mma'n-mɔ anwʋnsɛlɛ.

16

Pɔlʋ nʋn Silası 'ba fa Timote bɛ bɔ bɛ́ nwʋn

1 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın Pɔlʋ nʋn Silası b'a hɔ Dɛlıbʋ nʋn Lisitili. Anın
yɛ́ Mın sʋanlan'n kʋn wɔ Lisitili ɛbɛlɛ. Bɛ fɛlɛ yí Timote. Yí nin'n tı
Zufʋ, ɔ de Nyanmıan di. Nan yí sı'n tı Gɛlɛkı. 2 Anianman'n-mɔ mɔ bɛ
wɔ Lisitili ɛbɛlɛ nʋn bɛ́ mɔ bɛ wɔ Ikoninwɔmʋn'n, bɛ kan kɛ Timote
tı sʋanlan kpa. 3 Ɛhı a, Pɔlʋ nwan ɔ 'fa Timote bɔ yí nwʋn. Ɔ kɔ fa yí
kɔ bɔ yí nwʋn. Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ etin dıɛ nın asʋ'n dunman
nun, Pɔlʋ kɔ man bɛ kɔ kpɛ Timote mmian nun. Ɔ sanlın kɛ bɛ́ kʋalaa
bɛ sı kɛ Timote ası'n tı Gɛlɛkı. 4 Kulo mɔ bɛ kɔ sın sʋ'n, ninnge'n
mɔ Zoluzalɛmʋn ɛlɔ asɔnın nın asʋ mgbain'n-mɔ nʋn mmɔfʋɛ'n-mɔ
helelı'n, ninnge sɔ'n yɛ̂ bɛ kan bɛ kele anianman'n-mɔ kɛ bɛ lí sʋ ɔ.
5 Anın asɔnın mma'n-mɔ dedi'n lɛ kɔ yí nyunnun, ɛsɛ anın bɛ́ nwʋn
lɛ sʋn. Afı cıan daa menian fa bɛ́ nwʋn bɛ man yɛ́ Mın.

Yɛ́ Mın 'ba hın Pɔlʋ ɛlalıɛ

6 Ɛhı anzin, Pɔlʋ nʋn Silası nʋn Timote bɛ kɔ hɔ Azi mân nun. Ɛbɛlɛ,
Wawɛ Nwannzan-nwannzan nın a mman man bɛ́ atın maan b'a ngan
man Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n. Bɛ kɔ kpɛ nun Filizi nʋn Galasi mân
nun. 7 Mɔ anın bɛ ka kaan bɛ ju Misi mân nun'n, bɛ́ nwan bɛ 'kɔ
Bitinin mân nun. Nan kʋsʋ Zozi Wawɛ'n ngɔ man bɛ́ atın. 8 Ɛhı a, bɛ
kɔ kpɛ nun Misi mân nın anun, bɛ kɔ hɔ Tolowası kulo nın asʋ lıka mɔ
meli'n-mɔ jinlan'n. 9 Ɛbɛlɛ, kɔngɔɛ, yɛ́ Mın kɔ hın Pɔlʋ ɛlalıɛ. Ɛlalıɛ
nın anun, Pɔlʋ 'nıan an, anın Masedʋanın mân nın anun sʋanlan kʋn
jin yí nyunnun ɛbɛlɛ, ɔ lɛ sɛlɛ yí kɛ: “Sın Masedʋanın mân nın anun
ɛwa nán bala bʋka yɛ́!”

10 Mɔ Pɔlʋ hınlın ɛlalıɛ sɔ'n yuelı'n, ɛbɛlɛ ala, yɛ kɔ bɔbʋa yɛ́ nwʋn
mɔ yɛ 'kɔ Masedʋanın ɔ. Ɔ sanlın kɛ, anın y'a nwun yí fɔ́ʋ́n kɛ yɛ́ Mın
lɛ fɛlɛ yɛ́ kɛ yɛ hɔ́ bɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n yɛ héle ɛlɔ mân nın anun menian'n-mɔ.

Filipʋ kulo nın asʋ

11 Yɛ kɔ fʋ meli nun Tolowası ɛbɛlɛ yɛ̂ cuein, yɛ́ nʋan y'ɔ le asue afian
kpɔlɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Samotalası nın asʋ. Mɔ alíɛ hınlın'n, yɛ kɔ bɔ
yɛ́ ti Neyapolisi kulo nın asʋ. 12 Yɛ fi Neyapolisi ɛbɛlɛ yɛ kɔ hɔ kulo'n
mɔ bɛ fɛlɛ yí Filipʋ nın asʋ. Filipʋ tı Masedʋanın alimʋa etin'n kulo,
ɛsɛ Lɔmʋn menian wɔ ɛbɛlɛ. Yɛ lili kɔ yɔ ɛlɛsan kʋn kulo sɔ nın asʋ.
13 Mɔ *ɛnwʋnmıan ele cıan'n juli'n, yɛ fi kulo nın asʋ yɛ kɔ jasʋ. Yɛ
kɔ hɔ asue kʋn anʋan. Yɛ yɔlı ajʋnlın kɛ ɛbɛlɛ yɛ̂ Zufʋ'n-mɔ yia bɛ yɔ
asɔnın ɔ. Yɛ kɔ tɛtanlan ası. Yɛ kɔ han ɛjɔlɛ'n yɛ kɔ hele mmalasua'n-
mɔ mɔ anın b'a yia ɛbɛlɛ'n. 14 Mɔ yɛ 'kan ɛjɔlɛ'n, anın balasua kʋn lɛ
tie. Balasua sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Lidi. Ɔ fi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Tiatili nın
asʋ. Ɔ tɔnın ɛtanlan kɔkɔlɛ mɔ yí nwʋn cian. Ɔ sʋ Nyanmıan. Yɛ́ Mın
kɔ buke yí ajʋnlın maan ɔ kɔ yɔ anzʋɛ ɔ kɔ tie ɛjɔlɛ'n mɔ anın Pɔlʋ lɛ
kan'n. 15 Bɛ kɔ sɔnın yí nʋn yí sasʋ'n-mɔ. Mɔ bɛ sɔnınlın yí yuelı'n, ɔ
kɔ fɛlɛ yɛ́, yí nwan: “Sɛ ɛmɔ de tʋ nun kɛ mın de yɛ́ Mın mın di sakpa
a, anın ɛmɔ bála a tanlan mín awulo.” Ɔ si yɛ́ sʋ dede yɛ kɔ kpati yɛ
kɔ tie.

Bɛ 'ba gua Pɔlʋ nʋn Silasɪ fiadɪ

16 Ɛhɪ, mɔ anɪn yɛ lɛ kɔ lɪka mɔ yɛ yɔ asɔnɪn ɛlɔ'n, afanɪan kʋn kɔ
a kɔ tʋ yɛ́. Balasua sɔ'n, wawɛ ɛtɛ kʋn wɔ yí nun. Wawɛ ɛtɛ sɔ'n man
ɔ yɪ munnzue ɔ nyan esika dɔʋn kpa man yí mɪn-mɔ. 17 Afanɪan'n kɔ
si yɛ́ sʋ, yɛ nʋn Pɔlʋ, ɔ lɛ tɪan kan kɛ: "Nyanmɪan'n m'ɔ wɔ anwunno
ɛlɔ'n, yí ngʋa y'ɔ le menian ɛhɪ-mɔ. Atɪn'n mɔ bɛ sɪn sʋ a bɛ nyan
bɛ́ ti'n, yí nwʋn ɛjɔlɛ yê bɛ lɛ kan bɛ kele ɛmɔ ɔ!" 18 Afanɪan'n le yí
sɔ dede kɔ yɔ cɪan nyɛ nyɛ. Yí bɛ-yue-asɪɛ, yí nyɔlɪɛ'n kɔ hun Pɔlʋ
ɛya. Pɔlʋ kɔ bɪlɪ yí nyɪn ɔ kɔ han kɔ hele wawɛ ɛtɛ'n kɛ: "Zozi Kilisi
dunman nun, mín nwan ɛ fi balasua nɪn anun ɛ fíte!" Mɔ Pɔlʋ hanlɪn
sɔ'n, ɛbɛlɛ ala, wawɛ ɛtɛ'n fi balasua nɪn anun ɔ kɔ fite.

19 Sian dɪɛ mɔ afanɪan nɪn amɪn-mɔ nɪan an, ɔ nyɪ man munnzue
nán b'a nyan esika'n, bɛ kɔ hyʋɪn Pɔlʋ nʋn Silasɪ asɪ dede bɛ nʋn bɛ́
kɔ hɔ lɪka mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n mgbain'n-mɔ aja sʋ. 20 Bɛ kɔ fa bɛ́ bɛ kɔ
hɔ kɔ wula *Lɔmʋn awaa menian'n-mɔ asa nun. Bɛ́ nwan: "Menian
ɛhɪ-mɔ lɛ sɛcɪ yɛ́ kulo'n. 21 Bɛ tɪ Zufʋ, ninnge mɔ bɛ kekele'n, yɛ́ mɔ
yɛ tɪ *Lɔmʋn menian'n, yɛ́ mala'n mman man yɛ́ atɪn kɛ yɛ tíe anaan
yɛ yɔ́."

22 Bagua'n kʋsʋ kɔ jasʋ Pɔlʋ nʋn Silasɪ akɔmɪn anun. Awaa
menian'n-mɔ man bɛ kɔ tʋa Pɔlʋ nʋn Silasɪ bɛ kɔ le bɛ́ taladɪɛ'n. Bɛ
kɔ man atɪn kɛ bɛ fín bɛ́ mgbele. 23 Mɔ bɛ finlin bɛ́ mgbele yuelɪ'n,
bɛ kɔ gua bɛ́ fiadɪ. Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele nzalafʋ'n m'ɔ nɪan fiadɪ nɪn
asʋ'n kɛ ɔ sísa bɛ́ kpa. 24 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ bɛ helelɪ nzalafʋ'n, yí kʋsʋ
ɔ kɔ gua bɛ́ fiadɪ sua nɪn akunnun ɛlɔ kpa. Ɔ kɔ fa tabʋa ɔ kɔ bɔ bɛ́ ja
kpaun.

25 Kɔ yɔ alɪmunnun, anɪn Pɔlʋ nʋn Silasɪ lɛ yɔ asɔnɪn bɛ tʋ ejue bɛ
yɪ Nyanmɪan ayɛ. Ɛhɪnlɪn-mɔ mɔ bɛ wɔ fiadɪ sua nɪn anun'n, anɪn
bɛ lɛ tie. 26 Kʋnmgba ala, asɪɛ'n kɔ kpusu sɛlɛ kpa dede fiadɪ sua nɪn
awulabɛbʋ nɪn anwʋn kɔ han. Ɛbɛlɛ ala, fiadɪ sua nɪn anʋan'n-mɔ
kɔ tike tike. Bɛ́ mɔ b'a gua bɛ́ fiadɪ'n-mɔ ngɔnzɔngɔnzɔ'n-mɔ kɔ tɪtɪ
tɪtɪ. 27 Nzalafʋ'n kɔ tinnge. M'ɔ nwunlin kɛ fiadɪ sua nɪn anʋan'n-mɔ
gugua sʋ'n, ɔ kɔ hyʋɪn yí dadɪɛ'n, ɔ 'fa kun yí nwʋn. Afɪ ɔ jʋnlɪn kɛ
anɪn bɛ́ mɔ bɛ wɔ fiadɪ sua nɪn anun nɪn a nwanndi nwanndi. 28 Mɔ
Pɔlʋ nwunlin yí'n, ɔ kɔ tɪan sɛlɛ kpa, yí nwan: "N'ɛ kun wɔ́ nwʋn! Yɛ́
kʋalaa yɛ wɔ ɛwa!"

29 Ɛhɪ a, nzalafʋ'n kɔ bisa kɛ bɛ mán yí kanlannɪɛ. Ndɛ-ndɛ, ɔ kɔ
wʋlʋ sua'n mɔ Pɔlʋ nʋn Silasɪ wɔ nun nɪn anun. Esulo kɔ han yí, yí
nwʋn lɛ wʋsʋ yí ɔ kɔ tu kɔ tɔ Pɔlʋ nʋn Silasɪ aja nun. 30 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n,
ɔ kɔ man Pɔlʋ nʋn Silasɪ kɔ fite. Ɔ kɔ bisa bɛ́ kɛ: "Nja-mɔ, mɪn 'yɔ sɛ
nán m'an nyan mín ti!"

31 Pɔlʋ nʋn Silasɪ nwan: "De yɛ́ Mɪn Zozi di, ɛ nʋn wɔ́ nwʋn amma'n-
mɔ 'ba nyan bɛ́ ti."

32 Pɔlʋ nʋn Silasɪ kɔ han yɛ́ Mɪn Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ kɔ hele yí nʋn
yí awulo nɪn anun menian'n-mɔ kʋalaatin. 33 Kɔngɔɛ kpa, dɔɛ sɔ nɪn
asʋ, nzalafʋ'n nʋn Pɔlʋ nʋn Silasɪ bɛ kɔ hɔ, ɔ kɔ nwunnzin bɛ́ nwʋn
nganlan'n-mɔ anun. Ɔ kɔ man bɛ kɔ sɔnɪn yí nʋn yí awulo nɪn anun
menian'n-mɔ kʋalaatin. 34 Ɔ nʋn Pɔlʋ nʋn Silasɪ kɔ hɔ awulo ɔ kɔ man
bɛ́ like bɛ kɔ li. Bian sɔ'n nʋn yí nwʋn amma'n-mɔ kʋalaatin kɔ li fɛ
kpa. Ɔ sanlɪn kɛ b'a le Nyanmɪan b'a li.

35 Mɔ alíɛ hınlın'n, Lɔmʋn awaa menian'n-mɔ kɔ yı menian kɛ bɛ
hɔ́ hán héle nzalafʋ'n kɛ: “Yaci menian sɔ'n-mɔ nun.”
36 Nzalafʋ'n kɔ a kɔ han kɔ hele Pɔlʋ kɛ: “Mgbain'n-mɔ a man atın
kɛ bɛ yáci ɛmɔ nun. Yí ti, ɛmɔ kʋala kɛ bɛ fite bɛ kɔ anzʋnunjɔ nun.”
37 Ɛhı a, Pɔlʋ kɔ han kɔ hele bɛ́ mɔ mgbain'n-mɔ yılı bɛ́'n kɛ: “Yɛ́
mɔ yɛ tı *Lɔmʋn menian'n, b'a mmua man yɛ́ ndɛɛ, b'a bʋ yɛ́ bagua
nun ɛsɛ b'a hyı yɛ́ b'a gua fiadı! Sian anın afı bɛ kulo kɛ bɛ fıa bɛ yı
yɛ́ ɔ? Cɛcɛ! Ɛmɔ hɔ́ hán héle bɛ́ kɛ bɛ́ bɔbɔ muonun bɛ bála a yı yɛ́!”
38 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, menian'n-mɔ kɔ sa kɔ hɔ kɔ tʋ mgbain'n-mɔ
bɛ kɔ han ɛjɔlɛ'n sʋa. Mɔ mgbain'n-mɔ tılı kɛ Pɔlʋ nʋn Silası tı Lɔmʋn
menian'n, bɛ́ nwʋn kɔ wʋsʋ bɛ́. 39 Bɛ́ muonun bɛ kɔ a kɔ tʋ Pɔlʋ nʋn
Silası. Bɛ kɔ li bɛ́ mgbata. M'ɔ yuelı'n, bɛ kɔ yı bɛ́ fi fiadı sua nın
anun bɛ kɔ bʋtʋ bɛ́ kɛ bɛ fi kulo nın asʋ bɛ tú. 40 Mɔ Pɔlʋ nʋn Silası
fi fiadı sua nın anun fitelı'n, bɛ hɔlı Lidi awulo ɛlɔ. Mɔ bɛ nwunlin
anianman'n-mɔ anwʋn bɛ wowulalı bɛ́ anwʋnsɛlɛ yuelı'n, cuein yê bɛ
hɔlı ɔ.

17

Tesaloninki kulo nın asʋ

1 Ɛhı, Pɔlʋ nʋn Silası kɔ kpɛ nun kɔ sın Anfipolisi nʋn Apolonin kulo
nın asʋ. Bɛ kɔ hɔ kɔ ju Tesaloninki kulo nın asʋ. Tesaloninki ɛbɛlɛ,
Zufʋ'n-mɔ le asɔnın sua kʋn. 2 Kɛ Pɔlʋ kpın yɔ yí daa'n, ɔ kɔ hɔ Zufʋ
asɔnın sua nın anun. *Ɛnwʋnmıan ele cıan nsan solo sʋ, Pɔlʋ nʋn
menian'n-mɔ mɔ anın bɛ wɔ asɔnın sua nın anun'n kɔ han Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
nın anun ɛjɔlɛ. 3 Pɔlʋ kɔ hehele Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ ɔ di kɛ *Kilisi'n
nwun yí nyunnun ɔ wu ɔ fi ewue nun ɔ tinnge. Ɛsɛ ɔ kɔ han kɔ hele
bɛ́ kɛ: “Zozi sɔ'n mɔ mıın kan yí ɛjɔlɛ mın kele ɛmɔ'n, yí dein yê ɔ tı
Kilisi nın ɔ.” 4 Mɔ bɛ tılı yí sɔ'n, bɛ́ nun mmie-mɔ lelı tʋlı nun bɛ falı
bɛ́ nwʋn bɛ bɔlı Pɔlʋ nʋn Silası. Gɛlɛkı menian dɔʋn kpa mɔ bɛ sʋ
Nyanmıan'n, bɛ nʋn mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ le dibɛlɛ kpa'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ
kɔ fa bɛ́ nwʋn bɛ kɔ bɔ Pɔlʋ nʋn Silası.
5 Mɔ Zufʋ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ kɔ fa bɛ́ nwʋn ɛkpɔ. Bɛ kɔ nwun
tomgban mmie-mɔ gua nın asʋ. Bɛ kɔ hohuan bɛ́ nʋan maan bɛ kɔ
tı bɛ kɔ wʋlʋ menian'n-mɔ anun bɛ kɔ fannyan kulo'n. Bɛ kɔ hɔ bian
kʋn awulo. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Zʋasʋn. Bɛ 'kɔ a kpʋnndɛ Pɔlʋ nʋn
Silası bɛ fa bɛ́ bɛ fite bagua nın anyunnun. 6 Bɛ kɔ kpʋnndɛ Pɔlʋ nʋn
Silası dede bɛ ngɔ nwun man bɛ́. Ɛhı a, bɛ kɔ fa bɛ́ ɛjɔlɛ bɛ kɔ gua
Zʋasʋn nʋn anianman'n mmie-mɔ anwʋn. Bɛ nʋn bɛ́ kɔ hɔ kulo nın
asʋ mgbain'n-mɔ aja sʋ. Anın bɛ lɛ tıan bɛ kan kɛ: “Menian ɛhı-mɔ a
bɔ mân bɔndın'n. Sian'n, ɛwa yê b'a ju ɔ! 7 Zʋasʋn a sike bɛ́ yí awulo!
Amanmuo mɔ menian sɔ'n kʋalaa bu'n, ɔ nʋn belemgbin kpain'n mala
dıɛ'n-mɔ tı man kʋn. Afı bɛ lɛ kele kɛ belemgbin kʋn biekun wɔ ɛbɛlɛ,
bɛ fɛlɛ yí Zozi.” 8 Mɔ kulo nın asʋ mgbain'n-mɔ nʋn bagua'n tılı ɛjɔlɛ
sɔ'n, bɛ́ nwʋn kɔ jue bɛ́. 9 Mgbain'n-mɔ kɔ bɔ Zʋasʋn nʋn ɛhınlın-mɔ
kalɛ kʋalaaka nán b'a yaci bɛ́ nun.

Belee kulo nın asʋ

10 Mɔ alíɛ sanlın'n, anianman'n-mɔ kɔ man Pɔlʋ nʋn Silası bɛ kɔ
hɔ Belee kulo nın asʋ. Mɔ bɛ juli ɛlɔ'n, Pɔlʋ nʋn Silası kɔ hɔ Zufʋ'n-
mɔ asɔnın sua nın anun. 11 Belee ɛbɛlɛ Zufʋ'n-mɔ ati anun tı kpa
tala Tesaloninki dıɛ'n-mɔ. Bɛ kɔ yɔ anzʋɛ bɛ kɔ tie Nyanmıan Anʋan

Ɛjɔlɛ'n kpa. Cıan daa bɛ nıan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun bɛ nıan sɛ ɛjɔlɛ'n
mɔ Pɔlʋ kan'n nʋn yí tı kʋn an. 12 Bé nun dɔʋn kpa kɔ le Nyanmıan
Anʋan Ɛjɔlɛ'n kɔ li. Gɛlɛkı'n-mɔ anun, mmalasua mɔ bɛ le dibɛlɛ
mgbili mgbili'n, bé nʋn mmelenzua dɔʋn kpa kʋsʋ kɔ fa bé nwʋn bɛ
kɔ man yé Mın.
13 Nan mɔ Tesaloninki Zufʋ'n-mɔ tılı kɛ Pɔlʋ lɛ kan Nyanmıan Anʋan
Ɛjɔlɛ'n Belee ɛlɔ'n, bɛ kɔ a bɛ kɔ wowula menian'n-mɔ abʋ bɛ kɔ
fannyan kulo'n. 14 Ɛbɛlɛ ala, anianman'n-mɔ kɔ man Pɔlʋ kɔ bɔ yí
ti asue jenvie nın anʋan ɛlɔ. Nan kʋsʋ Silası nʋn Timote halı Belee
ɛbɛlɛ. 15 Bé mɔ anın bɛ nʋn Pɔlʋ lɛ kɔ'n, bɛ nʋn yí hɔlı dede bɛ juli
Atɛnın kulo nın asʋ. Mɔ bɛ sielı yí Atɛnın ɛbɛlɛ'n yê bɛ salı hɔlı Belee
ɔ. Mɔ bɛ 'sa bɛ kɔ'n, Pɔlʋ manlın bé ngalıɛ kɛ Silası nʋn Timote bála
ndɛ-ndɛ ba a tʋ yí Atɛnın ɛbɛlɛ.

Atɛnın kulo nın asʋ

16 Mɔ anın Pɔlʋ wɔ Atɛnın ɛbɛlɛ ɔ lɛ nwʋnndɛ Silası nʋn Timote'n,
kulo nın asʋ amʋan nwala nwala nın anwʋn ɛya kɔ hun yí kpa. 17 Pɔlʋ
nʋn Zufʋ'n-mɔ nʋn bé mɔ bɛ tı man Zufʋ mɔ bɛ sʋ Nyanmıan'n, ɔ nʋn
bé bɛ kan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun ɛjɔlɛ bé asɔnın sua nın anun. Cıan
daa gua nın asʋ, bé mɔ Pɔlʋ nʋn bé kɔ yia'n, ɔ kan Nyanmıan Anʋan
Ɛjɔlɛ'n ɔ kele bé. 18 Epikuli nʋn Ɛsıtoyiki fâ'n-mɔ asʋ mgbain mmie-
mɔ kʋsʋ nʋn Pɔlʋ kɔ jʋjɔ. Anın mmie-mɔ lɛ bisa kɛ: "Atıba ɛhı nwan
nzɛ?" Anın mmie-mɔ a sɔ sʋ kɛ: "Ɔ lɛ kan mmʋsʋın ngacile-mɔ anwʋn
ɛjɔlɛ". Bɛ lɛ kan sɔ, afı anın Pɔlʋ lɛ kan Zozi nʋn yí ewuetinnge nın
anwʋn ɛjɔlɛ. 19 Ɛhı a, bɛ kɔ fɛlɛ Pɔlʋ bɛ nʋn yí kɔ hɔ mgbain'n-mɔ
mɔ bɛ sie kulo nın anyunnun. Mgbain sɔ'n-mɔ, bɛ fɛlɛ bé "Ayelopazʋ
mma". Bɛ kɔ bisa Pɔlʋ kɛ: "Asʋ, ɛ kʋala kɛ ɛ kan ngehele fʋfɔlɛ sɔ nın
anwʋn ɛjɔlɛ kaan kele yé ɔ? 20 Ɔ sanlın kɛ, ninnge ngacile ngacile'n
mɔ ɔ lɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ ɛ kele yé'n, yɛ kulo kɛ ɛ tu yí bʋ." 21 Ɔ 'ba yɔ
sɔ'n, anın Atɛnın ɛbɛlɛ, kulomannin nʋn nyɔfʋɛ amannıɛ ɛbɔ, ɔ nʋn
amannıɛ fʋfɔlɛ etie ala y'ɔ tı bé like mɔ bɛ yɔ ɔ.
22 Ɛhı, Pɔlʋ kɔ jinlan Ayelopazʋ mma'n-mɔ afian, yí nwan: "Atɛnın
amma, m'an tʋ mín nyın m'an nɛnıan dede a, anın ɛmɔ tı menian mɔ
bɛ lɛ kpʋnndɛ Nyanmıan sakpa. 23 Afı mɛlɛ mɔ mın 'kpannza ɛmɔ
kulo nın asʋ mın nɛnıan ɛmɔ amʋan'n-mɔ ninnge'n, m'an nwun kɛ
b'a hɛlɛ b'a gua amʋan sua kʋn anwʋn kɛ: 'Ɛhı tı bʋsʋın bie mɔ yɛ
nzı man yí'n dıɛ.' Ɪnhın! Like sɔ'n mɔ ɛmɔ sʋ yí nan kʋsʋ ɛmɔ nzı
man yí'n, yí nwʋn ɛjɔlɛ yê mın 'ba han mın kele ɛmɔ nın ɔ.
24 "Nyanmıan Kpili m'ɔ bɔlı mân'n nʋn nun ninnge'n-mɔ kʋalaatin'n,
ɔ tı anwunno nʋn ası'n mınlıan. Sua mɔ sʋanlan kɔ si kɔ man yí'n,
nán nun y'ɔ da ɔ. 25 Ɛsɛ kʋsʋ ɔ'a nze man kɛ sʋanlan gúa yí nʋan alıɛ.
Ɔ sanlın kɛ yí lılı yê ɔ man kulo menian'n-mɔ kʋalaa ngʋan, ɔ man bɛ
de ɛnwʋnmıan ɔ man bé ninnge kʋalaatin ɔ. 26 Ɔ nanndı kulo sʋanlan
kʋnmgba cein asʋ yê ɔ'a bɔ menian'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ asıɛ nın
asʋ nın ɔ. Ɛlʋlɔɛ nʋn lıka mɔ bɛ 'tɛtanlan nın ɛyɛɛ ɛyɛɛ, ɔ'a hele yí
kʋalaatin. 27 Ɔ a yɔ yí sɔ maan menian'n-mɔ kpʋnndɛ yí, bɛ tʋtʋ bé
sa dede bɛ nwun yí. Afı Nyanmıan wɔ yé nun kʋn biala anwʋn kʋkʋ.
28 Ɔ sanlın kɛ 'sɛ yɛ tı menian an, ɔ fi yí.' Ɛjɔlɛ kʋnmgba sɔ'n yê ɛmɔ
menian'n-mɔ mɔ bɛ kele kalata'n hɛlɛlı ɔ. Bé nwan: 'Yé kʋsʋ, yɛ di yí
afilie'n bie.'

29 “Kɛmɔ afɪ yɛ di yí afilie'n bie'n, nán man yɛ jʊnlɪn kɛ Nyanmɪan
tɪ esika ɛmanlan amʊan, jɛtɛ anaan ɛbʊɛ mɔ kulo sʊanlan a bɔ yí ti
anun ɔ'a yɔ ɔ. 30 Nyanmɪan mmu man mɛlɛ'n mɔ anɪn menian'n-mɔ
nzɪ man ɛjɔlɛ fíí'n kʊ́n. Nan sian dɪɛ, ɔ lɛ fɛlɛ menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ
lɪka kʊalaatin'n kɛ bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n. 31 Afɪ, ɔ'a hele cɪan kʊn mɔ
ɔ 'ba bua mân bɔndɪn'n ndɛɛ sɛsɛ sʊ ɔ. Yí ti, ɔ'a yɪ yí nwʊn sʊanlan.
Sʊanlan sɔ'n, ɔ man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge maan menian'n-mɔ kʊalaa
a nwun yí!”

32 Mɔ Pɔlʊ hanlɪn ewuetinnge ɛjɔlɛ mɔ bɛ tɪlɪ'n, mmie-mɔ kɔ gʊlʊ
yí nwʊn, mmie-mɔ kʊsʊ nwan: “Cɪan fʊfɔlɛ yɛ kɔ tie wɔ́ ɛjɔlɛ sɔ'n.”
33 Anɪn kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ Pɔlʊ fi bɛ́ nun ɛbɛlɛ ɔ jasʊlɪ nɪn anɪn.
34 Nan kʊsʊ, bɛ́ nun mmie-mɔ falɪ bɛ́ nwʊn bɛ bɔlɪ Pɔlʊ ɛsɛ bɛ lelɪ
yɛ́ Mɪn bɛ lili. Bɛ́ mɔ bɛ lelɪ yɛ́ Mɪn bɛ lili'n mmie-mɔ y'ɔ le Deninsi
m'ɔ wɔ Ayelopazʊ nɪn anun bie'n. Balasua kʊn, bɛ fɛlɛ yí Damali nʊn
mmiekun-mɔ.

18

Kolɪntɪ kulo nɪn asʊ

1 Ɛhɪ anzin, Pɔlʊ fi Atɛnɪn ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ Kolɪntɪ kulo nɪn asʊ. 2 M'ɔ
juli ɛlɔ'n, ɔ kɔ tʊ Zufʊ belenzua kʊn. Belenzua sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Akilasɪ.
Ɔ fi Pʊn mân nun. Yí yɪ'n li Pilisili. Bɛlɛ mɔ bɛ fi Itali mân nun ba a
ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ belemgbin kpain'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kulodʊ nɪn a han kɛ
Zufʊ'n-mɔ kʊalaatin fi Lɔmʊn kulo nɪn asʊ bɛ tú. Pɔlʊ kɔ fa yí nwʊn
kɔ bɔ bɛ́. 3 Kɛmɔ bɛ́ junman'n mɔ bɛ di'n nʊn Pɔlʊ dɪɛ'n tɪ kʊn'n, afɪ bɛ
nwʊn tantɪ, Pɔlʊ nʊn bɛ́ bɛ kɔ tanlan bɛ kɔ li junman. 4 *Ɛnwʊnmɪan
ele cɪan daa, Pɔlʊ kan Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua
nɪn anun. Ɔ kulo kɛ Zufʊ'n-mɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n de ɛjɔlɛ
sɔ'n tʊ nun.

5 Nan mɔ Silasɪ nʊn Timote fi Masedʊanɪn mân nun bɛ walɪ tʊlɪ
Pɔlʊ'n, Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ nɪn ala yɛ̂ anɪn Pɔlʊ kan ɔ. Ɔ kan yí
yuein kele Zufʊ'n-mɔ kɛ Ngʊandefʊɛ'n y'ɔ le Zozi. 6 Ɛjɔlɛ'n mɔ Pɔlʊ
kɔ han'n, Zufʊ'n-mɔ bɔ yɪ. Bɛ kpɛ Pɔlʊ nzʊba. Ɛhɪ a, Pɔlʊ kɔ wʊsʊ yí
taladɪɛ'n-mɔ anun kɔ gua bɛ́ nwʊn, ɔ kɔ han kɔ hele bɛ́ kɛ: “Sɛ ɛmɔ
minlin an, ɛmɔ muonun bɛ́ ɛjɔlɛ ɔ. Mɪn nzɪ man nun. Sian dɪɛ, bɛ́ mɔ
bɛ tɪ man Zufʊ nɪn anwʊn yɛ̂ mɪɪn kɔ ɔ.”

7 Mɔ Pɔlʊ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ bian kʊn awulo. Bian
sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Titiyusi Zusutusu. Ɔ sʊ Nyanmɪan. Yí awulo'n mantan
Zufʊ'n-mɔ asɔnɪn sua'n. 8 Nunhan kʊn, bɛ fɛlɛ yí Kilisipusi, ɔ tɪ Zufʊ'n-
mɔ asɔnɪn sua nɪn asʊ kpain. Ɔ nʊn yí awulo nɪn anun menian'n-mɔ
kʊalaatin bɛ kɔ fa bɛ́ nwʊn bɛ kɔ man yɛ́ Mɪn. Kolɪntɪ ɛbɛlɛ menian
dɔʊn mɔ bɛ tɪlɪ ɛjɔlɛ'n mɔ Pɔlʊ hanlɪn'n, bɛ falɪ bɛ́ nwʊn bɛ manlɪn
yɛ́ Mɪn ɛsɛ bɛ sɔnɪnlɪn bɛ́.

9 Ɛhɪ, kɔngɔɛ kʊn, yɛ́ Mɪn kɔ hɪn Pɔlʊ ɛlalɪɛ ɔ kɔ han kɔ hele yí kɛ:
“Pɔlʊ, n'ɛ sulo, nan wɔ́ lɪlɪ kan ɛjɔlɛ'n kɔ wɔ́ nyunnun, n'ɛ muan wɔ́
nʊan. 10 Ɔ sanlɪn kɛ mɪn nʊn wɔ́ yɛ̂ ɔ san ɔ. Sʊanlan fíí ngʊala man
kɛ ɔ cɪ wɔ́ ɔ yɔ wɔ́ ɛtɛ. Afɪ mín menian dɔʊn kpa wɔ kulo ɛhɪka asʊ.”
11 Mɔ yɛ́ Mɪn hanlɪn sɔ yuelɪ'n, Pɔlʊ tanlanlɪn Kolɪntɪ ɛbɛlɛ afʊɛ kʊn
sala nsian ɔ heheleli menian'n-mɔ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n.

12 Ɛhı, mɛlɛ mɔ anın Galiʋn tı Lɔmʋn kʋnmanna Akayi mân nun'n,
Zufʋ'n-mɔ kɔ hɔ Pɔlʋ ati ahuan. Bɛ nʋn yí kɔ hɔ awaa nun mgbain'n-
mɔ aja sʋ. 13 Bɛ́ nwan: “Atın mɔ mala'n ngele man'n yɛ̂ sʋanlan ɛhı
kele menian'n-mɔ maan bɛ sın sʋ bɛ sʋ Nyanmıan ɔ.” 14 Nan bɛ hanlın
ɛhı mɔ ahan Pɔlʋ 'buke yí nʋan'n, Galiʋn kɔ han kɔ hele Zufʋ'n-mɔ kɛ:
“Sɛ sʋanlan ehuan ɛjɔlɛ anaan nyɔlıɛ ɛtɛ bie ɛjɔlɛ a, mın 'sie mín nzʋ
mın tie ɛmɔ, ɛmɔ Zufʋ'n-mɔ. 15 Nan kɛmɔ ɔ'a yɔ dunman nʋn ɛmɔ
muonun bɛ́ mala nın anwʋn akpʋlʋwa esúe ɛjɔlɛ'n, yí dıɛ ɛmɔ ɛjɔlɛ ɔ.
Mın ngulo man kɛ mın di ɛjɔlɛ sʋa-mɔ!” 16 Mɔ Galiʋn hanlın sɔ yuelı'n,
ɔ kɔ hıhan bɛ́ nun. 17 Ɛhı a, Zufʋ'n-mɔ kʋalaatin kɔ sɔ Sɔsʋtɛnın m'ɔ
tı Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua nın asʋ kpain'n, bɛ kɔ bʋ yí awaa nun ɛbɛlɛ.
Nan mɔ bɛ 'bʋ yí'n, Galiʋn kɔ yı yí nyın sʋa tili.

Pɔlʋ 'ba sa kɔ Antiɔsʋ.

18 Ɛhı anzin, Pɔlʋ hyɛlı Kolıntı ɛbɛlɛ kpa. Ɛlɛhʋn kʋn, ɔ kɔ sɛlɛ
anianman'n-mɔ atın. Mɔ bɛ manlın yí atın'n, ɔ nʋn Akilası nʋn Pilisili
bɛ kɔ fʋ meli kʋn anun bɛ kɔ hɔ Sili mân nun. Asannan nán b'a tu bɛ́
bʋ'n, Pɔlʋ man bɛ kpalı yí ti'n kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sankele nın asʋ.
Ɔ sanlın kɛ, ɔ bɔbʋalı Nyanmıan. 19 Bɛ kɔ hɔ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ
yí Efɛzı nın asʋ. Ɔ kɔ yaci Akilası nʋn Pilisili ɛbɛlɛ. Ɔ kɔ hɔ Zufʋ'n-
mɔ asɔnın sua nın anun ɔ nʋn bɛ́ bɛ kɔ han Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n.
20 Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele Pɔlʋ kɛ ɔ hyé ɛbɛlɛ kaan. Pɔlʋ nwan cɛcɛ. 21 Mɔ
Pɔlʋ fi bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ ɔ 'kɔ'n, yí nwan: “Sɛ Nyanmıan bʋa a, mın 'ba sa
mın ba fua ɛmɔ anwʋn.” Ɔ kɔ fʋ meli nun Efɛzı ɛbɛlɛ 22 ɔ kɔ hɔ Sezale.
Ɔ fi Sezale ɛbɛlɛ ɔ kɔ hɔ asɔnın mma nın ahın ebisa Zoluzalɛmʋn ɛlɔ.
Ɔ fi Zoluzalɛmʋn ɔ kɔ hɔ Antiɔsʋ. 23 Ɔ lili tɛmʋn kaan ɛbɛlɛ. Ɛsɛ ɔ
kɔ sa kɔ fa atın'n biekun. Ɔ kɔ sınsın Galasi nʋn Filizi mân nın anun
kulo kulo'n-mɔ asʋ, ɔ kɔ fofua anianman'n-mɔ kʋalaatin abʋsʋ, ɔ kɔ
wowula bɛ́ anwʋnsɛlɛ, ɔ kɔ man bɛ́ dedi'n kɔ hɔ yí nyunnun.

Apolɔsʋ 'ba hɔ Efɛzı nʋn Kolıntı

24 Ɛhı, Zufʋ belenzua kʋn kɔ a kɔ ju Efɛzı ɛbɛlɛ. Belenzua sɔ'n bɛ fɛlɛ
yí Apolɔsʋ. Ɔ fi Ezipiti mân nın anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Alɛgızanndili
nın asʋ. Apolɔsʋ tı sʋanlan m'ɔ sı jʋjɔ ɛsɛ ɔ sı Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kpa bɔkɔɔ.
25 Bɛ hanlın yɛ́ Mın Anʋan Ɛjɔlɛ bɛ helelı yí. Ɔ le anwʋnndɛlɛ ɔ kan
ɛsɛ ɔ kekele menian'n-mɔ Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n fɔ́ʋ́n. Nan kʋsʋ, Zʋan
ɛsɔnıan dıɛ nın ala y'ɔ sı yí ɔ. 26 Ɛlɛhʋn kʋn, Zufʋ'n-mɔ asɔnın nın
anun, Apolɔsʋ kɔ han ɛjɔlɛ dede yí nʋan kɔ tɔ. Mɔ Pilisili nʋn Akilası
tılı ɛjɔlɛ'n mɔ Apolɔsʋ hanlın'n, bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ bɔ bɛ́ nwʋn. Bɛ kɔ
hehele yí Nyanmıan atın'n yuein yuein kpa. 27 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Apolɔsʋ
yɔlı ajʋnlın kɛ ɔ 'kɔ Akayi mân nun. Anianman'n-mɔ kɔ wowula yí
anwʋnsɛlɛ. Bɛ kɔ hɛlɛ kalata kɛ ɔ fá mán Kolıntı asɔnın mma'n-mɔ.
B'a hɛlɛ yí kalata nın anun kɛ bɛ sɔ́ Apolɔsʋ nun kanlanman. Mɔ
Apolɔsʋ hɔlı juli ɛlɔ'n, bɛ́ mɔ Nyanmıan a nwun bɛ́ nwʋn anwunnvoe
maan b'a kaci yí menian'n, ɔ bʋkalı bɛ́ kpa. 28 Ɔ sanlın kɛ ɔ kan ɛjɔlɛ'n
ɔ kekele nun Zufʋ'n-mɔ anyunnun kɛ b'a fʋn. Ɔ le Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n ɔ kele
bɛ́ kɛ Zozi y'ɔ tı *Kilisi nın ɔ.

19

Efɛzı kulo nın asʋ

1 Ɛhı, mɛlɛ mɔ anın Apolɔsʋ wɔ Kolıntı'n, Pɔlʋ nanndı Azi mân nın
anun mmʋka'n-mɔ asʋ dede ɔ kɔ a kɔ ju Efɛzı kulo nın asʋ. M'ɔ juli

ɛbɛlɛ'n, ɔ kɔ nwun anianman mmie-mɔ, b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man yɛ́ Mɪn. 2 Pɔlʋ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Kɛ ɛmɔ falɪ bɛ́ nwʋn bɛ manlɪn yɛ́ Mɪn'n, asʋ ɛmɔ a nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn ɔ?”

Mɔ Pɔlʋ bisalɪ bɛ́ sɔ'n, bɛ́ nwan: “Yɛ tɪlɪ man kɛ bɛ fɛlɛ like bie Wawɛ Nwannzan-nwannzan bɔbɔ.”

3 Ɛhɪ a, Pɔlʋ kɔ bisa bɛ́ kɛ: “Anɪn ɛsɔnɪan benin yê bɛ sɔnɪnlɪn ɛmɔ ɔ?”

Bɛ́ nwan: “Zʋan ɛsɔnɪan dɪɛ'n yê b'a sɔnɪn yɛ́ ɔ.”

4 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, Pɔlʋ nwan: “Bɛ́ mɔ bɛ kɔ kaci bɛ́ abalabɔ'n mɔ bɛ kɔ fa bɛ́ nwʋn bɛ kɔ man Nyanmɪan'n, bɛ́ yê Zʋan sɔnɪn bɛ́ ɔ. Ɛsɛ anɪn ɔ lɛ kan kele Izalayɛ mân'n kɛ sʋanlan kʋn fi yí nzin ɔ lɛ ba. Sʋanlan sɔ'n m'ɔ di kɛ bɛ de yí bɛ di'n, bɛ fɛlɛ yí Zozi.”

5 Mɔ Pɔlʋ hanlɪn sɔ mɔ bɛ tɪlɪ'n, bɛ kɔ man bɛ kɔ sɔnɪn bɛ́ wɔ yɛ́ Mɪn Zozi dunman nun. 6 Mɔ bɛ sɔnɪnlɪn bɛ́ yuelɪ'n, Pɔlʋ kɔ fa yí sa'n kɔ fua bɛ́ nwʋn bɛ kɔ nyan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n. Bɛ kɔ han anɪɛ ngacile ngacile ɛsɛ Nyanmɪan kɔ fa ɛjɔlɛ kɔ wula bɛ́ nʋan bɛ kɔ han. 7 Bɛ tɪ kɔ yɔ menian bulu nʋn nnyuan.

8 Ɛhɪ anzin, Pɔlʋ kɔ hɔ Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn anun. Ɛbɛlɛ asʋ sala nsan, ɔ nzulo man nun, ɔ kan Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɔ kele bɛ́ maan bɛ́ kʋsʋ bɛ de bɛ di. 9 Ɛjɔlɛ'n mɔ Pɔlʋ kan'n nvalɪ man mmie-mɔ anwʋn ɛsɛ bɛ ngulo man kɛ bɛ de bɛ di. Bɛ kan yɛ́ Mɪn atɪn nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛtɛ asɔnɪn sua nɪn anun. Ɛhɪ ati, Pɔlʋ kɔ yaci bɛ́. Ɔ nʋn bɛ́ mɔ b'a le yɛ́ Mɪn b'a li'n kɔ hɔ. Anɪn sukulu kʋn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Tilanunsi sukulu. Sukulu sɔ nɪn anun yê cɪan daa Pɔlʋ kan Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn ɔ. 10 Ɔ helelɪ like ɛbɛlɛ dede afʋɛ nnyuan. Ɔ man bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ wɔ Azi mân nɪn anun'n, Zufʋ o, bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ o, bɛ tɪlɪ yɛ́ Mɪn Anʋan Ɛjɔlɛ'n.

Seva amma mmelenzua'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ'n

11 Ɛhɪ, anɪn Nyanmɪan nanndɪ Pɔlʋ sʋ ɔ yɔ asinbɛnwʋn ninnge mgbili mgbili kpa. 12 Ɔ man hanmɪntɪ duku anaan ɛtanlan m'ɔ kɔ han Pɔlʋ anwʋnnaan'n, sɛ bɛ fa bɛ kan nwuluwafʋɛ'n-mɔ a, nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn sa, ɛsɛ wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi bɛ́ nun tu.

13 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Zufʋ mmie-mɔ kɔ kulo kulo'n-mɔ asʋ bɛ fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ fi nwuluwafʋɛ'n-mɔ anun. Zufʋ sɔ'n-mɔ kʋsʋ nwan bɛ 'fa yɛ́ Mɪn Zozi dunman'n bɛ fʋan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ. Yí ti, bɛ kan bɛ kele wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kɛ: “Zozi mɔ Pɔlʋ kan yí ɛjɔlɛ'n dunman nun, mín nwan ɛmɔ fíte!” 14 Bɛ́ mɔ anɪn bɛ lɛ di junman sɔ'n, bɛ tɪ mma mmelenzua nsʋ. Bɛ́ sɪ'n li Seva, ɔ tɪ Zufʋ'n-mɔ anun tɛɛyɪfʋɛ kpain'n kʋn. 15 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, wawɛ ɛtɛ'n nwan: “Mɪn sɪ Zozi ɛsɛ mɪn sɪ Pɔlʋ kʋsʋ. Nan ɛmɔ, nwan menian dɪɛ y'ɔ le ɛmɔ?” 16 Ɛhɪ a, sʋanlan'n mɔ wawɛ ɛtɛ'n wɔ yí nun'n kɔ tɪ kɔ tɔ bɛ́ sʋ. Yí sa kɔ hʋala bɛ́ kʋalaatin, ɔ kɔ hele bɛ́ yalɛ kpa dede bɛ fi sua nɪn anun bɛ 'nwanndi a, anɪn bɛ́ nwʋn gua sʋ b'a bʋta bʋta.

17 Efɛzɪ amma, Zufʋ o, m'ɔ tɪ man Zufʋ o, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ tɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, esulo kɔ han bɛ́. Ɛsɛ bɛ kɔ man yɛ́ Mɪn Zozi anyɪnnzɔ kpa. 18 Bɛ́ dɔʋn mɔ bɛ falɪ bɛ́ nwʋn bɛ manlɪn yɛ́ Mɪn'n, bɛ ba bɛ kan bɛ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n-mɔ bagua nɪn anun. 19 Menian'n-mɔ dɔʋn mɔ anɪn bɛ yɪ jiliwa'n nʋn bɛ́ jiliwa kalata'n-mɔ kɔ a. Bɛ kɔ yala yí menian'n-mɔ kʋalaa anyunnun ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ sɪsɪn bɛ kɔ nwun kalata sɔ'n-mɔ gua, ɔ tɪ esika

jɛtɛ mma akpɪı abulanun. 20 Anın kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ tunmin sʊ nʊn
anwʊnsɛlɛ sʊ yɛ́ Mın Anʊan Ɛjɔlɛ'n tɛlɛlı nın anın.

Efɛzı kulo'n 'ba fannyan

21 Ɛhı anzin, Pɔlʊ kɔ fua kɛ ɔ 'kpɛ nun Masedʊanın nʊn Akayi mân
nın anun ɔ kɔ Zoluzalɛmʊn. Ɛhıka ati, yí nwan: “Sɛ mın kɔ mın ju ɛlɔ
a, ɔ di kɛ mın kɔ Lɔmʊn kʊsʊ.”
22 Ɛhı a, ɔ kɔ sʊan yí mmʊkafʊɛ'n-mɔ anun nnyuan, Timote nʊn
Elasıtı. Nan yí muonun yí Pɔlʊ, ɔ kɔ ha Azi mân nın anun ɛbɛlɛ kaan
biekun.
23 Mɛlɛ sɔ'n, yɛ́ Mın Anʊan Ɛjɔlɛ'n dunman nun, Efɛzı kulo'n kɔ
fannyan. 24 Anın bian kʊn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Demetiliyusi. Ɔ tı
junnvʊɛ. Ɔ fa jɛtɛ ɔ bɔ bʊsʊın balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Aateminsi'n
sua mma mma. Ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ di junman sɔ'n nyan nun esika kpili
kpa. 25 Ɛlɛhʊn kʊn, Demetiliyusi kɔ yia yí menian'n-mɔ nʊn junnvʊɛ
ɛhınlın-mɔ. Ɔ kɔ fa kɔ tʊ bɛ́ nyunnun kɛ: “Ebia-mɔ, ɛmɔ sı kɛ yɛ́
ɛkpasie'n fi junman ɛhı. 26 Nan kʊsʊ, like mɔ bian'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Pɔlʊ yɔ'n, ɛmɔ tı ɛsɛ ɛmɔ nwun yí. Nán kɛ Efɛzı ɛwa angʊnmın ɔ,
nan Azi mân'n kʊalaa anun, Pɔlʊ sɔ'n nanndı nun ɔ kan kɛ amʊan'n
mɔ menian'n-mɔ sɔ'n, ɔ tı mgban. Menian dɔʊn a le yí ɛjɔlɛ nın a
tʊ nun. 27 Ɛjɔlɛ sɔ'n kʊala kɛ ɔ man yɛ́ junman'n tɔ, ɛsɛ ɔ kʊala kɛ
ɔ man bʊsʊın kpili Aateminsi sua'n m'ɔ le dunman'n minlin. Bʊsʊın
Aateminsi mɔ Azi mân nın anun nʊn eyuadı nın anun bɛ́ kʊalaa bɛ
sɔ'n, sʊanlan fíí lɛ ngɔ bɔ yí dunman kʊ́n!”
28 Mɔ Demetiliyusi hanlın sɔ mɔ bɛ tılı'n, ɛya kɔ a, anın bɛ lɛ tɛtıan
bɛ kan kɛ: “Efɛzı amma, yɛ́ bʊsʊın Aateminsi'n tı kpili o! Efɛzı amma
yɛ́ bʊsʊın Aateminsi'n tı kpili o!” 29 Ɛjɔlɛ sɔ'n kɔ fannyan kulo bɔndın
nın anun. Bɛ́ kʊalaa bɛ kɔ tu woo bɛ kɔ hyʊın Gayiyusi nʊn Alisitakı,
bɛ́ nʊan y'ɔ le lıka mɔ bɛ yia bɛ kan bɛ́ ngɔhʊa'n. Gayiyusi nʊn Alisitakı
fi Masedʊanın mân nun. Bɛ tı Pɔlʊ amanngʊn. Bɛ nʊn yí yê ɔ kɔ yí
atın'n-mɔ. 30 Pɔlʊ kulo kɛ ahan ɔ fite bagua nın anyunnun, nan yɛ́ Mın
menian'n-mɔ a mman man yí atın. 31 Yí manngʊn mmie-mɔ kɔ bɛlɛ
yí ngalıɛ kɛ n'ɔ kɔ lıka mɔ menian'n-mɔ a yia'n. Yí manngʊn sɔ'n-mɔ
fi Azi mân nın anun, bɛ di awaa junman.
32 Tɛmʊn sɔ'n, anın lıka mɔ b'a yia ɛlɔ a yɔ beje beje kpa. Menian
mmie-mɔ lɛ tıan bɛ kan ɛjɔlɛ kʊn, anın mmie-mɔ kʊsʊ lɛ tıan bɛ kan
ɛjɔlɛ fʊfɔlɛ. Bɛ́ nun mmie-mɔ dɔʊn nzı man like mɔ yí ti yê b'a yia'n
bɔbɔ. 33 Ɛhı a, bɛ kɔ sʊsɔ ɛjɔlɛ nın asʊ bɛ kɔ han bɛ kɔ hele Zufʊ bian
kʊn. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Alɛgızanndılı. Anın Zufʊ'n-mɔ lɛ wowula yí
bʊ kɛ ɔ fíte bagua nın anyunnun. Mɔ Alɛgızanndılı fitelı bagua nın
anyunnun'n, ɔ kɔ tʊ yí sa kɛ bɛ gúa diin nán ɔ 'kan ɛjɔlɛ ɔ kele bɛ́.
34 Mɔ menian'n-mɔ nwunlin kɛ ɔ tı Zufʊ'n, bɛ́ kʊalaa bɛ́ bʊ kɔ yɔ kʊn
bɛ lɛ tıan bɛ kan kɛ: “Efɛzı amma, yɛ́ bʊsʊın Aateminsi'n tı kpili o!
Efɛzı amma, yɛ́ bʊsʊın Aateminsi'n tı kpili o!” Bɛ le ɛtıan sʊa dede kɔ
yɔ dɔhyʊılı nnyuan.
35 Yí bɛ-yue-asıɛ, kulo nın asʊ kpɔmanfʊɛ'n kɔ yɔ kɔ man bɛ kɔ gua
bɛ́ ahʊnlın ası. Yí nwan: “Efɛzı amma, sʊanlan benin y'ɔ nzı man
kɛ Efɛzı kulo'n yê ɔ sisa bʊsʊın kpili Aateminsi sua'n nʊn yí abaaba'n
m'ɔ fi nyanmıansʊ ɔ'a ju nın ɔ? 36 Sʊanlan fíí ngʊala ɔ nzu man yí
nwʊn akpʊlʊwa. Yí ti, ɛmɔ gúa bɛ́ ahʊnlın ası nán b'a nzɛcı man

like. 37 Ɔ sanlın kɛ menian'n-mɔ mɔ ɛmɔ nʊn bɛ́ a a ɛwa'n, b'a nwua
man amʊan sua'n-mɔ anun ninnge, ɛsɛ b'a ngan man bʊsʊın Aateminsi
kʊsʊ anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ. 38 Sɛ Demetiliyusi nʊn yí junnvʊɛ'n-mɔ kulo kɛ
bɛ sanman sʊanlan an, ɔ le cıan mɔ mgbain'n-mɔ tanlan ası bɛ di
ɛjɔlɛ ɔ. Anın lıka mɔ bɛ kʊala kɛ bɛ nʊn bɛ́ ɛjɔlɛ'n kɔ nın anın! 39 Sɛ
Ɛjɔlɛ biekun wɔ ɛbɛlɛ a, anın mgbain'n-mɔ yia a, ɛmɔ kɔ fa kɔ tʊ bɛ́
nyunnun. 40 Afı like mɔ y'a yɔ yí ɛnɛ'n, bɛ kʊala kɛ bɛ tʊn yɛ́ ɛsʊan kɛ
y'a jasʊ awaa akɔmın anun. Ɔ sanlın kɛ, sɛ bɛ bisa yɛ́ like mɔ yí ti yɛ̂
y'a yia nın an, yɛ ngɔ hʊala man yí nʊan tu nán y'a sa yɛ́ nın." 41 Mɔ
kpɔmanfʊɛ'n hanlın sɔ yuelı'n, ɔ kɔ man bɛ kɔ sanndı.

20

Pɔlʊ 'ba tu atın

1 Ɛhı, ɔ yɔlı mɔ kulo nın anun gualı diin'n, Pɔlʊ kɔ yia yɛ́ Mın
menian'n-mɔ. Ɔ kɔ wowula bɛ́ anwʊnsɛlɛ, ɔ nʊn bɛ́, bɛ kɔ li ngalıɛ,
cuein yɛ̂ ɔ hɔlı Masedʊanın mân nun ɔ. 2 Ɔ kɔ nanndı ɛbɛlɛ mân sɔ nın
anun ɔ kɔ han ɛjɔlɛ dɔʊn ɔ kɔ wowula yɛ́ Mın menian'n-mɔ anwʊnsɛlɛ.
Mɔ Pɔlʊ wowulalı bɛ́ anwʊnsɛlɛ yuelı'n, ɔ kɔ hɔ Gɛlɛsı mân nun 3 ɔ kɔ
li ɛbɛlɛ sala nsan. Mɛlɛ mɔ ahan ɔ fi ɛbɛlɛ ɔ 'kɔ Sili mân nun'n, bɛ kɔ
yı yí anzʊti kɛ Zufʊ'n-mɔ a hɔ yí ti ahuan. Ɛhı a, Pɔlʊ kɔ yɔ ajʊnlın kɛ
ɔ di kɛ ɔ sa yí nzin ɔ sın Masedʊanın mân nun. 4 Mɔ ɔ 'ba'n, menian
mɔ bɛ walı somanlın yí dede bɛ juli Azi mân nun'n y'ɔ le Sopatɛɛ m'ɔ
fi Belee kulo nın asʊ mɔ yí sı y'ɔ le Pilusi'n, Alisitakı nʊn Segʊndusi
mɔ bɛ fi Tesaloninki kulo nın asʊ'n, Gayiyusi m'ɔ fi Dɛlıbʊ kulo nın
asʊ'n nʊn Timote, Tisiki nʊn Tolofimʊn mɔ bɛ fi Azi mân nun'n. 5 Bɛ
kɔ li mʊa yɛ́ nyunnun Tolowası kulo nın asʊ bɛ lɛ nwʊnndɛ yɛ́ ɛbɛlɛ.
6 Mɔ bɛ lili *Pakı fɛtı'n yuelı'n, mín nʊn Pɔlʊ yɛ kɔ tu yɛ́ bʊ Filipʊ kulo
nın asʊ. Yɛ la asue nyınsʊ dede cıan nnun nán y'a ju Tolowası y'a tʊ
ɛhınlın-mɔ. Mɔ yɛ juli Tolowası'n, yɛ lili ɛbɛlɛ mɔlɛ kʊn.

Etisusi ewuetinnge'n

7 Ɛhı, mɔlɛ'n, yɛ yialı yɛ́ Mın alıɛ nın anwʊn. Pɔlʊ kɔ han ɛjɔlɛ ɔ kɔ
hele asɔnın mma'n-mɔ. Kɛmɔ alíɛ cın an, anın ɔ di kɛ Pɔlʊ kɔ'n, ɔ kɔ
han ɛjɔlɛ dede bɛ kɔ bɔ kɔ yɔ alımunnun. 8 Anın kanlannıɛ dɔʊn kpa
wɔ awaa nın asʊ sua'n mɔ y'a yia nun nın anun. 9 Mɛlɛ mɔ Pɔlʊ 'kan
ɛjɔlɛ'n, anın kpafɛlɛ kʊn tı mɛnzɛlɛ nın anʊan ɔ lɛ dafı kpa. Kpafɛlɛ
sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Etisusi. Etisusi fi awaa'n m'ɔ wɔ sʊ ngʊkʊn ngʊkʊn
nsan'n, ɔ kɔ tɔ ası. Bɛ 'kuku yí sʊ a, Etisusi a wu. 10 Ɛhı a, Pɔlʊ kɔ ju
ası ɔ kɔ han yí nwʊn ası ɔ kɔ fa Etisusi yí sa sʊ, yí nwan: "Nán bɛ di
yalɛ, ɔ sanlın kɛ ɔ wuli man!" 11 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Pɔlʊ salı fʊlı awaa nın
asʊ. Ɔ kɔ bu kpaʊn'n ɔ kɔ li. Ɔ kɔ han ɛjɔlɛ dede alíɛ kɔ hın. Mɔ alíɛ
hınlın'n yɛ̂ ɔ hɔlı ɔ. 12 Kpafɛlɛ'n dıɛ, bɛ nʊn yí 'ba a, anın yí nyın wɔ
sʊ. Ɔ man bɛ́ kʊalaa bɛ́ lʊa cıcılı kpa.

13 Ɛhı, Pɔlʊ kɔ fa bɛ́ ja nun atın'n m'ɔ kɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Asɔsʊ
nın asʊ. Yɛ́ dıɛ, yɛ kɔ fʊ meli nun yɛ kɔ li mʊa yí nyunnun Asɔsʊ ɛlɔ.
Afı Pɔlʊ heleli kɛ yɛ yía ɛbɛlɛ nán y'a fa yí meli nın anun. 14 Mɔ Pɔlʊ
walı tʊlı yɛ́ Asɔsʊ ɛbɛlɛ'n nán y'a fa yí meli nın anun y'a hɔ kulo'n
mɔ bɛ fɛlɛ yí Mintilɛnın nın asʊ. 15 Yɛ juli Mintilɛnın mɔ alíɛ hınlın'n,
yɛ la sʊ dede yɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kio nın anʊan nun. Alíɛ
hınlın biekun, yɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Samɔsʊ nın asʊ. Alíɛ hınlın

biekun, yɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Minle nɪn asʊ. 16 Afɪ Pɔlʊ fualɪ
kɛ bɛ ju Efɛzɪ kulo nɪn asʊ ɛbɛlɛ a, bɛ njinlan man nán b'a nga man
Azi mân nɪn anun ɛbɛlɛ. Kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɔ'a ju Zoluzalɛmʊn kulo nɪn
asʊ ndɛ *Pantekɔtʊ fɛtɪ cɪan'n, ɛhɪ yê anɪn Pɔlʊ lɛ jʊnlɪn ɔ.

Pɔlʊ nʊn Efɛzɪ asɔnɪn nɪn asʊ mgbain'n-mɔ 'ba li ngalɪɛ

17 Mɔ yɛ juli Minle'n, Pɔlʊ kɔ tʊ Efɛzɪ asɔnɪn nɪn asʊ mgbain'n-mɔ
ngalɪɛ kɛ bɛ bála a tʊ yé Minle ɛbɛlɛ. 18 Bɛ walɪ juli ɛbɛlɛ a, Pɔlʊ nwan:
"Ɔ bɔ yí bʊ alimʊa cɪan mɔ n juli Azi mân nɪn anun'n, kɛ m gbɪnlɪn
mɪn nʊn ɛmɔ yɛ nanndɪlɪ'n, ɛmɔ sɪ. 19 M'an bɛbɛlɛ mɪn nwʊn yé Mɪn
ɛsʊ́ɛ nɪn anun, mɪn tɪtɪ mín nyɪn ɛmʊɪn mín sa nun, ɛsɛ Zufʊ'n-mɔ
man n nwunlin amannɪnhunlun. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn bɛ kɔ mín ti ahuan.
20 Ɛmɔ sɪ kɛ like m'ɔ tɪ kpa man ɛmɔ'n, m'an va man fíí m'an vɪa
man ɛmɔ. M'an han yí kʊalaa m'an hele ɛmɔ bagua nun ɔ nʊn ɛmɔ
awulo'n-mɔ anun. 21 M'an han m'an hele bɛ́ mɔ bɛ tɪ Zufʊ nʊn bɛ́ mɔ
bɛ tɪ *Gɛlɛkɪ'n kɛ bɛ nún bɛ́ nwʊn bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n wɔ Nyanmɪan
anwʊn ɛsɛ bɛ lé yé Mɪn Zozi Kilisi bɛ lí.

22 "Kɪkaala dɪɛ, n dɪ kɛ sʊanlan mɔ b'a cɪcɪ yí ɔ, Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n lɛ cʊɪn mín kɔ Zoluzalɛmʊn, mɪn nzɪ man ɛjɔlɛ mɔ ɔ 'ba
tʊ mín ɛlɔ ɔ. 23 Mɔ mɪn sɪ nɪn ala y'ɔ le kɛ, kulo biala mɔ n gɔ ju sʊ'n,
Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kan kele mín kɛ bɛ lɛ ba tʊ mín fiadɪ
ɛsɛ mɪn 'ba nwun nyinlinlin. 24 Nan mín dɪɛ, nán mín ngʊan'n y'ɔ tɪ
mín cɪnnjɪn ɔ. Nyanmɪan anwunnvoe ɛsíɛ Ɛjɔlɛkpa'n mɔ yé Mɪn Zozi
a fa a wula mín sa nun kɛ m mɔ́ n géle menian'n-mɔ'n, kɛ ɔ kɔ yɔ nán
m'an li junman sɔ'n dede m'an gua yí bʊ'n, ɛhɪ y'ɔ tɪ mɪn cɪnnjɪn ɔ.

25 "Sian dɪɛ, mɪn sɪ kɛ ɛmɔ mɔ m'an tanlan ɛmɔ afian m'an bɔ
Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʊn ɛjɔlɛ m'an hele ɛmɔ'n, ɛmɔ lɛ
ngɔ nwun man mín nyunnun kʊ́n. 26 Yí ti, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ ɛnɛ
kɛ ɛmɔ anun kʊn m'ɔ kɔ minlin'n, mɪn nzɪ man yí ɛjɔlɛ nun. 27 Ɔ sanlɪn
kɛ Nyanmɪan afʊtu'n kʊalaatin, m'an tu ɛmɔ, m'an nva man fíí m'an
nvɪa man ɛmɔ. 28 Yí ti, ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn ye ɛsɛ bɛ nían menian'n-mɔ
kʊalaatin mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn a fa a wula ɛmɔ asa
nun nɪn asʊ kpa. Ɛmɔ nían Asɔnɪn'n mɔ Nyanmɪan a man yí kunnun
Baa nɪn a wu a to yí ti ngʊan nɪn asʊ kpa. Ɔ sanlɪn kɛ Asɔnɪn sɔ'n tɪ
yí muonun yí dɪɛ.

29 "Mɪn sɪ kɛ mɪn kɔ a, menian anwʊn esulo kɛ naan bedi 'ba wʊlʊ
ɛmɔ afian bɛ fannyan asɔnɪn mma'n-mɔ anun. 30 Ɛmɔ muonun afian,
menian 'ba jasʊ bɛ kan ato ɛjɔlɛ bɛ man dedi mma'n-mɔ si bɛ́ sʊ. 31 Yí
ti, ɛmɔ kácɪ bɛ sísa bɛ́ nwʊn. Ɔ sanlɪn kɛ, kɔngɔɛ nʊn eyua dede afʊɛ
nsan, mín nʊan wɔ sʊ m'an tu ɛmɔ anun kʊn biala fʊɔ. Mɪn 'tu ɛmɔ
fʊɔ a, anɪn mɪɪn sun.

32 "Afɪ sian dɪɛ, mɪɪn fa ɛmɔ mɪn wula Nyanmɪan asa nun. Ɔ kʊala
kɛ ɔ man yí anwunnvoe ɛsíɛ ɛjɔlɛ'n bʊka ɛmɔ, ɛsɛ ɛmɔ asa kan ajâ'n
mɔ ɔ'a fa ɔ'a sie bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ tɪ yí dɪɛ'n. 33 Mín nyɪn a mmʊlʊ man
sʊanlan fíí esika, anaan taladɪɛ. 34 Ɛmɔ muonun sɪ kɛ n ne mín sa n nili
junman n nyanlɪn like mɔ anɪn mɪn nʊn mín manngʊn'n-mɔ y'a mian
yí nwʊn'n. 35 M'an yɔ yí sɔ m'an man ɛmɔ a nwun yí nyunnun nʊn yí
nzin'n kʊalaatin kɛ ɔ fata kɛ yɛ di junman sʊa yɛ bʊka ehianfʊɛ'n-mɔ.
Anɪn yé ti kacɪ ɛjɔlɛ'n mɔ yé Mɪn Zozi hanlɪn'n. Yí nwan: 'Sɛ ɛ fa man
an, salɪɛ wɔ nun tala mɔ bɛ lɛ fa bɛ man wɔ́'n.' "

36 Mɔ Pɔlʋ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ nʋn bɛ́ bɛ kɔ gua bɛ́ nanngʋnlʋnman
asɪ ɔ kɔ yɔ asɔnɪn. 37 Bɛ́ kʋalaa bɛ le esuan bɛ kɔ tɔ Pɔlʋ nun bɛ kɔ li
ngalɪɛ. 38 Alʋabɔ'n m'ɔ hanlɪn bɛ́'n y'ɔ le mɔ Pɔlʋ hanlɪn hele bɛ́ kɛ bɛ
lɛ ngɔ nwun man yí nwʋn kʋ́n'n. Ɛhɪ anzin, bɛ hɔlɪ gualɪ yí atɪn dede
ɔ fʋlɪ meli nɪn anun.

21

Pɔlʋ 'ba hɔ Zoluzalɛmʋn

1 Ɛhɪ, mɔ yɛ nʋn bɛ́ yɛ lili ngalɪɛ yuelɪ mɔ yɛ sanndɪlɪ'n, meli'n falɪ
yɛ́ fɔ́ʋ́n dede yí nʋan y'ɔ le lɪka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kɔsʋ'n. Alíɛ hɪnlɪn, yɛ
kɔ tu yɛ́ bʋ ɛbɛlɛ yɛ kɔ ju lɪka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Lodɪ'n. Ɛsɛ yɛ fi ɛbɛlɛ, yɛ
kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Patala nɪn asʋ. 2 Mɔ yɛ juli ɛbɛlɛ'n, anɪn meli
kʋn lɛ kɔ Feninsi mân nun. Yɛ kɔ fʋ nun, cuein yê yɛ hɔlɪ ɔ. 3 Yɛ hɔlɪ
dede mɔ yɛ 'mantan Sipʋlʋ mân'n, mɔ anɪn yɛ gua meli nɪn anun yɛ́
nyɪn tua yí'n, yɛ kɔ sɪn asue afian kpɔlɛ mân sɔ nɪn abʋ asɪ nán y'a tʋ
yɛ́ ti Sili mân nun. Yɛ hɔlɪ dede mɔ yɛ juli kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Tii nɪn
asʋ'n, meli'n kɔ si asɪ. Afɪ anɪn ɛbɛlɛ y'ɔ di kɛ bɛ yɪ nun ninnge'n bɛ
gua ɔ. 4 Yɛ kɔ nwun yɛ́ Mɪn menian, yɛ kɔ li mɔlɛ kʋn bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ.
Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ man bɛ kɔ han bɛ kɔ hele Pɔlʋ kɛ
n'ɔ kɔ Zoluzalɛmʋn. 5 Nan mɔ yɛ lili mɔlɛ kʋn yuelɪ mɔ yɛ 'kɔ'n, bɛ
nʋn bɛ́ yɪ nʋn bɛ́ mma'n-mɔ, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ hɔ yɛ́ atɪn egua dede
kulo'n tiba. Yɛ kɔ gua yɛ́ nanngʋnlʋnman asɪ jenvie nɪn anʋan yɛ kɔ
yɔ asɔnɪn. 6 Yɛ yɔlɪ asɔnɪn yuelɪ mɔ yɛ lili ngalɪɛ'n, yɛ kɔ fʋ meli nɪn
anun yê bɛ salɪ hɔlɪ awulo ɔ.

7 Yɛ kɔ tu yɛ́ bʋ Tii ɛbɛlɛ, yɛ́ nʋan y'ɔ le kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Pʋtolemayisi nɪn asʋ. Mɔ yɛ juli ɛbɛlɛ'n, yɛ hɔlɪ bisalɪ anianman'n-
mɔ ahɪn yɛ kɔ li cɪan kʋn bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ. 8 Mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, yɛ kɔ
sa yɛ kɔ fʋ meli nɪn anun, yɛ́ nʋan y'ɔ le kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sezale
nɪn asʋ. Mɔ yɛ juli ɛbɛlɛ'n, yɛ kɔ sike Filipʋ m'ɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kpayɛ
nɪn awulo. Filipʋ wɔ menian nsʋ'n mɔ Zoluzalɛmʋn ɛlɔ asɔnɪn'n kpalɪ
bɛ́ nɪn anun bie. 9 Anɪn Filipʋ le mma mmalasua muan nnan. Mma
mmalasua muan nnan sɔ'n-mɔ di Nyanmɪan kpɔman.

10 Yɛ lili kɔ yɔ ɛlɛsan kʋn ɛbɛlɛ. Tɛmʋn sɔ'n, kpɔmanfʋɛ belenzua
kʋn fi Zude mân nun ɔ kɔ a. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Agabisi. 11 Ɔ walɪ
tʋlɪ yɛ́ a, ɔ kɔ le Pɔlʋ bɛlɛtɪ'n. Ɔ kɔ fa kɔ hyɪ yí muonun yí sa nʋn yí
ja'n-mɔ. Yí nwan: "Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n lɛ
kan'n: 'Sʋanlan'n m'ɔ le bɛlɛtɪ ɛhɪ'n, Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zoluzalɛmʋn
ɛlɔ'n, bɛ 'ba hyɪ yí sa nʋn yí ja'n-mɔ sʋa bɛ fa yí bɛ wula bɛ́ mɔ bɛ nzɪ
man Nyanmɪan nɪn asa nun.' "

12 Mɔ Agabisi hanlɪn sɔ mɔ yɛ tɪlɪ'n, yɛ nʋn anianman'n-mɔ mɔ bɛ
wɔ Sezale ɛbɛlɛ'n, yɛ kɔ han yɛ kɔ hele Pɔlʋ kɛ n'ɔ kɔ Zoluzalɛmʋn.
13 Mɔ yɛ hanlɪn sɔ'n, nán Pɔlʋ a bua yɛ́ kɛ: "Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ lɛ sun bɛ
man mín nwʋn bubu mín ɔ? Sɛ bɛ 'cɪ mín sa nʋn mín ja, anaan sɛ
bɛ 'kun mín bɔbɔ wɔ yɛ́ Mɪn Zozi dunman nun an, m'an bɔbʋa mín
nwʋn."

14 Kɛmɔ yɛ hanlɪn ngo yɛ hanlɪn njɪn mɔ Pɔlʋ a ndie man'n, yɛ yacili
yí. Ɛjɔlɛ mɔ yɛ hanlɪn'n y'ɔ le kɛ: "Mɔ yɛ́ Mɪn kulo'n, man ɔ yɔ́ sɔ!"

15 Mɔ cɪan kaan'n mɔ yɛ lili yí ɛbɛlɛ'n yuelɪ'n, yɛ kɔ sesie yɛ́ nwʋn
yɛ kɔ fa Zoluzalɛmʋn atɪn'n. 16 Mɔ yɛ 'kɔ'n, yɛ́ Mɪn menian'n-mɔ mɔ
bɛ wɔ Sezale ɛbɛlɛ'n mmie-mɔ nʋn yɛ́ yê ɔ hɔlɪ ɔ. Mɔ yɛ juli ɛlɔ'n, bɛ

nʋn yɛ́ kɔ hɔ kɔ sike bian kʋn. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Mʋnnasʋn. Ɔ fi Sipʋlʋ mân nun. Ɔ falı yí nwʋn manlın yɛ́ Mın a hyɛ.

Pɔlʋ 'ba hɔ fua Zʋakı anwʋn

17 Mɔ yɛ juli Zoluzalɛmʋn ɛbɛlɛ'n, anianman'n-mɔ sɔlı yɛ́ nun
kanlanman kpa. 18 Mɔ alíɛ hınlın'n, Pɔlʋ nʋn yɛ kɔ hɔ Zʋakı awulo
ɛlɔ. Yɛ 'kɔ a ju a, anın asɔnın nın asʋ mgbain'n-mɔ a yia ɛbɛlɛ. 19 Pɔlʋ
kɔ bisa bɛ́ ahın yê junman'n kʋalaa mɔ Nyanmıan a li wɔ bɛ́ mɔ bɛ tı
man Zufʋ nın afian'n, ɔ kɔ sʋsɔ sʋ ɔ kɔ han yí kʋalaa ɔ kɔ hele bɛ́.
20 Mɔ Pɔlʋ anʋan tɔlı'n, bɛ kɔ yı Nyanmıan ayɛ, ɛsɛ bɛ́ nwan: "Nıan,
anianman, Zufʋ akpıı kɔ yɔ nyɛ nyɛ a fa bɛ́ nwʋn a man yɛ́ Mın. Nan
kʋsʋ, bɛ́ mala ɛjɔlɛ'n tɛ tı bɛ́ cınnjın. 21 B'a han b'a hele Zufʋ sɔ'n-mɔ
kɛ, ɛ 'kele like a, ɛ kan kele Zufʋ'n-mɔ kʋalaatin mɔ bɛ gugua mân
mân'n-mɔ asʋ'n kɛ bɛ káci bɛ́ nzin bɛ sí Moyizı mala'n, nán bɛ kpɛ bɛ́
mma'n-mɔ mmian nun, ɛsɛ nán bɛ di Zufʋ'n-mɔ mala'n-mɔ asʋ. 22 Yɛ
'yɔ sɛ? Afı, yí biala, bɛ 'tı kɛ a ju ɛwa. 23 Yí ti, atın'n mɔ yɛ 'ba hele
wɔ́'n, sın sʋ. Yɛ le menian nnan ɛwa, b'a bɔbʋa Nyanmıan. 24 Ɛ nʋn
bɛ́ hɔ́ tú bɛ́ nwʋn efian nán tua bɛ́ ti kalɛ'n maan bɛ nyán atın bɛ kpá
bɛ́ ti'n. Yí dıɛ anın bɛ́ kʋalaa bɛ nwun yí kɛ ato yê b'a li b'a tʋ wɔ́
bʋ ɔ, nán wɔ́ muonun ɛ di *Moyizı mala nın asʋ. 25 Nan bɛ́ mɔ bɛ tı
man Zufʋ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man yɛ́ Mın Zozi'n, ɛjɔlɛ mɔ yɛ́ nʋan
sɛlı yí nwʋn, mɔ yɛ hɛlɛlı yɛ hanlın yɛ hɛlɛlı bɛ́'n y'ɔ le kɛ nán bɛ di
amʋan sʋ naan, nán bɛ di naan nʋn yí moja'n nʋn cunmun, ɛsɛ nán
bɛ yɔ satılıfʋɛ nyɔlıɛ."
26 Ɛhı a, Pɔlʋ nʋn menian nnan sɔ'n-mɔ kɔ hɔ. Mɔ alíɛ hınlın'n, Pɔlʋ
nʋn bɛ́ bɛ kɔ bɔ bɛ́ efian etue nın abʋ. Mɔ bɛ bɔlı yí bʋ'n, Pɔlʋ kɔ hɔ
Nyanmıan awulo ɛlɔ ɔ kɔ hele cıan mɔ bɛ 'gua efian etue nın abʋ bɛ
yı bɛ́ nun kʋn biala ati tɛɛ'n.

Zufʋ'n-mɔ 'ba hyı Pɔlʋ Nyanmıan awulo nın anun

27 Ɛhı, bɛ bɔlı efian etue nın abʋ dede mɔ ɔ 'ju yí cıan nsʋ'n, Zufʋ'n-
mɔ mɔ bɛ fi Azi mân nun'n kɔ nwun Pɔlʋ Nyanmıan awulo nın anun.
Bɛ kɔ wowula bagua nın abʋ bɛ kɔ hyı Pɔlʋ. 28 Anın bɛ lɛ tɛtıan bɛ
kan kɛ: "Izalayɛ amma, ɛmɔ bála a bʋka yɛ́ o! Yɛ́ sa a han sʋanlan'n
m'ɔ nanndı nun ɔ kan ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ tia Izalayɛ mân'n, Moyizı mala'n nʋn
Nyanmıan awulo'n. Ɛsɛ bɛ nían, ɔ'a man bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ nın a
wʋlʋ Nyanmıan awulo nın anun ɔ'a man efian a han lıka nwannzan-
nwannzan ɛhı!"
29 Anın bɛ lɛ kan sɔ, ɔ sanlın kɛ bɛ nwunlin Tolofimʋn m'ɔ fi Efɛzı'n
nʋn Pɔlʋ kulo nın anun. Bɛ jʋnlın kɛ anın Pɔlʋ a fa yí a wʋlʋ
Nyanmıan awulo nın anun.
30 Kulo bɔndın nın anun kɔ fannyan. Yí bê o, yí fama o, menian'n-
mɔ kɔ tu woo. Bɛ kɔ sɔ Pɔlʋ bɛ kɔ fa yí Nyanmıan awulo nın anun
bɛ kɔ fite bɛ kɔ tʋtʋ anʋan nın anun ɛbɛlɛ ala. 31 Anın bɛ lɛ kpʋnndɛ
bɛ kun Pɔlʋ, nán ngalıɛ a tʋ Lɔmʋn nzalafʋ'n-mɔ kpain nın ɛlɔ kɛ
Zoluzalɛmʋn kulo bɔndın'n lɛ sɔ. 32 Ɛbɛlɛ ala, ɔ kɔ hohuan nzalafʋ'n-
mɔ nʋn bɛ́ mgbain'n-mɔ anʋan bɛ kɔ kpʋ bagua'n. Mɔ bagua'n
nwunlin nzalafʋ'n-mɔ nʋn bɛ́ kpain'n, bɛ kɔ yaci Pɔlʋ ɛbʋ́ɛ.
33 Ɛhı a, nzalafʋ kpain'n kɔ hyʋın kɔ kpunnge Pɔlʋ, ɔ kɔ man atın kɛ
bɛ gúa yí sa ngɔnzɔngɔnzɔ nnyuan. Mɔ bɛ gualı yí sa ngɔnzɔngɔnzɔ'n,
nzalafʋ kpain'n kɔ bisa yí sʋanlan ɛhɔlɛ kʋn m'ɔ tı'n ɔ nʋn like mɔ ɔ'a

yɔ'n. 34 Mɔ nzalafʋ kpain'n 'bisa Pɔlʋ ɛjɔlɛ'n, anɪn bagua nɪn anun menian'n mmie-mɔ lɛ tɛtɪan bɛ kan ɛjɔlɛ kʋn, anɪn mmie-mɔ kʋsʋ lɛ tɛtɪan bɛ kan ɛjɔlɛ fʋfɔlɛ. Nzalafʋ kpain'n nnwun man ɛjɔlɛ nɪn ati nʋn yí bʋ, afɪ ɛbɛlɛ a yɔ beje beje. Ɔ kɔ man atɪn kɛ bɛ nʋn Pɔlʋ hɔ́ nzalafʋ'n-mɔ lɪka mɔ bɛ wɔ ɛlɔ. 35 Pɔlʋ nʋn bɛ hɔlɪ mɔ bɛ fʋ ɛsɪkalie'n, nzalafʋ'n-mɔ kɔ fa yí bɛ sa sʋ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛbʋ́ɛ mɔ bagua nɪn a bʋ yí'n, ɔ'a man yí nwʋn a bɛlɛ yí. 36 Afɪ anɪn bɛ́ kʋalaa bɛ si yí sʋ bɛ lɛ tɛtɪan bɛ kan kɛ: “Bɛ hún yí! Bɛ hún yí!”

37 Ɛhɪ, mɛlɛ mɔ bɛ 'fa Pɔlʋ bɛ wʋlʋ sua nɪn anun'n, ɔ kɔ bisa nzalafʋ kpain'n kɛ: “Asʋ mɪn kʋala kɛ mɪn nyan atɪn mɪn kan ɛjɔlɛ mɪn kele wɔ́ ɔ?”

Mɔ Pɔlʋ hanlɪn sɔ'n, nán nzalafʋ kpain nɪn a bisa yí kɛ: “Ɛ kan Gɛlɛkɪ anɪɛ ɔ? 38 Ezipiti mân nɪn anun sʋanlan ɛhɪ mɔ ɔ'a bɔ mân ɛlɛsan asʋ ɛwa, m'ɔ nʋn kodiawu akpɪɪ nnan b'a bɔ bɛ́ ti ɛwâ nɪn anun ɛlɔ'n, nán yí y'ɔ le wɔ́ ɔ?”

39 M'ɔ bisa sɔ'n, nán Pɔlʋ a bua yí kɛ: “N dɪ Zufʋ, b'a wʋ mín Silisi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Talɪsɪ nɪn asʋ. Kulo sɔ'n mɔ b'a wʋ mín sʋ'n lɛ dunman. Yí ti, man mín atɪn maan n gán ɛjɔlɛ n géle bagua'n.”

40 Mɔ Pɔlʋ hanlɪn sɔ'n, nzalafʋ kpain'n kɔ man yí atɪn. Ɛhɪ a, Pɔlʋ kɔ jinlan ɛsɪkalie nɪn asʋ ɔ kɔ tʋ yí sa ɔ kɔ hele bagua'n. Mɔ bɛ gualɪ diin'n, Pɔlʋ kɔ kuku yí nʋan sʋ ɔ kɔ han yí *alamеɪn anɪɛ nɪn anun ɔ kɔ hele bɛ́. Yí nwan:

22

Pɔlʋ 'ba sa yí nɪn

1 “Anianman mmelenzua nʋn mín sɪ-mɔ, ɛmɔ tíe ɛjɔlɛ'n mɔ mɪn 'ba han mɪn kele ɛmɔ kɪkaala mɪn sa mín nɪn'n”.

2 Mɔ menian'n-mɔ tɪlɪ kɛ Pɔlʋ lɛ jʋjɔ alamеɪn anɪɛ nɪn anun ɔ kele bɛ́'n, bɛ kɔ gugua didiin biekun kpa. Ɛhɪ a, Pɔlʋ nwan: 3 “N dɪ Zufʋ. B'a wʋ mín Talɪsɪ, Silisi mân nun, nan Zoluzalɛmʋn ɛwa yê b'a ta mín ɔ. Mín mɪn'n y'ɔ le Gamalɪɛ. Ɔ a hele mín yɛ́ nan-mɔ mala'n kpa bɔkɔɔ. Mín Nyanmɪan ɛjɔlɛ'n, bɛ nva man bɛ ngan man ngɔhʋa kɛ ɛnɛ kʋsʋ ɛmɔ kʋalaatin nva ngan man ngɔhʋa'n. 4 N gelelɪ bɛ́ mɔ bɛ nanndɪ yɛ́ Mɪn atɪn nɪn asʋ nɪn ahʋlʋwa n gunlun bɛ́. N cɪlɪ mmelenzua nʋn mmalasua n gualɪ bɛ́ fiadɪ. 5 *Tɛɛyɪfʋɛ kpain'n nʋn Izalayɛ mân nɪn asʋ mgbain'n-mɔ di mín adanzɪɛ. Bɛ manlɪn mín kalata kɛ n gɔ́ n dʋ́ anianman Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Damasɪ kulo nɪn asʋ ɛlɔ'n. Mɪn tʋ bɛ́ a, anɪn n jí bɛ́ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man yɛ́ Mɪn mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ'n m mála Zoluzalɛmʋn m mán bɛ pínnin bɛ́.

6 “Ɛhɪ, anɪn mín ja wɔ nun mɪn ka kaan mɪn ju Damasɪ. Mɔ bɛ 'kɔ a bɔ kɔ yɔ sɛnzɛ jinlan'n, kʋnmgba ala, dʋɛɪn, kanlannɪɛ kʋn fi nyanmɪansʋ. Yí ta m'ɔ lɛ ta'n, ɔ kɔ ta kɔ si kɔ yia mín. 7 N gɔ fin asɪ. Mɪn 'tie a, anɪn anɪɛ kʋn lɛ kan kele mín kɛ: ‘Sɔlʋ Sɔlʋ, nzukɛ ati yê ɛ lɛ kele mín ahʋlʋwa ɔ?’

8 “Mɔ n dɪlɪ anɪɛ sɔ'n, nán m'an bisa kɛ: ‘Wɔ́ nwan ɔ, yɛ́ Mɪn?’

“Nán anɪɛ nɪn a bua mín kɛ: ‘Mín Zozi mɔ n vi Nazalɛtɪ'n yê ɛ lɛ kele mín ahʋlʋwa ɔ.’ 9 Anɪn mɪn nʋn menian yê yɛ lɛ kɔ ɔ. Bɛ nwunlin kanlannɪɛ'n, kʋsʋ b'a ndɪ man sʋanlan'n m'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ'n kele mín nɪn anɪn'n.

10 “Mɔ yɛ́ Mɪn hanlɪn sɔ'n, nán m'an bisa yí kɛ: ‘Yɛ̂ Mɪn, nzu y'ɔ di
kɛ mɪn yɔ ɔ?’
“Yí nwan: ‘Jasʊ, kɔ Damasɪ. Ɛ ju ɛlɔ a, yí kʊalaa m'ɔ di mɔ ɛ yɔ'n,
Nyanmɪan 'ba man bɛ kele wɔ́.’
11 “Mɔ yɛ́ Mɪn anʊan tɔlɪ'n, mín manngʊn'n-mɔ mɔ anɪn mɪn nʊn
bɛ́ yɛ lɛ kɔ Damasɪ'n, bɛ kɔ sɔ mín sa bɛ kɔ li mín taataa. Ɔ sanlɪn kɛ,
kanlannɪɛ'n m'ɔ talɪ'n sinlin mín nyɪn'n.
12 “Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn bian kʊn wɔ Damasɪ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Ananiasɪ.
Ananiasɪ tɪ sʊanlan m'ɔ fɛlɪ Nyanmɪan ɛsɛ ɔ di yí mala nɪn asʊ.
Damasɪ ɛbɛlɛ Zufʊ'n-mɔ kʊalaatin de yí di. 13 Ananiasɪ walɪ tʊlɪ mín
an, yí nwan: ‘Mín nianman Sɔlʊ, man wɔ́ nyɪn'n tíke!’ Ɔ hanlɪn sɔ
nɪn ala, mín nyɪn'n kɔ tike n gɔ nwun yí. 14 Mɔ mín nyɪn'n tikelɪ'n,
yí nwan: ‘Yɛ́ nan-mɔ Nyanmɪan nɪn a li mʊa a yɪ wɔ́ kɛ ɛ nwún like
m'ɔ kulo'n, ɛ nwún sɛsɛfʊɛ baa kʊnmgba'n, ɛ tí yí nʊan nun ɛjɔlɛ.
15 Afɪ, like mɔ a nwun yí ɔ nʊn ɛjɔlɛ mɔ a tɪ'n, ɔ di kɛ ɛ di yí nwʊn
adanzɪɛ ɛ kele menian'n-mɔ kʊalaatin. 16 Kɪkaala mɔ a tɪ ɛjɔlɛ'n sʊa'n,
n'ɛ nwʊnndɛ kʊ́n. Yí ti, sun fɛlɛ yɛ́ Mɪn, jasʊ maan bɛ sɔ́nɪn wɔ́ nán a
nyan wɔ́ ɛtɛ nɪn anwʊn face.’
17 “Ɛhɪ anzin, n gɔ sa n gɔ hɔ Zoluzalɛmʊn. Ɛlɛhʊn kʊn, anɪn mɪɪn
yɔ asɔnɪn Nyanmɪan awulo ɛbɛlɛ nán m'an hɪn ɛlalɪɛ. 18 Ɛlalɪɛ nɪn
anun, n gɔ nwun yɛ́ Mɪn, ɔ kɔ han kɔ hele mín kɛ: ‘Kan wɔ́ nwʊn fi
Zoluzalɛmʊn ɛwa jasʊ, ɔ sanlɪn kɛ mín nwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ ɛ 'ba han kele
bɛ́'n, bɛ ngɔ le bɛ ngɔ li man.’
19 “Mɔ yɛ́ Mɪn hanlɪn sɔ'n, mín nwan: ‘Yɛ́ Mɪn, bɛ sɪ yí yuein kɛ anɪn
mɪn kɔ asɔnɪn sua'n-mɔ anun mɪn cɪ bɛ́ mɔ b'a le wɔ́ b'a li'n mɪn man
bɛ gua bɛ́ fiadɪ bɛ fin bɛ́ mgbele. 20 Tɛmʊn mɔ bɛ 'kun wɔ́ adanzɪfʊɛ
Etiɛnɪn'n, n jin yí bʊ bie. N nelɪ bɛ́ mɔ bɛ hunlin Etiɛnɪn'n n dʊlɪ nun
nán m'an le bɛ́ taladɪɛ'n-mɔ m'an tila.’
21 “Mɔ n ganlɪn sɔ'n, nán yɛ́ Mɪn a han a hele mín kɛ: ‘Kɔ, afɪ mɪn
kulo kɛ mɪn sʊan wɔ́ mʊa maan ɛ kɔ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n-mɔ
anwʊn.’ ”

Pɔlʊ 'ba hele yí nwʊn kɛ ɔ tɪ Lɔmʊn sʊanlan

22 Ɛhɪ, Pɔlʊ hanlɪn ɛjɔlɛ'n Zufʊ'n-mɔ tielɪ dede m'ɔ juli ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ
sɔ ɛtɛtɪan sʊ. Bɛ́ nwan: “Bɛ hún sʊanlan sɔ'n bɛ yí yí ɛbɛlɛ! Ɔ nzɛ
nvata man kɛ ɔ nyan ngʊan!”
23 Anɪn bɛ lɛ kpo bɛ tʊ bɛ́ taladɪɛ'n-mɔ anwunno ɛsɛ anɪn bɛ lɛ tu
nvutule'n. 24 Ɛhɪ a, nzalafʊ kpain'n kɔ man atɪn kɛ bɛ fá Pɔlʊ bɛ wʊ́lʊ
sua nɪn anun bɛ fín yí mgbele maan ɔ hán like ati mɔ Zufʊ'n-mɔ lɛ
tɛtɪan yí kɔmɪn anun'n. 25 Nan mɔ bɛ cɪcɪlɪ Pɔlʊ mɔ bɛ 'ba fin yí
mgbele'n, ɔ kɔ bisa nzalafʊ'n m'ɔ sie nzalafʊ ɛya kʊn mɔ anɪn ɔ wɔ
ɛbɛlɛ'n kɛ: “Asʊ atɪn wɔ nun kɛ bɛ fín *Lɔmʊn sʊanlan kʊn mɔ b'a
mmu man yí fʊɔ'n mgbele ɔ?”
26 Mɔ Pɔlʊ bisalɪ nzalafʊ'n m'ɔ sie nzalafʊ ɛya kʊn'n kosuan sɔ'n,
nzalafʊ'n kɔ nwanndi kɔ tʊ bɛ́ kpain'n, yí nwan: “Yaaa, nɪan ɛjɔlɛ mɔ
ahan ɛ hyʊhyʊɪn ba'n. Kanngʊ bian sɔ'n tɪ Lɔmʊn sʊanlan.”
27 Mɔ nzalafʊ kpain'n tɪlɪ yí sʊa'n, ɔ kɔ kpʊ Pɔlʊ ɔ kɔ bisa yí kɛ: “Kan
yí yuein kele mín, asʊ Lɔmʊn sʊanlan y'ɔ le wɔ́ ɔ?”
M'ɔ bisalɪ kosuan sɔ'n nán Pɔlʊ a bua yí kɛ: “Yuo, Lɔmʊn sʊanlan
y'ɔ le mín.”

28 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, nzalafʋ kpain kukuli yí nʋan sʋ a, yí nwan:
“Mín dıɛ, dede mɔ mın 'kaci Lɔmʋn sʋanlan'n, n dualı kalɛ kpili kpa.”
Mɔ nzalafʋ nın anʋan tɔlı'n, Pɔlʋ kʋsʋ nwan: “Mín dıɛ, bɛ 'wʋ mín
an, anın n dı Lɔmʋn sʋanlan.”
29 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, ɛbɛlɛ ala, bɛ́ mɔ anın bɛ lɛ bisa Pɔlʋ
kosuan'n kɔ hyʋın bɛ́ nzin. Kɛmɔ nzalafʋ kpain'n nıan an, Pɔlʋ tı
Lɔmʋn sʋanlan'n, esulo kɔ han yí. Ɔ sanlın kɛ ɔ man bɛ gualı yí sa
ngɔnzɔngɔnzɔ.

Pɔlʋ 'ba fite Izalayɛ mgbain'n-mɔ anyunnun

30 Kɛmɔ anın nzalafʋ kpain'n kulo kɛ ɔ nwun like fɔ́ʋ́n mɔ yí ti yɛ̂
Zufʋ'n-mɔ lɛ tʋn Pɔlʋ ɛsʋan'n, alíɛ hınlın an, nzalafʋ kpain'n kɔ man
bɛ kɔ yı Pɔlʋ asa ngɔnzɔngɔnzɔ'n. Ɔ kɔ man atın kɛ tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-
mɔ nʋn Izalayɛ mgbain'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n yía. Bɛ yialı a, ɔ
kɔ fa Pɔlʋ kɔ fite bɛ́ nyunnun.

23

1 Ɛhı, Pɔlʋ kɔ tʋ yí nyın ɔ kɔ nɛnıan bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n, yí
nwan: “Anianman-mɔ, dede mɔ ɔ 'ju ɛnɛ'n, mın yɔ ajʋnlın kɛ mín
ɛnanndıɛ nın anwʋn buli man ɛbʋın wɔ Nyanmıan anyunnun.” 2 Mɔ
Pɔlʋ hanlın sɔ'n, *tɛɛyıfʋɛ kpain'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Ananiası'n kɔ man
atın kɛ bɛ́ mɔ bɛ mantan Pɔlʋ'n fín yí nʋan nın asʋ. 3 Ɛhı a, Pɔlʋ kɔ
han kɔ hele yí kɛ: “Nyanmıan muonun yɛ̂ ɔ 'fin wɔ́. Ɛ nwun wɔ́ a ɛ
nwan talɛ mɔ b'a han yí ayile fufue ɔ! Ɛ tı ɛbɛlɛ ɛ lɛ nıan mala nın
anwʋn ɛ bua mín ndɛɛ, kʋsʋ ɛ san mala nın anwʋn ɛ man atın kɛ bɛ
fín mín nʋan nın asʋ!”
4 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ mantan yí ɛbɛlɛ'n nwan: “Ee! Ɛ lɛ
bɔ Nyanmıan tɛɛyıfʋɛ kpain nın amgba!”
5 Mɔ Pɔlʋ tılı yí sɔ'n, yí nwan: “Anianman-mɔ, mın nzı man kɛ
tɛɛyıfʋɛ kpain nın ɔ. Afı ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: ‘Ɛ ngɔ han
man wɔ́ mân kpain nın anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.’ ”
6 Kɛmɔ Pɔlʋ sı kɛ bɛ́ mɔ bɛ lɛ di ɛjɔlɛ'n mmie-mɔ tı *Falisifʋɛ, mmie-
mɔ kʋsʋ tı *Sadusifʋɛ'n, ɔ kɔ tıan nun bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ. Yí nwan:
“Anianman-mɔ, n dı Falisifʋɛ, mín sı-mɔ tı Falisifʋɛ. Nan kɛmɔ mın
de mın di kɛ bɛ́ mɔ b'a wu'n 'ba tinnge'n, yí ti yɛ̂ bɛ lɛ bua mín ndɛɛ
ɔ.”
7 Mɔ Pɔlʋ hanlın sɔ'n, akpʋlʋwa kɔ tɔ Falisifʋɛ'n-mɔ nʋn Sadusifʋɛ'n-
mɔ afian, bɛ kɔ bu bɛ́ nwʋn nun. 8 Ɔ sanlın kɛ Sadusifʋɛ'n-mɔ lɛ
kele kɛ ewuetinnge nnʋn man ɛbɛlɛ, ɛsɛ nyanmıansʋ mmɔfʋɛ nʋn
wawɛ'n-mɔ kʋsʋ nnʋn man ɛbɛlɛ. Nan Falisifʋɛ'n-mɔ dıɛ, bɛ de bɛ di
kɛ ninnge sɔ'n-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. 9 Bɛ kɔ fannyan ɛjɔlɛ nın anun. Mala
nın asʋ mgbain'n mmie-mɔ mɔ bɛ wɔ Falisifʋɛ'n-mɔ anun'n kɔ jasʋ kɔ
jinlan, bɛ́ nʋan kɔ kpi ɛjɔlɛ nın anun kpa. Bɛ́ nwan: “Yɛ nnwun man
like ɛtɛ mɔ sʋanlan ɛhı a yɔ ɔ. Ɛ 'su yí akpʋlʋwa a, wawɛ bie anaan
nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn a han ɛjɔlɛ a hele yí!” 10 Kɛ ɛjɔlɛ'n sili yɔlı yí'n,
nzalafʋɛ'n-mɔ kpain'n sulolı yí nzin. Ɔ jʋnlınlın kɛ bɛ́ menian sɔ'n
nyan Pɔlʋ a, bɛ 'tıtı yí nun. Yí ti, ɔ kɔ man yí nzalafʋ'n-mɔ atın kɛ bɛ
hɔ́ yí Pɔlʋ menian'n-mɔ afian ɛlɔ bɛ nʋn yí sá wʋ́lʋ sua nın anun.
11 Mɔ ɛjɔlɛ'n yɔlı sɔ'n, yí kɔngɔɛ m'ɔ tian yí nnyuan'n, yɛ́ Mın kɔ yı
yí nwʋn kɔ hele Pɔlʋ. Yí nwan: “Pɔlʋ, bɔ mɔndınlın! A li mín nwʋn

adanzıɛ Zoluzalɛmʋn ɛwa, ɔ di kɛ ɛsɛ ɛ di mín nwʋn adanzıɛ Lɔmʋn ɛlɔ.”

Zufʋ'n-mɔ kulo kɛ bɛ kun Pɔlʋ

12 Ɛhı, mɔ alíɛ hınlın'n ngɛlɛmɔ, Zufʋ'n-mɔ kɔ hɔ Pɔlʋ ati ahuan. Bɛ
kɔ han ndâ kɛ sɛ b'a ngun man Pɔlʋ a, bɛ nni man like ɛsɛ bɛ nnʋn man
nzue. 13 Bɛ́ mɔ bɛ hɔlı Pɔlʋ ati ahuan'n, bɛ tala menian abulanan. 14 Bɛ
kɔ hɔ kɔ tʋ tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ nʋn Izalayɛ mgbain'n-mɔ, bɛ́ nwan:
“Y'a han ndâ kɛ ɔ di kɛ yɛ kun Pɔlʋ kʋalaaka nán y'a li like. 15 Yí ti,
kıkaala dıɛ, ɛmɔ mgbain'n-mɔ kʋalaatin, ɛmɔ hó nwún nzalafʋ kpain
nın anwʋn. Ɛmɔ hán héle yí kɛ ɔ mán Pɔlʋ bála ɛmɔ aja sʋ maan ɛmɔ
nían yí ɛjɔlɛ nın anun yuein kpa. Yí dıɛ, Pɔlʋ fi ɛlɔ dede mɔ ɔ 'ju ɛmɔ
anyunnun ɛbɛlɛ'n, anın y'a sesie yɛ́ nwʋn y'a hun yí.”
16 Mɛlɛ mɔ bɛ 'kan Pɔlʋ ati ahuan ɛjɔlɛ sɔ'n, yí nianman balasua nın
awa belenzua kʋn kɔ tı. Ɔ kɔ hɔ sua nın anun ɛlɔ ɔ kɔ hɔ kɔ yı Pɔlʋ
anzʋti. 17 Pɔlʋ kɔ fɛlɛ nzalafʋ'n-mɔ mɔ bɛ sie nzalafʋ ɛya kʋn nın asʋ
kpain'n kʋn. Yí nwan: “Fa kpafɛlɛ ɛhı kɔ nzalafʋ kpain nın anwʋn
ɛlɔ. Ɔ 'kan ɛjɔlɛ ɔ kele yí.”
18 Mɔ Pɔlʋ anʋan tɔlı'n, nzalafʋ'n m'ɔ sie nzalafʋ ɛya kʋn'n kɔ fa
kpafɛlɛ'n ɔ nʋn yí kɔ hɔ bɛ́ kpain nın anwʋn ɛlɔ. Yí nwan: “Kpain,
Pɔlʋ mɔ b'a tʋ yí fiadı nın a fɛlɛ mín ɔ a han ɔ'a hele mín kɛ n vá
kpafɛlɛ ɛhı m mɛ́lɛ wɔ́, nán ɔ 'kan ɛjɔlɛ ɔ kele wɔ́.”
19 Mɔ nzalafʋ'n hanlın sɔ yuelı'n, bɛ́ kpain'n kɔ sɔ kpafɛlɛ nın asa ɔ
nʋn yí bɛ kɔ tı bɛ́ nwʋn. Ɔ kɔ bisa kpafɛlɛ'n kɛ: “Nzʋ ɛjɔlɛ dıɛ yɛ̂ ɛ
kulo kɛ ɛ kan kele mín ɔ?”
20 Ɛhı a, kpafɛlɛ'n kɔ sʋsɔ ɛjɔlɛ sʋ, yí nwan: “Zufʋ'n-mɔ anʋan a sɛ
bɛ́ nwʋn. Bɛ 'ba a tʋ wɔ́ bɛ sɛlɛ wɔ́ kɛ ɛhınman ɛ fá Pɔlʋ ɛ fíte bɛ́
mgbain'n-mɔ anyunnun maan bɛ nían yí ɛjɔlɛ nın anun yuein kpa.
21 Sɛ bɛ ba a tʋ wɔ́ a, n'ɛ tɛ bɛ́ sʋ. Ɔ sanlın kɛ, bɛ́ nun abulanan nʋn
yí nzin a hɔ Pɔlʋ ati ahuan b'a han ndâ kɛ sɛ bɛ hunlin man yí a, bɛ
nni man like ɛsɛ bɛ nnʋn man nzue. Kıkaala dıɛ, b'a bɔbʋa bɛ́ nwʋn
a yue, nan wɔ́ yɛ̂ bɛ lɛ nwʋnndɛ wɔ́ ɔ.”
22 Mɔ nzalafʋ kpain'n tılı ɛjɔlɛ'n sʋa'n, ɔ kɔ han kɔ hele kpafɛlɛ'n kɛ
n'ɔ kan ɛjɔlɛ sɔ'n kele sʋanlan fíí, nan ɔ hó awulo.

Bɛ nʋn Pɔlʋ 'ba hɔ kʋnmanna Felisi aja sʋ.

23 M'ɔ yɔlı sɔ'n, nzalafʋ kpain'n kɔ fɛlɛ yí nzalafʋ'n-mɔ anun nnyuan
mɔ bɛ sie nzalafʋ ɛya ngʋkʋn ngʋkʋn'n. Yí nwan: “Ɛmɔ hóhuan
nzalafʋ ɛya nnyuan anʋan, menian abulasʋ mɔ bɛ fʋ ɛkpanngɔ nʋn
menian ɛya nnyuan mɔ bɛ tʋ acɔ. Ɛmɔ kokuan bɛ́ nʋan yue a, ɛmɔ
kʋalaa sésie bɛ́ nwʋn nán bɛ hɔ́ Sazale ɛnɛ kɔngɔɛ dɔɛ ngʋanlan.
24 Ɛmɔ sésie ɛkpanngɔ kʋn bɛ mán Pɔlʋ, nán bɛ fá yí kʋnlʋn-ngʋnlʋn
bɛ hɔ́ fá yí wúla kʋnmanna Felisi asa nun.” 25 Mɔ nzalafʋ kpain'n
hanlın ɛhı helelı bɛ́'n, ɛsɛ ɔ kɔ hɛlɛ kalata kɔ tʋ sʋ. Yí nwan:

26 Kʋnmanna Felisi,
Mín Kulodʋ Liziası yɛ̂ mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın nwan wɔ́ ɔ. Mın
'bisa wɔ́ ahın.
27 Like ati m'ɔ man mıın kɛlɛ wɔ́'n y'ɔ le kɛ Zufʋ'n-mɔ a hyı sʋanlan
ɛhı mɔ m'an fa yí m'an bɛlɛ wɔ́'n. Tɛmʋn mɔ ahan bɛ 'kun yí'n yɛ̂
mın nʋn mín menian'n-mɔ hɔlı lelı yí ɔ. Ɔ sanlın kɛ m'an tı kɛ ɔ
tı Lɔmʋn sʋanlan. 28 Kɛmɔ afı mın kulo kɛ mın nwun like ati mɔ
Zufʋ'n-mɔ lɛ tʋn yí ɛsʋan'n, mın nʋn yí kɔ hɔ bɛ́ mgbain'n-mɔ aja

sʋ. 29 Mɔ m'an nwun yí nun'n y'ɔ le kɛ bɛ́ mala nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ati
yɛ̂ b'a tʋn yí ɛsʋan ɔ. Ɔ yɔlɪ man like ɛtɛ mɔ yí ti ɔ di kɛ bɛ tʋ yí
fiadɪ anaan bɛ kun yí ɔ. 30 Nan mɔ bɛ yɪlɪ mín anzʋti kɛ Zufʋ'n-mɔ
a hɔ yí ti ahuan bɛ kulo kɛ bɛ kun yí'n, ɛbɛlɛ ala, n gɔ fa ajʋnlɪn kɛ
mɪn 'fa yí mɪn bɛlɛ wɔ́. M'an bɔ bɛ́ mɔ b'a tʋn yí ɛsʋán nɪn amannɪɛ
kɛ sɛ bɛ nʋn yí le ɛjɔlɛ a, anɪn bɛ tʋ́ wɔ́ ɛlɔ.
31 Ɛhɪ, kɛ bɛ́ kpain'n kpɪnlɪn helelɪ bɛ́'n, nzalafʋ'n-mɔ kɔ fa Pɔlʋ
kɔngɔɛ bɛ nʋn yí kɔ hɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Antipatilisi nɪn asʋ.
32 Mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, nzalafʋ'n-mɔ mɔ bɛ nanndɪ asɪ'n kɔ sa kɔ hɔ
Zoluzalɛmʋn. Bɛ́ mɔ bɛ fʋ mgbanngɔ'n nʋn Pɔlʋ kɔ hɔ. 33 Mɔ bɛ juli
Sezale ɛbɛlɛ'n, bɛ́ mɔ bɛ fʋ mgbanngɔ'n kɔ fa kalata'n nʋn Pɔlʋ kɔ wula
Kʋnmanna Felisi asa nun. 34 Kʋnmanna Felisi kɔ kɪnnga kalata'n. M'ɔ
kɪnngalɪ yuelɪ'n, ɔ kɔ bisa Pɔlʋ lɪka mɔ bɛ wʋlɪ yí'n. Mɔ Pɔlʋ hanlɪn
helelɪ yí kɛ ɔ fi Silisi mân nun'n, 35 Felisi nwan: “Bɛ́ mɔ bɛ nʋn wɔ́ le
ɛjɔlɛ'n 'ba a, n gɔ bisa wɔ́ kosuan.” Ɛhɪ a, Felisi kɔ man atɪn kɛ bɛ fá
Pɔlʋ bɛ síe belemgbin Elɔdɪ sua nɪn anun ɛlɔ.

24

Zufʋ'n-mɔ 'ba tʋn Pɔlʋ ɛsʋan

1 Ɛhɪ, cɪan nnun kɔ sɪn, *tɛɛyɪfʋɛ kpain'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Ananiasɪ'n
muonun kɔ a Sezale. Ɔ 'ba a, ɔ nʋn Izalayɛ mân nɪn asʋ mgbain'n
mmie-mɔ ɔ nʋn bian kʋn. Bian sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Tɛɛtulusi. Tɛɛtulusi tɪ
avoka. Bɛ kɔ hɔ bɛ kɔ tʋ kʋnmanna Felisi bɛ kɔ sanman Pɔlʋ. 2 Bɛ
kɔ fɛlɛ Pɔlʋ nán Tɛɛtulusi a tʋn yí ɛsʋan. Tɛɛtulusi kɔ han kɔ hele
kʋnmanna Felisi kɛ: “Kpain, sɛ yɛ le anzʋnunjɔ kpa bɔkɔɔ a, ɔ fi wɔ́. Ɔ
sanlɪn kɛ a li ngɛlɛ junman a sesie yɛ̂ mân'n kpa a man yɛ́. 3 Lɪka biala
mɔ cɪan daa yɛ kɔ sɪn'n, yɛ bɔ wɔ́ dunman kpa wɔ junman'n mɔ a li
nɪn anwʋn. 4 Yí ti, mɪn ndʋa man yí tɪndɪɪn mɪn nzɛcɪ wɔ́ alaje. Nan
kʋsʋ, mɪn 'sɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ mán yɛ́ tɛmʋn kaan, wɔ́ ti anun kpa'n dunman
nun nán ɛ tíe yɛ́ ɛjɔlɛ'n.
5 “Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ sʋanlan ɛhɪ, y'a nwun yí kɛ ɔ tɪ man sʋanlan
kpa fɪ́í sʋa. Ɔ a fa Zufʋ'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ asɪɛ nɪn asʋ nɪn ati'n-mɔ
ɔ'a kpokpula sʋ. Ɛsɛ ɔ tɪ Nazalɛtɪ amma fâ nɪn asʋ kpain. 6 Tɛmʋn mɔ
ahan ɔ 'gua Nyanmɪan awulo nɪn efian'n yɛ̂ yɛ hyɪlɪ yí ɔ. [Yɛ́ nwan yɛ
'nɪan yɛ́ mala nɪn anwʋn yɛ bua yí ndɛɛ. 7 Nan nzalafʋ kpain Liziasɪ
kɔ a anwʋnsɛlɛ sʋ kpa kɔ le yí fi yɛ̂ sa nun. 8 M'ɔ lelɪ yí yuelɪ'n, yí
nwan bɛ́ mɔ bɛ nʋn Pɔlʋ le bie'n, bɛ bála wɔ́ ja sʋ.] Sɛ wɔ́ muonun
ɛ bisa yí a, ɛ 'ba nwun yí kɛ yí nwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ lɛ kan'n kʋalaa tɪ
ananhɔlɛ.”
9 Mɔ Tɛɛtulusi anʋan tɔlɪ'n, Zufʋ'n-mɔ kʋalaa anʋan kɔ yɔ kʋn. Bɛ́
nwan: “Mɔ Tɛɛtulusi a han'n tɪ ananhɔlɛ.”

Pɔlʋ 'ba sa yí nɪn wɔ Felisi anyunnun

10 Ɛhɪ, kʋnmanna Felisi kɔ man Pɔlʋ atɪn kɛ ɔ jʋ́jɔ. Pɔlʋ jasʋlɪ a, yí
nwan: “Kpain Felisi, mɪn sɪ kɛ nán ɛnɛ bie ɔ, ɛjɔlɛ m'ɔ kɔ tɔ mân ɛhɪ
anun'n, ɛ di. Yí ti, sɛ mɪn fite wɔ́ nyunnun mɪn sa mín nɪan an, mín
kunnun ndɪ man mín. 11 Wɔ́ muonun ɛ kʋala ɛ fɪnfɪn nun ɛ nɪan, n vi
atɪn m malɪ n juli Zoluzalɛmʋn kɛ mɪn 'ba a sʋ Nyanmɪan'n, ɔ ndala
man cɪan bulu ɔ nʋn nnyuan. 12 B'a mma a ndʋ man mín kɛ anɪn
mɪn nʋn sʋanlan lɛ su akpʋlʋwa Nyanmɪan awulo nɪn anun, anaan

kɛ m'an man menian a jomgbo asɔnın sua'n-mɔ anun, anaan kulo nın anun. 13 Like mɔ yí ti yê menian ɛhı-mɔ lɛ tʊn mín ɛsʊan'n, sɛ bɛ bisa bé a, bɛ ngʊala bɛ ngele man. 14 Nan mɔ mın sı'n y'ɔ le kɛ yé nan-mɔ Nyanmıan'n yê mın sʊ yí ɔ. Atın'n mɔ mın nanndı sʊ mın sʊ yí'n yê bé mɔ bɛ lɛ tʊn mín ɛsʊan'n fɛlɛ yí Nazalɛtı amma fâ nın ɔ. Ɛjɔlɛ'n kʊalaa mɔ b'a hɛlɛ wɔ *Moyizı mala kalata'n nʊn *mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ dıɛ nın anun'n, mın de mın di. 15 N ne anyındasʊɛ Nyanmıan anwʊn kɛ bé muonun bɛ le yí'n. Anyındasʊɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ Nyanmıan 'ba man bé mɔ bé ti anun tı kpa'n, ɔ nʊn bé mɔ bé ti anun tı man kpa'n, bé kʊalaa bɛ fi ewue nun bɛ 'tinnge. 16 Yí ti yê Nyanmıan nʊn menian'n-mɔ anyunnun, mın sie tile nán b'a ndu man mín nyunnun.

17 "Ɔ man n gɔlı n nili afʊɛ kɔ yɔ nyɛ nyɛ mɔ mın 'sa mın ba Zoluzalɛmʊn'n, mın nʊn esika walı mɔ mın 'fa mın bʊka mín mân nın anun menian'n-mɔ, ɛsɛ mın yı tɛɛ mın man Nyanmıan. 18 Tɛmʊn mɔ anın n wɔ Nyanmıan awulo nın anun mɔ Zufʊ'n-mɔ walı'n, bɛ walı tʊlı mín kɛ anın mıın tu mín nwʊn efian. Nan b'a mma a ndʊ man mín kɛ anın mıın jomgbo. 19 Tɛmʊn sɔ'n, anın Azi Zufʊ mmie-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. Sɛ bɛ nʊn mín le ɛjɔlɛ a, ahan Azi Zufʊ sɔ'n-mɔ yê ɔ di kɛ bɛ ba wó ja sʊ bɛ 'ba a sanman mín ɔ. 20 Sɛ kʊsʊ tɛmʊn mɔ bɛ fɛlɛlı mín mgbain'n-mɔ aja sʊ'n, bé nwan m'an yɔ like ɛtɛ, yí ti y'ɔ man m'an nyan amannıɛ a, anın ɛmɔ mɔ bɛ gua ɛwa'n, bɛ hán. 21 Ɛjɔlɛ kpɔlɛ kʊn yê n dıanlın nun n ganlın yí bé afian ɛbɛlɛ ɔ. Mín nwan: 'Ewuetinnge nın ati yê ɔ man ɛnɛ ɛmɔ lɛ bua mín ndɛɛ ɔ!' "

22 Ɛhı, mɔ Pɔlʊ anʊan tɔlı'n, kɛmɔ kʊnmanna Felisi sı yé Mın Ɛjɔlɛkpa nın anun ɛjɔlɛ yuein yuein'n, ɔ kɔ tu ɛjɔlɛ'n ɔ kɔ sie ɔ kɔ man bɛ kɔ sanndı. Yí nwan: "Sɛ kpain Liziası ba a, n gɔ bua ɛmɔ bie."

23 M'ɔ yɔlı sɔ'n, Felisi kɔ han kɔ hele nzalafʊ kpain'n m'ɔ nıan Pɔlʊ sʊ'n kɛ ɔ tʊ́ yí fiadı. Nan kʊsʊ ɔ mán Pɔlʊ atın maan yí manngʊn'n-mɔ bála a fua yí nwʊn ɛsɛ bɛ nían yí lıka.

Pɔlʊ 'ba fite Felisi nʊn yí yı Dulusili anyunnun

24 Ɛhı anzin, cıan kɔ yɔ nsan kʊn kɔ sın, kʊnmanna Felisi 'ba a, ɔ nʊn yí yı Dulusili. Dulusili tı Zufʊ balasua. Felisi kɔ man bɛ kɔ fɛlɛ Pɔlʊ, ɔ kɔ tie dedi'n m'ɔ di kɛ bɛ nyan yí wɔ yé Mın Zozi Kilisi anun nın anwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ anın ɔ lɛ kan'n. 25 Nan kɛmɔ anın Pɔlʊ lɛ kan amanmuo sɛsɛ, bé nwʊn ye esíe nʊn ndɛɛ ebua'n m'ɔ lɛ ba nın anwʊn ɛjɔlɛ'n, esulo kɔ han Felisi, yí nwan: "Pɔlʊ, ɛnɛ dıɛ'n tı kpa sɔ. Yí ti, cʊın wó nzin. Mın nyan alaje a, mın 'ba fɛlɛ wó biekun."

26 Ɔ yɔ dede a, anın Felisi a man b'a fɛlɛ Pɔlʊ ɔ nʊn yí bɛ jʊjɔ. Afı yí ajʊnlın nun an, ɔ bu yí kɛ Pɔlʊ b'a wula yí nvʊka maan ɔ yaci yí nun.

27 Ɛhı, afʊɛ kɔkɔlɛ nnyuan kɔ sın, kʊnmanna fʊfɔlɛ kɔ a kɔ kaci Felisi. Kʊnmanna sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Pɔlʊsiyusi Fɛsıtusi. Nan mɔ Felisi 'kɔ'n, ɔ kɔ yaci Pɔlʊ fiadı sua nın anun, afı ɔ ngulo man kɛ Zufʊ'n-mɔ bɔ yí dunman ɛtɛ.

25

Pɔlʊ kulo kɛ bɛ di yí ɛjɔlɛ'n Sezaa aja sʊ

1 Mɔ Fɛsıtusi walı juli ɛbɛlɛ mân nın anun'n, yí cıan nsan, ɔ fi Sezale ɔ kɔ hɔ Zoluzalɛmʊn. 2 Zoluzalɛmʊn ɛbɛlɛ tɛɛyıfʊɛ mgbain'n-mɔ nʊn Izalayɛ mân nın asʊ mgbain'n-mɔ kɔ sanman Pɔlʊ kɔ man Fɛsıtusi.

3 Bɛ kɔ sɛlɛ Fɛsɪtusi bɛ kɔ bʊtʊ yí kɛ ɔ yáci maan bɛ nʊn Pɔlʊ bála
Zoluzalɛmʊn. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn b'a hɔ Pɔlʊ ati ahuan, yí dɪɛ bɛ nyan
yí a, anɪn bɛ kun yí atunnun. 4 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, nan Fɛsɪtusi a bua
bɛ́ kɛ Pɔlʊ la fiadɪ Sezale ɛlɔ yê ɔ ngɔ hyɛ man, yí muonun ɔ 'ba sa
kɔ Sezale. 5 Ɛhɪ a, yí nwan: "Sɛ sʊanlan sɔ nɪn a yɔ ɛtɛ nán ɛmɔ kulo
kɛ bɛ sanman yí a, anɪn ɛmɔ mgbain'n-mɔ mán yɛ hɔ́ Sezale nán bɛ
sánman yí ɛlɔ."
6 Fɛsɪtusi lili kɔ yɔ cɪan mɔcʊɛ anaan cɪan bulu ala bɛ́ afian ɛbɛlɛ yê
ɔ salɪ hɔlɪ Sezale ɔ. Mɔ Fɛsɪtusi juli Sezale mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, bɛ kɔ yia.
Ɔ kɔ man atɪn kɛ bɛ fá Pɔlʊ bɛ bála. 7 Pɔlʊ 'ju ɛbɛlɛ ala, Zufʊ'n-mɔ mɔ
bɛ fi Zoluzalɛmʊn bɛ walɪ'n kɔ ta kɔ si kɔ yia yí bɛ kɔ tʊn yí ɛsʊan.
Ɛsʊan'n mɔ bɛ tʊnlɪn yí'n, sɛ bɛ bisa bɛ́ like mɔ Pɔlʊ a yɔ nɪn an, bɛ
ngʊala bɛ ngele man.
8 Mɔ bɛ́ nʊan tɔlɪ'n nán Pɔlʊ a sa yí nɪn. Yí nwan: "N vʊnlɪn man
Zufʊ'n-mɔ mala'n, n gualɪ man Nyanmɪan awulo nɪn anwʊn efian yê
ɛsɛ n ganlɪn ɛjɔlɛ ɛtɛ n dialɪ man belemgbin kpain'n."
9 Mɔ Pɔlʊ hanlɪn sɔ'n, kɛmɔ Fɛsɪtusi kulo kɛ ɔ cɪcɪ Zufʊ'n-mɔ alʊa'n,
ɔ kɔ bisa Pɔlʊ kɛ: "Asʊ ɛ kulo kɛ ɛ kɔ Zoluzalɛmʊn maan yɛ di ɛjɔlɛ
ɛhɪ mín ja sʊ ɔ?"
10 Mɔ Fɛsɪtusi bisalɪ kosuan sɔ'n nán Pɔlʊ a bua yí kɛ: "Belemgbin
kpain nɪn aja sʊ yê mɪn kulo kɛ yɛ di ɛjɔlɛ sɔ nɪn ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ mɪn
nwun man like ɛtɛ mɔ m'an yɔ Zufʊ'n-mɔ ɔ, wɔ́ muonun a nwun yí
sɔ. 11 Sɛ m'an yɔ like ɛtɛ mɔ yí ti y'ɔ di kɛ bɛ kun mín an, yí dɪɛ ɔ njɪjɪ
man. Nan sɛ nán yí sɔ nán ɛsʊan mgban yê bɛ́ nwan bɛ 'tʊn mín an,
yí dɪɛ sʊanlan fíí ngʊala ɔ ndɔnɪn man mín ɔ mman man bɛ́. Yí ti,
mɪn kulo kɛ yɛ di ɛjɔlɛ'n *Lɔmʊn belemgbin kpain Sezaa aja sʊ."
12 Ɛhɪ, mɔ Pɔlʊ hanlɪn sɔ'n, Fɛsɪtusi nʊn yí mgbain'n-mɔ hɔlɪ asule
walɪ a, yí nwan: "Sɛ wɔ́ nwan bɛ́ lí ɛjɔlɛ'n Sezaa aja sʊ a, ɔ tɪ man ɛtɛ.
Ɛ 'ba hɔ yí ja sʊ."

Pɔlʊ 'ba fite Agilipa nʊn yí yɪ Beleninsi anyunnun

13 Ɛhɪ, kɔ yɔ ɛlɛsan kʊn kɔ sɪn, belemgbin Agilipa nʊn yí yɪ Beleninsi
kɔ a Fɛsɪtusi ahɪn ebisa Sezale. 14 Kɛmɔ bɛ lili kɔ yɔ ɛlɛnyuan kʊn
ɛbɛlɛ'n, Fɛsɪtusi kɔ susu Pɔlʊ ɛjɔlɛ'n ɔ kɔ hele belemgbin Agilipa. Yí
nwan: "Nannan, Felisi a yaci sʊanlan kʊn fiadɪ sua nɪn anun ɛwa ɔ
a hɔ. 15 Nan mɔ n vi ɛwa n gɔlɪ Zoluzalɛmʊn'n, tɛɛyɪfʊɛ mgbain'n-mɔ
nʊn Izalayɛ mân nɪn asʊ mgbain'n-mɔ kɔ a kɔ tʊ mín, bɛ kɔ sanman
sʊanlan sɔ'n kɛ m mán bɛ hún yí.
16 "Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n, nán m'an bua bɛ́ kɛ Lɔmʊn amma'n-mɔ dɪɛ,
nán kɛ bɛ di bɛ́ ɛjɔlɛ nɪn ahɪ. Ɔ sanlɪn kɛ, sɛ bɛ sanman sʊanlan an, ɔ
di kɛ bɛ yia bɛ tɪ sʊanlan sɔ'n kʊsʊ anʊan nun ɛjɔlɛ. 17 Ɛhɪ a, bɛ nʊn
mín kɔ a ɛwa. Mín kʊsʊ m'an nne m'an nzie man, alíɛ hɪnlɪn an, n gɔ
man bɛ kɔ fɛlɛ sʊanlan sɔ'n mín ja sʊ. 18 Mín ti anun an, mín nwan
Zufʊ'n-mɔ lɛ ba han kɛ ɔ'a yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ ɔ'a hun sʊanlan. Bɛ walɪ a,
nán ɛhɪ ɛjɔlɛ ɔ. 19 Kanngʊ bɛ́ asɔnɪn nɪn anwʊn ɛjɔlɛ ɔ nʊn sʊanlan
bie, bɛ fɛlɛ yí Zozi, yí kʊsʊ yí nwʊn ɛjɔlɛ. Zozi sɔ nɪn a wu, Pɔlʊ kʊsʊ
lɛ kele kɛ yí nyɪn wɔ sʊ. 20 Mɪn nɪan ɛjɔlɛ nɪn an, mɪn nnwun man
kɛ mɪn kpɪn mɪn di yí ɔ. N gɔ han n gɔ hele Pɔlʊ kɛ sɛ ɔ kulo a, anɪn
ɔ hɔ́ Zoluzalɛmʊn maan bɛ hɔ́ lí ɛjɔlɛ sɔ nɪn ɛlɔ. 21 N ganlɪn an, Pɔlʊ
nwan ɔ kulo kɛ bɛ di yí ɛjɔlɛ'n belemgbin kpain Sezaa aja sʊ. Yí ti,

m'an man atın kɛ ɔ há fiadı sua nın anun dede ɔ jú cıan mɔ mın 'fa yí mın kɔ belemgbin kpain Sezaa aja sʋ.”
22 Mɔ Fɛsıtusi anʋan tɔlı'n, belemgbin Agilipa nwan: “Mın kulo kɛ
mín bɔbɔ muonun mın nwun sʋanlan sɔ'n mın tı yí nʋan nun ɛjɔlɛ.”
Mɔ belemgbin Agilipa hanlın sɔ'n, Fɛsıtusi nwan: “Ɛhınman, ɛ 'ba tie yí.”
23 Ɛhı, mɔ alíɛ hınlın'n, Agilipa nʋn Beleninsi bɛ kɔ sesie bɛ́ nwʋn faın bɛ kɔ a kɔ wʋlʋ lıka mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n. Bɛ 'ba a, bɛ nʋn nzalafʋ mgbain'n-mɔ nʋn kulo nın asʋ mgbain'n-mɔ. Fɛsıtusi kɔ man atın kɛ bɛ nʋn Pɔlʋ bála. 24 Mɔ bɛ nʋn Pɔlʋ walı'n, Fɛsıtusi kukuli yí nʋan sʋ a, yí nwan: “Belemgbin Agilipa, ɛmɔ kʋalaa mɔ ɛmɔ nʋn yɛ́ y'a yia ɛwa'n, sʋanlan'n mɔ Zufʋ'n-mɔ kʋalaa a a sanman yí mín ja sʋ Zoluzalɛmʋn ɛlɔ ɔ nʋn ɛwa kʋsʋ'n, mɔ yí yɛ̂ bɛ lɛ tɛtıan bɛ kan kɛ ɔ fata kɛ bɛ kun yí'n, yí ahı. 25 Mín dıɛ, m'an nıan ɛjɔlɛ nın anun an, mın nnwun man like ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ mɔ yí ti yɛ̂ ɔ fata kɛ bɛ kun yí ɔ. Nan kɛmɔ yí nwan bɛ lí ɛjɔlɛ'n belemgbin kpain Sezaa aja sʋ'n, mín kʋsʋ mín nwan n gɔ fa yí n gɔ hɔ. 26 Kʋsʋ afı, mın nnwun man like ɛtɛ mɔ ɔ'a yɔ mɔ mın kɛlɛ yí nwʋn kalata mın kɔ man belemgbin kpain nın ɔ. Yí ti, m'an man ɔ'a fite wɔ́ muonun wɔ́ belemgbin Agilipa ɔ nʋn ɛmɔ kʋalaa anyunnun. Yí dıɛ, bɛ bisa yí kosuan yue a, anın mın nyan bie mın kɛlɛ. 27 Afı, mın nnwunlin man kɛ bɛ 'fa sʋanlan mɔ b'a tʋ yí fiadı bɛ fite belemgbin anyunnun an, anın bɛ ngele man like fɔ́ʋ́n'n mɔ sʋanlan sɔ nın a yɔ'n.”

26

Pɔlʋ 'ba sa yí nın wɔ belemgbin Agilipa anyunnun

1 Ɛhı, mɔ Fɛsıtusi hanlın sɔ'n, belemgbin Agilipa nwan: “Pɔlʋ, atın wɔ nun, sa wɔ́ nın.”
2 Pɔlʋ kɔ tınngɛ yí sa, yí nwan: “Nannan Agilipa, mın di yí nwʋn fɛ kɛ ɛnɛ mın kʋala kɛ mın fite wɔ́ nyunnun mın kan ɛsʋan'n kʋalaa mɔ Zufʋ'n-mɔ a tʋn mín nın anwʋn ɛjɔlɛ. 3 Ɔ sanlın kɛ ɛ sı bɛ́ amanmuo'n ɔ nʋn bɛ́ ninnge'n-mɔ anwʋn akpʋlʋwa esúe'n kpa bɔkɔɔ. Yí ti, mın 'bʋtʋ wɔ́ kɛ ɛ sí abʋtamʋn ɛ tíe mín ɛjɔlɛ'n.
4 “Zufʋ'n-mɔ kʋalaatin sı mín mmatʋnman nun, afı m mɔlı yí bʋ Zoluzalɛmʋn mín menian'n-mɔ afian ɛlɔ. 5 Bɛ sı mín a hyɛ yɛ̂ sɛ bɛ lɛ kan ananhɔlɛ a, ahan bɛ 'kan kɛ yɛ́ asɔnın fâ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Falisifʋɛ'n, mɔ bɛ́ ɛjɔlɛ elie yɔ sı'n, anın n wɔ nun bie. 6 Ɛnɛ, bɛ lɛ bua mín ndɛɛ, ɔ sanlın kɛ mın susu mín ti mın gua anɔhʋba'n mɔ Nyanmıan bɔlı yɛ́ nan-mɔ nın asʋ. 7 Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan'n m'ɔ sʋ Nyanmıan kɔngɔɛ nʋn eyua'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ kpʋnndɛ kɛ anɔhʋba'n kpın sʋ. Anɔhʋba sɔ'n kʋsʋ dunman nun yɛ̂ Zufʋ'n-mɔ lɛ kun mín ɔ, Nannan Agilipa! 8 Nan benin yɛ̂ ɔ wɔ nun, mɔ ɛmɔ nne bɛ nni man kɛ Nyanmıan man menian fi ewue nun bɛ tinnge ɔ?
9 “Mín bɔbɔ muonun, n yɔlı ajʋnlın kɛ n zín atın ngacile kʋalaa asʋ n dótua menian'n-mɔ kɛ nán bɛ bɔ Zozi m'ɔ fi Nazalɛtı'n dunman fíí kʋ́n. 10 N yɔlı yí sɔ wɔ Zoluzalɛmʋn. Tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ manlın mín yí nwʋn atın, n jılı yɛ́ Mın menian dɔʋn n gualı bɛ́ fiadı. Ɛsɛ sɛ bɛ 'kun bɛ́ a, mın de mın tʋ nun kɛ bɛ hʋ́n bɛ́. 11 Tɛmʋn bie a, mın man bɛ fin bɛ́ mgbele Zufʋ'n-mɔ asɔnın sua'n-mɔ anun, mın mian bɛ́

kɛ bɛ yáci bɛ́ dedi'n m'ɔ wɔ yɛ́ Mɪn Zozi anun'n bɛ tʊ́. Ɛkpɔ kpili'n mɔ mɪn kpɔ bɛ́ nɪn dunman nun, mɪn kɔ dede mân ɛhɪnlɪn-mɔ anun, mɪn kɔ mɪn kele bɛ́ ahʊlʊwa kulo'n mɔ bɛ tɪ sʊ'n-mɔ asʊ.
12 "Ɛhɪ, *tɛɛyɪfʊɛ mgbain'n-mɔ kɔ man mín tunmin ɛsɛ bɛ kɔ man atɪn yê cuein, mín nʊan y'ɔ le Damasɪ. 13 Nan mɔ n valɪ atɪn'n mɔ mɪn 'kɔ'n, bɛ bɔlɪ kɔ yɔ sɛnzɛjinlan, nannan Agilipa, kanlannɪɛ kʊn fi anwunno, yí ɛta m'ɔ ta'n, ɔ tala sɛnzɛ'n. Kanlannɪɛ sɔ'n kɔ ta kɔ si kɔ yia mín nʊn bɛ́ mɔ anɪn mɪn nʊn bɛ́, yɛ lɛ kɔ'n. 14 Yɛ́ kʊalaa yɛ kɔ fin asɪ. Mɪn 'tie a, anɪn anɪɛ kʊn lɛ bisa mín Ebele anɪɛ nɪn anun kɛ: 'Sɔlʊ, Sɔlʊ, nzukɛ ati yê ɛ lɛ kele mín ahʊlʊwa ɔ? Ɛ ngɔ hʊala man mín nʊn kpɪnmgbɪn.'
15 "Mɔ anɪɛ'n hanlɪn sɔ'n, nán m'an bisa kɛ: 'Wɔ́ nwan ɔ, yɛ́ Mɪn?'
"Mɔ m misalɪ kosuan sɔ'n, nán yɛ́ Mɪn a bua mín kɛ: 'Mín Zozi yê ɛ lɛ kele mín ahʊlʊwa nɪn ɔ. 16 Nan jasʊ jinlan. M'an yɪ mín nwʊn m'an hele wɔ́ maan ɛ yɔ mín akʊa, ɛ di mín nwʊn adanzɪɛ kele ɛhɪnlɪn-mɔ kɛ a kpɪn a nwun mín ɛnɛ'n, ɛsɛ like biekun mɔ mɪn 'ba yɪ mɪn kele wɔ́'n, kan yí nwʊn ɛjɔlɛ kele bɛ́. 17 Mɪn 'ba le wɔ́ fi Zufʊ'n-mɔ nʊn anɪɛ bʊ nga'n-mɔ asa nun. Ɔ sanlɪn kɛ mɪn 'ba sʊan wɔ́ bɛ́ afian 18 maan ɛ tike bɛ́ nyɪn bɛ fi awosin nɪn anun bɛ ba kanlannɪɛ nɪn anun, bɛ fi Satan tunmin nɪn abʊ bɛ jasʊ bɛ ba Nyanmɪan anwʊn. Sɛ bɛ de mín bɛ di a, bɛ 'nyan bɛ́ ɛtɛ nɪn anwʊn face ɔ nʊn lɪka wɔ bɛ́ mɔ bɛ tɪ Nyanmɪan dɪɛ nɪn afian.'
19 "Ɛhɪ, nannan Agilipa, m'an ngʊala man mín ja nun jinlan like'n m'ɔ fi nyanmɪansʊ nɪn anyunnun. 20 Nan n nili mʊa m mɔlɪ ɛjɔlɛ sɔ'n n gelelɪ Damasɪ amma, ɛsɛ m mɔlɪ n gelelɪ Zoluzalɛmʊn kʊsʊ amma, Zude mân nɪn anun lɪka kʊalaatin, ɔ nʊn mân ɛhɪnlɪn-mɔ kɛ bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n bɛ fá bɛ́ nwʊn bɛ mán Nyanmɪan, bɛ bɔ́ bala m'ɔ kele kɛ bɛ́ asɪtanlan nɪn a kaci. 21 Ɛhɪka ati yê Zufʊ'n-mɔ a a tɔ mín sʊ mɛlɛ mɔ anɪn n wɔ Nyanmɪan awulo nɪn anun mɔ bɛ́ nwan bɛ 'kun mín nɪn ɔ. 22 Nan Nyanmɪan a sisa mín dede ɔ'a ju ɛnɛ, ɔ man n jin ɛwa mɪɪn di adanzɪɛ mmatʊnman kʊalaa nʊn mgbain kʊalaa anyunnun. Like mɔ Moyizɪ nʊn mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ hanlɪn yí ɛjɔlɛ kɛ ɔ lɛ ba'n, like sɔ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ dein yê mɪɪn kan nɪn ɔ. 23 Afɪ, Moyizɪ nʊn mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ hanlɪn kɛ *Kilisi'n 'ba nwun yí nyunnun, yí dein y'ɔ fi ewue nun ɔ 'di mʊa tinnge ɔ, ɛsɛ ɔ 'bɔ kanlannɪɛ'n m'ɔ man bɛ nyan ngʊan nɪn anwʊn ɛjɔlɛ ɔ kele yɛ́ mân'n nʊn mân ɛhɪnlɪn-mɔ."
24 Mɔ Pɔlʊ anʊan wɔ sʊ ɔ lɛ sa yí nɪn'n, Fɛsɪtusi kɔ tɪan, yí nwan: "Pɔlʊ, wɔ́ ti a sɛcɪ! Nwʊnman'n mɔ ɛ sɪ yí kpili nɪn a man wɔ́ ti a kpɛ yí nwʊn!"
25 Mɔ Fɛsɪtusi hanlɪn sɔ'n, nán Pɔlʊ a bua yí kɛ: "Kpain, mín ti sɛcɪlɪ man. Nan ɛjɔlɛ'n mɔ mɪɪn kan'n tɪ ananhɔlɛ ɛsɛ yí ɛhan sʊ ɔ. 26 Belemgbin Agilipa muonun sɪ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ. Sɛ mɪɪn kan an, mɪn nzulo man yí nzin. Ɔ sanlɪn kɛ, ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ fíí nvʊn man yí nyɪn, ɛsɛ nán awosin nun yê b'a fɪa b'a li ɔ. 27 Nannan Agilipa, ɛjɔlɛ'n mɔ mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ hanlɪn'n, asʊ ɛ nne ɛ nni man ɔ? Mɪn sɪ kɛ ɛ de di!"
28 Mɔ Pɔlʊ hanlɪn ɛhɪ'n, belemgbin Agilipa nwan: "Pɔlʊ, ɛ de di kɛ kɪkaala mɔkʊn ɛ kʊala kɛ ɛ yɔ maan mɪn kaci Zozi Kilisi sʊanlan?"
29 Mɔ belemgbin Agilipa hanlɪn sɔ'n, Pɔlʊ nwan: "Sɛ kɪkaala o, sɛ ɛwa asʊ tɛmʊn nyɛ o, mɪɪn sɛlɛ Nyanmɪan kɛ nán ɔ yɔ wɔ́ ngʊnmɪn,

nan bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ wɔ ɛwa bɛ lɛ tie mín ɛnɛ'n, bɛ káci Zozi Kilisi menian kɛ m'an kaci yí'n. Kʋsʋ, nán man bɛ gua bɛ́ sa ngɔnzɔngɔnzɔ kɛ b'a gua mín'n!”

30 Mɔ Pɔlʋ anʋan tɔlɪ'n, belemgbin Agilipa, kʋnmanna Fɛsɪtusi, Beleninsi nʋn bɛ́ mɔ bɛ nʋn bɛ́ tɪtɪ tɔbɪlɪ nɪn anwʋn'n kɔ jasʋ jasʋ. 31 Bɛ hɔlɪ asule a, bɛ kɔ han yí bɛ́ afian ɛlɔ kɛ: “Sʋanlan sɔ'n yɔlɪ man like m'ɔ di mɔ kɛ kun yí anaan bɛ tʋ yí fiadɪ ɔ.”

32 Ɛhɪ a, belemgbin Agilipa kɔ han kɔ hele Fɛsɪtusi kɛ: “Sɛ nán kɛ sʋanlan sɔ'n nwan bɛ nʋn yí hɔ́ Sezaa aja sʋ a, ahan ɔ di kɛ bɛ yaci yí nun.”

27

Bɛ nʋn Pɔlʋ 'ba hɔ Lɔmʋn

1 Ɛhɪ, mɛlɛ mɔ bɛ́ nwan yɛ fʋ́ meli yɛ hɔ́ Lɔmʋn'n, bɛ kɔ fa Pɔlʋ nʋn bɛ́ mɔ b'a gua bɛ́ fiadɪ'n mmie-mɔ bɛ kɔ wula nzalafʋ kpain kʋn asa nun. Nzalafʋ sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Zuliyusi. Ɔ sie nzalafʋ ɛya kʋn. Bɛ́ nzalafʋ fâ dɪɛ'n li “Belemgbin Sezaa Fâ” 2 Cɪan'n juli a, yɛ kɔ fʋ meli kʋn anun. Meli sɔ'n fi kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Adalaminti nɪn asʋ. Yɛ́ ɛhɔlɛ nɪn anun, ɔ di kɛ meli'n jejinlan Azi mân nɪn anun kulo'n-mɔ mɔ meli lɪka wɔ'n. Yɛ nʋn Alisitakɪ m'ɔ fi Masedʋanɪn mân nɪn anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Tesaloninki nɪn asʋ'n y'ɔ hɔlɪ ɔ.

3 Ɛhɪ, mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, yɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sidʋn nɪn asʋ. Mɔ yɛ juli ɛbɛlɛ'n, Zuliyusi kɔ man Pɔlʋ atɪn kɛ ɔ hɔ́ fúa yí manngʋn'n-mɔ anwʋn yê like mɔ ɔ'a mian yí nwʋn'n, yí manngʋn'n-mɔ kʋala kɛ bɛ fa bɛ man yí. Zuliyusi tɪ sʋanlan m'ɔ nɪan Pɔlʋ sʋ kanlanman kpa. 4 Mɔ yɛ fi Sidʋn ɛbɛlɛ yɛ tuli yɛ́ bʋ'n, yɛ kɔ sɪn Sipʋlʋ asue afian kpɔlɛ nɪn anʋan. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn anwʋnman'n tu si yɛ́. 5 Yɛ kɔ kpɛ jenvie'n m'ɔ mantan Silisi nʋn Panfili mân'n. Yɛ kɔ ju Lisi mân nun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Mila nɪn asʋ. 6 Mɔ yɛ juli ɛbɛlɛ'n, anɪn meli kʋn fi Ezipiti mân nun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Alɛgɪzanndili nɪn asʋ ɔ lɛ kɔ Itali mân nun. Nzalafʋ kpain Zuliyusi kɔ man yɛ kɔ fʋ nun.

7 Ɛhɪ, meli'n mɔ yɛ fʋlɪ nun'n kɔ bɛtɛ-bɛtɛ. Ɔ man yɛ lili kɔ yɔ ɛlɛnun kʋn asue nɪn anyɪnsʋ dede mɔ yɛ 'ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sinindi anʋan nun'n, yɛ fɛlɪ kpa. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn anwʋnman'n lɛ jɪjɪ yɛ́. Yí ti, y'a ngʋala man ɛbɛlɛ jinlan. Yɛ kɔ sɪn Kɛlɛtɪ mân'n m'ɔ tɪ asue afian kpɔlɛ nɪn abʋ asɪ. Ɛbɛlɛ mantan kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Salɪmone'n. 8 Yɛ le ɛfɛ yɛ san asue'n dede yɛ kɔ ju lɪka kʋn. Lɪka sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí “Meli lɪka Mgbakpa”, ɔ mantan kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Lase'n. 9 Yɛ hyɛlɪ ɛbɛlɛ sʋnman yê asue nɪn anyɪnsʋ ɛhɔlɛ'n yɔlɪ esulo. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn bocie tɛmʋn'n mɔ bɛ cɪ ɛhɔɛ nɪn a sɪn. 10 Ɛhɪka ati, Pɔlʋ kɔ kannzʋ bɛ́. Yí nwan “Ebia-mɔ, mɪn nɪan an, atɪn etue ɛhɪ 'ba yɔ esulo. Ɔ sanlɪn kɛ meli'n nʋn ninnge'n m'ɔ wɔ nun nɪn anwʋn 'ba han kpa. Yɛ́ muonun bɔbɔ, sɛ Nyanmɪan a nni man yɛ́ nzin an, yɛ 'wu.” 11 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ Pɔlʋ hanlɪn nɪn a njian man nzalafʋ kpain'n. Nan nunhan mɔ sʋanlan'n m'ɔ kan meli'n nʋn sʋanlan'n m'ɔ le meli'n hanlɪn'n, sʋ yê ɔ lili ɔ. 12 Ɛbɛlɛ lɪka mɔ meli'n-mɔ jinlan'n tɪ man lɪka kpa fɔsɪɛ nɪn anun. Yí ti, bɛ́ dɔʋn mɔ bɛ wɔ meli nɪn anun nɪn anʋan yɔlɪ kʋn kɛ bɛ fi ɛbɛlɛ bɛ hɔ́ bɛ jú kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Feninkisi nɪn asʋ. Feninkisi tɪ Kɛlɛtɪ mân nɪn anun kulo. Ɛbɛlɛ lɪka mɔ meli'n-mɔ jinlan nɪn anyɪn kaci ngʋa

nʊn sɛnzɛ atɔlɪɛ nʊn sɔlɔ nʊn sɛnzɛ atɔlɪɛ. Ɛbɛlɛ yê fɔsɪɛ nɪn anun ahan ɔ di kɛ yɛ jinlan ɔ.

Anwʊnman kpili'n

13 Ɛhɪ, anwʊnman kaan bie fi ngʊa ɛlɔ ɔ kɔ fita. Mɔ anwʊnman sɔ'n fitalɪ'n, bɛ́ nwan anɪn ɛjɔlɛ fíí. Bɛ kɔ fʊla meli'n sɛhɛ'n, meli'n kɔ tu yí bʊ ɔ kɔ san Kɛlɛtɪ mân nɪn asue nɪn anʊan kʊkʊ kpa. 14 Kaan cɛ, huuu, anwʊnman kpili kʊn fi Kɛlɛtɪ mân nɪn anun ɔ kɔ fita jenvie nɪn anyɪnsʊ. Anwʊnman sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí "Elakilʊn".

15 Anwʊnman'n kɔ bɔlɪ meli nɪn abʊ. Bɛ bɪlɪ meli nɪn an, ɔ nyɔ man ye. Anɪn ɔ di kɛ yɛ yaci yɛ́ nwʊn nun yɛ man anwʊnman'n. 16 Anwʊnman'n kɔ bɔlɪ meli nɪn abʊ yɛ kɔ sɪn asue afian kpɔlɛ kʊn abʊ asɪ. Asue afian kpɔlɛ sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Koda. Koda lelɪ anwʊnman'n kaan manlɪn yɛ́. Anɪn ɛlɛɛ kʊn sota meli nɪn anzin. Ɛlɛɛ sɔ'n, sɛ emian ba a yê bɛ fa ɔ. Yɛ fɛlɪ kpa nán yɛ́ sa a han yí. 17 Bɛ́ mɔ bɛ di meli nɪn anun junman'n kɔ fʊla ɛlɛɛ'n meli nɪn anun. Mɔ bɛ fʊlalɪ ɛlɛɛ'n, bɛ kɔ fa nyanman bɛ kɔ sʊsɔ meli nɪn afian maan ɔ kɔ yɔ kunngun. Kɛmɔ bɛ sulo kɛ meli'n kɔ nyʊɪn Libi mân nɪn asue nʊan anyʊan nɪn asʊ'n, bɛ kɔ yaci tabʊa nʊnnɔɛ'n m'ɔ sota yí nzin nɪn anun, anwʊnman'n yê anɪn ɔ nʊn yɛ́ lɛ kɔ ɔ. 18 Kɛ anɪn asutue'n lɛ kpɪn tu si yɛ́'n, mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, bɛ kɔ ju meli nɪn anun ninnge'n-mɔ bie bɛ kɔ gua jenvie nɪn anun. 19 Ɛsɛ mɔ alíɛ hɪnlɪn biekun'n, bɛ mɔ bɛ di meli nɪn anun junman'n, bɛ́ muonun bɛ kɔ ju meli nɪn anwʊn ninnge'n-mɔ bɛ kɔ gua jenvie nɪn anun. 20 Yí cɪan kɔ yɔ nyɛ, eyua nvi man, nzalama nda man, kɛ asutue'n la sʊ nɪn ala'n. Afɪ sian dɪɛ, yɛ́ nyɪn ta nun kɛ ewue yê yɛ lɛ ba wu ɔ.

21 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n kʊsʊ, anɪn yɛ lili like a hyɛ kpa. Ɛhɪ a, Pɔlʊ kɔ jasʊ kɔ jinlan bɛ́ afian. Yí nwan: "Mín manngʊn-mɔ, ahan ɛmɔ tielɪ mín maan yɛ halɪ Kɛlɛtɪ. Sɛ yɛ halɪ ɛbɛlɛ a, ahan y'a nnwun man yalɛ y'a nzɛcɪ man ninnge. 22 Nan kɪkaala dɪɛ, ɛmɔ tíla bɛ́ ahʊnlɪn. Sʊanlan fíí ngɔ wu man, nan meli nɪn ala yê ɔ 'nʊan ɔ. 23 Afɪ ɛnɛ kɔngɔɛ, Nyanmɪan mɔ n dɪ yí sʊanlan mɔ mɪn sʊ yí'n, yí bɔfʊɛ'n kʊn walɪ mín nwʊn. 24 Yí nwan: 'Pɔlʊ, n'ɛ sulo! Ɔ di kɛ ɛ fite belemgbin kpain nɪn anyunnun. Nyanmɪan a tie wɔ́ mmʊtʊɛ'n. Wɔ́ dunman nun, Nyanmɪan 'ba man bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ nʊn wɔ́ gua meli nɪn anun'n nyan ngʊan.' 25 Ɛhɪka ati, mín manngʊn-mɔ, ɛmɔ tíla bɛ́ ahʊnlɪn. Ɔ sanlɪn kɛ mɪn de Nyanmɪan mɪn di. Ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a han ɔ a hele mín'n, ɔ 'kpɪn sʊ. 26 Nan kʊsʊ, asue afian kpɔlɛ kʊn asʊ yê yɛ 'yue ɔ."

Meli'n 'ba nyʊɪn

27 Ɛhɪ, kɛ asutue'n mantanlɪn yɛ́ meli'n tango tango ɛbɔ asue'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Adiliyatiki nɪn asʊ'n, yí cɪan bulu ɔ nʊn nnan ahɪ. Mɔ ɔ 'kɔ kɔ yɔ alɪmunnun'n, ɔ kɔ yɔ bɛ́ mɔ bɛ di meli nɪn anun junman'n kɛ bɛ ka kaan bɛ tʊ etin. 28 Nyanman'n mɔ bɛ fa bɛ susu bɛ nwun lɪka mɔ asue nɪn abʊ kɔ ɔ ju'n, bɛ kɔ tʊ bɛ kɔ gua asue nɪn anun. Nyanman sɔ'n, bulalɛ wɔ yí ti. Bɛ susuli a, bɛ kɔ nwun kɛ yí bʊ tɪ mɛtɪlɪ abulasan ɔ nʊn nsʊ. Bɛ hɔlɪ bɛ́ nyunnun kaan an, ɛsɛ bɛ kɔ susu yí biekun. Bɛ kɔ nwun kɛ yí bʊ tɪ mɛtɪlɪ abulaa ɔ nʊn mɔcʊɛ. 29 Bɛ sulo kɛ yɛ́ meli'n kɔ fʊ ɛbʊɛ sʊ. yí ti, bɛ kɔ gua sɛhɛ nnan asue nɪn anun meli nɪn abʊ ati. Anɪn bɛ lɛ sɛlɛ kɛ alíɛ hín ndɛ-ndɛ. 30 Kanngʊ anɪn bɛ lɛ kpʊnndɛ atɪn bɛ fi meli nɪn anun bɛ nwanndi. Bɛ kɔ jula ɛlɛɛ'n mɔ emian ba a

bɛ fa nɪn asue nɪn anyɪnsʊ. Bɛ 'bisa bɛ́ a, bɛ́ nwan bɛ 'ju bɛ yɔ meli nɪn anyunnun sɛhɛ dɪɛ'n-mɔ kpa. 31 Mɔ Pɔlʊ nwunlin yí sɔ'n, ɔ kɔ
han kɔ hele nzalafʊ kpain'n nʊn nzalafʊɛ'n-mɔ kɛ: "Sɛ menian ɛhɪ-mɔ
a ndanlan man meli nɪn anun an, ɛmɔ nnyan man ngʊan." 32 Ɛhɪ a,
nzalafʊ'n-mɔ kɔ kuko nyanman'n-mɔ m'ɔ lile ɛlɛɛ nɪn anun'n, Bɛ kɔ
yaci ɛlɛɛ'n maan ɔ kɔ hɔ.

33 Ɛhɪ, anɪn bɛ lɛ nwʊnndɛ kɛ alíɛ hín. Pɔlʊ kɔ wowula bɛ́ kʊalaa
bɛ́ anwʊnsɛlɛ kɛ bɛ lí like. Yí nwan: "Ɛmɔ nían, ɛnɛ tɪ cɪan bulu nʊn
nnan, yalɛ'n dunman nun, ɛmɔ lili man like. 34 Yí ti, mɪn 'sɛlɛ ɛmɔ kɛ
ɛmɔ lí like kaan nán b'a nyan anwʊnsɛlɛ. Ɔ sanlɪn kɛ, ɛmɔ anun bie
fíí anwʊn ngɔ bu man ɛbʊɪn."

35 Mɔ Pɔlʊ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ fa kpaʊn, ɔ kɔ la Nyanmɪan asɪ
bɛ́ kʊalaa bɛ́ nyunnun ɛbɛlɛ. M'ɔ lalɪ Nyanmɪan asɪ ɔ yuelɪ'n, ɔ kɔ bu
nun ɔ kɔ li. 36 Mɔ bɛ́ kʊalaa bɛ nwunlin kɛ Pɔlʊ a li like'n, bɛ́ kʊsʊ bɛ
nyanlɪn anwʊnsɛlɛ bɛ lili like. 37 Yɛ́ kʊalaa mɔ anɪn yɛ wɔ meli nɪn
anun'n, yɛ tɪ menian ɛya nnyuan menian abulasʊ ɔ nʊn nsian. 38 Mɔ
bɛ́ kʊalaa bɛ lili like bɛ́ kʊ yili'n, bɛ kɔ ju *bele'n bɛ kɔ gua jenvie nɪn
anun maan meli'n kɔ yɔ halu-halu.

39 Ɛhɪ, mɔ alíɛ hɪnlɪn'n, bɛ́ mɔ bɛ di meli nɪn anun junman nɪn a
nnwun man lɪka'n nzɔlɛ. Nan bɛ 'nɪan an, anɪn jenvie'n lɪka kʊn tɪ kɔ
wʊlʊ asɪɛ nɪn anun. Lɪka sɔ'n tɪ anyʊan. Ɛbɛlɛ yɛ̂ bɛ́ mɔ bɛ di meli
nɪn anun junman'n kulo kɛ, sɛ bɛ yɔ nán ɔ yɔ ye a, anɪn bɛ man meli'n
nyʊɪn ɔ. 40 Bɛ kɔ foti foti sɛhɛ'n-mɔ bɛ kɔ gua jenvie nɪn anun. Bɛ kɔ
yɪyɪ nyanman'n-mɔ kʊalaatin mɔ bɛ sɔ nun bɛ bɪbɪlɪ meli nɪn ati'n. Mɔ
bɛ yuelɪ yí yɪyɪ'n, bɛ kɔ mɪnnda afela kʊn meli nɪn anyunnun maan
anwʊnman bɔlɪ yí bʊ. Mɔ anwʊnman'n 'bɔlɪ meli nɪn abʊ'n, anɪn ɔ
nʊn bɛ́ lɛ kɔ lɪka mɔ anyʊan'n wɔ ɛlɔ. 41 Nan bɛ juli lɪka kʊn an, meli'n
kɔ nyʊɪn. Ɔ sanlɪn kɛ ɛbɛlɛ lɪka'n tɪ asue nnyuan ayialɪɛ. Meli nɪn ati'n
kɔ nyʊɪn dede ɔ ngʊala man yí bʊ tu fíí. Mgbaha'n kɔ fin meli nɪn abʊ
ati sɛlɛ sɛlɛ kpa dede ɔ kɔ bubu nun.

42 Mɔ nzalafʊ'n-mɔ nwunlin yí sɔ'n, bɛ́ nwan bɛ 'kun bɛ́ mɔ b'a gua
bɛ́ fiadɪ'n kʊalaatin nán bɛ́ nun bie a nyɔ man asue ɔ a nwanndi man.
43 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ'n nán bɛ́ kpain nɪn a totua bɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ kulo
kɛ ɔ de Pɔlʊ ati. Ɔ manlɪn atɪn kɛ bɛ́ mɔ bɛ sɪ asue yɔ'n, bɛ lí mʊa bɛ
tɔ́ asue nɪn anun. Bɛ yɔ́ asue bɛ fʊ́ fie. 44 Ɛhɪnlɪn-mɔ 'ba fʊ bɛ gugua
meli'n tabʊa'n nʊn yí mgbʊnmgbɔ nɪn asʊ bɛ kɔ fie. Anɪn kɛ ɔ kpɪnlɪn
yɔlɪ mɔ bɛ́ kʊalaa bɛ́ nwʊn kʊnlʊn-ngʊnlʊn bɛ fʊlɪ fie nɪn anɪn.

28

Malɪtɪ mân'n

1 Ɛhɪ, mɔ yɛ nyanlɪn yɛ́ ti yuelɪ'n, bɛ kɔ han bɛ kɔ hele yɛ́ kɛ asue
afian kpɔlɛ'n mɔ yɛ fitelɪ sʊ'n li Malɪtɪ. 2 Ɛbɛlɛ menian'n-mɔ kɔ sɔ yɛ́
nun kanlanman kpa. Kɛmɔ anɪn esue'n lɛ tɔ mɔ ɛyɛlɛ wɔ nun'n, bɛ kɔ
huan sîn kpili kpa kʊn. Sîn kpili sɔ nɪn anwʊn yɛ̂ bɛ lelɪ yɛ́ kʊalaa yɛ́
atɪn ɔ. 3 Mɔ yɛ gua sîn nɪn anwʊn'n, Pɔlʊ kɔ sɪsa mmaka mmaka'n-mɔ,
yí nwan ɔ 'fa gua sîn nɪn anun. Mɔ ɔ 'fa gua nun'n, kanngʊ anɪn owo
kʊn wɔ nun. Mɔ sîn'n wulu-wulu'n hanlɪn yí'n, ɔ kɔ fite kɔ sinze Pɔlʊ
asa. 4 Mɔ ɛbɛlɛ menian'n-mɔ nwunlin kɛ owo'n sinze Pɔlʊ asa'n, bɛ kɔ
han bɛ kɔ hele bɛ́ nwʊn kɛ: "Fɔ́ʊ́n kɛ sʊanlan ɛhɪ tɪ kodiawu! Ahan

ɔ 'wu asue nun mɔ mʋafʋɛ ɔ'a nyan yí ti'n, ɔ'a nju man, Nyanmıan lɛ bua yí ndɛɛ ɔ kun yí.”

5 Nan Pɔlʋ kɔ kpʋnndın owo'n kɔ gua sîn nın anun. Yí bʋsʋ'n ngɔ yɔ man yí like fíí. 6 Ɛhınlın-mɔ dıɛ, anın bɛ lɛ nwʋnndɛ bɛ nıan, sɛ Pɔlʋ asa'n kɔ nwun, anaan sɛ ɔ kɔ wu nvu nun e. Nan bɛ tanlanlın bɛ nwʋnndɛlı dede mɔ bɛ nıan an, ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí mma man yí nzin'n, bɛ kɔ kaci bɛ́ nʋan. Bɛ́ nwan ɔ tı bʋsʋın.

7 Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anın lıka kʋn mantan yɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ. Sʋanlan'n m'ɔ le lıka sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Pubiliyusi. Yí dein yê ɔ tı Malıtı mân nın anun ɛbɛlɛ alimʋa sʋanlan kpili ɔ. Bian sɔ'n kɔ le yɛ́ kanlanman, ɛsɛ ɔ kɔ sike yɛ́ dede cıan nsan. 8 Tɛmʋn sɔ'n, anın Pubiliyusi ası'n la. Ɔ sanlın kɛ ebunnun a hyı yí, ɛsɛ abutunman kanlan kʋsʋ a li yí. Pɔlʋ kɔ hɔ kɔ nıan yí bʋsʋ, ɔ kɔ yɔ asɔnın, ɔ kɔ fa yí sa kɔ sie wuluwafʋɛ nın asʋ maan yí nwʋn kɔ sa. 9 Mɔ bian kpain'n nın anwʋn salı'n, ɛbɛlɛ mân nın anun nwuluwafʋɛ'n-mɔ kʋsʋ kɔ a kɔ man bɛ́ nwʋn kɔ sa. 10 Ɛhı a, bɛ kɔ kuku yɛ́ anwunno. Yɛ wɔ ɛbɛlɛ dede cıan mɔ yɛ 'tu yɛ́ bʋ'n, like biala mɔ yɛ kʋala kɛ yɛ mian yí nwʋn atunnun'n, Malıtı menian'n-mɔ kɔ fa kɔ man yɛ́.

Pɔlʋ 'ba ju Lɔmʋn

11 Ɛhı, yɛ lili sala nsan Malıtı mân nın anun ɛbɛlɛ. Tɛmʋn mɔ yɛ 'kɔ'n, yɛ fʋlı Alɛgızanndili meli kʋn anun. Meli sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí “Mmʋsʋın nda”. Fɔsıɛ nın ati, Mmʋsʋın nda sili ası Malıtı mân nın anun ɛbɛlɛ. 12 Mɔ yɛ tuli yɛ́ bʋ'n, kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Silacuzı nın asʋ yê yɛ lili mʋa yɛ juli ɔ. Yɛ lili cıan nsan ɛbɛlɛ. 13 Yɛ fi ɛbɛlɛ, yɛ kɔ san asue nın anʋan yɛ kɔ ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Elezio nın asʋ. Mɔ alíɛ hınlın'n, ngʋa anwʋnman'n kɔ bɔ yí bʋ ɔ kɔ fita. Ɔ man yɛ lili cıan nnyuan atunnun nán y'a ju kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Puzɔlʋ nın asʋ. 14 Mɔ yɛ juli Puzɔlʋ ɛbɛlɛ'n, yɛ kɔ nwun anianman mmie-mɔ. Bɛ́ nwan yɛ lí mɔlɛ kʋn bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ. Anın kɛ yɛ kpınlın yɛ yɔlı mɔ yɛ juli Lɔmʋn ɛlɔ nın anın. 15 Nan dede mɔ yɛ 'ju Lɔmʋn'n, ɛlɔ anianman'n-mɔ kɔ tı yɛ́ ngan. Mmie-mɔ kɔ a yɛ́ atın ele Apiyusi kulo nın asʋ ɛbɛlɛ Gua nun. Mmie-mɔ kʋsʋ kɔ a yɛ́ atın ele kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Lıka Nsan mɔ bɛ Da nın asʋ. Mɔ Pɔlʋ nwunlin anianman sɔ'n-mɔ'n, ɔ kɔ la Nyanmıan ası ɔ kɔ nyan anwʋnsɛlɛ. 16 Mɔ yɛ juli Lɔmʋn ɛlɔ'n, bɛ kɔ man Pɔlʋ atın kɛ ɔ tí yí nwʋn ɔ tánlan ɔ nʋn nzalafʋ'n m'ɔ sisa yí'n.

Pɔlʋ 'ba bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kele Lɔmʋn amma'n-mɔ

17 Ɛhı mɔ yɛ juli Lɔmʋn'n, yí cıan nsan, Pɔlʋ kɔ yia ɛbɛlɛ Zufʋ mgbain'n-mɔ yí awulo ɛlɔ. Mɔ bɛ́ ti yialı'n, Pɔlʋ nwan: “Anianman-mɔ, m'an nze man yɛ́ mân nın anun ɛlɔ menian'n-mɔ sa, m'an ngan man yɛ́ nan-mɔ amanmuo nın anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ, kʋsʋ b'a hyı mín Zoluzalɛmʋn ɛlɔ b'a tʋ mín fiadı ɛsɛ b'a fa mín b'a wula Lɔmʋn menian'n-mɔ asa nun. 18 Nan mɔ Lɔmʋn menian'n-mɔ tılı mín nʋan nun ɛjɔlɛ yuelı'n, bɛ́ nwan bɛ 'yaci mín nun. Ɔ sanlın kɛ, bɛ nnwun man like ɛtɛ mɔ m'an yɔ m'ɔ di kɛ bɛ kun mín yí nwʋn ɔ. 19 Mɔ bɛ hanlın sɔ'n, Zufʋ'n-mɔ nwan bɛ ndie man. Kɛmɔ mín kʋsʋ mın ngulo man kɛ mın tʋn mın mân nın ɛsʋan'n, mín nwan ɛjɔlɛ sɔ'n, belemgbin kpain nın aja sʋ ɛwa yê yɛ 'di yí ɔ. 20 Anın like ati m'ɔ man m'an fɛlɛ ɛmɔ'n, yí ahı. Ɔ sanlın kɛ, sʋanlan'n mɔ Izalayɛ mân'n susu yí ti gua yí sʋ'n, yí dunman nun ati yê b'a gua mín sa ngɔnzɔngɔnzɔ ɛhı ɔ.”

21 Mɔ Pɔlʊ anʊan tɔlɪ'n, bɛ́ nwan: “Yɛ́ sa hanlɪn man wɔ́ ti kalata
m'ɔ fi Zude mân nɪn anun. Ɛsɛ yɛ́ nianman'n-mɔ anun fíí fi ɛlɔ ɔ walɪ
hanlɪn man wɔ́ nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ helelɪ man yɛ́ ɛwa. 22 Nan kʊsʊ yɛ
kulo kɛ yɛ tɪ wɔ́ nʊan nun ɛjɔlɛ yɛ nwun m'ɔ wɔ wɔ́ kunnun'n. Ɔ sanlɪn
kɛ fâ sɔ'n mɔ ɛ di'n, lɪka biala, menian'n-mɔ tu bɛ́ nyɪn bɛ sa yí.”
23 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, bɛ nʊn Pɔlʊ bɛ kɔ hele bɛ́ nwʊn cɪan. Mɔ
cɪan sɔ'n juli'n, bɛ kɔ a dɔʊn kpa. Bɛ kɔ a kɔ tʊ Pɔlʊ yí lɪka m'ɔ da
ɛbɛlɛ. Ɔ bɔ yí bʊ ngɛlɛmɔ dede ɔ kɔ ju nɔsʊba, Pɔlʊ kɔ han Nyanmɪan
Belemgbin Mân nɪn anwʊn ɛjɔlɛ kɔ hele bɛ́. Zozi anwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ b'a
hɛlɛ wɔ *Moyizɪ mala nɪn anun ɔ nʊn mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ kalata'n-mɔ
anun'n, Pɔlʊ kɔ bubu kɔ hele bɛ́. 24 Mɔ bɛ nwunlin yí sɔ'n, mmie-
mɔ lelɪ Pɔlʊ anʊan ɛjɔlɛ'n bɛ lili. Nan mmie-mɔ kʊsʊ dɪɛ, b'a nne
b'a nni man. 25 Kɛmɔ afɪ bɛ́ afian ɛlɔ bɛ́ nʊan a nzɛ man bɛ́ nwʊn
yê bɛ jasʊlɪ'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ Pɔlʊ hanlɪn helelɪ bɛ́'n. Yí nwan:
“Ɛjɔlɛ'n mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n nanndɪlɪ kpɔmanfʊɛ *Ezayi
asʊ ɔ hanlɪn helelɪ ɛmɔ mgbain'n-mɔ'n, kanngʊ ɔ tɪ ananhɔlɛ sakpa!
26 Kpɔmanfʊɛ Ezayi nwan:

Kɔ menian ɛhɪ-mɔ anwʊn nán kan kele bɛ́ kɛ:
Ɛmɔ 'ba tie yí kpa, kʊsʊ ɛmɔ ngɔ tɪ man yí bʊ.
Ɛmɔ 'ba nɪan yí kpa, kʊsʊ ɛmɔ ngɔ nwun man yí.
27 *Ɔ sanlɪn kɛ menian ɛhɪ-mɔ a kete bɛ́ ahʊnlɪn'n,*
b'a totua bɛ́ nzʊ'n ɛsɛ b'a momuan bɛ́ nyɪn'n.
Ɔ man bɛ́ nyɪn'n nnwun man asɪ,
bɛ́ nzʊ'n ndɪ man ɛjɔlɛ nán b'a nwun ngɛlɛ
b'a kaci bɛ́ nyɪn mín nwʊn nán bɛ́ nwʊn a sa.

28 “Yí ti, ɛmɔ nwún yí kɛ Nyanmɪan ngalɪɛ'n m'ɔ man bɛ nyan bɛ́
ti'n, ngalɪɛ sɔ nɪn a tʊ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n. Bɛ́ dɪɛ, bɛ tie bɛ de
Nyanmɪan bɛ di.”
[29 Mɔ Pɔlʊ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, Zufʊ'n-mɔ 'kɔ a, anɪn bɛ lɛ su akpʊlʊwa
kpa bɛ́ afian ɛlɔ.]
30 Ɛhɪ anzin, Pɔlʊ tanlanlɪn sua'n m'ɔ hayɪlɪ nɪn anun ɛbɛlɛ dede afʊɛ
nnyuan. Ɔ sɔ bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ kulo kɛ bɛ nwun yí nwʊn nɪn anun.
31 Ɔ le atɪn ɔ kan Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʊn ɛjɔlɛ, ɛsɛ ɔ bɔ
yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n ɔ kele menian'n-mɔ, like fíí njɪjɪ man yí.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN LƆMƱN ASƆNIN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dɪɛ y'ɔ le Pɔlʋ? Pɔlʋ tɪ Zufʋ, bɛ wʋlɪ yí Silisi mân nun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Talɪsɪ nɪn asʋ. Nan kʋsʋ, Zoluzalɛmʋn yê bɛ talɪ yí ɔ suanlɪn Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn ɔ. Ɔ kacili sʋanlan mɔ yí nwʋn tɛ yí wɔ Zufʋ'n-mɔ amanmuo nɪn anun. Pɔlʋ helelɪ alimʋa Kilisi amma'n-mɔ ahʋlʋwa. Nan yé Mɪn Zozi yɪlɪ yí nwʋn helelɪ yí, ɔ fɛlɛlɪ yí kɛ ɔ káci yí bɔfʋɛ wɔ bé mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n-mɔ afian. Pɔlʋ hɔlɪ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n wɔ *Lɔmʋn belemgbin mân nɪn anun lɪka dɔʋn.

Mɛlɛ mɔ Pɔlʋ 'kɛlɛ kalata ɛhɪ'n, anɪn ɔ wɔ Kolɪntɪ kulo nɪn asʋ. Ɔ kulo kɛ ɔ kɔ Zoluzalɛmʋn, ɛsɛ kʋsʋ ɔ kɔ Lɔmʋn. Yí ti, ɔ hɛlɛlɪ Lɔmʋn asɔnɪn mma'n-mɔ kɛ ɔ lɛ ba bé nwʋn ɛlɔ ɔ kekele bé like ɔ wowula bé anwʋnsɛlɛ.

Pɔlʋ a hye kalata ɛhɪ anun nsan. Alimʋa lɪka dɪɛ'n (yí ti 1-8), ɔ lɛ tu Ɛjɔlɛkpa nɪn abʋ. Ɔ lɛ kan kɛ menian'n-mɔ kʋalaatin, Zufʋ o, bé mɔ bɛ tɪ man Zufʋ o, bé kʋalaa bɛ tɪ ɛtɛfʋɛ wɔ Nyanmɪan anyunnun yê bɛ di fʋɔ, Nyanmɪan sikpɛ'n 'kun bé (1.18-3.20). Nan Zozi Kilisi mɔ ɔ'a nyɔ man ɛtɛ fíí nɪn adawʋlʋman, yí ewue m'ɔ wuli'n, ɔ tuli yé ɛtɛ'n-mɔ ɔ lelɪ yé ti. Ɔ man bé kʋalaa mɔ bɛ de yí bɛ di'n, Nyanmɪan bu bé kɛ sɛsɛfʋɛ (3.21-5.21). Pɔlʋ lɛ kele nun yuein kɛ Nyanmɪan mala'n tɪ like kpa, nan kʋsʋ, kɛmɔ yɛ le man anwʋnsɛlɛ'n, yɛ ngʋala man sʋ di. Ɛhɪka ati, Nyanmɪan a nwun yé nwʋn anwunnvoe ɔ'a fa yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ'a man yé maan ɔ bʋka yé yɛ kaci Nyanmɪan amma (yí ti 6-8).

Kalata nɪn ati 9-11, Pɔlʋ lɛ kan Zufʋ dɔʋn mɔ bɛ falɪ man bé nwʋn manlɪn man Zozi nɪn ɛjɔlɛ. Sɛ b'a yɪ Zozi a, Nyanmɪan dɪɛ, ɔ yɪlɪ man yí menian'n-mɔ.

Kalata nɪn ati 12.1-15.13, Pɔlʋ lɛ kekele atɪn m'ɔ di kɛ asɔnɪn mma'n-mɔ sɪn sʋ bɛ bu mân'n kanlanman maan bé mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan'n nwun yí kɛ b'a fa bé nwʋn b'a man Zozi sakpa. Nunhan m'ɔ tɪ cɪnnjɪn'n y'ɔ le bé manngʋn ehulo'n. Kalata nɪn agualɪɛ nun, ɔ lɛ bisa yí manngʋn'n-mɔ dɔʋn mɔ bɛ wɔ ɛlɔ nɪn ahɪn (15.14-16.27).

Ahɪn ebisa

1 Mín Pɔlʋ mɔ n dɪ Kilisi Zozi akʋa'n yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan ɛmɔ ɔ. Nyanmɪan Kpili a fɛlɛ mín kɛ n gáci Zozi bɔfʋɛ, ɔ'a yɪ mín kɛ m mó yí Ɛjɔlɛkpa'n. 2 Ɛjɔlɛkpa sɔ'n, Nyanmɪan manlɪn yí mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ falɪ bɔlɪ anɔhʋba daba. Ɔ manlɪn bɛ hɛlɛlɪ yí nwʋn ɛjɔlɛ yí Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ Nwannzan-nwannzan nɪn anun. 3 Ɛjɔlɛkpa sɔ'n, y'ɔ le yí Wa nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n. Nyanmɪan manlɪn yí Wa'n nyanlɪn kulo sʋanlan anwʋnnaan, bɛ wʋlɪ yí belemgbin *Davidi afilie nɪn anun. 4 Kɛmɔ ɔ tɪ sʋanlan nwannzan-nwannzan'n, Nyanmɪan manlɪn ɔ fi ewue nun ɔ tinngelɪ maan bɛ nwunlin kɛ ɔ tɪ Nyanmɪan tunmin Baa sakpa. Yí Wa sɔ'n y'ɔ le yé Mɪn Zozi Kilisi. 5 Yí dunman nun, Nyanmɪan a nwun mín nwʋn anwunnvoe, ɔ'a yɪ mín kɛ n gáci Zozi bɔfʋɛ. Ɔ'a sʋan mín kɛ n vɛ́lɛ menian'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan'n

maan bɛ lé Zozi bɛ lí nán bɛ́ nyɪn a sɔ yí. 6 Menian sɔ'n-mɔ, ɛmɔ wɔ
bɛ́ nun bie, ɛmɔ mɔ Zozi Kilisi a fɛlɛ ɛmɔ'n.
7 Mɪɪn kɛlɛ ɛmɔ kʋalaa mɔ, Lɔmʋn ɛlɔ, Nyanmɪan kulo ɛmɔ ɛjɔlɛ
mɔ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ kɛ bɛ káci yí anwʋntɪɛ mma'n. Mɪn 'bisa ɛmɔ ahɪn.
Yɛ́ Sɪ Nyanmɪan nʋn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi nwún ɛmɔ anwʋn anwun-
nvoe, ɛsɛ bɛ mán ɛmɔ alʋa cícɪ bɛ́ nwʋn.

Pɔlʋ kulo kɛ ɔ kɔ Lɔmʋn

8 Zozi Kilisi adawʋlʋman, mɪn 'di mʋa mɪn da mín Nyanmɪan asɪ wɔ
ɛmɔ dunman nun. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ kan dedi'n mɔ ɛmɔ le yí nɪn anwʋn
ɛjɔlɛ kpa mân nɪn anun lɪka kʋalaatin. 9 Nyanmɪan Kpili mɔ n ne
mín ahʋnlɪn kʋalaa mɪn sʋ yí, mɪn bɔ yí Wa nɪn Ɛjɔlɛkpa'n, ɔ di mín
adanzɪɛ kɛ mɪn sɛlɛ mɪn man ɛmɔ cɪan daa. 10 Mɪn sɛlɛ Nyanmɪan kɛ
sian dɪɛ, sɛ ɔ kulo a, ɔ mán mín atɪn maan n gɔ́ n vúa ɛmɔ anwʋn. 11 Ɔ
sanlɪn kɛ mɪn kulo kɛ mɪn nwun ɛmɔ anwʋn sakpa, nán mɪn kekele
ɛmɔ like maan ɛmɔ nyan Nyanmɪan Wawɛ'n nyila'n. 12 Ɛsɛ bɔbɔ m'ɔ
man mɪn kulo kɛ mɪn ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ'n y'ɔ le kɛ sɛ mɪn ba a, anɪn
dedi'n mɔ ɛmɔ le yí'n, ɔ nʋn mín dɪɛ'n mɔ n ne yí'n, yɛ́ kʋalaa yɛ fa
yɛ wowula yɛ́ nwʋn anwʋnsɛlɛ.
13 Anianman-mɔ, ɛmɔ nwún yí kɛ m'an bu ɛmɔ ɛlɔ ɛwalɛ nɪn anwʋn
mgbʋnndan dɔʋn. Nan kʋsʋ m'an nnyan man yí nwʋn atɪn dede ɔ'a ju
ɛnɛ. Mín nwan bɔbɔ mɪn 'ba nán mɪn di junman ɛmɔ afian ɛlɔ maan
mín junman'n kɔ yí nyunnun kɛ n yɔlɪ yí mân ɛhɪnlɪn-mɔ anun'n.
14 Junman m'ɔ tɪ kalɛ m'ɔ la mín sʋ'n y'ɔ le kɛ m mɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n n géle
bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn a tɪ nʋn bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn tɪlɪ man'n, bɛ mɔ́ bɛ sɪ kalata
nʋn bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man kalata'n. 15 Yí sɔ ati, ɔ cian kɛ mɪn ba Lɔmʋn
ɛlɔ nán mɪn bɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɪn kele ɛmɔ kʋsʋ.

Ɛjɔlɛkpa'n kele Nyanmɪan tunmin'n

16 Afɪ, mín dɪɛ, mɪn nza man Ɛjɔlɛkpa nɪn anwʋn nyian. Ɔ sanlɪn
kɛ ɔ tɪ tunmin mɔ Nyanmɪan fa de menian'n-mɔ kʋalaatin mɔ bɛ de
yí bɛ di'n ngʋan. Ɔ fa de Zufʋ'n-mɔ kʋalaaka, nán ɔ'a le bɛ́ mɔ bɛ tɪ
man Zufʋ'n kʋsʋ. 17 Yí bʋ y'ɔ le kɛ Ɛjɔlɛkpa sɔ nɪn anun yɛ̂ yɛ nwun
kɛ Nyanmɪan kpɪn bu menian'n-mɔ sɛsɛ ɔ. Ɔ kele kɛ ɔ fi abʋbɔ dede ɔ
ju ayuelɪɛ, sʋanlan dedi m'ɔ le yí wɔ Nyanmɪan anun'n yɛ̂ Nyanmɪan
fa bu sʋanlan sɛsɛ ɔ. Afɪ ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ: *Sɛsɛfʋɛ, yí dedi
nɪn ati yɛ̂ Nyanmɪan 'man ɔ nyan ngʋan ɔ.*

Nyanmɪan sikpɛ'n

18 Afɪ kɛmɔ menian'n-mɔ mman man Nyanmɪan anyɪnnzɔ, ɛsɛ bɛ bɔ
bala ɛtɛ bɛ totua ananhɔlɛ nɪn anwʋn atɪn'n, Nyanmɪan a fa bɛ́ nwʋn
sikpɛ a wula yí kunnun. Ɔ man Nyanmɪan sikpɛ sɔ'n fi anwunno ɛlɔ
dede ɔ ju asɪ ɛwa ɔ cɪ menian'n-mɔ. 19 Nyanmɪan 'tua bɛ́ yí nwʋn kalɛ,
ɔ sanlɪn kɛ yí muonun, ɔ'a yɪ yí nwʋn yuein a hele mân'n, b'a nwun
yí kɛ ɔ kpɪn tɪ yí'n. 20 Afɪ kɛ Nyanmɪan bɔlɪ mân'n, yí ninnge'n-mɔ mɔ
ɔ'a yɔ'n, ɔ man menian'n-mɔ nwun yí kɛ ɔ wɔ ɛbɛlɛ ɛsɛ yí tunmin'n
m'ɔ le yí'n tɪ tunmin m'ɔ le man ayuelɪɛ. Yí sɔ ati, menian'n-mɔ le man
ɛjɔlɛ fɪ́ɪ́ mɔ bɛ kan bɛ sa bɛ́ nɪn ɔ. 21 Menian'n-mɔ sɪ kɛ Nyanmɪan wɔ
ɛbɛlɛ, nan kʋsʋ bɛ nyɪ man yí ayɛ bɛ nna man yí asɪ kɛ ɔ sɛ fata'n. B'a
kaci tomgban. Yɛ̂ kɛmɔ bɛ nzɪ man ngɛlɛ'n, bɛ nanndɪ awosin nun.
22 Bɛ nwan bɛ tɪ ngɛlɛfʋɛ, kʋsʋ anɪn b'a tolo. 23 Nyanmɪan m'ɔ nwu

man m'ɔ di mɔ bɛ sʋ yí bɛ wula yí anunminnyanmʋn'n, cɛcɛ, abaaba m'ɔ soman kulo sʋanlan m'ɔ wu'n, nnʋnman, naan nʋn naan mɔ bɛ cʋɪn bɛ́ nwʋn asɪ'n yɛ̂ bɛ tʋtɔ bɛ́ ɔ.

24 Ɛhɪka ati, Nyanmɪan a yaci bɛ́ bɛ́ satɪlɪfʋɛ nyɔlɪɛ'n-mɔ mɔ bɛ kulo nɪn anun. Ɔ man bɛ́ abalabɔ'n mɔ kʋn nʋn yí manngʋn bɔ'n man anyunnunguasɪɛ kan bɛ́ bɔbɔ muonun bɛ́ nwʋnnaan'n. 25 Nyanmɪan anwʋn ɛjɔlɛ'n m'ɔ tɪ ananhɔlɛ'n, bɛ ngulo man kɛ ato ɛjɔlɛ'n. Bɛ tʋtɔ ninnge'n-mɔ bɛ yaci Nyanmɪan muonun mɔ ɔ'a bɔ ninnge sɔ'n-mɔ'n m'ɔ fata kɛ cɪan daa bɛ yɪ yí ayɛ'n. Amɪn!

26 Ɛhɪka ati, Nyanmɪan a yaci bɛ́ bɛ́ anyunnunguasɪɛ nyɔlɪɛ'n-mɔ anun. Bɛ́ mmalasua'n-mɔ a bɔ alʋa. Bɛ yɔ satɪlɪfʋɛ nyɔlɪɛ. 27 Bɛ́ mmelenzua'n-mɔ kʋsʋ a bɔ alʋa. Bɛ nʋn bɛ́ mmalasua'n-mɔ nna man. Bɛ́ manngʋn mmelenzua'n-mɔ anwʋn yɛ̂ bɛ́ nyɪn bʋlʋ ɔ. Busuɔfʋɛ nyɔlɪɛ yɛ̂ bɛ yɔ ɔ. Busuɔfʋɛ nyɔlɪɛ sɔ nɪn anwʋn ahatua m'ɔ fata'n yɛ̂ bɛ lɛ nyan yɪ nɪn ɔ.

28 Kɛmɔ b'a nni man Nyanmɪan ɛkpʋnndɛ ɛjɔlɛ'n, Nyanmɪan a man sɛnvʋɛ ajʋnlɪn a tɔ bɛ́ ti anun. Ɔ man nyɔlɪɛ m'ɔ nzɛ nvata man kɛ bɛ yɔ'n yɛ̂ bɛ yɔ ɔ. 29 Ajʋnlɪn'n m'ɔ wɔ bɛ́ ti anun'n tɪ man fɔ́ún: ɛtɛ ɛyɔlɛ, anyɪnbʋlʋ, ati anun ɛtɛ ɛyɔlɛ, kʋ́ála esúe, awue elie, butule elie, akɔbɛ ɛtʋɛ, ɔ nʋn abɔlɛ esusue. 30 Bɛ tɪ ngʋndʋnmgbɔ, bɛ kan bɛ́ manngʋn-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. Bɛ kpɔ Nyanmɪan, bɛ tɪ apanninma, bɛ tu bɛ́ nwʋn, bɛ bɔ bɛ́ nwʋn apoo. Bɛ sɪ ɛtɛ ɛyɔlɛ nɪn anyɪnsʋ, bɛ́ nyɪn nzɔ man bɛ́ sɪ nʋn bɛ́ nin-mɔ. 31 Bɛ tɪ tomgban, bɛ nni man bɛ́ nʋan ɛjɔlɛ nɪn sʋ, bɛ́ ti yɔ sɪ, bɛ nzɪ man koun. 32 Bɛ sɪ kɛ Nyanmɪan kpɪn bua yí ndɛɛ'n, kɛ bɛ́ mɔ bɛ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ, bɛ fata ewue. Nan kʋsʋ, bɛ tɛ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ, ɛsɛ bɔbɔ bɛ di bɛ́ mɔ bɛ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ nɪn anzin.

2

Bɛ́ mɔ bɛ bu bɛ́ nwʋn menin kpa'n

1 Ɛhɪka ati, wɔ́ kulo sʋanlan, mɔ ɛ bu wɔ́ nwʋn sʋanlan kpa nán a bu menian nga'n-mɔ ɛtɛfʋɛ'n, nwun yí kɛ ɛ ngʋala man wɔ́ nwʋn yɪ wɔ bɛ́ nun. Afɪ, abɛlɛ mɔ ɛ bu ɛhɪnlɪn-mɔ ɛtɛfʋɛ, nan kʋsʋ ɛ yɔ ɛtɛ kʋnmgba sɔ'n bie'n, anɪn wɔ́ bɔbɔ muonun, ɛ lɛ bu wɔ́ nwʋn fʋɔ. 2 Yɛ sɪ kɛ, ahatua mɔ Nyanmɪan 'ba tua bɛ́ mɔ bɛ bu bɛ́ nwʋn sɔ'n tɪ sɛsɛ. 3 Wɔ́ kulo sʋanlan, mɔ sɛ ɛhɪnlɪn-mɔ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ a, ɛ bu bɛ́ ɛtɛfʋɛ nan kʋsʋ ɛ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ bie'n, asʋ ɛ nɪan an, Nyanmɪan ngɔ tua man wɔ́ ɛtɛ nɪn anwʋn kalɛ ɔ? 4 Anaan ɛ nnwun man kɛ Nyanmɪan anwunnvoe m'ɔ sa'n, yí kpa m'ɔ tɪ nɪn ati, ɔ'a si abʋtalɛ kpa, ɔ lɛ nwʋnndɛ kɛ ɛ nún wɔ́ nwʋn ɛ yáci wɔ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn ɔ? 5 Kʋsʋ nwun yí kɛ wɔ́ anzʋsɛlɛ'n mɔ ɛ yɔ yí Nyanmɪan anwʋn'n, m'ɔ man ɛ nnun man wɔ́ nwʋn nɪn ati, ɛ lɛ cɪcɪ Nyanmɪan sikpɛ'n bɔ́lɛ wɔ́ ti sʋ. Ɛ 'ba nwun yí cɪan mɔ Nyanmɪan 'ba tua mân nɪn ɛtɛ nɪn anwʋn kalɛ ananhɔlɛ. 6 Cɪan sɔ'n, sʋanlan kʋn biala 'ba nyan yí junman'n m'ɔ lili nɪn anwʋn ahatua. 7 Menian mɔ bɛ bɔ mɔndɪnlɪn bɛ bɔ bala kpa, mɔ bɛ kpʋnndɛ kɛ cɪan bie dede, Nyanmɪan wúla bɛ́ anunminnyanmʋn, ɔ yí bɛ́ ayɛ ɔ mán bɛ́ asɪtanlan kpa m'ɔ nzɛcɪ man'n, bɛ́ dɪɛ, bɛ 'nyan nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n. 8 Nan bɛ́ mɔ bɛ́ ti tɪ ɛtɛ, mɔ bɛ nne man ananhɔlɛ'n bɛ ndʋ man nun, mɔ bɛ

bɔ bala m'ɔ ngɔ atɪn sʋ'n, bɛ́ dɪɛ, Nyanmɪan 'fɛ bɛ́ nwʋn ɛya, yí sikpɛ'n
'cɪ bɛ́. 9 Menian'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n, yalɛ nʋn ahunnunndɪtɪɛ
'kan bɛ́. Yalɛ kpili sɔ'n, ɔ 'kan Zufʋ'n-mɔ kʋalaaka, nán ɔ'a han bɛ́ mɔ
bɛ tɪ man Zufʋ'n kʋsʋ. 10 Nan menian mɔ bɛ bɔ bala kpa'n, Nyanmɪan
'yɪ bɛ́ ayɛ, ɔ 'wula bɛ́ anunminnyanmʋn, ɔ 'man bɛ́ alʋacɪcɪɛ. Ɔ 'di
mʋa ɔ man Zufʋ'n-mɔ kʋalaaka nán ɔ'a man bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n
kʋsʋ. 11 Nyanmɪan Kpili dɪɛ, ɔ nnɪan man sʋanlan nyunnun ɔ mmua
man yí ndɛɛ.

12 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ nzɪ man *Moyizɪ mala'n mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n, bɛ 'bua
bɛ́ ndɛɛ, nan kʋsʋ Moyizɪ mala'n nvite man nun. Bɛ́ mɔ bɛ́ kʋsʋ bɛ
sɪ mala sɔ'n, mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n, yí nwʋn yê bɛ 'nɪan bɛ bua bɛ́ ndɛɛ ɔ.
13 Ɔ sanlɪn kɛ nán bɛ́ mɔ bɛ tie Nyanmɪan mala'n mgban'n yê bɛ tɪ
sɛsɛ wɔ Nyanmɪan anyunnun ɔ, nan bɛ́ mɔ bɛ tie mala'n bɛ yɔ like mɔ
mala'n kele'n, bɛ́ yê Nyanmɪan bu bɛ́ sɛsɛfʋɛ ɔ. 14 Afɪ, abɛlɛ mɔ menian
nga'n-mɔ mɔ bɛ nzɪ man Moyizɪ mala'n yɔ like mɔ mala'n kele'n, anɪn
bɛ kʋsʋ, bɛ le bɛ́ mala dɪɛ kpa mɔ bɛ di sʋ ɔ. 15 Bɛ kele kɛ ninnge'n
mɔ mala'n nwan bɛ yɔ́'n, b'a hɛlɛ wɔ bɛ́ ahʋnlɪn nɪn anun. Like mɔ
bɛ kɔ yɔ'n, sɛ ɔ tɪ kpa o, sɛ ɔ tɪ man kpa o, bɛ nwun yí bɛ́ ajʋnlɪn nun.
Afɪ, bɛ́ ti'n se bɛ́. 16 Cɪan'n lɛ ba mɔ Nyanmɪan 'ba man Zozi Kilisi bua
menian'n-mɔ ndɛɛ wɔ bɛ́ nvɪalɪɛ nun ajʋnlɪn'n mɔ bɛ le yí nɪn anwʋn.
Cɪan sɔ'n ju a, Ɛjɔlɛkpa'n mɔ mɪn bɔ'n 'ba kpɪn sʋ.

Zufʋ'n-mɔ nʋn mala'n

17 Nan wɔ́ mɔ wɔ́ nwan ɛ tɪ Zufʋ mɔ bɛ le wɔ́ a, bɛ le mala'n, ɛ fʋa
wɔ́ nwʋn kɛ ɛ sɪ Nyanmɪan. 18 Wɔ́ nwan ɛ sɪ like m'ɔ sɔ Nyanmɪan
anyɪn'n, afɪ mala nɪn a man a nwun like m'ɔ tɪ kpa ɔ nʋn m'ɔ tɪ man
kpa nɪn angʋnmɪn. 19 Ɛ de di kɛ wɔ́ yê ɛ kele bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn a sin nɪn
atɪn nɪn ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ tɪ awosin nun'n, ɛ jʋnlɪn kɛ ɛ tɪ bɛ́ kanlannɪɛ.
20 Bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn tɪlɪ man'n, wɔ́ nwan wɔ́ yê ɛ kele bɛ́ anyɪntɪɛ ɔ. Bɛ́
mɔ bɛ nzɪ man ɛjɔlɛ'n, wɔ́ nwan wɔ́ yê ɛ kekele bɛ́ like ɔ. Afɪ ɛ de di
sakpa kɛ mala nɪn anun yê ngɛlɛ'n nʋn ananhɔlɛ'n wɔ ɔ. 21 Nan sɛ ɔ
tɪ sɔ a, anɪn, wɔ́ mɔ ɛ kekele wɔ́ manngʋn'n-mɔ ninnge'n, nzukɛ ati yê
ɛ ngele man wɔ́ muonun wɔ́ nwʋn bie ɔ? Wɔ́ nwan nán man bɛ wua,
nzukɛ ati yê wɔ́ lɪlɪ, ɛ wua ɔ? 22 Wɔ́ nwan nán man bɛ tʋn ajaa, nzukɛ
ati yê wɔ́ lɪlɪ, ɛ tʋn ajaa ɔ? Wɔ́ nwan ɛ nʋn amʋan nni man, nan nzukɛ
ati yê ɛ wʋlʋ amʋan sua nɪn anun ɛ wua nun ninnge ɔ? 23 Wɔ́ nwan
ɛ sɪ mala'n, ɛ fa tu wɔ́ nʋan nun, nzukɛ ati yê ɛ nni man mɔ mala'n
kele nɪn asʋ nan ɛ man anyunnunguasɪɛ kan Nyanmɪan ɔ? 24 Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ: “Ɛmɔ Zufʋ'n-mɔ dunman nun, menian nga'n-mɔ kan
Nyanmɪan anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.”

25 Afɪ wɔ́ mɔ ɛ tɪ Zufʋ, mɔ a kpɛ wɔ́ mmian nun'n, sɛ ɛ di mala nɪn
asʋ lɪlɪ a, anɪn nvasʋɛ wɔ sʋ. Nan sɛ ɛ nni man mala nɪn asʋ a, wɔ́
mmian nun'n mɔ a kpɛ'n tɪ mgban. 26 Yí ti, sʋanlan mɔ bɛ kpɛlɪ man
yí mmian nun'n, sɛ ɔ di mala nɪn asʋ a, asʋ Nyanmɪan mmu man yí
kɛ sʋanlan mɔ b'a kpɛ yí mmian nun ɔ? 27 Wɔ́ mɔ ɛ nni man mala nɪn
asʋ'n, ɛ nʋn wɔ́ mala kalata'n kʋalaa, ɔ nʋn wɔ́ mmian nun mɔ a kpɛ'n
kʋalaa, sʋanlan mɔ bɛ kpɛlɪ man yí mmian nun kʋsʋ ɔ di mala nɪn
asʋ'n, ɔ 'bu wɔ́ fʋɔ. 28 Zufʋ kpa'n nán y'ɪ y'ɔ le anwʋnnaan sʋ Zufʋ'n
ɔ nʋn kɛ sʋanlan mɔ menian'n-mɔ sɪ kɛ b'a kpɛ yí mmian nun nɪn
ala. 29 Nan Zufʋ kpa'n y'ɔ le m'ɔ tɪ Zufʋ yí kunnun'n. Yí mmian nun

ɛkpɛ kpa'n y'ɔ le yí ahʋnlɪn nɪn anun. Ɔ tɪ Wawɛ nun ɛjɔlɛ, nan nán kalata sʋ ɛjɔlɛ ɔ. Zufʋ kpa sɔ'n, yí ɛfʋa dɪɛ'n fi man sʋanlan ɛlɔ, nan ɔ fi Nyanmɪan ɛlɔ.

3

Zufʋ'n-mɔ nvasʋɛ'n

1 Sɛ ɔ tɪ sɔ a, anɪn bɛ́ mɔ bɛ tɪ Zufʋ'n, bɛ́ nvasʋɛ dɪɛ y'ɔ le benin?
Anaan bɛ́ mmian nun ɛkpɛ'n mɔ bɛ kpɛ'n, yí kpa dɪɛ m'ɔ tɪ'n y'ɔ le
benin? 2 Sakpa lɪlɪ, yí biala kʋalaa nvasʋɛ mɔ bɛ le yí sʋ'n tɪ kpili! Ɔ
sanlɪn kɛ alimʋa nvasʋɛ'n y'ɔ le kɛ bɛ́ yê Nyanmɪan falɪ yí nʋan ɛjɔlɛ'n
wulalɪ bɛ́ sa nun ɔ. 3 Yɛ 'kan sɛ? Sɛ bɛ́ mmie-mɔ a nni man Nyanmɪan
Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn asʋ ati a, asʋ ɔ kele kɛ Nyanmɪan kʋsʋ a nni man yí
Nʋan Ɛjɔlɛ dɪɛ nɪn asʋ? 4 Cɛcɛ! Ɔ tɪ man sɔ. Sɛ menian'n-mɔ kʋalaatin
tɪ atofʋɛ bɔbɔ a, Nyanmɪan dɪɛ, ɔ tɪ ananhɔlɛfʋɛ. Afɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ lɛ
kele kɛ:
Ɔ sɛ kɛ wɔ́ ɛjɔlɛ'n kʋalaa mɔ ɛ kan nɪn anun,
bɛ nwún wɔ́ kɛ ɛ tɪ sɛsɛfʋɛ
nán sɛ bɛ nʋn wɔ́ lɛ yɪ ndɛɛ a,
anɪn a li bɪ.
5 Mɪɪn jʋjɔ kɛ eyuadɪ amma'n. Sɛ yɛ́ sɛsɛ'n mɔ yɛ tɪ man'n man bɛ
nwun kɛ Nyanmɪan tɪ sɛsɛ a, anɪn yɛ 'se sɛ? Sɛ Nyanmɪan sikpɛ'n cɪ yɛ́
a, asʋ ɔ kele kɛ Nyanmɪan tɪ man sɛsɛfʋɛ ɔ? 6 Cɛcɛ! Ɔ tɪ man sɔ. Afɪ,
sɛ Nyanmɪan tɪ man sɛsɛfʋɛ a, anɪn ɔ 'yɔ sɛ nán ɔ'a hʋala mân'n ndɛɛ
bua? 7 Yí ti, sɛ mín ato'n mɔ mɪn di'n man bɛ nwun kɛ Nyanmɪan tɪ
ananhɔlɛfʋɛ, anunminnyanmʋn kan yí kpa a, anɪn nzukɛ ati yê bɛ tɛ
bu mín kɛ n dɪ ɛtɛfʋɛ ɔ? 8 Anɪn nzukɛ ati yê yɛ ngan man kɛ: “Yɛ yɔ́ ɛtɛ
maan like kpa fíte nun ɔ?” Dunmannzɛcɪɛ mma'n-mɔ nwan mín ɛjɔlɛ
mɔ mín kan nɪn anɪn. Nan dunmannzɛcɪɛ mma sɔ'n-mɔ, Nyanmɪan
ahatua nɪn ala yê ɔ sɛ fata bɛ́ ɔ.

Sʋanlan fíí tɪ man sɛsɛfʋɛ

9 Ɛhɪ nʋn ɛhɪ a, anɪn yɛ 'se sɛ? Asʋ yɛ tɪ kpa yɛ tala menian nga'n-
mɔ anaan? Cɛcɛ. Afɪ, m'an hele kɛ menian'n-mɔ kʋalaa, Zufʋ o, m'ɔ
tɪ man Zufʋ o, bɛ́ kʋalaa bɛ wɔ ɛtɛ nɪn anun. 10 Ɛhɪ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:
Sʋanlan fíí nnʋn man ɛbɛlɛ m'ɔ tɪ sɛsɛfʋɛ ɔ.
11 *Sʋanlan fíí ndɪ man ɛjɔlɛ bʋ,*
bɛ́ bie fíí mgbʋnndɛ man Nyanmɪan.
12 *Bɛ́ kʋalaa b'a fʋn Nyanmɪan atɪn'n,*
b'a kaci tomgban.
Bɛ́ bie fíí nnʋn man ɛbɛlɛ
m'ɔ bɔ bala kpa ɔ.
13 *Ɛjɔlɛ mɔ bɛ kan bɛ kele sʋanlan'n,*
ɔ kele yí ewue atɪn.
Bɛ́ nʋan nun tɪ mɪnlɪn-mɪnlɪn.
Bɛ́ nʋan kan wɔ́ a,
ɔ tala owo bɔlɛ.
14 *Sasan ɛbɔ nʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan*
a yi bɛ́ nʋan'n tɛkɛɛ.
15 *Sʋanlan ehuan tɪ man bɛ́ nyɪnsʋ like fíí.*
16 *Lɪka biala mɔ bɛ kɔ sɪn'n,*

bɛ sɛcı ninnge bɛ yaci alʋabɔ ɛbɛlɛ.
17 *Bɛ nzı man anzʋnunjɔ atın'n.*
18 *Bɛ́ ɛtıɛ mɔ bɛ tı'n,*
bɛ nzulo man Nyanmıan bɔbɔ fíí.
19 Nan yɛ́ dıɛ, yɛ nwun yí kɛ ɛjɔlɛ kʋalaa mɔ Nyanmıan mala kalata'n kan'n, ɔ kan man menian'n-mɔ mɔ bɛ́ nwʋn wɔ mala nın anun'n. Ɔ man sʋanlan fíí ngʋala man yí nʋan buke kʋ́n, nan bɛ́ kʋalaa bɛ di fʋɔ Nyanmıan anyunnun. 20 Ɛhı, ɔ man ɔ nanndı mala elie nın asʋ, sʋanlan fíí ngɔ li bı Nyanmıan anyunnun. Afı, mala'n yê ɔ man sʋanlan nwun kɛ ɔ'a yɔ ɛtɛ ɔ.

Kɛ ɔ kpın yɔ mɔ Nyanmıan man sʋanlan kaci sɛsɛfʋɛ'n
21 Nan sian dıɛ, sɛ bɛ yı mala'n nun an, Nyanmıan a hele yɛ́ kɛ ɔ kpın yɔ maan yɛ kaci sɛsɛfʋɛ wɔ yí nyunnun'n. Moyizı mala'n nʋn Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlın ɛjɔlɛ sɔ'n. 22 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ de Zozi Kilisi bɛ di'n, bɛ́ dedi nın anwʋn yê Nyanmıan nıan bu bɛ́ sɛsɛfʋɛ ɔ. Ɔ sanlın kɛ bɛ mgba man menian'n-mɔ anun, 23 bɛ́ kʋalaa b'a yɔ ɛtɛ, ɔ man Nyanmıan anunminnyanmʋn nın a tʋ a fʋn bɛ́. 24 Nan bɛ́ ɛtɛ nın ati kalɛ'n mɔ Kilisi Zozi a tua'n dunman nun, Nyanmıan a nwun bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwʋn anwunnvoe ɔ'a bu bɛ́ sɛsɛfʋɛ. 25 Zozi yê Nyanmıan a yı yí kɛ ɔ bála fá yí moja'n lí bɛ́ mɔ bɛ de yí bɛ di nın ati mgbata ɔ. Nyanmıan a yɔ sɔ ɔ a hele kɛ ɔ tı sɛsɛfʋɛ. Ɔ sanlın kɛ ɛtɛ'n mɔ menian'n-mɔ yɔlı yí daba daba'n, ɔ sili abʋtalɛ, ɔ'a ndua man bɛ́ ɛtɛ nın anwʋn kalɛ. 26 Nan kıkaala dıɛ, ɔ lɛ kele kɛ ɔ kpın yɔ maan sʋanlan kaci sɛsɛfʋɛ wɔ yí nyunnun'n. Ɔ sanlın kɛ abɛlɛ m'ɔ lɛ bu bɛ́ mɔ bɛ de Zozi bɛ di'n sɛsɛfʋɛ'n, ɔ kele kɛ yí muonun ɔ tı sɛsɛfʋɛ.
27 Sɛ ɛjɔlɛ'n tı sʋa a, asʋ kulo sʋanlan le atın ngacile ɔ sın sʋ fʋa yí nwʋn ɔ? Atın ngacile fíí nnʋn man ɛbɛlɛ. Anın nzukɛ ati ɔ? Mala nın asʋ elie ati ɔ, anaan? Cɛcɛ, nán mala nın asʋ elie ati ɔ, nan dedi nın ati ɔ. 28 Yí ti, yɛ́ dıɛ mɔ yɛ sı'n, y'ɔ le kɛ sʋanlan dedi nın anwʋn yê Nyanmıan nıan ɔ bu yí sɛsɛfʋɛ wɔ yí nyunnun ɔ. Nan nán mala nın asʋ elie nın ɔ. 29 Asʋ ɛmɔ jʋnlın kɛ Nyanmıan tı Zufʋ'n-mɔ angʋnmın cein ala Nyanmıan, nan ɔ tı man menian nga'n-mɔ Nyanmıan bie ɔ? Cɛcɛ, ɔ tı man sɔ. Nan ɔ tı menian nga'n-mɔ kʋsʋ Nyanmıan. 30 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan tı baa kʋnmgba cein. Wɔ́ mɔ ɛ tı Zufʋ o, ɔ nʋn wɔ́ mɔ ɛ tı man Zufʋ o, wɔ́ dedi nın anwʋn yê ɔ 'nıan bu wɔ́ sɛsɛfʋɛ wɔ yí nyunnun ɔ. 31 Asʋ ɔ kele kɛ anın yɛ lɛ fa dedi'n yɛ bɔ mala nın abʋsʋ ɔ? Cɛcɛ, nán yí sɔ ɔ. Nan yɛ lɛ kele kɛ mala'n tı like kpa.

4

Bɛ́ mɔ bɛ le dedi'n, bɛ́ sı y'ɔ le Abalahamʋn
1 Nzu ɛjɔlɛ yê yɛ 'kan wɔ yɛ nannan Abalahamʋn anwʋn ɔ? Yí m'ɔ tı kulo sʋanlan'n, nzu yê ɔ nyanlın yí ɔ? 2 Afı, sɛ ɔ tı kɛ junman bie yê Abalahamʋn lili mɔ Nyanmıan nıanlın yí nwʋn ɔ buli yí sɛsɛfʋɛ a, ahan Abalahamʋn kʋala kɛ ɔ fa tu yí nʋan nun. Ɔ kʋala yí sɔ yɔ lılı, nan nán Nyanmıan anyunnun ɔ. 3 Afı, Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ:
Abalahamʋn lelı Nyanmıan lili ɛhıka ati yê Nyanmıan buli yí sɛsɛfʋɛ ɔ.
4 Sɛ sʋanlan di junman an, like m'ɔ nyan yí nun'n y'ɔ le ahatua, nan nán acɛdıɛ ɔ. 5 Sʋanlan mɔ ɔ'a nni man junman fíí'n, sɛ ɔ de Nyanmıan m'ɔ man ɛtɛfʋɛ'n kaci sɛsɛfʋɛ'n di a, Nyanmıan nıan yí

dedi nɪn anwʋn ɔ bu yí sɛsɛfʋɛ. 6 Ɛhɪka ati, mɔ belemgbin *Davidi
'kan nyila'n mɔ Nyanmɪan 'yeyila sʋanlan maan ɔ kaci sɛsɛfʋɛ a, ɔ
nnɪan man yí junman nɪn anwʋn nɪn ɛjɔlɛ'n, yí nwan:
7 *Nyila hán bɛ́ mɔ Nyanmɪan a yaci*
bɛ́ mala ɛtʋan nɪn a hye bɛ́'n.
Bɛ́ mɔ Nyanmɪan a cici bɛ́ ɛtɛ'n-mɔ,
nyila hán bɛ́.
8 *Sʋanlan mɔ yɛ́ Mɪn ndʋa man yí ɛtɛ'n*
m'ɔ yɔ'n ɔ ndua man yí nwʋn kalɛ'n,
nyila hán sʋanlan sɔ'n.
9 Anɪn nyila sɔ'n muonun, asʋ ɔ wɔ ɛbɛlɛ man bɛ́ mɔ b'a kpɛ bɛ́
mmian nun nɪn anaan, ɔ wɔ ɛbɛlɛ man bɛ́ mɔ bɛ kpɛlɪ man bɛ́ mmian
nun'n kʋsʋ bie ɔ? Yɛ́ dɪɛ, yɛ lɛ kele kɛ dedi'n y'ɔ man Nyanmɪan buli
Abalahamʋn sɛsɛfʋɛ ɔ. 10 Mɛlɛ benin yê Nyanmɪan buli yí sɛsɛfʋɛ'n?
Asʋ mɛlɛ mɔ bɛ kpɛlɪ yí mmian nun nɪn ɔ, anaan mɛlɛ mɔ anɪn bɛ
kpɛlɪ man yí mmian nun nɪn ɔ? Cɛcɛ. Nán mɛlɛ mɔ bɛ kpɛlɪ yí mmian
nun nɪn ɔ, nan mɛlɛ mɔ anɪn bɛ kpɛlɪ man nɪn ɔ. 11 Yí mmian nun'n
mɔ bɛ kpɛlɪ'n, ɔ tɪ yí nzɔlɛ. Abalahamʋn lelɪ Nyanmɪan lili, yí nzin
kʋalaaka nán b'a kpɛ yí mmian nun'n. Nyanmɪan falɪ nzɔlɛ sɔ'n ɔ
helelɪ kɛ Abalahamʋn tɪ sɛsɛfʋɛ yí dedi'n m'ɔ le yí dunman nun. Yí ti,
bɛ́ kʋalaa mɔ b'a mgbɛ man bɛ́ mmian nun kʋsʋ bɛ de Nyanmɪan bɛ di,
mɔ ɔ'a bu bɛ́ sɛsɛfʋɛ'n, Abalahamʋn tɪ bɛ́ sɪ. 12 Ɛsɛ bɛ́ mɔ b'a kpɛ bɛ́
mmian nun, mɔ bɛ nanndɪ dedi atɪn nɪn asʋ kɛ yɛ́ sɪ Abalahamʋn
nanndɪlɪ sʋ asannan nán b'a kpɛ mmian nun'n, nán kɛ b'a kpɛ yí
mgban, ɔ tɪ bɛ́ kʋsʋ bɛ́ sɪ bie.
13 Ananhɔlɛ pelein, nán mala nɪn asʋ elie ati yê Nyanmɪan bɔlɪ
Abalahamʋn nʋn yí bʋsʋ amma'n-mɔ anɔhʋba kɛ ɔ 'fa mân'n man bɛ́
ɔ. Nan Abalahamʋn lelɪ Nyanmɪan lili, nán Nyanmɪan a bu yí sɛsɛfʋɛ.
14 Nan sɛ ɔ tɪ kɛ bɛ́ mɔ bɛ di mala nɪn asʋ'n, bɛ́ ngʋnmɪn ala yê bɛ 'nyan
mân'n bɛ yɔ bɛ́ dɪɛ a, ahan dedi'n tɪ mgban, ɛsɛ ahan nvasʋɛ fíí nnʋn
man Nyanmɪan anɔhʋba'n m'ɔ bɔlɪ nɪn asʋ. 15 Ɔ sanlɪn kɛ mala'n yê
ɔ man Nyanmɪan sikpɛ'n ba ɔ. Afɪ lɪka mɔ mala nnʋn man'n, mala
ɛtʋan kʋsʋ nnʋn man ɛbɛlɛ.
16 Ɛhɪ, dedi'n dunman nun y'ɔ manlɪn Nyanmɪan bɔlɪ anɔhʋba nɪn ɔ.
Dedi'n tɪ Nyanmɪan acɛdɪɛ, ɔ cian man Abalahamʋn abʋsʋ menian'n-
mɔ kʋalaatin. Nán kɛ bɛ́ mɔ bɛ di mala nɪn asʋ angʋnmɪn ala yê bɛ
'nyan mân sɔ nɪn ɔ, nan ɔ tɪ bɛ́ mɔ bɛ le dedi kɛ Abalahamʋn'n kʋsʋ
dɪɛ. Ɔ sanlɪn kɛ Abalahamʋn tɪ yɛ́ kʋalaa yɛ́ sɪ 17 kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan
yí'n. Nyanmɪan nwan: *M'an man a kaci mân mân dɔʋn asɪ.* Nyanmɪan
m'ɔ man ewue mma nyan ngʋan, m'ɔ man ninnge m'ɔ nnʋn man ɛbɛlɛ
tu fite'n, yí nyunnun an, Abalahamʋn tɪ yɛ́ sɪ. Ɔ sanlɪn kɛ Abalahamʋn
lelɪ Nyanmɪan lili. 18 Abalahamʋn sɪ kɛ ɔ ngʋala man baa wʋ kʋ́n.
Kʋsʋ, ɔ lelɪ lili ɔ nyanlɪn anyɪndasʋɛ ɔ kacili “mân mân dɔʋn asɪ” kɛ
Nyanmɪan kpɪnlɪn helelɪ yí'n. Nyanmɪan nwan: *Kɛ wɔ́ bʋsʋ amma'n-
mɔ 'ba li ata nɪn anɪn.* 19 Anɪn Abalahamʋn a li kɔ yɔ afʋɛ ɛya kʋn,
ɔ tɪ kɛ ɔ'a wu a yue. Anɪn yí yɪ Sala kʋsʋ a bʋ awɔlɛ sʋ. Nan kʋsʋ
Abalahamʋn a nnɪan man ɛhɪ fíí, ɔ tilalɪ yí dedi nɪn anun kpa. 20 Ɔ'a
mminlin man yí dedi'n, anɔhʋba sɔ'n mɔ Nyanmɪan bɔlɪ yí'n, sɛ ɔ
'nyan nun like e, sɛ ɔ nnyan man nun like e, ɔ'a nzusu man yí nwʋn

fíí. Yí dedi'n wulalı yí anwʊnsɛlɛ, nán ɔ'a yı Nyanmıan ayɛ. 21 Afı,
anın ɔ sı yí fɔ́ʊ́n kɛ Nyanmıan le tunmin ɔ kʊala ɔ yɔ like'n m'ɔ falı
bɔlı yí anɔhʊba'n. 22 Yí sɔ ati yê yí dedi'n dunman nun, Nyanmıan
buli yí sɛsɛfʊɛ ɔ. 23 Nan kʊsʊ, nán yí ngʊnmın ati yê bɛ hɛlɛlı kɛ: Ɔ
buli yí sɛsɛfʊɛ ɔ. 24 Nan yɛ́ mɔ yɛ de Nyanmıan m'ɔ tinngelı yɛ́ Mın
Zozi fi ewue nun'n yɛ di'n, yɛ́ kʊsʊ ɔ 'bu yɛ́ kɛ sɛsɛfʊɛ. 25 Ɔ sanlın
kɛ yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ ati yê bɛ hunlin yí ɔ. Yê yɛ́ sɛsɛ ebue wɔ Nyanmıan
anyunnun ati yê ɔ fi ewue nun ɔ tinngelı ɔ.

5

Zozi Kilisi wuli ɛtɛfʊɛ'n-mɔ dunman nun

1 Ɛhıka ati, dedi'n mɔ yɛ le yí'n, ɔ nanndı yɛ́ Mın Zozi Kilisi asʊ, y'a
kaci sɛsɛfʊɛ wɔ Nyanmıan anyunnun y'a nyan alʊacıcıɛ. 2 Yê dedi nın
ati, Zozi Kilisi a man y'a hʊala y'a kpunnge Nyanmıan maan ɔ'a nwun
yɛ́ nwʊn anwunnvoe kıkaala kɛ yɛ wɔ nun'n. Like m'ɔ man yɛ di fɛ'n
y'ɔ le kɛ, yɛ le anyındasʊɛ kɛ yɛ wɔ Nyanmıan anunminnyanmʊn nın
anun bie. 3 Sɛ yɛ lɛ nwun yalɛ bɔbɔ a, yɛ di yí nwʊn fɛ. Ɔ sanlın kɛ yalɛ
elie'n man bɛ si abʊtalɛ. 4 Abʊtalɛ esie'n man bɛ jinlan bɛ́ ja nun wɔ
yalɛ elie nın anun. Bɛ́ ja nun ejinlan'n kʊsʊ man bɛ nyan anyındasʊɛ.
5 Anyındasʊɛ sɔ'n mɔ yɛ le yí'n, ɔ man yɛ́ nwʊn mmubu man yɛ́. Ɔ
sanlın kɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmıan a fa man yɛ́'n
kele kɛ Nyanmıan a fa yí ehulo'n ɔ'a wula yɛ́ ahʊnlın nın anun.

6 Ɛhı, daba mɔ anın yɛ le man anwʊnsɛlɛ fíí'n, mɔ Nyanmıan mɛlɛ'n
m'ɔ helelı'n juli'n, Kilisi wuli ɛtɛfʊɛ'n-mɔ dunman nun. 7 Nan ɔ yɔ sı
man kulo sʊanlan kʊn kɛ ɔ wú wɔ sɛsɛfʊɛ kʊn dunman nun. Ɛ 'su yí
akpʊlʊwa a, sʊanlan kʊn kʊala kɛ ɔ wu wɔ sʊanlan kpa bie dunman
nun. 8 Nan Nyanmıan dıɛ, ɔ'a hele kɛ ɔ kpın kulo yɛ́'n. Ɔ sanlın kɛ mɔ
anın yɛ tɛ tı ɛtɛfʊɛ'n, ɔ manlın Kilisi wuli wɔ yɛ́ dunman nun.

9 Yí ewue'n m'ɔ wuli nın ati, ɔ'a man y'a kaci sɛsɛfʊɛ wɔ Nyanmıan
anyunnun. Anın sian dıɛ, ɔ yɔ sɛ mɔ ɔ ngɔ yı man yɛ́ fi Nyanmıan
sikpɛ nın anun ɔ? 10 Afı daba, anın yɛ kpɔ Nyanmıan. Nan kʊsʊ
Nyanmıan a man yı Wa nın a wu ɔ'a sesie yɛ́ nʊn yí yɛ́ afian. Nan sɛ
ɔ'a sesie yɛ́ nʊn yí yɛ́ afian an, yí Wa'n m'ɔ tı ası'n dunman nun, ɔ yɔ
sɛ mɔ ɔ ngɔ le man yɛ́ ɔ? 11 Ɛsɛ nán ɛhı angʊnmın ala ati ɔ, nan Zozi
Kilisi adawʊlʊman, yɛ di Nyanmıan anwʊn fɛ. Ɔ sanlın kɛ sian dıɛ, yɛ́
Mın Zozi Kilisi a sesie yɛ́ nʊn Nyanmıan yɛ́ afian.

Adamʊn nʊn Kilisi

12 Ɛhı, sʊanlan kʊnmgba cein dunman nun, ɛtɛ nın a a mân nın
anun. Ɛtɛ'n 'ba a, ɔ nʊn ewue. Ewue kʊsʊ a fa yí sa a tʊ menian'n-
mɔ kʊalaatin asʊ, ɔ sanlın kɛ bɛ́ kʊalaa b'a yɔ ɛtɛ. 13 Asannan nán
Nyanmıan a fa mala nın a man Moyizı'n, anın ɛtɛ'n wɔ mân nın anun.
Nan kɛmɔ anın mala fíí nnʊn man ɛbɛlɛ'n, sɛ menian'n-mɔ yɔ ɛtɛ a,
Nyanmıan ndɛ man bɛ́ sʊ. 14 Adamʊn anyın a nzɔ man Nyanmıan
mala'n m'ɔ falı manlın yí'n. Kʊsʊ afı, ɔ bɔ yí bʊ Adamʊn mɛlɛ sʊ dede
m'ɔ kɔ ju Moyizı mɛlɛ sʊ'n, ɛtɛ mɔ menian'n-mɔ yɔlı m'ɔ nʊn Adamʊn
dıɛ'n tı man kʊn bɔbɔ'n, ewue tʊlı yí sa menian sɔ'n-mɔ kʊalaa asʊ.
Adamʊn soman Ngʊandefʊɛ'n mɔ di kɛ ɔ ba'n.

15 Nan kʊsʊ Adamʊn dıɛ, ɔ'a yɔ ɛtɛ. Zozi Kilisi a, ɔ'a nwun yɛ́
nwʊn anwunnvoe ɔ'a man y'a nyan ngʊan. Ɔ tı acɛdıɛ kpili kpa mɔ

Nyanmıan a fa a hye yɛ́ ɔ. Adamʋn angʋnmın cein ɛtɛ'n dunman nun, ewue a hun menian dɔʋn. Nan kʋsʋ Zozi Kilisi angʋnmın cein dunman nun, Nyanmıan a nwun menian dɔʋn anwʋn anwunnvoe. Ɔ tı like m'ɔ sʋ ɛbʋɛ. 16 Yê like'n mɔ Nyanmıan a fa a hye yê'n, ɔ nʋn ɛtɛ'n mɔ sʋanlan kʋnmgba cein a yɔ'n, bɛ́ junman'n mɔ bɛ di'n tı man kʋn. Ɔ sanlın kɛ ɛtɛ'n mɔ sʋanlan kʋnmgba cein yɔlı'n, a man ewue a a. Nan Nyanmıan acɛdıɛ'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a hye yɛ́'n, ɛtɛ nwala nwala ɛhı mɔ y'a yɔ'n, y'a nyan ɛtɛ face y'a kaci sɛsɛfʋɛ. 17 Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ sʋanlan kʋnmgba cein ɛtɛ'n dunman nun, ewue a tʋ yí sa menian'n-mɔ kʋalaatin asʋ. Nan kʋsʋ, Zozi Kilisi kʋnmgba cein dunman nun, yɛ nyan ninnge dɔʋn ɔ bʋ sʋ. Afı menian'n-mɔ kʋalaa mɔ Nyanmıan a nwun bɛ́ nwʋn anwunnvoe kpa, mɔ yí acɛdıɛ nın a man b'a kaci sɛsɛfʋɛ'n, bɛ 'nyan ngʋan, ɛsɛ bɛ nʋn Kilisi 'di belemgbin.

18 Yí sɔ ati, kɛmɔ ɛtɛ'n mɔ Adamʋn kʋnmgba cein yɔlı nın a man ewue a tʋ yí sa menian'n-mɔ kʋalaatin asʋ'n, yí sɔ kʋsʋ ala, Zozi Kilisi angʋnmın sɛsɛ junman'n m'ɔ lili'n dunman nun, ɔ'a le menian'n-mɔ kʋalaatin fi Nyanmıan sikpɛ nın abʋ maan bɛ nyan ngʋan. 19 Sʋanlan kʋnmgba cein apanninma'n m'ɔ yɔlı'n dunman nun, ɔ'a man menian'n-mɔ kʋalaatin a kaci ɛtɛfʋɛ. Yí sɔ ala, sʋanlan kʋnmgba cein kʋsʋ anyınnzɔ'n dunman nun, ɔ 'man menian dɔʋn a kaci sɛsɛfʋɛ wɔ Nyanmıan anyunnun.

20 Afı, mala'n y'ɔ man ɛtɛ nın a sʋn ɔ. Lıka kʋsʋ mɔ ɛtɛ'n kɔ sʋn'n, ɛbɛlɛ yê Nyanmıan nwun menian'n-mɔ anwʋn anwunnvoe sʋnman ɔ. 21 Ɔ sanlın kɛ, kɛmɔ ɛtɛ nın a man ewue a tʋ yí sa menian'n-mɔ kʋalaa asʋ'n, yɛ́ Mın Zozi Kilisi kʋsʋ dunman nun, Nyanmıan a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe ɔ'a man y'a kaci sɛsɛfʋɛ yɛ nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ'n.

6

Nyanmıan nganga anaan Abɔnsanmʋn nganga

1 Sɛ ɔ tı sɔ a, anın nzu ɛjɔlɛ dıɛ yê yɛ 'kan ɔ? Asʋ yɛ 'kan kɛ yɛ tánlan yɛ yɔ́ ɛtɛ'n yɛ hɔ́ yɛ́ nyunnun nán Nyanmıan a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe ɔ'a bʋ sʋ ɔ? 2 Cɛcɛ! Ɔ tı man sɔ! Yɛ́ mɔ ɛtɛ'n dunman nun ɔ tı kɛ y'a wu'n, ɔ yɔ sɛ mɔ yɛ 'tanlan yɛ́ ɛtɛ nın anun biekun ɔ? 3 Yɛ́ kʋalaa mɔ b'a sɔnın yɛ́ mɔ yɛ nʋn Zozi Kilisi y'a yɔ kʋn'n, asʋ ɛmɔ nzı man kɛ yí ewue nın anwʋn ɛsɔnıan yê b'a sɔnın yɛ́ ɔ? 4 Yí sɔ ati, b'a sie yí nʋn yɛ́. Ɔ man kɛmɔ Sıɛ nın a fa yí anunminnyanmʋn tunmin nın a tinnge Kilisi fi ewue nun'n, yɛ́ kʋsʋ, ɔ di kɛ yɛ tanlan yɛ bʋ amanmuo fʋfɔlɛ.

5 Afı, sɛ yɛ nʋn yí a yɔ kʋn yí ewue mɔ ɔ'a wu nın anun an, anın kɛ Nyanmıan a tinnge yí fi ewue nun'n, ɔ 'ba tinnge yɛ́ kʋsʋ. 6 Afı, yɛ nwun yí kɛ yɛ́ sʋanlan daba'n mɔ yɛ tı'n, b'a bʋbɔ yɛ́ nʋn Kilisi kʋlʋwa nın asʋ. Ɔ man b'a bɔ ɛtɛ anwʋnnaan daba sɔ nın abʋsʋ nán y'a ngaci nan ɛtɛ'n nganga kʋ́n. 7 Ɔ sanlın kɛ sʋanlan m'ɔ kɔ wu'n, anın ɔ nʋn ɛtɛ'n bɛ́ afian a tı.

8 Sɛ yɛ nʋn Kilisi y'a wu sakpa a, yɛ de yɛ di kɛ, yɛ nʋn yí yê yɛ 'tanlan ası kʋsʋ ɔ. 9 Afı, yɛ sı yɛ sie kɛ Kilisi m'ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge'n, ɔ nwu man fíí kʋ́n. Ewue le man yí sʋ tunmin kʋ́n. 10 Ɔ sanlın kɛ ɛtɛ'n dunman nun, ɔ'a wu baa kʋnmgba cein ɔ a gua yí kʋalaa abʋ. Kıkaala dıɛ m'ɔ tı ası'n, ɔ tı ɔ man Nyanmıan. 11 Yí ti, ɛmɔ kʋsʋ bʋ́ bɛ́ nwʋn

kɛ ɛtɛ'n dunman nun, ɛmɔ a wu. Yê sɛ Zozi Kilisi dunman nun ɛmɔ
tɪ asɪ a, anɪn ɛmɔ tɪ bɛ man Nyanmɪan. 12 Ɛhɪka ati, nán bɛ man
Abɔnsanmʋn di ɛmɔ sʋanlan baka wuluwa nɪn asʋ belemgbin fíí kʋ́n.
Nán bɛ tɛ bɛ́ sʋanlan baka'n mɔ yí nyɪn bʋlʋ like nɪn asʋ. 13 Nán bɛ fa
bɛ́ nwʋn bɛ wula Abɔnsanmʋn asa nun maan ɔ fa ɛmɔ di yí junman
ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ. Nan ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán Nyanmɪan kpa bɔkɔɔ maan
ɔ fá ɛmɔ ɔ lí yí sɛsɛ junman'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ tɪ kɛ b'a wu yê ɔ'a
tinnge ɛmɔ ɔ. 14 Ɔ nvata man kɛ Abɔnsanmʋn di ɛmɔ asʋ kpain fíí
kʋ́n. Afɪ, ɛmɔ dɪɛ, mala'n nji man ɛmɔ kʋ́n. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan a
nwʋn ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.
15 Yí ti nán sɛ? Kɛmɔ mala'n ngʋala man yɛ́ cɪ kʋ́n, afɪ Nyanmɪan
a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe'n, asʋ yɛ kʋala kɛ yɛ tanlan wɔ ɛtɛ nɪn
anun ɔ? Cɛcɛ! Ɔ tɪ man sɔ. 16 Ɛmɔ sɪ yí yuein kɛ sɛ ɛmɔ wula bɛ́ nwʋn
awʋba sʋanlan asa nun an, anɪn ɛmɔ a kaci sʋanlan sɔ'n nganga. Sɛ
ɛmɔ fa bɛ́ nwʋn bɛ man ɛtɛ nɪn an, ɛtɛ'n 'fa ɛmɔ kɔ ewue nun. Sɛ
ɛmɔ fa bɛ́ nwʋn bɛ wula Nyanmɪan asa nun bɛ man yí anyɪnnzɔ
a, Nyanmɪan 'man ɛmɔ asɪtanlan'n yɔ sɛsɛ. 17 Nan bɛ mán yɛ yí
Nyanmɪan ayɛ, ɔ sanlɪn kɛ daba anɪn ɛmɔ tɪ ɛtɛ'n nganga. Nan sian
dɪɛ, ananhɔlɛ like'n mɔ yɛ heheleɪ ɛmɔ'n, ɛmɔ a yɪ bɛ́ kunnun b'a li
sʋ. 18 Nyanmɪan a yɪ ɛmɔ fi ɛtɛ nɪn anun a fite man ɛmɔ a kaci sɛsɛ
ɛyɔlɛ'n nganga.
19 Sɛ mɪn kan sɔ a, bɛ́ ehie wú. Nan kɛmɔ ɛmɔ tɪ kulo menian
mɔ ɛjɔlɛ nɪn abʋ ɛtɪɛ yɔ sɪ man ɛmɔ'n, mɪɪn jʋjɔ kɛ eyuadɪ amma.
Kɛmɔ daba ɛmɔ falɪ bɛ́ sʋanlan baka'n bɛ manlɪn ɛtɛ'n bɛ lili
munnzusɛmʋn'n, sian dɪɛ, ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn'n kʋalaatin bɛ yɔ́ sɛsɛ
nyɔlɪɛ, bɛ káci nun nganga, nán bɛ tánlan anwʋntɪɛ nun. 20 Afɪ
daba, mɔ anɪn ɛmɔ tɪ ɛtɛ'n nganga'n, sɛsɛ ɛyɔlɛ'n tɪ man ɛmɔ ɛjɔlɛ.
21 Abalabɔ ɛtɛ sɔ'n mɔ daba ɛmɔ bɔ'n, nzu nvasʋɛ dɪɛ yê ɛmɔ nyanlɪn
yí sʋ ɔ? Ɛnɛ yí nwʋn nyian kun ɛmɔ. Afɪ, ɛhɪ kʋalaa agualɪɛ y'ɔ le
ewue. 22 Nan sian dɪɛ mɔ b'a yɪ ɛmɔ fi ɛtɛ nɪn anun'n, ɛmɔ a kaci
Nyanmɪan nganga. Ɔ di kɛ ɛmɔ tanlan anwʋntɪɛ nun nán yí bɛ-yue-
asɪɛ, ɛmɔ a nyan ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n. 23 Afɪ ɛtɛ nɪn anwʋn
ahatua y'ɔ le ewue. Nan kɛmɔ yɛ nʋn yɛ́ Mɪn Kilisi Zozi a yɔ kʋn'n,
Nyanmɪan acɛdɪɛ'n m'ɔ fa ce yɛ́'n y'ɔ le nyanmɪansʋ ngʋan m'ɔ le man
ayuelɪɛ'n.

7

Asɔnɪn mma'n-mɔ nʋn Moyizɪ mala'n

1 Anianman-mɔ, ɛjɔlɛ'n mɔ mɪɪn 'ba han mɪn kele ɛmɔ'n, ɛmɔ sɪ sie.
Ɔ sanlɪn kɛ, ɛmɔ tɪ menian mɔ bɛ sɪ Moyizɪ mala'n. Ɛmɔ sɪ kɛ mala'n
le tunmin wɔ sʋanlan mɔ yí nyɪn wɔ sʋ nɪn asʋ. Nan sʋanlan m'ɔ kɔ
wu'n, mala'n le man tunmin kʋ́n wɔ yí sʋ. 2 Kɛ ɔ tɪ yí nɪn ala y'ɔ le
balasua m'ɔ ja bian'n. Mɛlɛ mɔ yí hun anyɪn wɔ sʋ'n, mala'n wɔ yí nʋn
yí hun bɛ́ afian. Sɛ belenzua'n wu a, anɪn mala nnʋn man yí nʋn yí
hun bɛ́ afian fíí kʋ́n. 3 Nan sɛ belenzua nɪn anyɪn wɔ sʋ, nán balasua
nɪn anwʋn kan belenzua fʋfɔlɛ a, anɪn balasua nɪn a bɔ bian. Nan sɛ
yí hun'n wu a, mala'n man yí atɪn maan ɔ ja belenzua fʋfɔlɛ. Sɛ ɔ yɔ
yí sɔ a, anɪn ɔ'a mmɔ man bian.
4 Anianman-mɔ, kɛ ɔ tɪ yí man ɛmɔ nɪn anɪn. Mala nɪn anyunnun
an, ɛmɔ nʋn Kilisi yê b'a wu ɔ. Ɔ man ɛmɔ nʋn mala nɪn afian a tɪ b'a

kaci sʋanlan fɔfʋlɛ dɪɛ. Sʋanlan sɔ'n y'ɔ le Kilisi mɔ Nyanmɪan man
ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge'n. Yí dunman nun, ɔ di kɛ yɛ bɔ bala m'ɔ
sɔ Nyanmɪan anyɪn. 5 Afɪ, daba mɔ anɪn yɛ yɔ mɔ yɛ kulo'n, ninnge
ɛtɛ ɛtɛ'n mɔ mala'n wowula anwʋnnaan nɪn abʋ maan yí nyɪn bʋlʋ yí
nwʋn'n, ewue ninnge yê anɪn yɛ yɔ nɪn ɔ. 6 Nan sian dɪɛ, y'a wu yɛ nʋn
mala'n yé afian a tɪ. Ɔ man yɛ tɪ man mala'n nganga kʋ́n. Yí ti, Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n man yɛ sɪn atɪn fʋfɔlɛ asʋ yɛ sʋ Nyanmɪan.
Nan yɛ nzʋ man Nyanmɪan kɛ mala'n mɔ b'a hɛlɛ'n kele yí daba'n.

7 Sɛ ɔ tɪ sɔ a, anɪn nzu ɛjɔlɛ dɪɛ yê yɛ 'kan ɔ? Asʋ mala'n tɪ like ɛtɛ ɔ?
Cɛcɛ! Nan kʋsʋ mala'n y'ɔ man m'an nwun like mɔ bɛ fɛlɛ yí ɛtɛ nɪn
ɔ. Afɪ sɛ b'a ngɛlɛ man wɔ mala nɪn anun kɛ: *N'ɛ man wɔ́ nyɪn bʋlʋ
like a*, ahan mɪn nzɪ man like'n mɔ bɛ fɛlɛ yí anyɪnbʋlʋ'n. 8 Nan mala
nɪn a kpɛ atɪn ɔ man mín nyɪn a bʋlʋ ninnge ngacile ngacile m'an tɔ
ɛtɛ nɪn anun. Afɪ sɛ mala nnʋn man nun an, ahan bɛ mmu man ɛtɛ'n
like fíí. 9 Daba mɔ anɪn mala fíí nnʋn man ɛbɛlɛ mman man mín'n,
anɪn n ne ngʋan. Nan mɔ mala'n walɪ'n, ɛtɛ nɪn a tanlan asɪ bʋ wɔ
mín nun ɔ'a man m'an wu. 10 Mala'n m'ɔ man bɛ nyan ngʋan'n, mín
dɪɛ, ewue yê ɔ man m'an nyan yí ɔ. 11 Ɔ sanlɪn kɛ, ɛtɛ'n nanndɪ mala
nɪn asʋ ɔ'a hyɪ mín ɔ'a laka mín ɔ'a hun mín.

12 Nan mala'n muonun tɪ nwannzan-nwannzan, nun ɛjɔlɛ'n kʋsʋ tɪ
nwannzan-nwannzan, ɔ tɪ sɛsɛ ɛsɛ ɔ tɪ kpa. 13 Like m'ɔ tɪ kpa'n, asʋ ɔ
kʋalaa kɛ ɔ man mɪn nyan ewue ɔ? Cɛcɛ! Nan sɛ m'an nyan ewue a,
anɪn ɔ fi ɛtɛ'n. Afɪ ɛtɛ nɪn a yɪ yí nwʋn ɔ'a man b'a nwun kɛ ɔ kpɪn
tɪ yí'n kpa bɔkɔɔ. Yí ti yê ɔ'a nanndɪ like'n m'ɔ tɪ kpa nɪn asʋ ɔ'a man
m'an nyan ewue ɔ. Anɪn kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ ɛtɛ'n nanndɪ mala nɪn
asʋ ɔ'a hele yí nwʋn kɛ ɔ tɪ ɛtɛ sakpa nɪn anɪn.

14 Ɛhɪ, yɛ sɪ kɛ mala'n tɪ Wawɛ nun like. Nan mín dɪɛ, n dɪ kulo
sʋanlan, b'a tɔnɪn mín kɛ kanga b'a man ɛtɛ'n. 15 Ɔ sanlɪn kɛ like
muonun mɔ mɪn yɔ'n, mɪn nnwun man nun. Like mɔ mɪn kulo kɛ
mɪn yɔ'n, mɪn nyɔ man, nan mɔ mɪn ngulo man'n, yê mɪn yɔ ɔ. 16 Nan
sɛ mɪn yɔ like mɔ mɪn ngulo man nɪn an, anɪn mɪn nwun yí kɛ mala'n
tɪ kpa. 17 Mɪn nwun yí kɛ nán mín nyunnunfuu yê mɪn yɔ like sɔ
nɪn ɔ, nan ɛtɛ'n m'ɔ wɔ mín nun nɪn ɔ. 18 Afɪ mɪn nwun yí fɔ́ʋ́n kɛ
mín sʋanlan baka baa'n muonun anun, nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ kpa fíí nnʋn man
nun. Mɪn kulo kɛ mɪn yɔ nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ kpa, nan kʋsʋ mɪn nnyan man
anwʋnsɛlɛ mɪn nyɔ man. 19 Ɔ sanlɪn kɛ, nyɔlɪɛ kpa'n mɔ mɪn kulo kɛ
mɪn yɔ'n, mɪn nyɔ man. Nan ɛtɛ'n mɔ mɪn ngulo man'n yê mɪn yɔ ɔ.
20 Sɛ mɪn yɔ like mɔ mɪn ngulo man nɪn an, anɪn nán mín muonun yê
mɪn yɔ ɔ, nan ɛtɛ'n m'ɔ wɔ mín nun nɪn ɔ.

21 Ɔ man m'an sie yí nzɔlɛ kɛ cɪan biala mɔ mɪn kulo kɛ mɪn yɔ
nyɔlɪɛ kpa'n, anɪn ɛtɛ nɪn a cɪcɪ mín. 22 Mín kunnun ɛlɔ a, mɪn di
Nyanmɪan mala nɪn anwʋn fɛ. 23 Nan kʋsʋ mɪn nɪan mín nwʋn an,
mɪn nwun yí kɛ mala kʋn biekun nʋn m'ɔ wɔ mín ti anun'n bɛ juju.
Mala sɔ nɪn a man m'an kaci ɛtɛ'n m'ɔ wɔ mín nun'n kanga. 24 N dɪ
alʋabɔfʋɛ o! Nwan yê ɔ 'de mín fi anwʋnnaan ɛhɪ m'ɔ lɛ cʋɪn mín kɔ
ewue nun nɪn asa nun ɔ? 25 Nan yé Mɪn Zozi Kilisi adawʋlʋman, yɛ
'da Nyanmɪan asɪ!

Afɪ, sɛ mɪn nɪan mín ajʋnlɪn nɪn anun an, anɪn n dɪ Nyanmɪan
mala'n kanga. Nan kʋsʋ anwʋnnaan nɪn anun an, anɪn ndɪ ɛtɛ'n

mala'n kanga.

8

Nyanmıan Wawɛ'n wɔ ɛmɔ anun

1 Ɛhıka ati, kıkaala dıɛ, fʊɔ ebue mɔ man sʊanlan wu'n nnʊn man
ɛbɛlɛ fíí kʊ́n mman man bɛ́ mɔ bɛ nʊn Zozi Kilisi b'a yɔ kʊn'n. 2 Ɔ
sanlın kɛ, kʊn ɛyɔlɛ'n mɔ mín nʊn Kilisi Zozi y'a yɔ'n dunman nun,
Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n m'ɔ man ngʊan m'ɔ sie mín'n, ɔ'a man
mın nʊn ɛtɛ'n mala'n nʊn ewue yɛ́ afian a tı. 3 Anwʊnnaan'n bɛtɛɛ'n
m'ɔ tı nın ati, mɔ mala nın a ngʊala man yí yɔ'n, Nyanmıan Kpili a yɔ.
Ɔ man ɛtɛ sɔ'n dunman nun, Nyanmıan sʊanlın yí Wa'n m'ɔ kacili yí
nwʊn kulo sʊanlan'n ɔ walı wuli ɔ tuli ɛtɛ'n. Nyanmıan a yɔ yí sɔ, ɔ'a
man ewue'n m'ɔ di kɛ sʊanlan wu nın a hun yí Wa Zozi. 4 Ɔ'a man yɛ́
mɔ yɛ tı man wɔ ɛtɛ anwʊnnaan nun'n, nan yɛ tı wɔ Nyanmıan Wawɛ
nun'n, yɛ bɔ bala sɛsɛ kpa bɔkɔɔ kɛ mala'n kele'n.
5 Menian mɔ bɛ tı wɔ ɛtɛ anwʊnnaan nun'n, ninnge'n mɔ ɛtɛ
anwʊnnaan'n kulo'n yê bɛ kpʊnndɛ ɔ. Nan bɛ́ kʊsʊ mɔ bɛ tı wɔ Wawɛ
nun'n, ninnge mɔ Wawɛ'n kulo'n yê bɛ kpʊnndɛ ɔ. 6 Sɛ yɛ kpʊnndɛ
ninnge mɔ ɛtɛ anwʊnnaan'n kulo a, yɛ 'nyan ewue. Nan sɛ yɛ kpʊnndɛ
ninnge mɔ Wawɛ'n kulo a, yɛ 'nyan ngʊan nʊn alʊacıcıɛ. 7 Afı bɛ́ mɔ
bɛ kpʊnndɛ ninnge mɔ ɛtɛ anwʊnnaan kulo'n, bɛ kpɔ Nyanmıan, bɛ
nni man yí mala nın asʊ. Bɛ ngʊala man sʊ di bɔbɔ. 8 Bɛ́ mɔ bɛ tı wɔ
ɛtɛ anwʊnnaan nun'n, bɛ nyɔlıɛ'n-mɔ nzɔ man Nyanmıan anyın.
9 Nan ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ tı man wɔ ɛtɛ anwʊnnaan nun, nan ɛmɔ tı wɔ
Wawɛ nun. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan Wawɛ'n wɔ ɛmɔ anun. Nan sʊanlan
mɔ Kilisi Wawɛ'n nnʊn man yí nun'n, anın sʊanlan sɔ'n tı man Kilisi
dıɛ. 10 Sɛ Kilisi wɔ ɛmɔ anun, ɔ tı ananhɔlɛ kɛ ɛtɛ'n dunman nun,
anwʊnnaan'n 'wu, nan kʊsʊ, Wawɛ'n mɔ wɔ ɛmɔ anun'n man ɛmɔ le
ngʊan. Ɔ sanlın kɛ, Nyanmıan anyunnun an, ɛmɔ a kaci sɛsɛfʊɛ. 11 Sɛ
Nyanmıan m'ɔ manlın Zozi fi ewue nun tinngeli'n Wawɛ'n wɔ ɛmɔ
anun an, ɔ 'nanndı yí Wawɛ m'ɔ wɔ ɛmɔ anun nın asʊ, ɔ 'man ɛmɔ
anwʊnnaan'n m'ɔ wu'n cın kɛ ɔ manlın Kilisi fi ewue nun tinngelı'n.
12 Yí sɔ ati, anianman-mɔ, ɛtɛ anwʊnnaan'n kalɛ fíí kʊ́n nnʊn man yɛ́
sʊ nán y'a tanlan y'a yɔ like m'ɔ kulo ɔ. 13 Ɔ sanlın kɛ, sɛ ɛmɔ tanlan bɛ
yɔ like mɔ ɛtɛ anwʊnnaan'n kulo a, ɛmɔ 'wu. Nan sɛ ɛmɔ man Wawɛ'n
di ninnge mɔ ɛtɛ anwʊnnaan'n kulo nın asʊ kunnunmun an, ɛmɔ 'nyan
ngʊan. 14 Ɔ sanlın kɛ, bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ nanndı atın'n mɔ Nyanmıan
Wawɛ'n kele nın asʊ'n, bɛ tı Nyanmıan amma. 15 Nyanmıan Wawɛ'n
mɔ ɔ'a fa ɔ'a man ɛmɔ'n, ɔ 'man ɛmɔ ngaci man nganga nán esulo a
han ɛmɔ kʊ́n. Nan Wawɛ sɔ nın a man ɛmɔ a kaci Nyanmıan amma.
Yí yê ɔ man yɛ kʊala yɛ kan kɛ: “Aba!” yí bʊ y'ɔ le kɛ “Mín Sı”.
16 Nyanmıan Wawɛ'n muonun kan yí yɛ́ kunnun ɛlɔ kɛ yɛ tı Nyanmıan
amma. 17 Kɛmɔ yɛ tı Nyanmıan amma'n, ninnge mɔ ɔ 'fa sie Kilisi
ajâ'n, ɔ 'man yɛ nʊn Kilisi ce yɛ́ kʊsʊ yɛ nyan bie. Ɔ sanlın kɛ sɛ yɛ
nʊn yí di ajâ a, yɛ nʊn yí nwun amannınhunnun, nán y'a tanlan yí
anunminnyanmʊn nın anun ɔ.

Anunminnyanmʊn'n m'ɔ lɛ ba'n

18 Ɛhı, amannınhunnun'n mɔ yɛ lɛ nwun yí mɛlɛ ɛhı anun'n, mın
de mın di kɛ ɔ nʊn anunminnyanmʊn'n mɔ Nyanmıan lɛ ba wula yɛ́'n

nzɛ man. 19 Ɔ man mân bɔndɪn'n lɛ si abʋtalɛ ɔ nwʋnndɛ cɪan mɔ
Nyanmɪan 'ba man yí mma'n-mɔ fite anunminnyanmʋn nɪn anun'n.
20 Ɔ sanlɪn kɛ ninnge'n mɔ Nyanmɪan bɔlɪ'n, yí kʋalaa a yɔ mgban-
mgban. Mgban sɔ'n, ɔ fi man bɛ́ muonun, nan Nyanmɪan yɛ̂ ɔ'a yɔ yí
sɔ ɔ. Kʋsʋ yí biala, bɛ le anyɪndasʋɛ. 21 Afɪ, cɪan bie dede Nyanmɪan
'ba le mân'n fi tunmin'n m'ɔ lɛ sɛcɪ yí nɪn asa nun. Ɔ 'man ɔ nyan yí
ti maan yí mma'n-mɔ anunminnyanmʋn'n kan yí bie. 22 Nan kɪkaala
dɪɛ, yɛ sɪ yí fɔ́ún kɛ mân'n kʋalaa lɛ kpɪnlɪn, ɛsɛ ɔ lɛ fɛ kɛ balasua mɔ
ɔ'a fʋ awɔlɛ sʋ ɔ. 23 Nán kɛ mân nɪn angʋnmɪn ala ɔ, nan yɛ́ muonun
mɔ Nyanmɪan a fa yí Wawɛ nɪn a man yɛ́ kɛ acɛdɪɛ m'ɔ li mʋa'n, yɛ
lɛ kpɪnlɪn yɛ́ kunnun. Yɛ lɛ nwʋnndɛ mɛlɛ mɔ Nyanmɪan 'fa yɛ́ yɔ yí
mma ɔ de yɛ́ ti kpa bɔkɔɔ'n. 24 Y'a nyan yɛ́ ti lɪlɪ, nan yí kpa bɔkɔɔ'n
tɛ wɔ yɛ́ nyunnun, ɔ tɪ anyɪndasʋɛ like. Anyɪndasʋɛ like mɔ bɛ́ nyɪn
tua yí'n, ɔ tɪ man anyɪndasʋɛ like kʋn. Like mɔ bɛ nwun yí'n, asʋ ɔ tɪ
anyɪndasʋɛ like ɔ? 25 Nan sɛ yɛ le anyɪndasʋɛ wɔ like'n mɔ yɛ nnwun
man yí nɪn anwʋn an, anɪn yɛ lɛ si abʋtalɛ yɛ nwʋnndɛ.

26 Yɛ le man anwʋnsɛlɛ fíí, nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n yɛ̂ ɔ
bʋka yɛ́ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ, yɛ nzɪ man like m'ɔ fata yɛ́ mɔ yɛ bisa wɔ yɛ́
asɔnɪn ɛyɔlɛ nɪn anun ɔ. Nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n muonun
yɛ̂ ɔ yɔ yɛ́ ti asɔnɪn yɛ́ nun ɔ man yɛ́ ɔ. 27 Yɛ̂ Nyanmɪan m'ɔ sɪ yɛ́
ahʋnlɪn nɪn anun ɛjɔlɛ'n kʋalaatin'n, ɔ sɪ like mɔ Wawɛ'n lɛ bisa ɔ.
Ɔ sanlɪn kɛ Wawɛ'n sɛlɛ man menian mɔ bɛ tɪ Nyanmɪan dɪɛ'n, kɛ
Nyanmɪan muonun kulo yí'n.

28 Nan yɛ sɪ kɛ bɛ́ mɔ Nyanmɪan nyɪhyɛ nɪn anun, ɔ'a fɛlɛ bɛ yí
nwʋn, mɔ bɛ kulo yí'n, yí kʋalaa mɔ Nyanmɪan kɔ yɔ'n, ɔ tɪ kpa man
bɛ́. 29 Ɔ sanlɪn kɛ, menian mɔ Nyanmɪan lili mʋa hulolɪ bɛ́'n, ɔ lili mʋa
ɔ yɔlɪ ajʋnlɪn kɛ ɔ 'man bɛ kaci kɛ yí Wa'n. Anɪn yí Wa'n kaci bamuan
baa anianman dɔʋn afian. 30 Menian mɔ yí ti ɔ yɔlɪ ajʋnlɪn sɔ'n, ɔ'a
fɛlɛ bɛ yí nwʋn. Bɛ́ mɔ ɔ'a fɛlɛ bɛ́ yí nwʋn'n, ɔ'a man b'a kaci sɛsɛfʋɛ
wɔ yí nyunnun. Bɛ́ mɔ ɔ'a man b'a kaci sɛsɛfʋɛ wɔ yí nyunnun'n, ɛsɛ
kʋsʋ ɔ'a wula bɛ́ anunminnyanmʋn.

Nyanmɪan ehulo'n tɪ kpili

31 Sɛ ɔ tɪ sɔ a, anɪn nzu ɛjɔlɛ dɪɛ biekun yɛ̂ yɛ 'kan ɔ? Sɛ Nyanmɪan
wɔ yɛ́ afan an, nwan yɛ̂ ɔ kʋala yɛ́ like yɔ ɔ? 32 Nyanmɪan a nva man
yí muonun yí Wa nɪn a nyɔ man abɔlɛ, nan ɔ'a yɪ yí ɔ'a man wɔ yɛ́
kʋalaa yɛ́ dunman nun. Ɔ kɔ yɔ sɛ mɔ ngɔ fa man ninnge kʋala ngɔ
bʋka yí Wa nɪn asʋ ngɔ man man yɛ́ ɔ? 33 Menian mɔ Nyanmɪan
muonun a fɛlɛ bɛ́ yí nwʋn'n, nwan yɛ̂ ɔ 'tʋn bɛ́ ɛsʋan ɔ? Sʋanlan
fíí. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan nwan bɛ di bɪ. 34 Anɪn nwan yɛ̂ ɔ 'kan
kɛ bɛ di fʋɔ ɔ? Sʋanlan fíí. Ɔ sanlɪn kɛ Zozi Kilisi a wu. Ɛsɛ ɔ fi
ewue nun ɔ'a tinnge. Ɔ tɪ Nyanmɪan fama sʋ ɔ sɛlɛ man yɛ́. 35 Ehulo
mɔ Kilisi kulo yɛ́'n, nwan sʋanlan dɪɛ bɔbɔ yɛ́ ɔ kʋala tɪ yɛ́ afian ɔ?
Yalɛ anaan, alʋabɔ anaan, ahʋlʋwa anaan, ɛhɔɛ anaan, ehian anaan,
like esulo anaan ewue? 36 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kan kɛ: *Wɔ́ dunman nun
ati, cɪan biala kɛ ewue tʋa yɛ́ nɪn anɪn. Bɛ yɔ yɛ́ kɛ mmʋa mɔ bɛ lɛ
kɔ a hun bɛ́ ɔ.* 37 Nan kʋsʋ ɛhɪka kʋalaa anun, Zozi m'ɔ kulo yɛ́'n
dunman nun, yɛ di kunnunmun m'ɔ tala sʋ. 38 Afɪ mɪn de mɪn di
sakpa kɛ, ehulo'n mɔ Nyanmɪan a hulo yɛ'n, like fíí ngʋala ndɪ man
yɛ́ afian. Nán ewue ɔ, nán ngʋan ɔ, nán nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ

anaan anwunno ɛlɔ tunmin ngacile mmiekun-mɔ ɔ, nán ɛnɛ mɛlɛ nɪn
ɔ, nán mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba a'n kʊsʊ ɔ, 39 nán anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ ɔ,
nán asɪ ɛwa dɪɛ'n-mɔ ɔ, nán like fíí mɔ Nyanmɪan a bɔ nɪn ɔ. Ɔ sanlɪn
kɛ, ehulo'n mɔ Nyanmɪan a hulo yé wɔ yé Mɪn Kilisi Zozi dunman
nun'n, like fíí ngʊala ndɪ man yé afian.

9

Izalayɛ ɛjɔlɛ'n

1 Ɛhɪka ati, ɛjɔlɛ'n mɔ mɪn 'ba han'n tɪ ananhɔlɛ, mɪn nni man ato.
Ɔ sanlɪn kɛ n dɪ Kilisi dɪɛ yê Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n man mɪn
nwun yí mín ti anun kɛ ɛjɔlɛ'n tɪ ananhɔlɛ. 2 Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ cɪan
daa, alʊabɔ kpili kpa nʊn yalɛ kan mín. 3 Ɔ sanlɪn kɛ, mín nianman'n-
mɔ mɔ mɪn nʊn bé yɛ tɪ anɪɛ kʊn'n, bé kpa ɛyɔlɛ dunman nun, sɛ
bɔbɔ Nyanmɪan bɔ mín sasan mɪn nʊn Kilisi yé afian tɪ a, mɪn kulo.
4 Afɪ bɛ tɪ yé nan Zʊakɔbʊ mɔ bɛ fɛlɛ yí Izalayɛ nɪn abʊsʊ menian.
Nyanmɪan Kpili a fa bé a yɔ yí mma, ɔ nʊn bé y'ɔ tɪ ɔ. Ɔ nʊn bé a
hyɪhyɛ nyɪhyɛ, ɔ'a man bé mala, ɔ'a hele bé kɛ bɛ kpín bɛ sú yí'n, ɛsɛ
ɔ'a bɔ bé anɔhʊba. 5 Zufʊ'n-mɔ anan-mɔ: Abalahamʊn nʊn Izakɪ nʊn
Zʊakɔbʊ yê bɛ wʊlɪ bé ɔ. Kilisi m'ɔ kacili yí nwʊn kulo sʊanlan bɛ
wʊlɪ yí, m'ɔ tɪ Nyanmɪan m'ɔ tala like biala'n, ɔ nʊn bé bɛ tɪ anɪɛ kʊn.
Nyila hán Nyanmɪan cɪan daa. Amɪn.

6 Nán kɛ mɪɪn kan sɔ mɪn kele kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan hanlɪn nɪn a
mgbɪn man sʊ ɔ. Afɪ Izalayɛ abʊsʊ menian'n-mɔ, nán bé kʊalaa yɛ bɛ
tɪ Izalayɛ amma kpa ɔ. 7 Yê yé nan Abalahamʊn abʊsʊ menian'n-mɔ,
nán bé kʊalaa yê bɛ tɪ yí mma kpa ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan Kpili selɪ
Abalahamʊn kɛ: *Izakɪ asʊ yê mɪn 'sɪn maan ɛ di ata ɔ.* 8 Yí bʊ y'ɔ kɛ
nán menian mɔ b'a wʊ bé anwʊnnaan sʊ awɔlɛ'n yê bɛ tɪ Nyanmɪan
amma ɔ. Nan bé mɔ Nyanmɪan Kpili anɔhʊba'n m'ɔ bɔlɪ nɪn anun yê
b'a wʊ bé'n, Abalahamʊn abʊsʊ menian kpa'n-mɔ anɪn. 9 Ɔ sanlɪn kɛ
Nyanmɪan Kpili anɔhʊba'n m'ɔ bɔlɪ'n y'ɔ le kɛ: *Mɛlɛ kɛ ɛhɪka ju a, mɪn
'sa mɪn ba. Mɪn sa mɪn ba a, wɔ́ yɪ Sala 'ba wʊ baa belenzua kʊn.*

10 Ɛ 'nwun nvadʊhʊn kʊn biekun. Anɪn yé nan Izakɪ nʊn Elebeka
le mma mmelenzua nnyuan. 11 Anɪn bɔbɔ bɛ wʊlɪ man mma sɔ'n-mɔ
nán b'a bɔ bala kpa anaan bala ɛtɛ'n, ɛsɛ kɛ ɔ kɔ yɔ nán menian'n-mɔ a
nwun kɛ nán nyɔlɪɛ'n-mɔ anwʊn yê Nyanmɪan nɪan fɛlɛ bé yí nwʊn'n,
nan yí muonun y'ɔ fɛlɛ menian'n-mɔ m'ɔ kulo bé nɪn ɔ. 12 Ɛhɪka ati,
Nyanmɪan kɔ han kɔ hele Elebeka kɛ: *Wɔ́ mma nnyuan'n, nunhan
kaan'n 'ba sie kpain'n.* 13 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ lɛ kele kɛ: *M'an hulo Zʊakɔbʊ
m'an yaci Ezayu.*

14 Anɪn nzu ɛjɔlɛ dɪɛ yê yɛ 'kan ɔ? Asʊ yɛ 'kan kɛ Nyanmɪan tɪ
man sɛsɛ ɔ? Cɛcɛ! 15 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan hanlɪn helelɪ Moyizɪ kɛ:
*Sʊanlan mɔ mɪn kulo kɛ mɪn nwun yí nwʊn anwunnvoe'n, mɪn 'nwun yí
nwʊn anwunnvoe sakpa!* 16 Nan ɛhɪ, ɔ fi man sʊanlan muonun anaan
yí tunmin'n, nan ɔ fi Nyanmɪan muonun m'ɔ nwun sʊanlan anwʊn
anwunnvoe'n. 17 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun, Nyanmɪan lɛ kan kele Ezipiti
belemgbin'n kɛ: *Mɪn kulo kɛ mɪn fa wɔ́ mɪn kele mín tunmin'n mɔ n ne
yí'n mɪn man mân mân'n kʊalaa nwun mín dunman'n, yí ti yê n zielɪ wɔ́
belemgbin ɔ.* 18 Yí ti, sʊanlan mɔ Nyanmɪan kulo kɛ ɔ nwun yí nwʊn

anwunnvoe'n yê ɔ nwun yí nwʋn anwunnvoe ɔ. Yê sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kulo kɛ ɔ kete yí ahʋnlɪn'n yê ɔ kete yí ɔ.

Nyanmɪan sikpɛ'n nʋn yí anwunnvoe'n

19 Nan afɪ sʋanlan bie 'ba bisa mín kɛ: “Sɛ ɔ tɪ sɔ a, anɪn nzukɛ ati
yê sɛ menian'n-mɔ yɔ ɛtɛ a, Nyanmɪan tua bɛ́ yí nwʋn kalɛ ɔ? Yê like
mɔ Nyanmɪan kulo kɛ ɔ yɔ'n, nwan sʋanlan dɪɛ yê ɔ kʋala ɔ totua
yí atɪn ɔ?” 20 O dasannin, ɛ tɪ wɔ́ dɪɛ sɛ mɔ Nyanmɪan kan ɛjɔlɛ a, ɛ
kʋala su yí akpʋlʋwa ɔ? Talie'n mɔ bɛ le afâ b'a nwʋn'n, asʋ ɔ kʋala
ɔ se sʋanlan'n mɔ ɔ'a nwʋn yí'n kɛ: “Nzukɛ ati yê a nwʋn mín sʋa
ɔ?” 21 Sʋanlan'n m'ɔ nwʋn ninnge'n, like biala m'ɔ kulo kɛ ɔ nwʋn'n
y'ɔ fa afâ'n nwʋn ɔ. Ɔ kʋala kɛ ɔ fa afâ kʋnmgba sɔ'n ɔ nwʋn ninnge
mgbakpa mɔ bɛ́ nwʋn cian ɔ nʋn m'ɔ tɪ asɪ asɪ dɪɛ.
22 Ɛhɪ sɛ Nyanmɪan kulo kɛ ɔ yɪ yí sikpɛ'n kele ɔ man bɛ nwun yí
tunmin'n m'ɔ le yí nɪn an, yɛ 'kan nzu ɛjɔlɛ? Afɪ bɛ́ mɔ yí sikpɛ nɪn a
hyɪ bɛ́ m'ɔ di mɔ bɛ wu'n, ɔ'a si bɛ́ nwʋn abʋtalɛ kpa. 23 Ɔ'a yɔ yí sɔ
kʋsʋ ɔ'a hele yɛ́ kɛ yí anunminnyanmʋn'n tɪ anyanbɛnwʋn kpili kpa
man yɛ́ mɔ ɔ'a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ sesielɪ yɛ́
daba daba kɛ yɛ tánlan yí anunminnyanmʋn sɔ nɪn anun. 24 Ɛhɪka ati,
yɛ tɪ menian mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ yɛ́ yí nwʋn ɔ. Nán kɛ yɛ́ Zufʋ'n-mɔ
anun angʋnmɪn ala yê Nyanmɪan a fɛlɛ yɛ́ yí nwʋn ɔ, nan menian
bʋ nga'n-mɔ kʋsʋ wɔ nun bie. 25 Ɛjɔlɛ sɔ'n yê Nyanmɪan hanlɪn wɔ
kpɔmanfʋɛ Oze kalata nɪn anun ɔ. Yí nwan:
Menian mɔ bɛ tɪ man mín menian'n,
mɪn 'ba fɛlɛ bɛ́ mín menian.
Mân mɔ m'an ngulo man yí'n,
mɪn 'ba fɛlɛ yí mín ehulo mân.
26 Yê lɪka kʋsʋ mɔ bɛ selɪ bɛ́ kɛ:
‘Ɛmɔ tɪ man mín menian'n,’
ɛbɛlɛ menian'n-mɔ, bɛ 'ba fɛlɛ bɛ́
‘Tɪasɪfʋɛ Nyanmɪan amma.’
27 Kpɔmanfʋɛ Ezayi kʋsʋ lɛ kan Izalayɛ amma'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ kɛ:
Sɛ Izalayɛ amma'n-mɔ sʋn dede
bɛ yɔ kɛ jenvie nɪn anʋan anyʋan'n bɔbɔ a,
menian kaan bie sʋa ala yê bɛ 'nyan ngʋan ɔ.
28 *Ɔ sanlɪn kɛ like mɔ Nyanmɪan Kpili nwan*
ɔ 'yɔ yí asɪɛ nɪn asʋ'n,
ɔ 'yɔ yí ndɛ-ndɛ kpa bɔkɔɔ.
29 Ɛsɛ kɛ Ezayi kʋnmgba'n lili mʋa hanlɪn yí daba'n, yí nwan:
Sɛ Tunminfʋɛ Nyanmɪan Kpili
a nyaci man yɛ́ bʋsʋ kaan an,
ahan yɛ́ kʋalaa yɛ́ kʋsʋ yɛ́ bʋsʋ bɔlɪ kɛ
Sodɔmʋn amma'n-mɔ,
ahan yɛ́ kʋalaa yɛ kacili kɛ
Gomɔɔ amma'n-mɔ.
30 Anɪn nzukɛ ɛjɔlɛ yê yɛ 'kan ɔ? Mɔ yɛ 'kan'n y'ɔ lɛ kɛ menian mɔ bɛ
tɪ man Zufʋ, mɔ daba bɛ nzɪ man kɛ bɛ kpɪn bɛ yɔ sɛsɛ wɔ Nyanmɪan
anyunnun'n, bɛ́ dedi nɪn a man b'a yɔ sɛsɛ wɔ Nyanmɪan anyunnun.
31 Nan kʋsʋ Izalayɛ amma'n-mɔ muonun mɔ bɛ lɛ kpʋnndɛ mala kʋn
m'ɔ kʋala kɛ ɔ man bɛ yɔ sɛsɛ wɔ Nyanmɪan anyunnun'n, b'a nnyan

man mala sɔ'n. 32 Anın nzukɛ ati ɔ? Ɔ sanlın kɛ bɛ mgbʊnndɛ man
kɛ bɛ nyan dedi nán b'a yɔ sɛsɛ wɔ Nyanmıan anyunnun. Bɛ kulo kɛ
bɛ di junman kpa dede bɛ man Nyanmıan bu bɛ́ sɛsɛ. B'a man bɛ́ ja a
kpula ɛbʊɛ'n m'ɔ man menian'n-mɔ fin ası'n. 33 Ɛbʊɛ sɔ'n y'ɔ le Zozi.
Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí nwʊn ɛjɔlɛ kɛ:

Ɛmɔ nían, mıın fa ɛbʊɛ kʊn
mın sie Sivn ɛbɛlɛ,
ɔ man sʊanlan aja kpula.
Ɔ tı ɛbʊta m'ɔ man sʊanlan fin ası ɔ.
Nan sʊanlan m'ɔ kɔ le yí kɔ li'n,
anyunnunguasıɛ ngan man yí lé.

10

1 Anianman-mɔ, like mɔ mıın kpʊnndɛ sɛlɛ kpa, mɔ yí ti mın sɛlɛ
Nyanmıan mın man Izalayɛ amma'n-mɔ'n y'ɔ le kɛ Nyanmıan mán bɛ́
kʊalaa bɛ nyán ngʊan. 2 Mın di bɛ́ nwʊn adanzıɛ kɛ bɛ le anwʊnndɛlɛ
kpa wɔ Nyanmıan junman nın elie nın anun. Nan kʊsʊ anwʊnndɛlɛ
sɔ'n, bɛ nzı man yí nwʊn ngɛlɛ. 3 Bɛ nzı man kɛ Nyanmıan kpın yɔ
maan menian'n-mɔ yɔ sɛsɛ wɔ yí nyunnun'n. Bɛ́ muonun bɛ kpɛ bɛ́
atın bɛ kpʊnndɛ sɛsɛ ɛyɔlɛ'n. 4 Nan kʊsʊ Kilisi a a ɔ'a yɔ like kʊalaa
mɔ Moyizi mala'n kele'n. Ɔ man bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ de yí bɛ di'n yɔ sɛsɛ
wɔ Nyanmıan anyunnun.

5 Ɛhı sɛsɛ ɛyɔlɛ'n mɔ mala'n man sʊanlan yɔ'n, Moyizı hanlın
yí nwʊn ɛjɔlɛ kɛ: *Sʊanlan biala m'ɔ kɔ li mala nın asʊ'n, ɔ 'nyan
ngʊan.* 6 Nan ɛ 'nwun sɛsɛ ɛyɔlɛ'n mɔ dedi'n kʊsʊ man sʊanlan yɔ
wɔ Nyanmıan anyunnun nın anwʊn ɛjɔlɛ dıɛ'n. Bɛ́ nwan: *N'ɛ kan
yí wɔ wɔ́ ti anun kɛ: "Nwan yê ɔ 'fʊ nyanmıansʊ ɛlɔ ɔ?"* (Yí bʊ y'ɔ
le kɛ: nwan yê ɔ 'man Kilisi ju ası ɔ?) 7 *Ɛsɛ n'ɛ kan kɛ: "Nwan yê
ɔ 'ju bɔnza nın anun ɛlɔ ɔ?"* (Yí bʊ y'ɔ lɛ kɛ nwan yê ɔ man Kilisi fi
ewue nun tinnge ɔ?) 8 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan nzɛ? Yí nwan: *Ɛjɔlɛ'n wɔ
wɔ́ nwʊn ɛbɛlɛ ala, ɔ wɔ wɔ́ nʊan, ɛsɛ ɔ wɔ wɔ́ ti anun.* Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ
le dedi ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ kan yɛ kele menian'n-mɔ. 9 Sɛ ɛ kpacı nun ɛ kan
yí menian'n-mɔ kʊalaa anyunnun kɛ: "Kilisi tı yɛ́ Mın," ɛsɛ sɛ ɛ de
di wɔ́ ahʊnlın nın anun kɛ Nyanmıan man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge
a, ɛ 'nyan ngʊan. 10 Ɔ sanlın kɛ sɛ ɛ de di wɔ́ ahʊnlın nın anun an
yê Nyanmıan Kpili man ɛ yɔ sɛsɛ ɔ. Ɛsɛ sɛ ɛ kan kɛ Kilisi tı wɔ́ Mın
an, Nyanmıan 'man ɛ nyan ngʊan. 11 Afı Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan: *Sʊanlan
biala m'ɔ kɔ le yí kɔ li'n, anyunnunguasıɛ ngan man yí lé.* 12 Ɛhıka ati,
mgbacı mgbacıɛ fíí kʊ́n nnʊn man Zufʊ'n-mɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tı man
Zufʊ nın afian. Ɔ sanlın kɛ bɛ́ kʊalaa, bɛ́ Mın'n tı kʊn. Yí yê ɔ yila
bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ sun bɛ fɛlɛ yí nın asʊ ɔ. 13 Afı Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan:
Sʊanlan biala m'ɔ kɔ sun kɔ fɛlɛ yɛ́ Mın'n, ɔ 'nyan ngʊan.

14 Anın ɔ 'yɔ sɛ nán b'a sun b'a fɛlɛ sʊanlan'n mɔ b'a nne man yí
b'a nni man'n? Ɛsɛ ɔ 'yɔ sɛ nán b'a le yí b'a li, mɔ b'a ngan man yí
nwʊn ɛjɔlɛ b'a ngele man bɛ́'n? Yê sɛ sʊanlan a ngan man yí nwʊn
ɛjɔlɛ a ngele man bɛ́ a, ɔ 'yɔ sɛ nán b'a tı? 15 Sɛ b'a nyı man ɛjɔlɛ sɔ
nın anwʊn menian an, ɔ 'yɔ sɛ nán b'a han? Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan: *Ɛ
nwun bɛ́ mɔ bɛ kan Ɛjɔlɛkpa'n kɛ bɛ lɛ ba a, anın ɔ yɔ ɛnyınmın.*

16 Nan kʋsʋ, bɛ́ kʋalaa b'a nne man Ɛjɔlɛkpa'n b'a nni man. Ɛhıka
ati yê Ezayi hanlın kɛ: *Yɛ́ Mın, Ɛjɔlɛkpa'n mɔ yɛ bɔlı yɛ helelı menian'n-*
mɔ'n, nwan y'ɔ lelı lili ɔ? 17 Ɛhıka ati, Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ nın etie
y'ɔ man bɛ nyan dedi ɔ. Ɛjɔlɛ sɔ'n kʋsʋ y'ɔ le Kilisi Anʋan Ɛjɔlɛ'n.
18 Nan mıın bisa kɛ: "Asʋ b'a ndı man Ɛjɔlɛkpa sɔ nın ɔ?" Bɛ tılı yí
kpa! Ɔ sanlın kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kan kɛ:
Bɛ tılı bɛ́ mɔ bɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa nın anın
asıɛ'n lıka kʋalaatin.
Bɛ́ nʋan ɛjɔlɛ nın a fa
mân'n lıka kʋalaatin.
19 Mıın bisa biekun kɛ: "Asʋ Izalayɛ amma'n-mɔ a ndı man ɔ?" Bɛ
tılı. Afı Moyizı lili mʋa hanlın kɛ Nyanmıan nwan:
Mân mɔ ɛmɔ mmu man bɛ́ like fíí'n,
mın 'ba man ɛmɔ fa bɛ́ nwʋn ɛkpɔ.
Bɛ́ mɔ ɛmɔ bu bɛ́ kɛ bɛ nzı man ngɛlɛ'n,
mın 'ba man ɛmɔ anyın bʋlʋ bɛ́ nwʋn.
20 Ezayi kʋsʋ nyanlın anwʋnsɛlɛ hanlın kɛ Nyanmıan nwan:
Menian mɔ bɛ lɛ mgbʋnndɛ man mín'n,
bɛ́ yê b'a nwun mín ɔ.
Bɛ́ mɔ b'a mgbʋnndɛ man like fíí mín ɛlɔ'n,
bɛ́ yê m'an yı mín nwʋn m'an hele bɛ́ ɔ.
21 Nan Izalayɛ amma'n-mɔ dıɛ, ɛ 'nwun bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ m'ɔ hanlın'n.
Yí nwan:
Cıan daa mın tɛtɛlɛ mín sa nun
mın man mân kʋn.
Mân sɔ'n tı anzʋsɛlɛfʋɛ
nʋn menian mɔ bɛ kpalı
mín nʋan ɛjɔlɛ nın abʋ mân.

11

Nyanmıan yacili man Izalayɛ amaa'n-mɔ tʋlı man

1 Nan afı mıın bisa kɛ: "Asʋ Nyanmıan Kpili a yaci yí menian'n-mɔ
a tʋ ɔ?" Cɛcɛ! Ɔ sanlın kɛ mín bɔbɔ muonun n dı Izalayɛ sʋanlan.
N dı Abalahamʋn abʋsʋ sʋanlan. N vi Bınnzʋamın abusuan nın
anun. 2 Menian mɔ Nyanmıan lili mʋa ɔ falı bɛ́'n, ɔ yacilı man bɛ́ tʋlı
man. Ɛmɔ sı kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun, kpɔmanfʋɛ Eli lɛ kan Izalayɛ
amma'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɔ kele Nyanmıan kɛ: 3 *Yɛ́ Mın, b'a hun wɔ́*
mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kʋalaatin. B'a bubu wɔ́ afɔlıɛ mʋcıa'n-mɔ. Ɔ'a ha
mín ngʋnmın cein. Ɛsɛ bɛ lɛ kpʋnndɛ mín kʋsʋ bɛ kun mín. 4 Nan mɔ
Eli hanlın sɔ'n, nzu mmua dıɛ yê Nyanmıan bualı yí ɔ? Nyanmıan
nwan: *M'an kpa mín menian akpıı nsʋ man sie. Bɛ́ dıɛ, b'a ngʋtʋ*
man Baalı anyunnun fíí b'a nzʋ man yí 5 Ɛnɛ mɛlɛ ɛhı anun kʋsʋ, kɛ
ɔ tı yí nın ala anın. Menian kaan'n mɔ Nyanmıan a nwun bɛ́ nwʋn
anwunnvoe ɔ'a yı bɛ́'n, bɛ wɔ ɛbɛlɛ. 6 Nán kɛ junman mɔ b'a li ati
yê Nyanmıan a yı bɛ́ ɔ. Nan anwunnvoe yê Nyanmıan a nwun bɛ́ ɔ.
Sɛ ɔ tı man sɔ a, ahan bɛ ngan man kɛ Nyanmıan a nwun bɛ́ nwʋn
anwunnvoe.
7 Nan sɛ ɔ tı sɔ a, anın nzu ɛjɔlɛ dıɛ yê yɛ 'kan ɔ? Like mɔ
Izalayɛ menian'n-mɔ lɛ kpʋnndɛ'n, b'a nnyan man yí. Nan menian mɔ
Nyanmıan falı bɛ́ nın ala yê bɛ nyanlın yí ɔ. Bɛ́ bʋ nga'n, bɛ ngʋala
bɛ ndı man ɛjɔlɛ bʋ, b'a sʋlʋ. 8 Kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kele'n, yí nwan:

Nyanmıan a man b'a sʋlʋ.
Ɔ'a man bɛ́ nyın a sin
ɛsɛ ɔ'a man bɛ́ nzʋ a ti dede
ɔ'a ju ɛnɛ.
9 Belemgbin *Davidi kʋsʋ nwan:
Man bɛ́ fɛtı alıɛ fɛ'n mɔ bɛ di'n
káci ngaa, ɔ káci dada ɔ hyí bɛ́,
ɔ mán bɛ tɔ́ ası nán bɛ pínnin bɛ́.
10 *Man bɛ́ nyın'n sín,*
nán b'a nnwun man ası,
man bɛ́ hʋ́lʋ sʋ cıan daa.

Bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ nın ati ele'n

11 Nan afı mıın bisa kɛ: "Asʋ Zufʋ'n-mɔ ası ɛtɔ mɔ b'a tɔ'n, bɛ 'ka ɛbɛlɛ ɔ?" Cɛcɛ! Nan bɛ́ ası ɛtɔ'n mɔ b'a tɔ'n y'ɔ man menian bʋ nga'n-mɔ a nyan bɛ́ ti ɔ. Menian bʋ nga'n-mɔ ati mɔ b'a nyan yí'n, ɔ man Zufʋ'n-mɔ a fa bɛ́ nwʋn ɛkpɔ. 12 Sɛ Zufʋ'n-mɔ ası mɔ b'a tɔ nın a man mân nın anyan yí nwʋn, ɛsɛ sɛ Zufʋ'n-mɔ ası ɛbɔ nın a man bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ nın a nyan bɛ́ nwʋn an, bɛ́ ɛjasʋɛ dıɛ mɔ bɛ 'ba jasʋ kpa bɔkɔɔ'n, ɔ tı man nzɛmındɛ!

Olivʋ baka nın anwʋn anyınndala'n

13 Nan afı sian dıɛ, mıın kan mın kele ɛmɔ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n kɛ bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n, bɛ́ bɔfʋɛ'n y'ɔ le mín. Yí ti kɛ n gbın n dı yí'n, mın di junman'n mɔ mın di nın anwʋn fɛ kpa. 14 Mın de mın di kɛ junman sɔ'n mɔ mın di'n, ɔ 'ba wula bɛ́ mɔ mın nʋn bɛ́ yɛ tı anıɛ kʋn nın akpue maan bɛ́ mmie-mɔ nyan bɛ́ ti. 15 Afı sɛ bɛ́ ahanmıan esie mɔ b'a sie bɛ́ nın a man mân'n nʋn Nyanmıan bɛ́ afian a sɛ a, sɛ Nyanmıan sa fa bɛ́ biekun an, nzu ɛjɔlɛ dıɛ yê ɔ 'ba ɔ? Ɔ 'yɔ kɛ menian mɔ bɛ fi ewue nun b'a tinnge! 16 Sɛ bɛ fa *bele nın alimʋa mma'n mɔ bɛ kɔ tı'n bɛ yɔ fali bɛ tʋn kpaun bɛ man Nyanmıan an, yí bʋ nga'n kʋalaa m'ɔ ka'n kʋsʋ tı yí dıɛ. Ɛsɛ sɛ bɛ fa baka nın abʋ ndıan'n bɛ man Nyanmıan an, yí sa mma'n-mɔ kʋsʋ tı yí dıɛ.

17 Izalayɛ amma'n-mɔ tı kɛ *olivʋ baka mɔ b'a lua mɔ b'a kpıkpɛ yí sa mma'n-mɔ bie b'a gua ɔ. Wɔ́ mɔ ɛ tı man Zufʋ'n, ɛ tı kɛ ebolo olivʋ baka mɔ b'a kpɛ yí sa baa'n kʋn b'a sie mɔ b'a lua nın asʋ ɔ. Sian dıɛ, olivʋ baka'n mɔ b'a lua'n, yí ndıan'n-mɔ cʋın nzue bɛ man wɔ́ bie. 18 Ɛhıka ati, n'ɛ bu wɔ́ nwʋn kɛ ɛ tı kpa tala olivʋ baka'n mɔ b'a lua nın asa mma'n mɔ b'a kpɛ b'a gua'n. Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ kʋala kɛ ɛ tu wɔ́ nwʋn ɔ? Nán wɔ́ yê ɛ le ndıan nın ɔ, nan ndıan'n lılı yê ɔ le wɔ́ ɔ.

19 Bie sʋa a, ɛ 'ba han kɛ: "Nan b'a kpıkpɛ baka nın asa amma sɔ'n-mɔ maan m'an fa bɛ́ lıka'n." 20 Sɛ ɛ kan sɔ a, ɔ tı fɔ́ún. Ɔ sanlın kɛ dedi'n mɔ b'a nnyan man yí'n, yí ti yê ɔ man b'a kpıkpɛ bɛ́ b'a gua ɔ. Wɔ́ kʋsʋ wɔ́ dedi'n mɔ a nyan yí'n, yí ti y'ɔ man b'a fa wɔ́ b'a sie bɛ́ bʋsʋ nın ɔ. Nan kʋsʋ nıan wɔ́ nwʋn kpa, n'ɛ tu wɔ́ nwʋn! Sɛ ɛ nwun Nyanmıan an, sulo yí. 21 Ɔ sanlın kɛ, sɛ Nyanmıan a yaci Zufʋ'n-mɔ muonun mɔ bɛ tı kɛ olivʋ baka'n mɔ ɔ'a lua nın ɔ'a tʋ a, nán wɔ́ mɔ ɛ tı kɛ ebolo olivʋ baka'n yê ɔ ngɔ yaci man wɔ́ ngɔ tʋ man ɔ.

22 Ɛhıka ati, nwun yí kɛ Nyanmıan tı kpa ɛsɛ ɔ yɔ sı. Ɔ kpɛ bɛ́ mɔ b'a tɔ ası nın ati sɛlɛ. Nan wɔ́ dıɛ, ɔ'a nwun wɔ́ nwʋn anwunnvoe. Nan kʋsʋ, ɔ fata kɛ ɛ nʋn Nyanmıan bɛ tanlan kanlanman. Sɛ ɔ'a nyɔ

man sɔ a, ɔ 'kpɛ wɔ́ kʋsʋ ɔ tʋ kɛ baka nɪn asa baa'n. 23 Yê sɛ Zufʋ'n-mɔ
kʋsʋ yaci bɛ́ anzʋsɛlɛ nɪn an, bɛ sa 'kan bɛ́ lɪka daba'n. Ɔ sanlɪn kɛ
Nyanmɪan le tunmin, ɔ kʋala kɛ ɔ fa bɛ́ ɔ sie bɛ́ lɪka daba'n biekun.
24 Wɔ́ mɔ ɛ tɪ man Zufʋ'n, ebolo olivʋ baka nɪn asa baa'n y'ɔ le wɔ́. B'a
kpɛ wɔ́ b'a sie olivʋ baka'n mɔ b'a lua nɪn asa baa nɪn abʋsʋ. olivʋ
baka sɔ'n mɔ b'a lua nɪn asa mma'n-mɔ y'ɔ le Zufʋ'n-mɔ. Ɛhɪka ati, sɛ
bɛ 'fa bɛ́ bɛ sie bɛ́ bʋsʋ'n biekun an, ɔ nyɔ man sɪ fíí sʋa.

Izalayɛ amma'n-mɔ 'ba nyan bɛ́ ti

25 Ɛhɪ, anianman-mɔ, kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɛmɔ a mmu man bɛ́ nwʋn
bɛngɛlɛfʋɛ'n, yí ti, mɪn kulo kɛ mɪn kan ananhɔlɛ nʋɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ
kʋn mɪn kele ɛmɔ. Ɛjɔlɛ sɔ'n, y'ɔ le kɛ Izalayɛ amma'n-mɔ ebue ndɪ
man ɛjɔlɛ kʋ́n. Bɛ ndɪ man ɛjɔlɛ dede ɔ 'ju mɛlɛ mɔ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man
Zufʋ'n kʋalaatin kɔ nyan bɛ́ ti'n. 26 Kɛ Izalayɛ amma'n-mɔ kʋalaatin
'kpɪn nyan bɛ́ ti nɪn anɪn. Ɔ sanlɪn kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan:
*Ngʋandefʋɛ'n fi *Sivn ɔ 'ba a.*
Zʋakɔbʋ abʋsʋ menian'n-mɔ nyɔlɪɛ'n
mɔ ɔ nzɔ man Nyanmɪan anyɪn'n,
ɔ 'ba nunnun yí kʋalaa abʋsʋ.
27 *Mɛlɛ mɔ mɪn 'ba fa bɛ́ ɛtɛ'n-mɔ*
mɪn ce bɛ́'n,
nyɪhyɛ mɔ mɪn nʋn bɛ́ yɛ 'hyɪhyɛ nɪn anɪn.

28 Ɛjɔlɛkpa'n mɔ Zufʋ'n-mɔ a nne a nni man'n, sɛ yɛ lɛ nɪan yí kpa
a, yɛ nwun yí kɛ ɛmɔ kpa ɛyɔlɛ dunman nun, Nyanmɪan a kaci bɛ́
kpɔfʋɛ. Nan kʋsʋ sɛ yɛ lɛ nɪan menian mɔ Nyanmɪan a yɪ bɛ́ nɪn an,
anɪn bɛ tɪ menian mɔ bɛ́ nan-mɔ dunman nun, Nyanmɪan kulo bɛ́.
29 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan dɪɛ, like m'ɔ kɔ fa kɔ man sʋanlan'n, anɪn
ɔ'a fa ɔ'a man. Yê menian m'ɔ kɔ fɛlɛ bɛ́ yí nwʋn'n, ɔ ngaci man yí
nzin ɔ nzi man bɛ́. 30 Daba, ɛmɔ anyɪn a nzɔ man Nyanmɪan. Nan
sian dɪɛ, Nyanmɪan a nwun ɛmɔ anwʋn anwunnvoe. Afɪ Zufʋ'n-mɔ
anyɪn a nzɔ man yí. 31 Kɪkaala, bɛ́ nyɪn m'ɔ nzɔ man Nyanmɪan nɪn
a man ɔ'a nwun ɛmɔ anwʋn anwunnvoe. Nan ɔ 'ba nwun bɛ́ kʋsʋ bɛ́
nwʋn anwunnvoe. 32 Kɪkaala bɛ́ nyɪn m'ɔ nzɔ man Nyanmɪan nɪn a
man menian'n-mɔ kʋalaa a yɔ anzʋsɛlɛ mma, nán ɔ'a nwun bɛ́ kʋalaa
bɛ́ nwʋn anwunnvoe.

Nyanmɪan tɪ kpili sakpa

33 Nyanmɪan anyanbɛnwʋn'n tɪ kpili o! Yí ngɛlɛ nʋn yí ninnge'n
m'ɔ sɪ nɪn abʋ hɔlɪ! Nyanmɪan ajʋnlɪn m'ɔ kɔ fa'n, nwan yê ɔ kʋala ɔ
nwun yí nzin ɔ? Yí atɪn m'ɔ kɔ kpɛ'n-mɔ, nwan yê ɔ kʋala tɪ yí bʋ ɔ?
34 Afɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kan kɛ:
Nwan yê ɔ sɪ Nyanmɪan ajʋnlɪn nun ɔ?
Nwan yê ɔ kʋala ɔ tu yí fʋɔ ɔ?
35 *Nwan yê ɔ lili mʋa ɔ manlɪn Nyanmɪan like*
nán Nyanmɪan kʋsʋ a man yí bie ɔ?

36 Ninnge kʋalaa fi Nyanmɪan ɛlɔ, yí yê ɔ man ninnge wɔ mân nɪn
anun ɔ, yí kʋalaa tɪ yí dɪɛ. Anunminnyanmʋn hán Nyanmɪan cɪan
daa! Amɪn.

12

Ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn bɛ bɔ́ afɔlɪɛ bɛ mán Nyanmɪan

1 Ɛhıka ati, anianman-mɔ, kɛmɔ Nyanmıan a nwun yɛ́ nwʋn
anwunnvoe sʋa'n, mın 'sɛlɛ ɛmɔ mın bʋtʋ bɛ́ kɛ ɛmɔ muonun fá
bɛ́ nwʋn bɛ bɔ́ afɔlıɛ bɛ mán Nyanmıan kpa bɔkɔɔ. Afɔlıɛ m'ɔ tı
nwannzan-nwannzan m'ɔ sɔ Nyanmıan anyın nın anın. Sɛ ɛmɔ yɔ yí
sɔ a, ɛmɔ asɔnın ɛyɔlɛ 'yɔ faın. 2 Ɛmɔ nán bɛ nıan eyuadı nın anun
menian'n-mɔ abalabɔ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ asʋ bɛ yɔ bie. Nan ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn
bɛ mán Nyanmıan maan ɔ káci ɛmɔ ajʋnlın'n kpa bɔkɔɔ. Ɛbɛlɛ nın
anun yɛ̂ ɛmɔ 'ba hʋala bɛ nwun like mɔ Nyanmıan kulo ɔ, like m'ɔ tı
kpa, like m'ɔ sɔ yí nyın, mɔ ɛsɛ ɔ tı kanlanman kpa.

3 Anwunnvoe kpili'n mɔ Nyanmıan a nwun mín nın ati, mıın kan
mın kele ɛmɔ anun kʋn biala kɛ n'ɔ bu yí nwʋn kpa sʋnman maan
ɔ bʋ sʋ, nan ɔ yɔ́ mɛlɛhʋandı, ɔ nían yí dedi'n mɔ Nyanmıan a fa a
man yí nın anwʋn ɔ bú amanmuo m'ɔ sɛ fata'n. 4 Ɔ sanlın kɛ sʋanlan
baka'n, akpɔlɛ akpɔlɛ dɔʋn wɔ nun. Nan kʋsʋ, nunhan kʋn biala le yí
junman m'ɔ di ɔ. 5 Yí kʋnmgba nın ala, kannzɛ yɛ sʋnlın bɔbɔ a, yɛ́
kʋalaa yɛ nʋn Kilisi y'a kaci sʋanlan munmuan kʋn. Yɛ́ kʋalaa kʋsʋ
y'a yɔ kʋn kɛ anwʋnnaan nın akpɔlɛ akpɔlɛ'n-mɔ. 6 Nyanmıan a hye
yɛ́ nun kʋn biala acɛdıɛ ngacile ngacile. Acɛdıɛ sɔ'n tı tunmin mɔ yɛ
fa yɛ di Nyanmıan junman'n. Sʋanlan mɔ Nyanmıan kɔ fa ɛjɔlɛ kɔ
wula yí nʋan kɛ ɔ hán'n, ɔ nían yí dedi nın anwʋn ɔ hán. 7 Sʋanlan
mɔ Nyanmıan kɔ man yí ɛsʋɛ acɛdıɛ kɛ ɔ sʋ́ yí manngʋn'n-mɔ'n, ɔ sʋ́
bɛ́. Sʋanlan mɔ Nyanmıan kɔ man yí like ehele acɛdıɛ kɛ ɔ héhele
yí manngʋn'n-mɔ ninnge'n, ɔ héhele bɛ́. 8 Sʋanlan mɔ Nyanmıan kɔ
man yí anwʋnsɛlɛ ewowula acɛdıɛ kɛ ɔ wówula yí manngʋn'n-mɔ
anwʋnsɛlɛ'n, ɔ wówula bɛ́. Sʋanlan mɔ Nyanmıan kɔ man yí afian
ɛsɔ acɛdıɛ kɛ ɔ sɔ́ yí manngʋn'n-mɔ afian'n, ɔ yí yí kunnun kpa ɔ sɔ́
bɛ́ afian. Sʋanlan mɔ Nyanmıan kɔ man yí sʋanlan sʋ ɛnıan acɛdıɛ kɛ
ɔ nían yí manngʋn'n-mɔ asʋ'n, ɔ tí yí nyın ɔ nían bɛ́ sʋ kpa. Sʋanlan
mɔ Nyanmıan kɔ man yí ɛbʋka acɛdıɛ kɛ ɔ bʋ́ka yalɛfʋɛ'n-mɔ, ɔ lí fɛ
ɔ bʋ́ka bɛ́.

Ɛmɔ húlo bɛ́ manngʋn'n-mɔ

9 Nán bɛ kulo bɛ́ manngʋn'n-mɔ bɛ́ je sʋ mgban. Ɛmɔ kpɔ́ ɛtɛ'n. Ɛmɔ
mán ye ɛyɔlɛ'n hían bɛ́ kpa. 10 Ɛmɔ húlo bɛ́ nwʋn kpa kɛ anianman-mɔ
kulo bɛ́ nwʋn'n. Ɛmɔ nwun ɛmɔ amanngʋn'n-mɔ a, ɛmɔ anwʋn tɛ́ bɛ́
bɛ bú bɛ́. 11 Nán bɛ yɔ ɛfʋan, nan ɛmɔ yɔ́ juejue. Ɛmɔ fá anwʋnndɛlɛ
bɛ lí yɛ̂ Mın junman'n. 12 Ɛmɔ lí anyındasʋɛ'n mɔ ɛmɔ le yí nın anwʋn
fɛ. Amannınhunlun nın anun, ɛmɔ sí abʋtalɛ. Ɛmɔ mían bɛ́ bʋ kpa bɛ
sɛ́lɛ. 13 Ɛmɔ bʋ́ka asɔnın nın anun anianman'n-mɔ mɔ bɛ wɔ emian
nın anun'n. Yɛ̂ menian mɔ bɛ kɔ a ɛmɔ awulo'n, ɛmɔ sɔ́ bɛ́ nun
kanlanman.

14 Menian mɔ bɛ le kele ɛmɔ ahʋlʋwa'n, ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmıan kɛ ɔ
yéyila bɛ́ sʋ. Nán bɛ bɔ bɛ́ sasan, nan bɛ sɛ́lɛ Nyanmıan bɛ mán bɛ́.
15 Bɛ́ mɔ bɛ lɛ di ndutue'n, ɛmɔ nʋn bɛ́ lí. Bɛ́ mɔ bɛ lɛ sun'n, ɛmɔ nʋn
bɛ́ sún. 16 Ɛmɔ nʋn ɛmɔ amanngʋn'n-mɔ tánlan kanlanman. Nán bɛ
tu bɛ́ nwʋn, nan bɛ sɔ́ junman nganngan mɔ bɛ kɔ fa bɛ kɔ man ɛmɔ
nın anun. Nán bɛ nıan bɛ́ nwʋn bɛ bu bɛ́ nwʋn kɛ bɛ sı ngɛlɛ bɛ tala
bɛ́ manngʋn'n-mɔ.

17 Nán bɛ fa ɛtɛ bɛ tua ɛtɛ'n kalɛ. Nan ɛmɔ kpʋ́nndɛ atın bɛ yɔ́
menian'n-mɔ kʋalaa ye. 18 Sɛ ɛmɔ kʋala kɛ bɛ sın atın ngacile biala

asʋ a, ɛmɔ sín sʋ bɛ nʋn menian'n-mɔ kʋalaa bɛ tánlan wɔ anzʋnunjɔ nun.
19 Anianman ehulo mma, ɛmɔ muonun nán bɛ de bɛ́ ti alɔman. Nan ɛmɔ yáci bɛ́ ɛjɔlɛ'n bɛ mán Nyanmɪan. Ɔ sanlɪn kɛ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ Nyanmɪan nwan: *Mín yɛ̂ mɪn de ɛmɔ ati alɔman ɔ. Mín yɛ̂ mɪn 'tua bɛ́ nyɔlɪɛ nɪn anwʋn kala ɔ.* 20 Ɛsɛ ɔ lɛ kan yí biekun kɛ:
Sɛ ɛhɔɛ lɛ kun sʋanlan m'ɔ kpɔ wɔ́ nɪan an,
man yí like lí.
Sɛ nzuhoe lɛ kun yí a,
man yí nzue nʋ́n.
Ɔ sanlɪn kɛ mɔ ɛ lɛ yɔ yí sɔ'n,
ɔ tɪ kɛ sîn
yɛ̂ ɛ lɛ kpʋnmgbɔ gua yí ti nɪn asʋ ɔ.
21 N'ɛ man ɛtɛ nɪn asa kʋala wɔ́, nan yɔ ye di ɛtɛ nɪn asʋ kunnunmun.

13

Mgbain'n-mɔ mɔ bɛ sie mân'n

1 Sʋanlan biala bɛ́bɛlɛ yí nwʋn asɪ ɔ mán mgbain'n-mɔ mɔ bɛ sie mân'n. Ɔ sanlɪn kɛ kpain fíí nnʋn man ɛbɛlɛ mɔ nán Nyanmɪan yɛ̂ ɔ'a sie yí ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ tɪ mân nɪn asʋ mgbain'n-mɔ kʋalaa, Nyanmɪan yɛ̂ ɔ'a sie bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ. 2 Ɛhɪka ati, sʋanlan m'ɔ kɔ jasʋ mân mgbain'n-mɔ akɔmɪn anun'n, anɪn Nyanmɪan yɛ̂ sʋanlan sɔ nɪn a jasʋ yí kɔmɪn anun ɔ. Yɛ̂ menian kʋsʋ mɔ bɛ yɔ ninnge sʋa-mɔ'n, anɪn bɛ lɛ hyʋhyʋɪn ndɛɛ ebua bɛ tʋ bɛ́ nwʋn. 3 Menian mɔ bɛ bɔ bala kpa'n, bɛ nzulo man mân mgbain'n-mɔ. Nan bɛ́ mɔ bɛ bɔ bala ɛtɛ'n yɛ̂ bɛ sulo mân mgbain'n-mɔ ɔ. Ɛ ngulo man kɛ ɛ sulo mân mgbain'n-mɔ, anɪn bɔ bala kpa, nán bɛ́ kʋsʋ bɛ 'ba yɪ wɔ́ ayɛ. 4 Ɔ sanlɪn kɛ bɛ di Nyanmɪan junman bɛ bʋka wɔ́ maan ɛ bɔ bala kpa. Nan sɛ ɛ yɔ ɛtɛ a, sulo bɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ nán mgban ati yɛ̂ Nyanmɪan a sie bɛ́ ɛbɛlɛ ɔ. Nyanmɪan a sie bɛ́ ɛbɛlɛ kɛ bɛ lé alɔman, bɛ túa bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛtɛ nɪn anwʋn kalɛ. 5 Ɛhɪka ati, ɔ tɪ kpa kɛ bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ mán bɛ́ mɔ bɛ sie mân'n. Nán kɛ esulo mɔ yɛ sulo kɛ bɛ kɔ tua yɛ́ yí nwʋn kalɛ ti ala ɔ, nan ɔ tɪ like mɔ yɛ́ ajʋnlɪn'n man yɛ́ kɛ yɛ yɔ́ ɔ.
6 Ɛhɪka ati kʋsʋ yɛ̂ ɛmɔ totua ajule nɪn ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ mɔ yɛ̂ ɛmɔ totua ajule'n man bɛ́'n, Nyanmɪan yɛ̂ ɔ'a sie bɛ́ ɛbɛlɛ kɛ bɛ tí bɛ́ nyɪn bɛ lí junman sɔ nɪn ɔ. 7 Ɛhɪka ati, bɛ́ kʋalaa mɔ ɛmɔ tua bɛ́ kalɛ'n, ɛmɔ túa bɛ mán bɛ́. Ajule mɔ awaa kɔ tɪtɪ kɔ man ɛmɔ'n, ɛmɔ tótua. Sʋanlan m'ɔ fata kɛ ɛmɔ man yí anyɪnnzɔ'n, ɛmɔ mán yí anyɪnnzɔ. Sʋanlan m'ɔ di kɛ ɛmɔ yɪ yí ayɛ'n, ɛmɔ yí yí ayɛ.

Ɛmɔ húlo bɛ́ nwʋn

8 Nán bɛ tua sʋanlan fíí kalɛ, nan ɛmɔ húlo bɛ́ nwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ kulo yí manngʋn-mɔ'n, anɪn ɔ'a li mala nɪn asʋ bɔkɔɔ. 9 Afɪ mala'n kan kɛ: *N'ɛ tʋn ajaa, n'ɛ wua like, n'ɛ man wɔ́ nyɪn bʋlʋ abie like.* Mala ɛhɪ-mɔ nʋn yí bʋ nga'n, yí bʋ'n kʋalaa wɔ ɛjɔlɛ kpɔlɛ ɛhɪ anun: *Kulo wɔ́ manngʋn kɛ wɔ́ muonun wɔ́ nwʋn.* 10 Sʋanlan m'ɔ kulo sʋanlan'n, ɔ nyɔ man yí manngʋn ɛtɛ. Ɛhɪka ati, sʋanlan m'ɔ kulo sʋanlan'n, anɪn ɔ'a li mala nɪn asʋ bɔkɔɔ.

Kilisi ɛwalɛ cɪan nɪn a ju

11 Ɛhıka kʋalaa mɔ m'an bubu m'an hele ɛmɔ'n, ɛmɔ lí sʋ. Afı ɛmɔ sı
mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ nun'n. Yí ti, tɛmʋn nın a ju m'ɔ di kɛ ɛmɔ fi bɛ́ nafɛlɛ
nın anun bɛ tinnge ɔ. Ɔ sanlın kɛ, kıkaala dıɛ, yɛ́ ti ele nın a suan
yɛ́ nwʋn kʋkʋ ɔ'a tala mɛlɛ mɔ yɛ lelı Ɛjɔlɛkpa'n yɛ lili fɛsı'n. 12 Alíɛ
sanlın a hyɛ, alíɛ'n ka kaan cın. Bɛ́ mán yɛ yáci awosin nun nyɔlıɛ ɛtɛ
ɛtɛ'n-mɔ mɔ yɛ yɔ'n yɛ gúa, nán yɛ fá jawe nun ɛlɔɛ ninnge'n-mɔ mɔ
bɛ fa bɛ kʋn'n yɛ síe yɛ́ nwʋn. 13 Bɛ mán yɛ nánndı fɔ́ʋ́n kɛ menian
mɔ bɛ nanndı jawe nun ɔ. Ninnge kɛ alıɛ mɔ bɛ di maan ɔ fʋ bɛ́ ɛbʋɛ
sʋ, nzan ɛnʋan, ajaa ɛtʋan nʋn mgban mgban ɛyɔlɛ, butule elie nʋn
bɛ́ nwʋn ɛkpɔ ɛfa, yɛ yáci ɛhıka-mɔ kʋalaa yɛ gúa. 14 Ɛmɔ ati kácı kɛ
Zozi Kilisi m'ɔ tı yɛ́ Mın nın a man b'a wʋ ɛmɔ awɔlɛ fʋfɔlɛ. Ɛhıka ati,
nán bɛ yacı bɛ́ nwʋn bɛ man ɛtɛ anwʋnnaan'n yɔ ninnge ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ
m'ɔ kulo'n kʋ́n.

14

Ɛmɔ nán bɛ kan sʋanlan anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ

1 Sʋanlan mɔ yí dedi'n tinlin man'n, ɛmɔ só yí nun. Kɛ ɔ kpın
jʋnlın'n, sɛ ɔ nʋn ɛmɔ dıɛ'n tı man kʋn an, nán bɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ
ɛtɛ. 2 Sʋanlan bie nıan an, ɔ kʋala ninnge kʋalaa di. Bie kʋsʋ mɔ yí
dedi'n tinlin man'n, nyâ nyâ ala yɛ̂ ɔ di ɔ. 3 Nunhan m'ɔ kʋala ninnge
kʋalaa di'n, n'ɔ bu yí nwʋn kɛ ɔ tı kpa tala sʋanlan m'ɔ di nyâ nyâ'n.
M'ɔ di nyâ nyâ'n kʋsʋ n'ɔ kan m'ɔ kʋala ninnge kʋalaa di nın anwʋn
ɛjɔlɛ ɛtɛ. 4 Ɛ tı wɔ́ dıɛ sɛ mɔ ɛ bu abie akʋa'n ndɛɛ ɔ? Sɛ ɔ 'jinlan yí ja
nun o, sɛ ɔ 'tɔ ası o, yí Mın nın ɛjɔlɛ ɔ. Ɔ 'jinlan yí ja nun kpunndiin.
Ɔ sanlın kɛ yɛ́ Mın le tunmın ɔ kʋala ɔ man ɔ jinlan yí ja nun.

5 Sʋanlan'n bie jʋnlın kɛ cıan'n bie tı kpa tala bie. Bie kʋsʋ nıan an,
cıan'n-mɔ kʋala tı kʋn. Man sʋanlan kʋn biala nwʋ́n yí wɔ yí ajʋnlın
nun kɛ m'ɔ lɛ yɔ'n tı kpa. 6 Sʋanlan m'ɔ yı cıan sie'n, ɔ yı sie ɔ wula
yɛ́ Mın anunminnyanmʋn. Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ di ninnge kʋalaa'n, ɔ di
ɔ wula yɛ́ Mın anunminnyanmʋn. Ɔ sanlın kɛ, sɛ ɔ 'di a, ɔ da yɛ́ Mın
ası. M'ɔ di nyâ nyâ'n kʋsʋ, ɔ yɔ yí sɔ ɔ wula yɛ́ Mın anunminnyanmʋn
ɛsɛ ɔ da yí ası. 7 Afı yɛ nun bie fíí nni man yí ti anwʋn. Yɛ̂ sʋanlan
fíí kʋsʋ nwu man yí ti anwʋn ewue. 8 Sɛ yɛ tı ası a, yɛ tı yɛ́ man yɛ́
Mın. Sɛ yɛ wu kʋsʋ a, yɛ wu yɛ man yɛ́ Mın. Ɔ man sɛ yɛ tı ası o, sɛ
yɛ wu o, yɛ wɔ yɛ́ Mın asa nun. 9 Ɔ sanlın kɛ Kilisi a wu a tinnge. Ɔ'a
kaci anyınwɔsʋɛ mma nʋn ewue mma Amın. 10 Nan wɔ́, ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ
lɛ bua wɔ́ nianman'n ndɛɛ ɔ? Nzukɛ ati yɛ̂ ɛ bu wɔ́ nwʋn kpa ɛ tala
wɔ́ nianman nın ɔ? Yɛ́ kʋalaa yɛ 'fite Nyanmıan anyunnun ɔ bua yɛ́
ndɛɛ. 11 Ɔ sanlın kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ yɛ́ Mın nwan:

N dı ası,
menian'n-mɔ kʋalaa 'ba kʋtʋ mín nyunnun.
Ɛsɛ biala 'ba wula Nyanmıan anunminnyanmʋn.

12 Ɔ man yɛ́ nun kʋn biala 'ba bu yí junman'n m'ɔ lili nın anwʋn
mgbʋnndan ɔ kele Nyanmıan.

Like m'ɔ man sʋanlan yɔ ɛtɛ'n, ɛmɔ nán bɛ yɔ

13 Ɛhıka ati, nán bɛ man yɛ bua yɛ́ nwʋn ndɛɛ. Nan yɛ yɔ́ ajʋnlın
yɛ yáci like mɔ yɛ yɔ a, ɔ kʋala kɛ ɔ man yɛ́ nianman nın aja kpula,
anaan ɔ tɔ ɛtɛ nın anun'n. 14 Mın sı, ɛsɛ mın de mın di wɔ yɛ́ Mın Zozi
dunman nun kɛ like mɔ bɛ di fíí ngua man sʋanlan anwʋn efian gua.

Sʋanlan m'ɔ de di kɛ ɔ gua bɛ́ nwʋn efian'n, anɪn ɔ gua bɛ́ nwʋn efian man yí ngʋnmɪn.
15 Sɛ like mɔ ɛ lɛ di'n man alʋabɔ kan wɔ́ nianman an, anɪn
ɛ nnanndɪ man ehulo nun kʋ́n. Alɪɛ dunman nun, n'ɛ man wɔ́
nianman'n mɔ yí ti yê Kilisi wuli'n minlin. 16 Ɛhɪka ati, like m'ɔ tɪ kpa
man ɛmɔ'n, nán bɛ yɔ maan bɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. 17 Ɔ sanlɪn kɛ
Nyanmɪan Belemgbin Mân'n, ɔ tɪ man alɪɛ anaan nzan ɛjɔlɛ. Nan ɔ tɪ
amanmuo sɛsɛ ebue ɔ nʋn alʋacɪcɪ ɔ nʋn fɛ elie mɔ Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n man ɔ. 18 Sʋanlan m'ɔ di Kilisi junman'n sʋa'n, ɔ sɔ
Nyanmɪan anyɪn, ɛsɛ menian'n-mɔ kʋalaa fʋa yí.
19 Ɛhɪka ati, bɛ mán yɛ yɔ́ like mɔ yɛ yɔ a, ɔ man anzʋnunjɔ ba,
ɛsɛ yɛ kʋala yɛ fa yɛ wowula yɛ́ nwʋn anwʋnsɛlɛ wɔ dedi nɪn anun'n.
20 N'ɛ fa alɪɛ ɛjɔlɛ ɛ sɛcɪ Nyanmɪan junman'n. Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ like
kʋalaa mɔ bɛ di'n tɪ kpa. Nan kʋsʋ, like mɔ ɛ di a, ɔ kʋala kɛ ɔ man
wɔ́ nianman bie tɔ ɛtɛ nɪn anun'n, n'ɛ di. 21 M'ɔ tɪ kpa'n y'ɔ le kɛ nán
bɛ di naan, nán bɛ nʋn nzan anaan like biala mɔ ɛ yɔ a, ɔ kʋala kɛ
ɔ man wɔ́ nianman bie tɔ ɛtɛ nɪn anun'n, n'ɛ yɔ. 22 Wɔ́ dedi'n mɔ ɛ
le yí'n, man ɔ há wɔ́ nʋn Nyanmɪan bɛ́ afian. Nyila hán sʋanlan m'ɔ
nzulo man like m'ɔ lɛ yɔ nɪn anzin'n! 23 Nan sʋanlan m'ɔ di like a, ɔ
sulo yí nzin'n, sɛ ɔ di a, anɪn Nyanmɪan a bu yí fʋɔ. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn
ɔ'a nnyan man dedi. Like biala kʋsʋ mɔ dedi nnʋn man nun'n, anɪn ɔ
tɪ ɛtɛ.

15

Bɛ bʋ́ka bɛ́ mɔ bɛ́ dedi'n tinlin man'n

1 Ɛhɪka ati, yɛ́ mɔ yɛ́ dedi nɪn a tin'n, bɛ mán yɛ bʋ́ka bɛ́ mɔ bɛ́ dedi'n
tinlin man'n. Ɔ nvata man kɛ yɛ tanlan yɛ yɔ like mɔ yɛ́ muonun yɛ́
kunnun kulo ɔ. 2 Ɔ di kɛ yɛ kpʋnndɛ like m'ɔ tɪ kpa man yɛ́ manngʋn'n-
mɔ, like mɔ yɛ yɔ a, bɛ́ kunnun jɔ yí nwʋn maan bɛ́ dedi dɪɛ'n kɔ yí
nyunnun'n. 3 Ɔ sanlɪn kɛ mɔ Kilisi walɪ'n, ɔ'a nyɔ man like mɔ yí
muonun ɔ kulo ɔ. Nan kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele'n, yí nwan: *Wɔ́ nzʋba
mɔ bɛ kpɛlɪ wɔ́'n, yí kʋalaa gua mín sʋ.* 4 Yí kʋalaa mɔ b'a hɛlɛ wɔ
Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun'n, bɛ hɛlɛlɪ yí daba kɛ bɛ 'fa bɛ kele yɛ́ ngɛlɛ. Yí
dɪɛ anɪn yɛ si abʋtalɛ yɛ nwun yí kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n cɪcɪ yɛ́ lʋa ɔ man yɛ
nyan anyɪndasʋɛ.
5 Nyanmɪan m'ɔ wowula sʋanlan anwʋnsɛlɛ ɔ cɪcɪ yí lʋa, ɛsɛ ɔ man
bɛ si abʋtalɛ'n, ɔ mán ɛmɔ ajʋnlɪn yɔ́ kʋn kɛ Zozi Kilisi lɛ kpʋnndɛ
yí'n, 6 nán ɛmɔ kʋalaa anʋan a yɔ kʋn b'a yɪ yɛ́ Sɪ Nyanmɪan Kpili m'ɔ
tɪ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi Asɪ nɪn ayɛ.

Ɛjɔlɛkpa'n tɪ mân mân'n kʋalaa dɪɛ

7 Ɛhɪka ati, ɛmɔ sɔ́ bɛ́ nwʋn nun kanlanman kɛ Kilisi sɔlɪ ɛmɔ
nun'n. Ɛmɔ yɔ́ yí sɔ bɛ wʋ́la Nyanmɪan anunminnyanmʋn. 8 Nan
mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, Kilisi kacili Zufʋ'n-mɔ akʋa. Ɔ yɔlɪ like'n
mɔ Nyanmɪan nwan ɔ 'yɔ man bɛ́ nan-mɔ'n. Ɔ man bɛ nwunlin yí kɛ
Nyanmɪan tɪ ananhɔlɛfʋɛ. 9 Ɛsɛ Kilisi ɛwalɛ m'ɔ walɪ'n, ɔ'a man bɛ́ mɔ
bɛ tɪ man Zufʋ nɪn a yí Nyanmɪan ayɛ, ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan tɪ kpa.
Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan:
Ɛhɪka ati, mɪn 'kannvʋ wɔ́
bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ nɪn afian.
Mɪn 'tʋ ejue mɪn wula wɔ́ anunminnyanmʋn.

10 Ɛsɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kan kɛ:
Ɛmɔ mân nga'n, ɛmɔ nʋn Nyanmıan menian'n-mɔ lí fɛ!
11 Ɛsɛ ɔ lɛ kan yí biekun kɛ:
Ɛmɔ mân nın anun menian'n-mɔ kʋalaatin,
ɛmɔ wúla yé Mın anunminnyanmʋn,
ɛmɔ menian'n-mɔ kʋalaatin kánnvʋ yí!
12 Ezayi kʋsʋ lɛ kan kɛ:
Bɛ 'ba wʋ Izayi abʋsʋ sʋanlan kʋn.
Ɔ 'ba jasʋ ɔ sie menian'n-mɔ.
Bé kʋalaa bɛ 'ba susu bé ti bɛ gua yí sʋ.
13 Nyanmıan m'ɔ man sʋanlan nyan anyındasʋɛ'n, ɔ mán ɛmɔ nyán fɛ elie ɔ nʋn alʋacıcıɛ kpa bɔkɔɔ wɔ dedi nın anun. Ɛsɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n tunmin nun, ɛmɔ nyán anyındasʋɛ'n mʋlʋsʋɛ.

Pɔlʋ junman'n
14 Anianman-mɔ, mín muonun, mın de mın di kɛ ɛmɔ dıɛ, ye ɛyɔlɛ ajʋnlın wɔ ɛmɔ nun kpa. Ɛsɛ ninnge m'ɔ sɛ fata'n, ɛmɔ sı yí kʋalaa, ɛmɔ kʋala bɛ fa bɛ bʋka bʋka bé nwʋn. 15 Nan kʋsʋ, m'an nyan anwʋnsɛlɛ wɔ lıka dɔʋn mín kalata nın anun m'an hɛlɛ ɛmɔ maan ɛmɔ ati kacı ninnge'n mɔ ɛmɔ suanlın yí daba'n. Nyanmıan a nwun mín nwʋn anwunnvoe 16 ɔ'a man mın di Zozi Kilisi junman'n wɔ bé mɔ bɛ tı man Zufʋ nın afian. Mın bɔ Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ tı junman nwannzan-nwannzan'n mın kele bé mɔ bɛ tı man Zufʋ'n maan bɛ kaci afɔlıɛ m'ɔ sɔ Nyanmıan anyın. Afɔlıɛ sɔ'n, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n y'ɔ man yí nwʋn tı ɔ.
17 Yé nʋn Zozi Kilisi y'a yɔ kʋn. Ɛhıka ati, mın kʋala mın di Nyanmıan junman nın anwʋn fɛ. 18 Ɔ sanlın kɛ sɛ n ne ɛjɔlɛ bie mın kan an, junman'n mɔ Kilisi a nanndı mın sʋ ɔ'a li maan bé mɔ bɛ tı man Zufʋ nın a fa bé nwʋn b'a man Nyanmıan'n, yí nwʋn ɛjɔlɛ ala yê mın 'kan ɔ. Kilisi le yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n nʋn yí sa ati nyɔlıɛ'n yê ɔ'a hyʋın bé ɔ'a man Nyanmıan ɔ. 19 Ɔ'a yɔ asinbɛnwʋn nʋn atɛlɛ ninnge tunmin sʋ ɔ nʋn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n tunmin'n. Kɛ ɔ kpınlın yɔlı m'ɔ bɔ yí bʋ Zoluzalɛmʋn, ɔ sın lıka kʋalaatin dede ɔ kɔ ju Ilili mân nun mɔ n mɔlı Zozi Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n bɔkɔɔ nın anın. 20 Ɔ cian mín kpa kɛ lıka mɔ menian'n-mɔ tılı man Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n, lıka sɔ'n-mɔ ala yê mın bɔ mın kele menian'n-mɔ ɔ. Yí dıɛ anın mın nni man mín junman'n lıka mɔ sʋanlan bie a li mʋa a bɔ yí bʋ'n. 21 N yɔlı yí sɔ maan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kpınlın sʋ kɛ:
Bé mɔ bɛ hanlın man yí nwʋn ɛjɔlɛ
bɛ helelı man bé'n, bɛ 'ba nwun yí.
Yê bé mɔ bɛ tılı man yí nwʋn ɛjɔlɛ'n
bɛ 'ba tı.

Pɔlʋ kulo kɛ ɔ kɔ Lɔmʋn
22 Like m'ɔ jıjılı mín m'ɔ man m'an ngʋala man ɛmɔ anwʋn ɛlɔ ba nın anın.
23 Nan kıkaala dıɛ, m'an yue mân sɔ'n-mɔ anun junman'n di. N valı ajʋnlın kɛ mın 'ba nıan ɛmɔ abʋsʋ'n, ɔ'a bʋ afʋɛ kɔ y ɔ nyɛ. 24 Mɛlɛ mɔ mın 'ba hɔ Ɛsıpanyın'n, mın kulo kɛ mın bɔ nun ɛmɔ ɛbɛlɛ mın nıan bé bʋsʋ kɔ yɔ ɛlɛnyuan kʋn wɔ fɛ elie nun, nán ɛmɔ a gua mín atın maan m'an hɔ. 25 Nan tɛmʋn ɛhı anun dıɛ, mıın kɔ Zoluzalɛmʋn mın 'kɔ a li junman mın man ɛlɔ anwʋntıɛ mma'n-mɔ. 26 Ɔ sanlın

kɛ Masedʋanın nʋn Akayi mân nın anun asɔnın mma'n, b'a fua kɛ bɛ 'tıtı esika bɛ bʋka Zoluzalɛmʋn ɛlɔ anwʋntıɛ mma'n-mɔ mɔ bɛ tı ehianfʋɛ'n. 27 Masedʋanın nʋn Akayi mân nın anun asɔnın mma'n, bɛ́ muonun yɛ̂ bɛ fualı kɛ bɛ 'tıtı esika bɛ bʋka Zoluzalɛmʋn ɛlɔ anwʋntıɛ mma'n-mɔ mɔ bɛ tı ehianfʋɛ nın ɔ. Nan ɔ tı ananhɔlɛ, ɔ di kɛ bɛ tıtı esika bɛ bʋka ehianfʋɛ sɔ'n-mɔ. Ɔ sanlın kɛ, bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n, sɛ bɛ nʋn Zufʋ'n-mɔ a hye wawɛ nun ninnge'n-mɔ a, ɔ di kɛ bɛ́ kʋsʋ bɛ bʋka Zufʋ'n-mɔ wɔ ninnge mɔ b'a mian yí nwʋn nın anun. 28 Sɛ mın yue junman sɔ'n di, nán mın fa esika'n mın man bɛ́ a, mın 'kɔ Ɛsıpanyın an, mın 'bɔ nun ɛmɔ ɛlɔ. 29 Mın sı kɛ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ mɔ mın 'ba hɔ'n, Kilisi nyila kpa bɔkɔɔ yɛ̂ mın 'fa mın kɔ ɔ.

30 Nan kʋsʋ anianman-mɔ, mın 'sɛlɛ ɛmɔ kɛ yɛ́ mın Zozi Kilisi dunman nun, ɔ nʋn ehulo'n mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nın a fa a wula yɛ́ nun'n dunman nun, ɛmɔ bʋ́ka mín kʋan nın anun nán bɛ sɛ́lɛ Nyanmıan bɛ mán mín. 31 Ɛmɔ sɛ́lɛ maan Nyanmıan lé mín fi bɛ́ mɔ bɛ wɔ Zude mân nun mɔ bɛ nne man Nyanmıan bɛ nni man nın asa nun. Ɔ mán mmʋa'n mɔ mıın fa mın kɔ Zoluzalɛmʋn'n, anwʋntıɛ mma'n-mɔ sɔ́ nun kanlanman. 32 Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ nán Nyanmıan di sʋ ɔ man atın an, mın 'nyan fɛ elie mın ju ɛmɔ ɛlɔ mın de mín ɛnwʋnmıan kaan. 33 Nyanmıan cícı ɛmɔ alʋa, ɔ nʋn ɛmɔ kʋalaa tánlan. Amın.

16

Ahın ebisa

1 Mıın fa yɛ́ nianman bala Febe m'ɔ lɛ ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ'n, mın wula ɛmɔ asa nun. Ɔ di junman Sankele asɔnın nın anun. 2 Yɛ́ Mın dunman nun, ɛmɔ sɔ́ yí nun kanlanman kpa kɛ ɔ sɛ kɛ bɛ sɔ Nyanmıan menian'n-mɔ nun'n. Sɛ ɔ mian like nwʋn an, ɛmɔ bʋ́ka yí maan yí sa hán yí. Ɔ sanlın kɛ, ɔ'a tı menian dɔʋn nyanman nun. Mín bɔbɔ muonun, ɔ'a tı mín nyanman nun.

3 Mín manngʋn Pilisili nʋn Akilası mɔ mın nʋn bɛ́ di Zozi Kilisi junman'n, ɛmɔ yɔ́ bɛ́ like bɛ mán mín. 4 Mín dunman nun, ahan bɛ 'man bɛ kun bɛ́ bɛ de mín ti. Nán mín ngʋnmın yɛ̂ mın 'da bɛ́ ası ɔ, nan mân nın anun asɔnın mma'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ tı man Zufʋ'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ 'da bɛ́ ası.

5 Asɔnın mma'n-mɔ mɔ bɛ yia bɛ́ sua nın anun'n, ɛmɔ yɔ́ bɛ́ kʋsʋ bɛ́ like bɛ mán mín.

Mín nianman kpa Epayinɛtı m'ɔ lili mʋa falı yí nwʋn manlın Kilisi wɔ Azi mân nın anun'n, ɛmɔ yɔ́ yí like bɛ mán mín.

6 Mali m'ɔ lili junman dɔʋn manlın ɛmɔ'n, mın 'bisa yí ahın.

7 Mín nwʋn amma Andoloninkusı nʋn Zuniası mɔ bɛ tʋlı mín nʋn bɛ́ fiadı'n, mın 'bisa bɛ́ ahın. Menian'n-mɔ bu bɛ́ kɛ Zozi mmɔfʋɛ kpa. Ɛsɛ bɛ lili mʋa mín nyunnun bɛ falı bɛ́ nwʋn bɛ manlın Kilisi.

8 Bɛ yɔ́ Anpiliatusı mɔ yɛ́ Mın dunman nun ɔ tı mín manngʋn kpa'n like bɛ mán mín.

9 Mın 'bisa Ulubın mɔ yɛ nʋn yí di Kilisi junman'n ɔ nʋn mín manngʋn kpa Sıtasisı ahın.

10 Apɛlɛsı m'ɔ helelı kɛ ɔ de Kilisi di'n, mın 'bisa yí ahın.

Mın 'bisa Alitolobulu awulo nın anun menian'n-mɔ ahın.

11 Elodiʋn m'ɔ tı mín abie'n, mın 'bisa yí ahın.

Nasisi awulo nın anun menian'n-mɔ mɔ bɛ de yɛ̂ Mın bɛ di'n, mın 'bisa bɛ́ ahın.

12 Mın 'bisa Tilifɔnın nʋn Tilifɔzı mɔ bɛ di yɛ́ Mın junman nın ahın.
Mın 'bisa m mo Pɛlısidı m'ɔ lili junman dɔʋn manlın yɛ́ Mın nın
ahın.
13 Mın 'bisa Lufusi mɔ yɛ́ Mın a fa a yɔ yí dıɛ'n, ɔ nʋn yí nin m'ɔ tı
kɛ mín kʋsʋ mın nin nın ahın.
14 Mın 'bisa Azınkilitı nʋn Felegʋn nʋn Ɛlımɛsı, nʋn Patolobası, nʋn
Ɛlıması nʋn anianman'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ bɛ́ nwʋn ɛlɔ nın ahın.
15 Mın 'bisa Filolɔgı nʋn Zuli nʋn Nele nʋn yí nianman bala'n nʋn
Olınpası ɔ nʋn Nyanmıan menian'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ bɛ́ nwʋn ɛlɔ
nın ahın.
16 Ɛmɔ yó bɛ́ nwʋn like anianman nun, bɛ tó bɛ́ nwʋn nun.
Zozi Kilisi asɔnın mma'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ ɛwa'n, bɛ́ nwan bɛ 'yɔ
ɛmɔ like.

Kasian afʋtu'n

17 Anianman-mɔ, ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa wɔ menian mɔ bɛ ngulo
man kɛ bɛ fa atın'n mɔ b'a hele ɛmɔ nın asʋ, mɔ bɛ lɛ man mgbacı
mgbacıɛ ba ɛmɔ afian'n. Ɛmɔ tí bɛ́ nwʋn fi bɛ́ nwʋn. 18 Ɔ sanlın kɛ
menian sʋa-mɔ nzʋ man Kilisi m'ɔ tı yɛ́ Mın'n. Bɛ́ muonun bɛ́ kʋ ɛsɛ̂'n
yê bɛ sʋ yí ɔ. Bɛ́ nʋan nun tı mınlın mınlın. Bɛ kan ɛjɔlɛ bɛ laka
menian mɔ bɛ tı fɔtılıfɔ'n. 19 Nan ɛmɔ dıɛ, anyınnzɔ mɔ ɛmɔ man
yɛ́ Mın'n, menian'n-mɔ kʋalaa sı. Ɔ man mın di ɛmɔ anwʋn fɛ kpa.
Mın kulo kɛ ɛmɔ nwun ngɛlɛ bɛ yɔ ye'n bɛ man bɛ́ nwʋn tı fi ɛtɛ nın
anwʋn.
20 Nyanmıan m'ɔ man alʋacıcıɛ'n, ɔ ngɔ hyɛ man, ɔ 'ba man ɛmɔ
tetia Abɔnsanmʋn sʋ bɛ nunkun yí.
Yɛ́ Mın Zozi Kilisi nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.
21 Timote mɔ mın nʋn yí di junman'n, ɔ nʋn mín nwʋn amma
Lusiyusı nʋn Zʋasʋn, ɔ nʋn Sosipatɛ, bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahın.
22 Mín Tɛɛtiyusı mɔ Pɔlʋ a man m'an hɛlɛ kalata ɛhı'n, mın 'bisa
ɛmɔ ahın wɔ yɛ́ Mın dunman nun.
23 Mín sikefʋɛ Gayiyusı mɔ asɔnın mma'n-mɔ kʋalaa yia yí awulo
ɛbɛlɛ'n nwan ɔ 'bisa ɛmɔ ahın.
Elasıtı mɔ kulo nın asʋ esika'n wɔ yí sa nun'n, ɔ nʋn yɛ́ nianman
Kalıtusı, bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahın.
[24 Yɛ́ Mın Zozi Kilisi nwún ɛmɔ kʋalaa anwʋn anwunnvoe. Amın.]

Ayɛ ɛyıɛ

25 Bɛ mán yɛ́ yí Nyanmıan Kpili ayɛ. Ɔ sanlın kɛ ɔ le tunmin
ɔ kʋalaa kɛ ɔ man ɛmɔ dedi'n tin, ɔ nanndı Ɛjɔlɛkpa'n mɔ mın
bɔ nın asʋ. Ɛjɔlɛkpa sɔ'n tı Zozi Kilisi anwʋn ɛjɔlɛ. Ɛjɔlɛkpa nın
a man Nyanmıan nvıalıɛ nun nyıhyɛ m'ɔ fıalı sʋ daba'n, 26 ɛnɛ
ɔ'a fite kɛ Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kpınlın hɛlɛlı yí'n, ɔ fi mɔ
Ɛdannganman Nyanmıan hanlın nın anwʋn. Ɔ'a fa nvıalıɛ nun
nyıhyɛ sɔ'n ɔ'a hele menian'n-mɔ kʋalaatin maan bɛ de yí bɛ di, ɛsɛ bɛ
man yí anyınnzɔ. 27 Zozi Kilisi dunman nun, anunminnyanmʋn hán
Nyanmıan angʋnmın m'ɔ tı Bɛngɛlɛfʋɛ'n cıan daa! Amın.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ LILI MƱA HƐLƐLI NWANLIN KOLINTI ASƆNIN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Anın Kolıntı tı Akayi mân nın anun kulo kpili kpa. Ɛnɛ bɛ fɛlɛ mân sɔ'n Gɛlɛsı, ɔ wɔ Aboloci mân nın anun. Ɛbɛlɛ menian'n-mɔ sɔ amʋan dɔʋn, ɛsɛ ajʋamannın ɛbɔ'n y'ɔ tı bɛ́ junman ɔ. Pɔlʋ lili junman ɛbɛlɛ afʋɛ kʋn sala nsian ɔ bɔlı Asɔnın'n (Junman 18). Mɛlɛ mɔ Pɔlʋ 'kɛlɛ kalata ɛhı'n, anın ɔ wɔ Azi mân nın anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Efɛzı nın asʋ. Kolıntı asɔnın mma'n mmie-mɔ nʋn bɛ́ asɔnın nın anun kalata walı tʋlı Pɔlʋ kɛ kosuan'n-mɔ mɔ b'a bisa'n, ɔ mán bɛ́ yí nwʋn asan.

Kɛ yɛ nwun yí Pɔlʋ kalata ɛhınlın-mɔ anun'n, ɔ man sʋanlan y'ɔ kɛlɛ man yí ɔ. Kalata ɛhı, anianman Sɔsʋtɛnın yê Pɔlʋ manlın ɔ hɛlɛlı ɔ (yí ti 1.1). Anianman sɔ'n tı Kilisi sʋanlan, nan kʋsʋ yɛ nzı man yí nwʋn ɛjɔlɛ fíí.

Pɔlʋ a hye kalata ɛhı nın anun nnyuan. Alimʋa lıka dıɛ'n (yí ti 1-6), yɛ nwun yí kɛ Pɔlʋ nʋn anianman'n-mɔ b'a li amannıɛ a yue, nan kʋsʋ ɛjɔlɛ kpɔlɛ nsan wɔ nun m'ɔ jıjı Pɔlʋ ɔ: (1) asɔnın mma'n-mɔ a bubu bɛ́ nwʋn nun (yí ti 1.10-4.21), (2) sʋanlan kʋn nʋn yí sı ayı nın a la (yí ti 5), (3) asɔnın mma'n mmie-mɔ sanman sanman bɛ́ nwʋn bɛ́ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan nın anyunnun (yí ti 6). Ɛhıka ati, Pɔlʋ lɛ kan kele asɔnın mma'n-mɔ kɛ bɛ sésie anyunnunguasıɛ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ, nán bɛ tánlan wɔ anʋannzɛ nun.

Lıka'n m'ɔ tɔ sʋ nnyuan'n (yí ti 7-16), Pɔlʋ lɛ man bɛ́ kosuan'n-mɔ anwʋn asan. Ɔ lɛ kan ajaa nın anwʋn ɛjɔlɛ (yí ti 7). Ɔ lɛ kannzʋ bɛ́ kɛ bɛ síe bɛ́ nwʋn ye wɔ amʋan'n-mɔ anwʋn (8.1-11.1). Ɔ lɛ kan yɛ́ Mın Alıɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ (11.2-34). Ɔ lɛ kan kele bɛ́ kɛ bɛ kpʋ́nndɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nın acɛdıɛ'n m'ɔ bʋka asɔnın'n, ɛsɛ bɔbɔ, bɛ nánndı wɔ ehulo nun (12-14). Ɔ lɛ kan ewuetinnge nın ɛjɔlɛ (yí ti 15). Kalata nın agualıɛ nun (yí ti 16), Pɔlʋ lɛ kan kele bɛ́ kɛ ɔ 'ba sın bɛ́ nwʋn ɛlɔ, ɔ de Zoluzalɛmʋn ɛlɔ ehianfʋɛ'n-mɔ kɛtı'n mɔ bɛ lɛ tʋ'n ɔ fa kɔ. Ɛsɛ ɔ lɛ bisa bɛ́ ahın.

Ahın ebisa

1 Mín Pɔlʋ mɔ Nyanmıan a hulo ɔ'a fɛlɛ mín maan m'an kaci Kilisi Zozi bɔfʋɛ'n, mın nʋn yɛ́ nianman Sɔsʋtɛnın, yɛ́ yê yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhı ɔ.

2 Yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhı yɛ nwan ɛmɔ Kolıntı asɔnın mma'n-mɔ. Ɛmɔ asɔnın'n tı Nyanmıan dıɛ. Nyanmıan a fa ɛmɔ ɛtɛ'n-mɔ ɔ'a hye ɛmɔ, ɔ'a man ɛmɔ a yɔ nwannzan-nwannzan, ɔ fi junman'n mɔ Kilisi Zozi a li'n dunman nun. Ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ nʋn Kilisi Zozi bɛ yɔ́ munmuan kʋn bɛ tánlan anwʋntıɛ nun. Ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ nʋn asɔnın mma'n-mɔ mɔ bɛ wɔ kulo kulo'n-mɔ kʋalaa asʋ'n. Bɛ de yɛ́ Mın Zozi Kilisi bɛ di kɛ yɛ́ kʋsʋ yɛ de yí yɛ di'n.

3 Yɛ 'bisa ɛmɔ ahın. Yɛ́ Sı Nyanmıan Kpili nʋn yɛ́ Mın Zozi Kilisi, bɛ yéyila ɛmɔ sʋ, bɛ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe, bɛ mán ɛmɔ alʋa cícı bɛ́ nwʋn.

Asına

4 Nyanmıan nanndı Zozi Kilisi sʊ ɔ'a nwun ɛmɔ anwʊn anwunnvoe.
Anwunnvoe sɔ'n mɔ Nyanmıan a nwun ɛmɔ nın ati, cıan daa mın da
yí ası. 5 Ɔ sanlın kɛ, kɛmɔ ɛmɔ nʊn Zozi Kilisi a yɔ kʊn'n, Nyanmıan a
bʊka ɛmɔ man ɛmɔ dedi nın a hɔ yí nyunnun kpa. Ɔ a man ɛmɔ sı yí
nwʊn ɛjɔlɛ'n kpa, ɛsɛ ɛmɔ sı yí nʊan ɛjɔlɛ'n kan kpa. 6 Afı, Kilisi anwʊn
ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ tılı nın a sɔ ndıan kpa wɔ ɛmɔ afian. 7 Ɔ man ɛmɔ mɔ
bɛ lɛ nwʊnndɛ mɛlɛ mɔ yɛ́ Mın Zozi Kilisi 'ba yı yí nwʊn kele'n, ɛmɔ
mmian man Nyanmıan acɛdıɛ fíí anwʊn. 8 Nyanmıan 'man ɛmɔ jinlan
bɛ́ ja nun kpunndiin dede ɔ kɔ ju yí ayuelıɛ. Yí dıɛ anın cıan mɔ Zozi
Kilisi kɔ a'n, sʊanlan fíí nnyan man ɛmɔ anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ ngan man.
9 Nyanmıan dıɛ, ɔ nnaka man sʊanlan. Yí yê ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ nʊn
yí Wa Zozi Kilisi m'ɔ tı yɛ́ Mın'n yɔ́ kʊn ɔ.

Asɔnın nın anun mmubue'n

10 Anianman-mɔ, mın 'sɛlɛ ɛmɔ mın bʊtʊ bɛ́ kɛ yɛ́ Mın Zozi Kilisi
dunman nun, ɛmɔ mán bɛ́ afian sɛ́, nan nán bɛ bubu bɛ́ nwʊn nun.
Ɛmɔ mán bɛ́ ajʊnlın yɔ́ kʊn. Ɛmɔ mán bɛ́ nʊan sɛ́ bɛ́ nwʊn kpa
bɔkɔɔ. 11 Afı, anianman-mɔ, balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kolowe nın anwʊn
menian a a yı mín anzʊti kɛ akpʊlʊwa a tɔ ɛmɔ afian. 12 Akpʊlʊwa
sɔ'n y'ɔ le kɛ sʊanlan bie jasʊ a, yí nwan: “N wɔ Pɔlʊ afan”, bie kʊsʊ
nwan: “N wɔ Apolɔsʊ afan”, bie kʊsʊ nwan: “N wɔ *Sefası afan”, bie
kʊsʊ nwan: “N wɔ Kilisi afan.” 13 Hei! Yí ti, ɛmɔ jʊnlın kɛ kulo sʊanlan
nʊn Kilisi sɛ ɔ? Asʊ mín, Pɔlʊ, mín yê n wuli kʊlʊwa nın asʊ wɔ ɛmɔ
dunman nun ɔ? Asʊ Pɔlʊ dunman nun yê bɛ sɔnınlın ɛmɔ ɔ? Cɛcɛ!
14 Nan mın 'da Nyanmıan ası kɛ m'an nzɔnın man ɛmɔ anun bie fíí kɛ
bian'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kilisipusi'n ɔ nʊn Gayiyusi ala. 15 Ɔ man sʊanlan
fíí ngʊala ɔ nze man kɛ bɛ sɔnınlın yí wɔ mín dunman nun. 16 Ɛsɛ
n zɔnınlın bian'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Sıtefanası'n nʊn yí sasʊ'n-mɔ. Bɛ yı
bɛ́ a, mın nne nni man kɛ n zɔnınlın sʊanlan ngacile biekun ɔ. 17 Afı
Kilisi a nzʊan man mín kɛ m mála n zɔ́nın sʊanlan. Nan ɔ sʊanlın
mín kɛ m mála m mɔ́ yí Ɛjɔlɛkpa'n n géle menian'n-mɔ. Ɛjɔlɛkpa sɔ'n
mɔ mın bɔ'n, nán kulo sʊanlan dasannin ngɛlɛ ɛjɔlɛ ɔ. Ɔ sanlın kɛ sɛ
kulo sʊanlan dasannin ngɛlɛ ɛjɔlɛ yê mın bɔ a, anın Kilisi ewue'n m'ɔ
wuli kʊlʊwa nın asʊ'n tı mgban.

Kilisi kʊlʊwa nın anwʊn ɛjɔlɛ'n

18 Ɛhı, Kilisi ewue'n m'ɔ wuli kʊlʊwa nın asʊ nın anwʊn ɛjɔlɛ'n, ɔ
tı kʊasıanzɛmʊn ɛjɔlɛ man menian mɔ bɛ lɛ minlin'n. Nan yɛ́ mɔ y'a
nyan yɛ́ ti'n, ɛjɔlɛ sɔ'n tı Nyanmıan tunmin. 19 Afı b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ nın anun kɛ Nyanmıan nwan:
Mın 'ba man ngɛlɛfʊɛ'n-mɔ kaci sɛnvʊɛ.
Mın 'ba sɛcı bɛ́ mɔ bɛ le ajʊnlın nın ajʊnlın'n.
20 Nan ɔ tı sʊa a, anın bɛngɛlɛfʊɛ'n halı nin? Zufʊ'n-mɔ mɔ bɛ
sı *mala'n anaan Gɛlɛkı'n-mɔ mɔ bɛ sı jʊjɔ'n, bɛ́ bɛngɛlɛfʊɛ'n halı
nin? Nyanmıan a hele kɛ eyuadı ɛhı anun ngɛlɛ'n tı kʊasıanzɛmʊn!
21 Eyuadı'n nʊn yí ngɛlɛ m'ɔ sı'n, ɔ'a nnwun man kɛ Nyanmıan sı ngɛlɛ
ɔ. Ɛhıka ati, Kilisi ewue'n m'ɔ wuli kʊlʊwa nın asʊ anwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ
yɛ kan'n, eyuadı'n bu yí kʊasıanzɛmʊn. Nan kʊsʊ Nyanmıan nanndı
ɛjɔlɛ sɔ nın asʊ, ɔ de bɛ́ mɔ bɛ de bɛ di'n ngʊan. 22 Zufʊ'n-mɔ kulo

kɛ bɛ nwun asinbɛnwʊn ninnge bɛ́ nyɪnsʊ nán b'a le b'a li. Gɛlɛkɪ'n-mɔ kʊsʊ kulo kɛ bɛ fa bɛ́ muonun bɛ́ ti anun ngɛlɛ'n dede bɛ nwun Nyanmɪan. 23 Nan yɛ́ dɪɛ, Zozi Kilisi mɔ b'a bʊbɔ yí kʊlʊwa nɪn asʊ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ yɛ̂ yɛ kan ɔ. Ɛjɔlɛ sɔ'n jɪjɪ Zufʊ'n-mɔ. Bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ nɪn anyunnun an, ɛjɔlɛ sɔ'n tɪ kʊasɪanzɛmʊn. 24 Nan bɛ́ mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ bɛ́ yí nwʊn'n, Zufʊ o, m'ɔ tɪ man Zufʊ o, bɛ́ kʊalaa bɛ nwun yí kɛ Nyanmɪan tunmin'n wɔ Kilisi anun, ɛsɛ Nyanmɪan ngɛlɛ'n wɔ Kilisi anun. 25 Afɪ, menian'n-mɔ bu kɛ Nyanmɪan a sɛ. Nan kʊsʊ yí ɛsɛɛ mɔ ɔ'a sɛ'n, ɔ sɪ ngɛlɛ ɔ tala menian'n-mɔ ngɛlɛ mɔ bɛ́ nwan bɛ sɪ yí sʊnman'n. Menian'n-mɔ nwan Nyanmɪan tɪ ɛfʊan. Nan kʊsʊ, yí ɛfʊan m'ɔ tɪ'n, ɔ le anwʊnsɛlɛ ɔ tala menian'n-mɔ anwʊnsɛlɛ mɔ bɛ́ nwan bɛ le yí sʊnman'n.

26 Anianman-mɔ, ɛmɔ muonun tʊ́ bɛ́ nyɪn bɛ nían bɛ́ afian kɛ ɛmɔ mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ bɛ yí nwʊn'n, ngɛlɛfʊɛ a nzʊn man nun, tunminfʊɛ a nzʊn man nun, dɪhyɪɛ kʊsʊ a nzʊn man nun. 27 Nan Nyanmɪan dɪɛ, like mɔ eyuadɪ'n bu yí kʊasɪanzɛmʊn'n y'ɔ fa ɔ gua ngɛlɛfʊɛ'n-mɔ anyunnun asɪ ɔ. Ɛsɛ like mɔ menian'n bu yí bɛtɛɛ'n y'ɔ fa gua m'ɔ yɔ sɪ nɪn anyunnun asɪ ɔ. 28 Ɛsɛ like mɔ menian'n-mɔ mmu man yí bie'n, m'ɔ tɪ mgban mgban bɛ́ nyunnun'n yɛ̂ Nyanmɪan fa ɔ sɛcɪ mɔ bɛ bu yí kɛ ɔ tɪ kpa sʊnman nɪn ɔ. 29 Nyanmɪan yɔ yí sɔ nán kulo sʊanlan fíí a ndu man yí nwʊn ɔ'a ngele man yí. 30 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan adawʊlʊman yɛ̂ ɛmɔ nʊn Zozi Kilisi a yɔ kʊn. Nyanmɪan adawʊlʊman, Zozi Kilisi a hele yɛ́ ngɛlɛ. Ɔ'a man y'a yɔ sɛsɛ, ɔ'a man yɛ́ nwʊn a tɪ ɛsɛ ɔ'a man y'a nyan yɛ́ ti. 31 Ɔ'a man Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn a kpɪn sʊ. Yí nwan:

Sʊanlan mɔ yí nwan ɔ lɛ tu yí nwʊn'n,
anɪn ɔ tú yí nwʊn wɔ like mɔ yɛ́ Mɪn a yɔ nɪn anwʊn.

2

Ɛjɔlɛkpa'n mɔ Pɔlʊ bɔ'n

1 Ɛhɪ, anianman-mɔ, mɛlɛ mɔ m malɪ ɛmɔ anwʊn ɛlɔ m mɔlɪ Nyanmɪan nvɪalɪɛ nun Ɛjɔlɛkpa'n n gelelɪ ɛmɔ'n, m'an ngolo man mín nʊan nun anaan m'an ngele ɛmɔ kɛ mɪn sɪ ngɛlɛ. 2 Afɪ anɪn ɔ wɔ mín kunnun kɛ sɛ mɪn ba ɛmɔ anwʊn ɛlɔ a, Zozi Kilisi m'ɔ wuli kʊlʊwa nɪn asʊ nɪn angʊnmɪn ala anwʊn ɛjɔlɛ yɛ̂ mɪn 'kan ɔ. 3 Ɛhɪka ati, mɛlɛ mɔ m malɪ ɛmɔ anwʊn ɛlɔ'n, n nolɪ mín nwʊn nun, ɛsɛ anɪn mɪn sulo, mín nwʊn wʊsʊ mín kpa. 4 Ɛjɔlɛ mɔ n ganlɪn ɔ nʊn Nyanmɪan ninnge'n mɔ n gekelelɪ ɛmɔ'n, m'an ngolo man mín nʊan nun m'an gele man ɛmɔ kɛ mɪn sɪ ngɛlɛ. Nan tunmin sʊ, Nyanmɪan Wawɛ'n muonun a man ɛmɔ a nwun yí kɛ ɛjɔlɛ sɔ'n tɪ ananhɔlɛ. 5 Ɔ man ɛmɔ dedi'n mɔ ɛmɔ le yí'n, ɔ fi man kulo sʊanlan ngɛlɛ'n m'ɔ sɪ nɪn anwʊn. Nan ɛmɔ dedi'n mɔ ɛmɔ le yí'n fi Nyanmɪan tunmin nɪn anwʊn.

Nyanmɪan ngɛlɛ'n

6 Nan kʊsʊ ngɛlɛ ɛjɔlɛ kʊn yɛ̂ mɪn 'ba han mɪn kele menian mɔ bɛ́ dedi nɪn a tin wɔ Nyanmɪan ninnge'n-mɔ anun ɔ. Ngɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ fi man mân ɛhɪ anun, ɛsɛ ɔ fi man bɛ́ mɔ bɛ sie mân ɛhɪ mɔ bɛ́ tunmin'n 'ba yue nɪn ɛlɔ. 7 Nan ngɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ tɪ Nyanmɪan nvɪalɪɛ nun ngɛlɛ ɛjɔlɛ. Ɔ'a fa ɔ'a fɪa menian'n-mɔ. Asannan nán Nyanmɪan a sesie mân'n, ɔ yɔlɪ ajʊnlɪn kɛ ɔ 'man yɛ tanlan yí anunminnyanmʊn

nın anun bie. Ɛhıka ati, ɔ'a yı nvılıɛ nun ngɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ'n ɔ'a hele yɛ́. 8 Mân ɛhı anun menian mɔ bɛ le tunmin'n fíí a nnwun man
ngɛlɛ sɔ'n. Sɛ ɔ tı kɛ bɛ nwunlin yí a, ahan b'a mmʊbɔ man yɛ́ Mın
m'ɔ le anunminnyanmʊn'n kʊlʊwa nın asʊ. 9 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ
Nyanmıan nwan:

Like mɔ sʊanlan fíí anyın bɔlı man yí lé,
mɔ sʊanlan fíí tılı man yí nwʊn ɛjɔlɛ lé,
mɔ ɛsɛ sʊanlan fíí jʊnlınlın man yí nwʊn lé'n,
like sɔ'n yê Nyanmıan fa man menian
mɔ bɛ kulo yí nın ɔ.

10 Yɛ́ dıɛ, Nyanmıan nanndı Wawɛ Nwannzan-nwannzan nın asʊ
ɔ'a yı nvıalıɛ nun like sɔ'n ɔ'a hele yɛ́. Ɔ sanlın kɛ, Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n dıɛ, ɔ kʊala ɔ nwun ninnge'n-mɔ kʊalaa
yuein. Nyanmıan muonun nyıhyɛ ninnge'n-mɔ m'ɔ fıa kpa'n, Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n nwun yí. 11 Kulo sʊanlan afan kʊsʊ, cɛlɛ kɛ
sʊanlan sunsunmin'n m'ɔ wɔ yí nun'n yê ɔ sı yí bʊ ɛjɔlɛ'n kʊalaa ɔ.
Kɛ ɔ tı yí nın ala anın, Nyanmıan Wawɛ'n kʊsʊ y'ɔ sı Nyanmıan abʊ
ɛjɔlɛ'n kʊalaa ɔ. 12 Yɛ́ dıɛ nán eyuadı ɛhı anun wawɛ'n yê ɔ wɔ yɛ́
nun ɔ. Nan Nyanmıan Wawɛ'n y'ɔ wɔ yɛ́ nun ɔ. Ɔ man yɛ kʊala kɛ yɛ
nwun ninnge'n-mɔ kʊalaa mɔ Nyanmıan a fa a man yɛ́'n. 13 Ɛhıka ati,
sɛ yɛ lɛ kan ninnge sɔ'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ yɛ kele menian'n-mɔ a, yɛ nva
man kulo sʊanlan ngɛlɛ yɛ ngan man bɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ. Nan Nyanmıan
Wawɛ'n ngɛlɛ dıɛ'n yê yɛ fa yɛ kan ninnge sɔ'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ ɔ.
Ɔ man sɛ yɛ lɛ kan ɛjɔlɛ yɛ kele bɛ́ mɔ bɛ le Wawɛ nın an, wawɛ
nun ninnge'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ yê yɛ kan ɔ. 14 Sʊanlan m'ɔ le man
Nyanmıan Wawɛ'n, ɔ ngʊala ɔ mmu man Nyanmıan Wawɛ sɔ nın ɛjɔlɛ
nın ananhɔlɛ. Yí nyunnun an, ɛjɔlɛ sɔ'n tı kʊasıanzɛmʊn, ɔ ngʊala ɔ
ndı man yí bʊ. Ɔ sanlın kɛ wawɛ nun yê bɛ bua ndɛɛ ɔ. 15 Sʊanlan
mɔ Nyanmıan Wawɛ'n wɔ yí nun'n, ɔ kʊala kɛ ɔ bua ninnge kʊalaa
ndɛɛ. Nan kʊsʊ yí muonun dıɛ, sʊanlan fíí ngʊala man yí ndɛɛ bua.
16 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ Nyanmıan nwan:

Nwan yê ɔ sı yɛ́ Mın ati anun ajʊnlın ɔ?
Nwan yê ɔ kʊala kɛ ɔ tu yí fʊ ɔ?

Nan yɛ́ dıɛ, Kilisi ajʊnlın'n yê yɛ le yí ɔ.

3

Nyanmıan junman'n mɔ yí ngʊa'n-mɔ di'n

1 Ɔ man mín dıɛ, anianman-mɔ, m'an ngʊala man ɛjɔlɛ kan kele
ɛmɔ kɛ menian mɔ Nyanmıan Wawɛ'n wɔ bɛ́ nun ɔ. N jʊjɔlı n gelelı
ɛmɔ kɛ bɛ jʊjɔ bɛ kele mân ɛhı anun menian'n-mɔ'n kɛ bɛ jʊjɔ bɛ
kele mmatʊnman mɔ b'a fa bɛ́ nwʊn b'a man Kilisi'n. 2 Nán alıɛ m'ɔ
yɔ nʊnnɔɛ yê n valı m manlın ɛmɔ ɔ. Nan nyafʊsue yê n valı manlın
ɛmɔ ɔ. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ ngʊala man alıɛ di. Ɛnɛ nʊn ɛnɛ bɔbɔ muonun,
ɛmɔ ngʊala man alıɛ di. 3 Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ tɛ bɔ bɛ́ bala'n kɛ mân ɛhı
anun menian'n-mɔ bɔ yí'n. Sunmin cıan'n mɔ ɛmɔ kulo bɛ́ kunnun,
ɔ nʊn butule elie m'ɔ wɔ ɛmɔ afian'n, ɔ kele kɛ ɛmɔ kacili man. Ɛmɔ
abalabɔ'n tı kɛ mân ɛhı anun menian nga'n-mɔ dıɛ'n. 4 Ɛmɔ anun kʊn
bie jasʊ a, yí nwan: “Mín sʊanlan dıɛ'n y'ɔ le Pɔlʊ.” Kʊn biekun nwan:

"Mín sʋanlan dɪɛ'n y'ɔ le Apolɔsʋ." Nán kulo sʋanlan nyɔlɪɛ y'ɔ le ɛhɪ ɔ?
5 Nan Apolɔsʋ y'ɔ le nwan? Pɔlʋ y'ɔ le nwan? Nyanmɪan ngʋa ala
yɛ̂ yɛ tɪ ɔ. Ɔ nanndɪ yɛ́ sʋ ɔ'a man ɛmɔ a nyan dedi. Yɛ́ nunhan kʋn
biala a yɔ like'n mɔ yɛ́ Mɪn manlɪn yí kɛ ɔ yɔ́'n. 6 M'an lua baka baa'n,
Apolɔsʋ kʋsʋ a gugua sʋ nzue, nan Nyanmɪan y'ɔ man ɔ'a fifi ɔ. 7 Ɔ
man sʋanlan'n m'ɔ kɔ lua'n ɔ nʋn nunhan'n m'ɔ kɔ gugua sʋ nzue'n,
bɛ́ bie tɪ man like fíí, nan Nyanmɪan m'ɔ man ɔ fifi'n y'ɔ le dunman ɔ.
8 Sʋanlan'n mɔ ɔ'a lua'n ɔ nʋn mɔ ɔ'a gugua sʋ nzue'n, bɛ́ munnyuan bɛ
sɛ. Nyanmɪan 'ba nɪan sʋanlan kʋn junman dɪɛ'n m'ɔ kɔ li nɪn anwʋn
ɔ ce yí like. 9 Ɔ sanlɪn kɛ, yɛ́ menian nnyuan'n, yɛ tɪ amanngʋan wɔ
Nyanmɪan junman nɪn anun. Nan ɛmɔ dɪɛ, Nyanmɪan ebo'n y'ɔ le
ɛmɔ. Ɛsɛ ɛmɔ tɪ sua mɔ Nyanmɪan a si ɔ.
10 Ɔ nanndɪ Wawɛ nun junman'n mɔ Nyanmɪan a fa a man mín kɛ n
ní nɪn asʋ, m'an wula sua sɔ nɪn abʋ. M'an li junman sɔ'n ngɛlɛ sʋ kɛ
bɛ́ mɔ bɛ lɛ si sua'n bɛ́ kpain'n yɔ yí'n. Sian dɪɛ, sʋanlan fʋfɔlɛ lɛ fʋla
sʋ. Nan nunhan kʋn biala m'ɔ lɛ fʋla sua nɪn asʋ'n, ɔ nían yí nyɪn.
11 Ɔ sanlɪn kɛ Zozi Kilisi yɛ̂ b'a fa b'a wula sua sɔ nɪn abʋ ɔ. Sʋanlan fíí
kʋ́n ngʋala man kɛ ɔ fa like fʋfɔlɛ wula yí bʋ. 12 Menian mmie-mɔ 'ba
fa esika ɛmanlan, anaan jɛtɛ, anaan nyɔbʋɛ mɔ bɛ mian yí nwʋn kpa
bɛ fa bɛ fʋla sua nɪn asʋ. Mmie-mɔ kʋsʋ 'ba fa mmaka anaan ndile,
anaan nyâ bɛ fʋla sua nɪn asʋ. 13 Cɪan mɔ Nyanmɪan 'bua menian'n-
mɔ ndɛɛ'n, bɛ 'nwun sʋanlan kʋn biala junman dɪɛ m'ɔ lili'n. Ɔ sanlɪn
kɛ, bɛ 'ba fa sîn bɛ sa sʋanlan kʋn biala junman'n m'ɔ lili'n bɛ nɪan.
14 Sʋanlan mɔ sîn nɪn a nnyala man yí like dɪɛ m'ɔ kɔ fa kɔ fʋla sua
nɪn asʋ'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ 'nyan nun like kpa. 15 Nan sʋanlan mɔ sîn'n
kɔ yala yí like dɪɛ m'ɔ kɔ fa kɔ fʋla sua nɪn asʋ'n, sʋanlan sɔ'n, ɔ nnyan
man nun like. Ɔ 'nyan yí ti lɪlɪ, nan kʋsʋ, ɔ tɪ kɛ sʋanlan mɔ ɔ'a tɔ sîn
nun ɔ'a fite ɔ.
16 Ɛmɔ muonun sɪ yí fɔ́ʋ́n kɛ Nyanmɪan asɔnɪn sua'n y'ɔ le ɛmɔ,
Nyanmɪan Wawɛ'n wɔ ɛmɔ anun. 17 Ɛhɪka ati, sɛ sʋanlan kʋn bubu
Nyanmɪan asɔnɪn sua nɪn an, sʋanlan sɔ'n, Nyanmɪan kʋsʋ 'bubu yí
nun bɔkɔɔ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan sua'n tɪ nwannzan-nwannzan. Sua
sɔ'n kʋsʋ y'ɔ le ɛmɔ.
18 Sʋanlan fíí n'ɔ laka laka yí nwʋn. Sɛ sʋanlan kʋn bu yí nwʋn
kɛ ɔ sɪ mân ɛhɪ anun ngɛlɛ nɪn an, anɪn ɔ káci kʋasɪafʋɛ, nán ɔ'a
nwun ngɛlɛ. 19 Ɔ sanlɪn kɛ mân ɛhɪ anun ngɛlɛ'n tɪ kʋasɪanzɛmʋn wɔ
Nyanmɪan anyunnun. Ɔ man Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ Nyanmɪan nwan:
Ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ ngɛlɛ mɔ bɛ kɔ bɔ nɪn anun yɛ̂ Nyanmɪan fa cɪ bɛ́ ɔ.
20 Ɛsɛ yí nwan: *Yɛ́ Mɪn sɪ kɛ ngɛlɛfʋɛ'n-mɔ ajʋnlɪn'n tɪ nvuin.* 21 Ɛhɪka
ati, bie fíí n'ɔ fa sʋanlan ɔ tu yí nʋan nun. Ɔ sanlɪn kɛ ninnge kʋalaa
tɪ ɛmɔ dɪɛ. 22 Pɔlʋ o, Apolɔsʋ o, *Sefasɪ o, mân nɪn o, ngʋan o, ewue
o, mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ nun o, ɔ nʋn m'ɔ lɛ ba nɪn o, yí kʋalaa tɪ ɛmɔ dɪɛ.
23 Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ tɪ Kilisi dɪɛ yɛ̂ Kilisi tɪ Nyanmɪan dɪɛ.

4

Kilisi mmɔfʋɛ'n-mɔ

1 Ɛhɪka ati, mɪn kulo kɛ ɛmɔ nwun yɛ́ kɛ yɛ tɪ Kilisi ngʋa, yɛ tɪ
menian mɔ Nyanmɪan a fa yí nvɪalɪɛ nun ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n ɔ'a wula yɛ́
sa nun kɛ yɛ hán yí nwʋn ɛjɔlɛ yɛ héle ɛmɔ. 2 Like kʋalaa m'ɔ cian

man sʋanlan mɔ bɛ kɔ fa junman bɛ kɔ wula yí sa nun'n y'ɔ le kɛ ɔ
mán bɛ nwún yí ti anun kɛ ɔ tɪ ananhɔlɛfʋɛ. 3 Mín dɪɛ, sɛ ɛmɔ bua
mín ndɛɛ o, anaan menian'n-mɔ bua mín ndɛɛ o, ɛhɪ fíí nvalɪ man
mín nwʋn. Ɛsɛ bɔbɔ, mín muonun mɪn mmua man mín nwʋn ndɛɛ
4 Ɔ tɪ ananhɔlɛ, mín ti'n nze man mín kɛ m'an yɔ ɛtɛ. Nan kʋsʋ nán
ɛhɪ y'ɔ kele kɛ n dɪ sɛsɛfʋɛ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ yɛ́ Mɪn y'ɔ bua mín ndɛɛ ɔ.
5 Ɛhɪka ati, sɛ cɪan'n m'ɔ 'fa bua ndɛɛ'n juli man angʋnmɪan an, nán
bɛ bua sʋanlan fíí ndɛɛ. Ɛmɔ nwʋ́nndɛ maan yɛ́ Mɪn bála kʋalaaka.
Ninnge m'ɔ fɛfɪa awosin nɪn anun'n, ɔ 'ba tu yí kʋalaa fite jawe nun.
Menian'n-mɔ nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ bɛ́ ahʋnlɪn nun'n, yɛ́ Mɪn 'ba
man bɛ nwun yí. Cɪan sɔ'n yê Nyanmɪan 'ba yɪ sʋanlan kʋn biala ayɛ
wɔ yí junman'n m'ɔ lili nɪn anwʋn ɔ.

6 Anianman-mɔ, m'an fa ɛhɪ kʋalaa mɔ m'an han'n m'an tʋ Apolɔsʋ
nʋn mín muonun yɛ́ nwʋn m'an hele ɛmɔ like. Anyɪnndala'n mɔ bɛ́
nwan: "N'ɛ kan tala mɔ b'a hɛlɛ nɪn asʋ'n", mɪn kulo kɛ yɛ́ nwʋn
nvandʋhʋn nɪn anun, ɛmɔ suan bɛ tɪ yí bʋ. Ɛmɔ anun bie le man atɪn
ɔ njinlan man sʋanlan kʋn afan ɔ ndu man yí nwʋn ɔ ngele man kʋn.
7 Ɔ sanlɪn kɛ wɔ́ mɔ ɛ bu wɔ́ nwʋn kɛ ɛ tɪ kpa tala wɔ́ manngʋn'n-
mɔ'n, wɔ́ muonun ɛ tɪ wɔ́ dɪɛ sɛ? Nzu yê ɛ le yí mɔ nán Nyanmɪan y'ɔ
manlɪn wɔ́ ɔ? Nyanmɪan yê ɔ'a fa ninnge kʋalaa ɔ'a man wɔ́ ɔ, nan
nzukɛ ati yê ɛ fa tu wɔ́ nwʋn kɛ nán Nyanmɪan yê ɔ falɪ manlɪn wɔ́ ɔ?

8 Kɪkaala dɪɛ, ɛmɔ asa a han ninnge'n kʋalaatin. Ɛmɔ a nyan bɛ́
nwʋn a yue. Ɛmɔ a kaci mmelemgbin b'a san yɛ́ nwʋn. Mɪn kulo kɛ
ɛmɔ kaci mmelemgbin sakpa, nán yɛ́ kʋsʋ yɛ nʋn ɛmɔ a li belemgbin
sɔ'n. 9 Afɪ, mɪn nwun yí kɛ yɛ́ mɔ yɛ tɪ Zozi Kilisi mmɔfʋɛ'n, Nyanmɪan
a fa yɛ́ a sie menian'n-mɔ kʋalaa anzin. Yɛ tɪ kɛ menian mɔ bagua nun
yê bɛ kun bɛ́ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ yɪ yɛ́ bɛ kele mân bɔndɪn'n, bɛ yɪ yɛ́
bɛ kele nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ ɔ nʋn menian'n-mɔ kʋsʋ. 10 Kilisi
dunman nun, menian'n-mɔ bu yɛ́ kɛ sɛnvʋɛ. Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ nʋn
Kilisi b'a yɔ kʋn ɛmɔ a nwun ngɛlɛ. Yɛ le man anwʋnsɛlɛ, nan ɛmɔ
dɪɛ, ɛmɔ le anwʋnsɛlɛ. Menian'n-mɔ mmu man yɛ́ like fíí, nan ɛmɔ
dɪɛ, bɛ lile ɛmɔ anwunno. 11 Bɪcɪ ɛhɪ, ɛhɔɛ nʋn nzuhoe lɛ kun yɛ́, yɛ
nnyan man taladɪɛ yɛ nwula man. Menian'n-mɔ lɛ bʋ yɛ́. Yɛ nnyan
man lɪka yɛ ndanlan man, yɛ nanndɪ nun. 12 Yɛ́ muonun yɛ fa yɛ́ nwʋn
yɛ tɪ, nán y'a nyan yɛ́ nʋan nun alɪɛ y'a li. Bɛ 'kpɛ yɛ́ nzʋba a, anɪn
yɛ lɛ yeyila bɛ́ sʋ. Bɛ 'kele yɛ́ ahʋlʋwa a, anɪn yɛ lɛ tila yɛ́ ahʋnlɪn.
13 Menian'n-mɔ 'sɛcɪ yɛ́ dunman an, yɛ ndɛ man bɛ́ sʋ. Bɪcɪ nʋn bɪcɪ,
menian'n-mɔ bu yɛ́ kɛ eyuadɪ nɪn anun ewula. Bɛ bu yɛ́ kɛ fʋfʋɛ sʋ
ewula.

14 Nán kɛ mɪɪn kɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ mɪn gua ɛmɔ anyunnun asɪ ɔ. Nan
mɪn kulo kɛ mɪn tu ɛmɔ fʋɔ kɛ mín mma mɔ mɪn kulo bɛ́ kpa ɔ. 15 Ɔ
sanlɪn kɛ, sɛ bɔbɔ menian akpɪɪ bulu tɪnngɛ ɛmɔ wɔ Kilisi atɪn nɪn
asʋ a, ɛmɔ asɪ'n y'ɔ le mín. Mín yê m mɔlɪ Kilisi anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n n
gelelɪ ɛmɔ ɔ. 16 Ɛhɪka ati, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ nían mín
ɛnanndɪɛ dɪɛ nɪn asʋ, bɛ nánndɪ. 17 Ɔ man m'an sʋan Timote ɛmɔ
anwʋn ɛlɔ. Ɔ tɪ mín wa mɔ mɪn kulo yí kpa ɛsɛ ɔ nanndɪ yɛ́ Mɪn atɪn
nɪn asʋ ananhɔlɛ nun. Ɔ 'ba hele ɛmɔ kɛ mɪn kpɪn mɪn nanndɪ Kilisi
atɪn nɪn asʋ'n. Atɪn sɔ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ yê mɪn kele yí lɪka kʋalaatin
Asɔnɪn'n-mɔ anun ɔ.

18 Ɛmɔ mmie-mɔ lɛ tu bɛ́ nʋan nun, bɛ jʋnlɪn kɛ m mma man ɛmɔ
anwʋn ɛlɔ. 19 Nan sɛ yɛ́ Mɪn bʋa a, mɪn 'ba a ɛmɔ anwʋn ɛlɔ ɛlɛ nsan
ɛhɪ anun. Sɛ mɪn ju ɛlɔ a, yê mɪn 'ba nwun atubɛnwʋn mma sɔ'n-mɔ
ɔ. Nán bɛ́ nʋan nun etue nɪn ala yê mɪn 'fa mɪn nwun bɛ́ ɔ. Nan sɛ bɛ́
tunmin'n mɔ bɛ le yí'n fi Nyanmɪan ɛlɔ a, mɪn 'ba nwun yí. 20 Ɔ sanlɪn
kɛ, Nyanmɪan Belemgbin Mân'n tɪ man bɛ́ nʋan nun etue ɛjɔlɛ, nan ɔ
tɪ tunmin ɛjɔlɛ. 21 Benin yê ɛmɔ kulo ɔ? Asʋ ɛmɔ kulo kɛ n vá mgbele
m mála n vín ɛmɔ, anaan m mála n jícɪ ɛmɔ alʋa ɔ?

5

Asɔnɪn nɪn anun abalabɔ ɛtɛ'n

1 Bɛ kannvʋ kɛ ɛmɔ mmalasua ɛjɔlɛ nʋn mmelenzua ɛjɔlɛ m'ɔ la
ɛmɔ anwʋn'n, bɛ́ bɔbɔ muonun mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan'n, bɛ ngɔ
yɔ man yí sɔ. M'an tɪ kɛ ɛmɔ anun kʋn nʋn yí sɪ ayɪ'n da. 2 Esuan kpa
m'ɔ di kɛ ɛmɔ sun bɛ fʋan sʋanlan sʋa fi Asɔnɪn nɪn anun'n, kanngʋ
ɛmɔ dɪɛ ɛmɔ anwʋn yê bɛ tu ɔ. 3 Mín dɪɛ, anwʋnnaan nun an, n nnʋn
man ɛmɔ afian ɛlɔ, kʋsʋ wawɛ nun an, mɪn nʋn ɛmɔ yê yɛ wɔ ɛlɔ. Yɛ́
Mɪn Zozi dunman nun, sʋanlan'n mɔ ɔ'a li ɛjɔlɛ ɛtɛ sɔ'n, m'an bua yí
ndɛɛ dada angʋnmɪn kɛ n wɔ ɛmɔ afian. 4 Sɛ ɛmɔ yia a, n wɔ ɛmɔ
afian wawɛ nun. Yɛ́ Mɪn Zozi tunmin'n 'ba jinlan ɛmɔ anzin. 5 Ɛmɔ
wúla sʋanlan sɔ nɪn awʋba *Satan asa nun maan nyian hún yí nán
cɪan mɔ yɛ́ Mɪn Zozi kɔ sa kɔ a'n, anɪn sʋanlan sɔ nɪn ɛkala'n nyan
ngʋan.

6 Ɛmɔ anʋan nun etue'n tɪ man kpa. Ɛmɔ nzɪ man kɛ fali ayile kaan
sʋa mɔ bɛ kɔ fa bɛ kɔ wula fali'n maan ɔ tu ɔ? 7 Ɛmɔ yí ɛtɛ sɔ'n fi ɛmɔ
afian maan ɛmɔ anwʋn tí kpa bɔkɔɔ. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, ɛmɔ 'ba kaci
fali fʋfɔlɛ mɔ ayile nnʋn man nun ɔ. Ɛmɔ a kaci kɛ fali fʋfɔlɛ dada
angʋnmɪn bɔbɔ. Ɔ sanlɪn kɛ yɛ́ *Pakɪ fɛtɪ dɪɛ nɪn a bɔ yí bʋ. Afɪ Kilisi
m'ɔ tɪ kɛ yɛ́ Pakɪ bʋa baa'n, b'a hun yí b'a yɪ yɛ́ ti tɛɛ. 8 Ɛhɪka ati, sɛ yɛ
'di yɛ́ fɛtɪ nɪn an, nán bɛ man fali ayile daba tanlan yɛ́ kpaʋn nɪn anun.
Nán man ati anun ɛtɛ nʋn basa basa fali ayile'n tanlan ɛmɔ asɪtanlan
nɪn anun. Nan ɛmɔ kpʋ́nndɛ anwʋntɪɛ nʋn ananhɔlɛ kpaʋn dɪɛ'n mɔ
fali ayile nnʋn man nun'n.

9 Ɛhɪ, mín kalata'n mɔ n gɛlɛlɪ ɛmɔ nɪn anun, n ganlɪn kɛ menian
mɔ bɛ tʋn ajaa'n, ɛmɔ nʋn bɛ́ nán bɛ san nun. 10 M'an nze man ɛmɔ kɛ
nán bɛ jʋjɔ bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan mɔ bɛ gua mân nɪn anun bɛ
tʋn ajaa, bɛ tɪ anyɪnbʋlʋ, bɛ wua anaan bɛ sɔ amʋan nɪn ɛlɔ. Sɛ yí sɔ
a, anɪn ɛmɔ fi mân nɪn anun bɛ tú! 11 Nan mɪɪn kele kɛ nán man ɛmɔ
nʋn sʋanlan mɔ yí nwan ɔ tɪ Kilisi dɪɛ, kʋsʋ ɔ tʋn ajaa, ɔ tɪ anyɪnbʋlʋ,
ɔ sɔ amʋan, ɔ tɪ ngʋnndʋnmgbɔ, ɔ tɪ kɔnʋnmɪnnzan anaan awofʋɛ'n,
sʋanlan sʋa, nán man ɛmɔ nʋn yí san nun. Nán man ɛmɔ nʋn yí bɛ
wula bɛ́ sa talie kʋn anun bɔbɔ.

12 Bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Kilisi dɪɛ'n, sɛ bɛ 'bua bɛ́ ndɛɛ e, sɛ bɛ mmua man
bɛ́ ndɛɛ e, nán mín ɛjɔlɛ ɔ. Nyanmɪan muonun yê ɔ 'bua bɛ́ ndɛɛ ɔ.
13 Nan menian mɔ ɛmɔ nʋn bɛ́ wɔ eku kʋn anun'n, asʋ yɛ ngʋala man
kɛ yɛ bua bɛ́ ndɛɛ ɔ? B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ Nyanmɪan
nwan: *Ɛmɔ fʋ́an abɔlɛfʋɛ'n fi ɛmɔ afian.*

6

Bɛ́ nwʋn ɛsanman'n

1 Ɛhı, sɛ ɛmɔ anun kʋn nʋn yí nianman bie nyan ɛjɔlɛ a, ɔ yɔ sɛ m'ɔ
yaci Nyanmıan menian'n-mɔ ɛbɛlɛ ɔ fa ɛjɔlɛ'n kɔ ahınlınnvie maan bɛ
di yí bɛ́ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan nın aja sʋ ɔ? 2 Ɛmɔ nzı man kɛ cıan
bie dede Nyanmıan menian'n-mɔ yê bɛ 'bua mân nın anun menian'n-
mɔ kʋalaa ndɛɛ ɔ? Nán sɛ cıan bie dede Nyanmıan menian'n-mɔ yê bɛ
'bua mân nın anun menian'n-mɔ kʋalaa ndɛɛ a, anın ɛjɔlɛ nganngan
sʋa yê ɛmɔ ngʋala man yí di ɔ? 3 Ɛmɔ nzı man kɛ cıan bie dede, yɛ́
yê yɛ 'bua nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ ndɛɛ ɔ? Nán sɛ yɛ́ yê yɛ 'bua bɛ́
ndɛɛ a, anın mân ɛhı anun ɛjɔlɛ yê ɛmɔ ngʋala man yí di ɔ? 4 Nan
ɛmɔ dıɛ, sɛ ɛjɔlɛ tɔ ɛmɔ afian an, menian mɔ Asɔnın'n mmu man bɛ́
like nın aja sʋ yê ɛmɔ sanman bɛ́ nwʋn ɔ. 5 Mıın kan maan nyian tɔ
ɛmɔ anyınsʋ. Yí ti, ngɛlɛfʋɛ baa kʋnmgba nnʋn man Asɔnın nın anun
mɔ sɛ ɛjɔlɛ tɔ a, ɔ kʋala kɛ ɔ sesie anianman'n-mɔ afian ɔ? 6 Sɛ ɛjɔlɛ
tɔ anianman nnyuan afian an, anın kanngʋ menian mɔ bɛ nzı man
Nyanmıan nın aja sʋ yê bɛ fa ɛjɔlɛ'n bɛ kɔ ɔ?
7 Ɛsanman'n mɔ ɛmɔ sanman bɛ́ nwʋn bɛ jinlan bagua nun bɛ yı
ndɛɛ'n, dada angʋnmın, ɔ kele kɛ ɔ'a nyɔ man ye. Nzukɛ ati yê ɛmɔ
nyaci man menian'n-mɔ maan bɛ nzisi man ɛmɔ ɔ? Nzukɛ ati yê
ɛmɔ nyaci man menian'n-mɔ maan bɛ nni man ɛmɔ ndunlunmun
ɔ? 8 Kanngʋ ɛmɔ muonun yê ɛmɔ sisi bɛ́ nianman'n-mɔ bɛ di bɛ́
ndunlunmun ɔ.
9 Ɛmɔ muonun sı yí fɔ́ún kɛ menian mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n, bɛ nnyan man
asıtanlan wɔ Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ bie. Nán bɛ
laka laka bɛ́ nwʋn. Menian mɔ bɛ yɔ satılıfʋɛ nyɔlıɛ, bɛ́ mɔ bɛ sɔ
amʋan, bɛ́ mɔ bɛ tʋn ajaa, bɛ́ mɔ bɛ kpʋnndɛ bɛ́ nwʋn, 10 bɛ́ mɔ bɛ
wua, bɛ́ mɔ bɛ tı anyınbʋlʋ, bɛ́ mɔ bɛ tı kɔnʋnmınnzan, bɛ́ mɔ bɛ
tı ngʋnndʋnmgbɔ anaan bɛ ngan man ananhɔlɛ, menian sɔ'n-mɔ ngɔ
nnyan man asıtanlan wɔ Nyanmıan Belemgbin Mân nın anun ɛlɔ bie.
11 Daba, kɛ anın ɛmɔ anun mmie-mɔ tı yí nın anın. Nan Nyanmıan a
tı ɛmɔ anwʋn fi ɛtɛ nın anun, ɔ'a fa ɛmɔ ɔ'a yɔ yí dıɛ, ɔ'a man ɛmɔ a
yɔ sɛsɛ wɔ yí nyunnun yɛ́ Mın Zozi Kilisi nʋn yɛ́ Nyanmıan Wawɛ'n
dunman nun.

Bɛ fá bɛ́ sʋanlan baka'n bɛ wúla yɛ́ Mın anunminnyanmʋn

12 Ɛmɔ anun mmie-mɔ nwan: “Mın kʋala mın yɔ like biala mɔ mın
kulo ɔ.” Ɔ tı ananhɔlɛ, nan kʋsʋ yí kʋalaa tı man kpa mman man ɛmɔ.
Mın kʋala mın se kɛ: “Mın kʋala mın yɔ like biala mɔ mın kulo ɔ”, nan
kʋsʋ mın ngʋala man kɛ mın yaci mín nwʋn maan like biala fa mín yɔ
yí kanga. 13 Ɛmɔ nwan: “Alıɛ ati yê bɛ bɔlı kʋɛ ɔ, yê kʋɛ kʋsʋ ati yê bɛ
bɔlı alıɛ ɔ.” Ɔ tı ananhɔlɛ, nan kʋsʋ Nyanmıan 'ba sɛcı ninnge nnyuan
sɔ'n-mɔ. Nan sʋanlan baka'n dıɛ, nán satılıfʋɛ ɛyɔlɛ ati yê bɛ bɔlı ɔ.
Ɔ tı yɛ́ Mın dıɛ, yê yɛ́ Mın kʋsʋ tı sʋanlan baka'n dıɛ. 14 Nyanmıan
m'ɔ man yɛ́ Mın fi ewue nun a tinnge'n, ɔ 'ba fa yí tunmin'n ɔ man
yɛ́ kʋsʋ yɛ fi ewue nun yɛ tinnge. 15 Ɛmɔ sı kɛ ɛmɔ anwʋnnaan'n tı
Kilisi anwʋnnaan kpa bɔkɔɔ. Asʋ ɔ tı kpa kɛ n vá Kilisi anwʋnnaan'n
sin mın nʋn balasua m'ɔ si tutu'n yɛ hán yɛ bɔ́ nun ɔ? Cɛcɛ! 16 Anaan,
asʋ ɛmɔ nzı man kɛ belenzua kʋn m'ɔ kɔ fa yí nwʋn kɔ bɔ balasua
m'ɔ si tutu'n, anın ɔ nʋn yí b'a kaci anwʋnnaan kʋn ɔ? Ɔ sanlın kɛ,

Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan: *Bɛ́ menian nnyuan'n, bɛ 'ba kaci sʋanlan munmuan kʋn.* 17 Nan sʋanlan m'ɔ kɔ fa yí nwʋn kɔ bɔ yɛ́ Mɪn'n, ɔ nʋn yí bɛ kaci sʋanlan munmuan kʋn wɔ wawɛ nun.
18 Ɛhɪka ati, ɛmɔ nwánndi satɪlɪfʋɛ ɛyɔlɛ'n. Ɛtɛ biala mɔ sʋanlan kɔ yɔ'n, ɔ ngan man yí nwʋnnaan'n. Nan sʋanlan m'ɔ tɪ satɪlɪfʋɛ'n, ɔ yɔ ɛtɛ ɔ kan yí muonun yí nwʋnnaan'n. 19 Asʋ ɛmɔ nzɪ man kɛ ɛmɔ sʋanlan baka'n tɪ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmɪan a fa a man ɛmɔ'n sua ɔ? Wawɛ sɔ'n wɔ ɛmɔ anun. Ɛmɔ muonun nzie man bɛ́ nwʋn kʋ́n. 20 Nyanmɪan a tua ɛmɔ ati kalɛ ɔ'a to ɛmɔ. Ɛhɪka ati, ɛmɔ fá bɛ́ sʋanlan baka'n bɛ wúla Nyanmɪan anunminnyanmʋn.

7

Ajaa nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n

1 Afɪ sian dɪɛ, kosuan'n mɔ ɛmɔ hɛlɛlɪ mín kalata bɛ bisalɪ mín'n, ɛ 'nwun yí mmua'n. Ɔ tɪ kpa man belenzua kʋn kɛ n'ɔ ja bala. 2 Nan kʋsʋ satɪlɪfʋɛ ɛyɔlɛ'n mɔ ɔ'a tolo'n dunman nun, ɔ tɪ kpa kɛ belenzua kʋn biala já yí yɪ yɛ̂ balasua kʋn biala kʋsʋ já yí hun. 3 Ɔ di kɛ belenzua'n di yí yɪ anwʋn ɛjɔlɛ, balasua'n kʋsʋ di kɛ ɔ di yí hun anwʋn ɛjɔlɛ. 4 Balasua'n le man tunmin yí muonun yí sʋanlan baka nɪn asʋ. Yí sʋanlan baka'n tɪ yí hun dɪɛ. Belenzua'n kʋsʋ le man tunmin yí muonun yí sʋanlan baka nɪn asʋ. Yí sʋanlan baka'n tɪ yí yɪ dɪɛ. 5 Nán bɛ tua bɛ́ nwʋn nna. Ɛmɔ kʋala kɛ bɛ́ nʋan sɛ bɛ́ nwʋn bɛ fa tɛmʋn bɛ yɔ asɔnɪn. Sɛ tɛmʋn sɔ'n sɪn an, anɪn atɪn wɔ nun kɛ yí daba'n. Sɛ ɔ'a nyɔ man sɔ a, ɛmɔ ngɔ hʋala man nun sɔ kʋ́n. *Satan kʋala kɛ ɔ laka ɛmɔ maan ɛmɔ tɔ yí ngaa nɪn anun. 6 Mɔ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ'n, ɔ tɪ afʋtu nan nán mala ɔ. 7 Mɪn kulo kɛ ahan menian'n-mɔ kʋalaa kaci kɛ mín. Nan kʋsʋ ɔ le sʋanlan kʋn acɛdɪɛ dɪɛ mɔ Nyanmɪan a fa a man yí ɔ, ɛhɪ dɪɛ le yí ngʋnmɪn, ɛhɪ dɪɛ le yí ngʋnmɪn.
8 Ɛjɔlɛ mɔ mɪɪn kan mɪn kele mmiannzin, mmalasin nʋn kun-lannvʋɛ'n-mɔ'n y'ɔ le kɛ ɔ tɪ kpa man ɛmɔ kɛ ɛmɔ tánlan kɛ n dɪ yí'n. 9 Nan sɛ ɛmɔ nɪan nán bɛ ngʋala man nun sɔ a, anɪn ɛmɔ já bala anaan bian. Ɔ sanlɪn kɛ sɛ ɛmɔ ja bala anaan bian an, ɔ tɪ kpa tala kɛ ɛmɔ kɔ li bɛ́ ɛbʋɛ'n.
10 Afɪ bɛ́ mɔ bɛ tɪ abufʋɛ'n kʋsʋ, nán mín yɛ̂ mɪɪn kan ɔ, nan yɛ́ Mɪn muonun yɛ̂ ɔ lɛ kan ɔ. 11 Balasua m'ɔ ja bian'n, n'ɔ yila yí hun. Sɛ ɔ yila a, n'ɔ ja bian kʋ́n. Sɛ ɔ kulo a, ɔ nʋn yí hun bɛ sésie bɛ́ afian bɛ já. Belenzua'n kʋsʋ n'ɔ yila yí yɪ.
12 Bɛ́ bʋ nga'n-mɔ (Mín muonun yɛ̂ mɪɪn kan ɔ, nán yɛ́ Mɪn yɛ̂ ɔ lɛ kan ɔ.) Sɛ Asɔnɪn nɪn anun belenzua kʋn ja yí yɪ mɔ yí yɪ'n ngɔ man asɔnɪn'n, sɛ yɪɛ sɔ'n kulo kɛ ɔ nʋn yí tanlan nun an, belenzua'n n'ɔ yila yí. 13 Yí sɔ kʋnmgba nɪn ala, sɛ Asɔnɪn nɪn anun balasua kʋn ja bian mɔ yí hun'n ngɔ man asɔnɪn'n, sɛ huan sɔ'n kulo kɛ ɔ nʋn yí yɪ bɛ tanlan nun an, ɔ tíe, n'ɔ yila yí. 14 Afɪ balasua'n m'ɔ kɔ asɔnɪn'n dunman nun, yí hun mantan Nyanmɪan kʋkʋ. Belenzua'n kʋsʋ m'ɔ kɔ asɔnɪn'n dunman nun, yí yɪ mantan Nyanmɪan kʋkʋ. Sɛ ɔ tɪ man sɔ a, ɛmɔ amma'n-mɔ tɪ kɛ menian mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan kʋsʋ anɪn bɛ́ nwʋn a tɪ.
15 Sɛ kʋsʋ nunhan'n m'ɔ ngɔ man asɔnɪn'n, sɛ belenzua nɪn o, sɛ balasua nɪn o, mɔ yí nwan ɔ 'yila'n, bɛ yáci yí maan ɔ yíla. Ɛbɛlɛ nɪn anun, anɪn belenzua'n anaan balasua'n m'ɔ kɔ asɔnɪn nɪn a nyan

alaje. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan a fɛlɛ yɛ́ kɛ yɛ tánlan anzʋnunjɔ nun.
16 Wɔ́ balasua'n mɔ a fa wɔ́ nwʋn a man Kilisi'n, asʋ ɛ kʋala ɛ nwun
yí fɔ́ún kɛ ɛ 'man wɔ́ hun fa yí nwʋn man Nyanmıan? Anaan wɔ́
belenzua'n mɔ a fa wɔ́ nwʋn a man Kilisi'n, asʋ ɛ kʋala ɛ nwun yí
fɔ́ún kɛ ɛ 'man wɔ́ yı fa yí nwʋn man Nyanmıan?
17 Ɛhı, sɛ yɛ yı ajaa nın anwʋn ɛjɔlɛ dıɛ'n nun an, ɔ di kɛ sʋanlan
kʋn biala nanndı atın'n mɔ Nyanmıan a hele yí nın asʋ. Kɛ anın ɔ
kpın tı yí mɔ Nyanmıan a fɛlɛ yí'n, ɔ fá yí sɔ. Anın ɛjɔlɛ mɔ mıın
kan mın kele ɛmɔ nın anın. Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ m'an han'n, ɔ tı mala man
Asɔnın'n-mɔ kʋalaatin. 18 Wɔ́ mɔ Nyanmıan 'fɛlɛ wɔ́ a, anın b'a kpɛ
wɔ́ mmian nun'n, man wɔ́ like tánlan ɛbɛlɛ. Wɔ́ kʋsʋ mɔ Nyanmıan
'fɛlɛ wɔ́ a, anın bɛ kpɛlı man wɔ́ mmian nun'n, man wɔ́ like tánlan
ɛbɛlɛ. 19 Sɛ b'a kpɛ wɔ́ mmian nun o, sɛ bɛ kpɛlı man wɔ́ mmian nun
o, nán ɛhı yɛ̂ ɔ cian ɔ. Like m'ɔ cian'n y'ɔ le Nyanmıan mala nın asʋ
elie'n. 20 Kɛ anın sʋanlan kʋn kpın tı yí mɔ Nyanmıan a fɛlɛ yí'n, ɔ fá
yí sɔ. 21 Ɛ tı kanga yɛ̂ Nyanmıan a fɛlɛ wɔ́ ɔ? N'ɛ di yí nwʋn yalɛ. Sɛ ɛ
kʋala kɛ ɛ sın ɛbɛlɛ ɛ nyan fanwʋndi a, anın sın ɛbɛlɛ. 22 Ɔ sanlın kɛ
kanga mɔ yɛ́ Mın kɔ fɛlɛ yí'n, anın yɛ́ Mın a man ɔ'a nyan fanwʋndi.
Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ di yí ti anwʋn mɔ yɛ́ Mın kɔ fɛlɛ yí'n, anın ɔ'a kaci
yɛ́ Mın kanga. 23 Nyanmıan a tua ɛmɔ ati kalɛ ɔ'a to ɛmɔ. Ɛhıka ati,
nán bɛ kaci menian'n-mɔ nganga. 24 Anianman-mɔ, ɔ tı ananhɔlɛ, kɛ
sʋanlan kʋn biala kpın tı yí mɔ Nyanmıan a fɛlɛ yí'n, ɔ fá yí sɔ ɔ nʋn
Nyanmıan bɛ tánlın.

Mmiannzin nʋn mmalasin nʋn kunlannvʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ dıɛ'n

25 M'ɔ tʋ de mmiannzin nʋn mmalasin'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ dıɛ'n, yɛ́
Mın a ngan man nun ɛjɔlɛ ɔ'a ngele man mín. M'ɔ wɔ mín muonun
mín ajʋnlın nun'n yɛ̂ mıın kan nın ɔ. Ɔ sɛ kɛ ɛmɔ de ɛjɔlɛ sɔ'n bɛ di.
Ɔ sanlın kɛ, yɛ́ Mın a nwun mín nwʋn anwunnvoe ɔ'a man m'an kaci
ananhɔlɛfʋɛ. 26 Emian ngacile dɔʋn mɔ yɛ wɔ nun'n dunman nun,
mın de mın di kɛ ɔ tı kpa kɛ sʋanlan kʋn biala há kɛ ɔ tı yí'n. 27 M'ɔ
ja bala'n, n'ɔ yila yí. M'ɔ nja man bala'n, n'ɔ kpʋnndɛ bala. 28 Nan sɛ
wɔ́ belenzua'n wɔ́ nwan ɛ 'ja bala a, anın a nyɔ man ɛtɛ. Sɛ talua'n
kʋsʋ nwan ɔ 'ja bian an, anın ɔ'a nyɔ man ɛtɛ. Nan kʋsʋ bɛ́ mɔ bɛ lɛ
ja bɛ́ nwʋn'n, bɛ 'ba nwun bɛ́ nyınsʋ cıan daa. Mın ngulo man kɛ ɛmɔ
nwun bɛ́ nyınsʋ.
29 Anianman-mɔ, ɛjɔlɛ'n mɔ mıın kan mın kele ɛmɔ'n y'ɔ le kɛ mɛlɛ'n
tı tika. Yí ti kıkaala dıɛ, bɛ́ mɔ bɛ ja bala'n, bɛ tánlan kɛ bɛ nja man
bala. 30 Bɛ́ mɔ bɛ́ lʋa a bɔ'n, bɛ yɔ́ kɛ bɛ́ lʋa bɔlı man. Bɛ́ mɔ bɛ lɛ di
fɛ'n, bɛ yɔ́ kɛ bɛ lɛ nni man fɛ. Bɛ́ mɔ bɛ to ninnge'n, bɛ yɔ́ kɛ bɛ le
man like fíí. 31 Bɛ́ mɔ bɛ le mân ɛhı anun ninnge'n, bɛ yɔ́ kɛ bɛ le man
like fíí. Ɔ sanlın kɛ mân ɛhı mɔ yɛ wɔ nun'n, ɔ 'sın.
32 Mın ngulo man kɛ nzusue tɔ ɛmɔ anwʋn fíí sʋa. Sʋanlan m'ɔ
nja man bala'n, yɛ́ Mın ninnge'n-mɔ anwʋn akpʋnndan ala yɛ̂ ɔ bu ɔ.
Like m'ɔ yɔ a, ɔ kɔ sɔ yɛ́ Mın anyın'n, yɛ̂ ɔ yɔ ɔ. 33 Nan belenzua m'ɔ ja
bala'n, mân nın anun ninnge'n-mɔ anwʋn yɛ̂ ɔ jʋnlın ɔ. Like m'ɔ yɔ a
yí yı di fɛ'n yɛ̂ ɔ yɔ ɔ. 34 Ɛjɔlɛ'n yɔ sua a, anın belenzua nın anyın wɔ
ninnge nnyuan anwʋn. Balasua anaan talua kʋsʋ m'ɔ nja man bian'n,
yɛ́ Mın ninnge'n-mɔ anwʋn akpʋnndan ala yɛ̂ ɔ bu ɔ. Sɛ like yɛ̂ ɔ lɛ
yɔ o, sɛ ɛjɔlɛ yɛ̂ ɔ lɛ susu o, ɔ fa yí sʋanlan baka'n kʋalaa wula yɛ́ Mın

asa nun. Nan balasua m'ɔ ja bian'n, yí dɪɛ mân nɪn anun ninnge'n-mɔ anwʊn y'ɔ jʊnlɪn ɔ. Like m'ɔ yɔ a yí hun di fɛ'n yê ɔ yɔ ɔ. 35 Ɛhɪ mɔ mɪɪn kan'n, mɪɪn kan mɪn man ɛmɔ. Nan nán kɛ mɪɪn kan sɔ mɪn tʊnndʊn ɛmɔ aja nun ɔ. Mɪn kulo kɛ ɛmɔ bu bɛ mân'n kɛ ɔ fata kɛ bɛ bu yí'n, nán ɛmɔ a fa bɛ́ nwʊn b'a bɔ yɛ́ Mɪn kpa bɔkɔɔ b'a li yí junman'n.

36 Sɛ kʊsʊ sʊanlan kʊn nɪan nán ɔ tɪ anyunnunguasɪɛ man yí wa balasua'n kɛ ɔ lɛ bʊ aja sʊ, sɛ ɔ tɪ cɪnnjɪn kɛ ɔ já bian an, anɪn ɔ fá yí aja. Sɛ ɔ yɔ yí sɔ a, anɪn ɔ'a nyɔ man ɛtɛ. 37 Nan sɛ belenzua kʊsʊ kʊn si yí hue kɛ ɔ nja man bala, mɔ nán kɛ b'a mian yí kɛ ɔ já bala'n, sɛ ɔ nɪan yí kunnun nán ɔ'a nja man bala ɔ kɔ hʊala tanlan an, ɔ tɪ like kpa. 38 Ɔ man sɛ sʊanlan kʊn ja bala a, ɔ tɪ like kpa. Nan nunhan kʊsʊ mɔ ɔ'a nja man bala'n, ɔ tɪ like kpa.

39 Balasua m'ɔ kɔ ja bian'n, ɔ nʊn yí hun bɛ wɔ nun dede yí hun wu. Sɛ ɔ wu a, ɔ le atɪn ɔ kʊala kɛ ɔ ja belenzua m'ɔ kulo ɔ. Nan kʊsʊ, ɔ le man atɪn kɛ ɔ ja belenzua m'ɔ falɪ man yí nwʊn manlɪn man Kilisi ɔ. 40 Nan sɛ ɔ'a nja man bian kʊ́n an, ɔ 'di yí nwʊn fɛ tala kɛ ɔ kɔ ja bian'n. Ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han'n, mɪn de mɪn di kɛ mín kʊsʊ n ne Nyanmɪan Wawɛ'n yê m'an han ɔ.

8

Amʊan sʊ naan nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n

1 M'ɔ tɪ amʊan sʊ naan nɪn anwʊn ɛjɔlɛ dɪɛ'n, yɛ́ kʊalaa yɛ sɪ nun ɛjɔlɛ kɛ ɛmɔ lɛ kpɪn kele'n. Nan like ɛsɪɛ sɔ'n, ɔ man bɛ tu bɛ́ nwʊn. Like kʊsʊ m'ɔ man bɛ kpasi'n y'ɔ le ehulo'n. 2 Sʊanlan m'ɔ bu yí nwʊn kɛ ɔ sɪ like'n, anɪn ɔ nzɪ ɔ ngua man yí bʊ kpa kɛ ɔ fata kɛ ɔ sí yí'n. 3 (M'ɔ cian'n y'ɔ le Nyanmɪan ehulo'n.) Sʊanlan m'ɔ kulo Nyanmɪan'n yê Nyanmɪan kʊsʊ sɪ yí ɔ.

4 M'ɔ tɪ amʊan sʊ naan elie nɪn anwʊn ɛjɔlɛ dɪɛ'n, yɛ sɪ kɛ amʊan'n tɪ man yí ti anwʊn like fíí mân nɪn anun. Mɔ yɛ sɪ'n y'ɔ le kɛ Nyanmɪan tɪ baa kʊnmgba cein. 5 Sɛ bɔbɔ menian mmie-mɔ de di kɛ anwunno ɛlɔ nʊn asɪ ɛwa, ninnge dɔʊn wɔ ɛbɛlɛ mɔ bɛ sʊ bɛ́, ɛsɛ b'a fa bɛ́ b'a kaci bɛ́ mɪn an, 6 yɛ́ dɪɛ mɔ yɛ sɪ'n y'ɔ le kɛ Nyanmɪan tɪ baa kʊnmgba cein. Ɔ tɪ Sɪɛ mɔ ɔ'a bɔ ninnge'n-mɔ kʊalaatin ɔ. Yí dunman nun yê yɛ wɔ mân nɪn anun ɔ. Mɪnlɪan kʊsʊ baa kʊnmgba cein'n y'ɔ le Zozi Kilisi. Yí dunman nun yê ninnge'n-mɔ kʊalaa wɔ mân nɪn anun ɔ, ɛsɛ yí dunman nun yê yɛ le ngʊan ɔ.

7 Nan kʊsʊ menian dɔʊn nzɪ man ananhɔlɛ sɔ'n. Amʊan ɛjɔlɛ nɪn a fɔtɔ mmie-mɔ dede sɛ kɪkaala bɛ di naan sɔ nɪn an, ɔ yɔ bɛ kɛ bɛ lɛ di amʊan sʊ naan. Kɛmɔ bɛ́ ti tinlin man'n, sɛ bɛ lɛ di alɪɛ sɔ nɪn an, anɪn ɔ yɔ bɛ kɛ b'a tɔ ɛtɛ nun. 8 Nán alɪɛ y'ɔ man yɛ́ ɛnanndɪɛ'n sɔ Nyanmɪan anyɪn ɔ. Sɛ yɛ di o, sɛ y'a nni man o, yɛ nnyan man nun like fíí.

9 Nan kʊsʊ, ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa. Fanwʊndi'n mɔ Nyanmɪan a man ɛmɔ'n, bɛ nánndɪ yí nwʊn kpa nán bɛ́ mɔ bɛ dedi'n tinlin man nɪn a ndɔ man ɛtɛ nun. 10 Afɪ, wɔ́ mɔ ɛ sɪ ɛjɔlɛ'n, sɛ sʊanlan mɔ yí dedi'n tinlin man'n nwun wɔ́ amʊan sua ɛlɔ kɛ ɛ lɛ didi a, yí kʊsʊ yí ajʊnlɪn'n 'man yí anwʊnsɛlɛ kɛ ɔ hɔ́ lí amʊan sʊ like. 11 Anɪn like'n mɔ wɔ́ nwan ɛ sɪ'n dunman nun, wɔ́ nianman'n mɔ yí ti yê Kilisi a wu

mɔ yí dedi'n tinlin man'n, ɛ lɛ man ɔ minlin. 12 Sɛ ɛmɔ yɔ sɔ maan
ɛmɔ anianman'n-mɔ tɔ ɛtɛ nɪn anun an, anɪn Kilisi muonun yɛ̂ ɛmɔ lɛ
yɔ yí ɛtɛ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ, ɛmɔ man bɛ yɔ like mɔ bɛ́ ajʊnlɪn'n man bɛ́
kɛ ɔ tɪ man kpa. 13 Ɛhɪka ati, alɪɛ mɔ mɪn di a mín nianman'n kɔ tɔ
ɛtɛ nun'n, alɪɛ sɔ'n, mɪn 'tua, m mman man mín nianman'n ndɔ man
ɛtɛ nun.

9

Ɔ fata kɛ Pɔlʊ nyan yí junman nɪn anun like

1 N ne fanwʊndi. N dɪ Zozi Kilisi bɔfʊɛ. M'an nwun yɛ́ Mɪn Zozi
muonun mín nyɪnsʊ. Junman'n mɔ n nili manlɪn yɛ́ Mɪn'n, yí mma
m'ɔ suli'n y'ɔ le ɛmɔ. 2 Sɛ bɔbɔ mmie-mɔ mmu man mín kɛ n dɪ Kilisi
bɔfʊɛ a, ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ bu mín kɛ n dɪ Kilisi bɔfʊɛ. Ɔ sanlɪn kɛ junman'n
mɔ n nili m'ɔ man ɛmɔ nʊn yɛ́ Mɪn Zozi b'a yɔ kʊn'n, ɛmɔ tɪ nzɔlɛ m'ɔ
kele kɛ n dɪ Kilisi bɔfʊɛ.
3 Sɛ menian kan kɛ n dɪ man Kilisi bɔfʊɛ a, ɛjɔlɛ mɔ mɪn bua bɛ́'n y'ɔ
le kɛ 4 mín junman'n mɔ mɪn di'n, asʊ ɔ nvata man kɛ mɪn nyan nun
alɪɛ mɪn di mɪn nʊn nzue ɔ? 5 Asʊ n nne man atɪn kɛ mɪn ja asɔnɪn nɪn
anun balasua kɛ mmɔfʊɛ'n-mɔ, kɛ *Sefasɪ nʊn yɛ́ Mɪn anianman'n-mɔ
yɔ yí nɪn ɔ? 6 Asʊ ɔ tɪ kpa kɛ mɪn nʊn Baanabasɪ yɛ́ munnyuan ala yɛ̂
yɛ lí junman yɛ gúa yɛ́ nʊan alɪɛ ɔ?
7 Nzalafʊ benin yɛ̂ yí muonun ɔ gua yí nʊan alɪɛ ɔ? Nwan sʊanlan
dɪɛ yɛ̂ ɔ yɔ ebo m'ɔ nni man yí ebo nɪn asʊ alɪɛ ɔ? Sʊanlan benin yɛ̂
ɔ sie ayɛmʊa m'ɔ le man atɪn ɔ nyuihyuin man bɛ́ nyafʊsue'n bie a
nnʊn man ɔ? 8 Nvandʊhʊn ɛhɪ-mɔ mɔ m'an fa m'an tʊ yí nwʊn'n, asʊ
nán kɛ kulo menian'n-mɔ yɔ yí nɪn an? Nán ɛjɔlɛ kʊnmgba sɔ'n kʊsʊ
yɛ̂ Moyizɪ mala'n kan ɔ? 9 Afɪ b'a hɛlɛ wɔ *Moyizɪ mala nɪn anun kɛ:
*Sɛ ɛnalɛ'n lɛ tetia *bele nɪn asʊ ɔ kpʊnmgba a, n'ɛ cɪcɪ yí nʊan'n.* Asʊ
nnalɛ'n-mɔ anwʊn cian Nyanmɪan ɔ? 10 Nán yɛ́ lɪlɪ yɛ́ dunman nun ati
yɛ̂ ɔ man ɔ'a han sɔ ɔ? Yuo, yɛ́ dunman nun ati yɛ̂ ɔ man b'a hɛlɛ ɛjɔlɛ
sɔ nɪn ɔ. Ɔ di kɛ sʊanlan'n m'ɔ lɛ futu asɪɛ'n maan bɛ dua'n, ɔ nʊn
sʊanlan'n m'ɔ lɛ kpʊnmgbɔ bele'n, bɛ nyan anyɪndasʊɛ kɛ junman'n
mɔ bɛ lɛ di'n, bɛ 'nyan nun like. 11 Sɛ y'a han Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n
nán ɔ su mma a, ɛmɔ jʊnlɪn kɛ mɔ yɛ lɛ kpʊnndɛ yí ɛmɔ ɛlɔ'n sʊnlɪn
sʊnman ɔ? 12 Sɛ mmie-mɔ le atɪn bɛ didi ɛmɔ anwʊn an, asʊ yɛ le man
atɪn yɛ ndala man bɛ́ ɔ? Nan kʊsʊ y'a nnɪan man yí sɔ. Y'a mian yɛ́
nyɪn y'a yɔ maan like fíí a mma a ndʊnndʊn man Kilisi Ɛjɔlɛkpa nɪn
aja nun.
13 Ɛmɔ sɪ yí fɔ́ʊ́n kɛ bɛ́ mɔ bɛ di Nyanmɪan awulo nɪn anun
junman'n, Nyanmɪan awulo nɪn anun ninnge'n yɛ̂ bɛ fa bɛ nɪan bɛ́
nwʊn ɔ. Bɛ́ mɔ yɛ̂ bɛ yɪ tɛɛ'n kʊsʊ, tɛɛ ɛyɪɛ mʊcɪa nɪn asʊ ninnge'n yɛ̂
bɛ fa bɛ nɪan bɛ́ nwʊn ɔ. 14 Kɛ ɔ tɪ yí nɪn ala anɪn. Ɔ sanlɪn kɛ yɛ́ Mɪn
a man atɪn kɛ menian mɔ bɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n, Ɛjɔlɛkpa sɔ nɪn anwʊn yɛ̂
ɔ di kɛ bɛ didi ɔ.
15 Nan mín dɪɛ, ninnge sɔ'n m'ɔ fata kɛ mɪn nyan yí'n, m'an nne man
bie fíí. Nán kɛ mɪɪn kɛlɛ ɛmɔ kalata ɛhɪ mɪn bisa maan ɛmɔ yɪ man
mín ɔ. Sɛ mɪn 'wu bɔbɔ a, ɔ tɪ kpa. Ɔ man sʊanlɪn fíí ngʊala ndu man
mín ti kele sɔ'n. 16 Ɛjɔlɛkpa'n mɔ mɪn bɔ'n, ɔ tɪ man like mɔ mɪn fa
mɪn tu mín nʊan nun ɔ. Nan ɔ tɪ like mɔ b'a fa b'a tinndin mín ɔ. Sɛ
m'an mmɔ Ɛjɔlɛkpa'n m'an ngele man menian'n-mɔ a, munnzue yɛ ɔ

'kan mín ɔ. 17 Sɛ ɔ tı kɛ mín muonun mín ti anwʊn junman mɔ m'an
hulo yê mıın di a, ahan mın man bɛ tua mín yí nwʊn kalɛ. Nan ɔ
tı junman mɔ b'a fa b'a wula mín sa nun, sɛ mın ngulo man bɔbɔ a,
ɔ sɛ kɛ n ní. 18 Anın mín ahatua'n y'ɔ le benin? Mín ahatua'n dıɛ'n
y'ɔ le fɛ elie'n mɔ mın nyan yí mɛlɛ mɔ mıın bɔ Ɛjɔlɛkpa'n mın kele
menian'n-mɔ'n. Ɛjɔlɛkpa'n mɔ mın bɔ'n, mın mgbʊnndɛ man kɛ bɛ
tua mín yí nwʊn kalɛ.
19 N ne fanwʊndi, n ndı sʊanlan fíí kanga. Nan kʊsʊ kɛ ɔ kɔ yɔ
nán m'an nyan menian dɔʊn m'an man yé Mın'n, ɔ man m'an kaci
menian'n-mɔ kʊalaa kanga. 20 Mın nni man Moyizı mala nın asʊ, nan
kʊsʊ kɛ ɔ kɔ yɔ nán mín sa a han Zufʊ'n-mɔ mɔ bɛ di mala sɔ nın asʊ
m'an man yé Mın'n, ɔ man sɛ mın nʊn bé yê tı a, mın yɔ mín nwʊn
kɛ bé. 21 Bé mɔ bé kʊsʊ bɛ nni man Moyizı mala nın asʊ'n, sɛ n wɔ
bé afian an, mın yɔ mín nwʊn kɛ bé nán mín sa a han bé, m'an man
yé Mın. Nán kɛ bie a mín nyın nzɔ man Nyanmıan mala nın ɔ. Cɛcɛ,
nan Kilisi mala nın asʊ yé mın di ɔ. 22 Bé mɔ bé dedi'n tinlin man'n, sɛ
mın nʊn bé tı a, mın yɔ mín nwʊn kɛ mín kʊsʊ mín dedi'n tinlin man
nán mín sa a han bé, m'an man yé Mın. Mın fa mín nwʊn mın tı mın
yɔ like biala nán mín sa a han mmie-mɔ m'an man yé Mın. 23 Ɛjɔlɛkpa
nın ati yê mın yɔ ɛhı-mɔ kʊalaa nán mín kʊsʊ m'an nyan nun nyila.
24 Ɛmɔ sı yí fɔ́ʊ́n kɛ bé mɔ bɛ su ɛnwanndie'n, bé kʊalaa bɛ nwanndi,
nan kʊsʊ bé nunhan kʊn yê ɔ nyan ɔ. Ɛhıka ati, ɛmɔ nwánndi kpa,
nán b'a nyan nun like. 25 Bé kʊalaa mɔ bɛ su ɛnwanndie'n, mɛlɛ mɔ bɛ
'kpunndin kpunndin bé akpɔlɛ'n-mɔ anun'n, bɛ totua bé nwʊn ninnge
kpa. Bɛ yɔ yí sɔ nán b'a nyan ɛnwanndie nın anun kele'n. Kele sɔ'n,
ɔ sɛcı. Nan yé dıɛ mɔ yɛ lɛ yɔ'n, yɛ lɛ yɔ yɛ nyan kele m'ɔ le man
ɛsɛcıɛ'n. 26 Ɛhıka ati, ɛnwanndie'n mɔ mıın nwanndi'n, mín nyın wɔ
lıka kʊn. N dı kɛ sʊanlan m'ɔ lɛ kʊn ngondin ɔ. Mın ndʊ man mín
kɔtɔlɛ dıɛ nın anwʊnman nun. 27 Kɛ ɔ kɔ yɔ nán mín mɔ m'an bɔ
Ɛjɔlɛkpa'n m'an hele menian'n-mɔ'n b'a nyı man mín b'a ndʊ man'n,
mın bılı mín nwʊn kpa, ɛsɛ mın sie mín nwʊn ye.

10

Bɛ nían bé nwʊn kpa wɔ amʊan'n-mɔ anwʊn

1 Anianman-mɔ, ɛjɔlɛ m'ɔ tʊlı yé nan-mɔ mɛlɛ mɔ anın bɛ nʊn
Moyizı nanndı ɛwâ nın anun ɛlɔ'n, mın kulo kɛ ɛmɔ ati kacı. Mɔ anın
bɛ nanndı ɛwâ nın anun ɛlɔ'n, Nyanmıan manlın like kʊn kɛ bɔlé
walı helelı bé atın'n, ɛsɛ ɔ kpacılı jenvie nın anun maan bɛ nanndı
bé ja nun bɛ kpɛlı yí. 2 Mɔ bɛ wɔ bɔlé nın anun ɔ nʊn mɔ bɛ 'kpɛ
jenvie'n, bɛ sɔnınlın bé kʊalaatin ɔ man bɛ nʊn Moyizı yɔlı kʊn. 3 Alıɛ
kʊnmgba'n m'ɔ fi Nyanmıan asa nun'n yê bé kʊalaa bɛ lili ɔ. 4 Nzue
kʊnmgba'n m'ɔ fi Nyanmıan ɛlɔ'n yê bé kʊalaa bɛ nʊnlın ɔ. Nzue sɔ'n
fi Nyanmıan ɛbʊta'n m'ɔ si bé sʊ nın anun. Ɛbʊta sɔ'n y'ɔ le Kilisi.
5 Nan kʊsʊ Nyanmıan akunnun a njɔ man bé kʊalaa bé nwʊn. Ɔ man
bɛ wuli ɛwa nın anun. 6 Ninnge sɔ'n-mɔ, ɔ tı kɛ nzɔlɛ yê bɛ lɛ yı yí
bɛ kele yé, nán yé kʊsʊ y'a nnyan man ajʊnlın ɛtɛ kɛ bé. 7 Ɔ nvata
man kɛ ɛmɔ sɔ amʊan kɛ bé nun mmie-mɔ sɔlı amʊan'n. B'a hɛlɛ wɔ
Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Menian'n-mɔ kɔ tanlan ası bɛ kɔ li like bɛ kɔ
nʊn sʊ nzan. Ɛsɛ bɛ kɔ jasʊ bɛ kɔ si yí nwʊn abile.* 8 Nán bɛ man yɛ yɔ

satılıfʋɛ kɛ bɛ́ nun mmie-mɔ yɔlı yí mɔ menian akpıı abulaa nʋn nsan wuli cıan kʋnmgba'n. 9 Nán bɛ man yɛ sɔ yɛ́ Mın yɛ nıan kɛ bɛ́ nun mmie-mɔ yɔlı yí mɔ owo-mɔ kıkalı bɛ́ maan bɛ wuli'n. 10 Nán bɛ jʋjɔ bɛ́ konvin abʋ, kɛ bɛ́ nun mmie-mɔ yɔlı yí mɔ nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ kun sʋanlan'n hunlin bɛ́'n.

11 Munnzue sɔ'n m'ɔ hanlın bɛ́'n, ɔ tı fʋɔ yɛ̂ bɛ lɛ fa bɛ tu ɛhınlın-mɔ ɔ. B'a hɛlɛ ninnge sɔ'n bɛ lɛ fa bɛ kannzʋ yɛ́, ɔ sanlın kɛ mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ nun ɛwa'n, mân nın ayuelıɛ a ju. 12 Ɛhıka ati, sʋanlan m'ɔ de di kɛ ɔ jin yí ja nun'n, ɔ nían yí nwʋn kpa nán ɔ'a ndɔ man. 13 Sɔnıan fíí nnʋn man ɛbɛlɛ mman man ɛmɔ m'ɔ bʋ ɛmɔ sʋ ɔ. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan tı ananhɔlɛfʋɛ. Ɔ ngʋala man kɛ ɔ yaci maan sɔnıan'n bʋ ɛmɔ anwʋnsɛlɛ nın asʋ ɔ. Sɛ sɔnıan'n tʋ ɛmɔ a, Nyanmıan 'sesie maan ɛmɔ kʋala yí nyunnun jinlan bɛ di yí sʋ kunnunmun.

14 Ɛhıka ati, anianman ehulo mma, ɛmɔ nwánndi amʋan ɛsɔ'n. 15 Ɛmɔ tı menian mɔ bɛ sı ngɛlɛ, ɛjɔlɛ ɛhı mɔ m'an han m'an hele ɛmɔ'n, ɛmɔ muonun títı nían. 16 Yɛ́ Mın nzan'n mɔ yɛ 'nʋn an yɛ da Nyanmıan ası nán y'a nʋn'n, ɔ kele kɛ yɛ nʋn Kilisi yɛ́ moja nın a yɔ kʋn. Kpaʋn'n mɔ yɛ bubu nun yɛ di'n, ɔ kele kɛ yɛ nʋn Kilisi yɛ́ sʋanlan baka nın a yɔ kʋn. 17 Kpaʋn'n tı baa kʋnmgba cein. Kannzɛ yɛ sʋnlın bɔbɔ a, yɛ́ kʋalaa yɛ tı anwʋnnaan kʋn. Ɔ sanlın kɛ kpaʋn kʋn sɔ'n tı yɛ́ kʋalaa yɛ́ dıɛ.

18 Ɛmɔ nían kɛ daba anın Izalayɛ amma'n-mɔ yɔ yí'n. Bɛ́ mɔ bɛ kɔ li naan'n mɔ bɛ kɔ fa bɛ kɔ yı tɛɛ Nyanmıan mʋcıa nın asʋ bɛ kɔ man yí'n, anın bɛ nʋn yí a yɔ kʋn. 19 Sɛ mın kan sɔ a, asʋ mín nwan amʋan'n anaan amʋan sʋ naan'n tı like ɔ? 20 Cɛcɛ! Nan mín nwan bɛ́ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan'n, nán Nyanmıan yɛ bɛ yı bɛ́ tɛɛ'n bɛ man yí ɔ, nan bɛ yı bɛ man wawɛ ɛtɛ'n-mɔ. Nan mín dıɛ mın ngulo man kɛ ɛmɔ nʋn wawɛ ɛtɛ'n-mɔ yɔ kʋn. 21 Ɛmɔ ngʋala man kɛ bɛ nʋn yɛ́ Mın kangɔ nın anun nán ɛsɛ ɛmɔ a nʋn wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kʋsʋ kangɔ dıɛ nın anun. Ɛmɔ ngʋala man kɛ bɛ tanlan yɛ́ Mın tɔbılı nın anwʋn bɛ didi nán ɛsɛ ɛmɔ a tanlan wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kʋsʋ dıɛ nın anwʋn b'a didi. 22 Anaan ɛmɔ kulo kɛ bɛ wula yɛ́ Mın akpue ɔ? Asʋ ɛmɔ jʋnlın kɛ yɛ le anwʋnsɛlɛ yɛ tala yí ɔ?

Bɛ kpʋ́nndɛ ɛhınlın-mɔ ati anwʋn nvasʋɛ

23 Ɛmɔ kan kɛ: “Yɛ kʋala yɛ yɔ like biala mɔ yɛ kulo ɔ.” Ɔ tı ananhɔlɛ, nan kʋsʋ yí kʋalaa tı man kpa mman man ɛmɔ. Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ ɛmɔ kʋala kɛ bɛ yɔ like biala mɔ ɛmɔ kulo ɔ, nan kʋsʋ yí kʋalaa mmʋka man ɛmɔ maan ɛmɔ dedi'n ngɔ man yí nyunnun. 24 Sʋanlan fíí n'ɔ kpʋnndɛ yí ti anwʋn nvasʋɛ, nan ɔ kpʋ́nndɛ ɛhınlın-mɔ dıɛ.

25 Like mɔ bɛ di, mɔ ɛmɔ kɔ to yí gua nun'n, nán bɛ sulo yí nzin bɛ bisa bisa yí nwʋn kosuan nán ɛmɔ lí. 26 Ɔ sanlın kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kan kɛ: *Asıɛ'n nʋn sʋ ninnge'n kʋalaatin tı yɛ́ Mın dıɛ.*

27 Sɛ sʋanlan m'ɔ nzı man Nyanmıan'n fɛlɛ ɛmɔ alıɛ nán ɛmɔ tie a, like biala mɔ bɛ kɔ fa bɛ kɔ man ɛmɔ'n, ɛmɔ lí, nán bɛ sulo yí nzin bɛ bisa bisa yí nwʋn kosuan. 28 Nan sɛ sʋanlan bie kan kele ɛmɔ kɛ: “Naan ɛhı tı amʋan sʋ naan,” yí dıɛ anın nán bɛ di, ɔ fi ɛjɔlɛ'n mɔ sʋanlan sɔ nın a han a hele ɛmɔ'n. Ɔ sanlın kɛ ɔ'a kacı ɛmɔ. 29 Nán wɔ́ ajʋnlın dıɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ yɛ̂ mıın kan yí ɛwa ɔ, nan ɛhınlın ajʋnlın dıɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ yɛ̂ mıın kan ɔ. Nan afı ɔ yɔ sɛ mɔ like mɔ mın kʋala kɛ mın yɔ'n, sʋanlan mgban kʋala ɔ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ

ɔ? 30 Sɛ mɪn da Nyanmɪan asɪ nán m'an li like a, anɪn ɔ yɔ sɛ mɔ mɪn
nyan yí nwʊn amannɪɛ ɔ?
31 Ɛhɪka ati, sɛ ɛmɔ 'di alɪɛ o, sɛ ɛmɔ 'nʊn nzue o, yí kʊalaa mɔ ɛmɔ
'yɔ'n, ɛmɔ yɔ́ bɛ wúla Nyanmɪan anunminnyanmʊn. 32 Like mɔ ɛmɔ
yɔ a, ɔ kʊala kɛ ɔ man Zufʊ o, m'ɔ tɪ man Zufʊ o, anaan Nyanmɪan
asɔnɪn'n tɔ asɪ'n, like sɔ'n, nán bɛ yɔ. 33 Ɛmɔ yɔ́ kɛ mín. Like biala mɔ
mɪn yɔ a bɛ́ kʊalaa bɛ di yí nwʊn fɛ'n yê mɪn yɔ ɔ. Nán m'ɔ tɪ kpa
man mín'n yê mɪn yɔ ɔ, nan m'ɔ tɪ kpa man ɛhɪnlɪn-mɔ'n yê mɪn yɔ
nán b'a nyan ngʊan ɔ.

11

1 Ɛmɔ sósuan mín kɛ mɪn sosuan Kilisi'n.
2 Mɪɪn yɪ ɛmɔ ayɛ. Ɔ sanlɪn kɛ like biala anun, ɛmɔ kacɪ mín cɪan
daa, ɛsɛ ninnge kʊsʊ mɔ n gelelɪ ɛmɔ'n, ɛmɔ nánndɪ sʊ kpa.

Ɔ sɛ kɛ mmalasua'n-mɔ cɪcɪ bɛ́ ti sʊ

mɛlɛ mɔ bɛ 'yɔ asɔnɪn'n

3 Nan kʊsʊ mɪn kulo kɛ ɛmɔ tɪ ɛjɔlɛ ɛhɪ abʊ kpa kɛ Kilisi y'ɔ sie
belenzua biala ɔ. Belenzua'n kʊsʊ y'ɔ sie yí yɪ ɔ. Yê Nyanmɪan y'ɔ sie
Kilisi ɔ. 4 Belenzua kʊn mɔ ɔ 'yɔ asɔnɪn, anaan Nyanmɪan kɔ fa ɛjɔlɛ kɔ
wula yí nʊan kɛ ɔ hán héle menian m'ɔ kɔ cɪcɪ yí ti sʊ'n, anɪn belenzua
sɔ nɪn anyɪn a nzɔ man Kilisi. 5 Nan balasua kʊn kʊsʊ mɔ ɔ 'yɔ asɔnɪn,
anaan Nyanmɪan kɔ fa ɛjɔlɛ kɔ wula yí nʊan kɛ ɔ hán héle menian
mɔ ɔ'a njɪcɪ man yí ti nɪn asʊ'n, anɪn balasua sɔ nɪn anyɪn nzɔ man yí
hun. Anɪn ɔ tɪ kɛ balasua mɔ b'a kpa yí ti ɔ. 6 Balasua kʊsʊ m'ɔ ngulo
man kɛ ɔ cɪcɪ yí ti sʊ'n, anɪn ɔ títɪ. Nan kʊsʊ ɔ tɪ anyunnunguasɪɛ man
balasua kʊn kɛ ɔ kpá anaan ɔ títɪ yí ti'n. Yí sɔ ati, ɔ cícɪ sʊ. 7 Ɔ nzɛ
nvata man kɛ belenzua cɪcɪ yí ti sʊ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan nɪanlɪn yí
nwʊn sʊ y'ɔ bɔlɪ yí ɔ, ɔ tɪ Nyanmɪan anunminnyanmʊn. Nan balasua'n
dɪɛ, ɔ tɪ belenzua nɪn anunminnyanmʊn. 8 Afɪ belenzua anvɪn bowe
yê Nyanmɪan falɪ bɔlɪ balasua ɔ, nan nán balasua'n dɪɛ'n yê Nyanmɪan
falɪ bɔlɪ belenzua ɔ. 9 Nyanmɪan bɔlɪ balasua manlɪn belenzua nán ɔ'a
mmɔ man belenzua ɔ'a mman man balasua. 10 Ɛhɪka ati, nyanmɪansʊ
mmɔfʊɛ'n-mɔ dunman nun, balasua'n cícɪ yí ti sʊ ɔ héle kɛ ɔ bɛbɛlɛ
yí nwʊn asɪ man yí hun.
11 Nan kʊsʊ, yɛ́ mân'n mɔ yɛ nʊn yɛ́ Mɪn yɛ lɛ bu'n, belenzua'n
nni man yí ti anwʊn yê balasua'n kʊsʊ nni man yí ti anwʊn. 12 Afɪ
sɛ bɔbɔ belenzua nɪn anvɪn bowe yê Nyanmɪan falɪ bɔlɪ balasua nɪn
an, balasua'n kʊsʊ yê ɔ wʊ belenzua nɪn ɔ. Ɛhɪ kʊalaa fi Nyanmɪan
ɛlɔ. 13 Ɛmɔ muonun bɛ nían balasua m'ɔ lɛ yɔ asɔnɪn mɔ ɔ'a njɪcɪ
man yí ti sʊ'n, asʊ ɔ tɪ kpa? 14 Mân'n muonun mɔ yɛ wɔ nun'n
kele yɛ́ kɛ, ɔ tɪ anyunnunguasɪɛ man belenzua kʊn kɛ ɔ síe yí ti'n
maan ɔ nyín ndɪnndɪɪn kɛ balasua. 15 Nan sɛ balasua sie yí ti nɪn
an, ɔ tɪ anunminnyanmʊn man yí. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan falɪ enyuan
ndɪnndɪɪn sɔ'n manlɪn balasua kɛ ɔ fá hála yí ti. 16 Ɛjɔlɛ'n mɔ m'an
han'n, sʊanlan mɔ yí nwan ɔ 'su ɛjɔlɛ ɛhɪ anwʊn akpʊlʊwa'n, mɪɪn
kan yí tika mɪn kele yí kɛ yɛ́ muonun o, Nyanmɪan asɔnɪn'n-mɔ anun
o, kɛ yɛ yɔ yí nɪn anɪn.

Yɛ́ Mɪn alɪɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n

17 M'ɔ tɪ yɛ́ Mɪn alɪɛ nɪn elie nɪn anwʊn ɛjɔlɛ dɪɛ'n, mɪn nyɪ man
ɛmɔ ayɛ. Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ yia'n, like mɔ ɛmɔ yɔ'n tɪ man
kpa fíí. 18 M'an tɪ kɛ mɛlɛ mɔ ɛmɔ asɔnɪn mma'n-mɔ kɔ yia'n, ɛmɔ
anʊan nzɛ man bɛ́ nwʊn, ɛmɔ bubu bɛ́ nwʊn nun. Mɪn nne man ɛjɔlɛ
sɔ'n mɪn nni man kpa. 19 Nan sɛ ɛmɔ bubu bɛ́ nwʊn nun an, anɪn bɛ
nwun menian kʊsʊ mɔ bɛ sʊ Zozi Kilisi ananhɔlɛ nun sakpa'n. 20 Mɛlɛ
mɔ ɛmɔ kɔ yia'n, nán yɛ́ Mɪn alɪɛ nɪn elie ati yɛ̂ ɛmɔ yia ɔ. 21 Ɔ sanlɪn
kɛ sɛ ɛmɔ yia tɔbɪlɪ nɪn anwʊn an, sʊanlan kʊn kpɪlɪ di yí muonun
yí alɪɛ dɪɛ m'ɔ tʊnlɪn'n, nan bɛ nje man bɛ nni man. Ɔ man mmie-mɔ
didi dede bɛ́ kʊ yi kpa. Mmie-mɔ nʊn nzan dede bɛ bʊ, kʊsʊ anɪn
ɛhɔɛ lɛ kun mmie-mɔ. 22 Ɛmɔ le man awulo mɔ bɛ di like nun bɛ nʊn
nzan ɔ? Anaan ɛmɔ mmu man Nyanmɪan Asɔnɪn'n like ɔ? Ɛmɔ kulo
kɛ anyunnunguasɪɛ kan bɛ́ mɔ bɛ wɔ nun mɔ bɛ le man like fíí nɪn ɔ?
Nzu ɛjɔlɛ dɪɛ yɛ̂ ɛmɔ kulo kɛ n gán n géle ɛmɔ ɔ? Asʊ ɔ fata kɛ mɪn yɪ
ɛmɔ ayɛ ɔ? Cɛcɛ! Mɪn ngʊala man kɛ mɪn yɪ ɛmɔ ayɛ!

23 Ɛhɪ, like mɔ yɛ́ Mɪn helelɪ mín'n yɛ̂ mín kʊsʊ m'an hele ɛmɔ ɔ.
Like sɔ'n y'ɔ le kɛ kɔngɔɛ'n, asannan nán b'a yɪ yɛ́ Mɪn Zozi b'a man'n,
ɔ falɪ kpaʊn. 24 M'ɔ lalɪ Nyanmɪan asɪ yuelɪ'n, ɔ kɔ bubu nun. Yí nwan:
"Ɛhɪ tɪ mín nwʊnnaan, mɪɪn fa mɪn man ɛmɔ. Ɛmɔ yɔ́ ɛhɪ bɛ fá bɛ
kácɪ mín." 25 Mɔ bɛ lili kpaʊn'n yuelɪ'n, ɔ kɔ fa nzan kangɔ'n. Yí nwan:
"Nzan'n m'ɔ wɔ kangɔ ɛhɪ anun'n y'ɔ le nyɪhyɛ fʊfɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan
lɛ fa mín moja'n hyɪhyɛ'n. Mɛlɛ biala mɔ ɛmɔ 'nʊn nzan sɔ'n, ɛmɔ nʊ́n
bɛ kácɪ mín." 26 Afɪ mɛlɛ biala mɔ ɛmɔ lɛ di kpaʊn ɛhɪ, mɔ ɛmɔ lɛ nʊn
nzan ɛhɪ'n, anɪn ɛmɔ lɛ bɔ yɛ́ Mɪn ewue'n m'ɔ wuli nɪn anwʊn kpayɛ
dede ɔ kɔ ju mɛlɛ mɔ ɔ 'sa ba'n.

27 Ɛhɪka ati, sɛ sʊanlan kʊn sɪn atɪn m'ɔ nzɛ nvata man nɪn asʊ ɔ
di yɛ́ Mɪn kpaʊn'n ɔ nʊn yí nzan nɪn an, anɪn sʊanlan sɔ nɪn a yɔ
ɛtɛ ɔ'a tia yɛ́ Mɪn anwʊnnaan'n nʊn yí moja'n. 28 Ɔ man sʊanlan kʊn
biala sɔ́ yí nwʊn nían kʊalaaka nán ɔ'a li kpaʊn sɔ'n ɔ'a nʊn nzan'n.
29 Ɔ sanlɪn kɛ sʊanlan m'ɔ lɛ di kpaʊn sɔ'n ɔ nʊn nzan'n mɔ ɔ'a mmu
man kɛ yɛ́ Mɪn anwʊnnaan'n nʊn yí moja'n, anɪn sʊanlan sɔ'n lɛ bu
yí muonun yí nwʊn fʊɔ. 30 Ɛhɪka ati yɛ̂ ɛmɔ anun mmie-mɔ dɔʊn a
fʊkɛ fʊkɛ, mmie-mɔ a bubu, mmie-mɔ kʊsʊ dɔʊn a wu nɪn ɔ. 31 Sɛ
yɛ di mʊa yɛ sɔ yɛ́ nwʊn yɛ nɪan kʊalaaka nán y'a li yɛ́ Mɪn alɪɛ nɪn
an, Nyanmɪan mmua man yɛ́ ndɛɛ. 32 Nan sɛ yɛ́ Mɪn bua yɛ́ ndɛɛ a, ɔ
'pinnin yɛ́ nán yɛ́ ti a nga man nun kɛ ɛyuadɪ'n dɪɛ'n.

33 Ɔ man anianman-mɔ, sɛ ɛmɔ yia mɔ ɛmɔ 'ba li yɛ́ Mɪn alɪɛ'n, ɛmɔ
nwʊ́nndɛ bɛ́ nwʊn. 34 Kɛ ɔ kɔ yɔ nán Nyanmɪan a mbinnin man ɛmɔ
mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ yia'n, sʊanlan m'ɔ nɪan an, ɔ'a gɔlɔ'n, ɔ lí like yí awulo
nán ɔ'a a. Yí bʊ nga'n, sɛ mɪn ba ɛmɔ anwʊn ɛlɔ a, n gɔ sesie.

12

Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn acɛdɪɛ'n-mɔ

1 Ɛhɪ, anianman-mɔ, m'ɔ tʊ de Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn
acɛdɪɛ'n-mɔ anwʊn ɛjɔlɛ dɪɛ'n, mɪn kulo kɛ ɛmɔ tɪ yí bʊ kpa. 2 Ɛmɔ sɪ
kɛ daba mɔ anɪn ɛmɔ nzɪ man Nyanmɪan'n, amʊan'n-mɔ mɔ bɛ njʊjɔ
man'n, bɛ́ yɛ̂ anɪn ɛmɔ nanndɪ nun bɛ sɔ ɔ. 3 Ɛhɪka ati, mɪn kulo kɛ
ɛmɔ tɪ yí bʊ kpa kɛ, sʊanlan mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n wɔ yí nun'n ngʊala
ngan man kɛ: "Zozi a fa munnzue!" Sɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n

kʋsʋ nnʋn man nun an, sʋanlan kʋn ngʋala ngan man kɛ: “Zozi tɪ yɛ́
Mɪn!”
4 Acɛdɪɛ'n-mɔ tɪ ngacile dɔʋn, nan kʋsʋ yí kʋalaa fi Wawɛ
Nwannzan-nwannzan kʋnmgba'n. 5 Junman'n tɪ ngacile dɔʋn nan
kʋsʋ yɛ́ Mɪn kʋnmgba'n yɛ̂ bɛ lɛ sʋ yí ɔ. 6 Junman elie'n tɪ ngacile
dɔʋn nan kʋsʋ Nyanmɪan kʋnmgba'n sɪn yí kʋalaa asʋ ɔ di junman
yɛ́ asɪtanlan nɪn anun.
7 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n man sʋanlan kʋn biala acɛdɪɛ kʋn
maan ɔ fa bʋka ɛhɪnlɪn-mɔ kʋalaatin. 8 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n
fa ngɛlɛ ɛjɔlɛ ɔ wula sʋanlan'n bie anʋan maan ɔ kan. Wawɛ
kʋnmgba'n kele sʋanlan'n bie like maan ɔ nwun yí yuein ɔ bʋka
ɛhɪnlɪn-mɔ. 9 Wawɛ kʋnmgba sɔ'n man sʋanlan'n bie dedi. Ɔ man
sʋanlan'n bie kʋsʋ tunmin maan nwuluwafʋɛ'n-mɔ anwʋn sa. 10 Ɔ
man sʋanlan'n bie tunmin maan ɔ yɔ asinbɛnwʋn ninnge. Ɔ man bie
kʋsʋ kan ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan kɔ fa kɔ wula yí nʋan kɛ ɔ hán'n. Ɔ
man sʋanlan'n bie kʋsʋ nwun wawɛ ɛtɛ'n nʋn Nyanmɪan Wawɛ nɪn
angʋnmɪn. Ɔ man sʋanlan'n bie kan anɪɛ ngacile ngacile. Ɔ man bie
kʋsʋ tutu anɪɛ ngacile ngacile sɔ'n-mɔ abʋ. 11 Wawɛ kʋnmgba cein
sɔ'n yɛ̂ ɔ yɔ ninnge sɔ'n-mɔ kʋalaa ɔ. Acɛdɪɛ m'ɔ kulo kɛ ɔ fa man
sʋanlan kʋn biala'n y'ɔ fa man ɔ.

Zozi Kilisi menian'n-mɔ kʋalaa tɪ anwʋnnaan kʋn

12 Ɛhɪ, ɛmɔ sɪ kulo sʋanlan kɛ ɔ kpɪn tɪ yí'n. Yí akpɔlɛ akpɔlɛ'n-mɔ
sʋnlɪn. Bɛ kan yí kʋalaa bɛ bɔ nun an, anɪn ɔ yɔ anwʋnnaan kʋn.
Kilisi kʋsʋ, kɛ ɔ tɪ yí nɪn ala anɪn. 13 Yɛ́ kʋalaatin, Zufʋ o, m'ɔ tɪ man
Zufʋ o, kanga o, m'ɔ tɪ man kanga o, Wawɛ kʋnmgba sɔ nɪn a hohuan
yɛ́ nʋan, y'a kaci anwʋnnaan kʋn, b'a sɔnɪn yɛ́, ɛsɛ Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n wɔ yɛ́ kʋalaa yɛ́ nun.
14 Nán akpɔlɛ baa kʋnmgba y'ɔ yɔ anwʋnnaan nɪn ɔ, nan akpɔlɛ
dɔʋn y'ɔ yɔ anwʋnnaan nɪn ɔ. 15 Sɛ ajalɛ'n nwan: “Mín dɪɛ, nán asaa
y'ɔ le mín, yí ti, n nnʋn man anwʋnnaan nɪn anun bie.” Sɛ ɔ kan sɔ
ti a, asʋ ɔ nnʋn man anwʋnnaan nɪn anun bie ɔ? 16 Sɛ anzʋɛ'n kʋsʋ
nwan: “Mín dɪɛ, nán anyɪan y'ɔ le mín, yí ti, n nnʋn man anwʋnnaan
nɪn anun bie.” Sɛ ɔ kan sɔ ti a, asʋ ɔ nnʋn man anwʋnnaan nɪn anun
bie ɔ? 17 Sɛ ɔ tɪ kɛ anwʋnnaan'n kʋalaa y'ɔ le anyɪan an, ahan sʋanlan
'yɔ sɛ nán ɔ'a tɪ ɛjɔlɛ? Sɛ ɔ tɪ kɛ anwʋnnaan'n kʋalaa y'ɔ le anzʋɛ
a, ahan sʋanlan 'yɔ sɛ nán ɔ'a tɪ nvan? 18 Mʋafʋɛ, kɛ kulo sʋanlan
akpɔlɛ akpɔlɛ'n lɪka mɔ Nyanmɪan kulo kɛ ɔ sie yí'n, ɛbɛlɛ yɛ̂ ɔ'a sie
yí ɔ. 19 Afɪ sɛ ɔ tɪ kɛ yí kʋalaa tɪ tɔlɛ baa kʋnmgba a, ahan bɛ nvɛlɛ
man yí sʋanlan. 20 Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ kulo sʋanlan akpɔlɛ akpɔlɛ'n-mɔ
sʋnlɪn, nan yí kʋalaa yɔ anwʋnnaan kʋn.
21 Ɛhɪka ati, anyɪan ngʋala ngan ngele man asaa kɛ: “Wɔ́ asaa, m
mianlɪn man wɔ́ nwʋn!” Bɛ́ ti kʋsʋ ngʋala ngan ngele man ajalɛ kɛ:
“Wɔ́ ajalɛ, m mianlɪn man wɔ́ nwʋn!” 22 Bɛ ngʋala bɛ ngan man sɔ. Ɔ
sanlɪn kɛ anwʋnnaan nɪn akpɔlɛ'n-mɔ mɔ bɛ mmu man bɛ́ like fɪí'n,
bɛ́ yɛ̂ bɛ́ nwʋn cian ɔ. 23 Yɛ́ anwʋnnaan'n lɪka mɔ yɛ mmu man yí
like fɪí'n, yí yɛ̂ yɛ sesie yí kpa ɔ. Lɪka mɔ sʋanlan nwun yí a, ɔ tɪ
anyunnunguasɪɛ man yɛ́'n, yɛ kala sʋ. 24 Lɪka mɔ sʋanlan nwun yí a,
ɔ tɪ kpa'n, yɛ yaci yɛ gua sʋ. Anwʋnnaan'n lɪka sɔ'n-mɔ yɛ nwun bɛ́
a, yɛ mmu man bɛ́ like fɪí'n, Nyanmɪan a sesie maan bɛ́ nwʋn cian
yɛ́ kpa. 25 Ɔ yɔ yí sɔ nán mgbacɪ mgbacɪɛ a ndanlan man anwʋnnaan

nın anun. Ɔ sanlın kɛ anwʊnnaan nın anun akpɔlɛ akpɔlɛ'n-mɔ kʊalaa sʊsɔ bɛ́ nwʊn nun. 26 Sɛ anwʊnnaan nın anun akpɔlɛ'n bie lɛ nwun yalɛ a, bɛ́ kʊalaa yɛ́ anın bɛ nʊn yí lɛ nwun yalɛ sɔ nın ɔ. Yɛ̂ sɛ bɛ́ nun kʊn bie kʊsʊ lɛ di fɛ a, bɛ́ kʊalaa yɛ̂ anın bɛ lɛ di fɛ sɔ nın ɔ.

27 Kilisi anwʊnnaan'n y'ɔ le ɛmɔ kʊalaa. Ɛmɔ anun kʊn biala tı anwʊnnaan sɔ nın anun akpɔlɛ kʊn. 28 Ɛhıka ati y'ɔ man Nyanmıan lili mʊa sielı mmɔfʊɛ'n-mɔ Asɔnın nın anun ɔ. M'ɔ tian yí nnyuan'n y'ɔ le mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ. M'ɔ tian yí nsan'n y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ kekele menian'n-mɔ ninnge'n. M'ɔ tɔ sʊ'n y'ɔ le bɛ́ mɔ bɛ yɔ asinbɛnwʊn ninnge'n, bɛ́ mɔ bɛ le tunmin maan nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn sa'n, bɛ́ mɔ bɛ bʊka yalɛfʊɛ'n-mɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ nıan Asɔnın nın asʊ'n, ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ kan anıɛ ngacile'n-mɔ'n. 29 Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ tı mmɔfʊɛ ɔ? Cɛcɛ! Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ tı mgbɔmanfʊɛ ɔ? Cɛcɛ! Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ kekele menian'n-mɔ ninnge ɔ? Cɛcɛ! Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ yɔ asinbɛnwʊn ninnge ɔ? Cɛcɛ! 30 Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ man nwuluwafʊɛ'n-mɔ anwʊn sa ɔ? Cɛcɛ! Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ kan anıɛ ngacile ngacile ɔ? Cɛcɛ! Asʊ bɛ́ kʊalaa bɛ tu anıɛ sɔ'n-mɔ abʊ ɔ? Cɛcɛ! 31 Ɛhıka ati, ɛmɔ kpʊ́nndɛ acɛdıɛ'n-mɔ mɔ bɛ́ nwʊn cian'n. Nan mın 'ba hele ɛmɔ atın kanlanman kanlanman kpa kʊn.

13

Ehulo'n

1 Ɛhı, sɛ bɔbɔ mın kʊala mân nın anun anıɛ'n-mɔ kʊalaatin kan an, sɛ mın kʊala nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ dıɛ'n kan an, sɛ mın ngulo man sʊanlan an, anın n dı kɛ kpakpan mɔ bɛ lɛ fa bɛ bɔ sʊ mgban. 2 Man n ní Nyanmıan kpɔman, man n zí ninnge'n kʊalaatin dede n zí Nyanmıan nvıalıɛ nun ɛjɔlɛ'n kʊalaatin, man n nyán dedi dede n dútu mmʊka'n-mɔ abʊ bɔbɔ, sɛ mın nwun sʊanlan nán m'an ngulo man yí a, anın n dı man like fíí. 3 Man n vá mín nwʊn ninnge'n kʊalaa mɔ n ne yí'n n jé, ɛsɛ bɔbɔ n dɔ́nın mín nwʊn nán m'an fa m'an tu mín nʊan nun, sɛ n nne man ehulo a, n nne man sʊ nvasʊɛ.

4 M'ɔ kulo sʊanlan'n, ɔ si abʊtalɛ, ɔ yɔ ati anun kpa ninnge. M'ɔ kulo sʊanlan'n, yí nyın mmʊlʊ man sʊanlan like, ɛsɛ ɔ ndu man yí nʊan nun. M'ɔ kulo sʊanlan'n, ɔ ndu man yí nwʊn. 5 M'ɔ kulo sʊanlan'n, ɔ nyɔ man anyunnunguasıɛ like, ɔ tı man ahyʊan. Ɔ nvɛ man sʊanlan anwʊn ɛya. M'ɔ kulo sʊanlan'n, ɔ nva man sʊanlan anwʊn ɛjɔlɛ ɔ nzie man yí kunnun. 6 M'ɔ kulo sʊanlan'n, ɔ nni man ɛtɛ nın anwʊn fɛ nan ananhɔlɛ nın anwʊn fɛ y'ɔ di ɔ. 7 M'ɔ kulo sʊanlan'n, ɔ tila yí ahʊnlın kpa, ɔ le dedi, ɔ le anyındasʊɛ, ɔ si abʊtalɛ.

8 Ehulo'n le man ayuelıɛ. Kpɔman elie'n tɛmʊn 'ba sın, anıɛ ngacile ngacile nın ɛhan'n tɛmʊn 'ba sın, ninnge'n-mɔ ɛsıɛ'n tɛmʊn 'ba sın. 9 Ɔ sanlın kɛ yɛ sı ninnge'n-mɔ ebue, ɛsɛ yɛ di kpɔman nın ebue. 10 Nan mɛlɛ mɔ like'n m'ɔ tı kʊnlʊn-ngʊnlʊn kpa'n 'ba fite'n, m'ɔ tı ebue ebue'n 'ba minlin.

11 Mɔ n dı batʊnman'n, anın mın jʊjɔ kɛ batʊnman, mın jʊnlın kɛ batʊnman, mın yɔ mín ninnge'n-mɔ kɛ batʊnman. Nan mɔ n yɔlı kpain'n, n nyacili mmatʊnman ninnge'n. 12 Mɔ yɛ nwun yí ɛnɛ'n, ɔ tı kɛ yɛ lɛ nıan nıannun nun. Ɔ tı mınnzanlın-mınnzanlın man yɛ́. Nan mɛlɛ'n 'ba ju, yɛ 'ba nwun yí tofee. Ɛnɛ, ninnge'n-mɔ ebue ebue yɛ̂

mın sı ɔ. Nan tɛmʋn'n 'ba ju, mın 'ba sı yí kpa bɔkɔɔ kɛ Nyanmıan sı
mín'n.
13 Sian dıɛ, ninnge nsan ɛhı-mɔ wɔ ɛbɛlɛ. Ninnge nsan sɔ'n-mɔ y'ɔ
le dedi'n, anyındasʋɛ'n, ɔ nʋn ehulo'n. Nan bɛ́ nsan nın anun kpili
kpa'n y'ɔ le ehulo'n.

14

Ɛmɔ kpʋ́nndɛ Nyanmıan Wawɛ nın acɛdıɛ mgbakpa'n-mɔ

1 Ɛhıka ati, ɛmɔ mán sʋanlan ehulo'n hían ɛmɔ cınnjın kpa. Ɛsɛ
ɛmɔ bɔ́ mɔndınlın kpa bɛ kpʋ́nndɛ acɛdıɛ'n-mɔ mɔ Nyanmıan Wawɛ'n
man'n. Man Nyanmıan kpɔman elie acɛdıɛ dıɛ'n hían ɛmɔ kpa.
2 Sʋanlan m'ɔ lɛ kan anıɛ ngacile ngacile'n, anın nán menian-mɔ y'ɔ
lɛ kan kele bɛ́ ɔ, nan ɔ lɛ kan kele Nyanmıan. Ɔ sanlın kɛ sʋanlan fíí
ndı man anıɛ'n m'ɔ lɛ kan'n. Nvıalıɛ nun ɛjɔlɛ yê Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n lɛ man ɔ kan ɔ. 3 Nan sʋanlan m'ɔ lɛ di Nyanmıan
kpɔman'n, ɔ kan ɛjɔlɛ'n kele menian'n-mɔ ɔ man bɛ́ dedi'n kɔ yí
nyunnun, ɔ wowula bɛ́ anwʋnsɛlɛ ɛsɛ ɔ cıcı bɛ́ lʋa. 4 Sʋanlan m'ɔ
lɛ kan anıɛ ngacile ngacile'n, anın ɔ lɛ kan maan yí ngʋnmın yí dedi'n
kɔ yí nyunnun. Nan sʋanlan m'ɔ lɛ di Nyanmıan kpɔman'n, ɔ kan
ɛjɔlɛ'n ɔ man bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ wɔ asɔnın nın anun'n dedi'n kɔ yí
nyunnun. 5 Mín dıɛ, sɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n man ɛmɔ kʋalaa
kan anıɛ ngacile ngacile a, mın di yí nwʋn fɛ. Nan kʋsʋ mɔ mıın
kpʋnndɛ'n, y'ɔ le kɛ ɛmɔ kʋalaa bɛ lí Nyanmıan kpɔman. Afı sʋanlan
m'ɔ di Nyanmıan kpɔman'n, yí junman dıɛ'n tı kpa tala sʋanlan mɔ
kan anıɛ ngacile ngacile'n dıɛ'n. Nan sɛ sʋanlan kʋn kʋala kɛ ɔ tutu
anıɛ ngacile ngacile sɔ'n-mɔ abʋ maan Asɔnın mma'n-mɔ kʋalaatin
dedi'n kɔ yí nyunnun an, yí kʋsʋ ɔ tı kpa.
6 Anianman-mɔ, sɛ mın ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ, nán sɛ mın kan anıɛ
ngacile ngacile mın kele ɛmɔ a, nzu nvasʋɛ dıɛ yê ɛmɔ 'nyan yí sʋ ɔ?
Nvasʋɛ nnʋn man sʋ. Nan sɛ Nyanmıan yı like kele nán mın kan yí
nwʋn ɛjɔlɛ mın kele ɛmɔ a, anaan mın kekele ɛmɔ ɛjɔlɛ nun an, anaan
mın di Nyanmıan kpɔman an, anaan mın kan Nyanmıan anwʋn ɛjɔlɛ
mın kele ɛmɔ a, ɛmɔ 'nyan sʋ nvasʋɛ. 7 Bɛ mán yɛ fá ɛjɔlɛ sɔ'n yɛ
tʋ́ kɛ sʋanlan m'ɔ le ku fulutu anaan ɔ lɛ bɔ sanngo anwʋn. Sɛ ɔ'a
mmɔ man yí kpa a, ɔ 'yɔ sɛ nán b'a nwun ejue'n m'ɔ lɛ tʋ'n? 8 Sʋanlan
m'ɔ lɛ ku kɔnɔtı'n, sɛ ɔ'a ngu man yí kpa a, nwan yê ɔ 'sesie yí nwʋn
ɔ kɔ ɛlɔɛ ɔ? 9 Kɛ ɔ tı yí kʋsʋ man ɛmɔ nın ala anın. Anıɛ mɔ ɛmɔ
lɛ kan mɔ sʋanlan ndı man'n, anın ɛmɔ lɛ kan gua anwʋnman nun
mgban. 10 Anıɛ sʋnlın mân nın anun kpa, nan kʋsʋ kʋn nnʋn man
ɛbɛlɛ mɔ sʋanlan ndı man yí bʋ ɔ. 11 Anıɛ mɔ mın ndı man'n, sɛ
sʋanlan lɛ fa kan ɛjɔlɛ kele mín an, mın bu sʋanlan sɔ nın ɛyɛfʋɛ, yí
kʋsʋ ɔ bu mín ɛyɛfʋɛ. 12 Ɔ man, kɛmɔ ɛmɔ kpʋnndɛ kɛ bɛ nyan Wawɛ
Nwannzan-nwannzan nın acɛdıɛ'n-mɔ'n, anın ɛmɔ kpʋ́nndɛ nunhan
mɔ ɛmɔ nyan yí dɔʋn kpa a, ɔ kʋala kɛ ɔ man Asɔnın mma'n-mɔ
kʋalaatin dedi'n kɔ yí nyunnun'n.
13 Ɛhıka ati, sʋanlan m'ɔ kan anıɛ ngacile ngacile'n, ɔ sɛ́lɛ Nyanmıan
maan ɔ hʋ́ala yí bʋ tú. 14 Ɔ sanlın kɛ sɛ mıın yɔ asɔnın anıɛ ngacile
ngacile nun an, anın mín wawɛ'n yê ɔ lɛ yɔ asɔnın nın ɔ, mín ajʋnlın'n
wɔ ɛbɛlɛ mgban. 15 Sɛ ɔ tı sɔ a, anın mın 'yɔ yí sɛ? Mın 'fa mín wawɛ

mın yɔ asɔnın, ɛsɛ mın 'fa mín ajʊnlın'n kʊsʊ mın yɔ asɔnın. Mın 'fa
mín wawɛ'n mın tʊ ejue, ɛsɛ mın 'fa mín ajʊnlın'n kʊsʊ mın tʊ ejue.
16 Afı sɛ ɛ lɛ da Nyanmıan ası anıɛ ngacile ngacile nun, mɔ sʊanlan
bie wɔ ɛmɔ afian m'ɔ ndı man anıɛ sɔ'n, sɛ ɛ da Nyanmıan ası yue a, ɔ
ngʊala ɔ ngan man "Amın", ɔ sanlın kɛ ɔ'a ndı man ɛjɔlɛ'n mɔ a han'n.
17 Sɛ bɔbɔ asına'n tı like kpa a, ɔ mman man sʊanlan sɔ'n dedi'n ngɔ
man yí nyunnun. 18 Mın 'da Nyanmıan ası, ɔ sanlın kɛ mın kan anıɛ
ngacile ngacile dɔʊn mın tala ɛmɔ kʊalaatin. 19 Nan kʊsʊ sɛ Asɔnın
mma'n-mɔ yia nán mın kan ɛjɔlɛ mgbɔlɛ nnun mɔ bɛ tı yí bʊ, ɔ bʊka
bɛ́'n, ɔ tı kpa tala kɛ n gɔ han ɛjɔlɛ mgbɔlɛ akpıı bulu anıɛ ngacile
ngacile nun mɔ sʊanlan fíí ndı man ɔ.
20 Anianman-mɔ, nán man ɛmɔ ajʊnlın'n yɔ kɛ mmatʊnman ajʊnlın,
nan ɛmɔ nyán mgbain ajʊnlın. Kʊsʊ ɛtɛ nın anyunnun an, ɛmɔ káci
kɛ adɔman. 21 B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ yɛ́ Mın nwan:
Mın 'nanndı nyɔfʊɛ
mɔ ɛmɔ ndı man bɛ́ anıɛ nın asʊ,
mın kan ɛjɔlɛ mın kele meninsʊnman'n.
Ɛhı bɔbɔ muonun, bɛ lɛ ngɔ tie man mín.
22 Ɛhıka ati, anıɛ ngacile ngacile'n mɔ bɛ kan'n, ɔ tı nzɔlɛ mɔ
Nyanmıan yı kele bɛ́ mɔ bɛ nzı man yí'n, nan ɔ tı man nzɔlɛ mman
man bɛ́ mɔ bɛ sı yí'n, nan Nyanmıan kpɔman nın elie dıɛ'n, ɔ tı nzɔlɛ
man sʊanlan'n m'ɔ sı Nyanmıan'n, nan ɔ tı man nzɔlɛ mman man m'ɔ
nzı man Nyanmıan'n. 23 Yɛ fá yí kɛ asɔnın mma'n-mɔ kʊalaa a yia
bɛ lɛ kan anıɛ ngacile ngacile. Sɛ menian mɔ bɛ nzı man asɔnın nın
anun ɛjɔlɛ, anaan bɛ́ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan'n wʊlʊ lıka mɔ ɛmɔ
a yia nın an, bɛ ngan man kɛ ɛmɔ lɛ sɛ ɔ? 24 Nan sɛ ɛmɔ kʊalaa lɛ di
Nyanmıan kpɔman nán sʊanlan m'ɔ nzı man asɔnın nın anun ɛjɔlɛ,
anaan m'ɔ nzı man Nyanmıan wʊlʊ lıka mɔ ɛmɔ a yia nın an, ɛjɔlɛ'n
mɔ ɛmɔ lɛ kan'n maan ɔ nwʊn yí kɛ ɔ tı ɛtɛfʊɛ. Ɔ nwun yí kɛ ɛjɔlɛ'n
mɔ ɔ'a tı'n maan ɔ di fʊɔ. 25 Anın yí nwʊn ɛjɔlɛ kʊalaa a tulu. Ɔ 'kʊtʊ
Nyanmıan anyunnun ɔ sʊ yí, ɔ se kɛ: "Nyanmıan wɔ ɛmɔ afian ɛwa
sakpa!"

Like m'ɔ sɛ kɛ bɛ yia a, bɛ yɔ́'n

26 Anianman-mɔ, afı nzu yɛ̂ ɔ sɛ kɛ ɛmɔ yia a, bɛ yɔ́ ɔ? Mɛlɛ mɔ ɛmɔ
kʊalaa kɔ yia'n, sɛ sʊanlan kʊn le ejue ɔ tʊ, kʊn lɛ kekele yí manngʊn'n-
mɔ Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ, kʊn lɛ di kpɔman, kʊn lɛ kan anıɛ ngacile
ngacile, kʊn kʊsʊ lɛ tu anıɛ ngacile sɔ nın abʊ a, yí kʊalaa mɔ ɛmɔ lɛ
yɔ'n, bɛ yɔ́ bɛ bʊ́ka bɛ́ nwʊn bɛ mán bɛ́ dedi'n hɔ́ yí nyunnun. 27 Sɛ
ɛmɔ lɛ kan anıɛ ngacile a, man menian nnyuan anaan nsan hán. Nan
kʊsʊ bɛ hán yí bɛ́ ti ngʊkʊn, yɛ̂ sʊanlan kʊn kʊsʊ tú mɔ bɛ lɛ kan nın
abʊ. 28 Sɛ sʊanlan fíí nnʊn man ɛbɛlɛ m'ɔ tu mɔ bɛ lɛ kan nın abʊ a,
anın sʊanlan'n m'ɔ lɛ kan anıɛ ngacile sɔ'n múan yí nʊan Asɔnın sua
nın anun. Ɔ hán yí kunnun, ɔ hán mán Nyanmıan.
29 Bɛ́ mɔ bɛ di Nyanmıan kpɔman'n kʊsʊ, nunhan nnyuan, anaan
nsan lí kpɔman'n nán bɛ́ nga'n títı bɛ́ ɛjɔlɛ'n bɛ nían. 30 Sɛ nunhan kʊn
wɔ ɛmɔ afian mɔ Nyanmıan a yı like a hele yí kɛ ɔ hán'n, sʊanlan'n
mɔ yí nʊan wɔ ɛjɔlɛ sʊ'n, ɔ múan yí nʊan. 31 Ɛmɔ kʊalaa, bɛ kʊala
kɛ bɛ di kpɔman'n bɛ́ ti ngʊkʊn maan bɛ́ kʊalaa bɛ nwun like, ɛsɛ bɛ
wowula bɛ́ nwʊn anwʊnsɛlɛ. 32 Bɛ́ mɔ bɛ di kpɔman'n, ɔ di kɛ bɛ lí

kpɔman'n kɛ ɔ sɛ fata'n. 33 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan ngulo man basa basa,
nan ɔ kulo anzʊnunjɔ.
Kɛ ɔ tɪ yí wɔ anwʊntɪɛ mma'n-mɔ asɔnɪn'n-mɔ anun'n, 34 sɛ ɛmɔ
yia nán bɛ́ 'yɔ asɔnɪn an, mmalasua'n-mɔ tánlan koun, bɛ le atɪn bɛ
ngan ɛjɔlɛ. Ɔ sɛ kɛ mmalasua'n-mɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn asɪ kɛ b'a hɛlɛ wɔ
Nyanmɪan mala nɪn anun'n. 35 Sɛ Ɛjɔlɛ'n bie wɔ ɛbɛlɛ mɔ bɛ nnwun
man yí kpa, nán bɛ kulo kɛ bɛ bisa a, bɛ bísa bɛ́ hun-mɔ bɛ́ awulo
ɛlɔ. Afɪ ɔ tɪ man kpa man balasua kɛ ɔ hán ɛjɔlɛ mɛlɛ mɔ Asɔnɪn
mma'n-mɔ kɔ yia'n.
36 Ɛmɔ jʊnlɪn kɛ ɛmɔ ɛlɔ yɛ̂ Nyanmɪan ɛjɔlɛ'n bɔlɪ yí bʊ ɔ?
Anaan ɛmɔ jʊnlɪn kɛ ɛmɔ ngʊnmɪn ala yɛ̂ b'a tɪ Nyanmɪan ɛjɔlɛ nɪn
ɔ? 37 Sʊanlan mɔ yí nwan ɔ di Nyanmɪan kpɔman, anaan Wawɛ
Nwannzan-nwannzan kan ɛjɔlɛ kele yí'n, ɔ nwún yí kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ
m'an hɛlɛ ɛmɔ'n tɪ yɛ́ Mɪn mala. 38 Sʊanlan m'ɔ mmu man ɛjɔlɛ sɔ
nɪn ananhɔlɛ'n, nán bɛ tie yí.
39 Ɛhɪka ati, anianman-mɔ, ɛmɔ kpʊ́nndɛ kpɔman elie acɛdɪɛ'n kpa.
Nan kʊsʊ, nán bɛ totua anɪɛ ngacile ngacile nɪn ɛhan. 40 Ɛmɔ yɔ́
ninnge'n-mɔ kʊalaa kpɛ kpɛ, nán bɛ yɔ yí sɪsakaa.

15

1 Anianman-mɔ, mɪɪn kacɪ ɛmɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɔ m mɔlɪ n gelelɪ ɛmɔ
mɔ ɛmɔ lelɪ lili'n. Ɛjɔlɛkpa sɔ'n, ɛmɔ bɔlɪ nun mɔndɪnlɪn kpa. 2 Sɛ
ɛmɔ de Ɛjɔlɛkpa sɔ'n bɛ di kɛ m gbɪnlɪn m mɔlɪ n gelelɪ ɛmɔ nɪn an,
Nyanmɪan 'de ɛmɔ ngʊan. Sɛ ɔ tɪ man sɔ a, anɪn ɛmɔ dedi nɪn a yɔ
mgban.
3 Ɛjɔlɛ m'ɔ sʊ ɛbʊɛ tala ɛjɔlɛ'n kʊalaa mɔ bɛ hanlɪn bɛ helelɪ mín
mɔ mín kʊsʊ n ganlɪn n gelelɪ ɛmɔ'n y'ɔ le kɛ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ
nɪn anun kɛ yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ ati yɛ̂ Kilisi wuli ɔ. 4 Ɛsɛ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ ɔ wuli bɛ sielɪ. Yí cɪan nsan nɪn asʊ, ɔ fi ewue nun
tinngelɪ. 5 M'ɔ fi ewue nun tinngelɪ'n, ɔ lili mʊa yɪlɪ yí nwʊn helelɪ
*Sefasɪ nán ɔ'a yɪ yí nwʊn ɔ'a hele yí mmɔfʊɛ bulu nʊn nnyuan'n. 6 Yí
menian ɛya nnun nʊn yí nzin yialɪ ɛsɛ ɔ kɔ yɪ yí nwʊn ɔ kɔ hele bɛ́.
Yí menian sɔ'n-mɔ mmie-mɔ dɔʊn tɛ tɪ asɪ, ngʊkʊn ala yɛ̂ b'a wu ɔ.
7 Ɛhɪ anzin, ɔ kɔ yɪ yí nwʊn kɔ hele Zʊakɪ, ɛsɛ ɔ kɔ yɪ yí nwʊn ɔ kɔ
kele mmɔfʊɛ'n-mɔ kʊalaatin. 8 Mɔ afɪ ɔ yɪlɪ yí nwʊn helelɪ bɛ́ kʊalaa
yuelɪ'n, ɔ kɔ yɪ yí nwʊn ɔ kɔ hele mín kʊsʊ mín. Nan mín yɛ̂ n dɪ bɛ́
kʊala bɛ́ kasian nɪn ɔ.
9 N dɪ mmɔfʊɛ'n-mɔ kʊalaa anun kasian. Ɔ nvata man kɛ bɛ fɛlɛ
mín bɔfʊɛ bɔbɔ. Ɔ sanlɪn kɛ n gelelɪ Nyanmɪan Asɔnɪn nɪn ahʊlʊwa.
10 Nan Nyanmɪan adawʊlʊman, ɛnɛ ɔ'a man m'an kaci yí bɔfʊɛ. Yí
anwunnvoe'n m'ɔ nwunlin mín'n kʊsʊ a nyɔ man mgban. Ɔ sanlɪn
kɛ m'an li junman kpa m'an tala mmɔfʊɛ'n-mɔ kʊalaatin. Nán kɛ
mín muonun mín tunmin yɛ̂ m'an fa m'an li junman sɔ nɪn ɔ, nan
Nyanmɪan muonun nwunlin anwunnvoe ɔ jinlanlɪn mín nzin. 11 Ɔ
man sɛ mín yɛ̂ m mɔlɪ Ɛjɔlɛkpa nɪn o, sɛ mmɔfʊɛ'n-mɔ yɛ̂ bɛ bɔlɪ o,
Ɛjɔlɛkpa kʊnmgba sɔ'n mɔ yɛ bɔ'n yɛ̂ ɛmɔ lelɪ lili nɪn ɔ.

Yɛ́ ewuetinnge'n

12 Sɛ yɛ kan yɛ kele menian'n-mɔ kɛ Kilisi fi ewue nun ɔ'a tinnge a,
anɪn ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ anun mmie-mɔ kan kɛ ewue tinnge nnʊn man

ɛbɛlɛ ɔ? 13 Sɛ ewuetinnge nnʋn man ɛbɛlɛ a, anɪn Kilisi kʋsʋ wuli'n,
ɔ'a ndinnge man. 14 Sɛ Kilisi a nwu man ɔ'a ndinnge man an, anɪn
yí Ɛjɔlɛkpa'n mɔ yɛ bɔ yɛ kele menian'n-mɔ tɪ ato ɛjɔlɛ, anɪn ɛsɛ ɛmɔ
dedi'n kʋsʋ a yɔ mgban. 15 Sɛ Kilisi fi ewue nun ɔ'a ndinnge man an,
anɪn yɛ lɛ tʋn Nyanmɪan ɛsʋan. Afɪ anɪn yɛ lɛ kele kɛ ɔ'a tinnge Kilisi
fi ewue nun, kʋsʋ anɪn ɛjɔlɛ'n tɪ man sɔ. 16 Ɔ sanlɪn kɛ sɛ bɛ́ mɔ b'a
wu'n fi ewue nun ndinnge man fíí a, anɪn Kilisi kʋsʋ fi ewue nun ɔ'a
ndinnge man. 17 Yɛ̂ sɛ Kilisi fi ewue nun ɔ'a ndinnge man an, anɪn
ɛmɔ dedi nɪn a yɔ mgban, ɛsɛ anɪn ɛmɔ ɛtɛ'n-mɔ kʋalaa tɛ sʋ ɛmɔ.
18 Ɛsɛ anɪn ɔ kele kɛ bɛ́ mɔ bɛ de Kilisi bɛ di mɔ b'a wu'n, b'a minlin.
19 Nan sɛ mân ɛhɪ mɔ yɛ wɔ nun ɛwa nɪn ala yɛ̂ yɛ le anyɪndasʋɛ wɔ
Kilisi anwʋn an, anɪn yɛ tɪ alʋabɔfʋɛ kpili kpa yɛ tala menian'n-mɔ
kʋalaatin.

20 Nan ɔ tɪ ananhɔlɛ, Kilisi fi ewue nun ɔ'a tinnge. Yí ewuetinnge
sɔ'n tɪ ajinlanmun, ɔ kele kɛ bɛ́ mɔ b'a wu'n kʋsʋ fi ewue nun bɛ 'ba
tinnge. 21 Sʋanlan kʋnmgba dunman nun yɛ̂ ewue walɪ mân nɪn anun
ɔ. Ewuetinnge'n kʋsʋ fi sʋanlan kʋnmgba cein ɛlɔ. 22 Kɛmɔ menian'n-
mɔ kʋalaa 'wu, ɔ sanlɪn kɛ bɛ tɪ Adamʋn abʋsʋ menian'n, yí kʋnmgba
nɪn ala, bɛ́ mɔ bɛ nʋn Kilisi b'a yɔ kʋn'n kʋsʋ fi ewue nun 'tinnge.
23 Nan kʋsʋ ɔ le sʋanlan kʋn nʋn yí mɛlɛ. Kilisi yɛ̂ ɔ'a li mʋa ɔ'a tike
atɪn nɪn ɔ. Cɪan mɔ ɔ 'ba sa ba'n, bɛ́ mɔ bɛ tɪ yí dɪɛ'n kʋsʋ fi ewue
nun 'ba tinnge. 24 Ɛhɪ anzin, anɪn mân nɪn ayuelɪɛ a ju. Tɛmʋn sɔ'n,
nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ ɛtɛ'n-mɔ mɔ bɛ kpɔ Kilisi, mɔ bɛ le tunmin bɛ
sie mân'n, Kilisi 'fin bɛ́ asɪ ɔ fa belemgbin mân'n ɔ wula Nyanmɪan
m'ɔ tɪ Sɪɛ nɪn asa nun. 25 Afɪ, ɔ fata kɛ Kilisi sie mân'n dede ɔ ju
mɛlɛ mɔ Nyanmɪan maan ɔ tia bɛ́ mɔ bɛ kpɔ yí'n kʋalaatin ati sʋ.
26 Kpɔfʋɛ kasian'n mɔ bɛ 'fin yí asɪ'n y'ɔ le ewue. 27 Afɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n
nwan: *Nyanmɪan a fa ninnge kʋalaa a gua yí ja abʋ.* Nan sɛ Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ'n kan kɛ: “Nyanmɪan a fa ninnge kʋalaa a gua yí ja abʋ” a, ɔ tɪ
yuein kɛ Nyanmɪan mɔ ɔ'a fa ninnge kʋalaa ɔ'a gua Kilisi aja abʋ'n
nnʋn man ninnge sɔ'n-mɔ anun bie. 28 Mɛlɛ mɔ Kilisi 'ba li ninnge
kʋalaa asʋ kunnunmun'n, yí Kilisi muonun 'ba bɛbɛlɛ yí nwʋn asɪ ɔ
man Nyanmɪan. Ɔ 'bɛlɛlɛ yí nwʋn asɪ ɔ man Nyanmɪan mɔ ɔ 'man ɔ
di ninnge kʋalaa asʋ kunnunmun'n, nán Nyanmɪan a li ninnge kʋalaa
asʋ belemgbin.

29 Nan sɛ bɛ́ mɔ b'a wu'n fi ewue nun ndinnge man an, anɪn bɛ́ mɔ
bɛ man bɛ́ sɔnɪn bɛ́'n, nzu like dɪɛ yɛ̂ bɛ lɛ kpʋnndɛ ɔ? Sɛ bɛ́ mɔ
b'a wu'n fi ewue nun ndinnge man an, anɪn nzukɛ ati yɛ̂ yɛ man bɛ
sɔnɪn yɛ́'n? 30 Yɛ́ muonun, ɔ yɔ sɛ mɔ tɛmʋn biala ewue fɔfʋan yɛ́ ɔ?
31 Anianman-mɔ, mɪn di ɛmɔ anwʋn fɛ kɛ ɛmɔ nʋn mín y'a yɔ kʋn
wɔ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi dunman nun. Ɛhɪka ati, cɪan biala ewue fɔfʋan
mín. 32 Mɔ anɪn n wɔ Efɛzɪ kulo nɪn asʋ ɛlɔ'n, menian dɔʋn nʋn mɪn
jinlanlɪn sʋ kpa kɛ ebolo naan mɔ bɛ́ nwʋn yɔ esulo. Sɛ bɛ́ mɔ b'a
wu'n fi ewue nun ndinnge man, nan mín nwʋn ehele ati yɛ̂ mɪn nʋn
naan sɔ'n-mɔ hʋnlɪn ɛlɔɛ nɪn an, anɪn nzu nvasʋɛ dɪɛ yɛ̂ mɪn nyan yí
sʋ ɔ? Anɪn anyɪnndala'n mɔ bɛ buli nɪn a kpɪn sʋ. Bɛ́ nwan:

Yɛ dídi ɛsɛ yɛ nʋ́nnʋn,
ɔ sanlɪn kɛ ɛhɪnman nán yɛ wu a,
anɪn yɛ́ dɪɛ a yue.

33 Nán man ɛmɔ laka laka bɛ́ nwʋn. Sɛ ɛmɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ yɔ nyɔlɪɛ
ɛtɛ'n tu nun an, bɛ 'yɔ dede bɛ man ɛmɔ kʋsʋ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n bie. 34 Ɛmɔ
nyán ajʋnlɪn nán bɛ yáci ɛtɛ ɛyɔlɛ'n. Mɪɪn kan maan nyian kun ɛmɔ,
afɪ ɛmɔ anun mmie-mɔ nzɪ man Nyanmɪan.

Ewuetinnge mma'n-mɔ, bɛ́ nwʋnnaan'n tɪ sɛ?

35 Nan sʋanlan bie 'ba bisa kɛ: "Bɛ́ mɔ b'a wu'n, bɛ 'tinnge sɛ? Sɛ
bɛ tinnge kʋsʋ a, bɛ́ nwʋnnaan'n tɪ sɛ?" 36 Sɛ ɛ bisa ɛjɔlɛ sʋa a, anɪn
ɛ tɪ tomgban. Ɛ nzɪ man kɛ baka baa mɔ sʋanlan kɔ lua'n, ɔ kpɔlɔ
kʋalaaka nán ɔ'a fifi ɔ? 37 Like mɔ ɛ kɔ lua'n, sɛ abolowe o, sɛ *bele o,
yí wa'n yê ɛ fun wula ɔ, nán yí baka'n yê ɛ kpɛ dua ɔ. 38 Nyanmɪan man
baka baa sɔ'n fifi ɔ kaci baka, Nyanmɪan man baka baa biala fifi kɛ yí
nin'n tɪ yí'n. 39 Mân nɪn anun ninnge'n kʋalaa mɔ bɛ de ɛnwʋnmɪan'n,
bɛ́ nwʋnnaan'n tɪ ngacile ngacile. Ɔ le kulo menian'n-mɔ dɪɛ nɪn
angʋnmɪn. Ɔ le naan'n-mɔ dɪɛ nɪn angʋnmɪn. Ɔ le nnʋnman'n-mɔ dɪɛ
nɪn angʋnmɪn. Ɔ le ejue'n-mɔ kʋsʋ dɪɛ nɪn angʋnmɪn. 40 Anwunno ɛlɔ
ninnge'n-mɔ ɔ le kɛ bɛ si tɪ yí ɔ. Asɪ ɛwa dɪɛ'n-mɔ kʋsʋ ɔ le kɛ bɛ si tɪ
yí ɔ. Anwunno ɛlɔ dɪɛ'n-mɔ le bɛ́ nganlanman dɪɛ nɪn angʋnmɪn. Asɪ
ɛwa dɪɛ'n-mɔ kʋsʋ le bɛ́ nganlanman dɪɛ nɪn angʋnmɪn. 41 Sɛnzɛ'n
tɪ yí ti anwʋn kanlanman dɪɛ, sala'n tɪ yí ti anwʋn kanlanman dɪɛ.
Nzalama'n-mɔ kʋsʋ tɪ bɛ́ ti anwʋn nganlanman dɪɛ. Nzalama'n-mɔ
muonun afian, ɔ le kʋn biala nʋn yí ti anwʋn kanlanman.

42 Kɛ ɛjɔlɛ'n tɪ yí nɪn ala anɪn man bɛ́ mɔ bɛ fi ewue nun bɛ 'ba
tinnge'n. Sʋanlan m'ɔ kɔ wu mɔ bɛ kɔ sie yí'n, sɛ ɔ fi ewue nun tinnge
a, ɔ nwu man fíí kʋ́n. 43 Sʋanlan m'ɔ kɔ wu mɔ bɛ kɔ sie yí'n, ɔ tɪ
nvuin, ɛsɛ ɔ le man anwʋnsɛlɛ. Nan sɛ ɔ fi ewue nun tinnge a, anɪn
ɔ'a yɔ kanlanman, ɛsɛ anɪn yí nwʋn a yɔ sɪ. 44 Sɛ sʋanlan wu bɛ sie yí
a, anɪn ɔ tɛ tɪ yí kulo sʋanlan nɪn ala. Nan sɛ ɔ fi ewue nun tinnge a,
anɪn ɔ'a kaci wawɛ nun sʋanlan. Sɛ ɔ le anwʋnnaan nun sʋanlan an,
anɪn ɔ le wawɛ nun kʋsʋ sʋanlan. 45 B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun
kɛ: *Adamʋn mɔ Nyanmɪan lili mʋa bɔlɪ yí'n, ɔ bɔlɪ yí kɛ ɔ'a a nyan
ngʋan.* Nan Kilisi m'ɔ tɪ Adamʋn m'ɔ li sian'n, Nyanmɪan bɔlɪ yí kɛ ɔ'a
a man menian'n-mɔ ngʋan. 46 Ɛmɔ nían, anwʋnnaan nun sʋanlan'n
di mʋa kʋalaaka nán ɔ'a tʋ wawɛ nun sʋanlan dɪɛ'n. 47 Adamʋn mɔ
Nyanmɪan lili mʋa bɔlɪ yí'n, ɔ le asɪɛ nɪn anwʋn nvutule'n y'ɔ bɔlɪ yí
ɔ. Nan Kilisi m'ɔ tɪ Adamʋn m'ɔ li sian'n, yí dɪɛ ɔ fi nyanmɪansʋ. 48 Bɛ́
mɔ bɛ tɪ asɪɛ nɪn asʋ menian'n, bɛ tɪ kɛ Adamʋn mɔ bɛ falɪ ngɛtɪɛ
bɛ bɔlɪ yí'n. Nan bɛ́ mɔ bɛ tɪ Nyanmɪan amma'n, bɛ tɪ kɛ sʋanlan'n
m'ɔ fi nyanmɪansʋ'n. 49 Kɛmɔ afɪ kɪkaala dɪɛ yɛ tɪ kɛ sʋanlan'n mɔ
bɛ falɪ ngɛtɪɛ bɛ bɔlɪ yí'n, cɪan kʋn yɛ 'ba kaci kɛ sʋanlan'n m'ɔ fi
nyanmɪansʋ'n.

50 Anianman-mɔ, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ'n. Ɛjɔlɛ
sɔ'n y'ɔ le kɛ like m'ɔ le anwʋnnaan nʋn moja'n, ɔ ngʋala man
Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ kɔ. Like m'ɔ sɛcɪ'n, ɔ ngʋala
ɔ nga man ɛbɛlɛ dahuu. 51 Ɛmɔ tíe, mɪɪn 'ba han nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ
kʋn mɪn kele ɛmɔ. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ yɛ́ kʋalaa yɛ ngɔ yue man wu,
nan yɛ́ kʋalaa yɛ 'ba kaci. 52 Ɔ 'yɔ nvu nun, bɛ 'muan bɛ́ nyɪn bɛ tɪ,
mɛlɛ mɔ bɛ kɔ hu kɔnɔtɪ kasian nɪn anun'n. Bɛ ku nun an, bɛ́ mɔ b'a
wu'n fi ewue nun 'ba tinnge. Sɛ bɛ tinnge a, bɛ nwun man kʋ́n ɛsɛ
yɛ́ kʋalaa yɛ 'ba kaci. 53 Ɔ sanlɪn kɛ anwʋnnaan'n m'ɔ wu'n, ɔ 'kaci

anwʋnnaan m'ɔ nwu man kʋ́n ɔ. 54 Mɛlɛ mɔ anwʋnnaan'n m'ɔ wu'n
kɔ kaci anwʋnnaan m'ɔ nwu man kʋ́n'n, anɪn Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn a kpɪn
sʋ. Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan:
B'a fin ewue asɪ b'a li yí sʋ kunnunmun.
55 *Ewue, wɔ́ tunmin'n wɔ nin?*
Wɔ́ tunmin'n mɔ ɛ fa kun sʋanlan'n wɔ nin?
56 Ɛtɛ nɪn ati y'ɔ man ewue le tunmin ɔ kun sʋanlan ɔ. Ɛtɛ'n kʋsʋ
tunmin'n fi *Moyizɪ mala'n. 57 Nan bɛ mán yɛ lá Nyanmɪan asɪ, ɔ
sanlɪn kɛ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi dunman nun, ɔ'a man yɛ di ɛtɛ nɪn asʋ
kunnunmun.
58 Ɛhɪka ati, anianman ehulo mma, ɛmɔ jínlan bɛ́ ja nun kpunndiin
kpa, nán bɛ man like fíí kaci ɛmɔ ajʋnlɪn, nan bɛ lí yɛ́ Mɪn junman'n
bɛ hɔ́ bɛ́ nyunnun. Ɛmɔ ati tánlan sʋ kɛ junman'n mɔ ɛmɔ lɛ di man
yɛ́ Mɪn'n, ɔ tɪ man junman nvule.

16

Kɛtɪ'n mɔ bɛ 'tʋ bɛ kɔ man

Zoluzalɛmʋn asɔnɪn mma'n-mɔ'n
1 Ɛhɪ, m'ɔ tʋ de kɛtɪ'n mɔ bɛ 'tʋ bɛ kɔ man Nyanmɪan menian'n-mɔ
mɔ bɛ wɔ Zoluzalɛmʋn'n, ɛmɔ yɔ́ yí kɛ n gelelɪ Galasi mân nɪn anun
asɔnɪn mma'n-mɔ'n. 2 Mɔlɛ daa, sʋanlan kʋn biala nían yí esika'n m'ɔ
nyan yí nɪn anwʋn, ɔ fá kaan síe mɔ ɔ 'fa bʋka Nyanmɪan menian'n-
mɔ ɔ. Nán bɛ man mɪn ju ɛlɔ kʋalaaka nán b'a tɪtɪ ndɪtɪ. 3 Sɛ mɪn ju
ɛmɔ anwʋn ɛlɔ a, menian mɔ ɛmɔ a yɪ bɛ́ kɛ bɛ fá ɛmɔ esika'n bɛ hɔ́
Zoluzalɛmʋn'n, mɪn 'kɛlɛ kalata mɪn tʋ sʋ mɪn man bɛ kɔ. 4 Sɛ ɔ di
mɔ mín muonun mɪn kɔ bie a, mɪn nʋn bɛ́ yɛ 'kɔ.

Lɪka mɔ Pɔlʋ kulo kɛ ɔ kɔ'n
5 Sɛ mɪn kpɛ Masedʋanɪn mân'n yue a, mɪn 'ba a ɛmɔ anwʋn ɛlɔ.
6 Sɛ mɪn ba a, mɪn 'di kɔ yɔ ɛlɛsan kʋn ɛmɔ afian. Sɛ Nyanmɪan bʋa
a, mɪn kʋala kɛ mɪn tanlan ɛmɔ anwʋn ɛbɛlɛ dede fɔsɪɛ'n sɪn. Yí dɪɛ
anɪn lɪka biala mɔ mɪn kulo kɛ mɪn kɔ'n, ɛmɔ kɔ soman mín. 7 Mɪn
ngulo man kɛ mɪn kpɛ nun, nan sɛ Nyanmɪan bʋa, mɪn kulo kɛ mɪn
di kɔ yɔ ɛlɛsan kʋn ɛmɔ anwʋn ɛbɛlɛ. 8 Nan kʋsʋ mɪn 'tanlan Efɛzɪ
ɛwa dede *Pantekɔtʋ cɪan'n ju. 9 Ɔ sanlɪn kɛ junman kpili kpa anwʋn
atɪn a tike a man mín Efɛzɪ ɛwa. Nan kʋsʋ bɛ́ mɔ bɛ nʋn mín jin sʋ'n
sʋnlɪn.
10 Ɛhɪ, sɛ Timote ju ɛmɔ anwʋn ɛlɔ a, ɛmɔ sɔ́ yí nun kanlanman. Ɔ
sanlɪn kɛ ɔ di yɛ́ Mɪn junman'n kɛ mɪn di yí'n. 11 Yí ti, sʋanlan fíí
n'ɔ fa yí nyɪn ci yí. Nan ɛmɔ bʋ́ka yí wɔ yí atɪn etue nun maan ɔ hɔ́
anzʋnunjɔ nun dede ɔ sá bála tʋ́ mín. Afɪ mɪn lɛ nwʋnndɛ yí nʋn
anianman'n-mɔ mɔ bɛ hɔlɪ somanlɪn yí'n.
12 Yɛ́ nianman Apolɔsʋ dɪɛ, m'an sɛlɛ yí dede kɛ ɔ nʋn anianman
ɛhɪnlɪn-mɔ, bɛ hɔ́ nían ɛmɔ abʋsʋ. Kɪkaala dɪɛ, ɔ nyanlɪn man yí
nwʋn alaje. Nan sɛ ɔ nyan alaje a, ɔ 'kɔ a nɪan ɛmɔ abʋsʋ.

Afʋtu nʋn ahɪn ebisa
13 Anianman-mɔ, ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye, bɛ tíla bɛ́ dedi nɪn anun sɛlɛ
kpa. Ɛmɔ tíla bɛ́ ahʋnlɪn, nán bɛ man bɛ́ nwʋn bubu bɛ́. 14 Like biala
mɔ ɛmɔ 'yɔ'n, bɛ yɔ́ yí ehulo nun.

15 Ɛmɔ sı Sıtefanası nʊn yí awulo nın anun menian'n-mɔ. Akayi mân
nın anun, bɛ́ yɛ̂ bɛ lili mʊa bɛ lelı Ɛjɔlɛkpa'n bɛ lili ɔ. Bɛ di junman kpa
bɛ man Nyanmıan menian'n-mɔ. Anianman-mɔ, mıın sɛlɛ ɛmɔ kpa kɛ
16 ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn ası bɛ mán bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ di yɛ́ Mın junman'n
kɛ yí'n. 17 Mın di Sıtefanası nʊn Fɔɔtunatusi nʊn Akayikusi bɛ́ ɛwalɛ
nın anwʊn fɛ kpa. Ɔ sanlın kɛ b'a li ɛmɔ aja nun. 18 Bɛ́ ɛwalɛ nın a
man mín lʊa a cıcı, ɔ'a man ɛmɔ kʊsʊ alʊa a cıcı. Menian sʊa-mɔ,
ɛmɔ nwun bɛ́ a, bɛ bú bɛ́ kpa.
19 Asɔnın mma'n-mɔ kʊalaa mɔ bɛ wɔ Azi mân nın anun'n, bɛ́ nwan
bɛ 'bisa ɛmɔ ahın. Akilası nʊn Pilisi, bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ yia bɛ́ awulo
ɛbɛlɛ bɛ yɔ asɔnın'n, bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahın wɔ yɛ́ Mın dunman
nun. 20 Anianman'n-mɔ kʊalaa mɔ bɛ wɔ ɛwa'n, bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ
ahın. Ɛmɔ bísa bɛ́ nwʊn ahın bɛ tɔ́ bɛ́ nwʊn nun kɛ anianman-mɔ yɔ
yí'n bɛ mán mín.
21 Mín muonun yɛ̂ mıın kɛlɛ ɛjɔlɛ kpɔlɛ ɛhı mın bisa ɛmɔ ahın ɔ.
22 Sʊanlan m'ɔ ngulo man yɛ́ Mın'n, munnzue hán yí! Malanata, yɛ́
Mın lɛ ba.
23 Yɛ́ Mın Zozi yéyila ɛmɔ, ɔ nwún ɛmɔ anwʊn anwunnvoe.
24 Mın kulo ɛmɔ kʊalaatin, ɔ sanlın kɛ yɛ́ kʊalaa yɛ nʊn yɛ́ Mın Zozi
Kilisi y'a yɔ kʊn.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ TIAN YI NNYUAN M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN KOLINTI ASƆNIN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Mɔ Pɔlʋ hɛlɛlı yí alimʋa kalata'n nwanlın Kolıntı asɔnın mma'n-mɔ yuelı'n, ɔ sʋanlın Timote ɛlɔ kɛ ɔ hɔ́ nían like'n m'ɔ helelı bɛ́ kɛ bɛ yɔ́'n. Timote hɔlı walı a, amannıɛ'n m'ɔ bɔlı helelı Pɔlʋ nın a nyɔ man fɛ. Ɛhı a, Pɔlʋ muonun kɔ han yí nwʋn kɔ hɔ kɔ tʋ Kolıntı asɔnın mma'n-mɔ kɛ bɛ káci bɛ́ abalabɔ'n. Mɔ Pɔlʋ hɔlı juli ɛlɔ'n, asɔnın nın anun sʋanlan'n kʋn kɔ gua Pɔlʋ anyunnun ası ɔ kɔ man yalɛ kɔ han yí (yí ti 2.5-11, 7.12). Pɔlʋ kɔ sa kɔ a Efɛzı ndɛ-ndɛ. Efɛzı ɛbɛlɛ, Pɔlʋ “anyın la ɛmʋın nun kpa” Kolıntı asɔnın mma'n-mɔ dunman nun, ɔ kɔ hɛlɛ kalata kun biekun kɔ nwan bɛ́ ɔ kɔ gua bɛ́ ayile (2.4; 7.8). Kalata sɔ'n, ɛnɛ ɔ'a minlin. Titı yê Pɔlʋ falı manlın yí maan ɔ hɔlı ɔ. Ɛhı anzin, Pɔlʋ kɔ hɔ Masedʋanın mân nun ɔ nʋn Titı m'ɔ sʋanlın yí Kolıntı'n kɔ yia. Titı kɔ bɔ amannıɛ fɛ kɔ hele Pɔlʋ kɛ Kolıntı asɔnın mma'n-mɔ a tı yí ɛjɔlɛ nın abʋ b'a kaci bɛ́ abalabɔ'n. Mɔ Pɔlʋ tılı amannıɛ sɔ'n, ɔ kɔ hɛlɛ kalata ɛhı kɔ nwan Kolıntı asɔnın mma'n-mɔ. Kalata nın anun, Pɔlʋ lɛ kele Kolıntı Asɔnın'n m'ɔ bɔlı'n kɛ ɔ kulo bɛ́, ɛsɛ ɔ kulo kɛ ɔ nʋn bɛ́ bɛ́ nʋan sɛ bɛ́ nwʋn.

Pɔlʋ a hye kalata sɔ nın anun nsan. Alimʋa lıka dıɛ'n (yí ti 1-7), ɔ lɛ da Nyanmıan ası kɛ ɔ'a cıcı yí lʋa wɔ yí ɛfɛ'n-mɔ anun. Ɔ sanlın kɛ bile'n m'ɔ walı bɛ́ afian nın a tu. Pɔlʋ lɛ kacı bɛ́ yí junman'n m'ɔ lili wɔ bɛ́ afian'n, ɛsɛ ɔ lɛ kele bɛ́ kɛ ɔ kulo bɛ́.

Lıka'n m'ɔ tɔ sʋ nnyuan'n (yí ti 8-9), Pɔlʋ lɛ kan kɛtı'n m'ɔ di kɛ bɛ tʋ bɛ kɔ man Zoluzalɛmʋn asɔnın mma'n-mɔ nın anwʋn ɛjɔlɛ. Yí ti, ɔ lɛ sɛlɛ bɛ́ kɛ bɛ mán bɛ́ sa lʋ́.

Lıka'n m'ɔ tɔ sʋ nsan'n (yí ti 10-13), Pɔlʋ lɛ sa yí nın kpa wɔ ato mmɔfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ tʋn yí ɛsʋan anwʋn. Kalata nın agualıɛ nun, Pɔlʋ lɛ bisa bɛ́ ahın ɛsɛ yí nwan ɔ 'ba hɔ fua bɛ́ nwʋn biekun.

Ahın ebisa

1 Mín Pɔlʋ, mɔ Nyanmıan Kpili a hulo kɛ n gáci Zozi Kilisi bɔfʋɛ'n, mın nʋn yɛ́ nianman Timote yê yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhı ɔ.

Yɛ lɛ kɛlɛ yɛ nwan Nyanmıan asɔnın mma'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Kolıntı kulo nın asʋ ɔ nʋn Nyanmıan anwʋntıɛ mma'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ wɔ Akayi mân bɔndın nın anun'n.

2 Yɛ 'bisa ɛmɔ ahın. Yɛ́ Sı Nyanmıan Kpili nʋn yɛ́ Mın Zozi Kilisi, bɛ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe, ɛsɛ bɛ mán ɛmɔ alʋa cícı bɛ́ nwʋn.

Nyanmıan cıcı yɛ́ lʋa

3 Yɛ 'yı Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Mın Zozi Kilisi Ası nın ayɛ. Ɔ sanlın kɛ ɔ nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe, ɛsɛ ɔ cıcı yɛ́ lʋa kpa bɔkɔɔ. 4 Ɔ cıcı yɛ́ lʋa wɔ yɛ́ yalɛ elie kʋalaa anun. Ɔ man menian mɔ bɛ lɛ nwun yalɛ ngacile dɔʋn'n, yɛ́ lʋa mɔ Nyanmıan a cıcı'n, yɛ́ kʋsʋ yɛ cıcı bɛ́ lʋa. 5 Kɛmɔ Kilisi dunman nun yɛ lɛ nwun yalɛ ngacile dɔʋn'n, yí sɔ kʋsʋ ala, ɔ cıcı yɛ́ lʋa kpa. 6 Kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɛmɔ a nyan bɛ́ ti nán ɛmɔ a

lʋa a cɪcɪ'n, yí ti yɛ̂ yɛ lɛ nwun yalɛ ɔ. Sɛ yɛ́ lʋa a cɪcɪ a, yɛ kulo kɛ
ɛmɔ kʋsʋ alʋa cɪcɪ bɛ tila bɛ́ ahʋnlɪn bɛ si abʋtalɛ wɔ yalɛ'n mɔ ɛmɔ
lɛ nwun yí kɛ yɛ́ nɪn anun. 7 Yɛ sɪ kɛ kɛmɔ ɛmɔ lɛ nwun yalɛ kɛ yɛ́'n,
yɛ le anyɪndasʋɛ kpa kɛ ɛmɔ alʋa 'ba cɪcɪ kɛ yɛ́ lʋa a cɪcɪ'n.
8 Anianman-mɔ, yɛ kulo kɛ ɛmɔ nwun nun kɛ yalɛ mɔ yɛ nwunlin
yí Azi mân nun'n, ɔ tɪ man nzɛmɪndɛ. Yalɛ'n mɔ yɛ nwunlin yí'n bʋlɪ
yɛ́ sʋ dede bɔbɔ yɛ́ nwan yɛ́ dɪɛ a yue. 9 Yɛ nwun yí kɛ anɪn yɛ́ ewue
cɪan a ju. Yalɛ sɔ'n tʋlɪ yɛ́ nán Nyanmɪan a hele yɛ́ kɛ ɔ nni man kɛ
yɛ susu yɛ́ ti yɛ gua yɛ́ muonun yɛ́ nwʋn sʋ. Nan yí lɪlɪ yí, Nyanmɪan
m'ɔ tinnge menian fi ewue nun'n y'ɔ di kɛ yɛ susu yɛ́ ti yɛ gua yí
sʋ ɔ. 10 Yí yɛ̂ ɔ'a yɪ yɛ́ fi ewue sɔ nɪn anun ɔ. Ɔ'a le yɛ́ ti. Ɛsɛ yɛ le
anyɪndasʋɛ kɛ Nyanmɪan 'de yɛ́ biekun. 11 Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ muonun 'ba
sɛlɛ Nyanmɪan bɛ bʋka yɛ́. Ɛbɛlɛ nɪn anun, Nyanmɪan 'ba tie menian
dɔʋn mmʋtʋɛ'n mɔ bɛ lɛ yɔ bɛ man yɛ́'n. Ɔ 'di junman sɔ'n man yɛ́ ɔ
man menian dɔʋn da yí asɪ.

Pɔlʋ 'ba tu yí Kolɪntɪ ɛhɔlɛ tɛmʋn'n sie

12 Anianman-mɔ, like m'ɔ man yɛ di ndutue'n y'ɔ le kɛ mân nɪn
anyunnun ɔ nʋn ɛmɔ muonun afian, ɛnanndɪɛ m'ɔ tɪ kanlanman, m'ɔ
tɪ fɔ́ʋ́n ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn'n yɛ̂ yɛ nʋn ɛmɔ nanndɪlɪ ɔ. Nán ngɛlɛ mɔ
yɛ sɪ yí ti y'ɔ man yɛ nʋn ɛmɔ nanndɪlɪ sɔ ɔ, nan Nyanmɪan muonun
y'ɔ bʋkalɪ yɛ́ ɔ. 13 Ɔ man yɛ ngan man ɛjɔlɛ ngacile fɪ́ɪ́ yɛ ngele man
ɛmɔ kɛ mɔ ɛmɔ lɛ kɪnnga bɛ tie'n. Mɪn de mɪn di kɛ ɛmɔ 'ba tie dede
bɛ gua yí bʋ. 14 Kɪkaala dɪɛ, ɛmɔ nyue man yí bʋ tɪ. Nan cɪan mɔ
yɛ́ Mɪn Zozi 'ba a'n, ɛmɔ 'ba li yɛ́ nwʋn ndutue, yɛ́ kʋsʋ yɛ 'ba li ɛmɔ
nwʋn ndutue.
15 Ɛhɪka ati yɛ̂ n vualɪ kɛ ahan mɪn 'ba fua ɛmɔ anwʋn maan ɛmɔ
di ndutue sɔ'n fâ nnyuan nɪn ɔ. 16 Mín nwan ahan mɪn bɔ nun ɛmɔ
anwʋn ɛlɔ nán m'an hɔ Masedʋanɪn, nán mɪn 'sa mín nzin an, ɛsɛ mɪn
bɔ nun ɛmɔ anwʋn ɛlɔ biekun. Yí dɪɛ anɪn ɛmɔ gua mín atɪn maan
mɪn kɔ Zude mân nun. 17 Atɪn mɔ m gbɛlɪ nɪn anɪn. Kɛmɔ m'an han
kɛ mɪn 'ba nɪan ɛmɔ abʋsʋ mɔ n gɔlɪ man'n, anɪn ɔ kele kɛ mín nʋan
nun tɪ nnyuan nnyuan ɔ? Anaan like mɔ n gɔ se kɛ mɪn 'yɔ'n, mɪn
kaci mín nʋan kɛ mân nɪn anun menian'n-mɔ yɔ yí nɪn ɔ?
18 Sɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ Nyanmɪan tɪ fɔ́ʋ́n an, like mɔ n gɔ han kɛ mɪn
'yɔ'n, mɪn yɔ. Like mɔ n gɔ han kɛ mɪn nyɔ man'n mɪn nyɔ man. 19 Ɔ
sanlɪn kɛ Nyanmɪan Awa Zozi Kilisi mɔ mɪn nʋn Silasɪ nʋn Timote
yɛ walɪ hanlɪn yí nwʋn ɛjɔlɛ'n yɛ helelɪ ɛmɔ'n, ɔ tɪ man sʋanlan m'ɔ
kan ɛjɔlɛ a, anɪn ɛsɛ ɔ'a kaci yí nʋan ɔ. 20 Afɪ anɔhʋba'n kʋalaa mɔ
Nyanmɪan bɔlɪ mɔ ɔ 'kpɪn sʋ'n, ɔ fi Zozi Kilisi. Zozi Kilisi dunman nun
yɛ̂ yɛ kan amɪn yɛ wula Nyanmɪan anunminnyanmʋn ɔ. 21 Nyanmɪan
muonun yɛ̂ ɔ'a fa yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n m'ɔ wɔ yɛ́ nun'n ɔ'a
man yɛ́ maan yɛ́ dedi'n mɔ yɛ le yí wɔ Kilisi anun'n tin ɔ. 22 Nyanmɪan
a sie yɛ́ nzɔlɛ, ɔ'a fa Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ'a wula yɛ́ ahʋnlɪn
nɪn anun ɔ'a hele kɛ yɛ tɪ yí menian.
23 Ɛhɪ, Nyanmɪan Kpili di mín adanzɪɛ. Sɛ mɪɪn di ato a, ɔ hún mín.
Mɪn ngulo man kɛ mɪn bɔ ɛmɔ alʋa, yí ti y'ɔ man m'an ngɔ man ɛmɔ
abʋsʋ efua nɪn ɔ. 24 Yɛ ngulo man kɛ yɛ fa dedi'n yɛ tinndin ɛmɔ nán
ɛmɔ a le a li. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ dedi'n ti kunngun kpa. Nan kɛ ɔ kɔ yɔ
nán ɛmɔ a nyan salɪɛ'n, yí ti yɛ̂ yɛ kulo kɛ yɛ nʋn ɛmɔ di junman ɔ.

2

1 Mın ngulo man kɛ mın bɔ ɛmɔ alʋa kʋ́n, yí ti y'ɔ man m'an nza
man mín nzin ɛmɔ anwʋn ɛlɔ nın ɔ. 2 Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ yê bɛ cıcı mín
lʋa ɔ. Nan sɛ mın bɔ ɛmɔ alʋa a, anın nwan menian dıɛ-mɔ biekun
yê bɛ 'cıcı mín lʋa ɔ? 3 Like ati m'ɔ man n gɛlɛlı ɛmɔ kɛ ɔ fata kɛ mın
kɛlɛ'n, yí bʋ nın anın. Ɔ sanlın kɛ menian mɔ bɛ́ yê bɛ 'cıcı mın lʋa
mɛlɛ mɔ n gɔ ju bɛ́ nwʋn ɛlɔ'n, mın ngulo man kɛ mın bɔ ɛmɔ alʋa
nán m'an ju ɛmɔ anwʋn ɛlɔ. Afı mın sı yí fʋ́ʋ́n kɛ sɛ mín lʋa cıcı a,
anın ɛmɔ kʋalaatin kʋsʋ alʋa a cıcı. 4 Mın 'kɛlɛ ɛmɔ'n, ɔ tı yalɛ man
mín, ɛsɛ mín kunnun tıtı mín. Mın 'kɛlɛ a, anın mıın tıtı mín nyın
ɛmʋın mín sa nun. Mıın ngɛlɛ man ɛmɔ maan bɛ́ lʋa mmɔ man bɛ́
nwʋn, nan mın kulo kɛ ɛmɔ nwun yí kɛ ehulo'n mɔ mın kulo ɛmɔ'n
tı kpili sʋnman.

Ɛtɛ face

5 Sɛ sʋanlan bie a bɔ sʋanlan lʋa a, nán mín yê ɔ'a bɔ mín lʋa ɔ. Ɛmɔ
kʋalaa yê ɔ'a bɔ bɛ́ lʋa ɔ. Yɛ ngan man maan ɔ mmʋ man sʋ, ɛmɔ
anun mmie-mɔ yê ɔ'a bɔ bɛ́ lʋa ɔ. 6 Sʋanlan sɔ'n nyɔlıɛ nın anwʋn
epinnian'n mɔ ɛmɔ a pinnin yí'n, bɛ mán ɔ lí sɔ. 7 Ɛhıka ati, kıkaala
dıɛ, ɛmɔ yáci yí nwʋn sa bɛ hyé yí, ɛsɛ bɛ wówula yí anwʋnsɛlɛ. Sɛ
ɛmɔ a nyɔ man yí sɔ a, yí lʋa 'ba bɔ yí nwʋn dede yí nwʋn bubu yí.
8 Yí sɔ ati, mıın sɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ yɔ́ maan ɔ nwʋ́n yí kɛ ɛmɔ kulo yí.
9 Afı, ɛhɛlɛ'n mɔ n gɛlɛlı ɛmɔ'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ, mín nwan mın 'nıan
sɛ ɛmɔ di ɛjɔlɛ'n mɔ ngɔ han nın asʋ a. 10 Sɛ sʋanlan kʋn yɔ ɛtɛ, nán
ɛmɔ fa yí nwʋn sa ce yí a, mín kʋsʋ mın fa sʋanlan sɔ nın anwʋn sa
mın ce yí ɛmɔ dunman nun. Ɔ sanlın kɛ Kilisi a fa yɛ́ ɛtɛ'n ɔ'a hye yɛ́.
11 Mın yɔ yí sɔ nán *Satan a nvʋ man yɛ́ sʋ. Ɔ sanlın kɛ yɛ sı m'ɔ wɔ
yí ti anun'n.

Pɔlʋ 'ba kpʋnndɛ Titı

12 Ɛhı, mɛlɛ mɔ n gɔlı Tolowası kɛ mın 'kɔ a bɔ Kilisi anwʋn
Ɛjɔlɛkpa'n, yɛ́ Mın dunman nun, n nyanlın junman nın anwʋn atın
kanlanman. Nan kʋsʋ n juli ɛbɛlɛ mɔ m'an ndʋ man yɛ́ nianman Titı'n,
mín ti anun sɛcɛlı mín kpa. 13 Ɛhıka ati, n gɔ halı ɛbɛlɛ anianman'n-mɔ
yê n gɔlı Masedʋanın mân nun ɔ.

Zozi man yɛ di kunnunmun

14 Nan bɛ mán yɛ lá Nyanmıan ası, ɔ sanlın kɛ kɛmɔ yɛ nʋn Zozi a
yɔ kʋn'n, cıan daa ɔ man yɛ di kunnunmun. Lıka biala, ɔ nanndı yɛ́
sʋ ɔ man menian'n-mɔ nwun Kilisi kɛ anatılı mɔ yí fanlan'n fa lıka
kʋalaatin ɔ. 15 Yɛ́ tı kɛ anatılı fanlan mɔ Kilisi a fa a man Nyanmıan
ɔ. Yɛ wɔ ɛbɛlɛ yɛ man bɛ́ mɔ bɛ nanndı ngʋan ele atın nın asʋ'n, ɔ
nʋn bɛ́ kʋsʋ mɔ b'a sın eminlian atın nın asʋ'n. 16 Nan bɛ́ mɔ bɛ lɛ
minlin'n, ɔ tı ewue nvan m'ɔ kun sʋanlan y'ɔ lɛ wʋlʋ bɛ́ ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ́
kʋsʋ bɛ nanndı ngʋan ele atın nın asʋ'n, like fanlan m'ɔ man bɛ nyan
ngʋan, y'ɔ lɛ wʋlʋ bɛ́ ɔ. Nwan y'ɔ kʋala sɔ junman'n di ɔ? 17 Yɛ tı man
kɛ menian nga'n-mɔ mɔ bɛ fa Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ kpʋnndɛ bɛ́
esika'n. Nan yɛ́ dıɛ, kɛmɔ Nyanmıan yê ɔ'a sʋan yɛ́'n, yɛ kan yí Nʋan
Ɛjɔlɛ nın ananhɔlɛ nun wɔ yí nyunnun kɛ Kilisi ngʋa'n-mɔ kan yí'n.

3

1 Asʊ ɛhıka kʊalaa kele kɛ yɛ lɛ tu yɛ́ nwʊn biekun ɔ? Cɛcɛ! Asʊ
yɛ kpʊnndɛ kɛ asɔnın ɛhınlın-mɔ hɛ́lɛ yɛ́ ti kalata bɛ fá bɛ nwán ɛmɔ
kɛ yɛ tı menin kpa, anaan yɛ bísa ɛmɔ kɛ bɛ hɛ́lɛ yɛ́ ti kalata sɔ'n bɛ
nwán asɔnın ɛhınlın-mɔ kɛ mmie-mɔ yɔ yí nın ɔ? 2 Yɛ́ ti kalata'n mɔ
b'a hɛlɛ'n y'ɔ le ɛmɔ. B'a hɛlɛ wɔ yɛ́ ahʊnlın nın anun. Menian'n-mɔ
kʊalaa kʊala kɛ bɛ nwun yí, ɛsɛ bɛ kʊala yí kınnga. 3 Bɛ nwun yí yuein
kɛ ɛmɔ tı kɛ kalata mɔ Kilisi nanndı yɛ́ sʊ ɔ'a hɛlɛ ɔ. Bɛ le man lankılı
yê b'a hɛlɛ ɔ, nan bɛ le Tıasıfʊɛ Nyanmıan Wawɛ'n. Ɛsɛ b'a ngɛlɛ man
yí ɛbʊɛ sʊ, nan b'a hɛlɛ wɔ kulo sʊanlan ahʊnlın nun.
4 Anyındasʊɛ'n m'ɔ nanndı Kilisi asʊ yɛ le yí wɔ Nyanmıan anun'n
yí ti y'ɔ man yɛ lɛ kan sɔ ɔ. 5 Yɛ́ muonun yɛ le man anwʊnsɛlɛ yɛ
ngʊala man like fíí yɔ. Nan Nyanmıan y'ɔ man yɛ́ anwʊnsɛlɛ maan
yɛ kʊala yɛ di junman ɔ. 6 Yí dein y'ɔ man y'a kaci nyıhyɛ fʊfɔlɛ nın
asʊ ngʊa ɔ. Nyıhyɛ fʊfɔlɛ sɔ'n, ɔ fi man mala'n mɔ b'a hɛlɛ'n, nan ɔ fi
Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n. Mala'n mɔ b'a hɛlɛ'n man sʊanlan ati
ka nun, nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n dıɛ, ɔ man bɛ nyan ngʊan.
7 Ɛhı, *Moyizı junman'n m'ɔ lili maan yɛ nyanlın *mala'n, anın
anunminnyanmʊn wɔ nun. Mala sɔ'n mɔ b'a hɛlɛ yí ɛbʊɛ'n mɔ b'a se
yí kɛ tabʊa nın asʊ'n cʊın menian kɔ ewue nun. Anyunminnyanmʊn'n
mɔ Moyizı nyanlın yí'n, ɔ man Izalayɛ amma'n-mɔ ngʊala man Moyizı
anyunnun nıan, ɔ sanlın kɛ anın yí nyın nın anun ta. Nan kʊsʊ anun-
minnyanmʊn sɔ nın abʊsʊ njɛ man. 8 Sɛ anunminnyanmʊn sʊa fitelı
mala'n mɔ yí junman'n kun sʊanlan nın anun an, anunminnyanmʊn
m'ɔ wɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n junman'n m'ɔ di nın anun'n tı
kpili sʊnman tala sʊ! 9 Sɛ anunminnyanmʊn fitelı mala'n junman'n
m'ɔ cʊın menian kɔ ewue nun nın anun an, anunminnyanmʊn m'ɔ wɔ
Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n junman'n m'ɔ man menian'n-mɔ kaci
sɛsɛfʊɛ wɔ Nyanmıan anyunnun'n tı kpili sʊnman tala sʊ! 10 Sɛ yɛ fa
daba anunminnyanmʊn'n yɛ tʊ ɛnɛ dıɛ nın anwʊn an, yɛ kʊala bɔbɔ yɛ
kan kɛ daba dıɛ'n njinlan man ɛnɛ dıɛ nın anwʊn fíí. 11 Nan sɛ like mɔ
yí bʊsʊ a njɛ man'n nyanlın anunminnyanmʊn an, anunminnyanmʊn
mɔ like m'ɔ le man ayuelıɛ'n le yí'n, ɔ tı kpili sʊnman tala sʊ.
12 Kɛmɔ afı yɛ le anyındasʊɛ sʊa'n, yí ti y'ɔ man yɛ le nzusuguasʊ
ɔ. 13 Yɛ́ dıɛ, yɛ tı man kɛ Moyizı mɔ anunminnyanmʊn'n m'ɔ kpɛ nun
sın m'ɔ man yí nyın nın anun ta nın ati, ɔ munndun yí ti ɛtanlan nán
Izalayɛ amma'n-mɔ a nnwun man yí nyunnun. 14 Nan kʊsʊ Izalayɛ
amma'n-mɔ ndı man ɛjɔlɛ bʊ. Ɔ man ɛnɛ, sɛ bɛ yia nán bɛ 'kınnga
daba nyıhyɛ kalata nın an, bɛ munndun bɛ́ ti ɛtanlan. Nan sʊanlan
m'ɔ nʊn Kilisi bɛ kɔ yɔ kʊn'n, yí dıɛ, ɔ mmunndun man yí ti. 15 Ɛnɛ
nʊn ɛnɛ, bɛ 'kınnga Moyizı mala kalata'n-mɔ a, bɛ tı kɛ menian mɔ
b'a hyı bɛ́ ajʊnlın ɔ. 16 Nan kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kele'n, sɛ sʊanlan kʊn
kaci yí nyın yɛ́ Mın anwʊn ɛlɔ, ɔ fa yí nwʊn man yê Mın a, yɛ́ Mın
yı ɛtanlan'n m'ɔ munndun sʊanlan sɔ nın ati'n, ɔ man ɔ tı yí ɛjɔlɛ nın
abʊ. 17 Yɛ́ Mın mɔ yɛ lɛ kan yí nwʊn ɛjɔlɛ ɛwa'n y'ɔ le Wawɛ'n. Lıka
kʊsʊ mɔ yɛ́ Mın Wawɛ'n wɔ'n, fanwʊndi wɔ ɛbɛlɛ. 18 Yɛ́ kʊalaa mɔ b'a
yı ɛtanlan'n mɔ munndun yɛ́ ti'n, bɛ nwun yɛ́ Mın anunminnyanmʊn'n
yɛ́ nwʊn. Ɔ sanlın kɛ yɛ lɛ kaci yɛ nʊn yɛ́ Mın yɛ yɔ kʊn. Ɔ 'wula yɛ́
anunminnyanmʊn anın ɔ 'wula. Junman'n mɔ yɛ́ Mın Wawɛ'n di nın
anın.

4

Yɛ́ anwʋnsɛlɛ'n fi Nyanmıan ɛlɔ

1 Ɛhıka ati, kɛmɔ Nyanmıan a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe, ɔ'a fa
junman sɔ'n ɔ'a wula yɛ́ sa nun, yɛ le nun anwʋnsɛlɛ. 2 Nyɔlıɛ'n mɔ
bɛ yɔ yí nvıalıɛ nun ɔ nʋn anyunnunguasıɛ ninnge'n-mɔ, y'a yaci y'a
gua. Yɛ nnaka man menian'n-mɔ, ɛsɛ yɛ ngaci man Nyanmıan Anʋan
Ɛjɔlɛ'n. Yɛ kan Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n yuein, yɛ man menian'n-
mɔ nwun yí kɛ yɛ kpın yɛ tı yí'n wɔ Nyanmıan anyunnun. 3 Nan
sɛ Ɛjɔlɛkpa'n mɔ yɛ bɔ yɛ kele menian'n-mɔ tı man yuein an, anın ɔ
tı man yuein man bɛ́ mɔ bɛ lɛ minlin'n-mɔ. 4 Bɛ nne man Ɛjɔlɛkpa'n
bɛ nni man, ɔ sanlın kɛ Abɔnsanmʋn m'ɔ tı mân ɛhı anun mınlıan
nın a hyı bɛ́ ajʋnlın'n. Ɔ man bɛ nnwun man Ɛjɔlɛkpa nın anun
anunminnyanmʋn'n m'ɔ tı kɛ kanlannıɛ'n m'ɔ fi Kilisi m'ɔ tı Nyanmıan
nvoninnin'n. 5 Nán yɛ́ muonun yɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ yê yɛ kan ɔ. Nan Zozi
Kilisi m'ɔ tı Mınlıan nın anwʋn ɛjɔlɛ yê yɛ bɔ yɛ kele menian'n-mɔ ɔ.
Zozi dunman nun yɛ kan kɛ yɛ tı ɛmɔ ngʋa. 6 Ɔ sanlın kɛ, Nyanmıan
m'ɔ hanlın kɛ: “Man kanlannıɛ'n tá wɔ awosin nın afian!” Nyanmıan
kʋnmgba'n y'ɔ lɛ man kanlannıɛ'n ta wɔ yɛ́ ahʋnlın'n-mɔ anun ɔ.
Kanlannıɛ sɔ'n man yɛ nwun yí kɛ Nyanmıan anunminnyanmʋn'n
lɛ ta wɔ Kilisi anyın nın anun.

7 Nan yɛ́ mɔ b'a fa wawɛ nun anwʋndıɛ sɔ'n b'a wula yɛ́ sa nun'n, yɛ
tı kɛ bua. Ɔ tı sɔ maan bɛ nwun yí yuein kɛ tunmin kpili sɔ'n fi man
yɛ́ ɛlɔ, nan ɔ fi Nyanmıan ɛlɔ. 8 Yɛ wɔ emian ngacile dɔʋn anun, nan
kʋsʋ yɛ telı man. Yɛ wɔ alʋabɔ nun nan kʋsʋ yɛ́ nwʋn bubuli man
yɛ́. 9 Bɛ kele yɛ́ ahʋlʋwa, nan kʋsʋ Nyanmıan jin yɛ́ nzin. B'a fin yɛ́
ası, nan kʋsʋ bɛ bɔlı man yɛ́ bʋsʋ. 10 Kɛmɔ bɛ helelı Zozi ahʋlʋwa bɛ
hunlin yí'n, yí sɔ ati yê bɛ kele yɛ́ ahʋlʋwa cıan daa, nan yí ngʋan'n
kʋsʋ a wʋlʋ yɛ́ nun ɔ man yɛ́ anwʋnsɛlɛ. 11 Yɛ́ asıtanlan nın anun,
cıan daa ewue fɔfʋan yɛ́ ɔ fi Zozi mɔ yɛ sʋ yí'n dunman nun, nan Zozi
ngʋan nın a wʋlʋ yɛ́ ewue anwʋnnaan nın anun ɔ man yɛ́ anwʋnsɛlɛ.
12 Yí sɔ ati, yɛ́ dıɛ, ewue fɔfʋan yɛ́, nan ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ le ngʋan.

13 B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: “N nelı n nili, yí ti y'ɔ man
n ganlın ɔ.” Yê kʋsʋ ɔ nanndı dedi kʋnmgba'n mɔ yɛ le yí nın asʋ, yí
ti y'ɔ man yɛ kan ɔ. 14 Yɛ sı yí fɔ́ún kɛ Nyanmıan m'ɔ manlın yɛ́ Mın
Zozi fi ewue nun tinngelı'n, ɔ 'ba man yɛ́ kʋsʋ yɛ fi ewue nun yɛ tinnge
yɛ nʋn ɛmɔ yɛ fite yí nyunnun. 15 Ɛmɔ dunman nun ati yê yɛ lɛ nwun
yalɛ ɛhı maan Nyanmıan nwun menian dɔʋn anwʋn anwunnvoe, bɛ
da yí ası bɛ wula yí anunminnyanmʋn.

Yɛ tánlan wɔ dedi nın anun

16 Ɛhıka ati, yɛ́ nwʋn mmubu man yɛ́. Sɛ bɔbɔ yɛ́ sʋanlan baka'n
sɛcı a, yɛ́ wawɛ'n kaci fʋfɔlɛ cıan daa. 17 Yalɛ kaan ɛhı mɔ yɛ lɛ nwun
yí ɛnɛ mɔ ɔ 'ba sın'n, ɔ 'man yɛ nyan anunminnyanmʋn m'ɔ le man
ayuelıɛ. Anunminnyanmʋn sɔ'n kpili m'ɔ tı'n, ɔ tala ɛfɛ ɛhı mɔ yɛ lɛ
fɛ'n. 18 Ɔ sanlın kɛ nán ninnge mɔ bɛ nwun yí bɛ́ nyınsʋ'n yê yɛ́ ti
wɔ sʋ ɔ, nan nunhan mɔ bɛ nnwun man yí bɛ́ nyınsʋ'n, mɔ b'a fa b'a
sie yɛ́ nyanmıansʋ ɛlɔ'n yê yɛ́ ti wɔ sʋ ɔ. Afı ninnge'n mɔ bɛ nwun yí
bɛ́ nyınsʋ'n, bɛ́ bʋsʋ njɛ man. Nan nunhan mɔ bɛ nnwun man yí bɛ́
nyınsʋ'n, ɔ le man ɛsɛcıɛ. Bɛ wɔ ɛbɛlɛ cıan daa.

5

1 Ɛhı, yɛ sı yí fɔ́ún kɛ yɛ́ nwʊnnaan ɛhı m'ɔ tı kɛ ası ɛwa sua'n, sɛ
ɔ sɛcı bɔbɔ a, Nyanmıan a sesie sua anwunno ɛlɔ ɔ'a man yɛ́. Ɔ tı
sua mɔ yí muonun ɔ'a si, m'ɔ nzɛcı man lé ɔ. 2 Anwʊnnaan ɛhı mɔ yɛ
le yí'n lɛ man yɛ kpınlın. Ɔ sanlın kɛ yɛ kulo kɛ yɛ́ sa kan anwunno
ɛlɔ sua dıɛ'n. 3 Afı, mɛlɛ mɔ yɛ 'wʊlʊ sua sɔ nın anun'n, yɛ 'nyan
anwʊnnaan fʊfɔlɛ. 4 Ɔ tı ananhɔlɛ, mɛlɛ mɔ yɛ tɛ le asıɛ nın asʊ ɛwa
anwʊnnaan'n, yɛ le ɛkpınlıan kɛ sʊanlan mɔ ninnge lɛ bu yí kɔmın
ɔ. Nán kɛ yɛ kpʊnndɛ kɛ yɛ yaci ası ɛwa anwʊnnaan'n mɔ yɛ le yí'n
yɛ tʊ ɔ, nan yɛ kulo kɛ yɛ nyan nyanmıansʊ dıɛ'n. Yí dıɛ anın ngʊan
anwʊnnaan'n di kunnunmun ewue anwʊnnaan nın asʊ. 5 Nyanmıan
muonun y'ɔ helelı yɛ́ kɛ cıan bie yɛ 'ba kaci sɔ ɔ. Ɛsɛ yí yê ɔ'a fa yí
Wawɛ'n m'ɔ di ninnge sɔ'n-mɔ anun ajinlanmun'n ɔ'a man yɛ́ ɔ.
6 Ɛhıka ati, yɛ le anwʊnsɛlɛ cıan daa. Yɛ sı kɛ kɛmɔ yɛ tɛ le
anwʊnnaan ɛhı'n, yɛ wɔ yɛ́ Mın awulo nın anwʊn mʊa. 7 Yɛ́ nnwun
man yí, nan kʊsʊ yɛ nanndı wɔ dedi nun. 8 Yɛ le anwʊnsɛlɛ kpa ɛsɛ
yɛ kulo kɛ yɛ yaci anwʊnnaan ɛhı yɛ tʊ, nán yɛ tanlan wɔ yɛ́ Mın
anwʊn ɛbɛlɛ. 9 Ɛhıka ati, m'ɔ wɔ yɛ́ ajʊnlın nun'n y'ɔ le kɛ sɛ yɛ tɛ
le anwʊnnaan ɛhı o, sɛ yɛ yaci anwʊnnaan ɛhı yɛ tʊ o, like m'ɔ sɔ yɛ́
Mın anyın'n y'ɔ di kɛ yɛ kpʊnndɛ ɔ. 10 Afı yɛ́ kʊalaa yɛ 'ba fite Kilisi
anyunnun ɔ bua yɛ́ ndɛɛ. Sʊanlan kʊn biala junman'n m'ɔ nanndı asıɛ
nın asʊ ɛwa m'ɔ lili'n, ɔ 'nyan yí nwʊn ahatua.

Kilisi a sesie yɛ́ nʊn Nyanmıan yɛ́ afian

11 Yɛ́ nyın sɔ Nyanmıan kpa. Yí sɔ ati yê yɛ di Nyanmıan junman'n
sɛlɛ kpa yɛ man menian de Zozi di ɔ. Nyanmıan sı yɛ́ kpa bɔkɔɔ, yê
mın de mın di kɛ ɛmɔ kʊsʊ akunnun ɛlɔ ɛmɔ sı mín. 12 Yɛ́ muonun
yɛ nva man yɛ́ nwʊn yɛ ngele man ɛmɔ kʊ́n. Nan yɛ lɛ man atın
maan ɛmɔ di yɛ́ nwʊn fɛ. Yí dıɛ, anın bɛ́ mɔ anwʊnnaan sʊ like'n
mɔ bɛ nwun yí'n yê bɛ fa bɛ tu bɛ nʊan nun, nan nán nunhan'n m'ɔ
wɔ bɛ́ ahʊnlın nın anun'n, anın ɛmɔ nyan atın bɛ totua bɛ́ sʊ. 13 Sɛ
menian mmie-mɔ kan kɛ yɛ́ ti nnʊn man ɛbɛlɛ a, ɔ tı Nyanmıan ɛjɔlɛ.
Sɛ kʊsʊ bɛ kan kɛ yɛ́ ti wɔ ɛbɛlɛ a, anın yɛ́ ti wɔ ɛbɛlɛ man ɛmɔ. 14 Afı
ehulo'n mɔ Kilisi kulo yɛ́'n tı kpili sʊnman. Kɛmɔ yɛ sı kɛ Kilisi a wu
yɛ́ kʊalaa yɛ́ dunman nun'n, ɔ tı kɛ yɛ́ kʊalaa y'a wu. 15 Kilisi a wu
a man menian'n-mɔ kʊalaatin maan bɛ́ mɔ bɛ tı ası'n nni man bɛ ti
anwʊn kʊ́n, nan bɛ bu bɛ́ mân'n bɛ man sʊanlan'n mɔ bɛ́ dunman nun
ɔ'a wu ɔ'a tinnge'n.
16 Ɛhıka ati, ɔ fi ɛnɛ, yɛ mmua man sʊanlan fíí anwʊnnaan sʊ ndɛɛ
kʊ́n. Sɛ bɔbɔ daba yɛ bualı Kilisi anwʊnnaan sʊ ndɛɛ a, sian dıɛ, ɔ tı
man sɔ kʊ́n. 17 Ɔ sanlın kɛ sɛ sʊanlan kʊn nʊn Kilisi bɛ yɔ kʊn an, anın
ɔ'a kaci abɔdıɛ fʊfɔlɛ. Yí abalabɔ daba nın abʊ a gua. Ɔ'a bɔ abalabɔ
fʊfɔlɛ abʊ. 18 Ɛhı kʊalaa fi Nyanmıan mɔ ɔ'a nanndı Kilisi sʊ ɔ'a sesie
yɛ́ nʊn yí yɛ́ afian'n. Ɛsɛ ɔ'a fa menian nʊn yí afian esesie junman'n ɔ'a
wula yɛ́ sa nun. 19 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan nanndılı Kilisi sʊ, ɔ sesielı yí
muonun ɔ nʊn menian'n-mɔ kʊalaa afian, ɔ'a nnıan man bɛ́ ɛtɛ'n mɔ
bɛ yɔlı nın anwʊn. Afian esesie junman sɔ'n, ɔ'a fa ɔ'a wula yɛ́ nʊan
kɛ yɛ hán yí nwʊn ɛjɔlɛ yɛ héle menian'n-mɔ.
20 Ɛhıka ati, ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ kan'n, Kilisi muonun yê ɔ'a sʊan yɛ́ kɛ
yí mmɔfʊɛ maan yɛ kan ɔ. Ɔ tı kɛ Nyanmıan muonun nanndı yɛ́ sʊ

y'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n kele ɛmɔ ɔ. Yɛ 'sɛlɛ ɛmɔ kpa kɛ, Kilisi dunman nun, ɛmɔ mán bɛ nʊn Nyanmıan bɛ́ afian sɛ́! 21 Kilisi mɔ ɔ'a nyɔ man ɛtɛ fíí'n, yɛ́ dunman nun, Nyanmıan a fa yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ kʊalaa a sʊa yí, ɔ'a man Kilisi a yɔ ɛtɛfʊɛ nán y'a hʊala y'a kaci sɛsɛfʊɛ wɔ Nyanmıan anyunnun.

6

1 Ɛhıka ati, yɛ́ mɔ yɛ di Nyanmıan junman'n, yɛ lɛ sɛlɛ ɛmɔ kpa kɛ anwunnvoe'n mɔ Nyanmıan a nwun ɛmɔ'n, nán bɛ man yí anwunnvoe enwuan sɔ'n yɔ mgban. 2 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun, Nyanmıan nwan:

Mɔ mɛlɛ kpa'n juli'n,

n dielı wɔ́ sunfɛlɛ'n.

Mɔ bɛ́ ti ele cıan'n juli'n,

m malı n nelı wɔ́ ti.

Ɛmɔ nían, mɛlɛ kpa'n m'ɔ di kɛ ɛmɔ sɔ Nyanmıan nun'n yê yɛ wɔ nun ɛwa ɛnɛ nın ɔ. Bɛ́ ti ele cıan'n, y'ɔ le ɛnɛ.

3 Yɛ ngulo man kɛ sʊanlan fíí kan yɛ́ junman nın anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ. Ɛhıka ati, yɛ nyɔ man like fíí m'ɔ kʊala kɛ ɔ tʊnndʊn sʊanlan aja nun ɔ. 4 Nan like biala anun, yɛ man bɛ nwun yí kɛ yɛ tı Nyanmıan ngʊa. Yalɛ nun o, ehian nun o, ahunnun ndıtıɛ nun o, yɛ si abʊtalɛ kpa. 5 Bɛ bilalı yɛ́ dede bɛ tʊlı yɛ́ fiadı. Menian'n-mɔ jasʊlı yɛ́ kɔmın anun, yɛ lili junman sɛlɛ kpa. Y'a nnyan man atın y'a nna man ɛsɛ yɛ bualı yɛ lalı. 6 Yɛ sı like m'ɔ tı ananhɔlɛ'n, yɛ si abʊtalɛ, yɛ́ ti anun tı kpa, ɛsɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n man yɛ kulo ɛhınlın-mɔ ananhɔlɛ nun. 7 Ɛsɛ Nyanmıan tunmin nun, yɛ bɔ ananhɔlɛ Ɛjɔlɛkpa'n yɛ kele menian'n-mɔ. Sɛsɛ ɛyɔlɛ'n y'ɔ tı yɛ́ kʊan ninnge mɔ yɛ fa yɛ kʊn ɛsɛ yɛ fa yɛ sisa yɛ́ nwʊn ɔ. 8 Cıan bie a, bɛ wula yɛ́ anunminnyanmʊn, cıan bie kʊsʊ a, bɛ gua yɛ́ nyunnun ası. Cıan bie a, bɛ kan yɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ, cıan bie kʊsʊ a, bɛ kan yɛ́ nwʊn ɛjɔlɛ kpa. Bɛ bu yɛ́ kɛ yɛ tı atofʊɛ, nan kʊsʊ ananhɔlɛ yê yɛ kan ɔ. 9 Bɛ yɔ kɛ bɛ nzı man yɛ́, kʊsʊ anın bɛ́ kʊalaa bɛ sı yɛ́ kpa. Bɛ bu kɛ y'a wu a yue, nan kʊsʊ, yɛ tɛ tı ası. Bɛ kele yɛ́ ahʊlʊwa kpa, nan kʊsʊ bɛ ngun man yɛ́. 10 Bɛ bɔ yɛ́ lʊa nan kʊsʊ yɛ di fɛ cıan daa. Yɛ tı ehianfʊɛ, nan kʊsʊ yɛ man menian dɔʊn nyan bɛ́ nwʊn. Bɛ bu kɛ yɛ le man like fíí nan kʊsʊ yɛ le ninnge'n kʊalaatin.

11 Anianman Kolıntı amma, y'a han ɛjɔlɛ'n kʊalaa yuein y'a hele ɛmɔ. Y'a hulo ɛmɔ kpili sʊnman. 12 Y'a yı yɛ́ kunnun y'a hele ɛmɔ maan ɛmɔ a nwun yí kɛ yɛ kulo ɛmɔ, nan ɛmɔ lılı yê b'a ngulo man yɛ́ ɔ. 13 Ɛhıka ati, kɛmɔ ɛmɔ tı kɛ mín mma'n, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ fá yɛ́ bɛ wúla bɛ́ kunnun, ɛmɔ húlo yɛ́ kpa kɛ yɛ kulo ɛmɔ'n.

Nán bɛ nʊn bɛ́ mɔ bɛ nne man Kilisi

bɛ nni man'n tu nun

14 Bɛ́ mɔ bɛ nne man Kilisi bɛ nni man'n, ɛmɔ nʊn bɛ́ n'ɔ tu nun. Bɛ tı man menian m'ɔ fata kɛ ɛmɔ nʊn bɛ́ tu nun ɔ. Asʊ sɛsɛ ɛyɔlɛ'n ɔ nʊn ɛtɛ ɛyɔlɛ'n tı kʊn ɔ? Anaan awosin'n nʊn jawe'n tı kʊn ɔ? 15 Asʊ Kilisi kʊala kɛ ɔ nʊn Abɔnsanmʊn bɛ́ nʊan sɛ bɛ́ nwʊn ɔ? Sʊanlan m'ɔ de Kilisi di'n, ɔ nʊn m'ɔ nne man Kilisi nni man'n, asʊ bɛ́ ajʊnlın

kʋala kɛ ɔ yɔ kʋn ɔ? 16 Asʋ Nyanmıan asɔnın sua'n nʋn amʋan'n-
mɔ di anʋannzɛ ɔ? Afı yɛ tı Tıasıfʋɛ Nyanmıan nın asɔnın sua kɛ yí
muonun ɔ fa kan'n. Yí nwan:
Mın 'tanlan bɛ́ afian, mın nʋn bɛ́ yɛ san nun,
mın 'kaci bɛ́ Nyanmıan,
bɛ́ kʋsʋ bɛ 'kaci mín menian.
17 *Ɛhıka ati, yɛ́ Mın lɛ kan kɛ:*
Ɛmɔ jásʋ bɛ́ nwʋn ɛbɛlɛ,
nán bɛ fa bɛ́ nwʋn bɛ mantan bɛ́.
Nán bɛ fa bɛ́ sa bɛ kan like m'ɔ tı efian fíí,
nan mín kʋsʋ mın 'de ɛmɔ.
18 *Mın 'kaci ɛmɔ ası*
yɛ̂ ɛmɔ kʋsʋ 'kaci mín mma
mmelenzua nʋn mmalasua.
Yɛ́ Mın m'ɔ tı Tunminfʋɛ Nyanmıan Kpili'n, ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan nın anın.

7

1 Ehulo mma, kɛmɔ yɛ́ ti yɛ̂ Nyanmıan a bɔ anɔhʋba sɔ'n-mɔ'n, yɛ
yáci like biala mɔ yɛ yɔ a, ɔ gua anwʋnnaan'n nʋn wawɛ nın anwʋn
efian'n yɛ gúa. Nán yɛ súlo Nyanmıan yɛ bɔ́ mɔndınlın kpa yɛ tánlan
wɔ anwʋntıɛ nun.

Pɔlʋ fɛ elie'n

2 Ɛmɔ fá yɛ́ bɛ wúla bɛ́ kunnun! Ɔ sanlın kɛ y'a nni sʋanlan fíí
anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ, y'a mman man sʋanlan fíí a ndɔ man ɛtɛ nun, ɛsɛ y'a
nzisi sʋanlan fíí. 3 Nán kɛ mıın kan sɔ mın bu ɛmɔ fʋɔ ɔ. Nan n nili
mʋa n zelı kɛ ɛmɔ anwʋn cian yɛ́ sʋnman. Yí ti, sɛ ɛmɔ 'cın o, sɛ ɛmɔ
'wu o, yɛ nʋn ɛmɔ. 4 Mın sı ɛmɔ ati anun kpa, ɛsɛ mın di ɛmɔ anwʋn
fɛ kpa. Yɛ́ yalɛ biala anun, mín lʋa cıcı mín nwʋn kpa mın di fɛ maan
ɔ bʋ sʋ.

5 Afı mɔ yɛ hɔlı juli Masedʋanın mân nun ɛlɔ'n, y'a nnyan man alaje
sin kaan sʋa. Yɛ 'kaci ɛwa, ɛfɛ, yɛ 'sın ɛwa, ɛfɛ. Mmie-mɔ nʋn yɛ la
mannzʋan sʋ, yɛ́ kunnun tıtı yɛ́. 6 Nan Nyanmıan m'ɔ cıcı alʋabɔfʋɛ
lʋa'n, ɔ manlın Titı ɛwalɛ'n cıcılı yɛ́ lʋa. 7 Ɛsɛ nán kɛ Titı ɛwalɛ nın ala
y'ɔ cıcılı yɛ́ lʋa ɔ, nan ɔ'a han ɔ'a hele yɛ́ kɛ ɛmɔ alʋa dɔ mín sʋnman,
ɛmɔ di mín nwʋn yalɛ, ɛsɛ ɛmɔ kulo kɛ bɛ bʋka mín. Ɛjɔlɛ sɔ nın a
man fɛ elie a hun mín kpili kpa.

8 Sɛ bɔbɔ kalata'n mɔ n gɛlɛlı ɛmɔ nın a bɔ ɛmɔ alʋa a, mın nni man
yí nwʋn yalɛ. Sɛ bɔbɔ n nili yí nwʋn yalɛ mɛlɛ mɔ n nwunlin kɛ mín
kalata nın a bɔ ɛmɔ alʋa'n, 9 dɔɛ ɛhıka asʋ, mın di yí nwʋn fɛ, nán
ɛmɔ alʋa mɔ ɔ'a bɔ nın ati ɔ, nan ɛmɔ abalabɔ'n mɔ ɛmɔ kaci yí nın
ati ɔ. Ɛmɔ alʋabɔ sɔ nın anun, ɛmɔ a kaci bɛ́ nzin b'a si ɛtɛ'n b'a yɔ mɔ
Nyanmıan kulo. Ɔ man mɔ yɛ yɔlı nın a nyɔ man ɛmɔ ɛtɛ. 10 Ɔ sanlın
kɛ alʋabɔ'n m'ɔ fi Nyanmıan ɛlɔ'n, ɔ man sʋanlan nwun yí ɛtɛ'n ɔ yaci
gua ɔ fa yí nwʋn man Nyanmıan ɔ nyan ngʋan. Alʋabɔ sɔ'n dıɛ, ɔ man
bɛ nni man yalɛ mgban. Nan mân nın anun alʋabɔ dıɛ'n, ɔ man bɛ
wu. 11 Alʋabɔ'n mɔ Nyanmıan man ɔ hanlın ɛmɔ'n, ɛmɔ nían junman
mɔ ɔ'a li wɔ ɛmɔ asıtanlan nın anun'n! Junman kpili kpa ɔ! Ɔ sanlın
kɛ ɛmɔ a nwun bɛ́ anyunnunguasıɛ'n, ɛmɔ a sulo yí nzin, ɛmɔ a tʋ bɛ́
nʋan ası. Ɛmɔ alʋa a lɔ mín sʋnman bɛ kulo kɛ bɛ nwun mín nwʋn.
Ɛmɔ anwʋn lɛ jue bɛ́ bɛ kulo kɛ bɛ pinnin sʋanlan'n m'ɔ yɔlı nyɔlıɛ

ɛtɛ'n sɛlɛ kpa. Ɛmɔ a hele maan b'a nwun yí wɔ ɛmɔ abalabɔ'n kʋalaa anun kɛ nyɔlıɛ ɛtɛ sɔ'n, ɛmɔ anwʋn nnʋn man nun.

12 Ɛhıka, sɛ m'an hɛlɛ ɛmɔ a, nán sʋanlan'n m'ɔ yɔlı ɛtɛ sɔ'n, anaan sʋanlan'n mɔ bɛ yɔlı yí ɛtɛ nın ati ɔ. Nan mın kulo kɛ ɛmɔ afian ɛlɔ, yɛ́ nwʋn'n m'ɔ cian ɛmɔ ɔ nʋn ehulo mɔ ɛmɔ kulo yɛ́'n, ɛmɔ kele yí yuein wɔ Nyanmıan anyunnun. Yí ti yɛ̂ n gɛlɛlı ɛmɔ ɔ. 13 Nan mɔ ɛmɔ a yɔ'n, ɔ'a man yɛ́ lʋa a cıcı yɛ́ nwʋn. Yɛ́ lʋa cıcılı yɛ́ nwʋn, nan mɔ anianman Titı fi ɛmɔ ɛlɔ ɔ walı'n, kɛ ɛmɔ kʋalaa kpınlın sɔlı yí nun'n, ɔ'a man fɛ elie kpili kpa biekun a hun yɛ́. 14 Afı, n valı ɛmɔ n duli mín nʋan nun n gelelı Titı, yɛ̂ ɛmɔ kʋsʋ a man anyunnunguasıɛ a ngan man mín. Nan kɛmɔ cıan daa ananhɔlɛ yɛ̂ yɛ kan yɛ kele ɛmɔ'n, mín nʋan nun etue mɔ n duli n gelelı Titı wɔ ɛmɔ dunman nun'n, yí kʋsʋ ɔ'a nwun yí ananhɔlɛ. 15 Yí muonun, sɛ yí ti kpın anyınnzɔ kpili'n mɔ ɛmɔ manlın yí nın asʋ, ɔ nʋn kɛ ɛmɔ kpınlın bɛ le anwʋnwʋsʋɛ nʋn esulo bɛ sɔlı yí nun'n, ɛmɔ anwʋn fɛ dıɛ mɔ ɔ di'n, ɔ tala sʋ. 16 M'an li fɛ kɛ like kʋalaa anun, mın kʋala kɛ mın susu mín ti mın gua ɛmɔ asʋ.

8

Ɛmɔ mán bɛ́ sa lʋ́

1 Anianman-mɔ, junman mɔ Nyanmıan Kpili lili wɔ Masedʋanın mân nun asɔnın'n-mɔ anun'n, yɛ kulo kɛ yɛ kan yɛ kele ɛmɔ. 2 Yalɛ m'ɔ hanlın ɛlɔ asɔnın mma'n-mɔ'n, ɔ tı man nzɛmındɛ. Nan kʋsʋ bɛ nyanlın fɛ elie kpili kpa bɛ́ ehian kpili nın anun, bɛ manlın bɛ́ sa lʋlı ɔ bʋlı sʋ. 3 Ananhɔlɛ tı kpa, bɛ yılı bɛ́ kunnun, mɔ bɛ kʋala yí man'n, bɛ manlın. Bɛ manlın dede ɔ talalı sʋ. 4 Bɛ sɛlɛlı yɛ́ bɛ bʋtʋlı yɛ́ kpa kɛ bɛ 'tıtı esika maan bɛ fa kɔ bʋka Nyanmıan menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zude mân nın anun'n. 5 Bɛ yɔlı m'ɔ tala mɔ yɛ jʋnlınlın'n. Afı, bɛ lili mʋa bɛ falı bɛ́ nwʋn bɛ manlın yɛ́ Mın. Nan afı, ɔ nanndı Nyanmıan ehulo nın asʋ, b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man yɛ́ kʋsʋ. 6 Ɛhıka ati, ahunnunye junman'n mɔ Titı bɔlı yí bʋ ɛmɔ afian ɛlɔ'n, y'a sɛlɛ yí kɛ ɔ hɔ́ tʋ́ ɛmɔ ɔ lí junman sɔ'n gúa yí bʋ. 7 Ɛmɔ a nyan bɛ́ nwʋn wɔ ninnge'n kʋalaa anun. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ le dedi, ɛmɔ sı Nyanmıan ninnge'n-mɔ, ɛmɔ sı jʋjɔ, ɛmɔ le anwʋnndɛlɛ wɔ like biala anun, ɛsɛ ɛmɔ kulo yɛ́ kpa. Ɔ man ahunnunye ɛyɔlɛ ɛhı anun, ɛmɔ mán bɛ nwún ɛmɔ.

8 Nán kɛ mın tinndin ɛmɔ kɛ ɛmɔ yɔ́ ɔ. Nan mın kan ɛhınlın-mɔ anwʋnndɛlɛ dıɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ mın kele ɛmɔ maan ɛmɔ nwun yí kɛ ɛmɔ ehulo'n kpın tı yí'n. 9 Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ sı anwunnvoe'n mɔ yɛ́ Mın Zozi Kilisi nwunlin yɛ́'n. Yí mɔ anın ɔ tı anyanbɛnwʋn sʋanlan'n, ɛmɔ dunman nun, ɔ yɔlı yí nwʋn ehianfʋɛ ɔ'a man ɛmɔ a nyan bɛ́ nwʋn.

10 Mín dıɛ mɔ m'an jʋnlın mɔ mıın kan mın kele ɛmɔ'n y'ɔ le kɛ, junman'n mɔ afʋɛ ɛhınlın ɛmɔ bɔlı yí bʋ'n, ɛmɔ mán bɛ́ sa tʋ́a yí. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ yɛ̂ ɛmɔ lili mʋa bɛ bɔlı yí bʋ ɔ, ɛsɛ ɛmɔ yɛ̂ ɛmɔ sili bɛ́ hue kɛ bɛ 'di ɔ. 11 Yí ti, kıkaala dıɛ, ɛmɔ mán bɛ́ sa tʋ́a yí bɛ lí bɛ mán ɔ yúe. Ɛmɔ nían mɔ bɛ́ sa tʋ'n, bɛ nyán anwʋnndɛlɛ bɛ lí junman sɔ'n kɛ ɛmɔ sili bɛ́ hue kɛ bɛ 'di'n. 12 Ɔ sanlın kɛ like mɔ bɛ yı bɛ́ kunnun bɛ man'n, sɛ bɔbɔ ɔ tı kaan sɛ, Nyanmıan di yí nwʋn fɛ ɔ sɔ nun kanlanman. Ɔ nze man sʋanlan kɛ like m'ɔ le man yí'n, ɔ fá mán yí.

13 B'a nze man kɛ ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn ninnge'n-mɔ kʋalaa bɛ mán
menian nán ɛmɔ lí ehian, nan ɛmɔ yɔ́ maan bɛ́ ninnge'n-mɔ kʋalaa
lí sʋ kpɛ-kpɛ. 14 Kɪkaala ɛmɔ le ninnge dɔʋn, ɔ sɛ kɛ ɛmɔ fá bie bɛ bʋ́a
bɛ́ mɔ bɛ́ sa a mian'n. Yí dɪɛ, sɛ cɪan bie ɛmɔ kʋsʋ asa mian an, anɪn
bɛ kʋala bɛ tɪ ɛmɔ nyanman nun. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, anɪn yí kʋalaa a
li sʋ. 15 Afɪ, Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ:
M'ɔ hohuanlɪn dɔʋn anʋan'n,
ɔ'a nnyan man mʋlʋsʋɛ,
yɛ̂ m'ɔ hohuanlɪn kaan bie anʋan'n,
yí kʋsʋ ɔ mmian man like fíí anwʋn.

Titɪ nʋn yí manngʋn'n-mɔ
16 Yɛ 'da Nyanmɪan Kpili asɪ. Ɔ'a yɔ ɔ'a man ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ a hian
Titɪ kpa kɛ ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ cian yɛ́'n. 17 Yɛ́ nwan ɔ hɔ́ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ.
Ɔ kɔ le kɔ tʋ nun. Ɔ le anwʋnndɛlɛ kpa yí muonun ɔ kɔ si yí hue kɛ ɔ
'kɔ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ. 18 Yɛ lɛ sʋan yí nʋn anianman kʋn. Anianman sɔ'n,
Ɛjɔlɛkpa junman'n m'ɔ di'n dunman nun, asɔnɪn mma'n-mɔ kʋalaatin
yɪ yí ayɛ. 19 Ɔ tɪ sʋanlan mɔ asɔnɪn'n-mɔ kʋalaatin a yɪ yí kɛ yɛ́ atɪn
etue nɪn anun, ɔ hɔ́ sóman yɛ́. Ɔ mán yɛ fá ahunnunye like sɔ'n yɛ
hɔ́ wúla yɛ́ Mɪn anunminnyanmʋn maan bɛ nwún yí kɛ yɛ kulo kɛ yɛ
bʋka ɛhɪnlɪn-mɔ. 20 Yɛ lɛ yɔ sɔ, nán sʋanlan fíí a ngan man yɛ́ nwʋn
ɛjɔlɛ ɛtɛ wɔ esika kpili sɔ'n mɔ b'a fa b'a man yɛ́ kɛ yɛ fá yɛ hɔ́ nɪn
anwʋn. 21 Nyanmɪan nʋn menian'n-mɔ anyunnun, like m'ɔ tɪ kpa'n yɛ̂
yɛ bɔ mɔndɪnlɪn yɛ yɔ ɔ.
22 Yɛ lɛ sʋan bɛ́ nʋn yɛ́ nianman'n. Atɪn ngacile dɔʋn asʋ, y'a sɔ yí y'a
nɪan. Y'a nwun yí kɛ ɔ tɪ sʋanlan mɔ cɪan daa ɔ le anwʋnndɛlɛ ɔ. Nan
sian anwʋnndɛlɛ'n m'ɔ le yí'n, ɔ bʋ sʋ. Afɪ, ɔ de ɛmɔ di kpili sʋnman.
23 Titɪ dɪɛ, ɔ tɪ mín manngʋn. Mɪn nʋn yí y'ɔ di junman yɛ man ɛmɔ ɔ.
Nan anianman ɛhɪnlɪn-mɔ mɔ bɛ lɛ kɔ a soman yí'n, bɛ́ dɪɛ asɔnɪn'n-
mɔ yɛ̂ b'a yɪ bɛ́ ɔ. Bɛ di junman bɛ wula Kilisi anunminnyanmʋn. 24 Yí
ti, ɛmɔ héle bɛ́ maan bɛ nwún yí kɛ ɛmɔ kulo bɛ́ sakpa. Yí dɪɛ anɪn
asɔnɪn mma'n-mɔ tɪ yí bʋ kɛ yɛ nva man ɛmɔ yɛ ndu man yɛ́ nʋan
nun mgban.

9

Ahunnunye like'n yɛ̂ Nyanmɪan kulo ɔ
1 M'ɔ tʋ de mmʋa'n mɔ bɛ 'fa bɛ kɔ man Nyanmɪan menian'n-mɔ
mɔ bɛ wɔ Zude mân nɪn anun'n, ɔ tɪ man cɪnnjɪn fíí kɛ n gɛ́lɛ ɛmɔ
ɛhɪ anwʋn kalata. 2 Ɔ sanlɪn kɛ mɪn sɪ kɛ ɛmɔ a si bɛ́ hue, ɔ man
m'an fa ɛmɔ m'an tu mín nʋan nun wɔ Masedʋanɪn asɔnɪn mma'n-
mɔ anyunnun. M'an han m'an hele bɛ́ kɛ: "Anianman'n-mɔ mɔ bɛ
wɔ Akayi mân nɪn anun ɛlɔ'n, sunmin afʋɛ ɛhɪnlɪn angʋnmɪn yɛ̂ bɛ
bɔbʋalɪ bɛ́ nwʋn bɛ sielɪ ɔ." Ɛmɔ anwʋnndɛlɛ'n y'ɔ wowulalɪ bɛ́ dɔʋn
bɛ́ anwʋnsɛlɛ ɔ. 3 Ɛhɪka ati, mɪɪn sʋan anianman ɛhɪ-mɔ ɛmɔ anwʋn
ɛlɔ. Yí dɪɛ anɪn, ayɛ'n mɔ y'a yɪ ɛmɔ wɔ mmʋa sɔ nɪn anwʋn nɪn a nyɔ
man mgban. Nan kɛ m gbɪnlɪn n ganlɪn yí'n, mɪn kulo kɛ ɛmɔ bɔbʋa
bɛ́ nwʋn bɛ sie sakpa. 4 Afɪ, sɛ ɛmɔ a mmɔbʋa man bɛ́ nwʋn b'a nzie
man, nan sɛ Masedʋanɪn amma'n-mɔ b'a soman mín ɛmɔ anwʋn ɛlɔ
a, ɔ 'yɔ anyunnunguasɪɛ ɔ man yɛ́. Nan kʋsʋ ɛmɔ anyunnunguasɪɛ dɪɛ
mɔ ɔ 'kan ɛmɔ'n 'bʋ sʋ. 5 Ɛhɪka ati, m'an nɪan dede a, anɪn ɔ tɪ kpa

kɛ m mán anianman ɛhɪ-mɔ lí mʋa mín nyunnun ɛmɔ anwʋn ɛlɔ. Yí dɪɛ anɪn, ahunnunye acɛdɪɛ'n mɔ ɛmɔ hanlɪn kɛ bɛ 'man'n, anianman ɛhɪ-mɔ kokuan yí nʋan bɛ sie. Afɪ mɪn ngulo man kɛ mɪn tʋ ɛmɔ ɛlɔ a, ɔ yɔ kana. Nan mɪn kulo kɛ ɔ yɔ ahunnunye acɛdɪɛ.

6 Ɛmɔ ati kácɪ kɛ sʋanlan mɔ ɔ'a nnua man dɔʋn'n, ɔ ndɪ man dɔʋn. Nan sʋanlan m'ɔ kɔ lua dɔʋn'n, ɔ 'tɪ dɔʋn. 7 Ɛhɪka ati, mɔ ɛmɔ anun kʋn biala a fua kɛ ɔ 'man'n, ɔ mán. N'ɔ di yí nwʋn yalɛ, ɛsɛ n'ɔ bu yí kɛ bɛ lɛ tinndin yí. Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan m'ɔ yɪ yí kunnun ɔ man'n yê Nyanmɪan kulo yí ɛjɔlɛ ɔ. 8 Afɪ, Nyanmɪan le tunmin ɔ kʋala kɛ ɔ man nyila ngacile'n kʋalaa kan ɛmɔ. Ɔ kʋala kɛ ɔ man ɛmɔ nyan ninnge'n kʋalaa mɔ cian'n cɪan daa. Ɛsɛ ɔ kʋala kɛ ɔ man ɛmɔ nyan yí ɔ bʋ sʋ maan ɛmɔ fa bɛ yɔ nyɔlɪɛ mgbakpa'n kʋalaatin 9 kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí'n. Yí nwan:

Ɔ'a hye ninnge dɔʋn kpa
ɔ'a man ehianfʋɛ'n-mɔ.
Yí ahunnunye'n le man eyue.

Menian dɔʋn 'ba nwun Nyanmɪan anwʋn ye

10 Nyanmɪan m'ɔ man kulo sʋanlan like maan ɔ dua ɔ nyan alɪɛ di'n, ɔ 'ba fa ninnge'n kʋalaa mɔ ɛmɔ a mian yí nwʋn'n man ɛmɔ, ɔ 'man ɔ fifi ɔ su mma dɔʋn kpa. Ɔ 'man ɛmɔ ahunnunye'n kʋsʋ su mma dɔʋn kpa. 11 Ɔ 'man ɛmɔ nyan bɛ́ nwʋn mɛlɛ biala maan ɛmɔ kʋsʋ yɔ ahunnunye cɪan daa. Ɔ nanndɪ yɛ́ sʋ, esika'n mɔ ɛmɔ 'ba yɪyɪ maan yɛ fa yɛ kɔ'n, bɛ́ mɔ bɛ́ sa 'ba han yí'n, bɛ 'ba la Nyanmɪan asɪ kpa. 12 Ɔ sanlɪn kɛ like sɔ'n mɔ ɛmɔ 'ba yɔ'n, nán Nyanmɪan menian nɪn ala y'ɔ 'ba bʋa bɛ́ ɔ, nan ɛsɛ ɔ 'ba man menian dɔʋn nwun Nyanmɪan anwʋn ye. 13 Ɛmɔ ahunnunye like ɛyɔlɛ sɔ'n 'ba man bɛ nwun yí kɛ ɛmɔ kpɪn tɪ yí'n. Menian dɔʋn 'ba wula Nyanmɪan anunminnyanmʋn. Ɔ sanlɪn kɛ ahunnunye ninnge sɔ'n-mɔ mɔ ɛmɔ 'ba fa bʋa bɛ́ nʋn ɛhɪnlɪn-mɔ kʋalaatin'n, ɔ kele kɛ ɛmɔ de Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n bɛ di bɛ man yí anyɪnnzɔ. 14 Bɛ́ kʋsʋ, bɛ 'sɛlɛ Nyanmɪan bɛ man ɛmɔ. Bɛ 'fa ɛmɔ bɛ wula bɛ́ kunnun, ɔ fi nyila dɔʋn mɔ Nyanmɪan a yeyila ɛmɔ'n. 15 Yɛ lá Nyanmɪan asɪ. Ɔ sanlɪn kɛ acɛdɪɛ'n mɔ yí muonun ɔ'a fa ɔ'a hye yɛ́'n, bɛ nnyan man yí nwʋn sʋ!

10

Pɔlʋ tunmin'n

1 Mín bɔbɔ mín Pɔlʋ, mɪɪn tʋ ɛmɔ ngalɪɛ. Mɪn kulo kɛ mɪn yɔ yí bɛtɛɛ ɛsɛ mɪn nwun anwunnvoe kɛ Kilisi muonun yɔ yí'n. Nan ɛmɔ anun mmie-mɔ lɛ kele kɛ sɛ n wɔ ɛmɔ afian ɛlɔ a, mɪn kan mín nwʋn asɪ. Kʋsʋ afɪ sɛ n nnʋn man ɛmɔ afian ɛlɔ a, mɪn di tutule. 2 Mɪɪn sɛlɛ ɛmɔ kɛ nán bɛ tinndin mín maan mɪn kele tunmin'n mɔ n ne yí'n tɛmʋn m'ɔ m 'ba a ɛmɔ ɛlɔ'n. Ɔ sanlɪn kɛ sɛ mɪn ba ɛmɔ ɛlɔ a, mɪn 'ba yɪ mín tunmin'n mɪn kele bɛ́ mɔ bɛ́ nwan yɛ nanndɪ kɛ eyuadɪ nɪn anun menian'n. 3 Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ yɛ tɪ kulo menian, nan kʋsʋ yɛ ngʋn man yɛ́ kʋan dɪɛ'n kɛ kulo menian'n-mɔ kpɪn kʋan yí'n. 4 Yɛ́ kʋan ninnge dɪɛ'n-mɔ nʋn mân ɛhɪ anun menian'n-mɔ dɪɛ'n tɪ man kʋn. Yɛ́ dɪɛ'n-mɔ tɪ Nyanmɪan kʋan ninnge. Bɛ́ nwʋn yɔ esulo. Bɛ fa bɛ bubu sua mgbili mgbili'n-mɔ. Yɛ fa yɛ sɛcɪ ajʋnlɪn ɛtɛ ɛtɛ'n mɔ menian'n-mɔ le yí'n. 5 Atubɛnwʋn ninnge m'ɔ man menian'n-mɔ nzɪ

man Nyanmıan'n, yɛ fa kʋan ninnge sɔ'n-mɔ yɛ kan bɛ́ yɛ gua ası. Ɛsɛ bɛ́ mɔ bɛ́ nyın nzɔ man Kilisi'n, yɛ sı bɛ́ ajʋnlın'n yɛ cʋın bɛ́ maan bɛ de yí bɛ di. 6 Y'a bɔbʋa yɛ́ nwʋn a yue, sɛ ɛmɔ man Kilisi anyınnzɔ kpa bɔkɔɔ a, yɛ 'pinnin bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ mman man yí anyınnzɔ'n.

7 Ɛmɔ dıɛ, mɔ ɛmɔ anyın nwun yí'n y'ɔ tı ɛmɔ cınnjın ɔ. Yí ti, sɛ sʋanlan kʋn de di kɛ ɔ tı Kilisi dıɛ a, ɔ títı ɔ nían, nán sɛ ɔ tı sɔ man yí a, anın ɔ nwún yí kɛ yɛ́ kʋsʋ yɛ tı Kilisi dıɛ. 8 Tunmin'n mɔ yɛ́ Mın a fa a man mín'n, sɛ bɔbɔ m'an fa m'an tu mín nʋan nun maan ɔ'a bʋ sʋ a, yí nwʋn nyian ngun man mín. Ɔ sanlın kɛ, ɛmɔ kpa ɛyɔlɛ ati yê yɛ́ Mın a fa a man yɛ́ ɔ, nan nán ɛmɔ ehuan ti ɔ. 9 Nán kɛ enwonwunlan mɔ mın kulo kɛ mın nwonwunlan ɛmɔ ati y'ɔ man mıın kɛlɛ kalata ɛhı-mɔ ɔ. 10 Afı, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ menian'n-mɔ kan'n: "Pɔlʋ kalata'n-mɔ anun ɛjɔlɛ'n yɔ sı. Nan kʋsʋ sɛ yí muonun ɔ wɔ yɛ́ afian ɛwa a, ɔ tı bɛtɛɛ, ɛsɛ ɔ nzı man bagua nun jʋjɔ." 11 Bɛ́ mɔ bɛ kan sɔ'n, bɛ nwún yí kɛ sɛ yɛ nnʋn man ɛmɔ afian ɛlɔ a, ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ kalata'n mɔ yɛ kɔ hɛlɛ yɛ kɔ nwan ɛmɔ nın anun'n, yí kʋnmgba'n yê sɛ yɛ ba ɛmɔ afian ɛlɔ a, yɛ 'kan ɔ.

12 Bɛ́ mɔ bɛ bu bɛ́ nwʋn kpa bɛ tala bɛ́ manngʋn-mɔ'n, yɛ nze man kɛ yɛ nʋn bɛ́ sɛ. Ɛsɛ yɛ nva man yɛ́ nwʋn yɛ ndʋ man bɛ́. Bɛ tı menian mɔ bɛ́ muonun bɛ fʋa bɛ́ nwʋn. Bɛ fa bɛ́ nwʋn bɛ susu bɛ́ muonun bɛ́ nwʋn. Bɛ́ ajʋnlın'n nza man bɛ́. 13 Nan yɛ́ dıɛ, yɛ ngulo man kɛ yɛ tu yɛ́ nʋan nun maan ɔ bʋ sʋ. Ɔ sanlın kɛ lıka mɔ Nyanmıan a hele kɛ yɛ lí junman'n yɛ jú'n, ɛbɛlɛ yê yɛ 'di yɛ ju ɔ. Nyanmıan kʋsʋ yê ɔ'a man atın maan y'a li junman'n dede y'a ju ɛmɔ ɛlɔ ɔ. 14 Yí ti, yɛ nyɔ man maan ɔ mmʋ man sʋ. Ɔ sanlın kɛ mɔ yɛ hɔlı ɛmɔ ɛlɔ'n, yɛ́ dein yê yɛ lili mʋa yɛ bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ tʋ de Kilisi'n yɛ helelı ɛmɔ ɔ. 15 Ɔ man sɛ yɛ lɛ tu yɛ́ nʋan nun an, nán sʋanlan bie junman mɔ ɔ'a li'n yê yɛ 'fa yɛ 'tu yɛ́ nʋan nun ɔ. Nan yɛ le anyındasʋɛ kɛ ɛmɔ dedi'n 'kɔ yí nyunnun. Yí dıɛ anın, yɛ di junman nın ɛmɔ afian ɛlɔ maan ɔ tɛlɛ kpili kpa dede ɔ kɔ ju lıka mɔ Nyanmıan helelı yɛ́'n. 16 Yí dıɛ anın, yɛ fi ɛmɔ ɛbɛlɛ, yɛ kʋala kɛ yɛ kɔ lıka fʋfɔlɛ yɛ kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n. Nan y'a nva man abie junman dıɛ mɔ ɔ'a li'n y'a ndu man yɛ́ nʋan nun. 17 B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ tu yí nʋan nun'n, anın ɔ fá like mɔ yɛ́ Mın a yɔ'n ɔ tú yí nʋan nun.* 18 Yí sɔ ati, ananhɔlɛ nun, sʋanlan mɔ yí muonun ɔ fʋa yí nwʋn'n, ɔ tı man sʋanlan. Nan nunhan mɔ yɛ́ Mın muonun fʋa yí'n y'ɔ tı sʋanlan ɔ.

11

Pɔlʋ nʋn ato mmɔfʋɛ'n-mɔ

1 Sɛ bɔbɔ mın jʋjɔ kɛ sʋanlan mɔ yí ti nnʋn man ɛbɛlɛ a, ɛmɔ fá yí sɔ, bɛ jínlan mín nzin! 2 Ɛmɔ nwún yí kɛ mın cʋın ɛmɔ ati nyunnunngunlan kɛ Nyanmıan cʋın yí'n. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ tı kɛ talua muan mɔ yí ɛnanndıɛ nın anwʋn buli man ɛbʋın mɔ m'an si yí siyɛlɛ m'an man belenzua kʋnmgba cein ɔ. Belenzua sɔ'n y'ɔ le Kilisi. 3 Nan yɛ́ nan balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Ɛvʋ'n manlın owo'n lakalı yí. Yí ti, mın susu ɛmɔ anwʋn kɛ Kilisi mɔ ɛmɔ a fa bɛ́ nwʋn b'a man yí kanlanman kanlanman'n, ɛmɔ ati 'ba kaci bɛ yaci yí bɛ tʋ. 4 Ɔ sanlın kɛ y'a bɔ Kilisi anwʋn ɛjɔlɛ'n y'a hele ɛmɔ. Nan afı, ɔ yɔ sɛ mɔ sʋanlan biala ba ɛmɔ ɛlɔ, ɔ bɔ Zozi fʋfɔlɛ anwʋn ɛjɔlɛ ɔ kele ɛmɔ a, ɛmɔ de yí tʋ nun ɔ? Y'a

han Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n y'a hele ɛmɔ. Nan afɪ, ɔ yɔ sɛ mɔ sʊanlan biala ba ɛmɔ ɛlɔ ɔ kan wawɛ fʊfɔlɛ anwʊn ɛjɔlɛ ɔ kele ɛmɔ a, ɛmɔ de yí tʊ nun ɔ? Y'a bɔ Ɛjɔlɛkpa'n y'a hele ɛmɔ. Nan afɪ, ɔ yɔ sɛ mɔ sʊanlan biala ba ɛmɔ ɛlɔ, ɔ bɔ ɛjɔlɛkpa fʊfɔlɛ ɔ kele ɛmɔ a, ɛmɔ de yí tʊ nun kpa ɔ? 5 Ɛmɔ mmɔfʊɛ mgbili mgbili sɔ'n-mɔ, bɛ ndala man mín like fíí anun. 6 Sɛ bagua nun yê mɪn nzɪ man jʊjɔ a, nán Nyanmɪan ninnge'n-mɔ ɛsɪɛ nun ɔ. Afɪ, y'a man ɛmɔ a nwun yí sɔ yuein tɛmʊn biala nʊn ninnge kʊalaa anun.

7 Mɛlɛ mɔ m malɪ ɛmɔ ɛlɔ m mɔlɪ Nyanmɪan Ɛjɔlɛkpa'n n gelelɪ ɛmɔ'n, m'an nne man ɛmɔ babulu kʊn. Nan mín bɔbɔ muonun, m mɛbɛlɛlɪ mín nwʊn asɪ n nili junman n nɪanlɪn mín nwʊn manlɪn ɛmɔ nyanlɪn anunminnyanmʊn. Like sɔ'n mɔ n yɔlɪ'n, kanngʊ ɛtɛ yê m'an yɔ ɔ? 8 N gbʊkpʊlɪ asɔnɪn ɛhɪnlɪn-mɔ anwʊn, bɛ tualɪ mín kalɛ yê n valɪ m mʊalɪ ɛmɔ ɔ. 9 Mɛlɛ mɔ anɪn n wɔ ɛmɔ afian ɛlɔ mɔ emian'n tʊlɪ mín'n, m'an man sʊanlan fíí a mmɔ man mín nwʊn kalɛ. Ɔ sanlɪn kɛ anianman'n-mɔ mɔ bɛ fi Masedʊanɪn mân nun ɛlɔ bɛ walɪ'n, ninnge'n kʊalaa mɔ anɪn m'an mian yí nwʊn'n, bɛ falɪ bɛ bɛlɛlɪ mín. N zielɪ mín nwʊn ye, m'an man sʊanlan fíí a mmɔ man mín nwʊn kalɛ. Yê mɪn 'sie mín nwʊn ye sɔ cɪan daa. 10 Sɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ Kilisi wɔ mín nun an, ɛbɛlɛ ndutue dɪɛ mɔ mɪn di'n, sʊanlan fíí ngʊala ngan man yí nzin ɛjɔlɛ wɔ Akayi mân bɔndɪn nɪn anun. 11 Mɪn yɔ sɔ ti a, asʊ ɔ kele kɛ mɪn ngulo man ɛmɔ ɔ? Nyanmɪan muonun sɪ kɛ mɪn kulo ɛmɔ. 12 Mɔ m'an yɔ'n, mɪn 'yɔ yí sɔ cɪan daa man anyunnunguasɪɛ kan bɛ́ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ nyan atɪn bɛ tu bɛ́ nʊan nun'n. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ nwan bɛ di bɛ́ junman'n kɛ yɛ kpɪn yɛ di yɛ́ dɪɛ'n.

13 Menian sɔ'n-mɔ tɪ ato mmɔfʊɛ. Bɛ laka menian bɛ yɔ kɛ Kilisi mmɔfʊɛ y'ɔ le bɛ́. 14 Bɛ́ nyɔlɪɛ sɔ'n nzin man yɛ́ nwʊn fíí sʊa. Afɪ, Satan muonun kʊala ɔ kaci yí nwʊn kɛ nyanmɪansʊ bɔfʊɛ mɔ yí anunminnyanmʊn'n ta kɛ kanlannɪɛ ɔ. 15 Yí ti, sɛ Satan ngʊa'n-mɔ lɛ yɔ bɛ́ nwʊn kɛ bɛ tɪ ngʊa kpa a, ɛhɪ nzin man yɛ́ nwʊn fíí sʊa. Nan ayuelɪɛ cɪan nɪn anun yê bɛ 'nyan bɛ́ nyɔlɪɛ'n-mɔ anwʊn ahatua ɔ.

Pɔlʊ ɛfɛ'n

16 Mɪɪn kan yí biekun kɛ sʊanlan fíí n'ɔ bu yí kɛ m'an sɛ. Sɛ kʊsʊ ɛmɔ bu mín kɛ m'an sɛ a, anɪn ɛmɔ lé mín bɛ tʊ́ nun, bɛ mán mín kʊsʊ n vá n dú mín nʊan nun kaan. 17 Ɛjɔlɛ mɔ mɪɪn kan yí kɪkaala'n, ɔ fi man yɛ́ Mɪn. Nan sɛ m'an han mín nʊan nun etue ɛjɔlɛ a, anɪn mɪɪn jʊjɔ kɛ mín ti a sɛcɪ. 18 Kɛmɔ afɪ menian mmie-mɔ dɔʊn tu bɛ́ nʊan nun kɛ eyuadɪ amma yɔ yí'n, yí ti mín kʊsʊ, mɪn 'tu mín nʊan nun bie. 19 Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ mɔ bɛ tɪ ngɛlɛfʊɛ'n, ɛmɔ tie bɛ si sɛnvʊɛ'n-mɔ sʊ, ɛhɪka yɔ ɛmɔ fɛ kpa. 20 Sɛ bɛ lɛ sie ɛmɔ kɛ nganga a, ɛmɔ kpɪnlɪn sʊ, sɛ bɛ lɛ di ɛmɔ dufule a, ɛmɔ kpɪnlɪn sʊ, sɛ bɛ lɛ laka ɛmɔ a, sɛ bɛ lɛ tu bɛ́ nwʊn bɛ kele ɛmɔ a, ɛmɔ kpɪnlɪn sʊ, sɛ bɛ lɛ kpacɪ ɛmɔ anyɪnsʊ a, ɛmɔ kpɪnlɪn sʊ. 21 Yɛ lɛ kan yí ananhɔlɛ, ɔ tɪ nyian. Y'a nnyan man anwʊnsɛlɛ y'a nyɔ man ɛmɔ sɔ.

Nan kʊsʊ like biala mɔ sʊanlan kʊn kʊala kɛ ɔ nanndɪ sʊ ɔ tu yí nʊan nun'n, mɪɪn jʊjɔ kɛ mín ti a sɛcɪ, mín kʊsʊ mɪn kʊala kɛ mɪn nanndɪ sʊ bie mɪn tu mín nʊan nun. 22 Sɛ bɛ tɪ Ebele a, mín kʊsʊ, n dɪ Ebele. Sɛ sakpa bɛ tɪ Izalayɛ menian an, mín kʊsʊ, sakpa n dɪ Izalayɛ sʊanlan. Sɛ bɛ tɪ Abalahamʊn abʊsʊ menian an, mín kʊsʊ, n

dı Abalahamʋn abʋsʋ sʋanlan. 23 Sɛ bɛ tı Kilisi ngʋa a, mín kʋsʋ, n
dı Kilisi akʋa. Mıın jʋjɔ kɛ mín tı a sɛcı. Kilisi ngʋa sɔ'n mɔ bɛ tı'n,
mın tala bɛ́. M'an li junman m'an tala bɛ́. B'a tʋ mín fiadı dɔʋn a
tala bɛ́. B'a bʋ mín dɔʋn a tala bɛ́. Ɛfɔfʋan mɔ ewue a fɔfʋan mín'n,
mın tala bɛ́. 24 Zufʋ'n-mɔ hyılı mín ngʋkʋn ngʋkʋn fâ nnun. Kʋn
biala anun, bɛ fin mín mgbele abulasan nʋn ngʋanlan. 25 *Lɔmʋn
menian'n-mɔ sɔlı mín nun ngʋkʋn ngʋkʋn fâ nsan. Kʋn biala anun,
bɛ fin mín mgbele. Ɛsɛ cıan kʋn, bɛ tʋtʋlı mín ɛbʋɛ, ahan bɛ kun
mín. Yɛ butuli asue nun ngʋkʋn ngʋkʋn fâ nsan. Tɛmʋn kʋn anun, n
nili cıan kʋn asue nun. 26 Mín atın etue nwala'n mɔ mın tu nın anun,
mın nwun ninnge esulo kpa. Bie sʋa, mın ngʋala man asue'n-mɔ kpɛ,
mın nʋn kodiawu-mɔ yia, mín nianman Zufʋ'n-mɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tı
man Zufʋ'n man mın nwun amannınhunlun. Mın ka kulo mgbili'n-
mɔ asʋ a, mın nwun amannınhunlun. Mın fa nanmue atın'n-mɔ a,
mın nwun amannınhunlun. N nanndı asue jenvie nın anyınsʋ a, mın
nwun amannınhunlun. Bɛ́ mɔ bɛ tı man anianman kpa'n-mɔ, bɛ́ kʋsʋ,
bɛ man mın nwun amannınhunlun.
27 Junman ngiketee mɔ m'an li ɔ nʋn yalɛ mɔ m'an nwun yí'n, ɔ
tı man nzɛmındɛ. Tɛmʋn bie, mın nnyan man atın mın nna man,
ɛhɔɛ nʋn nzuhoe kun mín, mın kpati mın cı ɛhɔɛ. Bie kʋsʋ a, mın
nnyan man taladıɛ mın nwula man, ɛyɛlɛ kun mín dede ɔ wʋlʋ mín
kunnun. 28 Bɛ ngan man ɛjɔlɛ mun. Cıan daa, asɔnın'n-mɔ kʋalaa
anwʋn nzusue la mín nwʋn. 29 Sɛ asɔnın nın anun sʋanlan kʋn le
man anwʋnsɛlɛ a, anın ɔ tı kɛ mín kʋsʋ, n nne man anwʋnsɛlɛ. Sɛ
bie tɔ ɛtɛ nın anun an, mın di yí nwʋn yalɛ sʋnman. 30 Sɛ ɔ di mɔ mın
tu mín nʋan nun an, ninnge'n-mɔ mɔ n nne man nun anwʋnsɛlɛ nın
anwʋn yɛ̂ mın 'fa mın 'tu mín nʋan nun ɔ. 31 Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Mın
Zozi Ası'n, ɔ sı kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han'n tı ananhɔlɛ. Yí ti, nyila hán
yí dunman'n cıan daa! 32 Mɔ anın n wɔ Daması kulo nın asʋ'n, mín
ɛhyıɛ ati, belemgbin Aletası kʋnmanna'n kɔ yı nzalafʋ kɛ bɛ sísa kulo
nın anwʋn anʋan'n-mɔ. 33 Ɛhı ati, bɛ kɔ sie mín ece nun, bɛ kɔ jula
mín mɛnzɛlɛ kʋn anun kulo nın anwʋn talɛ nın anzin. Kɛ ɔ kpınlın
yɔlı mɔ kʋnmanna sɔ nın asa a ngan man mín nın anın.

12

Like mɔ Nyanmıan yılı helelı Pɔlʋ'n

1 Bɛ́ nʋan nun etue'n tı man like kpa. Nan kʋsʋ mın 'tu, afı ninnge
mɔ yɛ́ Mın a yı a hele mín mɔ m'an nwun yí mín nyınsʋ, ɔ nʋn mɔ
ɔ'a yı ɔ'a hele mín ɛlalıɛ nun'n, mın 'kan yí nwʋn ɛjɔlɛ mın 'kele ɛmɔ.
2 Mın sı Kilisi menian'n-mɔ anun kʋn. Nyanmıan falı yí fʋlı yí nwʋn
ɛlɔ. Yí afʋɛ bulu nʋn nnan ahı. (Sɛ ɔ le yí nwʋnnaan kʋnlʋn-ngʋnlʋn'n
yɛ̂ Nyanmıan manlın ɔ fʋlı hɔlı yí nwʋn ɛlɔ e, sɛ kʋsʋ yí wawɛ'n yɛ̂
Nyanmıan manlın ɔ fʋlı hɔlı yí nwʋn ɛlɔ e, mın nzı man, Nyanmıan
muonun y'ɔ sı ɔ.) 3 Mın sı kɛ sʋanlan sɔ'n fʋlı hɔlı nyanmıansʋ. (Nan
kʋsʋ sɛ ɔ le yí nwʋnnaan kʋnlʋn-ngʋnlʋn'n yɛ̂ Nyanmıan manlın ɔ
fʋlı hɔlı yí nwʋn ɛlɔ e, sɛ kʋsʋ yí wawɛ'n yɛ̂ Nyanmıan manlın ɔ fʋlı
hɔlı yí nwʋn ɛlɔ e, yí dıɛ, mın nzı man, Nyanmıan muonun y'ɔ sı ɔ.)
4 Ɛjɔlɛ m'ɔ tılı yí ɛlɔ'n, ɔ tı yí ngʋnmın yí dıɛ. Ɔ le man atın ɔ ngan ɔ
ngele man sʋanlan. 5 Sʋanlan sʋa yɛ̂ mın di yí nwʋn fɛ mɔ mın kʋala
mın fa mın tu mín nʋan nun ɔ. Nan mın nva man mín muonun mın

ndu man mín nʋan nun. Sɛ mɪn 'tu mín nʋan nun an, anɪn mɪn nɪan
ninnge'n-mɔ mɔ n nne man nun anwʋnsɛlɛ nɪn anwʋn yê mɪn 'fa mɪn
'tu mín nʋan nun ɔ. 6 Sɛ n gulolɪ kɛ mɪn 'tu mín nʋan nun an, nán
kɛ mín ti a sɛcɪ ɔ, ɔ sanlɪn kɛ mɔ mɪn 'ba han'n tɪ ananhɔlɛ. Nan mín
dɪɛ, mɪn ndu man mín nʋan nun. Yí dɪɛ anɪn, sʋanlan bie mmu man
mín sʋanlan kpili ɔ ndala man like mɔ bɛ nwun yí mín nwʋn'n, anaan
ɛjɔlɛ mɔ mɪn kan mɔ bɛ tɪ'n.

7 Ɛhɪ, ninnge mɔ Nyanmɪan yɪlɪ helelɪ mín'n tɪ mgbili mgbili
sʋnman. Nan kɛ ɔ kɔ yɔ nán m'an ndu man mín nwʋn'n, Nyanmɪan
kɔ man ewue kɔ tɔ mín nwʋn. Afɪ, Satan kɔ yɪ yí bɔfʋɛ'n kʋn kɛ ɔ héle
mín ahʋlʋwa nán m'an ndu man mín nwʋn. 8 Ɛhɪ a, n gɔ sɛlɛ yɛ́ Mɪn
ngʋkʋn ngʋkʋn fâ nsan kɛ ɔ mán mín nwʋn sá. 9 Yɛ́ Mɪn kɔ bua mín
kɛ: “Anwunnvoe'n mɔ mɪn nwun wɔ́'n, ɔ bʋ sʋ. Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ
wɔ́ anwʋnsɛlɛ'n kɔ yue'n yê mɪn man ɛ nwun mín tunmin nɪn ɔ.” Yí
ti, sɛ mɪn 'tu mín nʋan nun an, anɪn ninnge'n-mɔ mɔ n nne man nun
anwʋnsɛlɛ nɪn anwʋn yê mɪn tu mín nʋan nun ɔ. Yí dɪɛ anɪn, Kilisi
fa yí tunmin'n sisa mín. 10 Yí sɔ ati, mɪn di mín anwʋnsɛlɛ'n mɔ n nne
man yí nɪn anwʋn fɛ. Ɛkpɛ'n mɔ bɛ kpɛ mín'n, ɔ nʋn alʋabɔ'n, ɔ nʋn
nyinlinlin'n mɔ mɪn nwun yí'n, ɔ nʋn ahʋlʋwa'n mɔ bɛ kele mín wɔ
Kilisi dunman nun'n, mɪn di yí kʋalaa anwʋn fɛ. Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ
anwʋnsɛlɛ kɔ yue mín nun'n yê mɪn nyan anwʋnsɛlɛ ɔ.

Pɔlʋ di Kolɪntɪ asɔnɪn mma'n-mɔ anwʋn yalɛ

11 Sɛ mɪɪn jʋjɔ kɛ mín ti a sɛcɪ a, ɔ fi ɛmɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ y'ɔ sɛ kɛ
bɛ lé mín ti alɔman ɔ. Nan sɛ n dɪ man like fíí bɔbɔ a, ɛmɔ mmɔfʋɛ
mgbili mgbili sɔ'n-mɔ ndala man mín. 12 Mɛlɛ mɔ anɪn n wɔ ɛmɔ
afian ɛlɔ'n, n zili abʋtalɛ wɔ emian kʋalaa m'ɔ tʋlɪ mín nɪn anun. N
yɪlɪ atɛlɛ ɔ nʋn asinbɛnwʋn ninnge ɔ nʋn nzɔlɛ m'ɔ kele kɛ sakpa n dɪ
Kilisi bɔfʋɛ. 13 Nzu like dɪɛ yê n yɔlɪ m manlɪn asɔnɪn ɛhɪnlɪn-mɔ mɔ
m'an nyɔ man bie m'an mman man ɛmɔ ɔ? Anaan kɛmɔ m'an mman
ɛmɔ a mmɔ man mín nwʋn kalɛ'n, sɛ yí nwʋn akpue y'ɔ lɛ kun ɛmɔ
a, anɪn ɛmɔ ehyiewu!

14 M'an sesie mín nwʋn a yue kɛ mɪɪn ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ. Mɪn de
mɪn di kɛ yí kpê nsan nɪn asʋ mɔ mɪn 'ba ɛlɔ anɪn. Nan kʋsʋ, sɛ mɪn
ju ɛlɔ a, mɪn mman ɛmɔ anun bie fíí mmɔ man mín nwʋn kalɛ. Ɔ
sanlɪn kɛ nán ɛmɔ esika'n y'ɔ cian mín ɔ, nan ɛmɔ muonun yê ɛmɔ
anwʋn cian mín ɔ. Afɪ, sɪɛ'n-mɔ y'ɔ di kɛ bɛ kpʋnndɛ esika bɛ sie bɛ́
mma nganngan'n-mɔ ɔ, nan nán mmatʋnman y'ɔ di kɛ bɛ kpʋnndɛ
esika bɛ sie bɛ́ sɪ-mɔ ɔ. 15 Nan mín dɪɛ, sɛ mɪn fa yí kʋalaa mɔ n ne
yí'n mɪn bʋa ɛmɔ, ɛsɛ mɪn fa mín nwʋn mɪn tɪ mɪn bʋka sʋ mɪn bʋa
ɛmɔ a, ɔ yɔ mín fɛ. Afɪ, sɛ bɔbɔ ɛmɔ ngulo man mín an, mín dɪɛ, mɪn
kulo ɛmɔ kpa. 16 Ɛmɔ de tʋ nun kɛ m'an mman sʋanlan fíí a mmɔ
man mín nwʋn kalɛ. Nan ɛmɔ anun sʋanlan kʋn kʋala kan kɛ m'an
bɔ ngɛlɛ m'an laka ɛmɔ maan ɛmɔ a tɔ ngaa nun. 17 Asʋ bɛ́ mɔ yê n
zʋanlɪn bɛ́ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ'n, n nanndɪlɪ bie sʋ n nakalɪ ɛmɔ ɔ? 18 N
zɛlɛlɪ Titɪ kɛ ɔ hɔ́ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ. N zʋanlɪn yí nʋn anianman'n mɔ
ɛmɔ sɪ yí'n. Asʋ ɛmɔ kʋala kan kɛ Titɪ hɔlɪ'n, ɔ lakalɪ ɛmɔ ɔ lelɪ like
ɔ? Mɪn nʋn Titɪ, yɛ́ ajʋnlɪn'n kʋalaa tɪ kʋn, ɛsɛ yɛ́ bala mɔ yɛ́ bɔ'n tɪ
kʋn.

19 Bıcı, ɛmɔ jʊnlın kɛ ndɛnvɛ yɛ̂ yɛ lɛ kpʊnndɛ wɔ ɛmɔ anyunnun
ɔ? Cɛcɛ, nán yí sɔ ɔ. Nan like mɔ Kilisi muonun kulo'n yɛ̂ yɛ lɛ kan
wɔ Nyanmıan anyunnun ɔ. Anianman-mɔ, yɛ kulo kɛ ɛmɔ dedi'n kɔ
yí nyunnun, yí ti yɛ̂ yɛ lɛ kan ɛhı kʊalaa ɔ. 20 Mın sulo nun, afı, mın
ba mın tʊ ɛmɔ ɛlɔ, nán sɛ ɛmɔ asıtanlan'n tı man sɛsɛ a, ɔ ngɔ yɔ man
mín fɛ. Ɛbɛlɛ nın anun, ɛmɔ kʊsʊ lɛ ngɔ tie man mín. Mın sulo kɛ ɔ kɔ
kaci butule, ɛkpɔ, ɛya, mannzʊan, nzʊba, ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan, atubɛnwʊn ɔ
nʊn kʊasıadı nyɔlıɛ ɛmɔ afian. 21 Mın sulo kɛ ɛmɔ anwʊn ɛlɔ ɛhɔlɛ'n
mɔ mın 'ba hɔ biekun'n, ɛmɔ kɔ man anyunnunguasıɛ kɔ han mín wɔ
mín Nyanmıan anyunnun. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ anun mmie-mɔ dɔʊn yɔlı
satılıfʊɛ nyɔlıɛ, bɛ tʊnlın ajaa, ɛsɛ bɛ yɔlı ninnge mgban mgban. B'a
nnun man bɛ́ nwun b'a nyaci man nyɔlıɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ b'a ngua man.
Yí ti, sɛ mın tʊ ɛmɔ ɛlɔ a, mın 'sun mın gua bɛ́ nwʊn.

13

Pɔlʊ 'ba kannzʊ Kolıntı asɔnın mma'n-mɔ

1 Ɛhı, sɛ mın ba ɛmɔ anwʊn ɛlɔ biekun an, anın yí kpɛ̂ nsan asʊ
ahı. Kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kele'n: *Ɛjɔlɛ kʊalaa mɔ bɛ 'di'n, ɔ di kɛ bɛ nyan yí*
nwʊn adanzıɛ nnyuan anaan nsan. 2 Mɛlɛ mɔ m malı ɛmɔ ɛlɔ m'ɔ tian
yí nnyuan'n, n gannzʊlı bɛ́ mɔ bɛ bɔ bala ɛtɛ'n-mɔ nʊn bɛ́ bʊ nga'n.
Ɛnɛ mɔ n nnʊn ɛmɔ afian ɛlɔ'n, ɛsɛ mıın kannzʊ bɛ́ mɔ bɛ bɔlı bala
ɛtɛ'n ɔ nʊn bɛ́ bʊ nga'n kɛ, sɛ mın tʊ ɛmɔ ɛlɔ a, mın ngɔ nwun man
sʊanlan fíí anwʊn anwunnvoe. 3 Afı, kɛmɔ ɛmɔ kulo kɛ bɛ nwun yí kɛ
Kilisi nanndı mín sʊ yɛ̂ ɔ kan yí ɛjɔlɛ'n, ɛmɔ 'ba nwun yí kʊsʊ. Kilisi tı
man ɛmɔ anwʊn ɛfʊan, nan ɔ le tunmin wɔ ɛmɔ afian. 4 Ɔ tı ananhɔlɛ
kɛ mɛlɛ mɔ bɛ 'bʊbɔ yí kʊlʊwa nın asʊ'n, ɔ lolı yí nwʊn nun maan bɛ
bʊbɔ yí sʊ. Nan kıkaala dıɛ, Nyanmıan tunmin nun, ɔ tı ası. Kɛmɔ yɛ
nʊn yí a yɔ munmuan kʊn'n, yɛ́ kʊsʊ y'a yɔ bɛtɛɛ. Nyanmıan tunmin
nun, ɛmɔ anwʊn bala'n mɔ yɛ bɔ'n, yɛ nʊn Kilisi m'ɔ tı ası'n yɛ̂ yɛ bɔ
ɔ.
5 Ɛmɔ muonun sɔ́ bɛ́ nwʊn bɛ nían sɛ ɛmɔ de Kilisi bɛ di a. Ɛmɔ a
nwun yí kɛ Zozi Kilisi wɔ bɛ́ afian, nán yí ɔ? Sɛ ɛmɔ nıan nán ɔ nnʊn
man bɛ́ afian an, anın ɔ kele kɛ ɛmɔ nne man yí bɛ nni man. 6 Mın yɔ
ajʊnlın kɛ ɛmɔ nwun yí kɛ yɛ de Kilisi yɛ di. 7 Yí ti, yɛ sɛlɛ Nyanmıan yɛ
man ɛmɔ nán ɛmɔ a ndɔ man ɛtɛ nın anun fíí, yí dıɛ anın yɛ nvʊ man
ɛmɔ ati anwʊn. Nán kɛ yɛ́ kpa mɔ yɛ tı ati ɔ. Nan yɛ sɛlɛ Nyanmıan kɛ
ɔ mán ɛmɔ bɔ́ bala kpa. 8 Ɔ sanlın kɛ sɛ ɛmɔ di ananhɔlɛ a, yɛ ngʊala
man ananhɔlɛ sɔ nın anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí kan. Nan yɛ le tunmin yɛ
di ananhɔlɛ nın anzin. 9 Ɔ man sɛ ɛmɔ jin bɛ́ ja nun, nán yɛ le man
anwʊnsɛlɛ a, yɛ di yí nwʊn fɛ. Yí ti, yɛ́ mmʊtʊɛ'n-mɔ anun, yɛ sɛlɛ
Nyanmıan kɛ ɔ bʊ́ka ɛmɔ maan bɛ́ ɛnanndıɛ'n yɔ́ fɔ́ʊ́n kɛ yí muonun
ɔ kulo yí'n. 10 Like ati mɔ mıın kɛlɛ ɛmɔ nın anın, afı n nnʊn man
ɛmɔ afian ɛlɔ. Yí dıɛ, sɛ mın ba ɛmɔ anwʊn ɛlɔ a, anın mın nnanndı
man tunmin'n mɔ yɛ́ Mın a man mín nın asʊ mın mbinnin man ɛmɔ.
Nan mın fa tunmin sɔ'n mın wowula ɛmɔ anwʊnsɛlɛ mın bʊka ɛmɔ.

Ngalıɛ

11 Kikaala dıɛ, anianman-mɔ, mín nʊan a tɔ. Ɛmɔ lí fɛ, bɛ yɔ́ like
mɔ Nyanmıan kulo'n. Ɛmɔ cícı bɛ́ nwʊn lʊa. Bɛ mán bɛ́ nʊan sɛ́ bɛ́
nwʊn, bɛ tánlan wɔ anzʊnunjɔ nun. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, Nyanmıan m'ɔ
tı ehulo Nyanmıan m'ɔ man alʊacıcıɛ'n, ɔ nʊn ɛmɔ 'tanlan.

12 Ɛmɔ bísa bɛ́ nwʋn ahɪn anianman nun, bɛ tɔ́ bɛ́ nwʋn nun.
13 Nyanmɪan menian'n-mɔ mɔ bɛ nʋn yɛ́ wɔ ɛwa'n, bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan
bɛ 'bisa ɛmɔ ahɪn.
14 Yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi m'ɔ nwun ɛmɔ anwʋn anwunnvoe'n, Nyanmɪan
m'ɔ kulo ɛmɔ'n, ɔ nʋn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n m'ɔ man ɛmɔ di
anʋannzɛ'n, bɛ nʋn ɛmɔ kʋalaa tánlan.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN GALASI MAN NIN ANUN ASƆNIN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Pɔlʋ bɔlı asɔnın Galasi mân nın anun kulo mgbili'n mmie-mɔ asʋ. Galasi mân sɔ'n, ɛnɛ bɛ fɛlɛ yí Tuluki mân. Nan mɔ Pɔlʋ fi ɛbɛlɛ hɔlı'n, ɔ kɔ tı kɛ Zufʋ menian mmie-mɔ a hɔ ɛlɔ bɛ lɛ kekele ninnge ngacile. Bɛ́ nwan Pɔlʋ tı man Zozi bɔfʋɛ kpa, ɔ nni man Moyizı mala nın asʋ, ɛsɛ ɔ nni man Zufʋ'n-mɔ amanmuo nın asʋ. Bɛ́ ngehele nın anun, bɛ lɛ kele bɔbɔ kɛ ɔ tı cınnjın kɛ bɛ kpɛ́ mmelenzua'n-mɔ mmian nun nán b'a nyan bɛ́ ti. Pɔlʋ lɛ sa yí nın ɔ bua bɛ́ bie anwʋnsɛlɛ sʋ wɔ yí nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ'n ɔ nʋn Zozi Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n mɔ ɔ'a bɔ nın anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ mɔ Zufʋ sɔ'n-mɔ a han'n.

Kalata nın ati 1-2, Pɔlʋ lɛ kan like m'ɔ sı ɔ nʋn mɔ ɔ'a nwun yí m'ɔ kele kɛ ɔ tı Zozi Kilisi bɔfʋɛ sakpa nın ɛjɔlɛ. Zozi Kilisi muonun y'ɔ fɛlɛlı yí ɔ. Kalata nın ati 3-4, Pɔlʋ lɛ kele kɛ nán Moyizı mala'n y'ɔ man sʋanlan nyan yí ti ɔ, nan dedi'n m'ɔ wɔ yɛ́ Mın Zozi anun'n y'ɔ man sʋanlan nyan yí ti ɔ. Kalata nın ati 5-6, Pɔlʋ lɛ kan kele yí nianman asɔnın mma'n-mɔ kɛ nán bɛ tie Zufʋ sɔ'n-mɔ ngehele'n. Nan bɛ tíla bɛ́ dedi'n m'ɔ wɔ Zozi Kilisi nun nın anun, bɛ mán Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n tínngɛ bɛ́ atın bɛ bɔ́ bala m'ɔ tı kpa. Kalata nın agualıɛ nun, Pɔlʋ lɛ kannzʋ bɛ́ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ tinndin menian maan bɛ kpɛ bɛ́ mmian nun'n.

Ahın ebisa

1 Mín Pɔlʋ mɔ n dı Zozi bɔfʋɛ'n, mín yɛ̂ mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın nwan ɛmɔ ɔ. Nán menian'n-mɔ anaan sʋanlan yɛ̂ ɔ sielı mín bɔfʋɛ ɔ. Nan Zozi Kilisi nʋn Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Sı mɔ ɔ'a jasʋ Zozi fi ewue nun'n, bɛ́ yɛ̂ b'a sie mín bɔfʋɛ ɔ. 2 Anianman'n-mɔ mɔ bɛ nʋn mín yɛ wɔ ɛwa'n, bɛ nʋn mín yɛ̂ yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhı yɛ nwan ɛmɔ mɔ bɛ wɔ asɔnın nın anun Galasi mân nın anun ɛlɔ nın ɔ.

3 Yɛ 'bisa ɛmɔ ahın. Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Sı'n, ɔ nʋn Zozi Kilisi m'ɔ tı yɛ́ Mın'n, bɛ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe bɛ mán ɛmɔ alʋa cícı bɛ́ nwʋn. 4 Yɛ́ ɛtɛ'n dunman nun, Zozi Kilisi falı yí nwʋn yılı tɛɛ maan y'a nyan yɛ́ ti. Ɔ man mân ɛhı anun ninnge ɛtɛ'n-mɔ le man tunmin yɛ́ sʋ kún. Zozi Kilisi yɔlı Nyanmıan m'ɔ tı Sıɛ nın akunnun like. 5 Anunminnyanmʋn hán Nyanmıan cıan daa! Amın!

Ɛjɔlɛkpa'n tı ba kʋnmgba cein

6 Ɔ sin mín nwʋn kpa kɛ kıkaala ɛhı, ɛmɔ a kaci bɛ́ nzin b'a si Nyanmıan. Zozi Kilisi anwunnvoe'n mɔ ɔ'a nwun ɛmɔ'n dunman nun, Nyanmıan a fɛlɛ ɛmɔ. Nan kʋsʋ afı ɛmɔ a kaci bɛ́ nzin b'a si yí bɛ lɛ tie ɛjɔlɛkpa fʋfɔlɛ. 7 Nán kɛ ɛjɔlɛkpa fʋfɔlɛ biekun wɔ ɛbɛlɛ ɔ. Nan menian mmie-mɔ lɛ sɛcı ɛmɔ ati anun. Afı bɛ kulo kɛ bɛ kaci Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n. 8 Yí ti, sɛ yɛ́ nun sʋanlan kʋn bɔbɔ, anaan nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n bie ba bɔ ɛjɔlɛkpa kele ɛmɔ, sɛ ɛjɔlɛkpa sɔ'n nʋn mɔ yɛ bɔlı yɛ helelı ɛmɔ'n tı man kʋn an, munnzue hán sʋanlan sɔ'n! 9 Y'a li mʋa

y'a han y'a hele ɛmɔ, ɛsɛ mɪɪn kan mín funlan nun kɛ, sɛ sʋanlan bie ba bɔ ɛjɔlɛkpa kele ɛmɔ, sɛ ɛjɔlɛkpa sɔ'n nʋn mɔ b'a li mʋa ba bɔ ba hele ɛmɔ'n tɪ man kʋn an, munnzue hán sʋanlan sɔ'n.
10 Asʋ mɪn kulo kɛ menian'n-mɔ yɪ mín ayɛ anaan Nyanmɪan yí mín ayɛ ati yê mɪɪn kan sɔ ɔ? Asʋ mɪn kpʋnndɛ kɛ mɪn yɔ like mɔ menian'n-mɔ kulo ɔ? Cɛcɛ, ɔ sanlɪn kɛ sɛ mɪn kpʋnndɛ kɛ mɪn yɔ like mɔ menian'n-mɔ kulo a, anɪn n dɪ man Kilisi akʋa kʋ́n.

Kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ Pɔlʋ kacili Zozi bɔfʋɛ'n

11 Anianman-mɔ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ Ɛjɔlɛkpa'n mɔ m mɔlɪ n gelelɪ ɛmɔ'n, ɔ tɪ man like mɔ kulo sʋanlan dasannin yê ɔ'a hyɪhyɛ ɔ. 12 Ɔ sanlɪn kɛ, nán sʋanlan yê ɔ falɪ wulalɪ mín sa nun anaan ɔ heheleli mín ɔ. Nan Zozi Kilisi muonun yê ɔ yɪlɪ ɔ heleli mín ɔ. 13 Daba mɔ anɪn mɪn nʋn Zufʋ'n-mɔ yɛ́ asɔnɪn'n tɪ kʋn'n, ɛmɔ tɪlɪ mín abalabɔ mɔ mɪn bɔ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ. Ɛmɔ sɪ kɛ anɪn mɪn kele Nyanmɪan asɔnɪn mma'n-mɔ yalɛ kpili kpa. Ɛsɛ anɪn mɪn kulo kɛ mɪn bɔ yí bʋsʋ. 14 Zufʋ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ yɛ́ mân nɪn anun'n, bɛ́ mɔ mɪn nʋn bɛ́ yɛ tɪ tikpɛ yɛ́ Zufʋ asɔnɪn nɪn anun'n, anɪn mín nwʋn tɛ mín yɛ́ nan-mɔ amanmuo mɔ bɛ heleli yɛ́ nɪn anun ɔ tala bɛ́ kʋalaatin. 15 Nan Nyanmɪan a nwun mín nwʋn anwunnvoe. Mɔ anɪn bɛ wʋlɪ man mín'n, Nyanmɪan yɪlɪ mín ɛsɛ ɔ fɛlɛlɪ mín kɛ n zʋ́ yí. 16 Mɛlɛ mɔ Nyanmɪan nwan ɔ 'yɪ yí Wa'n kele mín, maan mɪn kɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɪn kele bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n, mɔ mɪn 'kɔ'n, m'an gɔ a mmisa man sʋanlan ɛjɔlɛ. 17 Ɛsɛ bɔbɔ, bɛ́ mɔ bɛ lili mʋa mín nyunnun bɛ kacili mmɔfʋɛ mɔ bɛ wɔ Zoluzalɛmʋn ɛlɔ'n, m'an ngɔ a nnwun man bɛ́ nwʋn. Nan n vi ɛbɛlɛ ala, mín nʋan y'ɔ le Alabi mân nun. N vi ɛbɛlɛ yê n zalɪ n gɔlɪ Damasɪ ɔ.
18 Ɔ lili afʋɛ nsan kʋalaaka nán m'an sɪn m'an hɔ Zoluzalɛmʋn. Ɛbɛlɛ yê n nwunlin Pɪɛlɪ (Sefasɪ) ɔ, nán m'an li mɔlɛ nnyuan yí nwʋn ɛbɛlɛ. 19 M'an nnwun man mmɔfʋɛ'n-mɔ anun bie fíí, cɛlɛ kɛ yɛ́ Mɪn anianman Zʋakɪ ala. 20 Ɛjɔlɛ'n mɔ mɪɪn kan yí kalata nɪn anun ɛwa'n tɪ ananhɔlɛ, Nyanmɪan anyunnun mín nni man ato. 21 Ɛsɛ n vi ɛbɛlɛ, mín nʋan y'ɔ le Sili nʋn Silisi mân nun. 22 Tɛmʋn sɔ'n kʋalaatin, anɪn Zozi Kilisi asɔnɪn mma'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zude mân nɪn anun'n, bɛ nzɪ man mín sʋanlan baka'n. 23 Ɛjɔlɛ mɔ anɪn bɛ sɪ'n y'ɔ le mɔ menian'n-mɔ kan'n. Bɛ́ nwan: “Sʋanlan'n mɔ daba anɪn ɔ kele yɛ́ yalɛ, ɔ kpʋnndɛ kɛ ɔ bɔ yɛ́ bʋsʋ'n, sian dɪɛ, yí yê ɔ lɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n kpayɛ ɔ.” 24 Mín dunman nun ati, menian'n-mɔ yɪ Nyanmɪan ayɛ.

2

Pɔlʋ nʋn Zozi Kilisi mmɔfʋɛ nga'n-mɔ

1 Ɛhɪ, afʋɛ bulu nʋn nnan sɪnlɪn, yí nzin yê n zalɪ n gɔlɪ Zoluzalɛmʋn ɔ. Mɔ mɪn 'kɔ Zoluzalɛmʋn'n, mɪn nʋn Baanabasɪ nʋn Titɪ yê yɛ hɔlɪ ɔ. 2 Nyanmɪan hanlɪn heleli mín kɛ n gɔ́. Yí ti y'ɔ man n gɔlɪ ɔ. Mɔ n juli ɛlɔ'n, cɪan kʋn mɪn nʋn Asɔnɪn nɪn asʋ mgbain'n-mɔ kɔ yia. Ɛjɔlɛkpa'n mɔ mɪn bɔ mɪn kele bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n, n gɔ hehele bɛ́ nun. Afɪ mɪn ngulo man kɛ junman'n mɔ m'an li, anaan mɔ mɪɪn di'n yɔ mgban. 3 Sakpa, bɛ kɔ le mín junman'n bɛ kɔ tʋ nun. Ɔ sanlɪn kɛ Titɪ mɔ mɪn nʋn yí hɔlɪ'n, ɔ tɪ Gɛlɛkɪ. Nan kʋsʋ, b'a ndinndin man yí kɛ ɔ kpɛ́ yí mmian nun. 4 Sɛ mmian nun ɛkpɛ ɛjɔlɛ walɪ nun an, anɪn ɔ fi ato anianman'n-mɔ mɔ bɛ falɪ bɛ́ nwʋn bɛ fʋlalɪ yɛ́ nun'n.

Bɛ fɪalɪ bɛ fʊlalɪ yɛ́ nun, yí dɪɛ, anɪn bɛ nyan atɪn bɛ tɪtɛ yɛ́ bɛ nwun fanwʊndi'n mɔ Zozi Kilisi a man y'a nyan yí'n. Afɪ, bɛ kulo kɛ yɛ kaci bɛ́ nganga. 5 Y'a mman man ato anianman sɔ'n-mɔ atɪn sin kaan sʊa ala. Yɛ yɔlɪ sɔ maan Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ tɪ ananhɔlɛ nɪn a ndʊnndʊn man ɛmɔ afian.

6 Nan bɛ́ mɔ bɛ bu bɛ́ menian mgbili mgbili'n, kɛ anɪn bɛ kpɪn bɛ tɪ yí daba'n, nán ɛhɪ y'ɔ cian mín ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ, Nyanmɪan nnɪan man sʊanlan anyunnun ɔ mmua man yí ndɛɛ. Menian sɔ'n-mɔ muonun, b'a ndinndin man mín kɛ n yɔ́ like fʊfɔlɛ. 7 Afɪ bɛ́ muonun bɛ nwunlɪn yí kɛ Nyanmɪan a fa Ɛjɔlɛkpa nɪn a wula mɪn sa nun kɛ m mɔ́ n géle bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n, kɛ ɔ falɪ wulalɪ Pɪɛlɪ asa nun kɛ ɔ bɔ́ héle Zufʊ'n-mɔ'n. 8 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan m'ɔ manlɪn Pɪɛlɪ tunmin ɔ sielɪ yí bɔfʊɛ manlɪn Zufʊ'n-mɔ'n, yí yê ɔ'a man mín tunmin ɔ'a sie mín bɔfʊɛ ɔ'a man bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ nɪn ɔ. 9 Ɔ man Zʊakɪ, Pɪɛlɪ (Sefasɪ) nʊn Zʊan mɔ anɪn bɛ tɪ kɛ asɔnɪn nɪn asʊ mgbain'n, bɛ nwunlɪn yí kɛ Nyanmɪan yê ɔ falɪ junman sɔ'n wulalɪ mín sa nun ɔ. Bɛ kɔ soman mɪn nʊn Baanabasɪ yɛ́ sa nun. Ɔ fi ɛbɛlɛ, yɛ́ kʊalaa yɛ kɔ han, ɔ kɔ sɛ yɛ́ nʊan kɛ, bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n, bɛ́ afian ɛlɔ junman'n wɔ yɛ́ sa nun. Yê bɛ mɔ bɛ tɪ Zufʊ'n, bɛ́ afian ɛlɔ junman'n wɔ bɛ́ kʊsʊ bɛ́ sa nun. 10 Ɛjɔlɛ kʊnmgba ala yê bɛ hanlɪn bɛ helelɪ yɛ́ ɔ. Bɛ́ nwan yɛ́ ti kácɪ Zoluzalɛmʊn Asɔnɪn nɪn anun ehianfʊɛ'n-mɔ. Ɛbɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ'n dɪɛ, m mɔlɪ mɔndɪnlɪn kpa n nili.

Pɔlʊ 'ba tu Pɪɛlɪ anyunnun Antɪɔsʊ

11 Ɛhɪ, mɔ Pɪɛlɪ (Sefasɪ) walɪ Antɪɔsʊ'n, n duli yí nyunnun bagua nun. Ɔ sanlɪn kɛ yí nyɔlɪɛ m'ɔ yɔlɪ'n tɪ man kpa fíí. 12 Anɪn Pɪɛlɪ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n yê ɔ di like ɔ. Nan mɔ Zʊakɪ sʊanlɪn menian Antɪɔsʊ ɛlɔ, mɔ Pɪɛlɪ nwunlin bɛ́'n, ɔ kɔ tɪ yí nwʊn, ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n ngɔ li man like kʊ́n. Ɔ sanlɪn kɛ anɪn Pɪɛlɪ sulo Zufʊ sɔ'n-mɔ mɔ bɛ lɛ kele kɛ, menian mɔ b'a mgbɛ man bɛ́ mmian nun'n, bɛ nnyan man ngʊan. 13 Anianman Zufʊ ɛhɪnlɪn-mɔ kʊsʊ kɔ nɪan Pɪɛlɪ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ nɪn asʊ. Baanabasɪ muonun kɔ fa yí nwʊn kɔ wula nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ nɪn anun bie.

14 Nan mɔ n nwunlin kɛ bɛ́ ɛnanndɪɛ'n ngɔ man atɪn sʊ, mɔ ɛsɛ bɛ́ abalabɔ'n nʊn ananhɔlɛ Ɛjɔlɛkpa'n tɪ man kʊn'n, n gɔ bisa Pɪɛlɪ (Sefasɪ) bagua nɪn anyunnun ɛbɛlɛ kɛ: "Wɔ́ Pɪɛlɪ, ɛ tɪ Zufʊ, ɛ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n yê bɛ san ɔ. Nan afɪ ɔ yɔ sɛ mɔ ɛ kulo kɛ ɛ tinndin bɛ́ maan bɛ kaci Zufʊ ɔ?"

15 Yɛ́ dɪɛ, bɛ 'wʊ yɛ́ a, anɪn yɛ tɪ Zufʊ. Yɛ tɪ man kɛ mân ɛhɪnlɪn-mɔ anun menian'n-mɔ mɔ yɛ́ Zufʊ'n-mɔ yɛ bu bɛ́ ɛtɛfʊɛ'n. 16 Nan kʊsʊ yɛ sɪ kɛ nán like mɔ mala'n kele'n yê sʊanlan yɔ a Nyanmɪan bu yí sɛsɛfʊɛ ɔ. Nan sʊanlan m'ɔ kɔ le Zozi Kilisi kɔ li nɪn ala yê Nyanmɪan bu yí sɛsɛfʊɛ ɔ. Ɛhɪka ati, yɛ́ kʊsʊ y'a le Zozi Kilisi y'a li. Dedi sɔ'n mɔ yɛ le yí Kilisi anun'n yê ɔ man yɛ kaci sɛsɛfʊɛ ɔ. Nan nán like mɔ Moyizɪ mala'n kɔ hele mɔ sʊanlan kɔ yɔ'n y'ɔ man ɔ kaci sɛsɛfʊɛ Nyanmɪan anyunnun ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan anyunnun, bɛ́ mɔ bɛ di mala nɪn asʊ'n, bɛ́ nun bie fíí ngɔ ngaci man sɛsɛfʊɛ.

17 Nan kɛmɔ Zozi Kilisi dunman nun yɛ kulo kɛ yɛ kaci sɛsɛfʊɛ'n, sɛ bɛ nwun yí kɛ yɛ yɔ ɛtɛ kɛ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n yɔ yí nɪn an, asʊ ɔ kele kɛ Kilisi di bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛtɛ nɪn anzin ɔ? Cɛcɛ! 18 Afɪ sɛ mɪn sa mɪn

bɔ mın hyıhyɛ mala'n mɔ m gbɛlı nun'n mın tʋ ɛbɛlɛ biekun an, anın
ɔ kele kɛ n dı sʋanlan mɔ yí nyın nzɔ man mala nın ɔ. 19 Afı mala
sɔ nın a man m'an nyan ewue, ɔ man mala'n le man tunmin wɔ mín
sʋ kʋ́n. Nan sɛ n ne ngʋan mın sʋ Nyanmıan an, ɔ fi Zozi Kilisi mɔ
mın de yí mın di'n. 20 Ɔ sanlın kɛ, mín nʋn Kilisi b'a bʋbɔ yɛ́ kʋlʋwa
nın asʋ. Sɛ n ne ngʋan an, ɔ fi man mín. Ɔ fi Kilisi m'ɔ wɔ mín nun'n.
Asıɛ nın asʋ ɛwa mɔ n dı'n, sian dıɛ mın tanlan wɔ dedi'n mɔ n ne yí
wɔ Nyanmıan Awa nın anun'n. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan Awa nın a hulo
mín dede ɔ'a wu ɔ'a man m'an nyan mín ti. 21 Mín nwʋn anwunnvoe'n
mɔ Nyanmıan a nwun mín'n, mın mmu man yí junman nvule. Afı, sɛ
bɛ di mala nın asʋ bɛ kaci sɛsɛfʋɛ wɔ Nyanmıan anyunnun an, anın
Kilisi ewue'n m'ɔ wuli nın a yɔ mgban.

3

Mala'n nʋn dedi'n tı man kʋn

1 O! Galasi amma ngʋasıafʋɛ. Nwan yê ɔ'a tʋ ɛmɔ ndınndan ɔ? Ɛmɔ
sı yí yuein kɛ kʋlʋwa nın asʋ yê bɛ bʋbɔlı Zozi Kilisi ɔ. 2 Mın kulo
kɛ mın bisa ɛmɔ kosuan baa kʋnmgba cein maan ɛmɔ bua mín bie.
Nyanmıan Wawɛ'n m'ɔ wɔ ɛmɔ anun'n, asʋ mala'n mɔ ɛmɔ a li sʋ'n
yê ɔ man ɛmɔ a nyan yí anaan Ɛjɔlɛkpa'n mɔ ɛmɔ a tı b'a le b'a li'n
yê ɔ man ɛmɔ a nyan yí ɔ? 3 Ngɛlɛ yê ɛmɔ nzı man anaan? Ɛmɔ le
Nyanmıan Wawɛ'n yê ɛmɔ a bɔ yí bʋ. Sian dıɛ, ɛmɔ kulo kɛ bɛ gua
yí bʋ wɔ anwʋnnaan nun ɔ? 4 Asʋ ɛmɔ a fɛ mgban ɔ? Atın nnʋn
man ɛbɛlɛ kɛ ɔ yɔ́ sɔ. 5 Nyanmıan a fa yí Wawɛ'n ɔ'a man ɛmɔ. Ɔ yɔ
asinbɛnwʋn ninnge ɛmɔ afian. Asʋ mala'n mɔ ɛmɔ di sʋ nın ati yê ɔ
yɔ sɔ anaan Ɛjɔlɛkpa'n mɔ ɛmɔ a tı b'a le b'a li nın ati ɔ?

6 Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ b'a hɛlɛ wɔ Abalahamʋn anwʋn'n: *Abalahamʋn
lelı Nyanmıan lili. Nyanmıan nıanlın Abalahamʋn dedi nın anwʋn ɔ
buli yí kɛ sɛsɛfʋɛ.* 7 Yí ti, ɛmɔ tí yí bʋ kɛ bɛ́ mɔ bɛ de Nyanmıan bɛ
di'n, bɛ́ yê bɛ tı Abalahamʋn amma kpa nın ɔ. 8 Afı Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ
kele kɛ, bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n, Nyanmıan 'nıan bɛ́ dedi nın anwʋn
ɔ bu bɛ́ sɛsɛfʋɛ. Ɛhıka ati yê Nyanmıan lili mʋa ɔ bɔlı Ɛjɔlɛkpa sɔ'n ɔ
helelı Abalahamʋn kɛ: *Mın 'sın wɔ́ sʋ mın yeyila asıɛ nın asʋ menian'n-
mɔ kʋalaatin.* 9 Kɛmɔ Abalahamʋn lelı Nyanmıan lili, mɔ Nyanmıan
'yeyilalı yí'n, ɔ man bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ de Nyanmıan bɛ di'n, Nyanmıan
yeyila bɛ́ kɛ ɔ yeyilalı Abalahamʋn'n.

10 Nan bɛ́ mɔ bɛ susu bɛ́ ti bɛ gua mala nın asʋ'n, munnzue yê b'a fa
ɔ. Afı b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Yí kʋalaa mɔ b'a hɛlɛ m'ɔ
wɔ mala kalata nın anun'n, wɔ́ sʋanlan mɔ a nni man sʋ kpa bɔkɔɔ'n,
munnzue hán wɔ́.* 11 Sɛ ɛmɔ fa bɛ́ nyın bɛ tʋ a, ɛmɔ nwun yí yuein
kɛ, Nyanmıan anyunnun, sʋanlan ngʋala man kɛ ɔ di mala nın asʋ ɔ
kaci sɛsɛfʋɛ ɔ. Ɔ sanlın kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ: *Sʋanlan mɔ yí dedi
nın ati Nyanmıan bu yí sɛsɛfʋɛ'n, sʋanlan sɔ'n 'nyan ngʋan.* 12 Mala'n
nʋn dedi'n tı man kʋn. Nan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ: *Sʋanlan m'ɔ kɔ
li mala nın asʋ'n, mala'n maan ɔ 'nyan ngʋan.* 13 Nan mala nın asʋ
munnzue'n m'ɔ di kɛ ɔ kan yɛ́'n, Kilisi a fa munnzue sɔ'n ɔ'a le yɛ́ ti.
Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ lɛ kele kɛ: *Munnzue hán sʋanlan biala mɔ bɛ kɔ hun yí bɛ
kɔ mınnda yí baka sʋ'n.* 14 Ɛjɔlɛ sɔ nın a kpın sʋ. Ɔ sanlın kɛ, Zozi Kilisi
dunman nun, Nyanmıan nyila nın a han bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʋ'n kɛ ɔ

falı bɔlı Abalahamʋn anɔhʋba'n. Yí ti, dedi'n y'ɔ man yɛ nyan Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmıan a fa a bɔ yɛ́ anɔhʋba nın ɔ.
15 Anianman-mɔ, ɔ tı eyuadı nın anun ɛwa nvandʋhʋn. Nvandʋhʋn
sɔ'n y'ɔ le kɛ, sɛ sʋanlan kʋn kɛlɛ ajâ kalata kɛ ɔ sɛ fata'n sie ɛbɛlɛ
a, sʋanlan fíí le man atın ɔ mgbɔ man ɛjɔlɛ sɔ'n, ɛsɛ ɔ le man atın ɔ
ndʋ man ɛjɔlɛ sɔ nın asʋ. 16 Kɛ ɛjɔlɛ'n tı yí nın anın. Nyanmıan bɔlı
Abalahamʋn nʋn yí bʋsʋ sʋanlan nın anɔhʋba. Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n ngan
man kɛ: “Abalahamʋn nʋn yí bʋsʋ menian'n-mɔ” kɛ like mɔ bɛ sʋnlın
ɔ. Nan yí nwan: “Ɛ nʋn wɔ́ bʋsʋ sʋanlan.” Ɛbɛlɛ nın anun, yɛ nwun
yí kɛ, yí bʋsʋ sʋanlan sɔ'n y'ɔ le Kilisi. 17 Mɔ mıın kan'n y'ɔ le kɛ
Nyanmıan nʋn Abalahamʋn bɛ yɔlı nyıhyɛ bɛ sielı. Ɔ sanlın kɛ ɔ bɔlı
Abalahamʋn anɔhʋba yí nzin afʋɛ ɛya nnan abulasan kʋalaaka nán
ɔ'a fa mala'n ɔ'a man Moyizı. Mala'n ngʋala man kɛ ɔ kpɔ ɛjɔlɛ sɔ'n
ɔ man anɔhʋba'n mɔ Nyanmıan bɔlı'n ka. 18 Afı ajâ'n mɔ Nyanmıan
sie'n, sɛ mala'n y'ɔ man bɛ nyan yí a, anın anɔhʋba ɛjɔlɛ nnʋn man
nun kʋ́n. Nan kʋsʋ, anɔhʋba'n mɔ Nyanmıan bɔlı Abalahamʋn'n, yí
ti y'ɔ man ɔ nwunlin yí nwʋn anwunnvoe ɔ.
19 Sɛ ɛjɔlɛ'n tı sʋa a, anın nzukɛ ati yê Nyanmıan falı mala'n
manlın bɛ́ ɔ? Nyanmıan falı mala'n manlın bɛ́ maan bɛ nwun yí kɛ
menian'n-mɔ nyɔlıɛ'n nzɔ man yí nyın. Mala sɔ'n lalı ɛbɛlɛ dede ɔ juli
Abalahamʋn abʋsʋ sʋanlan'n, mɔ yí ti yê Nyanmıan bɔlı yí anɔhʋba
nın ɛwalɛ tɛmʋn. Nyanmıan sʋanlın yí mmɔfʋɛ'n-mɔ maan bɛ nʋn
mala'n walı, ɔ nanndı sʋanlan kʋn m'ɔ di asafian nın asʋ. 20 Sʋanlan'n
m'ɔ di asafian'n, nán sʋanlan kʋnmgba ati ɛjɔlɛ y'ɔ di ɔ, nan anɔhʋba'n
mɔ Nyanmıan bɔlı'n, yí muonun y'ɔ lili nun ɛjɔlɛ nın ɔ.
21 Asʋ, like mɔ Nyanmıan kɔ bɔ anɔhʋba kɛ ɔ 'yɔ'n, mala'n kʋala kɛ
ɔ totua yí atın ɔ? Cɛcɛ! Ɔ sanlın kɛ, sɛ mala kʋn wɔ ɛbɛlɛ m'ɔ man
sʋanlan nyan ngʋan an, ahan mala'n kʋala kɛ ɔ man sʋanlan kaci
sɛsɛfʋɛ wɔ Nyanmıan anyunnun. 22 Nan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ ɛtɛ
nın a fa yí sa a tʋ yɛ́ kʋalaa yɛ́ sʋ. Ɔ man bɛ́ mɔ bɛ le dedi'n, bɛ́ dedi'n
mɔ bɛ le yí wɔ Zozi Kilisi anun'n dunman nun, bɛ nyan anɔhʋba'n mɔ
Nyanmıan bɔlı nın anun like.
23 Asannan nán dedi'n tɛmʋn a ju sʋ'n, anın yɛ wɔ mala nın asa abʋ.
Anın yɛ lɛ nwʋnndɛ dedi'n m'ɔ di kɛ bɛ yı bɛ kele'n 24 Ɔ man mala'n
tı kɛ sʋanlan m'ɔ lɛ di yɛ́ taataa fa yɛ́ wula Kilisi asa nun, nán dedi'n
mɔ yɛ le yí nın a man y'a kaci sɛsɛfʋɛ wɔ Nyanmıan anyunnun. 25 Ɛnɛ
mɔ yɛ wɔ dedi mɛlɛ nın anun'n, yɛ nnʋn man mala nın asa abʋ kʋ́n.
26 Afı, ɛmɔ nʋn Zozi Kilisi b'a yɔ kʋn, ɛmɔ dedi nın ati, ɛmɔ a kaci
Nyanmıan amma. 27 Ɛmɔ kʋalaatin mɔ b'a sɔnın ɛmɔ, mɔ ɛmɔ nʋn
Kilisi b'a yɔ kʋn'n, ɛmɔ asıtanlan nın a yɔ kɛ Kilisi dıɛ nın ala. 28 Yí
ti, kıkaala dıɛ, Zufʋ o, m'ɔ tı man Zufʋ o, kanga o, m'ɔ tı man kanga
o, belenzua o, balasua o, mgbacı mgbacıɛ nnʋn man bɛ́ afian kʋ́n. Ɔ
sanlın kɛ ɛmɔ nʋn Zozi Kilisi a yɔ kʋn. 29 Sɛ ɛmɔ tı Kilisi dıɛ a, anın
ɛmɔ tı Abalahamʋn amma. Like mɔ Nyanmıan falı bɔlı Abalahamʋn
anɔhʋba'n, ɔ tı ɛmɔ dıɛ.

4

1 Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ mın kulo kɛ mın kan mın kele ɛmɔ'n. Baa'n mɔ yí
sı wu a, yí yê ɔ di yí ajâ'n, kannzɛ ninnge'n-mɔ kʋalaa tı yí dıɛ bɔbɔ,
nan sɛ ɔ tɛ tı batʋnman an, anın ɔ tı kɛ kanga. 2 Ɔ sanlın kɛ, mɛlɛ mɔ

ɔ tɛ tɪ batʋnman'n, menian sie yí, ɛsɛ bɛ nɪan yí ninnge'n-mɔ asʋ dede
ɔ kɔ ju cɪan mɔ yí sɪ heleli'n. 3 Yé kʋsʋ yé, mɛlɛ mɔ anɪn yɛ tɛ tɪ kɛ
mmatʋnman'n, anɪn yɛ tɪ eyuadɪ nɪn anun mala'n-mɔ nganga. 4 Nan
mɔ tɛmʋn'n juli'n, Nyanmɪan sʋanlɪn yí Wa'n. Baa sɔ'n, balasua kʋn
y'ɔ wʋlʋ yí ɔ. Bɛ 'wʋ yí a, anɪn Zufʋ'n-mɔ mala'n wɔ ɛbɛlɛ. 5 Nyanmɪan
kɔ sʋan yí kɛ ɔ bála a le bɛ́ mɔ bɛ tɪ mala'n nganga'n maan yɛ káci
Nyanmɪan amma. 6 Like m'ɔ kele kɛ ɛmɔ tɪ Nyanmɪan amma'n y'ɔ le
yí Wa'n Wawɛ'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a wula yé nun'n. Wawɛ sɔ'n lɛ tɪan kan
kɛ: "Aba!" Yí bʋ y'ɔ le kɛ Baba. 7 Yí ti, anianman, ɛ tɪ man kanga kʋ́n.
Nan ɛ tɪ Nyanmɪan awa. Kɛmɔ ɛ tɪ yí wa'n, like kʋalaa mɔ Nyanmɪan
'fa man yí mma'n-mɔ'n, ɛ 'nyan bie.

Pɔlʋ lɛ di Galasi asɔnɪn mma'n-mɔ anwʋn yalɛ

8 Daba mɔ anɪn ɛmɔ nzɪ man Nyanmɪan'n, ɛmɔ tɪ mmʋsʋɪn'n-mɔ mɔ
bɛ tɪ man Nyanmɪan'n nganga. 9 Nan sian dɪɛ mɔ ɛmɔ sɪ Nyanmɪan,
mɔ ɛsɛ bɔbɔ Nyanmɪan sɪ ɛmɔ'n, ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ lɛ kaci bɛ́ nyɪn ninnge
mgban-mgban sɔ'n-mɔ anwʋn ɛlɔ biekun ɔ? Ɔ yɔ sɛ mɔ ɛmɔ kulo kɛ
bɛ kaci bɛ́ nganga biekun ɔ? 10 Ɛmɔ le bɛ anaân cɪan, sala'n m'ɔ bɔ
yí bʋ fi'n ɔ nʋn afʋɛ anʋan fɛtɪ'n-mɔ elie'n tɪ ɛmɔ cɪnnjɪn kpa. 11 Mɪn
di ɛmɔ anwʋn yalɛ, junman'n mɔ m'an li yí ɛmɔ afian ɛlɔ nɪn a yɔ
mgban.

12 Anianman-mɔ, mɪn 'sɛlɛ ɛmɔ kɛ bɛ káci kɛ mín. N dɪ man Zufʋ'n-
mɔ mala'n kanga kʋ́n. Yí ti, ɛmɔ kʋsʋ, nán bɛ kaci Zufʋ'n-mɔ mala'n
nganga. Afɪ mɛlɛ mɔ m malɪ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ'n, n gacɪlɪ kɛ ɛmɔ mɔ
bɛ tɪ man Zufʋ'n, ɛmɔ anun bie fíí yɔlɪ man mín ɛtɛ. 13 Nan ɛmɔ ati
kácɪ kɛ, mɛlɛ mɔ mɪn 'di mʋa mɪn bɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɪn kele ɛmɔ'n, anɪn
ewue lɛ kun mín. 14 Ewue sɔ'n, anɪn ɛmɔ ngʋala man yí nɪan. Nan
kʋsʋ, ɛmɔ a mmu man mín sʋanlan mgban, ɛsɛ ɛmɔ a ndʋtʋ man mín
nyunnun ngɛsɛlɛ. Ɛmɔ a sɔ mín nun kɛ nyanmɪansʋ bɔfʋɛ yê ɔ'a a
tʋ ɛmɔ ɔ. Ɛmɔ a sɔ mɪn nun kɛ Zozi Kilisi muonun yê ɔ'a a tʋ ɛmɔ ɔ.
15 Tɛmʋn sɔ'n, ɛmɔ lili fɛ kpa. Afɪ mɪn di ɛmɔ anwʋn adanzɪɛ kɛ sɛ ɔ
tɪ mɔ bɛ kʋala anyɪan fʋfɔlɛ fa sie ɛbɛlɛ a, ahan ɛmɔ falɪ bɛ́ nyɪn dɪɛ'n
bɛ sielɪ mín dɪɛ nɪn abʋsʋ. Afɪ ɔ yɔ sɛ mɔ bɛ nnwun man ɛmɔ fɛ elie
sɔ'n kʋ́n ɔ? 16 Ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ'n, asʋ yí ti
y'ɔ man m'an kaci ɛmɔ kpɔfʋɛ ɔ?

17 Ɛmɔ nwʋ́n yí kɛ menian sɔ'n-mɔ lɛ bɔ mɔndɪnlɪn kpa maan ɛmɔ
kaci bɛ si bɛ́ sʋ, nan kʋsʋ ajʋnlɪn sɔ'n mɔ b'a fa'n tɪ man kpa. Mɔ bɛ lɛ
kpʋnndɛ'n y'ɔ le kɛ, ɛmɔ káci bɛ́ nzin bɛ sí mín nán ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn
bɔ́ bɛ́ kpa. 18 Ɔ tɪ kpa kɛ ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn bɛ bɔ́ bɛ́ mɔ bɛ kele ɛmɔ
atɪn kpa'n. Nan atɪn'n mɔ n gelelɪ ɛmɔ mɛlɛ mɔ m malɪ ɛmɔ ɛlɔ'n, sɛ
bɔbɔ n nnʋn man ɛmɔ anwʋn ɛlɔ a, ɛmɔ nánndɪ atɪn sɔ nɪn asʋ bɛ hó
bɛ́ nyunnun. 19 Mín mma-mɔ, mɪn di ɛmɔ anwʋn yalɛ biekun. Ɛmɔ
anwʋn yalɛ'n mɔ mɪɪn di'n, ɔ nʋn balasua mɔ yí kʋ a han yí'n dɪɛ tɪ
kʋn. Mɪn 'bɔ ɛmɔ anwʋn mɔndɪnlɪn dede ɛmɔ nanndɪ Kilisi atɪn dɪɛ
nɪn asʋ. 20 Ɔ 'ka mín ngʋnmɪn an, ahan n wɔ ɛmɔ anwʋn ɛbɛlɛ nán
m'an nwun kɛ mɪn 'kpɪn mɪn jʋjɔ bɛtɛɛ sʋ mɪn kele ɛmɔ'n. Ɔ sanlɪn
kɛ mɪn di ɛmɔ anwʋn yalɛ kpa!

Agaa nʋn Sala

21 Ɛmɔ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ di mala nɪn asʋ'n, ɛjɔlɛ'n m'ɔ wɔ mala
nɪn anun'n, asʋ ɛmɔ tɪlɪ man ɔ? 22 Mala'n lɛ kele kɛ *Abalahamʋn

wʊlɪ mma mmelenzua nnyuan. Nunhan kʊn anin'n tɪ kanga, bɛ fɛlɛ
yí Agaa yê nunhan kʊn kʊsʊ anin dɪɛ'n tɪ man kanga, bɛ fɛlɛ yí Sala.
23 Kanga balasua nɪn awa dɪɛ'n, ɔ wʊlɪ yí kɛ mmalasua'n-mɔ kʊalaa
wɔ bɛ́ mma'n-mɔ'n. Nan balasua'n m'ɔ tɪ man kanga nɪn awa dɪɛ'n,
Nyanmɪan falɪ bɔlɪ Abalahamʊn anɔhʊba.
24 Ɛjɔlɛ sɔ'n, yɛ kʊala kɛ yɛ fa yɛ tʊ like kʊn anwʊn. Like sɔ'n y'ɔ
le kɛ mmalasua nnyuan sɔ'n-mɔ tɪ kɛ nyɪhyɛ nnyuan'n mɔ Nyanmɪan
nʊn menian'n-mɔ hyɪhyɛlɪ'n. Nyɪhyɛ'n mɔ Nyanmɪan nʊn menian'n-
mɔ hyɪhyɛlɪ yí *Sinayi bʊka nɪn asʊ'n, kanga balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí
Agaa'n, yí anɪn. Yí mma dɪɛ m'ɔ wʊ bɛ́'n tɪ nganga mma. 25 Yí ti, Sinayi
bʊka'n m'ɔ wɔ Alabi mân nɪn anun ɛlɔ'n, yê ɔ tɪ kɛ Agaa nɪn ɔ. Agaa
sɔ'n, ɛsɛ ɔ tɪ kɛ ɛnɛ Zoluzalɛmʊn kulo'n. Ɔ nʊn yí mma'n-mɔ bɛ tɪ
nganga. 26 Nan nyanmɪansʊ Zoluzalɛmʊn kulo dɪɛ'n, ɔ tɪ man kanga.
Yɛ́ nin dɪɛ nɪn anɪn. 27 Afɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n lɛ kele kɛ:
Wɔ́ mɔ ɛ tɪ mʊta mɔ ɛ nwʊ man baa'n,
di yí nwʊn fɛ!
Wɔ́ mɔ ɛ nwunlin man awɔlɛ yalɛ,
bɔ e se ye! Ɔ sanlɪn kɛ,
balasua'n mɔ yí hun a nian man yí bʊsʊ'n,
yí mma'n-mɔ b'a sʊn tala nunhan'n
m'ɔ tɪ ajaa nɪn abʊ dɪɛ'n-mɔ.
28 Nan anianman-mɔ, ɛmɔ dɪɛ, anɔhʊba'n mɔ Nyanmɪan bɔlɪ'n, nun
mma y'ɔ le ɛmɔ kɛ Izakɪ. 29 Daba, baa'n mɔ bɛ wʊlɪ yí kɛ mmatʊnman
nga'n-mɔ'n, ɔ helelɪ baa'n mɔ bɛ wʊlɪ yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan
tunmin nɪn anun ahʊlʊwa. Ɛnɛ anun kʊsʊ, kɛ ɛjɔlɛ'n tɪ yí nɪn anɪn.
30 Nan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan nzɛ? Yí nwan: “Fʊan kanga balasua sɔ'n
nʊn yí wa belenzua'n, ɔ sanlɪn kɛ kanga baa'n le man atɪn ɔ nni man
yí sɪ ajâ. Nan nunhan'n mɔ yí nin tɪ man kanga'n y'ɔ di ajâ ɔ.” 31 Yí ti,
anianman-mɔ, yɛ tɪ man kanga balasua nɪn amma, nan nunhan'n m'ɔ
tɪ man kanga'n, yí mma y'ɔ le yɛ́.

5

Fanwʊndi'n

1 Ɛhɪ, fanwʊndi'n dunman nun y'ɔ man Kilisi a a le yɛ́ ti ɔ. Yí ti,
ɛmɔ jínlan bɛ́ ja nun kpunndiin kpa, nán bɛ man sʊanlan fíí fa ɛmɔ
kaci yí nganga kʊ́n. 2 Ɛmɔ tíe, mín Pɔlʊ, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, sɛ
ɛmɔ man bɛ kpɛ ɛmɔ mmian nun an, anɪn Kilisi tɪ mgban man ɛmɔ.
3 Ɛsɛ mɪɪn kan mɪn funlan nun kɛ, sʊanlan biala m'ɔ kulo kɛ ɔ kpɛ yí
mmian nun'n, anɪn ɔ lí mala'n kʊalaatin asʊ. 4 Ɛmɔ mɔ ɛmɔ kulo kɛ
bɛ di mala nɪn asʊ maan Nyanmɪan bu ɛmɔ sɛsɛfʊɛ'n, ɛmɔ nʊn Kilisi
afian a tɪ. Ɛmɔ a tʊ a fʊn Nyanmɪan anwunnvoe'n. 5 Nan yɛ́ dɪɛ, dedi'n
mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n man'n, nun yê yɛ lɛ kpʊnndɛ anyɪndasʊɛ'n nʊn
sɛsɛ ɛyɔlɛ'n wɔ Nyanmɪan anyunnun ɔ. 6 Afɪ sɛ sʊanlan fa yí nwʊn
man Zozi Kilisi a, b'a kpɛ yí mmian nun o, bɛ kpɛlɪ man yí mmian nun
o, like m'ɔ tɪ cɪnnjɪn'n y'ɔ le dedi'n m'ɔ man yɛ kulo yɛ́ nwʊn'n.
7 Ngɛlɛmɔ nun, ɛmɔ bɔlɪ yí bʊ kanlanman. Nan nwan yê ɔ'a totua
ɛmɔ kɛ nán bɛ nanndɪ ananhɔlɛ atɪn nɪn asʊ kʊ́n ɔ? 8 Atɪn'n mɔ
atofʊɛ'n-mɔ a hele ɛmɔ kɛ bɛ sín sʊ'n, ɔ fi man Nyanmɪan m'ɔ ɔ'a
fɛlɛ ɛmɔ yí nwʊn'n. 9 Afɪ fali ayile kaan sʊa, ɔ man fali'n kʊalaa tu.

10 Nan kʋsʋ, mɪn de mɪn di kɛ yɛ́ Mɪn dunman nun, ɛmɔ ngɔ nyan
man ajʋnlɪn ngacile. Nan sʋanlan'n m'ɔ lɛ tan ɛmɔ anyɪnsʋ'n, kɛ ɔ
kpɪn tɪ yí'n biala, Nyanmɪan 'tua yí kalɛ.
11 Anianman-mɔ, m'ɔ tʋ de mín'n, sɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ mmian nun
ɛkpɛ ɛjɔlɛ yɛ̂ mɪn bɔ mɪn kele menian'n-mɔ a, anɪn ɔ yɔ sɛ mɔ afɪ
menian'n-mɔ tɛ kele mín ahʋlʋwa ɔ? Sɛ mmian nun ɛkpɛ ɛjɔlɛ yɛ̂ mɪn
bɔ mɪn kele menian'n-mɔ a, ahan Kilisi ewue'n m'ɔ wuli kʋlʋwa nɪn
asʋ'n njɪjɪ man sʋanlan fíí. 12 Bɛ́ mɔ bɛ lɛ tan ɛmɔ anyɪnsʋ'n, mɔ
mmian nun ɛkpɛ y'ɔ cian bɛ́'n, bɛ sá bɛ́ nwʋn e!
13 Anianman-mɔ, fanwʋndi nɪn ati yɛ̂ Nyanmɪan a fɛlɛ ɛmɔ ɔ. Yí
ti, nán bɛ fa fanwʋndi sɔ'n bɛ bu atɪn ngacile bie asʋ bɛ yɔ mɔ
anwʋnnaan'n kulo ɔ. Nan ɛmɔ húlo bɛ́ nwʋn bɛ súsɔ bɛ́ nwʋn nun.
14 Ɔ sanlɪn kɛ, mala'n kʋalaatin wɔ ɛjɔlɛ kpɔlɛ ɛhɪ anun: “Kulo wɔ́
manngʋn kɛ wɔ́ bɔbɔ muonun wɔ́ nwʋn.” 15 Nan sɛ ɛmɔ yɔ kɛ ebolo
naan bɛ kɪka kɪka bɛ́ nwʋn, ɛsɛ ɛmɔ cɪ bɛ́ nwʋn bɛ di a, anɪn ɛmɔ
nían bɛ nwʋn kpa nán ɛmɔ a nyue man ɛmɔ abʋsʋ bɔ.

Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n nʋn ɛtɛ anwʋnnaan'n

16 Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ'n: Ɛmɔ yɔ́ like mɔ Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n kulo'n nán bɛ yáci ɛtɛ anwʋnnaan'n dɪɛ'n.
17 Ɔ sanlɪn kɛ, like mɔ ɛtɛ anwʋnnaan'n kulo'n, Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n ngulo man. Like kʋsʋ mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n
kulo'n, ɛtɛ anwʋnnaan'n ngulo man. Bɛ́ munnyuan bɛ nzʋn man etin
kʋn asʋ. Yí ti y'ɔ man ɛmɔ ngʋala man like mɔ ɛmɔ kulo'n yɔ ɔ. 18 Afɪ
sɛ ɛmɔ yɔ like mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kulo a, mala'n le man
tunmin ɛmɔ sʋ.
19 Ninnge'n mɔ ɛtɛ anwʋnnaan'n kulo'n, ɔ nvɪa man. Ninnge sɔ'n y'ɔ
le basa basa ɛjɔlɛ, satɪlɪfʋɛ ɛyɔlɛ, mgban-mgban ɛyɔlɛ, 20 amʋan ɛsɔ,
jiliwa ɛyɪɛ, anvɔlɛ etua, butule elie, bɛ́ nwʋn ɛkpɔ, ɛya ɛfɛ, ejujue, bɛ́
nwʋn nun ebubue, ato eku ɛhyɪɛ 21 mân nɪn anun ninnge anyɪnbʋlʋ,
kɔnʋnmɪnnzan, alɪɛ mɔ bɛ di dede ɔ fʋ bɛ́ ɛbʋɛ sʋ ɔ nʋn yí nzin ninnge
ɛtɛ ɛtɛ mmiekun-mɔ kɛ ɛhɪka. Ɛjɔlɛ'n mɔ n nili mʋa n ganlɪn n gelelɪ
ɛmɔ'n, mɪɪn kan mɪn funlan nun kɛ, bɛ́ mɔ bɛ bɔ abalabɔ sɔ'n-mɔ'n,
bɛ nnyan man asɪtanlan Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun ɛlɔ.
22 Nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n baa dɪɛ m'ɔ su'n y'ɔ le ehulo,
fɛ elie, alʋacɪcɪɛ, abʋtalɛ esie, ahunnunye ɛyɔlɛ, kpa ɛyɔlɛ, ananhɔlɛ
elie 23 bɛtɛɛ ɛyɔlɛ, bɛ́ nwʋn ye esie. Mala'n ngan man like mɔ Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n kulo nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. 24 Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ mɔ
bɛ tɪ Zozi Kilisi dɪɛ'n, ninnge mgban mgban'n-mɔ mɔ ɛtɛ anwʋnnaan'n
kulo'n, b'a yaci yí kʋalaa b'a gua. Ɔ tɪ kɛ b'a bʋbɔ ninnge sɔ'n-
mɔ kʋlʋwa'n mɔ Zozi Kilisi wuli sʋ nɪn asʋ. 25 Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n y'ɔ man y'a nyan ngʋan ɔ. Yí ti, yɛ yáci yí maan ɔ tínngɛ
yɛ́ atɪn. 26 Nán bɛ man yɛ tu yɛ́ nwʋn, nán man yɛ kan yɛ́ nwʋn ɛya,
ɛsɛ nán man yɛ́ nyɪn bʋlʋ yɛ́ nwʋn.

6

Bɛ mán yɛ búka búka yɛ́ nwʋn

1 Ɛhɪ, anianman-mɔ, sɛ sʋanlan kʋn tɔ ɛtɛ nɪn anun nán ɛmɔ nwun
yí a, ɛmɔ mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wɔ bɛ́ nun'n, ɛmɔ fá
ahʋnlɪn bɛtɛɛ bɛ síe yí atɪn kpa nɪn asʋ. Wɔ́ mɔ ɛ lɛ bʋka yí'n, síe
wɔ́ nwʋn ye nán a ndɔ man ɛtɛ nɪn anun. 2 Ɛmɔ búka búka bɛ́ nwʋn

wɔ bɛ́ emian'n-mɔ anun. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, anın ɛmɔ lɛ di Kilisi mala nın asʊ. 3 Sɛ sʊanlan kʊn bu yí nwʊn kpa tala yí manngʊn-mɔ, nan kʊsʊ ɔ tı man like fíí a, anın ɔ lɛ laka laka yí nwʊn. 4 Sʊanlan kʊn biala sɔ́ yí muonun yí ɛnanndıɛ'n ɔ nían. Sɛ ɔ tı m'ɔ di yí nwʊn fɛ a, anın yí ngʊnmın ɔ lí yí nwʊn fɛ, nán man ɔ fa tʊ yí manngʊn'n-mɔ dıɛ nın anwʊn. 5 Ɔ sanlın kɛ sʊanlan kʊn biala 'ba bu yí muonun yí ɛnanndıɛ nın anwʊn akpʊnndan ɔ kele Nyanmıan.

6 Sʊanlan mɔ bɛ lɛ kele yí Ɛjɔlɛkpa'n, ɔ di kɛ ɔ fa yí ninnge'n m'ɔ le yí'n bie man sʊanlan'n m'ɔ lɛ kele yí'n. 7 Nán bɛ laka laka bɛ́ nwʊn, bɛ ngʊlʊ man Nyanmıan anwʊn. Like mɔ sʊanlan kɔ lua'n, like sɔ'n yê ɔ 'tı ɔ. 8 Sɛ ɔ dua like mɔ ɛtɛ anwʊnnaan'n kulo a, like m'ɔ kpɔlɔ'n yê ɔ 'tı ɔ. Nan sɛ ɔ dua like mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kulo a, Wawɛ'n 'man ɔ nyan nyanmıansʊ ngʊan m'ɔ le man ayuelıɛ'n. 9 Yɛ yɔ́ ye'n yɛ hɔ́ yɛ́ nyunnun, nán bɛ man yɛ́ nwʊn bubu yɛ́. Ɔ sanlın kɛ cıan bie dede yɛ 'nyan nun like. 10 Ɛhıka ati, tɛmʊn biala mɔ atın wɔ nun'n, yɛ yɔ́ menian'n-mɔ kʊalaa ye. Nan menian m'ɔ di kɛ yɛ yɔ bɛ́ ye kpa'n y'ɔ le Zozi Kilisi menian'n-mɔ.

Afʊtu nʊn ngalıɛ

11 Sian dıɛ, mín muonun mín sa yê mıın fa mın kɛlɛ ɛmɔ ɔ. Ɛmɔ sı mín ɛhɛlɛ'n nzɔlɛ. Ɔ sanlın kɛ mın kɛlɛ mgbili mgbili kpa.

12 Bɛ́ mɔ bɛ kulo kɛ mân'n nwun bɛ́'n, bɛ́ yê bɛ lɛ tinndin ɛmɔ kɛ ɛmɔ kpɛ́ bɛ́ mmian nun nın ɔ. Bɛ lɛ yɔ sɔ, afı bɛ ngulo man kɛ bɛ kele bɛ́ ahʊlʊwa wɔ Kilisi kʊlʊwa'n dunman nun. 13 Bɛ́ muonun mɔ b'a kpɛ bɛ́ mmian nun'n, bɛ nni man mala nın asʊ. Nan bɛ kulo kɛ ɛmɔ kpɛ bɛ́ mmian nun maan bɛ fa ɛmɔ bɛ tu bɛ́ nʊan nun. 14 Nan mín dıɛ, yɛ́ Mın Zozi Kilisi kʊlʊwa nın ala yê mın fa mın tu mín nʊan nun. Ɔ sanlın kɛ Kilisi kʊlʊwa'n dunman nun, ɛtɛ mân'n nwun mín kɛ b'a bʊbɔ mín kʊlʊwa sʊ. Mín kʊsʊ mín, mın nwun ɛtɛ mân'n kɛ b'a bʊbɔ yí kʊlʊwa sʊ. Yí bʊ y'ɔ le kɛ mın nʊn ɛtɛ mân'n yɛ́ afian a tı. 15 Sɛ b'a kpɛ sʊanlan kʊn mmian nun o, sɛ bɛ kpɛlı man yí mmian nun o, nán ɛhı yê ɔ tı cınnjın ɔ. Nan m'ɔ cian'n y'ɔ le kɛ yɛ káci abɔdıɛ fʊfɔlɛ. 16 Nyanmıan yíla bɛ́ mɔ bɛ 'nanndı atın sɔ'n mɔ m'an hele nın asʊ'n, bɛ nʊn Nyanmıan Izalayɛ amma kpa'n-mɔ. Ɔ nwún bɛ́ nwʊn anwunnvoe ɔ mán bɛ́ tánlan alʊacıcıɛ nun.

17 Ɔ fi ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, sʊanlan fíí n'ɔ wula mín akpue. Ɔ sanlın kɛ mín nwʊn kafʊan'n-mɔ kele kɛ n dı Zozi akʊa.

18 Anianman-mɔ, yɛ́ Mın Zozi Kilisi nwún ɛmɔ anwʊn anwunnvoe. Amın!

PƆLƱ KALATA'N
M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN
EFƐZI ASƆNIN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Tɛmʋn mɔ Pɔlʋ 'kɛlɛ kalata sɔ'n, anın ɔ la fiadı. Anın Efɛzı y'ɔ tı Azi mân nın anun kulo kpili nın ɔ. Mân sɔ'n, ɛnɛ bɛ fɛlɛ yí Tuluki. Pɔlʋ yê ɔ bɔlı ɛbɛlɛ asɔnın nın abʋ ɔ. Ɔ lili afʋɛ nsan ɛbɛlɛ ɔ sesielı asɔnın'n. Asɔnın'n kɔ tɛlɛ dede ɔ kɔ ju kulo bʋ nga'n mɔ bɛ wɔ ɛbɛlɛ etin nın asʋ'n kʋalaatin. Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ Efɛzı dunman yê ɔ fite ɔ. Kʋsʋ kalata nın ɛhɛlɛ mɔ Pɔlʋ a hɛlɛ'n, ɔ tı etin sɔ nın asʋ asɔnın'n-mɔ kʋalaatin bé kalata. Yí ti yê Pɔlʋ mmʋbɔ man menian dɔʋn dunman yí kalata sɔ nın anun ɔ.

Kalata sɔ'n, yɛ kʋala kɛ yɛ ce nun mgbili nnyuan. Mɔ li mʋa'n (yí ti 1-3), Pɔlʋ lɛ yı Nyanmıan ayɛ ɔ da yí ası wɔ yí nyila'n kʋalaa m'ɔ fa man yé wɔ Kilisi dunman nun'n. Afı, bé mɔ bɛ de Kilisi bɛ di'n, m'ɔ tı Zufʋ o, m'ɔ tı man Zufʋ o, Zozi a han bé a bɔ nun ɔ'a man b'a kaci Nyanmıan anwʋntıɛ mma. Anwʋntıɛ mma sɔ'n-mɔ yê bɛ fɛlɛ bé asɔnın nın ɔ. Pɔlʋ lɛ sɛlɛ Nyanmıan kɛ ɔ mán bɛ nyán yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n nán b'a tı Kilisi ehulo nın abʋ kpa. M'ɔ li sian'n (yí ti 4-6), Pɔlʋ lɛ bʋtʋ asɔnın mma'n-mɔ kɛ bɛ bó abalabɔ kpa m'ɔ sɔ Nyanmıan anyın. Kalata nın agualıɛ nun (6.10-18), ɔ lɛ kacı asɔnın mma'n-mɔ kɛ bɛ fá Nyanmıan ɛlɔɛ ninnge'n-mɔ bɛ síe bé nwʋn nán b'a hʋala bé ja nun jinlan wɔ Abɔnsanmʋn naka junman'n m'ɔ di nın anyunnun.

Ahın ebisa

1 Mín Pɔlʋ, mɔ Nyanmıan a hulo kɛ n gáci Kilisi Zozi bɔfʋɛ'n, mín yê mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın nwan ɛmɔ mɔ bɛ tı Nyanmıan anwʋntıɛ mma [Efɛzı kulo nın asʋ ɛlɔ], mɔ bɛ de Kilisi Zozi bɛ di'n.
2 Mın 'bisa ɛmɔ ahın. Yé Sı Nyanmıan Kpili nʋn yé Mın Zozi Kilisi nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe ɛsɛ bɛ cícı ɛmɔ alʋa.

Nyanmıan nyila'n-mɔ

3 Yɛ yí Nyanmıan Kpili m'ɔ tı yé Mın Zozi Kilisi Ası nın ayɛ. Ɔ sanlın kɛ kɛmɔ yɛ nʋn Kilisi a yɔ sʋanlan munmuan kʋn'n, Nyanmıan a fa yí nyila'n kʋalaa m'ɔ le yí anwunno ɛlɔ'n ɔ'a man yé. 4 Ɔ nanndı Kilisi sʋ, Nyanmıan lili mʋa kpalı yé sielı kʋalaaka nán ɔ'a bɔ mân'n. Afı ɔ kulo kɛ yé ɛnanndıɛ'n yɔ nwannzan-nwannzan wɔ yí nyunnun nán ɔ'a nyan man yé nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ'a ngan man. Ehulo mɔ Nyanmıan kulo yé nın ati, 5 ɔ lili mʋa ɔ hyıhyɛlı sielı kɛ ɔ 'fa yé kaci yí mma wɔ Zozi Kilisi dunman nun. Ɔ yɔlı yí sɔ, ɔ sanlın kɛ ɔ yɔ yí ɛnyınmın. 6 Afı, ɔ kulo kɛ yé mɔ yɛ tı yí mma'n, yɛ yı yí ayɛ, yɛ wula yí anunminnyanmʋn ɔ fi yí ye kpili'n mɔ ɔ'a yɔ yé nın anwʋn wɔ yí ehulo Baa'n dunman nun. 7 Kilisi ewue'n m'ɔ wuli gualı yí moja nın ası nın a tua yé ti kalɛ'n. Nyanmıan ye kpili ɛhı mɔ ɔ'a man yé'n, ɔ'a man y'a nyan ɛtɛ face. 8 Ye sɔ'n mɔ ɔ'a yɔ yɛ'n tı kpili sʋnman. Ɔ man yé ngɛlɛ nʋn ajʋnlın. 9 Ɔ nanndı Kilisi asʋ, nvıalıɛ nun ɛhyıhyɛ'n m'ɔ tı yí kunnun sʋ like, m'ɔ sesielı yí daba'n, ɔ'a yı ɔ'a hele yé. 10 Ɛhyıhyɛ

sɔ'n mɔ Nyanmıan 'ba gua yí bʋ mân nın ayuelıɛ nun'n y'ɔ le kɛ ɔ 'ba han anwunno ɛlɔ nʋn asıɛ nın asʋ ɛwa ninnge'n kʋalaatin bɔ nun ɔ fa bɛ́ wula Kilisi m'ɔ tı kpain nın asa nun.
11 Yɛ nʋn Kilisi y'a yɔ sʋanlan munmuan kʋn. Y'a kaci Nyanmıan menian. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan kpalı yɛ́ sielı daba daba ɔ fi yí ɛhyıhyɛ nın anwʋn. Afı, ɔ'a hulo ɔ'a yɔ yí sɔ, 12 nán yɛ́ mɔ y'a li mʋa y'a fa yɛ́ lʋa'n y'a wula Ngʋandefʋɛ nın anun'n, yɛ yı Nyanmıan ayɛ, yɛ wula yí anunminnyanmʋn. 13 Ɛmɔ kʋsʋ, mɛlɛ mɔ ɛmɔ tılı ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n, Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ man ɛmɔ ngʋan'n, ɛmɔ a le Kilisi a li. Ɛhıka ati, Nyanmıan a fa yí Wawɛ nwannzan-nwannzan'n m'ɔ falı bɔlı anɔhʋba'n ɔ'a wula ɛmɔ nun. Ɔ kele kɛ ɛmɔ tı yí dıɛ. 14 Wawɛ Nwannzan-nwannzan sɔ'n di ajinlanmun kɛ yɛ tı Nyanmıan afilie nın anun menian. Yɛ lɛ nwʋnndɛ kɛ ɔ lé yɛ́ ti bɔkɔɔ maan yɛ yɔ́ yí dıɛ dahuu nán y'a yı yí ayɛ y'a wula yí anunminnyanmʋn.

Pɔlʋ ɛbʋtʋɛ'n

15 Ɛhıka ati, sian mɔ mín kʋsʋ m'an tı kɛ ɛmɔ a fa bɛ́ dedi'n b'a wula yɛ́ Mın Zozi anun, ɛsɛ ɛmɔ kulo bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ tı Nyanmıan anwʋntıɛ menian'n, 16 mın da Nyanmıan ası cıan biala wɔ ɛmɔ dunman nun. Mín ti kacı ɛmɔ mín mmʋtʋɛ'n-mɔ anun 17 mın sɛlɛ yɛ́ Mın Zozi Kilisi Nyanmıan'n, m'ɔ tı Sıɛ'n m'ɔ le anunminnyanmʋn'n kɛ ɔ mán ɛmɔ nwún ngɛlɛ kpa, ɔ yí yí nwʋn yuein ɔ héle ɛmɔ maan ɛmɔ sí yí kpa bɔkɔɔ. 18 Ɔ mán yí kanlannıɛ'n tá ɛmɔ ajʋnlın nın anun yuein nán ɛmɔ a tı anyındasʋɛ'n mɔ yí ti yɛ̂ ɔ fɛlɛlı ɛmɔ nın abʋ. Ɔ mán ɛmɔ tı yí bʋ kɛ ninnge mgbakpa'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a sie yí anwʋntıɛ menian'n-mɔ'n tı anunminnyanmʋn like m'ɔ tı man nzɛmındɛ. 19 Ɔ mán ɛmɔ tí yí bʋ kɛ yí tunmin'n tı kpili sʋnman man yɛ́ mɔ yɛ de Kilisi yɛ di'n. Tunmin sɔ'n, yí yɛ̂ ɔ yılı helelı anwʋnsɛlɛ sʋ 20 ɔ manlın Ngʋandefʋɛ'n fi ewue nın anun tinngelı ɔ. Ɔ'a fa yí ɔ'a sie yí anunminnyanmʋn lıka yí sa fama sʋ anwunno ɛlɔ mân dıɛ nın anun. 21 Ɛbɛlɛ, Kilisi y'ɔ sie nyanmıansʋ mmɔfʋɛ mgbain nʋn nganngan'n-mɔ kʋalaatin ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ di kpain o, tunminfʋɛ o, kʋalafʋɛ o, bɛ́ mɔ bɛ di belemgbin o, yí y'ɔ sie bɛ́ kʋalaa ɔ. Yí asasʋɛ'n tala asasʋɛ biala mɔ bɛ kʋala kɛ bɛ nyan yí mân ɛhı anun nʋn fʋfɔlɛ'n kʋsʋ mɔ Nyanmıan 'ba bɔ nın anun dıɛ'n. 22 Nyanmıan Kpili a sie Kilisi kpain like biala asʋ. Ɔ'a fa yí a man Asɔnın'n. 23 Asɔnın'n tı kɛ yí nwʋnnaan yɛ̂ ɔ tı kɛ Asɔnın nın ati. Ɔ wɔ eyuadı'n lıka kʋalaatin. Yí yɛ̂ ɔ yı Asɔnın'n kpa bɔkɔɔ ɔ.

2

Nyanmıan anwunnvoe'n

1 Ɛhı, ɛmɔ ɛtɛ'n-mɔ ati, daba nın anun, Nyanmıan nwun ɛmɔ kɛ menian mɔ b'a wu ɔ. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ fʋnndʋnlın yí. 2 Mɛlɛ sɔ nın anun, anın ɛmɔ ɛnanndıɛ'n nʋn eyuadı dıɛ'n tı kʋn kpɛ. Abɔnsanmʋn m'ɔ tı eyuadı nın asʋ kpain'n, yí yɛ̂ anın ɛmɔ sʋ yí ɔ. Kpain sɔ'n yɛ̂ ɔ lɛ di bɛ́ mɔ bɛ́ nyın ci Nyanmıan nın anun junman tɛmʋn ɛhı mɔ yɛ wɔ nun nın ɔ. 3 Daba nın anun, anın kɛ yɛ́ kʋalaa yɛ tı yí nın anın. Like mɔ ɛtɛ anwʋnnaan nın anyın bʋlʋ yí nwʋn'n yɛ̂ yɛ kpʋnndɛ ɔ. Like mɔ ɛtɛ anwʋnnaan'n nʋn yɛ́ ajʋnlın'n kulo kɛ yɛ yɔ́'n, like sɔ'n yɛ̂ yɛ yɔ ɔ. Ɛtɛ'n mɔ b'a wʋ yɛ́ nʋn nın ati, yɛ́ tı menian mɔ Nyanmıan sikpɛ'n cı yɛ́ kɛ menian bʋ nga'n-mɔ. 4 Nan Nyanmıan Kpili a nwun yɛ́

nwʊn anwunnvoe. Ɔ sanlın kɛ ehulo'n m'ɔ kulo yɛ́'n tı kpili sʊnman.
5 Yɛ́ mɔ yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ man yɛ wuli'n, ɔ'a man yɛ́ nʊn Kilisi y'a nyan
ngʊan. Sɛ ɛmɔ a nyan ngʊan an, ɔ kele kɛ Nyanmıan a nwun ɛmɔ
anwʊn anwunnvoe ɔ'a man ɛmɔ a nyan ngʊan. 6 Kilisi Zozi dunman
nun, Nyanmıan a man yɛ́ nʊn Zozi fi ewue nun y'a tinnge, yɛ́ nʊn yí tı
anwunno ɛlɔ mân nın anun. 7 Nyanmıan a yɔ yí sɔ, ɔ'a hele kɛ mɛlɛ'n
m'ɔ lɛ ba nın anun, yí ye nın anwʊn ninnge mgbakpa'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a sie
yɛ́ mɔ y'a le Kilisi Zozi y'a li'n tı man nzɛmındɛ. 8 Ɔ sanlın kɛ, sɛ ɛmɔ a
nyan ngʊan an, ɔ kele kɛ Nyanmıan a nwun ɛmɔ anwʊn anwunnvoe,
ɔ fi ɛmɔ dedi nın anwʊn. Ngʊan sɔ'n mɔ ɛmɔ a nyan yí'n, ɔ fi man
ɛmɔ muonun. Nan ɔ tı Nyanmıan acɛdıɛ. 9 Nán kɛ mɔndınlın mɔ
ɛmɔ a bɔ nın anun like ɔ, nán sʊanlan a fa a tu yí nwʊn. 10 Ɔ sanlın kɛ
Nyanmıan yɛ̂ ɔ'a sesie yɛ́ ɔ'a bɔ yɛ́ ɔ. Ɔ'a bɔ yɛ́ kɛ yɛ nʊn Ngʊandefʊɛ
Zozi yɛ yó sʊanlan munmuan kʊn nán y'a hʊala y'a yɔ nyɔlıɛ kpa.
Nyɔlıɛ sɔ'n-mɔ, Nyanmıan Kpili lili mʊa sesielı manlın yɛ́ kɛ yɛ yó.

Yɛ nʊn Kilisi a yɔ sʊanlan munmuan kʊn

11 Ɛhı, b'a nwʊ man ɛmɔ Zufʊ. Zufʊ'n-mɔ fɛlɛ ɛmɔ "bɛ́ mɔ bɛ kpɛlı
man bɛ́ mmian nun". Bɛ fɛlɛ bɛ́ nwʊn "bɛ́ mɔ b'a kpɛ bɛ́ mmian nun",
ɔ fi nzɔlɛ'n mɔ menian'n-mɔ a yɔ a sie yí bɛ́ nwʊnnaan nın asʊ'n.
12 Ɛmɔ kácı kɛ mɛlɛ sɔ nın anun'n anın ɛmɔ nni man Kilisi afilie'n
bie. Izalayɛ amma'n-mɔ anyunnun an, bɛ nga man ɛmɔ bie. Nyıhyɛ'n
mɔ Nyanmıan nʊn Izalayɛ amma'n-mɔ hyıhyɛlı'n, anɔhʊba'n m'ɔ bɔlı
bɛ́'n, anın ɛmɔ nnʊn man nun bie. Ɛmɔ gua mân nın anun mgban,
ɛmɔ le man anyındasʊɛ, ɛsɛ ɛmɔ nzı man Nyanmıan. 13 Nan sian dıɛ,
ɛmɔ nʊn Zozi Kilisi b'a yɔ sʊanlan munmuan kʊn. Ɛmɔ mɔ anın ɛmɔ
nʊn Izalayɛ amma'n-mɔ afian tı'n, Ngʊandefʊɛ Zozi moja nın a hyʊın
ɛmɔ ɔ'a mantan bɛ́. 14 Ɔ sanlın kɛ Kilisi a man bɛ́ mɔ bɛ tı Zufʊ o, bɛ́
mɔ bɛ tı man Zufʊ o, yɛ́ kʊalaa y'a nyan anzʊnunjɔ, yɛ nʊn yí y'a yɔ
sʊanlan munmuan kʊn. Anın Zufʊ'n-mɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʊ'n
bɛ kpɔ bɛ́ nwʊn. Ɛkpɔ sɔ'n tı kɛ talɛ m'ɔ ja menian afian. Kilisi a
wu ɔ'a tu ɛkpɔ'n kɛ talɛ mɔ b'a bubu yí ɔ. Ɔ'a han Zufʊ'n-mɔ nʊn bɛ́
mɔ bɛ tı man Zufʊ'n ɔ'a bɔ nun, ɔ'a man b'a yɔ fatule kʊnmgba cein.
15 Kilisi a wu ɔ'a kpɛ Zufʊ'n-mɔ mala'n nʊn sʊ ninnge'n-mɔ anun. Ɔ'a
han Zufʊ'n-mɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ tı man Zufʊ'n ɔ'a bɔ nun. Ɔ'a man fatule
nnyuan nın a yɔ fatule fʊfɔlɛ baa kʊnmgba cein. Fatule fʊfɔlɛ sɔ'n
nʊn Kilisi a yɔ sʊanlan munmuan kʊn. Kɛ ɔ kpınlın yɔlı mɔ Kilisi a
man y'a nyan anzʊnunjɔ nın anın. 16 Ɛkpɔ'n m'ɔ la fatule nnyuan nın
afian'n, Kilisi a wu kʊlʊwa nın asʊ ɔ'a nunnun yí bʊsʊ. Ewue'n m'ɔ
wuli kʊlʊwa nın asʊ nın ati, ɔ'a han fatule nnyuan'n, ɔ'a bɔ nun, ɛsɛ
ɔ'a sesie bɛ́ nʊn Nyanmıan bɛ́ afian. 17 Ɛhı, Kilisi a a, ɔ'a bɔ Ɛjɔlɛkpa'n
m'ɔ man alʊacıcıɛ'n nın ɔ'a hele ɛmɔ mɔ bɛ tı man Zufʊ mɔ anın ɛmɔ
nʊn Nyanmıan bɛ́ afian tı'n. Ɛsɛ Zufʊ'n-mɔ mɔ bɛ mantan Nyanmıan
kʊkʊ'n, Kilisi a a, ɔ'a bɔ Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ man alʊacıcıɛ'n ɔ'a hele bɛ́
kʊsʊ. 18 Sɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n man Zufʊ o, bɛ́ mɔ bɛ tı
man Zufʊ o, yɛ́ kʊalaa yɛ kʊala kɛ yɛ fite Nyanmıan anyunnun an,
anın ɔ fi Kilisi.
19 Ɛhıka ati, ɛmɔ mɔ bɛ tı man Zufʊ'n, ɛmɔ tı man nyɔfʊɛ anaan
menian mgban kʊ́n. Nan sian dıɛ, ɛmɔ tı Nyanmıan anwʊntıɛ mma
kpa bɔkɔɔ, ɛmɔ di yí afilie'n bie. 20 Ɛmɔ tí yí bʊ kpa. Asɔnın'n tı kɛ
sua. Alimʊa nın anun, Nyanmıan a sie Zozi Kilisi mmɔfʊɛ'n-mɔ nʊn

yí mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ kɛ sua nɪn awula bɛ́ bʋ. Ɛmɔ kʋsʋ wɔ yí sʋ ɛfʋla nɪn anun bie kɛ biliki. Alimʋa biliki'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ lɛ si sua'n bɛ sie yí ayialɪɛ nɪn asʋ kʋalaaka nán b'a fʋla sua nɪn asʋ'n, biliki sɔ'n y'ɔ le Kilisi muonun. 21 Yí y'ɔ man sua bɔndin'n yɔ kunngun ɔ. Ɛsɛ yí y'ɔ man sua'n kɔ anwunno ɔ kaci asɔnɪn sua nwannzan-nwannzan man yɛ́ Mɪn ɔ. 22 Ɛmɔ nʋn Kilisi, b'a yɔ sʋanlan munmuan kʋn. Ɛmɔ wɔ sua'n mɔ bɛ lɛ si nɪn anun bie kɛ biliki. Ɛmɔ nʋn bɛ́ bʋ nga'n-mɔ b'a kaci kɛ sua mɔ Nyanmɪan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n wɔ nun ɔ.

3

Pɔlʋ junman'n

1 Ɛhɪka ati, mɪn sɛlɛ Nyanmɪan mɪn man ɛmɔ. Ɛmɔ sɪ kɛ Zozi dunman nun, Ɛjɔlɛkpa'n mɔ m malɪ m mɔlɪ n gelelɪ ɛmɔ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ nɪn ati, b'a hyɪ mín Pɔlʋ b'a tʋ mín fiadɪ. 2 Junman'n mɔ Nyanmɪan Kpili ehulo nɪn anun ɔ'a fa ɔ'a wula mín sa nun kɛ n ní man ɛmɔ'n, mɪn de mɪn di kɛ ɛmɔ a tɪ junman sɔ nɪn angan. 3 Junman sɔ'n, nvɪalɪɛ nun like yê Nyanmɪan a yɪ ɔ'a hele mín ɔ. Mín sa ati kalata ɛhɪ anun, m'an li mʋa m'an han like sɔ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ kaan m'an hele ɛmɔ dada angʋnmɪn. 4 Sɛ ɛmɔ kɪnnga a, ɛmɔ 'ba nwun yí kɛ nvɪalɪɛ nun like sɔ'n tʋ de Kilisi. 5 Nvɪalɪɛ nun like sɔ'n, daba Nyanmɪan a nyɪ man ɔ'a ngele man menian'n-mɔ. Nan sian dɪɛ, ɔ nanndɪ yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn asʋ, ɔ'a yɪ ɔ'a hele yí mmɔfʋɛ nʋn yí mgbɔmanfʋɛ nwannzan-nwannzan'n-mɔ. 6 Ɛ 'nwun nvɪalɪɛ nun like sɔ'n: bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ mɔ bɛ nʋn Kilisi a yɔ sʋanlan munmuan kʋn, ɔ fi Ɛjɔlɛkpa'n mɔ b'a le b'a li'n, bɛ di Nyanmɪan afilie'n bie kɛ Zufʋ'n-mɔ. Anɔhʋba'n mɔ Nyanmɪan bɔlɪ yí menian'n-mɔ nʋn sʋ nyila'n, ɛmɔ kʋsʋ wɔ nun bie.

7 Ɛjɔlɛkpa sɔ'n, Nyanmɪan a nwun mín nwʋn anwunnvoe ɔ'a fa ɔ'a wula mín sa nun. Ɔ'a man m'an kaci sʋ akʋa kɛ m mɔ́ n géle menian'n-mɔ kʋalaatin wɔ yí tunmin nɪn anun. 8 Nyanmɪan anwʋntɪɛ mma'n-mɔ anun, n dɪ man like fíí. Nan kʋsʋ, ɔ'a man mín acɛdɪɛ kɛ m mɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n n géle ɛmɔ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n. Ɛjɔlɛkpa sɔ'n m'ɔ tʋ de Kilisi'n kele ninnge mgbakpa mɔ Kilisi le yí m'ɔ bʋ yɛ́ sʋ'n. 9 Nyanmɪan Kpili mɔ ɔ'a bɔ like biala'n, ɔ'a man mín atɪn kɛ n yí yí nvɪalɪɛ nun ɛhyɪhyɛ'n m'ɔ fɪalɪ sʋ dede ɔ'a ju ɛnɛ'n n géle menian'n-mɔ kʋalaatin. 10 Ɔ man sian dɪɛ, Asɔnɪn'n y'ɔ man nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ di kpain nʋn tunminfʋɛ'n nwun Nyanmɪan ngɛlɛ kpili'n m'ɔ sɪ nɪn ɔ. 11 Like'n m'ɔ jʋnlɪnlɪn yí nwʋn daba kɛ ɔ 'yɔ'n, ɔ nanndɪ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi sʋ, ɔ'a man ɔ'a kpɪn sʋ. 12 Kɛmɔ yɛ de Kilisi yɛ di, ɛsɛ yɛ nʋn yí y'a yɔ sʋanlan munmuan kʋn'n, yɛ́ kunnun ndɪtɪ man yɛ́ kʋ́n. Yɛ le atɪn yɛ kʋala kɛ yɛ fite Nyanmɪan anyunnun ahʋnmɪnkan nun. 13 Ɛjɔlɛkpa nɪn ati, sɛ mɪɪn nwun yalɛ ɛmɔ dunman nun an, nán bɛ man bɛ́ nwʋn bubu bɛ́. Nan ɔ tɪ ɛmɔ anunminnyanmʋn wɔ Nyanmɪan anyunnun.

Pɔlʋ ɛbʋtʋɛ'n

14 Ɛhɪka ati, sɛ mɪn tʋ mín nyɪn mɪn nɪan junman kpili'n mɔ Nyanmɪan a li a man yɛ́ nɪn an, mɪn kʋtʋ mín ja ebue nɪn asʋ Sɪɛ nɪn anyunnun. 15 Sɪɛ sɔ'n dunman'n la anwunno ɛlɔ nʋn asɪ ɛwa afilie kʋalaa asʋ. 16 Mɪn sɛlɛ yí kɛ, ɔ nanndɪ yí anunminnyanmʋn kpili'n m'ɔ le yí nɪn asʋ, ɔ fá yí Wawɛ'n ɔ wúla ɛmɔ ɛkala nɪn anwʋnsɛlɛ kpa.

17 Ɛsɛ, ɔ nanndı ɛmɔ dedi nın asʊ, ɔ mán Kilisi tánlan ɛmɔ ahʊnlın
nın anun. Mın sɛlɛ yí kɛ ɔ mán ɛmɔ sɔ́ ndıan bɛ tánlan Kilisi ehulo
nın anun sɛlɛ kpa. 18 Mın sɛlɛ Nyanmıan kɛ ɔ mán ɛmɔ nʊn anwʊntıɛ
mma'n-mɔ kʊalaatin hʊ́ala bɛ tí yí bʊ kɛ ehulo'n mɔ Kilisi kulo yɛ́'n tı
tɛtɛlɛ, ɔ tı tınndın, ɔ kɔ anwunno ɛsɛ ɔ tı kpʊnlʊn-mgbʊnlʊn kpa. Ɔ
tı man like nzɛmındɛ. 19 Nyanmıan mán ɛmɔ nwún ehulo'n mɔ Kilisi
kulo yɛ́'n. Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ sʊanlan fíí ngʊala man kɛ ɔ nwun yí dede
ɔ gua yí bʊ. Nan kʊsʊ, Nyanmıan mán ɛmɔ nwún yí kpa bɔkɔɔ like
biala anun, nán Nyanmıan nyila'n kʊalaatin a han ɛmɔ. 20 Nyanmıan
Kpili m'ɔ le tunmin m'ɔ fa di junman wɔ yɛ́ nun'n, ɔ kʊala kɛ ɔ yɔ
like biala m'ɔ tala mɔ yɛ kɔ sɛlɛ anaan mɔ yɛ kɔ jʊnlın nın asʊ. 21 Yí
m'ɔ kʊala like biala yɔ maan ɔ tala sʊ'n, anunminnyanmʊn hán yí wɔ
Asɔnın nın anun wɔ Zozi Kilisi dunman nun cıan daa! Amın.

4

Asɔnın junman'n

1 Ɛhı, mín mɔ yɛ́ Mın dunman nun b'a tʊ mín fiadı'n, mın 'sɛlɛ
ɛmɔ mın bʊtʊ bɛ́: Kɛmɔ Nyanmıan a fɛlɛ ɛmɔ yí nwʊn'n, ɛmɔ bɔ́
abalabɔ kpa m'ɔ sɔ yí nyın. 2 Ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʊn ası cıan daa. Ɛmɔ
nyán ahʊnlın bɛtɛɛ, ɛsɛ bɛ sí abʊtalɛ. Ɛmɔ fá ehulo bɛ sʊ́sɔ bɛ́ nwʊn
nun. 3 Kɛmɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nın a hohuan ɛmɔ anʊan
maan ɛmɔ a yɔ kʊn'n, ɛmɔ bɔ́ mɔndınlın bɛ tánlan anʊannzɛ sɔ nın
anun wɔ anzʊnunjɔ nun. 4 Asɔnın'n m'ɔ tı kɛ Kilisi anwʊnnaan'n tı
baa kʊnmgba. Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kʊsʊ tı baa kʊnmgba.
Anyındasʊɛ like'n kʊsʊ mɔ yí ti yɛ̂ Nyanmıan a fɛlɛ ɛmɔ'n tı baa
kʊnmgba. 5 Yɛ́ Mın Zozi tı baa kʊnmgba. Dedi'n tı baa kʊnmgba.
Ɛsɔnıan'n tı baa kʊnmgba. 6 Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ kʊalaa yɛ́ Sı'n tı
baa kʊnmgba. Ɔ sie yɛ́ kʊalaatin. Ɔ nanndı yɛ́ kʊalaa yɛ́ sʊ, ɔ di yí
junman'n. Ɛsɛ ɔ wɔ yɛ́ kʊalaa yɛ́ nun. 7 Nan kʊsʊ, Kilisi a nıan yí
acɛdıɛ nın anwʊn ɔ'a hye ɔ'a man yɛ́ ngʊkʊn ngʊkʊn. Acɛdıɛ sɔ'n tı
tunmin mɔ bɛ fa bɛ di Asɔnın nın anun junman. 8 Ɛhı ati, Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n
lɛ kan kɛ:

Ɔ'a li kunnunmun ɔ'a fʊ anwunno
ɔ nʊn nganga'n-mɔ a hɔ.
Ɛsɛ ɔ'a hye menian'n-mɔ acɛdıɛ.

9 Bɛ́ nwan: "Ɔ'a fʊ anwunno". Yí bʊ y'ɔ le benin? Yí bʊ y'ɔ le kɛ ɔ
lili mʊa ɔ juli asıɛ nın asʊ ɛwa. 10 Sʊanlan'n mɔ ɔ'a ju asıɛ nın asʊ
ɛwa'n, yí kʊnmgba'n yɛ̂ ɔ'a sa ɔ'a fʊ anwunno ɛlɔ nyanmıansʊ nın ɔ.
Ɔ wɔ like biala ati asʊ, ɛsɛ ɔ wɔ eyuadı'n lıka kʊalaatin. 11 Yí yɛ̂ ɔ'a
hye acɛdıɛ nın ɔ. Ɔ'a sesie menian'n mmie-mɔ kɛ yí mmɔfʊɛ, mmie-
mɔ kɛ yí mgbɔmanfʊɛ, mmie-mɔ kɛ Ɛjɔlɛkpabɔfʊɛ yɛ̂ mmie-mɔ kʊsʊ
kɛ ɛsɔfʊ mɔ bɛ kele like. 12 Ɔ'a sesie bɛ́ kʊalaa sɔ maan Nyanmıan
anwʊntıɛ mma'n-mɔ kʊala bɛ di yí junman'n bɛ man Asɔnın'n m'ɔ tı
Kilisi anwʊnnaan'n kɔ yí nyunnun. 13 Yí dıɛ, anın yɛ́ kʊalaa yɛ́ dedi'n
yɔ kʊn yɛ sı Nyanmıan Awa'n. Ɛbɛlɛ nın anun, anın yɛ́ ti a tin, y'a kaci
kɛ Kilisi bɔbɔ muonun kpa bɔkɔɔ. 14 Yí sɔ ɛhı anun, anın yɛ ngaci man
kɛ mmatʊnman kʊ́n, nán atofʊɛ'n-mɔ a nnaka man yɛ́, b'a mmɔ man
yɛ́ tanngo tanngo kɛ asutue mgbaha bɔ ɛlɛɛ tanngo tanngo'n. 15 Nan
sɛ yɛ le ehulo yɛ kan ananhɔlɛ, yɛ yɔ ananhɔlɛ like a, yɛ 'nyin yɛ tʊ
Kilisi m'ɔ li yɛ́ ti'n wɔ like biala anun. 16 Sɛ anwʊnnaan nın akpɔlɛ

akpɔlɛ'n kʋalaa a hohuan bɛ́ nʋan b'a yɔ kunngun kpa a, ɔ fi Kilisi. Yí yɛ̂ ɔ man anwʋnnaan bɔndɪn nɪn akpɔlɛ akpɔlɛ'n kʋalaa sisa sʋ ɔ yɔ munmuan kʋn ɔ. Yí sɔ ati, sɛ akpɔlɛ'n kʋn biala yɔ like m'ɔ sɛ fata nɪn an, anwʋnnaan bɔndɪn'n nyin ɛsɛ ɔ kpasi ehulo nɪn anun.

Abalabɔ ɛtɛ'n nʋn abalabɔ kpa'n

17 Ɛhɪ, yɛ́ Mɪn dunman nun, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ mɔ mɪɪn kan mɪn fua sʋ mɪn kele ɛmɔ'n. Nán man ɛmɔ bu bɛ́ mân'n kɛ bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Kilisi'n. Ɔ sanlɪn kɛ ajʋnlɪn mgban-mgban y'ɔ wɔ bɛ́ ti anun ɔ. 18 Bɛ nzɪ man ngɛlɛ fíí. Ngʋan'n mɔ Nyanmɪan fa ce'n, bɛ nnyan man bie. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ nzɪ man yí nwʋn ɛjɔlɛ fíí bɔbɔ. Ɛsɛ bɛ́ ahʋnlɪn nɪn a kete sʋnman. 19 Bɛ nzɪ man nyian. B'a fa bɛ́ nwʋn b'a wula satɪlɪfʋɛ nyɔlɪɛ'n-mɔ anun yɛ̂ ɛtɛ ngacile ngacile'n kʋalaa gua bɛ́ nwʋn efian.

20 Nan ɛmɔ dɪɛ, nán ɛhɪ yɛ̂ ɛmɔ suanlɪn wɔ Kilisi anwʋn ɔ. 21 Ɛmɔ a tɪ Zozi anwʋn ɛjɔlɛ'n kʋalaatin. Ananhɔlɛ'n m'ɔ tʋ de Zozi'n, ɛmɔ mɔ bɛ tɪ yí menian'n, b'a han b'a hele ɛmɔ. 22 Mɔ b'a hele ɛmɔ'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ yáci bɛ́ asɪtanlan daba'n bɛ tʋ́. Asɪtanlan daba sɔ'n, anyɪnbʋlʋ ɛtɛ m'ɔ wɔ nun'n, ɔ man ewue. 23 Ɛmɔ mán Nyanmɪan Wawɛ'n káci ɛmɔ ahʋnlɪn'n nʋn bɛ́ ajʋnlɪn'n kpa bɔkɔɔ. 24 Ɛmɔ bɔ́ abalabɔ kpa m'ɔ kele kɛ ɛmɔ tɪ menian nvʋfɔlɛ mɔ Nyanmɪan muonun a bɔ ɔ. Abalabɔ kpa sɔ'n, ɔ di kɛ bɛ nwun yí asɪtanlan sɛsɛ nʋn anwʋntɪɛ nun, m'ɔ kele kɛ ɛmɔ tɪ ananhɔlɛ nɪn anun sakpa.

25 Ɛhɪ ati, ɛmɔ yáci ato elie'n. Sʋanlan kʋn biala hán ananhɔlɛ héle yí manngʋn. Ɔ sanlɪn kɛ yɛ tɪ anwʋnnaan baa kʋnmgba nɪn anun akpɔlɛ akpɔlɛ. 26 Sɛ ɛmɔ fɛ ɛya a, ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa nán ɛmɔ a ndɔ man ɛtɛ nɪn anun. Nán bɛ fɛ ɛya dede maan alíɛ san sʋ. 27 Nán bɛ man Abɔnsanmʋn nyan ɛmɔ anwʋn atɪn fíí. 28 Sʋanlan m'ɔ wua'n, ɔ yáci yí awue'n. Ɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn, ɔ lí junman. Ɔ nyán yí nʋan nun alɪɛ nán ɔ'a nyan bie ɔ'a bʋka sʋanlan m'ɔ wɔ emian nun'n. 29 Nán bɛ man ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí fi bɛ́ nʋan fite. Nan bɛ mán ɛjɔlɛ m'ɔ tɪ kpa fi bɛ́ nʋan fíte. Ɛjɔlɛ m'ɔ man sʋanlan dedi'n kɔ yí nyunnun, ɔ bʋka bɛ́ mɔ bɛ lɛ tie'n yɛ̂ ɔ tɪ kpa ɔ. 30 Nán bɛ bɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan alʋa. Ɔ wɔ ɛmɔ anun maan ɛmɔ nwun yí kɛ ɛmɔ tɪ Nyanmɪan dɪɛ dede ɔ kɔ ju cɪan mɔ Nyanmɪan 'de ɛmɔ ati kpa bɔkɔɔ'n. 31 Ɛmɔ yáci akunnun bile ɛyɔlɛ'n nʋn ɛya ɛfɛ'n, nʋn menian'n-mɔ ɛya ɛhan'n nʋn ɛtɛtɪan'n, ɔ nʋn nzʋba ɛkpɛ'n. Ɛmɔ yáci ati anun ɛtɛ ninnge'n kʋalaa bɛ gúa. 32 Nan ɛmɔ yɔ́ ati anun kpa menian, bɛ húlo bɛ́ nwʋn. Ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn ɛtɛ'n-mɔ bɛ hyé bɛ́ nwʋn kɛ Nyanmɪan falɪ ɛmɔ dɪɛ'n hyelɪ ɛmɔ wɔ Kilisi dunman nun'n.

5

Yuein nɪn anun menian

1 Ɛhɪka ati, kɛmɔ ɛmɔ tɪ Nyanmɪan ehulo mma'n, ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ yɔ́ bɛ́ ninnge'n-mɔ kɛ yí. 2 Ɛmɔ mán bɛ́ asɪtanlan'n héle kɛ ɛmɔ kulo Nyanmɪan nʋn bɛ́ manngʋn-mɔ kɛ Kilisi a hulo yɛ́ dede ɔ'a wu yɛ́ dunman nun'n. Ewue'n mɔ Kilisi a wu yɛ́ dunman nun'n tɪ kɛ afɔlɪɛ nʋn tɛɛ ɛyɪɛ like m'ɔ tu ɛtɛ'n. Like sɔ'n ban fanlan kɛ anatɪlɪ, ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn.

3 Ɛmɔ tɪ Nyanmɪan anwʋntɪɛ mma, yí ti, nán man bɛ tɪ satɪlɪfʋɛ nyɔlɪɛ fíí, anaan basa-basa ɛyɔlɛ ɔ nʋn anyɪnbʋlʋ bɔbɔ ɛmɔ afian ɛlɔ.

4 Kʋasıanzɛmʋn, agʋlʋbɛnwʋn, ɔ nʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ, nán bɛ man bie fíí
fi bɛ́ nʋan fite. Nan like m'ɔ di kɛ ɛmɔ yɔ'n, y'ɔ le Nyanmıan asına.
5 Afı, ɛmɔ nwún yí yuein kɛ sʋanlan biala m'ɔ yɔ satılıfʋɛ nyɔlıɛ, m'ɔ
tı basa-basa, m'ɔ tı acɛbɛ (afı, acɛbɛ ɛyɔlɛ'n tı kɛ amʋan ɛsɔ), bɛ́ mɔ
bɛ yɔ sɔ'n, bie fíí ngɔ man Kilisi nʋn Nyanmıan Belemgbin Mân nın
anun ɛlɔ lé. 6 Nán bɛ man sʋanlan fíí kan mgban-mgban ɛjɔlɛ ɔ laka
ɛmɔ. Mgban-mgban ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ ati yɛ̂ Nyanmıan sikpɛ'n 'cı bɛ́ mɔ
bɛ nyın nzɔ man yí nın ɔ. 7 Menian sɔ'n-mɔ, nán bɛ nʋn bɛ́ tu nun fíí.
8 Daba anın ɛmɔ wɔ awosin nın anun. Nan sian dıɛ mɔ ɛmɔ nʋn yɛ́
Mın a yɔ sʋanlan munmuan kʋn'n, ɛmɔ wɔ yuein nın anun. Ɛhıka ati,
ɛmɔ nánndı kɛ yuein nun menian. 9 Ɔ sanlın kɛ sʋanlan m'ɔ nanndı
yuein nın anun'n, ɔ bɔ bala kpa, ɔ tı sɛsɛ, ɛsɛ ɔ kan ananhɔlɛ. 10 Ɛmɔ bɔ́
mɔndınlın bɛ nwún like m'ɔ sɔ Yɛ́ Mın anyın nın angʋnmın. 11 Mgban-
mgban ninnge'n-mɔ mɔ menian'n-mɔ yɔ yí awosin nın anun'n, nán bɛ
fa bɛ́ nwʋn bɛ bɔ bɛ́ bɛ yɔ bie. Nan sɛ ɛmɔ nwun yí a, ɛmɔ héle kɛ
ɔ tı ɛtɛ. 12 Menian sɔ'n-mɔ nyɔlıɛ'n mɔ bɛ yɔ yí nvıalıɛ nun'n, sɛ bɛ
kan an, ɔ tı nyian. 13 Nan mɔ bɛ kɔ tu nyɔlıɛ sɔ'n-mɔ kʋalaa bɛ kɔ gua
yuein nın anun'n, kɛ bɛ kpın bɛ tı yí'n, anın b'a nwun yí yuein. 14 Afı
like biala mɔ bɛ nwun yí yuein'n, anın ɔ wɔ yuein nun. Yí sɔ ati yɛ̂
b'a han kɛ:
Wɔ́ mɔ ɛ lɛ dafı'n, tinnge,
Nyanmıan anyunnun an, ɔ tı kɛ a wu.
Yí ti, fi ewue nun jasʋ
nán Kilisi 'ba man ɛ fite yí yuein nın anun.
15 Ɛhı ati, ɛmɔ nían bɛ́ ɛnanndıɛ nın asʋ kpa. Nán bɛ nanndı kɛ
menian mɔ bɛ nzı man ɛjɔlɛ fíí ɔ. Nan ɛmɔ nánndı kɛ mmɛngɛlɛfʋɛ.
16 Kɛmɔ mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ nun'n yɔ sı'n, tɛmʋn kaan mɔ ɛmɔ kɔ nyan
yí'n, ɛmɔ fá lí Nyanmıan junman'n kpa. 17 Ɛhı ati, nán bɛ yɔ kɛ
ngʋasıafʋɛ'n-mɔ. Nan ɛmɔ bɔ́ mɔndınlın bɛ tí like mɔ Nyanmıan kulo
kɛ ɛmɔ yɔ nın abʋ kpa. 18 Nán bɛ nʋn nzan bɛ bʋ. Ɔ man sʋanlan yɔ
ninnge basa-basa. Nan ɛmɔ mán Nyanmıan Wawɛ'n tánlan ɛmɔ nun
kpa. 19 Ɛmɔ tʋ́ Izalayɛ ayɛ ɛyıɛ ejue ɔ nʋn asɔnın ejue bɛ wówula bɛ́
nwʋn anwʋnsɛlɛ. Ɛmɔ fá bɛ́ ahʋnlın'n kʋalaatin bɛ tʋ́ ejue bɛ yí Yɛ́
Mın ayɛ. 20 Yɛ́ Mın Zozi Kilisi dunman nun, ɛmɔ lá Sıɛ nın ası dahuu
wɔ like biala anun.
21 Anyınnzɔ'n mɔ ɛmɔ man Kilisi nın ati, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası
bɛ́ manngʋn'n-mɔ anyunnun.

Yıɛ nʋn huan

22 Ɛhı, ɛmɔ mmalasua'n-mɔ, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ́ hun-mɔ
anyunnun kɛ ɛmɔ bɛbɛlɛ bɛ́ nwʋn ası Yɛ́ Mın anyunnun'n. 23 Afı,
belenzua sie yí yı kɛ Kilisi kʋsʋ sie Asɔnın'n. Asɔnın'n m'ɔ tı Kilisi
anwʋnnaan'n, Kilisi y'ɔ tı yí Ngʋandefʋɛ nın ɔ. 24 Yí sɔ ati, ɛmɔ
mmalasua'n-mɔ, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası like biala anun bɛ́ hun-mɔ
anyunnun kɛ Asɔnın'n yɔ yí Kilisi anyunnun'n.
25 Ɛmɔ mmelenzua'n-mɔ kʋsʋ, ɛmɔ húlo bɛ́ yı-mɔ kɛ Kilisi hulolı
Asɔnın'n dede ɔ wuli yí dunman nun'n. 26 Ɔ'a yɔ yí sɔ ɔ'a fa yí
nʋan ɛjɔlɛ'n nʋn nzue ɔ'a bia Asɔnın'n, ɔ'a man yí nwʋn a tı ɔ'a fata
Nyanmıan. 27 Afı, Kilisi kulo kɛ Asɔnın'n fite yí muonun yí nyunnun
anunminnyanmʋn nun, mɔ efian fíí nʋn like ɛtɛ fíí nnʋn man yí

nwʊn. Yí nwʊn a tɪ, bɛ nnyan man yí nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man. 28 Kɛ Kilisi kpɪn kulo Asɔnɪn'n, mmelenzua'n-mɔ kʊsʊ húlo bɛ́ yɪ-mɔ kɛ bɛ́ muonun bɛ kulo bɛ́ nwʊn'n. Sʊanlan m'ɔ kulo yí yɪ'n kulo yí muonun yí nwʊn. 29 Afɪ, sʊanlan fíí kpɔlɪ man yí sʊanlan baka'n lé. Nan ɔ di alɪɛ ɛsɛ ɔ nɪan yí nwʊn kɛ Kilisi nɪan Asɔnɪn nɪn asʊ'n. 30 Asɔnɪn'n m'ɔ tɪ Kilisi anwʊnnaan'n, yí akpɔlɛ akpɔlɛ'n y'ɔ le yɛ́. 31 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan: *Ɛhɪka ati, belenzua'n fi yí sɪ nʊn yí nin abʊ anwʊn 'ba jasʊ. Ɔ 'fa yí nwʊn bɔ yí yɪ nán bɛ́ munnyuan'n bɛ yɔ sʊanlan munmuan kʊn.* 32 Ajaa nɪn anwʊn ɛjɔlɛ sɔ'n, mɪn nɪan an, anɪn ɔ tʊ de Kilisi nʊn yí Asɔnɪn'n. Ɛjɔlɛ sɔ'n tɪ nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ kpili kpa. 33 Ɛjɔlɛ'n kʊalaa kʊalaa'n y'ɔ le kɛ belenzua biala húlo yí yɪ kɛ yí muonun ɔ kulo yí nwʊn'n. Balasua biala kʊsʊ mán yí hun anyɪnnzɔ.

6

Mmatʊnman'n-mɔ nʊn bɛ́ sɪ nʊn bɛ́ nin

1 Ɛmɔ mmatʊnman'n-mɔ, kɛmɔ ɛmɔ nʊn yɛ́ Mɪn a yɔ sʊanlan munmuan kʊn'n, ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn sɔ́ bɛ́ sɪ nʊn bɛ́ nin. Ɔ sanlɪn kɛ yí sɔ tɪ kpa. 2 Nyanmɪan mala'n lɛ kele kɛ: "Man wɔ́ nyɪn sɔ́ wɔ́ sɪ nʊn wɔ́ nin." Ɔ tɪ alimʊa mala mɔ b'a bɔ anɔhʊba b'a tʊ sʊ kɛ: 3 "Nán wɔ́ asɪtanlan nɪn a yɔ kpa ɛsɛ a hyɛ asɪɛ nɪn asʊ."

4 Ɛmɔ mɔ ɛmɔ tɪ sɪɛ'n kʊsʊ, nán man ɛmɔ kan ɛmɔ mma'n-mɔ ɛya. Nan ɛmɔ tá bɛ́ bɛ héle bɛ́ ngɛlɛ, ɛsɛ ɛmɔ tínngɛ bɛ́ wɔ yɛ́ Mɪn atɪn dɪɛ nɪn asʊ.

Nganga'n-mɔ nʊn bɛ́ mɪn-mɔ

5 Ɛmɔ mɔ ɛmɔ tɪ nganga'n, ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn sɔ́ bɛ́ mɪn-mɔ mɔ bɛ wɔ asɪɛ nɪn asʊ ɛwa'n kpa. Ɛmɔ yí bɛ kunnun bɛ sʊ́ bɛ́ kɛ Kilisi yɛ̂ ɛmɔ lɛ sʊ yí ɔ. 6 Ɛmɔ amɪn'n-mɔ anyunnun, nán man ɛmɔ yɔ kɛ menian mɔ bɛ lɛ di junman bɛ kpʊnndɛ ɛfʊa, kʊsʊ bɛ kaci bɛ́ nzin an, anɪn ɛmɔ a bubu bɛ́ sa nʊn bɛ́ ja b'a tanlan sʊ. Nan ɛmɔ yí bɛ́ kunnun bɛ yɔ́ like mɔ Nyanmɪan kulo kɛ Kilisi ngʊa'n-mɔ yɔ'n. 7 Ɛmɔ fá ahʊnlɪn kpa bɛ lí kanga junman'n kanlanman. Ɔ tɪ kɛ yɛ́ Mɪn yɛ̂ ɛmɔ lɛ di man yí, nan nán kulo menian'n-mɔ ala yɛ̂ ɛmɔ lɛ di man bɛ́ ɔ. 8 Ɛmɔ kácɪ kɛ sʊanlan biala, sɛ ɔ tɪ kanga o, sɛ ɔ tɪ man kanga o, yí junman kpa m'ɔ kɔ li'n, ɔ 'nyan yí nwʊn ahatua m'ɔ fata'n yɛ́ Mɪn asa nun.

9 Ɛmɔ mɪnlɪan'n-mɔ kʊsʊ mɔ bɛ le nganga'n, ɛmɔ yɔ́ bɛ́ kpa. Nán bɛ kele bɛ́ ahʊlʊwʊa. Ɛmɔ kácɪ kɛ ɛmɔ muonun kʊsʊ tɪ Kilisi ngʊa. Ɛmɔ nʊn bɛ́, ɛmɔ Amɪn'n tɪ kʊn. Ɔ tɪ anwunno. Yí dɪɛ, ɔ nnɪan man sʊanlan nyunnun ɔ mmu man yí bɪ.

Nyanmɪan ɛlɔɛ nɪn anwʊn ninnge'n-mɔ

10 Mín kalata nɪn agualɪɛ nun, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ kpʊ́nndɛ anwʊnsɛlɛ'n sʊanlan munmuan kʊn'n mɔ ɛmɔ nʊn yɛ́ Mɪn b'a yɔ'n, ɔ nʊn yí tunmin kpili nɪn anun. 11 Ɛmɔ fá Nyanmɪan ɛlɔɛ ninnge'n-mɔ kʊalaa bɛ síe bɛ́ nwʊn. Ɛmɔ fá síe bɛ́ nwʊn nán ɛmɔ a hʊala bɛ́ ja nun jinlan wɔ Abɔnsanmʊn naka junman'n m'ɔ di nɪn anyunnun. 12 Ɔ sanlɪn kɛ nán kulo menian'n-mɔ yɛ̂ yɛ nʊn bɛ́ le ɛlɔɛ ɔ. Nan anwunno ɛlɔ mmɔfʊɛ ati anun ɛtɛ'n-mɔ, bɛ́ mɔ bɛ di kpain, tunminfʊɛ nʊn bɛ́ mɔ bɛ sie awosin mân'n mɔ bɛ tɪ yɛ́ mgbɔfʊɛ'n yɛ̂ yɛ nʊn bɛ́ le ɛlɔɛ ɔ. 13 Ɛhɪka ati, ɛmɔ fá Nyanmɪan ɛlɔɛ ninnge'n-mɔ kʊalaa bɛ síe bɛ́ nwʊn! Yí dɪɛ, cɪan mɔ kpɔfʊɛ'n kɔ han ɛmɔ'n, ɛmɔ

'kʋala yí nyunnun jinlan bɛ nʋn yí kʋn dede bɛ di yí sʋ kunnunmun, anɪn ɛmɔ tɛ jin bɛ́ ja nun kpunndiin. 14 Yí ti, ɛmɔ bɔ́bʋa bɛ́ nwʋn
kpa bɛ síe. Ɛmɔ mán ananhɔlɛ'n tánlan ɛmɔ anun. Ananhɔlɛ'n tɪ kɛ
nzalafʋ'n bɛlɛtɪ'n m'ɔ hyɪ yí taladɪɛ nɪn asʋ'n. Sɛsɛ ɛyɔlɛ'n mɔ Kilisi a
man ɛmɔ a yɔ wɔ Nyanmɪan anyunnun'n, ɔ káci kɛ ɛmɔ ɛlɔɛ taladɪɛ.
Taladɪɛ sɔ'n tɪ bulalɛ. Bɛ wula bɛ sisa bɛ́ hue'n. 15 Ɛmɔ mán bɛ́ nwʋn
tɛ bɛ́ bɛ bɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ man alʋacɪcɪɛ'n. Ɔ tɪ kɛ ɛlɔɛ mgbabʋa mɔ
nzalafʋ'n wula ɔ. 16 Ɛmɔ tíla dedi nɪn anun bɛ sísa bɛ́ nwʋn. Ɔ tɪ
kɛ ɛlɔɛ nɪn anun ɛbʋɪn tɛtɛlɛ'n mɔ nzalafʋ'n tila ɔ sisa yí sʋanlan
baka'n, nán taa nʋn acɔ nʋn dadɪɛ'n-mɔ a ngan man yí. Sɛ ɛmɔ yɔ yí
sɔ a, ɛmɔ 'ba hʋala Abɔnsanmʋn taa'n-mɔ kʋalaa mɔ b'a sɔ gʋgɔhɪn'n
nonuan. 17 Ngʋan'n mɔ Ngʋandefʋɛ Zozi a man ɛmɔ'n, ɔ tɪ kɛ nzalafʋ'n
bulalɛ kele'n m'ɔ sʋ'n. Ɛmɔ fá Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n mɔ Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n fa man ɛmɔ'n bɛ lí junman kɛ nzalafʋ'n fa yí
dadɪɛ'n di'n. 18 Mɛlɛ biala anun, ɛmɔ tánlan Nyanmɪan Wawɛ nɪn
anun bɛ sélɛ Nyanmɪan. Ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn kpála bɛ tánlan mmʋtʋɛ
nɪn anun cɪnnjɪn kpa. Ɛmɔ sélɛ Nyanmɪan bɛ mán yí anwʋntɪɛ mma'n-
mɔ kʋalaatin.
19 Ɛmɔ sélɛ Nyanmɪan bɛ mán mín kʋsʋ maan ɔ fá ɛjɔlɛ m'ɔ di mɔ
mɪn kan nɪn ala ɔ wúla mín nʋan. Ɔ mán n nyán anwʋnsɛlɛ m mɔ́
nvɪalɪɛ Ɛjɔlɛkpa'n n géle menian'n-mɔ. 20 Ɛjɔlɛkpa sɔ'n mɔ n dɪ sʋ
bɔfʋɛ, mɔ yí ti yê b'a bɔ mín kpaun'n, ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan kulo kɛ mɪn
kan'n, ɔ mán n nyán anwʋnsɛlɛ n gán.

Ngalɪɛ nʋn nyila

21 Tisiki m'ɔ tɪ yɛ́ ehulo anianman'n, ɔ sʋ Kilisi ananhɔlɛ nun ɔ bʋka
mín yɛ di yɛ́ Mɪn junman'n. Ɔ 'ba bɔ kʋalaa kʋalaa'n ɔ kele ɛmɔ, nán
ɛmɔ a nwun ɛjɔlɛ mɔ ɔ'a tʋ mín'n. 22 Ɛhɪka ati, mɪɪn sʋan anianman
sɔ'n ɛmɔ anwʋn ɛlɔ maan ɔ kan kele ɛmɔ kɛ yɛ tɪ akpɔlɛ, nán ɛmɔ
ahʋnlɪn a tɔ bɛ́ kunnun b'a nyan anwʋnsɛlɛ.
23 Sɪɛ Nyanmɪan Kpili nʋn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi cícɪ anianman'n-mɔ
kʋalaa alʋa, bɛ mán bɛ nyán ehulo, ɔ nʋn dedi. 24 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ le
ehulo m'ɔ le man ayuelɪɛ bɛ kulo yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi'n, Nyanmɪan nwún
bɛ́ nwʋn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN FILIPƱ ASƆNIN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Filipʋ tɪ Masedʋanɪn mân nɪn anun kulo kpili'n kʋn. Aboloci mân nun, alimʋa kulo'n mɔ Pɔlʋ hɔlɪ sʋ ɔ bɔlɪ Asɔnɪn nɪn anɪn (Junman 16.11-40). Mɔ Pɔlʋ fi ɛbɛlɛ ɔ hɔlɪ yɛ́ Mɪn junman nɪn elie kulo nvʋfɔlɛ asʋ'n, Filipʋ asɔnɪn mma'n-mɔ kɔ nwan yí esika bɛ kɔ bʋka yí. Kalata ɛhɪ anun, Pɔlʋ lɛ da Filipʋ asɔnɪn mma'n-mɔ asɪ wɔ acɛdɪɛ'n mɔ bɛ nanndɪlɪ anianman bian Epafoloditɪ asʋ bɛ falɪ nwanlɪn yí'n. Anɪn b'a tʋ Pɔlʋ fiadɪ. Nan mɔ yí sa hanlɪn acɛdɪɛ sɔ'n, ɔ lili yí nwʋn fɛ kpa.

Kalata nɪn ati 1.1-26 yɛ nwun yí kɛ Nyanmɪan anyunnun, Pɔlʋ sɪ Filipʋ asɔnɪn mma'n-mɔ anwʋn ye yɛ̂ ɔ lɛ bɔ yí fiadɪ nna'n m'ɔ la nɪn anun amannɪɛ kele bɛ́. Kalata nɪn ati 1.27-2.18, Pɔlʋ lɛ fa tʋ asɔnɪn mma'n mɔ anyunnun kɛ bɛ mán bɛ́ nʋan sɛ bɛ́ nwʋn, bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ, bɛ mán bɛ́ nwʋn anyɪnnzɔ. Kalata nɪn ati 2.19-30, Pɔlʋ lɛ kan Timote nʋn Epafoloditɪ m'ɔ sʋanlɪn bɛ́ Filipʋ ɛlɔ nɪn ɛjɔlɛ. Kalata nɪn ati 3, Pɔlʋ lɛ kannzʋ Filipʋ asɔnɪn mma'n-mɔ wɔ bɛ́ mɔ bɛ kekele Zufʋ mala ninnge nɪn anwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ menian sɔ'n-mɔ kekele kɛ bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n, ɔ di kɛ bɛ kpɛ bɛ́ mmian nun nán b'a sɔ Nyanmɪan anyɪn. Pɔlʋ nwan bɛ nían yí ɛnanndɪɛ dɪɛ nɪn asʋ, yí bʋ y'ɔ le kɛ bɛ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán Zozi Kilisi bɔkɔɔ. Kalata nɪn ati 4, Pɔlʋ lɛ man bɛ́ afʋtu, ɛsɛ ɔ lɛ bɔ sʋ biekun kɛ bɛ́ acɛdɪɛ'n-mɔ anwʋn, ɔ sɪ bɛ́ nwʋn ye.

Ahɪn ebisa

1 Mín Pɔlʋ, mɪn nʋn Timote mɔ yɛ tɪ Zozi Kilisi ngʋa'n, yɛ́ yɛ̂ yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhɪ yɛ nwan ɛmɔ mɔ bɛ wɔ Filipʋ kulo nɪn asʋ ɛbɛlɛ nɪn ɔ. Ɛmɔ kʋalaa mɔ Zozi Kilisi a man ɛmɔ anwʋn a tɪ'n, Asɔnɪn nɪn asʋ mgbain'n-mɔ nʋn bɛ́ bʋkafʋɛ'n-mɔ, yɛ 'bisa ɛmɔ ahɪn.

2 Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Sɪ'n, ɔ nʋn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ Mɪn'n, bɛ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe ɛsɛ bɛ mán ɛmɔ alʋa cícɪ bɛ́ nwʋn.

3 Ɛhɪ, cɪan biala mɔ mɪn ti kɔ kpɪn ɛmɔ asʋ'n, mɪn da Nyanmɪan asɪ wɔ ɛmɔ dunman nun. 4 Mɛlɛ biala mɔ mɪn 'sɛlɛ Nyanmɪan mɪn man ɛmɔ kʋalaatin'n, mɪn di yí nwʋn fɛ. 5 Ɔ sanlɪn kɛ, alimʋa cɪan'n mɔ n juli ɛmɔ ɛlɔ mɔ ɛmɔ lelɪ Ɛjɔlɛkpa'n bɛ lili'n, ɛmɔ bʋkalɪ mín maan m mɔlɪ Ɛjɔlɛkpa sɔ'n n gelelɪ menian'n-mɔ dede ɔ'a ju ɛnɛ. 6 Yí ti, mɪn de mɪn di kɛ Nyanmɪan mɔ ɔ'a li junman kanlanman sɔ nɪn ɛmɔ afian ɛlɔ'n, ɔ 'sesie yí kpa man ɛmɔ dede ɔ ju Kilisi Zozi ɛwalɛ cɪan.

7 Ɔ tɪ sɛsɛ kɛ n nyán ɛmɔ kʋalaa anwʋn ajʋnlɪn sɔ, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ anwʋn cian mín kpa. Nyila'n mɔ Nyanmɪan a yeyila mín'n, bie a han ɛmɔ. Afɪ, mɛlɛ mɔ n na fiadɪ sua nɪn anun mɔ ngɔnzɔngɔnzɔ'n gua mín sa'n, ɛsɛ kʋsʋ, mɛlɛ mɔ bɛ nʋn mín kɔ fite mgbain'n-mɔ mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n-mɔ aja sʋ'n, mɔ mɪn nyan atɪn mɪn bɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɪn kekele nun kɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ sakpa'n, ɛmɔ nʋn mín. Sɛ n na fiadɪ sua nɪn anun an, anaan sɛ mɪn nyan atɪn mɪn bɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɪn kekele menian'n-mɔ nun kɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ ɛjɔlɛ a, ɛmɔ nʋn mín yɛ̂ yɛ bɔ ɔ. 8 Nyanmɪan

muonun di mín adanzıɛ kɛ mın kulo ɛmɔ kʋalaatin kpa kɛ Zozi Kilisi kulo ɛmɔ'n.
9 Ɛhı, mın sɛlɛ Nyanmıan kɛ ehulo'n mɔ ɛmɔ kulo yí'n, ɔ nʋn mɔ
ɛmɔ fa kulo bɛ́ nwʋn'n, ɔ mán ehulo sɔ'n hó yí nyunnun. Ɔ mán ɛmɔ
sí Nyanmıan bɛ hó bɛ́ nyunnun, ɛsɛ ɔ mán ɛmɔ nwún ngɛlɛ kpa. 10 Afı,
mın kulo kɛ ɛmɔ nyan anyıan bɛ nwun like m'ɔ tı kpa ɔ nʋn like m'ɔ
tı man kpa'n kʋsʋ angʋnmın. Yí dıɛ, anın cıan mɔ Kilisi 'sa ba'n, ɛmɔ
anwʋn tı nán b'a ndu man bɛ́ nyunnun. 11 Zozi Kilisi 'ba man ɛmɔ
yɔ nyɔlıɛ mgbakpa ngʋnmın m'ɔ sɔ Nyanmıan anyın. Menian'n-mɔ
nwun yí sɔ a, bɛ 'ba yı Nyanmıan ayɛ bɛ wula yí anunminnyanmʋn.
12 Ɛhı, anianman-mɔ, mın kulo kɛ ɛmɔ nwun yí kɛ fiadı'n mɔ b'a
tʋ mín'n, ɔ'a man Ɛjɔlɛkpa nın a nga man nvıalıɛ nun nán ɔ'a hɔ yí
nyunnun. 13 Afı, nzalafʋ'n-mɔ kʋalaatin mɔ bɛ sisa belemgbin kpain
nın awulo'n, ɔ nʋn ɛhınlın-mɔ, bɛ́ kʋalaa bɛ sı kɛ Kilisi mɔ mın sʋ
yí'n dunman nun ati yê n na fiadı ɔ. 14 Anianman'n-mɔ mɔ bɛ de yɛ́
Mın bɛ di nın a nwun yí kɛ n na fiadı, kʋsʋ bɛ́ dɔʋn b'a nzulo man
kʋ́n. B'a nyan anwʋnsɛlɛ bɛ lɛ kan Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ kele
menian'n-mɔ.
15 Ɔ tı ananhɔlɛ kɛ ejujue'n mɔ mmie-mɔ nʋn mın lɛ juju'n, ɔ nʋn
akpʋlʋwa esue ajʋnlın'n, yí ti y'ɔ man bɛ bɔ Kilisi Ɛjɔlɛkpa nın ɔ. Nan
mmie-mɔ kʋsʋ dıɛ, b'a yı bɛ́ kunnun bɛ lɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa sɔ'n. 16 Bɛ́ mɔ
b'a yı bɛ́ kunnun sɔ'n, bɛ sı kɛ Nyanmıan a man mín junman kɛ m
mɔ́ Ɛjɔlɛkpa'n n géle menian'n-mɔ, ɛsɛ n géle bɛ́ nun kɛ ɔ tı ananhɔlɛ
ɛjɔlɛ. 17 Bɛ́ mɔ bɛ nʋn mın lɛ juju'n, bɛ 'kan Kilisi ɛjɔlɛ nıan an, bɛ
nyı man bɛ́ kunnun. Nan ejujue ajʋnlın yê bɛ fa bɛ di junman nın ɔ.
Kɛmɔ n na fiadı'n, bɛ́ nwan bɛ 'yɔ sɔ nan bɛ wula mín akpue. 18 Sɛ bɛ
yılı bɛ́ kunnun e, sɛ b'a nyı man bɛ́ kunnun e, nán ɛhı y'ɔ cian bɔbɔ ɔ.
Nan m'ɔ cian'n y'ɔ le kɛ bɛ lɛ bɔ Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n bɛ kele menian'n-mɔ.
Mın di yí nwʋn fɛ kɛ bɛ lɛ bɔ Kilisi Ɛjɔlɛkpa nın ɔ. Ɛsɛ mın 'di yí nwʋn
fɛ biekun. 19 Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ mmʋtʋɛ'n-mɔ adawʋlʋman, ɔ nʋn Zozi
Kilisi kʋsʋ Wawɛ'n m'ɔ suan mín'n, mın sı kɛ mın 'nyan yí kʋalaa asʋ
nvasʋɛ.
20 Afı, mɔ mıın kpʋnndɛ'n y'ɔ le kɛ nán man mın yɔ anyunnunguasıɛ
like fíí. Nan sɛ mín nyın wɔ sʋ o, sɛ mın wu o, menian'n-mɔ anyunnun,
mín sʋanlan baka'n 'wula Kilisi anunminnyanmʋn kpa bɔkɔɔ ɛnɛ ɔ
nʋn cıan daa. 21 Ɔ sanlın kɛ mín dıɛ, sɛ n dı ası a, n dı mın man Kilisi.
Sɛ mın wu kʋsʋ a, mın nyan sʋ nvasʋɛ, afı mın 'kɔ yí nwʋn ɛlɔ. 22 Nan
sɛ ɔ di mɔ mın nyan ngʋan mın di junman kpa biekun an, anaan sɛ ɔ
di mɔ mın wu a, mın nnwun man kʋn mɔ mın 'fa ɔ. 23 M'an ha ninnge
nnyuan sɔ'n-mɔ afian. Mın kulo kɛ mın fi mân ɛhı anun mın jasʋ mın
kɔ Kilisi anwʋn ɛlɔ. Asıtanlan sɔ'n tı kpa man mín. 24 Nan kʋsʋ ɛmɔ
dunman nun, ɔ tı cınnjın kpa kɛ n dánlan ɛwa. 25 Kɛmɔ mın nwun yí
kɛ ɛbɛlɛ dıɛ'n y'ɔ tı fɔ́ʋ́n'n, mın sı kɛ mın 'ka ɛwa. Mın 'ka ɛwa mın
bʋka ɛmɔ kʋalaatin maan bɛ́ dedi'n kɔ yí nyunnun bɛ di yí nwʋn fɛ.
26 Yí ti, sɛ bɛ yı mín fi fiadı nın anun nán yɛ nwun yɛ́ nwʋn ɛmɔ ɛlɔ
biekun an, ɛmɔ 'di mín nwʋn ndutue kpili kpa wɔ Zozi Kilisi dunman
nun.
27 Ɛhı, mɔ tı cınnjın kpa'n y'ɔ le kɛ, ɛmɔ nánndı kɛ Kilisi Ɛjɔlɛkpa'n
kele'n. Yí dıɛ, sɛ mın ba ɛmɔ abʋsʋ efua o, sɛ m'an mma man ɛmɔ
abʋsʋ efua o, anın mın tı kɛ ɛmɔ jin bɛ́ ja nun, ɛmɔ ajʋnlın'n tı kʋn,
ɛmɔ abʋ tı kʋn bɛ lɛ kpılı Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ man bɛ nyan dedi nın ati.

28 Nán bɛ man menian mɔ bɛ kpɔ ɛmɔ'n nyan atɪn bɛ nwonwunlan
ɛmɔ. Sɛ ɛmɔ a mman man bɛ́ atɪn an, ɔ tɪ nzɔlɛ ɔ kele bɛ́ kɛ b'a
minlin. Nan m'ɔ tʋ de ɛmɔ'n, ɔ tɪ nzɔlɛ ɔ kele kɛ ɛmɔ nanndɪ ngʋan
atɪn nɪn asʋ. Ɛhɪ fi Nyanmɪan ɛlɔ. 29 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan a nwun
ɛmɔ anwʋn anwunnvoe kɛ ɛmɔ lé Kilisi bɛ lí. Nán kɛ ɛmɔ lé yí bɛ lí
mgban ɔ, nan ɛmɔ nwún yí ti yalɛ bɛ bʋ́ka sʋ. 30 Afɪ kɪkaala dɪɛ, ɛmɔ
lɛ bʋka mín maan yɛ kʋn. Kʋan sɔ'n mɔ ɛmɔ nwunlin kɛ mɪɪn kʋn yí
daba'n, kɛmɔ ɛmɔ muonun sɪ'n, kʋan kʋnmgba sɔ'n yɛ̂ n dɛ kʋn ɔ.

2

Anwʋnmɛbɛlɛ nʋn anʋannzɛ elie'n

1 Ɛhɪka ati, sɛ dedi'n mɔ ɛmɔ le yí Kilisi anun'n jin yí ja nun, sɛ
yí ehulo'n wɔ ɛmɔ anun, sɛ ɛmɔ nʋn Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n
di anʋannzɛ, sɛ ɛmɔ amanngʋn'n-mɔ anwʋn cian bɛ́ bɛ bʋka bɛ́ a,
2 anɪn ɛmɔ mán bɛ́ nʋan sɛ́ bɛ́ nwʋn, bɛ húlo bɛ́ nwʋn, ɛmɔ ajʋnlɪn
yɔ́ kʋn, ɛsɛ ɛmɔ amanmuo'n yɔ́ kʋn nán mín lʋa a cɪcɪ kpa bɔkɔɔ.
3 Nán bɛ fa ejujue ajʋnlɪn bɛ yɔ like fíí, ɛsɛ nán bɛ yɔ like bɛ fa bɛ tu
bɛ́ nwʋn mgban sʋa. Nan ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ́ manngʋn'n-mɔ
anyunnun, ɛsɛ sʋanlan kʋn biala bʋ́ yí manngʋn'n-mɔ kɛ bɛ tɪ kpa bɛ
tala yí. 4 Sʋanlan fíí n'ɔ man yí ngʋnmɪn yí kʋ ɛsɛ̂'n cian yí, nán ɔ
nían ɛhɪnlɪn-mɔ kʋsʋ lɪka. 5 Ɛmɔ nían Kilisi Zozi amanmuo nɪn asʋ
bɛ bʋ́ bie.
6 Zozi Kilisi m'ɔ tɪ Nyanmɪan'n,
ɔ'a ngele man yí nwʋn kɛ yí tikpɛ y'ɔ le Nyanmɪan.
7 Nan yí ninnge'n-mɔ kʋalaa m'ɔ le yí'n,
ɔ sielɪ yí ahanmɪan ɔ kacili akʋa.
Ɔ falɪ yí nwʋn fʋlalɪ menian'n-mɔ anun,
ɔ kaci yí nwʋn kɛ kulo sʋanlan.
8 Ɔ bɛbɛlɛlɪ yí nwʋn asɪ yí nyɪn sɔlɪ Nyanmɪan dede
ɔ wuli anyunnunguasɪɛ ewue kʋlʋwa nɪn asʋ.
9 Ɛhɪka ati kʋsʋ yɛ̂ Nyanmɪan a kuku yí sʋ,
ɛsɛ dunman'n mɔ ɔ'a tʋn yí'n,
ɔ tɪ dunman m'ɔ sʋ ɛbʋɛ ɔ tala dunman'n kʋalaatin.
10 Ɔ man Zozi dunman nun, nyanmɪansʋ ɛlɔ o,
asɪɛ asʋ ɛwa o, asɪɛ bʋ ɛlɔ o,
biala 'gua yí nanngʋnlʋnman asɪ
11 ɛsɛ ɔ 'kan kɛ Zozi Kilisi tɪ yɛ́ Mɪn.
Ɛbɛlɛ nɪn anun yɛ̂ anunminnyanmʋn 'kan Nyanmɪan
m'ɔ tɪ Sɪɛ nɪn ɔ.

Ɛmɔ tá kɛ nzalama

12 Ɛhɪka ati, ehulo mma, mɔ anɪn n wɔ ɛmɔ afian ɛlɔ'n, ɛjɔlɛ'n mɔ n
ganlɪn n gelelɪ ɛmɔ'n, tɛmʋn biala ɛmɔ di sʋ. Ɛsɛ kɪkaala mɔ n nnʋn
man ɛmɔ afian ɛlɔ'n, ɔ tɪ cɪnnjɪn kpa kɛ ɛmɔ lí mín ɛjɔlɛ nɪn asʋ.
Ɛmɔ mán ɛjɔlɛ sɔ'n hían bɛ́ cɪnnjɪn kpa, bɛ nían bɛ́ asɪtanlan nɪn asʋ
kpa nán b'a ndɔ man ɛtɛ nɪn anun. 13 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan y'ɔ di
junman ɛmɔ afian ɔ man ɛmɔ kʋala bɛ yɔ like m'ɔ kulo nɪn ɔ. 14 Like
kʋalaa mɔ ɛmɔ 'yɔ'n, nán bɛ jʋjɔ bɛ́ konvin abʋ, ɛsɛ nán bɛ hyʋhyʋɪn
bɛ́ bʋ asɪ. 15 Yí dɪɛ anɪn ɛmɔ anɪn fi nán sʋanlan fíí a ndu man ɛmɔ
anyunnun. Ɛmɔ mɔ bɛ tɪ Nyanmɪan amma mɔ bɛ wɔ ɛtɛfʋɛ'n-mɔ nʋn
abɔlɛ mma'n-mɔ afian asɪɛ nɪn asʋ'n, ɛmɔ tá kɛ nzalama 16 bɛ bɔ́ ngʋan

ɛjɔlɛ'n bɛ héle bɛ́. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, Kilisi ɛwalɛ cıan'n, mın 'di ɛmɔ anwʋn fɛ. Ɔ sanlın kɛ anın mín junman'n nʋn mín ɛfɛ mɔ n vɛlı ɛmɔ afian ɛlɔ nın a nyɔ man mgban. 17 Sɛ bɔbɔ ɔ di mɔ bɛ kun mín an, bɛ 'fa mín ngʋan'n bɛ bʋka ɛmɔ dedi nın asʋ bɛ fite Nyanmıan anyunnun kɛ afɔlıɛ. Sɛ ɔ yɔ sɔ a, mın di yí nwʋn fɛ ɛsɛ mın nʋn ɛmɔ kʋalaatin yɛ 'di yí nwʋn ndutue. 18 Ɛmɔ kʋsʋ, ɛmɔ lí yí nwʋn fɛ ɛsɛ ɛmɔ nʋn mín yɛ lí yí nwʋn ndutue.

19 Ɛhıka ati, mın de mın di kɛ yɛ́ Mın Zozi man atın an, ɔ ngɔ hyɛ man, mın 'ba man Timote ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ. Yí dıɛ, anın ɔ ba ɔ bɔ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ amannıɛ ɔ kele mín maan mín lʋa cıcı. 20 Afı yí ngʋnmın ala y'ɔ wɔ ɛwa ɔ bʋka mín ɔ. Ɛsɛ yí ngʋnmın ala yɛ̂ ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ cian yí kpa sakpa ɔ. 21 Nan bɛ́ bʋ nga'n-mɔ kʋalaatin dıɛ, bɛ́ ti anwʋn dıɛ yɛ̂ bɛ lɛ kpʋnndɛ ɔ, nan Zozi Kilisi dıɛ'n njian man bɛ́. 22 Ɛmɔ muonun sı kɛ b'a sɔ Timote b'a nıan b'a nwun yí kɛ ɔ kʋala Zozi junman'n di. Ɔ sanlın kɛ ɔ'a bʋka mín kɛ baa bʋka yí sı'n maan m'an bɔ Ɛjɔlɛkpa'n. 23 Sɛ mın nwun mín asıtanlan nın anun yuein kaan ala, mın de mın di kɛ mın 'ba man Timote ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ. 24 Mın nwun yí fɔ́ʋ́n kɛ yɛ́ Mın dunman nun, ɔ ngɔ hyɛ man, mın 'ba a nıan ɛmɔ abʋsʋ.

25 Ɛhı, mın nıan an, ɔ tı cınnjın kɛ m mán Epafoloditı sá yí nzin ɛmɔ anwʋn ɛlɔ. Yí mɔ ɛmɔ falı like manlın yí kɛ n vá m mʋ́ka mín nwʋn'n, ɔ tı mín manngʋn. Ɔ bʋka mín junman elie nın anun ɔ nʋn kʋan nın anun. 26 Yí lʋa dɔ ɛmɔ kʋalaa kpa. Nan mɛlɛ mɔ ɛmɔ tılı kɛ ɔ'a fʋkɛ'n, ɔ lili yí nwʋn yalɛ. 27 Ɔ fʋkɛlı sakpa dede ɔ ka m'ɔ wu ɔ. Nan Nyanmıan a nwun yí nwʋn anwunnvoe. Nán kɛ yí ngʋnmın yí nwʋn anwunnvoe ala yɛ̂ Nyanmıan a nwun yí ɔ, nan ɔ'a nwun mín kʋsʋ mín nwʋn anwunnvoe. Ɔ sanlın kɛ mín yɛ̂ ahan mın 'nwun amannıɛ kpili nın ɔ. 28 Yí ti, mıın kan mín nwʋn mın man ɔ tʋ ɛmɔ ɛlɔ. Yí dıɛ, sɛ ɛmɔ nwun yí a, anın ɛmɔ alʋa cıcı maan mín kʋsʋ mín ti da. 29 Yí sɔ ati, yɛ́ Mın dunman nun, ɛmɔ lé yí atın kanlanman kpa. Menian mɔ bɛ tı kɛ yí'n, ɛmɔ fɛ́lı bɛ́. 30 Ɔ sanlın kɛ Kilisi dunman nun ati yɛ̂ ahan ɔ 'wu ɔ. Mín ɛbʋka ati yɛ̂ ahan ɔ 'wu ɔ, afı, like'n mɔ ɛmɔ falı sʋanlan yí kɛ ɔ fá bɛ́lɛ mín'n, ɛmɔ muonun ngʋala man yí nʋn ba.

3

Kɛ bɛ kpın bɛ kaci sɛsɛfʋɛ wɔ Nyanmıan anyunnun'n

1 Yí bɛ-yue-asıɛ, anianman-mɔ, ɛmɔ lí ndutue wɔ yɛ́ Mın dunman nun. Ɔ njıjı man mín kɛ n gɛ́lɛ ɛmɔ biekun nán n vúnlan ɛjɔlɛ'n mɔ m'an li mʋa m'an han m'an hele ɛmɔ nın anun. Ɔ sanlın kɛ ɔ tı kpa man ɛmɔ kɛ n yɔ́ yí sɔ. 2 Yí ti, ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye wɔ bɛ́ mɔ bɛ bɔ bala ɛtɛ nın anwʋn. Bɛ tı kɛ njʋa-mɔ, bɛ di junmannvule, bɛ́ nwan b'a kpɛ bɛ́ mmian nun, kʋsʋ ɔ tı man sɔ. 3 Nan Nyanmıan amma kpa'n-mɔ y'ɔ le yɛ́, nan nán bɛ́ ɔ. Afı, yɛ́ dıɛ, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n y'ɔ bʋka yɛ́ maan yɛ sʋ Nyanmıan ɔ. Yɛ́ anunminnyanmʋn'n y'ɔ le Kilisi Zozi, nan nán anwʋnnaan nın anun ninnge'n-mɔ anun yɛ̂ yɛ fa yɛ́ dedi'n yɛ wula ɔ.

4 Nan sɛ anwʋnnaan nın anun ninnge'n-mɔ yɛ̂ bɛ yɔ bɛ nyan bɛ ti a, mín kʋsʋ mın kʋala fa tu mín nwʋn. Yí ti, sɛ sʋanlan bie de di kɛ ninnge sɔ'n-mɔ y'ɔ yɔ a, ɔ nyan yí ti a, mín kʋsʋ mın kʋala fa tu

mín nwʊn maan ɔ tala sʊ. 5 Ɔ sanlɪn kɛ bɛ wʊlɪ mín n nili ɛlɛɔcʊɛ yê bɛ kpɛlɪ mín mmian nun ɔ. B'a wʊ mín Zufʊ. Mɪn di Bɪnnzʊamɪn afilie. Mín sɪ nʊn mín nin tɪ Ebele. Zufʊ mala fâ'n mɔ anɪn mɪn di'n y'ɔ le Falisifʊɛ'n-mɔ dɪɛ'n. 6 Mín fâ dɪɛ nɪn anun, anɪn mín nwʊn tɛ mín dede mɪn kele yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi Asɔnɪn nɪn anun menian'n-mɔ ahʊlʊwa. Kɛmɔ mɪn kulo kɛ mɪn kaci sɛsɛfʊɛ nɪn ati, anɪn mɪn di Zufʊ'n-mɔ mala'n kʊalaa asʊ dede bɛ nyan man mín nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man.

7 Daba, anɪn mɪn nyan ninnge sɔ'n-mɔ asʊ nvasuɛ. Nan kɪkaala dɪɛ, Kilisi dunman nun, mɪn mmu man ninnge sɔ'n-mɔ like fíí. 8 Afɪ, kɛ m'an kpɪn m'an sɪ Zozi Kilisi m'ɔ tɪ mín Mɪn'n, like fíí tɪ man kpa ndala man yí ɛsɪɛ'n. Ninnge'n kʊalaa mɔ anɪn mɪn nyan sʊ nvasʊɛ'n, Kilisi Zozi dunman nun, m'an yaci m'an gua. Mɪn bu ninnge sɔ'n-mɔ kʊalaa kɛ fʊfʊɛ sʊ ewula. Ɔ sanlɪn kɛ mɪn kulo kɛ mɪn fa mín nwʊn mɪn bɔ Kilisi 9 mɪn nʊn yí yɛ yɔ kʊn. Nán sɛsɛ ɛyɔlɛ'n mɔ bɛ di mala nɪn asʊ bɛ kaci'n yê mɪɪn kpʊnndɛ ɔ, nan sɛsɛ ɛyɔlɛ'n mɔ sʊanlan de Zozi Kilisi di a ɔ kaci'n yê mɪɪn kpʊnndɛ ɔ. Sɛsɛ ɛyɔlɛ sɔ'n dɪɛ, dedi nɪn anwʊn yê Nyanmɪan nɪan maan bɛ kaci ɔ. 10 Mín nzusue'n kʊalaatin y'ɔ le kɛ mɪn nʊn Zozi Kilisi yɛ yɔ́ kʊn, n nwún yí tunmin'n m'ɔ man ɔ fi ewue nun tinngelɪ'n, n nwún amannɪnhunlun'n bie ɛsɛ n wú kɛ yí 11 nán ewuetinnge cɪan'n, mín kʊsʊ m'an nyan ngʊan.

12 Nán kɛ mín sa a han ahatua nɪn ɔ, anaan kɛ mín nwʊn a tɪ a yue ɔ, cɛcɛ. Nan mɪɪn bɔ mɔndɪnlɪn mɪn kpʊnndɛ ninnge sɔ'n-mɔ. Ɔ sanlɪn kɛ yí ti y'ɔ man Zozi Kilisi a tʊ yí sa a fɛlɛ mín ɔ. 13 Anianman-mɔ, mɪn ngan man kɛ mín sa a han ahatua'n dada angʊnmɪn, cɛcɛ. Nan mɔ mɪɪn kpʊnndɛ'n y'ɔ le kɛ mín lʊa fi ninnge'n mɔ ɔ'a sɪn'n nán m mían mín bʊ maan mín sa hán like'n m'ɔ wɔ mín nyunnun'n. 14 Ɛhɪka ati, mɪɪn nwanndi mɪn 'kɔ a le ahatua'n mɔ Nyanmɪan nanndɪ Kilisi Zozi asʊ, ɔ'a fɛlɛ yɛ́ kɛ y'a a le wɔ nyanmɪansʊ ɛlɔ'n.

15 Ɔ man ɛjɔlɛ sɔ nɪn anwʊn, yɛ́ kʊalaa mɔ y'a tin wɔ Nyanmɪan ninnge'n-mɔ anun'n, yɛ mán yɛ́ ajʊnlɪn yɔ́ kʊn. Sɛ kʊsʊ, ɛmɔ anun mmie-mɔ le ajʊnlɪn fʊfɔlɛ a, Nyanmɪan 'ba hehele ɛmɔ ɛjɔlɛ sɔ nɪn anun. 16 Kɛ ɔ kpɪn tɪ yí'n biala, atɪn mɔ yɛ́ nʊan a sɛ yɛ nwʊn y'a nanndɪ sʊ dede ɔ'a ju ɛnɛ'n, bɛ mán yɛ nánndɪ atɪn sɔ nɪn asʊ yɛ hɔ́ yɛ́ nyunnun. 17 Ɛhɪka ati, anianman-mɔ, ɛmɔ kʊalaatin sósuan mín. Ɛmɔ nían bɛ́ mɔ bɛ nanndɪ kɛ yɛ́ nɪn asʊ nán bɛ nánndɪ sɔ bie. 18 Afɪ, ɛjɔlɛ sɔ'n, n ganlɪn yí daba, ɛsɛ ɛnɛ mɪɪn sun mɪn kan mɪn funlan nun kɛ mmie-mɔ dɔʊn a kaci bɛ́ nzin b'a si Kilisi kʊlʊwa'n. 19 Bɛ́ mɔ b'a kaci bɛ́ nzin b'a si Kilisi kʊlʊwa'n, sɛ bɛ wu a, bɛ ngɔ man nyanmɪansʊ. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ kʊ ɛsê nɪn ala y'ɔ cian bɛ́ ɔ. Anyunnunguasɪɛ ninnge'n-mɔ anwʊn ndutue yê bɛ di ɔ. Ɛsɛ eyuadɪ nɪn anun ninnge'n-mɔ ala y'ɔ tɪ bɛ́ cɪnnjɪn ɔ. 20 Nan yɛ́ dɪɛ, yɛ tɪ nyanmɪansʊ ɛlɔ menian. Yɛ lɛ nwʊnndɛ kɛ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ Defʊɛ'n fi nyanmɪansʊ ɛlɔ ɔ bála. 21 Ɔ 'ba kaci ewue anwʊnnaan'n mɔ yɛ tɛ le yí ɛwa'n maan ɔ yɔ kɛ yí anunminnyanmʊn anwʊnnaan dɪɛ'n. Ɔ le yí nwʊn tunmin. Ɔ sanlɪn kɛ yí y'ɔ sie ninnge'n-mɔ kʊalaatin ɔ.

4

Afʊtu

1 Ɛhıka ati, anianman ehulo mma, mín lʋa dɔ ɛmɔ sʋnman, ɛsɛ mın
kulo kɛ mın nwun ɛmɔ anwʋn. Ɔ sanlın kɛ, ɛmɔ tı mín junman'n mɔ
m'an li nın asʋ nvasʋɛ. Mın di ɛmɔ anwʋn fɛ. Yí ti, ɛmɔ bɔ́ mɔndınlın
bɛ mántan yɛ́ Mın cınnjın kpa.
2 Kıkaala dıɛ, Evodi ɔ nʋn Sıntisʋ yê mıın kan ɛjɔlɛ'n mın kele bɛ́ ɔ.
Mın 'sɛlɛ ɛmɔ mın bʋtʋ bɛ́ kɛ bɛ mán bɛ́ nʋan sɛ́ bɛ́ nwʋn bɛ tánlan kɛ
anianman mmala mɔ b'a le yɛ́ Mın b'a li'n tanlan yí'n. 3 Anianman, wɔ́
mɔ wɔ́ kʋsʋ ɛ nʋn mín yɛ́ junman'n tı kʋn'n, bʋka bɛ́ maan bɛ́ nʋan
sɛ́ bɛ́ nwʋn bɛ tánlan anianman ɛtanlán. Ɔ sanlın kɛ, bɛ́ nʋn Keleman
nʋn bɛ́ kʋalaa mɔ yɛ nʋn bɛ́ yɛ di junman'n mɔ bɛ́ dunman wɔ ngʋan
kalata nın anun'n, bɛ bʋkalı mín maan yɛ bɔlı Ɛjɔlɛkpa'n.
4 Kɛmɔ ɛmɔ nʋn yɛ́ Mın a yɔ kʋn'n, ɛmɔ lí yí nwʋn ndutue cıan
daa. Mıın kan mın funlan nun kɛ ɛmɔ lí yí nwʋn ndutue! 5 Ɛmɔ mán
menian'n-mɔ kʋalaa nwún yí kɛ ɛmɔ tı bɛtɛɛ. Ɔ sanlın kɛ yɛ́ Mın ɛwalɛ
nın a ju a yue. 6 Nán man ɛmɔ susu like fíí anwʋn, nan like biala anun,
ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmıan bɛ súsu bɛ́ ɛjɔlɛ'n bɛ héle yí, ɛsɛ ɛmɔ lá yí ası. 7 Sɛ
ɛmɔ yɔ yí sɔ a, Nyanmıan m'ɔ man alʋacıcıɛ'n mɔ tala kulo sʋanlan
ajʋnlın'n, ɔ 'man ɛmɔ ahʋnlın tɔ bɛ́ kunnun, bɛ́ ti anun tɔ bɛ ası wɔ
Kilisi Zozi dunman nun.
8 Anianman-mɔ, mín ɛjɔlɛ'n be-yue-asıɛ'n y'ɔ le kɛ like biala m'ɔ tı
kpa, mɔ bɛ yí ayɛ, m'ɔ tı ananhɔlɛ, m'ɔ le anyınnzɔ, m'ɔ tı fɔ́ún, mɔ yí
nwʋn tı, m'ɔ yɔ ɛnyınmın mɔ ɛsɛ ɔ le anunminnyanmʋn'n, ɛmɔ mán
bɛ́ ajʋnlın'n hɔ́ ɛbɛlɛ. 9 Like mɔ m'an hehele ɛmɔ'n, ɛjɔlɛ mɔ m'an han
m'an hele ɛmɔ'n, ɔ nʋn like mɔ m'an yɔ m'an hele ɛmɔ'n, ɛmɔ nían sʋ
bɛ yɔ́ bie. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, Nyanmıan m'ɔ man alʋacıcıɛ'n, ɔ nʋn
ɛmɔ 'tanlan.
10 Ɛhı, mın di ndutue kpili kpa wɔ yɛ́ Mın dunman nun. Ɔ sanlın
kɛ ɛmɔ a man m'an nwun yí kɛ ɛmɔ ati tɛ wɔ mín sʋ. Mın sı kɛ ɛmɔ
nıan mín lıka, kʋsʋ tɛmʋn bie juli, ɛmɔ asa a nyan man yí nwʋn.
11 Nán kɛ emian'n mɔ n wɔ nun nın ati y'ɔ man mıın kan sɔ ɔ. Ɔ
sanlın kɛ n nyanlın bie o, m'an nnyan man bie o, mın nni man yí
nwʋn yalɛ. 12 Mın sı mín ehian'n di, ɛsɛ mın sı mín fɛ'n kʋsʋ di. Lıka
biala, asıtanlan kʋalaa anun, sɛ n nyanlın bie n nili o, sɛ m'an nnyan
man bie m'an nni man o, mın nni man yí nwʋn yalɛ. Sɛ n ne bie dɔʋn
o, sɛ nne man bie dɔʋn o, mın nni man yí nwʋn yalɛ. 13 Ɔ sanlın kɛ
Kilisi m'ɔ man mín anwʋnsɛlɛ nın adawʋlʋman, mın kʋala asıtanlan
sɔ'n-mɔ anun sɔ.
14 Nan kʋsʋ, mɔ ɛmɔ a yɔ'n tı like kpa, ɔ sanlın kɛ mín emian nın
anun, ɛmɔ a sɔ mín afian b'a bʋka mín. 15 Ɛmɔ Filipʋ amma, ɛmɔ
muonun sı kɛ mɛlɛ mɔ m mɔlı yí bʋ m mɔlı Ɛjɔlɛkpa nın ɛmɔ ɛlɔ, mɔ
n vi Masedʋanın mân nun n gɔlı'n, ɛmɔ Asɔnın nın angʋnmın cein y'ɔ
sɔlı mín afian ɔ bʋkalı mín ɔ. 16 Ɛsɛ tɛmʋn mɔ anın n wɔ Tesaloninki
kulo nın asʋ ɛbɛlɛ'n muonun mɔ m mianlın'n, ɛmɔ sɔlı mín afian bɛ
bʋkalı mín kɔ yɔ kpê nyɛ. 17 Nán kɛ mıın kpʋnndɛ ɛmɔ asa nun like
ɔ, nan mın kulo kɛ ɛmɔ yɔ nyɔlıɛ mɔ kele kɛ Nyanmıan lɛ di junman
kpili kpa wɔ ɛmɔ asıtanlan nın anun. M'an nzuzu man kɛ mın sa kɔ
han like ɔ. Nan mɔ ɛmɔ a yɔ'n, mıın sɛlɛ Nyanmıan mın man ɛmɔ kɛ
ɔ yéyila ɛmɔ asʋ kpa. 18 Like'n mɔ ɛmɔ a fa wula Epafolodıtı asa nun
kɛ ɔ fá bɛ́lɛ mín'n, mín sa a han yí kʋalaatin. Ɔ sa mín dede ɔ bʋ sʋ.
Mɔ ɛmɔ a yɔ a man mín'n, ɔ tı kɛ afɔlıɛ m'ɔ ban fanlan mɔ Nyanmıan
kulo ɔ. 19 Yí ti, Zozi Kilisi dunman nun, Nyanmıan mɔ mın sʋ yí, mɔ

ɔ'a nyan yí nwʋn kpili'n, ɔ 'man ɛmɔ asa kan ninnge'n kʋalaatin mɔ ɛmɔ a hian yí nwʋn'n. [20] Anunminnyanmʋn hán Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Sı'n cıan daa. Amın.

Ngalıɛ

[21] Yɛ 'bisa Nyanmıan anwʋntıɛ mma'n-mɔ kʋalaa ahın wɔ Kilisi Zozi dunman nun. Anianman'n-mɔ mɔ mín nʋn bɛ́ yɛ wɔ ɛwa'n, bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahın. [22] Asɔnın mma'n-mɔ, ɛsɛ bɔbɔ bɛ́ mɔ bɛ wɔ belemgbin *Sezaa awulo nın anun'n, bɛ́ kʋalaa bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahın. [23] Yɛ́ Mın Zozi Kilisi nwún ɛmɔ kʋalaa anwʋn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN KOLƆSƱ ASƆNIN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Anın, Kolɔsʊ tı Azi mân nın anun ɛlɔ kulo kʊn. Ɛnɛ bɛ fɛlɛ Azi mân sɔ'n Tuluki. Asɔnın'n m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ'n, Pɔlʊ amanngʊn kʊn, bɛ fɛlɛ yí Epafalası, y'ɔ bɔlı ɔ. Pɔlʊ muonun a ngɔ ɛlɔ lé. Nan Epafalası walı bɔlı yí amannıɛ kɛ ato ngehelefʊɛ mmie-mɔ lɛ tan asɔnın mma'n-mɔ anyınsʊ. Pɔlʊ kɔ hɛlɛ kalata ɛhı kɔ wowula asɔnın mma'n-mɔ anwʊnsɛlɛ kɛ bɛ lí ngehele kpa nın asʊ nán bɛ yáci ato ngehele'n bɛ tú. Mɔ Pɔlʊ 'kɛlɛ kalata ɛhı'n, anın ɔ la fiadı. Ɔ soman kɛ Pɔlʊ hɛlɛlı kalata ɛhı nʊn Efɛzı asɔnın mma'n-mɔ nʊn Filemʊn dıɛ'n-mɔ kʊalaa nun kʊn.

Pɔlʊ 'bɔ yí kalata ɛhı ɛhɛlɛ nın abʊ'n, ɔ yɔlı asɔnın ɔ lalı Nyanmıan ası wɔ Kolɔsʊ asɔnın mma'n-mɔ dunman nun (1.1-14). Ɛhı anzin, Pɔlʊ lɛ kacı bɛ́ yí ngehele'n mɔ nun y'ɔ hanlın Zozi Kilisi anwʊn ɛjɔlɛ ɔ nʊn like mɔ Zozi yɔlı manlın bɛ́'n (1.15-2.3). Zozi tı Nyanmıan Awa, yí y'ɔ bɔlı ninnge kʊalaatin ɔ. Yí ewue'n m'ɔ wuli kʊlʊwa nın asʊ'n y'ɔ man yɛ nʊn Nyanmıan yɛ́ afian a sɛ ɔ. Kalata nın ati 2.4-25, Pɔlʊ lɛ kele kɛ Ɛjɔlɛkpa nın anwʊn ngehele dıɛ'n, ɔ nʊn mɔ ato ngehelefʊɛ'n-mɔ kekele yí bɛ́ afian ɛlɔ'n tı man kʊn. Ɔ sanlın kɛ Zufʊ'n-mɔ nʊn Gɛlɛkı'n-mɔ ngehele'n m'ɔ tʊ de nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ'n, ɔ nʊn mmian nun ɛkpɛ, ɔ nʊn Zufʊ'n-mɔ fɛtı'n-mɔ, ɔ nʊn mala mmie-mɔ, ɔ nʊn cilie-mɔ, ato ngehelefʊɛ sɔ'n-mɔ a han yí kʊalaa a bɔ nun yɛ̂ bɛ lɛ kekele ɔ. Kalata nın ati 3.1-4.6, Pɔlʊ lɛ kacı asɔnın mma'n-mɔ kɛ bɛ si bɛ nanndı wɔ kʊn ɛyɔlɛ'n mɔ bɛ nʊn yɛ́ Mın Zozi Kilisi b'a yɔ'n. Kalata nın agualıɛ nun (4.7-18), Pɔlʊ a fa ahın ebisa nʊn yí ti anwʊn ngalıɛ ɔ'a wula nun.

Ahın ebisa

1 Mín Pɔlʊ mɔ Nyanmıan a hulo kɛ n gáci Kilisi Zozi bɔfʊɛ'n, mın nʊn anianman Timote yɛ̂ yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhı ɔ. 2 Yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhı yɛ nwan ɛmɔ mɔ bɛ wɔ Kolɔsʊ kulo nın asʊ ɛbɛlɛ'n. Anianman-mɔ, ɛmɔ mɔ bɛ nʊn Kilisi a yɔ kʊn, mɔ ɔ'a man ɛmɔ anwʊn a tı, mɔ bɛ nanndı yí atın nın asʊ'n, yɛ 'bisa ɛmɔ ahın. Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Sı'n, ɔ nwún ɛmɔ anwʊn anwunnvoe, ɛsɛ ɔ mán ɛmɔ alʊa cícı bɛ́ nwʊn.

Asına nʊn asɔnın ɛyɔlɛ

3 Mɛlɛ biala mɔ yɛ 'sɛlɛ yɛ man ɛmɔ'n, yɛ da Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Mın Zozi Kilisi Ası nın ası wɔ ɛmɔ dunman nun. 4 Yɛ da Nyanmıan ası, ɔ sanlın kɛ y'a tı kɛ ɛmɔ de Zozi Kilisi bɛ di, ɛsɛ menian'n-mɔ kʊalaa mɔ bɛ tı yɛ́ Mın Nyanmıan Kpili menian'n, ɛmɔ kulo bɛ́. 5 Dedi'n nʊn ehulo'n mɔ ɛmɔ le yí'n, ɔ fi anyındasʊɛ like'n mɔ Nyanmıan a fa a sie ɛmɔ wɔ nyanmıansʊ ɛlɔ'n. Anyındasʊɛ like sɔ'n, bɛ lili mʊa bɛ hanlın yí nwʊn ɛjɔlɛ bɛ helelı ɛmɔ mɛlɛ mɔ bɛ 'kan Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ tı ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n bɛ kele ɛmɔ'n. 6 Ɛjɔlɛkpa'n lɛ tɛlɛ ɔ fa mân'n lıka kʊalaatin, ɛsɛ ɔ lɛ man menian'n-mɔ abalabɔ'n kaci kɛ ɛmɔ dıɛ nın a kaci'n. Afı cıan mɔ bɛ bɔlı Ɛjɔlɛkpa sɔ'n bɛ helelı ɛmɔ nın ala yɛ̂ ɛmɔ nwunlin kɛ kanngʊ Nyanmıan sı anwunnvoe sakpa ɔ. 7 Ɛjɔlɛkpa sɔ'n,

yɛ́ manngʋn kpa Epafalasɪ m'ɔ nʋn yɛ di junman kʋn'n, y'ɔ bɔlɪ helelɪ
ɛmɔ ɔ. Ɔ di yɛ́ ja nun ɔ di Kilisi junman'n kanlanman kpa wɔ ɛmɔ
afian ɛlɔ. 8 Ehulo'n mɔ Nyanmɪan Wawɛ nɪn a fa a wula ɛmɔ anun,
mɔ ɛmɔ fa kulo bɛ́ nwʋn'n, ɔ'a han yí nwʋn ɛjɔlɛ ɔ'a hele yɛ́.
9 Ɛhɪka ati, ɔ fi cɪan mɔ yɛ tɪlɪ ɛmɔ angan'n, cɪan daa yɛ yɔ asɔnɪn yɛ
man ɛmɔ. Yɛ lɛ sɛlɛ Nyanmɪan kɛ ɔ mán yí Wawɛ'n héle ɛmɔ ngɛlɛ kpa
ɔ mán ɛmɔ nyán ajʋnlɪn bɛ nwún like m'ɔ kulo kɛ ɛmɔ yɔ'n kpa bɔkɔɔ.
10 Ɛbɛlɛ nɪn anun yê ɛmɔ 'ba hʋala bɛ yɔ like mɔ yɛ́ Mɪn kulo'n, nán
ɛmɔ ɛnanndɪɛ nɪn a sɔ yí nyɪn atɪn biala asʋ. Ɛmɔ 'ba bɔ bala mgbakpa
ngacile'n kʋalaatin, ɛsɛ ɛmɔ 'ba nwun Nyanmɪan bɛ kɔ bɛ́ nyunnun.
11 Yɛ lɛ sɛlɛ Nyanmɪan kɛ ɔ fá yí anunminnyanmʋn tunmin'n ɔ wówula
ɛmɔ anwʋnsɛlɛ, ɔ mán ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ tíla bɛ́ ahʋnlɪn wɔ yalɛ
elie ngacile biala anun. 12 Ɛmɔ lí fɛ bɛ lá Nyanmɪan m'ɔ tɪ Sɪɛ nɪn
asɪ. Ɔ sanlɪn kɛ yí anunminnyanmʋn mân nɪn anun ninnge'n mɔ ɔ'a
sesie ɔ'a man bɛ́ mɔ bɛ tɪ yí dɪɛ'n, ɔ'a man ɛmɔ a nyan ninnge sɔ'n bie.
13 Ɔ'a le yɛ́ fi awosin tunmin nɪn anun, ɔ'a fa yɛ́ ɔ'a sie yí ehulo Baa'n
belemgbin mân nɪn anun. 14 Baa sɔ'n, ɔ'a tua yɛ́ ti kalɛ ɔ a le yɛ́ fi ɛtɛ
nɪn anun ɔ'a man y'a nyan ɛtɛ face.

Kilisi tɪ kpili tala ninnge'n kʋalaatin

15 Nyanmɪan mɔ bɛ nnwun man yí'n, yí nvoninnin y'ɔ le Kilisi. Ɔ
sanlɪn kɛ Kilisi anun yê yɛ nwun kɛ Nyanmɪan kpɪn tɪ yí nɪn ɔ. Anɪn
Kilisi wɔ ɛbɛlɛ asannan nán b'a bɔ ninnge'n kʋalaatin. Ɔ tɪ ninnge'n
kʋalaatin mɔ Nyanmɪan a bɔ nɪn asʋ kpain. 16 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan
nanndɪ Kilisi sʋ yê ɔ bɔlɪ ninnge kʋalaa ɔ. Anwunno ɛlɔ dɪɛ o, asɪ ɛwa
dɪɛ o, mɔ bɛ́ nyɪn nwun yí o, mɔ bɛ́ nyɪn nnwun man yí o, wawɛ'n-mɔ
mɔ bɛ di kpain nɪn o, bɛ́ mɔ bɛ le tunmin nɪn o, bɛ́ mɔ bɛ sie mân
nɪn o, Nyanmɪan nanndɪ Kilisi sʋ yê ɔ bɔlɪ ninnge'n kʋalaatin ɔ. Yí
kʋalaa tɪ Kilisi dɪɛ. 17 Asannan nán mân nɪn a bɔ yí bʋ'n, anɪn Kilisi
wɔ ɛbɛlɛ dada angʋnmɪn. Yí dunman nun yê eyuadɪ'n jin yí ja nun
ɔ. 18 Asɔnɪn'n m'ɔ tɪ kɛ sʋanlan baka'n, yí ti'n y'ɔ le Kilisi. Bɛ́ mɔ bɛ
fi ewue mma'n-mɔ afian bɛ 'ba tinnge bɛ nyan ngʋan'n, Kilisi y'ɔ li bɛ́
ti ɔ. 19 Afɪ Nyanmɪan a yɪ yí nwʋn kpa bɔkɔɔ wɔ yí Wa nɪn anun.
20 Nyanmɪan nanndɪ yí Wa nɪn asʋ ɔ nʋn eyuadɪ'n b'a sesie bɛ́ afian.
Nyanmɪan a man yí Wa nɪn a wu kʋlʋwa nɪn asʋ yí moja nɪn a gua
asɪ, ɔ'a man ɔ nʋn anwunno ɛlɔ nʋn asɪ ɛwa ninnge'n kʋalaa b'a sesie
bɛ́ afian.
21 Ɛmɔ kʋsʋ, daba anɪn ɛmɔ kpɔ Nyanmɪan ɛmɔ nʋn yí nni man. Ɔ
sanlɪn kɛ ɛmɔ ajʋnlɪn'n tɪ ɛtɛ, ɛsɛ ɛmɔ nyɔ man nyɔlɪɛ kpa. 22 Nan sian
dɪɛ, yí Wa nɪn anwʋnnaan nun ewue'n m'ɔ wuli nɪn ati, Nyanmɪan a
sesie yí nʋn ɛmɔ afian. Ɔ man ɛmɔ kʋala bɛ fite yí nyunnun anwʋntɪɛ
nun, ɛmɔ anwʋn saun, bɛ nnyan man ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan
man. 23 Nan kʋsʋ, ɔ sɛ kɛ ɛmɔ tíla bɛ́ dedi nɪn anun kpolo bɛ sɔ́ ndɪan
kpa wɔ yɛ́ Mɪn nun. Nán bɛ yaci bɛ́ nwʋn nun maan anyɪndasʋɛ
like'n mɔ ɛmɔ a tɪ yí nwʋn ɛjɔlɛ wɔ Ɛjɔlɛkpa nɪn anun'n tʋ fʋn ɛmɔ.
Afɪ Ɛjɔlɛkpa sɔ'n mɔ ɛmɔ a tɪ'n, mɔ mín Pɔlʋ m'an kaci sʋ akʋa'n, b'a
bɔ b'a hele mân nɪn anun menian'n-mɔ kʋalaatin.

Pɔlʋ ɛfɛ'n

24 Sian'n, sɛ mɪn fɛ wɔ ɛmɔ dunman nun an, mɪn di yí nwʋn fɛ.
Ɔ sanlɪn kɛ Asɔnɪn'n m'ɔ tɪ Kilisi anwʋnnaan'n dunman nun, ɛfɛ mɔ

mɪɪn fɛ wɔ mín kpolo nun'n, mɪn 'gua yí bʋ kɛ Kilisi muonun fɛlɪ dede
ɔ gualɪ yí bʋ'n. 25 Kilisi Asɔnɪn sɔ'n dunman nun yê Nyanmɪan a yɪ
mín kɛ m mʋ́ka ɛmɔ ɔ. Nyanmɪan a yɪ mín kɛ n gán yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n
kʋalaa n géle menian'n-mɔ. 26 Afɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, daba anɪn ɔ tɪ nvɪalɪɛ nun
ɛjɔlɛ man menian'n-mɔ. Nan ɛnɛ dɪɛ, Nyanmɪan a bɔ yí tɛtɛlɛ nun ɔ'a
man bɛ́ mɔ bɛ tɪ yí dɪɛ'n. 27 Bɛ́ yê Nyanmɪan hulolɪ kɛ ɔ yɪ nvɪalɪɛ nun
like'n maan bɛ nwun yí ɔ. Nvɪalɪɛ nun like sɔ'n tɪ anyanbɛnwʋn like,
ɔ tɪ ɛnyɪnmɪan like man menian'n-mɔ kʋalaatin mɔ bɛ tɪ man Zufʋ'n.
Nvɪalɪɛ nun like sɔ'n y'ɔ le Kilisi m'ɔ wɔ ɛmɔ nun'n. Ɛhɪ y'ɔ man ɛmɔ
le anyɪndasʋɛ kɛ ɛmɔ 'nyan yí anunminnyanmʋn'n bie ɔ. 28 Ɛhɪka ati
yê yɛ bɔ Kilisi anwʋn ɛjɔlɛ'n yɛ kele menian'n-mɔ kʋalaa ɔ. Yɛ kannzʋ
bɛ́, ɛsɛ yɛ kekele bɛ́ ninnge sɔ'n-mɔ kʋalaa ngɛlɛ sʋ, nán biala m'ɔ ɔ'a
fa yí nwʋn ɔ'a man Kilisi nɪn a tɪnngɛ fɔ́ʋ́n wɔ Nyanmɪan anyunnun.
29 Yí sɔ ati, anwʋnsɛlɛ kpili'n mɔ Kilisi a fa a wula mín nun'n, mɪɪn bɔ
mɔndɪnlɪn mɪn fa mɪn di junman sɔ'n.

2

1 Ɛhɪ, mɪn kulo kɛ ɛmɔ nwun nun kɛ mɔndɪnlɪn kpili'n mɔ mɪɪn bɔ'n,
mɪɪn fɛ mɪn man ɛmɔ nʋn Laodise kulo nɪn asʋ asɔnɪn mma'n ɔ nʋn bɛ́
kʋalaa mɔ bɛ nzɪ man mín'n. 2 Mɪɪn di junman sɔ'n mɪn man ɛmɔ alʋa
cɪcɪ bɛ́ nwʋn, bɛ́ nʋan sɛ bɛ́ nwʋn bɛ kulo bɛ́ nwʋn, ɛsɛ ngɛlɛ'n fɔtɔ bɛ́
kpa bɔkɔɔ maan bɛ sɪ Kilisi m'ɔ tɪ Nyanmɪan nvɪalɪɛ nun like'n. 3 Afɪ
Kilisi anun yê Nyanmɪan man sʋanlan kʋala kɛ ɔ nwun yí Nyanmɪan
muonun kpa bɔkɔɔ, ɛsɛ ɔ kʋala ɔ nwun ngɛlɛ maan ɔ bʋ sʋ ɔ. 4 Mɪɪn
kan yí sʋa mɪn man ɛmɔ tɪ, nán ɛmɔ a mman man sʋanlan fɪ́ɪ́ a ngolo
man yí nʋan nun ɔ'a nnaka man ɛmɔ. 5 Sɛ n wɔ mʋa bɔbɔ a, mín ti
wɔ ɛmɔ asʋ, ɛsɛ mɪn di ɛmɔ anwʋn fɛ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ anʋan sɛ bɛ́
nwʋn yê dedi'n mɔ ɛmɔ le yí wɔ Kilisi anun'n, ɛmɔ le nun kpolo.

Zozi Kilisi tɪ yɛ́ like kʋalaatin

6 Kɛmɔ ɛmɔ a le Kilisi Zozi kɛ bɛ́ Mɪn'n, ɛmɔ mán bɛ ɛnanndɪɛ'n nʋn
yí dɪɛ'n yɔ́ kʋn. 7 Ɔ fi ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ hanlɪn bɛ helelɪ ɛmɔ'n, ɛmɔ fá bɛ́
susuguasʋ'n kʋalaa bɛ gúa Kilisi sʋ bɛ sɔ́ ndɪan wɔ yí nun, nán bɛ lá
yí asɪ kpa.

8 Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa, nán sʋanlan fɪ́ɪ́ a ngekele man ɛmɔ
amanmuo m'ɔ fi kulo menian ngɛlɛ'n ɔ'a nnaka man ɛmɔ. Ngehele
sɔ'n-mɔ, kulo menian'n-mɔ ɔ nʋn Abɔnsanmʋn nʋn yí sasʋ'n-mɔ yê
bɛ kekele ɔ, nan nán Kilisi y'ɔ kekele ɔ. 9 Afɪ Kilisi sʋanlan baka'n
muonun anun yê bɛ nwun Nyanmɪan kpa bɔkɔɔ ɔ. 10 Ɔ man sɛ ɛmɔ
le Kilisi m'ɔ di tunmin kʋalaa asʋ kpain nɪn an, anɪn ɛmɔ le like biala
kʋalaatin.

11 Kʋn ɛyɔlɛ'n mɔ ɛmɔ nʋn Kilisi b'a yɔ'n, yí nzɔlɛ'n m'ɔ kele kɛ ɛmɔ
nʋn yí tɪ kʋn'n, y'ɔ le ɛmɔ mmian nun ɛkpɛ'n. Mmian nun ɛkpɛ sɔ'n
y'ɔ le nyɔlɪɛ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ mɔ ɔ'a yɪ yɛ́ nun ɔ'a fite'n. Kilisi y'ɔ di junman
sɔ nɪn ɔ, nán ɔ fi man kulo sʋanlan. 12 Afɪ mɛlɛ mɔ bɛ sɔnɪnlɪn ɛmɔ'n,
ɔ tɪ kɛ ɛmɔ nʋn Kilisi b'a wu. Yê kɛmɔ ɛmɔ de di kɛ Nyanmɪan le
tunmin ɔ'a man Kilisi fi ewue nun ɔ'a tinnge'n, ɔ tɪ kɛ ɛmɔ nʋn Kilisi
bɛ fi ewue nun b'a tinnge. 13 Ɛmɔ mɔ daba anɪn b'a wu wɔ bɛ́ ɛtɛ'n-mɔ
anun'n, afɪ anɪn ɛmɔ tɪ man Nyanmɪan menian'n, sian dɪɛ, Nyanmɪan
a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe, ɔ'a man ɛmɔ nʋn Kilisi b'a nyan ngʋan.

Ɔ'a fa yé ɛtɛ'n-mɔ kʋalaa ɔ'a hye yé. 14 Yé nyɔlɪɛ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ tɪ kɛ
kalɛ. Yí nwʋn kalata mɔ bɛ hɛlɛlɪ'n kele kɛ y'a tʋn mala. Yí ti, kalɛ
sɔ'n dunman nun, ɔ sɛ kɛ bɛ kun yé. Ɛhɪ, yé m'ɔ sɛ kɛ bɛ kun yé'n,
Kilisi a kaci yé ɔ'a man b'a hun yí kʋlʋwa nɪn asʋ yé kalɛ'n dunman
nun. 15 Kilisi a wu kʋlʋwa nɪn asʋ. Ɛbɛlɛ yê Nyanmɪan sɪnlɪn ɔ lili
mmɔnsanmʋn'n-mɔ asʋ kunnunmun ɔ lelɪ bé tunmin'n kʋalaa ɔ. Ɔ tɪ
kɛ sahɪnlan mɔ ɔ'a li kunnunmun ɛlɔɛ nun ɔ lɛ fa yí nganga'n-mɔ kele
bagua nɪn ɔ.
16 Ɛhɪka ati, m'ɔ tʋ de alɪɛ, nʋn nzan, nʋn cilie'n-mɔ, ɔ nʋn Zufʋ'n-mɔ
fɛtɪ elie kɛ sala m'ɔ kɔ fi fʋfɔlɛ nɪn anwʋn fɛtɪ'n anaan ɛnwʋnmɪan ele
cɪan m'ɔ tɪ cɪnnjɪn man Zufʋ'n-mɔ'n, sɛ bɛ bua ɛmɔ ndɛɛ, ɔ sanlɪn kɛ
ɛmɔ nni man sʋ a, nán bɛ di yí nwʋn yalɛ. 17 Ɛhɪ kʋalaa tɪ kɛ like kpa'n
m'ɔ lɛ ba'n wawɛ. Like kpa sɔ'n y'ɔ le Kilisi muonun. 18 Yí ti, bé mɔ bɛ
kulo bé nwʋn asɪ bɛbɛlɛ bɛ yɔ asɔnɪn bɛ sʋ nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-
mɔ, mɔ ɛsɛ ninnge mɔ bɛ kɔ nwun yí wawɛ nun nɪn anwʋn cɪan bé
kpa'n, sɛ bɛ kan bɛ kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ a minlin, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ nyɔ man
ninnge sɔ'n-mɔ bie a, nán bɛ di yí nwʋn yalɛ. Bɛ tu bé nwʋn mgban,
bé muonun bé ajʋnlɪn nɪn asʋ yê bɛ di ɔ. 19 Bɛ nva man bé nwʋn bɛ
mmɔ man Kilisi m'ɔ li yé ti'n. Afɪ Asɔnɪn'n tɪ kɛ anwʋnnaan, yí ti'n y'ɔ
le Kilisi. Yí lɪlɪ y'ɔ man anwʋnnaan'n like di, ɔ man ɔ tɪ akpɔlɛ ɔ nyin
kɛ Nyanmɪan lɛ kpʋnndɛ yí nɪn ɔ.

Ɛmɔ nʋn Kilisi b'a wu

20 Ɛmɔ nʋn Kilisi b'a wu, bɛ nʋn mmɔnsanmʋn'n-mɔ mɔ bɛ sie mân
nɪn afian a tɪ. Nan ɔ yɔ sɛ mɔ afɪ ɛmɔ bɔ bé abalabɔ'n kɛ ɛmɔ tɪ ɛtɛ
mân'n dɪɛ'n? Ɔ yɔ sɛ mɔ mân'n mala'n nʋn yí ngehele'n-mɔ asʋ yê
ɛmɔ di'n? 21 Mân'n nwan: “N'ɛ fa ɛhɪ!”, “N'ɛ di ɛhɪ!”, “N'ɛ kan ɛhɪ!”.
22 Alɪɛ mɔ bɛ di bɛ je bɛ gua'n, yí nwʋn mala nʋn ngehele mɔ mân'n
kele nɪn anɪn. 23 Ɛ nwun kulo menian'n-mɔ mala sɔ'n-mɔ a, ɛ 'ba se kɛ
ngɛlɛ ɛjɔlɛ m'ɔ fi Nyanmɪan ɛlɔ ɔ. Afɪ kɛ bɛ kulo kɛ bɛ sʋ Nyanmɪan'n
yê bɛ yɔ ɔ. Bɛ yɔ bé nwʋn kɛ bɛ tɪ menian mɔ bɛ bɛbɛlɛ bé nwʋn asɪ
bɛ kele bé nwʋnnaan'n yalɛ kpa. Nan ɛhɪ kʋalaa tɪ mgban. Ɔ sanlɪn
kɛ ɔ man yɛ nni man yé abalabɔ ɛtɛ nɪn asʋ kunnunmun.

3

Ɛmɔ nʋn Kilisi bɛ fi ewue nun b'a tinnge

1 Ɛmɔ nʋn Kilisi bɛ fi ewue nun b'a tinnge. Yí ti, ɛmɔ kpʋ́nndɛ
nyanmɪansʋ ɛlɔ ninnge'n-mɔ. Yí bʋ y'ɔ le kɛ ɛmɔ bɔ́ bala m'ɔ sɔ
Nyanmɪan anyɪn. Afɪ nyanmɪansʋ ɛlɔ yê Kilisi wɔ ɔ, ɔ tɪ Nyanmɪan
fama sʋ. 2 Yí ti, ɛmɔ mán nyanmɪansʋ ɛlɔ ninnge'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ
hían ɛmɔ ɔ tála asɪ ɛwa dɪɛ'n-mɔ. 3 Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ a wu yê ɛmɔ
ngʋan'n fɪa Kilisi m'ɔ nʋn Nyanmɪan bɛ tɪ munmuan kʋn nɪn anun.
4 Nan mɛlɛ mɔ Kilisi m'ɔ man ɛmɔ ngʋan'n 'ba yɪ yí nwʋn kele
menian'n-mɔ'n, ɔ nʋn ɛmɔ yê ɔ 'ba fite wɔ yí anunminnyanmʋn nɪn
anun ɔ.

Nyɔlɪɛ daba'n nʋn nyɔlɪɛ fʋfɔlɛ'n

5 Ɛhɪka ati, ɛmɔ yáci asɪɛ nɪn asʋ ɛwa ninnge ɛtɛ'n kʋalaa bɛ gúa.
Ninnge sɔ'n-mɔ y'ɔ le satɪlɪfʋɛ ɔ nʋn ajʋnlɪn ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ, ɔ nʋn
anwʋnnaan'n nyɔlɪɛ m'ɔ kulo m'ɔ wɔ ɛmɔ asɪtanlan nɪn anun'n, ɔ nʋn
anyɪnbʋlʋ, ɔ nʋn acɛbɛ. Acɛbɛ ɛyɔlɛ'n kʋsʋ tɪ amʋan ɛsɔ'n bie. 6 Nyɔlɪɛ

ɛtɛ sɔ'n-mɔ ati y'ɔ man Nyanmıan sikpɛ'n cı bɛ́ mɔ bɛ mman man yí anyınnzɔ nın ɔ. 7 Ɛmɔ kʋsʋ, daba mɔ ɛmɔ nzı man Nyanmıan'n, kɛ anın ɛmɔ asıtanlan'n tı yí nın anın.
8 Nan sian dıɛ, ɛmɔ yáci ɛhı kʋalaa bɛ gúa: ɛya ɛfɛ, ahʋnlın kpili, ati anun ɛtɛ ninnge, ɔ nʋn menian anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan. Yɛ̂ nán bɛ man ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí fi bɛ́ nʋan fite. 9 Nán bɛ di ato bɛ kele bɛ́ nwʋn fíí kʋ́n. Ɔ sanlın kɛ nyɔlıɛ ɛtɛ ɛtɛ m'ɔ wɔ ɛmɔ asıtanlan nın anun daba'n, ɛmɔ a yaci a gua. 10 Ɛmɔ a nyan asıtanlan fʋfɔlɛ. Ɛmɔ lɛ kaci kɛ Nyanmıan muonun m'ɔ bɔlı ɛmɔ'n bɛ sı yí kpa bɔkɔɔ bɛ kɔ bɛ́ nyunnun. 11 Yí ti, sɛ ɛmɔ a kaci menian nvʋfɔlɛ a, anın ɔ le man kɛ bia tı Zufʋ, anaan bia tı man Zufʋ, b'a kpɛ bia mmian nun, anaan bɛ kpɛlı man bia mmian nun. Ɔ le man kɛ bia anyın a tı, anaan bia anyın tılı man. Ɔ le man kɛ bia tı kanga, anaan bia tı man kanga. Nan m'ɔ cian'n y'ɔ le Kilisi. Kilisi wɔ bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ de yí bɛ di nın asıtanlan nın anun.
12 Ɛhı, Nyanmıan a hulo ɛmɔ, ɔ'a kpa ɛmɔ maan b'a kaci yí anwʋntıɛ menian. Yí sɔ ati, ɛmɔ nwún ɛhınlın-mɔ anwʋn anwunnvoe, bɛ yɔ́ ahunnunye, bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası, bɛ tʋ́ bɛ́ ahʋnlın ası bɛtɛɛ, ɛsɛ bɛ sí abʋtalɛ. 13 Ɛmɔ tíla bɛ́ ahʋnlın bɛ yáci bɛ́ nwʋn sa bɛ hyé bɛ́ nwʋn. Sɛ ɔ di kɛ sʋanlan bie fɛ yí manngʋn anwʋn ɛya a, ɔ fá hyé yí. Afı kɛmɔ Kilisi a yaci ɛmɔ anwʋn sa ɔ'a hye ɛmɔ'n, ɛmɔ kʋsʋ yáci bɛ́ manngʋn'n-mɔ anwʋn sa bɛ hyé bɛ́. 14 Like kʋalaa mɔ ɛmɔ 'yɔ'n, ɛmɔ yɔ́ yí ehulo nun, ɛmɔ mán bɛ́ nʋan sɛ́ bɛ́ nwʋn kpa bɔkɔɔ. 15 Kilisi mán ɛmɔ alʋa cícı bɛ́ nwʋn. Afı alʋacıcıɛ sɔ nın ati yɛ̂ Nyanmıan a fɛlɛ ɛmɔ ɔ'a man bɛ nʋn Kilisi a yɔ munmuan kʋn ɔ. Yí ti, ɛmɔ nwún ye bɛ lá yí ası. 16 Ɛmɔ mán Kilisi Anʋan Ɛjɔlɛ'n wʋ́wʋlʋ ɛmɔ kpa, ɔ há ɛmɔ asıtanlan nın anun. Ngɛlɛ'n kʋalaa mɔ Nyanmıan a fa a man ɛmɔ'n, ɛmɔ fá bɛ héhele yí ninnge'n, ɛsɛ bɛ fá bɛ tʋ́ bɛ́ nwʋn fʋɔ. Ye'n mɔ Nyanmıan a yɔ ɛmɔ'n, ɛmɔ nwún yí bɛ yí bɛ́ kunnun bɔkɔɔ bɛ tʋ́ Izalayɛ ejue'n-mɔ, ɔ nʋn mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ hele ɛmɔ'n bɛ yí Nyanmıan ayɛ. 17 Ɛmɔ like ɛyɔlɛ nun o, ɛmɔ ɛjʋjɔlɛ nun o, yí kʋalaa mɔ ɛmɔ lɛ yɔ'n, bɛ yɔ́ wɔ yɛ́ Mın Zozi dunman nun, nán ɔ nanndı yí sʋ, ɛmɔ a la Nyanmıan m'ɔ tı Sıɛ nın ası.

Asɔnın mma'n-mɔ abalabɔ'n

18 Ɛhı, ɛmɔ mmalasua'n-mɔ, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ mán bɛ́ hun-mɔ. Yɛ́ Mın anyunnun, m'ɔ sɛ kɛ ɛmɔ yɔ nın anın. 19 Ɛmɔ mmelenzua'n-mɔ, ɛmɔ kʋsʋ húlo bɛ́ yı-mɔ, nán bɛ momunlan bɛ́ nyunnun bɛ kele bɛ́. 20 Ɛmɔ mmatʋnman'n-mɔ, ɛmɔ mán bɛ́ sı nʋn bɛ́ nin-mɔ anyınnzɔ wɔ like biala anun. Afı yí sɔ yɛ̂ yɛ́ Mın kulo ɔ. 21 Ɛmɔ mɔ bɛ tı sıɛ nʋn nian'n, nán bɛ kan bɛ́ mma'n-mɔ ɛya maan bɛ́ nwʋn bubu bɛ́. 22 Ɛmɔ mɔ bɛ tı nganga'n kʋsʋ, ɛmɔ mán bɛ́ mın-mɔ mɔ bɛ wɔ asıɛ nın asʋ ɛwa nın anyınnzɔ wɔ like biala anun. Ɛmɔ amın'n-mɔ anyunnun, nán bɛ yɔ bɛ́ nwʋn kɛ menian mɔ bɛ le di junman bɛ kpʋnndɛ ɛfʋa, kʋsʋ bɛ kaci bɛ́ nzin an, anın ɛmɔ a bubu bɛ́ sa ɔ nʋn bɛ ja b'a tanlan sʋ. Nan kɛmɔ ɛmɔ man yɛ́ Mın anyınnzɔ'n, ɛmɔ yí bɛ́ kunnun bɛ lí bɛ́ junman'n. 23 Junman biala mɔ ɛmɔ 'di'n, ɛmɔ yí bɛ́ kunnun bɛ lí yí kanlanman kpa. Ɛmɔ lí yí kɛ bɛ le di bɛ man yɛ́ Mın, nan nán kulo menian'n-mɔ yɛ̂ ɛmɔ lɛ di man bɛ́ ɔ. 24 Afı Mınlıan kpa'n mɔ ɛmɔ lɛ sʋ yí'n y'ɔ le Kilisi. Yí ti, ɛmɔ kácı kɛ ajâ'n mɔ Nyanmıan a fa a bɔ ɛmɔ anɔhʋba'n, Kilisi yɛ̂ ɔ 'man ɛmɔ asa 'kan yí ɔ. 25 Nan

sʋanlan m'ɔ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n, ɔ 'nyan yí ɛtɛ nɪn anwʋn ahatua. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan dɪɛ, ɔ nnɪan man menian'n-mɔ anyunnun ɔ mmu man bɛ́ bɪ.

4

1 Ɛmɔ kʋsʋ mɔ ɛmɔ tɪ mɪnlɪan'n, ɛmɔ nʋn bɛ́ ngʋa'n-mɔ sín atɪn m'ɔ tɪ fʋ́ʋ́n, ɔ tɪ sɛsɛ nɪn asʋ. Ɛsɛ, nán man ɛmɔ alʋa fi kɛ ɛmɔ kʋsʋ le Mɪnlɪan kʋn. Mɪnlɪan sɔ'n wɔ nyanmɪansʋ ɛlɔ.

Afʋtu nʋn ngalɪɛ

2 Ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ tánlan mmʋtʋɛ ɛyɔlɛ nɪn anun, bɛ mán bɛ́ nyɪn kpála, ɛsɛ bɛ lá Nyanmɪan asɪ. 3 Mɛlɛ mɔ ɛmɔ 'sɛlɛ Nyanmɪan'n, ɛmɔ sɛ́lɛ bie bɛ mán yɛ́ kʋsʋ maan Nyanmɪan kpɛ́ atɪn kpa ɔ mán yɛ hán yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n, yɛ bɔ́ Kilisi nʋɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ'n mɔ sian dɪɛ Nyanmɪan a yɪ a hele'n. Afɪ nʋɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ sɔ'n dunman nun yê n na fiadɪ tɛmʋn mɔ yɛ wɔ nun nɪn ɔ. 4 Ɛhɪka ati, ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmɪan. Ɔ mán n gán nʋɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ sɔ'n kɛ ɔ fata kɛ mɪn kan yí'n, nán menian'n-mɔ a tɪ yí bʋ kpa bɔkɔɔ. 5 Ɛmɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Kilisi'n tɪ a, ɛmɔ nánndɪ ngɛlɛ sʋ. Tɛmʋn'n mɔ yɛ wɔ nun'n, ɛmɔ hán Kilisi anwʋn ɛjɔlɛ'n bɛ héle bɛ́. 6 Ɛmɔ mán bɛ́ nʋan ɛjɔlɛ'n yó fɛ, ɛsɛ bɛ hán ɛjɔlɛ m'ɔ kɔ atɪn sʋ. Yí dɪɛ, sɛ sʋanlan bie bisa ɛmɔ kosuan an, anɪn ɛmɔ nyan bie bɛ bua yí kanlanman.

7 Tisiki tɪ yɛ́ nianman kpa, ɔ sʋ Kilisi ananhɔlɛ nun, ɔ bʋka mín yɛ di yɛ́ Mɪn junman'n. Ɔ 'ba bɔ kʋalaa kʋalaa'n ɔ kele ɛmɔ, nán ɛmɔ a nwun ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a tʋ mín'n. 8 Ɛhɪka ati, mɪɪn sʋan anianman sɔ nɪn ɛmɔ anwʋn ɛlɔ, maan ɔ kan ɛwa ɛjɔlɛ ɔ kele ɛmɔ, nán ɛmɔ ahʋnlɪn a tɔ bɛ́ kunnun b'a nyan anwʋnsɛlɛ. 9 Mɪɪn sʋan yí nʋn Onezimʋn ɛmɔ anwʋn ɛlɔ. Ɔ tɪ yɛ́ nianman kpa, ɔ sʋ yɛ́ Mɪn ananhɔlɛ nun. Ɔ nʋn Tisiki, bɛ 'ba bɔ ɛwa kʋalaa kʋalaa'n bɛ kele ɛmɔ.

10 Alisitakɪ mɔ mɪn nʋn yí la fiadɪ sʋa nɪn anun ɛwa'n, yí nwan ɔ 'yɔ ɛmɔ like. Maakɪ m'ɔ tɪ Baanabasɪ anianman'n, yí kʋsʋ yí nwan ɔ 'yɔ bɛ́ like. Maakɪ sɔ'n, m'an han yí nwʋn ɛjɔlɛ m'an hele ɛmɔ daba. Yí ti, sɛ ɔ ba ɛmɔ anwʋn ɛlɔ a, ɛmɔ sɔ́ yí nun kanlanman. 11 Zozi mɔ bɛ fɛlɛ yí Zusutusu'n, yí kʋsʋ yí nwan ɔ 'yɔ bɛ́ like. Bɛ́ menian nsan sɔ'n, bɛ́ ala yê bɛ tɪ Zufʋ mɔ b'a le Kilisi b'a li bɛ nʋn mín yɛ di Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anwʋn junman ɔ. B'a man mín lʋa a cɪcɪ mín nwʋn kpa. 12 Epafalasɪ m'ɔ fi Kolɔsʋ'n, yí kʋsʋ yí nwan ɔ 'yɔ ɛmɔ like. Ɔ tɪ Kilisi akʋa. Ɔ yɔ mmʋtʋɛ m'ɔ sʋ ɛbʋɛ ɔ man ɛmɔ cɪan daa. Ɔ sɛlɛ Nyanmɪan kɛ ɛmɔ tíla bɛ́ dedi nɪn anun kpolo, ɔ mán ɛmɔ ati tín wɔ Wawɛ nun, ɛsɛ ɔ mán ɛmɔ hʋ́ala bɛ yɔ́ like biala m'ɔ kulo'n kpa bɔkɔɔ. 13 Mɪn kʋala mɪn di Epafalasɪ anwʋn adanzɪɛ kɛ, ɔ bɔ ɛmɔ anwʋn mɔndɪnlɪn kpa. Ɔ bɔ Laodise ɔ nʋn Hielapolisi asɔnɪn mma'n-mɔ kʋsʋ anwʋn mɔndɪnlɪn kpa. 14 Yɛ́ manngʋn Luku m'ɔ di dɔkʋtɛ junman'n, ɔ nʋn Demasɪ, bɛ́ nwan bɛ 'yɔ ɛmɔ like. 15 Ɛmɔ yɔ́ Laodise ɛlɔ anianman'n-mɔ like. Ɛmɔ yɔ́ Nɪnfa nʋn asɔnɪn mma'n-mɔ mɔ bɛ yia yí awulo ɛbɛlɛ'n like. 16 Sɛ ɛmɔ kɪnnga kalata ɛhɪ yue a, bɛ mán ɔ tʋ́ Laodise ɛlɔ anianman'n-mɔ maan bɛ́ kʋsʋ bɛ kínnga yí asɔnɪn sua nɪn anun. Ɛmɔ kʋsʋ kínnga kalata'n m'ɔ fi Laodise ɛlɔ mɔ ɛmɔ asa kɔ han yí'n. 17 Ɛmɔ hán héle Alɪsipʋ kɛ junman'n mɔ yɛ́ Mɪn a fa a wula yí sa nun kɛ ɔ lí'n, ɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn ɔ lí yí kpa bɔkɔɔ.

18 Ɛjɔlɛ kpɔlɛ ɛhɪ-mɔ tɪ mín muonun mín Pɔlʋ mín sa ati kalata.
Mɪɪn kɛlɛ ɛmɔ mɪn bisa bɛ́ ahɪn. Nán bɛ man bɛ́ lʋa fi kɛ n dɛ la fiadɪ
sua nɪn anun. Nyanmɪan nyila'n hán ɛmɔ!

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ LILɪ MƱA HƐLƐLɪ NWANLɪN TESALONINKI ASƆNɪN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Anɪn, Tesaloninki tɪ Masedʋanɪn mân nɪn anun ɛlɔ kulo kpili'n kʋn. Silivɪn mɔ bɛ fɛlɛ yí biekun Silasɪ'n, nʋn Timote yê bɛ bʋkalɪ Pɔlʋ maan ɔ bɔlɪ ɛlɔ asɔnɪn nɪn ɔ. Nan kɛmɔ Zufʋ'n-mɔ totua yí atɪn'n, Pɔlʋ a njɛ man Tesaloninki ɛbɛlɛ (Junman 17). Ɔ kpatili ɔ fi Masedʋanɪn mân nɪn anun ɔ hɔlɪ Akayi mân nɪn anun. Nan m'ɔ fi Masedʋanɪn mân nɪn anun hɔlɪ'n, ɔ sʋanlɪn Timote Tesaloninki ɛlɔ kɛ ɔ hɔ́ nían asɔnɪn mma'n-mɔ abʋsʋ sɛ bɛ yacili man bɛ́ dedi'n bɛ tɪlɪ man wɔ ahʋlʋwa'n mɔ bɛ lɛ kele bɛ́ nɪn anwʋn an. Mɔ Timote hɔlɪ walɪ m'ɔ bɔlɪ amannɪɛ fɛ helelɪ Pɔlʋ'n, yí lʋa cɪcɪlɪ nán ɔ'a hɛlɛ kalata ɛhɪ ɔ'a nwan bɛ́. Kalata nɪn anun, ɔ'a nwun Nyanmɪan anwʋn ye, ɛsɛ ɔ'a wowula bɛ́ anwʋnsɛlɛ kɛ bɛ tíla bɛ́ dedi nɪn anun bɛ hɔ́ bɛ́ nyunnun.

Kalata nɪn ati 1-3, Pɔlʋ lɛ kacɪ kɛ ɔ kpɪnlɪn lili junman'n bɛ́ afian ɛlɔ'n. Yê ɔ di fɛ kɛ sunnzun mɔ bɛ lɛ nwun yalɛ, bɛ le bɛ́ dedi nɪn anun kpolo. Ɔ kulo kɛ ɔ nwun bɛ́ nwʋn biekun. Kalata nɪn ati 4.1-12, Pɔlʋ lɛ kacɪ bɛ́ ngehele'n m'ɔ helelɪ bɛ́ wɔ ɛnanndɪɛ kpa nɪn anwʋn'n cɪnnjɪn, bɛ síe bɛ́ nwʋn ye wɔ ajʋamannɪn ngacile kʋalaa anwʋn. Kalata nɪn ati (4.13-5.11), Pɔlʋ lɛ kan yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi ɛwalɛ'n mɔ ɔ 'sa ba nɪn ɛjɔlɛ. Kalata nɪn agualɪɛ nun, Pɔlʋ lɛ tu bɛ́ fʋɔ ɛsɛ ɔ lɛ yeyila bɛ́.

Ahɪn ebisa

1 Mín Pɔlʋ, mín nʋn Silivɪn nʋn Timote yê yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhɪ yɛ nwan ɛmɔ Tesaloninki asɔnɪn mma'n-mɔ ɔ. Ɛmɔ mɔ bɛ nʋn yɛ́ Sɪ Nyanmɪan nʋn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi a yɔ kʋn'n, yɛ 'bisa ɛmɔ ahɪn.

Nyanmɪan nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe, ɛsɛ ɔ cícɪ ɛmɔ alʋa.

Asɪna

2 Yɛ da Nyanmɪan asɪ cɪan daa wɔ ɛmɔ dunman nun, ɛsɛ yɛ sɛlɛ Nyanmɪan Kpili cɪan daa yɛ man ɛmɔ. 3 Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Sɪ nɪn anyunnun, tɛmʋn biala yɛ́ ti kacɪ ɛmɔ nyɔlɪɛ'n m'ɔ kele kɛ ɛmɔ le dedi, ɛmɔ kulo bɛ́ nwʋn, ɛsɛ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi ɛwalɛ cɪan nɪn anwʋn anyɪndasʋɛ mɔ ɛmɔ le yí'n, ɔ tɪ man nzɛmɪndɛ. 4 Anianman-mɔ, yɛ sɪ kɛ Nyanmɪan a hulo ɛmɔ, ɔ'a nɪan menian'n-mɔ anun ɔ'a kpa ɛmɔ maan b'a yɔ yí dɪɛ. 5 Ɔ sanlɪn kɛ nán yɛ́ nʋan mgban nɪn ala yê yɛ falɪ yɛ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n yɛ helelɪ ɛmɔ ɔ. Nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n jinlanlɪn yɛ́ nzin maan yɛ bɔlɪ yí tunmin sʋ kʋsʋ yɛ helelɪ ɛmɔ. Ɔ manlɪn ɛmɔ nwunlin yí fɔ́ún kʋsʋ kpa kɛ Ɛjɔlɛkpa sɔ'n tɪ ananhɔlɛ. Kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɛmɔ a kpasi'n, ɛmɔ nwunlin kɛ yɛ kpɪnlɪn yɛ nʋn ɛmɔ tanlanlɪn'n. 6 Ɛmɔ a nɪan yɛ́ nʋn yɛ́ Mɪn asɪtanlan sɔ nɪn asʋ. Ɛhɪka ati yê bɛ helelɪ ɛmɔ ahʋlʋwa kpa tɛmʋn mɔ ɛmɔ lelɪ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ lili nɪn ɔ. Nan kʋsʋ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn a man ɛmɔ le fɛ elie. 7 Ɔ man Masedʋanɪn nʋn Akayi mân nɪn anun, sɛ bɛ 'kan bɛ́ kʋalaa mɔ b'a le Zozi Kilisi b'a li nɪn ɛjɔlɛ a, bɛ bɔ ɛmɔ dunman. 8 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n tɛtɛlɪ ɛmɔ Masedʋanɪn

mân nɪn anun ɔ nʊn Akayi mân nɪn anun. Ɔ'a nga man ɛbɛlɛ ala, nan mân'n lɪka kʊalaatin, bɛ bɔ dedi'n mɔ ɛmɔ le yí wɔ Nyanmɪan anun nɪn anwʊn ɛjɔlɛ. Yí ti, yé muonun yɛ ngan man ɛmɔ dedi nɪn anwʊn ɛjɔlɛ kʊ́n. 9 Kɛ ɛmɔ kpɪnlɪn sɔlɪ yé nun mɛlɛ mɔ yɛ hɔlɪ ɛmɔ ɛlɔ, ɔ nʊn kɛ ɛmɔ kpɪnlɪn yɔlɪ bɛ yacili amʊan'n-mɔ bɛ gualɪ bɛ falɪ bɛ́ nwʊn bɛ manlɪn Tɪasɪfʊɛ Nyanmɪan'n m'ɔ tɪ ananhɔlɛ'n nán b'a sʊ yí'n, menian'n-mɔ kʊalaa kan yí nwʊn ɛjɔlɛ. 10 Ɛsɛ bɛ kan kɛ ɛmɔ lɛ nwʊnndɛ kɛ Nyanmɪan Awa Zozi m'ɔ man ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge'n, ɔ fi nyanmɪansʊ ɔ bála. Afɪ, yí dein yê ɔ de yé ti nán Nyanmɪan sikpɛ'n m'ɔ lɛ ba nɪn a ngun man yé ɔ.

2

Pɔlʊ nʊn yí manngʊn'n-mɔ junman'n

1 Anianman-mɔ, ɛmɔ muonun sɪ kɛ, ɛmɔ anwʊn ɛlɔ ɛwalɛ mɔ yɛ walɪ'n, ɔ'a nyɔ man mgban. Afɪ, yé Mɪn junman'n mɔ yɛ walɪ lili yí ɛmɔ afian ɛlɔ nɪn a su mma kpa. 2 Ɛmɔ sɪ kɛ bɛ helelɪ yé ahʊlʊwa Filipʊ kulo nɪn asʊ ɛlɔ kʊalaaka nán y'a ju Tesaloninki. Mɔ yɛ juli ɛmɔ anwʊn ɛlɔ'n, menian'n-mɔ jɪjɪlɪ yé sɛlɛ kpa, nan kʊsʊ Nyanmɪan Kpili manlɪn yé anwʊnsɛlɛ maan yɛ bɔlɪ Ɛjɔlɛkpa'n yɛ helelɪ ɛmɔ. 3 Ɔ man Ɛjɔlɛkpa sɔ'n mɔ yɛ bɔ yɛ kele menian'n-mɔ'n, ɔ tɪ man ato ɛjɔlɛ, yɛ mmɔ yɛ mgbʊnndɛ man esika, ɛsɛ yɛ mmɔ yɛ nnaka sʊanlan fíí. 4 Nan yɛ kan ɛjɔlɛ'n kɛ Nyanmɪan Kpili muonun kulo kɛ yɛ kan yí'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ'a nwun yé ti anun, ɔ'a bu yé ɔ'a fa yí Ɛjɔlɛkpa'n ɔ'a wula yé sa nun. Yí sɔ ati, yɛ ngan man mɔ yɛ kan an, menian'n-mɔ akunnun jɔ yí nwʊn'n, nan mɔ Nyanmɪan Kpili akunnun jɔ yí nwʊn'n yê yɛ kan ɔ. 5 Ɛmɔ muonun sɪ kɛ yɛ lakalɪ man ɛmɔ lé, ɛsɛ yé nyɪn bʊlʊlɪ man ɛmɔ anwʊndɪɛ'n-mɔ lé. Nyanmɪan muonun di yí nwʊn adanzɪɛ. 6 Cɪan bie lé, y'a mgbʊnndɛ man kɛ ɛmɔ anaan ɛhɪnlɪn-mɔ fʊa yé. 7 Kɛmɔ yɛ tɪ Kilisi mmɔfʊɛ'n, yɛ kʊala yɛ kele ɛmɔ yé tunmin'n mɔ yɛ le yí'n, nan yé dɪɛ, y'a nyɔ man yí sɔ. Mɔ anɪn yɛ wɔ ɛmɔ anwʊn ɛlɔ'n, yɛ bɛbɛlɛlɪ yé nwʊn asɪ yɛ manlɪn ɛmɔ. Yɛ yɔlɪ kɛ ɛta m'ɔ lɛ nɪan yí mma ɔ. 8 Ehulo kpili'n mɔ yɛ kulo ɛmɔ nɪn ati, nán Ɛjɔlɛkpa nɪn angʊnmɪn ala yê ahan yɛ 'bɔ yɛ kele ɛmɔ ɔ, nan ɛsɛ ahan yɛ 'fa yé muonun yé ngʊan'n yɛ man ɛmɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ anwʊn hianlɪn yé sʊnman. 9 Anianman-mɔ, ɛmɔ sɪ yí fɔ́ʊ́n kɛ mɛlɛ mɔ anɪn yɛ lɛ bɔ Nyanmɪan Ɛjɔlɛkpa'n yɛ kele ɛmɔ'n, yɛ lili junman sɛlɛ kpa kɔngɔɛ nʊn eyua, yɛ nwunlin yalɛ nʊn ɛfɛ, yɛ nyanlɪn esika yɛ sielɪ yé nwʊn. Ɔ man ɛmɔ anun bie fíí a mmɔ man yé nwʊn kalɛ. 10 Ɛmɔ nʊn Nyanmɪan di yé nwʊn adanzɪɛ kɛ yɛ bɔlɪ abalabɔ mɔ yí nwʊn tɪ, m'ɔ tɪ fɔ́ʊ́n, mɔ bɛ nnyan man yí nwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man wɔ ɛmɔ mɔ bɛ de Zozi bɛ di nɪn afian. 11 Ɛmɔ sɪ kɛ yɛ nʊn ɛmɔ anun kʊn biala tanlanlɪn kɛ sɪɛ nʊn yí mma. 12 Yɛ wowulalɪ ɛmɔ anwʊnsɛlɛ, yɛ cɪcɪlɪ ɛmɔ alʊa ɛsɛ yɛ tuli ɛmɔ fʊɔ kɛ ɛmɔ bɔ́ bala kpa m'ɔ sɔ Nyanmɪan Kpili anyɪn. Afɪ, yí muonun yê ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ bála bɛ káci yí anunminnyanmʊn belemgbin mân nɪn anun menian ɔ.

13 Ɛhɪka ati, yɛ da Nyanmɪan asɪ cɪan biala. Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ yɛ hanlɪn Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n yɛ helelɪ ɛmɔ'n, ɛmɔ a nne man ɛjɔlɛ sɔ'n b'a ndʊ man nun kɛ kulo sʊanlan ɛjɔlɛ, nan ɛmɔ sɔlɪ nun kɛ ɔ tɪ Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ sakpa. Ɔ man ɛmɔ mɔ bɛ de bɛ di'n, Ɛjɔlɛkpa

sɔ'n lɛ di junman sɛlɛ wɔ ɛmɔ asɪtanlan nɪn anun. 14 Anianman-mɔ,
Nyanmɪan menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ Zude mân nɪn anun ɛlɔ mɔ bɛ
nʊn Zozi Kilisi a yɔ kʊn'n, ɛmɔ a kaci kɛ bɛ́ ala. Yalɛ mɔ Zufʊ'n-mɔ
helelɪ bɛ́'n, yí kʊnmgba nɪn ala yɛ̂ menian mɔ bɛ nʊn ɛmɔ tɪ nɪn
a hele ɛmɔ nɪn ɔ. 15 Zufʊ sɔ'n-mɔ mɔ bɛ hunlin yɛ́ Mɪn Zozi nʊn
Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ'n, bɛ́ yɛ̂ bɛ helelɪ yɛ́ yalɛ nɪn ɔ. Bɛ nzɔ
man Nyanmɪan anyɪn, ɛsɛ bɛ kpɔ menian'n-mɔ kʊalaatin! 16 Bɛ kulo
kɛ bɛ tan yɛ́ nyɪnsʊ, yí dɪɛ anɪn yɛ ngan man ɛjɔlɛ'n yɛ ngele man bɛ́
mɔ bɛ tɪ man Zufʊ'n nán b'a nyan bɛ́ ti. Bɛ́ nyɔlɪɛ sɔ'n, ɔ man bɛ́ ɛtɛ
nɪn a sʊn. B'a yɔ dede b'a man Nyanmɪan sikpɛ nɪn a hyɪ bɛ́.

Pɔlʊ alʊa lɛ dɔ Tesaloninki asɔnɪn mma'n-mɔ

17 Yɛ́ dɪɛ, anianman-mɔ, kɛ yɛ tɪtɪlɪ yɛ́ nwʊn nun kaan'n, yɛ nwunlin
man ɛmɔ anwʊn, nan kʊsʊ yɛ́ ti wɔ ɛmɔ sʊ dahuu. Yɛ́ lʊa lɛ dɔ ɛmɔ
kpa, yɛ kulo kɛ yɛ nwun ɛmɔ anwʊn. 18 Ɛhɪka ati, yɛ́ nwan ahan yɛ
'ba ɛmɔ anwʊn ɛlɔ. Nan mín bɔbɔ mín Pɔlʊ, m mɔbʊalɪ mín nwʊn
kʊn, yí nzin biekun, mín nwan mɪn 'ba, nan *Satan a man y'a nnyan
man atɪn. 19 Mɛlɛ mɔ yɛ́ Mɪn Zozi 'ba a, mɔ yɛ 'ba fite yí nyunnun'n,
nzu like dɪɛ anwʊn yɛ̂ ɔ 'nɪan fʊa yɛ́ ɔ? Yɛ́ fɛ elie like'n y'ɔ le benin?
Nzukɛ yɛ̂ ɔ kele kɛ yɛ lili kunnunmun mɔ yɛ kʊala kɛ yɛ fa yɛ tu yɛ́
nʊan nun ɔ? 20 Yɛ́ anunminnyanmʊn ɔ nʊn yɛ́ fɛ elie'n kʊalaa y'ɔ le
ɛmɔ.

3

1 Ɛhɪka ati, kɛmɔ y'a tanlan dede yɛ ndɪ man ɛmɔ angan fíí'n, sian
y'a ngʊala man nwʊnndɛ kʊ́n. Ɔ man y'a fa ajʊnlɪn kɛ Timote hɔ́ nían
ɛmɔ abʊsʊ, nán yɛ́ ngʊnmɪn yɛ ka Atɛnɪn ɛwa. 2 Yɛ́ nianman Timote
nʊn yɛ́ y'ɔ di Nyanmɪan junman nɪn ɔ. Yɛ́ nʊn yí y'ɔ bɔ Zozi anwʊn
Ɛjɔlɛkpa'n yɛ kele menian'n-mɔ ɔ. Yɛ lɛ sʊan yí ɛmɔ anwʊn ɛlɔ kɛ
ɔ wówula ɛmɔ anwʊnsɛlɛ, ɔ cícɪ ɛmɔ alʊa, ɛsɛ ɔ bʊ́ka ɛmɔ maan bɛ́
dedi'n jínlan yí ja nun kpa. 3 Yí dɪɛ, anɪn ɛmɔ anun bie fíí anwʊn
a mmubu man yí wɔ yalɛ'n mɔ yɛ lɛ nwun yí kɪkaala nɪn anun. Afɪ
ɛmɔ muonun sɪ kɛ yalɛ sɔ'n mɔ yɛ lɛ nwun yí'n wɔ ninnge'n-mɔ mɔ
Nyanmɪan sesielɪ manlɪn yɛ́ nɪn anun bie. 4 Afɪ mɛlɛ mɔ anɪn yɛ tɛ wɔ
ɛmɔ anwʊn ɛlɔ'n, yɛ lili mʊa yɛ hanlɪn yɛ helelɪ ɛmɔ kɛ bɛ lɛ ba hele
yɛ́ yalɛ. Mɛlɛ sɔ'n yɛ̂ ɔ'a ju nɪn ɔ, ɛmɔ muonun sɪ. 5 Ɛhɪka ati, kɛmɔ
m'an tanlan dede mɔ mɪn ndɪ man ɛmɔ angan fíí'n, mɪn tanlan an, ɔ
ndanlan man. Ɔ man m'an sʊan Timote ɛmɔ anwʊn ɛlɔ, kɛ ɔ hɔ́ nían
sɛ ɛmɔ tɛ le dedi wɔ Zozi nun an. N nili yalɛ kɛ bɪcɪ Abɔnsanmʊn a
a a sɔ ɛmɔ a nɪan, ɔ'a kaci ɛmɔ ajʊnlɪn, ɔ'a man yɛ́ junman nɪn a yɔ
mgban.

Timote amannɪɛ'n

6 Nan kɪkaala dɪɛ, Timote fi ɛmɔ anwʊn ɛlɔ ɔ'a a. Ɔ'a bɔ ɛmɔ anwʊn
amannɪɛ fɛ ɔ'a hele yɛ́. Yí nwan ɛmɔ le dedi, ɛmɔ le ehulo, ɛsɛ yí
nwan ɛmɔ ati wɔ yɛ́ sʊ dahuu, ɛmɔ alʊa lɛ dɔ yɛ́ sɛlɛ kpa, ɛmɔ kulo
kɛ bɛ nwun yɛ́ nwʊn kɛ yɛ́ kʊsʊ yɛ kulo kɛ yɛ nwun ɛmɔ anwʊn'n.
7 Ɛhɪka ati, anianman-mɔ, yalɛ nʊn ɛfɛ'n mɔ yɛ tɪ nun'n, ɛmɔ a man yɛ́
lʊa a cɪcɪ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ dedi nɪn a wowula yɛ́ anwʊnsɛlɛ. 8 Ɔ man
kɪkaala dɪɛ, yɛ́ nwʊn a sanndɪ yɛ́, afɪ ɛmɔ jin bɛ́ ja nun bɛ nʊn yɛ́ Mɪn
tɛ nanndɪ. 9 Yɛ le ɛmɔ anwʊn fɛ elie kpili wɔ Nyanmɪan anyunnun, ɔ

man yɛ nnwun man like fíí bɔbɔ mɔ yɛ 'fa yɛ 'da Nyanmıan Kpili ası
ɔ. 10 Kɔngɔɛ nʊn eyua, yɛ sɛlɛ yí kpa kɛ ɔ mán yɛ nyán atın yɛ nwún
ɛmɔ anwʊn biekun, nán yɛ héhele ɛmɔ ninnge mɔ ɔ'a ha wɔ ɛmɔ dedi
nın anwʊn'n yɛ sɔ́ sʊ.
11 Yɛ́ Sı Nyanmıan Kpili muonun, ɔ nʊn yɛ́ Mın Zozi Kilisi, bɛ sésie
yɛ́ atın kanlanman maan yɛ bála nwun ɛmɔ anwʊn. 12 Ehulo'n mɔ
ɛmɔ kulo bɛ́ nwʊn, mɔ ɛmɔ fa kulo menian'n-mɔ kʊalaatin'n, yɛ́ Mın
mán ɔ hɔ́ yí nyunnun kpa kɛ ehulo'n mɔ yɛ fa yɛ kulo ɛmɔ'n. 13 Yɛ́
Mın wówula ɛmɔ anwʊnsɛlɛ ɔ mán ɛmɔ ahʊnlın'n-mɔ anun tí, nán
b'a nnyan ɛmɔ anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí b'a ngan man wɔ Nyanmıan m'ɔ tı
Sıɛ nın anyunnun, mɛlɛ mɔ yɛ́ Mın Zozi nʊn yí anwʊntıɛ mma'n-mɔ
kʊalaa 'ba a'n.

4

Abalabɔ m'ɔ sɔ Nyanmıan anyın'n

1 Ɛhı, anianman-mɔ, abalabɔ mɔ ɛmɔ bɔ a, ɔ sɔ Nyanmıan anyın'n,
yɛ helelı ɛmɔ. Yɛ de yɛ di kɛ ɛmɔ bɔ abalabɔ sɔ'n. Nan, sian dıɛ, yɛ
lɛ bʊtʊ yɛ sɛlɛ ɛmɔ kɛ yɛ́ Mın Zozi dunman nun, ɛmɔ bɔ́ bala sɔ'n kpa
bɛ hɔ́ bɛ́ nyunnun bɛ mán ɔ tála daba'n. 2 Afı ɛmɔ sı, amanmuo'n mɔ
yɛ́ Mın Zozi helelı yɛ́ kɛ yɛ bú'n, y'a han yí nwʊn ɛjɔlɛ y'a hele ɛmɔ.
3 Nyɔlıɛ mɔ Nyanmıan kulo'n y'ɔ le ɛhı: ɔ kulo kɛ ɛmɔ yɔ menian
nwannzan-nwannzan, ɛsɛ ɛmɔ nıan bɛ́ nwʊn ye kpa wɔ satılıfʊɛ
nyɔlıɛ'n-mɔ anwʊn. 4 Ɛmɔ anun kʊn biala nwún yí yı já, ɔ nʊn yí
bɛ tánlan anwʊntıɛ nun, ɔ nʊn anyınnzɔ nun, 5 nán ɛmɔ a nnyan man
ajʊnlın basa basa kɛ bɛ́ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan'n le yí'n. 6 Asıtanlan
sɔ nın anun, sʊanlan fíí n'ɔ bu yí manngʊn anyunnun ɔ sɛcı yí ajaa,
anaan ɔ di yí dufule. Yɛ hanlın yɛ helelı ɛmɔ, ɛsɛ yɛ kannzʊlı ɛmɔ
kpa kɛ menian mɔ bɛ yɔ ɛtɛ sɔ'n, Nyanmıan Kpili 'ba tua bɛ́ yí nwʊn
kalɛ. 7 Afı, Nyanmıan a nvɛlɛ man yɛ́ kɛ yɛ yɔ́ satılıfʊɛ nyɔlıɛ, nan ɔ'a
fɛlɛ yɛ́ kɛ yɛ bɔ́ abalabɔ m'ɔ sɔ yí nyın yɛ mán yɛ́ nwʊn tí. 8 Ɛhıka
ati, sʊanlan mɔ ɔ'a nni man ngehele sɔ nın asʊ'n, nán kulo sʊanlan
yɛ̂ ɔ'a mmu man yí like ɔ, nan Nyanmıan Kpili'n mɔ ɔ'a fa yí Wawɛ
Nwannzan-nwannzan'n ɔ'a man ɛmɔ'n yɛ̂ ɔ'a yı yí ɔ'a tʊ ɔ.
9 M'ɔ tʊ de ehulo'n mɔ ɛmɔ kulo anianman'n-mɔ mɔ bɛ le dedi'n,
ɔ njian man kɛ yɛ kɛlɛ ɛmɔ yí nwʊn kalata biekun ɔ. Ɔ sanlın
kɛ Nyanmıan muonun a hele ɛmɔ kɛ ɛmɔ kpín bɛ húlo bɛ́ nwʊn'n.
10 Sakpa, ɛmɔ kulo anianman'n-mɔ kʊalaa mɔ bɛ wɔ Masedʊanın mân
nın anun'n. Nan kʊsʊ, anianman-mɔ, yɛ 'sɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ nyán ehulo
kpili m'ɔ tala ɛhı asʊ. 11 Ɛmɔ mían bɛ́ bʊ kpa bɛ tánlan wɔ anzʊnunjɔ
nun, ɛmɔ nían ɛmɔ muonun anwʊn ɛjɔlɛ bɛ lí, ɛsɛ ɛmɔ lí junman bɛ
kpʊ́nndɛ mɔ ɛmɔ a mıan yí nwʊn'n, kɛ yɛ selı ɛmɔ kɛ ɛmɔ yɔ́'n. 12 Sɛ
ɛmɔ yɔ yí sɔ a, menian'n-mɔ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan'n, bɛ́ nyın 'ba
sɔ ɛmɔ, ɛsɛ ɛmɔ ngɔ mian man like fíí anwʊn.

Yɛ́ Mın yí ɛwalɛ'n

13 Anianman-mɔ, yɛ kulo kɛ ɛmɔ nwun bɛ́ mɔ b'a wu nın anwʊn
ɛjɔlɛ'n fɔ́ʊ́n, nán ɛmɔ anwʊn a mmubu man bɛ́ kɛ bɛ́ mɔ bɛ nzı man
Nyanmıan nın anwʊn bubu bɛ́'n, ɔ sanlın kɛ bɛ le man anyındasʊɛ kɛ
yɛ́. 14 Yɛ́ dıɛ, yɛ de yɛ di kɛ Zozi a wu, ɛsɛ ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge. Yí
ti, yɛ de yɛ di biekun kɛ Zozi dunman nun, Nyanmıan Kpili 'ba man

bɛ́ mɔ bɛ de yí bɛ di mɔ b'a wu'n ngʋan maan bɛ fi ewue nun bɛ tinnge. 15 Ɛhı anwʋn, ɛmɔ tie yɛ́ Mın ngehele ɛjɔlɛ kʋn mɔ yɛ lɛ kan yɛ kele ɛmɔ'n. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ mɛlɛ mɔ yɛ́ Mın 'ba a'n, yɛ́ mɔ yɛ́ nyın tɛ wɔ sʋ'n, yɛ ngɔ li man mʋa bɛ́ mɔ b'a le Zozi b'a li mɔ b'a wu nın anyunnun. 16 Ɔ sanlın kɛ bɛ 'ba man atın, nyanmıansʋ mmɔfʋɛ mgbain'n-mɔ anun kʋn 'ba tıan nun, bɛ 'ba hu Nyanmıan kɔnɔtı'n, anın yɛ́ Mın muonun fi anwunno ɛlɔ ɔ lɛ ju ba. Bɛ́ mɔ b'a le Kilisi b'a li mɔ b'a wu'n, bɛ fi ewue nun bɛ 'di mʋa bɛ tinnge. 17 Yí nzin, yɛ́ mɔ yɛ́ nyın tɛ wɔ sʋ tɛmʋn sɔ nın anun'n, yɛ́ nʋn bɛ́ mɔ bɛ fi ewue nun b'a tinnge'n, bɛ 'ba fʋla yɛ́ kʋalaa bɔlɛ́ nın anun anwunno ɛlɔ, yɛ 'kɔ a kpa yɛ́ Mın atın. Ɔ fi ɛbɛlɛ, yɛ́ nʋn yɛ́ Mın yɛ 'tanlan dahuu. 18 Ɛhıka ati, ɛmɔ fá ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ bɛ wówula bɛ́ nwʋn anwʋnsɛlɛ.

5

1 M'ɔ tʋ de cıan anaan mɛlɛ mɔ ninnge sɔ'n-mɔ 'te'n, anianman-mɔ, ɔ njian man kɛ yɛ kɛlɛ ɛmɔ yí nwʋn kalata. 2 Afı, ɛmɔ muonun sı yí fɔ́ʋ́n kɛ yɛ́ Mın yí ɛwalɛ cıan'n 'ba li yɛ́ nvu nun kɛ awofʋɛ m'ɔ lɛ wua kɔngɔɛ ɔ. 3 Mɛlɛ mɔ eyuadı nın anun menian'n-mɔ alʋa 'ba fi bɛ́ nwʋn, mɔ bɛ 'ba han kɛ: “Yɛ le anzʋnunjɔ, ɛsɛ yɛ nzusu man ɛjɔlɛ fíí”, tɛmʋn sɔ'n yɛ̂ nvu nun mgban, munnzue'n 'ba tʋ bɛ́ kɛ nwʋnnzɛfʋɛ mɔ yí kʋ kɔ han yí. Ɔ man bɛ́ nun bie fíí ngɔ nnyan man atın nán ɔ'a nwanndi. 4 Nan ɛmɔ dıɛ, anianman-mɔ, ɛmɔ tı man awosin nun, nán cıan sɔ nın a li ɛmɔ nvu nun kɛ awofʋɛ m'ɔ lɛ wua ɔ. 5 Afı, ɛmɔ kʋalaa tı kanlannıɛ'n nʋn alıhıan nın anun menian. Nán alısan nʋn awosin nun menian y'ɔ le yɛ́. 6 Ɛhıka ati, nán bɛ man yɛ́ dafı kɛ menian ɛhınlın-mɔ, nan bɛ mán yɛ sísa, ɛsɛ yɛ yɔ́ yɛ́ ninnge'n-mɔ kʋalaa kpɛ kpɛ kpɛ. 7 Afı kɔngɔɛ yɛ̂ bɛ da bɛ dafı ɔ, ɛsɛ kɔngɔɛ yɛ̂ menian'n-mɔ nʋn nzan dede bɛ bʋ ɔ. 8 Nan yɛ́ dıɛ, alıhıan nın anun menian y'ɔ le yɛ́. Ɛhıka ati, bɛ mán yɛ yɔ́ yɛ́ ninnge'n-mɔ kʋalaa kpɛ kpɛ kpɛ. Kɛ sʋanlan m'ɔ lɛ kɔ ɛlɔɛ'n wula bulalɛ taladıɛ'n ɔ sisa yí hue'n, yɛ́ kʋsʋ yɛ nyán dedi ɔ nʋn ehulo. Kɛ sʋanlan mɔ lɛ kɔ ɛlɔɛ'n sʋ bulalɛ kele'n ɔ sisa yí ti'n, yɛ́ kʋsʋ yɛ nyán anyındasʋɛ kɛ Zozi a le yɛ́ ti. 9 Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan a nvɛlɛ man yɛ́ yí nwʋn kɛ yɛ wú sikpɛ ewue, nan ɔ nanndı yɛ́ Mın Zozi Kilisi asʋ, ɔ'a fɛlɛ yɛ́ yí nwʋn kɛ y'a a nyan ngʋan. 10 Afı, yɛ́ ti yɛ̂ Zozi wuli ɔ. Ɔ man sɛ yɛ́ nyın wɔ sʋ, anaan sɛ yɛ wu a, yɛ 'nyan ngʋan yɛ nʋn yí tanlan dahuu mɛlɛ mɔ ɔ 'ba sa ba'n. 11 Ɛhıka ati, ɛmɔ cícı bɛ́ nwʋn alʋa, ɛsɛ ɛmɔ wówula bɛ́ nwʋn anwʋnsɛlɛ kɛ ɛmɔ a bɔ yí bʋ bɛ lɛ yɔ'n.

Afʋtu

12 Anianman-mɔ, yɛ lɛ sɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ mán bɛ́ nyın sɔ́ menian mɔ bɛ di yɛ́ Mın junman wɔ ɛmɔ afian ɛlɔ, mɔ yɛ́ Mın dunman nun, bɛ li ɛmɔ ati, ɛsɛ bɛ kannzʋ ɛmɔ'n. 13 Bɛ́ junman'n mɔ bɛ di nın ati, ɛmɔ fʋ́a bɛ́ kpa, ɛsɛ bɛ húlo bɛ́ kpa. Ɛmɔ afian ɛlɔ, ɛmɔ tánlan wɔ anzʋnunjɔ nun.

14 Anianman-mɔ, yɛ 'sɛlɛ ɛmɔ kɛ, ɛmɔ kánnzʋ ɛfʋanfʋɛ'n-mɔ. Bɛ́ mɔ bɛ nwʋn a bubu bɛ́'n-mɔ, ɛmɔ wówula bɛ́ anwʋnsɛlɛ, ɛmɔ bʋ́ka bɛ́ mɔ bɛ le man anwʋnsɛlɛ'n, bɛ sí abʋtalɛ wɔ menian'n-mɔ kʋalaa anwʋn. 15 Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa, nán sʋanlan fíí a nva man ɛtɛ a ndua man ɛtɛ'n kalɛ. Mɛlɛ biala anun, ɛmɔ afian, ɔ nʋn menian nga'n-mɔ kʋalaa afian, ɛmɔ bɔ́ abalabɔ kpa.

16 Ɛmɔ lí ndutue cɪan daa. 17 Ɛmɔ yɔ́ asɔnɪn tɛmʋn biala. 18 Ɛmɔ lá
Nyanmɪan asɪ like biala anun. Ɛmɔ mɔ bɛ nʋn Kilisi Zozi a yɔ kʋn'n,
like mɔ Nyanmɪan lɛ kpʋnndɛ yí ɛmɔ ɛlɔ nɪn anɪn. 19 Ɛmɔ nán bɛ tan
Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn anyɪnsʋ, nán ɔ fi ɛmɔ anun ɔ'a ndu
man. 20 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n kɔ fa kɔ wula sʋanlan anʋan m'ɔ
kɔ han'n, nán man ɛmɔ bu yí ɛjɔlɛ mgban-mgban. 21 Nan kʋsʋ, ɛmɔ
nɛ́nɪan yí kʋalaa anun, bɛ fá m'ɔ tɪ kpa'n bɛ síe. 22 Like biala m'ɔ man
bɛ tɔ ɛtɛ nun'n, nán bɛ yɔ. 23 Nyanmɪan Kpili m'ɔ tɪ alʋacɪcɪɛ baka'n,
ɔ fá ɛmɔ yɔ́ yí dɪɛ kpa bɔkɔɔ. Ɔ nían ɛmɔ sʋanlan baka nɪn asʋ, ɛmɔ
ajʋnlɪn nɪn asʋ, ɔ nʋn ɛmɔ ɛkala nɪn asʋ. N'ɔ man efian fíí kan ɛmɔ
dede ɔ jú yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi ɛwalɛ cɪan. 24 Nyanmɪan Kpili mɔ ɔ'a fɛlɛ
ɛmɔ yí nwʋn'n tɪ ananhɔlɛfʋɛ, ɔ 'yɔ yí sɔ man ɛmɔ.
25 Anianman-mɔ, ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmɪan bɛ mán yɛ́ kʋsʋ. 26 Yɛ 'yɔ
anianman'n-mɔ mɔ bɛ wɔ ɛlɔ'n kʋalaa like, ɛmɔ tɔ́ bɛ́ nun bɛ́ man yɛ́.
27 Mɪn 'sɛlɛ ɛmɔ kpa wɔ yɛ́ Mɪn dunman nun kɛ ɛmɔ kínnga kalata
ɛhɪ bɛ héle anianman'n-mɔ kʋalaatin.
28 Yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ TIAN YI NNYUAN M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN TESALONINKI ASƆNIN MMA'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Kalata ɛhı anun, ɔ nʊn nunhan kʊn'n mɔ Pɔlʊ hɛlɛlı nwanlın Tesaloninki asɔnın, mma'n-mɔ anun, ɔ lɛ da Nyanmıan ası. Ɔ sanlın kɛ Tesaloninki asɔnın mma'n-mɔ lɛ bɔ mɔndınlın bɛ́ dedi nın anun bɛ kɔ bɛ́ nyunnun, ɛsɛ bɛ kulo bɛ́ nwʊn sunnzun mɔ bɛ lɛ kele bɛ́ ahʊlʊwa ɔ. Pɔlʊ a hɛlɛ kalata ɛhı ɔ'a wowula bɛ́ anwʊnsɛlɛ, ɛsɛ ɔ'a tınngɛ bɛ́ wɔ ɛjɔlɛ mɔ anın ɔ jıjı bɛ́ asɔnın nın anwʊn.

Kalata nın ati 1, Pɔlʊ lɛ wowula bɛ́ anwʊnsɛlɛ wɔ yalɛ'n mɔ bɛ lɛ nwun yí nın anun. Ɔ lɛ kacı bɛ́ kɛ yɛ́ Mın Zozi fi nyanmıansʊ, ɔ 'ba sa ba ɔ yı bɛ́ wɔ yalɛ'n mɔ bɛ lɛ nwun yí nın anun nán ɔ tua bɛ́ mɔ bɛ lɛ man bɛ nwun yalɛ'n kalɛ. Kalata nın ati 2.1-12, Pɔlʊ lɛ kan yɛ́ Mın ɛwalɛ nın ɛjɔlɛ biekun. Menian mmie-mɔ a sɛcı asɔnın mma'n-mɔ ati anun. Bɛ lɛ kele kɛ yɛ́ Mın a a dada angʊnmın. Pɔlʊ lɛ kele nun kɛ asannan nán Zozi a sa a a'n, bɛ 'ba nwun yí kɛ sʊanlan ati anun ɛtɛ kʊn 'ba fite. Ɔ le Abɔnsanmʊn tunmin'n, ɔ 'ba jasʊ Nyanmıan akɔmın anun. Nan yɛ́ Mın Zozi 'ba man sʊanlan sɔ'n wu. Kalata nın ati 2.13-3.15, Pɔlʊ lɛ kan kele asɔnın mma'n-mɔ kɛ bɛ tíla bɛ́ dedi nın anun kpolo, ɛsɛ bɛ bɔ́ mɔndınlın wɔ mmʊtʊɛ ɛyɔlɛ nın anun. Mɔ ɔ 'kɔ kalata nın agualıɛ'n, Pɔlʊ a kuku bɛ́ asɔnın nın anun ɛjɔlɛ kʊn asʊ. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ ɔ'a tı kɛ Tesaloninki ɛbɛlɛ asɔnın mma'n mmie-mɔ ngulo man kɛ bɛ di junman. Pɔlʊ nwan bɛ kánnzʊ bɛ́. Ɔ sanlın kɛ bɛ́ abalabɔ nʊn ngehele'n m'ɔ heheleli bɛ́'n ngɔ man sʊ (3.6-15). Kalata nın agualıɛ nun, Pɔlʊ lɛ yeyila bɛ́.

Ahın ebisa

1 Mín Pɔlʊ, mın nʊn Silivın nʊn Timote yɛ̂ yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhı yɛ nwan ɛmɔ Tesaloninki asɔnın mma'n-mɔ ɔ. Ɛmɔ mɔ bɛ nʊn yɛ́ Sı Nyanmıan nʊn yɛ́ Mın Zozi Kilisi a yɔ kʊn'n, yɛ 'bisa ɛmɔ ahın.

2 Nyanmıan m'ɔ tı yɛ́ Sı'n, ɔ nʊn yɛ́ Mın Zozi Kilisi, bɛ nwún ɛmɔ anwʊn anwunnvoe, ɛsɛ bɛ cícı ɛmɔ alʊa.

Asına

3 Anianman-mɔ, ɔ fata kɛ tɛmʊn biala yɛ da Nyanmıan ası wɔ ɛmɔ dunman nun. Ɔ di kɛ yɛ yɔ yí sɔ, afı dedi'n mɔ ɛmɔ le yí'n, ɔ nʊn ehulo mɔ ɛmɔ anun kʊn biala fa kulo bɛ́ bʊ nga'n-mɔ'n, ɔ kɔ yí nyunnun alıhıan biala. 4 Ɛhıka ati, yɛ fa ɛmɔ yɛ tu yɛ́ nʊan nun wɔ Nyanmıan asɔnın'n-mɔ anun. Afı sunnzun mɔ ɛmɔ lɛ nwun yalɛ ngacile kʊalaa, mɔ bɛ lɛ kele ɛmɔ ahʊlʊwa ɔ, ɛmɔ dedi'n jin yí ja nun. 5 Yalɛ'n mɔ ɛmɔ lɛ nwun yí'n kele kɛ ɛmɔ sɛ fata Nyanmıan Belemgbin Mân'n mɔ yí ti yɛ̂ ɛmɔ lɛ nwun yalɛ sɔ'n. Ɔ man sɛ Nyanmıan 'bua menian'n-mɔ ndɛɛ a, yí fɔ́ʊ́n sʊ ɔ. 6 Afı, Nyanmıan anyunnun, ɛ tı sɛsɛ kɛ ɔ héle bɛ́ mɔ bɛ lɛ kele ɛmɔ yalɛ'n kʊsʊ yalɛ 7 yɛ̂ ɛmɔ mɔ bɛ lɛ kele ɛmɔ ahʊlʊwa'n, Nyanmıan 'ba man ɛmɔ nʊn yɛ́, yɛ 'nyan alaje. Alaje sɔ'n, yɛ 'ba nyan

yí wɔ mɛlɛ mɔ yɛ́ Mɪn Zozi fi nyanmɪansʊ ɔ 'ba yɪ yí nwʊn kele'n. Ɔ nʊn yí tunminfʊɛ mmɔfʊɛ'n-mɔ yê ɔ 'ba a ɔ. 8 Ɔ 'ba a sîn m'ɔ lɛ jue nɪn afian, ɔ 'tua bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan ɔ nʊn bɛ́ mɔ b'a nne man yɛ́ Mɪn Zozi Ɛjɔlɛkpa'n b'a nni man'n kalɛ. 9 Menian sɔ'n-mɔ, bɛ́ ahatua mɔ bɛ 'nyan yí'n y'ɔ le munnzue m'ɔ le man ayuelɪɛ'n. Bɛ́ nyɪn ngɔ bɔ man yɛ́ Mɪn ɔ nʊn yí anunminnyanmʊn tunmin'n lé. 10 Cɪan mɔ Zozi 'ba a'n, menian'n-mɔ mɔ b'a le yí b'a li mɔ bɛ tɪ yí dɪɛ'n 'ba wula yí anunminnyanmʊn, ɛsɛ bɛ 'fʊa yí. Ɛmɔ 'ba tanlan menian sɔ'n-mɔ anun bie. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan Ɛjɔlɛkpa nɪn anwʊn kpayɛ'n mɔ yɛ bɔlɪ'n, ɛmɔ a le a li.

11 Ɛhɪka ati, cɪan daa yɛ sɛlɛ Nyanmɪan yɛ man ɛmɔ. Yɛ sɛlɛ yí kɛ ɔ mán ɛmɔ sɛ́ fata ngʊan'n mɔ yí ti yê ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ yí nwʊn'n. Ɔ nanndɪ tunmin'n m'ɔ le yí nɪn asʊ, yɛ sɛlɛ yí kɛ, nyɔlɪɛ kpa mɔ yí nwʊn ajʊnlɪn wɔ ɛmɔ ati anun'n, ɔ mán ɛmɔ yí nwʊn anwʊnsɛlɛ maan ɛmɔ hʊ́ala yí yɔ́. Ɛsɛ nyɔlɪɛ kpa m'ɔ kɔ man ɛmɔ kɔ bɔ yí bʊ, m'ɔ kele kɛ ɛmɔ le dedi'n, ɔ mán ɛmɔ yɔ́ dede bɛ gúa yí bʊ. 12 Ɛbɛlɛ nɪn anun, ɔ nanndɪ Nyanmɪan Kpili ɔ nʊn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi anwunnvoe nɪn asʊ, ɛmɔ 'ba wula yɛ́ Mɪn Zozi anunminnyanmʊn, yí kʊsʊ, ɔ 'ba wula ɛmɔ bie.

2

Ɛtɛfʊɛ Sʊanlan Kpili'n

1 Anianman-mɔ, m'ɔ tʊ de yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi ɛwalɛ'n, ɔ nʊn yɛ́ nʊan ehuan mɔ yɛ 'kuan wɔ yí nwʊn ɛbɛlɛ'n, yɛ 'sɛlɛ ɛmɔ kɛ 2 sɛ ɛmɔ a tɪ kɛ yɛ́ Mɪn cɪan sɔ nɪn a ju dada angʊnmɪn an, nán bɛ man bɛ́ ti anun sɛcɪ bɛ́ ndɛ-ndɛ sʊa, ɛsɛ nán bɛ man bɛ́ lʊa bɔ bɛ́ nwʊn. Ɛ 'su yí akpʊlʊwa a, sʊanlan bie a fa yɛ́ dunman a han kɛ Nyanmɪan a yɪ a hele yɛ́ maan y'a han ɛjɔlɛ sɔ'n, anaan y'a hɛlɛ yí nwʊn kalata kɛ yɛ́ Mɪn ɛwalɛ cɪan nɪn a ju dada angʊnmɪn. 3 Nán bɛ man sʊanlan fíí sɪn atɪn ngacile biala asʊ ɔ laka bɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ asannan nan yɛ́ Mɪn Zozi a a'n, menian'n-mɔ 'ba yaci Nyanmɪan bɛ tʊ, Ɛtɛfʊɛ Sʊanlan Kpili'n mɔ ɔ 'jasʊ Nyanmɪan akɔmɪn anun nán ɔ wu'n 'ba yɪ yɪ nwʊn kele. 4 Ɛtɛfʊɛ Sʊanlan Kpili sɔ'n, like biala mɔ menian'n-mɔ fa sʊ Nyanmɪan'n, ɔ ngɔ bu man yí like fíí. Nyanmɪan Kpili mɔ menian'n-mɔ sʊ yí'n, ɔ 'ba jasʊ yí kɔmɪn anun. Ɛsɛ bɔbɔ, ɔ 'ba hɔ dede ɔ kɔ wʊlʊ Nyanmɪan Sua Nwannzan-nwannzan nɪn anun, ɔ 'tanlan asɪ ɔ bu yí nwʊn kɛ yí bɔbɔ muonun y'ɔ tɪ Nyanmɪan nɪn ɔ.

5 Ɛmɔ ngacɪ man kɛ mɛlɛ mɔ anɪn n wɔ ɛmɔ anwʊn ɛlɔ'n, n ganlɪn ɛjɔlɛ sɔ'n n gelelɪ ɛmɔ ɔ? 6 Nan kɪkaala, like kʊn jɪjɪ yí, yí ti yê ɔ man Ɛtɛfʊɛ Sʊanlan Kpili sɔ'n yɪlɪ man yí nwʊn dede ɔ 'ju tɛmʊn m'ɔ fata'n, ɛmɔ sɪ like sɔ'n. 7 Nvɪalɪɛ nun, Ɛtɛfʊɛ Sʊanlan Kpili sɔ'n tunmin'n lɛ di junman dada angʊnmɪn. Tɛmʊn mɔ yɛ wɔ nun'n, ɔ di kɛ sʊanlan'n m'ɔ man Ɛtɛfʊɛ sɔ'n fitelɪ man'n jasʊ ɛbɛlɛ. 8 Nan sɛ ɔ jasʊ ɛbɛlɛ yue a, bɛlɛ mɔ anɪn Ɛtɛfʊɛ Sʊanlan Kpili'n lɛ ba fite ɔ. Ɛtɛfʊɛ sɔ'n, tɛmʊn mɔ yɛ́ Mɪn Zozi 'ba a yí anunminnyanmʊn ɔ nʊn yí tunmin nɪn anun'n, ɔ 'ba bu yí fʊɔ maan bɛ kun yí, ɛsɛ ɔ 'fa yí tunmin bɔ yí bʊsʊ bɔkɔɔ. 9 Mɛlɛ mɔ Ɛtɛfʊɛ Sʊanlan Kpili'n 'ba yɪ yí nwʊn'n, *Satan 'ba fa yí tunmin'n wula yí nun. Sʊanlan sɔ'n 'ba fa tunmin kpili sɔ'n yɔ ato nzɔlɛ ɔ nʊn ato asinbɛnwʊn ninnge. 10 Ɔ 'ba fa ɛtɛ ɛyɔlɛ tunmin'n m'ɔ le yí'n yɔ ninnge ngacile kʊalaatin ɔ laka menian'n-mɔ ɔ man bɛ

minlin. Menian sɔ'n-mɔ 'ba minlin, ɔ sanlın kɛ b'a nne man ananhɔlɛ
ɛjɔlɛ'n b'a nni man, ɛsɛ b'a ngulo man ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n m'ɔ man bɛ
nyan bɛ́ ti'n. 11 Ɛhıka ati, Nyanmıan Kpili a yı nnaka tunmin'n kɛ ɔ lí
junman bɛ́ nun maan bɛ lé ato ɛjɔlɛ'n bɛ lí. 12 Yí ti, bɛ́ kʋalaa mɔ b'a
nne man ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n b'a nni man'n, nan ɛtɛ nın anwʋn palasili
yɛ̂ bɛ lili'n, bɛ́ sɔ menian'n-mɔ, bɛ 'bu bɛ́ fʋɔ bɛ kun bɛ́.

Ɛmɔ nánndı ngehele kpa nın asʋ

13 Anianman-mɔ, ɛmɔ mɔ yɛ́ Mın kulo bɛ́'n, ɔ di kɛ tɛmʋn biala yɛ da
Nyanmıan ası wɔ ɛmɔ dunman nun. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan a fɛlɛ ɛmɔ
abʋbɔ nın anun kɛ ɔ 'man ɛmɔ nyan bɛ́ ti, ɔ nanndı Wawɛ Nwannzan-
nwannzan nın asʋ, ɛmɔ kaci yí menian bɛ de ananhɔlɛ'n bɛ di. 14 Ɔ
nanndı Ɛjɔlɛkpa'n mɔ yɛ bɔlı yɛ helelı ɛmɔ nın asʋ yɛ̂ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ
maan ɛmɔ a nyan ngʋan ɔ. Ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ yí nwʋn kɛ ɛmɔ bála a nyan
yɛ́ Mın Zozi Kilisi anunminnyanmʋn'n bie. 15 Ɛhıka ati, anianman-mɔ,
ngehele'n mɔ yɛ hanlın yí yɛ́ nʋan nun yɛ helelı ɛmɔ anaan yɛ hɛlelı
yí kalata sʋ yɛ nwanlın ɛmɔ'n, ɛmɔ fá síe kpa bɛ nánndı sʋ.
16 Yɛ́ Mın Zozi Kilisi muonun nʋn yɛ́ Sı Nyanmıan Kpili mɔ b'a hulo
yɛ́, b'a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe b'a wowula yɛ́ anwʋnsɛlɛ m'ɔ le
man ayuelıɛ, ɛsɛ b'a man y'a nyan anyındasʋɛ kpa'n. 17 Bɛ cícı ɛmɔ
alʋa bɛ mán ɛmɔ anwʋnsɛlɛ maan ninnge kʋalaa mɔ ɛmɔ 'yɔ anaan
ɛjɔlɛ kʋalaa mɔ ɛmɔ 'kan'n, ɔ yɔ́ faın.

3

Ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmıan bɛ mán yɛ́

1 Yí bɛ-yue-asıɛ, anianman-mɔ, ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmıan bɛ mán yɛ́ maan
yɛ́ Mın Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɔ́ sánndı ndɛ-ndɛ, menian'n-mɔ lé lí, bɛ wúla yí
anunminnyanmʋn kɛ bɛ wulalı yí wɔ ɛmɔ afian ɛlɔ'n. 2 Ɛsɛ ɛmɔ sɛ́lɛ
Nyanmıan bɛ mán ɔ lé yɛ́ fi menian ɛtɛfʋɛ'n-mɔ nʋn ati anun ɛtɛ'n-mɔ
asa nun. Ɔ sanlın kɛ nán menian'n-mɔ kʋalaa yɛ̂ bɛ de Ɛjɔlɛkpa'n bɛ
di ɔ. 3 Nan kʋsʋ yɛ́ Mın tı ananhɔlɛfʋɛ. Ɔ 'wowula ɛmɔ anwʋnsɛlɛ,
ɛsɛ ɔ 'sisa ɛmɔ wɔ Abɔnsanmʋn anwʋn. 4 Yɛ́ Mın dunman nun, yɛ
de ɛmɔ yɛ di. Ɔ man yɛ nwun yí fɔ́ún kɛ ɛmɔ lɛ yɔ, ɛsɛ ɛmɔ 'ba yɔ
ninnge'n-mɔ mɔ y'a hele ɛmɔ kɛ ɛmɔ yɔ́'n. 5 Yɛ́ Mın bʋ́ka ɛmɔ maan
Nyanmıan ehulo'n tánlan ɛmɔ ahʋnlın'n-mɔ anun yɛ̂ yalɛ'n mɔ ɛmɔ
lɛ nwun yí'n, ɔ mán ɛmɔ sí abʋtalɛ kɛ Kilisi sili abʋtalɛ'n.

Junman elie'n yɔ ehian kpa

6 Anianman-mɔ, yɛ lɛ kɛlɛ ɛmɔ wɔ yɛ́ Mın Zozi Kilisi dunman nun
kɛ nán man ɛmɔ nʋn anianman'n-mɔ mɔ bɛ lɛ yɔ ɛfʋan'n, mɔ ɛsɛ bɛ
nnanndı man ngehele'n mɔ yɛ falı yɛ manlın ɛmɔ nın asʋ'n bie fíí tu
nun. 7 Like mɔ ɛmɔ yɔ a, ɔ nʋn yɛ́ dıɛ'n tı kʋn'n, ɛmɔ sı. Ɔ sanlın kɛ
mɛlɛ mɔ anın yɛ wɔ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ'n, y'a ngaci man ɛfʋanfʋɛ. 8 Y'a
mman man sʋanlan fíí a ngua man yɛ́ nʋan alıɛ mgban. Nan ɛfɛ nʋn
yalɛ nın anun, yɛ lili junman sɛlɛ kpa kɔngɔɛ nʋn eyua, ɔ man ɛmɔ
anun bie fíí a mmɔ man yɛ́ nwʋn kalɛ. 9 Yɛ yɔlı yí sɔ, nán kɛ bie a, yɛ
le man atın kɛ yɛ sɔ ninnge'n mɔ ɛmɔ 'fa bɛ bʋka yɛ́ nın anun ɔ. Nan
yɛ́ nwan yɛ 'yɔ yí sɔ maan ɛmɔ nıan sʋ bɛ yɔ bie. 10 Mɛlɛ mɔ anın yɛ
wɔ ɛmɔ anwʋn ɛlɔ'n, yɛ hanlın yɛ helelı ɛmɔ kɛ: “Sʋanlan m'ɔ ngulo
man kɛ ɔ di junman'n, ɔ le man atın kʋsʋ kɛ ɔ di like ɔ”.

11 Yɛ lɛ kan sɔ yɛ kele ɛmɔ, afɪ y'a tɪ kɛ ɛmɔ afian ɛlɔ, mmie-mɔ a
kaci ɛfʋanfʋɛ, bɛ nni man junman fíí, nan menian ɛjɔlɛ nun cenjin
elie yê ɔ cian bɛ́ ɔ. 12 Bɛ́ sɔ menian'n-mɔ, yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi dunman
nun, yɛ 'bʋtʋ bɛ́ yɛ kan yɛ kele bɛ́ kɛ bɛ lí junman wɔ anzʋnunjɔ nun
alɪhɪan biala bɛ nían bɛ́ nwʋn. 13 M'ɔ tʋ de ɛmɔ'n, anianman-mɔ, nán
man ɛmɔ anwʋn bubu bɛ́ wɔ ye ɛyɔlɛ nɪn anwʋn.
14 Sʋanlan mɔ yí nyɪn a nzɔ man ngehele'n mɔ y'a hele wɔ kalata
ɛhɪ anun'n, ɛmɔ hɛ́lɛ yí dunman bɛ síe, ɛsɛ nán man ɛmɔ nʋn yí tu
nun, bɛ mán nyian hún yí. 15 Nan kʋsʋ, nán man ɛmɔ bu yí kɛ kpɔfʋɛ,
nan ɛmɔ kánnzʋ yí. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ ɛmɔ anianman.

Nyila

16 Yɛ́ Mɪn muonun m'ɔ man alʋacɪcɪɛ'n, ɔ sín atɪn biala asʋ ɔ mán
ɛmɔ tánlan wɔ alʋacɪcɪɛ nun cɪan daa. Yɛ́ Mɪn nʋn ɛmɔ kʋalaa tánlan.
17 Ahɪn'n mɔ mɪɪn bisa ɛmɔ'n, mín muonun, mín Pɔlʋ, n ne mín sa
yê m'an hɛlɛ ɔ. Kɛ mɪn sannyɪn mín kalata'n-mɔ kʋalaa nɪn anɪn, kɛ
mɪn kpɪn mɪn kɛlɛ yí nɪn anɪn. 18 Yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi nwún ɛmɔ kʋalaa
anwʋn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ LILI MƱA HƐLƐLI NWANLIN TIMOTE'N

M'ɔ wɔ nun'n

Timote fi Likawonin mân nun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Lisitili nɪn asʋ (Junman 14.6). Ɛnɛ bɛ fɛlɛ mân sɔ'n Tuluki mân. Timote asɪ'n tɪ *Gɛlɛkɪ sʋanlan yê yí nin'n tɪ Zufʋ balasua. Pɔlʋ junman'n m'ɔ lili ɔ bɔlɪ Zozi anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n Lisitɪlɪ kulo nɪn asʋ'n, Timote nʋn yí nin Eninsi nʋn yí nin anin dɪɛ Loyisi kɔ fa bɛ́ nwʋn kɔ man Zozi. Mɔ Pɔlʋ salɪ hɔlɪ Lisitɪlɪ ɛlɔ'n, ɔ falɪ Timote bɔlɪ yí nwʋn maan ɔ bʋkalɪ yí bɛ lili yɛ́ Mɪn junman'n (Junman 16.1-3).

Kalata ɛhɪ anun, yɛ nwun yí kɛ Pɔlʋ fi Efɛzɪ kulo'n m'ɔ wɔ Azi mân nɪn asʋ, ɔ'a hɔ Masedʋanɪn mân nun. Mɔ ɔ 'kɔ'n, ɔ kɔ yaci Timote Efɛzɪ ɛbɛlɛ kɛ ɔ tótua ato ngehelefʋɛ'n-mɔ atɪn (yí ti 1.3). Pɔlʋ hɛlɛlɪ kalata sɔ'n, ɔ wowulalɪ Timote anwʋnsɛlɛ ɔ nʋn afʋtu kpa m'ɔ tʋ de yí junman'n m'ɔ di yí asɔnɪn nɪn anun'n.

Kalata nɪn ati 1, 4 nʋn 6 nɪn anun, Pɔlʋ lɛ kan bɛ́ mɔ bɛ kekele ato ninnge bɛ yaci ananhɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ. Ato ninnge sɔ'n-mɔ tʋ de Nyanmɪan mala'n ɔ nʋn Zozi anwʋn dedi'n. Kalata nɪn ati 2, Pɔlʋ lɛ kan kele asɔnɪn mma'n-mɔ kɛ bɛ yɔ́ mmʋtʋɛ, ɛsɛ ɔ lɛ kekele bɛ́ bɛ́ asɔnɪn ɛyɔlɛ nɪn anwʋn ninnge. Kalata nɪn ati 3, ɔ lɛ kan atɪn'n m'ɔ sɛ kɛ asɔnɪn mgbain'n-mɔ nanndɪ sʋ nɪn ɛjɔlɛ. Kalata nɪn ati 4.7-6.21, Pɔlʋ lɛ wowula Timote anwʋnsɛlɛ kɛ ɔ lí junman'n ɔ héhele Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n. Ɔ lɛ tu yí fʋɔ kɛ ɔ si yɔ nán ɔ'a nɛnɪan menian fâ fâ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ asɔnɪn nɪn anun nɪn asʋ kɛ Zozi Kilisi akʋa kpa'n yɔ yí'n. Kalata nɪn agualɪɛ nun, Pɔlʋ lɛ wowula Timote anwʋnsɛlɛ kɛ ɔ hʋ́n dedi nɪn ati kʋan kpa'n.

1 Timote,

Mɪn Pɔlʋ mɔ n dɪ Kilisi Zozi bɔfʋɛ'n, ɔ fi Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Ngʋandefʋɛ'n, ɔ nʋn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ susuguasʋ'n dunman nun, mín yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan wɔ́ ɔ. 2 Wɔ́ dedi nɪn ati, mɪn bu wɔ́ kɛ mín kunnun baa kpa bɔkɔɔ. Mɪn 'bisa wɔ́ ahɪn mɪn yɔ wɔ́ ɛcɪan'n mo.

Nyanmɪan m'ɔ tɪ Sɪɛ'n, ɔ nʋn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ Mɪn'n, bɛ nwún wɔ nwʋn anwunnvoe, bɛ yɔ́ wɔ́ ye, bɛ cícɪ wɔ́ lʋa.

Ato ngehelefʋɛ'n-mɔ

3 Ɛjɔlɛ'n mɔ mɪn 'kɔ Masedʋanɪn mân nɪn anun mɔ n ganlɪn n gelelɪ wɔ́'n, mɪɪn kacɪ wɔ́ biekun. N zelɪ wɔ́ kɛ ɛ tánlan Efɛzɪ kulo nɪn asʋ nán ɛ tótua ato ninnge'n mɔ menian'n mmie-mɔ lɛ kekele wɔ asɔnɪn nɪn anun'n. 4 Kan kele bɛ́ kɛ bɛ yáci ɛhʋa m'ɔ man sʋanlan minlin yí dedi m'ɔ le yí wɔ Kilisi nun'n, nʋn bɛ́ nannan-mɔ dunman nɪn anwʋn akpʋlʋwa ndɪnndɪɪn esue'n. Ɔ man ngondin ba, ɔ man sʋanlan nnyan man dedi'n mɔ Nyanmɪan nanndɪ sʋ ɔ de yí'n. 5 Mɪɪn tu wɔ́ fʋɔ sɔ'n, yí dɪɛ, anɪn asɔnɪn mma'n-mɔ nyan ehulo wɔ bɛ́ afian, ehulo m'ɔ fi ahʋnlɪn mɔ nun a tɪ, m'ɔ tɪ fufue, mɔ de Nyanmɪan di sakpa.

6 Menian'n mmie-mɔ fi abalabɔ atɪn kpa nɪn asʊ b'a jasʊ b'a fa bɛ́ nwʊn
b'a wula ɛjɔlɛ mgban-mgban'n-mɔ anun. 7 Bɛ kulo kɛ bɛ yɔ Nyanmɪan
*mala'n ngehelefʊɛ, nan kʊsʊ ɛjɔlɛ mɔ bɛ́ muonun bɛ lɛ kan'n, bɛ ndɪ
man yí bʊ, ɛsɛ ninnge'n muonun mɔ bɛ jin sʊ cɪnnjɪn bɛ lɛ kele'n, bɛ
ndɪ man yí bʊ.
8 Yɛ sɪ kɛ Nyanmɪan mala'n tɪ kpa, sɛ sʊanlan di sʊ kpa a. 9 Afɪ
yɛ sɪ kɛ menian mɔ bɛ bɔ bala kpa'n, nán bɛ́ ti yê Nyanmɪan Kpili
kpɛlɪ mala'n tʊlɪ ɛbɛlɛ ɔ. Nan menian mɔ bɛ bɔ bala ɛtɛ'n, bɛ́ mɔ bɛ
jasʊ Nyanmɪan akɔmɪn anun'n, bɛ́ mɔ bɛ́ ti akunnun tɪ ɛtɛ'n, ɔ nʊn
ɛtɛfʊɛ'n-mɔ, bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn nzɔ Nyanmɪan mɔ bɛ́ nyɪn ci ninnge mɔ
bɛ tɪ nwannzan-nwannzan'n, bɛ́ mɔ bɛ kun bɛ́ sɪ nʊn bɛ́ nin-mɔ, bɛ́ mɔ
bɛ tɪ kodiawu bɛ di awue, 10 bɛ́ mɔ bɛ yɔ satɪlɪfʊɛ ninnge'n, mmelenzua
mɔ bɛ nʊn bɛ́ manngʊn mmelenzua da anaan mmalasua mɔ bɛ nʊn
bɛ́ manngʊn mmalasua da'n, bɛ́ mɔ bɛ tɔnɪn menian maan bɛ kaci
nganga'n, bɛ́ mɔ bɛ di ato, ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ kan ato ndâ, ɔ nʊn bɛ́ mɔ
bɛ yɔ ɛtɛ ngacile ngacile dɔʊn biekun m'ɔ nʊn ananhɔlɛ ngehele kpa'n
tɪ man kʊn'n. Bɛ́ ti yê Nyanmɪan kpɛlɪ mala'n tʊlɪ ɛbɛlɛ ɔ. 11 Ananhɔlɛ
ngehele sɔ'n y'ɔ le m'ɔ wɔ Ɛjɔlɛkpa'n mɔ b'a fa b'a wula mín sa nun
nɪn anun'n. Anunminnyanmʊn Ɛjɔlɛkpa sɔ'n fi Nyanmɪan m'ɔ tɪ nyila
baka nɪn ɛlɔ.

Pɔlʊ 'ba la Zozi Kilisi asɪ

12 Yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi mɔ ɔ'a wula mín anwʊnsɛlɛ wɔ mín junman
elie nɪn anun'n, mɪn 'da yí asɪ. Mɪn 'da yí asɪ kɛ ɔ'a bu mín sʊanlan
ɔ'a fa yí junman'n ɔ'a wula mín sa nun. 13 Mín mɔ daba mɪn kan ɛjɔlɛ
ɛtɛ mɪn tia yí, mɔ ɛsɛ mɪn kele yí menian'n-mɔ yalɛ kpa'n, Zozi a nwun
mín nwʊn anwunnvoe. Ɔ sanlɪn kɛ daba, anɪn mɪn nne man yí mɪn
nni man, ɛsɛ anɪn mɪn nzɪ man kɛ like ɛtɛ yê anɪn mɪn yɔ ɔ. 14 Yɛ́ Mɪn
a nwun mín nwʊn anwunnvoe kpili sʊnman. Ɔ'a man mɪn nʊn Zozi
Kilisi y'a yɔ kʊn, mɪn de yí mɪn di, ɛsɛ n ne yí nwʊn ehulo.
15 Ɛjɔlɛ kʊn m'ɔ tɪ ananhɔlɛ ɛjɔlɛ m'ɔ sɛ kɛ yɛ de yɛ di'n y'ɔ le kɛ
Zozi Kilisi a a mân nɪn anun kɛ ɔ 'ba le ɛtɛfʊɛ'n-mɔ ati ngʊan. Nan
ɛtɛfʊɛ'n-mɔ anun kpain'n y'ɔ le mín Pɔlʊ. 16 Nan Nyanmɪan a nwun
mín nwʊn anwunnvoe. Afɪ mín mɔ n dɪ ɛtɛfʊɛ'n-mɔ kʊalaa anun
kpain'n dunman nun, bɛ́ mɔ bɛ 'ba le Zozi Kilisi bɛ di bɛ nyan ngʊan
m'ɔ le man ayuelɪɛ'n, bɛ 'ba nwun yí kɛ Zozi Kilisi si abʊtalɛ kpa.
17 Belemgbin mɔ yí mɛlɛ'n le man ayuelɪɛ, m'ɔ tɪ asɪ cɪan daa m'ɔ
tɪ Nyanmɪan baa kʊnmgba cein mɔ bɛ nnwun man yí'n, asasʊɛ nʊn
anunminnyanmʊn hán yí dahuu! Amɪn!

Like mɔ Pɔlʊ nwan Timote yɔ́'n

18 Mín wa Timote, junman'n mɔ m'an hele wɔ́ kɛ ɛ lí'n y'ɔ le kɛ ɛ tótua
ato ninnge'n mɔ menian'n mmie-mɔ lɛ kekele yí ɛlɔ asɔnɪn nɪn anun'n.
Junman sɔ'n tʊ de wɔ́ nwʊn ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ
lili mʊa hanlɪn'n. Sɛ ɛ di ɛjɔlɛ sɔ nɪn asʊ a, ɛ 'ba hʊala kʊan kpa'n kʊn,
19 ɛ tila dedi'n mɔ ɛ le yí nɪn anun, ɛ nyan ajʊnlɪn kpa mɔ ahunnun
ndɪtɪɛ nnʊn man yí nwʊn'n. Nan menian'n mmie-mɔ a ndie man afʊtu
sɔ'n, ɔ man b'a minlin bɛ́ dedi'n. 20 Menian sɔ'n mmie-mɔ y'ɔ le Imene
nʊn Alɛgɪzanndɪlɪ. M'an yɪ bɛ́ m'an man Abɔnsanmʊn maan bɛ nwun
yí kɛ Nyanmɪan anwʊn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan'n tɪ man like kpa.

2

Bɛ yɔ́ asɔnɪn bɛ mán menian'n-mɔ kʋalaa

1 Ɛhɪ, like mɔ mɪɪn sɛlɛ kɛ bɛ lí mʋa bɛ yɔ́'n y'ɔ le kɛ bɛ bʋ́tʋ bɛ́ nwʋn
bɛ héle Nyanmɪan, bɛ yɔ́ asɔnɪn, bɛ sɛ́lɛ Nyanmɪan bɛ mán menian'n-
mɔ kʋalaatin, ɛsɛ bɛ lá Nyanmɪan asɪ. 2 Ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmɪan bɛ mán
mmelemgbin'n-mɔ, ɔ nʋn bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ le tunmin bɛ sie mân'n.
Yí dɪɛ, anɪn yɛ tanlan wɔ anzʋnunjɔ nun, yɛ nyan yɛ́ nwʋn yɛ sʋ
Nyanmɪan, yɛ bɔ bala m'ɔ sɔ yí nyɪn. 3 Like m'ɔ tɪ kpa mɔ Nyanmɪan
m'ɔ tɪ yɛ́ Ngʋandefʋɛ'n kulo nɪn anɪn. 4 Afɪ ɔ kulo kɛ menian'n-mɔ
kʋalaatin nwun ananhɔlɛ atɪn'n bɛ nyan bɛ́ ti. 5 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan
tɪ baa kʋnmgba cein. Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ di kulo menian'n-mɔ nʋn
Nyanmɪan asafian'n tɪ baa kʋnmgba cein. Sʋanlan sɔ'n y'ɔ le Kilisi
Zozi m'ɔ kacili yí nwʋn kulo sʋanlan'n. 6 Yí muonun, ɔ'a fa yí nwʋn ɔ'a
bɔ afɔlɪɛ ɔ'a yɪ tɛɛ ɔ'a tua kulo menian'n-mɔ kʋalaatin ɛtɛ nɪn ati kalɛ.
Mɔ tɛmʋn'n juli'n, Kilisi yɔlɪ yí sɔ maan bɛ nwunlin yí kɛ Nyanmɪan
kulo kɛ kulo menian'n-mɔ kʋalaatin nyan bɛ́ ti. 7 Ɛhɪka ati, ɔ'a yɪ mín
kɛ n gán yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n, ɛsɛ n gáci yí bɔfʋɛ m mán bɛ́ mɔ bɛ tɪ man
Zufʋ'n nyán dedi ɛsɛ bɛ nwún ananhɔlɛ nɪn anwʋn atɪn'n. Ananhɔlɛ
yê mɪɪn kan ɔ, mɪn nni man ato.
8 Yí ti, mɪn kulo kɛ lɪka kʋalaatin, mmelenzua'n-mɔ sɛ́lɛ Nyanmɪan.
Bɛ 'sɛlɛ a, bɛ kúku bɛ́ sa'n-mɔ asʋ anwunno wɔ anwʋntɪɛ nun, bɛ yí
bɛ́ kunnun, nán bɛ man akpʋlʋwa esue ba bɛ́ afian.
9 Ɛsɛ mɪn kulo kɛ mmalasua'n-mɔ kʋsʋ wowula bɛ́ nwʋn kɛ ɔ sɛ
fata'n. Nán bɛ wowula bɛ́ nwʋn bɛ kele bɛ́ nwʋn, nan bɛ wówula bɛ́
nwʋn kɛ ɔ sɛ fata'n. Nán bɛ nwan bɛ́ ti'n-mɔ ngacile ngacile, nán bɛ
sɪsa njʋaba'n-mɔ bɛ sesie bɛ́ nwʋn, nán bɛ kala ɛtanlan mɔ yí gua yɔ
sɪ'n bɛ kele bɛ́ nwʋn. 10 Nan bɛ bɔ́ bala kpa m'ɔ sɛ kɛ mmalasua mɔ
bɛ lɛ sʋ Nyanmɪan'n bɔ'n.
11 Ɔ sɛ kɛ mmalasua'n-mɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ, bɛ tánlan koun, bɛ tíe
ninnge'n mɔ mmelenzua'n-mɔ lɛ kele'n. 12 Mɪn ngulo man kɛ balasua
kekele ninnge anaan ɔ fʋ belenzua sʋ. Nan mɪn kulo kɛ ɔ sie yí nwʋn'n
koun. 13 Ɔ sanlɪn kɛ Adamʋn yê Nyanmɪan lili mʋa ɔ bɔlɪ yí asannan
nán ɔ'a bɔ Ɛvʋ kʋsʋ ɔ. 14 Nán Adamʋn yê bɛ lakalɪ yí ɔ. Nan balasua'n
yê bɛ lakalɪ yí mɔ yí nyɪn a nzɔ man Nyanmɪan ɔ. 15 Nan kʋsʋ, yí biala,
kɛmɔ balasua'n tɪ ɛta'n, sɛ ɔ bɔ mɔndɪnlɪn ɔ tila yí dedi nɪn anun, ɔ
kulo Nyanmɪan ɔ tanlan wɔ anwʋntɪɛ nun nán ɔ'a ngele man yí nwʋn
an, ɔ 'nyan yí ti.

3

Asɔnɪn nɪn asʋ mgbain'n-mɔ

1 Ɛjɔlɛ ɛhɪ mɔ mɪɪn kan'n tɪ ananhɔlɛ: sɛ sʋanlan kʋn kulo kɛ ɔ di
asɔnɪn nɪn asʋ kpain an, anɪn like kpa yê ɔ'a kpʋnndɛ ɔ. 2 Nan kʋsʋ
sʋanlan mɔ ɔ 'di asɔnɪn nɪn ati'n, ɔ di kɛ ɔ yɔ́ sʋanlan mɔ bɛ nnyan
man yí nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man. Ɔ ja balasua kʋnmgba cein. Ɔ
sɪ yí nwʋn sisa. Ɔ 'yɔ like a, ɔ jʋnlɪn yí nwʋn kpa. Ɔ bɔ abalabɔ m'ɔ
fata, ɔ man menian'n-mɔ anyɪn sɔ yí. Sɛ sʋanlan ba tʋ yí a, ɔ sɔ yí nun
kanlanman. Ɔ tɪ sʋanlan m'ɔ kʋala like kele. 3 N'ɔ yɔ kɔnʋnmɪnnzan,
ɛsɛ n'ɔ yɔ sʋanlan kpukpo-kpukpo. Ɔ tɪ sʋanlan mɔ yí ahʋnlɪn la asɪ
m'ɔ mgbʋndɛ man butule. N'ɔ yɔ sʋanlan mɔ yí nyɪn bʋlʋ esika. 4 Ɔ yɔ́

sʋanlan mɔ yí muonun ɔ kʋala yí awulo nɪn asʋ nɪan, mɔ yí mma'n-mɔ anyɪn sɔ yí kpa. 5 Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan mɔ yí muonun ɔ ngʋala man yí awulo nɪn asʋ nɪan'n, ɔ 'yɔ sɛ nán ɔ'a hʋala ɔ'a nɪan Nyanmɪan Kpili asɔnɪn mma'n-mɔ asʋ? 6 Nán man ɔ yɔ sʋanlan mɔ bɛlɛ mɔ ɔ'a fa yí nwʋn ɔ'a man Nyanmɪan. Afɪ ɔ kʋala kɛ ɔ tu yí nwʋn kɛ Abɔnsanmʋn yɔlɪ yí mɔ yí ti yɛ̂ Nyanmɪan 'ba bua yí ndɛɛ'n. 7 Ɔ fata kɛ ɔ yɔ sʋanlan mɔ bɛ́ mɔ bɛ nzɪ Nyanmɪan'n de yí di, nán b'a ngʋlʋ man yí nwʋn, nán Abɔnsanmʋn kʋsʋ asa a ngan man yí.

Asɔnɪn nɪn asʋ bʋkafʋɛ'n-mɔ

8 Asɔnɪn nɪn asʋ bʋkafʋɛ'n-mɔ kʋsʋ, ɔ fata kɛ bɛ yɔ́ menian mɔ bɛ fɛlɪ bɛ́, mɔ bɛ di ananhɔlɛ. Nán bɛ yɔ kɔnʋnmɪnnzan, nán bɛ yɔ menian mɔ bɛ́ nyɪn bʋlʋ esika. 9 Ɔ fata kɛ bɛ nyan ajʋnlɪn kpa nán b'a tila bɛ́ dedi'n m'ɔ tɪ nvɪalɪɛ nun like nɪn anun kpa. 10 Menian sɔ'n-mɔ, bɛ sá bɛ́ nían kʋalaaka, nán sɛ ɛmɔ a ndɪ man bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí a, bɛlɛ mɔ anɪn bɛ lɛ ba li junman sɔ nɪn ɔ.

11 Ɔ sɛ kɛ bɛ́ yɪ-mɔ kʋsʋ yɔ́ mmalasua mɔ bɛ fɛlɪ bɛ́. Nán bɛ yɔ mmalasua mɔ bɛ kan menian anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ sɛcɪ bɛ́ dunman. Bɛ lé bɛ́ nwʋn bɛ lí. Bɛ lí ananhɔlɛ wɔ ninnge kʋalaa anun.

12 Ɔ sɛ kɛ asɔnɪn nɪn asʋ bʋkafʋɛ'n-mɔ já balasua kʋnmgba cein, ɛsɛ bɛ hʋ́ala bɛ nían bɛ́ mma'n-mɔ nʋn bɛ́ awulo nɪn asʋ kpa. 13 Afɪ bɛ́ mɔ bɛ di bɛ́ junman'n kpa'n, menian'n-mɔ anyɪn sɔ bɛ́, ɛsɛ bɛ́ dedi'n mɔ bɛ le yí wɔ Zozi Kilisi anun'n, ɔ jinlan yí ja nun kpa.

Nyanmɪan nvɪalɪɛ nun like kpili kpa'n

14 Timote, mɪɪn kɛlɛ wɔ́ kalata ɛhɪ, n ne anyɪndasʋɛ kɛ ɔ ngɔ hyɛ man fíí mɪn 'ba a wɔ́ nwʋn ɛlɔ. 15 Nan kʋsʋ sɛ mɪn cɛ nán m malɪ man an, kalata ɛhɪ 'ba hele wɔ́ bala m'ɔ sɛ kɛ Nyanmɪan awulo amma'n-mɔ bɔ'n. Nyanmɪan awulo amma sɔ'n-mɔ y'ɔ le Tɪasɪfʋɛ Nyanmɪan asɔnɪn mma'n-mɔ. Asɔnɪn mma sɔ'n-mɔ tɪ kɛ sua mpila, bɛ suan ananhɔlɛ'n. 16 Yɛ́ kʋalaa yɛ nwun yí yuein, Nyanmɪan a yɪ nvɪalɪɛ nun like kpili kpa ɔ'a hele yɛ́. Like sɔ'n y'ɔ le Zozi.

Ɔ'a kaci yí nwʋn kulo sʋanlan.
Nyanmɪan Wawɛ nɪn a hele kɛ
ɔ tɪ Nyanmɪan Awa sɛsɛfʋɛ.
Nyanmɪan mmɔfʋɛ'n-mɔ a nwun yí.
Yí nwʋn ɛjɔlɛ'n, b'a bɔ
b'a hele mân nɪn anun menian'n-mɔ.
Mân nɪn anun menian'n-mɔ a le yí a li.
Ɔ'a fʋ ɔ'a hɔ nyanmɪansʋ
wɔ anunminnyanmʋn nun.

4

Ato ngehelefʋɛ'n-mɔ

1 Nyanmɪan Wawɛ'n kan yí yuein kɛ mɛlɛ kasian nɪn anun, menian mmie-mɔ mma nne man Kilisi bɛ nni man kʋ́n. Nan bɛ 'fa bɛ́ nwʋn bɛ bɔ ato ngehelefʋɛ'n-mɔ, ɛsɛ bɛ 'di wawɛ ɛtɛ'n-mɔ ngehele dɪɛ'n-mɔ asʋ. 2 Bɛ 'man apoo mma atofʋɛ'n-mɔ kolo bɛ́ nʋan nun bɛ laka bɛ́. Atofʋɛ sɔ'n-mɔ, bɛ le man ajʋnlɪn kʋ́n. Bɛ́ ajʋnlɪn'n ngan man ɛjɔlɛ ngele man bɛ́ kʋ́n. 3 Bɛ 'kekele kɛ ajaa'n tɪ man like kpa, ɛsɛ like mɔ bɛ di'n, bie tɪ man kpa mɔ bɛ di ɔ. Nan kʋsʋ Nyanmɪan bɔlɪ ninnge

sɔ'n-mɔ kɛ menian mɔ bɛ de Kilisi bɛ di mɔ b'a nwun ananhɔlɛ'n, bɛ yɔ́ asɔnɪn, bɛ lá Nyanmɪan asɪ, nán bɛ lí ninnge sɔ'n-mɔ. 4 Ninnge'n mɔ Nyanmɪan Kpili bɔlɪ'n, yí kʋalaa tɪ kpa, baa kʋn nnʋn man nun m'ɔ tɪ man kpa ɔ. Yí ti ɔ sɛ kɛ yɛ da Nyanmɪan asɪ nán yɛ sɔ yí kʋalaa anun. 5 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n nʋn asɔnɪn ɛyɔlɛ'n, ɔ man ninnge kʋalaa anwʋn tɪ wɔ Nyanmɪan anyunnun.

Zozi Kilisi akʋa kpa'n

6 Sɛ ɛ kekele anianman'n-mɔ ninnge ɛhɪ-mɔ a, ɛ 'ba kaci Zozi Kilisi akʋa kpa. Dedi nɪn anwʋn ngehele kpa'n mɔ ɛ nanndɪ sʋ'n y'ɔ tɪ wɔ́ ɛkala nɪn alɪɛ ɔ. 7 Ɛhʋa ɛjɔlɛ mgban-mgban'n m'ɔ nʋn dedi'n tɪ man kʋn'n, yaci gua. Nan bɔ mɔndɪnlɪn fa wɔ́ nwʋn bɔ Nyanmɪan kpa. 8 Anwʋnnaan nɪn anun ekpunndian'n tɪ like kpa, nan kʋsʋ ɔ tɪ man cɪnnjɪn. Nan like mɔ bɛ yɔ a, Nyanmɪan kulo'n, ɔ tɪ kpa wɔ like biala anun. Ɔ sanlɪn kɛ sɛ yɛ bɔ bala sɔ nɪn an, anɪn yɛ sɪ kɛ yɛ le ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ wɔ mɛlɛ ɛhɪ anun, ɔ nʋn mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba nɪn anun.

9 Ɛjɔlɛ ɛhɪ tɪ ananhɔlɛ m'ɔ sɛ kɛ sʋanlan de di ɔ. 10 Yí sɔ ati yɛ̂ yɛ lɛ di junman ɛsɛ yɛ lɛ kpɪlɪ ɔ. Ɔ sanlɪn kɛ y'a fa yɛ́ anyɪndasʋɛ'n kʋalaa y'a wula Tɪasɪfʋɛ Nyanmɪan'n m'ɔ tɪ menian'n-mɔ kʋalaa Ngʋandefʋɛ nɪn anun. Nan kʋsʋ, menian mɔ bɛ de yí bɛ di'n, bɛ́ ala yɛ̂ ɔ de bɛ́ ɔ.

11 Kekele ninnge sɔ'n-mɔ nán kan fua sʋ kpa maan bɛ yɔ́. 12 Ɛ tɪ batʋnman, kʋsʋ n'ɛ man sʋanlan fɪ́ɪ́ tʋtʋ wɔ́ nyunnun ngɛsɛlɛ. Nan wɔ́ ɛjʋjɔlɛ nun o, wɔ́ abalabɔ nun o, wɔ́ ehulo mɔ ɛ fa kulo menian'n-mɔ o, wɔ́ dedi nun o, wɔ́ anwʋntɪɛ nun o, man menian mɔ bɛ le dedi'n, bɛ nían wɔ́ dɪɛ nɪn asʋ bɛ yɔ́ bie. 13 Kɪnnga Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n bagua nun, kan Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n wowula asɔnɪn mma'n-mɔ anwʋnsɛlɛ, ɛsɛ kekele bɛ́ ninnge dede maan m mála. 14 Mɛlɛ mɔ Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn wɔ́ nwʋn ɛjɔlɛ, mɔ asɔnɪn mgbain'n-mɔ falɪ bɛ́ sa fualɪ wɔ́ nwʋn'n, wawɛ nun junman'n mɔ Nyanmɪan falɪ manlɪn wɔ́'n, n'ɛ bubu wɔ́ nyɪn gua sʋ. 15 Tɪ wɔ́ nyɪn di junman sɔ'n maan bɛ́ kʋalaa bɛ nwún yí kɛ ɛ lɛ bɔ mɔndɪnlɪn. 16 Sie wɔ́ muonun wɔ́ nwʋn ye, ɛsɛ nɪan wɔ́ ninnge'n mɔ ɛ kekele'n kʋsʋ asʋ, nán mian wɔ́ bʋ. Ɔ sanlɪn kɛ, sɛ ɛ yɔ yí sɔ a, wɔ́ muonun ɛ 'nyan wɔ́ ti, ɛsɛ bɛ́ mɔ bɛ tie wɔ́'n kʋsʋ 'nyan bɛ́ ti.

5

Pɔlʋ 'ba tu Timote fʋɔ

1 N'ɛ fa ahʋnlɪn kpili kan ɛjɔlɛ kele sʋanlan kpain. Nan sɛ ɛ 'kan ɛjɔlɛ ɛ kele yí ɛ tu yí fʋɔ a, bu yí kɛ yí y'ɔ wʋlɪ wɔ́ ɔ. Bu mgbafɛlɛ'n-mɔ kɛ wɔ́ nianman mmelenzua y'ɔ le bɛ́. 2 Bu mmalasua mgbain'n-mɔ kɛ wɔ́ nin y'ɔ le bɛ́. Bu ndalua'n-mɔ kʋsʋ kɛ wɔ́ nianman mmalasua y'ɔ le bɛ́. Sɛ ɛ 'kan ɛjɔlɛ ɛ kele bɛ́ ɛ tu bɛ́ fʋɔ a, kan wɔ anwʋntɪɛ nun kpa bɔkɔɔ.

Kunlannvʋɛ'n-mɔ

3 Kunlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ le man sʋanlan fɪ́ɪ́ m'ɔ bʋka bɛ́'n, nɪan bɛ́ lɪka wɔ anyɪnnzɔ nun kpa. 4 Nan sɛ kunlannvʋɛ balasua kʋn le yí mma-mɔ a, anaan yí nnʋnman-mɔ a, kekele bɛ́ kɛ bɛ́ Nyanmɪan junman'n m'ɔ fata kɛ bɛ di mʋa bɛ di'n y'ɔ le kɛ bɛ nían bɛ́ nwʋn amma'n-mɔ. Bɛ yɔ́ yí sɔ bɛ síe mɔ bɛ́ nwʋn amma'n-mɔ yɔlɪ manlɪn bɛ́ nɪn abʋsʋ. Yí sɔ yɛ̂ Nyanmɪan Kpili kulo ɔ. 5 Balasua m'ɔ

tı kunlannvʋɛ sakpa, m'ɔ le man sʋanlan fíí m'ɔ nıan yí'n, yí dıɛ, ɔ fa yí lʋa'n kʋalaa ɔ wula Nyanmıan Kpili asa nun. Ɔ bɔ mɔndınlın ɔ sɛlɛ yí kɔngɔɛ nʋn eyua kɛ ɔ nían yí sʋ. 6 Nan kunlannvʋɛ m'ɔ lɛ di mân'n, sɛ yí nyın wɔ sʋ bɔbɔ a, anın ɔ tı kɛ ɔ'a wu. 7 Kan ɛjɔlɛ sɔ'n kele bɛ́, nán sʋanlan fíí a nnyan man bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ a ngan man. 8 Afı sɛ sʋanlan kʋn nnıan man yí nwʋn amma'n-mɔ, cilili yí ata dıɛ nın anun menian'n-mɔ a, anın ɔ tı kɛ ɔ'a yaci yí dedi'n ɔ'a tʋ. Sʋanlan m'ɔ nzı man Nyanmıan'n tı kpa tala yí.

9 Kunlannvʋɛ balasua mɔ ɛ 'ka yí wula kunlannvʋɛ'n-mɔ anun'n, man ɔ yɔ́ balasua mɔ ɔ'a li afʋɛ abulasian, m'ɔ jalı belenzua kʋnmgba cein. 10 Ɛsɛ ɔ yɔ́ balasua mɔ menian'n-mɔ bɔ yí dunman kpa, mɔ ɔ'a ta yí mma'n-mɔ kpa, mɔ ɛyɛfʋɛ tʋ yí a, ɔ sike yí kanlanman, ɔ nwunnzin Nyanmıan menian'n-mɔ aja nın anwʋn, ɔ bʋka alʋabɔfʋɛ'n-mɔ, mɔ ɛsɛ ɔ yɔ nyɔlıɛ ngacile kpa'n kʋalaatin'n.

Kunlannvʋɛ ndalua'n-mɔ

11 Nan kunlannvʋɛ ndalua'n-mɔ, n'ɛ ka bɛ́ wula nun. Ɔ sanlın kɛ sɛ bian ajaa ɛjɔlɛ tɔ bɛ́ ti anun an, anın b'a kaci bɛ́ nzin b'a si Kilisi. 12 B'a tʋn ndâ'n mɔ bɛ lili mʋa bɛ hanlın wɔ Kilisi anyunnun'n. 13 Sɛ bɔbɔ ɛ kɛlɛ bɛ́ dunman an, bɛ nyɔ man like kpa fíí, nan bɛ cinnin awulo'n-mɔ anun. M'ɔ tı yalɛ biekun'n y'ɔ le kɛ adawu mgbili ɛbɔ nʋn cenjin yê bɛ di ɔ. Ɛjɔlɛ m'ɔ nvata man mɔ bɛ kan'n yê bɛ kan ɔ. 14 Ɛhıka ati, mın kulo kɛ kunlannvʋɛ ndalua'n-mɔ já mmian, bɛ wʋ́ mma, bɛ nían bɛ́ awulo'n-mɔ asʋ, nán bɛ́ mɔ bɛ kpɔ yɛ́ nın a nnyan man yɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ a ngan man. 15 Mıın kan sɔ, ɔ sanlın kɛ bɛ́ mmie-mɔ fi ananhɔlɛ atın nın asʋ b'a jasʋ dada angʋnmın b'a fa Abɔnsanmʋn dıɛ nın asʋ. 16 Sɛ balasua kʋn le dedi nán kunlannvʋɛ mmalasua-mɔ gua yí sa sʋ a, ɔ nían bɛ́. N'ɔ yaci bɛ́ tʋ asɔnın nın asa sʋ, nán asɔnın nın a hʋala ɔ'a nıan kʋnlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ mɔ sakpa bɛ le man sʋanlan fíí m'ɔ nıan bɛ́'n.

Asɔnın nın asʋ mgbain'n-mɔ

17 Asɔnın nın asʋ mgbain'n-mɔ mɔ bɛ nıan asɔnın nın asʋ kpa'n, ɔ fata kɛ bɛ man bɛ́ anyınnzɔ nʋn ahatua kpa, nán yí lılı bɛ́ mɔ bɛ kan Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, mɔ ɛsɛ bɛ kekele ninnge'n. 18 M'ɔ man mıın kan sɔ'n y'ɔ le kɛ, b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ: *Ɛnalɛ'n m'ɔ lɛ tetia *bele nın asʋ'n, n'ɛ cıcı yí nʋan'n.* Ɛsɛ b'a hɛlɛ yí biekun kɛ: *Sʋanlan m'ɔ lɛ di junman'n, yí ahatua m'ɔ fata'n, bɛ fá bɛ mán yí.* 19 Asɔnın nın asʋ kpain kʋn mɔ bɛ kɔ tʋn yí ɛsʋan'n, sɛ menian nnyuan anaan nsan a nni man yí nwʋn adanzıɛ a, n'ɛ de tʋ nun. 20 Bɛ́ mɔ bɛ kɔ yɔ like ɛtɛ'n, tu bɛ́ nyunnun bagua nun maan ɛhınlın-mɔ súlo nán bɛ́ kʋsʋ b'a nyɔ man ɛtɛ sɔ'n bie.

21 Nyanmıan Kpili anyunnun, Kilisi Zozi nʋn nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ kʋsʋ anyunnun, mın kan ndâ kɛ ɛ lí ngehele sɔ-mɔ asʋ. Yí ti, n'ɛ nıan sʋanlan anyunnun wɔ like biala anun, n'ɛ kulo menian'n-mɔ bie ɛ yaci bie.

22 N'ɛ ku fa wɔ́ sa sie sʋanlan ati asʋ, ɛ fa asɔnın'n junman wula yí sa nun, ɔ sanlın kɛ sɛ ɔ'a yɔ ɛtɛ a, yí ɛtɛ sɔ'n 'kan wɔ́ bie. Wɔ́ muonun, nıan wɔ́ nwʋn kpa, man wɔ́ nwʋn tí. 23 Kɛmɔ wɔ́ kʋ'n jıjı wɔ́ m'ɔ man ɛ njɛ man nán a fʋkɛ'n, n'ɛ nʋn nzue ngʋnmın ala, nan nʋn divın nganngan. 24 Menian'n mmie-mɔ ɛtɛ mɔ bɛ kɔ yɔ'n, bɛ di mʋa bɛ nwun

yí yuein kʋalaaka nán b'a bua bɛ́ ndɛɛ'n. Nan mmie-mɔ kʋsʋ dɪɛ'n, bɛ di mʋa bɛ bua bɛ́ ndɛɛ kʋalaaka nán b'a nwun yí kɛ b'a yɔ ɛtɛ. 25 Yí sɔ kʋsʋ ala, nyɔlɪɛ kpa mɔ sʋanlan kɔ yɔ'n, bɛ nwun yí yuein, yê nunhan kʋsʋ mɔ bɛ ngʋala bɛ nnwun man yí ɛbɛlɛ ala'n, ɔ nvɪa man lé.

6

Nganga'n-mɔ

1 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ tɪ nganga'n, bɛ mán bɛ́ nyɪn sɔ́ bɛ́ mɪn-mɔ kpa, nán menian'n-mɔ a nzɛcɪ man Nyanmɪan dunman, ɛsɛ b'a ngan man yɛ́ ngehele nɪn nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. 2 Nganga mɔ bɛ́ mɪn-mɔ de Kilisi di'n, nán bɛ tʋa kɛ bɛ́ nianman y'ɔ le bɛ́ nɪn ati, bɛ fa bɛ́ nyɪn bɛ wowula bɛ́ nyunnun. Nan ɔ sɛ kɛ bɛ sʋ bɛ́ kanlanman kpa. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ di bɛ́ junman'n bɛ man bɛ́ mɔ b'a le yɛ́ Mɪn b'a li mɔ bɛ kulo bɛ́'n nyan sʋ nvasʋɛ. Kekele ninnge sɔ'n maan bɛ yɔ́.

Ato ngehele'n nʋn anyanbɛnwʋn kpa'n

3 Sɛ sʋanlan bie kekele ninnge ngacile ngacile, nán ɔ nni man yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi anwʋntɪɛ ɛjɔlɛ'n-mɔ asʋ ɔ nʋn ngehele'n m'ɔ man bɛ bɔ abalabɔ m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn nɪn an, 4 anɪn sʋanlan sɔ'n tɪ atubɛnwʋn sʋanlan. Ɔ nzɪ man like fíí. Yí like m'ɔ la yí nwʋn kɛ anwʋnnyalɛ'n y'ɔ le ninnge'n-mɔ anwʋn akpʋlʋwa esue nʋn ɛtɪan'n. Kɛ ɔ yɔ mɔ menian'n-mɔ fa bɛ́ nwʋn ɛkpɔ bɛ di butule, bɛ kpɛ nzʋba, bɛ kan bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ, 5 bɛ su akpʋlʋwa ndɪnndɪɪn bɛ́ afian nɪn anɪn. Afɪ bɛ́ ajʋnlɪn nɪn a yɔ mgban-mgban, bɛ nzɪ man ananhɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ fíí kún. Bɛ jʋnlɪn kɛ Nyanmɪan anwʋn dedi'n mɔ yɛ le yí'n, ɔ tɪ like mɔ bɛ fa bɛ kpʋnndɛ anyanbɛnwʋn.

6 Ɔ tɪ ananhɔlɛ, Nyanmɪan anwʋn dedi'n mɔ yɛ le yí'n, ɔ tɪ anyanbɛnwʋn like kpili kpa man sʋanlan mɔ yí nyɪn sɔ yí dɪɛ kaan m'ɔ le yí'n. 7 Ɔ sanlɪn kɛ mɔ yɛ 'ba mân ɛhɪ anun'n, yɛ nʋn like fíí a mma man, yê sɛ yɛ 'sa yɛ kɔ a, yɛ ngʋala man bie nʋn kɔ. 8 Ɛhɪka ati, sɛ yɛ nyan alɪɛ yɛ di, yɛ nyan taladɪɛ yɛ wula a, ɛhɪ ala sa yɛ́. 9 Nan menian mɔ bɛ kulo kɛ bɛ nyan bɛ́ nwʋn'n, menian sɔ'n-mɔ, bɛ tɔ sɔnɪan nɪn anun kɛ ngaa. Ninnge mgban-mgban m'ɔ man menian sɛcɪ bɔkɔ-bɔkɔ, ɛsɛ bɛ́ bʋsʋ bɔ'n yê bɛ kulo ɔ. 10 Afɪ ɛtɛ ngacile'n kʋalaa fi esika anyɪnbʋlʋ'n. Menian mmie-mɔ anyɪn a bʋlʋ esika'n dede b'a yaci bɛ́ dedi'n b'a tʋ mʋa, b'a fa bɛ́ nwʋn b'a wula emian ngacile dɔʋn anun.

Pɔlʋ 'ba tu Timote fʋɔ

11 Nan wɔ́ dɪɛ, ɛ tɪ Nyanmɪan sʋanlan, n'ɛ yɔ ninnge sɔ'n-mɔ bie. Yɔ nyɔlɪɛ kpa. Fa wɔ́ nwʋn bɔ Nyanmɪan sɛlɛ kpa, nyan dedi, nyan ehulo, si abʋtalɛ, yɔ bɛtɛɛ. 12 Bɔ mɔndɪnlɪn kpa, man wɔ́ asɪtanlan'n nʋn wɔ́ dedi'n yɔ́ kʋn. Kpʋnndɛ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ nyán yí'n. Ɔ sanlɪn kɛ yí ti yê ɛ lili wɔ́ dedi nɪn anwʋn adanzɪɛ kanlanman wɔ menian dɔʋn anyunnun ɔ. 13 Nyanmɪan Kpili m'ɔ man ninnge kʋalaa ngʋan nɪn anyunnun, ɔ nʋn Kilisi Zozi m'ɔ lili yí dedi nɪn anwʋn adanzɪɛ kanlanman wɔ Pʋnsʋ Pilatɪ anyunnun'n kʋsʋ anyunnun, mɪn kan ndâ kɛ 14 ɛ lí ɛjɔlɛ'n mɔ m'an hele wɔ́ nɪn asʋ, ɛsɛ ɛ síe wɔ́ nwʋn kʋnlʋn-ngʋnlʋn nán b'a nnyan man wɔ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ b'a ngan man. Yɔ yí sɔ dede m'ɔ jú cɪan mɔ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi 'yɪ yɪ

nwʋn kele'n. 15 Cıan'n mɔ yɛ́ Mın Zozi 'yı yı nwʋn kele'n, Nyanmıan
yɛ̂ ɔ 'kele ɔ. Nyanmıan sɔ'n, yí ngʋnmın cein y'ɔ tı Belemgbin ɔ, ɔ tı
salıɛ baka, ɔ tı mmelemgbin'n-mɔ Belemgbin, ɔ tı mınlıan'n-mɔ Amın.
16 Yí kʋnmgba cein ala yɛ̂ yí dıɛ ɔ nwu man lé ɔ. Jawe'n m'ɔ tı nun'n,
sʋanlan fíí ngʋala man yí nwʋn kpunnge. Sʋanlan fíí nwunlin man
yí lé, yɛ̂ sʋanlan fíí ngʋala man yí nwʋn kpunnge. Kulo sʋanlan fíí
nwunlin man yí lé, yɛ̂ kulo sʋanlan fíí ngʋala man kɛ ɔ nwun yí.
Asasʋɛ nʋn tunmin yɔ́ yí dıɛ cıan daa! Amın!
17 Bɛ́ mɔ b'a nyan mân ɛhı anun ninnge'n, tu bɛ́ fʋɔ kɛ nán bɛ fa
bɛ tu bɛ́ nwʋn. Se bɛ́ kɛ nán bɛ fa bɛ́ anyındasʋɛ'n bɛ tʋ anwʋndıɛ'n
m'ɔ njɛ man nán ɔ'a sɛcı nın asʋ. Nan bɛ fá bɛ́ anyındasʋɛ'n bɛ tʋ́
Nyanmıan Kpili asʋ. Yí mɔ sɛ ɔ 'fa like man yɛ́ a, ɔ man yɛ́ dɔʋn kpa
maan yɛ di nun fɛ'n. 18 Tu bɛ́ fʋɔ kɛ bɛ yɔ́ nyɔlıɛ kpa, bɛ mán ye ɛyɔlɛ'n
tí bɛ́ kpa, bɛ yɔ́ ahunnunye, ɛsɛ bɛ bʋ́ka ɛhınlın-mɔ. 19 Sɛ bɛ yɔ yí sɔ
a, ɔ tı kɛ anwʋnndıɛ m'ɔ tı kpa, ɛsɛ ɔ nzɛcı man yɛ̂ bɛ lɛ kokuan bɛ
sie bɛ man bɛ́ nwʋn wɔ mɛlɛ'n m'ɔ lɛ ba nın anun ɔ, nán b'a hʋala b'a
nyan ananhɔlɛ ngʋan kpa'n bɛ́ asıtanlan nın anun.
20 Timote, like'n mɔ Nyanmıan a fa a wula wɔ́ sa nun'n, nıan sʋ kpa.
Ɛjɔlɛ mgban-mgban'n m'ɔ nʋn dedi'n tı man kʋn'n, n'ɛ tie bie, ɛsɛ bɛ́
ninnge'n mɔ bɛ́ nwan bɛ sı yí nan kʋsʋ ɔ tı ato mɔ bɛ lɛ kele'n, n'ɛ
suan bie. 21 Like ati m'ɔ man mıın kan sɔ'n, y'ɔ le kɛ menian mmie-mɔ
bu bɛ́ nwʋn kɛ bɛ sı ananhɔlɛ ngehele'n kpa, bɛ nne man ananhɔlɛ
ngehele kpa'n mɔ yɛ kekele'n bɛ nni man. Ɔ man bɛ fi dedi atın nın
asʋ b'a jasʋ.

Nyanmıan nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ TIAN YI NNYUAN M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN TIMOTE'N

M'ɔ wɔ nun'n

Mɔ anın Pɔlʋ la fiadı ɔ lɛ nwun yalɛ *Lɔmʋn ɛlɔ'n, y'ɔ hɛlɛlı kalata ɛhı ɔ (yí ti 1.8,16-17, 2.9). Ɔ hɛlɛlı nwanlın Timote. Mɛlɛ sɔ'n, anın Timote wɔ Efɛzı kulo nın asʋ ɛbɛlɛ. Pɔlʋ nwan Timote asa kan kalata nın an, n'ɔ de sie nan ɔ tʋ yí Lɔmʋn ɛlɔ (4.9). Afı, ɔ de di kɛ yí ewue cıan nın a kpunnge (4.6). Pɔlʋ a li junman kpa ɔ'a man yɛ́ Mın Zozi Kilisi, yí ti, ɔ lɛ wowula Timote anwʋnsɛlɛ kɛ ɔ nían yí muonun yí Pɔlʋ dıɛ nın asʋ nán ɔ lí bie.

Kalata nın ati 1.3-2.13, Pɔlʋ lɛ kan kele Timote kɛ ɔ tíla yí dedi nın anun kpa wɔ yalɛ'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ bɔ Zozi Ɛjɔlɛkpa'n nwun yí nın anwʋn. Kalata nın ati 2.14-4.5, Pɔlʋ lɛ kan kele yí kɛ ɔ jínlan ngehele'n m'ɔ nʋn Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ Nwannzan-nwannzan'n kɔ sʋ nın anun kpa. Kɛ Pɔlʋ yɔlı yı yí alimʋa kalata nın anun'n, ɔ lɛ kannzʋ Timote kɛ ɔ nían yí nwʋn wɔ ato ngehelefʋɛ'n-mɔ anwʋn. Kalata nın agualıɛ nun, Pɔlʋ lɛ bɔ yí asıtanlan nın anun amannıɛ, ɔ lɛ man Timote ngalıɛ.

Ahın ebisa

1 Timote,

Mín Pɔlʋ mɔ n dı Kilisi Zozi bɔfʋɛ'n kʋn, mín yê mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın nwan wɔ́ ɔ. Nyanmıan a hulo, ɔ'a yı mín kɛ m mɔ́ nyanmıansʋ ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ nın anwʋn kpayɛ. Ngʋan sɔ'n, Nyanmıan falı bɔlı anɔhʋba daba. Sian dıɛ, y'a nyan yí wɔ kʋn ɛyɔlɛ'n mɔ yɛ nʋn Zozi Kilisi y'a yɔ nın anun. 2 Mín wa mɔ mın kulo wɔ́ kpa, mın 'bisa wɔ́ ahın mın yɔ wɔ́ ɛcıan'n mo.

Mɔndınlın nın anwʋn afʋtu'n

3 Nyanmıan Kpili mɔ n ne ajʋnlın kpa mın sʋ yí kɛ yɛ nannan-mɔ sʋlı yí'n, mın 'da yí ası. Mın 'da yí ası kɛ kɔngɔɛ nʋn eyua, sɛ mın 'yɔ asɔnın an, mín tı kacı wɔ́. 4 Mın kacı wɔ́ nyın ɛmʋın nın an, anın mín lʋa lɛ dɔ wɔ́ sɛlɛ kpa mın kulo kɛ mın nwun wɔ́ nwʋn, nán mın nyan fɛ elie kpili kpa. 5 Wɔ́ dedi'n m'ɔ tı ananhɔlɛ nın anwʋn ɛjɔlɛ tɛ wɔ mín ti anun. Dedi'n mɔ wɔ́ nan balasua Loyisi nʋn wɔ́ nin Eninsi, bɛ lili mʋa bɛ nyanlın yí'n, mın de mın di kpa kɛ ɛ tɛ le dedi sɔ'n.

6 Ɛhıka ati, mıın kacı wɔ́ kɛ, mɛlɛ mɔ n valı mín sa n vualı wɔ́ nwʋn'n, junman'n mɔ Nyanmıan Kpili falı manlın wɔ́ kɛ ɛ lí'n, bɔ mɔndınlın di. 7 Ɔ sanlın kɛ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmıan Kpili a fa a man yɛ́'n, ɔ man yɛ nyɔ man minndiin, nan ɔ wowula yɛ́ anwʋnsɛlɛ, ɔ man yɛ nyan ehulo, ɛsɛ ɔ man yɛ kʋala yɛ́ nwʋn bılı.

Nyian nın anwʋn afʋtu'n

8 Yí ti n'ɛ man yɛ́ Mın adanzıɛ elie nın anwʋn nyian kun wɔ́. Mín kʋsʋ mɔ yɛ́ Mın dunman nun ati yê b'a tʋ mín fiadı'n, n'ɛ man mín nwʋn nyian kun wɔ́. Nan nanndı anwʋnsɛlɛ'n mɔ Nyanmıan Kpili a fa a man wɔ́ nın asʋ, nwun Ɛjɔlɛkpa nın anwʋn amannıɛ'n bie kɛ

mín. 9 Nyanmıan yê ɔ'a le yé ngʋan ɔ, ɛsɛ yí yê ɔ'a fɛlɛ yé kɛ yɛ káci yí
menian ɔ. Nán kɛ like kpa mɔ y'a yɔ ti ɔ, nan yí muonun ɔ'a hulo yí sɔ
ɛsɛ ɔ'a nwun yí nwʋn anwunnvoe. Kilisi Zozi adawʋlʋman, Nyanmıan
a nwun yé nwʋn anwunnvoe sɔ'n, yí nzin nán ɔ'a bɔ mân'n. 10 Nan
sian dıɛ, yé Ngʋandefʋɛ Kilisi Zozi mɔ ɔ'a yı yí nwʋn ɔ'a hele'n dunman
nun, Nyanmıan a hele yé kɛ ɔ'a nwun yé nwʋn anwunnvoe. Ɔ sanlın
kɛ Kilisi Zozi yê ɔ'a tʋa ewue ɔ'a le yí tunmin'n m'ɔ le yí nın ɔ, ɛsɛ ɔ
nanndı Ɛjɔlɛkpa nın asʋ, ɔ'a yı ngʋan m'ɔ le man ayuelıɛ'n ɔ'a hele.
11 Ɛjɔlɛkpa sɔ nın ati yê Nyanmıan a yı mín kɛ bɔfʋɛ ɔ nʋn ngehelefʋɛ
ɔ. 12 Ɛhıka ati yê mıın nwun yalɛ ɛhı ɔ, nan kʋsʋ yí nwʋn nyian ngun
man mín. Ɔ sanlın kɛ mın sı sʋanlan'n mɔ m'an fa mín lʋa'n kʋalaa
m'an wula yí nun'n. Mın de mın di kɛ ɔ le tunmin ɔ nıan like'n mɔ
ɔ'a fa ɔ'a wula mín sa nun nın asʋ dede ɔ 'ju cıan mɔ yé Mın 'bua
menian'n-mɔ kʋalaa ndɛɛ'n.
13 Nıan ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ n gelelı wɔ́ nın asʋ nanndı, nán jinlan
wɔ́ ja nun kpa wɔ dedi'n nʋn ehulo'n mɔ yɛ le yí wɔ kʋn ɛyɔlɛ'n mɔ
yé nʋn Zozi Kilisi y'a yɔ nın anun. 14 Ɔ nanndı Wawɛ Nwannzan-
nwannzan'n m'ɔ wɔ yé nun nın asʋ, di ngehele kpa'n mɔ b'a fa b'a
wula wɔ́ sa nun nın asʋ.
15 Wɔ́ muonun ɛ sı kɛ anianman'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ fi Azi mân nın
anun'n, b'a nwanndi mín. Menian sɔ'n bé mmie-mɔ y'ɔ le Fizɛ nʋn
Ɛlımozɛnın.
16 Nan Onezifɔɔ dıɛ, Yé Mın yɔ́ yí nvilie'n-mɔ ye. Ɔ sanlın kɛ fiadı'n
mɔ b'a tʋ mín'n, mín nwʋn nyian ngun man yí, ɔ cıcı mín lʋa. 17 M'ɔ
juli *Lɔmʋn ɛwa'n, ɔ bɔlı mɔndınlın ɔ kpʋnndɛlı mín dede ɔ nwunlin
mín. 18 Yí ti, cıan mɔ yé Mın 'ba bua menian'n-mɔ ndɛɛ'n, ɔ nwún yí
nwʋn anwunnvoe. Mɔ anın n wɔ Efɛzı ɛlɔ'n, mín nwʋn mɔndınlın
m'ɔ bɔlı'n, wɔ́ muonun ɛ sı.

2

Nwun Kilisi anwʋn amannıɛ'n bie kɛ mıın nwun yí'n

1 Nan wɔ́ dıɛ, mín wa, Kilisi Zozi a nwun yé nwʋn anwunnvoe ɔ'a
man yɛ nʋn yí y'a yɔ kʋn. Fa wɔ́ nyın tʋ nán wowula wɔ́ nwʋn
anwʋnsɛlɛ. 2 Ɛjɔlɛ'n mɔ ɛ tılı kɛ n ganlın yí menian dɔʋn anyunnun,
menian mɔ ɛ de di kɛ sɛ ɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n kele bé a, bé kʋsʋ bɛ kɔ hʋala
yí kan kele bé manngʋn'n-mɔ'n, kan ɛjɔlɛ sɔ'n kele bé. 3 Amannıɛ'n
m'ɔ mıın nwun yí kɛ Kilisi Zozi nzalafʋ kpa'n, wɔ́ kʋsʋ nwun yí sɔ bie.
4 Nzalafʋ mɔ yí nwan ɔ yɔ like m'ɔ sɔ yí sahınlan'n mɔ ɔ'a fa yí junman
nun nın anyın'n, ɛjɔlɛ mɔ bé mɔ bɛ tı man nzalafʋ'n di'n, ɔ nva man
yí nwʋn nwula man nun. 5 Sʋanlan kʋsʋ m'ɔ lɛ su ɛnwanndie'n, sɛ ɔ
nwanndi kɛ mala'n kele nın an, yê bɛ fa kunnunmun elie nın anwʋn
like bɛ man yí ɔ. 6 Sʋanlan m'ɔ kɔ li junman sɛlɛ kɔ fɛ kɔ lua ebo'n, yí
yê ɔ di mʋa ɔ tı ebo nın asʋ baa ɔ. 7 Ɛjɔlɛ ɛhı mɔ mıın kan mın kele
wɔ́'n, jʋnlın yí nwʋn kpa, nán yé Mın 'ba bʋka wɔ́ maan ɛ tı ninnge
sɔ'n-mɔ kʋalaa abʋ.
8 Man wɔ́ ti kácı Zozi Kilisi m'ɔ fi ewue nun ɔ'a tinnge'n. Ɔ tı
belemgbin *Davidi abʋsʋ sʋanlan kɛ Ɛjɔlɛkpa'n mɔ mın bɔ'n kpın
kele'n. 9 Ɛjɔlɛkpa sɔ nın ati yê mıın nwun yalɛ m'ɔ ɛsɛ b'a gua mín sa
ngɔnzɔngɔnzɔ kɛ kodiawu. Nan Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n dıɛ, bɛ bɔlı
man yí kpaun. 10 Ɛhıka ati, bé mɔ Nyanmıan Kpili a kpa bé a yɔ yí

dɪɛ'n-mɔ dunman nun, mɪn tila mín ahʊnlɪn wɔ amannɪɛ enwuan'n
kʊalaa anun. Yí dɪɛ anɪn bɛ́ kʊsʊ bɛ nʊn Zozi yɔ kʊn, nán b'a nyan
ngʊan, bɛ nʊn yí a tanlan yí anunminnyanmʊn'n m'ɔ le man ayuelɪɛ
nɪn anun.
11 Ɛjɔlɛ ɛhɪ-mɔ mɔ bɛ lɛ kan'n tɪ ananhɔlɛ:
Sɛ yɛ nʊn yí, y'a wu a,
yɛ nʊn yí 'nyan ngʊan.
12 Sɛ yɛ jinlan yɛ́ ja nun kpunndiin an,
yɛ nʊn yí 'di belemgbin.
Nan sɛ yɛ yɪ yí yɛ tʊ a,
yí kʊsʊ ɔ 'yɪ yɛ́ tʊ.
13 Sɛ yɛ nnanndɪ man fɔ́ʊ́n an,
yí dɪɛ, ɔ nanndɪ fɔ́ʊ́n.
Ɔ sanlɪn kɛ ɔ ngaci man yí nʊan lé.

Sʊanlan m'ɔ di junman kpa'n, Nyanmɪan yɔ yí mo

14 Kacɪ bɛ́ ɛjɔlɛ ɛhɪ nán tu bɛ́ fʊɔ kpa wɔ Nyanmɪan Kpili anyunnun,
kɛ bɛ yáci ɛjɔlɛ'n-mɔ anwʊn butule elie'n. Ɔ sanlɪn kɛ nvasʊɛ fíí nnʊn
man sʊ, ɔ man bɛ́ mɔ bɛ lɛ tie'n minlin. 15 Bɔ mɔndɪnlɪn kɛ sʊanlan mɔ
b'a sɔ yí b'a nɪan m'ɔ fi nun ɔ'a fite, n'ɛ sa wɔ́ junman nɪn anwʊn nyian,
kan ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n fɔ́ʊ́n, nán ɛ fite Nyanmɪan anyunnun an, ɔ'a ndu
man wɔ́ nyunnun 16 Akpʊlʊwa esue kʊasɪa nun mgban m'ɔ nʊn dedi
ɛjɔlɛ'n tɪ man kʊn'n, n'ɛ su bie. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ mɔ bɛ kulo akpʊlʊwa
esue sɔ'n, cɪan daa anɪn bɛ nʊn Nyanmɪan bɛ́ afian lɛ tɪ. 17 Bɛ́ ninnge
dɪɛ'n mɔ bɛ kekele'n, ɔ tɪ kɛ anwʊnnyalɛ m'ɔ le man ayile. Menian sɔ'n
bɛ́ mmie-mɔ y'ɔ le Imene nʊn Filɛtɪ. 18 Bɛ fi ananhɔlɛ atɪn nɪn asʊ b'a
jasʊ, bɛ́ nwan ewuetinnge nɪn a sɪn dada angʊnmɪn. Ɛjɔlɛ mɔ bɛ kan
bɛ kele menian'n-mɔ maan bɛ yaci bɛ́ dedi'n bɛ tʊ nɪn anɪn. 19 Nan
kʊsʊ Asɔnɪn'n m'ɔ tɪ kɛ sua mɔ Nyanmɪan a wula yí bʊ'n, ɔ jin yí ja
nun kunngun kpa. B'a hɛlɛ sʊ kɛ: "Yɛ́ Mɪn sɪ bɛ́ mɔ bɛ tɪ yí dɪɛ'n." Ɛsɛ
"Sʊanlan biala m'ɔ kɔ se kɛ ɔ tɪ Nyanmɪan dɪɛ'n, ɔ káci yí nzin ɔ sí
nyɔlɪɛ ɛtɛ'n."
20 Awulo kpili kʊn biala anun, nán esika kɔkɔlɛ nʊn jɛtɛ ninnge mɔ
bɛ didi nun anaan bɛ nʊn nun nɪn angʊnmɪn ala yɛ bɛ nwun yí nun
ɔ. Nan bɛ nwun baka nʊn afa kʊsʊ ninnge mɔ bɛ didi nun anaan bɛ
nʊn nun kʊsʊ ɛbɛlɛ. Cɪan mgbili'n-mɔ anun yɛ́ bɛ fa esika kɔkɔlɛ nʊn
jɛtɛ ninnge'n-mɔ ɔ. Nan baka nʊn afa dɪɛ'n-mɔ, cɪan daa bɛ fa bɛ yɔ
like. 21 Yí sɔ kʊsʊ ala, sɛ sʊanlan kʊn sie yí nwʊn kʊnlʊn-ngʊnlʊn wɔ
ɛtɛ'n-mɔ mɔ m'an bubu m'an hele wɔ́ nɪn anwʊn an, Nyanmɪan 'fa
junman m'ɔ tɪ kpa'n ɔ man ɔ di. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ yí Mɪn dɪɛ. Ɔ bɔbʊa
yí nwʊn ɔ yɔ nyɔlɪɛ biala m'ɔ tɪ kpa'n.
22 Yí ti, nwanndi ninnge'n-mɔ mɔ mgbafɛlɛ'n-mɔ anyɪn bʊlʊ yí
nwʊn'n. Kpʊnndɛ sɛsɛ ɛyɔlɛ wɔ́ asɪtanlan nɪn anun, nyan dedi nʊn
ehulo kɔ wɔ́ nyunnun, ɛ nʊn bɛ́ mɔ bɛ sʊ Nyanmɪan ananhɔlɛ nun'n
bɛ tánlan wɔ anzʊnunjɔ nun. 23 Akpʊlʊwa esue kʊasɪa nun mgban'n,
n'ɛ su bie. Ɛ sɪ kɛ yí ayuelɪɛ'n, ɔ kaci butule. 24 Sʊanlan kʊsʊ m'ɔ
di Nyanmɪan junman'n, ɔ nvata man kɛ ɔ di butule. Nan ɔ di kɛ ɔ
kulo menian'n-mɔ kʊalaatin, ɔ yɔ sʊanlan m'ɔ kʊala like kele, ɛsɛ ɔ si
abʊtalɛ. 25 Kpʊlʊfʊɛ'n-mɔ, ɔ di kɛ ɔ tʊ yí ahʊnlɪn asɪ ɔ kekele bɛ́ like.
Ɛ 'su yí akpʊlʊwa a, Nyanmɪan kʊala kɛ ɔ man bɛ kaci bɛ́ abalabɔ'n

bɛ nwun ananhɔlɛ atɪn'n. 26 Anɪn bɛ́ nyɪn a a kulo, bɛ yɪyɪ bɛ́ nwʋn
fi Abɔnsanmʋn ngaa'n-mɔ mɔ bɛ tɔlɪ nun bɛ kacili nganga bɛ yɔlɪ m'ɔ
kulo nɪn anun.

3

Ayuelɪɛ mɛlɛ nɪn anun asɪtanlan'n

1 Kacɪ kɛ mɛlɛ kasian nɪn anun, mân nɪn anun 'ba yɔ sɪ kpa. 2 Afɪ
menian'n-mɔ 'ba kaci ahyʋan, bɛ́ nyɪn 'ba bʋlʋ esika, bɛ 'tu bɛ́ nʋan
nun, ɛsɛ bɛ 'tu bɛ́ nwʋn. Bɛ 'kɪkan ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ tia Nyanmɪan, bɛ́ nyɪn
ngɔ sɔ man bɛ́ sɪ nʋn bɛ́ nin-mɔ kʋ́n, bɛ ngɔ sɪ man ye, bɛ́ nyɪn ngɔ sɔ
man like m'ɔ tɪ nwannzan-nwannzan'n. 3 Bɛ ngɔ hulo man sʋanlan, bɛ
ngɔ nwun man koun, bɛ 'sɛcɪ menian dunman, bɛ ngɔ hʋala man bɛ́
nwʋn bɪlɪ fíí, bɛ 'ba yɔ ati ɛtɛ, bɛ ngɔ hulo man kpa nɪn ɛyɔlɛ. 4 Bɛ 'laka
menian, bɛ 'yɔ mɔ bɛ kulo, bɛ 'kuku bɛ́ nwʋn sʋ. Bɛ 'kulo mân nɪn anun
fɛ'n bɛ tala Nyanmɪan. 5 Bɛ 'yɔ bɛ́ nwʋn kɛ menian mɔ bɛ de Nyanmɪan
bɛ di kɛ yɛ́, nan kʋsʋ bɛ nne man yí tunmin'n bɛ nni man. Sɔ menian'n-
mɔ, n'ɛ fa wʋ́ nwʋn bɔ bɛ́. 6 Nunhan mmie-mɔ wʋwʋlʋ awulo'n-mɔ
anun bɛ laka laka mmalasua mɔ bɛ́ ajʋnnɪn'n tɪ tɪka, ɛtɛ dɔʋn sʋ bɛ́ mɔ
bɛ kulo mân nɪn anun ninnge ngacile kʋalaatin'n. 7 Mmalasua sɔ'n-mɔ,
cɪan daa bɛ kulo kɛ bɛ suan like, nan kʋsʋ bɛ nwunlin man ananhɔlɛ'n
lé. 8 Kɛ Zʋanɛsɪ nʋn Zʋanbɛlɛsɪ, bɛ nun *Moyizɪ, bɛ jinlanlɪn sʋ'n, yí
sɔ kʋsʋ ala, menian sɔ'n-mɔ nʋn ananhɔlɛ'n jin sʋ. Menian sɔ'n-mɔ
ajʋnlɪn tɪ man kpa, ɛsɛ bɛ́ dedi'n kʋsʋ tɪ mgban. 9 Nan bɛ ngɔ hʋala
man mʋa kɔ. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ kʋasɪa mɔ bɛ tɪ'n, ɔ 'ba fite mân'n kʋalaa
anyunnun kɛ Zʋanɛsɪ nʋn Zʋanbɛlɛsɪ dɪɛ'n.

Pɔlʋ amannɪɛ m'ɔ nwunlin yí'n

10 Nan wʋ́ dɪɛ, ɛ nwunlin mín ninnge mɔ n gekelelɪ'n, mín abalabɔ
mɔ m mɔlɪ'n, ɔ nʋn mɔ m muli bɛ́ nwʋn akpʋnndan n yɔlɪ'n, ɛ nwunlin
mín dedi'n, ɔ nʋn abʋtalɛ'n mɔ n zili'n, ɔ nʋn ehulo'n mɔ n ne yí'n,
ɔ nʋn mɔndɪnlɪn'n mɔ m mɔlɪ'n, 11 ɔ nʋn yalɛ'n mɔ n nwunlin yí'n.
N nwunlin yalɛ kpa Antiɔsʋ, Ikoninwɔmʋn, ɔ nʋn Lisitili ɛlɔ. Nzu
ahʋlʋwa dɪɛ yê b'a ngele man mín ɔ? Nan kʋsʋ yɛ́ Mɪn lelɪ mín fi yí
kʋalaa anun. 12 Ɛsɛ bɔbɔ, bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ nʋn Kilisi Zozi b'a yɔ kʋn,
mɔ bɛ kulo kɛ bɛ yɔ like mɔ Nyanmɪan kulo'n, bɛ 'kele bɛ́ ahʋlʋwa.
13 Nan ati ɛtɛ mma'n-mɔ nʋn atofʋɛ'n-mɔ, bɛ́ ti 'min ɛtɛ nɪn anun bɛ
laka laka menian dede bɛ laka bɛ́ muonun bɛ́ nwʋn.
14 Nan wʋ́ dɪɛ, ninnge mɔ a suan, mɔ a nwun yí kɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ'n, fa
sie kpa. Wʋ́ muonun, ɛ sɪ sʋanlan'n m'ɔ heheleli wʋ́ ninnge sɔ'n-mɔ'n.
15 Anɪn ɛ tɪ batʋnman kaan sʋa yê ɛ nwunlin Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ Nwannzan-
nwannzan nɪn ɔ. Ɔ kʋala ɔ man ɛ nwun ngɛlɛ ɛ de Kilisi Zozi di ɛ
nyan ngʋan. 16 Ɔ sanlɪn kɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kʋalaa fi Nyanmɪan Kpili
muonun ɛlɔ. Ɔ tɪ kpa mɔ bɛ fa bɛ kekele menian ninnge maan bɛ
nwun ananhɔlɛ'n. Bɛ fa bɛ kpala ato'n, bɛ fa bɛ tɪnngɛ sʋanlan, bɛ fa
bɛ bʋka sʋanlan maan ɔ bɔ bala m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn. 17 Yí dɪɛ,
anɪn Nyanmɪan sʋanlan'n yɔ faɪn, ɔ kʋala like biala m'ɔ tɪ kpa'n yɔ.

4

1 Nyanmɪan Kpili nʋn Kilisi Zozi mɔ ɔ 'ba bua anyɪnwɔsʋɛ mma ɔ
nʋn ewue mma ndɛɛ nɪn anyunnun, mɪn kan ndâ kɛ Kilisi ɛwalɛ'n
mɔ ɔ 'ba sa ba'n, ɔ nʋn yí belemgbin mɔ ɔ 'ba li'n dunman nun, 2 kan

Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ fua sʋ, sɛ mɛlɛ'n tı kpa o, sɛ ɔ tı man kpa o,
kan dede maan bɛ lé bɛ lí, tu bé nyunnun, wowula bé anwʋnsɛlɛ, si
abʋtalɛ kpa bɔkɔɔ kekele bé ninnge. 3 Ɔ sanlın kɛ, ɔ 'ba ju mɛlɛ'n
bie'n, menian'n-mɔ ngɔ tie man ananhɔlɛ ngehele'n kʋ́n. Like mɔ bé
ahʋnlın'n kulo'n yê bɛ 'yɔ ɔ. Ɛhıka ati, ɛjɔlɛ mɔ bé muonun bɛ kulo kɛ
bɛ tie'n, bɛ 'ba yia yí nwʋn ngehelefʋɛ dɔʋn maan bɛ kan bɛ kele bé.
4 Bɛ 'ba totua bé nzʋ wɔ ananhɔlɛ ɛjɔlɛ nın anwʋn nán bɛ tie ɛhʋa.
5 Nan wɔ́ dıɛ, sie tile wɔ like biala anun, tila wɔ́ ahʋnlın wɔ yalɛ elie
nın anun, man wɔ́ nwʋn tɛ wɔ́ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n, di junman mɔ Nyanmıan
a fa a man wɔ́'n.
6 Nan mín dıɛ, n dı kɛ b'a hun mín, b'a butu mín moja nın ası dada
angʋnmın. Afı mín ewue tɛmʋn a ju. 7 M'an hʋn kʋan kpa'n. M'an sɔ
mín dedi nın anun kpa, m'an nwanndi dede m'an gua yí bʋ. 8 Kıkaala
dıɛ, kunnunmun elie nın anwʋn ahatua lɛ nwʋnndɛ mín. Ahatua sɔ'n
y'ɔ le ngʋan ele abotile'n. Mın 'nyan yí cıan mɔ yé Mın m'ɔ bua ndɛɛ
sɛsɛ'n, ɔ 'bua kulo menian'n-mɔ ndɛɛ'n. Ɛsɛ bɔbɔ, nan mín ngʋnmın
ala yê mın 'nyan yí ɔ, nan mın nʋn bé kʋalaa mɔ bɛ le ehulo bɛ lɛ
nwʋnndɛ mɛlɛ'n mɔ yé Mın 'yı yí nwʋn kele'n.

Ngalıɛ

9 Bɔ mɔndınlın tʋ mín ɛwa ndɛ-ndɛ. 10 Ɔ sanlın kɛ Deması a hulo
ɛnɛ mân'n dede ɔ'a nwanndi mín. Ɔ'a hɔ Tesaloninki. Kelesan a hɔ
Galasi mân nun, Titı kʋsʋ a hɔ Dalımasi mân nun. 11 Luku angʋnmın
yê ɔ wɔ mín nwʋn ɛwa ɔ. Ɛ 'ba a, fa Maakı ɛ nʋn yí bɛ bála. Ɔ sanlın
kɛ ɔ kʋala ɔ bʋka mín wɔ mín junman elie nın anun. 12 M'an sʋan
Tisiki Efɛzı ɛlɔ. 13 N yacili mín taladıɛ kpili'n mɔ mın wula taladıɛ a,
mın fa mın wula sʋ'n Tolowası ɛlɔ, Kalıpusı anwʋn ɛbɛlɛ. Sɛ ɛ 'ba a,
fa bɛlɛ mín.
14 Alɛgızanndılı m'ɔ bɔ mmulalɛ'n, ɔ'a bɔ mɔndınlın ɔ'a li mín nwʋn
ɛjɔlɛ ɛtɛ kpa. Yé Mın 'ba tua yí nyɔlıɛ sɔ nın anwʋn kalɛ. 15 Wɔ́ kʋsʋ
wɔ́, sie wɔ́ nwʋn ye wɔ yí nwʋn. Ɔ sanlın kɛ, ɔ tanlın yé nyınsʋ kpa
wɔ yé ngehele nın anwʋn.
16 Alimʋa tɛmʋn mɔ bɛ nʋn mín hɔlı bé mɔ bɔ di ɛjɔlɛ'n-mɔ aja
sʋ, mɔ mın 'sa mín nın'n, sʋanlan fíí a njinlan man mín nzin. Bé
kʋalaa bɛ nwanndili mín. 17 Nan yé Mın jinlanlın mín nzin, ɔ wulalı
mín anwʋnsɛlɛ, ɔ man m mɔlı Ɛjɔlɛkpa'n kpayɛ kpa bɔkɔɔ manlın bé
kʋalaa mɔ bɛ tı man Zufʋ'n tılı. Yé Mın a le mín fi tɛtıanfʋɛ nın asa
nun. 18 Ɛsɛ yé Mın de mín fi ɛtɛ ngacile'n kʋalaa anun ɔ di mín taataa
maan mın wʋlʋ yí Belemgbin Mân nın anun. Anyunminnyanmʋn hán
yí dahuu. Amın.
19 Mın 'yɔ Pilisili nʋn Akilası, Onezifɔɔ nʋn yí awulo amma'n-mɔ
kʋalaa like. 20 Elasıtı a ha Kolıntı ɛlɔ yê m'an yaci Tolofimʋn Minle
ɛlɔ, ɔ sanlın kɛ anın ɔ ndı man akpɔlɛ. 21 Bɔ mɔndınlın bala kʋalaaka
nán afʋɛ nın anʋan a yia. Ebulusi, Pudansı, Linunsı, Kolodia, ɔ nʋn
anianman'n-mɔ kʋalaa, bé nwan bɛ 'yɔ wɔ́ like.
22 Yé Mın nʋn wɔ́ tánlan. Nyanmıan nwún ɛmɔ kʋalaa anwʋn
anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN TITI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Titi ti *Gɛlɛki sɱanlan. Anin, ɔ wɔ bɛ́ mɔ bɛ nɱn Zozi Bɔfɱɛ Pɔlɱ di yɛ́ Min junman nin anun bie. Ɔ nɱn Pɔlɱ bɛ tuli atin dɔɱn bɛ hɔli bɔli Zozi anwɱn Ɛjɔlɛkpa'n. Kɛ yɛ kpin yɛ nwun yí kalata ɛhi anun'n, Pɔlɱ yacili Titi Kɛlɛti mân nun kɛ ɔ búka asɔnin'n-mɔ mɔ bɛlɛ mɔ b'a bɔ yí bɱ'n (yí ti 1.5). Ɛsɛ yɛ nwun yí biekun wɔ alimɱa kalata'n mɔ Pɔlɱ hɛlɛli nwanlin Timote nin anun'n kɛ Pɔlɱ lɛ man Titi nɱn asɔnin'n-mɔ kɱsɱ afɱtu.

Kalata nin anun, Pɔlɱ lɛ kan kele Titi kɛ ɔ sésie mgbain-mɔ asɔnin kɱn biala asɱ. Bɛ́ mɔ bɛ 'sesie bɛ́ mgbain'n, Pɔlɱ lɛ kaci Titi ninnge m'ɔ fata kɛ bɛ nwun yí bɛ́ asitanlan nin anun'n (1.5-9). Pɔlɱ lɛ kan kele Titi nɱn asɔnin mma'n-mɔ kɛ bɛ lí ananhɔlɛ ngehele'n mɔ bɛ tili nin asɱ, nán bɛ héle Zufɱ'n mmie-mɔ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ sɛci asɔnin'n kɛ bɛ́ ngehele diɛ'n-mɔ ti ato. Kalata nin ati 2-3 nin anun, Pɔlɱ lɛ man mmelenzua, mmalasua, mgbafɛlɛ, ndalua nɱn nganga mɔ bɛ wɔ asɔnin'n-mɔ anun nin afɱtu. Ɔ lɛ kaci bɛ́ kɱalaa kɛ Nyanmian kpinlin yɔli mɔ ɔ'a nwun bɛ́ nwɱn anwunnvoe ɔ'a man b'a nyan bɛ́ ti'n, nán ɔ wowula bɛ́ anwɱnsɛlɛ maan bɛ yɔ nyɔliɛ mgbakpa. Kalata nin agualiɛ nun, Pɔlɱ lɛ kaci Titi kɛ ɔ fɱ́an bɛ́ mɔ bɛ man mgbacimgbaciɛ ba asɔnin nin anun'n fi nun fite.

Ahin ebisa

1 Titi,

Mín Pɔlɱ mɔ n di Nyanmian akɱa mɔ ɛsɛ n di Zozi Kilisi bɔfɱɛ'n yê min kɛlɛ kalata ɛhi min nwan wɔ́ ɔ. B'a yi mín kɛ n jɱ́in bɛ́ mɔ Nyanmian a kpa bɛ́ a yɔ yí diɛ'n maan bɛ nyán dedi, ɛsɛ bɛ nwún ananhɔlɛ'n kpa bɔkɔɔ nán b'a yɔ like mɔ Nyanmian kulo. 2 Like mɔ Nyanmian kulo'n y'ɔ man bɛ nyan ngɱan m'ɔ le man ayueliɛ nin anwɱn anyindasɱɛ ɔ. Ngɱan m'ɔ le man ayueliɛ sɔ'n, Nyanmian m'ɔ nni man ato'n lili mɱa fali bɔli yɛ́ anɔhɱba asannan nán ɔ'a bɔ mân'n. 3 Mɔ tɛmɱn'n juli'n, ɔ nanndi yí Nɱan Ɛjɔlɛ nin asɱ, ɔ'a yí ngɱan m'ɔ le man ayueliɛ'n ɔ'a hele. Ɛhika ati, Nyanmian m'ɔ ti Ngɱandefɱɛ nin a fa ɛjɔlɛ sɔ nin a wula mín sa nun ɔ'a man mín atin kɛ m mɔ́ n géle menian'n-mɔ.

4 Titi, wɔ́ mɔ ɛ ti mín wa kpa'n, afi a le Zozi Kilisi a li kɛ mín kɱsɱ m'an le yí m'an li'n, min 'bisa wɔ́ ahin min yɔ wɔ́ ɛcian'n mɔ.

Nyanmian m'ɔ ti Sie'n ɔ nɱn Zozi Kilisi m'ɔ ti yɛ́ Ngɱandefɱɛ'n, bɛ nwún wɔ́ nwɱn anwunnvoe ɛsɛ bɛ mán wɔ́ lɱa cíci wɔ́ nwɱn.

Junman m'ɔ sɛ kɛ Titi di wɔ Kɛlɛti mân nin anun'n

5 N yacili wɔ́ Kɛlɛti mân nin anun ɛlɔ kɛ ɛ sésie ɛjɔlɛ'n kɱalaa m'ɔ ka'n kpɛ kpɛ kpɛ. Kulo kɱn biala asɱ, sesie mgbain-mɔ ɛbɛlɛ asɔnin nin asɱ kɛ m gbinlin n gelelɪ wɔ́'n. 6 Sɱanlan mɔ ɛ 'sie yí kpain'n, ɔ sɛ kɛ ɔ yɔ́ sɱanlan mɔ bɛ nnyan man yí nwɱn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man. Ɔ ja balasua kɱnmgba cein, yí mma'n-mɔ de Zozi Kilisi bɛ di, bɛ mmɔ man bɛ́ dunman ɛtɛ kɛ bɛ yɔ mgban-mgban ninnge anaan

bɛ́ nyɪn nzɔ man sʋanlan. 7 Afɪ asɔnɪn kpain'n, ɔ tɪ sʋanlan m'ɔ di
Nyanmɪan junman. Yí ti, ɔ sɛ kɛ ɔ yɔ́ sʋanlan mɔ bɛ nnyan man yí
nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man. Ɔ nni man kɛ ɔ yɔ sʋanlan m'ɔ tu yí
nwʋn, m'ɔ fɛ ɛya, m'ɔ tɪ kɔnʋnmɪnnzan, m'ɔ tɪ kpukpo kpukpo, mɔ
yí nyɪn bʋlʋ esika. 8 Nan ɔ fata kɛ ɔ yɔ sʋanlan m'ɔ sɔ menian nun
kanlanman, m'ɔ kulo ye ɛyɔlɛ, m'ɔ le ajʋnlɪn, m'ɔ tɪ sɛsɛ, mɔ ɔ'a fa yí
nwʋn ɔ'a man Nyanmɪan kpa bɔkɔɔ, m'ɔ kʋala yí nwʋn bɪlɪ, 9 m'ɔ di
ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ b'a hehele yí nɪn asʋ, nán yí kʋsʋ ɔ'a hʋala ɔ'a fa
ɔ'a wowula ɛhɪnlɪn-mɔ anwʋnsɛlɛ, nán ɔ'a hele bɛ́ mɔ bɛ di ato nzin'n
maan bɛ nwun yí kɛ b'a fʋn.

10 Afɪ, Zufʋ'n-mɔ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi'n, bɛ́ nun mmie-
mɔ dɔʋn kpa tɪ anzʋsɛlɛfʋɛ, bɛ kan mgban-mgban ɛjɔlɛ ɛsɛ bɛ laka
menian. 11 Zufʋ sɔ'n-mɔ, ɔ sɛ kɛ ɛ tótua bɛ́ sʋ. Ɔ sanlɪn kɛ, awulo awulo
mɔ nun menian'n-mɔ kʋalaa a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi'n, Zufʋ sɔ'n-mɔ
lɛ kekele bɛ́ ninnge m'ɔ nzɛ nvata man bɛ kpʋnndɛ ndunlunmun esika.
12 Kɛlɛtɪ amma'n-mɔ muonun le bɛ́ kpɔmanfʋɛ kʋn. Bɛ́ kpɔmanfʋɛ sɔ'n
nwan:
Kɛlɛtɪ amma, bɛ di ato cɪan daa,
bɛ́ ti anun tɪ ɛtɛ bɛ yɔ bɛ ninnge'n-mɔ kɛ naan,
ɛsɛ bɛ tɪ ɛfʋanfʋɛ bɛ́ kʋ ɛsɛ̂ nɪn ala y'ɔ cian bɛ́ ɔ.

13 Ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ́ kpɔmanfʋɛ sɔ'n hanlɪn'n tɪ ananhɔlɛ. Ɛhɪka ati, tu
bɛ́ nyunnun kpa, nán bɛ́ dedi nɪn a yɔ fɔ́ʋ́n 14 b'a yaci Zufʋ ɛhʋa'n-
mɔ b'a gua, nán ɛsɛ b'a nni man menian mɔ b'a kaci bɛ́ nzin b'a si
ananhɔlɛ'n mala dɪɛ'n-mɔ asʋ. 15 Menian mɔ bɛ́ nwʋn a tɪ'n, like fíí tɪ
man efian mman man bɛ́. Nan bɛ́ mɔ efian a gua bɛ́ nwʋn mɔ bɛ nne
man Nyanmɪan bɛ nni man'n, like kʋalaa tɪ efian man bɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ
bɛ́ ngɛlɛ'n nʋn bɛ́ ajʋnlɪn'n tɪ ɛtɛ. 16 Bɛ kan kɛ bɛ sɪ Nyanmɪan, nan
kʋsʋ bɛ́ nyɔlɪɛ'n-mɔ kele kɛ bɛ nzɪ man Nyanmɪan. Bɛ́ nwʋn le ɛkpɔ,
bɛ tɪ anzʋsɛlɛfʋɛ yɛ̂ bɛ ngʋala man nyɔlɪɛ kpa baa kʋnmgba cein yɔ.

2

Pɔlʋ 'ba tu mgbain'n-mɔ fʋɔ

1 Nan wɔ́ dɪɛ, kekele menian'n-mɔ ɛjɔlɛ'n m'ɔ kɔ Nyanmɪan atɪn nɪn
asʋ'n. 2 Kan kele mgbanmgbain'n-mɔ kɛ bɛ lé bɛ́ nwʋn bɛ lí, bɛ mán
menian'n-mɔ fɛ́lɪ bɛ́, bɛ nánndɪ kanlanman, bɛ lé Nyanmɪan bɛ lí kpa,
bɛ húlo bɛ́ nwʋn ɛsɛ bɛ sí abʋtalɛ wɔ yalɛ elie nɪn anun.

3 Kan kele mmalasua mgbanmgbain'n-mɔ kʋsʋ kɛ bɛ bɔ́ bala mɔ
Nyanmɪan kulo. Nán bɛ sɛcɪ menian'n-mɔ dunman. Nán bɛ kaci
nzan'n nganga. Nan bɛ mán afʋtu kpa, 4 nán b'a bʋka ndalua'n-mɔ
maan b'a hulo bɛ́ hun nʋn bɛ́ mma'n-mɔ. 5 Anɪn bɛ́ ɛnanndɪɛ'n yɔ
faɪn, bɛ́ nwʋn tɪ, bɛ bu awulo amanmuo kpa, bɛ kaci mmalasua kpa
mɔ kʋn biala anyɪn sɔ yí muonun yí hun, nán sʋanlan a nnyan man
Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí ɔ'a ngan man.

Pɔlʋ 'ba tu mgbafɛlɛ'n-mɔ fʋɔ

6 Kan kele mgbafɛlɛ'n-mɔ kʋsʋ kɛ asɪtanlan'n kʋalaa anun, bɛ
nánndɪ kanlanman. 7 Wɔ́ bɔbɔ muonun yɔ nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ kpa maan
mgbafɛlɛ'n-mɔ nɪan sʋ bɛ yɔ́ bie. Man wɔ́ ngehele'n yɔ́ ananhɔlɛ, n'ɛ
man ato ba nun. 8 Man ɛjɔlɛ mɔ ɛ kan'n yɔ́ sɛsɛ, mɔ bɛ nnyan man yí

nzin ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man, nán b'a ngan man yɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. Sɛ ɛ yɔ yí sɔ a, anɪn kpɔfʋɛ nɪn anyunnun a gua asɪ.

Pɔlʋ 'ba tu nganga'n-mɔ fʋɔ

9 Kan kele nganga'n-mɔ kʋsʋ kɛ bɛ mán bɛ́ mɪn-mɔ anyɪnnzɔ wɔ like biala anun. Bɛ yɔ́ like mɔ bɛ́ mɪn-mɔ kulo. Nán bɛ yɔ menian mɔ bɛ tɪ bɔyɪ, 10 nán bɛ wua bɛ́ like fíí. Nan cɪan daa, bɛ héle kɛ bɛ tɪ ananhɔlɛfʋɛ sakpa. Sɛ bɛ yɔ yí sɔ a, like biala anun, menian'n-mɔ 'ba le Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Ngʋandefʋɛ nɪn Anʋan Ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ kekele'n bɛ tʋ nun.

Nyanmɪan sɪ anwunnvoe

11 Afɪ, Nyanmɪan m'ɔ sɪ anwunnvoe m'ɔ kulo kɛ kulo menian'n-mɔ kʋalaatin nyan bɛ́ ti'n, ɔ'a yɪ yí nwʋn ɔ'a hele. 12 Ɔ lɛ kele yɛ́ kɛ yɛ yáci nyɔlɪɛ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ m'ɔ nzɔ man Nyanmɪan anyɪn'n, ɔ nʋn mân ɛhɪ anun ninnge'n-mɔ mɔ yɛ́ nyɪn bʋlʋ yí nwʋn'n yɛ gúa. Nán yɛ nánndɪ kanlanman wɔ ɛnɛ mɛlɛ ɛhɪ anun, yɛ bɔ́ bala m'ɔ tɪ sɛsɛ m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn. 13 Sʋa y'ɔ di kɛ yɛ yɔ yɛ nwʋnndɛ anyɪndasʋɛ cɪan nɪn ɔ. Cɪan sɔ'n yê Ngʋandefʋɛ Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ Nyanmɪan Kpili'n 'ba yɪ yí anunminnyanmʋn kele yɛ́ ɔ. 14 Zozi Kilisi muonun a wu yɛ́ dunman nun, ɔ'a man y'a nyan yɛ́ ti fi nyɔlɪɛ ɛtɛ'n-mɔ anun, anɪn yɛ kaci yí ti anwʋn menian mɔ ɔ'a man bɛ́ nwʋn a tɪ mɔ ɛsɛ bɛ́ nwʋn tɛ bɛ́ bɛ yɔ nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ kpa.

15 Ɛjɔlɛ m'ɔ fata mɔ ɛ kan nɪn anɪn. Tunmin'n kʋalaa mɔ a nyan yí'n, fa wowula wɔ́ menian'n-mɔ anwʋnsɛlɛ, nán tu bɛ́ mɔ bɛ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n-mɔ kʋsʋ anyunnun. N'ɛ man sʋanlan fíí tʋtʋ wɔ́ nyunnun ngɛsɛlɛ.

3

Abalabɔ m'ɔ sɛ kɛ asɔnɪn sʋanlan bɔ'n

1 Kacɪ asɔnɪn mma'n-mɔ kɛ bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ mán bɛ́ mɔ bɛ lí mân nɪn ati ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ le tunmin'n. Bɛ mán bɛ́ anyɪnnzɔ, bɛ bɔ́bʋa bɛ́ nwʋn bɛ yɔ́ nyɔlɪɛ biala m'ɔ tɪ kpa'n. 2 Nán bɛ kan sʋanlan fíí anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ, nan bɛ kpʋ́nndɛ anzʋnunjɔ'n, ɔ nʋn ati anun kpa ɛyɔlɛ'n ɔ nʋn bɛtɛɛ ɛyɔlɛ'n kpa bɔkɔɔ wɔ menian'n-mɔ kʋalaa anyunnun. 3 Ɔ sanlɪn kɛ, daba, anɪn yɛ́ kʋsʋ yɛ tɪ ngʋasɪafʋɛ, yɛ́ nyɪn nzɔ man sʋanlan, yɛ minlinlin, anɪn yɛ tɪ ninnge'n-mɔ kʋalaa mɔ yɛ kulo ɛsɛ yɛ yɔ'n nganga. Ati anun ɛtɛ mân yê anɪn yɛ bu ɔ, yɛ tɪ anyɪnbʋlʋ menian, yɛ tɪ busuɔfʋɛ ɛsɛ anɪn yɛ kpɔ yɛ́ nwʋn. 4 Nan mɛlɛ mɔ Nyanmɪan m'ɔ tɪ Ngʋandefʋɛ'n helelɪ kulo menian'n-mɔ kɛ yí ti anun tɪ kpa ɛsɛ ɔ kulo bɛ́'n, 5 ɔ'a le yɛ́ ti ngʋan. Nán kɛ sɛsɛ nyɔlɪɛ mɔ y'a yɔ ati y'ɔ man ɔ'a le yɛ́ ti ngʋan ɔ, nan anwunnvoe yê ɔ'a nwun yɛ́ ɔ. Ɔ naandɪ Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn asʋ ɔ'a tu yɛ́ nwʋn efian ɔ'a man b'a wʋ yɛ́ fʋfɔlɛ. 6 Afɪ, Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ Ngʋandefʋɛ'n dunman nun, Nyanmɪan a fa Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ'a man yɛ́ dede ɔ'a bʋ sʋ. 7 Nyanmɪan a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe ɔ'a man y'a kaci sɛsɛfʋɛ wɔ yí nyunnun, nán y'a hʋala y'a nyan nyanmɪansʋ ngʋan'n m'ɔ le man ayuelɪɛ'n m'ɔ tɪ yɛ́ anyɪndasʋɛ like'n. 8 Ɛjɔlɛ'n mɔ m'an han'n tɪ ananhɔlɛ. Yí ti, mɪn kulo kɛ ɛ jinlan ɛjɔlɛ sɔ nɪn asʋ cɪnnjɪn kpa, nán bɛ́ mɔ b'a le Nyanmɪan b'a li nɪn a tɪ bɛ́ nyɪn b'a yɔ

nyɔlıɛ kpa ngʊnmın. Ninnge sɔ'n-mɔ tı nganlanman ɛsɛ bɛ tı kpa bɛ man bɛ́ kʊalaatin.
9 Nan kʊasıa akpʊlʊwa esúe'n, n'ɛ su bie. Wɔ́ nannan-mɔ dunman nın anwʊn akpʊlʊwa esúe'n, n'ɛ su bie. Zufʊ'n-mɔ mala nın anwʊn akpʊlʊwa esúe'n ɔ nʊn sʊ butule elie'n, n'ɛ wula wɔ́ nwʊn nun. Ɔ sanlın kɛ nvasʊɛ nnʊn man sʊ, ɔ tı mgban. 10 Sʊanlan m'ɔ man mgbacımgbacıɛ ba'n, di mʊa kannzʊ yí kʊn. Sɛ ɔ'a nyaci man yí nyɔlıɛ nın an, ɛsɛ kannzʊ yí kʊn biekun. Sɛ ɔ'a nyaci man yí nyɔlıɛ sɔ nın an, yı yí asɔnın nın anun. 11 Afı, ɛ sı kɛ sʊanlan m'ɔ tı sʊa'n, ɔ fi ananhɔlɛ atın nın asʊ ɔ'a jasʊ, ɔ yɔ ɛtɛ, ɛsɛ ɔ lɛ bu yí muonun yí nwʊn fʊɔ.

Ngalıɛ

12 Mın 'ba sʊan Alıteması anaan Tisiki wɔ́ nwʊn ɛlɔ. Sɛ ɛ nwun yí a, anın kan wɔ́ nwʊn tʊ mín Ninkopolisi kulo nın asʊ. Ɔ sanlın kɛ ɛlɔ yê afʊɛ nın anʊan'n 'yia a, mın kulo kɛ mın kɔ ɔ. 13 Gua Zenası m'ɔ tı avoka'n ɔ nʊn Apolɔsʊ atın kanlanman. Like mɔ b'a mian yí nwʊn wɔ bɛ́ atın etue nın anun'n, fa man bɛ́, n'ɛ man bɛ mian like fíí nwʊn. 14 Ɔ sɛ kɛ yɛ́ menian dıɛ'n-mɔ kʊsʊ sósuan nyɔlıɛ kpa'n-mɔ ngʊnmın ɛyɔlɛ, nán b'a bʊka bɛ́ mɔ bɛ wɔ emian nın anun cınnjın'n. Nán man bɛ bubu bɛ́ sa bɛ tanlan sʊ.
15 Bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ nʊn mín wɔ ɛwa'n, bɛ́ nwan bɛ 'bisa wɔ́ ahın. Bɛ́ mɔ bɛ nʊn wɔ́ tı ɛlɔ, mɔ bɛ le dedi bɛ kulo yɛ́'n, yɛ 'bisa bɛ́ ahın.
Nyanmıan nwún ɛmɔ kʊalaatin anwʊn anwunnvoe.

PƆLƱ KALATA'N M'Ɔ HƐLƐLI NWANLIN FILEMƱN'N

M'ɔ wɔ nun'n

Mɔ Pɔlʋ 'kɛlɛ kalata ɛhɪ ɔ nwan Filemʋn'n, anɪn ɔ la fiadɪ. Ɔ 'ba yɔ sɔ'n, anɪn Filemʋn wɔ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kolɔsʋ nɪn asʋ, ɔ kɔ ɛbɛlɛ asɔnɪn'n bie. Yí awulo ɛbɛlɛ bɔbɔ yê bɛ yɔ asɔnɪn nɪn ɔ. Afɪ, Pɔlʋ y'ɔ man Filemʋn leli Kilisi lili ɔ.

Anɪn Filemʋn le yí kanga kʋn. Kanga sɔ'n li Onezimʋn. Onezimʋn, yí bʋ y'ɔ le kɛ bʋkafʋɛ, mɔ yí nwʋn cian. Kanga sɔ'n nwanndili Filemʋn ɔ hɔlɪ tʋlɪ Pɔlʋ fiadɪ sua nɪn anun ɛlɔ. Pɔlʋ anwʋn ɛbɛlɛ, Onezimʋn kɔ le Zozi Kilisi kɔ li. Ɔ kɔ bʋka Pɔlʋ kpa. Nan kɛmɔ Pɔlʋ amanngʋn y'ɔ le Filemʋn m'ɔ de yí di'n, anɪn ɔ tɪ kpa kɛ ɔ man Onezimʋn sa kɔ Filemʋn anwʋn ɛlɔ. Afɪ, mala'n m'ɔ wɔ nun'n y'ɔ le kɛ kanga biala m'ɔ kɔ nwanndi yí mɪn'n nán bɛ cɪ yí a, bɛ pinnin yí sɛlɛ kpa. Ɛhɪka ati, Pɔlʋ kɔ hɛlɛ kalata ɔ kɔ nwan Filemʋn. Kalata nɪn anun, ɔ lɛ di Onezimʋn ati mgbata kɛ ɔ sɔ́ yí nun kanlanman. Nán man ɔ bu Onezimʋn kɛ kanga, nan ɔ bú yí kɛ yí nianman Kilisi dunman nun.

Ahɪn ebisa

1 Filemʋn,

Mín Pɔlʋ mɔ Kilisi Zozi dunman nun b'a tʋ mín fiadɪ'n, mɪn nʋn anianman Timote, yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhɪ yɛ nwan wɔ́. Ɛ tɪ yɛ́ ehulo anianman kpa wɔ yɛ́ junman nɪn anun. 2 Yɛ 'bisa wɔ́ ahɪn, ɛ nʋn yɛ́ nianman bala Apia, ɔ nʋn Aasipʋ m'ɔ bʋka yɛ́ wawɛ nun kʋan nɪn anun'n, ɔ nʋn asɔnɪn mma'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ yia wɔ́ awulo ɛbɛlɛ'n.

3 Yɛ́ Sɪ Nyanmɪan Kpili ɔ nʋn yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi, bɛ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe, ɛsɛ bɛ cícɪ ɛmɔ alʋa.

Dedi nʋn ehulo mɔ Filemʋn le yí'n

4 Cɪan daa sɛ mɪn 'sɛlɛ a, mín ti kacɪ wɔ́, mɪn da Nyanmɪan asɪ wɔ wɔ́ dunman nun. 5 Ɔ sanlɪn kɛ ehulo mɔ ɛ kulo Nyanmɪan anwʋntɪɛ mma'n-mɔ kʋalaatin'n, ɔ nʋn dedi mɔ ɛ le yí wɔ yɛ́ Mɪn Zozi nun'n, mɪn tɪ kɛ menian'n-mɔ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ kpa. 6 Mɪn sɛlɛ Nyanmɪan kɛ wɔ́ dedi'n m'ɔ nʋn yɛ́ dɪɛ'n tɪ kʋn'n dunman nun, ɔ mán ɛ bɔ́ mɔndɪnlɪn ɛ lí junman kpa ɛ hɔ́ wɔ́ nyunnun, nán a nwun ninnge mgbakpa'n mɔ yɛ le yí wɔ Kilisi anun'n kpa bɔkɔɔ. 7 Ɛhɪ ati, m'an li fɛ kpa, ɛsɛ mín lʋa a cɪcɪ ɔ sanlɪn kɛ ehulo mɔ ɛ kulo Nyanmɪan anwʋntɪɛ mma'n-mɔ nɪn a man bɛ́ ahʋnlɪn a tɔ bɛ́ kunnun.

Onezimʋn ati mgbata elie'n

8 Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ Kilisi dunman nun, n ne atɪn mɪn kele wɔ́ like m'ɔ sɛ kɛ ɛ yɔ́ ɔ, 9 nan kʋsʋ ehulo'n dunman nun, mɪɪn bʋtʋ wɔ́ mɪn sɛlɛ wɔ́ like kʋn. Mín, Pɔlʋ, mɔ n dɪ sʋanlan kpain, mɔ ɛnɛ b'a hyɪ mín b'a tʋ fiadɪ wɔ Kilisi Zozi dunman nun'n, 10 mɪɪn di mín wa Onezimʋn ati mgbata. Mín mɔ b'a bɔ mín kpaun'n, ɔ tɪ mín wa. Afɪ, mín sa nun ɛwa yê ɔ'a le Kilisi ɔ'a li ɔ. 11 Daba, anɪn ɔ tɪ sʋanlan m'ɔ ngʋala man like fíí yɔ man wɔ́ ɔ. Nan sian dɪɛ, ɔ kʋala wɔ́ nʋn mín bʋka kpa.

12 Yí ti, mɪɪn man ɔ sa ba wɔ́ nwʋn ɛlɔ, yí m'ɔ tɪ kɛ mín nwʋnnaan'n
sin'n. 13 Kɛmɔ Ɛjɔlɛkpa'n dunman nun b'a bɔ mín kpaun'n, mɪn kulo
kɛ ahan ɔ di wɔ́ ja nun ɛwa ɔ nɪan mín. 14 Nan kʋsʋ mɪn ngulo man
kɛ mɪn bu wɔ́ nzin mɪn yɔ like fíí, nán wɔ́ ye ɛyɔlɛ nɪn a nyɔ man kɛ
ememian like. Nan sɛ ɔ yɔ wɔ́ kunnun sʋ a, kanlanman nɪn ahɪ. 15 Ɛ
'su yí akpʋlʋwa a, ɔ yacili wɔ́ ɔ hyʋɪnlɪn yí nzin kaan, yí dɪɛ, anɪn ɔ
nʋn wɔ́ tanlan dahuu. 16 Mɪɪn man ɔ sa ba wɔ́ nwʋn ɛlɔ biekun. Kʋsʋ
sian dɪɛ, n'ɛ bu yí kɛ kanga kʋ́n, nan bu yí kɛ ɔ tɪ kpa tala kanga, bu
yí kɛ wɔ́ ehulo anianman kpa. Mín dɪɛ, ɔ'a kaci mín nianman mɔ yí
nwʋn cian mín sɛlɛ kpa. Yí nwʋn 'ba hian wɔ́ sɛlɛ kpa, afɪ ɔ tɪ wɔ́
kanga, ɛsɛ ɔ tɪ wɔ́ nianman wɔ yɛ́ Mɪn nun.
17 Yí ti, sɛ ɛ bu mín kɛ wɔ́ manngʋn y'ɔ le mín an, anɪn sɔ yí nun
kpa kɛ mín yɛ̂ ɛ lɛ sɔ mín nun ɔ. 18 Sɛ ɔ'a yɔ wɔ́ ɛtɛ bie a, sɛ kʋsʋ ɔ
tua wɔ́ kalɛ a, fa yí kʋalaa gua mín sʋ. 19 Mín muonun, n ne mín sa
mɪɪn kɛlɛ wɔ́ kɛ: Mín Pɔlʋ, mɪn 'tua kalɛ sɔ'n mɪn man wɔ́. Mín yɛ̂ m
man ɛ nyanlɪn ngʋan ɔ, nan kʋsʋ mɪn ngulo man kɛ mɪn kacɪ wɔ́ kɛ
wɔ́ kʋsʋ ɛ tua mín kalɛ, ɛ tua mín ngʋan. 20 Ɔ tɪ sɔ, anianman, yɛ́ Mɪn
dunman nun, mɪɪn bʋtʋ wɔ́, sɔ yí nun man mín maan mín ahʋnlɪn tɔ́
mín kunnun wɔ Kilisi ehulo nɪn anwʋn. 21 Mɪn de mɪn di kɛ ɛhɪ mɔ
mɪɪn kɛlɛ mɪn nwan wɔ́'n, kɛmɔ ɛ bu mín sʋanlan'n, like'n mɔ mɪɪn
sɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ yɔ́'n, ɛ 'yɔ bɔbɔ maan ɔ tala sʋ.

Ngalɪɛ

22 Wɔ́ sa kan mín ngalɪɛ nɪn an, sesie dabɛlɛ kʋn man mín. Afɪ, mɪn
de mɪn di kɛ Nyanmɪan Kpili 'ba tie ɛmɔ mmʋtʋɛ'n-mɔ maan bɛ yɪ
mín mɪn 'ba nɪan ɛmɔ abʋsʋ.
23 Epafalasɪ mɔ Kilisi Zozi dunman nun b'a tʋ yí nʋn mín fiadɪ'n, yí
nwan ɔ 'yɔ wɔ́ like, 24 ɔ nʋn Maakɪ, ɔ nʋn Alisitakɪ, ɔ nʋn Demasɪ, ɔ
nʋn Luku, mɔ bɛ nʋn mín di junman'n.
25 Yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.

KALATA'N MƆ BƐ HƐLƐLI NWANLIN ƐBELE'N-MƆ'N

M'ɔ wɔ nun'n

Sʋanlan'n m'ɔ hɛlɛlı kalata ɛhı'n, ɔ'a ngɛlɛ man yí dunman ɔ'a ngua man nun. Nan kʋsʋ, ɔ tı sʋanlan m'ɔ kan *Gɛlɛkı anıɛ'n kpa, ɔ sı Nyanmıan Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kpa, ɛsɛ ɔ sı Zufʋ'n-mɔ amanmuo'n kʋsʋ kpa. Kɛ bɛ lɛ kpın bɛ kele'n, kalata sɔ'n wɔ Pɔlʋ dıɛ'n-mɔ anun. Ɛ 'su yí akpʋlʋwa a, Apolɔsʋ m'ɔ nʋn Pɔlʋ bɛ lili yɛ́ Mın junman'n y'ɔ hɛlɛlı kalata sɔ nın ɔ (Junman 18.24-28, 1 Kolıntı 3.5-9, 4.1-2).

Ɔ hɛlɛlı kalata sɔ'n ɔ bʋtʋlı Ebele menian-mɔ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi mɔ bɛ lɛ kele bɛ́ ahʋlʋwa'n kɛ bɛ tíla bɛ́ dedi nın anun. Ɔ lɛ kele bɛ́ kɛ nvasʋɛ nnʋn man sʋ mman man bɛ́ kɛ bɛ yáci bɛ́ dedi'n bɛ tʋ́ bɛ sá bɛ lí Zufʋ'n-mɔ mala nın asʋ. Ɔ sanlın kɛ bɛ́ ti ele nın anwʋn ɛjɔlɛ mɔ Zozi Kilisi walı hanlın nın ala y'ɔ tı ananhɔlɛ ɔ.

B'a hye kalata nın anun nnyuan. Alimʋa dıɛ'n (yí ti 1.4-10.18) man yɛ nwun yí kɛ Zozi ti kpili kpa tala nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ. Ɔ tı kpili kpa tala *Moyizı nʋn nyıhyɛ daba'n tɛɛyıfʋɛ mgbain'n-mɔ. Zozi tı yɛ́ tɛɛyıfʋɛ kpain wɔ Nyanmıan anyunnun. Ɔ tı kɛ Mɛlɛkısedɛkı mɔ anın ɔ tı belemgbin ɛsɛ ɔ tı tɛɛyıfʋɛ Abalahamʋn mɛlɛ sʋ'n. Zozi muonun falı yí nwʋn yılı tɛɛ ɔ falı yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ sʋalı. Yɛ́ ɛtɛ sɔ'n-mɔ, nyıhyɛ daba nın anun tɛɛ'n mɔ bɛ yı'n ngʋala man bɛ́ cici.

M'ɔ tian yí nnyuan'n (10.19-13.17), ɔ lɛ wowula Ebele'n-mɔ anwʋnsɛlɛ kɛ bɛ bɔ́ mɔndınlın bɛ́ dedi nın anun kɛ daba mma'n mɔ bɛ lili kunnunmun'n yɔlı yí'n. Nyila nʋn ahın ebisa y'ɔ fa gua yí kalata nın abʋ ɔ.

Zozi Kilisi, m'ɔ tı Nyanmıan Awa'n,

ɛ 'nwun kɛ ɔ kpın tı yı'n

1 Daba nın anun, Nyanmıan nanndılı yí mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ asʋ ɔ hanlın ɛjɔlɛ ɔ helelı yɛ́ nan-mɔ. Ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ yɔ dede a, anın Nyanmıan a sın atın ngacile dɔʋn asʋ ɔ'a han. 2 Nan tɛmʋn'n mɔ yɛ wɔ nun m'ɔ tı mɛlɛ kasian'n, Nyanmıan nanndı yí Wa nın asʋ yɛ̂ ɔ'a han ɛjɔlɛ ɔ'a hele yɛ́ ɔ. Baa sɔ'n, Nyanmıan nanndı yí sʋ y'ɔ sesielı mân nın ɔ. Yí dein yɛ̂ ɔ'a yı yí ɔ'a fa ninnge kʋalaa ɔ'a wula yí sa nun ɔ. 3 Yí y'ɔ man yɛ nwun Nyanmıan Kpili anunminnyanmʋn nın ɛta m'ɔ ta nın ɔ. Kɛ Nyanmıan Kpili'n kpın tı yí nın ala kpɛ y'ɔ le yí. Yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n m'ɔ tı tunmin'n le ninnge'n kʋalaa anun. M'ɔ yuelı menian'n-mɔ ɛtɛ ecicie nın anwʋn junman'n di'n, ɔ fʋlı hɔlı nyanmıansʋ. Ɔ hɔlı tanlanlın anunminnyanmʋn belemgbin bia nın asʋ Tunminfʋɛ Nyanmıan Kpili asa fama sʋ.

Zozi Kilisi tı kpili tala nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ

4 Nyanmıan Awa'n tı kpili tala nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ. Ɔ man dunman'n mɔ Nyanmıan tʋnlın yí'n tı kpili tala nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ dıɛ'n. 5 Nyanmıansʋ bɔfʋɛ benin yɛ̂ cıan kʋn Nyanmıan a han a hele yí kɛ:

Ɛ tı mín Wa,

ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, wɔ́ Sɪ y'ɔ le mín'n?
Cɪan bie lé, ɔ selɪ man yí mmɔfʋɛ'n-mɔ anun bie kɛ:
Mɪn 'ba kaci wɔ́ Sɪ,
nán wɔ́ kʋsʋ ɛ 'kaci mín Wa.
6 Nan cɪan mɔ Nyanmɪan 'man yí Bamuan Baa'n ba mân nɪn anun'n, ɔ hanlɪn kɛ:
Nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ kʋalaa, bɛ kʋ́tʋ yí.
7 Ɛ 'nwun nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ'n mɔ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun'n:
Nyanmɪan man yí mmɔfʋɛ'n-mɔ
kaci kɛ anwʋnman,
ɛsɛ ɔ man yí ngʋa'n-mɔ kaci kɛ sîn tofeleman.
8 Nan m'ɔ tʋ de Baa'n, b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:
Nyanmɪan Kpili, wɔ́ dɪɛ ɛ tɪ belemgbin cɪan daa.
Ɛ bu mân'n sɛsɛ sʋ.
9 *Ɛ kulo ananhɔlɛ'n,*
nan ɛtɛ'n dɪɛ, ɛ kpɔ yí sʋnman.
Nyanmɪan, wɔ́ Nyanmɪan nɪn a yɪ wɔ́,
ɔ'a man ɛ di fɛ,
ɔ'a fa anatɪlɪ ɔ'a gua wɔ́ ti sʋ
m'ɔ kele kɛ ɛ tala wɔ́ manngʋn'n-mɔ kʋalaa ɔ.
10 B'a hɛlɛ yí biekun kɛ:
Mín Mɪn, wɔ́ dein yê abʋbɔ nɪn anun
ɛ bɔlɪ mân nɪn ɔ.
Ɛsɛ anwunno'n tɪ wɔ́ sa ati like.
11 *Ninnge sɔ'n-mɔ tɛmʋn 'ba sɪn*
nan wɔ́ dɪɛ, wɔ́ tɛmʋn'n nzɪn man lé.
Anwunno nʋn asɪ 'ba yɔ kɛ ɛtanlan daba.
12 *Ɛ 'bubu bɛ́ kɛ taladɪɛ.*
Ɛsɛ ɛ 'kaci bɛ́ kɛ bɛ kaci taladɪɛ'n.
Nan wɔ́ dɪɛ, kɛ ɛ tɪ yí'n yê ɛ tɪ ɔ.
Wɔ́ mɛlɛ'n le man ayuelɪɛ.
13 Cɪan bie lé, Nyanmɪan hanlɪn helelɪ man yí mmɔfʋɛ'n-mɔ anun kʋn kɛ:
Tanlan mín sa fama sʋ
nán mɪn 'ba fa wɔ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ
mɪn gua wɔ́ ja abʋ
kɛ bia'n mɔ belemgbin sesie yí ja sʋ'n.
14 Nan nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ, bɛ tɪ bɛ́ dɪɛ sɛ? Bɛ́ kʋalaa, bɛ tɪ wawɛ. Bɛ sʋ Nyanmɪan. Ɔ sʋan bɛ́ maan bɛ bʋka bɛ́ mɔ b'a nyan bɛ́ ti mɔ Nyanmɪan 'fa yí ngʋan'n man bɛ́'n.

2

Bɛ mán yɛ́ ti tánlan

nyanmɪansʋ ngʋan nɪn anwʋn ɛjɔlɛ nɪn asʋ kpa

1 Ɛhɪka ati, ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ y'a tɪ'n, bɛ mán yɛ́ ti tánlan sʋ kpa yɛ nánndɪ sʋ nán y'a mminlin man. 2 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan nanndɪlɪ nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ asʋ yê ɔ falɪ mala'n manlɪn *Moyizɪ ɔ. Bɛ́ mɔ bɛ yɔlɪ anzʋsɛlɛ ɛjɔlɛ sɔ nɪn anwʋn'n, bɛ nyanlɪn yí nwʋn ahatua m'ɔ sɛ fata'n. 3 Ɛhɪ a, anɪn yɛ 'yɔ sɛ nán y'a nyan yɛ́ ti, mɔ y'a mmu

man nyanmıansʋ ngʋan'n like'n? Afı yé Mın Zozi muonun a li mʋa a
han ɛjɔlɛ sɔ'n yê bé mɔ bɛ tılı'n kʋsʋ a hele kɛ ɔ tı ananhɔlɛ sakpa.
4 Kɛmɔ ɛjɔlɛ sɔ'n tı ananhɔlɛ sakpa'n, bé mɔ bɛ lili yé Mın Zozi anwʋn
adanzıɛ'n, Nyanmıan nanndılı bé sʋ ɔ yɔlı nzɔlɛ nʋn asinbɛnwʋn
ninnge ngacile dɔʋn. Ɛsɛ ɔ nanndı yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan
nın asʋ, ɔ manlın bé tunmin maan bɛ lili junman ngacile ngacile m'ɔ
kulo'n.

Zozi a kaci kulo sʋanlan

maan menian'n-mɔ nyan nyanmıansʋ ngʋan'n

5 Ɛhı, mân fʋfɔlɛ'n mɔ yɛ lɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ'n, nán nyanmıansʋ
mmɔfʋɛ'n-mɔ yê Nyanmıan a yı bé kɛ bɛ lí sʋ kpain ɔ. 6 Kʋsʋ Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ nın anun lıka kʋn, b'a hɛlɛ yí kɛ:
Nyanmıan Kpili, kulo sʋanlan tı yí dıɛ sɛ
mɔ wɔ́ ti 'kacı yí ɔ?
Kulo sʋanlan dasannin tı nzu
mɔ ɛ 'nıan yí ɔ?
7 *A han yí ası mɛlɛ kaan sʋa*
a man nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ a tala yí.
A man ɔ'a nyan anunminnyanmʋn
ɔ nʋn asasʋɛ kɛ belemgbin.
8 *A man yí tunmin like biala asʋ.*

Sɛ bɛ kan kɛ Nyanmıan a man yí tunmin like biala asʋ a, anın ɔ
kele kɛ like fíí nnʋn ɛbɛlɛ mɔ sʋanlan le man sʋ tunmin ɔ. Nan kʋsʋ
kıkaala dıɛ, yɛ nnwun man kɛ sʋanlan le tunmin like biala asʋ. 9 Nan
yɛ nwun yí kɛ Zozi mɔ Nyanmıan a han yí ası mɛlɛ kaan sʋa a man
nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ a tala yí'n, Nyanmıan adawʋlʋman, ɔ'a wu
ɔ'a man menian'n-mɔ kʋalaatin. Ewue'n m'ɔ wuli nın ati, yɛ nwun yí
sian dıɛ kɛ ɔ'a nyan anunminnyanmʋn ɔ nʋn asasʋɛ kɛ belemgbin.

10 Afı Nyanmıan y'ɔ bɔlı like biala ɔ. Ɛsɛ yí y'ɔ man like biala jin
yí ja nun ɔ. Ɔ hulolı kɛ Zozi fé dede ɔ gúa yí bʋ bɔkɔɔ maan menian
dɔʋn nyán bé ti bɛ wʋ́lʋ yí anunminnyanmʋn nın anun. Ɔ sanlın kɛ
Zozi y'ɔ man menian'n-mɔ nyan ngʋan ɔ. 11 Zozi m'ɔ tı menian'n-mɔ
anwʋn fi bé ɛtɛ nın anun'n, ɔ nʋn bé mɔ ɔ'a man bé nwʋn a tı'n, bé
kʋalaa bé Sı'n tı kʋn. Ɛhıka ati, sɛ Zozi fɛlɛ bé yí nianman-mɔ a, nyian
ngun man yí. 12 Afı ɔ'a han yí kɛ:
Nyanmıan, mın 'kan wɔ́ nwʋn ɛjɔlɛ'n
mın kele mín nianman'n-mɔ.
Mın 'tʋ ejue mın yı wɔ́ ayɛ bagua nın anun.

13 Ɛsɛ ɔ'a han yí biekun kɛ:
Mın 'fa mín lʋa'n mın wula Nyanmıan Kpili anun.

Ɛsɛ yí nwan:
Mma'n-mɔ mɔ Nyanmıan falı bé manlın mín'n,
ɛ 'nwun bé nʋn mín.

14 Kɛmɔ mma sɔ'n-mɔ tı kulo menian mɔ moja wɔ bé nwʋnnaan nın
anun'n, Zozi kʋsʋ kacili yí nwʋn kulo sʋanlan kɛ bé. Ɔ yɔlı yí sɔ nán
ɔ'a nyan atın, ɔ fi ewue'n m'ɔ wuli'n, ɔ'a sɛcı Abɔnsanmʋn tunmin'n
m'ɔ le yí ewue nın asʋ'n. 15 Abɔnsanmʋn tunmin sɔ'n, Zozi a sɛcı yí
maan bé mɔ bé asıtanlan nın anun bɛ sulo ewue'n, mɔ b'a kaci kɛ
nganga'n, bɛ nyan bé ti.

16 Afɪ ɔ tɪ ananhɔlɛ, nán nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ y'ɔ bʊka bɛ́ ɔ.
Nan Abalahamʊn asasʊ'n-mɔ y'ɔ bʊka bɛ́ ɔ. 17 Ɛhɪka ati, like kʊalaa
anun, ɔ'a kaci yí nwʊn kɛ yí nianman'n-mɔ. Ɔ'a yɔ yí sɔ ɔ'a kaci
bɛ́ tɛɛyɪfʊɛ kpain. Ɔ kan ananhɔlɛ ɛsɛ ɔ fa ati anun kpa ɔ di yí
junman'n Nyanmɪan anyunnun maan menian'n-mɔ kʊalaa nyan ɛtɛ
face. 18 Kɛmɔ Zozi muonun nwunlin yalɛ mɛlɛ mɔ Abɔnsanmʊn sɔlɪ
yí nɪanlɪn'n, sian dɪɛ, bɛ́ kʊalaa mɔ bɛ wɔ asɪtanlan sɔ nɪn anun'n, ɔ
kʊala tɪ bɛ́ nyanman nun.

3

Zozi tɪ kpili tala Moyizɪ

1 Ɛhɪka ati, anianman anwʊntɪɛ mma, ɛmɔ mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ ɛmɔ
ɔ'a man ɛmɔ a kaci yí menian'n, ɛmɔ fá bɛ́ nyɪn bɛ tʊ́ Zozi. Ɔ sanlɪn
kɛ dedi'n mɔ yɛ lɛ kan yí ɛjɔlɛ yɛ kele eyuadɪ'n, Zozi yɛ̂ Nyanmɪan a yɪ
yí kɛ ɔ káci sʊ tɛɛyɪfʊɛ kpain ɔ. 2 Tɛɛyɪfʊɛ junman sɔ'n mɔ Nyanmɪan
helelɪ Zozi kɛ ɔ lí'n, Zozi lili yí ananhɔlɛ nun kɛ *Moyizɪ kʊsʊ lili yí
wɔ Nyanmɪan menian'n-mɔ kʊalaa afian'n. 3 Kɛ sʊanlan m'ɔ kɔ si
sua nyan anunminnyanmʊn tala sua'n muonun'n, Zozi kʊsʊ a nyan
anunminnyanmʊn a tala Moyizɪ. 4 Sua biala, sʊanlan y'ɔ si ɔ. Nan
kʊsʊ sʊanlan'n m'ɔ bɔlɪ like biala'n y'ɔ le Nyanmɪan.

5 Moyizɪ a, junman'n mɔ Nyanmɪan helelɪ yí kɛ ɔ lí'n, ɔ lili yí
ananhɔlɛ nun wɔ Nyanmɪan menian'n-mɔ kʊalaa afian. Ɛjɔlɛ mɔ
Nyanmɪan kulo kɛ ɔ kan'n, ɔ fa wula Moyizɪ anʊan maan ɔ kan. 6 Nan
Kilisi a, anɪn ɔ tɪ kɛ baa mɔ b'a sie yí awulo kpain ɔ. Nan sɛ yɛ tila yɛ́
dedi nɪn anun kpa ɔ nʊn anyɪndasʊɛ'n m'ɔ man yɛ di ndutue'n dede
ɔ kɔ ju yí ayuelɪɛ a, anɪn yí awulo y'ɔ le yɛ́.

7 Afɪ Nyanmɪan Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn a han kɛ:
Sɛ ɛnɛ ɛmɔ tɪ Nyanmɪan anɪn nɪn an,
8 *nán bɛ totua bɛ́ nzʊ'n kɛ daba ɛmɔ anan-mɔ yɔlɪ*
mɛlɛ mɔ bɛ jasʊlɪ yí kɔmɪn anun'n.
Nán bɛ yɔ kɛ cɪan mɔ ɛmɔ anan-mɔ sɔlɪ yí
bɛ nɪanlɪn wɔ ɛwâ nɪn anun ɛlɔ'n.
9 *Nyanmɪan nwan: Ɛlɔ, ɛmɔ anan-mɔ jɪjɪlɪ mín*
bɛ sɔlɪ mín bɛ nɪanlɪn
sunnzun mɔ bɛ nwunlin yí kʊalaa
mɔ n yɔlɪ manlɪn bɛ́ afʊɛ abulanan nɪn anun'n.
10 *Ɔ man m'an fa bɛ́ nwʊn sikpɛ*
m'an wula mín kunnun
nán m'an han kɛ:
Bɛ tɪ menian mɔ bɛ́ ahʊnlɪn bɔ nvo,
bɛ nnanndɪ man mín atɪn nɪn asʊ.
11 *Bɛ́ nwʊn ɛya'n m'ɔ kun mín nɪn ati,*
m'an han ndâ kɛ:
Ɛnwʊnmɪan ele mân'n
mɔ m'an sesie m'an man bɛ́'n,
cɪan bie lé, bɛ ngɔ hɔ man nun ɛlɔ.

12 Ɛhɪka ati, anianman-mɔ, ɛmɔ síe bɛ́ nwʊn ye. Sɛ ɛmɔ sie bɛ́ nwʊn
ye a, ɛmɔ anun bie fíí ngɔ nyan man ahʊnlɪn ɛtɛ. Bie fíí ngɔ yaci man
yí dedi'n ngɔ tʊ man nán ɔ'a kaci yí nzin ɔ'a si Tɪasɪfʊɛ Nyanmɪan.
13 Nan m'ɔ wɔ nun'n, ɛmɔ wówula bɛ́ nwʊn anwʊnsɛlɛ alɪhɪan biala.
Afɪ, yɛ́ ti yɛ̂ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ: *Ɛnɛ nɪn ɔ.* B'a hɛlɛ yí

sɔ nán ɛmɔ anun bie ati a ngaci man ɔ'a ndɔ man ɛtɛ nɪn anun. 14 Afɪ
yɛ nʊn Kilisi a yɔ kʊn. Nan kʊsʊ ɔ di kɛ yɛ tila dedi'n mɔ yɛ nyanlɪn yí
ngɛlɛmɔ nun nɪn anun kpa kpolo dede ɔ kɔ ju yí ayuelɪɛ. 15 Ɛ 'nwun
ɛjɔlɛ mɔ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun'n:
Sɛ ɛnɛ ɛmɔ tɪ Nyanmɪan anɪn nɪn an,
nán bɛ totua bɛ́ nzʊ'n kɛ daba ɛmɔ anan-mɔ yɔlɪ
mɛlɛ mɔ bɛ jasʊlɪ yí kɔmɪn anun'n.
16 Nwan menian dɪɛ-mɔ yê bɛ tɪlɪ Nyanmɪan anɪn'n kʊsʊ bɛ jasʊlɪ
yí kɔmɪn anun'n? Menian sɔ'n-mɔ y'ɔ le bɛ́ kʊalaa mɔ Moyizɪ nʊn
bɛ́ fi Ezipiti mân nɪn anun fitelɪ'n. 17 Nwan-mɔ yê Nyanmɪan sikpɛ'n
hyɪlɪ bɛ́ afʊɛ abulanan'n mɔ bɛ lili wɔ ɛwâ nɪn anun ɛlɔ'n? Nyanmɪan
sikpɛ'n hyɪlɪ bɛ́ mɔ bɛ hulolɪ ɛtɛ nɪn ɛyɔlɛ'n. Bɛ́ yê bɛ wuli ɛwâ nɪn
anun ɛlɔ nɪn ɔ. 18 Yê nwan-mɔ anwʊn yê Nyanmɪan hanlɪn ndâ kɛ
bɛ ngɔ man yí ɛnwʊnmɪan ele mân nɪn anun ɛlɔ bie'n? Nyanmɪan
hanlɪn ndâ'n gualɪ bɛ́ mɔ bɛ jasʊlɪ yí kɔmɪn anun nɪn anwʊn. 19 Yɛ
nwun yí yuein kɛ b'a ngʊala man ɛnwʊnmɪan ele mân nɪn anun kɔ.
Ɔ sanlɪn kɛ b'a nne man Nyanmɪan b'a nni man.

4

Nyanmɪan ɛnwʊnmɪan ele mân'n.

1 Nan yɛ́ dɪɛ, Nyanmɪan a bɔ yɛ́ anɔhʊba kɛ yɛ kʊala kɛ yɛ kɔ yí
ɛnwʊnmɪan ele mân nɪn anun bie. Ɛhɪka ati, yɛ síe yɛ́ nwʊn ye nán
sʊanlan fíí a nga man asɪ ɛmɔ afian ɛlɔ. 2 Ɔ sanlɪn kɛ y'a tɪ Ɛjɔlɛkpa'n
kɛ bɛ́ kʊsʊ bɛ tɪlɪ yí daba ɛwâ nɪn anun ɛlɔ'n. Nan kʊsʊ b'a mmu man
Ɛjɔlɛkpa sɔ'n like. Afɪ, mɛlɛ mɔ bɛ tɪlɪ'n, b'a nne b'a nni man. 3 Nan
yɛ́ mɔ yɛ de yɛ di'n, ɛnwʊnmɪan ele mân sɔ'n mɔ Nyanmɪan lɛ kan yí
ɛjɔlɛ'n, yɛ 'kɔ nun bie. Afɪ Nyanmɪan lɛ kele kɛ:
Bɛ́ nwʊn ɛya'n m'ɔ kun mín nɪn ati,
m'an han ndâ kɛ:
Ɛnwʊnmɪan ele mân'n
mɔ m'an sesie m'an man bɛ́'n,
cɪan bie lé bɛ ngɔ hɔ man nun ɛlɔ.
Mɔ Nyanmɪan 'kan ɛjɔlɛ sɔ'n, anɪn ɔ'a li mʊa ɔ'a bɔ mân'n dada ɔ'a
yue yí junman'n di. 4 Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun lɪka kʊn, b'a hɛlɛ ɛlɛsʊ nɪn
anwʊn ɛjɔlɛ kɛ: *Nyanmɪan falɪ cɪan nsian ɔ lili yí junman'n kʊalaatin*
nan yí ɛlɛsʊ nɪn asʊ, ɔ lelɪ yí ɛnwʊnmɪan.
5 Ɛjɔlɛ sɔ'n mɔ bɛ hanlɪn yí daba'n, bɛ lɛ kan yí ɛwa biekun kɛ:
Ɛnwʊnmɪan ele mân'n mɔ m'an sesie m'an man bɛ́'n, cɪan bie lé bɛ
ngɔ hɔ man nun ɛlɔ. 6 Alimʊa mma'n-mɔ mɔ bɛ tɪlɪ Ɛjɔlɛkpa'n mɔ b'a
nne b'a nni man'n, b'a ngɔ man Nyanmɪan ɛnwʊnmɪan ele mân nɪn
anun bie. Nan kʊsʊ atɪn wɔ nun man mmie-mɔ kɛ bɛ wʊ́lʊ Nyanmɪan
ɛnwʊnmɪan ele mân nɪn anun. 7 Ɛhɪka ati, Nyanmɪan a sie cɪan fʊfɔlɛ
kʊn biekun mɔ bɛ fɛlɛ yí “ɛnɛ”. Ɛnɛ sɔ'n mɔ b'a hɛlɛ yí ɛbɛlɛ'n, afʊɛ
dɔʊn kpa sɪnlɪn, Nyanmɪan nanndɪlɪ belemgbin *Davidi asʊ ɔ hanlɪn
kɛ:
Sɛ ɛnɛ ɛmɔ tɪ Nyanmɪan anɪn nɪn an,
nán bɛ totua bɛ́ nzʊ'n.
8 Sɛ ɔ tɪ kɛ Zozie m'ɔ lili Moyizɪ aja nun'n hʊalɪ bagua'n nʊn
ɛnwʊnmɪan ele mân nɪn anun kɔ a, ahan Nyanmɪan a ngan man
cɪan fʊfɔlɛ kʊ́n anwʊn ɛjɔlɛ ɛhɪ anzin. 9 Ɛhɪ, yɛ nwun yí kɛ

ɛnwʊnmɪan ele cɪan kʊn tɛ wɔ ɛbɛlɛ man Nyanmɪan menian'n-mɔ.
10 Afɪ sʊanlan m'ɔ wɔ Nyanmɪan ɛnwʊnmɪan ele mân nɪn anun'n,
anɪn ɔ lɛ de yí ɛnwʊnmɪan yí junman elie nɪn anun kɛ Nyanmɪan lelɪ
yí ɛnwʊnmɪan'n.
11 Ɛhɪka ati, yɛ bó mɔndɪnlɪn yɛ wʊ́lʊ ɛnwʊnmɪn ele mân sɔ nɪn
anun. Nán bɛ man yɛ́ nunhan bie yɔ anzʊsɛlɛ ɔ ka yí ɛtɛ nɪn anun
kɛ yɛ́ nan-mɔ yɔlɪ yí ɛwâ nɪn anun ɛlɔ'n. 12 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan
Anʊan Ɛjɔlɛ'n wɔ ɛbɛlɛ dahuu, ɛjɔlɛ m'ɔ kɔ han'n, ɔ kpɪn sʊ. Ɔ yɔ
nâ tala dadɪɛ ngacile biala mɔ b'a si yí nyunnun nʊn yí nzin ɔ. Kɛ
dadɪɛ'n wɔ sʊanlan an, ɔ bɔ fite'n, Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n kʊsʊ nwun
ɛjɔlɛ m'ɔ wɔ sʊanlan ati anun ɔ nʊn m'ɔ kɔ jʊnlɪn'n ɔ bua yí ndɛɛ.
13 Ninnge'n mɔ Nyanmɪan bɔlɪ'n, fíí nnʊn man ɛbɛlɛ m'ɔ fʊn yí nyɪn
ɔ. Yí nyunnun, yí kʊalaa wɔ jawe nun. Yí ja asʊ yê yɛ 'bu yɛ́ junman'n
mgbʊnndan ɔ.
14 Ɛhɪka ati, dedi'n mɔ yɛ le yí mɔ yɛ lɛ bɔ yɛ kele mân'n, yɛ tíla nun
kpolo. Afɪ yɛ le tɛɛyɪfʊɛ kpain kʊn mɔ ɔ'a hɔ dede ɔ'a ju Nyanmɪan
muonun anyunnun. Tɛɛyɪfʊɛ kpain sɔ'n y'ɔ le Zozi m'ɔ tɪ Nyanmɪan
Awa'n. 15 Yɛ́ tɛɛyɪfʊɛ kpain'n kʊala yɛ́ nyanman nun tɪ wɔ emian
ngacile kʊalaa anun. Nan kɛmɔ Abɔnsanmʊn sɔlɪ Zozi nɪanlɪn yí
kʊalaa anun mɔ yí sa a ngan man yí'n, ɔ man sɔnɪan nɪn anun, Zozi
kʊala tɪ yɛ́ nyanman nun.
16 Ɛhɪka ati, nán man yɛ sulo, nan yɛ hyʊ́ɪn yɛ kpʊ́nnge Anwunnvoe
Enwunfʊɛ Nyanmɪan'n m'ɔ tɪ belemgbin bia nɪn asʊ'n. Ɔ nwun yɛ́
nwʊn anwunnvoe ɔ fa yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ ce yɛ́. Ɛsɛ mɛlɛ mɔ emian'n kɔ tʊ
yɛ́'n, ɔ 'tɪ yɛ́ nyanman nun.

5

Zozi y'ɔ tɪ tɛɛyɪfʊɛ kpain nɪn ɔ.

1 Nyanmɪan tɛɛyɪfʊɛ kpain biala mɔ bɛ kɔ nɪan menian'n-mɔ anun
bɛ kɔ yɪ yí'n, ɔ di asafian. Ɛtɛ nɪn anwʊn tɛɛ ɛyɪɛ'n nʊn acɛdɪɛ'n, yí yê
ɔ fa man Nyanmɪan ɔ. 2 Kɛmɔ tɛɛyɪfʊɛ sɔ'n muonun tɪ kulo sʊanlan'n,
ɔ kʊala kɛ ɔ nwun bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan mala'n nʊn bɛ́ mɔ b'a
fʊn'n-mɔ anwʊn anwunnvoe. Ɔ sanlɪn kɛ, yí muonun ɔ kʊala kɛ ɔ fʊn.
3 Ɛhɪka ati, ɔ di kɛ ɔ yɪ yí muonun yí ti tɛɛ kɛ ɔ yɪ bagua nɪn ati tɛɛ'n.
4 Sɛ Nyanmɪan muonun a nvɛlɛ man sʊanlan kʊn kɛ ɔ fɛlɛlɪ Moyizɪ
anianman Aalʊn ɔ sielɪ yí tɛɛyɪfʊɛ kpain nɪn an, sʊanlan fíí ngʊala
njasʊ man ɔ nzie man yí nwʊn tɛɛyɪfʊɛ kpain. 5 Kilisi muonun a njasʊ
man ɔ'a nzie man yí nwʊn tɛɛyɪfʊɛ kpain. Nan Nyanmɪan muonun a
han a hele yí kɛ:
Ɛnɛ m'ɔ kɔ'n, ɛ tɪ mín Wa,
mín kʊsʊ n dɪ wɔ́ Sɪ.
6 Ɛsɛ ɔ'a han yí lɪka fʊfɔlɛ biekun kɛ:
Ɛ tɪ tɛɛyɪfʊɛ titi
kɛ Mɛlɛkɪsedɛkɪ tɪ yí'n.
7 Mɔ anɪn Zozi wɔ asɪɛ nɪn asʊ ɛwa'n, ɔ yɔlɪ asɔnɪn ɔ tɪanlɪn sɛlɛ
kpa ɔ sunlin fɛlɛlɪ Nyanmɪan m'ɔ kʊala yí de fi ewue nun'n. Kɛmɔ
Zozi manlɪn Nyanmɪan anyɪnnzɔ nɪn ati, Nyanmɪan kʊsʊ tielɪ yí.
8 Zozi tɪ Nyanmɪan Awa, kʊsʊ yí amannɪnhunlun nɪn anun, ɔ manlɪn
Nyanmɪan anyɪnnzɔ. 9 Mɔ Nyanmɪan man Zozi fʊlɪ hɔlɪ nyanmɪansʊ

yuelı'n, Zozi a kaci bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ man yí anyınnzɔ'n, bɛ́ nyanmıansʋ ngʋan baka. 10 Ɛhıka ati, Nyanmıan a sie yí tɛɛyıfʋɛ kpain kɛ ɔ sielı Mɛlɛkısedɛkı'n.

Ɛkannzʋɛ

11 Yɛ le ɛjɔlɛ dɔʋn yɛ kan yɛ kele ɛmɔ ɛhı anwʋn, nan kʋsʋ, yí bʋ etue yɔ sı. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ ndı man ɛjɔlɛ bʋ ndɛ. 12 Ɛmɔ mɔ ahan ɛmɔ lılı y'ɔ di kɛ ɛmɔ kekele menian'n-mɔ Nyanmıan anwʋn ɛjɔlɛ'n, ɛmɔ kulo kɛ bɛ kekele ɛmɔ Nyanmıan anwʋn ɛjɔlɛ fɔtılı'n-mɔ biekun. Alıɛ mɔ ɛmɔ 'kpʋnndɛ bɛ di'n, ɛhı nɔfanlan yê ɛmɔ tɛ nʋn ɔ. 13 Sʋanlan biala m'ɔ tɛ nʋn nɔfanlan'n, anın ɔ tı batʋnman. Ɔ nzı man amanmuo sɛsɛ'n mɔ Nyanmıan lɛ kpʋnndɛ'n. 14 Nan bɛ́ mɔ b'a tin'n, bɛ́ yê bɛ di alıɛ ketee nın ɔ, afı bɛ́ dıɛ bɛ́ ti a tin. Bɛ sı like m'ɔ tı kpa nın angʋnmın. Bɛ sı m'ɔ tı man kpa'n kʋsʋ angʋnmın.

6

1 Ɛhıka ati, yɛ yáci ɛjɔlɛ ası ası'n m'ɔ tʋ de Kilisi'n nán yɛ wʋ́lʋ mgbili mgbili'n-mɔ anun. Yɛ yáci ɛjɔlɛ'n m'ɔ tʋ de nyɔlıɛ ɛtɛ nın ɛyacie'n, Nyanmıan anwʋn dedi'n, 2 ɛsɔnıan ngacile nın anwʋn ɛjɔlɛ'n, bɛ́ sa'n mɔ bɛ fa bɛ fua menian'n-mɔ asʋ m'ɔ kele kɛ Nyanmıan a fa yí nyila nın a man'n, ewuetinnge'n nʋn menian'n-mɔ fʋɔ ebue'n mɔ Nyanmıan 'ba bu bɛ́'n. Ninnge sɔ'n-mɔ, yɛ ngan man bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ kʋ́n. 3 Nan yɛ hɔ́ yɛ́ nyunnun. Sɛ Nyanmıan man atın an, mɔ yɛ 'ba yɔ nın anın.

4 Ɛhı, bɛ́ mɔ bɛ nanndı Nyanmıan jawe nın anun'n, Nyanmıan a yeyila bɛ́ ɔ'a man b'a nyan yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n. 5 B'a nwun yí kɛ yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n tı like kpa. B'a nwun mân fʋfɔlɛ'n m'ɔ lɛ sesie nın anun tunmin'n. 6 Nan sɛ bɛ kaci bɛ́ nzin bɛ si Nyanmıan, nán yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n nvalı man bɛ́ nwʋn fíí kʋ́n an, bɛ ngʋala man like fíí kʋ́n yɔ maan bɛ sa bɛ́ nzin yí nwʋn ɛlɔ. Ɔ sanlın kɛ menian sɔ'n-mɔ bʋbɔ Kilisi kʋlʋwa nın asʋ biekun ɛsɛ bɛ gua yí nyunnun ası menian nun.

7 Tɛmʋn mɔ esue tɔ asıɛ kʋn asʋ titi mɔ alıɛ fite sʋ man bɛ́ mɔ b'a lua'n, asıɛ sɔ'n, anın Nyanmıan a yeyila yí. 8 Nan sɛ eminlan mmowe nʋn ndile ɛtɛ fifi sʋ a, anın ɔ'a yɔ mgban ɔ'a ju yí sasan ɛbɔ. Yí agualıɛ nun, bɛ tʋ nun sîn.

9 Anianman-mɔ, sɛ bɔbɔ yɛ lɛ kan sɔ a, yɛ de ɛmɔ yɛ di kpa. Yɛ sı kɛ ɛmɔ nanndı atın kpa'n m'ɔ fite nyanmıansʋ ngʋan nın asʋ. 10 Afı Nyanmıan dıɛ, ɔ mmu man kpɔfʋndɛɛ. Junman'n mɔ ɛmɔ lɛ di'n, ye'n mɔ ɛmɔ a yɔ m'ɔ kele kɛ ɛmɔ kulo Nyanmıan, mɔ ɛsɛ ɛmɔ tɛ yɔ tɛ man Zozi menian'n-mɔ mɔ bɛ tı ɛmɔ anianman'n, Nyanmıan alʋa nvi man. 11 Nan yɛ kulo kɛ ɛmɔ nunhan kʋn biala bɔ́ mɔndınlın, ɔ héle kɛ ɔ kulo Nyanmıan dede ɔ kɔ ju yí ayuelıɛ, nán ɛmɔ asa a han mɔ ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ yí Nyanmıan asa nun'n kpa bɔkɔɔ. 12 Yí ti, nán man ɛmɔ kaci ɛfʋanfʋɛ. Nan ɛmɔ sín dedi mma'n-mɔ atın dıɛ nın asʋ. Ɔ sanlın kɛ bɛ si abʋtalɛ dede bɛ́ sa kan like'n mɔ Nyanmıan kɔ fa kɔ bɔ bɛ́ anɔhʋba'n.

13 Mɔ Nyanmıan 'bɔ Abalahamʋn anɔhʋba'n, ɔ hanlın ndâ tʋlı sʋ. Kɛmɔ sʋanlan fíí nnʋn man ɛbɛlɛ m'ɔ tı kpili tala yí'n, yí muonun ɔ hanlın yí ti. 14 Yí nwan: *Mın kan mín ti kɛ mın 'yeyila wɔ́ sʋ maan ɛ di ata kpili kpa.* 15 Mɔ Abalahamʋn tılı ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ sili abʋtalɛ dede yí sa hanlın like'n mɔ Nyanmıan falı bɔlı yí anɔhʋba'n.

16 Nan sɛ menian'n-mɔ 'kan ndâ a, bɛ kan sʋanlan m'ɔ tala bɛ́ nɪn
ati. Ndâ sɔ'n tɪ ajinlanmun. Yí y'ɔ man ɛjɔlɛ'n kpɛ ɔ. 17 Nan Nyanmɪan
kʋsʋ ajʋnlɪn nun an, anɪn ɔ kulo kɛ bɛ́ m'ɔ di kɛ bɛ nyan anɔhʋba nɪn
anun ninnge'n, bɛ nwun yí yuein kɛ ɛjɔlɛ'n m'ɔ fi yí nʋan fitelɪ'n, ɔ
ngaci man yí lé. Ɛhɪka ati y'ɔ hanlɪn ndâ tʋlɪ anɔhʋba nɪn asʋ ɔ.
18 Anɔhʋba'n nʋn ndâ'n tɪ ninnge nnyuan mɔ bɛ ngʋala man yí kaci,
ɛsɛ Nyanmɪan ngʋala man nun ato di. Ninnge sɔ nnyuan'n wula yɛ́
mɔ y'a nyan ɛfɪabɛlɛ Nyanmɪan anwʋn nɪn anwʋnsɛlɛ. Ɛfɪabɛlɛ sɔ
nɪn anun, ɔ di kɛ yɛ tila anyɪndasʋɛ like'n m'ɔ wɔ yɛ́ nyunnun nɪn
anun kpolo. 19 Kɛ sɛhɛ'n mɔ bɛ yɪ bɛ tʋ asue nɪn anun man meli'n
jinlan bi'n, anyɪndasʋɛ like'n kʋsʋ man yɛ́ ɛkala'n jin bi. Anyɪndasʋɛ
like sɔ'n man yɛ bɔ tala nyanmɪansʋ asɔnɪn sua nɪn anun mgbɛnun
ɛtanlan'n. Yɛ kɔ dede yɛ ju lɪka nwannzan-nwannzan'n kɛ tɛɛyɪfʋɛ
kpain'n. 20 Ɛbɛlɛ yê yɛ́ dunman nun, Zozi lili mʋa yɛ́ nyunnun ɔ wʋlʋlɪ
ɔ. Yí yê ɔ'a kaci tɛɛyɪfʋɛ kpain'n cɪan daa kɛ anɪn Mɛlɛkɪsedɛkɪ tɪ yí
nɪn ɔ.

7

Mɛlɛkɪsedɛkɪ tɪ belemgbin, ɛsɛ ɔ tɪ tɛɛyɪfʋɛ

1 Mɛlɛkɪsedɛkɪ sɔ'n, anɪn ɔ tɪ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Salɛmʋn nɪn asʋ
belemgbin. Ɛsɛ anɪn ɔ tɪ Nyanmɪan Kpili m'ɔ wɔ anwunno anwunno
ɛlɔ'n kʋsʋ tɛɛyɪfʋɛ Abalahamʋn mɛlɛ sʋ. Mɛlɛ mɔ Abalahamʋn fi ɛlɔɛ
ɔ 'sa ba'n, Mɛlɛkɪsedɛkɪ kɔ hɔ kɔ kpa yí atɪn ɔ kɔ yeyila yí sʋ. 2 Yí
kʋalaa mɔ Abalahamʋn nyanlɪn yí ɛlɔɛ nɪn anun'n, ɔ kɔ bu nun bulu.
Ɔ kɔ tu kʋn kɔ man Mɛlɛkɪsedɛkɪ.

Alimʋa nɪn anun, dunman Mɛlɛkɪsedɛkɪ'n kele kɛ: “belemgbin m'ɔ
kulo sɛsɛ.” M'ɔ la sʋ'n, y'ɔ le kɛ ɔ tɪ Salɛmʋn belemgbin. Yí bʋ kele kɛ:
“belemgbin m'ɔ kulo anzʋnunjɔ.” 3 B'a ngan man yí sɪ nʋn yí nin nʋn
yí nan-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ fíí. B'a ngan man yí awɔlɛ cɪan nʋn yí ewue
cɪan nɪn anwʋn ɛjɔlɛ kalata nɪn anun lɪka fíí. Nan ɔ tɪ kɛ Nyanmɪan
Awa'n. Mɛlɛkɪsedɛkɪ sɔ'n tɪ tɛɛyɪfʋɛ cɪan daa.

4 Ɛmɔ nwún yí kɛ Mɛlɛkɪsedɛkɪ tɪ kpili. Yɛ́ nan Abalahamʋn
ninnge'n kʋalaa m'ɔ nyanlɪn yí ɛlɔɛ nɪn anun'n, ɔ buli nun bulu ɔ tuli
kʋn manlɪn Mɛlɛkɪsedɛkɪ. 5 Levi asasʋ'n-mɔ tɪ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ.
Moyizɪ mala'n man bɛ́ atɪn kɛ Izalayɛ amma'n-mɔ bu bɛ́ ninnge'n-
mɔ anun bulu a, bɛ tú kʋn. Kʋsʋ bɛ́ tɪ anianman, bɛ́ nan y'ɔ le
Abalahamʋn. 6 Mɛlɛkɪsedɛkɪ tɪ man Levi afilie nɪn anun sʋanlan. Kʋsʋ
Abalahamʋn buli ninnge'n m'ɔ nyanlɪn yí ɛlɔɛ nɪn anun'n bulu ɔ tuli
kʋn manlɪn yí. Ɔ kɔ yeyila Abalahamʋn mɔ Nyanmɪan bɔlɪ yí anɔhʋba
nɪn asʋ. 7 Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ kpain yê ɔ yeyila batʋnman sʋ ɔ. 8 Levi
asasʋ'n-mɔ mɔ bɛ bubu ninnge'n-mɔ anun bulu, bɛ tu kʋn bɛ man
bɛ́'n, kulo menian y'ɔ le bɛ́. Bɛ wu. Nan Mɛlɛkɪsedɛkɪ dɪɛ, ɔ tɪ sʋanlan
m'ɔ tɪ asɪ kɛ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n kele'n. 9 Kɛmɔ Abalahamʋn
buli yí ninnge'n-mɔ anun bulu ɔ tuli kʋn manlɪn Mɛlɛkɪsedɛkɪ'n,
Levi muonun mɔ ɛnɛ bɛ bu ninnge'n-mɔ anun bulu bɛ tu kʋn bɛ
man yí bʋsʋ menian'n-mɔ'n, yí kʋsʋ ɔ yɔlɪ sɔ bie. 10 Ɔ sanlɪn kɛ
mɛlɛ mɔ Mɛlɛkɪsedɛkɪ 'kɔ a kpa Abalahamʋn atɪn'n, anɪn Levi tɛ wɔ
Abalahamʋn akunnun.

Zozi tɪ kɛ Mɛlɛkɪsedɛkɪ

11 Tɛɛ'n mɔ Levi asasʋ'n-mɔ yɪ'n, mala'n mɔ Nyanmɪan falɪ manlɪn
Izalayɛ amma'n-mɔ'n, sʋ yê anɪn ɔ jin ɔ. Nan sɛ ɔ tɪ kɛ Levi asasʋ'n-mɔ
mɔ bɛ tɪ tɛɛyɪfʋɛ kɛ Aalʋn'n, efian fíí nnʋn man bé junman nɪn anwʋn
an, ahan tɛɛyɪfʋɛ ngacile kʋn kɛ Mɛlɛkɪsedɛkɪ a nvite man. 12 Ɔ sanlɪn
kɛ sɛ Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ'n-mɔ a kaci a, ɔ sɛ kɛ mala'n kʋsʋ káci. 13 Yé
Mɪn'n mɔ yɛ lɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ ɛwa'n, ɔ fi afilie fʋfɔlɛ anun. Afilie
sɔ nɪn anun sʋanlan kacili man Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ lé. 14 Bé kʋalaa
bɛ sɪ kɛ yé Mɪn fi Zuda afilie nɪn anun. Mɔ Moyizɪ 'kan Nyanmɪan
tɛɛyɪfʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ'n, ɔ'a ngan kɛ Zuda afilie nɪn anun sʋanlan
kʋn tɪ tɛɛyɪfʋɛ.
15 Like kʋn man yɛ nwun yí yuein biekun. Like sɔ'n y'ɔ le kɛ tɛɛyɪfʋɛ
kʋn biekun kɛ Mɛlɛkɪsedɛkɪ a fite. 16 Nán menian'n-mɔ mala nɪn asʋ yê
bɛ nɪanlɪn bɛ sielɪ yí tɛɛyɪfʋɛ ɔ. Nan tunmin'n m'ɔ man nyanmɪansʋ
ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n, y'ɔ man ɔ'a kaci Nyanmɪan tɛɛyɪfʋɛ ɔ.
17 Afɪ ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:
Ɛ 'kaci tɛɛyɪfʋɛ cɪan daa kɛ Mɛlɛkɪsedɛkɪ.
18 Ɛhɪ Nyanmɪan a yaci daba mala nɪn a tʋ. Ɔ sanlɪn kɛ tunmin nnʋn
man nun, ɛsɛ ɔ'a yɔ mgban. 19 Afɪ Moyizɪ mala nɪn a man sʋanlan fíí
anwʋn a ndɪ man. Nan Nyanmɪan a sie anyɪndasʋɛ like kʋn ɛbɛlɛ.
Anyɪndasʋɛ like sɔ'n man yɛ cʋɪn yɛ kpunnge Nyanmɪan.
20 Afɪ m'ɔ la sʋ biekun'n y'ɔ le ndâ'n mɔ Nyanmɪan hanlɪn'n. Mɔ
ɛhɪnlɪn-mɔ 'kaci tɛɛyɪfʋɛ'n, Nyanmɪan a ngan man yí nwʋn ndâ.
21 Nan Zozi dɪɛ, Nyanmɪan hanlɪn yí nwʋn ndâ. Ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ
hanlɪn helelɪ yí'n:
Yé Mɪn a han ndâ,
Yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n, ɔ ngaci man yí.
Yí nwan: Ɛ tɪ tɛɛyɪfʋɛ cɪan daa.
22 Ɛhɪka ati, Zozi di ajinlanmun maan yɛ nwun yí kɛ nyɪhyɛ'n mɔ
Nyanmɪan nʋn yé a hyɪhyɛ'n tɪ ananhɔlɛ sakpa.
23 Ɛsɛ like biekun wɔ ɛbɛlɛ m'ɔ tɪ bé afian ɔ. Y'ɔ le kɛ anɪn tɛɛyɪfʋɛ'n-
mɔ sʋnlɪn. Afɪ ewue'n man kʋn nni man junman'n dede ɔ nga man
ɛbɛlɛ. 24 Kʋsʋ Zozi dɪɛ, ɔ tɪ asɪ dahuu. Tɛɛyɪfʋɛ junman'n m'ɔ di'n,
junman sɔ'n nzɪn man sʋanlan fʋfɔlɛ asa nun. 25 Ɛhɪka ati, bé kʋalaa
mɔ bɛ nanndɪ yí sʋ bɛ kpunnge Nyanmɪan anwʋn'n, ɔ kʋala de bé kpa
bɔkɔɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ asɪ dahuu ɔ sɛlɛ Nyanmɪan man bé. 26 Tɛɛyɪfʋɛ
kpain'n mɔ y'a mian yí nwʋn'n y'ɔ le Zozi. Ɔ tɪ nwannzan-nwannzan,
efian fíí nnʋn man yí nwʋn. Ɛtɛ fíí nnʋn man yí nun. Ɔ nʋn ɛtɛfʋɛ'n-
mɔ afian tɪ. Ɔ tɪ like biala asʋ kpain. 27 Zozi tɪ man kɛ tɛɛyɪfʋɛ mgbain
ɛhɪnlɪn-mɔ. Tɛɛyɪfʋɛ sɔ'n-mɔ, ɔ di kɛ bɛ yɪ bé muonun bé ti tɛɛ nán
b'a yɪ bagua'n kʋsʋ dɪɛ. Nan yí dɪɛ, ɔ falɪ yí nwʋn yɪlɪ yé kʋalaa yé
ti tɛɛ baa kʋnmgba cein. 28 Menian mɔ bé nwʋn ndɪ man, ɔ fi ɛtɛ'n
dunman nun'n yê *Moyizɪ mala'n fa bé sie tɛɛyɪfʋɛ mgbain ɔ. Mala
nɪn anzin, Nyanmɪan hanlɪn ndâ tʋlɪ yí ɛjɔlɛ nɪn asʋ. Ɛjɔlɛ sɔ'n sie
Baa'n mɔ yí nwʋn a tɪ kpa bɔkɔɔ'n tɛɛyɪfʋɛ kpain cɪan daa.

8

Zozi tɪ yé tɛɛyɪfʋɛ kpain.

1 Ɛjɔlɛ ɛhɪ kʋalaa mɔ yɛ lɛ kan'n, yí ti'n y'ɔ le kɛ yɛ le tɛɛyɪfʋɛ
kpain kʋn. Ɔ'a fʋ anwunno ɛlɔ ɔ'a tanlan tunminfʋɛ Nyanmɪan kpili

belemgbin bia'n fama sʋ. 2 Asɔnɪn sua nwannzan-nwannzan'n m'ɔ tɪ
*tantɪ kpa'n, nán sʋanlan yê ɔ'a bɔ ɔ. Nan yé Mɪn muonun yê ɔ'a bɔ
tantɪ sɔ nɪn ɔ. Ɛbɛlɛ yê yé tɛɛyɪfʋɛ kpain'n di yí tɛɛ ɛyɪɛ junman nɪn
ɔ. 3 Acɛdɪɛ nʋn tɛɛ ɛyɪɛ mɔ bɛ fa bɛ man Nyanmɪan'n, yí ti y'ɔ man bɛ
sie tɛɛyɪfʋɛ biala ɔ. Ɔ sɛ kɛ yé tɛɛyɪfʋɛ kpain sɔ'n kʋsʋ nyan like mɔ ɔ
'fa fite Nyanmɪan anyunnun ɔ. 4 Sɛ ɔ tɪ kɛ yé tɛɛyɪfʋɛ kpain'n wɔ asɪɛ
nɪn asʋ ɛwa a, ahan ɔ tɪ man tɛɛyɪfʋɛ bɔbɔ. Ɔ sanlɪn kɛ tɛɛyɪfʋɛ'n-
mɔ mɔ bɛ di junman sɔ'n wɔ ɛbɛlɛ kɛ Zufʋ'n-mɔ mala kpɪn kele'n.
5 Junman'n mɔ tɛɛyɪfʋɛ sɔ'n-mɔ di'n, anwunno ɛlɔ dɪɛ'n nvoninnin'n
mɔ Nyanmɪan yɪlɪ helelɪ Moyizɪ'n, sʋ yê bɛ nɪan ɔ. Afɪ mɛlɛ mɔ Moyizɪ
'bɔ tantɪ'n man Nyanmɪan'n, Nyanmɪan hanlɪn helelɪ yí kɛ: *Tantɪ'n mɔ
m'an yɪ m'an hele wó bʋka nɪn asʋ'n, nɪan yí nwʋn sʋ yɔ.*

6 Nan sian dɪɛ, tɛɛ ɛyɪɛ junman'n mɔ Zozi di'n, ɔ tala tɛɛyɪfʋɛ ɛhɪnlɪn-
mɔ kʋalaa dɪɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ di nyɪhyɛ kpa nɪn anun asafian. Nyɪhyɛ
sɔ'n jin anɔhʋba mgbakpa'n-mɔ asʋ. 7 Afɪ sɛ ɔ tɪ kɛ alimʋa nyɪhyɛ'n
yɔlɪ kpa a, ahan ɔ'a ngaci man yí. 8 Nan Nyanmɪan lɛ tu yí menian'n-
mɔ anyunnun. Yí ti, y'ɔ man ɔ lɛ kan kele bé kɛ:
Tɛmʋn'n lɛ ba ju,
mɪn nʋn Izalayɛ mân'n nʋn Zuda mân'n,
yɛ 'ba cɪcɪ nyɪhyɛ fʋfɔlɛ.
9 *Nyɪhyɛ sɔ'n tɪ man kɛ daba dɪɛ'n*
mɔ mɪn nʋn bé nan-mɔ hyɪhyɛlɪ'n.
Daba dɪɛ'n, y'ɔ le cɪan mɔ n zɔlɪ bé sa
n yɪlɪ bé fi Ezipiti mân nɪn anun n vitelɪ'n.
B'a nanndɪ man nyɪhyɛ sɔ nɪn asʋ.
Ɛhɪka ati, bé kʋsʋ bé nwʋn ɛjɔlɛ a njian man mín.
10 *Yé Mɪn nwan:*
Sɛ tɛmʋn sɔ'n ju a, ɛ 'nwun nyɪhyɛ'n
mɔ mɪn nʋn Izalayɛ mân'n 'ba hyɪhyɛ'n.
Mɪn 'fa mín mala'n mɪn wula bé ajʋnlɪn nɪn anun.
Mɪn 'kɛlɛ yí bé ahʋnlɪn nɪn anun.
Mɪn 'kaci bé Nyanmɪan,
bé kʋsʋ bé 'kaci mín menian.
11 *Sʋanlan fíí ngɔ hehele man yí manngʋn like,*
anaan ɔ ngɔ han ɔ ngɔ hele yí nianman kɛ:
Kpʋnndɛ yé Mɪn.
Afɪ batʋnman o, kpain o, bé kʋalaa bɛ sɪ mín.
12 *Mɪn 'fa bé ɛtɛ'n-mɔ mɪn ce bé.*
Mɪn mmɔ man sʋ fíí kʋ́n.

13 Sɛ Nyanmɪan lɛ kan nyɪhyɛ fʋfɔlɛ ɛjɔlɛ a, anɪn ɔ lɛ kele kɛ alimʋa
dɪɛ nɪn a yɔ daba. Yê like m'ɔ kɔ hyɛ, ɛsɛ ɔ kɔ yɔ daba'n, anɪn ɔ ka
kaan yí bʋsʋ nunnun.

9

Asɪɛ nɪn asʋ ɛwa nʋn anwunno ɛlɔ Nyanmɪan tantɪ'n

1 Nyɪhyɛ daba nɪn anun, anɪn asɔnɪn ɛyɔlɛ'n le yí sua asɪɛ nɪn asʋ
ɛwa ɔ nʋn yí nwʋn mala. 2 Asɔnɪn sua sɔ'n, ɔ tɪ tantɪ. Nyanmɪan
tantɪ sɔ'n, mgbɛ nun ɛtanlan kʋn ce nun nnyuan, Lɪka m'ɔ wɔ mgbɛ

nun ɛtanlan nɪn anyunnun'n, lɪka sɔ'n yê bɛ fɛlɛ yí lɪka nwannzan-nwannzan nɪn ɔ. Ɛbɛlɛ yê kanlannɪɛ'n, ɔ nʊn tɔbɪlɪ'n mɔ bɛ gua Nyanmɪan kpaʊn'n sʊ'n wɔ ɔ. 3 Nan mgbɛ nun ɛtanlan nɪn anzin lɪka dɪɛ'n, bɛ fɛlɛ yí lɪka nwannzan-nwannzan kpa. 4 Ɛbɛlɛ yê tɔbɪlɪ'n mɔ bɛ yala *ansan sʊ'n nʊn nyɪhyɛ alaka'n wɔ ɔ. Tɔbɪlɪ'n nʊn alaka sɔ'n, b'a holo esika ɛmanlan b'a gua bɛ nwʊn. Alaka nɪn akunnun, ninnge nsan wa nun. Esika ɛmanlan ɛsê kʊn jin nun. Ɛsê sɔ nɪn anun yê *mannan'n wɔ ɔ. Aalʊn kpɔman'n m'ɔ bɔlɪ ndetele'n wɔ alaka nɪn anun. Yê ɛsɛ nyɔbʊɛ nnyuan'n mɔ b'a se bé ndɛtɛlɛ kɛ tabʊa b'a hɛlɛ nyɪhyɛ nɪn anwʊn ɛjɔlɛ'n b'a gua sʊ'n, bɛ wɔ alaka nɪn anun bie. 5 Bɛ kɔ se nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ nnyuan bɛ kɔ sesie nyɪhyɛ alaka nɪn asʊ. Nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ sɔ'n-mɔ, bɛ fɛlɛ bé selubɪn. Anunminnyanmʊn menian sɔ'n-mɔ kele kɛ Nyanmɪan wɔ ɛbɛlɛ. Bɛ ndɛba'n-mɔ sinnze alaka nɪn ati sʊ anwunno. Alaka nɪn ati sɔ nɪn asʊ yê bɛ gua tɛɛ ɛyɪɛ moja nɪn ɔ. Nan mɪn ngulo man kɛ mɪn yɪyɪ ɛjɔlɛ nɪn anun dɔʊn kɪkaala.

6 Kɛ bɛ kpɪnlɪn bɛ sesielɪ lɪka sɔ'n, alɪhɪan biala, tɛɛyɪfʊɛ'n-mɔ wʊlʊ Nyanmɪan tantɪ'n lɪka m'ɔ wɔ mgbɛ nun ɛtanlan nɪn anyunnun'n, bɛ di bé junman nɪn ɛbɛlɛ. 7 Nan mgbɛ nun ɛtanlan nɪn anzin ɛlɔ lɪka dɪɛ'n, tɛɛyɪfʊɛ kpain nɪn ala y'ɔ wʊlʊ ɛlɔ ɔ. Ɔ wʊlʊ ɛlɔ afʊɛ nʊan. Ɔ 'wʊlʊ ɛlɔ a, yí muonun ɔ nʊn bagua'n ɛtɛ mɔ bɛ nzɪ man mɔ b'a yɔ'n dunman nun, ɔ fa naan moja ɔ fite Nyanmɪan anyunnun. 8 Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n kele nun kɛ mɛlɛ mɔ Nyanmɪan tantɪ daba'n nʊn nun junman elie'n tɛ wɔ ɛbɛlɛ'n, anɪn atɪn'n m'ɔ man menian'n-mɔ kpunnge Nyanmɪan'n la man nun. 9 Ɛhɪ tɪ nvandʊhʊn ɛnɛ mɛlɛ'n mɔ yɛ wɔ nun nɪn anun. Yí bʊ kele kɛ nán acɛdɪɛ nʊn tɛɛ ɛyɪɛ y'ɔ man sʊanlan anwʊn tɪ wɔ Nyanmɪan anyunnun ɔ. 10 Afɪ, alɪɛ nʊn nzan nʊn bé nwʊn efian etue ebialɛ ngacile mala y'ɔ le ɛhɪ-mɔ. Ɔ tɪ mala m'ɔ tʊ de eyuadɪ nɪn anun ninnge'n-mɔ. Mala sɔ'n-mɔ abʊsʊ 'ba nunnun wɔ mɛlɛ Nyanmɪan 'kaci ninnge'n-mɔ kʊalaatin'n.

11 Nan ninnge mgbakpa'n m'ɔ wɔ yé nyunnun nɪn ati yê Zozi a a kɛ tɛɛyɪfʊɛ kpain ɔ. Nyanmɪan tantɪ'n mɔ ɔ'a tanlan yí bʊ ɔ'a li yí junman nɪn anwʊn cian kpa, ɛsɛ ɛ tɪ kanlanman tala daba dɪɛ'n. Tantɪ sɔ'n, nán menian'n-mɔ asa ati like ɔ. Yí bʊ y'ɔ le kɛ nán mân ɛhɪ anun like ɔ. 12 Zozi a wʊlʊ lɪka nwannzan-nwannzan kpa'n kpê kʊnmgba cein bɔkɔɔ. Ɔ'a nva man esile nʊn nnalɛ mma moja ɔ'a nvite man Nyanmɪan anyunnun. Nan ɔ le yí muonun yí moja'n m'ɔ man bɛ nyan ngʊan m'ɔ le man ayuelɪɛ'n. 13 Nyanmɪan anyunnun, bé mɔ efian kɔ gua bé nwʊn'n, sɛ bɛ fa esile nʊn nnalɛ nyin moja'n nʊn ɛnalɛ bɪlɪɛ mɔ bɛ kɔ yala yí'n nzʊan'n bɛ kpʊnndɪn bé nwʊn an, anɪn bé nwʊn a tɪ. 14 Sɛ naan ɛhɪ-mɔ moja'n kʊala kɛ ɔ man sʊanlan anwʊn tɪ a, Kilisi moja'n kʊala kɛ ɔ man sʊanlan ahʊnlɪn nɪn anun tɪ tala sʊ! Ɔ nanndɪ Ɛdannganman Wawɛ nɪn asʊ, Kilisi muonun a fa yí nwʊn ɔ'a bɔ afɔlɪɛ mɔ efian fíí nnʊn man yí nwʊn ɔ'a man Nyanmɪan. Yí moja'n 'tɪ yé ahʊnlɪn nɪn anun fi nyɔlɪɛ nvuin nvuin'n-mɔ anwʊn maan yɛ sʊ Tɪasɪfʊɛ Nyanmɪan'n.

15 Ɛhɪka ati yê Kilisi di nyɪhyɛ fʊfɔlɛ nɪn anun asafian ɔ. Ɔ di asafian maan bé mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ bé'n nyan nyanmɪansʊ ajapadɪɛ'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a bɔ bé anɔhʊba'n. Bɛ kʊala kɛ bé sa kan yí. Ɔ sanlɪn kɛ Kilisi

a wu. Yí ewue sɔ'n de menian'n-mɔ ati fi bé ɛtɛ nɪn anun nyɪhyɛ daba nɪn abʋ.
16 Afɪ sʋanlan kɛlɛ yí kunnun ɛjɔlɛ kalata sʋ sie a, ɔ di kɛ bɛ nwun
yí kɛ sʋanlan nɪn a wu sakpa nán kalata sɔ'n mɔ ɔ'a hɛlɛ ɔ'a sie nɪn a
nyan tunmin. 17 Ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ sʋanlan'n mɔ ɔ'a hɛlɛ yí kʋnnun
ɛjɔlɛ kalata sʋ ɔ'a sie'n tɛ tɪ asɪ'n, kalata sɔ'n le man tunmin. 18 Ɛhɪka
ati, dede mɔ bɛ 'di daba nyɪhyɛ nɪn asʋ'n, bɛ le naan moja. 19 Alimʋa
nɪn anun, Moyizɪ kɔ kɪnnga mala'n kʋalaa m'ɔ wɔ kalata nɪn anun'n
ɔ kɔ hele bagua'n. M'ɔ kɪnngalɪ yuelɪ'n, ɔ kɔ fa nnalɛ mma nʋn esile
moja'n nʋn nzue ɔ kɔ kpʋnndɪn kɔ gua mala kalata'n nʋn bagua'n
kʋalaa anwʋn. Mɔ ɔ 'kpʋnndɪn'n, ɔ le *izɔpʋ asa baa nʋn naan enyuan
kɔkɔlɛ y'ɔ kpʋnndɪnlɪn ɔ. 20 Moyizɪ nwan: *Nyɪhyɛ'n mɔ Nyanmɪan a
fa a man yé kɛ yɛ lí sʋ'n, yí nwʋn moja nɪn ahɪ.* 21 Moyizɪ kpʋnndɪnlɪn
Nyanmɪan tantɪ'n nʋn asɔnɪn nɪn anwʋn ninnge'n kʋalaatin anwʋn
moja. 22 Kɛ mala'n kpɪn kele'n, moja'n man ninnge dɔʋn anwʋn tɪ. Afɪ
sɛ moja a ngua man an, ɛtɛ face nnʋn man ɛbɛlɛ.

Zozi tɛɛ ɛyɪɛ'n tu ɛtɛ'n-mɔ

23 Ɛhɪka ati, anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ, bé nvoninnin y'ɔ le asɪ ɛwa
dɪɛ'n-mɔ. Bɛ 'tɪ bé nwʋn an, bɛ le moja. Nan anwunno ɛlɔ dɪɛ'n-mɔ,
sɛ bɛ 'tɪ bé nwʋn an, ɔ di kɛ bɛ nyan tɛɛ ɛyɪɛ ninnge m'ɔ tɪ kpa tala
asɪɛ nɪn asʋ ɛwa dɪɛ'n-mɔ. 24 Ɔ sanlɪn kɛ tantɪ'n mɔ Moyizɪ nɪanlɪn
sʋ ɔ bɔlɪ asɪ ɛwa dɪɛ'n, nán ɛbɛlɛ yê Kilisi wʋlʋlɪ ɔ. Nan ɔ'a fʋ ɔ'a hɔ
anwunno. Yé dunman nun, ɔ jin Nyanmɪan anyunnun ɛbɛlɛ sian dɪɛ.
25 Tɛɛyɪfʋɛ kpain'n, afʋɛ nʋan y'ɔ wʋlʋ lɪka nwannzan-nwannzan kpa
nɪn ɔ. Ɔ 'wʋlʋ a, ɔ le naan moja. Nan Kilisi dɪɛ, ɔ'a nwʋlʋ man ɛlɔ
ɔ'a nva man yí nwʋn ɔ'a nyɪ man tɛɛ afʋɛ daa. Nan ɔ'a wʋlʋ ɛlɔ kpê
kʋnmgba cein bɔkɔɔ. 26 Sɛ nán yí sɔ a, ahan kɛ bɛ bɔlɪ mân'n, ɔ di kɛ
Kilisi nwun yí nyunnun kpê nyɛ nyɛ. Nan sian dɪɛ m'ɔ tɪ mɛlɛ kasian'n,
Kilisi a yɪ yí nwʋn kpê kʋnmgba bɔkɔɔ. Ɔ'a fa yí nwʋn ɔ'a yɪ tɛɛ ɔ'a tu
ɛtɛ'n. 27 Ɔ la ɛbɛlɛ man sʋanlan kʋn biala kɛ ɔ wú kpê baa kʋnmgba
cein. Ɔ wu yue a, bɛlɛ mɔ anɪn Nyanmɪan lɛ ba bua yí ndɛɛ ɔ. 28 Yí sɔ
kʋsʋ ala, Kilisi a fa yí nwʋn ɔ'a yí tɛɛ kpê kʋnmgba cein bɔkɔɔ maan
menian dɔʋn fi bé ɛtɛ nɪn anun b'a jasʋ. Ɔ 'ba sa ba biekun, kʋsʋ nán
kɛ ɛtɛ nɪn ecicie ti ɔ. Nan ɔ 'ba ɔ de bé mɔ bɛ lɛ nwʋnndɛ yí'n ngʋan.

10

Asɪ ɛwa ninnge'n-mɔ tɪ anwunno dɪɛ'n-mɔ nvoninnin

1 Ɛhɪ, mala'n mɔ Nyanmɪan falɪ manlɪn Moyizɪ'n, ɔ tɪ ninnge
mgbakpa'n m'ɔ lɛ ba nɪn nvoninnin, nan nán yí kpa'n muonun ɔ.
Bé mɔ afʋɛ daa bɛ nanndɪ tɛɛ ɛyɪɛ kʋnmgba nɪn asʋ bɛ kpunnge
Nyanmɪan'n, mala sɔ'n le man anwʋnsɛlɛ fíí m'ɔ man bé nwʋn tɪ ɔ.
2 Sɛ ɔ tɪ kɛ bé mɔ bɛ nanndɪ tɛɛ ɛyɪɛ nɪn asʋ bɛ kpunnge Nyanmɪan
nɪn anwʋn tɪlɪ kpê kʋnmgba bɔkɔɔ a, ahan bé ɛtɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ a
mma man bé ajʋnlɪn nun kʋ́n, ɛsɛ ahan bɛ yacili tɛɛ ɛyɪɛ'n. 3 Tɛɛ'n mɔ
bɛ yɪ yí afʋɛ daa'n kacɪ menian'n-mɔ ɛtɛ'n mɔ bɛ yɔ'n. 4 Ɔ sanlɪn kɛ
nnalɛ nʋn esile'n-mɔ moja'n ngʋala man ɛtɛ'n cici bɔbɔ fíí.
5 Ɛhɪka ati, mɛlɛ mɔ Kilisi 'ba mân nɪn anun'n, ɔ hanlɪn helelɪ
Nyanmɪan kɛ:
Nán tɛɛ ɛyɪɛ nʋn acɛdɪɛ yê ɛ lɛ kpʋnndɛ ɔ.

Nan a sesie anwʊnnaan a man mín.
6 *Tɛɛ ɛyɪɛ naan'n nʊn ɛtɛ face dɪɛ'n,*
bɛ nyɔ man wɔ́ ɛnyɪnmɪn.
7 *Yí ti yê mín nwan: Nyanmɪan, ɛ 'nwun mín.*
Mɪɪn ba mɪn yɔ wɔ́ kʊnnun like kɛ
b'a kpɪn b'a hɛlɛ mín nwʊn ɛjɔlɛ'n
mala kalata nɪn anun'n.
8 Alimʊa nɪn anun, yí nwan: *Nán tɛɛ ɛyɪɛ nʊn acɛdɪɛ yê ɛ lɛ kpʊnndɛ ɔ. Tɛɛ ɛyɪɛ naan'n nʊn ɛtɛ face dɪɛ'n nyɔ man wɔ́ ɛnyɪnmɪn.* Kʊsʊ afɪ tɛɛ ɛyɪɛ sɔ'n-mɔ, kɛ mala'n kele'n, yí nwʊn yê bɛ nɪan bɛ yɪ ɔ. 9 Ɛhɪ anzin, yí nwan: *Nyanmɪan, ɛ 'nwun mín. Mɪɪn ba mɪn yɔ wɔ́ kunnun like.* Ɛbɛlɛ anun, Nyanmɪan a kpɛ daba like dɪɛ nɪn anun ɔ'a fa fʊfɔlɛ ɔ'a sie yí bʊsʊ. 10 Ɔ sanlɪn kɛ Zozi Kilisi a yɔ Nyanmɪan akunnun like. Ɔ'a fa yí nwʊn ɔ'a bɔ afɔlɪɛ a man Nyanmɪan kpê kʊnmgba cein bɔkɔɔ. Afɔlɪɛ sɔ nɪn a man yɛ́ nwʊn a tɪ fi yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ anun.
11 Cɪan daa tɛɛyɪfʊɛ'n jin Nyanmɪan *tantɪ nɪn abʊ ɔ di yí junman'n. Tɛɛ ɛyɪɛ kʊnmgba'n m'ɔ ngʊala man ɛtɛ'n tu fíí'n y'ɔ yɪ ɔ. 12 Nan Kilisi dɪɛ, ɔ'a yɪ ɛtɛ nɪn anwʊn tɛɛ baa kʊnmgba cein. Ɛhɪ anzin, ɔ'a fʊ anwunno ɔ'a hɔ a tanlan Nyanmɪan asa fama sʊ. Ɔ 'tanlan ɛbɛlɛ mɛlɛ daa. 13 Sian dɪɛ, ɛbɛlɛ y'ɔ lɛ nwʊnndɛ maan Nyanmɪan fa yí mgbɔfʊɛ'n-mɔ gua yí ja abʊ kɛ bia mɔ belemgbin sesie yí ja sʊ ɔ. 14 Afɪ Kilisi tɛɛ ɛyɪɛ kʊnmgba cein ɛhɪ ati, ɔ'a man bɛ́ mɔ ɔ'a tɪ bɛ́ nwʊn nɪn anwʊn a tɪ kpa bɔkɔɔ wɔ mɛlɛ daa.
15 Ɛjɔlɛ sɔ'n kʊsʊ yê Wawɛ Nwannzan-nwannzan kan kele yɛ́ ɔ. Afɪ alimʊa nɪn anun an, yí nwan:
16 *Yɛ́ Mɪn nwan: Ɛ 'nwun kɛ cɪan bie dede*
nyɪhyɛ'n mɔ mɪn nʊn bɛ́ yɛ 'ba hyɪhyɛ'n 'yɔ yí'n.
Mɪn 'fa mín mala'n mɪn wula bɛ́ ahʊnlɪn nɪn anun,
mɪn 'kɛlɛ mɪn sie bɛ́ ajʊnlɪn nɪn anun.
17 Ɛsɛ yí nwan:
Mɪn ngɔ bɔ man bɛ́ ɛtɛ'n
nʊn bɛ́ mala ɛtʊan nɪn asʊ fíí kʊ́n.
18 Lɪka kʊsʊ mɔ ɛtɛ face wɔ'n, anɪn ɛtɛ nɪn anwʊn tɛɛ ɛyɪɛ fíí kʊ́n nnʊn man ɛbɛlɛ.

Yɛ hyʊ́ɪn yɛ kpʊ́nnge Nyanmɪan.
19 Ɛhɪka ati, anianman-mɔ, Zozi moja'n dunman nun, yɛ le atɪn yɛ wʊlʊ lɪka nwannzan-nwannzan kpa'n. 20 Ɔ'a sɪn mgbɛ nun ɛtanlan nɪn anun. Mgbɛ nun ɛtanlan sɔ'n y'ɔ le yí muonun yí nwʊnnaan'n. Ɔ'a fa ɔ'a kpɛ atɪn fʊfɔlɛ m'ɔ tɪ ngʊan atɪn ɔ'a man yɛ́. 21 Yɛ le tɛɛyɪfʊɛ kpain kʊn m'ɔ nɪan Nyanmɪan awulo nɪn anun menian'n-mɔ asʊ ɔ. 22 Ɛhɪka ati, yɛ fá ahʊnlɪn mɔ nun a tɪ, yɛ nyán dedi nɪn anun anyɪndasʊɛ kpa yɛ hyʊ́ɪn yɛ kpʊ́nnge Nyanmɪan. Ɔ sanlɪn kɛ Zozi moja nɪn a nwunnzin yɛ́ ahʊnlɪn'n-mɔ anun. Ɛsɛ ɔ'a fa efian etue nzue ɔ'a bia yɛ́. 23 Anyɪndasʊɛ like'n mɔ yɛ lɛ bɔ yɛ kele mân'n, yɛ tíla nun sɛlɛ kpa. Ɔ sanlɪn kɛ sʊanlan'n mɔ ɔ'a bɔ yɛ́ anɔhʊba'n kan ananhɔlɛ. 24 Yɛ nɛ́nɪan yɛ́ nwʊn sʊ nán yɛ wówula yɛ́ nwʊn anwʊnsɛlɛ yɛ húlo yɛ́ nwʊn kpa, yɛ bɔ́ bala m'ɔ tɪ kpa. 25 Lɪka mɔ yɛ yia daa yɛ tie Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n, nán man yɛ yaci ɛbɛlɛ ɛhɔlɛ kɛ mmie-mɔ yɔ yí'n. Nan

yɛ wówula yɛ́ nwʋn anwʋnsɛlɛ maan ɔ tála sʋ, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ nwun yí kɛ yɛ́ Mɪn cɪan nɪn a kpunnge.
26 Afɪ kɛmɔ y'a nwun ananhɔlɛ'n, sɛ yɛ́ nyunnunfuu yɛ tanlan yɛ yɔ
ɛtɛ'n biekun an, tɛɛ ɛyɪɛ fíí kʋ́n nnʋn ɛbɛlɛ m'ɔ kʋala ɛtɛ sɔ'n cici ɔ.
27 Nan like mɔ ɔ 'nwʋnndɛ yɛ́'n y'ɔ le Nyanmɪan ndɛɛ ebua esulo'n
nʋn sîn kpili'n mɔ ɔ 'yala Nyanmɪan mgbɔfʋɛ'n-mɔ'n. 28 Sɛ sʋanlan
kʋn tʋn Moyizɪ mala'n nán menian nyuan anan nsan di adanzɪɛ kɛ ɔ'a
tʋn mala'n sakpa a, anwunnvoe ɛsa nnʋn man nun, bɛ kun sʋanlan
sɔ'n. 29 Sɛ ɛjɔlɛ'n tɪ sʋa a, bɛ́ mɔ bɛ́ nyɪn ci Nyanmɪan Awa'n, mɔ bɛ
mmu man nyɪhyɛ'n moja'n mɔ ɔ'a tɪ bɛ́ nwʋn'n like fíí'n, mɔ bɛ kpɛ
anwunnvoe ɛsɪɛ Wawɛ'n nzʋba'n, asʋ bɛ 'yaci bɛ́ nwʋn sa bɛ ce bɛ́ ɔ?
Ɛmɔ anyɪn ta nun kɛ ahatua mɔ bɛ 'tua bɛ́'n, ɔ tɪ man nzɛmɪndɛ. 30 Afɪ
yɛ sɪ sʋanlan'n m'ɔ hanlɪn kɛ: *Mín dein yɛ̂ mɪn 'de alɔman nɪn ɔ. Mín
yɛ̂ mɪn 'tua bɛ́ yí nwʋn kalɛ ɔ.* Ɛsɛ sʋanlan sɔ'n hanlɪn kɛ: *Nyanmɪan
'bua yí menian'n-mɔ ndɛɛ.* 31 Sʋanlan m'ɔ kɔ tɔ Tɪasɪfʋɛ Nyanmɪan nɪn
asa nun'n, anɪn sʋanlan sɔ nɪn a mian kpa.
32 Ɛmɔ ati kácɪ kɛ mɛlɛ mɔ Nyanmɪan manlɪn ɛmɔ fitelɪ jawe nɪn
anun'n, ɛmɔ nwunlin bɛ́ nyunnun kpa ɛlɔɛ kpili'n mɔ ɛmɔ hʋnlɪn nɪn
anun. Ɛlɔɛ sɔ nɪn anun, ɛmɔ jinlanlɪn bɛ́ ja nun. 33 Mɛlɛ sɔ'n, cɪan bie
ju a, amgba yɛ̂ bɛ bɔ ɛmɔ, ɛsɛ bɛ kele ɛmɔ ahʋlʋwa bagua nɪn anun.
Cɪan bie kʋsʋ a, bɛ́ mɔ bɛ lɛ nwun yalɛ kɛ ɛmɔ'n, ɛmɔ fa bɛ́ nwʋn bɛ
bɔ bɛ́. 34 Bɛ́ mɔ b'a gua bɛ́ fiadɪ mɔ bɛ kele bɛ́ ahʋlʋwa'n, ɛmɔ bʋkalɪ
bɛ́. Tɛmʋn mɔ menian'n-mɔ tʋalɪ ɛmɔ lelɪ bɛ́ nwʋn ninnge'n, ɛmɔ a
nni man yí nwʋn yalɛ, nan fɛ yɛ ɛmɔ lili ɔ. Afɪ ɛmɔ sɪ sie kɛ ɛmɔ le
anwʋndɪɛ mgbakpa-mɔ. Ɛsɛ anwʋndɪɛ sɔ'n-mɔ nzɛcɪ man lé.
35 Anyɪndasʋɛ like'n mɔ ɛmɔ le yí'n, nán bɛ yaci bɛ tʋ. Ɔ sanlɪn kɛ
nvasʋɛ kpili kpa wɔ sʋ. 36 Ɔ di kɛ ɛmɔ bɔ mɔndɪnlɪn bɛ yɔ like mɔ
Nyanmɪan kulo'n. Sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, yí anɔhʋba nɪn anun like'n, ɛmɔ
asa 'kan yí. 37 Afɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kele kɛ:
Mɛlɛ kaan sʋa, kaan sʋa bɔbɔ,
sʋanlan'n m'ɔ di kɛ ɔ ba'n,
ɔ ngɔ hyɛ man, ɔ 'ba a.
38 *Sʋanlan m'ɔ nanndɪ sɛsɛ wɔ mín nyunnun'n,*
yí dedi nɪn ati, ɔ 'nyan ngʋan.
Nan sɛ ɔ yɪ yí nwʋn fi mín sa nun an,
mɪn mmu man yí sʋanlan kʋ́n.
39 Bɛ́ mɔ bɛ yɪ bɛ́ nwʋn bɛ minlin'n, nán bɛ́ mmie-mɔ y'ɔ le yɛ́. Nan
yɛ́ dɪɛ, yɛ le dedi, ɛsɛ yɛ nanndɪ ngʋan atɪn nɪn asʋ.

11

Dedi nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n.

1 Dedi nɪn abʋ y'ɔ le kɛ like mɔ bɛ́ lʋa wɔ sʋ'n, bɛ sɪ yí fɔ́ʋ́n kɛ bɛ́ sa
'kan yí. Ɛsɛ like'n mɔ bɛ nnwun man yí bɛ́ nyɪnsʋ'n, bɛ yɔ maan bɛ
nwun yí kɛ like sɔ'n wɔ ɛbɛlɛ sakpa. 2 Daba menian'n-mɔ dedi'n mɔ
anɪn bɛ le yí nɪn ati, Nyanmɪan lelɪ bɛ́ tʋlɪ nun.
3 Dedi'n man yɛ nwun yí kɛ Nyanmɪan le yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n y'ɔ bɔlɪ
mân nɪn ɔ. Ɔ man like mɔ bɛ nwun yí'n, Nyanmɪan nanndɪlɪ mɔ bɛ
nnwun man yí nɪn asʋ y'ɔ bɔlɪ ɔ.

4 Abɛlı lelı Nyanmıan lili. Afɔlıɛ'n m'ɔ bɔlı manlın Nyanmıan'n sɔlı
yí nyın talalı yí nianman kpain Kayın dıɛ'n. Dedi'n mɔ Abɛlı le yí
nın ati, Nyanmıan buli yí sɛsɛfʋɛ. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan muonun sɔlı
Abɛlı afɔlıɛ'n-mɔ anun. Abɛlı a wu. Nan kʋsʋ dedi'n m'ɔ le yí nın ati,
ɔ tı kɛ yí nyın tɛ wɔ sʋ.
5 Dedi nın ati, ewue a ngu man Enɔkı. Nyanmıan kpili falı yí hɔlı
yí nwʋn ɛlɔ. B'a nnwun man yí fíí kʋ́n. Abɛlɛ mɔ anın Enɔkı tɛ
wɔ eyuadı nın anun ɛwa'n, Nyanmıan lili yí nwʋn adanzıɛ kɛ Enɔkı
ɛnanndıɛ'n sɔ yí nyın. 6 M'ɔ wɔ nun'n y'ɔ le kɛ sʋanlan m'ɔ nne man
Nyanmıan nni man'n, yí ɛnanndıɛ'n nzɔ man Nyanmıan anyın. Ɛhıka
ati, sʋanlan mɔ ɔ 'kpunnge Nyanmıan'n, ɔ lé lí kɛ Nyanmıan wɔ ɛbɛlɛ
yê ɔ ce bɛ́ mɔ bɛ kpʋnndɛ yí'n like.
7 Munnzue'n m'ɔ lɛ ba tɔ mân nın anun mɔ anın bɛ nwunlin man
yí'n, Nyanmıan kɔ yı kɔ hele Nowe. Dedi nın ati, Nowe kɔ fa ɛjɔlɛ sɔ'n
ananhɔlɛ. Ɔ kɔ man Nyanmıan anyınnzɔ ɔ kɔ bʋbɔ meli'n. Ɔ nʋn yí
yı nʋn bɛ́ mma'n-mɔ bɛ kɔ fʋ nun bɛ kɔ nyan bɛ́ ti. Ɛhıka ati, Nowe
helelı kɛ mân'n bɔ bala ɛtɛ. Yí dedi nın ati, Nyanmıan buli yí sɛsɛfʋɛ.
8 Dedi nın ati, mɛlɛ mɔ Nyanmıan fɛlɛlı Abalahamʋn'n, Abalahamʋn
a nne a nzie man. Ɔ kɔ hɔ mân fʋfɔlɛ kʋn anun. Mân sɔ'n yê anın
Nyanmıan lɛ ba fa man yí ɔ. Ɔ fi yí muonun yí mân dıɛ nın anun ɔ kɔ
tu kʋsʋ anın ɔ nzı lıka'n m'ɔ lɛ kɔ'n. 9 Dedi nın ati, ɔ tanlanlın mân'n
mɔ Nyanmıan falı bɔlı yí anɔhʋba nın anun kɛ ɛyɛfʋɛ. Abalahamʋn
bɔlı tantı ɛbɛlɛ ɔ tanlanlın yí bʋ. Izakı nʋn Zʋakɔbʋ mɔ bɛ tı yí
bʋsʋ menian'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ tanlanlın tantı nın abʋ. Anɔhʋba'n mɔ
Nyanmıan bɔlı Abalahamʋn'n, yí kpʋnmgba nın ala y'ɔ bɔlı bɛ́ kʋsʋ
bɛ́ ɔ. 10 Afı anın Abalahamʋn lɛ nwʋnndɛ kulo'n mɔ yí awulabɛbʋ'n tı
kunngun'n. Kulo sɔ'n, sʋanlan m'ɔ nyanlın yí nwʋn ajʋnlın ɔ hyıhyɛ'n
y'ɔ le Nyanmıan muonun.
11 Dedi nın ati, Abalahamʋn nʋn Sala hʋalalı baa wʋ kʋsʋ anın
bɛ tı mılıwa kpa bɔkɔɔ. Ɔ sanlın kɛ ɔ lelı lili kɛ sʋanlan'n m'ɔ bɔlı
anɔhʋba'n kʋala yɔ maan ɔ nyan nun like. 12 Ɛhıka ati, ɔ nanndı
sʋanlan baa kʋnmgba sɔ nın asʋ, yí mɔ anın ɔ tı kɛ ɔ'a wu a yue'n,
menian nwala nwala kɛ nzalama, nwala nwala kɛ jenvie nʋan anyʋan
fi yí kunnun fitelı.
13 Menian sɔ'n-mɔ kʋalaa nyanlın dedi dede bɛ falı bɛ wuli. Bɛ́ sa
a ngan man ninnge'n-mɔ mɔ Nyanmıan falı bɔlı bɛ́ anɔhʋba'n. Nan
kʋsʋ bɛ nwunlin ninnge sɔ'n-mɔ mʋa bɛ lili yí nwʋn fɛ. Bɛ hanlın yí
yuein kɛ bɛ tı nyɔfʋɛ, ɛsɛ bɛ walı mgbanza asıɛ nın asʋ ɛwa. 14 Bɛ́
mɔ bɛ kan sɔ'n, bɛ kele nun kɛ bɛ lɛ kpʋnndɛ mân kʋn bɛ tanlan nun.
15 Nan sɛ ɔ tı kɛ bɛ lili mân'n mɔ bɛ fi nun bɛ tuli nın anwʋn yalɛ a,
ahan bɛ kpɛlı atın bɛ salı hɔlı tanlanlın ɛlɔ. 16 Nan b'a nyɔ man yí sɔ.
Ɔ sanlın kɛ nyanmıansʋ mân dıɛ'n yê anın bɛ lɛ kpʋnndɛ ɔ. Ɛhıka ati,
sɛ bɛ fɛlɛ Nyanmıan Kpili bɛ́ Nyanmıan an, nyian ngun man yí. Afı
ɔ'a cıcı kulo kʋn ɔ'a sie bɛ́.
17 Dedi nın ati, Abalahamʋn tielı manlın Nyanmıan sɔlı yí nıanlın.
Afı Nyanmıan hanlın helelı yí kɛ ɔ fá yí bangɔlɔ Izakı ɔ yí tɛɛ ɔ
mán yí. Abalahamʋn a nne a nzie man. Kʋsʋ yí lılı yí Abalahamʋn
yê Nyanmıan bɔlı yí anɔhʋba kɛ ɔ 'man ɔ wʋ baa sɔ nın ɔ. 18 Afı,
Nyanmıan hanlın helelı yí kɛ: *Mın 'sın Izakı asʋ mın man ɛ di ata kɛ
m mɔlı wɔ́ anɔhʋba kɛ mın 'man ɛ di ata'n.* 19 Abalahamʋn lelı lili kɛ sɛ

bɔbɔ Izakı wu a, Nyanmıan le tunmin ɔ kʋala ɔ man yí ngʋan. Sakpa kʋsʋ, Nyanmıan manlın Izakı nyanlın ngʋan kɛ sʋanlan m'ɔ fi ewue nun a tinnge ɔ.
20 Dedi nın ati, Izakı yeyilalı Zʋakɔbʋ nʋn Ezau asʋ bɛ́ cıan bie asıtanlan'n dunman nun.
21 Dedi nın ati, Zʋakɔbʋ yeyilalı yí wa Zozɛfʋ amma'n-mɔ nunhan kʋn biala asʋ asannan nán ɔ'a wu. Ɔ butuli yí kpɔman nın asʋ ɔ yılı Nyanmıan ayɛ.
22 Dedi nın ati, mɛlɛ mɔ Zozɛfʋ 'ba wu'n, ɔ hanlın tɛmʋn'n mɔ Izalayɛ amma'n-mɔ fi Ezipiti mân nın anun 'fite nın anwʋn ɛjɔlɛ. Ɛsɛ sɛ ɔ wu a, kɛ bɛ kpín bɛ yɔ́ yí'n, ɔ hanlın yí nwʋn ɛjɔlɛ kʋsʋ.
23 Dedi nın ati, mɛlɛ mɔ bɛ wʋlı Moyizı'n, yí sı nʋn yí nin falı yí fıalı dede sala nsan. Ɔ sanlın kɛ Moyizı tı baa kanlanman. Yí ti, yí sı nʋn yí nin a nzulo man b'a nni man belemgbin'n mala nın asʋ.
24 Dedi nın ati, mɔ Moyizı ati tinlin'n, yí nwan nán Falaʋn awa balasua nın awa y'ɔ le yí. 25 Ahʋlʋwa'n mɔ anın bɛ lɛ kele Nyanmıan menian'n-mɔ'n, yí nwan bɛ héle yí bie. Afı ɔ nıan an, ɔ tı kpa tala kɛ ɔ tánlan ɛtɛ nın anun ɔ lí mân. Ɔ sanlın kɛ mân elie sɔ'n yí bʋsʋ njɛ man. 26 Ɔ nwunlin yí kɛ sɛ bɛ kele yí ahʋlʋwa kɛ bɛ helelı Kilisi nın an, ɔ tı anyanbɛnwʋn kpili kpa man yí. Anyanbɛnwʋn sɔ'n tala Ezipiti mân nın anun dıɛ'n. Afı Kilisi anyanbɛnwʋn dıɛ'n yê yí nyın tua yí ɔ.
27 Dedi nın ati, Moyizı a nzulo man belemgbin ɛya nın anzin. Ɔ fi Ezipiti mân nın anun jasʋlı. Ɔ tilalı yí ahʋnlın. Ɔ tı kɛ sʋanlan m'ɔ nwun Nyanmıan'n mɔ bɛ nnwun man yí bɛ́ nyınsʋ nın anwʋn.
28 Dedi nın ati, Moyizı lili fɛtı'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Pakı'n. Ɛsɛ ɔ manlın atın kɛ bɛ kpʋ́nndın naan'n moja'n bɛ́ sua nın anʋan'n-mɔ anwʋn. Sɛ bɛ yɔ yí sɔ a, anın nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n mɔ ɔ 'kun Ezipiti mân nın anun bamuan mma'n-mɔ'n ngun man Izalayɛ dıɛ'n-mɔ.
29 Dedi nın ati, bɛ kpɛlı asue'n mɔ bɛ fɛlɛ yí jenvie kɔkɔlɛ'n kɛ like mɔ nzue nnʋn man nun ɔ. Nan mɔ Ezipiti amma'n-mɔ kʋsʋ nwan bɛ 'kpɛ jenvie kɔkɔlɛ'n kɛ Izalayɛ amma'n-mɔ yɔlı yí'n, jenvie'n kɔ hala bɛ́ sʋ.
30 Dedi nın ati, mɔ Izalayɛ amma'n-mɔ bɔlı Zoliko kulo'n mgbɔlɔka cıan nsʋ'n, nyɔbʋɛ mgbili mgbili'n mɔ b'a fa b'a hyı yí nwʋn'n bubuli gualı.
31 Dedi nın ati, balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Lahabʋ m'ɔ si tutu'n, ɔ nʋn yí sasʋ'n-mɔ, b'a nwu man kɛ bɛ́ mɔ bɛ́ nyın a nzɔ man Nyanmıan'n. Ɔ sanlın kɛ ɔ sɔlı bɛ́ mɔ Zozie yılı bɛ́ kɛ bɛ hɔ́ kpála Zoliko kulo nın anun kpa.
32 Nzukɛ ɛjɔlɛ dıɛ biekun yê mın 'kan ɔ? Sɛ mín nwan mın 'kan Zedeʋn nʋn Balakı, Sanmınsʋn nʋn Zɛfʋte, Davidi nʋn Samiɛ nʋn Nyanmıan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ a, tɛmʋn'n nza man mín. 33 Dedi nın ati, menian sɔ'n-mɔ lili mân nvʋfɔlɛ-mɔ asʋ kunnunmun bɛ falı bɛ́ bɛ sielı. Bɛ bɔlı bala m'ɔ sɔ Nyanmıan anyın. Ɔ man anɔhʋba'n mɔ Nyanmıan bɔlı bɛ́'n, bɛ́ sa hanlın nun ninnge'n. Bɛ momuanlın tɛtıanfʋɛ'n-mɔ anʋan'n-mɔ asʋ. 34 Bɛ nonuanlın sîn m'ɔ bɔ mân. Ahan bɛ 'fa dadıɛ bɛ kun bɛ́. Ɛhı kʋalaa tʋlı fʋnlın bɛ́. Anın bɛ le man anwʋnsɛlɛ. Bɛ nyanlın anwʋnsɛlɛ. Bɛ́ nwʋn yɔlı esulo. Bɛ hʋnlın ɛlɔɛ dede bɛ lili bɛ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ asʋ kunnunmun. 35 Mmalasua mmie-mɔ menian wuli. Bɛ́ nyınsʋ, bɛ́ menian sɔ'n-mɔ mɔ

bɛ wuli'n fi ewue nun tinngelı. Bɛ helelı menian mmie-mɔ ahʋlʋwa bɛ hunlin bé. Ewuetinnge kpa'n mɔ bɛ lɛ kpʋnndɛ nın ati, b'a ndie man kɛ sʋanlan lé bé ti. 36 Bɛ gʋlʋlı mmie-mɔ kʋsʋ anwʋn ɛsɛ bɛ finlin bé mgbele. Bɛ gualı mmie-mɔ asa ngɔnzɔngɔnzɔ bɛ gualı bé fiadı 37 Bɛ tʋtʋlı mmie-mɔ nyɔbʋɛ bɛ hunlin bé. Bɛ le saha bɛ kukolı mmie-mɔ anun nnyuan nnyuan. Bɛ falı dadıɛ bɛ hunlin mmie-mɔ. Anın like fíí nnʋn bé sa nun. Bʋa nʋn esile kpolo yê b'a bu yí taladıɛ b'a wula bɛ nanndı nun ɔ. Menian'n-mɔ kele bé ahʋlʋwa bɛ yɔ bé asa. 38 Meninkpa sɔ'n-mɔ m'ɔ nvata man kɛ ahan bɛ wu bɛ gua mân ɛhı anun'n, bɛ nanndı nanndı ɛwâ'n-mɔ anun ɔ nʋn mmʋka'n-mɔ asʋ. Bɛ dıda bɔɛ'n-mɔ anun ɔ nʋn asıɛ'n lıka m'ɔ kɔ kpɛ kunman'n-mɔ anun.

39 Dedi nın ati, Nyanmıan lelı menian sɔ'n-mɔ kʋalaa tʋlı nun. Nan kʋsʋ, like'n m'ɔ falı bɔlı bé anɔhʋba'n, bé sa a ngan man yí. 40 Afı Nyanmıan a ngulo man kɛ bé nwʋn tı bɛ yaci yé. Ɔ sanlın kɛ yé dunman nun, ɔ'a sesie like m'ɔ tı kpa tala sʋ ɔ'a sie yé.

12

Adanzıɛ mma dɔʋn kpa ta si yia yé.

1 Nan yé dıɛ, adanzıɛ mma dɔʋn kpa ta si yia yé. Ɛhıka ati, like kʋalaa m'ɔ tʋnndʋn yé ja nun'n, yɛ yáci yɛ tʋ́. Ɛsɛ ɛtɛ'n kʋsʋ mɔ kʋn nʋn nnyuan an anın ɔ'a fa yí sa ɔ a tʋ yé kɔmın'n, yɛ yáci yɛ tʋ́. Nan yɛ nwánndi kpa dede yɛ jú lıka'n mɔ b'a hele yé'n. 2 Sɛ yɛ 'nwanndi a, yɛ nían Zozi. Afı yé dedi nın abʋbɔ'n nʋn yí agualıɛ'n y'ɔ le yí. Ɔ tielı kɛ bɛ búbɔ yí kʋlʋwa nın asʋ, ɔ'a nnıan man kɛ kʋlʋwa nın asʋ ewue sɔ'n tı anyunnunguasıɛ like. Ɔ sanlın kɛ mɔ anın ɔ nwun yí nun'n y'ɔ le fɛ elie'n m'ɔ lɛ nwʋnndɛ yí'n. Sian dıɛ, ɔ tı anunminnyanmʋn belemgbin bia nın asʋ, Tunminfʋɛ Nyanmıan Kpili asa fama sʋ. 3 Ɛmɔ ati kácı Zozi m'ɔ nwunlin amannıɛ ɛtɛfʋɛ'n-mɔ asa nun'n, nán ɛmɔ anwʋn a mmubu man bé, ɛsɛ bé lʋa a mmɔ man bé nwʋn.

4 Afı ngondin'n mɔ ɛmɔ nʋn ɛtɛ'n bɛ lɛ kʋn'n, ɛmɔ hʋnlın man dede bɛ wuli man. 5 Nán bɛ man bé lʋa fi afʋtu'n m'ɔ wowula anwʋnsɛlɛ mɔ Nyanmıan tuli ɛmɔ kɛ yí mma-mɔ'n. Yí nwan:

Mín wa, sɛ ɛ yɔ like ɛtɛ
nán yé Mın pinnin wó a, fa sie.
Mɛlɛ m'ɔ lɛ tu wó nyunnun'n,
n'ɛ man wó nwʋn bubu wó.
6 *Ɔ sanlın kɛ sʋanlan mɔ yé Mın kulo yí ɛjɔlɛ'n,*
sʋanlan sɔ'n, sɛ ɔ yɔ ɛtɛ a, Nyanmıan pinnin yí.
Sʋanlan biala mɔ yé Mın bu yí kɛ yí wa'n,
sʋanlan sɔ'n, sɛ ɔ yɔ like ɛtɛ a, Nyanmıan bʋ yí.

7 Ɛmɔ tíla bé ahʋnlın wɔ yalɛ'n mɔ ɛmɔ lɛ nwun yí nın anun. Ɛmɔ ɛtɛ nın anwʋn epinnian yê Sıɛ'n lɛ pinnin ɛmɔ ɔ. Afı yalɛ'n mɔ ɛmɔ lɛ nwun yí'n, ɔ kele kɛ Sıɛ'n bu ɛmɔ kɛ yí mma-mɔ. Batʋnman benin yê sɛ ɔ yɔ ɛtɛ a, yí sı mbinnin man yí ɔ? 8 Sɛ ɔ'a mbinnin man ɛmɔ kɛ ɔ pinnin yí mma'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ kɔ yɔ like ɛtɛ nın an, anın ɛmɔ tı man yí kunnun mma, nan ɛmɔ tı gua sʋ mma. 9 Yɛ fá yé nyın yɛ tʋ́ yé sı-mɔ mɔ b'a wʋ yé b'a gua asıɛ nın asʋ ɛwa'n. Sɛ yɛ yɔ like ɛtɛ a, bɛ pinnin yé yí nwʋn, ɛsɛ yé nyın sɔ bé. Yí ti, ɔ di kɛ yɛ bɛbɛlɛ yé nwʋn ası yɛ man yé Sı'n m'ɔ wɔ anwunno'n nán y'a nyan ngʋan. 10 Sɛ yɛ yɔ

ɛtɛ a, yɛ́ sɪ-mɔ pinnin yɛ́ cɪan kʊn anaan cɪan nnyuan kɛ bɛ́ kunnun kulo ɔ. Nan Nyanmɪan dɪɛ, yɛ́ kpa ɛyɔlɛ ati yɛ̂ yɛ yɔ ɛtɛ a, ɔ pinnin yɛ́ nɪn ɔ. Afɪ ɔ kulo kɛ yɛ yɔ menian nwannzan-nwannzan kɛ yí muonun.
11 Ɔ tɪ ananhɔlɛ kɛ alimʊa nɪn anun, sɛ bɛ pinnin sʊanlan kʊn yí ɛtɛ'n dunman nun an, yalɛ y'ɔ di ɔ, ɔ nni man yí nwʊn fɛ. Nan bɛ́ mɔ bɛ kɔ pinnin bɛ́ sɔ'n, ɔ wɔ ɛbɛlɛ dede bɛ kpasi a, ɛkpasie sɔ'n man bɛ nyan anzʊnunjɔ, ɛsɛ bɛ bɔ abalabɔ kpa.

Afʊtu.

12 Ɛhɪka ati, ɛmɔ kpúnndin kpúnndin bɛ́ sa'n-mɔ mɔ ɔ'a kpɔ nɪn anun. Ɛmɔ kpúnndin kpúnndin bɛ́ ja'n-mɔ m'ɔ lɛ bu nɪn anun. 13 Ɛmɔ nánndɪ atɪn fɔ́ʊ́n nɪn asʊ nán sʊanlan m'ɔ tia tɔ sʊ nɪn anwʊn a sa yí ja nɪn a nga man ɛbɛlɛ.
14 Ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ nʊn menian'n-mɔ kʊalaa tánlan anzʊnunjɔ nun. Ɛsɛ ɛmɔ kpúnndɛ nwannzan-nwannzan ɛyɔlɛ nɪn ɛmɔ asɪtanlan nɪn anun. Ɔ sanlɪn kɛ sʊanlan mɔ yí asɪtanlan'n tɪ man nwannzan-nwannzan'n, yí nyɪn ngɔ bɔ man yɛ́ Mɪn. 15 Ɛmɔ síe bɛ́ nwʊn ye nán sʊanlan fíí a ngaci man yí nzin ɔ'a nzi man Nyanmɪan mɔ ɔ'a nwun yí nwʊn anwunnvoe'n. Ɛmɔ síe bɛ́ nwʊn ye nán sʊanlan fíí a ngaci man kɛ baka m'ɔ fifi ɔ su diyɔlɛ mɔ menian'n-mɔ ngʊala man yí mma'n di'n.
16 Ɛmɔ síe bɛ́ nwʊn ye nán sʊanlan fíí a ngaci man satɪlɪfʊɛ. Ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn sɔ́ Nyanmɪan ninnge'n-mɔ, nan nán bɛ yɔ kɛ Ezayu. Afɪ alɪɛ dunman nun, yí m'ɔ tɪ bamuan baa'n, ɔ tɔnɪnlɪn yí ajâ elie'n manlɪn yí nianman kasian'n. 17 Ɛmɔ sɪ kɛ tɛmʊn mɔ yí nwan yí sɪ yéyila yí'n, ɔ sunlin sɛlɛ kpa, nan kʊsʊ yí sɪ a ndɛ man yí sʊ. Afɪ Ezayu nnwun man atɪn ngacili fíí mɔ ɔ 'sɪn sʊ nán yí sɪ a yeyila yí sʊ ɔ.
18 Ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ a njʊɪn a mgbunnge man bʊka kɛ Izalayɛ amma'n-mɔ hyɪnlɪn kpunngelɪ Sinayi bʊka'n. Bʊka sɔ'n mɔ bɛ kpunngelɪ'n, anɪn sîn'n lɛ jue sʊ, sʊ'n tɪ awosin, awosin kabii nʊn anwʊnman. 19 Bɛ tɪlɪ kɔnɔti nɪn angan ɔ nʊn anɪɛ kʊn. Bɛ́ mɔ bɛ tɪlɪ anɪɛ sɔ'n nwan nán man bɛ kan ɛjɔlɛ fíí kʊ́n bɛ tʊ sʊ. 20 Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ tɪlɪ'n, sʊanlan fíí ngʊala man sʊ di. Afɪ anɪɛ'n lɛ kele kɛ: *Sʊanlan biala, anaan ayɛmʊa bɔbɔ kan bʊka nɪn an, bɛ 'tʊtʊ yí ɛbʊɛ bɛ kun yí.* 21 Mɔ bɛ nwunlin yí'n yɔlɪ esulo dede Moyizɪ nwan: *Mɪn sulo dede mín nwʊn lɛ wʊsʊ mín.*
22 Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ a hyʊɪn a kpunnge Sɪʊn bʊka'n, Tɪasɪfʊɛ Nyanmɪan kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí anwunno Zoluzalɛmʊn'n. Ɛmɔ a hyʊɪn a kpunnge nyanmɪansʊ mmɔfʊɛ akpɪɪ akpɪɪ'n-mɔ mɔ b'a yia Nyanmɪan anwʊn bɛ lɛ di ɛnyɪnmɪan'n. 23 Ɛmɔ a hyʊɪn a kpunnge Nyanmɪan amma'n-mɔ mɔ ɔ'a hɛlɛ bɛ́ dunman yí kalata nɪn anun'n. Yí mma sɔ'n-mɔ tɪ kɛ yí bamuan mma. Ɔ'a sie bɛ́ ajâ. Ɛmɔ a hyʊɪn a kpunnge Nyanmɪan m'ɔ bua menian'n-mɔ kʊalaa ndɛɛ'n. Ɛmɔ a hyʊɪn a kpunnge sɛsɛfʊɛ'n-mɔ mɔ b'a wu mɔ Nyanmɪan a man bɛ́ nwʊn a tɪ'n. 24 Ɛmɔ a hyʊɪn a kpunnge Zozi. Ɔ'a sesie yɛ́ nʊn Nyanmɪan yɛ́ afian maan y'a wʊlʊ yí nyɪhyɛ fʊfɔlɛ nɪn anun. Ɛmɔ a hyʊɪn a kpunnge yí moja'n m'ɔ butuli'n. Moja sɔ'n, ɔ yɔ nâ tala Abɛlɪ dɪɛ'n.
25 Ɛhɪ ati, ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa! Nán bɛ totua bɛ́ nzʊ wɔ ɛjɔlɛ'n mɔ sʊanlan'n lɛ kan kele ɛmɔ nɪn anwʊn. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ mɔ b'a ndie Nyanmɪan afʊtu'n, ɔ tualɪ bɛ́ yí nwʊn kalɛ. Yɛ́ kʊsʊ, sɛ yɛ totua yɛ́

nzʋ nán y'a ndie man sʋanlan'n m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ'n kele yɛ́ nɪn an, ɔ 'tua yɛ́ yí nwʋn kalɛ. 26 Sʋanlan sɔ'n m'ɔ jʋjɔlɪ mɔ asɪɛ nɪn anwʋn wʋsʋlɪ yí'n, sian dɪɛ, ɔ'a bɔ yɛ́ anɔhʋba ɛhɪ kɛ: *Mɪn 'ba man asɪɛ nɪn anwʋn wʋsʋ yí kʋn biekun. Nán asɪɛ nɪn angʋnmɪn yɛ̂ yí nwʋn 'ba wʋsʋ yí ɔ, nán anwunno'n kʋsʋ anwʋn 'ba wʋsʋ yí bie.* 27 Ɛjɔlɛ kpɔlɛ sɔ'n-mɔ: "kʋn biekun," yí bʋ kele kɛ ninnge'n-mɔ kʋalaa mɔ Nyanmɪan bɔlɪ mɔ bɛ́ nwʋn 'ba wʋsʋ bɛ́'n, ninnge sɔ'n-mɔ 'ba kpɛ nun. Nan nunhan mɔ bɛ́ nwʋn ngɔ nwʋsʋ man bɛ́'n, bɛ́ yɛ̂ bɛ 'ka ɛbɛlɛ ɔ.

28 Ɛhɪka ati, bɛ mán yɛ lá Nyanmɪan asɪ kɛ ɔ'a man yɛ́ ɛhɪnlɪn mân kʋn mɔ yí nwʋn nwʋsʋ man yí ɔ. Yɛ lá yí asɪ yɛ mán yí anyɪnnzɔ nʋn nindi, yɛ sʋ́ yí maan yí kunnun jɔ yí nwʋn. 29 Ɔ sanlɪn kɛ yɛ́ Nyanmɪan'n kʋsʋ tɪ sîn m'ɔ jue kun sʋanlan ɔ.

13

Ɛnanndɪɛ'n m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn'n.

1 Ɛhɪka ati ɛmɔ húlo bɛ́ amanngun'n-mɔ kɛ bɛ́ mɔ bɛ de Kilisi bɛ di'n kulo bɛ́ nwʋn'n. 2 Bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ kɔ tʋ ɛmɔ'n, ɛmɔ síke bɛ́ kanlanman. Afɪ menian mmie-mɔ yɔlɪ sɔ bɛ sikelɪ nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ kʋsʋ b'a nnwun man nun.

3 Ɛmɔ ati kácɪ bɛ́ mɔ b'a gua bɛ́ fiadɪ'n kɛ ɛmɔ nʋn bɛ́ yɛ̂ bɛ la ɛlɔ ɔ. Ɛmɔ ati kácɪ bɛ mɔ bɛ lɛ kele bɛ́ ahʋlʋwa'n kɛ ɛmɔ nʋn bɛ́ bɛ tɪ anwʋnnaan kʋn.

4 Ɛmɔ anun kʋn biala anyɪn sʋ́ ajaa'n. Belenzua'n mán yí yɪ nwún yí ti anun. Balasua'n kʋsʋ mán yí hun nwún yí ti anun. Afɪ, bɛ́ mɔ bɛ nanndɪ basa-basa'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tʋn ajaa'n, Nyanmɪan 'bua bɛ́ ndɛɛ.

5 Ɛmɔ ɛnanndɪɛ nɪn anun, nán bɛ man esika ehulo'n wʋlʋ bɛ́ ajʋnlɪn nun. Nan nunhan mɔ ɛmɔ le yí'n, ɛmɔ fá yí sɔ. Afɪ Nyanmɪan a han kɛ: *Mɪn nyaci man wʋ́ lé, ɛsɛ mɪn nju man wʋ́ mɪn ndʋ man lé.* 6 Yí ti, yɛ nzulo man yí nzin. Yɛ kʋala yí kan kɛ:

Yɛ́ Mɪn tɪ mín bʋkafʋɛ, mɪn nzulo man like fíí.
Nzu like dɪɛ yɛ̂ kulo sʋanlan kʋala mín yɔ ɔ?

7 Ɛmɔ ati kácɪ bɛ́ mɔ bɛ lili ɛmɔ anyunnun daba mɔ bɛ bɔlɪ Nyanmɪan Ɛjɔlɛkpa'n bɛ helelɪ ɛmɔ'n. Kɛ bɛ kpɪnlɪn bɛ buli bɛ́ mân'n dede bɛ wuli'n, ɛmɔ ati tánlan sʋ bɛ nánndɪ dedi nɪn asʋ kɛ bɛ́.

8 Zozi Kilisi ngaci man. Kɛ ɔ tɪ yí anʋnman'n y'ɔ tɪ yí ɛnɛ nʋn dahuu nɪn ɔ. 9 Nán man ɛmɔ yaci bɛ́ nwʋn maan menian kekele ɛmɔ ninnge ngacile bɛ laka ɛmɔ. Ɔ sɛ kɛ anwunnvoe'n mɔ Nyanmɪan a nwun yɛ́'n wúla yɛ́ anwʋnsɛlɛ. Nan nán bɛ man alɪɛ anwʋn mala wula ɛmɔ anwʋnsɛlɛ. Afɪ bɛ́ mɔ bɛ di alɪɛ mala'n-mɔ asʋ'n, bɛ nyanlɪn man sʋ nvasʋɛ lé. 10 Tɛɛyɪfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ di junman Zufʋ'n-mɔ asɔnɪn sua nɪn anun'n, bɛ le man atɪn bɛ nni man yɛ́ tɛɛ ɛyɪɛ mʋcɪa nɪn asʋ. 11 Afɪ naan'n-mɔ moja'n m'ɔ tu ɛtɛ'n mɔ tɛɛyɪfʋɛ kpain'n fa wʋlʋ lɪka nwannzan-nwannzan kpa'n, kulo'n tiba yɛ̂ bɛ yala naan sɔ'n-mɔ ɔ. 12 Ɛhɪka ati, kɛ ɔ kɔ yɔ nán yí moja nɪn a man mân nɪn anwʋn a tɪ'n, Zozi kʋsʋ falɪ yí nwʋn yɪlɪ tɛɛ kulo tiba. 13 Kɛmɔ Zozi yɔlɪ yí sɔ'n, yɛ́ kʋsʋ yɛ kpʋ́ yí kulo tiba ɛlɔ yɛ nwún anyunnunguasɪɛ'n bie kɛ ɔ nwunlin yí'n. 14 Afɪ, asɪ ɛwa, yɛ le man kulo mɔ yí bʋsʋ cɛ dahuu ɔ. Nan kulo'n m'ɔ lɛ ba'n yɛ̂ yɛ lɛ kpʋnndɛ ɔ.

15 Ɛhıka ati, ɔ nanndı Zozi asʋ, yɛ yí Nyanmıan ayɛ cıan daa kɛ bɛ
yı tɛɛ'n. Yí bʋ y'ɔ le kɛ yɛ fá yɛ́ nʋan'n yɛ kánnvʋ yí dunman'n. 16 Nán
man ɛmɔ alʋa fi ye nın ɛyɔlɛ, ɛsɛ ɛmɔ bʋ́ka bɛ́ nwʋn. Ɔ sanlın kɛ tɛɛ
ɛyıɛ sʋa-mɔ yê Nyanmıan kulo ɔ.
17 Ɛmɔ mán bɛ nyın sɔ́ bɛ́ mgbain'n-mɔ bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ
mán bɛ́. Afı bɛ́ yê bɛ nıan ɛmɔ ɛkala nın asʋ ɔ. Ɛsɛ bɛ́ yê bɛ 'bu
junman'n mɔ bɛ kɔ li nın anwʋn mgbʋnndan bɛ kele Nyanmıan ɔ. Sɛ
ɛmɔ man bɛ́ anyınnzɔ a, bɛ le fɛ elie bɛ 'di bɛ́ junman'n. Sɛ ɔ'a nyɔ
man sɔ nán bɛ fa bíle bɛ di a, ɔ nyɔ man kpa mman man ɛmɔ.
18 Ɛmɔ sɛ́lɛ bɛ mán yɛ́ dahuu. Afı ɔ wɔ yɛ́ ahʋnlın nun kɛ like biala
anun, yɛ kulo kɛ yɛ bɔ bala kpa. 19 Mıın kan mın fua sʋ kɛ ɛmɔ sɛ́lɛ
Nyanmıan kɛ ɔ mán mín atın maan m mála ɛmɔ anwʋn ɛlɔ ndɛ-ndɛ.
20 Nyanmıan m'ɔ tı alʋacıcıɛ baka nın a man yɛ́ Mın Zozi m'ɔ tı
bʋa ɛnıanfʋɛ kpa'n fi ewue nun a tinnge. Yí moja'n di ajinlanmun
kɛ nyıhyɛ'n mɔ Nyanmıan nʋn yɛ́ hyıhyɛlı'n wɔ ɛbɛlɛ dahuu.
21 Nyanmıan mán ɛmɔ anwʋnsɛlɛ maan ɛmɔ hʋ́ala bɛ yɔ́ like biala m'ɔ
tı kpa m'ɔ sɔ yí nyın'n. Zozi dunman nun, ɔ yɔ́ maan yɛ́ asıtanlan'n sɔ́
yí nyın. Anunminnyanmʋn hán Zozi Kilisi cıan daa! Amın!
22 Anianman-mɔ, mın 'bʋtʋ ɛmɔ kɛ bɛ sí abʋtalɛ bɛ tíe afʋtu ɛjɔlɛ
ɛhı-mɔ. Ɔ sanlın kɛ kalata'n mɔ m'an hɛlɛ ɛmɔ nın a nwa man. 23 Mın
kulo kɛ ɛmɔ tı kɛ yɛ́ nianman Timote mɔ bɛ tʋlı yí fiadı'n, b'a yı yí.
Sɛ ɔ ba tʋ mín ndɛ a, mín nʋn yí yɛ 'ba a a nıan ɛmɔ abʋsʋ.
24 Ɛmɔ yɔ́ bɛ́ mgbain'n-mɔ nʋn anwʋntıɛ mma'n-mɔ kʋalaa like bɛ
mán mín. Itali amma'n-mɔ mɔ bɛ tı yɛ́ nianman'n, bɛ́ nwan bɛ 'yɔ ɛmɔ
like.
25 Nyanmıan nwún ɛmɔ kʋalaa anwʋn anwunnvoe.

ZƱAKI KALATA'N M'Ɔ HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dıɛ y'ɔ le Zʋakı? Kɛ menian'n-mɔ lɛ kpın kele'n, Zʋakı tı yɛ́ Mın Zozi anianman belenzua (Matie 13.55, Maakı 6.3, Galasi 1.19, 1 Kolıntı 15.7). Ɔ kacili Zoluzalɛmʋn Asɔnın nın asʋ kpain'n kʋn (Junman 15.13-21, Galasi 2.9). Zʋakı hɛlɛlı yí kalata'n nwanlın "Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan'n". Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan'n mɔ Zʋakı lɛ kan yí ɛjɔlɛ ɛwa'n, nán daba Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan nın ɔ. Nan ɔ lɛ kan Zufʋ'n-mɔ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi, mɔ ahʋlʋwa mɔ anın bɛ lɛ kele bɛ́'n dunman nun b'a tʋ b'a sanndı mân ɛhınlın-mɔ anun'n. Zʋakı anyunnun, Zufʋ sɔ'n-mɔ yê bɛ tı Nyanmıan menian sakpa ɔ. Yí kalata nın anun, ɔ lɛ bʋtʋ bɛ́ kɛ emian nın anun, bɛ sí abʋtalɛ. Ɛsɛ ɔ lɛ kan kele bɛ́ kɛ bɛ nánndı ngɛlɛ sʋ bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ bɔ́ bala kpa m'ɔ nʋn bɛ́ dedi'n kɔ sʋ. Ɔ lɛ kannzʋ esikafʋɛ'n-mɔ kʋsʋ kɛ bɛ nían bɛ́ nwʋn kpa, nán bɛ fa bɛ́ esika'n bɛ tu bɛ́ nwʋn, ɛsɛ ɔ lɛ wowula ehianfʋɛ'n-mɔ anwʋnsɛlɛ.

Kalata nın ati kʋn nın anun, Zʋakı lɛ bɔ yí ɛjɔlɛ tile tile'n-mɔ asʋ. Kalata nın ati nnyuan nın anun, ɔ lɛ kan kele anianman'n-mɔ kɛ bɛ síe bɛ́ nwʋn ye, nán bɛ nıan esikafʋɛ'n-mɔ anyunnun bɛ kpɔ ehianfʋɛ'n-mɔ. Nan ɔ di kɛ bɛ bʋka ehianfʋɛ'n-mɔ wɔ bɛ́ ehian nın anun. Kalata nın ati 3.1-4.12, Zʋakı lɛ kan kele bɛ́ mɔ bɛ jʋnlın kɛ bɛ sı ngɛlɛ, ɛsɛ bɛ kulo kɛ bɛ kekele bɛ́ manngʋn'n-mɔ Nyanmıan ninnge'n kɛ bɛ síe nwʋn ye wɔ atubɛnwʋn nʋn akpʋlʋwa esue nın anwʋn, nan bɛ jʋ́nlın ɛjɔlɛ m'ɔ fi bɛ́ nʋan 'fite nın anwʋn kpa. Kalata nın ati 4.13-5.6, ɔ lɛ kannzʋ esikafʋɛ'n-mɔ kɛ bɛ síe bɛ́ nwʋn ye wɔ atubɛnwʋn nʋn kʋasıabuo nın anwʋn. Kalata nın agualıɛ nun, Zʋakı lɛ kacı bɛ́ kɛ sɛ emian tʋ bɛ́ a, bɛ sí abʋtalɛ, ɛsɛ yí nwan bɛ sɛ́lɛ bɛ mán bɛ́ mɔ bɛ wɔ ɛfɛ nun ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ ndı man akpɔlɛ'n.

Ahın ebisa

1 Mín Zʋakı mɔ n dı Nyanmıan nʋn yɛ́ Mın Zozi Kilisi akʋa'n yê mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın nwan ɛmɔ ɔ. Ɛmɔ mɔ bɛ tı Nyanmıan menian mɔ bɛ fi Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan nın anun, mɔ emian nın a man ɛmɔ a tʋ a sanndı mân'n lıka kʋalaatin'n, mın 'bisa ɛmɔ ahın.

Emian'n nʋn dedi nın anwʋn ɛjɔlɛ'n

2 Mín nianman-mɔ, sɛ emian ngacile ngacile'n kʋalaa tʋ ɛmɔ a, ɛmɔ lí yí nwʋn fɛ kpa. 3 Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ mɔ bɛ de Nyanmıan bɛ di'n, sɛ bɛ sa ɛmɔ bɛ nıan, nan sɛ ɛmɔ jin bɛ́ ja nun an, anın ɛmɔ a yɔ kunngun. 4 Ɛmɔ jínlan bɛ́ ja nun kpa, nán ɛmɔ a kaci meninkpa mɔ nyɔlıɛ ɛtɛ fíí nnʋn man bɛ́ abalabɔ nın anun, menian mɔ bɛ́ nwʋn a tı kpa bɔkɔɔ. 5 Sɛ ɛmɔ anun bie ngɛlɛ'n nza man yí a, anın ɔ 'sɛlɛ Nyanmıan maan ɔ héle yí ngɛlɛ. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan dıɛ, ɔ nyɔ man sʋanlan abɔlɛ, ɔ yı yí kʋnnun ɔ man. 6 Nan sɛ ɔ 'sɛlɛ yí a, n'ɔ jʋnlın kɛ yí sa ngan man yí, nan ɔ mán yí ti tánlan sʋ kɛ yí sa a han yí dada angʋnmın. Ɔ sanlın kɛ sʋanlan m'ɔ kɔ sɛlɛ like m'ɔ nne nni man kɛ yí sa a han yí'n, sʋanlan sɔ'n, anın ɔ tı kɛ mgbaha mɔ asutue'n bɔ yí tango tango

jenvie nɪn anyɪnsʊ ɔ. 7 Sʊanlan sʊa, n'ɔ jʊnlɪn kɛ ɔ 'nyan yɛ́ Mɪn asa
nun like. 8 Ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ sʊanlan mɔ yí ajʊnlɪn tɪ nnyuan nnyuan,
yí nyɔlɪɛ'n-mɔ mmɔ man kpɔlɛ.

Ehianfʊɛ nʊn esikafʊɛ

9 Ehianfʊɛ'n m'ɔ si yɛ́ Mɪn Zozi sʊ'n, ɔ lí yí nwʊn fɛ, ɔ sanlɪn kɛ
Nyanmɪan a man yí sʊ. 10 Esikafʊɛ'n kʊsʊ m'ɔ si Zozi sʊ'n, ɔ lí yí nwʊn
fɛ, ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan a man ɔ'a han yí nwʊn asɪ. Afɪ esikafʊɛ'n
'ba wu kɛ ndile'n-mɔ ndetele'n m'ɔ kpʊlʊ gua'n. 11 Eyua'n fi ɔ yala
ndile'n-mɔ a, anɪn ndetele nɪn a kpʊlʊ a gua. Ɔ kpʊlʊ gua a, anɪn yí
kanlanman nɪn a yue. Esikafʊɛ'n kʊsʊ, kɛ yí asɪtanlan'n tɪ yí nɪn ala
anɪn. Ɔ 'wu yaci junman'n m'ɔ di nɪn ɛbɛlɛ.

Sɔnɪan m'ɔ tʊ sʊanlan'n

12 Nyila hán sʊanlan mɔ sɔnɪan'n tʊ yí a, ɔ si abʊtalɛ ɔ jinlan yí
ja nun'n. Ɔ sanlɪn kɛ sɛ ɔ jinlan yí ja nun dede tɛmʊn'n sɪn an,
Nyanmɪan 'man ɔ nyan ngʊan'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a bɔ bɛ́ mɔ bɛ kulo yí
nɪn anɔhʊba'n. 13 Sɛ sɔnɪan tʊ sʊanlan bie a, n'ɔ kan kɛ: “Nyanmɪan
lɛ sɔ mín nɪan”. Ɔ sanlɪn kɛ like fíí ngʊala nnaka man Nyanmɪan kɛ
ɔ yɔ́ ɛtɛ. Yí ti, Nyanmɪan kʊsʊ nnaka man sʊanlan kɛ ɔ yɔ́ ɛtɛ. 14 Nan
sʊanlan muonun, yí anyɪnbʊlʊ'n nʊn yí ajʊnlɪn ɛtɛ m'ɔ jʊnlɪn'n, y'ɔ
fɛlɛ sɔnɪan'n nʊn nnaka nɪn ɔ. 15 Ahonvinnzo'n kʊsʊ, like m'ɔ nʊn yí
ba'n y'ɔ le ɛtɛ nɪn ɛyɔlɛ. Ɛtɛ'n sʊn an, ɔ man ewue.

16 Anianman ehulo mma, nán man ɛmɔ laka laka bɛ́ nwʊn. 17 Yɛ́
Sɪ Nyanmɪan m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ'n, like'n m'ɔ man'n tɪ kpa. Yí
acɛdɪɛ biala tɪ like kanlanman kpa. Yí y'ɔ bɔlɪ sɛnzɛ'n nʊn sala'n nʊn
nzalama'n-mɔ, m'ɔ man bɛ ta ɔ. Nan Nyanmɪan dɪɛ, ɔ ngaci man fíí
kɛ ɛlʊlɔɛ'n kaci'n. 18 Nyanmɪan a hulo kɛ yɛ káci yí mma. Ɛhɪka ati,
ɔ nanndɪ yí ananhɔlɛ ɛjɔlɛ nɪn asʊ, ɔ'a bɔ yɛ́ nvʊfɔlɛ maan yɛ di yí
abɔdɪɛ nvʊfɔlɛ'n-mɔ ati.

Nán bɛ tie Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n mgban

19 Anianman ehulo mma, sʊanlan kʊn biala yɔ́ anzʊɛ ɔ tíe ɛjɔlɛ'n
kpa. Sɛ ɔ 'kan ɛjɔlɛ a, ɔ jʊ́nlɪn yí nwʊn kpa. Ɛsɛ n'ɔ fɛ ɛya ndɛ-ndɛ.
20 Ɔ sanlɪn kɛ sʊanlan m'ɔ kɔ fɛ ɛya'n, like m'ɔ yɔ'n, nán asɪtanlan
sɛsɛ'n mɔ Nyanmɪan kulo nɪn anɪn. 21 Ɛhɪka ati, nyɔlɪɛ biala m'ɔ gua
bɛ́ nwʊn efian nʊn ati anun ɛtɛ ninnge'n-mɔ kʊalaa, ɛmɔ yáci bɛ gúa.
Nan ɛmɔ yɔ́ anzʊɛ, Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ a tɪ'n, m'ɔ há ɛmɔ
ati anun bɛ nánndɪ sʊ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ sɔ'n kʊala kɛ ɔ de ɛmɔ ati nán
Nyanmɪan sikpɛ nɪn a ngun man ɛmɔ. 22 Ɛmɔ yɔ́ like mɔ Nyanmɪan
Anʊan Ɛjɔlɛ'n kan kele ɛmɔ'n, nan nán bɛ tie yí mgban bɛ laka laka
bɛ́ nwʊn. 23 Afɪ, sʊanlan m'ɔ kɔ tie Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ'n nán ɔ'a
nnanndɪ man sʊ a, ɔ soman sʊanlan m'ɔ lɛ nɪan nɪannun nun ɔ. 24 Sɛ
ɔ nɪan yí nyɪn nɪn anun nán ɔ kɔ a, ɛbɛlɛ ala, anɪn yí lʊa a fi kɛ ɔ kpɪn
ɔ tɪ yí'n. 25 Nan sʊanlan m'ɔ kɔ suan Nyanmɪan mala kpa'n m'ɔ man
fanwʊndi'n, sɛ ɔ di sʊ kanlanman, ɔ yɔ mɔ mala'n kele'n, ɔ man yí
lʊa nvi man an, sʊanlan sɔ'n, ninnge'n kʊalaa m'ɔ yɔ'n, Nyanmɪan
'yila sʊ. 26 Sʊanlan m'ɔ bu yí nwʊn kɛ ɔ sʊ Nyanmɪan, nan kʊsʊ
ɔ fa yí nʊan'n kan ɛjɔlɛ'n kʊalaatin'n, anɪn ɔ laka laka yí nwʊn, yí
Nyanmɪan ɛsʊɛ'n tɪ mgban. 27 Nan yɛ́ Sɪ Nyanmɪan anyunnun, ɛ 'nwun
like mɔ sʊanlan m'ɔ sʊ yí kpa'n yɔ'n: ɔ nɪan awusian mma'n-mɔ nʊn

kunlannvʋɛ mmalasua'n-mɔ mɔ bɛ wɔ yalɛ nɪn anun'n. Ɛsɛ ɔ sie yí nwʋn ye nán mân nɪn anun efian nɪn a gua man yí nwʋn.

2

Nán bɛ bu sʋanlan'n bie kpa bɛ tala bie

1 Anianman-mɔ, ɛmɔ mɔ bɛ de yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ anunmin-
nyanmʋn'n bɛ di'n, nán bɛ bu menian'n mmie-mɔ kpa bɛ tala bie. 2 Yɛ
bú yí kɛ ɛmɔ wɔ asɔnɪn sua nɪn anun, esikafʋɛ kʋn, yí esika ngaa la
yí sa, ɔ wula taladɪɛ kanlanman kpa, ɔ'a wʋlʋ asɔnɪn sua nɪn anun.
Ehianfʋɛ kʋn kʋsʋ wula yí taladɪɛ ndɪtɪlɪka, yí kʋsʋ ɔ'a wʋlʋ asɔnɪn
sua nɪn anun. 3 Sɛ ɛmɔ bu sʋanlan'n m'ɔ wula taladɪɛ kanlanman'n
kpa nán ɛmɔ se yí kɛ: "Wɔ́, tanlan meninkpa'n-mɔ lɪka ɛwa", nán sɛ
ɛmɔ se ehianfʋɛ'n kɛ: "Wɔ́ dɪɛ, jinlan nzisi" anaan "Kpofo mín bʋ asɪ
ɛwa", 4 anɪn ɛmɔ lɛ bu ɛmɔ nun mmie-mɔ kpa tala bie, ɛsɛ anɪn ɔ kele
kɛ ɛmɔ ajʋnlɪn'n tɪ man kpa.

5 Anianman ehulo mma, ɛmɔ tíe. Ɛmɔ sɪ yí yuein kɛ bɛ́ mɔ bɛ bu bɛ́
ehianfʋɛ mân ɛhɪ anun'n, Nyanmɪan a yɪ bɛ́ ɔ'a man b'a kaci yí mma, ɔ
nanndɪ dedi'n mɔ bɛ le yí Zozi Kilisi anun nɪn asʋ. Ɔ 'fa yí Belemgbin
Mân'n sie bɛ́ mɔ bɛ kulo yí nɪn ajâ kɛ ɔ falɪ bɔlɪ anɔhʋba'n. Ɛmɔ
nnwun man kɛ ehianfʋɛ sɔ'n-mɔ tɪ anyanbɛnwʋn menian Nyanmɪan
anyunnun ɔ? 6 Nan kʋsʋ ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ mmu man ehianfʋɛ'n-mɔ like
fíí. Nán esikafʋɛ'n-mɔ yê bɛ sisi ɛmɔ, mɔ bɛ sanman ɛmɔ bɛ man bɛ́
mɔ bɛ di ɛjɔlɛ'n-mɔ ɔ? 7 Zozi Kilisi dunman kpa'n m'ɔ la ɛmɔ asʋ'n,
nán bɛ́ yê bɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ nɪn ɔ?

8 Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn anun mala'n mɔ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ
Ɛjɔlɛ nɪn anun'n kele kɛ: *Kulo wɔ́ manngʋn kɛ wɔ́ muonun wɔ́ nwʋn.*
Sɛ ɛmɔ di mala sɔ nɪn asʋ a, ɔ tɪ kpa. 9 Nan sɛ ɛmɔ bu menian'n mmie-
mɔ kpa tala mmie-mɔ a, anɪn ɛmɔ yɔ ɛtɛ. Mala'n cɪ ɛmɔ, ɔ sanlɪn kɛ
ɛmɔ a fʋnndʋn yí. 10 Afɪ, sɛ sʋanlan kʋn di Nyanmɪan mala'n kʋalaa
asʋ nan ɔ fʋnndʋn kʋnmgba cein an, anɪn ɔ'a tʋn mala'n kʋalaatin.
11 Afɪ, Nyanmɪan mɔ ɔ'a han kɛ: "N'ɛ tʋn ajaa", yí kʋnmgba'n nwan:
"N'ɛ di awue." Nan sɛ a ndʋn man ajaa nán sɛ ɛ di awue a, anɪn a tʋn
mala'n-mɔ kʋalaatin. 12 Ɛhɪ ati, mɪɪn kan mɪn kele ɛmɔ kɛ, ɛmɔ nyɔlɪɛ
biala anun, ɛmɔ yɔ́ yí kɛ menian mɔ Nyanmɪan lɛ ba bua ɛmɔ ndɛɛ
wɔ anyɪnnzɔ'n mɔ ɛmɔ le yí wɔ mala m'ɔ man fanwʋndi nɪn anwʋn.
13 Ɔ sanlɪn kɛ sʋanlan mɔ ɔ'a nza man yí manngʋn'n-mɔ anwunnvoe'n,
ndɛɛ ebua cɪan nɪn anun, Nyanmɪan ngɔ sa man yí anwunnvoe. Afɪ,
anwunnvoe enwuan'n fʋ ndɛɛ ebua nɪn asʋ.

Dedi'n nʋn ye ɛyɔlɛ'n

14 Anianman-mɔ, sɛ sʋanlan kʋn kan kɛ: "Mɪn de Nyanmɪan mɪn di"
nan sɛ ɔ mmɔ man bala kpa a, asʋ dedi sɔ'n m'ɔ le yí'n kʋala de yí ɔ?
Cɛcɛ, dedi sɔ'n ngʋala nne man yí. 15 Bɛ bú yí kɛ anianman belenzua
kʋn anaan anianman balasua kʋn, ɔ la bɔlɛ́ ɛsɛ ɔ le man alɪɛ nni man.
16 Sɛ ɛmɔ anun bie nwun yí nán ɔ kan kele yí kɛ: "Yɛ́ Mɪn yéyila wɔ́
sʋ. Ɔ bʋ́ka wɔ́ maan ɛ nyán taladɪɛ ɛ wʋ́la ɛsɛ ɛ nyán alɪɛ ɛ lí, nanndɪ
ye o." Sɛ sʋanlan kʋn kan sʋa kele yí nianman nán sɛ ɔ'a mman man
yí like fíí a, anɪn nzu ɛbʋka dɪɛ yê ɔ'a bʋka yí ɔ? 17 Kɛ dedi'n kʋsʋ
tɪ yí nɪn anɪn. Sʋanlan m'ɔ yí nwan ɔ de Nyanmɪan di, kʋsʋ ɔ nyɔ
man ye'n, anɪn sʋanlan sɔ'n dedi'n tɪ wuluwa. 18 Ɛ 'su yí akpʋlʋwa a,

sʋanlan bie 'ba han kɛ ɔ yɔ ye yɛ̂ wɔ́ kʋsʋ ɛ le dedi. Ɔ 'ba han kɛ ɛ héle yí wɔ́ ye'n mɔ ɛ yɔ mɔ wɔ́ nwan ɛ le dedi'n, nan yí kʋsʋ ɔ 'yɔ ye ɔ kele wɔ́ kɛ ɔ le dedi. 19 Ɛ de di kɛ Nyanmɪan tɪ baa kʋnmgba? Sakpa, ɔ tɪ ananhɔlɛ! Wawɛ ɛtɛ'n-mɔ kʋsʋ de di kɛ ɔ tɪ baa kʋnmgba, ɔ man bɛ sulo, bɛ́ nwʋn wʋsʋ bɛ́.

20 Tomgban, mɪn 'kele wɔ́ kɛ sʋanlan mɔ yí nwan ɔ le dedi, nan kʋsʋ ɔ nyɔ man nyɔlɪɛ kpa'n, yí dedi'n tɪ mgban. 21 Nɪan, Nyanmɪan buli yɛ́ nan Abalahamʋn sɛsɛfʋɛ mɛlɛ m'ɔ falɪ yí wa Izakɪ bɔlɪ afɔlɪɛ manlɪn yí'n. 22 A nwun yí kɛ? Yí dedi'n m'ɔ le yí'n, ɔ nʋn yí nyɔlɪɛ kpa'n kɔ nun kʋn. Yí nyɔlɪɛ kpa'n-mɔ ati, yí dedi'n m'ɔ le yí'n tɪ fɔ́ʋ́n. 23 Ɛhɪka ati yɛ̂ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ: *Abalahamʋn lelɪ Nyanmɪan lili. Yí dedi nɪn ati, Nyanmɪan buli yí sɛsɛfʋɛ.* Ɛsɛ b'a fɛlɛ yí Nyanmɪan amanngʋn. 24 Ɛmɔ a nwun yí kɛ nán dedi'n mɔ sʋanlan le yí nɪn ala y'ɔ man Nyanmɪan bu yí sɛsɛfʋɛ ɔ. Nan yí nyɔlɪɛ kpa'n kʋsʋ bʋka sʋ y'ɔ man Nyanmɪan bu yí sɛsɛfʋɛ ɔ. 25 Lahabʋ kʋsʋ m'ɔ tɪ tutu balasua'n, kɛ yí nwʋn ɛjɔlɛ'n tɪ yí nɪn ala anɪn. Yí nyɔlɪɛ kpa'n dunman nun, Nyanmɪan buli yí sɛsɛfʋɛ. Ɔ sanlɪn kɛ Izalayɛ amma'n-mɔ mɔ bɛ sʋanlɪn bɛ́ kɛ bɛ hɔ́ kpála Zoliko kulo'n, ɔ lelɪ bɛ́, ɛsɛ ɔ helelɪ bɛ́ atɪn fʋfɔlɛ maan bɛ sɪnlɪn sʋ bɛ nwanndili bɛ hɔlɪ. 26 Dedi'n tɪ kɛ kulo sʋanlan. Sɛ ɛnwʋnmɪan nnʋn man kulo sʋanlan anun an, anɪn ɔ tɪ fuin. Sɛ sʋanlan kʋsʋ le dedi nan ɔ nyɔ man nyɔlɪɛ kpa a, anɪn yí dedi'n m'ɔ le yí'n tɪ wuluwa.

3

Bɛ́ nʋan anun ɛjɔlɛ'n

1 Anianman-mɔ, nán man ɛmɔ nunhan dɔʋn anyɪn bʋlʋ Nyanmɪan ninnge nɪn ehele. Ɔ sanlɪn kɛ yɛ́ mɔ yɛ kele Nyanmɪan ninnge'n, yɛ́ ndɛɛ ebua dɪɛ'n mɔ Nyanmɪan 'ba bua yɛ́'n, nun yɔ esulo kpa tala menian'n-mɔ kʋalaa dɪɛ'n. 2 Yɛ́ kʋalaatin yɛ fʋn ɛfʋan ngacile dɔʋn. Sɛ sʋanlan kʋn anʋan nvʋn man ɛjʋjɔlɛ nun an, anɪn ɔ tɪ sʋanlan mɔ efian fíí nnʋn man yí nwʋn. Ɔ kʋala yí nwʋn sie kpa. 3 Ɛmɔ nían bɛ́ mɔ bɛ fʋ mgbanngɔ'n-mɔ asʋ'n. Bɛ fa bulalɛ kaan bie, nyanman mɪnnda yí, bɛ fa bɛ wula mgbanngɔ'n-mɔ anʋan nun. Yí yɛ̂ bɛ fa bɛ bɪlɪ bɛ́ maan bɛ kɔ lɪka mɔ bɛ kulo ɔ. 4 Ɛsɛ bɛ mán yɛ fá yɛ́ nyɪn yɛ tʋ́ meli'n-mɔ anwʋn. Meli'n, sunnzun m'ɔ tɪ kpili mɔ anwʋnman mgbili'n-mɔ bɔlɪ yí bu ɔ, like'n mɔ sʋanlan'n m'ɔ kan nun'n fa bɪlɪ yí'n tɪ kaan sʋa kɛ tamɪnngan'n mɔ bɛ fa bɛ bɪlɪ ɛlɛɛ'n. 5 Bɛ́ nʋan'n kʋsʋ, kɛ ɔ tɪ yí nɪn anɪn. Ɔ tɪ anwʋnnaan kaan sʋa, nan kʋsʋ ɛjɔlɛ mgbili mgbili m'ɔ kan'n, ɔ tɪ man nzɛmɪndɛ. Ɛmɔ sɪ kɛ sîn kaan sʋa m'ɔ kɔ tɔ ɛhʋayɛ nun'n, ɔ kʋala kɛ ɔ yala yí kʋalaatin. 6 Bɛ́ nʋan'n kʋsʋ tɪ kɛ sîn. Ɛtɛ dɔʋn mɔ bɛ yɔ yí mân nɪn anun'n, ɔ fi bɛ́ nʋan'n. Bɛ́ nʋan'n wɔ anwʋnnaan nɪn anun bie, ɔ kele yɛ́ sʋanlan baka'n kʋalaa yalɛ. Ɔ sɛcɪ yɛ́ asɪtanlan'n kɛ sîn'n sɛcɪ like'n. Sîn sɔ'n fi lɪka mɔ ɛbɛlɛ sîn'n nnun man lé'n. Lɪka sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Gehɛnɪn.

7 Ɛmɔ nían, kulo sʋanlan kʋala kɛ ɔ sie ninnge ngacile'n kʋalaatin. Naan o, nnʋnman o, owo o, ejue o, kulo sʋanlan a hʋala bɛ́ sie. 8 Nan kʋsʋ, bɛ́ nʋan kʋnmgba cein dɪɛ, sʋanlan fíí hʋalalɪ man yí sie lé. Ɔ tɪ like ɛtɛ kpa m'ɔ ngulo man kɛ ɔ tanlan koun fíí ɔ. Diyɔlɛ m'ɔ kun sʋanlan wɔ nun kpa.

9 Yɛ fa yɛ́ nʋan'n yɛ yɪ yɛ́ Mɪn Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Sɪ nɪn ayɛ, ɛsɛ
menian'n-mɔ mɔ Nyanmɪan a nɪan yí nwʋn sʋ ɔ'a bɔ bɛ́'n, yɛ fa yɛ́
nʋan'n yɛ bɔ bɛ́ sasan. 10 Nʋan kʋnmgba'n yɪ Nyanmɪan ayɛ nán ɛsɛ
ɔ'a bɔ menian'n-mɔ sasan. Anianman-mɔ, ɔ nvata man kɛ ahan ɔ yɔ
sɔ. 11 Afɪ, nzue fɛ nʋn nzue kalʋ-kalʋ, bɛ ngʋala man kɛ bɛ fi asutile
kʋn anun bɛ fite ɔ. 12 Anianman-mɔ, *figi baka kʋn ngʋala man kɛ ɔ
su *olivʋ mma. *Divɪn baka ngʋala man kɛ ɔ su figi mma. Asutile kʋn
kʋsʋ mɔ yí nzue'n tɪ kalʋ-kalʋ'n ngʋala man kɛ ɔ man nzue fɛ fite nun.

Nyanmɪan ngɛlɛ dɪɛ'n

13 Asʋ sʋanlan bie wɔ ɛmɔ anun m'ɔ sɪ ngɛlɛ, ɛsɛ ɔ sɪ ninnge'n kʋalaa
ɔ? Yí abalabɔ nɪn anun, ɔ nʋn yí nyɔlɪɛ kpa'n mɔ ɔ 'yɔ a, ɔ bɛbɛlɛ yí
nwʋn asɪ Nyanmɪan anyunnun'n y'ɔ man bɛ nwun yí kɛ ɔ sɪ ngɛlɛ ɔ.
14 Nan sɛ ɛmɔ akunnun tɪ bile, ɛsɛ sɛ ɛmɔ nʋn bɛ́ manngʋn'n-mɔ la
mannzʋan sʋ a, anɪn nán bɛ tu bɛ́ nwʋn bɛ bu bɛ́ nwʋn kɛ bɛ tɪ menian
mɔ bɛ sɪ ananhɔlɛ'n. 15 Ngɛlɛ sʋa fi man Nyanmɪan ɛlɔ, ɔ tɪ asɪ ɛwa
ngɛlɛ, ɔ tɪ kulo sʋanlan ngɛlɛ, ɔ tɪ Abɔnsanmʋn ngɛlɛ. 16 Ɔ sanlɪn kɛ
bɛ́ mɔ bɛ́ kunnun tɪ bile, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ cʋɪn mannzʋan'n, butule nʋn
mgban mgban ninnge kʋalaatin fite fite bɛ́ asɪtanlan nɪn anun. 17 Nan
ngɛlɛ'n m'ɔ fi Nyanmɪan ɛlɔ'n, alimʋa, yí nwʋn tɪ, ɛsɛ ɔ man sʋanlan
m'ɔ kɔ suan ngɛlɛ sɔ'n kulo anzʋnunjɔ, ɔ tɪ bɛtɛɛ, ɔ kulo anʋannzɛ,
ɔ sɪ anwunnvoe kpa, ɔ bɔ bala kpa, ɔ nnɪan man sʋanlan nyunnun ɔ
mmua man yí ndɛɛ, ɔ kan ananhɔlɛ. 18 Bɛ́ mɔ bɛ kulo anzʋnunjɔ'n, bɛ
sesie menian'n-mɔ afian maan anzʋnunjɔ ba. Bɛ́ nyɔlɪɛ sɔ'n tɪ kɛ like
mɔ b'a lua ɔ'a su mɔ bɛ tɪ sʋ mma ɔ. Mma sɔ'n tɪ sɛsɛ nyɔlɪɛ.

4

Ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ Nyanmɪan anyunnun

1 Butule'n nʋn ngondin m'ɔ wɔ ɛmɔ afian'n, ɔ fi nin? Ɔ fi ɛmɔ
anyɪnbʋlʋ ɛtɛ'n. Yí y'ɔ di akpɪlɪkpɪlɪ wɔ ɛmɔ anun cɪan daa ɔ. 2 Ɛmɔ
anyɪn bʋlʋ like, kʋsʋ ɛmɔ asa ngan man yí. Anɪn ɔ'a man ɛmɔ a kaci
kodiawu, bɛ́ nyɪn a bʋlʋ, kʋsʋ ɛmɔ asa ngan man like'n mɔ ɛmɔ lɛ
kpʋnndɛ'n. Ɛmɔ kulo butule elie nʋn ngondin. Ɛmɔ asa ngan man
like mɔ ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ'n, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ mmisa man Nyanmɪan.
3 Sɛ ɛmɔ sɛlɛ yí like a, ɛmɔ asa ngan man yí, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ ajʋnlɪn'n
tɪ man kpa. Afɪ, like'n mɔ ɛmɔ lɛ kpʋnndɛ'n, sɛ ɛmɔ asa kan yí a, ɛmɔ
fa bɔ bala mɔ ɛmɔ muonun kulo'n. 4 Ɛmɔ tɪ kɛ menian mɔ bɛ tʋn ajaa.
Ɛmɔ nzɪ man kɛ sʋanlan m'ɔ yí nyɪn bʋlʋ mân ɛhɪ anun ninnge'n-mɔ'n,
yí kpɔfʋɛ y'ɔ le Nyanmɪan ɔ? Yí ti, sʋanlan biala m'ɔ kulo kɛ ɔ nʋn
mân sɔ'n tila amienguan'n, Nyanmɪan kaci yí kpɔfʋɛ. 5 Ɛmɔ jʋnlɪn
kɛ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ tɪ mgban ɔ? Ɛmɔ nwún yí kɛ Nyanmɪan
Wawɛ'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a wula yɛ́ nun'n tɪ sʋanlan m'ɔ cʋɪn nyunngunlan!
6 Nan kʋsʋ, Nyanmɪan nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe sʋnman ɔ yɔ yɛ́ ye
m'ɔ tala sʋ. Afɪ, b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ: “Nyanmɪan nʋn
bɛ́ mɔ bɛ tu bɛ́ nwʋn'n le bie. Nan bɛ́ mɔ bɛ bɛbɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ yí
nyunnun'n, ɔ nwun bɛ́ nwʋn anwunnvoe.” 7 Ɛhɪka ati, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́
nwʋn asɪ Nyanmɪan anyunnun. Ɛmɔ jínlan kpunndiin Abɔnsanmʋn
anyunnun nán ɔ 'nwanndi kɔ mʋa. 8 Ɛmɔ hyʋ́ɪn bɛ mántan Nyanmɪan,
nán yí kʋsʋ ɔ 'cʋɪn mantan ɛmɔ. Kɛ menian'n-mɔ nwunnzin bɛ́ sa'n-
mɔ anun bɛ tu efian'n, ɛmɔ ɛtɛfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ́ ajʋnlɪn'n tɪ nnyuan

nnyuan'n, ɛmɔ mán bɛ́ ahʋnlɪn nɪn anun tí. 9 Ɛmɔ kácɪ bɛ́ abalabɔ nán
bɛ lí yí nwʋn yalɛ, bɛ yí awɔ́lɛ. Ɛmɔ yáci ɛsɪlɪɛ'n nán bɛ sún. Ɛmɔ
mán bɛ fɛ elie'n káci alʋabɔ. 10 Ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ Nyanmɪan
anyunnun nán ɔ 'man ɛmɔ sʋ.

Nán bɛ kan bɛ́ manngʋn'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.

11 Anianman-mɔ, nán man ɛmɔ kan bɛ́ manngʋn'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ
ɛtɛ. Sʋanlan m'ɔ kan yí manngʋn'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ, ɛsɛ ɔ bua yí
manngʋn'n-mɔ ndɛɛ'n, anɪn ɔ tɪ kɛ ɔ kan mala nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ, ɛsɛ
anɪn ɔ bu mala'n fʋɔ. Nan sɛ ɛ bu mala'n fʋɔ a, anɪn ɛ nni man sʋ, nan
ɛ bua yí ndɛɛ. 12 Nyanmɪan angʋnmɪn cein y'ɔ kpɛ mala man sʋanlan
ɔ, ɛsɛ yí ngʋnmɪn ala y'ɔ bua sʋanlan ndɛɛ ɔ. Yí ngʋnmɪn cein y'ɔ
kʋala kɛ ɔ de sʋanlan ngʋan ɔ, ɛsɛ yí y'ɔ kʋala kɛ ɔ man sʋanlan wu
ɔ. Nan wɔ́ mɔ ɛ bua wɔ́ manngʋn ndɛɛ'n, ɛ tɪ wɔ́ dɪɛ sɛ?

Nán bɛ tu bɛ́ nwʋn

13 Afɪ sian dɪɛ, ɛmɔ yɔ́ anzʋɛ bɛ tíe! Ɛmɔ mɔ ɛmɔ kan kɛ: "Ɛnɛ
anaan ɛhɪnman yɛ 'kɔ kulo kpili sʋa asʋ. Yɛ 'di ɛlɔ afʋɛ kʋn. Yɛ 'si
kongo yɛ nyan esika." 14 Nan ɛmɔ mɔ bɛ kan sɔ'n, asʋ ɛmɔ sɪ alíɛ nzin
ɛjɔlɛ ɔ? Ɛmɔ ngʋan'n tɪ kɛ bɔlɛ́. Ɔ gua kaan dede, anɪn ɔ'a tɪtɪ. 15 Ɛ
'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ di kɛ ɛmɔ kan'n: "Sɛ Nyanmɪan bʋa a, yɛ 'yɔ like ɛhɪ
anaan like sʋa." 16 Nan kʋsʋ ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ lɛ di bɛ́ nʋan, bɛ tu bɛ́ nwʋn.
Atubɛnwʋn kɛ ɛhɪka sʋa bie fíí tɪ man kpa. 17 Afɪ, sʋanlan m'ɔ sɪ like
m'ɔ tɪ kpa m'ɔ di m'ɔ yɔ'n, nán sɛ ɔ nyɔ man an, anɪn sʋanlan sɔ'n yɔ
ɛtɛ.

5

Esikafʋɛ'n-mɔ

1 Afɪ sian dɪɛ, ɛmɔ esikafʋɛ'n-mɔ, ɛmɔ yɔ́ anzʋɛ bɛ tíe! Ɛmɔ sún
bɛ nwʋ́nna bɛ yí awɔ́lɛ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ 'ba nwun amannɪnhunnun.
2 Ɛmɔ anwʋnndɪɛ nɪn a kpɔlɔ. Ngakʋba'n-mɔ a li ɛmɔ taladɪɛ'n nʋn
ɛmɔ ɛtanlan'n-mɔ. 3 Nyanmɪan anyunnun an, ɛmɔ esika kɔkɔlɛ'n nʋn
ɛmɔ jɛtɛ fufue nɪn a li ngannɔlɛ. Ngannɔlɛ sɔ'n, ɔ kele kɛ sîn a tɔ ɛmɔ
anwʋn. Mân'n lɛ kɔ yí ayuelɪɛ, kʋsʋ ɛmɔ a hohuan anwʋndɪɛ a sie!
4 Ɛmɔ nían, menian mɔ bɛ di ɛmɔ ebo nɪn asʋ junman'n, ɛmɔ ndua
man bɛ́ kalɛ. Ɛmɔ tíe kɛ bɛ́ nɪn la nun bɛ lɛ sun ɔ. Nyanmɪan m'ɔ sie
nyanmɪansʋ ɛlɔɛ mma'n-mɔ nɪn a tɪ bɛ́ sunfɛlɛ'n. 5 Ɛmɔ a li mân kpa,
b'a yɔ like mɔ ɛmɔ muonun kulo ɔ. Ɛmɔ a hɪn kɛ naan mɔ bɛ lɛ ta
yí bɛ kun yí cɪan kʋn ɔ. 6 Sɛsɛfʋɛ'n nʋn ɛmɔ mgbɪlɪ man, ɛmɔ bua yí
ndɛɛ, ɛmɔ kun yí.

Ɛmɔ sí abʋtalɛ, bɛ yɔ́ asɔnɪn

7 Ɛhɪka ati, anianman-mɔ, ɛmɔ sí abʋtalɛ dede bɛ mán ɔ jú yɛ́ Mɪn
ɛwalɛ cɪan. Ɛmɔ nían sʋanlan m'ɔ di ebolo junman'n, ɔ si abʋtalɛ ɔ
nwʋnndɛ kɛ mmaka mma'n-mɔ sú mma mgbakpa-mɔ. Alimʋa esue'n
tɔ a, ɔ dua yí ninnge'n-mɔ, ɔ si abʋtalɛ dede esue kasian'n tɔ maan
ninnge'n-mɔ yɔ kpa. 8 Ɛmɔ kʋsʋ sí abʋtalɛ, bɛ jínlan bɛ́ ja nun kpa.
Ɔ sanlɪn kɛ yɛ́ Mɪn ɛwalɛ cɪan'n ka kaan ju. 9 Anianman-mɔ, nán bɛ
fa bɛ́ manngʋn'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ bɛ wula bɛ́ kunnun, nán Nyanmɪan
a mmu man ɛmɔ fʋɔ. Ɛmɔ nían, ndɛɛbuafʋɛ'n jin anʋan nɪn anun.
10 Anianman-mɔ, ɛmɔ ati kácɪ Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ

hanlın yɛ́ Mın Anʋan Ɛjɔlɛ'n. Bɛ sili abʋtalɛ amannınhunnun'n mɔ bɛ
nwunlin yí nın anun. Ɛmɔ kʋsʋ sí abʋtalɛ kɛ bɛ́. 11 Ɛmɔ nían, yɛ kan
kɛ nyila a han bɛ́, ɔ sanlın kɛ bɛ jinlanlın bɛ́ ja nun kpa. Abʋtalɛ'n
m'ɔ Zɔbʋ sili'n, ɛmɔ a tı yí nwʋn ɛjɔlɛ lé. Yí amannınhunnun nın
anun, ɛmɔ nwunlin yí kɛ Nyanmıan man ɔ fi nun fitelı. Ɔ sanlın kɛ
Nyanmıan tı kpa sʋnman, ɛsɛ ɔ sa anwunnvoe.
12 Anianman-mɔ, ɛjɔlɛ'n mɔ mın 'ba han mın kele ɛmɔ'n tı cınnjın
kpa. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ nán man ɛmɔ kan ndâ. Nán bɛ kan Nyanmıan,
nán bɛ kan asıɛ, nán bɛ kan ndâ ngacile fíí. Sɛ bɛ bisa ɛmɔ ɛjɔlɛ m'ɔ
di mɔ ɛmɔ kan: “Yuo” a, ɛmɔ hán. M'ɔ di mɔ ɛmɔ kan: “Cɛcɛ” a, ɛmɔ
hán. Nán bɛ kan ndâ bɛ tʋ sʋ nán Nyanmıan a mmu man ɛmɔ fʋɔ.
13 Sɛ ɛmɔ nunhan bie lɛ nwun amannıɛ a, anın ɔ sɛ́lɛ Nyanmıan
maan ɔ lé yí. Sɛ ɛmɔ nunhan bie lɛ di fɛ a, anın ɔ tʋ́ ejue ɔ yí Nyanmıan
Kpili ayɛ. 14 Sɛ ɛmɔ nunhan bie ndı man akpɔlɛ fíí a, anın ɔ fɛ́lɛ
asɔnın mgbain'n-mɔ. Mgbain sɔ'n-mɔ kpʋ́kpa yí *olivʋ ngo wɔ yɛ́ Mın
dunman nun nán bɛ sɛ́lɛ bɛ mán yí. 15 Asɔnın sʋa mɔ bɛ fa dedi bɛ
yɔ'n, ɔ man wuluwafʋɛ'n tı akpɔlɛ. Ɛsɛ sɛ ɔ yɔlı nyɔlıɛ ɛtɛ a, ɔ 'nyan
ɛtɛ face. 16 Ɛhıka ati, ɛmɔ hán bɛ́ ɛtɛ'n-mɔ mɔ b'a yɔ'n bɛ héle bɛ́ nwʋn,
bɛ yɔ́ asɔnın bɛ mán bɛ́ nwʋn nán Nyanmıan a man ɛmɔ a tı akpɔlɛ.
Sʋanlan m'ɔ tı sɛsɛ'n, asɔnın m'ɔ kɔ yɔ'n, tunmin kpili kpa wɔ nun.
17 Ɛmɔ nían, anın Nyanmıan kpɔmanfʋɛ Eli tı kulo sʋanlan kɛ yɛ́ ala.
Ɔ yɔlı asɔnın sɛlɛ kpa kɛ esue'n n'ɔ tɔ. Sakpa kɛ esue a ndɔ man dede
afʋɛ nsan sala nsian. 18 Ɛhı anzin, Eli kɔ yɔ asɔnın biekun nán esue a
tɔ maan ninnge'n-mɔ a yɔ kpa. 19 Anianman-mɔ, sɛ ɛmɔ nunhan bie
fi Nyanmıan atın nın asʋ jasʋ, nán sɛ ɛmɔ bie fa yí sa ba a, anın ɔ'a
yɔ like m'ɔ tı kpa. 20 Ɛmɔ nwʋ́n yí kɛ sʋanlan m'ɔ kɔ yı ɛtɛfʋɛ kʋn fi
yí nyɔlıɛ ɛtɛ atın nın asʋ kɔ a Nyanmıan atın nın asʋ'n, anın ɔ a man
Nyanmıan a le sʋanlan sɔ nın ati, ɛsɛ anın ɔ'a fa yí ɛtɛ'n dɔʋn ɔ'a hye
yí.

PIƐLI KALATA'N
M'Ɔ LILI MƱA HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Nwan sʋanlan dıɛ y'ɔ le Pıɛlı? Zozi mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan nın anun, yí yê anın ɔ tı bé kpain ɔ. Dunman Pıɛlı'n tı *gɛlɛkı anıɛ, yí bʋ y'ɔ le kɛ ɛbʋɛ. Zozi y'ɔ tʋnlın yí sɔ ɔ, nan yí dunman'n, *ebele anıɛ nın anun, bɛ fɛlɛ yí Simʋn. Pıɛlı fi Galile mân nın anun kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Bɛtısayida nın asʋ (Zʋan 1.43). Anın, Pıɛlı nʋn yí nianman bian Andele, bɛ cı ejue Galile asue nın anun. Nan mɔ Zozi fɛlɛlı bé yí nwʋn'n, bɛ yacili ejue ɛhyıɛ junman'n bɛ sili yí sʋ bɛ kacili yí menian. Mɔ Zozi fʋlı hɔlı nyanmıansʋ'n, Pıɛlı bɔlı Zozi anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n Zoluzalɛmʋn kulo nın asʋ ɛbɛlɛ, ɔ nʋn Zude nʋn Samali mân nın anun. Kɛ bɛ lɛ kpın bɛ kele'n, ɔ hɔlı dede ɔ juli *Lɔmʋn kulo nın asʋ. Ɛbɛlɛ yê bɛ bʋbɔlı yí kʋlʋwa sʋ bɛ hunlin yí ɔ.

Kalata ɛhı anun, Pıɛlı lɛ kan kele yé kɛ Silivın mɔ bɛ fɛlɛ yí biekun Silası'n yê ɔ'a hɛlɛ kalata sɔ'n ɔ'a man yí ɔ (5.12). “Babilɔnʋn” ɛlɔ yê ɔ'a hɛlɛ kalata ɛhı ɔ (5.13). Babilɔnʋn, yí bʋ y'ɔ le kɛ Lɔmʋn. Ɔ'a hɛlɛ ɔ'a nwan Kilisi menian'n-mɔ mɔ b'a tʋ b'a sanndı mân mân'n-mɔ mɔ ɛnɛ bɛ fɛlɛ yí Tuluki mân nın anun'n (1.1).

Tɛmʋn sɔ'n, anın bɛ lɛ kele Kilisi menian'n-mɔ ahʋlʋwa ɛlɔ. Ɛhıka ati, Pıɛlı a hɛlɛ kalata ɛhı ɔ'a nwan bé ɔ'a wowula bé anwʋnsɛlɛ wɔ bé yalɛ'n mɔ bɛ lɛ nwun yí nın anun. Kalata nın ati 1.2-12, Pıɛlı lɛ kacı bé kɛ Nyanmıan 'ba le bé ti, ɛsɛ ɔ'a sie bé ajâ kpili kpa wɔ nyanmıansʋ. Ajâ sɔ'n, bɛ 'ba nyan yí mɛlɛ mɔ Zozi Kilisi 'ba yı yí nwʋn kele menian'n-mɔ mân nın ayuelıɛ nun'n. Yí sɔ ati, bɛ tíla bé ahʋnlın bɛ nyán dedi wɔ yalɛ enwuan mɔ bɛ lɛ nwun yí nın anun. Kalata nın ati 1.13-2.10, ɔ lɛ kacı bé kɛ Nyanmıan nwan bɛ nánndı anwʋntıɛ nun. Kalata nın ati 2.11-5.19, ɔ lɛ bʋtʋ bé kɛ bɛ nánndı kanlanman wɔ bé mɔ bɛ nzı man Nyanmıan nın afian, ɛsɛ bé muonun bé afian, bɛ nánndı kanlanman. Bɛ nían Kilisi m'ɔ nwunlin yalɛ, nan kʋsʋ, ɔ'a nyɔ man ɛtɛ fíí nın ɛnanndıɛ dıɛ nın asʋ. Kalata nın agualıɛ nun (5.1-14), Pıɛlı lɛ man asɔnın mma'n-mɔ nʋn bé mgbain'n-mɔ afʋtu.

Ahın ebisa

1 Mín Pıɛlı, mɔ n dı Zozi Kilisi bɔfʋɛ'n, mín yê mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın nwan ɛmɔ ɔ. Mıın kɛlɛ ɛmɔ mɔ Nyanmıan a yı bé a yɔ yí dıɛ'n, mɔ b'a kaci nyɔfʋɛ b'a tʋ b'a sanndı Pʋn, nʋn Galasi, nʋn Kapadɔsʋ, nʋn Azi nʋn Bitinin mân nın anun'n. 2 Nyanmıan m'ɔ tı Sıɛ nın a yı ɛmɔ ɔ'a wula yí nyıhyɛ nın anun daba. Yí Wawɛ'n tunmin nun, ɔ'a man ɛmɔ a kaci yí anwʋntıɛ menian. Yí Wawɛ nın a man ɛmɔ a fa bé nwʋn b'a man Zozi Kilisi. Ɔ'a man Zozi moja nın a tu ɛmɔ anwʋn efian'n.

Mın 'bisa ɛmɔ ahın. Nyanmıan nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe ɔ mán ɛmɔ alʋa cícı bé nwʋn kpa.

Ngʋan fʋfɔlɛ nın anwʋn anyındasʋɛ'n

3 Yɛ 'da Nyanmıan ası, yí m'ɔ tı yé Mın Zozi Kilisi Ası'n. Nyanmıan ehulo kpili nın ati, ɔ'a man Zozi Kilisi fi ewue nun a tinnge ɔ'a man

y'a nyan ngʋan fʋfɔlɛ. Ɛhɪ ati, yɛ le nyanmɪansʋ ngʋan nɪn anwʋn anyɪndasʋɛ kpa. 4 Nyanmɪan a sie yí mma'n-mɔ ajâ. Nyila'n m'ɔ wɔ nun'n nzɛcɪ man lé, ɔ ngun man lé, ɔ mgba man lé. Ɔ'a fa ajâ sɔ'n ɔ'a sie ɛmɔ anwunno ɛlɔ. 5 Nyanmɪan fa yí tunmin'n ɔ sisa ɛmɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ de yí di. Ɔ 'sisa ɛmɔ dede maan ɛmɔ nyan bɛ́ ti kpa bɔkɔɔ mân nɪn ayuelɪɛ nun. 6 Yí ti, sɛ bɔbɔ ɛmɔ lɛ nwun yalɛ ngacile biala mɛlɛ kaan ɛhɪ anun an, ɛmɔ lí fɛ. 7 Yalɛ ngacile sɔ'n-mɔ anun yɛ̂ bɛ nwun yí kɛ ɛmɔ de Nyanmɪan di sakpa ɔ. Ɛmɔ nwún yí kɛ esika kɔkɔlɛ'n, bɛ kolo bɛ tu yí nwʋn efian'n. Esika kɔkɔlɛ sɔ'n muonun m'ɔ nʋn mân'n bɛ 'ba kpɛ nun'n, bɛ fa sîn bɛ sɔ yí bɛ nɪan. Yí sɔ kʋsʋ ala, ɛmɔ dedi'n mɔ yí kpa tala esika kɔkɔlɛ'n, bɛ 'sɔ yí bɛ nɪan sɛ ɔ tɪ kunngun an. Yí dɪɛ anɪn cɪan mɔ Zozi Kilisi 'ba yɪ yí nwʋn'n, bɛ 'yɪ ɛmɔ ayɛ, bɛ kuku ɛmɔ asa sʋ, bɛ wula ɛmɔ anunminnyanmʋn. 8 Ɛmɔ kulo Zozi nan kʋsʋ ɛmɔ nwunlin man yí nyunnun lé. Ɛmɔ nwunlin man yí nyunnun lé, nan kʋsʋ ɛmɔ de yí di. Ɛmɔ di yí nwʋn fɛ kpili. Fɛ sɔ'n, bɛ ngʋala man yí kan, ɔ tɪ anunminnyanmʋn like. 9 Ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ dedi nɪn abʋ'n y'ɔ le kɛ Nyanmɪan 'de ɛmɔ ati.

10 M'ɔ tʋ de bɛ́ ti ele sɔ'n, Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn anwunnvoe'n mɔ Nyanmɪan a nwun ɛmɔ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ daba. Bɛ tɪlɪ bɛ́ nyɪn kpa 11 bɛ kpʋnndɛlɪ atɪn'n mɔ Nyanmɪan 'sɪn sʋ ɔ de menian'n-mɔ ati'n, ɛsɛ bɛ kpʋnndɛlɪ kɛ ahan bɛ nwun tɛmʋn mɔ ninnge sɔ'n-mɔ 'ju sʋ kɛ Kilisi Wawɛ'n helelɪ bɛ́'n. Afɪ Kilisi Wawɛ sɔ'n mɔ anɪn ɔ wɔ bɛ́ nun'n, ɔ lili mʋa ɔ hanlɪn amannɪnhunnun'n mɔ Kilisi 'ba nwun yí'n, ɔ nʋn anunminnyanmʋn'n mɔ ɔ 'nyan yí nɪn anwʋn ɛjɔlɛ. 12 Nyanmɪan yɪlɪ helelɪ mgbɔmanfʋɛ sɔ'n-mɔ kɛ ngalɪɛ'n m'ɔ falɪ manlɪn bɛ́'n tɪ man bɛ́ muonun bɛ́ ngalɪɛ, nan ɔ tɪ ɛmɔ dɪɛ. Ngalɪɛ sɔ'n yɛ̂ sian dɪɛ bɛ́ mɔ bɛ bɔ Ɛjɔlɛkpa nɪn a han a hele ɛmɔ nɪn ɔ. Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmɪan sʋanlɪn yí'n, yí yɛ̂ ɔ falɪ ɛjɔlɛ sɔ'n wulalɪ bɛ́ nʋan ɔ. Nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ muonun kpʋnndɛ kɛ ahan bɛ nwun like sɔ'n.

Abalabɔ nwannzan-nwannzan'n mɔ Nyanmɪan kulo'n

13 Ɛhɪka ati, ɛmɔ síe tile, bɛ fá bɛ́ ajʋnlɪn bɛ tʋ́ nyila'n mɔ Nyanmɪan 'yeyila ɛmɔ nɪn asʋ mɛlɛ mɔ Zozi Kilisi 'yɪ yí kele'n. Ɛmɔ nyán yí nwʋn anyɪndasʋɛ kpa bɔkɔɔ. 14 Ɛmɔ mán bɛ́ nyɪn sɔ́ Nyanmɪan. Nán man ɛmɔ nyan ajʋnlɪn ɛtɛ ɛtɛ bɛ yɔ nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ man kpa kɛ tɛmʋn mɔ anɪn ɛmɔ nzɪ man Nyanmɪan anwʋn ɛjɔlɛ'n fíí'n. 15 Kɛmɔ Nyanmɪan mɔ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ yí nwʋn'n tɪ nwannzan-nwannzan'n, ɛmɔ kʋsʋ abalabɔ kʋalaatin anun, ɛmɔ yɔ́ bɛ́ nwʋn nwannzan-nwannzan. 16 Afɪ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ Nyanmɪan nwan: *Ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn nwannzan-nwannzan, ɔ sanlɪn kɛ n dɪ nwannzan-nwannzan.*

17 Nyanmɪan nnɪan man sʋanlan nyunnun ɔ mmua man yí ndɛɛ. Sʋanlan kʋn biala nyɔlɪɛ nɪn anwʋn yɛ̂ ɔ 'nɪan ɔ bua yí ndɛɛ ɔ. Ɛhɪka ati, ɛmɔ mmʋtʋɛ'n-mɔ anun, sɛ ɛmɔ fɛlɛ Nyanmɪan Sɪɛ a, anɪn mɛlɛ mɔ ɛmɔ tɛ nanndɪ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n, ɛmɔ héle kɛ ɛmɔ man Nyanmɪan anyɪnnzɔ ɛmɔ nyɔlɪɛ'n-mɔ kʋalaa anun. 18 Afɪ ɛmɔ sɪ kalɛ mɔ b'a tua maan ɛmɔ a nyan bɛ́ ti fi asɪtanlan basa-basa'n mɔ ɛmɔ anan-mɔ helelɪ ɛmɔ nɪn anun'n. Nán esika jɛtɛ fufue anaan esika kɔkɔlɛ m'ɔ sɛcɪ'n yɛ̂ b'a fa b'a tua ɛmɔ ati kalɛ ɔ. 19 Nan bɛ le Kilisi moja'n m'ɔ sʋ ɛbʋɛ'n yɛ̂ b'a fa b'a yɪ ɛmɔ ati tɛɛ ɔ. Afɪ Kilisi tɪ kɛ *bʋa baa, yí lɪka fíí buli man

ɛbʋın, yí nwʋn tıta man nun. 20 Asannan nán Nyanmıan a bɔ mân'n,
ɔ lili mʋa yılı Kilisi kɛ ɔ'a a li sɔ junman'n. Nán ɛmɔ kpa ɛyɔlɛ ati,
mɛlɛ kasian ɛhı-mɔ anun yê ɔ'a yı yí nwʋn ɔ'a hele ɔ. 21 Yí dunman
nun ati yê ɛmɔ de Nyanmıan Kpili m'ɔ jasʋlı yí fi ewue nun, mɔ ɔ'a
man ɔ'a nyan anunminnyanmʋn'n di ɔ. Ɔ man ɛmɔ fa bɛ́ dedi'n nʋn
bɛ́ anyındasʋɛ'n bɛ wula Nyanmıan anun. 22 Ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ
anyın sɔ yí'n, ɔ'a man ɛmɔ anwʋn a tı ɛsɛ ɛmɔ kulo anianman'n-mɔ.
Ehulo sɔ'n tı man bɛ́ je sʋ ehulo. Ɛhıka ati, ɛmɔ fá bɛ́ ahʋnlın'n kʋalaa
bɛ húlo bɛ́ nwʋn kpa. 23 Afı b'a wʋ ɛmɔ fʋfɔlɛ. Awɔlɛ sɔ'n fi man kulo
sʋanlan, nan ɔ fi ɛmɔ Ası Nyanmıan Kpili. Ɔ nanndı yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n
m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ dahuu nın asʋ y'ɔ man ɛmɔ a nyan ngʋan fʋfɔlɛ ɔ. 24 Afı
b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ:
Kulo menian'n-mɔ kʋalaa tı kɛ ndile.
Bɛ́ anunminnyanmʋn'n mɔ bɛ le yí'n kʋalaatin
tı kɛ ndile'n ndetele'n.
Ndile'n yʋı a, ndetele'n tıtı gua ası.
25 *Nan yɛ́ Mın Anʋan Ɛjɔlɛ'n dıɛ,*
Ɔ wɔ ɛbɛlɛ dahuu.
Ɛjɔlɛ sɔ'n, y'ɔ le Ɛjɔlɛkpa'n mɔ b'a bɔ b'a hele ɛmɔ'n.

2

Nyanmıan menian'n-mɔ

1 Ɛhıka ati, ɛmɔ yáci ati anun ɛtɛ ninnge'n-mɔ kʋalaa bɛ gúa. Ɛmɔ
yáci ato elie'n. Ɛmɔ yáci bɛ́ nwʋn apoo ɛbɔ ɔ nʋn bɛ́ nwʋn ɛkpɔ ɛfa'n.
Ɛmɔ yáci bɛ́ manngʋn'n-mɔ anzin ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan'n. 2 Nan ɛmɔ mán
bɛ́ nyın bʋ́lʋ Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ nın anun kpa kɛ adɔman'n-mɔ
anyın bʋlʋ nyafʋsue'n nán ɔ'a man ɛmɔ a nyin b'a nyan bɛ́ ti. 3 Kɛ
Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n kan yí'n: *Ɛmɔ a nwun kɛ yê Mın tı kpa sʋnman.*

4 Ɛmɔ hyʋ́ın bɛ kpúnnge yɛ́ Mın Zozi Kilisi mɔ menian'n-mɔ a mmu
man yí sʋanlan'n. Nan Nyanmıan anyunnun an, Zozi anwʋn cian kpa.
Kɛ sʋanlan m'ɔ lɛ si sua fa nyɔbʋɛ'n, Nyanmıan kʋsʋ a fa Zozi Kilisi
m'ɔ man ngʋan'n kɛ ɛbʋɛ, ɔ a bɔ yí sua nın abʋ. 5 Nyanmıan lɛ fa ɛmɔ
kʋsʋ mɔ Zozi a man ɛmɔ ngʋan'n kɛ nyɔbʋɛ ɔ si yí sua. Sua sɔ'n, ɔ
nanndı Zozi Kilisi asʋ, ɛmɔ 'kaci nun anwʋntıɛ tɛɛyıfʋɛ bɛ bɔ afɔlıɛ'n
m'ɔ sɔ Nyanmıan anyın'n. 6 Afı b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ
Nyanmıan nwan:
Ɛmɔ nían, mıın si mín sua'n Sivn bʋka nın asʋ ɛbɛlɛ.
M'an yı sʋanlan kʋn mɔ yí nwʋn cian mín kpa
m'an sie ɛbɛlɛ kɛ ayialıɛ nın asʋ ɛbʋɛ'n.
Sʋanlan biala m'ɔ de yí di'n,
anyunnunguasıɛ ngan man yí lé.

7 Ɛmɔ mɔ bɛ de yí bɛ di'n, ɔ tı like m'ɔ sʋ ɛbʋɛ man ɛmɔ. Nan bɛ́ mɔ
bɛ nne man yí bɛ nni man'n, bɛ́ dıɛ, b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun
kɛ:
Ɛbʋɛ'n mɔ bɛ́ mɔ bɛ lɛ si sua'n buli yí kɛ
ɔ tı man kpa mɔ bɛ juli bɛ tʋlı'n,
yí yê ɔ'a kaci ɛbʋɛ kpa'n m'ɔ le sua nın anun ɔ.
8 Ɛsɛ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun lıka kʋn, Nyanmıan nwan:
Ɛbʋɛ sɔ'n man sʋanlan aja kpula,
ɔ man sʋanlan fin ası.

Bɛ́ ja kpula yí bɛ fin asɪ, ɔ sanlɪn kɛ b'a nne man Nyanmɪan Anʋan
Ɛjɔlɛ'n b'a nni man. Bɛ́ dɪɛ mɔ bɛ hyɪhyɛlɪ bɛ manlɪn bɛ́ nɪn anɪn.
9 Nan ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ tɪ menian mɔ Nyanmɪan a yɪ ɛmɔ. Ɛmɔ tɪ
Nyanmɪan m'ɔ tɪ belemgbin'n tɛɛyɪfʋɛ, ɛmɔ tɪ menian nwannzan-
nwannzan, ɛmɔ tɪ yí menian kpa bɔkɔɔ. Nyanmɪan a fɛlɛ ɛmɔ fi
awosin nɪn anun, ɔ'a man ɛmɔ a fite yí jawe kpili nɪn anun. Ɔ'a
yɪ ɛmɔ kɛ ɛmɔ bɔ́ yí ɛnyɪnman nyɔlɪɛ mgbili mgbili'n-mɔ bɛ héle
menian'n-mɔ. 10 Daba anɪn ɛmɔ tɪ man Nyanmɪan menian. Nan sian
dɪɛ, ɛmɔ a kaci yí menian. Daba anɪn Nyanmɪan nzɪ man ɛmɔ anwʋn
anwunnvoe, nan sian dɪɛ, Nyanmɪan a nwun ɛmɔ anwʋn anwunnvoe.

Nyanmɪan menian'n-mɔ abalabɔ'n.

11 Anianman ehulo mma, ɛmɔ tɪ nyɔfʋɛ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa. Ɛmɔ walɪ
mgbannza. Yí ti, mɪn 'sɛlɛ ɛmɔ mɪn bʋtʋ bɛ́ kɛ ɛmɔ síe bɛ́ nwʋn ye wɔ
ninnge ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ mɔ ɛtɛ anwʋnnaan nɪn anyɪn bʋlʋ yí nwʋn nɪn
anwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ ninnge sɔ'n-mɔ nʋn ɛmɔ ɛkala'n kʋn ɛlɔɛ. 12 Ɛmɔ
bɔ́ abalabɔ kpa wɔ bɛ́ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmɪan nɪn afian. Sɛ bɔbɔ bɛ
tʋn ɛmɔ ɛsʋan kɛ ɛmɔ yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ a, bɛ 'ba nwun ɛmɔ nyɔlɪɛ kpa'n,
nán cɪan mɔ Nyanmɪan kɔ yɪ yí nwʋn kɔ hele bɛ́'n, anɪn bɛ yɪ yí ayɛ.
13 Ɛhɪ, kɛmɔ ɛmɔ tɪ yɛ́ Mɪn menian'n, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ mán
mgbain'n-mɔ kʋalaatin mɔ bɛ sie mân'n. Ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ
mán belemgbin kpain'n m'ɔ le tunmin wɔ menian'n-mɔ kʋalaa asʋ'n.
14 Kʋnmanna'n-mɔ mɔ belemgbin a sesie bɛ́ kɛ bɛ túa nyɔlɪɛtɛfʋɛ'n-mɔ
kalɛ nán bɛ fʋ́a bɛ́ mɔ bɛ bɔ bala kpa'n, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ
mán bɛ́ kʋsʋ. 15 Afɪ like mɔ Nyanmɪan kulo'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ bɔ́ bala
kpa. Yí dɪɛ, anɪn ngʋasɪafʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ nzɪ man like fíí'n, bɛ nnyan
man ɛmɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man. 16 Ɛmɔ a nyan fanwʋndi,
nan kʋsʋ nán bɛ man fanwʋndi sɔ'n kaci kɛ ɛtanlan bɛ fɪa yí bʋ bɛ yɔ
nyɔlɪɛ ɛtɛ. Nan ɛmɔ bɔ́ bala kpa, ɔ sanlɪn kɛ ɛmɔ tɪ Nyanmɪan ngʋa.
17 Ɛmɔ mán menian'n-mɔ kʋalaa anyɪnnzɔ. Ɛmɔ húlo anianman'n-mɔ
mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi'n. Ɛmɔ súlo Nyanmɪan, ɛmɔ mán
belemgbin anyɪnnzɔ.

Ɛmɔ yɔ́ kɛ Zozi yɔlɪ yí'n

18 Ɛmɔ mɔ bɛ tɪ ngʋa'n, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ, bɛ mán bɛ́ mɪn-mɔ
anyɪnnzɔ kpa. Nán kɛ bɛ́ mɔ bɛ tɪ kpa mɔ bɛ tɪ bɛtɛɛ nɪn ala y'ɔ di kɛ
ɛmɔ bɛbɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ man bɛ́ anyɪnnzɔ ɔ. Nan ɔ di kɛ ɛmɔ yɔ yí
sɔ bɛ man bɛ́ mɔ bɛ tɪ man kpa'n-mɔ kʋsʋ. 19 Afɪ sɛ sʋanlan kʋn man
Nyanmɪan anyɪnnzɔ nán ɔ lɛ nwun yalɛ m'ɔ nzɛ nvata man an, ɔ tɪ
like kpa. 20 Nan sɛ ɛmɔ yɔ ɛtɛ nán bɛ lɛ kele ɛmɔ yalɛ, nán ɛmɔ tila bɛ́
ahʋnlɪn an, anɪn anunminnyanmʋn benin yê ɛmɔ nyan yí nun ɔ? Nan
sɛ ɛmɔ bɔ bala kpa, mɔ bɛ lɛ kele ɛmɔ yalɛ, nán sɛ ɛmɔ tila bɛ́ ahʋnlɪn
bɛ nwun yalɛ sɔ nɪn an, ɔ tɪ like kpa wɔ Nyanmɪan anyunnun.
21 Ɛfɛlɛ'n mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ ɛmɔ yí nwʋn'n, yí bʋ nɪn anɪn. Ɔ
sanlɪn kɛ Kilisi kʋsʋ nwunlin amannɪɛ wɔ ɛmɔ dunman nun maan
ɛmɔ kʋsʋ nɪan yí dɪɛ nɪn asʋ bɛ yɔ bie. 22 Kilisi a nyɔ man ɛtɛ lé, ɔ'a
nni man ato lé. 23 Bɛ kpɛlɪ yí nzʋba, ɔ'a mgbɛ man bɛ́ bie. Bɛ helelɪ
yí yalɛ, ɔ'a nvʋa man bɛ́ ti. Ɔ falɪ yí kʋalaa wulalɪ Nyanmɪan m'ɔ tɪ
ndɛɛbuafʋɛ kpa nɪn asa nun. 24 Kilisi muonun sʋalɪ yɛ́ ɛtɛ'n kʋalaa
yí ti sʋ wɔ kʋlʋwa nɪn asʋ. Ɔ'a yɔ sɔ maan y'a wu yɛ fi ɛtɛ nɪn anun

y'a jasʋ yɛ bɔ bala m'ɔ tɪ sɛsɛ. Ɔ sanlɪn kɛ, ɛbʋta'n mɔ bɛ bʋtalɪ yí'n
y'ɔ man ɛmɔ anwʋn a sa ɔ. 25 Afɪ daba anɪn ɛmɔ tɪ kɛ mmʋa mɔ b'a
minlin ɔ. Nan sian dɪɛ, ɛmɔ a sa a a Kilisi m'ɔ tɪ bʋa ɛnɪanfʋɛ kpa'n
m'ɔ sisa ɛmɔ ɛkala nɪn anwʋn.

3

Balasua nʋn yí hun bɛ́ asɪtanlan'n

1 Ɛhɪ, ɛmɔ mmalasua'n-mɔ, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ́ mán bɛ́ hun-
mɔ. Sɛ ɛmɔ ahun mmie-mɔ nne man Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ nni
man nán bɛ nwun ɛmɔ asɪtanlan kpa nɪn an, sɛ bɔbɔ ɛmɔ a ngan
man ɛjɔlɛ b'a ngele man bɛ́ a, bɛ 'fa bɛ́ nwʋn bɛ man Nyanmɪan.
2 Afɪ bɛ 'ba nwun yí kɛ ɛmɔ asɪtanlan'n tɪ kpa, ɛsɛ ɛmɔ anyɪn sɔ
bɛ́. 3 Nán bɛ kpʋnndɛ bɛ́ nwʋn elie kɛ bɛ́ ti enyuan mɔ b'a sesie yí
kanlanman, ɔ nʋn esika ninnge mɔ bɛ fa bɛ sesie bɛ́ nwʋn, ɔ nʋn
ɛtanlan nganlanman ɛhala. 4 Nan ɛmɔ mán ɛmɔ kanlanman'n fi ɛmɔ
akunnun kʋsʋ ɔ fíte. Kanlanman'n mɔ bɛ lɛ kpʋnndɛ m'ɔ le man
ɛsɛcɪɛ'n y'ɔ le ahʋnlɪn m'ɔ tɪ kpa, m'ɔ tɪ bɛtɛɛ. Kanlanman sɔ'n, ɔ tɪ
like m'ɔ sʋ ɛbʋɛ kpa wɔ Nyanmɪan anyunnun. 5 Daba mmalasua'n-mɔ
mɔ anɪn bɛ le anyɪndasʋɛ wɔ Nyanmɪan ɛlɔ'n, kɛ bɛ yɔlɪ yí nɪn anɪn.
Bɛ bɛbɛlɛlɪ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ manlɪn bɛ́ hun-mɔ. 6 Kɛ anɪn Sala tɪ yí nɪn
anɪn. Ɔ bɛbɛlɛlɪ yí nwʋn asɪ dede ɔ fɛlɛlɪ Abalahamʋn "Yɛmɪnlɪn". Sɛ
ɛmɔ kʋsʋ bɔ bala kpa, nán sɛ ɛmɔ a nyaci man bɛ́ nwʋn maan like
fíí a nnwonwunlan man ɛmɔ a, anɪn Sala amma mmalasua y'ɔ le ɛmɔ
sakpa.

7 Ɛmɔ mmelenzua'n-mɔ kʋsʋ, ɛmɔ nʋn bɛ́ yɪ-mɔ tánlan kanlanman.
Ɛmɔ nwún yí kɛ bɛ́ anwʋnsɛlɛ'n nju man ɛmɔ dɪɛ'n. Ɛmɔ mán bɛ́
anyɪnnzɔ. Ɔ sanlɪn kɛ ngʋan'n mɔ Nyanmɪan 'fa man ɛmɔ'n, bɛ́ kʋsʋ
bɛ wɔ nun bie. Ɛmɔ yɔ́ yí sɔ, nán Nyanmɪan Kpili a tie ɛmɔ asɔnɪn
ɛyɔlɛ'n.

Nyanmɪan 'yeyila bɛ́ mɔ bɛ lɛ nwun yalɛ wɔ Zozi Kilisi dunman nun'n

8 Mín ɛjɔlɛ nɪn ayuelɪɛ'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ kʋalaa nyán ajʋnlɪn kʋn.
Ɛmɔ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe. Ɛmɔ húlo bɛ́ nwʋn kɛ anianman-
mɔ kulo bɛ́ nwʋn'n. Ɛmɔ yɔ́ bɛ́ nwʋn ye, bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn asɪ bɛ́
manngʋn'n-mɔ anyunnun. 9 Nán bɛ fa ɛtɛ bɛ tua ɛtɛ'n kalɛ, anaan
nzʋba bɛ tua nzʋba'n kalɛ. Nan ɛmɔ sɛ́lɛ Nyanmɪan maan ɔ yéyila bɛ́.
Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan kulo kɛ ɔ yeyila ɛmɔ, yí ti y'ɔ man ɔ fɛlɛlɪ ɛmɔ
ɔ. 10 B'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun kɛ:
Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ nyan ngʋan ɔ di fɛ'n,
anɪn ɔ yáci yí manngʋn'n-mɔ anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛhan
nʋn ato elie'n.
11 *Ɔ yí yí sa nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn anun,*
nán ɔ yɔ́ nyɔlɪɛ kpa.
Ɔ kpʋ́nndɛ anzʋnunjɔ atɪn'n, nán ɔ nánndɪ sʋ.
12 *Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan anyɪn kpala sɛsɛfʋɛ'n-mɔ,*
ɔ tie bɛ́ asɔnɪn ɛyɔlɛ'n.
Nan bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n,
ɔ ngulo man kɛ yí nyɪn bɔ bɛ́.

13 Sɛ ɛmɔ yɪ bɛ́ kunnun kpa bɔkɔɔ, mɔ ɛmɔ lɛ bɔ bala kpa'n, nwan y'ɔ
kʋala ɔ yɔ ɛmɔ ɛtɛ ɔ? 14 Sɛ ɛmɔ bɔ bala kpa nán ɛmɔ nwun amannɪɛ

bɔbɔ a, Nyanmıan 'yeyila ɛmɔ. Yí sɔ ati, nán bɛ sulo bɛ́ mɔ bɛ kele ɛmɔ yalɛ'n maan ɛmɔ ati anun sɛcı ɛmɔ. 15 Nan ɛmɔ wúla Kilisi m'ɔ tı ɛmɔ Amın nın anunminnyanmʊn wɔ ɛmɔ ahʊnlın nın anun. Sɛ sʊanlan bie bisa ɛmɔ anyındasʊɛ'n mɔ ɛmɔ le yí wɔ Kilisi anun nın anwʊn ɛjɔlɛ a, 16 ɛmɔ tʊ́ bɛ́ ahʊnlın ası bɛ fá anyınnzɔ bɛ búa yí. Ɛmɔ mán ɛmɔ anʊan ɛjɔlɛ nʊn ɛmɔ abalabɔ'n yó kʊn, nán anyunnunguasıɛ a han bɛ́ mɔ Zozi Kilisi dunman nun bɛ kan ɛmɔ anzin ɛjɔlɛ ɛtɛ'n. 17 Afı ɔ tı kpa kɛ ɛmɔ yó nyɔlıɛ kpa bɛ nwún amannıɛ, ɔ sanlın kɛ Nyanmıan kulo yí sɔ. Sɛ ɛmɔ yɔ nyɔlıɛ kpa a, ɔ tı kpa tala kɛ ɛmɔ kɔ yɔ nyɔlıɛ ɛtɛ nán ɛmɔ a nwun yalɛ'n.

18 Kilisi muonun wuli kpê kʊnmgba cein yɛ́ ɛtɛ'n dunman nun. Yí m'ɔ tı sɛsɛfʊɛ'n, ɔ wuli bɛ́ mɔ bɛ tı man sɛsɛfʊɛ'n-mɔ dunman nun maan y'a fa yɛ́ nwʊn y'a wula Nyanmıan asa nun. Bɛ hunlin yí nwʊnnaan'n, nan Nyanmıan Wawɛ'n manlın yí ngʊan. 19 Wawɛ sɔ'n dunman nun, ɔ hɔlı hanlın Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ'n ɔ helelı wawɛ'n-mɔ mɔ b'a gua bɛ́ fiadı'n. 20 Wawɛ sɔ'n-mɔ, mɛlɛ mɔ Nowe 'bʊbɔ meli'n, bɛ́ nyın a nzɔ man Nyanmıan. Nyanmıan Kpili sili abʊtalɛ ɔ nwʊnndɛlı bɛ́ dede, menian mɔ bɛ 'fʊ meli nın anun'n fʊlı. Bɛ́ mɔ bɛ fʊlı meli nın anun'n b'a nzʊn man fíí. Bɛ tı menian mɔcʊɛ ala yɛ́ bɛ fʊlı nun bɛ nyanlın bɛ́ ti asue nın anyınsʊ ɔ. 21 Nzue sɔ'n, anın ɔ tı kɛ ɛsɔnıan'n m'ɔ man ɛmɔ nyan bɛ́ ti sian dıɛ'n nzɔlɛ. Ɛsɔnıan sɔ'n, nán y'ɔ le bɛ́ nwʊn efian nın enwunnzian'n. Nan yí y'ɔ le ɛsɛlɛ'n mɔ yɛ sɛlɛ Nyanmıan kɛ ɔ mán yɛ́ ahʊnlın nın anun tı'n. Ɔ sanlın kɛ Zozi Kilisi fi ewue nun ɔ'a jasʊ. 22 Ɔ'a fʊ ɔ'a hɔ anwunno, ɔ tı Nyanmıan Kpili fama sʊ. Nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ anun, bɛ́ mɔ bɛ di kpain'n ɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ le tunmin'n, yí y'ɔ sie bɛ́ ɔ.

4

Abalabɔ fʊfɔlɛ'n

1 Ɛhı, kɛmɔ Kilisi nwunlin anwʊnnaan nun amannınhunnun'n, ɛmɔ kʊsʊ nyán ajʊnlın kʊnmgba sɔ'n mɔ anın ɔ le yí'n. Ɔ sanlın kɛ sʊanlan m'ɔ kɔ nwun anwʊnnaan nun amannınhunnun'n, ɔ nwula man yí sa ɛtɛ nın anun kʊ́n. 2 Sian dıɛ, ɔ di kɛ ɛmɔ bɔ bala mɔ Nyanmıan kulo wɔ ɛmɔ asıtanlan nın anun mɛlɛ mɔ ɛmɔ tɛ wɔ asıɛ nın asʊ ɛwa'n. Nan ɔ nni man kɛ ɛmɔ bɔ bala ɛtɛ mɔ anwʊnnaan kulo'n kʊ́n. 3 Afı, bɛ́ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan'n, bɛ́ nyɔlıɛ mɔ bɛ yɔ'n, daba ɛmɔ falı tɛmʊn dɔʊn bɛ yɔlı bie. Anın ɛmɔ asıtanlan'n tı basa-basa, ɛmɔ bɔ bala ɛtɛ mɔ anwʊnnaan kulo'n, ɛmɔ tı kɔnʊnmınnzan, ɛmɔ nʊn bɛ́ manngʊn-mɔ bɛ didi bɛ nʊn nzan dede ɔ fʊ bɛ bʊ́ɛ sʊ, ɛsɛ ɛmɔ sɔ amʊan m'ɔ tı busuɔfʊɛ like'n. 4 Kɛmɔ sian dıɛ, ɛmɔ nʊn bɛ́ mɔ bɛ nzı man Nyanmıan'n nyɔ man mgban-mgban ninnge sɔ'n-mɔ kʊ́n'n, ɛhıka ati yê menian sɔ'n-mɔ bɔ ɛmɔ amgba ɔ. Ɔ sanlın kɛ ɛmɔ abalabɔ'n sin bɛ́ nwʊn. 5 Bɛ 'ba bu bɛ́ nyɔlıɛ'n-mɔ anwʊn mgbʊnndan bɛ kele Nyanmıan mɔ ɔ'a sesie yí nwʊn ɔ 'ba bua anyınwɔsʊɛ mma'n-mɔ nʊn ewue mma'n-mɔ ndɛɛ'n. 6 Afı bɛ hanlın Ɛjɔlɛkpa'n bɛ helelı yɛ́ nan-mɔ mɛlɛ mɔ anın bɛ́ nyın wɔ sʊ'n. Ɔ man sɛ b'a wu bɔbɔ a, Nyanmıan tunmin nun, Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n 'man bɛ nyan ngʊan.

7 Like biala ayuelıɛ a kpunnge. Ɛhıka ati, ɛmɔ bʊ́ mgbʊnndan kpa. Ɛmɔ sésie bɛ́ nwʊn nán b'a hʊala b'a tanlan mmʊtʊɛ nın anun. 8 M'ɔ cian tala like kʊalaa'n y'ɔ le kɛ ɛmɔ fá bɛ́ ahʊnlın'n kʊalaa bɛ húlo

bɛ́ nwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ ehulo'n kala ɛtɛ dɔʋn asʋ. 9 Sʋanlan biala m'ɔ
kɔ wʋlʋ ɛmɔ awulo'n, ɛmɔ sɔ́ yí nun kanlanman, nán bɛ munlan bɛ
jʋjɔ bɛ́ konvin abʋ. 10 Nyanmɪan Kpili a man ɛmɔ anun kʋn biala
Wawɛ nun junman. Junman ngacile ngacile sɔ'n, sʋanlan kʋn lí yí
dɪɛ'n kpa ɔ fá bʋ́ka yí manngʋn'n-mɔ kɛ ɔ sɛ fata'n. 11 Sʋanlan m'ɔ
kan Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, ɔ hán ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan kɔ man yí kɛ ɔ
hán'n. Sʋanlan m'ɔ bʋka yí manngʋn'n-mɔ'n, ɔ fá anwʋnsɛlɛ'n kʋalaa
mɔ Nyanmɪan Kpili a fa a man yí'n ɔ bʋ́ka bɛ́. Like biala anun, yɛ yɔ́
yí sɔ maan anunminnyanmʋn hán Nyanmɪan wɔ Zozi Kilisi dunman
nun. Ɔ sanlɪn kɛ anunminnyanmʋn'n nʋn tunmin'n tɪ yí dɪɛ cɪan daa.
Amɪn!

Amannɪnhunnun nʋn nyila'n

12 Anianman ehulo mma, ɛmɔ lɛ nwun amannɪnhunnun.
Amannɪnhunnun sɔ'n tɪ kɛ sîn mɔ b'a kpʋnmgbɔ b'a gua ɛmɔ anwʋn
ɔ. Nán bɛ man ɔ sin bɛ́ nwʋn kɛ ɛjɔlɛ ngacile bie yɛ̂ ɔ'a tʋ ɛmɔ ɔ.
13 Nan ɛmɔ lí fɛ kɛ ɛmɔ lɛ nwun Kilisi amannɪnhunnun'n bie, nán
cɪan mɔ ɔ 'yɪ yí anunminnyanmʋn'n kele'n, ɛmɔ a li fɛ dede ɔ'a bʋ
sʋ. 14 Sɛ Kilisi dunman nun menian'n-mɔ kpɛ ɛmɔ nzʋba a, nyila
kan ɛmɔ. Ɔ sanlɪn kɛ anunminnyanmʋn Wawɛ'n m'ɔ tɪ Nyanmɪan
Wawɛ'n wɔ ɛmɔ anun. 15 Nán man ɛmɔ anun bie nwun amannɪɛ kɛ
ɔ'a li awue, anaan ɔ'a wua, anaan ɔ'a yɔ ɛtɛ, anaan ɔ'a li abie ɛjɔlɛ dɪɛ
anun cenjin. 16 Nan sɛ ɛmɔ anun bie lɛ nwun amannɪɛ Kilisi dunman
nun an, n'ɔ man yí nwʋn nyian kun yí. Nan ɔ lá Nyanmɪan asɪ kɛ ɔ
tɪ Kilisi sʋanlan.

17 Afɪ mân'n ndɛɛ ebua nɪn a li mʋa a bɔ yí bʋ Nyanmɪan menian'n-
mɔ ɛlɔ. Yɛ́ mɔ yɛ tɪ yí menian'n, sɛ ndɛɛ ebua'n bɔ yí bʋ yɛ́ ɛlɔ a,
anɪn bɛ́ mɔ bɛ nne man Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ nni man'n, bɛ́
ayuelɪɛ'n, ɔ 'yue bɛ́ sɛ? 18 Afɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan:

Bɛ́ mɔ bɛ tɪ fɔ́ʋ́n'n,
sɛ bɛ́ ti ele tɪ man nzɛmɪndɛ a,
anɪn bɛ́ mɔ bɛ nne man Nyanmɪan bɛ nni man
ɔ nʋn ati anun ɛtɛ mma'n-mɔ, bɛ 'yɔ bɛ́ nwʋn sɛ?

19 Yí sɔ ati, bɛ́ mɔ bɛ lɛ nwun amannɪɛ, m'ɔ tɪ Nyanmɪan akunnun
like'n, bɛ fá bɛ́ nwʋn bɛ wúla Nyanmɪan asa nun kpa bɔkɔɔ nán bɛ yɔ́
nyɔlɪɛ kpa. Afɪ yí m'ɔ bɔlɪ ɛmɔ'n, ɔ tɪ ananhɔlɛfʋɛ, yí anɔhʋba'n m'ɔ
bɔlɪ ɛmɔ'n, ɔ 'di sʋ.

5

Asɔnɪn mgbain'n-mɔ

1 Kɪkaala dɪɛ, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ kaan mɔ mɪɪn fa mɪn tʋ asɔnɪn mgbain'n-
mɔ mɔ bɛ wɔ ɛmɔ afian ɛlɔ nɪn anyunnun'n. Mín muonun n dɪ
asɔnɪn kpain'n bie kɛ bɛ́. Mɪn di Kilisi amannɪnhunnun'n mɔ ɔ'a
nwun yí nɪn anwʋn adanzɪɛ, ɛsɛ mɛlɛ mɔ ɔ 'ba a'n, mɪn 'tanlan yí
anunminnyanmʋn nɪn anun bie. Yí sɔ ati, mɪn 'sɛlɛ ɛmɔ mɪn bʋtʋ bɛ́
kɛ: 2 Nyanmɪan menian'n-mɔ mɔ ɔ'a fa bɛ́ ɔ'a wula ɛmɔ asa nun'n, bɛ
tɪ kɛ mmʋa kpule, ɛmɔ nían bɛ́ sʋ kpa. Nán bɛ nɪan bɛ́ sʋ kɛ junman
mɔ bɛ lɛ fa bɛ tinndin ɛmɔ kɛ bɛ lí ɔ, nan ɛmɔ yí bɛ́ kunnun bɛ nían
bɛ́ sʋ kpa bɔkɔɔ kɛ Nyanmɪan kulo'n. Nán bɛ yɔ yí kɛ bɛ lɛ nɪan bɛ́ sʋ
bɛ kpʋnndɛ nun esika. Nan ɛmɔ sí bɛ́ hue bɛ nían bɛ́ sʋ. 3 Menian mɔ
Nyanmɪan a fa bɛ́ a wula ɛmɔ asa nun'n, nán bɛ sisi bɛ́, nan ɛmɔ mɔ

bɛ tı mmʋa ɛnıanfʋɛ'n, ɛmɔ bɔ́ bala kpa maan bɛ nían sʋ bɛ bɔ́ bie.
4 Yí dıɛ cıan mɔ Kilisi m'ɔ tı Bʋa Ɛnıanfʋɛ Kpain'n kɔ a'n, anın ɛmɔ
nyan anunminnyanmʋn abotile'n m'ɔ nzɛcı man lé'n.

Asɔnın mma'n-mɔ

5 Ɛmɔ mgbafɛlɛ'n-mɔ kʋsʋ, ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ mán
mgbain'n-mɔ. Afı mıın kan mın kele ɛmɔ kʋalaa kɛ bɛ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn
ası bɛ mán bɛ́ nwʋn. Ɔ sanlın kɛ b'a hɛlɛ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nın anun kɛ:
Atubɛnwʋn mma'n-mɔ,
Nyanmıan Kpili nʋn bɛ́ le yí.
Nan bɛ́ mɔ bɛ bɛbɛlɛ bɛ́ nwʋn ası'n,
Nyanmıan nwun bɛ́ nwʋn anwunnvoe.
6 Yí sɔ ati, mıın kan mın kele ɛmɔ kɛ ɛmɔ bɛ́bɛlɛ bɛ́ nwʋn ası bɛ mán
tunminfʋɛ Nyanmıan Kpili, nán ɔ'a man ɛmɔ sʋ mɛlɛ kasian nın anun.
7 Ɛmɔ fá bɛ́ nzusue'n kʋalaa bɛ wúla yí sa nun, ɔ sanlın kɛ ɔ nıan ɛmɔ
lıka.
8 Ɛmɔ sésie bɛ́ nwʋn, bɛ sísa bɛ́ nwʋn, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ kpɔfʋɛ
Abɔnsanmʋn lɛ bɔ ɛmɔ anwʋn mgbɔlɔka kɛ tɛtıanfʋɛ mɔ yí nyın a
bʋlʋ ɔ lɛ tɛtıan ɔ kpʋnndɛ naan mɔ ɔ 'cı yí di ɔ. 9 Ɛmɔ tíla bɛ́ dedi nın
anun kpa bɛ jínlan bɛ́ ja nun kpunndiin wɔ yí nyunnun. Afı asɔnın
mma'n-mɔ mɔ bɛ wɔ mân'n lıka kʋalaatin'n, kɛ bɛ nwun yalɛ nın anın.
10 Kıkaala ɛmɔ lɛ nwun yalɛ kaan, yí nzin, Nyanmıan Kpili m'ɔ sı
anwunnvoe sʋnman'n, mɔ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ kɛ ɛmɔ nʋn Kilisi bɛ yɔ́ kʋn
bɛ tánlan yí anunminnyanmʋn'n m'ɔ le man ayuelıɛ nın anun'n, yí
muonun, ɔ 'sesie ɛmɔ kpa. Ɔ 'man ɛmɔ tin. Ɔ 'man ɛmɔ anwʋnsɛlɛ. Ɔ
'man ɛmɔ jinlan bɛ́ ja nun kpunndiin. 11 Tunmin'n tı yí dıɛ cıan daa!
Amın.

Ngalıɛ nʋn ahın ebisa

12 Anianman *Silivın yê ɔ'a bʋka mín maan m'an hɛlɛ kalata sin
kaan ɛhı m'an nwan ɛmɔ ɔ. Ɔ tı anianman m'ɔ nanndı ananhɔlɛ atın
nın asʋ ɔ. Mıın fa kalata sɔ'n mın wowula ɛmɔ anwʋnsɛlɛ ɛsɛ mın
kele ɛmɔ kɛ Nyanmıan a nwun yɛ́ nwʋn anwunnvoe sakpa. Yí ti, ɛmɔ
jínlan bɛ́ ja nun kpunndiin.
13 Asɔnın mma'n-mɔ mɔ bɛ wɔ *Babilɔnʋn mɔ Nyanmıan a fɛlɛ bɛ́ yí
nwʋn kɛ ɔ'a fɛlɛ ɛmɔ'n, bɛ́ nwan bɛ 'bisa ɛmɔ ahın. Maakı mɔ asɔnın
nın anun ɔ tı mín wa'n, yí kʋsʋ yí nwan ɔ 'bisa ɛmɔ ahın.
14 Ɛmɔ bísa bɛ́ nwʋn ahın bɛ tɔ́ bɛ́ nwʋn nun.
Bɛ́ kʋalaa mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Kilisi'n, Nyanmıan cícı bɛ́ lʋa.

PIƐLI KALATA'N M'Ɔ TƆ SƱ NNYUAN'N

M'ɔ wɔ nun'n

Pɪɛlɪ hɛlɛlɪ kalata ɛhɪ nwanlɪn bɛ́ kʋalaa mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Zozi Kilisi'n. Anɪn ɔ lɛ kan kele bɛ́ kɛ ɔ sɪ kɛ ɔ ngɔ hyɛ man, ɔ 'ba wu. Ɛhɪka ati, ɔ kulo kɛ ɔ kacɪ bɛ́ ninnge'n-mɔ m'ɔ heheleli'n. Alimʋa kalata'n mɔ Pɪɛlɪ hɛlɛlɪ nɪn anun, ɔ lɛ kan kele asɔnɪn mma'n-mɔ kɛ sɛ mân'n lɛ kele bɛ́ ahʋlʋwa a, bɛ tíla bɛ́ dedi nɪn anun kpolo. Kalata'n m'ɔ tɔ sʋ nnyuan ɛhɪ anun, ɔ lɛ kan kele bɛ́ kɛ sɛ ato ngehelefʋɛ-mɔ fite asɔnɪn nɪn anun nán bɛ lɛ kekele ato ninnge bɛ sɛcɪ yí a, bɛ sɔ́ ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ tɪlɪ nɪn anun kpa.

Kalata nɪn ati 1.1-15, Pɪɛlɪ lɛ kan like ati m'ɔ man ɔ lɛ kɛlɛ yí kalata'n: ɔ 'kacɪ asɔnɪn mma'n-mɔ maan bɛ́ ti tanlan wawɛ nun ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ hanlɪn helelɪ bɛ́ nɪn asʋ. Alimʋa ɛkacɪɛ dɪɛ'n (1.16-21) tʋ de Zozi Kilisi anwʋn Ɛjɔlɛkpa'n. Ɛjɔlɛkpa sɔ'n, yí Pɪɛlɪ muonun nʋn mmɔfʋɛ'n-mɔ di yí nwʋn adanzɪɛ kɛ ɔ tɪ ananhɔlɛ. Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ mɔ Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n hyʋɪnlɪn bɛ́ maan bɛ hɛlɛlɪ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ Nwannzan-nwannzan'n kʋsʋ di yí nwʋn adanzɪɛ. Kalata nɪn ati nnyuan nɪn anun, Pɪɛlɪ lɛ bɔ ato ngehelefʋɛ'n-mɔ nyɔlɪɛ'n-mɔ bɛ fa bɛ sɛcɪ asɔnɪn'n tɛtɛlɛ nun. Ɛkannzʋɛ mɔ Zudɪ kannzʋlɪ ato ngehelefʋɛ'n-mɔ yí kalata nɪn anun'n, yí kʋnmgba nɪn ala bɔbɔ yɛ̂ yɛ nwun yí Pɪɛlɪ kʋsʋ kalata nɪn anun ɔ. Kalata nɪn ati nsan nɪn anun, Pɪɛlɪ lɛ bua bɛ́ mɔ bɛ́ nwan yɛ́ Mɪn Zozi ngɔ sa ngɔ a man ɔ ngɔ bua man mân'n ndɛɛ'n. Ɔ lɛ kacɪ bɛ́ kɛ sɛ Kilisi a hyɛ nán ɔ walɪ man an, anɪn bɛ nwún yí kɛ Nyanmɪan a si abʋtalɛ. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan ngulo man kɛ sʋanlan fíí minlin, nan ɔ kulo kɛ bɛ́ kʋalaa bɛ kaci bɛ́ asɪtanlan'n bɛ fi bɛ́ ɛtɛ nɪn anun bɛ jasʋ (3.9). Kalata nɪn agualɪɛ nun, Pɪɛlɪ kulo kɛ asɔnɪn mma'n-mɔ mɪan bɛ́ bʋ bɛ tanlan anwʋntɪɛ nun nán Nyanmɪan a nnyan man bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ'a ngan man mɛlɛ mɔ Kilisi 'sa ba'n (3.11-18).

Ahɪn ebisa

1 Mín, Simʋn Pɪɛlɪ, mɔ n dɪ Zozi Kilisi akʋa ɛsɛ n dɪ yí bɔfʋɛ'n yɛ̂ mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ ɔ. Mɪɪn kɛlɛ mɪn nwan ɛmɔ kʋalaa mɔ ɛmɔ le dedi kʋnmgba'n mɔ yɛ le yí mɔ yí nwʋn cian'n. Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ Nyanmɪan m'ɔ tɪ yɛ́ Ngʋandefʋɛ nɪn adawʋlʋman, y'a nyan dedi sɔ'n ɔ sanlɪn kɛ ɔ tɪ sɛsɛ. 2 Mɪn 'bisa ɛmɔ ahɪn. Nyanmɪan nʋn yɛ́ Mɪn Zozi, bɛ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe, ɛsɛ bɛ́ man ɛmɔ alʋa cícɪ bɛ́ nwʋn kpa. Bɛ mán ɛmɔ sí bɛ́ kpa.

3 Zozi Kilisi mɔ Nyanmɪan tunmin'n wɔ yí nun'n, ɔ'a fa yí kʋalaa m'ɔ cian'n ɔ'a man yɛ́ maan yɛ bu amanmuo m'ɔ sɔ Nyanmɪan anyɪn. Ɔ'a man y'a sɪ Nyanmɪan m'ɔ fɛlɛlɪ yɛ́ kɛ yɛ yɔ́ kpa kɛ yí muonun ɛsɛ yɛ wʋ́lʋ yí anunminnyanmʋn nɪn anun'n. 4 Yí ti, ninnge mgbakpa'n-mɔ m'ɔ falɪ bɔlɪ yɛ́ anɔhʋba'n, ɔ'a man yɛ́ sa a han bɛ́. Ninnge sɔ'n-mɔ dunman nun, ɛmɔ kʋala bɛ nwanndi mân ɛhɪ anun anyɪnbʋlʋ ninnge ɛtɛ'n m'ɔ man ewue'n nán ɛmɔ nʋn Nyanmɪan bɛ yɔ kʋn.

5 Ɛhɪka ati, ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ bɔ́ bala kpa bɛ tʋ́ bɛ́ dedi nɪn asʋ. Ɛmɔ nwún ngɛlɛ bɛ tʋ́ bɛ́ abalabɔ kpa nɪn asʋ. 6 Ɛsɛ ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn

bɛ sɔ́ bɛ́ nwʋn bɛ tʋ́ ngɛlɛ nɪn asʋ. Ɛmɔ sí abʋtalɛ bɛ tʋ́ bɛ́ nwʋn ɛsɔ nɪn asʋ. Ɛmɔ fá bɛ́ nwʋn bɛ bɔ́ Nyanmɪan. 7 Ɛmɔ anwʋn ɛbɔ mɔ b'a fa b'a bɔ Nyanmɪan'n, ɛmɔ húlo anianman'n-mɔ bɛ bʋ́ka sʋ. Ɛmɔ húlo menian'n-mɔ kʋalaatin bɛ tʋ́ anianman'n-mɔ ehulo nɪn asʋ. 8 Ninnge m'ɔ di kɛ ɛmɔ nyan yí bɛ́ asɪtanlan nɪn anun nɪn anɪn. Sɛ ɛmɔ nyan yí dɔʋn an, ɔ 'man ɛmɔ di junman'n kanlanman kpa ɛsɛ bɛ 'sɪ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi bɛ kɔ bɛ́ nyunnun. 9 Nan sʋanlan mɔ ninnge sɔ'n-mɔ nnʋn man yí nun'n, anɪn ɔ tɪ kɛ anyɪnsinlinwafʋɛ anaan ɔ tɪ kɛ sʋanlan m'ɔ nnwun man mʋa. Ɔ tɪ sʋanlan mɔ yí lʋa a fi kɛ yí ɛtɛ'n m'ɔ yɔlɪ yí daba'n, Nyanmɪan a fa a hye yí. 10 Yí sɔ ati, ɛfɛlɛ'n mɔ Nyanmɪan a fɛlɛ ɛmɔ ɛsɛ ɔ'a fa ɛmɔ'n, ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ jínlan nun cɪnnjɪn kpa. Ɔ sanlɪn kɛ sɛ ɛmɔ yɔ yí sɔ a, ɛmɔ ngɔ tɔ man ɛtɛ nun lé. 11 Ɛbɛlɛ nɪn anun yɛ̂ Nyanmɪan 'tike yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ yɛ́ Ngʋandefʋɛ'n Belemgbin Mân'n m'ɔ mgbɛ man nun lé nɪn anʋan'n maan ɛmɔ wʋlʋ nun ɔ.

12 Ɛhɪka ati, cɪan biala mɪn 'kacɪ ɛmɔ ninnge sɔ'n-mɔ kɛmɔ afɪ ɛmɔ sɪ bɛ́ daba'n maan ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ ɛmɔ tɪlɪ'n fɔtɔ ɛmɔ kpa. 13 Kɛmɔ n dɛ tɪ asɪ'n, mɪn de mɪn di kɛ ɔ tɪ kpa kɛ n gácɪ ɛmɔ ninnge sɔ'n-mɔ nán ɛmɔ alʋa a nvi man bɛ́ nwʋn. 14 Afɪ mɪn sɪ kɛ ɔ ngɔ hyɛ man, m 'ba wu kɛ yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi hanlɪn helelɪ mín'n. 15 Nan kɛmɔ n wuli man'n, mɪn 'bɔ mɔndɪnlɪn mɪn kɛlɛ kalata sɔ'n-mɔ mɪn sie ɛmɔ. Yí dɪɛ sɛ mɪn wu a, anɪn ɛmɔ alʋa nvi man ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ.

Zozi Kilisi anunminnyanmʋn'n

16 Ɛhɪ, yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi tunmin m'ɔ le yí ɔ nʋn yí ɛwalɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ yɛ̂ yɛ hanlɪn yɛ helelɪ ɛmɔ ɔ. Nán ɛjɔlɛ mɔ menian'n-mɔ bɔ bɛ́ ti anun bɛ kan'n yɛ̂ yɛ hanlɪn ɔ. Nan yɛ nwunlin yí anunminnyanmʋn kpili'n yɛ́ nyɪnsʋ. 17 Mɛlɛ mɔ Nyanmɪan m'ɔ tɪ Sɪɛ'n 'man yí asasʋɛ ɔ wula yí anunminnyanmʋn'n, anɪn yɛ wɔ ɛbɛlɛ. Yí anunminnyanmʋn kpili nɪn anun, Nyanmɪan kɔ man bɛ kɔ tɪ yí nɪn'n. Yí nwan: “Mín ehulo Baa y'ɔ le sʋanlan ɛhɪ. M'an fa mín lʋa'n kʋalaa m'an wula yí nun.” 18 Mɛlɛ mɔ anɪn yɛ nʋn yí wɔ bʋka nwannzan-nwannzan nɪn asʋ ɛlɔ'n, yɛ́ bɔbɔ muonun yɛ tɪlɪ anɪɛ sɔ'n m'ɔ fi nyanmɪansʋ'n.

19 Yí sɔ ati, yɛ de ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn'n yɛ di kpa. Ɔ fata kɛ ɛmɔ yɔ anzʋɛ bɛ tie ɛjɔlɛ sɔ'n kpa. Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ tɪ kɛ kanlannɪɛ m'ɔ lɛ ta awosin nun ɔ. Ɔ 'ta dede alɪbahɪan nzalama'n fite nán alíɛ nɪn a hɪn. Zozi Kilisi m'ɔ tɪ kɛ alɪbahɪan nzalama sɔ'n 'ta ɛmɔ ahʋnlɪn'n-mɔ anun. 20 Yí bɛ-yue-asɪɛ, ɛmɔ nwún yí kɛ, ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ hanlɪn, m'ɔ wɔ Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ nɪn anun'n, nán bɛ́ ngʋnmɪn bɛ́ ti anun yɛ̂ bɛ bɔlɪ bɛ́ hanlɪn ɔ. 21 Ɔ sanlɪn kɛ ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan kɔ fɪtɪ nun ɔ kɔ hele'n, ɔ tɪ man like mɔ sʋanlan muonun kʋala kɛ ɔ bɔ yí ti anun ɔ kan ɔ. Nan Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n m'ɔ wɔ mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ anun'n y'ɔ man bɛ jʋjɔlɪ Nyanmɪan anʋan ɔ.

2

Ato ngehelefʋɛ'n-mɔ

1 Ɛhɪ, daba anɪn ato mgbɔmanfʋɛ-mɔ wɔ Nyanmɪan menian'n-mɔ anun. Ato ngehelefʋɛ-mɔ kʋsʋ 'ba fite fite ɛmɔ afian. Bɛ 'ba hehele ato ninnge nvɪalɪɛ nun bɛ sɛcɪ asɔnɪn'n. Menian sɔ'n-mɔ mɔ yɛ́ Mɪn a le bɛ́

ti fi bɛ́ ɛtɛ nɪn anun'n, b'a kaci bɛ́ nzin b'a si yí. Bɛ́ nyɔlɪɛ sɔ'n 'ba man
bɛ wu nvu nun. 2 Menian dɔʋn 'ba fa bɛ́ atɪn ɛtɛ nɪn asʋ yê bɛ́ nyɔlɪɛ
ɛtɛ'n dunman nun, menian'n-mɔ 'ba han Nyanmɪan ananhɔlɛ atɪn nɪn
anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. 3 Esika anyɪnbʋlʋ'n dunman nun, ato ngehelefʋɛ sɔ'n-
mɔ 'ba bɔ ɛmɔ apoo bɛ didi ɛmɔ anwʋn. Nan Nyanmɪan m'ɔ bua ndɛɛ
nɪn a fa bɛ́ nwʋn ajʋnlɪn dada angʋnmɪn. Ɔ ngɔ hyɛ man fíí ɔ 'ba bɔ
bɛ́ bʋsʋ.

4 Afɪ nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ yɔlɪ ɛtɛ'n, Nyanmɪan Kpili
a nva man bɛ́ nwʋn sa a nje man bɛ́. Nán ɔ'a hyɪ bɛ́ ɔ'a gua bɔnza
kpili nɪn anun, lɪka m'ɔ tɪ awosin'n. Bɛ wɔ ɛbɛlɛ dede ɔ 'bua bɛ́ ndɛɛ.
5 Nyanmɪan a nyaci man daba daba menian'n-mɔ anwʋn sa ɔ'a nje man
bɛ́. Ɔ manlɪn esue kpili tɔlɪ dede ɔ nʋanlɪn menian ati anun ɛtɛ'n-mɔ
mɔ anɪn bɛ wɔ mân sɔ nɪn anun'n. Bian'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Nowe mɔ
anɪn ɔ tu menian'n-mɔ fʋɔ kɛ bɛ bɔ́ bala kpa'n, ɔ nʋn menian nsʋ ala
yê Nyanmɪan Kpili lelɪ bɛ́ ngʋan ɔ. 6 Nyanmɪan Kpili bɔlɪ Sodɔmʋn
nʋn Gomɔɔ kulo'n-mɔ abʋsʋ. Ɔ tʋlɪ bɛ́ nun sîn dede bɛ tɔlɪ nzʋan. Ɔ'a
yɔ bɛ́ sɔ maan bɛ nwun yí kɛ menian mɔ bɛ́ nyɪn nzɔ man yí'n, kɛ bɛ́
ayuelɪɛ'n yue yí nɪn anɪn. 7 Mɛlɛ sɔ'n, Lɔtʋ m'ɔ tɪ sʋanlan kpa, m'ɔ di
menian'n-mɔ ɛtɛ'n mɔ bɛ yɔ nɪn anwʋn yalɛ'n, Nyanmɪan Kpili lelɪ yí
ngʋan. 8 Anɪn sɛsɛfʋɛ sɔ'n tɪ ɛtɛfʋɛ'n-mɔ afian. Ɛtɛfʋɛ sɔ'n-mɔ nyɔlɪɛ'n
mɔ bɛ yɔ yí cɪan daa m'ɔ tɪ ɛtɛ ɔ nwun yí'n, ɔ man ɔ di yalɛ. 9 Ɛhɪka
ati, yɛ́ Mɪn sɪ atɪn mɔ ɔ 'bu sʋ ɔ de bɛ́ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a bɔ yí'n
fi emian nɪn anun. Nan ɛtɛfʋɛ'n-mɔ dɪɛ, mɔ Nyanmɪan a fa a sie bɛ́'n
y'ɔ le ndɛɛ ebua'n mɔ ɔ 'bua bɛ́ ndɛɛ ebua cɪan nɪn anun'n. 10 Menian
mɔ bɛ mmu man Nyanmɪan Kpili tunmin'n like fíí mɔ ninnge ɛtɛ mɔ
anwʋnnaan'n kulo'n yê cɪan daa bɛ yɔ'n, bɛ́ yê Nyanmɪan 'tua bɛ́ kalɛ
nɪn ɔ.

Ato ngehelefʋɛ sɔ'n-mɔ mɔ n ganlɪn bɛ́ ɛjɔlɛ'n, bɛ nzulo man sʋanlan
fíí, ɛsɛ bɛ tu bɛ́ nwʋn. Bɛ́ nyɪn nzɔ man nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ
mɔ bɛ le anunminnyanmʋn'n, nan bɛ kan bɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. 11 Kʋsʋ
nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ muonun mɔ bɛ le anwʋnsɛlɛ kpa ɔ nʋn
tunmin bɛ tala ato ngehelefʋɛ sɔ'n-mɔ'n, bɛ ngan man ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ
ndia man bɛ́ wɔ Nyanmɪan anyunnun. 12 Nan menian sɔ'n-mɔ nzɪ man
ngɛlɛ fíí. Bɛ yɔ bɛ́ ninnge'n-mɔ kɛ ebolo naan. Mɔ bɛ́ ti'n kɔ se bɛ́'n
yê bɛ yɔ ɔ. Bɛ́ ɛhyɪɛ nʋn bɛ́ ehuan ati yê bɛ bɔlɪ bɛ́ ɔ. Menian sɔ'n-mɔ
kan like mɔ bɛ nzɪ man yí nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. Bɛ 'wu sakpa kɛ ebolo
naan'n-mɔ wu yí'n. 13 Yalɛ'n mɔ bɛ kele menian'n-mɔ'n, Nyanmɪan
Kpili 'ba hele bɛ́ bie. Eyua sʋ kpa yê bɛ yɔ bɛ́ ninnge ɛtɛ'n-mɔ ɔ. Sɛ
ɛmɔ lɛ di ɛnyɪnmɪan nán bɛ ba ɛmɔ afian an, bɛ́ abalabɔ ɛtɛ'n gua
ɛmɔ anyunnun asɪ. Ɛsɛ bɛ di apoo'n mɔ bɛ bɔ ɛmɔ nɪn anwʋn fɛ.
14 Balasua ɛjɔlɛ yê ɔ wɔ bɛ́ ajʋnlɪn nun ɔ. Cɪan daa bɛ yɔ ɛtɛ'n bɛ kɔ
bɛ́ nyunnun. Bɛ laka menian'n-mɔ mɔ Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n tɪlɪ
man bɛ́'n maan bɛ gua kunman nun. Esika anyɪnbʋlʋ y'ɔ la bɛ́ nwʋn
ɔ. Menian sɔ'n-mɔ a fa munnzue. 15 Bɛ fi ananhɔlɛ atɪn nɪn asʋ b'a
jasʋ. B'a minlin b'a fa Bozɔɔ awa Balamʋn m'ɔ kulo esika nɪn atɪn
dɪɛ nɪn asʋ. Balamʋn sɔ'n, esika nɪn anyɪnbʋlʋ dunman nun, ɔ yɔlɪ
nyɔlɪɛ ɛtɛ. 16 Nan cɪan kʋn Nyanmɪan tuli yí nyunnun wɔ yí anzʋsɛlɛ
nɪn anwʋn. Afɪ afunlunmun'n mɔ anɪn ɔ tɪ sʋ'n, ɔ tɪ naan m'ɔ njʋjɔ
man. Afunlunmun'n kɔ jʋjɔ kɛ kulo sʋanlan jʋjɔ'n ɔ kɔ tua kpɔmanfʋɛ
sɔ nɪn atɪn wɔ yí nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn anwʋn.

17 Menian sɔ'n-mɔ tɪ kɛ asue mɔ ɔ'a sɪsan ɔ. Bɛ tɪ kɛ esue mɔ ɔ'a
munlan mɔ anwʊnman'n nʊn yí a hɔ ɔ. Nyanmɪan Kpili a sesie bɛ́
lɪka awosin bibaa kpa nɪn anun. 18 Bɛ kolo bɛ́ nʊan nun mgban. Bɛ
sua bɛ́ mɔ kɪkaala bɛ fi ɛtɛfʊɛ'n-mɔ asa nun b'a foti'n ngaa bɛ man bɛ
nɪan bɛ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n-mɔ asʊ maan bɛ gua kunman nun biekun. 19 Bɛ
kan bɛ kele bɛ́ kɛ bɛ 'ba nyan fanwʊndi, nan kʊsʊ anɪn bɛ́ muonun
bɛ tɪ ɛtɛ'n m'ɔ fa bɛ kɔ ewue nun'n nganga. Ɔ sanlɪn kɛ like m'ɔ sie
sʊanlan'n man sʊanlan sɔ'n kaci yí kanga. 20 Afɪ menian mɔ bɛ kɔ
sɪ yɛ́ Mɪn yɛ́ Defʊɛ Zozi Kilisi, mɔ bɛ kɔ tɪ bɛ́ nwʊn fi mân nɪn anun
ninnge nvuin nvuin'n-mɔ anwʊn'n, sɛ bɛ sa bɛ́ nzin ninnge sɔ'n-mɔ
anwʊn biekun an, bɛ etolo mɔ bɛ kɔ tolo'n, anɪn daba dɪɛ'n tɪ kpa. 21 Ɔ
tɪ kpa man menian sɔ'n-mɔ kɛ ahan b'a nwun man Nyanmɪan atɪn'n,
ɔ tala kɛ bɛ kɔ nwun yí nán b'a ju yí mala nwannzan-nwannzan'n
m'ɔ kɔ hele bɛ́'n b'a tʊ'n. 22 Mɔ ɔ'a tʊ bɛ́'n, ɔ kele kɛ anyɪnndala'n mɔ
menian'n-mɔ bu'n tɪ ananhɔlɛ. Bɛ́ nwan: “Cʊa nɪn a sa yí nzin ɔ'a li
like'n m'ɔ kpuli'n,” ɛsɛ “Kpolike'n mɔ b'a bia yí'n, ɔ'a sa ɔ'a kunndo yí
nwʊn asâ nɪn anun biekun.”

3

Yɛ́ Mɪn ɛwalɛ'n

1 Ehulo mma, ɛ 'nwun kalata'n m'ɔ tian yí nnyuan'n mɔ mɪɪn kɛlɛ
mɪn bɛlɛ ɛmɔ'n. Kalata nnyuan sɔ'n kʊalaa anun, mɪn kacɪ ɛmɔ ninnge
mɔ ɛmɔ sɪ yí daba'n mɪn man ɛmɔ ati tanlan sʊ kpa. 2 Mɪn kulo kɛ
ɛmɔ ati kacɪ ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ kʊnlʊn-ngʊnlʊn'n-mɔ
hanlɪn yí daba'n. Ɛsɛ mɪn kulo kɛ ɛmɔ ati kacɪ yɛ́ Mɪn yɛ́ Defʊɛ'n
mala'n mɔ ɛmɔ mmɔfʊɛ'n-mɔ sɪnlɪn ɛmɔ ɛlɔ bɛ heheleɪ ɛmɔ'n.
3 Mín ɛjɔlɛ'n m'ɔ li mʊa'n y'ɔ le kɛ, ɛmɔ nwún yí kɛ mɛlɛ kasian nɪn
anun, menian mmie-mɔ 'ba fite fite. Menian sɔ'n-mɔ 'ba yɔ nyɔlɪɛ ɛtɛ'n
mɔ bɛ́ muonun bɛ́ kunnun kulo'n. Bɛ 'ba gʊlʊ ɛmɔ anwʊn 4 bɛ kan kɛ:
“Asʊ Zozi a mmɔ man anɔhʊba kɛ ɔ 'ba ɔ? Nan ɔ wɔ nin? Ɔ sanlɪn kɛ,
kɛ yɛ́ nan-mɔ wuli dada angʊnmɪn dede m'ɔ ju ɛnɛ'n, ninnge'n kʊalaa
mɔ Nyanmɪan bɔlɪ'n, fíí kacili man!” 5 Menian sɔ'n-mɔ, bɛ man bɛ́ lʊa
fi bɛ́ nwʊn kɛ daba daba, Nyanmɪan Kpili le yí Nʊan Ɛjɔlɛ'n y'ɔ bɔlɪ
anwunno nʊn asɪ ɔ. Ɔ man asɪɛ'n fi nzue nun fitelɪ, nan ɔ'a tɪ asɪɛ'n
fi nzue nɪn anwʊn. 6 Ɛsɛ Nyanmɪan kpili le nzue y'ɔ falɪ sɛcɪlɪ daba
mân nɪn ɔ. Mân'n kʊalaa nʊanlɪn. 7 Nan anwunno nʊn asɪɛ'n mɔ bɛ
wɔ ɛwa ɛnɛ'n, Nyanmɪan Anʊan Ɛjɔlɛ kʊnmgba sɔ nɪn a fa bɛ́ a sie
dede ɔ 'ju cɪan mɔ ɔ 'tʊ bɛ́ nun sîn. Ɔ'a fa bɛ́ ɔ'a sie dede ɔ 'ju cɪan mɔ
ɔ 'bua mân'n ndɛɛ ɔ kun ɛtɛfʊɛ'n-mɔ.
8 Ehulo mma, ɛjɔlɛ kʊn ɛhɪ, nán bɛ man bɛ́ lʊa fi. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ
le kɛ yɛ́ Mɪn anyunnun, cɪan kʊn tɪ kɛ afʊɛ akpɪɪ, yê “afʊɛ akpɪɪ tɪ
yí nyunnun cɪan kʊn.” 9 Menian'n mmie-mɔ jʊnlɪn kɛ like'n mɔ yɛ́
Mɪn nwan ɔ 'yɔ'n, ɔ'a hyɛ yí nwʊn sʊnman. Nán yí sɔ ɔ, nán ɔ'a si
abʊtalɛ ɛmɔ dunman nun. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ ngulo man kɛ ɛmɔ nunhan
bie fíí minlin, nan ɔ kulo kɛ bɛ́ kʊalaa bɛ fi bɛ́ ɛtɛ nɪn anun bɛ jasʊ.
10 Nan kʊsʊ yɛ́ Mɪn ɛwalɛ cɪan'n, ɔ 'fu yɛ́ nun kɛ awofʊɛ. Cɪan sɔ'n,
nyanmɪan'n 'ba han nun, ɔ 'man menian'n-mɔ anwʊn wʊsʊ bɛ́ nán yí
bʊsʊ a nunnun. Sîn 'ba jue yala anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ. Asɪɛ'n nʊn
sʊ ninnge'n kʊalaa abʊsʊ 'ba bɔ.

11 Sɛ ninnge'n-mɔ kʋalaa ayuelıɛ'n tı sʋa a, anın ɛmɔ nían bɛ́
nwʋn kpa wɔ bɛ́ abalabɔ nın anun. Ɔ di kɛ ɛmɔ ɛnanndıɛ'n yɔ
nwannzan-nwannzan m'ɔ kele kɛ ɛmɔ a fa bɛ́ nwʋn b'a bɔ Nyanmıan.
12 Ɛmɔ tánlan bɛ nwʋ́nndɛ Nyanmıan Kpili ɛwalɛ cıan'n, nán ɛmɔ bɔ́
mɔndınlın bɛ yɔ́ like mɔ bɛ yɔ a, cıan sɔ'n kɔ ju ndɛ'n. Cıan sɔ'n, sîn'n
'yala anwunno ɛlɔ ninnge'n-mɔ ɔ bɔ bɛ́ bʋsʋ bɔkɔɔ! 13 Nan yɛ́ dıɛ, yɛ
lɛ nwʋnndɛ anwunno fʋfɔlɛ'n, nʋn asıɛ fʋfɔlɛ'n m'ɔ tı sɛsɛfʋɛ'n-mɔ
lıka mɔ Nyanmıan Kpili a fa a bɔ yɛ́ anɔhʋba'n.
14 Ɛhı ati, ehulo mma, kɛmɔ ɛmɔ lɛ nwʋnndɛ yɛ́ Mın ɛwalɛ'n, ɛmɔ bɔ́
mɔndınlın bɛ bɔ́ bala kpa. Yí dıɛ, cıan m'ɔ kɔ a'n, bɛ nnyan man ɛmɔ
anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ fíí bɛ ngan man wɔ yí nyunnun, nán ɛmɔ a tanlan
wɔ alʋacıcıɛ nun. 15 Ɛmɔ nwʋ́n yí kɛ abʋtalɛ'n mɔ yɛ́ Mın lɛ si'n,
menian'n-mɔ ngʋan ele ti ɔ. Ɛjɔlɛ sɔ'n yê Pɔlʋ m'ɔ tı yɛ́ nianman kpa'n
le ngɛlɛ'n mɔ Nyanmıan manlın yí'n ɔ hɛlɛlı bɛlɛlı ɛmɔ nın ɔ. 16 Yí
kalata'n-mɔ kʋalaa m'ɔ kɔ hɛlɛ nın anun, ɔ kan ɛjɔlɛ sɔ'n. Yí kalata'n-
mɔ anun, ɛjɔlɛ kpɔlɛ kpɔlɛ mmie-mɔ wɔ nun, bɛ́ bʋ ɛtıɛ yɔ sı kpa.
Menian mɔ bɛ nzı man like fíí mɔ bɛ́ dedi'n nza man bɛ́'n, bɛ kaci kaci
ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ. Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ bʋ nga'n, kɛ bɛ kaci kaci yí hɔ.
Bɛ́ muonun bɛ lɛ yɔ bɛ́ nwʋn.
17 Nan ɛmɔ dıɛ, ehulo mma, b'a kacı ɛmɔ. Ɛmɔ nían bɛ́ nwʋn kpa,
nán bɛ́ mɔ bɛ kpɔ Nyanmıan nın a nnaka man ɛmɔ maan ɛmɔ a minlin
man bɛ́ jinlanbɛlɛ kpa'n. 18 Nan ɛmɔ bɔ́ mɔndınlın bɛ tánlan yɛ́ Mın
Zozi m'ɔ tı yɛ́ Ngʋandefʋɛ nın anwunnvoe enwuan'n nʋn yí ɛsıɛ nın
anun bɛ hɔ́ bɛ́ nyunnun. Anunminnyanmʋn hán yí ɛnɛ, ɔ nʋn mɛlɛ
daa! Amın.

ZUAN KALATA'N M'Ɔ LI MUA'N

M'ɔ wɔ nun'n

Kɛ menian'n-mɔ lɛ kpɪn kele'n, Zozi bɔfʋɛ Zʋan hɔlɪ tanlanlɪn kulo kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Efɛzɪ nɪn asʋ. Ɛbɛlɛ asɔnɪn'n-mɔ, Zozi bɔfʋɛ Pɔlʋ yɛ̂ ɔ bɔlɪ bɛ́ bʋ ɔ. Mɛlɛ mɔ Zʋan walɪ juli ɛbɛlɛ'n, ɔ kacili asɔnɪn sɔ'n-mɔ asʋ kpain. Ɛhɪka ati yɛ̂ ɔ fɛlɛ asɔnɪn'n-mɔ anun menian'n-mɔ yí mma nɪn ɔ.

Zʋan hɛlɛlɪ kalata nsan mɔ yɛ le yí yɛ́ sa nun ɛwa'n. Alimʋa kalata dɪɛ'n, ɔ'a ngɛlɛ ɔ ngɔ man asɔnɪn kʋn anaan sʋanlan kʋn. Nan kalata nɪn an, anɪn ɔ di kɛ asɔnɪn'n-mɔ kʋalaatin kɪnnga. Kalata nɪn anun, ɛjɔlɛ tile nnyuan wɔ nun. Ɛjɔlɛ tile kʋn lɛ sɛlɛ bɛ́ kɛ bɛ nánndɪ ananhɔlɛ atɪn nɪn asʋ. Ɛjɔlɛ sɔ'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ bɛ lé yɛ́ Mɪn Zozi bɛ lí bɛ́ ahʋnlɪn nɪn anun kpa, ɛsɛ bɛ húlo bɛ́ nwʋn. Ɛjɔlɛ tile kʋn kʋsʋ lɛ kannzʋ bɛ́ kɛ bɛ nían bɛ́ nwʋn wɔ bɛ́ mɔ bɛ kekele ato ninnge'n-mɔ anwʋn (2.18-29, 4.1-6).

Sʋanlan'n mɔ yí nʋan ɛjɔlɛ'n man ngʋan'n

y'ɔ le Nyanmɪan Awa Zozi Kilisi

1 Anianman-mɔ, yɛ lɛ kɛlɛ ɛmɔ yɛ bɔ sʋanlan'n mɔ yí nʋan ɛjɔlɛ'n man ngʋan nɪn anwʋn ɛjɔlɛ yɛ kele ɛmɔ. Ninnge'n-mɔ kʋalaa abʋbɔ nɪn anun'n, anɪn sʋanlan sɔ'n wɔ ɛbɛlɛ. Yɛ́ dɪɛ, y'a tɪ yí nʋan anun ɛjɔlɛ, y'a nwun yí yɛ́ nyɪnsʋ, yɛ́ nyɪn a ha yí nwʋn y'a fa yɛ́ sa y'a han yí. 2 Mɛlɛ m'ɔ yɪlɪ yí nwʋn'n, yɛ nwunlin yí. Ɛhɪka ati, yɛ di yí nwʋn adanzɪɛ yɛ lɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ yɛ kele ɛmɔ. Yí yɛ̂ ɔ man yɛ́ ngʋan m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn ɔ. Anɪn ɔ wɔ yɛ́ Sɪ Nyanmɪan anwʋn ɛlɔ yɛ̂ ɔ'a a yɪ yí nwʋn ɔ'a hele yɛ́ ɔ. 3 Anianman-mɔ, sʋanlan sɔ'n, ɔ tɪ Nyanmɪan Awa. Mɔ y'a nwun yí yɛ́ nyɪnsʋ nʋn ɛjɔlɛ mɔ y'a tɪ'n, yɛ lɛ bɔ nun amannɪɛ yɛ kele ɛmɔ kʋsʋ nán ɛmɔ nʋn yɛ́, yɛ kan yɛ bɔ nun yɛ yɔ kʋn. Afɪ yɛ́ dɪɛ, yɛ nʋn yɛ́ Sɪ Nyanmɪan nʋn yí Wa Zozi Kilisi y'a han y'a bɔ nun y'a yɔ kʋn. 4 Ɛhɪka ati yɛ̂ yɛ lɛ kɛlɛ kalata ɛhɪ yɛ bɛlɛ ɛmɔ nán yɛ́ fɛ elie nɪn a la yí nyɪn kpa bɔkɔɔ.

Nyanmɪan tɪ kanlannɪɛ

5 Anianman-mɔ, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi Kilisi hanlɪn helelɪ yɛ́ mɔ yɛ lɛ bɔ nun amannɪɛ yɛ kele ɛmɔ'n. Ɛjɔlɛ sɔ'n, y'ɔ le kɛ Nyanmɪan tɪ kanlannɪɛ, awosin fíí nnʋn man yí nun. 6 Yí ti, sɛ yɛ kan kɛ yɛ nʋn yí y'a han y'a bɔ nun y'a yɔ kʋn nán sɛ yɛ tɛ yɔ awosin nɪn anun nyɔlɪɛ'n-mɔ a, anɪn yɛ lɛ laka laka yɛ́ muonun yɛ́ nwʋn yɛ́ ɛjɔlɛ'n nʋn yɛ́ nyɔlɪɛ'n-mɔ anun. 7 Nan sɛ yɛ tɪ kanlannɪɛ'n yuein nɪn anun kɛ Nyanmɪan muonun tɪ yí nɪn an, anɪn yɛ nʋn ɛmɔ, y'a han y'a bɔ nun. Anɪn yí Wa Zozi moja'n tɪ yɛ́ nwʋn wɔ ɛtɛ biala anun. 8 Sɛ yɛ kan kɛ yɛ nyɔ man ɛtɛ a, anɪn yɛ lɛ laka laka yɛ́ muonun yɛ́ nwʋn, ananhɔlɛ fíí nnʋn man yɛ́ nun. 9 Nan sɛ yɛ kan yɛ́ ɛtɛ'n-mɔ yɛ kele Nyanmɪan an, ɔ 'fa yɛ́ nwʋn sa ɔ ce yɛ́, ɛsɛ ɔ 'tɪ yɛ́ nwʋn wɔ ɛtɛ biala anun. Yɛ kʋala yɛ de yí yɛ tʋ nun. Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan tɪ sɛsɛfʋɛ. 10 Sɛ yɛ kan

kɛ yɛ yɔlı man ɛtɛ a, anın yɛ lɛ kele kɛ Nyanmıan tı atofʋɛ. Anın y'a nva man yí Nʋan Ɛjɔlɛ'n y'a nzie man.

2

Zozi Kilisi di yé ti ɛjɔlɛ

1 Mín mma-mɔ, kɛ ɔ kɔ yɔ nán ɛmɔ a nyɔ man ɛtɛ'n, yí ti yê mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ ɔ. Nan sɛ sʋanlan bie yɔ ɛtɛ bɔbɔ a, yɛ le dimanfʋɛ kʋn wɔ yé Sı Nyanmıan anwʋn ɛbɛlɛ m'ɔ di yé ti ɛjɔlɛ ɔ. Dimanfʋɛ sɔ'n, y'ɔ le Zozi Kilisi m'ɔ tı sɛsɛfʋɛ'n. 2 Ɔ sanlın kɛ Zozi Kilisi a fa yí nwʋn a yı yé ti tɛɛ maan Nyanmıan a fa yé ɛtɛ'n kʋalaa a hye yé. Nán yé ɛtɛ dıɛ nın ala yê ɔ 'fa ce yé ɔ, nan ɔ 'fa menian'n-mɔ kʋalaa ɛtɛ'n ɔ ce bé. 3 Sɛ yé nyın sɔ Nyanmıan, yɛ yɔ like m'ɔ kɔ hele yé kɛ yɛ yó nın an, anın yɛ sı Nyanmıan sakpa. 4 Sʋanlan mɔ yí nwan: “Mín dıɛ, mın sı Nyanmıan,” nán yí nyın nzɔ man yí a, anın sʋanlan sɔ'n tı atofʋɛ, ɔ ngan man ananhɔlɛ fíí. 5 Nan sʋanlan kʋsʋ mɔ yí nyın sɔ Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, anın ɔ tı sʋanlan m'ɔ kulo Nyanmıan sakpa. Ɛbɛlɛ yê yɛ nwun yí kɛ y'a fa yé nwʋn y'a bɔ Nyanmıan ɔ. 6 Sʋanlan m'ɔ kɔ han kɛ ɔ nʋn Nyanmıan b'a yɔ kʋn'n, ɔ di kɛ ɔ nanndı atın'n mɔ Zozi Kilisi nanndılı sʋ nın asʋ.

7 Mín ehulo mma, nán mala fʋfɔlɛ yê mıın kɛlɛ mın bɛlɛ ɛmɔ ɔ. Nan mala daba'n mɔ bɛ hanlın bɛ helelı ɛmɔ mɛlɛ mɔ ɛmɔ falı bé nwʋn bɛ manlın Zozi'n. Mala daba sɔ nın anwʋn ɛjɔlɛ yê mıın kacı ɛmɔ ɔ. 8 Nan kʋsʋ, ɔ tı kɛ mala fʋfɔlɛ yê mıın kɛlɛ mın bɛlɛ ɛmɔ ɔ. Bɛ nwun yí ananhɔlɛ wɔ Kilisi ɛnanndıɛ nın anun, ɔ nʋn ɛmɔ kʋsʋ ɛnanndıɛ nın anun. Yɛ nwun yí kɛ ɔ tı fʋfɔlɛ, ɔ sanlın kɛ awosin nın a hɔ a yue, jawe nın a fite dada angʋnmın. 9 Sʋanlan m'ɔ kɔ han kɛ ɔ nanndı jawe nın anun nan ɔ kpɔ yí nianman an, anın sʋanlan sɔ'n tɛ nanndı awosin nın anun. 10 Sʋanlan m'ɔ kulo yí nianman'n, anın sʋanlan sɔ'n nanndı jawe nun. Ɔ nyɔ man like fíí m'ɔ kʋala kɛ ɔ man sʋanlan tɔ ɛtɛ nın anun ɔ. 11 Nan sʋanlan m'ɔ kpɔ yí nianman'n, anın sʋanlan sɔ'n tɛ nanndı awosin nın anun. Ɔ nanndı awosin nun, ɔ nzı man lıka m'ɔ lɛ kɔ'n. Afı awosin nın a lu yí nyın nın asʋ tuun.

Nán bɛ kulo eyuadı'n

12 Mín mma-mɔ, mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ Kilisi dunman nun ati, Nyanmıan a fa ɛmɔ ɛtɛ nın a hye ɛmɔ. 13 Mín sı-mɔ, mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ sı sʋanlan'n m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ sunmin mân nın abʋbɔ nın anun'n. Mgbafɛlɛ-mɔ, mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ asa a hʋala Abɔnsanmʋn.

14 Mín mma-mɔ, mıın kɛlɛ ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ sı Sıɛ'n. Mín sı-mɔ, mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ sı sʋanlan'n m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ sunmin mân nın abʋbɔ nın anun'n. Ɛmɔ mgbafɛlɛ'n-mɔ, mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ, ɔ sanlın kɛ ɛmɔ anwʋn yɔ sı. Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n wɔ ɛmɔ anun, ɛsɛ ɛmɔ asa a hʋala Abɔnsanmʋn. 15 Nán bɛ kulo eyuadı'n, nán bɛ man bé nyın bʋlʋ nun ninnge'n-mɔ. Sʋanlan m'ɔ kɔ hulo eyuadı ɛhı anun ninnge'n-mɔ'n, sʋanlan sɔ'n, anın ɔ ngulo man Nyanmıan. 16 Afı ninnge'n kʋalaa m'ɔ wɔ nun'n, ajʋnlın basa-basa, ɔ nʋn ninnge'n kʋalaa mɔ sʋanlan anyın bʋlʋ yí nwʋn'n, ɔ nʋn asıɛ nın asʋ ɛwa anwʋndıɛ'n mɔ bɛ fa bɛ tu bé nwʋn'n, ɛhı kʋalaa fi man Sıɛ nın ɛlɔ, nan ɔ tı eyuadı nın anun ninnge. 17 Eyuadı'n nʋn nun anyınbʋlʋ'n 'kpɛ nun, nan sʋanlan m'ɔ

yɔ like mɔ Nyanmıan kulo'n, sʊanlan sɔ'n le nyanmıansʊ ngʊan'n m'ɔ le man ayuelıɛ'n.

Bɛ́ mɔ bɛ kpɔ Zozi Kilisi'n

18 Mín mma-mɔ, mân nın ayuelıɛ ka kaan ju. Ɛmɔ a tı kɛ bɛ́ nwan Kilisi kpɔfʊɛ'n di kɛ ɔ ba. Sian dıɛ, Kilisi mgbɔfʊɛ'n-mɔ a sʊn. Ɛhı y'ɔ man yɛ nwun yí kɛ yɛ wɔ mɛlɛ kasian nın anun ɔ. 19 Kilisi mgbɔfʊɛ sɔ'n-mɔ, daba anın bɛ wɔ yɛ́ eku nın anun bie, nan kʊsʊ bɛ nʊn yɛ́ tı man kʊn. Afı sɛ ɔ tı kɛ bɛ nʊn yɛ́ tı kʊn an, ahan b'a nyı man bɛ́ nwʊn. B'a yı bɛ́ nwʊn maan bɛ nwun yí ananhɔlɛ kɛ nán yɛ́ menian y'ɔ le bɛ́. 20 Nan ɛmɔ dıɛ, Kilisi a fa Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n ɔ'a man ɛmɔ, ɔ'a man ɛmɔ kʊalaa a nwun ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n. 21 Sɛ mıın kɛlɛ ɛmɔ a, nán kɛ ɛmɔ nzı man ananhɔlɛ ɛjɔlɛ nın ɔ, nan kɛmɔ ɛmɔ sı yí nın ati ɔ. Afı, ɛmɔ sı kɛ ananhɔlɛ'n nʊn ato'n bɛ nzan man.

22 Atofʊɛ'n y'ɔ le nwan? Atofʊɛ'n y'ɔ le sʊanlan'n m'ɔ kan kɛ Zozi tı man Kilisi'n. Sʊanlan sɔ'n kpɔ Kilisi. Ɔ nne man Sıɛ'n nʊn Baa'n nni man. 23 Afı, sʊanlan m'ɔ nne Baa'n nni man'n, anın sʊanlan sɔ'n, ɔ nne man Sıɛ'n kʊsʊ nni man. Nan sʊanlan m'ɔ de Baa'n di'n, anın ɔ de Sıɛ'n kʊsʊ di.

24 Ɛhıka ati, ɛjɔlɛ'n mɔ abʊbɔ nın anun bɛ hanlın bɛ helelı ɛmɔ'n, ɛmɔ mán ɔ tánlan ɛmɔ ati anun kpa. Sɛ ɛmɔ fa ɛjɔlɛ sɔ'n sie a, anın ɛmɔ kʊsʊ nʊn Baa'n nʊn Sıɛ nın a han a bɔ nun b'a yɔ kʊn.

25 Ɛ 'nwun like mɔ Kilisi a fa a bɔ yɛ́ anɔhʊba kɛ ɔ 'fa man yɛ́'n: nyanmıansʊ ngʊan'n m'ɔ le man ayuelıɛ'n.

26 Bɛ́ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ laka ɛmɔ'n, bɛ́ ti yê mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ ɛmɔ ɔ. 27 Nan ɛmɔ dıɛ, Kilisi a fa yí Wawɛ nın a man ɛmɔ. Kɛmɔ yí Wawɛ'n wɔ ɛmɔ anun nın ati, ɔ njian man kɛ sʊanlan héhele ɛmɔ ninnge. Ɔ sanlın kɛ Wawɛ'n kekele ɛmɔ ngɛlɛ ninnge kʊalaa anun. Ninnge'n kʊalaa m'ɔ kele'n tı ananhɔlɛ, ato nnʊn man nun. Ɛmɔ mán bɛ́ nyın sɔ́ like mɔ Wawɛ'n kele ɛmɔ'n nán ɛmɔ nʊn Kilisi a yɔ kʊn.

28 Afı sian, mín mma-mɔ, ɛmɔ nʊn Zozi Kilisi bɛ yɔ́ kʊn nán cıan m'ɔ kɔ a'n, yɛ́ ahʊnlın a tɔ yɛ́ kunnun, nán yɛ́ nyunnun a ngua man ası yí ɛwalɛ nın anun. 29 Ɛmɔ sı kɛ Kilisi tı sɛsɛfʊɛ, ɛhıka ati, ɛmɔ nwún yí kɛ sʊanlan m'ɔ yɔ nyɔlıɛ m'ɔ tı kpa'n, sʊanlan sɔ'n tı Nyanmıan awa.

3

Yɛ tı Nyanmıan amma sakpa

1 Anianman-mɔ, ɛmɔ nían ehulo kpili'n mɔ Nyanmıan a hulo yɛ́'n! Ɔ'a hulo yɛ́ dede ɔ'a fɛlɛ yɛ́ yí mma. Sɛ ɔ fɛlɛ yɛ́ yí mma a, ɔ tı ananhɔlɛ, ɔ sanlın kɛ y'a kaci yí mma sakpa. Ɛmɔ nían, like m'ɔ man menian'n-mɔ nnwun man kɛ yɛ tı yí mma'n, y'ɔ le kɛ bɛ nzı man Nyanmıan muonun.

2 Ehulo mma, sian dıɛ, yɛ tı Nyanmıan amma. Nán kɛ cıan bie yɛ 'ba kpın yɛ kaci yí'n, ɔ fitelı man yuein. Kʊsʊ mɔ yɛ sı'n y'ɔ le kɛ cıan mɔ Kilisi'n kɔ sa kɔ a'n, yɛ́ kʊalaa yɛ 'ba nwun yí yuein kɛ ɔ kpın tı yí'n, nán yɛ kaci kɛ yí. 3 Sʊanlan biala m'ɔ le anyındasʊɛ kɛ ɔ tı Nyanmıan awa'n, ɔ sie yí nwʊn nwannzan-nwannzan kɛ Kilisi tı nwannzan-nwannzan'n. 4 Sʊanlan biala m'ɔ kɔ yɔ ɛtɛ'n, anın ɔ'a tʊn Nyanmıan mala'n. Ɔ sanlın kɛ ɛtɛ ɛyɔlɛ'n yê bɛ fɛlɛ yí mala ɛtʊan nın ɔ. 5 Ɛmɔ sı kɛ yɛ́ ɛtɛ nın ati yê Zozi Kilisi walı ɔ. Ɔ walı yɛ́ ɛtɛ

nɪn ecicie. Yí muonun, ɛtɛ sin kaan sʊa, ɔ yɔlɪ man bie lé. 6 Ɛhɪ ati,
sʊanlan biala m'ɔ kɔ fa yí nwʊn ɔ kɔ bɔ Zozi Kilisi'n, ɔ yáci ɛtɛ nɪn
ɛyɔlɛ. Nan sʊanlan m'ɔ tɛ yɔ ɛtɛ'n, anɪn ɔ nwunlin man Zozi Kilisi lé
ɛsɛ ɔ nzɪ man yí.

7 Mín mma-mɔ, nán bɛ man sʊanlan fíí laka ɛmɔ. Sʊanlan m'ɔ yɔ
nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ sɛsɛ'n, anɪn sʊanlan sɔ'n muonun tɪ sɛsɛfʊɛ kɛ Kilisi tɪ
yí'n. 8 Nan sʊanlan m'ɔ yɔ ɛtɛ'n, anɪn ɔ tɪ Abɔnsanmʊn sʊanlan. Ɔ
sanlɪn kɛ mân'n bɔlɪ yí bʊ ala yê Abɔnsanmʊn yɔlɪ ɛtɛ ɔ. Ɛhɪ ati,
Nyanmɪan Awa'n walɪ kɛ ɔ 'ba bɔ Abɔnsanmʊn junman'n m'ɔ di nɪn
abʊsʊ. 9 Sʊanlan biala m'ɔ tɪ Nyanmɪan awa'n, ɔ yáci ɛtɛ nɪn ɛyɔlɛ.
Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan tunmin'n m'ɔ man ngʊan'n wɔ yí nun. Ɔ le
man atɪn kɛ ɔ yɔ ɛtɛ ɔ, ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan tɪ yí Sɪ. 10 Ɛ 'nwun like
m'ɔ man bɛ nwun Nyanmɪan amma'n-mɔ nʊn Abɔnsanmʊn dɪɛ'n-mɔ
angʊnmɪn'n: sʊanlan biala m'ɔ nyɔ man nyɔlɪɛ m'ɔ tɪ sɛsɛ anaan ɔ
ngulo man yí nianman'n, anɪn sʊanlan sɔ'n tɪ man Nyanmɪan awa.

Ɛmɔ húlo bɛ́ nwʊn

11 Ɛhɪ, Ɛjɔlɛkpa nɪn abʊbɔ nɪn anun, ɛjɔlɛ mɔ ɛmɔ tɪlɪ'n y'ɔ le kɛ yɛ
húlo yɛ́ nwʊn. 12 Nán man yɛ yɔ kɛ Kayɪn m'ɔ tɪ Abɔnsanmʊn sʊanlan,
m'ɔ hunlin yí nianman'n. Nzukɛ ati yê Kayɪn hunlin yí nianman'n? Ɔ
hunlin yí, ɔ sanlɪn kɛ Kayɪn muonun, yí nyɔlɪɛ'n-mɔ tɪ man kpa. Yí
nianman'n nyɔlɪɛ dɪɛ'n-mɔ tɪ kpa.

13 Mín nianman-mɔ, sɛ mân nɪn anun menian'n-mɔ kpɔ ɛmɔ a, nán
bɛ man ɔ sin bɛ́ nwʊn. 14 Yɛ sɪ kɛ yɛ fi ewue nun y'a tinnge y'a wʊlʊ
ngʊan nun. Yɛ nwun yí sɔ, ɔ sanlɪn kɛ yɛ kulo yɛ́ nianman'n-mɔ.
Sʊanlan m'ɔ ngulo man sʊanlan'n, anɪn ɔ tɛ wɔ ewue nun. 15 Sʊanlan
biala m'ɔ ngulo man sʊanlan'n, anɪn ɔ kun sʊanlan. Ɛmɔ sɪ kɛ sʊanlan
m'ɔ kun sʊanlan'n, ɔ nnyan man nyanmɪansʊ ngʊan'n m'ɔ le man
ayuelɪɛ'n. 16 M'ɔ man y'a nwun ehulo'n y'ɔ le kɛ Zozi Kilisi a hulo
kulo menian'n-mɔ dede ɔ'a wu bɛ́ dunman nun. Ɔ sɛ kɛ yɛ́ kʊsʊ yɛ
húlo yɛ́ nianman'n-mɔ dede yɛ wú bɛ́ dunman nun. 17 Sɛ sʊanlan
kʊn le eyuadɪ nɪn anun anwʊndɪɛ'n-mɔ, sɛ ɔ nwun yí kɛ yí nianman
nɪn a mian nán sɛ ɔ'a nne man yí a, sʊanlan sʊa, ɔ yɔ sɛ m'ɔ kan kɛ
Nyanmɪan ehulo'n wɔ yí nun ɔ?

18 Mín mma-mɔ, nán bɛ man yɛ kulo yɛ́ nwʊn yɛ́ je sʊ nʊn yɛ́ nʊan
nun mgban. Nan bɛ mán yɛ húlo yɛ́ nwʊn ananhɔlɛ nun, ɛsɛ bɛ mán
yɛ yɔ́ like m'ɔ kele kɛ yɛ kulo yɛ́ nwʊn sakpa. 19 Sɛ yɛ yɔ yí sɔ a, yɛ
'nwun yí kɛ ananhɔlɛ'n wɔ yɛ́ nun. Ɛhɪ yê ɔ 'ba man yɛ́ ahʊnlɪn 'tɔ yɛ́
kunnun wɔ Nyanmɪan anyunnun ɔ. 20 Afɪ, sɛ yɛ́ ahʊnlɪn'n bu yɛ́ fʊɔ
biala a, Nyanmɪan tɪ kpili tala yɛ́ ahʊnlɪn'n, ɛsɛ ɔ sɪ like biala.

21 Yí ti, ehulo mma, sɛ yɛ́ ahʊnlɪn'n mmu man yɛ́ fʊɔ a, anɪn yɛ́
ahʊnlɪn tɔ yɛ́ kunnun wɔ Nyanmɪan anyunnun. 22 Like biala mɔ yɛ
kɔ sɛlɛ yí'n, ɔ 'fa man yɛ́. Ɔ sanlɪn kɛ yɛ di yí mala nɪn asʊ ɛsɛ
yɛ yɔ yí kunnun like. 23 Ɛ 'nwun mala'n mɔ ɔ'a fa ɔ'a man yɛ́'n:
Yɛ lé yí Wa Zozi Kilisi yɛ lí, nán yɛ húlo yɛ́ nwʊn kɛ Kilisi hanlɪn
helelɪ yɛ́'n. 24 Sʊanlan m'ɔ di Nyanmɪan mala nɪn asʊ'n, anɪn ɔ wɔ
Nyanmɪan anun, Nyanmɪan kʊsʊ wɔ yí nun. Like m'ɔ man yɛ nwun
yí kɛ Nyanmɪan wɔ yɛ́ nun'n y'ɔ le yí Wawɛ Nwannzan-nwannzan'n
mɔ ɔ'a fa ɔ'a man yɛ́'n.

4

Nyanmıan Wawɛ'n yê kpɔfʋɛ'n wawɛ'n

1 Ehulo mma, nán bɛ de bé kʋalaa mɔ bé nwan bɛ le Nyanmıan
Wawɛ'n bɛ di. Nan ɛmɔ sɔ́ bé bɛ nían sɛ wawɛ'n mɔ bɛ le yí'n fi
Nyanmıan ɛlɔ sakpa a. Afı ato mgbɔmanfʋɛ dɔʋn a tʋ a sanndı mân
nın anun. 2 Ɛ 'nwun like m'ɔ man bɛ nwun yí kɛ sʋanlan ɛhı le
Nyanmıan Wawɛ'n: Sʋanlan biala m'ɔ kɔ han kɛ Zozi Kilisi a kaci yí
nwʋn kulo sʋanlan sakpa'n, anın sʋanlan sɔ'n le Nyanmıan Wawɛ'n.
3 Nan sʋanlan m'ɔ nne Zozi anwʋn ɛjɔlɛ sɔ'n nni man'n, anın sʋanlan
sɔ'n le man Nyanmıan Wawɛ'n. Wawɛ'n m'ɔ wɔ sʋanlan sɔ nın anun'n
tı Kilisi kpɔfʋɛ'n wawɛ. Ɛmɔ tılı kɛ wawɛ sɔ'n 'ba a mân nın anun.
Kıkaala dıɛ, wawɛ sɔ nın a a mân nın anun dada angʋnmın. 4 Mín
mma-mɔ, ɛmɔ dıɛ, ɛmɔ tı Nyanmıan menian. Ɛmɔ asa a hʋala ato
mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ. Ɔ sanlın kɛ Wawɛ'n m'ɔ wɔ ɛmɔ anun'n, ɔ yɔ sı
tala wawɛ'n m'ɔ wɔ mân ɛhı anun menian'n-mɔ anun'n. 5 Kɛmɔ bɛ
tı mân ɛhı anun menian'n, nunhan ɛjɔlɛ ala yê bɛ kan ɔ. Mɔ bɛ kɔ
han'n kʋsʋ yê menian'n-mɔ tie ɔ. 6 Nan yé dıɛ, Nyanmıan menian
y'ɔ le yé. Sʋanlan m'ɔ sı Nyanmıan'n tie yé. Nunhan m'ɔ nzı man
Nyanmıan'n ndie man yé. Ɛbɛlɛ yê yɛ fa yɛ nwun Nyanmıan Wawɛ'n
m'ɔ kan ananhɔlɛ'n nʋn atofʋɛ'n-mɔ wawɛ nın angʋnmın ɔ.

Nyanmıan tı ehulo baka.

7 Ehulo mma, bɛ mán yɛ húlo yé nwʋn. Ɔ sanlın kɛ ehulo'n fi
Nyanmıan ɛlɔ. Sʋanlan biala m'ɔ kulo sʋanlan'n, ɔ tı Nyanmıan awa,
ɛsɛ anın ɔ sı Nyanmıan. 8 Nan sʋanlan m'ɔ ngulo man sʋanlan'n, anın
ɔ nzı man Nyanmıan. Ɔ sanlın kɛ Nyanmıan tı ehulo baka. 9 Ɛ 'nwun
kɛ Nyanmıan kpınlın helelı yé kɛ ɔ kulo yé'n: ɔ'a sʋan yí Bangɔlɔ'n
mân nın anun maan yí dunman nun, yɛ nyan ngʋan. 10 Nan ehulo'n
mɔ Nyanmıan kulo yé'n, nán kɛ yé yê y'a li mʋa y'a hulo Nyanmıan
ɔ. Nan yí lılı ɔ'a li mʋa ɔ'a hulo yé ɔ'a sʋan yí Wa'n kɛ yé ɛtɛ'n-mɔ
dunman nun, ɔ yí yé ti tɛɛ maan yɛ nyán ɛtɛ facɛ.
11 Ehulo mma, sɛ Nyanmıan a hulo yé sʋa a, yé kʋsʋ yɛ húlo yé
nwʋn. 12 Sʋanlan fíí nwunlin man Nyanmıan lé. Nan sɛ yɛ kulo yé
nwʋn an, Nyanmıan 'tanlan yé nun bɛ nwun yí ehulo'n m'ɔ wɔ yé
nun'n kpa bɔkɔɔ. 13 Like m'ɔ man yɛ nwun kɛ Nyanmıan wɔ yé nun,
ɛsɛ yé kʋsʋ yɛ wɔ yí nun'n, y'ɔ le kɛ ɔ'a fa yí Wawɛ'n ɔ'a man yé. 14 Y'a
nwun yí yê yɛ lɛ bɔ kpayɛ kɛ Sıɛ nın a sʋan Baa'n kɛ ɔ bála a le mân
nın ati. 15 Sɛ sʋanlan kʋn kan yí bagua nun kɛ Zozi tı Nyanmıan Awa
a, anın Nyanmıan wɔ sʋanlan sɔ nın anun ɛsɛ yí kʋsʋ ɔ wɔ Nyanmıan
anun. 16 Nan yé dıɛ, yɛ sı kɛ Nyanmıan kpın kulo yé'n, ɔ man y'a le
yí y'a li. Nyanmıan tı ehulo baka. Sʋanlan m'ɔ le ehulo'n, anın ɔ tı
Nyanmıan dıɛ, Nyanmıan kʋsʋ tı yí dıɛ. 17 Sɛ yɛ le ehulo sakpa yé nun
an, cıan mɔ Nyanmıan 'ba bua menian'n-mɔ ndɛɛ'n, yé kunnun ndıtı
man yé. Ɔ sanlın kɛ asıtanlan'n mɔ yɛ tı nun mân nın anun'n, ɔ nʋn
Zozi dıɛ'n tı kʋn. 18 Esulo nnʋn man ehulo nın anzin. Sʋanlan m'ɔ kulo
sʋanlan kpa'n, ɔ nzulo man yí nzin. Sʋanlan m'ɔ sulo yí nzin'n, anın
ɔ le man ehulo kpa. Afı, esulo'n kele kɛ ɛtɛ'n wɔ ɛbɛlɛ nʋn yí nwʋn
ahatua. 19 Nan yé dıɛ, yɛ kulo Nyanmıan nʋn menian'n-mɔ, ɔ sanlın
kɛ Nyanmıan y'ɔ lili mʋa ɔ hulolı yé ɔ. 20 Sɛ sʋanlan kʋn kan kɛ: “Mın
kulo Nyanmıan” nán sɛ ɔ kpɔ yí nianman an, anın ɔ tı atofʋɛ. Afı, sɛ

ɔ kpɔ yí nianman'n m'ɔ nwun yí nɪn an, nán Nyanmɪan m'ɔ nnwun man yí'n yê ɔ kʋala kɛ ɔ kulo yí ɔ. 21 Ɛ 'nwun mala'n mɔ Kilisi a fa a man yé'n. Sʋanlan m'ɔ kulo Nyanmɪan'n di kɛ ɔ kulo yí nianman'n kʋsʋ.

5

Yɛ di mân nɪn asʋ kunnunmun

1 Sʋanlan biala m'ɔ de di kɛ Zozi tɪ Kilisi'n, anɪn sʋanlan sɔ'n tɪ Nyanmɪan awa. Ɛhɪka ati, sʋanlan mɔ yí nwan ɔ kulo Sɪɛ'n, anɪn ɔ kulo yí mma'n-mɔ kʋsʋ. 2 Like m'ɔ man yɛ nwun yí kɛ yɛ kulo Nyanmɪan amma'n-mɔ'n y'ɔ le mɛlɛ mɔ yɛ kulo Nyanmɪan yɛ di yí mala nɪn asʋ'n. 3 Afɪ, sɛ yé nwan yɛ kulo Nyanmɪan an, ɔ di kɛ yɛ di yí mala nɪn asʋ. Yí mala sɔ'n nyɔ man sɪ mɔ yɛ ngʋala man sʋ di ɔ. 4 Ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan awa biala di mân nɪn asʋ kunnunmun. Like m'ɔ man yɛ di mân nɪn asʋ kunnunmun'n y'ɔ le yé dedi'n. 5 Nwan yê ɔ kʋala mân nɪn asʋ kunnunmun di ɔ? Sʋanlan m'ɔ de di kɛ Zozi tɪ Nyanmɪan Awa'n yê ɔ kʋala mân nɪn asʋ kunnunmun di ɔ.

Like m'ɔ kele kɛ Zozi tɪ Nyanmɪan Awa'n

6 Zozi Kilisi muonun walɪ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa. Bɛ sɔnɪnlɪn yí asue nɪn anun, ɛsɛ mɛlɛ mɔ ɔ 'wu'n, ɔ gualɪ yí moja nɪn asɪ. Nán ɛsɔnɪan ala yê bɛ sɔnɪnlɪn yí ɔ, nan ɛsɛ ɔ gualɪ yí moja nɪn asɪɛ nɪn asʋ. Nyanmɪan Wawɛ'n muonun di yí nwʋn adanzɪɛ. Ɔ sanlɪn kɛ yí dɪɛ, ɔ nni man ato. 7 Ninnge nsan kele yé kɛ Zozi tɪ Nyanmɪan Awa sakpa. 8 Ninnge nsan sɔ'n y'ɔ le Nyanmɪan Wawɛ'n, ɛsɔnɪan'n mɔ bɛ sɔnɪnlɪn yí asue nɪn anun'n, ɔ nʋn yí moja'n m'ɔ gualɪ asɪɛ nɪn asʋ'n. Ninnge nsan sɔ nɪn anʋan ɛjɔlɛ tɪ kʋn. 9 Menian'n-mɔ ninnge'n-mɔ mɔ bɛ kɔ nwun yí'n, sɛ bɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ bɛ kele yé a, yɛ de yɛ di. Nyanmɪan dɪɛ'n m'ɔ kan'n tala bé dɪɛ'n. Afɪ, Nyanmɪan muonun di adanzɪɛ kɛ Zozi tɪ yí Wa. 10 Sʋanlan m'ɔ de di kɛ Zozi Kilisi tɪ Nyanmɪan Awa'n, ɔ sɪ yí fɔ́ún kɛ ɛjɔlɛ sɔ'n tɪ ananhɔlɛ. Nan sʋanlan m'ɔ nne nni man'n, ɔ kele kɛ Nyanmɪan tɪ atofʋɛ. Ɔ sanlɪn kɛ adanzɪɛ'n mɔ Nyanmɪan di wɔ yí Wa nɪn anwʋn'n, sʋanlan sɔ'n dɪɛ, ɔ nne nni man. 11 Ɛ 'nwun adanzɪɛ sɔ'n: Nyanmɪan a man yé nyanmɪansʋ ngʋan'n m'ɔ le man ayuelɪɛ'n. Ngʋan sɔ'n, ɔ nanndɪ yí Wa nɪn asʋ yê ɔ man yɛ nyan yí ɔ. 12 Sʋanlan m'ɔ kɔ le Baa'n kɔ li'n, ɔ le nyanmɪansʋ ngʋan'n. Nan sʋanlan mɔ ɔ'a nne man Nyanmɪan Awa'n ɔ'a nni man'n, ɔ le man ngʋan sɔ'n bie.

Nyanmɪansʋ ngʋan'n m'ɔ le man ayuelɪɛ'n

13 Ɛmɔ mɔ bɛ de Nyanmɪan Awa'n bɛ di'n, mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn bɛlɛ ɛmɔ, mɪn man ɛmɔ nwun yí kɛ ɛmɔ le nyanmɪansʋ ngʋan'n m'ɔ le man ayuelɪɛ'n. 14 Ɛ 'nwun like ati m'ɔ man yé kunnun ndɪtɪ man yé wɔ Nyanmɪan anyunnun'n: afɪ sɛ yɛ bisa yí like m'ɔ kulo a, yɛ sɪ yí fɔ́ún kɛ ɔ 'fa man yé. 15 Kɛmɔ yɛ sɪ yí fɔ́ún kɛ sɛ yɛ bisa yí like a, ɔ yɔ anzʋɛ ɔ tie yé'n, like biala mɔ yɛ kɔ bisa yí kɛ ɔ fá mán yé'n, ɔ 'fa man yé. 16 Sɛ sʋanlan kʋn nwun yí kɛ yí nianman lɛ yɔ ɛtɛ m'ɔ ngun man sʋanlan an, ɔ sélɛ Nyanmɪan ɔ mán yí, nán Nyanmɪan 'ba man ɔ nyan ngʋan. Mín nwan bé mɔ bɛ yɔ ɛtɛ m'ɔ ngun man sʋanlan nɪn ala. Ɛtɛ kʋn wɔ ɛbɛlɛ, sɛ bɛ yɔ a, ɔ kun sʋanlan. M'an ngan man kɛ ɛmɔ sélɛ Nyanmɪan bɛ mán menian mɔ bɛ yɔ ɛtɛ sɔ'n. 17 Ɛtɛ kʋalaa tɪ ɛtɛ, nan kʋsʋ ɛtɛ'n mmie-mɔ wɔ ɛbɛlɛ, ɔ ngun man sʋanlan. 18 Yɛ sɪ kɛ sʋanlan

biala m'ɔ tı Nyanmıan dıɛ'n, ɔ nga man ɛtɛ ɛyɔlɛ nın anun. Ɔ sanlın
kɛ Nyanmıan Awa'n sisa yí. Abɔnsanmʊn ngʊala man yí like fíí yɔ.
19 Yɛ́ dıɛ, yɛ sı kɛ yɛ tı Nyanmıan amma, nan mân bɔndın'n, bɛ́ dıɛ bɛ
wɔ Abɔnsanmʊn asa nun. 20 Yɛ sı kɛ Nyanmıan Awa nın a a hele yɛ́
ngɛlɛ maan y'a nwun ananhɔlɛ Nyanmıan'n sakpa. Yɛ nʊn ananhɔlɛ
Nyanmıan'n muonun, y'a yɔ kʊn wɔ yí Wa Zozi Kilisi dunman nun.
Yí y'ɔ tı ananhɔlɛ Nyanmıan nın ɔ, ɛsɛ yí y'ɔ tı ngʊan'n m'ɔ le man
ayuelıɛ nın ɔ.
21 Mín mma-mɔ, ɛmɔ nían bɛ́ nwʊn kpa wɔ amʊan'n-mɔ anwʊn.

ZUAN KALATA'N
M'Ɔ TƆ SU NNYUAN'N

M'ɔ wɔ nun'n

Zozi bɔfʋɛ Zʋan m'ɔ tɪ Efɛzɪ asɔnɪn kpain'n yê ɔ'a hɛlɛ kalata ɛhɪ a hɔ a man asɔnɪn kʋn ɔ. Asɔnɪn sɔ'n wɔ Efɛzɪ etin nɪn asʋ. Zʋan bʋ asɔnɪn sɔ'n kɛ bala ɛta yê nun menian'n-mɔ kɛ bala ɛta nɪn amma. Yí ti yê ɔ lɛ fɛlɛ asɔnɪn'n "m mo" ɔ. Yí asɔnɪn'n m'ɔ wɔ nun'n tɪ nunhan kʋn sɔ nɪn "anianman bala".

Zʋan lɛ sɛlɛ asɔnɪn sɔ nɪn anun menian'n-mɔ kɛ bɛ húlo bé nwʋn. Ɛsɛ bɛ nían bé nwʋn wɔ bé mɔ bɛ kekele ato ninnge'n-mɔ anwʋn. Sɛ menian sɔ'n-mɔ ba tʋ bé a, nán bɛ sike bé.

1 M mo,

Wó mɔ Nyanmɪan a fa wó a yɔ yí sʋanlan'n, mín mɔ n dɪ Asɔnɪn Kpain'n, mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn bɛlɛ wó nʋn wó mma'n-mɔ. Mɪn kulo ɛmɔ sʋnman. Nán kɛ mín ngʋnmɪn yê mɪn kulo ɛmɔ ɔ, nan bé mɔ bɛ sɪ ananhɔlɛ'n, bé kʋalaa, bɛ kulo ɛmɔ. 2 Ɔ sanlɪn kɛ ananhɔlɛ wɔ yé nun yê ɔ 'tanlan yé nun dahuu. 3 Nyanmɪan m'ɔ tɪ Sɪɛ'n ɔ nʋn yí Wa Zozi Kilisi, bɛ nwún yé nwʋn anwunnvoe bɛ fá yé ɛtɛ'n-mɔ bɛ hyé yé, bɛ mán yé lʋa cícɪ yé nwʋn yɛ tánlan ananhɔlɛ nɪn anun, ɛsɛ yɛ húlo yé nwʋn.

Ananhɔlɛ'n nʋn ehulo'n

4 Mɛlɛ mɔ n nwunlin kɛ wó mma'n mmie-mɔ nanndɪ ananhɔlɛ atɪn'n mɔ Sɪɛ'n helelɪ yé kɛ yɛ nánndɪ sʋ nɪn asʋ'n, n nili yí nwʋn fɛ kpa.

5 Afɪ sian'n, m mo, nán kɛ mala fʋfɔlɛ yê mɪɪn kɛlɛ mɪn bɛlɛ wó ɔ, nan ɔ tɪ mala mɔ yɛ tɪlɪ wɔ Ɛjɔlɛkpa nɪn abʋbɔ nɪn anun. Mɪɪn sɛlɛ wó kpa kɛ bɛ mán yɛ húlo yé nwʋn. 6 Ehulo'n y'ɔ le Nyanmɪan mala nɪn asʋ elie'n. Abʋbɔ nɪn anun, mala'n mɔ bɛ falɪ manlɪn ɛmɔ m'ɔ di kɛ ɛmɔ di sʋ nɪn anɪn.

Zozi Kilisi kpɔfʋɛ nɪn anwʋn ɛjɔlɛ'n

7 Afɪ, atofʋɛ dɔʋn a sʋn mân nɪn anun. Bɛ nne bɛ nni man kɛ Zozi Kilisi a kaci yí nwʋn kulo sʋanlan ɔ'a a mân ɛhɪ anun ɔ. Sʋanlan m'ɔ kɔ han kɛ Kilisi a ngaci man yí nwʋn kulo sʋanlan ɔ'a mma man mân ɛhɪ anun'n, sʋanlan sɔ'n, anɪn ɔ tɪ atofʋɛ, ɔ tɪ Kilisi kpɔfʋɛ. 8 Ɛmɔ síe bé nwʋn ye nán yé junman nɪn asʋ nvasʋɛ nɪn a mminlin man. Ɛmɔ síe bé nwʋn ye nán ɛmɔ a nyan nun ahatua. 9 Sʋanlan biala mɔ ɔ nnanndɪ man atɪn'n mɔ Kilisi helelɪ nɪn asʋ nan ɔ nanndɪ fʋfɔlɛ asʋ'n, anɪn sʋanlan sɔ'n nzɪ man Nyanmɪan. Nan sʋanlan m'ɔ nanndɪ Kilisi atɪn nɪn asʋ'n, anɪn ɔ sɪ Sɪɛ'n nʋn Baa'n. 10 Sɛ sʋanlan bie ba tʋ ɛmɔ nán ɔ'a ngele man ɛmɔ atɪn ɛhɪ, nan ɔ kele ɛmɔ atɪn fʋfɔlɛ a, nán bɛ yɔ sʋanlan sɔ nɪn akʋaba ɛsɛ nán bɛ sike yí. 11 Ɔ sanlɪn kɛ, wó mɔ ɛ kɔ yɔ yí akʋaba'n, anɪn ɛ nʋn yí bé bʋ a yɔ kʋn wɔ yí nyɔlɪɛ ɛtɛ'n-mɔ anun.

Kalata nɪn agualɪɛ nun

12 N ne ɛjɔlɛ dɔʋn mɪn kan mɪn kele ɛmɔ, nan kʋsʋ mɪn ngulo man kɛ mɪn kɛlɛ yí kalata sʋ. N ne anyɪndasʋɛ kɛ mɪn 'ba a ɛmɔ anwʋn ɛlɔ mɪn kan yí mín nʋan nun mɪn kele ɛmɔ. Sɛ mɪn yɔ yí sɔ a, fɛ elie 'kan

yɛ́ kpa bɔkɔɔ. 13 Anianman bala'n m'ɔ wɔ ɛwa mɔ yí kʋsʋ Nyanmɪan
a fa yí a yɔ yí sʋanlan'n, yí mma'n-mɔ nwan bɛ 'bisa wɔ́ ahɪn.

ZƱAN KALATA'N
M'Ɔ TƆ SƱ NSAN'N

M'ɔ wɔ nun'n

Zozi bɔfʋɛ Zʋan yê ɔ'a hɛlɛ kalata ɛhı a hɔ a man bian'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Gayiyusi'n. Gayiyusi tı Zozi Kilisi sʋanlan. Yɛ nzı man yí nwʋn ɛjɔlɛ dɔʋn ɔ nʋn kulo'n m'ɔ kɔ sʋ asɔnın'n. Nan kʋsʋ kalata nın anun an, yɛ nwun yí kɛ anianman'n-mɔ mɔ Zʋan kɔ suan bɛ́ yí nwʋn ɛlɔ'n, ɔ sɔ bɛ́ nun kanlanman. Afı, Zʋan sʋan anianman'n-mɔ maan bɛ kɔ han Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ nın asɔnın'n-mɔ anun. Nan bɛ́ asɔnın nın anun ɛlɔ, bian kʋn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Diyotɛlɛfʋ. Ɔ tı bɛ́ kpain'n bie. Yí dıɛ, anianman'n-mɔ mɔ Zʋan kɔ sʋan bɛ́ yí nwʋn ɛlɔ'n, ɔ nzɔ man bɛ́ nun, ɛsɛ ɔ kan Asɔnın Kpain Zʋan anwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ.

Zʋan a hɛlɛ kalata sɔ'n ɔ'a yı Gayiyusi ayɛ ɛsɛ ɔ'a han ɔ'a hele yí kɛ n'ɔ nıan Diyotɛlɛfʋ nyɔlıɛ ɛtɛ nın asʋ. Ɔ'a han yí nun kɛ Gayiyusi sɔ́ sʋanlan'n m'ɔ lɛ fa kalata'n bɛlɛ yí nın anun kanlanman. Sʋanlan sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí Demetiliyusi. Ɔ di yɛ́ Mın junman'n bie. Kalata nın a hele yɛ́ kɛ bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ di yɛ́ Mın junman'n, ɔ di kɛ yɛ nyan ehulo yɛ sɔ bɛ́ nun kanlanman.

1 Anianman Gayiyusi,
Mín mɔ n dı Asɔnın Kpain'n, mín yê mıın kɛlɛ kalata ɛhı mın bɛlɛ wɔ́ ɔ. Mın kulo wɔ́ sakpa.

Gayiyusi anwʋn ɛjɔlɛ'n

2 Anianman, mıın sɛlɛ Nyanmıan kɛ like biala mɔ ɛ 'yɔ'n, ɔ mán ɔ yɔ́ kpa, ɛsɛ ɛ tí akpɔlɛ kɛ wɔ́ ɛkala'n tı akpɔlɛ'n. 3 Afı, mɔ anianman mmie-mɔ walı lili wɔ́ nwʋn adanzıɛ kɛ ɛ nanndı ananhɔlɛ atın nın asʋ mɔ n dılı'n, n nili yí nwʋn fɛ sʋnman. 4 Mɛlɛ mɔ n gɔ tı kɛ mín mma'n-mɔ nanndı ananhɔlɛ atın nın asʋ'n, mın di yí nwʋn fɛ kpili kpa.

5 Anianman, sikefʋɛ junman'n mɔ ɛ di'n tı like kpa. Ye'n mɔ ɛ yɔ anianman'n-mɔ nʋn bɛ́ mɔ ɛ nzı man bɛ́ bɔbɔ'n, ɔ kele kɛ ɛ yɔ like'n mɔ yɛ́ Mın sʋanlan di kɛ ɔ yɔ'n. 6 Yɛ́ nianman sɔ'n-mɔ a li ehulo'n mɔ ɛ le yí nın anwʋn adanzıɛ asɔnın mma'n-mɔ anyunnun ɛwa. Mıın sɛlɛ wɔ́ kɛ ɛ bʋ́ka bɛ́ kpa cıan daa wɔ bɛ́ atın etue nın anun maan ɔ yɔ́ Nyanmıan fɛ. 7 Afı, yɛ́ Mın dunman nun ati yê b'a tu atın ɔ. Bɛ 'kɔ'n, b'a nne man bɛ́ mɔ bɛ nzı man Kilisi nın asa nun like fíí. 8 Yí sɔ ati, yɛ́ mɔ yɛ tı asɔnın mma'n, bɛ mán yɛ bʋ́ka anianman sɔ'n-mɔ nán yɛ nʋn bɛ́ a li ananhɔlɛ junman'n.

Diyotɛlɛfʋ anwʋn ɛjɔlɛ'n

9 N gɛlɛlı kalata sin kaan kʋn n nwanlın ɛmɔ ɛlɔ asɔnın'n. Nan Diyotɛlɛfʋ m'ɔ kulo kɛ ɔ di bɛ́ sʋ kpain'n, ɔ'a nzɔ man yɛ́ nun. 10 Yí ti, sɛ mın ba ɛlɔ a, yí nyɔlıɛ ɛtɛ'n kʋalaa, mın 'ba han mın kele ɛmɔ. Yɛ́ nwʋn ɛjɔlɛ'n m'ɔ kan'n tı ato ɛjɔlɛ. Like m'ɔ yɔ m'ɔ tı ɛtɛ biekun'n y'ɔ le anianman'n-mɔ mɔ bɛ ba tʋ yí a, ɔ nzɔ man bɛ́ nun'n. Ɛsɛ, bɛ́ mɔ bɛ kulo kɛ bɛ sɔ bɛ́ nun'n, ɔ ndie man, anın ɔ 'kpʋnndɛ yı bɛ́ asɔnın nın anun.

Demetiliyusi anwʋn ɛjɔlɛ'n

11 Anianman, n'ɛ nıan menian-mɔ abalabɔ ɛtɛ nın asʊ, nan bɔ
bala m'ɔ tı kpa. Sʊanlan m'ɔ yɔ nyɔlıɛ kpa'n, anın ɔ tı Nyanmıan
sʊanlan. Nan sʊanlan mɔ ɛtɛ yê ɔ yɔ'n, anın ɔ nzı man Nyanmıan.
12 Demetiliyusi dıɛ, menian'n-mɔ kʊalaa di yí nwʊn adanzıɛ kɛ ɔ tı
sʊanlan kpa. Yí ɛnanndıɛ'n sɔ yɛ́ Mın anyın. Yɛ́ kʊsʊ yɛ bɔ yí dunman
kpa, yê ɛ sı kɛ ɛjɔlɛ mɔ yɛ kɔ han'n tı ananhɔlɛ.

Kalata nın agualıɛ nun

13 N ne ɛjɔlɛ dɔʊn mın kan mın kele wɔ́, nan kʊsʊ mın ngulo man
kɛ mın kɛlɛ yí kalata sʊ. 14 N ne anyındasʊɛ kɛ, ɔ ngɔ hyɛ man, mın
'ba a wɔ́ nwʊn ɛlɔ, nán y'a yia y'a han.
15 Man wɔ́ lʊa cícı wɔ́ nwʊn. Wɔ́ manngʊn'n-mɔ nwan bɛ 'bisa wɔ́
ahın. Mın 'bisa mín manngʊn'n-mɔ anun kʊn biala ahın.

KALATA'N MƆ ZUDI HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Zudı nʊn Zʊakı, bɛ tı yɛ́ Mın Zozi Kilisi anianman ngutua (bɛ nían Matie 13.55, Maakı 6.3). Yɛ nzı man asɔnın ɛhɔlɛ kʊn'n mɔ Zudı hɛlɛlı kalata ɛhı nwanlın yí'n. Nan kʊsʊ, yɛ de yɛ di kɛ ɔ hɛlɛlı nwanlın asɔnın mɔ yɛ́ Mın Zozi mmɔfʊɛ'n-mɔ nanndılı nun bɛ bɔlı'n. Yí nzin, Zudı muonun sınlın lıka sɔ'n-mɔ ɔ yɔlı asɔnın. Ɛjɔlɛ'n mɔ ɔ'a han wɔ yí kalata ɛhı anun'n, ɔ nʊn m'ɔ wɔ 2 Pıɛlı 2 nın anun'n soman bɛ́ nwʊn kaan. Ɛjɔlɛ'n m'ɔ wɔ kalata nın anun'n y'ɔ le kɛ anın ato ngehelefʊɛ mmie-mɔ nanndı nun bɛ kıkan ɛjɔlɛ bɛ sɛcı asɔnın'n. Bɛ́ nyɔlıɛ ɛtɛ sɔ'n-mɔ anwʊn ati yɛ̂ Zudı hɛlɛlı asɔnın mma'n-mɔ kɛ bɛ jínlan bɛ́ ja nun kpa bɛ hʊ́n dedi nın ati.

Ahın ebisa

1 Mín Zudı mɔ n dı Zozi Kilisi akʊa mɔ ɛsɛ n dı Zʊakı anianman'n yɛ̂ mıın kɛlɛ kalata ɛhı ɔ. Mıın kɛlɛ mın nwan bɛ́ mɔ yɛ́ Sı Nyanmıan a fɛlɛ bɛ́ yí nwʊn, m'ɔ kulo bɛ́ kpa, mɔ ɛsɛ ɔ nıan bɛ́ sʊ man Zozi Kilisi'n.
2 Mın 'bisa ɛmɔ ahın. Nyanmıan nwún ɛmɔ anwʊn anwunnvoe ɔ cícı ɛmɔ alʊa ɔ húlo ɛmɔ, man ɛmɔ húlo bɛ́ nwʊn kpa.

Ato ngehelefʊɛ'n-mɔ.

3 Anianman ehulo mma, ɔ wɔ mín kunnun kpa kɛ n gɛ́lɛ ɛmɔ wɔ ngʊan ele'n mɔ ɛmɔ nʊn mín yɛ le yí m'ɔ tı kʊn nın anwʊn kalata. Nan mɛlɛ mɔ mın 'kɛlɛ kalata ɛhı'n, m'an nıan dede a, anın ɔ di kɛ mın kɛlɛ ɛmɔ mın wowula bɛ́ anwʊnsɛlɛ maan ɛmɔ kʊn dedi nın ati. Dedi sɔ'n, Nyanmıan a fa a man bɛ́ mɔ bɛ tı yí dıɛ'n kpɛ̂ kpʊnmgba bɔkɔɔ. 4 Mɔ mıın kan'n y'ɔ le kɛ menian mmie-mɔ a laka ɛmɔ b'a wʊlʊ ɛmɔ afian. Menian sɔ'n-mɔ tı man Nyanmıan menian. Ɔ sanlın kɛ bɛ butu Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ nın anyın ası. Nyanmıan a nwun yɛ́ nwʊn anwunnvoe ɔ'a man y'a nyan fanwʊndi. Nan bɛ́, bɛ kekele menian'n-mɔ kɛ bɛ kʊala kɛ bɛ nanndı fanwʊndi sɔ nın asʊ bɛ yɔ like biala mɔ bɛ kulo ɔ. Ɛhıka ati, bɛ́ muonun bɛ tı satılıfʊɛ, ɛsɛ bɛ ju Zozi Kilisi mɔ yí ngʊnmın cein ɔ tı yɛ́ Kpain ɔ nʊn yɛ́ Mın'n bɛ tʊ. Nán ɛnɛ bie ɔ, bɛ hanlın wɔ Nyanmıan Anʊan Ɛjɔlɛ nın anun kɛ Nyanmıan 'ba bua menian sɔ'n-mɔ ndɛɛ.
5 Mın sı kɛ ɛmɔ sı yí yuein bɛ sie kɛ Nyanmıan kpınlın yɔlı m'ɔ lelı Izalayɛ amma'n-mɔ ati fi Ezipiti mân nın anun ɛlɔ'n. Nan kʊsʊ, mıın kacı ɛmɔ kɛ Izalayɛ amma sɔ'n-mɔ mɔ bɛ fi Ezipiti mân nın anun bɛ tuli hɔlı mɔ b'a nne man Nyanmıan b'a nni man'n, ɔ hunlin bɛ́. 6 Ɛmɔ ati kácı kɛ nyanmıansʊ mmɔfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ́ nyın a nzɔ man dibɛlɛ'n mɔ Nyanmıan falı manlın bɛ́, mɔ bɛ fi nyanmıansʊ bɛ́ awulo nın anun bɛ tuli walı asıɛ nın asʊ ɛwa'n, Nyanmıan a sie bɛ́ awosin nun asıɛ nın abʊ. Nyanmıan a gua bɛ́ sa nʊn bɛ́ ja ngɔnzɔngɔnzɔ dede ɔ kɔ ju cıan mɔ ɔ 'bua bɛ́ ndɛɛ. 7 Ɛmɔ ati kácı Sodɔmʊn nʊn Gomɔɔ nʊn kulo'n-mɔ mɔ bɛ mantan mantan bɛ́'n-mɔ. Ɛbɛlɛ menian'n-mɔ yɔlı nyɔlıɛ ɛtɛ'n mɔ nyanmıansʊ mmɔfʊɛ sɔ'n-mɔ yɔlı'n bie. Anın menian sɔ'n-mɔ tı satılıfʊɛ. Menian'n-mɔ mɔ Nyanmıan sʊanlın bɛ́ ɛlɔ'n, ɛbɛlɛ menian

sɔ'n-mɔ kpʋnndɛlı bɛ́ nʋn nna. Nyanmıan kɔ tʋ bɛ́ nun sîn ɔ kɔ yala bɛ́ ɔ kɔ tua bɛ́ nyɔlıɛ sɔ nın anwʋn kalɛ. Ɔ tı nvandʋhʋn m'ɔ di kɛ yɛ́ kʋalaa yɛ fa yɛ tu yɛ́ nwʋn fʋɔ ɔ. Ɔ sanlın kɛ sîn m'ɔ le man ayuelıɛ'n wɔ ɛbɛlɛ man bɛ́ mɔ bɛ yɔ ɛtɛ'n.

8 Ato ngehelefʋɛ sɔ'n-mɔ de di kɛ bɛ́ ɛlalıɛ'n mɔ bɛ cın'n fi Nyanmıan ɛlɔ. Nan bɛ́ nyɔlıɛ'n tı ɛtɛ kɛ bɛ́ mɔ y'a li mʋa y'a han bɛ́ ɛjɔlɛ'n dıɛ'n. Ɔ sanlın kɛ bɛ yɔ satılıfʋɛ ninnge bɛ gua bɛ́ nwʋn efian. Bɛ mmu man yɛ́ Mın tunmin'n like fíí. Bɛ kan ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛtɛ bɛ tia nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ mɔ bɛ le anunminnyanmʋn'n. 9 Afı anın, nyanmıansʋ mmɔfʋɛ mgbain'n-mɔ anun kʋn wɔ ɛbɛlɛ, bɛ fɛlɛ yí Minsɛ. Mɛlɛ mɔ Abɔnsanmʋn nʋn yí bɛ 'kpılı *Moyizı fuin'n, Minsɛ a ngan ɛjɔlɛ ɛtɛ ɔ'a ndia man yí. Nan ɛjɔlɛ mɔ Minsɛ hanlın helelı yí'n y'ɔ le kɛ: "Yɛ́ Mın yɛ̂ ɔ 'tua wɔ́ kalɛ ɔ!" 10 Nan ato ngehelefʋɛ sɔ'n-mɔ dıɛ, anwunno ɛlɔ ninnge'n mɔ bɛ ndı man yí bʋ'n, anın bɛ lɛ kan yí nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. Mɔ bɛ́ ti'n kɔ se bɛ́'n yɛ̂ bɛ yɔ ɔ. Bɛ yɔ bɛ́ ninnge'n-mɔ kɛ ebolo naan. Ɛhı bɔbɔ yɛ̂ ɔ 'man bɛ́ ti ka nun ɔ. 11 Munnzue hán bɛ́! Ɔ sanlın kɛ bɛ́ nyɔlıɛ ɛtɛ'n tı kɛ Kayın dıɛ'n. Atın'n mɔ Kayın sınlın sʋ'n, sʋ yɛ̂ bɛ́ kʋsʋ b'a sın ɔ. Bɛ tı kɛ Balamʋn. Atın ɛtɛ'n m'ɔ sınlın sʋ ɔ nyanlın esika'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ kpılı bɛ sın sʋ bie. Ɛsɛ kʋsʋ, bɛ tı kɛ Kole. Kole sɔ'n jasʋlı Nyanmıan kpɔmanfʋɛ Moyizı akɔmın anun, nán Nyanmıan a hun yí. 12 Ato ngehelefʋɛ sɔ'n-mɔ mɔ bɛ yɔ nyɔlıɛ ɛtɛ ɛtɛ'n, bɛ nza man nyian. Bɛ ba ɛmɔ afian, ɛmɔ nʋn bɛ́ bɛ di anianman alıɛ nán ɛsɛ b'a li yɛ́ Mın dıɛ'n. Nyanmıan menian'n-mɔ m'ɔ di kɛ bɛ nıan bɛ́ sʋ'n, bɛ nnıan man bɛ́ sʋ. Nan bɛ́ muonun bɛ́ kʋ ɛsɛ̂ dıɛ'n y'ɔ cian bɛ́ ɔ. Bɛ tı kɛ esue mɔ ɔ'a munlan mɔ anwʋnman'n man ɔ'a ngʋla man tɔ ɔ. Bɛ tı kɛ mmaka mɔ sɛ bɔbɔ ɛlʋlɔɛ'n ju a, bɛ nzu man mma ɔ. Bɛ tı kɛ mmaka mɔ b'a tutu bɛ́ bʋ b'a gua mɔ b'a yue wu bɔkɔɔ ɔ. 13 Bɛ tı kɛ asue jenvie nın anyınsʋ mgbaha nın anwʋn esulo'n. Bɛ́ anyunnunnguasıɛ nyɔlıɛ'n-mɔ tı kɛ mgbaha nın ahule'n mɔ jenvie'n bɔ gua ɔ yaci ewula'n. Bɛ tı kɛ nzalama mɔ bɛ lɛ tu ɔ. Nyanmıan a sesie ato ngehelefʋɛ sɔ'n-mɔ lıka. Lıka sɔ'n, ɔ tı awosin bibaa kpa. Awosin sɔ'n wɔ ɛbɛlɛ dahuu.

14 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmıan falı wulalı Adamʋn anganbɛnzʋ kʋn mɔ bɛ fɛlɛ yí Enɔkı anʋan'n, ɛjɔlɛ sɔ'n, ɔ kan ato ngehelefʋɛ sɔ'n-mɔ bie. Yí nwan: "Ɛmɔ nían, yɛ́ Mın nʋn nyanmıansʋ anwʋntıɛ mmɔfʋɛ akpıı akpıı 'ba a. 15 Ɔ nʋn bɛ́ 'ba a ɔ bua menian'n-mɔ kʋalaa ndɛɛ. Ɔ 'tua ɛtɛfʋɛ'n-mɔ kʋalaatin kalɛ wɔ bɛ́ nyɔlıɛ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ anwʋn. Ɔ 'tua bɛ́ kalɛ wɔ anyınnzɔ'n mɔ bɛ mman man Nyanmıan nın anwʋn. Ɔ 'tua ɛtɛfʋɛ'n-mɔ kalɛ wɔ ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛtɛ'n mɔ bɛ kan bɛ tia Nyanmıan ɛsɛ bɛ jasʋ yí kɔmın anun nın anwʋn." 16 Menian sɔ'n-mɔ mɔ m'an han bɛ́ ɛjɔlɛ'n, bɛ jʋjɔ bɛ́ konvin abʋ, bɛ́ kunnun jɔlı man lé. Bɛ́ asıtanlan nun, like mɔ bɛ kulo'n yɛ̂ bɛ yɔ ɔ. Bɛ tı tutule ɛsɛ bɛ huhu menian'n-mɔ bɛ didi bɛ́ nwʋn.

Ɛkannzʋɛ.

17 Nan ɛmɔ dıɛ, anianman ehulo mma, ɛmɔ mán bɛ́ ti tánlan ɛjɔlɛ'n mɔ yɛ́ Mın Zozi Kilisi mmɔfʋɛ'n-mɔ hanlın helelı ɛmɔ nın asʋ. 18 Afı bɛ hanlın bɛ helelı ɛmɔ kɛ: "Mɛlɛ kasian nın anun, menian mmie-mɔ 'ba fite fite bɛ gʋlʋ ɛmɔ anwʋn, ɛsɛ bɛ 'bɔ bala ɛtɛ mɔ bɛ́ kunnun kulo ɔ." 19 Ato ngehelefʋɛ sɔ'n-mɔ mɔ m'an han bɛ́ ɛjɔlɛ'n, bɛ́ yɛ̂ bɛ man

afiannzɛcɪɛ nʊn mgbacɪ-mgbacɪɛ'n ba ɔ. Nyanmɪan Wawɛ'n nzie man
bɛ́, nan bɛ́ ngʊnmɪn yɛ̂ bɛ sie bɛ́ nwʊn ɔ.
20 Nan ɛmɔ dɪɛ, anianman ehulo mma, ɛmɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn bɛ tíla
bɛ dedi nwannzan-nwannzan nɪn anun bɛ bʊ́ka bʊ́ka bɛ́ nwʊn bɛ hɔ́
bɛ́ nyunnun. Ɛmɔ mán Wawɛ Nwannzan-nwannzan nɪn atɪn maan
ɔ bʊ́ka ɛmɔ mmʊtʊɛ ɛyɔlɛ nɪn anun. 21 Ɛmɔ bɔ́ bala kpa maan
Nyanmɪan húlo ɛmɔ. Ɛmɔ tánlan anyɪndasʊɛ nɪn anun bɛ nwʊ́nndɛ
yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi. Afɪ yí yɛ̂ ɔ 'nwun anwunnvoe ɔ man ɛmɔ nyan
nyanmɪansʊ ngʊan'n m'ɔ le man ayuelɪɛ nɪn ɔ. 22 Ɛmɔ héle bɛ́ mɔ bɛ
jin gua nda nɪn asʊ nɪn atɪn kpa'n 23 maan bɛ fá sʊ nán b'a ngua man
sîn nɪn anun. Ɛmɔ nwʊ́n ɛhɪnlɪn-mɔ mɔ b'a sɪn atɪn ɛtɛ nɪn asʊ'n kʊsʊ
anwʊn anwunnvoe. Nan kʊsʊ ɛmɔ súlo nun yɛ̂ bɛ́ taladɪɛ'n-mɔ mɔ bɛ
wula bɛ yɔ bɛ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ ɛtɛ'n-mɔ'n, nán bɛ fa bɛ́ sa bɛ kan yí bɔbɔ fíí.

Ayɛ Ɛyɪɛ

24 Sian dɪɛ, mɪn 'yɪ Nyanmɪan ayɛ. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ kʊala ɔ nɪan ɛmɔ sʊ
nán ɛmɔ a ndu a nvin man. Ɔ kʊala kɛ ɔ man ɛmɔ anwʊn mmu man
ɛbʊɪn bɛ fite yí nyunnun wɔ fɛ elie nun kpa. 25 Ecendu Nyanmɪan,
yɛ́ Mɪn Zozi Kilisi dunman nun, mɪn 'yɪ wɔ́ ayɛ mɪn kannvʊ wɔ́.
Afɪ, wɔ́ ngʊnmɪn ala y'ɛ tɪ yɛ́ Nyanmɪan ɛ tɪ yɛ́ Ngʊandefʊɛ ɔ. Ɛ le
anunminnyanmʊn, wɔ́ nwʊn yɔ esulo, ɛ le tunmin. Bia'n tɪ wɔ́ dɪɛ
daba, ɛnɛ nʊn mɛlɛ daa! Amɪn.

ZOZI KILISI AYIKELE'N MƆ ZUAN HƐLƐLI'N

M'ɔ wɔ nun'n

Zozi bɔfʋɛ Zʋan a hɛlɛ kalata ɛhɪ ɔ'a nwan asɔnɪn nsʋ wɔ Azi mân nɪn anun (ɛnɛ bɛ fɛlɛ lɪka sɔ'n Tuluki mân). Mɛlɛ sɔ'n, anɪn *Lɔmʋn mgbain'n-mɔ lɛ kele asɔnɪn mma'n-mɔ ahʋlʋwa. Bɛ hyɪlɪ Zʋan muonun bɛ nʋn yí hɔlɪ lɪka kʋn bɛ tʋlɪ yí fiadɪ. Lɪka sɔ'n, ɔ wɔ asue afian, bɛ fɛlɛ yí Patɪmɔsʋ. Ɛbɛlɛ yê yé Mɪn Zozi yɪlɪ yí nwʋn ɛlalɪɛ nun helelɪ Zʋan ɔ. Ɔ hanlɪn helelɪ yí kɛ ɔ hélɛ mɔ ɔ'a nwun yí'n. Kalata ɛhɪ anun ɛjɔlɛ'n y'ɔ le kɛ ɔ lɛ tʋ asɔnɪn mma'n-mɔ ati akunnun asɪ kɛ ɔ ngɔ hyɛ man, Zozi fi nyanmɪansʋ ɔ 'ba sa ba ɔ de yí menian'n-mɔ ati yê like biala m'ɔ nʋn yí belemgbin mân'n nzɛ nvata man'n, ɔ 'bɔ yí bʋsʋ.

Kalata nɪn ati m'ɔ li mʋa nɪn anun, Zʋan lɛ kan kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ yé Mɪn Zozi yɪlɪ yí nwʋn helelɪ yí'n. Ɛhɪ anzin, Zʋan a hye yí kalata nɪn anun tile mgbili mgbili nsʋ. Ɛsɛ ɔ'a hye tile kpili kʋsʋ kʋn biala anun nsʋ. Ɛ 'nwun tile mgbili nsʋ'n-mɔ:

1. Kalata nsʋ'n mɔ bɛ hɛlɛlɪ nwanlɪn Azi mân nɪn anun asɔnɪn'n-mɔ'n (yí ti 2-3)
2. Kalata nɪn asʋ nzɔlɛ nsʋ'n (yí ti 4-8.6)
3. Kɔnɔtɪ nsʋ'n (yí ti 8.7-11.19)
4. Nzɔlɛ mgbili nsʋ'n (yí ti 12-15)
5. Nyanmɪan sikpɛ kangɔ nsʋ'n (yí ti 16)
6. Babilɔnʋn anwʋn ɛjɔlɛ kpɔlɛ nsʋ'n (17-19.10)
7. Ɛlalɪɛ kasian nsʋ'n m'ɔ tʋ de mân nɪn ayuelɪɛ'n, ɔ nʋn Zoluzalɛmʋn fʋfɔlɛ'n (19.11-22.5)

Kalata nɪn agualɪɛ nun, Zozi a bɔ anɔhʋba. Yí nwan: “Mɪn 'ba kɪkaala!” Yí asɔnɪn mma'n-mɔ nwan: “Yé Mɪn Zozi, bala!”

Kɛ ɔ kpɪnlɪn yɔlɪ mɔ Zʋan hɛlɛlɪ ayɪkele kalata ɛhɪ'n

1 Ninnge mɔ bɛ ngɔ hyɛ man fíí nán b'a a'n, bé nwʋn ɛjɔlɛ yê bɛ lɛ kan wɔ kalata ɛhɪ anun ɔ. Nyanmɪan Kpili yɪlɪ ninnge sɔ'n-mɔ helelɪ Zozi Kilisi kɛ yí kʋsʋ ɔ yí héle yí ngʋa'n-mɔ. Kilisi sʋanlɪn yí bɔfʋɛ'n m'ɔ fi nyanmɪansʋ'n maan ɔ walɪ yɪlɪ ninnge sɔ'n-mɔ helelɪ yí akʋa Zʋan. 2 Zʋan kʋsʋ a han yí kʋalaa m'ɔ nwunlin yí'n. Nyanmɪan Kpili muonun ɛjɔlɛ m'ɔ hanlɪn'n yê yí kʋsʋ ɔ lɛ kan ɔ. Ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi yɪlɪ helelɪ'n, yí nwʋn ɛjɔlɛ y'ɔ lɛ kan ɔ.

3 Sʋanlan biala m'ɔ kɔ kɪnnga kalata ɛhɪ, ɔ nʋn bé mɔ bɛ lɛ tie ayɪkele ɛjɔlɛ ɛhɪ mɔ b'a hɛlɛ yí kalata ɛhɪ anun'n, sɛ bɛ man bé nyɪn sɔ yí a, menian sɔ'n-mɔ, Nyanmɪan Kpili yéyila bé. Ɔ sanlɪn kɛ cɪan'n mɔ Nyanmɪan Kpili helelɪ kɛ ninnge sɔ'n-mɔ ɛyɔlɛ 'ba ju'n nnʋn man mʋa kʋ́n. Mɛlɛ sɔ nɪn a ju a yue.

Ahɪn ebisa

4 Mín bɔbɔ mín Zʋan, mín yê mɪɪn kɛlɛ kalata ɛhɪ mɪn nwan ɛmɔ asɔnɪn nsʋ'n mɔ bɛ wɔ Azi mân nɪn anun nɪn ɔ. Mɪn 'bisa ɛmɔ ahɪn. Nyanmɪan Kpili m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ daba, ɔ wɔ ɛbɛlɛ ɛnɛ mɔ ɛsɛ ɔ lɛ ba'n,

ɔ nʋn wawɛ nsʋ'n mɔ bɛ wɔ yí belemgbin bia nɪn anyunnun'n, 5 ɔ
nʋn Zozi Kilisi m'ɔ tɪ adanzɪɛ ananhɔlɛfʋɛ m'ɔ lili mʋa ɔ fi ewue
nun tinngeli, m'ɔ li ninnge'n-mɔ kʋalaatin ati, m'ɔ sie asɪɛ nɪn asʋ
mmelemgbin'n-mɔ kʋalaa'n, bɛ nwún ɛmɔ anwʋn anwunnvoe ɛsɛ bɛ
mán ɛmɔ alʋa cícɪ bɛ́ nwʋn.

Zozi Kilisi sɔ'n, ɔ kulo yɛ́. Ɔ wuli yɛ́ ti, ɔ falɪ yí moja'n lelɪ yɛ́ fi yɛ́
ɛtɛ nɪn anun. 6 Ɔ'a yɔ ɔ'a man y'a kaci menian mɔ yɛ di mmelemgbin
yí mân nɪn anun. Ɔ'a sie yɛ́ tɛɛyɪfʋɛ ɔ'a man Nyanmɪan m'ɔ tɪ yí Sɪ'n.
Anunminnyanmʋn'n nʋn tunmin'n tɪ yí dɪɛ mɛlɛ daa! Amɪn.

7 Ɛmɔ nían, ɔ lɛ ba bɔlɛ́ nɪn afian. Sʋanlan biala 'ba nwun yí. Bɛ́
bɔbɔ muonun mɔ bɛ bʋbɔlɪ yí kʋlʋwa nɪn asʋ'n 'ba nwun yí bie. Sɛ
ɔ ba a, asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ kʋalaa 'ba yɪ awɔ́lɛ wɔ yí dunman
nun. Yuo o, kɛ ɛjɔlɛ'n 'ba yɔ yí nɪn anɪn. Amɪn.

8 Ɛdannganman Nyanmɪan m'ɔ di like biala asʋ tunmin, m'ɔ wɔ
ɛbɛlɛ daba, m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ ɛnɛ mɔ ɛsɛ ɔ lɛ ba sa ba'n nwan: "N dɪ Alɪfa
nʋn Omega, ninnge'n-mɔ kʋalaa Abʋbɔ ɛsɛ n dɪ yí kʋalaa Agualɪɛ".

Nyanmɪan yɪlɪ Zozi wawɛ nun helelɪ Zʋan

9 Mín Zʋan mɔ n dɪ ɛmɔ anianman'n, mɪn nʋn Zozi y'a han y'a bɔ
nun y'a yɔ kʋn. Mín nʋn ɛmɔ yɛ̂ yɛ lɛ nwun amannɪnhunlun nɪn
ɔ. Mín nʋn ɛmɔ yɛ̂ yɛ lɛ bɔ mɔndɪnlɪn yɛ si abʋtalɛ yɛ nwʋnndɛ
Nyanmɪan Belemgbin Mân nɪn ɔ. Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n mɔ n
ganlɪn'n, ɔ nʋn Zozi anwʋn adanzɪɛ'n mɔ n nili nɪn ati, bɛ kɔ hyɪ
mín bɛ nʋn mɪn kɔ hɔ lɪka kʋn. Lɪka sɔ'n bɛ fɛlɛ yí Patɪmɔsʋ. Ɔ wɔ
asue afian. 10 Ɛbɛlɛ, Nyanmɪan Wawɛ'n kɔ a mín nun mɔlɛ cɪan kʋn.
Mɪn tie mín nzin ɛlɔ a, sʋanlan bie lɛ tɪan sɛlɛ kpa kɛ kɔnɔtɪ mɔ bɛ
lɛ ku ɔ. 11 Yí nwan: "Like mɔ ɛ nwun yí'n, kɛlɛ nán fa nwan asɔnɪn
nsʋ'n. Asɔnɪn nsʋ sɔ'n-mɔ, ɛ 'nwun bɛ́: Efɛzɪ, Sɪminnin, Pɛlɪgamʋn,
Tiatii, Salɪdɪ, Filadɛlɪfi, yê Laodise."

12 N gɔ tʋ mín nyɪn mín nzin mín nwan mɪn 'nɪan sʋanlan'n m'ɔ lɛ
kan ɛjɔlɛ sɔ'n kele mín'n. Mɪn 'nɪan an, anɪn esika kɔkɔlɛ kanlannɪɛ
baka nsʋ jijin ɛbɛlɛ. 13 Like mɔ n nwunlin yí nganlannɪɛ'n mɔ afian'n
sɔman kulo sʋanlan. Ɔ wula taladɪɛ tɪnndɪɪn kpa. Esika kɔkɔlɛ bɛlɛtɪ
hyɪ yí afian. 14 Yí ti enyuan'n tɪ hyɪɛɪn hyɪɛɪn kɛ jɛsɛ. Yí nyɪn'n jue
kpa kɛ sîn. 15 Yí ja nɪn anwʋn ta mɪaɪn mɪaɪn kɛ ayɪwa mɔ b'a holo
yí fʋnlʋnmʋn nun b'a hyui yí nwʋn ɔ. Yí nɪn'n tɪ kɛ asue kpili m'ɔ lɛ
gua ɔ. 16 Ɔ le nzalama nsʋ yí sa fama nɪn anun. Dadɪɛ dɛnɛ-dɛnɛ kʋn
san yí nʋan nun. B'a si yí nyunnun nʋn yí nzin. Sʋanlan sɔ nɪn anyɪn
nɪn anun ta kɛ eyua mɔ ɔ lɛ fi sɛlɛ ɔ.

17 Mín nyɪn mɔ ɔ 'bɔ yí nɪn ala n gɔ kpɛ n gɔ fin yí ja abʋ, n na
ɛbɛlɛ pɪpaan. Ɔ kɔ fa yí sa fama'n ɔ kɔ fua mín nwʋn. Yí nwan:
"N'ɛ sulo! N dɪ ninnge'n-mɔ kʋalaa Abʋbɔ, ɛsɛ n dɪ yí kʋalaa Agualɪɛ.
18 N dɪ tɪasɪfʋɛ. N wuli, nan sian dɪɛ, n dɪ asɪ dahuu. Mɪn di ewue
asʋ tunmin yê ɛbɔlɔ sannvɛ'n wɔ mín sa nun. 19 Yí ti, kɛlɛ like mɔ a
nwun yí kɪkaala'n, ɔ nʋn mɔ bɛ 'ba yɪ bɛ kele wɔ́ ɛhɪ anzin'n kʋsʋ.
20 Nzalama nsʋ'n mɔ a nwun yí mín sa fama nɪn anun'n, ɔ nʋn esika
kɔkɔlɛ kanlannɪɛ mmaka nsʋ'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ esika kɔkɔlɛ kanlannɪɛ
mmaka nsʋ'n yê ɔ le asɔnɪn nsʋ'n, yê nzalama nsʋ'n, y'ɔ le nyanmɪansʋ
mmɔfʋɛ nsʋ'n mɔ bɛ nɪan sʋ'n."

KALATA NSʋ'N

2

1. Efɛzɪ Asɔnɪn'n kalata'n

1 Kɛlɛ nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n m'ɔ nɪan Efɛzɪ Asɔnɪn nɪn asʊ'n kɛ:
Sʊanlan'n m'ɔ le nzalama nsʊ'n yí sa fama nɪn anun, m'ɔ nanndɪ
esika kɔkɔlɛ kanlannɪɛ mmaka nsʊ nɪn afian'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ
kan kele wɔ́'n:
2 Mɪn sɪ mɔ a yɔ'n kʊalaa, wɔ́ ɛfɛ'n m'ɔ ɛ fɛlɪ'n, nʊn wɔ́ ahʊnlɪn
etila'n mɔ ɛ tilalɪ'n. Mɪn sɪ kɛ wɔ́ menian'n-mɔ anun, mɔ ɔ kɔ yɔ
ɛtɛ'n, ɛ nyaci nje man yí. Menian mɔ bɛ́ nwan bɛ tɪ mmɔfʊɛ'n, a sɔ
bɛ́ a nɪan, a nwun yí kɛ bɛ tɪ atofʊɛ. 3 Ɛ tɪ sʊanlan mɔ ɛ si abʊtalɛ
kpa, a nwun amannɪɛ kpa wɔ mín dunman nun, nan a mman man
wɔ́ nwʊn a mmubu man wɔ́.
4 Kʊsʊ afɪ wɔ́ nwʊn ɛjɔlɛ kaan wɔ mín kunnun. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le
kɛ ehulo'n mɔ ɛ hulolɪ mín daba'n, ɛ ngulo man mín sɔ kʊ́n. 5 Ɛhɪka
ati, man wɔ́ ti kácɪ lɪka mɔ a fʊn'n. Nun wɔ́ nwʊn kaci wɔ́ abalabɔ'n,
nán yɔ yí kɛ ɛ yɔlɪ yí abʊbɔ nɪn anun'n. Sɛ a ngaci man fi wɔ́ ɛtɛ
nɪn anwʊn an, mɪn 'tʊ wɔ́ ɛlɔ, mɪn 'yɪ wɔ́ kanlannɪɛ baka nɪn ɛbɛlɛ.
6 Kʊsʊ a yɔ like kʊn m'ɔ tɪ kpa. Like sɔ'n y'ɔ le kɛ ɛ kpɔ Ninkola
menian'n-mɔ nyɔlɪɛ'n. Bɛ́ nyɔlɪɛ sɔ'n, mín kʊsʊ mɪn kpɔ yí.
7 Ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnɪn'n-mɔ'n, sʊanlan
m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá síe! Sʊanlan m'ɔ kɔ li kunnunmun'n, ngʊan baka'n
m'ɔ jin Nyanmɪan fɛ elie lɪka ɛlɔ'n, mɪn 'man yí bie di.

2. Sɪminnin Asɔnɪn'n kalata'n

8 Kɛlɛ nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n m'ɔ nɪan Sɪminnin Asɔnɪn nɪn asʊ'n kɛ:
Sʊanlan'n m'ɔ tɪ like kʊalaa abʊbɔ, ɛsɛ ɔ tɪ yí kʊalaa agualɪɛ'n, m'ɔ
wuli mɔ ɔ'a tinnge'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan'n: 9 Mɪn sɪ ɛfɛ mɔ a fɛ
wɔ mín dunman nun'n, mɪn sɪ wɔ́ ehian'n mɔ ɛ lɛ di'n. Nan kʊsʊ,
ananhɔlɛ a nyan wɔ́ nwʊn. Menian mɔ bɛ tɪ Abɔnsanmʊn menian,
mɔ bɛ bu bɛ́ nwʊn kɛ bɛ tɪ Zufʊ nan kʊsʊ bɛ tɪ man Zufʊ'n, ɛsʊan'n
mɔ bɛ tʊn wɔ́'n, mɪn sɪ. 10 Amannɪɛ'n mɔ ɛ lɛ ba nwun yí'n, n'ɛ susu
yí nwʊn. Nɪan, Abɔnsanmʊn 'ba gua ɛmɔ anun mmie-mɔ dɔʊn fiadɪ
ɔ sɔ ɛmɔ nɪan. Ɛmɔ 'ba nwun amannɪɛ dede cɪan bulu. Tila wɔ́ dedi
nɪn anun dede maan bɛ hún wɔ́, nan mɪn 'ba man ɛ nyan ngʊan.
11 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnɪn'n-mɔ'n, sʊanlan
m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá síe! Sʊanlan m'ɔ kɔ li kunnunmun'n, ewue'n m'ɔ
tian yí nnyuan'n ngun man yí bie.

3. Pɛlɪgamʊn Asɔnɪn'n kalata'n

12 Kɛlɛ nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n m'ɔ nɪan Pɛlɪgamʊn Asɔnɪn nɪn asʊ'n
kɛ:
Sʊanlan'n mɔ dadɪɛ dɛnɛ-dɛnɛ'n mɔ b'a si yí nyunnun nʊn yí
nzin'n san yí nʊan nun'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan'n: 13 Mɪn sɪ wɔ́
lɪka mɔ ɛ tɪ'n, ɛbɛlɛ yɛ̂ Abɔnsanmʊn belemgbin bia'n jin ɔ. A fa wɔ́
nwʊn a bɔ mín sɛlɛ kpa. Tɛmʊn muonun mɔ bɛ hunlin Antipasɪ m'ɔ
tɪ mín adanzɪfʊɛ ananhɔlɛfʊɛ nɪn ɛmɔ ɛlɔ'n, lɪka mɔ Abɔnsanmʊn
wɔ'n, ɛmɔ a nyaci man dedi'n mɔ ɛmɔ le yí wɔ mín nun'n b'a ndʊ
man.
14 Nan kʊsʊ wɔ́ nwʊn ɛjɔlɛ kaan wɔ mín kunnun. Ɛjɔlɛ sɔ'n
y'ɔ le kɛ: Ɛ le menian mmie-mɔ wɔ́ ɛlɔ. Menian sɔ'n-mɔ nanndɪ
Balamʊn ngehele nɪn asʊ. Balamʊn yɛ̂ ɔ helelɪ Balakɪ kɛ ɔ tʊ́nndʊn
Izalayɛ amma'n-mɔ aja nun, ɔ man bɛ lili amʊan sʊ naan, ɛsɛ bɛ bɔlɪ

ajʋamannɪn. 15 Ɛsɛ ɛ le menian mmiekun-mɔ wɔ́ nwʋn ɛlɔ. Bɛ́ kʋsʋ
bɛ nanndɪ Ninkola menian'n-mɔ ngehele nɪn asʋ. 16 Nun wɔ́ nwʋn
nán kaci wɔ́ abalabɔ sɔ'n. Sɛ a ngaci man an, mɪn 'tʋ wɔ́ ɛlɔ kɪkaala,
mɪn 'fa dadɪɛ'n m'ɔ san mín nʋan nun'n mɪn fa ɛlɔɛ mɪn tʋ menian
sɔ'n-mɔ mɔ bɛ wɔ wɔ́ afian ɛlɔ nɪn anwʋn.
17 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnɪn'n-mɔ'n, sʋanlan
m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá síe! Sʋanlan m'ɔ kɔ li kunnunmun'n, mannan'n
m'ɔ fɪa'n, mɪn 'man yí bie di. Ɛsɛ mɪn 'fa ɛbʋɛ fufue kʋn mɔ b'a hɛlɛ
dunman fʋfɔlɛ kʋn sʋ'n mɪn man yí. Sʋanlan fíí nzɪ man dunman
sɔ'n kɛ sʋanlan mɔ n gɔ fa n gɔ man yí nɪn ala.

4. Tiatii Asɔnɪn'n kalata'n

18 Kɛlɛ nyanmɪansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ nɪan Tiatii Asɔnɪn nɪn asʋ'n kɛ:
Nyanmɪan Awa'n, sʋanlan'n mɔ yí nyɪn'n jue kɛ sîn, mɔ yí ja'n-
mɔ anwʋn ta kɛ ayɪwa mɔ b'a hyui yí nwʋn'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ
kan'n: 19 Mɪn sɪ wɔ́ ninnge'n mɔ ɛ yɔ'n, ɔ nʋn ehulo'n mɔ ɛ kulo
mín'n, ɔ nʋn ele'n mɔ ɛ de mín di'n, ɔ nʋn mɔndɪnlɪn'n mɔ ɛ lɛ bɔ
wɔ junman elie nɪn anun'n. Mɪn sɪ kɛ junman'n mɔ ɛ lɛ di yí sian'n,
ɔ tala daba dɪɛ'n.
20 Nan kʋsʋ wɔ́ nwʋn ɛjɔlɛ kaan wɔ mín kunnun. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le
kɛ balasua'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zozabɛlɪ'n, ɔ bu yí nwʋn kɛ ɔ tɪ Nyanmɪan
kpɔmanfʋɛ. Ɛ man yí atɪn, ɔ kele mín menian'n-mɔ ninnge, ɔ lɛ laka
bɛ́ maan bɛ bɔ ajʋamannɪn ɛsɛ bɛ di amʋan sʋ naan. 21 M'an man
yí tɛmʋn kɛ ɔ káci fi yí nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn anwʋn, nan kʋsʋ ɔ ngulo man
kɛ ɔ kaci yí nzin si yí ajʋamannɪn nɪn ɔ. 22 Yí sɔ ati, mɪn 'ba man
ewue kan Zozabɛlɪ ɔ da ɛbɛɛ sʋ. Bɛ́ mɔ bɛ nʋn yí san nun'n, sɛ b'a
ngaci man bɛ́ abalabɔ'n mɔ b'a suan yí sʋ nɪn an, mɪn 'man ewue
kan bɛ́ kʋsʋ bɛ da ɛbɛɛ sʋ. 23 Ɛsɛ mɪn 'kun yí mma'n-mɔ, mɪn 'man
Asɔnɪn'n-mɔ kʋalaa nwun yí kɛ mín yê mɪn sɪ mɔ menian'n-mɔ kɔ
jʋnlɪn, ɔ nʋn m'ɔ wɔ bɛ́ kunnun'n. Ɛmɔ nunhan kʋn biala nyɔlɪɛ
nɪn anwʋn yê mɪn 'nɪan mɪn tua yí kalɛ ɔ.
24 Ɛmɔ Tiatii asɔnɪn mma nga'n-mɔ, ɛmɔ dɪɛ, ɛmɔ a nnanndɪ man
ngehele ɛtɛ sɔ nɪn asʋ b'a nzuan man like'n mɔ mmie-mɔ fɛlɛ yí
Abɔnsanmʋn abʋ nvɪalɪɛ nun ɛjɔlɛ'n bie. Mɪɪn nva man ninnge
nʋnnɔɛ fíí kʋ́n mɪn nzʋa man ɛmɔ. 25 Nan kʋsʋ, like'n mɔ ɛmɔ le
nun'n, ɛmɔ tíla nun sɛlɛ kpa dede maan m mála.
26 Sʋanlan m'ɔ kɔ tila mín junman nɪn anun, ɔ kɔ li dede ɔ kɔ ju
ayuelɪɛ, m'ɔ kɔ li kunnunmun'n, mɪn 'man ɔ sie mân'n. 27 *Kɛ mín Sɪ
falɪ tunmin'n manlɪn mín'n, mín kʋsʋ mɪn 'fa mɪn man yí. Mɪn 'ba fa
bulalɛ kpɔman mɪn wula yí sa nun, mɪn 'man ɔ fa bubo menian'n-mɔ
kɛ bɛ fa bulalɛ'n bɛ bubo ninnge mɔ bɛ kɔ nwʋn'n.* 28 Ɛsɛ mɪn 'wula
yí anunminnyanmʋn maan ɔ ta kɛ alɪbahɪan nzalama. 29 Ɛjɔlɛ mɔ
Nyanmɪan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnɪn'n-mɔ'n, sʋanlan m'ɔ sɪ fasie'n,
ɔ fá síe!

3

5. Salɪdɪ Asɔnɪn'n kalata'n

1 Kɛlɛ nyanmɪansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ nɪan Salɪdɪ Asɔnɪn nɪn asʋ'n kɛ:
Sʋanlan'n m'ɔ le Nyanmɪan Wawɛ nsʋ'n, ɛsɛ ɔ le nzalama nsʋ'n, ɛ
'nwun ɛjɔlɛ mɔ ɔ lɛ kan'n: Mɪn sɪ wɔ́ ninnge'n mɔ ɛ yɔ'n. Bɛ bɔ wɔ́
dunman kɛ ɛ le ngʋan, nan kʋsʋ a wu. 2 Tinnge nán wula bɛ́ bʋ nga'n

mɔ bɛ ka kaan bɛ́ wu nɪn anwʊnsɛlɛ. Ɔ sanlɪn kɛ m'an nwun yí kɛ
wɔ́ nyɔlɪɛ'n fíí tɪ man kpa mín Nyanmɪan nɪn anyunnun. 3 Ninnge'n
mɔ bɛ helelɪ wɔ́ daba mɔ ɛ lili sʊ'n, kacɪ bɛ́ di sʊ biekun, nán nun
wɔ́ nwʊn kaci wɔ́ abalabɔ'n. Sɛ a njasʊ man an, mɪn 'ba fu wɔ́ nun
kɛ awofʊɛ, ɛ ngɔ nwun man dɔɛ mɔ mɪn 'ba mɪn fu wɔ́ nun'n.
4 Nan kʊsʊ Salɪdɪ ɛbɛlɛ muonun, menian mmie-mɔ wɔ ɛbɛlɛ, bɛ́
dɪɛ, b'a man efian a ngan man bɛ́ taladɪɛ fufue'n. Bɛ 'ba wula taladɪɛ
fufue bɛ nʊn mín yɛ nanndɪ, ɔ sanlan kɛ ɔ sɛ fata bɛ́. 5 Sʊanlan m'ɔ
kɔ li kunnunmun'n, kɛ ɔ 'wula taladɪɛ fufue nɪn anɪn. Mɪn njici man
yí dunman'n wɔ ngʊan kalata nɪn anun. Mɪn 'kan yí mín Sɪ nʊn yí
mmɔfʊɛ'n-mɔ anyunnun ɛbɛlɛ kɛ mín sʊanlan y'ɔ le yí. 6 Ɛjɔlɛ mɔ
Nyanmɪan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnɪn'n-mɔ'n, sʊanlan m'ɔ sɪ fasie'n,
ɔ fá síe!

6. Filadɛlɪfi Asɔnɪn'n kalata'n

7 Kɛlɛ nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n m'ɔ nɪan Filadɛlɪfi Asɔnɪn nɪn asʊ'n kɛ:
Sʊanlan'n m'ɔ tɪ kʊnlʊn-ngʊnlʊn, ɛsɛ ɔ tɪ Ananhɔlɛfʊɛ'n, sʊanlan'n
mɔ belemgbin Davidi awulo'n sannvɛ'n wɔ yí sa nun'n, m'ɔ tike
anʊan nɪn an, sʊanlan fíí kʊ́n ngʊala man nun tʊ'n, mɔ ɛsɛ ɔ tʊ
nun an, sʊanlan fíí ngʊala man yí tike'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan'n:
8 Mɪn sɪ wɔ́ ninnge'n mɔ ɛ yɔ'n. Mɪn sɪ kɛ wɔ́ anwʊnsɛlɛ'n tɪ kaan
sʊa, nan kʊsʊ a fa mín ɛjɔlɛ nɪn a sie. A nze man mín kɛ ɛ nzɪ man
mín. Yí ti, m'an tike anʊan kʊn wɔ́ nyunnun. Anʊan sɔ'n, sʊanlan
fíí ngʊala man nun tʊ. 9 Ɛ 'nwun kɛ mɪn 'kpɪn mɪn yɔ bɛ́ mɔ bɛ
sʊ Abɔnsanmʊn, mɔ bɛ bu bɛ́ nwʊn kɛ bɛ tɪ Zufʊ kʊsʊ bɛ tɪ man
Zufʊ mɔ bɛ di ato'n. Mɪn 'ba hyɪ bɛ́ maan bɛ kʊtʊ wɔ́ nyunnun bɛ
yɪ wɔ́ ayɛ. Mɪn 'man bɛ nwun yí kɛ mɪn kulo wɔ́. 10 Kɛmɔ a tila wɔ́
ahʊnlɪn a li mín Nʊan Ɛjɔlɛ nɪn asʊ'n, mín kʊsʊ, mɪn 'sisa wɔ́ mɛlɛ
mɔ yalɛ'n 'ba tɔ mân nɪn anun menian'n-mɔ asʊ ɔ sa bɛ́ nɪan'n.
11 Mɪn 'ba kɪkaala. Tila like'n mɔ ɛ le nɪn anun sɛlɛ, n'ɛ
man sʊanlan fíí tʊa wɔ́ de wɔ́ ahatua'n. 12 Sʊanlan m'ɔ kɔ li
kunnunmun'n, mɪn 'fa yí mɪn yɔ mín Sɪ asɔnɪn sua nɪn anun mpila,
ɔ nvite man fíí kʊ́n. Mɪn 'kɛlɛ mín Nyanmɪan'n dunman'n mɪn
gua yí nwʊn, ɛsɛ mɪn 'kɛlɛ mín Nyanmɪan'n kulo'n dunman mɪn
gua yí nwʊn. Kulo sɔ'n, y'ɔ le Zoluzalɛmʊn fʊfɔlɛ'n m'ɔ fi mín
Nyanmɪan nɪn anwʊn ɛlɔ anwunno ɔ 'ba ju asɪ'n. Ɛsɛ mɪn 'kɛlɛ
mín dunman fʊfɔlɛ'n yí nwʊn. 13 Ɛjɔlɛ mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n lɛ
kan kele Asɔnɪn'n-mɔ'n, sʊanlan m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fa síe!

7. Laodise Asɔnɪn'n kalata'n

14 Kɛlɛ nyanmɪansʊ bɔfʊɛ'n m'ɔ nɪan Laodise Asɔnɪn nɪn asʊ'n kɛ:
Sʊanlan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Amɪn'n, m'ɔ di Nyanmɪan anwʊn adanzɪɛ
ananhɔlɛ nun nʊn fɔ́ʊ́n sʊ'n, yí mɔ Nyanmɪan nanndɪlɪ yí sʊ ɔ bɔlɪ
ninnge'n-mɔ kʊalaatin'n, ɛ 'nwun ɛjɔlɛ m'ɔ lɛ kan'n: 15 Mɪn sɪ wɔ́
junman'n mɔ ɛ di'n. Mɪn sɪ kɛ ɛ tɪ man sʊanlan fɔlɔlɔ, ɛ tɪ man
sʊanlan juejue kʊsʊ. Kɛmɔ ɛ wɔ ninnge nnyuan sɔ nɪn afian'n, mɪn
kulo kɛ ahan ɛ wɔ kʊn afan. Fɔlɔlɔ anaan juejue. 16 Nan kɛmɔ ɛ tɪ
man fɔlɔlɔ kʊsʊ ɛ tɪ man juejue mɔ ɛ jin yí nnyuan nɪn afian'n, mɪn
'ba kpu wɔ́ mɪn tʊ. 17 Ɛ kan kɛ a nyan wɔ́ nwʊn. Ninnge'n kʊalaa mɔ
ɛ lɛ kpʊnndɛ'n, a nyan yí. Ɛ mmian man like fíí anwʊn. Nan kʊsʊ
ɛ nzɪ man kɛ kanngʊ ɛ tɪ yalɛfʊɛ, ɛ tɪ alʊabɔfʊɛ. Ɛ tɪ ehianfʊɛ, wɔ́

nwʋn gua sʋ, ɛsɛ ɛ tɪ anyɪnsinlinwafʋɛ. 18 Yí sɔ ati, mɪn 'kan mɪn
kele wɔ́ kɛ ɛ tó mín sa nun esika kɔkɔlɛ'n mɔ b'a holo yí sîn nun b'a
tɪ yí nwʋn'n nán a yɔ esikafʋɛ. To taladɪɛ fufue mín sa nun wula
nán fɪa wɔ́ nwʋn nyian'n. Ɛsɛ to bɛ́ nyɪn ayile mín sa nun gua wɔ́
nyɪn nɪn asʋ nán a nwun asɪ.
19 Bɛ́ mɔ mɪn kulo bɛ́'n, mɪn cʋɪn bɛ́ nzʋ'n ɛsɛ mɪn tu bɛ́ fʋɔ. Yí
sɔ ati, nun wɔ́ nwʋn kaci wɔ́ abalabɔ'n nán yɔ juejue.
20 Tie, n jin anʋan nɪn anzin mɪɪn bɔ. Sʋanlan m'ɔ kɔ tɪ mín nɪn'n
m'ɔ kɔ tike anʋan'n, mɪn 'wʋlʋ yí awulo, mɪn nʋn yí yɛ 'didi, yí kʋsʋ
ɔ nʋn mɪn yɛ 'didi.
21 Kɛmɔ n nili kunnunmun mɔ n dɪ mín Sɪ anwʋn ɛbɛlɛ belemgbin
bia nɪn asʋ'n, sʋanlan biala mɔ yí kʋsʋ ɔ kɔ li kunnunmun'n, mɪn
'man ɔ tanlan mín nwʋn ɛbɛlɛ mín belemgbin bia nɪn asʋ. 22 Ɛjɔlɛ
mɔ Nyanmɪan Wawɛ'n lɛ kan kele Asɔnɪn'n-mɔ'n, sʋanlan m'ɔ sɪ
fasie'n, ɔ fá síe!

KALATA NIN ASU NZƆLƐ NSU'N

4

Nyanmɪansʋ belemgbin bia'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, anɪn b'a tike anʋan kʋn nyanmɪansʋ ɛlɔ.
Sʋanlan'n mɔ yí nɪn'n te kɛ kɔnɔtɪ'n mɔ n nili mʋa n dɪlɪ yí ngan'n,
ɔ lɛ kan kele mín kɛ: “Fʋ bala ɛwa nán man n yí ninnge'n mɔ bɛ
'ba a'n n géle wɔ́.” 2 Ɛbɛlɛ ala, Nyanmɪan Wawɛ'n kɔ tɔ mín sʋ. Ɔ kɔ
fa mín kɔ fʋ nyanmɪansʋ. Mɪn 'nɪan an, anɪn belemgbin bia kʋn jin
ɛbɛlɛ, sʋanlan kʋn tɪ sʋ. 3 Sʋanlan sɔ'n, yí nyɪn nɪn anun ta kɛ ɛbʋɛ'n
mɔ bɛ fɛlɛ yí zʋasɪpʋ'n, ɛsɛ ɔ ta kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí salɪdʋanɪn'n.
Belemgbin bia sɔ'n, nyanngʋnndʋn kʋn a tʋ a bala yí. Nyanngʋnndʋn
sɔ'n ta kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí emelodɪ'n. 4 Bia abulaa nʋn nnan ta si
yia belemgbin bia'n. Mgbain abulaa nʋn nnan wowula taladɪɛ nvufue,
bɛ sʋ esika kɔkɔlɛ kele, bɛ tɪtɪ bia sɔ'n-mɔ asʋ. 5 Belemgbin bia nɪn
anun, nyanmɪan'n kpɛ mɪaɪn mɪaɪn nʋn ɛjʋjɔlɛ ɔ nʋn mgbanlanlan fi
nun fite. B'a sɔ tɛɛ nsʋ. Bɛ jue belemgbin bia nɪn anyunnun. Tɛɛ nsʋ
sɔ'n y'ɔ le Nyanmɪan Wawɛ nsʋ'n. 6 Like kʋn wɔ bia nɪn anyunnun kɛ
jenvie. Like sɔ'n ta kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí kilisɪtalɪ'n. Bia nɪn ayialɪɛ
nnan nɪn asʋ, naan nnan jijin ɛbɛlɛ. Naan sɔ'n-mɔ le anyɪan dɔʋn kpa
bɛ́ nyunnun nʋn bɛ́ nzin. 7 Alimʋa dɪɛ'n sɔman tɛtɪanfʋɛ. M'ɔ tɪan yɪ
nnyuan'n soman ɛnalɛ baa. M'ɔ tian yí nsan'n soman kulo sʋanlan.
M'ɔ tian yí nnan'n soman kɔlɪɛ m'ɔ lɛ tu ɔ. 8 Naan sɔ'n-mɔ nunhan
kʋn biala le ndɛba nsian. Bɛ́ nwʋn'n lɪka kʋalaa nʋn bɛ ndɛba'n-mɔ
abʋ tɪ anyɪan. Cɪan daa, kɔngɔɛ o, eyua o, ɛjɔlɛ mɔ bɛ kan'n y'ɔ le kɛ:
“Kʋnlʋn-ngʋnlʋn, kʋnlʋn-ngʋnlʋn, kʋnlʋn-ngʋnlʋn
y'ɔ le yɛ́ Mɪn Tunminfʋɛ Nyanmɪan Kpili
mɔ daba anɪn ɔ wɔ ɛbɛlɛ, ɛnɛ ɔ wɔ ɛbɛlɛ mɔ ɛsɛ ɔ lɛ 'ba'n.”
9 Tɛmʋn biala mɔ naan nnan sɔ'n 'wula sʋanlan'n m'ɔ tɪ bia nɪn asʋ
m'ɔ tɪ asɪ dahuu nɪn anunminnyanmʋn bɛ yɪ yí ayɛ bɛ da yí asɪ'n,
10 anɪn mgbain abulaa nʋn nnan nɪn a kʋtʋ sʋanlan'n m'ɔ tɪ bia nɪn
asʋ nɪn anyunnun, bɛ sʋ sʋanlan'n m'ɔ tɪ asɪ dahuu'n. Bɛ 'kʋtʋ bɛ sʋ
yí a, bɛ tu bɛ́ esika kɔkɔlɛ kele'n bɛ gua yí nyunnun ɛbɛlɛ, anɪn bɛ́
nwan:
11 “Yɛ́ Mɪn, yɛ́ Nyanmɪan, anunminnyanmʋn'n,

ayɛ ɛyɪɛ'n nʊn tunmin'n sɛ fata wɔ́.
Ɔ sanlɪn kɛ wɔ́ yê a bɔ ninnge'n kʊalaa ɔ.
A hulo y'ɔ man bɛ wɔ ɛbɛlɛ bɛ le ngʊan ɔ.”

5

Nyanmɪan Bʊa Baa'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'tʊ mín nyɪn an, n gɔ nwun kalata kʊn, b'a nyɪnnyan
yí bolomolo sʊa. B'a hɛlɛ yí kunnun nʊn yí nzin. Sʊanlan'n m'ɔ tɪ
belemgbin bia nɪn asʊ'n le kalata sɔ'n yí sa fama nɪn anun. B'a sie
sʊ nzɔlɛ nsʊ, 2 ɛsɛ mɪn 'nɪan an, anɪn nyanmɪansʊ bɔfʊɛ kʊn m'ɔ le
tunmin lɛ tɪan sɛlɛ kpa ɔ bisa kɛ: “Nwan yê ɔ kʊala nzɔlɛ'n-mɔ mɔ
b'a sie yí kalata nɪn asʊ'n tɪtɪ nán ɔ buke nun ɔ?” 3 Ɔ bisalɪ sɔ a,
nyanmɪansʊ ɛlɔ o, asɪ ɛwa o, asɪɛ nɪn abʊ ɛlɔ o b'a nnyan man sʊanlan
fíí mɔ ɔ 'buke kalata nɪn anun ɔ nɪan nun ɔ. 4 N gɔ sɪsa mín sa n gɔ
gua mín ti n gɔ sun sɛlɛ kpa. Ɔ sanlɪn kɛ b'a nnyan man sʊanlan
m'ɔ sɛ fata mɔ ɔ 'buke kalata nɪn anun bɔbɔ nán ɔ nɪan nun ɔ. 5 Ɛhɪ
a, mgbain abulaa nʊn nnan nɪn anun kʊn kɔ se mín kɛ: “N'ɛ sun,
nan nɪan, tɛtɪanfʊɛ'n m'ɔ fi Zuda afilie nɪn anun'n, belemgbin *Davidi
anʊnman'n, ɔ'a li kunnunmun, ɔ kʊala ɔ tɪtɪ nzɔlɛ'n-mɔ mɔ b'a sie
kalata nɪn sʊ'n ɔ buke nun.”

6 Ɛhɪ, mɪn 'nɪan an, anɪn *Bʊa Baa kʊn jin naan nnan'n nʊn mgbain
abulaa nʊn nnan'n mɔ b'a bɔ bia nɪn anwʊn holo nɪn afian. Ewue'n
m'ɔ wuli'n kafʊan tɛ wɔ yí nwʊn. Ɔ le mmɛ nsʊ ɔ nʊn anyɪan nsʊ.
Anyɪan nsʊ sɔ'n y'ɔ le Nyanmɪan Wawɛ nsʊ'n mɔ ɔ'a sʊan bɛ́ asɪɛ'n
lɪka kʊalaatin'n. 7 Bʊa Baa'n kɔ kpunnge Sʊanlan'n m'ɔ tɪ bia nɪn asʊ
mɔ kalata'n wɔ yí sa fama nɪn anun'n nán ɔ'a le. 8 Kɛ Bʊa Baa'n lelɪ
kalata'n, naan nnan'n nʊn mgbain abulaa nʊn nnan'n, bɛ kɔ kʊtʊ yí
nyunnun. Bɛ́ nunhan kʊn biala le sanngo kʊn, ɔ nʊn esika kɔkɔlɛ
kangɔ. Kangɔ sɔ'n, *ansan yi yí. Ansan'n y'ɔ le Nyanmɪan menian'n-
mɔ asɔnɪn'n mɔ bɛ yɔ'n. 9 Bɛ kɔ tʊ ejue fʊfɔlɛ kʊn, bɛ́ nwan:

“Wɔ́ y'ɔ fata kɛ ɛ fa kalata nɪn ɔ.
Wɔ́ y'ɔ fata kɛ ɛ tɪtɪ nzɔlɛ'n-mɔ
mɔ b'a sie yí sʊ nɪn anun ɔ.
Ɔ sanlɪn kɛ bɛ hunlin wɔ́.
Ɔ nanndɪ wɔ́ ewue nɪn asʊ,
a to menian a man Nyanmɪan.
Menian sɔ'n-mɔ fi afilie biala anun, anɪɛ biala ɔ nʊn mân biala anun.
10 A man b'a kaci
yɛ́ Nyanmɪan'n Belemgbin Mân nɪn anun menian
b'a kaci tɛɛyɪfʊɛ bɛ sʊ yí.
Ɛsɛ bɛ 'di belemgbin asɪɛ nɪn asʊ.”

11 Ɛhɪ anzin, mɪn 'tʊ mín nyɪn biekun an, mmɔfʊɛ nwala nwala kpa
a ta a si a yia bia'n nʊn naan nnan'n nʊn mgbain abulaa nʊn nnan'n.
Mmɔfʊɛ sɔ'n-mɔ tɪ akpɪɪ akpɪɪ kɔ yɔ nyɛ bɛ lɛ tɪan kpa 12 bɛ tʊ ejue
kɛ:

“Bʊa Baa'n mɔ bɛ hunlin yí'n,
yí yê tunmin'n, anyanbɛnwʊn'n, ngɛlɛ'n,
anwʊnsɛlɛ'n, asasʊɛ'n, anunminnyanmʊn'n
nʊn ayɛ ɛyɪɛ'n sɛ fata yí ɔ.”

13 Mın 'tie kʋsʋ a, anın ninnge'n-mɔ mɔ Nyanmıan a bɔ'n, m'ɔ wɔ
nyanmıansʋ o, asıɛ asʋ o, asıɛ abʋ ɔ nʋn jenvie nun o, bɛ́ kʋalaa bɛ
lɛ tʋ ejue kɛ:
"Ayɛ ɛyıɛ'n, asasʋɛ'n, anunminnyanmʋn'n
nʋn tunmin'n tı Sʋanlan'n m'ɔ tı bia nın asʋ'n
ɔ nʋn Bʋa Baa'n dıɛ dahuu!"
14 Mɔ bɛ kɔ tʋ ejue sɔ'n, anın naan nnan nın a sɔ sʋ kɛ: "Amın!"
Anın mgbain abulaa nʋn nnan nın a kʋtʋ b'a sʋ Sʋanlan'n m'ɔ tı ası
dahuu'n.

6

1. Nzɔlɛ'n m'ɔ li mʋa nın ɛtıɛ'n

1 Ɛhı anzin, mın 'tʋ mín nyın an, n gɔ nwun *Bʋa Baa'n kɛ ɔ'a
tı alimʋa nzɔlɛ nsʋ'n mɔ b'a sie yí kalata nın asʋ nın anun. M'ɔ
tılı nun'n, mın 'tie a, anın naan nnan nın anun kʋn, yí nın'n tı kɛ
mgbanlanlan, yí nwan: 'Bala!' 2 Mın 'nıan an, n gɔ nwun ɛkpanngɔ
fufue kʋn. Sʋanlan'n m'ɔ tı sʋ'n le taa kʋn yí sa nun. B'a fa belemgbin
kele b'a sʋa yí. Ɔ lɛ kɔ belenzua sʋ kpa ɔ 'kɔ a hʋn ɔ di kunnunmun.

2. Nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nnyuan nın ɛtıɛ'n

3 Ɛhı anzin, Bʋa Baa'n kɔ tı nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nnyuan nın anun.
Mın 'tie a, anın naan nnan'n, m'ɔ tian yí nnyuan'n nwan: "Bala!"
4 Ɛkpanngɔ kʋn biekun kɔ fite, ɔ tı kɔkɔlɛ. Sʋanlan'n m'ɔ tı sʋ'n, bɛ
kɔ man yí dadıɛ kpili kʋn ɔ nʋn tunmin kɛ ɔ hyʋ́ın ɛlɔɛ ɔ tʋ́ mân nın
anun, ɔ mán menian'n-mɔ hʋ́n bɛ́ nwʋn.

3. Nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nsan nın ɛtıɛ'n

5 Ɛhı anzin, Bʋa Baa'n kɔ tı nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nsan nın anun. Mın
'tie a, anın naan nnan'n, m'ɔ 'tian yí nsan'n, nwan: "Bala!" Mın 'nıan
an, n gɔ nwun ɛkpanngɔ bile kʋn. Sʋanlan kʋn tı sʋ. Ɔ le toe kʋn yí sa
nun. 6 N dılı anıɛ bie wɔ naan nnan nın afian. Anıɛ sɔ'n nwan: "*Bele
cilo kʋn tı cıan kʋn junman nın anwʋn ahatua. *Ɔlızʋ cilo nsan tı
cıan kʋn junman nın anwʋn ahatua. Nan divın nʋn ngo'n, bɛ́ dıɛ, n'ɛ
fa wɔ́ sa kan bɛ́."

4. Nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nnan nın ɛtıɛ'n

7 Ɛhı anzin, Bʋa Baa'n kɔ tı nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nnan nın anun. Mın
'tie a, anın naan nnan'n, m'ɔ tian yí nnan'n nwan: 'Bala!' 8 Mın 'nıan
an, n gɔ nwun ɛkpanngɔ kʋn. Ɔ tı asuaminlin. Sʋanlan'n m'ɔ tı sʋ'n,
bɛ fɛlɛ yí "Ewue". Ɔ 'kɔ a, anın ɛbɔlɔ mân'n tʋa yí. Bɛ kɔ man bɛ́
dadıɛ nʋn tunmin kɛ asıɛ nın asʋ ɛwa menian'n-mɔ mɔ b'a bu bɛ́ nun
nnan'n, bɛ tʋ́ kʋn. Bɛ mán bɛ wʋ́ ɛlɔɛ nun, ɛhɔɛ nun, ɛfʋkɛ nun yɛ̂ bɛ
mán asıɛ nın asʋ ebolo naan'n-mɔ hʋ́n bɛ́.

5. Nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nnun nın ɛtıɛ'n

9 Ɛhı anzin, Bʋa Baa'n kɔ tı nzɔlɛ'n m'ɔ tıan yí nnun nın anun.
Mın 'nıan an, n gɔ nwun bɛ́ mɔ bɛ hunlin bɛ́ nın ɛkala'n esika kɔkɔlɛ
tɔbılı'n mɔ bɛ yala *ansan sʋ nın anwʋn. Bɛ hunlin bɛ́, ɔ sanlın kɛ
bɛ lili Nyanmıan anwʋn adanzıɛ ananhɔlɛ nun ɛsɛ bɛ hanlın yí Nʋan
Ɛjɔlɛ'n. 10 Bɛ lɛ tıan sɛlɛ kpa bɛ kan kɛ: "Yɛ́ Mın, wɔ́ mɔ ɛ tı kʋnlʋn-
ngʋnlʋn, ɛsɛ ɛ tı ananhɔlɛfʋɛ'n, ɛ 'nwʋnndɛ dede ɔ ju cıan benin nán a
bua asıɛ nın asʋ menian'n-mɔ mɔ bɛ hunlin yɛ́'n ndɛɛ?" 11 Bɛ kɔ man
bɛ́ kʋalaa taladıɛ nvʋfue ngʋkʋn bɛ kɔ wula nán b'a han b'a hele bɛ́

kɛ bɛ sí abʋtalɛ bɛ nwʋ́nndɛ mɛlɛ kaan biekun, maan bɛ́ nʋan yía. Afɪ bɛ́ nianman'n-mɔ nʋn bɛ́ manngʋn'n-mɔ mɔ bɛ nʋn bɛ di junman'n mɔ bɛ tɛ wɔ asɪɛ nɪn asʋ'n, menian'n-mɔ 'ba hun bɛ́ kʋsʋ.

6. Nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nsian nɪn ɛtɪɛ'n

12 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, anɪn Bʋa Baa nɪn a tɪ nzɔlɛ'n m'ɔ tɪan yí nsian nɪn anun. Asɪɛ'n kɔ kpʋsʋ sɛlɛ kpa. Sɛnzɛ'n kɔ lu tuun kɛ ɛtanlan tuun. Sala'n kɔ bʋlʋ kɛ moja. 13 Nzalama'n-mɔ fi anwunno bɛ kɔ tutu bɛ kɔ gua asɪ kɛ figi amuin mɔ anwʋnman kpili kʋn a kpʋlʋ yí a gua ɔ. 14 Nyanmɪan'n kɔ nyɪnnyan bolomolo kɛ kalata mɔ b'a nyɪnnyan ɔ. Yí bʋsʋ kɔ nunnun. Mmʋka'n-mɔ kʋalaatin nʋn asue afian mgbɔlɛ'n-mɔ fi bɛ́ bʋsʋ kɔ tu.

15 Asɪɛ nɪn asʋ mmelemgbin ɔ nʋn sʋ mgbain'n-mɔ, nzalafʋ mgbain'n-mɔ, esikafʋɛ'n-mɔ, tunminfʋɛ'n-mɔ, menian bʋ nga'n-mɔ, nganga nʋn bɛ́ mɔ bɛ tɪ man nganga'n, bɛ́ kʋalaa bɛ kɔ nwanndi. Bɛ kɔ hɔ bɛ kɔ fɛfɪɛ kunman mgbili'n-mɔ anun, ɔ nʋn nyɔbʋɛ mgbili'n-mɔ mɔ bɛ wɔ mmʋka'n-mɔ asʋ nɪn afian. 16 Bɛ kan bɛ kele mmʋka'n-mɔ, nʋn nyɔbʋɛ mgbili'n-mɔ kɛ: "Ɛmɔ bú gúa yɛ́ sʋ, bɛ fía yɛ́. Nán bɛ man sʋanlan'n m'ɔ tɪ belemgbin bia nɪn asʋ'n nwun yɛ́. Nán bɛ man Bʋa Baa'n sikpɛ cɪ yɛ́. 17 Ɔ sanlɪn kɛ bɛ́ sikpɛ cɪan kpili nɪn a ju. Nan nwan yê ɔ kɔ hʋala yí nyunnun jinlan ɔ."

7

Izalayɛ menian akpɪɪ ɛya kʋn abulanan ɔ nʋn nnan'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, anɪn nyanmɪansʋ mmɔfʋɛ nnan jijin asɪɛ nɪn ayialɪɛ nnan nɪn asʋ. Bɛ kɔ hyɪ anwʋnman nnan'n m'ɔ fita asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n bɛ kɔ sie. Ɔ man anwʋnman fíí nvita man asɪɛ'n, jenvie'n nʋn baka biala asʋ kʋ́n. 2 Nan lɪka mɔ sɛnzɛ'n fite'n, mɪn 'nɪan an, anɪn nyanmɪansʋ bɔfʋɛ kʋn fi ɛlɔ. Ɔ le like kʋn yí sa nun. Like sɔ'n yê Tɪasɪfʋɛ Nyanmɪan'n fa sie ninnge'n-mɔ nzɔlɛ ɔ. Bɔfʋɛ sɔ'n kɔ tɪan sɛlɛ kpa. Ɔ kɔ han kɔ hele mmɔfʋɛ nnan'n mɔ b'a man bɛ́ tunmin kɛ bɛ sɛ́cɪ asɪɛ nɪn asʋ ɔ nʋn jenvie nɪn anun ninnge'n kɛ: 3 "Nán bɛ fa bɛ́ sa bɛ kan asɪɛ'n, ɔ nʋn jenvie'n, ɔ nʋn mmaka'n-mɔ fíí dede ɔ hɔ́ jú mɛlɛ mɔ yɛ kɔ sie yɛ́ Nyanmɪan'n ngʋa'n-mɔ anwʋnman nɪn asʋ nzɔlɛ'n." 4 Bɛ kɔ bɔ bɛ́ mɔ b'a sie bɛ́ nwʋnman nɪn asʋ nzɔlɛ nɪn anʋan bɛ kɔ hele mín. Bɛ tɪ menian akpɪɪ ɛya kʋn abulanan ɔ nʋn nnan. Bɛ fi Izalayɛ nvilie'n-mɔ kʋalaa anun.

5 Zuda afilie nɪn anun, menian akpɪɪ bulu nʋn nnyuan yê bɔfʋɛ'n sielɪ bɛ́ nzɔlɛ ɔ. Lubɛnɪn afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʋn nnyuan. Gadɪ afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʋn nnyuan. 6 Azɛɛ afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʋn nnyuan. Nɛfʋtali afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʋn nnyuan. Manase afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʋn nnyuan. 7 Simeʋn afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʋn nnyuan. Levi afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʋn nnyuan. Isakaa afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʋn nnyuan. 8 Zabulʋn afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʋn nnyuan. Zozɛfʋ afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʋn nnyuan. Bɪnnzʋamɪn afilie nɪn anun menian akpɪɪ bulu nʋn nnyuan.

Meninsʋnman'n mɔ 'ba sʋ Nyanmɪan'n

9 Ɛhı anzin, mın 'tʋ mín nyın biekun an, n gɔ nwun menian dɔʋn
kpa. Sʋanlan fíí ngʋala man bɛ́ ka. Menian sɔ'n-mɔ fi mân'n lıka
kʋalaatin, bɛ fi afilie kʋn biala anun, bɛ kan anıɛ kʋn biala. Bɛ wowula
taladıɛ nvufue, bɛ le aye malɛ bɛ́ sa nun bɛ jijin Nyanmıan belemgbin
bia'n nʋn *Bʋa Baa nın anyunnun ɛbɛlɛ. 10 Bɛ lɛ bɔ bɛ sulo bɛ kan kɛ:
"Nyanmıan m'ɔ tı belemgbin bia nın asʋ'n,
ɔ nʋn Bʋa Baa'n, bɛ́ yê bɛ de yɛ́ ti ɔ."
11 Nyanmıansʋ mmɔfʋɛ'n-mɔ kʋalaatin kɔ ta kɔ si kɔ yia bia'n,
mgbain abulaa nʋn nnan'n nʋn naan nnan'n. Bɛ kɔ butu butu bɛ́ nyın
ası bia nın anyunnun bɛ kɔ sʋ Nyanmıan. 12 Bɛ́ nwan:
"Amın!
Ayɛ ɛyıɛ'n, anunminnyanmʋn'n,
ngɛlɛ'n, asına'n, asasʋɛ'n,
tunmin'n nʋn anwʋnsɛlɛ'n
tı yɛ́ Nyanmıan'n dıɛ cıan daa!
Amın!"
13 Mɔ mmɔfʋɛ'n-mɔ anʋan tɔlı'n, mgbain abulaa nʋn nnan nın anun
kʋn kɔ bisa mín kɛ: "Nwan menian dıɛ-mɔ yê bɛ wowula taladıɛ
nvufue'n? Ɛsɛ nin yê bɛ fi ɔ?"
14 N gɔ bua yí kɛ: "Nannan, mın nzı man. Nan wó dıɛ ɛ sı."
Ɛhı a, ɔ kɔ han kɔ hele mín kɛ: "Menian sɔ'n-mɔ yê b'a nwun bɛ́
nyunnun kpili nın ɔ. Bɛ le Bʋa Baa'n moja'n b'a kpʋ bɛ́ taladıɛ'n maan
ɔ a yɔ fufue. 15 Yí sɔ ati, yê ɔ man bɛ jijin Nyanmıan belemgbin bia
nın anyunnun kɔngɔɛ nʋn eyua bɛ sʋ Nyanmıan yí sua nın anun ɔ.
Sʋanlan'n m'ɔ tı bia nın asʋ'n 'sisa bɛ́. 16 Ɛhɔɛ ngɔ hun man bɛ́ fíí
kʋ́n. Nzuhoe ngɔ hun man bɛ́ fíí kʋ́n. Eyua ngɔ bɔ man bɛ́ fíí kʋ́n.
Ahulo ngɔ hun man bɛ́ fíí kʋ́n. 17 Ɔ sanlın kɛ Bʋa Baa'n m'ɔ jin bia nın
anyunnun'n, ɔ 'kaci bɛ́ bʋa ɛnıanfʋɛ, ɔ 'man bɛ nʋn ngʋan nzue'n. Ɛsɛ
Nyanmıan 'ba cici bɛ́ nyın abʋ ɛmʋın'n kʋalaatin."

8

7. Nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nsʋ nın ɛtıɛ'n

1 Mɛlɛ mɔ *Bʋa Baa'n tılı nzɔlɛ'n m'ɔ tian yí nsʋ nın anun'n, ɛlɔ
kɔ tɔ diin kɔ yɔ dɔhyʋılı fan. 2 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun
nyanmıansʋ mmɔfʋɛ nsʋ'n mɔ bɛ jijin Nyanmıan anyunnun'n. Bɛ kɔ
wowula bɛ́ sa nun kɔnɔtı nsʋ. 3 Nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun kɔ
a kɔ jinlan esika kɔkɔlɛ tɔbılı nın anwʋn ɛbɛlɛ. Ɔ le esika kɔkɔlɛ
pʋpɔtı kʋn yí sa nun. Pʋpɔtı sɔ nın anun yê bɛ yala alawu nın ɔ.
Bɛ kɔ man yí alawu dɔʋn kpa. Ɔ kɔ fa kɔ fʋla Nyanmıan menian'n-
mɔ asɔnın ɛyɔlɛ nın anun. Ɔ kɔ yala yí esika kɔkɔlɛ tɔbılı'n m'ɔ wɔ
bia nın anyunnun ɛbɛlɛ nın asʋ. 4 Alawu'n mɔ nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n lɛ
yala yí nʋn Nyanmıan menian'n-mɔ asɔnın ɛyɔlɛ'n, yí ewusanlan'n kɔ
fʋ dede Nyanmıan anyunnun. 5 Ɛsɛ nyanmıansʋ bɔfʋɛ'n kɔ fa esika
kɔkɔlɛ tɔbılı nın asʋ sîn'n bie. Ɔ kɔ fa kɔ gua alawu pʋpɔtı nın anun ɔ
kɔ ju kɔ tʋ asıɛ nın asʋ. Kɛ ɔ tʋlı yí asıɛ nın asʋ'n, mgbanlanlan'n kɔ
te, bɛ kɔ tı menian ɛjʋjɔlɛ, nyanmıan'n kɔ kpɛ mıaın, asıɛ'n kɔ kpusu.

KƆNƆTIı NSʋ'N

1. Kɔnɔtı'n m'ɔ li mʋa'n

6 Ɛhı anzin, nyanmıansʋ mmɔfʋɛ nsʋ'n mɔ bɛ le kɔnɔtı nsʋ'n kɔ
bɔbʋa bɛ́ nwʋn bɛ lɛ ba hu nun.

7 Alimʋa bɔfʋɛ'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n. Ɛbɛlɛ ala, asukocʋɪn nʋn sîn,
moja fʋla nun, ɔ kɔ tɔ asɪɛ nɪn asʋ. Bɛ bu asɪ nɪn anun nsan an, lɪka
m'ɔ yalalɪ'n tu kʋn. Bɛ bu asɪɛ nɪn asʋ mmaka'n-mɔ anun nsan an, mɔ
bɛ yalalɪ'n tu kʋn. Ndile kʋalaa yalalɪ.

2. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ tian yí nnyuan'n

8 Ɛhɪ anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nnyuan'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n. Like'n
tɪ kɛ bʋka kpili kpa mɔ sîn a tɔ nun ɔ. Bɛ kɔ ju like sɔ'n bɛ kɔ tʋ jenvie
nɪn anun. Lɪka m'ɔ kacili moja'n, bɛ bu jenvie nɪn anun nsan an, ɔ tu
kʋn. 9 Nun ninnge'n mɔ bɛ wuli'n, bɛ bu jenvie nɪn anun nsan an, bɛ
tu kʋn. Meli'n mɔ bɛ wɔ jenvie nɪn anyɪnsʋ mɔ bɛ yalalɪ'n, sɛ bɛ bu
jenvie nɪn anyɪnsʋ meli'n kʋalaa anun nsan an, bɛ tu kʋn.

3. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ tian yí nsan'n

10 Ɛhɪ anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsan'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n.
Nzalama kpili kpa m'ɔ sɔ kɛ tɛɛ, ɔ fi anwunno kɔ tu kɔ tɔ. Bɛ bu
asɪɛ nɪn asʋ asue'n-mɔ nʋn asutile'n-mɔ anun nsan an, lɪka m'ɔ tɔlɪ'n
tu kʋn. 11 Bɛ fɛlɛ nzalama sɔ nɪn "Abɔyʋɪ". Asue mɔ Abɔyʋɪ'n hanlɪn
yí'n, bɛ bu asɪɛ nɪn asʋ asue'n-mɔ anun nsan an, ɔ tu kʋn. Menian
dʋɔn kpa kɔ nʋn Abɔyʋɪ nzue'n. Bé kʋalaa mɔ bɛ nʋnlɪn'n, bɛ wuli. Ɔ
sanlɪn kɛ diyɔlɛ wɔ nun.

4. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ tian yí nnan'n

12 Ɛhɪ anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nnan'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n. Sɛnzɛ
nɪn ɛta m'ɔ ta'n, bɛ bu nun nsan an, lɪka m'ɔ nda man'n tu kʋn. Bɛ bu
sala nɪn anun nsan an, lɪka m'ɔ nda man'n tu kʋn. Bɛ bu nzalama'n-
mɔ anun nsan an, bé mɔ bɛ nda man'n tu kʋn. Bɛ bu alɪhɪan'n jawe
nɪn anun nsan an, awosin'n tu kʋn. Bɛ bu alɪsan nɪn anun nsan kʋsʋ
a, awosin'n tu kʋn.
13 Mɛlɛ sɔ'n, mɪn 'nɪan an, anɪn kɔlɪɛ kʋn lɛ tu sɪn nyanmɪan nɪn
anyunnun. Mɪn tɪ kɛ ɔ lɛ sun ɔ kan yí sɛlɛ kpa kɛ: "Munnzue!
Munnzue! Munnzue lɛ ba tʋ menian'n-mɔ mɔ bɛ wɔ asɪɛ nɪn asʋ'n
mɛlɛ mɔ mmɔfʋɛ nsan'n 'ba hu bé kɔnɔtɪ'n!"

9

5. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ tian yí nnun'n

1 Ɛhɪ anzin, nyanmɪansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nnun'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ
dɪɛ'n. Mɪn 'nɪan an, anɪn nzalama kʋn fi anwunno ɔ kɔ tɔ asɪɛ nɪn
asʋ. Bɛ kɔ fa kunman kpʋnlʋn-mgbʋnlʋn sannvɛ'n bɛ kɔ wula yí sa
nun. 2 Ɔ kɔ tike kunman nɪn asʋ. Ɛbɛlɛ ala, ewusanlan mindo, mindo,
kɛ ebo mɔ bɛ lɛ yala yí fi kunman nɪn anun kɔ fite. Ewusanlan'n m'ɔ
fi kunman nɪn anun fitelɪ'n kɔ lu mân nɪn anun tuun ɔ kɔ hyɪ sɛnzɛ'n,
bɛ ngʋala man ɛnwʋnmɪan de. 3 Tɛtɛbʋabʋa fi ewusanlan nɪn anun
kɔ fite fite, bɛ kɔ fa asɪɛ'n. Bɛ kɔ man bé tunmin. Bɛ ka a, bé nʋan'n
le bɔlɛ kɛ nyanmɪan aka'n. 4 Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele bé kɛ nán bɛ kan
ndile'n, nán bɛ kan baka fíí. Nan menian mɔ Nyanmɪan nzɔlɛ nnʋn
man bé nwʋnman nɪn asʋ'n, bɛ nʋn bé yía nun. 5 B'a mman man
tɛtɛbʋabʋa sɔ'n-mɔ atɪn kɛ bɛ hún menian sɔ'n-mɔ. Nan bɛ manlɪn bé
atɪn kɛ bɛ héle bé yalɛ dede sala nnun. Yalɛ sɔ'n mɔ bɛ 'kele bé'n, ɔ
tɪ kɛ sʋanlan mɔ nyanmɪan aka kɔ ha yí'n. 6 Yalɛ sɔ'n mɔ bɛ 'ba li yí
sala nnun nɪn anun'n, ɔ 'ka menian sɔ'n-mɔ angʋnmɪn an, ahan b'a

wu kpê kʋn, nan kʋsʋ bɛ le nwu man. Bɛ 'ba se kɛ ewue hún bɛ́ kpê kʋn, nan kʋsʋ ewue'n ngɔ tɛ man bɛ́ sʋ.

7 Tɛtɛbʋabʋa sɔ'n-mɔ, bɛ tɪ kɛ mgbanngɔ-mɔ mɔ b'a sesie bɛ́ mɔ bɛ lɛ fa bɛ kɔ hʋn ɛlɔɛ ɔ. Bɛ sʋ esika kɔkɔlɛ kele. Bɛ́ nyɪn nɪn anun soman kulo sʋanlan. 8 Bɛ́ ti enyuan'n tɪ kɛ mmalasua'n-mɔ ati enyuan'n. Bɛ́ je'n-mɔ tɪ kɛ tɛtɪanfʋɛ aje. 9 Bɛ wowula bulalɛ taladɪɛ bɛ́ hue nɪn asʋ kɛ menian mɔ bɛ lɛ kɔ ɛlɔɛ ɔ. Bɛ 'tu a, bɛ́ ndɛba nɪn anun te kɛ hyuili mɔ ɛkpanngɔ lɛ cʋɪn kɔ ɛlɔɛ ɔ. 10 Bɛ́ dua'n tɪ dɛnɛ-dɛnɛ kɛ nyanmɪan aka'n-mɔ dɪɛ'n. Bɛ́ dua sɔ nɪn anun yê tunmin'n mɔ bɛ 'fa bɛ kele menian'n-mɔ yalɛ dede sala nnun'n wɔ ɔ. 11 Bɛ le bɛ́ belemgbin kʋn. Belemgbin sɔ'n tɪ bɔfʋɛ. Yí yê kunman kpʋnlʋn-mgbʋnlʋn'n wɔ yí sa nun ɔ. Ebele anɪɛ nɪn anun, bɛ fɛlɛ bɔfʋɛ sɔ'n "Abadʋn". Gɛlɛkɪ anɪɛ nɪn anun an, bɛ fɛlɛ yí "Apolivn". Dunman sɔ'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ sɛcɪlɪwafʋɛ.

6. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ tian yí nsian'n

12 Yalɛ m'ɔ li mʋa nɪn a sɪn. Nan yalɛ nnyuan mmiekun-mɔ wɔ bɛ́ nyunnun. 13 Ɛhɪ anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsian'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n. Mɪn 'tie a, anɪn anɪɛ'n fi esika kɔkɔlɛ tɔbɪlɪ nɪn afannan nɪn anun. Esika kɔkɔlɛ tɔbɪlɪ sɔ'n jin Nyanmɪan anyunnun ɛbɛlɛ. 14 Anɪɛ'n lɛ kan kele bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsian m'ɔ le kɔnɔtɪ'n yí sa nun'n kɛ: "Nyannjɪ Abɔnsanmʋn mmɔfʋɛ nnan'n mɔ b'a cɪcɪ bɛ́ asue kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Efalatɪ nɪn anʋan ɛbɛlɛ'n." 15 Bɛ kɔ nyannjɪ mmɔfʋɛ nnan sɔ'n-mɔ. Junman mɔ bɛ sielɪ bɛ́ ɛbɛlɛ kɛ bɛ lí afʋɛ sɔ'n, sala sɔ'n, cɪan sɔ'n ɔ nʋn dɔɛ sɔ'n, y'ɔ le kɛ, bɛ bu asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ anun fâ nsan an, mmɔfʋɛ sɔ'n hún fâ kʋn anun menian'n-mɔ. 16 Bɛ kɔ bɔ mmɔfʋɛ nnan sɔ'n-mɔ nzalafʋ'n-mɔ mɔ bɛ fʋ ɛkpanngɔ nɪn anʋan bɛ kɔ hele mín. Bɛ tɪ menian akpɪɪ ɛya nnyuan.

17 Kɛ mgbanngɔ'n-mɔ nʋn menian'n-mɔ kpɪn tɪ yí'n, n gɔ nwun yí ɛlalɪɛ nɪn anun. Bɛ́ taladɪɛ'n mɔ bɛ wowula'n, yí hue nɪn asʋ tɪ bulalɛ. Mmie-mɔ dɪɛ'n tɪ kɔkɔlɛ kɛ sîn, mmie-mɔ tɪ kɔkɔlɛ zɔʋn, mmie-mɔ tɪ akɔ ɛlʋɪ. Mgbanngɔ'n-mɔ ati'n tɪ kɛ tɛtɪanfʋɛ ati. Sîn ewusanlan nvan nvan kɛ tui ndunmunlan fi bɛ́ nʋan anun fite. 18 Ninnge nsan sɔ'n kɔ hun menian'n-mɔ. Bɛ́ mɔ bɛ wuli'n, bɛ bu asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ anun nsan an, bɛ tu kʋn. 19 Mgbanngɔ'n-mɔ tunmin'n wɔ bɛ́ nʋan'n nʋn bɛ́ dua nɪn anun. Bɛ́ dua'n tɪ kɛ owo, bɛ le tile, bɛ fa bɛ kele menian'n-mɔ yalɛ.

20 Menian bʋ nga'n-mɔ mɔ ninnge sɔ'n-mɔ a ngun man bɛ́ bie'n, b'a nnun man bɛ́ nwʋn b'a ngaci man bɛ́ abalabɔ'n. Bɛ kɔ ha bɛ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ nɪn anun, bɛ kɔ tʋtɔ mmʋsʋɪn'n-mɔ, esika kɔkɔlɛ, jɛtɛ nʋn ayɪwa abaaba, ɛbʋɛ nʋn baka abaaba. Abaaba sɔ'n-mɔ nnwun man asɪ, bɛ ndɪ man ɛjɔlɛ, bɛ ngʋala man nanndɪ. 21 Menian bʋ nga sɔ kʋnmgba'n kɔ ha bɛ́ meninhuan nɪn anun, bɛ́ jiliwa ɛyɪɛ nɪn anun, bɛ́ satɪlɪfʋɛ nɪn anun, bɛ́ awue nɪn anun.

10

Bɔfʋɛ'n nʋn kalata kaan'n.

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun tunminfʋɛ bɔfʋɛ kʋn biekun, ɔ fi nyanmɪansʋ ɔ lɛ ju. Esue bɔlɛ́ fʋfɔ yí nwʋn, yê nyanngʋnndʋn nɪn a tʋ a bala yí ti'n. Yí nyɪn nɪn anun'n ta kɛ sɛnzɛ. Yí ja'n-mɔ jue

kpalamgbalaʋn kɛ sîn. 2 Ɔ le kalata kaan kʋn yí sa nun. Kalata sɔ'n,
b'a buke nun. Yí ejian m'ɔ jin'n, yí ja fama'n jin jenvie nɪn anyɪnsʋ, yê
bê'n jin asɪɛ nɪn asʋ. 3 Ɔ kɔ tɪan sɛlɛ kpa kɛ tɛtɪanfʋɛ. M'ɔ tɪanlɪn sɔ'n,
mgbanlanlan nsʋ'n kɔ te bɛ kɔ sɔ sʋ. 4 Mɔ bɛ sɔlɪ sʋ'n, mín nwan mɪn
'kɛlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ bɛ hanlɪn'n. Nan mɪn 'tie a, anɪɛ bie fi nyanmɪansʋ.
Anɪɛ sɔ'n lɛ kan kele mín kɛ: "Ɛjɔlɛ'n mɔ mgbanlanlan nsʋ nɪn a han'n,
n'ɛ kɛlɛ, nan man ɔ há wó ti anun."
5 Ɛhɪ a, bɔfʋɛ'n mɔ yí ja'n kʋn jin jenvie nɪn anyɪnsʋ, mɔ kʋn'n
kʋsʋ jin asɪɛ nɪn asʋ'n, ɔ kɔ tɪnngɛ yí sa fama'n nyanmɪansʋ. 6 Ɔ kɔ
han sʋanlan'n m'ɔ tɪ asɪ dahuu, m'ɔ bɔlɪ anwunno nʋn asɪɛ nɪn asʋ
ninnge'n-mɔ nʋn jenvie nɪn anun dɪɛ'n-mɔ nɪn ati kɛ: "Mɛlɛ nnʋn man
ɛbɛlɛ fíí kʋ́n! 7 Nan mɛlɛ mɔ bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsʋ'n 'ba hu yí kɔnɔtɪ
dɪɛ'n, Nyanmɪan nvɪalɪɛ nun like'n 'ba kpɪn sʋ. Like sɔ'n, ɔ hanlɪn yí
nwʋn ɛjɔlɛ ɔ helelɪ yí ngʋa'n-mɔ mɔ bɛ tɪ yí mgbɔmanfʋɛ'n."
8 Ɛhɪ anzin, anɪɛ'n m'ɔ fi nyanmɪansʋ m'ɔ n dɪlɪ'n kɔ han kɔ hele
mín biekun kɛ: "Kalata'n mɔ b'a buke nun mɔ bɔfʋɛ'n m'ɔ jin jenvie
nɪn anyɪnsʋ, ɛsɛ ɔ jin asɪɛ nɪn asʋ le yí yí sa nun'n, kɔ le."
9 N gɔ hɔ bɔfʋɛ nɪn anwʋn ɛlɔ, n gɔ sɛlɛ yí kɛ ɔ fá kalata kaan'n mán
mín. Ɔ kɔ han kɔ hele mín kɛ: "De kalata sɔ'n nán di. Ɔ 'yɔ wó kunnun
ɛlɔ ɛyʋɪ ɛyʋɪ, nan kʋsʋ ɔ 'yɔ wó nʋan nɪn anun mɪnlɪn-mɪnlɪn kɛ wɛ."
10 N gɔ le kalata'n m'ɔ wɔ yí sa nun'n n gɔ li. Ɔ kɔ yɔ mín nʋan nɪn
anun mɪnlɪn-mɪnlɪn kɛ wɛ, nan mɔ m mɪnlɪn'n, ɔ yɔlɪ mín kunnun ɛlɔ
ɛyʋɪ ɛyʋɪ. 11 Ɛhɪ a, bɛ kɔ han bɛ kɔ hele mín kɛ: "Nyanmɪan ngalɪɛ'n
m'ɔ tʋ de menian dɔʋn'n, mân mân, anɪɛ anɪɛ ɔ nʋn mmelemgbin
dɔʋn'n, ɔ sɛ kɛ ɛ hán yí biekun."

11

Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ nnyuan'n.

1 Ɛhɪ anzin, bɛ kɔ wula mín sa nun ndɛɛ kpɔman kʋn. Kpɔman
sɔ'n, bɛ fa bɛ susu ninnge. Bɛ kɔ han bɛ kɔ hele mín kɛ: "Jasʋ, susu
Nyanmɪan sua'n ɔ nʋn esika kɔkɔlɛ tɔbɪlɪ'n, nán ka menian'n-mɔ mɔ
bɛ kɔ asɔnɪn nun'n. 2 Nan awulo'n dɪɛ, n'ɛ susu yí bie, yaci yí ɛbɛlɛ,
afɪ b'a fa b'a man bɛ́ mɔ bɛ tɪ man Nyanmɪan menian'n. Bɛ 'ba nanndɪ
kulo nwannzan-nwannzan nɪn asʋ dede sala abulanan nʋn nnyuan.
3 Mɪn 'ba sʋan mín adanzɪɛ nnyuan'n mɪn man bɛ ba bɛ kan mín Nʋan
Ɛjɔlɛ'n dede cɪan akpɪɪ kʋn ɛya nnyuan abulasian. Bɛ́ menian nnyuan
sɔ'n, bɛ 'ba wula kotoku m'ɔ kele kɛ menian'n-mɔ nún bɛ́ nwʋn bɛ káci
bɛ́ abalabɔ'n bɛ fá bɛ́ nwʋn bɛ mán Nyanmɪan."
4 Adanzɪɛ nnyuan sɔ'n-mɔ y'ɔ le *olivʋ mmaka nnyuan'n ɔ nʋn
nganlannɪɛ nnyuan'n mɔ bɛ jijin yɛ́ Mɪn m'ɔ le asɪɛ nɪn anyunnun
ɛbɛlɛ'n. 5 Sɛ sʋanlan bie nwan ɔ 'yɔ bɛ́ ɛtɛ a, sîn fi bɛ́ nʋan nun fite
ɔ yala bɛ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ. Sʋanlan mɔ yí nwan ɔ 'yɔ bɛ́ ɛtɛ'n, kɛ ɔ 'wu
yí nɪn anɪn. 6 Mɛlɛ'n kʋalaa mɔ bɛ 'kan Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n, bɛ
le tunmin bɛ kʋala bɛ cɪ esue'n, bɛ man ɔ ndɔ man. Ɛsɛ bɛ le tunmin
bɛ kʋala bɛ man asɪɛ nɪn asʋ asue'n-mɔ kʋalaa kaci moja. Sɛ bɛ kulo
kɛ ewue ngacile kʋalaa ba mân nɪn anun an, bɛ le yí nwʋn tunmin bɛ
man ɔ ba kɛ bɛ kulo wɔ mɛlɛ biala.
7 Sɛ bɛ yue Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n kan an, naan'n m'ɔ fi kunman
kpʋnlʋn-mgbʋnlʋn nɪn anun 'fite'n nʋn bɛ́ b'a hʋn ɛlɔɛ. Yí sa 'ba

hʋala bɛ́ ɔ kun bɛ́. 8 Bɛ fuin'n 'ba ha kulo kpili'n gua nɪn asʋ. Ɛbɛlɛ yɛ̂
bɛ bʋbɔlɪ bɛ́ Mɪn kʋlʋwa nɪn asʋ ɔ. Kulo sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí anyɪnndala
nun Sodɔmʋn nʋn Ezipiti. 9 Mân mân anun menian, afilie afilie anun
menian ɔ nʋn anɪɛ anɪɛ'n-mɔ anun menian 'ba tu nɪan bɛ́ fuin'n dede
cɪan nsan nʋn sin. Bɛ ngɔ man man sʋanlan fíí atɪn kɛ ɔ síe bɛ́ fuin'n.
10 Mân nɪn anun menian'n-mɔ 'ba li menian nnyuan sɔ'n-mɔ ewue nɪn
anwʋn fɛ. Bɛ 'di yí nwʋn ndutue bɛ ce bɛ́ nwʋn ninnge. Ɔ sanlɪn kɛ
Nyanmɪan mgbɔmanfʋɛ nnyuan sɔ'n-mɔ, b'a man asɪɛ menian'n-mɔ a
nwun bɛ́ nyɪnsʋ kpa.

11 Nan mɔ cɪan nsan nʋn sin'n sɪnlɪn'n, Nyanmɪan kɔ fa ngʋan
wawɛ'n kɔ wula bɛ́ nun. Bɛ kɔ jasʋ kɔ jinlan bɛ́ ja nun. Esulo kpili kpa
kɔ han bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ nwunlin bɛ́'n. 12 Anɪɛ kʋn fi nyanmɪansʋ, ɔ
kɔ tɪan sɛlɛ kpa ɔ kɔ han kɔ hele mgbɔmanfʋɛ nnyuan'n kɛ: "Ɛmɔ fʋ́
bála ɛwa!" Mɔ bɛ 'fʋ bɛ kɔ'n, esue bɔlɛ́ fʋfʋ bɛ́ nwʋn, bɛ́ mgbɔfʋɛ'n-mɔ
nwunlin bɛ́ bɛ́ nyɪnsʋ.

13 Tɛmʋn sɔ kʋnmgba'n, asɪɛ'n kɔ kpusu sɛlɛ kpa. Kulo'n lɪka m'ɔ
bubuli'n, bɛ bu kulo bɔndɪn nɪn anun bulu a, ɔ tu kʋn. Menian akpɪɪ
nsʋ kɔ wu nun. Esulo kɔ han bɛ́ bʋ nga'n-mɔ. Bɛ kɔ wula anwunno
Nyanmɪan nɪn anunminnyanmʋn.

14 Munnzue'n m'ɔ tian yí nnyuan nɪn a sɪn, m'ɔ tian yí nsan'n tʋa sʋ
ndɛ-ndɛ.

7. Kɔnɔtɪ'n m'ɔ tian yí nsʋ'n

15 Ɛhɪ anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsʋ'n kɔ hu yí kɔnɔtɪ dɪɛ'n. N gɔ tɪ
ɛjʋjɔlɛ wɔ nyanmɪansʋ ɛlɔ. Anɪɛ sɔ'n-mɔ lɛ tɪan sɛlɛ kpa bɛ kan kɛ:
"Mân nɪn asʋ belemgbin elie'n tɪ yɛ́ Mɪn
nʋn yí Kilisi'n dɪɛ sian'n.
Kilisi 'di belemgbin dahuu!"
16 Mɔ bɛ hanlɪn sɔ yuelɪ'n, mgbain abulaa nʋn nnan'n mɔ bɛ tɪtɪ bɛ́
bia'n-mɔ asʋ Nyanmɪan Kpili anyunnun ɛbɛlɛ'n, bɛ kɔ butu butu bɛ́
nyɪn asɪ bɛ kɔ sʋ Nyanmɪan Kpili. Bɛ́ nwan:
17 "Yɛ́ Mɪn, Tunminfʋɛ Nyanmɪan,
Wʋ́ mɔ daba anɪn ɛ wɔ ɛbɛlɛ,
ɛsɛ ɛ wɔ ɛbɛlɛ ɛnɛ muonun'n,
yɛ 'da wʋ́ asɪ.
Ɔ sanlɪn kɛ a yɪ wʋ́ tunmin kpili nɪn
a hele mân'n kʋalaa kɛ wʋ́ ngʋnmɪn ala yɛ̂
ɛ tɪ belemgbin ɔ.
18 Mân nɪn anun menian'n-mɔ falɪ wʋ́ nwʋn ɛkpɔ.
Nan mɛlɛ nɪn a ju mɔ ɛ 'ba hele bɛ́ kɛ
bɛ́ nwʋn sikpɛ wɔ wʋ́ kunnun.
Tɛmʋn nɪn a ju,
ɛ 'ba bua ewue mma'n-mɔ kʋalaa ndɛɛ.
Mɛlɛ nɪn a ju, wʋ́ ngʋa'n-mɔ
mɔ bɛ tɪ wʋ́ mgbɔmanfʋɛ'n, ɔ nʋn bɛ́
mɔ bɛ tɪ wʋ́ dɪɛ mɔ bɛ́ nyɪn sɔ wʋ́'n,
mgbain nʋn mmatʋnman, ɛ 'ba man bɛ́ ahatua.
Mɛlɛ nɪn a ju, bɛ́ mɔ bɛ bɔ mân'n,
ɛ 'ba bɔ bɛ́ bʋsʋ."

19 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, bɛ kɔ tike Nyanmɪan sua'n m'ɔ wɔ nyanmɪansʋ ɛlɔ
nɪn anʋan'n. Yí nyɪhyɛ alaka'n m'ɔ jin nun'n, bɛ nwun yí. Nyanmɪan'n

kɔ kpɛ mıaın, n gɔ tı ɛjʊjɔlɛ, mgbanlanlan kɔ te, asıɛ'n kɔ kpusu, asukɔcʊın kɔ tıtı kɔ gua.

NZƆLƐ MGBILI NSƱ'N

12

1. Balasua'n nʊn naan kɔkɔlɛ kpili'n

1 Ɛhı anzin, nzɔlɛ kpili kʊn kɔ fite nyanmıansʊ. Mın 'nıan an, n gɔ nwun balasua kʊn, sɛnzɛ'n fʊfɔ yí nwʊn kɛ taladıɛ m'ɔ wula. Yí ja'n jijin sala nın asʊ. Ɔ sʊ belemgbin kele. Kele sɔ'n, Nzalama bulu nʊn nnyuan wɔ sʊ. 2 Balasua sɔ'n tı nwʊnnzɛfʊɛ. Yí kʊ nın a han yí, nán yí yalɛ'n mɔ ɔ lɛ yɔ yí'n, ɔ lɛ man ɔ tıan. 3 Nzɔlɛ kʊn biekun kɔ fite nyanmıansʊ. Mın 'nıan an, n gɔ nwun naan kɔkɔlɛ kpili kpa kʊn. Naan sɔ'n, ɔ le tile nsʊ, yê mmɛ bulu. Yí ti kʊn biala sʊ belemgbin kele. 4 Ɔ le yí dua'n ɔ tutu nzalama'n-mɔ gua ası. Nzalama m'ɔ tutuli gualı ası'n, sɛ bɛ bu nzalama'n-mɔ kʊalaa anun nsan an, bɛ tu kʊn. Naan kɔkɔlɛ sɔ'n kɔ jinlan balasua'n m'ɔ lɛ wʊ nın anyunnun ɛbɛlɛ, nán sɛ ɔ wʊ a, anın ɔ 'di yí wa'n. 5 Balasua'n kɔ wʊ baa belenzua kʊn. Baa belenzua sɔ'n, yí dein yê ɔ le bulalɛ kpɔman ɔ 'sie mân'n kʊalaa ɔ. Kɛ bɛ wʊlı yí bɛ tʊlı ası nın ala, bɛ kɔ fa yí bɛ kɔ hɔ Nyanmıan anwʊn ɛlɔ yí bia nın anwʊn. 6 Balasua'n kɔ nwanndi kɔ hɔ ɛwâ nın anun ɛlɔ. Ɛbɛlɛ yê Nyanmıan sesielı lıka kɛ ɔ tánlan maan bɛ tá yí dede cıan akpıı kʊn ɛya nnyuan abulasian ɔ.

7 Ɛhı a, ɛlɔɛ kʊn kɔ tɔ nyanmıansʊ ɛlɔ. Nyanmıan Kpili bɔfʊɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Minsɛ'n nʊn yí mmɔfʊɛ'n-mɔ mɔ bɛ si yí sʊ'n, bɛ nʊn naan kɔkɔlɛ sɔ'n nʊn yí sasʊ dıɛ'n-mɔ bɛ kɔ hʊn. 8 Bɛ kɔ hʊn dede Minsɛ nʊn yí mmɔfʊɛ'n-mɔ asa kɔ hʊala naan kɔkɔlɛ'n nʊn yí sasʊ dıɛ'n-mɔ. Bɛ kɔ tu bé fi nyanmıansʊ. 9 Bɛ kɔ han naan kɔkɔlɛ kpili'n kɔ tʊ gua sʊ. Naan kɔkɔlɛ kpili sɔ'n, y'ɔ le owo daba'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Abɔnsanmʊn'n. Bɛ fɛlɛ yí biekun *Satan m'ɔ laka mân bɔndın'n. Bɛ kɔ han yí ɔ nʊn yí sasʊ'n-mɔ bɛ kɔ gua asıɛ nın asʊ.

10 Ɛhı anzin, mın 'tie a, n gɔ tı anıɛ bie anwunno ɛlɔ. Anıɛ sɔ'n lɛ tıan kan kɛ:
“Sian dıɛ, bé ti ele mɛlɛ nın a ju!
Sian dıɛ, Nyanmıan a yı yí belemgbin tunmin nın a hele!
Sıan dıɛ, tunmin'n wɔ yí Kilisi nın asa nun.
Ɔ sanlın kɛ sʊanlan'n mɔ kɔngɔɛ nʊn eyua
ɔ kpɛ yé nianman'n-mɔ anwʊn ngʊnndʊnmgbɔ kele Nyanmıan'n,
b'a han yí b'a tʊ ası.
11 Ɔ nanndı *Bʊa Baa'n moja'n
nʊn yí nwʊn adanzıɛ elie nın asʊ,
yé nianman'n-mɔ a li Abɔnsanmʊn asʊ kunnunmun.
B'a tie b'a fa bé ngʊan'n b'a to ewue.
12 Yí sɔ ati, nyanmıansʊ, ɛ nʊn bé mɔ bɛ wɔ ɛlɔ'n,
ɛmɔ lí ndutue!
Nan munnzue a han asıɛ'n nʊn jenvie'n!
Ɔ sanlın kɛ Abɔnsanmʊn a ju bé nwʊn ɛlɔ.
Ɔ'a fɛ ɛya kpa,
afı ɔ sı kɛ yí mɛlɛ'n m'ɔ ka'n tı sin kaan sʊa.”

13 Mɔ naan kɔkɔlɛ'n nwunlin kɛ b'a han yí b'a tʋ asɪɛ nɪn asʋ ɛwa'n,
ɔ kɔ tu kɔ fʋan balasua'n m'ɔ wʋlɪ baa belenzua'n. 14 Mɔ ɔ 'tu fʋan
yí'n, bɛ kɔ man balasua'n ndɛba nnyuan. Ndɛba sɔ'n-mɔ tɪ kɔlɪɛ kpili
kʋn ndɛba. Balasua'n kɔ tu kɔ hɔ ɛwâ nɪn anun ɛlɔ, lɪka mɔ bɛ sesielɪ
bɛ manlɪn yí kɛ ɔ tánlan maan bɛ tá yí dede afʋɛ nsan nʋn sin'n,
nán owo nɪn asa a ngan man yí. 15 Nan mɔ balasua'n 'tu kɔ'n, naan
kɔkɔlɛ'n kɔ kpu asue kpili kʋn maan balasua'n tɔ nun yí mgbaha'n
nʋn yí kɔ. 16 Nan mɔ naan kɔkɔlɛ'n kpuli asue'n, asɪɛ'n kɔ sɔ kɔ nʋn ɔ
kɔ le balasua'n. 17 Ɛhɪ a, naan kɔkɔlɛ'n kɔ fa balasua nɪn anwʋn ɛkpɔ.
Balasua nɪn amma'n-mɔ, mɔ bɛ di Nyanmɪan mala nɪn asʋ, mɔ bɛ de
Zozi Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ di'n, naan kɔkɔlɛ'n kɔ fa ɛlɔɛ kɔ tʋa bɛ́. 18 Naan
kɔkɔlɛ'n kɔ hɔ kɔ jinlan jenvie nɪn anʋan anyʋan nɪn asʋ.

13

2. Naan'n mɔ fi jenvie nɪn anun 'ba fite'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun naan kʋn kɛ ɔ fi jenvie nɪn
anun ɔ lɛ fite. Naan sɔ'n le tile nsʋ, yê mmɛ bulu. Mmɛ kʋn biala sʋ
belemgbin kele. B'a hɛlɛ Nyanmɪan dunmannzɛcɪɛ ninnge b'a gua tile
nsʋ'n kʋn biala asʋ. 2 Naan sɔ'n mɔ n nwunlin yí'n tɪ kɛ abʋa. Yí ja'n
tɪ kɛ naan kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *usu'n dɪɛ'n. Yí nʋan'n tɪ kɛ tɛtɪanfʋɛ
anʋan. Naan anwʋn esulo'n kɔ fa yí tunmin'n, yí belemgbin bia'n ɔ
nʋn yí tunmin'n m'ɔ fa sie mân'n kɔ man yí. 3 Naan sɔ'n, ɛbʋta mɔ
yí ti nsʋ nɪn anun kʋn bʋtalɪ'n, ɔ di kɛ ɔ wu. Nan kʋsʋ yí kanlan'n
kɔ hɔ. Ɔ kɔ sin asɪɛ nɪn asʋ ɛwa menian'n-mɔ kʋalaa anwʋn, bɛ kɔ
si yí sʋ. 4 Menian'n-mɔ kʋalaa kɔ sʋ naan kɔkɔlɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ ɔ'a fa
yí tunmin'n ɔ'a man naan'n. Menian'n-mɔ kɔ sʋ naan'n kʋsʋ bie. Bɛ́
nwan: “Nwan yê ɔ nʋn naan'n sɛ ɔ? Nwan yê ɔ kʋala yí nʋn kʋn ɔ?”

5 Bɛ kɔ man naan nɪn atɪn kɛ ɔ hán ɛjɔlɛ ɛtɛ tía Nyanmɪan ɛsɛ ɔ
sécɪ yí dunman. Mɛlɛ'n mɔ bɛ falɪ bɛ manlɪn yí kɛ ɔ lí tunmin'n tɪ
sala abulanan nʋn nnyuan. 6 Ɔ kɔ bɔ yí bʋ ɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ ɛtɛ ɔ
kɔ tia Nyanmɪan, ɔ kɔ sɛcɪ yí dunman. Nyanmɪan lɪka m'ɔ tɪ'n, ɔ nʋn
menian mɔ bɛ nʋn yí wɔ nyanmɪansʋ ɛlɔ'n, ɔ kɔ han bɛ́ kʋalaa bɛ́
nwʋn ɛjɔlɛ ɛtɛ. 7 Bɛ kɔ man yí atɪn kɛ ɔ nʋn Nyanmɪan menian'n-mɔ
hʋ́n ɛlɔɛ ɔ lí bɛ́ sʋ kunnunmun. Bɛ kɔ man yí tunmin kɛ ɔ síe mân nɪn
anun nvilie'n-mɔ kʋalaa, ɔ nʋn mân nɪn anun menian'n-mɔ kʋalaa, ɔ
nʋn mân nɪn anun anɪɛ'n-mɔ kʋalaa. 8 Asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ mɔ
Nyanmɪan 'bɔ mân'n mɔ bɛ́ dunman nnʋn man *Bʋa Baa'n mɔ bɛ
hunlin yí'n kalata nɪn anun'n, menian sɔ'n-mɔ kʋalaa 'ba sʋ naan'n.

9 Sʋanlan m'ɔ sɪ fasie'n, ɔ fá síe. 10 Sʋanlan m'ɔ di mɔ bɛ tʋ yí fiadɪ'n,
bɛ 'tʋ yí fiadɪ. Sʋanlan m'ɔ kɔ fa dadɪɛ kɔ hun sʋanlan'n, bɛ 'fa dadɪɛ
bɛ kun yí muonun bie. Ɛhɪka ati, ɔ sɛ kɛ Nyanmɪan menian'n-mɔ hélɛ
kɛ bɛ le dedi ɛsɛ bɛ kʋala abʋtalɛ si.

3. Naan'n m'ɔ fi asɪɛ nɪn abʋ 'ba fite'n

11 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun naan kʋn biekun. Ɔ fi asɪɛ
nɪn abʋ ɔ kɔ fite. Ɔ le mmɛ nnyuan kɛ bʋa baa mmɛ. Yí ɛjʋjɔlɛ'n
soman naan kɔkɔlɛ'n dɪɛ'n. 12 Ɔ le naan'n m'ɔ lili mʋa fitelɪ'n tunmin'n
kʋalaatin yê ɔ fa yɔ ninnge'n-mɔ wɔ yí nyunnun ɔ. Ɔ kɔ man asɪɛ nɪn
asʋ menian'n-mɔ kɔ kpati kɔ sʋ alimʋa naan'n mɔ bɛ bʋtalɪ yí kɛ ɔ
'wu mɔ yí kanlan'n hɔlɪ'n. 13 Ɔ kɔ yɔ asinbɛnwʋn ninnge mgbili mgbili

kpa, dede ɔ man sîn bɔbɔ fi nyanmıansʋ ɔ tɔ asıɛ nın asʋ menian'n-mɔ kʋalaa anyunnun ɛbɛlɛ. 14 Asinbɛnwʋn ninnge'n mɔ bɛ manlın yí atın kɛ ɔ yɔ́ wɔ alimʋa naan nın anyunnun ɛbɛlɛ'n, ɔ manlın menian'n-mɔ minlinlin. Ɔ kɔ han kɔ hele asıɛ nın asʋ menian'n-mɔ kɛ bɛ nían alimʋa naan nın anwʋn sʋ bɛ sé abaaba kʋn nán bɛ sʋ́ yí. Alimʋa naan'n y'ɔ le mɔ bɛ le dadıɛ bɛ bʋtalı yí ewue ɛbʋta mɔ ɔ'a nwu man'n. 15 Bɛ kɔ man kasian naan nın atın kɛ ɔ mán abaaba'n ngʋan maan ɔ jújɔ ɛsɛ ɔ hún bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ ngulo man kɛ bɛ sʋ yí'n. 16 Mgbain o, mmatʋnman o, esikafʋɛ o, ehianfʋɛ o, nganga o, bɛ́ mɔ bɛ tı man nganga o, naan'n kɔ man bɛ kɔ sesie bɛ́ kʋalaa bɛ́ nzɔlɛ bɛ́ sa fama'n anaan bɛ́ nwʋnnaan nın asʋ. 17 Sʋanlan mɔ b'a nzie man yí nzɔlɛ sɔ'n bie'n, ɔ le man atın ɔ ndo man like, ɔ le man atın ɔ ndɔnın man like. Nzɔlɛ sɔ'n y'ɔ le naan'n dunman'n anaan yí dunman'n mgbʋnndan nzɔlɛ'n.

18 Ɛwa dıɛ, bɛngɛlɛfʋɛ ɛjɔlɛ ɔ. Sʋanlan m'ɔ sı ngɛlɛ'n kʋala kɛ ɔ tıtı ɔ nwun naan'n dunman'n mgbʋnndan nzɔlɛ'n. Ɔ sanlın kɛ sʋanlan dunman ɔ. Yí nʋan tı ɛya nsian abulasian nʋn nsian.

14

4. Nyanmıan Bʋa Baa'n nʋn yí menian'n-mɔ

1 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun *Bʋa Baa'n kɛ ɔ jin Sivn bʋka nın asʋ. Menian akpıı ɛya kʋn abulanan nʋn nnan jijin yí nwʋn ɛbɛlɛ. B'a hɛlɛ Bʋa Baa'n nʋn yí Sı bɛ́ dunman'n bɛ́ nwʋnman nın asʋ. 2 N gɔ tı anıɛ bie. Anıɛ sɔ'n fi nyanmıansʋ. Ɔ te kɛ asue agualıɛ mgbili'n-mɔ. Ɔ te kɛ mgbanlanlan m'ɔ kɔ te sɛlɛ kpa'n. Anıɛ sɔ'n mɔ n dılı'n tı kɛ sanngo mɔ bɛ lɛ bɔ ɔ. 3 Menian nwala nwala sɔ'n-mɔ jijin Nyanmıan belemgbin bia'n, nʋn naan nnan'n ɔ nʋn mgbain abulaa nʋn nnan nın anyunnun ɛbɛlɛ, bɛ lɛ tʋ ejue fʋfɔlɛ kʋn. Ejue sɔ'n, sʋanlan fíí ngʋala man yí suan, sannan menian akpıı ɛya kʋn abulanan nʋn nnan'n mɔ Zozi falı yí moja'n tolı bɛ́ asıɛ nın asʋ nın ala.

4 Menian sɔ'n-mɔ nʋn balasua a nzan man nun b'a ngua man bɛ́ nwʋn efian. Bɛ́ nwʋn tı. Lıka biala mɔ bʋa Baa'n 'kɔ'n, bɛ́ nʋn yí yê ɔ kɔ ɔ. B'a to bɛ́ wɔ menian'n-mɔ afian. Bɛ tı kɛ alimʋa ninnge mɔ bɛ lɛ fa bɛ bɔ afɔlıɛ bɛ man Nyanmıan ɔ nʋn Bʋa Baa'n. 5 Cıan bie lé, bɛ tılı man kɛ ato ɛjɔlɛ fi menian sɔ'n-mɔ anʋan a fite. Efian fíí nnʋn man bɛ́ nwʋn.

5. Nyanmıansʋ mmɔfʋɛ nsan'n

6 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn. Bɔfʋɛ sɔ'n, anın ɔ lɛ tu sın anwunno anwunno kpa. Yí dein y'ɔ di kɛ ɔ bɔ Ɛjɔlɛkpa'n m'ɔ le man ayuelıɛ'n ɔ kele asıɛ nın asʋ menian'n-mɔ kʋalaatin, mân mân'n-mɔ, anıɛ anıɛ'n-mɔ, ɔ nʋn afilie afilie'n-mɔ. 7 Bɔfʋɛ'n lɛ tıan sɛlɛ kpa kan kɛ: "Ɛmɔ súlo Nyanmıan Kpili nán bɛ wúla yí anunminnyanmʋn! ɔ sanlın kɛ mɛlɛ'n mɔ ɔ 'fa bua menian'n-mɔ kʋalaa ndɛɛ nın a ju. Ɛmɔ sʋ́ sʋanlan'n m'ɔ bɔlı anwunno nʋn asıɛ'n, jenvie'n nʋn asutile'n-mɔ'n."

8 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun. Ɔ si alimʋa dıɛ nın asʋ. Yí nwan: "Ɔ'a tɔ! Ɔ'a tɔ! Kulo kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Babilɔnʋn nın a tɔ! Yí mɔ ɔ'a su yí ajʋamannın bobolobe nzan'n ɔ'a man mân kʋalaa a nʋn'n!"

9 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun.
Ɔ si alimʋa dıɛ nnyuan'n-mɔ asʋ. Ɔ lɛ tıan sɛlɛ kpa kan kɛ: "Sʋanlan
biala m'ɔ kɔ sʋ naan'n nʋn yí abaaba'n, m'ɔ kɔ tie maan bɛ kɔ sie yí
nwʋnman anaan yí sa nın asʋ nzɔlɛ'n, 10 sʋanlan sɔ'n, Nyanmıan Kpili
'fɛ yí nwʋn ɛya kpili kpa, ɔ 'tua yí yí nwʋn kalɛ. Yí nwʋn kalɛ mɔ ɔ
'tua yí'n, ɔ tı kɛ nzan m'ɔ yɔ sı, mɔ b'a ngua man nun nzue b'a nda man
yí nʋan ɔ. Ɔ 'nʋn yí kʋalaa. Ɔ 'nwun yalɛ kpili kpa sîn'n nʋn like'n m'ɔ
ban nvan nvan kɛ tui ndunmunlan nın anun wɔ nyanmıansʋ mmɔfʋɛ
nwannzan-nwannzan'n-mɔ nʋn Bʋa Baa nın anyunnun ɛbɛlɛ. 11 Sîn
nın ewusanlan'n mɔ ɔ 'kpunmgbun bɛ́'n, ɔ nyue man lé. Bɛ́ mɔ bɛ kɔ
sʋ naan'n, ɔ nʋn yí abaaba'n, mɔ ɛsɛ bɛ kɔ tie maan bɛ kɔ sie naan'n
nzɔlɛ'n bɛ́ nwʋn'n, menian sɔ'n-mɔ, kɔngɔɛ nʋn eyua, ɛfɛ ala yê ɔ la
bɛ́ sʋ ɔ."
12 Ɛhıka ati, bɛ́ mɔ b'a fa bɛ́ nwʋn b'a man Nyanmıan bɛ di yí mala
nın asʋ, mɔ bɛ de Zozi bɛ di ananhɔlɛ nun'n, ɔ di kɛ bɛ kele kɛ bɛ si
abʋtalɛ.
13 Ɛhı anzin, mın 'tie a, n gɔ tı anıɛ bie. Anıɛ sɔ'n fi nyanmıansʋ.
Ɔ lɛ kan kele mín kɛ: "Kɛlɛ ɛjɔlɛ ɛhı: Tɛmʋn mɔ yɛ wɔ nun'n, nyila
hán bɛ́ mɔ bɛ wu wɔ yɛ́ Mın dunman nun'n!" Nyanmıan Wawɛ'n kɔ
sɔ sʋ kɛ: "Sakpa, ɔ tı ananhɔlɛ. Bɛ kʋala kɛ bɛ de bɛ́ ɛnwʋnmıan wó
bɛ́ junman elie nın anun. Ɔ sanlın kɛ bɛ́ nyɔlıɛ kpa'n mɔ b'a yɔ'n si bɛ́
sʋ."

6. Asıɛ nın asʋ ninnge ɛtıɛ'n

14 Ɛhı anzin, mın 'tʋ mín nyın biekun an, n gɔ nwun nyanmıan nın
anyunnun bɔlɛ́ fufue kʋn. Sʋanlan kʋn tı sʋ, ɔ soman Mân Baa. Esika
kɔkɔlɛ abotile bɔ yí ti. Ɔ le dadıɛ ati tɔkɔlɛ nâ nâ kʋn yí sa nun. 15 Ɛhı
anzin, nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun fi Nyanmıan sua nın anun kɔ
fite, ɔ lɛ tıan sɛlɛ kpa ɔ kan kele sʋanlan'n m'ɔ tı bɔlɛ́ nın asʋ'n kɛ: "Fa
wó dadıɛ ati tɔkɔlɛ'n, nán tı asıɛ nın asʋ ninnge'n. Ɔ sanlın kɛ asıɛ
nın asʋ ninnge'n kʋalaa a bʋlʋ, bɛ́ ɛtıɛ tɛmʋn a ju." 16 M'ɔ hanlın sɔ'n,
sʋanlan'n m'ɔ tı bɔlɛ́ nın asʋ'n kɔ tʋ yí dadıɛ ati tɔkɔlɛ nın asıɛ nın
asʋ, ɔ kɔ tı sʋ ninnge'n.
17 Ɛhı anzin, nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun fi Nyanmıan sua'n m'ɔ
wɔ anwunno ɛlɔ nın anun kɔ fite. Yí kʋsʋ ɔ le dadıɛ ati tɔkɔlɛ nâ nâ
kʋn yí sa nun.
18 Ɛhı anzin, nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun fi esika kɔkɔlɛ tɔbılı nın
anun ɔ kɔ fite. Bɔfʋɛ sɔ'n le sîn nın asʋ tunmin. Ɔ kɔ tıan sɛlɛ kpa ɔ
kɔ han kɔ hele nunhan'n m'ɔ le dadıɛ tɔkɔlɛ nâ'n kɛ: "Fa wó dadıɛ ati
tɔkɔlɛ'n tı asıɛ nın asʋ divın sosokpue'n-mɔ, ɔ sanlın kɛ yí mma nın a
bʋlʋ." 19 Kɛ ɔ hanlın sɔ'n, bɔfʋɛ'n kɔ tʋ yí dadıɛ ati tɔkɔlɛ nın asıɛ nın
asʋ. Ɔ kɔ tı asıɛ nın asʋ divın sosokpue'n-mɔ ɔ kɔ gua lıka kpili'n mɔ
bɛ hyuhyuin divın nzue'n. Lıka sɔ'n y'ɔ le Nyanmıan sikpɛ'n. 20 Lıka
mɔ bɛ 'hyuhyuin divın'n nnʋn man kulo nın asʋ, ɔ wɔ ebolo. Moja fi
lıka mɔ bɛ lɛ hyuhyuin divın'n kɔ fite sʋa wa wa wa. Ɔ kɔ tınngɛ ɔ kɔ
hɔ kɔ ju cilo ɛya nsan. Yí bʋ'n kɔ ɔ ju mɛtılı kʋn nʋn sin.

15

7. Nyanmıansʋ mmɔfʋɛ nsʋ'n ɔ nʋn munnzue nsʋ'n

1 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun asinbɛnwʋn like kpili kʋn
nyanmıansʋ ɛlɔ. Like sɔ'n y'ɔ le kɛ nyanmıansʋ mmɔfʋɛ nsʋ le

munnzue nsʋ bɛ́ sa nun. Munnzue nsʋ sɔ'n, munnzue fíí kʋ́n nnʋn
man bɛ́ nzin. Ɔ sanlın kɛ bɛ yɛ̂ bɛ kele Nyanmıan sikpɛ'n lıka m'ɔ kɔ ju
nın ɔ. 2 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun jenvie kʋn, ɔ tı kɛ niannun,
sîn fʋla nun. N gɔ nwun bɛ́ mɔ bɛ lili naan'n nʋn yí abaaba'n nʋn yí
dunman nın asʋ kunnunmun'n. Bɛ jijin jenvie'n m'ɔ tı kɛ niannun nın
asʋ, bɛ lile sanngo'n mɔ Nyanmıan falı manlın bɛ́'n bɛ́ sa nun. 3 Bɛ lɛ
tʋ Nyanmıan akʋa *Moyizı ejue'n nʋn *Bʋa Baa nın ejue'n. Bɛ́ nwan:
"Yɛ́ Mın Tunminfʋɛ Nyanmıan Kpili,
wɔ́ junman mgbili'n mɔ ɛ di'n
sin menian'n-mɔ anwʋn!
Ɛ tı mân mân'n-mɔ kʋalaa bɛ́ belemgbin.
Wɔ́ ninnge'n kʋalaa mɔ ɛ yɔ'n tı ananhɔlɛ,
ɛsɛ yí kʋalaa tı fɔ́ʋ́n.
4 Yɛ́ Mın, nwan yɛ̂ ɔ nzulo man wɔ́ ɔ?
Nwan yɛ̂ ɔ ngulo man kɛ
ɔ wula wɔ́ anunminnyanmʋn ɔ?
Wɔ́ dıɛ, ɛ tı kʋnlʋn-ngʋnlʋn.
Mân nın anun menian'n-mɔ kʋalaa
'ba kʋtʋ wɔ́ nyunnun.
Ɔ sanlın kɛ b'a nwun yí kɛ wɔ́ junman'n
mɔ ɛ di'n tı fɔ́ʋ́n."
5 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun yí kɛ Nyanmıan sua nwannzan-
nwannzan'n m'ɔ wɔ anwunno ɛlɔ, mɔ nyıhyɛ alaka jin nun'n kɔ tike.
6 Nyanmıansʋ mmɔfʋɛ nsʋ'n mɔ bɛ le munnzue nsʋ'n bɛ́ sa nun'n
fi Nyanmıan sua nın anun bɛ kɔ fite. Bɛ wowula taladıɛ nvufue
nhyıhyıɛın mınmıaın mınmıaın yɛ̂ esika kɔkɔlɛ bɛlɛtı hyı bɛ́ afian.
7 Naan nnan nın anun kʋn kɔ wowula mmɔfʋɛ nsʋ nın asa nun esika
kɔkɔlɛ kangɔ nsʋ. Kangɔ nsʋ sɔ'n-mɔ, Nyanmıan m'ɔ tı ası dahuu'n, yí
sikpɛ'n yi yí. 8 Nyanmıan Kpili anunminnyanmʋn'n, ɔ nʋn yí tunmin'n
kɔ yı ewusanlan, ɔ kɔ fa Nyanmıan sua'n lıka kʋalaatin. Munnzue
nsʋ'n mɔ mmɔfʋɛ nsʋ'n le'n, sɛ ɔ yɔlı man dede ɔ sınlın man an,
sʋanlan fíí ngʋala man Nyanmıan sua nın anun wʋlʋ.

NYANMIAN SIKPƐ KANGƆ NSƱ'N

16

1. Alimʋa kangɔ'n

1 Ɛhı anzin, mın 'tie a, n gɔ tı anıɛ bie, ɔ fi Nyanmıan sua nın anun
ɛlɔ. Anıɛ sɔ'n lɛ tıan sɛlɛ kpa ɔ kan kele mmɔfʋɛ nsʋ'n kɛ: "Ɛmɔ hɔ́
bɛ bútu Nyanmıan sikpɛ'n m'ɔ yi kangɔ nsʋ nın asıɛ nın asʋ!"
2 Alimʋa bɔfʋɛ'n kɔ hɔ kɔ butu yí dıɛ nın asıɛ nın asʋ. M'ɔ butuli
yí yuelı'n, kanlan ɛtɛ ɛtɛ m'ɔ fʋfʋ kɔ tutu bɛ́ mɔ bɛ sʋlı naan'n nʋn yí
abaaba'n, mɔ yí nzɔlɛ'n wɔ bɛ nwʋn'n.

2. Kangɔ'n m'ɔ tian yí nnyuan'n

3 Ɛhı anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nnyuan'n kɔ butu yí dıɛ'n jenvie nın
anun. Asue'n kɔ kaci moja kɛ sʋanlan mɔ ɔ'a wu anwʋn moja. Nun
ninnge'n-mɔ kʋalaa kɔ wu.

3. Kangɔ'n mɔ tian yí nsan'n

4 Ɛhı anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsan'n kɔ butu yí dıɛ nın asue
mgbili'n-mɔ nʋn asutile'n-mɔ anun. Yí kʋalaa kɔ kaci moja. 5 Ɛhı,
mın 'tie a, anın bɔfʋɛ'n m'ɔ nıan asue'n-mɔ asʋ'n lɛ kan kɛ:
“Ɛ tı fɔ́ʋ́n, wɔ́ mɔ ɛ wɔ ɛbɛlɛ ɛnɛ,
mɔ anın ɛ wɔ ɛbɛlɛ daba'n.
Ɛ tı nwannzan-nwannzan.
Ɔ sanlın kɛ, mɔ a yɔ'n, yí nyın ɔ.
6 A man bɛ́ moja a nʋn,
afı b'a gua wɔ́ menian'n-mɔ
nʋn wɔ́ mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ moja.
Mɔ b'a kpʋnndɛ'n yê b'a nyan yí ɔ.”
7 Ɛhı anzin, mın 'tie a, anın bɔfʋɛ'n m'ɔ nıan esika kɔkɔlɛ tɔbılı nın
asʋ'n lɛ kan kɛ:
“Yuo, yɛ́ Mın Tunminfʋɛ Nyanmıan Kpili,
wɔ́ ndɛɛ ebua'n tı ananhɔlɛ, ɔ tı sɛsɛ.”

4. Kangɔ'n m'ɔ tian yí nnan'n

8 Ɛhı anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nnan'n kɔ butu yí dıɛ'n sɛnzɛ nın asʋ.
Bɛ kɔ man sɛnzɛ nın atın kɛ ɔ júe ɔ yɛ́yala asıɛ nın asʋ menian'n-mɔ.
9 Ɔ kɔ yɛyala menian'n-mɔ anwʋn'n. Menian'n-mɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ
kɔ tia Nyanmıan m'ɔ le tunmin wɔ munnzue sɔ nın asʋ'n. B'a nnun
man bɛ́ nwʋn b'a nwula man Nyanmıan anunminnyanmʋn.

5. Kangɔ'n m'ɔ tian yí nnun'n

10 Ɛhı anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nnun'n kɔ butu yí dıɛ'n naan'n
belemgbin bia nın asʋ. Ɛbɛlɛ ala, yí mân'n kɔ kaci awosin. Bɛ́ m'ɔ
sie bɛ́'n kɔ kpʋsa bɛ́ tofeleman wɔ yalɛ'n mɔ bɛ lɛ nwun yí'n dunman
nun. 11 Bɛ́ nwʋn nganlan nganlan'n-mɔ nʋn yí ɛfʋfʋɛ'n m'ɔ lɛ fʋfʋ bɛ́'n
dunman nun, bɛ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ kɔ tia Anwunno Nyanmıan'n. B'a
nnun man bɛ́ nwʋn b'a nyaci man bɛ́ nyɔlıɛ ɛtɛ'n-mɔ b'a ngua man.

6. Kangɔ'n m'ɔ tian yí nsian'n

12 Ɛhı anzin, bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsian'n, kɔ butu yí dıɛ nın asue
kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Efalatı nın anun. Asue'n kɔ yue nun. Atın kɔ la
nun kɔ man mmelemgbin'n-mɔ mɔ bɛ fi sɛnzɛ afitelıɛ'n. 13 M'ɔ yɔlı
sɔ'n, mın 'nıan an, anın wawɛ ɛtɛ nsan, bɛ tı kɛ kɛlɛ. Kʋn fi naan
kɔkɔlɛ kpili nın anʋan nun kɛ fite. Kʋn fi naan nın anʋan nun kɔ fite.
Kʋn kʋsʋ fi ato kpɔmanfʋɛ nın anʋan nun kɔ fite. 14 Mmɔnsanmʋn
wawɛ-mɔ ɔ. Wawɛ sɔ'n-mɔ yɔ asinbɛnwʋn ninnge. Bɛ lɛ kɔ mân nın
anun mmelemgbin'n-mɔ kʋalaa anwʋn bɛ kɔ wowula bɛ́ bʋ maan bɛ
kokuan bɛ́ nʋan, nán Tunminfʋɛ Nyanmıan cıan kpili'n ju a, anın b'a
hʋn ɛlɔɛ'n.
15 Yɛ́ Mın nwan: “Tie, mın 'ba a nvu nun kɛ awofʋɛ. Nyila hán
sʋanlan mɔ mın 'ba ju mɔ ɔ lɛ nnafı man, m'ɔ nıan yí taladıɛ nın asʋ,
mɔ ɔ 'kɔ a, yí nwʋn gua man sʋ nán nyian a hun yí.”
16 Mmɔnsanmʋn wawɛ'n-mɔ kɔ hohuan mmelemgbin'n-mɔ anʋan
lıka'n mɔ bɛ fɛlɛ yí ebele anıɛ nın anun Haamagedʋn'n.

7. Kangɔ'n m'ɔ tian yí nsʋ'n

17 Bɔfʋɛ'n m'ɔ tian yí nsʋ'n kɔ butu yí dıɛ nın anwʋnman nın anun.
Mın 'tie a, anıɛ bie fi Nyanmıan sua nın anun belemgbin bia nın
anwʋn ɛlɔ. Anıɛ sɔ'n, lɛ kan kɛ: “Sian dıɛ, ɔ'a yue!” 18 M'ɔ hanlın
sɔ'n, nyanmıan'n kɔ kpɛ mıaın, n gɔ tı ɛjʋjɔlɛ, mgbanlanlan'n kɔ

te. Asɪɛ'n kɔ kpusu kpili kpa. Kɛ ɔ kpɪnlɪn kpusuli'n, bɛ bɔlɪ kulo sʋanlan bɛ tʋlɪ asɪɛ nɪn asʋ dede mɔ ɔ 'ju ɛnɛ'n, asɪɛ'n kpusulɪ man sɔ lé. 19 Kulo kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Babilɔnʋn nɪn anun kɔ kpacɪ nsan. Mân nɪn anun kulo mgbili mgbili'n-mɔ kʋalaa kɔ sɛcɪ. Nyanmɪan ati kɔ kacɪ kulo kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Babilɔnʋn'n. Nyanmɪan kɔ fa kangɔ'n mɔ yí sikpɛ nzan'n wɔ nun'n ɔ kɔ man Babilɔnʋn kɔ nʋn. 20 Asue afian kpɔlɛ'n-mɔ kʋalaatin nʋn mmʋka'n-mɔ abʋsʋ kɔ nunnun. 21 Asukɔcʋɪn mgbili mgbili kpa, mɔ kʋn kʋala kɛ ɔ ju tonun abulanan kɔ tɪtɪ kɔ gua menian'n-mɔ asʋ. Menian'n-mɔ kɔ han ɛjɔlɛ ɛtɛ bɛ kɔ tia Nyanmɪan, ɔ fi yalɛ kpili'n mɔ asukɔcʋɪn'n helelɪ bɛ́'n.

BABILƆNƱN ANWƱN ƐJƆLƐ KPƆLƐ NSƱ'N

17

1. Tutu balasua'n

1 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, mmɔfʋɛ nsʋ'n mɔ bɛ le kangɔ nsʋ nɪn anun kʋn kɔ han kɔ hele mín kɛ: “Bala maan n géle wɔ́ kɛ bɛ 'kpɪn bɛ tua balasua'n m'ɔ si tutu'n kpili'n kalɛ'n. Tutu balasua sɔ'n, y'ɔ le kulo kpili'n mɔ b'a si yí asue mgbili'n-mɔ anʋan'n. 2 Mân nɪn anun mmelemgbin'n-mɔ nʋn yí a la. Asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ a nʋn yí ajʋanmannɪn nzan'n b'a bʋ.”

3 Wawɛ nun, bɔfʋɛ'n nʋn mín kɔ hɔ ɛwâ kʋn anun. Mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun balasua kʋn. Balasua sɔ'n tɪ naan kɔkɔlɛ kpa kʋn asʋ. B'a hɛhɛlɛ dunman dɔʋn b'a gua naan nɪn asʋ. Dunman sɔ'n-mɔ tɪ Nyanmɪan dunmannzɛcɪɛ dunman. Naan sɔ'n le tile nsʋ yê mmɛ bulu. 4 Balasua sɔ'n wula taladɪɛ kɔkɔlɛ kpa. Yí nwʋn njʋaba'n tɪ esika kɔkɔlɛ, nyɔbʋɛ mɔ bɛ mian yí nwʋn nʋn afile. Ɔ le esika kɔkɔlɛ kangɔ kʋn yí sa nun. Yí busuɔfʋɛ ninnge nʋn yí satɪlɪfʋɛ nyɔlɪɛ'n-mɔ yi yí tɛkɛɛ. 5 B'a hɛlɛ anyɪnndala dunman kʋn b'a gua yí nwʋnman nɪn asʋ. Dunman sɔ'n, yí bʋ y'ɔ le kɛ: “Babilɔnʋn m'ɔ tɪ kulo kpili'n, ɔ tɪ asɪɛ nɪn asʋ tutu'n-mɔ nʋn busuɔfʋɛ'n-mɔ anin.” 6 Mɪn 'nɪan an, anɪn balasua sɔ nɪn a nʋn Nyanmɪan menian'n-mɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ lili Zozi anwʋn adanzɪɛ ananhɔlɛ nun'n moja'n dede ɔ'a bʋ nzan.

Mɔ n nwunlin balasua sɔ'n, ɔ sinlin mín nwʋn sʋnman. 7 Ɛhɪ a, bɔfʋɛ'n kɔ bisa mín kɛ: “Ɛjɔlɛ'n sin wɔ́ nwʋn kɛ sɛ? Balasua'n m'ɔ tɪ naan ati nsʋ m'ɔ le mmɛ bulu nɪn asʋ'n, mɪn 'ba han bɛ́ bʋ ɛjɔlɛ mɪn kele wɔ́. 8 Naan'n mɔ a nwun yí'n, anɪn ɔ wɔ ɛbɛlɛ daba, nan sian dɪɛ, ɔ nnʋn man ɛbɛlɛ kʋ́n. Nan kʋsʋ ɔ fi kunman nɪn anun ɔ 'ba fite ɔ kɔ minlin. Kɛ Nyanmɪan Kpili bɔlɪ mân'n, asɪɛ nɪn asʋ menian mɔ bɛ́ dunman nnʋn man ngʋan kalata nɪn anun'n, mɛlɛ mɔ bɛ 'ba nwun naan'n, ɔ 'ba sin bɛ́ nwʋn. Ɔ sanlɪn kɛ, daba anɪn naan sɔ'n wɔ ɛbɛlɛ, b'a nnwun man yí kʋ́n, bɛ 'nɪan an, yí ahɪ.

9 “Ɛwa, ɔ di ngɛlɛ kpa nán sʋanlan a tɪ ɛjɔlɛ ɛhɪ abʋ. Tile nsʋ'n, bɛ tɪ mmʋka nsʋ mɔ balasua'n tɪ sʋ ɔ. Tile nsʋ'n kʋsʋ tɪ mmelemgbin nsʋ. 10 Nunhan nnun mɛlɛ dɪɛ a sɪn. Kʋn tɛ tɪ bia nɪn asʋ. Nunhan'n m'ɔ tian yí nsʋ'n tanlanlɪn man bia nɪn asʋ. Nan sɛ bɛ sie yí sʋ a, ɔ ngɔ hyɛ man. 11 Naan'n mɔ anɪn ɔ wɔ ɛbɛlɛ daba mɔ ɔ nnʋn man ɛbɛlɛ kʋ́n'n, yí kʋsʋ ɔ tɪ belemgbin. Ɔ tɔ bɛ́ sʋ mɔcʋɛ. Nan kʋsʋ mmelemgbin nsʋ'n mɔ bɛ 'minlin'n, ɔ wɔ bɛ́ nun bie.

12 “Mmɛ bulu'n mɔ a nwun yí'n, bɛ́ kʋsʋ bɛ tɪ mmelemgbin bulu. Nan bɛ́ dɪɛ, bɛ sielɪ man bɛ́ bia sʋ. Bɛ 'ba man bɛ́ tunmin maan bɛ nʋn

naan'n di belemgbin dɔhyʋılı kʋn. 13 Mmelemgbin bulu sɔ'n, bɛ́ kʋalaa
bɛ́ ajʋnlın tı kʋn. Bɛ fa bɛ́ tunmin'n bɛ di junman bɛ man naan'n. 14 Bɛ
'ba fa ɛlɔɛ bɛ tʋa *Bʋa Baa'n. Nan Bʋa Baa'n 'ba li bɛ́ sʋ kunnunmun.
Ɔ sanlın kɛ, ɔ tı mınlıan'n-mɔ kʋalaa Amın, mmelemgbin'n-mɔ kʋalaa
Belemgbin. Bʋa Baa'n nʋn yí sasʋ'n-mɔ, bɛ́ mɔ ɔ'a fɛlɛ bɛ́ yí nwʋn mɔ
bɛ nʋn yí nanndı ananhɔlɛ nun'n, ɔ nʋn bɛ́ yɛ̂ bɛ 'di kunnunmun nın
ɔ."
15 Bɔfʋɛ'n kɔ han kɔ hele mín biekun kɛ: "Asue asue'n-mɔ mɔ tutu
balasua'n tı yí nʋan mɔ a nwun yí'n, ɔ kele meninsʋnman, anıɛ anıɛ
nʋn mân mân. 16 Mmɛ bulu'n mɔ a nwun yí'n, bɛ́ nʋn naan'n, bɛ 'ba
kpɔ tutu balasua'n. Bɛ 'ba tʋa yí bɛ de yí nwʋn ninnge'n maan ɔ ka
yí nwʋn mgban. Bɛ 'di yí nwʋn naan'n bɛ tʋ yí bʋsʋ nın anun sîn bɛ
yala yí. 17 Afı Nyanmıan a man mmelemgbin bulu sɔ nın atın kɛ bɛ yɔ́
yí muonun yí kunnun like. Mmelemgbin bulu sɔ'n-mɔ abʋ 'ba yɔ kʋn,
bɛ 'ba fa bɛ́ belemgbin tunmin'n bɛ di junman bɛ man naan'n dede ɔ
'ju tɛmʋn mɔ Nyanmıan Anʋan Ɛjɔlɛ'n kɔ kpın sʋ'n.
18 "Yí bɛ-yue-asıɛ, balasua'n mɔ a nwun yí'n, yí y'ɔ tı kulo kpili'n m'ɔ
sie asıɛ nın asʋ mmelemgbin'n-mɔ kʋalaa ɔ."

18

2. Babilɔnʋn 'ba tɔ ası

1 Ɛhı anzin, mın 'nıan an, n gɔ nwun nyanmıansʋ bɔfʋɛ kʋn biekun
kɛ ɔ fi nyanmıansʋ ɔ lɛ ju. Bɔfʋɛ sɔ'n le tunmin kpili kpa. Yí nwʋn'n ta
dede bɛ nwun yí anunminnyanmʋn nın asıɛ'n lıka kʋalaatin. 2 Anın
ɔ lɛ tıan sɛlɛ kpa kan kɛ:
"Ɔ'a tɔ ası! Ɔ'a tɔ ası!
Kulo kpili'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Babilɔnʋn nın a tɔ ası!
Ɔ'a kaci mmɔnsanmʋn'n-mɔ kulo.
Ɔ'a kaci wawɛ ɛtɛ ngacile'n-mɔ kʋalaa fıabɛlɛ.
Ɛbɛlɛ yɛ̂ nnʋnman ɛtɛ ɛtɛ
mɔ sʋanlan ngulo man'n kʋalaa wɔ ɔ.
3 Ɔ sanlın kɛ ɔ'a man menian'n-mɔ kʋalaa
a nʋn yí nzan'n bie,
yí ajʋamannın bobolobe nzan'n.
Asıɛ nın asʋ mmelemgbin'n-mɔ kʋalaa nʋn yí a la.
Asıɛ nın asʋ watafʋɛ'n-mɔ
le yí ninnge nganlanman nganlanman'n
b'a fa b'a nyan bɛ́ nwʋn."

3. Babilɔnʋn esuan'n

4 Ɛhı anzin, mın 'tie a, n gɔ tı anıɛ bie. Anıɛ sɔ'n fi nyanmıansʋ. Yí
nwan:
"Mín menian, ɛmɔ fi kulo sɔ nın asʋ bɛ tú
nán ɛmɔ a nyɔ man yí ɛtɛ'n m'ɔ yɔ'n bie,
nán yí ɛtɛ nın anwʋn munnzue a ngan man ɛmɔ.
5 Ɔ sanlın kɛ yí ɛtɛ nın a sʋn
dede ɔ'a kpula nyanmıan'n.
Ɔ man Nyanmıan ati a kacı yí nvʋfʋsʋɛ nyɔlıɛ'n-mɔ.
6 Like'n m'ɔ yɔlı ɛmɔ'n, ɛmɔ nían sʋ bɛ yɔ́ yí bie.
M'ɔ yɔlı ɛmɔ'n, ɛmɔ yɔ́ yí sɔ fâ nnyuan
bɛ túa yí kalɛ.
Kangɔ'n m'ɔ suli nzan'n gualı nun

manlın menian'n-mɔ'n,
ɛmɔ fá sú yí kpê nnyuan bɛ mán yí.
7 Yí nwʋn elie'n
nʋn yí atubɛnwʋn kpili'n m'ɔ tu'n,
ɛmɔ nían sʋ bɛ héle yí ahʋlʋwa nʋn amannınhunlun.
Afı yí nwan: 'N dı ası kɛ belemgbin balasua.
N dı man kunlannvʋɛ.
Ɛsɛ mın ngɔ li man kunlan lé.'
8 Yí ɛjɔlɛ sɔ'n m'ɔ kan nın ati,
munnzue'n-mɔ kʋalaa m'ɔ wɔ ɛbɛlɛ man yí'n,
ɔ 'ba tʋ yí cıan kʋnmgba cein:
Ɛfʋkɛ m'ɔ kun sʋanlan, kunlan elie nʋn ɛhɔɛ,
ɛsɛ bɛ 'fa sîn bɛ yala yí.
Ɔ sanlın kɛ yé Mın Nyanmıan
mɔ ɔ'a bua yí ndɛɛ'n le tunmin.
9 "Asıɛ nın asʋ mmelemgbin'n-mɔ kʋalaa mɔ bɛ nʋn Babilɔnʋn kulo
nın a bɔ ajʋamannın, bɛ nʋn yí a li mân'n, mɛlɛ mɔ bɛ 'ba nwun yí
sîn nın ewusanlan'n, bɛ 'ba sun yí bɛ yı yí nwʋn awɔ́lɛ. 10 Mɔ bɛ 'ba
nwun munnzue'n mɔ ɔ'a han kulo'n, esulo 'ba han bɛ́. Bɛ 'ba jejinlan
mʋa bɛ kan kɛ:
'Nan nzu munnzue ɛjɔlɛ dıɛ ahı?
Nan nzu munnzue ɛjɔlɛ dıɛ ahı?
Kulo kpili, Babilɔnʋn kulo m'ɔ le tunmin!
B'a fa dɔhyʋılı kʋnmgba cein b'a bua wɔ́ ndɛɛ!'
11 "Asıɛ nın asʋ watafʋɛ'n-mɔ kʋsʋ lɛ sun yí bɛ yı yí nwʋn awɔ́lɛ.
Afı bɛ nnyan man sʋanlan fíí kʋ́n ɔ ndo man bɛ́ ninnge'n: 12 Esika
kɔkɔlɛ, jɛtɛ, nyɔbʋɛ mɔ bɛ mian yí nwʋn, afile, ɛtanlan fufue, kɔkɔlɛ,
mınmıaın mınmıaın, mmaka ngacile ngacile kʋalaa mɔ bɛ ban fanlan,
ninnge ngacile ngacile kʋalaa mɔ bɛ le ɛsʋınje bɛ yɔ, yí kʋalaa mɔ bɛ
le mmaka ngacile ngacile mɔ yí nwʋn cian bɛ yɔ, ayıwa, bulalɛ, ɛbʋɛ
malʋbʋ. 13 Bɛ ngɔ nyan man sʋanlan ngɔ to man bɛ́ baka abʋın'n m'ɔ
ban fanlan'n, ɔ nʋn bɛ́ asɛsıan'n, ɔ nʋn bɛ́ anatılı'n, ɔ nʋn bɛ́ alawu'n, ɔ
nʋn bɛ́ abɛya'n, ɔ nʋn bɛ́ ngo'n, ɔ nʋn bɛ́ nzan'n, ɔ nʋn bɛ́ fali'n, ɔ nʋn
bɛ́ *bele'n, ɔ nʋn bɛ́ nnalɛ'n, ɔ nʋn bɛ́ mmʋa'n, ɔ nʋn bɛ́ mgbanngɔ'n,
nʋn bɛ́ hyuili'n, ɔ nʋn bɛ́ nganga'n, ɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tı man nganga'n.
14 "Watafʋɛ sɔ'n-mɔ 'ba se kulo'n kɛ: 'Ninnge'n kʋalaa mɔ ɛ kulo kɛ
ɛ nyan yí'n, ninnge sɔ'n-mɔ a tʋ a fʋn wɔ́. Wɔ́ anyanbɛnwʋn'n nʋn wɔ́
ninnge nganlanman'n-mɔ a minlin, ɛ ngɔ nwun man bɛ́ fíí kʋ́n.' 15 Bɛ́
mɔ bɛ di wata kulo sɔ nın asʋ mɔ b'a nyan bɛ́ nwʋn'n, mɔ bɛ 'ba nwun
munnzue'n mɔ ɔ'a han kulo'n, esulo 'ba han bɛ́. Bɛ 'ba jinlan mʋa bɛ
sun yí bɛ yı yí nwʋn awɔ́lɛ. 16 Bɛ 'ba se kɛ:
'Nan nzu munnzue ɛjɔlɛ dıɛ ahı?
Nan nzu munnzue ɛjɔlɛ dıɛ ahı?
Kulo kpili'n m'ɔ wula taladıɛ fufue nʋn kɔkɔlɛ
mɔ bɛ́ gua yɔ sı
mɔ esika kɔkɔlɛ ninnge a yi yí kɔmın nʋn yí sa,
m'ɔ le nyɔbʋɛ mɔ bɛ mian yí nwʋn,
ɔ nʋn afile dɔʋn'n,
17 dɔhyʋılı kʋnmgba cein anun,
wɔ́ anyanbɛnwʋn nwala nwala ɛhı kʋalaa a minlin!'

“Bɛ mɔ bɛ nɪan meli'n-mɔ asʊ, bɛ́ mɔ bɛ fʊ meli nun bɛ tu atɪn, bɛ́ mɔ bɛ kan nun, bɛ́ mɔ bɛ di junman jenvie nɪn asʊ, bɛ́ kʊalaa bɛ jijin mʊa.
18 “Mɔ bɛ nwunlin sîn'n nʊn ewusanlan'n kulo nɪn anun'n, bɛ kɔ
tɛtɪan bɛ́ nwan: ‘Kulo benin yê anɪn ɔ nʊn kulo kpili ɛhɪ sɛ ɔ?’ 19 Bɛ
'tu nvutule bɛ gua bɛ́ ti'n-mɔ asʊ. Bɛ 'sun bɛ di yí nwʊn yalɛ, bɛ 'tɛtɪan
bɛ kan kɛ:
‘Nan nzu munnzue ɛjɔlɛ dɪɛ ahɪ?
Nan nzu munnzue ɛjɔlɛ dɪɛ ahɪ?
Kulo kpili ɛhɪ mɔ ɔ'a man bɛ́ kʊalaa
mɔ bɛ di meli nɪn anun junman nɪn
a nyan bɛ́ nwʊn'n,
dɔhyʊɪlɪ kʊnmgba cein anun,
yí anyanbɛnwʊn'n kʊalaa a minlin!
20 Nyanmɪansʊ amma,
ɛmɔ lí fɛ kɛ kulo sɔ nɪn abʊsʊ a bɔ ɔ!
Nyanmɪan menian, mmɔfʊɛ nʊn mgbɔmanfʊɛ,
ɛmɔ lí fɛ! Ɔ sanlɪn kɛ ɛtɛ'n m'ɔ yɔlɪ ɛmɔ'n,
yí nwʊn ahatua yê Nyanmɪan Kpili a tua yí ɔ.’ ”

4. Babilɔnʊn kulo nɪn ɛsɛcɪɛ'n

21 M'ɔ yɔlɪ sɔ'n, nyanmɪansʊ bɔfʊɛ kʊn, ɔ le tunmin, ɔ kɔ kuku ɛbʊɛ
kpili kʊn kɛ nunhan'n mɔ bɛ fa bɛ nunkun *bele'n ɔ kɔ tʊ yí jenvie
nɪn anun. Yí nwan:
“Bɛ 'fa anwʊnsɛlɛ
bɛ fin Babilɔnʊn kulo kpili nɪn asɪ sɛlɛ kpa
kɛ m'an kpɪn m'an ju ɛbʊɛ kpili'n
m'an tʊ jenvie nɪn anun'n.
Bɛ ngɔ nwun man yí fíí kʊ́n.
22 Cɪan bie lé bɛ ngɔ tɪ man kɛ
sʊanlan kʊn lɛ bɔ sanngo anaan
bɛ lɛ si abile, anaan bɛ lɛ ku fulutu,
anaan kɔnɔtɪ kulo sɔ nɪn asʊ kʊ́n.
Cɪan bie lé bɛ ngɔ tɪ man kɛ
sʊanlan kʊn lɛ di junman ngacile bie
wɔ kulo sɔ nɪn asʊ kʊ́n.
Cɪan bie lé, bɛ ngɔ tɪ man ɛbʊɛ'n
m'ɔ bɛ fa bɛ nunkun bele nɪn angan
wɔ kulo sɔnɪn asʊ kʊ́n.
23 Cɪan bie lé bɛ ngɔ sɔ man kanlannɪɛ
wɔ kulo sɔ nɪn asʊ kʊ́n.
Cɪan bie lé bɛ ngɔ tɪ man balasua nʊn belenzua
mɔ bɛ le ja bɛ́ nwʊn nɪn anɪn'n
kulo sɔ nɪn asʊ kʊ́n.
Ɔ sanlɪn kɛ mân nɪn anun watafʊɛ mgbili'n-mɔ,
ɛbɛlɛ yê bɛ wɔ ɔ.
Kulo nɪn asʊ menian'n-mɔ yɔ jiliwa ninnge
bɛ laka asɪɛ nɪn asʊ menian'n-mɔ kʊalaatin.
24 B'a tua Babilɔnʊn nyɔlɪɛ nɪn anwʊn kalɛ.
Ɔ sanlɪn kɛ, Nyanmɪan mgbɔmanfʊɛ'n-mɔ,
Nyanmɪan menian'n-mɔ nʊn bɛ́ kʊalaa
mɔ bɛ hunlin bɛ́ asɪɛ nɪn asʊ'n,
ɛbɛlɛ yê bɛ́ moja'n gualɪ ɔ.”

19

5. Alimʋa kunnunmun elie ejue'n

1 Ɛhı anzin, mın 'tie a, n gɔ tı meninsʋnman anın nyanmıansʋ ɛlɔ.
Bɛ lɛ tıan sɛlɛ kpa bɛ kan kɛ:
“Aleluya! Bɛ yí yɛ́ Mın ayɛ!
Bɛ́ ti ele'n, anunminnyanmʋn'n nʋn tunmin'n
tı yɛ́ Nyanmıan'n dıɛ.
2 Yí ndɛɛ'n m'ɔ bua'n tı ananhɔlɛ, ɛsɛ ɔ tı fɔ́ʋ́n.
Ɔ sanlın kɛ balasua'n m'ɔ si tutu bobolobe
ɔ kele asıɛ nın asʋ menian'n-mɔ ɛtɛ'n,
Nyanmıan a bu yí fʋɔ.
Ɔ'a tua yí yí nwʋn kalɛ,
afı ɔ'a hun Nyanmıan ngʋa'n-mɔ.”

6. Kunnunmun elie ejue'n m'ɔ tian yí nnyuan'n

3 Ɛsɛ bɛ kɔ han biekun kɛ:
“Aleluya! Bɛ yí yɛ́ Mın ayɛ!
Ɔ sanlın kɛ Babilɔnʋn ewusanlan'n wɔ ɛbɛlɛ dahuu.”
4 Mgbain abulaa nʋn nnan'n nʋn naan nnan'n kɔ kʋtʋ bɛ kɔ sʋ
Nyanmıan m'ɔ tı belemgbin bia nın asʋ'n. Bɛ́ nwan:
“Amın! Aleluya! Bɛ yí Nyanmıan ayɛ!”

7. Kunnunmun elie ejue'n m'ɔ tian yí nsan'n

5 Mın 'tie a, n gɔ tı anıɛ bie. Anıɛ sɔ'n fı bia nın anun, yí nwan:
“Ɛmɔ kʋalaa mɔ bɛ tı Nyanmıan ngʋa
mɔ bɛ man yí anyınnzɔ'n, mgbain o, mmatʋnman o,
ɛmɔ kʋalaa yí yɛ́ Nyanmıan nın ayɛ!”
6 M'ɔ yɔlı sɔ'n, mın 'tie a, n gɔ tı meninsʋnman anın'n. Bɛ́ nın'n te
kɛ asue kpili agualıɛ, ɔ te kɛ mgbanlanlan. Bɛ́ nwan:
“Aleluya! Bɛ yí yɛ́ Mın ayɛ!
Ɔ sanlın kɛ yɛ́ Mın
m'ɔ tı yɛ́ Tunminfʋɛ Nyanmıan'n
le di yí belemgbin'n.
7 Yɛ hán ngɔhʋa yɛ lí ndutue
yɛ wúla yí anunminnyanmʋn.
Ɔ sanlın kɛ *Bʋa Baa nın atɔnvɔlɛ mɛlɛ nın a ju.
Yí yı kʋsʋ a sesie yí nwʋn a yue.
8 B'a man yí yı atın kɛ
ɔ wúla taladıɛ fufue hyıɛın hyıɛın kpa
m'ɔ kpacı mɔ efian fíí nnʋn man nun.”
(Taladıɛ fufue'n y'ɔ le Nyanmıan anwʋntıɛ mma'n-mɔ nyɔlıɛ sɛsɛ'n.)
9 Ɛhı a, bɔfʋɛ'n kɔ se mín kɛ: “Ɛjɔlɛ ɛhı mɔ mıın kan mın kele wɔ́'n,
kɛlɛ. Ɛjɔlɛ sɔ'n y'ɔ le kɛ: ‘Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ 'di Bʋa Baa nın atɔnvɔlɛ
alıɛ'n bie'n!’ ” Ɔ kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: “Ɛjɔlɛ ɛhı, Nyanmıan muonun y'ɔ
lɛ kan ɔ, ɔ tı man ato.”
10 Mɔ bɔfʋɛ'n hanlın sɔ'n, n gɔ tu n gɔ tɔ yí ja nun mıın sʋ yí. Ɔ
kɔ se mín kɛ: “N'ɛ yɔ yí sɔ! Nán n dı Nyanmıan akʋa kɛ wɔ́ nʋn wɔ́
nianman'n-mɔ mɔ b'a le ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi yılı hele bɛ́'n b'a li'n.
Sʋ Nyanmıan! Ananhɔlɛ ɛjɔlɛ'n mɔ Zozi a yı a hele ɛmɔ'n y'ɔ le mɔ
Nyanmıan Wawɛ'n falı wulalı mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ anʋan'n.”

ƐLALIƐ KASIAN NSƱ'N

1. Ɛkpanngɔ fufue'n nʋn sʋanlan'n m'ɔ tɪ sʋ'n

11 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, anɪn nyanmɪan nɪn a buke, ɛkpanngɔ
fufue kʋn kɔ fite. Sʋanlan'n m'ɔ tɪ ɛkpanngɔ sɔ nɪn asʋ'n, bɛ fɛlɛ yí
"Ananhɔlɛfʋɛ nʋn Fɔ́ʋ́nfʋɛ". Ɔ bua menian'n-mɔ ndɛɛ'n sɛsɛ ɛsɛ ɔ kʋn
ananhɔlɛ nɪn ati ɛlɔɛ. 12 Yí nyɪn'n jue kɛ sîn, ɛsɛ ɔ sʋ belemgbin kele
dɔʋn. B'a hɛlɛ dunman kʋn yí nwʋn. Sɛ nán yí ngʋnmɪan an, sʋanlan
fíí nzɪ man dunman sɔ'n. 13 Yí taladɪɛ'n m'ɔ wula'n, moja a bɔ a gua
nun. Sʋanlan sɔ'n, bɛ fɛlɛ yí "Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ". 14 Nyanmɪansʋ
kʋan mma'n-mɔ kʋalaa tɪtɪ mgbanngɔ nvufue sʋ bɛ si yí sʋ. Bɛ wowula
ndaladɪɛ nvufue, bɛ le lɪn yɛ̂ b'a nwʋn ɔ, efian fíí nnʋn man nun.
15 Sʋanlan'n mɔ bɛ fɛlɛ yí "Nyanmɪan Anʋan Ɛjɔlɛ'n", dadɪɛ nâ nâ kʋn
fi yí nʋan nun fite. Dadɪɛ sɔ'n yɛ̂ ɔ 'fa kun mân nɪn anun menian'n-
mɔ mɔ bɛ nʋn yí nni man nɪn ɔ. Ɔ le bulalɛ kpɔman yí sa nun ɔ 'fa
kun bɛ́ mɔ bɛ kpɔ yí'n-mɔ. Ɔ 'tetia yí mgbɔfʋɛ'n-mɔ asʋ ɔ nunkun
bɛ́ kɛ bɛ́ mɔ bɛ le bɛ́ ja bɛ nunkun divɪn baka mma'n bɛ hyuhyuin
yí nzue'n. Tunminfʋɛ Nyanmɪan ɛya kpili'n mɔ ɔ a fɛ'n, kɛ yí sikpɛ'n
'kun menian'n-mɔ nɪn anɪn. 16 Ɛ 'nwun dunman'n mɔ b'a hɛlɛ b'a gua
yí taladɪɛ nɪn anun, m'ɔ kɔ yí sɔlɔwa nɪn anwʋn'n: "Melemgbin'n-mɔ
Belemgbin, Mɪnlɪan'n-mɔ Amɪn."

2. Nyanmɪansʋ bɔfʋɛ'n m'ɔ jin sɛnzɛ nɪn anun'n

17 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun yí kɛ bɔfʋɛ kʋn jin sɛnzɛ nɪn
anun. Ɔ lɛ tɪan sɛlɛ kpa fɛlɛ nnʋnman'n-mɔ kʋalaatin mɔ bɛ lɛ tu bɛ
sɪn'n kɛ: "Ɛmɔ bála, bɛ yía bɛ lí alɪɛ kpili'n mɔ Nyanmɪan a tʋn'n.
18 Ɛmɔ bála a li mmelemgbin'n-mɔ nʋn nzalafʋ naan. Ɛmɔ bála a li
mgbanngɔ'n-mɔ nʋn bɛ́ mɔ bɛ tɪ sʋ'n naan. Nganga o, bɛ́ mɔ bɛ tɪ man
nganga o, mgbain o mmatʋnman o, ɛmɔ bála a li bɛ́ naan."

3. Naan'n nʋn ato kpɔmanfʋɛ'n

19 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun naan'n nʋn asɪɛ nɪn asʋ
mmelemgbin'n-mɔ. B'a hohuan bɛ́ ɛlɔɛ menian'n-mɔ anʋan, bɛ 'kɔ a
tʋa sʋanlan'n m'ɔ tɪ ɛkpanngɔ nɪn asʋ'n nʋn yí menian dɪɛ'n-mɔ kʋn
ɛlɔɛ. 20 Ɛlɔɛ nɪn anun, bɛ kɔ hyɪ naan'n nʋn ato kpɔmanfʋɛ'n nóle.
Ato kpɔmanfʋɛ sɔ'n y'ɔ yɔlɪ asinbɛnwʋn ninnge naan nɪn anyunnun
ɛbɛlɛ nɪn ɔ. Asinbɛnwʋn ninnge sɔ'n-mɔ m'ɔ yɔlɪ'n y'ɔ falɪ lakalɪ bɛ́
mɔ bɛ sielɪ naan'n nzɔlɛ'n bɛ́ nwʋn bɛ sʋlɪ yí abaaba'n. Bɛ kɔ ju naan'n
nʋn ato kpɔmanfʋɛ nɪn anyɪnwɔsʋɛ bɛ kɔ gua asubula sîn'n mɔ like
nvan nvan kɛ tui ndunmunlan wɔ nun nɪn anun. 21 Sʋanlan'n m'ɔ tɪ
ɛkpanngɔ nɪn asʋ'n le dadɪɛ'n m'ɔ san yí nʋan nun'n ɔ kɔ hun bɛ́ bʋ
nga'n-mɔ. Nnʋnman'n-mɔ kɔ li bɛ́ naan.

20

4. Afʋɛ akpɪɪ kʋn'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, anɪn bɔfʋɛ kʋn fi nyanmɪansʋ ɔ lɛ ju.
Ɔ le kunman kpʋnlʋn-mgbʋnlʋn'n sannvɛ'n nʋn ngɔnzɔngɔnzɔ kpili
kʋn yí sa nun. 2 Ɔ kɔ hyɪ naan kɔkɔlɛ'n, owo daba'n mɔ yí y'ɔ le
Abɔnsanmʋn'n mɔ bɛ fɛlɛ yí *Satan'n. Ɔ kɔ fa ngɔnzɔngɔnzɔ'n kɔ bɔ
yí kpaun dede afʋɛ akpɪɪ kʋn. 3 Bɔfʋɛ'n kɔ ju yí kɔ tʋ kunman kpʋnlʋn-
mgbʋnlʋn nɪn anun, ɔ kɔ hala sʋ ɔ kɔ tʋ nun ɔ kɔ sie sʋ nzɔlɛ. Ɔ'a yɔ
yí sɔ nán Satan a nnaka man mân nɪn anun menian'n-mɔ kʋ́n dede ɔ

kɔ ju afʋɛ akpɪɪ kʋn nɪn anʋan. Sɛ afʋɛ akpɪɪ kʋn'n sɪn an, ɔ di kɛ bɛ nyannjɪ yí mɛlɛ kaan anun.

5. Bɛ 'ba tʋ Abɔnsanmʋn sîn nɪn anun

4 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun mmelemgbin bia-mɔ. Bɛ́ mɔ
bɛ tɪtɪ sʋ'n, bɛ kɔ man bɛ́ tunmin kɛ bɛ búa menian'n-mɔ ndɛɛ. Bɛ́ mɔ
bɛ lelɪ Zozi bɛ lili mɔ bɛ lili yí nwʋn adanzɪɛ, mɔ bɛ hanlɪn Nyanmɪan
Anʋan Ɛjɔlɛ'n bɛ helelɪ menian'n-mɔ, mɔ bɛ hunlin bɛ́'n, n gɔ nwun
bɛ́ kʋsʋ bɛ́ ɛkala'n. Menian sɔ'n-mɔ a nzʋ man naan'n bie, ɛsɛ b'a
nzʋ man yí abaaba'n bie. B'a man b'a nzie man bɛ́ naan'n nzɔlɛ'n bie
bɛ́ nwʋnman nɪn asʋ nʋn bɛ́ sa nɪn anwʋn. Bɛ fi ewue nun bɛ kɔ
tinnge bɛ nʋn Kilisi kɔ li belemgbin dede afʋɛ akpɪɪ kʋn. 5 (Menian
nga'n mɔ bɛ wuli'n, bɛ́ dɪɛ, b'a ndinnge man dede afʋɛ akpɪɪ kʋn'n
sɪnlɪn) Alimʋa ewuetinnge nɪn anɪn. 6 Nyila nʋn anwʋntɪɛ hán bɛ́ mɔ
bɛ wɔ alimʋa ewuetinnge nɪn anun'n! Ewue'n m'ɔ tian yí nnyuan'n le
man tunmin bɛ́ sʋ. Bɛ 'kaci Nyanmɪan nʋn Kilisi tɛɛyɪfʋɛ bɛ nʋn yí di
belemgbin dede afʋɛ akpɪɪ kʋn.

5. Abɔnsanmʋn a tɔ asɪ.

7 Sɛ afʋɛ akpɪɪ kʋn'n sɪn an, bɛ 'ba yɪ Satan fi yí fiadɪ sua nɪn
anun. 8 Sɛ bɛ yɪ yí a, ɔ 'kɔ a laka asɪɛ nɪn asʋ menian'n-mɔ, Gɔgʋ
nʋn Magɔgʋ mɔ bɛ wɔ asɪɛ nɪn afannan nɪn asʋ'n. Ɔ 'kokuan bɛ́ nʋan
nán bɛ kɔ tʋa Nyanmɪan bɛ kʋn. Menian sɔ'n-mɔ sʋnlɪn kɛ jenvie nɪn
anʋan anyʋan'n. 9 Bɛ kɔ tʋ bɛ kɔ sanndɪ asɪɛ'n lɪka kʋalaatin, bɛ kɔ
bɛ ta bɛ si bɛ yia Nyanmɪan menian'n-mɔ nʋn kulo'n mɔ Nyanmɪan
kulo'n. Nan sîn fi anwunno ɔ kɔ tɔ menian sɔ'n-mɔ anun ɔ kɔ yala bɛ́.
10 Abɔnsanmʋn m'ɔ laka menian'n-mɔ'n, bɛ kɔ ju yí bɛ kɔ tʋ asubula
sîn'n mɔ like nvan nvan kɛ tui ndunmunlan'n wɔ nun nɪn anun. Sîn sɔ
nɪn anun yê naan'n nʋn ato kpɔmanfʋɛ'n gua ɔ. Bɛ 'nwun yalɛ kɔngɔɛ
nʋn eyua cɪan daa.

6. Kasian ndɛɛ ebua'n

11 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun belemgbin bia fufue kpili kʋn,
ɔ nʋn sʋanlan'n m'ɔ tɪ sʋ'n. Anwunno'n nʋn asɪɛ'n kɔ nwanndi yí
nyunnun, b'a nnwun man bɛ́ bʋsʋ fíí kʋ́n. 12 Mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun
bɛ́ mɔ b'a wu'n-mɔ, mgbain nʋn mmatʋnman. Bɛ jijin belemgbin bia
nɪn anyunnun ɛbɛlɛ. Bɛ kɔ buke buke kalata'n-mɔ anun. Bɛ kɔ buke
kalata kʋn biekun kʋsʋ anun. Kalata sɔ'n y'ɔ tɪ ngʋan kalata nɪn ɔ.
Bɛ nɪan bɛ́ mɔ b'a wu'n-mɔ nyɔlɪɛ'n mɔ b'a hɛlɛ b'a gua kalata'n-mɔ
anun nɪn anwʋn bɛ bua bɛ́ ndɛɛ. 13 Asue jenvie'n kɔ kpu menian mɔ
bɛ wuli nun'n. Ewue nʋn ɛbɔlɔ kʋsʋ kɔ yɪ bɛ́ dɪɛ'n-mɔ kɔ fite fite.
Bɛ nɪan sʋanlan kʋn nyɔlɪɛ nɪn anwʋn bɛ bua yí ndɛɛ. 14 Bɛ kɔ ju
ewue nʋn ɛbɔlɔ bɛ gua asubula sîn nɪn anun. (Asubula sîn sɔ'n y'ɔ tɪ
ewue'n m'ɔ tian yí nnyuan nɪn ɔ.) 15 Sʋanlan biala mɔ b'a ngɛlɛ man yí
dunman ngʋan kalata nɪn anun'n, sʋanlan sɔ'n, bɛ 'ju yí bɛ tʋ asubula
sîn nɪn anun.

21

7. Zoluzalɛmʋn fʋfɔlɛ'n

1 Ɛhɪ anzin, mɪn 'nɪan an, n gɔ nwun anwunno fʋfɔlɛ kʋn ɔ nʋn
asɪɛ fʋfɔlɛ kʋsʋ kʋn. Afɪ anwunno daba'n nʋn asɪɛ daba nɪn abʋsʋ
a nunnun. Jenvie'n kʋsʋ a nunnun. 2 N gɔ nwun anwʋntɪɛ kulo'n,

Zoluzalɛmʋn fʋfɔlɛ'n. Ɔ fi Nyanmıan anwʋn ɛlɔ anwunno ɔ lɛ ju. Ɔ tı
kɛ atɔnvɔlɛ balasua mɔ ɔ'a li yí nwʋn kanlanman kpa ɔ lɛ kɔ a le yí
hun atın ɔ. 3 N gɔ tı anıɛ bie, ɔ fi Nyanmıan belemgbin bia nın anun
ɛlɔ. Anıɛ sɔ'n lɛ tıan sɛlɛ kpa kan kɛ: "Kulo ɛhı asʋ yê Nyanmıan 'ba
tanlan wɔ menian'n-mɔ afian sian dıɛ nın ɔ. Ɔ nʋn bé 'ba tanlan. Bɛ
'kaci yí menian, yê yí kʋsʋ ɔ 'kaci bé Nyanmıan. 4 Ɔ 'cici bé nyın abʋ
ɛmʋın'n kʋalaatin, sʋanlan mma nwu man fíí kʋ́n, sʋanlan mma nyı
man awɔ́lɛ fíí kʋ́n, sʋanlan mma nwun man yalɛ fíí kʋ́n. Afı daba
ninnge'n-mɔ a kpɛ nun."

5 Mɔ anıɛ'n hanlın sɔ yuelı'n, sʋanlan'n m'ɔ tı belemgbin bia nın
asʋ'n kɔ han kɛ: "Sian dıɛ, mıın bɔ ninnge'n-mɔ kʋalaa nvʋfɔlɛ
biekun." Ɛsɛ ɔ kɔ se mín kɛ: "Kɛlɛ ɛjɔlɛ ɛhı, afı mín ɛjɔlɛ'n tı ananhɔlɛ,
ɔ fata kɛ sʋanlan biala de di." 6 Ɔ kɔ han kɔ tʋ sʋ kɛ: "Ɔ'a kpın sʋ! N dı
Alıfa nʋn Omega, n dı abʋbɔ nʋn ayuelıɛ. Sʋanlan biala mɔ nzuhoe lɛ
kun yí'n, mın 'man yí ngʋan asutile nzue'n bie maan ɔ nʋn yí mgban.
7 Sʋanlan biala m'ɔ kɔ li kunnunmun'n, ɔ 'nyan acɛdıɛ sɔ'n. Mın 'kaci
yí Nyanmıan, yí kʋsʋ ɔ 'kaci mín wa. 8 Nan bé mɔ bɛ ngʋala man bé
hue si si Zozi sʋ'n, ɔ nʋn bé mɔ bɛ nne man Zozi bɛ nni man ananhɔlɛ
nun'n, ɔ nʋn busuɔfʋɛ mma'n, ɔ nʋn bé mɔ bɛ kun menian'n, ɔ nʋn
bé mɔ bɛ bɔ ajʋamannın'n, ɔ nʋn bé mɔ bɛ yɔ baye ninnge'n, ɔ nʋn
bé mɔ bɛ sɔ amʋan'n, ɔ nʋn atofʋɛ'n-mɔ kʋalaatin, bé lıka dıɛ y'ɔ le
asubula sîn nın anun mɔ like nvan nvan kɛ tui ndunmunlan'n wɔ nun
nın anun. Ewue m'ɔ tian yí nnyuan nın anın."

9 Ɛhı anzin, mmɔfʋɛ nsʋ'n mɔ bɛ lile kangɔ nsʋ'n mɔ kasian
munnzue'n-mɔ a yi bé'n, bé nunhan kʋn kɔ a kɔ han kɔ hele mín kɛ:
"Bala maan n géle wɔ́ atɔnvɔlɛ balasua'n, *Bʋa Baa nın ayı'n." 10 Ɔ kɔ fa
mín wawɛ nun ɔ nʋn mín kɔ hɔ bʋka kpili kannganlaun kʋn asʋ. Ɔ kɔ
hele mín anwʋntıɛ kulo'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Zoluzalɛmʋn'n. Ɔ fi Nyanmıan
anwʋn ɛlɔ anwunno ɔ lɛ ju ası. 11 Nyanmıan anunminnyanmʋn'n lɛ
ta kulo sɔ nın asʋ. Kulo sɔ'n ta kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ mian yí nwʋn'n.
Ɔ ta kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yı zʋasıpʋ'n m'ɔ tı mınmıan-mınmıan kɛ
ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí kilisıtalı'n. 12 B'a le kulo nın anwʋn dede ɔ'a yia.
Yí nwʋn ele'n mɔ b'a le'n, sʋ hɔlı anwunno kpa. B'a kpıkpɛ anʋan
bulu nʋn nnyuan b'a gua yí nwʋn. Yê anʋan biala anun, nyanmıansʋ
bɔfʋɛ kʋn jin ɛbɛlɛ. Izalayɛ nvilie bulu nʋn nnyuan'n, b'a hɛlɛ kʋn
biala dunman anʋan sɔ'n-mɔ asʋ. 13 Kulo nın anwʋn ele mɔ b'a le'n,
yí ebue nnan'n kʋalaa asʋ, b'a kpıkpɛ anʋan nsan b'a gua yí nwʋn.
Yí ebue kʋn'n m'ɔ kɔ lıka mɔ sɛnzɛ'n fite'n: anʋan nsan. M'ɔ kɔ lıka
mɔ sɛnzɛ'n tɔ'n: anʋan nsan. Sɔlɔ: anʋan nsan. Ngʋa: anʋan nsan.
14 Yí nwʋn'n mɔ b'a le'n, b'a fa nyɔbʋɛ bulu nʋn nnyuan yê b'a wula
yí bʋ ɔ. Bʋa baa'n *mmɔfʋɛ bulu nʋn nnyuan'n, b'a hɛlɛ bé dunman
nyɔbʋɛ sɔ'n-mɔ asʋ.

15 Bɔfʋɛ'n m'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ'n kele mín'n, ɔ le baka kʋn yí sa nun. Baka
sɔ'n tı esika kɔkɔlɛ. Bɛ fa bɛ susu ninnge. Ɔ 'fa susu kulo'n, yí nwʋn'n
mɔ b'a le'n, ɔ nʋn yí anʋan'n-mɔ. 16 Kulo nın anwʋn ele'n mɔ b'a le'n,
yí kʋalaa sɛ. Bɔfʋɛ'n kɔ susu kulo'n, yí tınndıın'n tı cilo akpıı nnyuan
cilo ɛya nnyuan, yí tɛtɛlɛ'n, nʋn yí sʋ anwunno'n kɛ ɔ tı yí nın anın,
bie ndala man bie. 17 Ɔ kɔ susu talɛ'n kʋsʋ. Ɔ bɔ yí bʋ yí ası m'ɔ kɔ
anwunno'n, ɔ tı mɛtılı abulasian nʋn nnan. Ɔ susuli yí kɛ menian'n-
mɔ kpın susu bé ninnge'n. 18 Ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí zʋasıpʋ'n, yê b'a fa

b'a le yí nwʋn ɔ. Kulo'n muonun dɪɛ, bɛ le esika kɔkɔlɛ kpa yê b'a si
ɔ. Bɛ nɪan nun an, bɛ nwun yí nzin kɛ bondoman. 19 Kulo nɪn anwʋn
mɔ b'a le'n, nyɔbʋɛ mɔ yí nwʋn cian yê b'a fa b'a wula yí bʋ ɔ. B'a fa
b'a tʋtɔ nun maan ɔ'a yɔ kanlanman kpa. Alimʋa ɛbʋɛ dɪɛ'n, bɛ fɛlɛ
yí zʋasɪpʋ. M'ɔ tian yí nnyuan'n, bɛ fɛlɛ yí safii, m'ɔ tian yí nsan'n,
bé fɛlɛ yí agatɪ, m'ɔ tian yí nnan'n, bɛ fɛlɛ yí emelodɪ, 20 m'ɔ tian yí
nnun'n, bɛ fɛlɛ yí oninkisi, m'ɔ tian yí nsian'n, bɛ fɛlɛ yí saadʋanɪn,
m'ɔ tian yí nsʋ'n, bɛ fɛlɛ yí kilizoliti, m'ɔ tian yí mɔcʋɛ'n, bɛ fɛlɛ yí
belilɪ, m'ɔ tian yí ngʋanlan'n, bɛ fɛlɛ yí topazɪ, m'ɔ tian yí bulu'n, bɛ
fɛlɛ yí kilizopalazɪ, m'ɔ tian yí bulu nʋn kʋn'n, bɛ fɛlɛ yí tulukʋazɪ,
m'ɔ tian yí bulu nʋn nnyuan'n, bɛ fɛlɛ yí ametisitɪ. 21 Anʋan bulu nʋn
nnyuan'n, bɛ le like'n mɔ bɛ fa bɛ yɔ afile'n, yê b'a fa b'a yɔ ɔ. Kulo
nɪn asʋ gua'n tɪ esika kɔkɔlɛ kpa, bɛ nɪan nun an, bɛ nwun yí nzin kɛ
bondoman.
22 M'an nnwun man asɔnɪn sua kulo sɔ nɪn asʋ. Ɔ sanlɪn kɛ yé
Mɪn m'ɔ tɪ Tunminfʋɛ'n ɔ nʋn Bʋa baa'n yê bɛ tɪ asɔnɪn sua nɪn ɔ.
23 Bɛ mgbʋnndɛ man sɛnzɛ nʋn sala kulo sɔ nɪn asʋ. Afɪ Nyanmɪan
anunminnyanmʋn'n ta kulo nɪn asʋ yê Bʋa Baa'n tɪ sʋ kanlannɪɛ.
24 Mân nɪn anun menian'n-mɔ 'ba nanndɪ yí jawe nɪn anun. Asɪɛ nɪn
asʋ mmelemgbin'n-mɔ kʋsʋ 'ba fa bé anunminnyanmʋn'n bɛ bʋka sʋ.
25 Kulo nɪn asʋ anʋan'n-mɔ la sʋ cɪan daa, bɛ nnyin man, ɔ sanlɪn kɛ
alɪsan nnʋn man ɛbɛlɛ. 26 Bɛ 'ba fa mân nɪn anun anwʋnndɪɛ'n nʋn
anunminnyanmʋn'n kʋalaa bɛ ba kulo sɔ nɪn asʋ. 27 Like ɛtɛ fíí ngɔ
man kulo sɔ nɪn asʋ. Sʋanlan mɔ yí abalabɔ'n tɪ ɛtɛ anaan ɔ di ato'n, ɔ
ngɔ man kulo sɔ nɪn asʋ bie. Bé mɔ b'a hɛlɛ bé dunman wɔ Bʋa Baa'n
ngʋan kalata nɪn anun'n, bé ala yê bɛ 'kɔ kulo sɔ nɪn asʋ ɔ.

22

Ngʋan baka'n

1 Ɛsɛ bɔfʋɛ'n kɔ hele mín ngʋan asue'n. Asue sɔ nɪn anyɪn'n tɪ jɪnlɪn
jɪnlɪn, ɔ tɪ kɛ ɛbʋɛ'n mɔ bɛ fɛlɛ yí Kilisitalɪ'n. Asue sɔ nɪn ati'n fi
Nyanmɪan nʋn Bʋa Baa'n bé belemgbin bia nɪn anun. 2 Ɔ sɪn kulo nɪn
asʋ gua nɪn afian. Yí nʋan nnyuan nɪn asʋ yê ngʋan baka'n jin ɔ. Baka
sɔ'n, ɔ su kpê bulu nʋn nnyuan afʋɛ kʋn anʋan. Sala biala ɔ su kʋn.
Bɛ fa yí nyâ'n bɛ yɔ mân nɪn anun menian'n-mɔ ayile. 3 Like fíí kʋ́n
nnʋn man kulo sɔ nɪn asʋ mɔ Nyanmɪan 'bɔ yí sasan ɔ.
Nyanmɪan Kpili nʋn *Bʋa Baa'n, bɛ 'ba fa bé belemgbin bia'n bɛ
sie kulo sɔ nɪn asʋ, yê yí ngʋa'n-mɔ 'ba sʋ yí. 4 Bɛ 'nwun Nyanmɪan
anyunnun, ɔ 'kɛlɛ yí dunman'n gua bé nwʋnman nɪn asʋ. 5 Alíɛ ngɔ
san man kulo sɔ nɪn asʋ, bɛ ngɔ sɔ man kanlannɪɛ ɛbɛlɛ, eyua kʋsʋ
ngɔ fi man ɛbɛlɛ, ɔ sanlɪn kɛ Nyanmɪan muonun 'ba ta bé nwʋn. Bé
kʋsʋ bɛ 'di belemgbin cɪan daa.

Kalata nɪn agualɪɛ nun

6 Bɔfʋɛ'n kɔ han kɔ hele mín kɛ: "Ɛjɔlɛ ɛhɪ-mɔ tɪ ananhɔlɛ, ɔ fata kɛ
sʋanlan biala de di. Yé Mɪn Nyanmɪan mɔ ɔ'a fa yí Wawɛ'n ɔ'a wula
yí mgbɔmanfʋɛ'n-mɔ anun'n, ɔ a yí bɔfʋɛ'n kɛ ɔ bála ɔ'a han ninnge
mɔ ɔ 'ba a kɪkaala nɪn anwʋn ɛjɔlɛ ɔ héle yí ngʋa'n-mɔ."
7 Zozi nwan: "Nɪan, mɪn 'ba kɪkaala! Bé mɔ bɛ de kalata ɛhɪ anun
ɛjɔlɛ'n mɔ Wawɛ nɪn a han'n bɛ di'n, nyila hán bé."

8 Mín Zʋan, mɪɪn di adanzɪɛ kɛ m'an tɪ ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ, ɛsɛ m'an nwun
yí mín nyɪnsʋ. Mɔ n nwunlin ninnge sɔ'n-mɔ, mɔ ɛsɛ n yuelɪ ɛjɔlɛ'n
tie'n, n gɔ tu n gɔ tɔ bɔfʋɛ'n m'ɔ anɪn ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ'n kele mín nɪn aja
nun n gɔ sʋ yí. 9 Mɔ n yɔlɪ sɔ'n nán ɔ'a han ɔ'a hele mín kɛ: "N'ɛ yɔ yí
sɔ! N dɪ yɛ́ Mɪn akʋa kɛ wɔ́. N dɪ yɛ́ Mɪn akʋa kɛ wɔ́ nianman'n-mɔ mɔ
bɛ tɪ mgbɔmanfʋɛ'n. N dɪ yɛ́ Mɪn akʋa kɛ bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ de kalata
ɛhɪ anun ɛjɔlɛ'n bɛ di'n. Yí ti, sʋ Nyanmɪan kʋnmgba cein ala."
10 Ɛhɪ anzin, ɔ kɔ han kɔ hele mín kɛ: "Wawɛ nɪn Anʋan Ɛjɔlɛ'n mɔ
a hɛlɛ yí kalata ɛhɪ anun'n, n'ɛ sie sʋ nzɔlɛ. Ɔ sanlɪn kɛ ninnge sɔ'n-mɔ
kʋalaa mɛlɛ'n mɔ bɛ helelɪ nɪn a kpunnge. 11 Sʋanlan m'ɔ yɔ nyɔlɪɛ
ɛtɛ'n, ɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn ɔ yɔ́ nyɔlɪɛ ɛtɛ sɔ'n ɔ hɔ́ yí nyunnun. M'ɔ kulo yí
nwʋn efian'n, ɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn ɔ gúa yí nwʋn efian ɔ hɔ́ yí nyunnun.
Nan sʋanlan kʋsʋ m'ɔ kulo ye ɛyɔlɛ'n, ɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn ɔ yɔ́ ye sɔ'n ɔ hɔ́
yí nyunnun. Sʋanlan kʋsʋ mɔ yí nwʋn tɪ'n, ɔ bɔ́ mɔndɪnlɪn ɔ tánlan
anwʋntɪɛ nɪn anun."
12 Zozi nwan: "Nɪan, mɪn 'ba kɪkaala! Mɪn nʋn sʋanlan kʋn biala
junman'n m'ɔ lili nɪn anwʋn ahatua lɛ ba. 13 N dɪ Alɪfa nʋn Omega, n
na bɛ́ ti, n na bɛ́ bʋ ati, n dɪ abʋbɔ n dɪ ayuelɪɛ."
14 Nyila hán bɛ́ mɔ bɛ kpʋ bɛ́ taladɪɛ'n. Ɔ sanlɪn kɛ bɛ le atɪn bɛ sɪn
anʋan nɪn anun bɛ wʋlʋ kulo nɪn anun bɛ di baka mma'n m'ɔ man
ngʋan'n bie. 15 Nan busuɔfʋɛ mma, bɛ́ mɔ bɛ yɪ jiliwa, ajʋamannɪn
mma, bɛ́ mɔ bɛ kun menian, bɛ́ mɔ bɛ sɔ amʋan ɔ nʋn bɛ́ kʋalaa mɔ
bɛ kulo ato elie'n, bɛ́ dɪɛ, bɛ ngɔ man kulo sɔ nɪn asʋ bie.
16 "Mín Zozi, m'an sʋan mín bɔfʋɛ'n kɛ ɔ nánndɪ Asɔnɪn'n-mɔ anun
ɔ hán ɛjɔlɛ sɔ'n kʋalaa ɔ héle ɛmɔ. N dɪ belemgbin Davidi afilie nɪn
anun sʋanlan. N dɪ alɪbahɪan nzalama'n m'ɔ ta sɛlɛ'n".
17 Nyanmɪan Wawɛ'n nʋn atɔnvɔlɛ balasua'n nwan: "Bala!" Sʋanlan
m'ɔ kɔ tɪ ɛjɔlɛ sɔ'n, yí kʋsʋ ɔ hán kɛ: "Bala!" Sʋanlan mɔ nzuhoe lɛ
kun yí'n, ɔ bála. Sʋanlan m'ɔ kulo kɛ ɔ nʋn ngʋan nzue'n bie'n, ɔ bála
a nʋn bie mgban.
18 Mín Zʋan, mɪɪn kannzʋ bɛ́ kʋalaa mɔ bɛ lɛ tie ɛjɔlɛ'n mɔ
Nyanmɪan Wawɛ nɪn a yɪ a hele wɔ kalata ɛhɪ anun'n kɛ: Sɛ sʋanlan
kʋn tʋ ɛjɔlɛ ɛhɪ asʋ bie a, Nyanmɪan 'tua yí kalɛ ɔ man munnzue'n mɔ
ɔ 'kan mân'n mɔ b'a hɛlɛ yí ɛjɔlɛ wɔ kalata ɛhɪ anun'n kan yí maan ɔ
bʋ sʋ. 19 Ɛsɛ sɛ sʋanlan kʋn yɪ ɛjɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan Wawɛ nɪn a yɪ a
hele wɔ kalata ɛhɪ anun'n bie a, yí ngʋan baka baa dɪɛ'n, Nyanmɪan
'tʋa yí de. Ɛsɛ anwʋntɪɛ kulo'n mɔ b'a han yí nwʋn ɛjɔlɛ wɔ kalata
ɛhɪ anun'n, Nyanmɪan mman man sʋanlan sɔ'n ngɔ man ɛlɔ bie.
20 Sʋanlan'n m'ɔ lɛ kan ɛjɔlɛ sɔ'n-mɔ'n nwan: "Yuo, mɪn 'ba kɪkaala."
Amɪn! Yɛ́ Mɪn Zozi, bala!
21 Yɛ́ Mɪn Zozi nwún ɛmɔ kʋalaa anwʋn anwunnvoe!